

cat
552

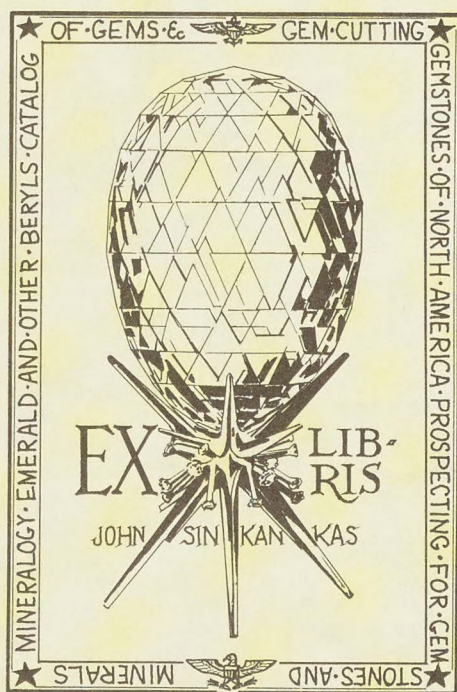
Pp. 123-126 missing with illust. VII Gemmae.

S. H. Coghill

14. Stanhope Gardens -

S.W.

J. Küller

Multa in hoc libro reperio curiosissima et utilissima

H. S. May 1862

ADTD
9751

This book may be a successor to the one mentioned by King in his "Antique Gems and Rings" Vol. i, p. 465: "LICETUS, FORTUNIVS: "De Annulis Antiquis." 4to. Patavii, 1648. Gives, in the quaint style of the age, a summary of almost everything to be gathered from the ancients on the subject."

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Small handwritten text or mark located near the top left corner of the page.

Faint handwritten text or a small note located at the bottom left corner of the page.

2512

1385f

64 illus
(one repeated as vignette on title)
also port

HIEROGLYPHICA, sive ANTIQUA SCHEMATA GEMMARVM ANVLARIVM.

QVÆSITA

Moralia , Politica , Historica , Medica ,
Philosophica , & Sublimiora ,

*Omnigenam eruditionem , & altiore Sapiëntiam attingentia ,
diligenter explicata*

RESPONSIS

FORTVNII LICETI GENVENSIS EX L. COM.

In Lyceo Patauino Medici Theorici Supremi.

*omnia hinc an-
tius scripta vult
post ab hinc
apparuerunt
Ab his probatur
6 Imperialium
vid. Salazar
Cub. Lib. varij
20. 25. pag. 1.*

vid. 331.

PATAVII, Typis Sebastiani Sardi. M DC LIII.

ANNVENTIBVS SUPERIORIBVS.

Philosophica, & Sublimiora,
Moralia, Politica, Historica, Mathematica.

W

RESERVIS

In Lyceo Patavino Medici Theorici Professoris.

PATAVINO Typis Sebastiani Gerdi M DC LIII.

SEBASTIANI GERDI

CHRISTINÆ AVGVSTÆ
S V E C I Æ , G O T H I Æ ,
V A N D A L I Æ , & c .
R E G I N Æ ,
Literarum Altrici.

 Hieroglyphica prisca Gemmarum An-
nularium, Parthenia Princeps & ma-
ter eruditionum, apprime decere
Virginem, Reginam, alumnam om-
nium Musarum, neminem latet in
orbe literario. Namque si Gemmæ
sunt in arctum coacta rerum naturæ maiestas, vero
Plinii documento: sique pluribus aliis viris, eiusdem
testimonio, ad summam absolutamque rerum natu-
ræ contemplationem satis esse videtur vel vna solum-
modo Gemma: quid asserendum erit de Hierogly-
phicis complurium Gemmarum, quibus antiqui pas-
sim animorum suorum intima sensa cælare voluerunt
eruditis, celare rudiores? Profecto materies ista vasta
& diffusa, ad hæc obscurissima quum sit, ut ait æui
nostri vir doctissimus; laboris immensi, penitioris eru-
ditionis, & omnigenæ doctrinæ grande subit onus, qui
tantæ molis opus aggreditur. Hanc ego Spartam, à ne-
mine tentatam, adornare quum adortus fuerim non
ita pridem impulsu clarissimorum hominum; Deo
bene fauente, iustum ad volumen eam mihi iam
perduxisse videor. Explicare quidem illa tantummo-

do Gemmarum Hieroglyphica vetusta conati fuimus, quæ nobis enucleanda proposita fuerunt ab amicis eruditioribus. Nam omnia, quæcunque reperiuntur, elucidare velle, plenum esset audaciæ, ne dicam amentiaë consilium; cui perficiendo neque plurimorum omnigena doctrina pollentium sufficerent ætates; quum innumera valeant occurrere Hieroglyphica priscorum Anulis Gemmisque variis insculpta. Non ergo tuam, Augusta, Maiestatem dedecet hoc argumentum; enimvero Gemmæ, quibus omnibus origo ducitur e purissimis elementorum nostratium portionibus, Virginem decent ratione puritatis. Et quum Isidori notatu, Gemmæ multum auro decorem tribuant varietate colorum; maxime Reginam decere videntur, quam sacra pagina describit in vestitu deaurato circumdatam varietate Gemmarum. Hieroglyphica vero, quæ sunt abditiorum cogitationum animi notæ singulares, decere Principem eruditione præstantem, quis ambigat? Suscipe iam ergo benigno vultu, Musarum omnium magnanima tutela, munus alterum hoc meum literarium, æqui bonique faciens in ipso voluntatis meæ summum erga Maiestatem Tuam propensissimæ cultum. Et quæ rediuiua Minerua literis ex equo polles & armis, prudentiaque singulari plurium Regnorum amplissimorum gentes bellicosas optime moderaris, Heroïna, perge fouere literatorum coetum. Nam isto munere Nomi-
ni Tuo non minorem gloriam, certe diuturniorem in eternis autorum melioris notæ monumentis comparueris. Etenim, ut ait ille, Ingenii egregia facinora,
sicuti

sicuti anima, immortalia sunt. Scriptorum enim publicis testimoniis in eternum laudant iure viri bellicosi, vel insignes ipsi militari paludamento, Te novam Bellonam martiali peritia, fortitudineque mire præstantem, quibus magna cum Tui Nominis gloria præfugas omnes, Penehesileas Amazones, Camillas Italicas, & Semiramides Astyrias invictissima superas. Celebrant homines etiam Senatoria toga præclari singularem Tuam prudentiam; qua tot bellipotentis nationes, Suecam, Gotham, Vandalicam, & alias imperio Tuo subiectas legibus æquissimis, iam supra Legiferæ Cereris & Isidis auream normam Aquilonia Thernis in arduis tot amplissimorum regnorum negotiis perdia mirifice gubernas. Extollunt etiam omnes, quam indies experiuntur vel humilioris conditionis homines, Tuam cum Regali Maiestate decenter consociatam, Diuinæ per similem Clementiam, & indolis admirandæ bonitatem, qua neminem despicias, incredibili comitate cunctos affabilis & gravis admittens, audiens, & exaudiens petentes iusta. Encomiis prædicant eruditi mortales animi Tui sexcentas alias dotes Heroicas, quibus omnium mentes allicis in Tui summam admirationem, cunctorum voluntates attrahis in Tui maximam venerationem, & ora singulorum aperis in Tui laudes, etiam si valde meritis impares. Alii Tuorum e Progenitorum egregiis facinoribus Tibi laudationum corollas imponere satagant. Mihi lubet in præsentia Tuum Ingenium, & Iudicium stupendum, Tuamque prorsus admirabilem eruditionem omnigenam suspicere

picere in ista ætate Tua, quinque lustrorum metam
vix excedente nullos habentem Principes (nostra-
tes non excipio Picos) vel in omni vetustate, infra
Salomonem comparabiles; altamq; sapientiam, Pla-
tonicæ Diotimæ doctrinis minime concedentem;
Tuamque præclaram, & indeficientem Literarum,
Literatorumque prorsus omnium tutelam venerari;
quam vel inter atrocissimi diuturniq; belli tumultus
ingentes nunquam deposuisti, nunquam remisisti; sed
(mirum dictu) pernox in lucubrationibus, cibi som-
nique parcissima, Pythagoricam fere vitam agens, à
Porphyrio contemplatiuis assignatam, omni cura vi-
gilique studio, non secus ac tempore pacis, libera-
lium altricis artium, assidue custodis, tueris, pro-
moues, & amplificas, Holmiæ vera Carmenta re-
gnans: ut ex æquo Tua fortissima Bellona vibret ha-
ctam victricem in hostes, & eadem eruditissima Mi-
nerua librum omnium disciplinarum sibi non minus
quam alijs Musis omnibus aperiat.

Viue diu sospes eruditorum Te mire meritoque
colentium orbi; nihilque contra Te valeat unquam
in posterum antiquus Palladis hostis, infidus ille,
fæuusque Neptunus.

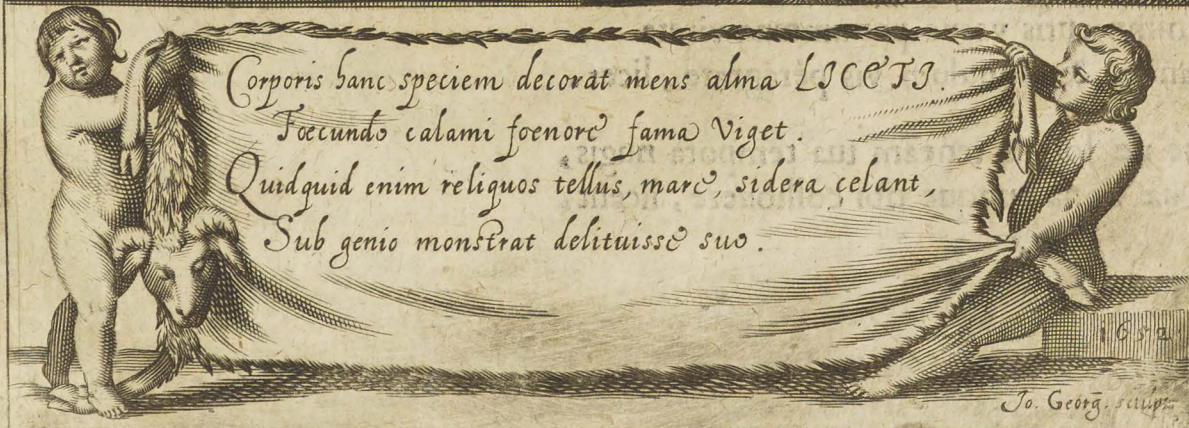
Dabam Patauii e meo Scalumnæ Museo Ca-
lendis Ianuarii MDCLIII.

S. M. R.

Deditissimus

FORTVNIVS LICETVS.

IN EFFIGIEM AVTORIS.

CVI SOPHIA æternum dedit, & memorabile Nomen,
Talia pallefcens ora LICETVS habet.

A Chartis color ifte, manu quas ille diurna
Quas & nocturna vertere femper amat.

Hic illi affiduus labor, & iucundus, vt Orbi
Confulat Interpres fidus Aristotelis.

Sic fortunato rerum cognofcere caufas,
Abditaque in tenebris fenfa aperire licet.

Et licet æternæ fibi ſæcula condere vitæ.
Viuat vt in Scriptis, pallet in Effigie.

*Felix Ofius S.T.D. & Ariis Oratoria
Interpres in Gymnafio Patauino.*

BALTHASSAR BONIFACIUS
ARCHIDIACONVS TARVISINVS

De cunctis Autoris Operibus.

NOn tibi forte venit, certo fed Numine nomen,
Nam tibi cuncta fimul, docte LICETE, licent.

Ift hac fi rerum obfcurarum mente capaci
Abdita Naturæ vis penetrare, licet.

Si claro ifthoc ingenio monumenta caducæ
Prifca vetuftatis vis renouare, licet,

Sique animo curis vacuo per amœna vireta
Panos, & Aonidum vis peragrarè, licet.

Denique ne longis teneam tua tempora nugis,
Quæ bona cunque tibi collibuerè, licent.

LICETVS LEONIS ALLATII

Carmine

EXPRESSVS.

CL. VIRO D. FRANCISCO CITESIO

REGIS CHRISTIANISS. ET EM. CARD. DVCIS DE RICHELIEV.

Medico, atque Facultatis Pictaviensis Decano Consultissimo.

GABRIEL NAVDAEVS S. P. D.

Philosophorum, qui nunc sunt, facile Principem Fortunium Licetum, cultissimi Poeta Leonis Allatii versibus expressum, cui potius offerre quam tibi possem, Francisce Citesi, qui duobus illis in arte sua incomparabilibus Viris tertius accedis, non minoris etiam doctrinae & experientiae fama commendatus? Nimirum Italia tota, cuius hac in re iudicium nihil penitus à Gallorum sententia discrepat, ut industriam

tuam in medendo tunc primum admirata est, cum Eminentiss. Cardinalem, & Ducem Richelaeum Principem illum verè δαυαλτοῦργον ea feliciter duos et triginta annos usum fuisse intellexit: ita maiorem in modum eruditionem suspexit, postquam in Opusculis tuis, quae simul edita Lutetiae fuerunt, nihil tritum & plebeium animaduertit; nihil, quod non esset summo ingenio, & castigatissimo sermone expolitum deprehendit. Verum praeter hanc causam, illa etiam valde mihi opportuna visa est, ut Liceti famam patrocinio tuo commendarem, quod tu vicissim ab eius praesidio non minimum laudis accepisti, cum scilicet hic in eximio opere, quod anno istius seculi duodecimo de iis quae diu absque alimento viuunt publici iuris fecit, cuncta quae paulo ante in aureo tuo libello de abstinentia puellae Consolentanea apud Lemouices scripseras, tanquam ab homine doctissimo profecta non modo laudanda, sed quod in rem maxime forent, diligenter excutienda suscepit. Vnde cum maximus ille Vir, auctoritate, qua plurimum semper apud omnes valuit, nomen tuum efferre in lucem, & Italiam praesertim commendatissimum facere pro virili conatus sit, existimaui propterea nihil fore rationi consentaneum magis, quam si eius adumbrata Virtutum imago fidei tuae committeretur, ut quod Italiam omnibus exploratum est, tuo etiam iudicio confirmatum Gallis innotescat; nempe Fortunium Licetum, eo dignitatis euectum esse suo merito, ut eruditissimus Vir omnium confessione Leo Allatius ab Urbano Octauo Pontifice Optimo, Maximo, & Infante Delphino, Principibusque Barberinis, nihil eo maius aut praestantius habuerit, quod elegantissimis suis versibus celebraret. Vale, Vir amplissime, meque tibi addictissimum affectu, quo soles, prosequere. Romae Pri. die Kalend. Maii MDCXLI.

ΑΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΛΑΤΙΟΥ

Εἰς

ΦΟΡΤΥΝΙΟΝ ΤΟΝ ΛΙΚΗΤΟΝ.

ΤΙς ἥeros τέμνησι Δαίδαλος πόθω
 Κύτος νεργῶ, κέφον ἰδυίας πέρων;
 Τίς ὅσσε Λυκίους ὀξέως ἀπαχιδύω
 Ἐκείθεν ἐνθεν ἐγκυκλῶν, τὰ τε πόρῳ,
 Τά τ' ὄντα μακρὰν ἐν διακρίνων ὁρᾷ;
 Τίς Γλαῦκος ἄλλος, ἢ Ασκληπιὸς νέος
 Φερεισίοις τέχναισιν ἰατρὸς νόσους,
 Ζωὴν τ' ἐπαρκεῖ, τὴν μόρος περσέλειτο;
 Τὸ πρὶν δ' ἄπερ κλύοντες ἐνθαμβέμεθα,
 Γλῶσσι νῦν ὁρῶντες, δὴ πόροις λόγοις
 Ῥεχθέντα, πάντες ἐκὰς ἀπὸ βάλλομεν τάφον.
 Καὶ γὰρ μάτῳ ἐνέφαν οἰωνὸς Διὸς,
 Πτόρδες ἴδ' ἄλλων ἐκλεεσέρες Θεῶν,
 Θνητοῖς νόμους γράφοντας αἴθοις δασύοις
 Θεοῖς ξυνεῖναι, καὶ πειρομένην θρόοις,
 Κέμων τε βελᾶς τῶντ' ἐπειθεῖναι γραφῇ.
 Τίς δ' ἦλθ' ἀπ' Οὐλύμποιο; τίς Θεῶν ξένος
 Εἰσβάς ΛΙΚΗΤΟΥ πελιδνίας δόμους,
 Αὐτοῖσι παμφαίνεσθαι ἐξῆψε φλόγα,
 Βελὰς κλυτὰς τ' ἑσπερίαι, καὶ Μεσῶν γέρα,
 Τά περ περσασαῖα, καὶ ἠγαράτῃ πυκνίοις
 Παίγας ἀγασὸς, πάντες δ' ὀφημέδρους
 ΛΙΚΗΤΟΣ ἐμὸς; εἰ δ' ἀπιστεῖς μοι, πόρων
 Σεισῶν ἐλεγκτὴ, Μῶμι, βίβλος περσδέχε,
 Τὰς κέμων ἐξέδωκεν ἀφ' ὀνόμας βροτοῖς.
 Κείνος δ' ἄρ' ἀρθεῖς ὑψόσ' ὡς ἔδραν πόλε
 Ἐκὰς ἐπαθρῶν, καὶ μετῶν ἀνισόροις
 Τόρῳ ὑφαίνῃ, Ἥλιε, Φοίβης φύσιν,
 Ἄλκων, Κομήτων, Χερμαίων, Ὀμβρων, Δρόσων,
 Νεφῶν, Χαλάζης, Ἀσραπῆς, Κεραυνῶν
 Βέλες τε, Πυρσῶν, Οὐρανῶν πύχας, Δρόμον,
 Πλανήτας, Ἀσρα, δυσμῶν τε καὶ φίλα,
 Αἰθέρας κλόνησον, καὶ Πνοὰς δυσμῶν τε,
 Ἐσπερίαν αἶαν ἀσφαλῶς εἴσας πόδας,
 Βυθὸς Θαλάσσης νερτέρους ὀξεῖ βλέπῃ
 Βία περσελθῶν, κέφα, καὶ ῥώμῃ φρενῶν,
 Κρυφθέντ' ἀποσᾶς, ἔσε τεμφανὲς φέρῃς.
 Ὅθ' ἐνέκ' ἐδὲν ὅσσι κρυπτόν, αἰετ' ἐν
 Πάντεσσι ἀκέρῃ, καὶ πᾶσι περπεδαὶ λόγοις.
 Ποῖον δὲ γαίης τέλσον, ἢ ποῖον λάχος,
 Εἰ καὶ μακρὰν ἀπώθεν, ἐπαριστᾷς
 Οὐτοῖς δ' ὑβλάτῃς ἐκτυλιχθέν περσρόνως;
 Πέζας βέβηκας αἴθερα, ἐνθεν ἐξάτῃς,
 Τὰ γαστρί κούρῃ, πᾶσι δ' ὀνήσιμα βροτοῖς,

LEONIS ALLATII

In

FORTVNIVM LICETVM.

Interprete Guidone de Souuigny Blesensi.

FRemente leuium murmure alarum, canas
 Quis findit auras Dædalus, cælo tenus
 Abreptus? Acres ecquis obtutus ciens
 Hinc inde Lynceus, temporum lapsam prius
 Seriem, proculque subsecuturam videt?
 Quis Glaucus alter, aut recens Asclepius,
 Vitalis arte pharmaci morbos graues
 Propulsat, & quam falce mors atra nocens
 Messuerat, animam corpori reddit suo?
 Quæ gesta quondam mente stupefacta audias,
 Nunc, cum tuemur facta sermonum graui
 Ratione, facimus atque mirandi modum.
 Nam perperam dixere generoso sotos
 Iouis, Deumque semine umbrosa specu,
 Coisse Diuum cætibz, scripto darent
 Cum fortè leges, sicque responsa enthea
 Spirasse Superum, quæque scripserunt, Dei
 Scripsisse calamo. Nam quis è Cælo pedem
 Retulit, nouoque testæ sapientis modo
 Subijt LICETI; quo relucens lares
 Illuminaret igne, consilia inclita
 Spargendo, Pindi dona, quæ loquitur suis,
 Intexuitque paginis, laude omnium,
 Miraculoque dignus æternum meus
 LICETVS? At si Mome non credis mihi,
 Despector Operum, quæ Viri condunt graues,
 Quos ille Libros affatim in lucem dedit,
 Age meditare. Solus in sedem Poli
 Sublatus altè cernit, & cuncta inscijs
 Metitur. unus mente perspicuam capit
 Solis, Diana, Circulorumque indolem,
 Hyemem, Cometas, Nubila, Imbres, Grandinem,
 Rorem, Tonitrua, Fulgetram, Cæli plicas,
 Cursum, Planetas, Sidera benigna, horrida,
 Auræque motus, Turbinem, & Venti minas
 Tempestuosi. Postmodum in terris pedem
 Firmum reponens, & gurgitem inferni Maris
 Acuius aciem lustrat. Hinc præceps gradu
 Abstrusa separas, inque manifestum diem
 Vi mentis effers; ut sit occultum nihil;
 Sed audiendi copia, & summo datur
 His perfruenti gaudio. Quæ non prope
 Quamuis remota climata, vel tractus facis,
 Oculisque prudens subiicis? Terra specus
 Pernadis, & quæ celat abstruso sinu
 Vtilia, mundo retegis. Haud vllum tibi

"Αλεσ-

Ἀκισμά τ' ἐδὲν λαυθαίη, εἴτ' ἐν λίθοις,
 Ἡ ῥήμας, ἢ χλόαισι, ἢ τερασίοις
 Ἐνδον παρσίζῃ, καὶ παρσίλῳ γνώφῳ.
 Ἄλλοι μὲν ἐκδροῶσι, ὡς ἐπαξίως
 Μηδὲς μεταλλᾶς ὄργια παλκαίνε μένος,
 Αὐτοῖσιν ἀπλῶν, ἄσα νέρθ' ὑπὸ χθονός,
 Ἡδ' ἄσ' ἐπ' αὐτῷ εἰσαὶ παρσίλῳ.
 Φυλῶ 1 ἀγέρῳ, καὶ φθορᾶς ὑπερτερῶν,
 Οὐδ' ἄλῃσι θνήσκουσι σιωδανερμύλῳ.
 Καθ' 2 ἐν δὲ, καὶ πάντεσσιν ἐκτῶς ὅλλῳ
 Γήρῳ ἐφειδόμεσαν, ἀτμήτῳ τάσῃ
 Παύλῳ, 3 ἡδ' ὡρὸς τὸ σῶμ' ὑπερρεπῆ.
 Ὅπως 4 δὲ γενᾶν Τε, κ' εἰχῆν χροί,
 Τροφὸς 5 γεγῶσα, 6 Σώματι χ' ὑποκλῆμῳ
 Οὐδὲν διδῶσα. Σπέρματος ζώῳ, θένος
 Πρώτῳ ἐνέργῳ ἐς κατὰσιν γόνῳ.
 Κόσμῳ, 7 Βροτῆ τ' ἀνάλογον. 8 Ἡδ' ἐπ' ἴσῳ
 Τηλαγῶν λαμπήρῳ. 9 Τοῖς δὲ ὡρὸς δύο
 Μείζῳ, μικρόν τε Λείρῳ, ἐνδ' ὑπερρεπῆ
 Φύσιν. 10 Οὐδεμῶς ἐς σῶμ' ὑπερρεπῆ νόμοις
 Φυλῇ φύσει. 11 Φοίβῃ δ' ὑποκλῆμῳ φάος,
 Τηλεμῶν ἐν ἐκλείψει, καὶ ξυαρμογαίς.
 Οὐκ 12 ἀργὸν ἐν τοῖσδ' ἀλλὰ δρακίον νόον,
 Ἐλῶν, 13 Φάος, 14 Τέχνητε, καὶ Φυλῷ ἄμα,
 Κέντρῳ 15 φθορᾶν, πέριξ τε, 16 καὶ Γαῖαν μόνον
 Κέντρῳ φθορᾶς, 17 Κίνησιν αὖ μεμετρημῶν
 Ολίγισον, ὡς ῥέξῃσι οἱ ξιφίφοροι
 Πόλε Κομῇ δυσμερεῖς ἐξαλλανῶν.
 Εἰδῇ 18 ἐκείνοις ὅσατ' ὀπιδεῖ. 19 Τειρέων
 Καίων γονᾶς, πλάγας τε, καὶ 20 πρῶτον Φύσιν
 Κινῶσαν. 21 Ἐν δ' αὖ ἐκτελῇ κατὰσιν
 Κόλῳις τεκνέσῃ κλῶμῳν νέον βρέφος.
 Τροφῆς 22 τ' ἄτερθε ζῶντας ἐν χρόνῳ μακρῷ,
 Ζώντων 23 τ' ἐβλημῶν ἐς φάος διέξοδον.
 Ζωῶν, 24 Τεράων τε 25 μεσοσυνέτῳ φυλῷ.
 Ἡ 26 δὴ πρὸς εἰσὶ πασιὼν Ἰνδῶν ποτὲ
 Δόξαντ' ἀρεσά, τοῖς τ' ἀπὸ Περιπάτης σοφοῖς.
 Φελωνίης 27 λαίλγος ἐμφύτων φάος.
 Αὐσῆς 28 ἐπισολαῖσι τῶν ζητημῶν.

- 1 De immortalitate Animorum, Lib. 4.
- 2 De Animarum coextensione corpori, Lib. 2.
- 3 De rationalis Animæ varia propensione ad corpus, Lib. 2.
- 4 De ortu Animæ humanæ, Lib. 3.
- 5 De ferriis altricis Animæ, Disputationes.
- 6 De Anima subiecto corpori nil tribuente, deque Seminis vita, & efficientia primaria in constitutione factus.
- 7 De Mundi, & Hominis Analogia, Lib. 1.
- 8 De lucidis in sublimi, Disputationes.
- 9 Lilium maius, siue de Natura assistente.
- 10 Lilium minus, siue de Anima ad corpus physicè non propensa.
- 11 De Lunæ subobscura luce prope coniunctiones, & in deliquiis observata, Lib. 3.
- 12 De Intellectu agente, Lib. 5.
- 13 De natura, & efficientia Luminis, Lib. 3.

Herbis, lapillis remedium, aut verbis latens,
 Altisque tenebris obsitum ignotum putem,
 Communis aiunt solus arcana extrahis
 Quàm benè Parentis, ore dum pandis sacro,
 Quæ terra cunque abscondit, aut semper sinu
 Pregnante gignit. Non senescentem, neque
 Corruptioni subditam, & sensu artubus
 Iam destitutis non perituram suis;
 Diversa membris sit licet, totam omnibus
 Animam secari nesciam, ut latè tamen
 Extensa pateat. Quàm sit ad corpus suum
 Propensa monstras. Deinde quo membris modo
 Generata, corpus ipsa vitale induat.
 Altrixque fiat, Nilque subiecto afferat
 Penitus alumno, seminis vitam actuet
 Vt vulua fœtum. Mundus ut & Homo simul
 Conueniat. Altas luminis lati faces.
 Par Liliorum Maius, & Minus, cui
 Natura præses: anima nec prona expetit
 Mortale physicè corpus. Vt Phæbi soror
 Deliquia patiens, dumque germano coit,
 Abstrusa niteat, & subobscura face.
 Non otiosum Spiritum, at agentem tuis
 Nouere chartis. Lumen. Artemque, & Physin.
 Et circulares retegis ad centrum ambitus.
 Solamque centrum circuli, & motus Humum.
 Motumque redigis, quem Polo ensiferi secant
 Alto Comete, qui fatiscientes vices
 Sensim renouunt, quod Cometarum sequax
 Sit attributum. Siderum exortus nouos,
 Erroneosque, deinde quæ primùm mouens
 Natura. ventre quem materno statum
 Acquirat Infans. tum diu expertes cibo
 Vixisse multos pandis, & Viuentia
 In lumen orta sponte. permixtam indolem
 Chimericorum corporum. vel si uspiam
 Sunt visa Medicis placita, vel ab alto Sophis
 Deambulacro. Lapidum Felsinio insitum
 Lumen. resoluis & Quæsitæ Epistolis.

Eid'

- 14 De Natura, & Arte, Lib. 2.
- 15 De Centro, & Circumferentia, Lib. 2.
- 16 De Terra unico centro motus singularum Cæli particularium, Disputationes.
- 17 De regulari motu, ac minima parallaxi Cometarum, cælestium, Disputationes.
- 18 De Cometarum attributis, Controuersia.
- 19 De nouis Astris, & Cometis, Lib. 6.
- 20 De Natura primò mouente, Lib. 2.
- 21 De perfectà constitutione Hominis in utero, Lib. 1.
- 22 De his, qui diu viuunt sine alimento, Lib. 4.
- 23 De spontaneo Viuentium ortu, Lib. 4.
- 24 De vita, Lib. 3.
- 25 De Monstrorum causis, natura, & differentiis, Lib. 2.
- 26 Peripatetica, Medicaque placita.
- 27 De lapide Bononiensi lucem in se conceptam ab ambiente claro, mox in tenebris mirè conseruante.
- 28 De Quæsitis per Epistolas à C. Viris Responso.

Εἶδ' αὖ μελινρὸν ἦτορ, ἥπιόντ' ἔδος
 Θερμεργὸς ἀνὴρ κέρτομον σείσας βέλους,
 Τρέψῃ πρὸς ὀργῶν, καὶ παλαμναῖον χόλον,
 Εὐθύς Νέμεσιν κάλεισσε, καὶ δίκῃν γραφῇ,
 Δίσκῳ δ' ἄπ' ὧν εἰσαεὶ κακοῦρόδοις.
 Ὡρυξεν 29 Ἄθω. 30 πρὸς δ' τ' Αἰαίῳ χθόνα,
 Κίρκῃ τ' ἐς αὐτὴν ἦκε Λαέρτις γόνον.
 Ἔωσε 31 Πέλλῳ ἔμπλεον λούκῃ γλάβῳ.
 Καὶ 32 πομφόλυγ' ἐς Κάμηλον ἐλδοθεροσμεῖ.
 Καὶ ταῦτα μύθοι κέως ἐξέσκεμνός,
 Σιώνες τε δέλτοις ἐγχαράτῃ. εἰδέπε
 Ρίπας μερίμνας θυμὸν ἐνδῶσει γάνει,
 Πρὸς δ' ἰλαρὸν ξέλησιν, λῶ' ἐχ' φρένας,
 Λύχας 33 παλαιῶν μέγχι τε κεκρυμμένους.
 Θεὸν 34 τε πρὸς καὶ Φῶτας ἑυτονον σέβας
 Ἀριστέλους, 35 Ἰδίων τε δέλτων ξυγγραφῶν.
 Αἴνας 36 ἀρίστων, 37 Κρίστων 38 ὧν Σιμμία
 Θεοκρίτου 39 Σύριγγα, 40 Ἰμέρα Πτερά,
 Πέλεκυν 41 Ἐπειῶν, 42 Δωσιάδε θυήριον,
 Πορφυρίαν 43 Πύθειον, ἡδὲ 44 Γηγηρῶν,
 Καὶ 45 Πυρονάρχῳ, ἄλλα δ' ἀπλῶς μυρία,
 Ὡς μὴ λέγοιμι πάντα, συμπλέκων λόγους,
 Αἶν' ἀποσόντα χερσὶν ἐν πελυσόρων,
 Οἷς περ καδ' ὦραν ἦτορ ὀπλίζει σοφῶν,
 Μῦθους πάντας ἐμφορονέστερος τελῶν.
 Ἐγὼ δὲ πρὸς τοῖσδε αἰσὶ θαυμάϊνω φρόνῳ,
 Τῷ μὲν ΛΙΚΗΤΟΥ, καὶ μελίφθογον λόγον.
 Μ' ἀπλῶς σεσαυδᾶς ὅς τις ὦν κυρεῖς, φάτη
 Φεδῶν πρὸς τῶν, Ζεῶν, καὶ Μέσας βροτῶν
 Φράζῃ ἰωὴ ἔπερ ἠθέλον, μῖα
 Πλάτωνος αὐδῇ θεῶν ἀρτύσαι λόγον.
 Ἴσως δὲ μῦθος ἐχ' ἐκὰς βάλλῃ σκοπῆ,
 Πρὶν περ ΛΙΚΗΤΟΝ ἐς φάος μόλεῖν. ἐπεὶ
 Δ' ἐπὶ ἦλθε μῦθον περικτίοις ἔρων σοφῶν
 Φεδογόισιν ἐμμελέασι, καὶ κεδνοῖς κρότοις,
 ΛΙΚΗΤΟΣ αὐτοχρημα δέσπιος λόγους.
 Τί μοι Πλάτωνος ἰσοπέτῃς θνητῶν ὅπα,
 Ἐν δ' ἐξὸν ἐνθεοῖσιν αὐδῇσαι θρόοις;

- 29 Athos perfossus, siue, Rudens eruditus de Alimento.
 30 Ulysses apud Circem, siue de quadruplici Transformati-
 one.
 31 Mulctra, siue de duplici Calore.
 32 Schoium de Camello Bulla.
 33 De Lucernis antiquorum reconditis, Lib. 4.
 34 De Pictate Aristotelis erga Deum, et homines, Lib. 2.
 35 De Historia propriorum Operum, Lib. 2.
 36 Elogia Clarorum Virorum.
 37 Allegoria Peripat. ad Aenigma, Alia Lælia Cri-
 spis, Lib. 2.

Mansueta quod si corda, suauemque indolem
 Iniuriosum spiculum lingua mouens,
 Proxax, feroxque vindicem calamum trahit,
 Extemplo scripto Nemesim ultricem vocas;
 Opprobriumque Zoilo aeternum calet.
 Perfodit Aithon. Aeao ad Circem solo
 Genus Laerta compulsi. Mulctram impulit
 Albo refertam lacte, liberior loquens
 Bullam in Camelum: Quæ sciens ille edidit
 Considerate paginis. At si abstrahat
 Letitia mentem, derelinquatque obsitas
 Labore curas, temporum abstrusos Lychnos
 Huc usque veterum. quem Deambulantium
 Princeps & erga Numen, atque Homines habet
 Cultum, renelat ipse propriarum venit
 Memorator Operum. laudat Heroas viros.
 Theocriti Syringa. Dosiada sacras,
 Optatiani Porphyri, & Nonarj
 Aras. Vetusnam Crispin. Ouum Simmie,
 Securim Epei. Pyronarchamque arduum.
 Alas Amoris. operaque innumeris noua
 Mandata chartis, ne recensendis vacem
 Sermone vario singulis, doctæ terunt
 Quæ sæpe dextra, cum quibus sapiens Virum
 Cor semper armat, cogitatisque optimis
 Prudentiores reddit. Hæc præter mei
 Miror LICETI pronidam mentem, stupens
 Melliflua laudo verba. Mendacem asseris
 Famam locutus, quisquis es, Iouem, & Dea
 Studio loquendi voce mortali, unico
 Platonis ore verba diuina eloqui.
 Hæc forte fama non stat à vero procul,
 Lucem priusquam cerneret: at ubi meus
 Venit LICETVS, grauiâ proponens suis
 Concepta labris, ipsaque sonoris modis
 Nec non verendis resonat, Aetherea utique
 Germana linguæ imago, mortali expetis
 Loqui Platonis voce, cum liceat Dei?

- 38 Imitationes figurati metri à Simmia Rhodio inuenti.
 39 Encyclopædia ad Syringam Theocriti.
 40 Encyclop. ad Alas diuini Amoris.
 41 Encyclop. ad Epei Securim.
 42 Encyclop. ad Aram Lemniam Dosiada.
 43 Encyclop. ad Aram Pythiam Publii Optatiani Por-
 phyrj.
 44 Encyclop. ad Aram Nonarj Terrigenæ.
 45 Pyronarcha, siue de fulminum natura, deq; Februm
 origine, Lib. 2.

INDEX TITVLORVM. ET CAPITVM OPERIS.

Prefatio. pag. 1.
De priscis Annularium Gemmarum Sche-
matibus explicandis. Cap. I. 2
Liceti Responsio de Veterum Gemmarum ex-
plicatione adeunda. cap. II. 2

*Trium Cupidinum; Voluptuosum tyrannidem in
geminos Amores probos passim exercere.
Schema primæ Gemmæ.*

Amoris differentia tres explicata. cap. III. 3
Amoris origo mirabilis, a Platone posita, de-
claratur. cap. IV. 5
Amor voluptuosus ut erga bellicum, & litera-
rium imperiosam tyrannidem exerceat.
cap. V. 9
Animæ facultas concupiscibilis ut in anima vin-
cat irascibilem, & rationalem. cap. VI. 12
Amor cur a veteribus Diuinitate donatus.
cap. VII. 13
Cur Amores ætate pueri fingantur a veteri-
bus omnibus. cap. VIII. 16
Amores cur Alati fingantur. cap. IX. 20
Cur Amores Nudi fingantur. cap. X. 23
De Amoris tergemini pulchritudine. cap. XI. 24
Amor cur non cæcus in Schemate fictus.
cap. XII. 28
Schematis Amorum trium explicatio Medica.
cap. XIII. 32
Explicatio Schematis ab incerto proposita
consideratur. cap. XIV. 36
Amoris Emblemata nostro persimile, propositum
ab Alciato, consideratur. cap. XV. 37

*Sapientiam apprehendi ab Animo Doctrinæ
sedula lectione, ac intentæ Auscultatione.*

Schema II. Gemmæ. 38

Humanus animus erga sapientiam cur se habeat
ut Amor pufio, corpore pufilo. cap. xvi. 39
Amor sapientiæ cur effectus in gemma puellus
innocens, atq; moribus simplex. cap. xvij. 40.
Amor sapientiæ cur in gemma fictus est effigie
pufionis, ac infantis. cap. xviii. 40
Amor sapientiæ cur nudus effectus. cap. xix. 41.
Amor sapientiæ cur alatus, & quænam sint eius
Alæ. cap. xx. 43

Amor sapientiæ cur, præter alas, adhibeat etiam
brachia manusque geminas, quibus funiculo
duplici se tollat in altum. cap. xxi. 43
De magno conatu, ingentique labore, quo sa-
pientia comparatur. cap. xxii. 43
Quomodo sapientiæ symbolum sit arbor anno-
sa, gerens in cacumine volucrem, & caueam
seiunctas. xxxiii. 48
De arboris in Schemate pictæ comparatione
ad arborem scientiæ boni & mali, dudum a
Deo in Paradiso creatam. cap. xxiv. 57
De frondibus, & floribus humanæ sapientiæ.
cap. xxv. 62
De fructu arboris scientiæ boni & mali, primæ-
uæ in Paradiso. xxvi. 65
De fructu arboris sapientiæ, nostro in Schema-
te delineatæ. cap. xxvii. 73

*Inter viros alta sapientia præstantes, esse qui
non voce docere sint apti, sed tantum-
modo scriptis.*

Schema III. Gemmæ.

Sapientium, sciendi cupidos edocere valen-
tium, tres esse classes. cap. xxviii. 77
Corui cum viro sapientiæ scriptore detegitur
analogia. xxix. 78
De volumine Musices, in vnguibus Corui my-
stici canentis, repræsentato. cap. xxx. 83

*Inter viros doctos inueniri, qui non scriptis, at
voce tantumodo docere valeant.*

Schema IV. Gemmæ.

Explicatio viri eruditi de Amore nocturnas
cantilenas ad amicam personante perpen-
ditur. cap. xxxi. 85
Propria proponitur explicatio de viro sapien-
te, sermone vocali discendi cupidos erudi-
ente: primumque de biformis inferna parte
gallum referente. cap. xxxii. 86
Suprema monstri pars humana declaratur.
cap. xxxiii. 88
De Barbato, seu lyra digitis humanis pulsata
cap. xxxiv. 89
De tergemina significatione stellæ prælucen-
tis in Schemate poni caput viri psallentis.
cap. xxxv. 90

Pro-

Index Titulorum,

Proposito Schemati comparatur aliud Fabij
cunctatoris. cap. xxxvj. 94

Amorem Heroicum militia magis in conseruatione Ducis, & Exercitus oportune celeris, & cunctantis, quam in hostium exterminatione consistere.

Schema V. Gemma.

Opinio, dicens hoc esse hieroglyphicum Amoris concupiscibilis per vitam negociosam exarmati, penditur. cap. xxxvii. 95

Proptia sententia proponitur, quæ est, ob oculos poni Schemate nostro proprietates Amoris Irascibilis, siue militaris: primumque de corpore militis generatim. cap. xxxviii. 97

De Amoris bellici vultu sauo, seuero, ac tantum non toruo, minacique. cap. xxxix. 99

De Amoris bellici celeritate, per Alas indicata. cap. xl. 102

De Cunctatione bellica per Amorem stantem indicata. cap. xli. 105

De propria significatione Galeæ in capite Amoris bellici. cap. xlii. 107

De Amoris bellici clypeo hieroglyphicum. cap. xliii. 109

De Armis offendentibus, Heroico Amori bellico datis in Schemate. cap. xlii. 111

Cur Amor iste bellicus Pedes, non Eques effectus in Schemate nostræ Gemmulæ. cap. xlv. 111

Amicus vsque ad Aram Amico illicita postulanti sis: & Amicum verum in aduersitate dignosces.

Schema VI. Gemma.

De Amore civili, qui vocatur Amicitia, vt a tribus antea declaratis, Concupiscibili, Rationali, & Irascibili contradistinguitur. cap. xlvi. 114

Opinio ponens hoc esse symbolum Amoris voluptuosi, expenditur. cap. xlvij. 115

Propria declaratio prima de Amico vsque ad Aras. cap. xlviii. 118

Secunda Schematis explicatio, de Amico vero, qui dignoscitur in aduersa fortuna. cap. xlix. 121

Amici defuncti memoria semper in corde conseruanda; & Amantem non redamatum, indignabundum extinguere suam affectionem.

Schema VII. Gemma.

Aliena Viri cl. explicatio, de Amore monstrante cunctas humanas res esse vanas, proponitur, & explicatur primo sensu. cap. L. 123

Sententiam Viri cl. hoc sensu sumptam, nõ conuenire Schematis imaginibus, ostenditur. cap. li. 129

Secundus eruditi viri sensus explicatur, & expenditur. cap. lii. 129

Propria Schematis explicatio prior est, de Amico vero moestam Amati & defuncti memoriam conseruante. cap. lii. 130

Secunda Schematis explicatio, de Amante non redamato, suum Amorem extinguente per indignationem. cap. lii. 131

Coniugalis Amor armis offendentibus expoliatur a pudica Matre-familias.

Schema VIII. Gemma.

Explicatio Schematis a cl. Viro proposita, de Cupidine indigne ferente sibi spicula negari a Venere, proponitur, & expenditur. cap. lii. 133

Proponitur expositio propria de Amore Coniugali, exarmato spiculis offensionis per pudicitiam Matris-familias. cap. lii. 134

Pulchra mulier, per mare vitæ vagans ad arbitrium, vel impudica est, vel impudica facile fit: vel Tethydis, aut Veneris Amores: vel Egyptus ludens super incrementa Nili.

Schema IX. Gemma.

Smithiana explicatio de Nereide per salum equo marino vecta, proponitur, & expenditur. cap. lii. 139

Prima explicatio nostra moralis, de formosa muliere, quæ nimium extra domum vagans ad arbitrium, vel est, vel euadit impudica. cap. lii. 140

Secunda explicatio fabulosa, vel Tethydis ad Peleum, vel Veneris ad Anchisen de latione. cap. lii. 141

Tertia explicatio physica de Ægypto lasciuiente super incrementa Nili. cap. lii. 141

Rapine puellas & alias res pulchras exponit formositas, & occasio.

Schema X. Gemma.

Sententia viri eruditi de puella vere a Tritone rapta proponitur, & ad historicam fidem redigitur. cap. lii. 143

Propria explicatio Gemmæ proponitur, de Tritone pulchram Nympham marinam volentem atq; lubentem complectente, perq; maria ferente. cap. lii. 146

Secunda explicatio, de Tritone raptâ puellam nostratē sub vndas asportatē. cap. lii. 146

Tertia

& Capitem Operis.

Tertia moralis est explicatio, de piratis, ac prædatotibus, aliisque maritima classe rapientibus res alienas. cap. lxiv.

HEROVM FILII NOXÆ.

Schema xi. Gemma.

Sententia Cl. viri, de primo quadrigarum inuentore proponitur, ac expenditur. cap. lxv. 153

Propria sententia proponitur, & confirmatur, de Ericthonio a Pallade, seu filio spurio, & impuro proiecto. cap. lxvi. 158

Humana vita est mors undique miseris obfessa.

Schema xij. Gemma.

Aliena declaratio proponitur, & explicatur. cap. lxvii. 158

Propria sententia proponitur: primumque caluariae symbolum medium explicatur de vita mortali. cap. lxviii. 159

De Papilione, significante breuitatem humanæ vitæ. cap. lxix. 163

De Papauere, simulachro somni, a quo prima sumit exordia, & in quo dimidium suæ durationis habet humana vita. cap. lxx. 165

De Rota, signante humanarum actionum, in vigilia patratarum, perennem inconstantiam. cap. lxxi. 166

De Vrna sepulchrali, ad quam terminantur actiones omnes humanæ vitæ mortalis. cap. lxxii. 168

ASTVS DELVDITVR ASTV.

Schema xij. Gemma.

De Canopo, Deo Aepyriorum, superante Deum Chaldæorum Ignem, victorem omnium aliorum Numinum Gentilitatis. cap. lxxiij. 170

Oratio Vocalis atque Mentalis una conspirantes Deum flectunt, & efficaciter exorant.

Schema xiv. Gemma.

De viribus & proprietatibus orationis Vocalis, atque Mentalis, Deo flectendo porrigendæ. cap. lxxiv. 174

De tribus orandi modis antiquis: statario, adgeniculato, & sedentario. cap. lxxv. 175

De oratione Vocali, signata per mulierem semiamictam, quæ dextera laciniam tenet, sinistra serpentem porrigit. cap. lxxvj. 177

De oratione Mentali sub hieroglyphico nudæ mulieris genuflexæ, sedentis, & vrcumque decore stantis, ambabus manibus Deo cor offerentis. Deque antiquo more tenendi Aras ab orantibus. cap. lxxvij. 179

De oratione Mentali veteres profanos egisse. cap. lxxviii. 180

Oraculorum Diuinorum proprium est, hominibus euentus futuros demonstrare tanquam præsentis.

Schema xv. Gemma.

Incogniti viri explicatio indicata ex senis autoribus proponitur, & expenditur. cap. lxxix. 185

Propria Schematis explicatio, declarans speciatim arborem in latus propendentem, & hominis cõsulentis oraculum tum pallij partem, & faciem in terga versam, tum ligneum scipionem. cap. lxxx. 189

De forma templi Delphici in Schemate. cap. lxxxj. 189

De Simulachro in templo Delphico. cap. lxxxij. 190

De rupe templo Delphico subiecta. cap. lxxxij. 191

De cõsulentis Delphicum oraculum baculo. cap. lxxxiv. 191

Pallij motus in terga declaratur. c. lxxxv. 192

Faciei mira versio in tergus explicata. cap. lxxxvj. 193.

Mundi Systema, partesque vniuersum integrantes, explicantur.

Schema xvi. Gemma.

Explicatio nostra de Mundi Systemate, partibusque integrantibus, proponitur; primumque Zodiaci declaratur imago, pro toto Cælo. cap. lxxxvij. 196

Iouis figura vt sit aptum Terræ hieroglyphicū. cap. lxxxvij. 197

Pallas nuda vt signet Ignis Elementum. cap. lxxxix. 200

De Mercurij signo, Elementum Aeris representante. cap. xc. 200

De Neptuno, representante totum Elementum Aquæ. cap. xcj. 202

Beneficij, vel ab brutis accepti, Deum esse gratum remuneratorem.

Schema xvij. Gemma.

Explicatio Viri Cl. recta proponitur, & latius corroboratur. cap. xcij. 205

Index Titulorum,

Poeta bonus, ad Lyram canere nescius: vel absolute, Frustra laborans.

Schema xviij. Gemma.

Explicatio viri docti de Cicada, citharæ chordam fractam supplente, affertur, & expenditur. cap. xcij. 207

Propria Schematis explicatio proponitur, de Hesiodo poeta bono carmina sua ad lyram canere nescio. cap. xciv. 209

Secunda Schematis explicatio depromitur ex adagio verusto de viro frustra laborante. cap. xcv. 210

PRINCIPATVS ANIMALIVM,

&

Ducis exercituum proprietates:

&

Amoris genitalis imperiosa potestas,

&

Amoris tres differentia,

&

Elementa vitalia.

Schema xix. Gemma.

Explicatio viri Cl. de Principatu animalium. cap. xcvi. 211

Nostri explicatio de Ducis exercituum triplici proprietate. cap. xcviij. 212

Tertia declaratio nostra de Amoris genitalis imperiosa potestate. cap. xcviij. 212

Amoris tres differentias, Irascibilis, Concupiscibilis, & Rationalis, explicari Schemate. cap. xcix. 213

Elementa viuientium feracia, & altricia, terna produntur in Schemate. cap. c. 216

Astrorum Lunarium motuum, & phasium observatoris hieroglyphicum.

Schema xx Gemma.

Explicatio fabulosa, seu poetica viri docti de Endymione a Diana adamato. cap. ci. 219

Propria Schematis explicatio proponitur de Astronomo Lunæ, fiderumque phases observante. cap. cij. 220

Aurora nectens Aethera terris, prouehit orra diem.

Schema xxi. Gemma.

Aurora diei nuncia, celeriter orbem terrarum circuit. cap. cij. 224

Pulchra fecunditas, a terra calore raptâ sex menses latet intra terræ viscera, totidem que supra terram in aere degit.

Schema xxij. Gemma.

De Cereris filia Proserpina, sex menses intra terram cum Plutone raptore manente, totidem supra terrâ apud matrem degente, mythologia cõmunis explicata. cap. civ. 227

Propria explicatio de vegetabilium, seu stirpium natura generica, Proserpinæ Schemate, fabulisque repræsentata. cap. cv. 229

Sapientia, & fortitudine, sagacique prudentia regna bene gubernantur.

Schema xxij. Gemma.

De Mercurio Canicpite, Regnum Aegyptium optime gubernante. cap. cvj. 233

Sapientia, & Eloquentia litigantes, atque pugnantes animos apte facileq; componit.

Schema xxiv. Gemma.

De viribus Sapientiæ, ac Eloquentiæ in componendis apte facileque dissidijs tum animorum disceptantium, tum corporea violentia belligerantur. cap. cvij. 235

Saerilegus Brenus ad Altare templi Delphici mortem sibi metipsi sponte consciscere debuit.

vel

Ajax furens, ob Achillis arma sibi negata, se transfuerberat.

Schema xxv. Gemma.

Anonymi sententia de Decio proponitur, & expenditur. cap. cvij. 241

De Catone Uticense, semetipsum cõfodiente, num Schema possit intelligi. cap. cix. 242

De Bruto, se pariter pugione confodiente, num possit imago Schematis interpretari. cap. cx. 244

Proponitur explicatio propria, de Brenno, Gallorum Duce sacrilego, qui semetipsum confecerit ad Aram Apollinis in templo Delphico. cap. cx. 245

De Aiace semetipsum interficiente, gladio dudum ab Hectori sibi donato. cap. cxii. 247

Proditorem nunquam placere viro forti, etiam cui sit utilis proditio necati hostis.

Schema xxvi. Gemma.

De affectu Cæsaris accipientis caput Pompeij Magni a proditore, qui virum interfecerat. cap. cxiii. 248

Ampli

& Capitem Operis.

- Ampli Dominij splendor non offuscet sidera virtutum in bono Principe, Magnaque Ministro, quem taciturnitas atque celeritas maximopere decet.*
Schema xxv. Gemma.
- De Quadriga in Anulo signatorio Plinij Secundi Junioris, & Rana signatoria Mecanatis. cap. cxiv. 251
- Virorum insignium imagines Anulis insculpi solitas, ad eorum memoriam, cultum, & imitationem.*
Schema xxvii. Gemma.
- Gemmis Anulorum insculpi consuevisse vultus insignium virorum, ad illorum memoriam, cultum, & imitationem. cap. cxv. 253
- Libidinis atque Magia prava potestas ingens.*
Schema xxix. Gemma.
- De Hominis in Asinum transformatione per maleficam libidine abutentem. cap. cxvi. 255
- Veterum saltatio ludicra super vtres plenos, & extrinsecus vinctos explicata.*
Schema xxx. Gemma.
- De veterum ludicra saltatione super vtrem vino vel statu plenum, & extrinsecus oleo luxuriose perunctum. cap. cxvii. 258
- Larva, siue persona Dramaticum Poetam ostendit.*
Schema xxxi. Gemma.
- Personam non attribui Poetae Lyrico, vel Epico, sed esse proprium symbolum Dramatici. cap. cxviii. 260
- Sue prisci sacrificabant ubique, singulis fere Dijs ad omnia: sed precipue Veneri ad puritatem coniugij, & fecunditatem prolis in Nuptijs.*
Schema xxxii. Gemma.
- De Sacrificio Suis apud antiquos. c. cxix. 261
- De Marisa geminatae tibiae inuentore fabulamento latius explicato. 267
- Fraudulenti pari fraude capiuntur:
&
Gaudium & Mæror vicissim sibi succedunt.*
Schema xxxiii. Gemma.
- Lætari neminem oportere fraude; quum & ipse consimili capi valeat. cap. cxx. 275
- Virum ingenio, probitate, fortitudineque pollentem emergere de seueris fortuna difficultatibus incolumem.*
Schema xxxiv. Gemma.
- Virtute fortunam superari. cap. cxxi. 278
- Martiales viri mulierum raptores primi, passimque diffamati.*
Schema xxxv. Gemma.
- Mulierum raptores primos, & passim fuisse viros bellicosos. cxxii. 281
- Humani Sermonis, & humana vite natura gemina, fugax, & procax, mystice representata caelesti Sagittario.*
Schema xxxvi. Gemma.
- Centauri currentis, & sagittantis tergeminum mysterium explicatur, primumque de Sermonis humani differentia, & velocitate. cap. cxxiii. 284
- Eodem Hieroglyphico denotari humanæ vitæ naturam fugacem, geminaque differentia virtutis, & vitij distinctam, maximeque libidinosam. cxxiv. 286
- Generosas indoles educari debere ab Heroibus in actiuosa pariter & in contemplatrice vita præcellentibus.*
Schema xxxvii. Gemma.
- Chiron Centaurus, vt virum actiuosæ simul & contemplatiuæ vitæ peritum indicet aptum educare generosæ indolis adolescentes. cap. cxxv. 288
- Furacis rapacitatis typus, & instrumenta vetusta.*
Schema xxxviii. Gemma.
- Furum ex rapto viuientium antiquitus conditiones explicari. cap. cxxvi. 292
- Vita contemplatricis verum ac genuinum hieroglyphicum.*
Schema xxxix. Gemma.
- Anonymi sententia perpenditur de Psyche Pyralidis alas habente, an sit Animæ symbolum absolute. cap. cxxvii. 298
- Propriæ sententiæ declaratio, de vitæ contemplatricis intimis attributis. cap. cxxviii. 299
- Actuo.

Index Titulorum,

- Actuosa vita prima species Bigis in ludorum
Circensium Schemate currentibus
hieroglyphice interpretata.
Schema xl. Gemma.*
- Bigarum cursus in stadio ut indicet Artificum
vitam effectoricem. cap. cxxxix. 302
-
- Actuosa vita secunda species, Moralis & Actiua
nuncupata, Quadrigarum spectaculo my-
stice representata.
Schema xli. Gemma.*
- Quadrigarum cursu signari vitam Actiuam,
præcipueque Militarem. cap. cxxx. 305
-
- Hostium dona suspecta semper esse debere. nam-
que Aduersus hostes in bello iusto, dolis
aque ac viribus utendum.
Schema xlii. Gemma.*
- Poetarum & historicorum communis opinio
de Equo Troiano proposita, & expensa:
primumque Daretis Phrygij narratio.
cap. cxxxi. 310
- Didys Cretensis Ephemeridum inuentio, &
communis receptio. cap. cxxxii. 312
- Tertia sententia Plinij, Pausaniæque de Troia-
no Equo proponitur, & allatis antea com-
paratur, ac de singulis tribus censura pro-
mulgatur. cap. cxxxiii. 320
- Propria Schematis explicatio proponitur de
Troiano Equo secundum sensa poetarum
veterum. cap. cxxxiv. 321
-
- Virorum Heroica virtute præstantium vultus
apud antiquos merore ac imitationis ergo
passim effigiatos haberi.
Schema xliij. Gemma.*
- Achillis imago qualis, & cur in Schemate.
cap. cxxxv. 326
-
- Persei simulacro cur signauerit Alexander,
& cur usque veteres in Numis.
Schema xliiv. Gemma.*
- De Anulis, quos ad signandum habebat Ma-
gnus Alexander. cap. cxxxvi. 327
-
- Panos Hieroglyphica, de Sermone, deque
Vniuerso declarata.
Schema xlv. Gemma.*
- Platonica Panos explicatio, de conditionibus,
& propria natura Sermonis humani propo-
nitur. cap. cxxxvii. 328
-
- Alia Panos explicatio de vniuerso proponitur.
cap. cxxxviii. 329
- De Schemate nostri Mercurij Pana fugientem
comprehendere satagentis. cap. cxxxix. 331
- Responsio Liceti de fine ac forma sui symboli
literarij. cap. cxi. 332
-
- Iusta Zelotypæ mulieris indignatio, sauißima est:
&
Sophista perimit indoctos, a doctis interficitur
in literario mundo.
&
Naturalis cupido sciendi querit latentes rerum
causas, quibus inuentis cessat, non
inuentis ingenia macerat.
Schema xlv. Gemma.*
- Aliorum opiniones de Sphinge referuntur, &
expenduntur. cap. cxli. 338
- Veriores sententiæ de Sphinge proponuntur
ex alijs. cap. cxlii. 340
- Propria Schematis explicatio de Naturali cu-
piditate sciendi. cap. cxliii. 342
- Auctarium. 400.
-
- Arcana Numinis, & edita Principum non in-
telligentem, ac non obseruantem manet
interitus.
Schema xlvij. Gemma.*
- Sphinx cur interimat non obseruantes edita
Principum, & non intelligentes oracula.
cap. cxliv. 343
-
- Potentiorum præda opulenti: Telluris occupatio
a fortioribus: Agrariæ Legis occasio, &
vis: Agricultura typus: Egyptus:
& Amicitia cogens ad iustam
ultionem.
Schema xlvij. Gemma.*
- Multiplex ænigmatis explicatio: & prima de
potentioribus diripientibus aliorum opes.
cap. cxlv. 345
- Secunda Schematis explicatio nostra est, de
robustioribus, terræ dominium, ac posses-
sionem sibi occupantibus. cap. cxlvi. 346
- Tertia explicatio politica nostra Schematis, de
terræ distributione militibus victoribus, per
Legem Agrariam, affertur. cap. cxlvii. 348
- Quarta Schematis explicatio nostra est physi-
ca, de typo Agriculturæ. cap. cxlviii. 351
- Quinta nostri Schematis explicatio, de regione
Ægypti. cap. cxlix. 353
- Postre-

& Capitem Operis.

Postrema Schematis explicatio est, de Amicitiae, ad vindictam iniuriarum exercitum co-
gentis, hieroglyphico. cap. cl. 355

Viros sapientes publicis monumentis esse colendos
Schema IL. Numismatis.

Chiorum antiqua in Homerum obseruantia pu-
blica. cli. 357

Affertur genuina declaratio Numi Comitiss Il-
lustris. Ioannis de Lazara. cap. clii. 359

De sepulchrorum differentijs, & Homeri tu-
mulo. cap. cliii. 364

Comparantur Numismasi de-Lazara duo alij
Numi ab Augustino propositi. cap. clii. 369

Comica lasciuo gaudet sermone Thalia:
vel

Poeta Comici, Lyricus lasciuioris actus.

Schema L. Gemma.

Explicatio viri eruditi de Venere, Ioco, & Cu-
pidine proponitur. cap. cli. 373

Expenduntur allati Schematis imagines, &
fensa Viri cl. cap. clii. 374

Propria Schematis explicatio de Musa Thalia
proponitur, & comprobatur. cap. clii. 376

Secunda nostra Schematis affertur explicatio
de Poeta seu Comico, seu lyrico lasciuia
carmina pangente. cap. clii. 377

Animo pacato sacrificandum, & supplicandum.

Schema LI. Gemma.

Cur antiqui sacerdotes offerrent aliquando sa-
crificia Numini sedentes. cap. cli. 379

*Fructuum atque frugum vbertatem concor-
dia gentium comparari.*

Schema liij. Gemma.

Concordia, & fide data, seruataque mirificam
apud homines promoueri bonorum om-
nium vbertatem. cap. cli. 384

*Fortitudinis audax facinus, pro Patriae
salute patratum.*

Schema liij. Gemma.

Mutij Scaeuolae Romani grande facinus, & infi-
gnis erga Patriam Pietas atque fortitudo
detegitur in Gemma. cap. cli. 387

Crucifixi Praedicatores, Piscatores hominum:

Vniuersalis Iudicij typus:

Mirabile conuiuium in Deserto:

& Eucharistiae Symbolum.

Schema lii. Gemma.

De Smithiana gemma. cap. clii. 390

Explicatio prima Smethiae Gemmae de Cruci-
fixi praedicatoribus hominum piscatoribus.
cap. clii. 391

Secunda explicatio Gemmae, finale Iudicium
mystice referentis. cap. clii. 392

Tertia explicatio Gemmae, de saturata innume-
ra turba in deserto quinque panibus &
duobus piscibus mirifice. cap. clii. 394

Quarta explicatio Gemmae, de Sacrosancto Eu-
charistiae Sacramento. cap. clii. 395

*Caelestium observationi vacandum animo curis
vacuo, quiescenteque corpore prorsus
ad veritatis imaginem.*

Schema lii. Gemma.

Astronomi obseruata, & Astrologi iudicia, vt
ex arte fieri debeant. cap. clii. 398

Explicatio primae Gemmae Rhodianae, refe-
rentis obseruatores caelestium luminum.
cap. clii. 399

Cupido Maria, Terras, & Aerem fecundans:

Felicis hominis, seu fortunati typus,

Nauigans cum ventis in Vtre conclusis.

Schema lii. Gemma.

De Amore foecundante tria infera elementa.
cap. clii. 402

Secunda explicatio Gemmae, de homine fortu-
nato mare humanae vitae nauigante vento se-
cundo ad arbitrium, sine rationis guberna-
culo. cap. clii. 406

*Miles atroci bello superstes in arumnosam
incidit inopiam sapissime.*

Schema liij. Gemma.

Belisarij, & Horatij poetae paupertas, ex infe-
lici bello Caesaris Augusti nata, Belisaria-
nae calamitatis fere compar, exprimitur.
cap. clii. 409

Digressio de Cicutae medicamentis, & veneno.
cap. clii. 411

Responsio Liceti de Cicutae viribus: & pri-
mum, cur non habeat vim expurgandi cor-
pora cicutae planta: deque duplici genere
Cicutarum. cap. clii. 413

Sale.

Index Tit. & Cap. Operis.

Salebrofus Horatij locus explanatur.

cap. clxciv. 414.

De Veneno veterum Cicutatēperato, quod-
nam fuerit. cap. clxxv. 419

De viribus Antimonij, eiusque usu in Medicina.
cap. clxxvi. 421

De Cicutæ facultate molliente, Quæsitum.
cap. clxxvii. 423

Resp. Liceti, declarans vnde Cicuta vim ha-
beat molliendi. cap. clxxviii. 423

*Animum mariti nudum intueri studens uxor
etiam proba, plerumque multum
nocet sibi, & viro coniugi.
Schema lviij Gemma.*

Cupido auolans a Psyche sibi non morigera,
siue Psyche Cupidinem auolantem ad se tra-
here satagens. cap. clxxix. 425

*Amaritudo munus cælitus datum humana natu-
ra ad procreandas multas bonas actiones.
Schema lix. Gemma.*

Doridis natura explicata. cap. clxxx. 428

*Meditatio frequens & intensa quatuor nouissi-
morum retrahit homines a vitijs ad
virtutes & veram pietatem.*

Schema lx. Gemma.

Quatuor Nouissimorum explicatio in Gemmæ
hieroglyphicis: & primum, quod Anulus sit
symbolum memoriæ rerum. cap. clxxxi. 431

De Mortis memoria, per Anulum Schematis
indicata. cap. clxxxii. 433

De secundo nouissimo, quod est Iudicium Dei
post obitum hominum, perperdentis eorum
opera iustissimo Statere. cap. clxxxiii. 434

De tertio Nouissimo, nempe fontium poenis
post Iudicium luendis a vita defunctis per
ignem & aram indicatis. cap. clxxxiv. 436

De quarto Nouissimo, scilicet Iustorum gloria
perenni post obitum, aut purgationem in
coelis possidenda, per Stellam, Lunam,
& Cicadam hieroglyphice signata.
cap. clxxxv. 436

Peroratio totius Operis. Caput vltimum. 440

FORTVNII LICETI

AD SVARESPONSA

DE GEMMARVM ANVLARIVM

SCHEMATIBVS ANTIQVIS

PREFATIO.

Emmas Anulares ab antiquo symbolicis iconibus omnigenis insculptas haberi, nemo non nouit, qui vetustatis & eruditionis cultor agit in orbe Musarum. At vero qui primi mortalium lapillos emblematicis

insculperint, non ita constat apud literarum alumnos. Obseruatum quidem Camilli Leonardi^a Thebit, autor antiquissimus, in opusculo suo de Lapi-

^a lib. 3. de Lapid. c. 2.

ditibus ait, Israelitas ab Ægypto fugientes, in deserto moliminis huius autores exitisse. Verum eos mihi potius hanc artem ab Ægyptijs didicisse probatur, apud quos omnia hieroglyphica lapidibus incisa suos habuere natales. Lapidum autem

imagines emblematicæ posterius ad Græcos, Romanosque maxime propagatæ; quadruplicique fine donatæ videntur a priscis; aliæ ad opera mirabilia perpetranda per artem Magicam, & ut inquit M. Albertus^b Necromanticam: aliæ

^b lib. de Mineral.

vero ad Astrologicas & prædictiones, & actiones quas salutare, quas maleficas etiam, ut asserit vetustissimus ille Thebit, qui signaturas eiusmodi virtutem actuosam induere monet a celestibus influentijs dominantibus eo tempore, quo sub

asterismis proprijs figurantur: aliæ autem ad indicandos utcumque mentium humanarum conceptus abditiores, veterumque ritus nobiliores, ignauo vulgo minime prostituendos, ast excellentioribus ingenijs ad meditandum proponendos: aliæ de-

num ad representandos Heroum vultus, quos imitari, venerarique debeat omnis posteritas. Quare non immerito Schemata prisca Gemmarum Albertus agnoscit esse difficilioris explicationis. Equidem in hoc opere, non Magicas, nec Astro-

^c cap. 18. 19.

logicas Gemmarum icones, quas & Apollonius Tyanæus olim usurpauit, & nos agentes de Anulis Antiquorum^c non leuiter attigimus, at Morales tantum, & Hi-

storicas, Naturalesque de propositis Interpretationes habere lubet. Anulares nimirum Antiquorum Gemmæ, passim varijs, atque diuersis imaginibus rerum omnigenarum, etiam monstrosis insignitæ, qua priscus ritus, qua gestantium ani-

mi sensus, qua rerum naturalium abditiores proprietates, qua vultus etiam Heroum, alta sapientia, bellica fortitudine, prudentiaque regia mire pollentium, referentibus, Condus promus existunt omnium eruditionum. Ad quas quidem icones explicandas non exiguum laborem impendere mihi necesse fuit; maxime vero quum earum Gemmarum pleraque Schemata referant enigmatica prorsus, & omnino monstrosis figuris artificio miro celatæ sint. Insignium virorum & ami-

^d 7. de Rep.

corum Quæstis de hoc argumento mihi propositis, pro virili sati facere debui, qui me vere non mihi solum, sed amicis etiam, & omnibus studiosis natum agnosco natura sociabilem. Cui quidem muneri feriatas horas a publicis prælectionibus assignaui-

A

De

F. Liceti Antiqua Schemata

De priscis Anularium Gemmarum Schematibus explicandis. Cap. I.

Eruditissimo & cl. Viro FORTVNIO LICETO Scriptorum nostri seculi principi

JACOB. PHILIPPVS TOMASINVS

Episcopus Aemoniensis Salutem.

GAudeo, cl. Vir, quod senescente ætate, maior semper vigor in tuo calamo efflorescat, & quod incredibile plerisque videtur, noua ingenij portenta e tuo intellectu prodeant. Perlegi in solitudine Aemoniensi erudita, & omni scientiarum & disciplinarum genere plena volumina V. & VI. Epistolarum, vbi Quæsitis subtilissimis a cl. Viris excogitatis plene, ac dilucide satisfacisti. Id que ex voto factum fatentur omnes, tuis conatibus applaudente toto orbe, & acclamantibus Academicis, vere nunc Te nouum Delphicum Apollinem esse, Te Scriptorum Principem, Teque omnes Veterum & Neotericorum Antesignanum iure merito salutant. Tam scientias omnes humanas & diuinas Commentarijs vberimis illustrasti. Si Martialis operibus a T. Liuiο conscriptis totam se suam bibliothecam impleuisse cecinit, quid dicemus de tot tantisque voluminibus tuis vulgatis, quibus eruditorum ac Principum bibliothecæ exornantur? Gratias ago immortalī Deo, & gaudeo me hac ætate vixisse, Teque summum virum nouisse, quem e suggestu iam ab hinc annos XXX in hoc celeberrimo Lyceo legentem audiui: cuius cōsortio etiam quotidie perfruor. Scio cunctis eruditorum ordinibus Te iam satisfacisse de plurimorum abditorum explicatione. Reliquum est, vt post nouas de Antiquorum Lucernis elucubrationes, iam sub prælo gementes, ad Gemmas Veterum, a Cl. Stephanonio non ita pridem collectas & inuulgatas, cum aliquot aliquando breuiculis Anonymi notis, illustrandas libenter accedas; quo Poetarum & Numismatum cultoribus, curiosisque omnibus, meoque desiderio potissimum, si lubet, tuam luculentissimam operam præbeas. Sic tamen velim Te in perennibus studijs contineas, vt etiam rationem valetudinis habeas, meque, vt soles, constanter ames. Patavij. Calendis Junij. 1649.

Liceti Responso de veterum Gemmarum explicatione adeunda. Cap. II.

Illustris. & Reuerendis. IAC. PHILIPPO TOMASINO Episcopo Aemoniensi

Fortunius Licetus B. A.

QVi tenebrosissimum peruetusti Cecropij Cl. Viri votum, compluribus hieroglyphicis, in abdita vetustatis maiestate prorsus & omnino delitescens, donarium antiquæ Manus Aenæ perornantibus, an peronerantibus, incertum, adeo dilucide nuper explicare literario mundo sciuiti, Vir eruditissime, quid me vocas ad ea Schemata Gemmarum antiquarum nunc enucleanda, quorum in profunditate sensus abstrusos expiscaturus vel Delius natator facile suffocari valeat immersus? Equidem Sepuagenario tertium iam addeus annum, ea non forte polleo memoriæ viuida vetustatis eruditione, quam postulare videntur tot atque tantarum Gemmarum vetustiorum Schemata diuersiformia, tetrica, lasciuia plerumque redolentia, & plusquam nimium ænigmatica: proindeque potius ad iuueniles, quam ad seniles interpretationes attinentia. Verum enim vero, quia sub imagine lasciuī Silenī Veteres etiam Numinum sacra consueuerunt occulere; ratus id quoque potuisse contingere propositis abs te mihi Gemmularum Stephanoniarum Stematibus, vt iussioni Tuæ morem pro virili geram, huiusmodi Spantam ornare iam aggredior, Cui totam æstatem, feriatu a publicis Lectionibus, impendere valeo. Vale, me ama, summoque Deo Tuis precibus commendare sæpe ne dedigneris non parum ætate grauiore pressum.

Dabam Patavij e meo Scalumnæ Musco, Pridie Idus Junij. M, DC. IL.

*Trium Cupidinum, Voluptuosum tyrannidem in geminos Amores probos
passim exercere.*

Schema prima Gemma.

*En gemini Bigam Thitonia ducit Amoris;
Bigam docet Venerem, Flammaque clara Diem.
Apud Petrum Stefanonium in gemma.*

Amoris differentie tres explicata. Cap. III.

Antiquitatem plures, tanquam deos, coluisse Cupidines: quos omnes atque singulos Amoris nomine donauerit, euidetissimum est. Etenim Plato duos, tresue celebrat Amores; duos quidem in symposio, caelestem vnum, vulgarem alterum, inquit ibi sub persona Pausaniæ: *Neminem profecto latet, absque Amore Venerem nunquam esse. Quoniam vero duæ sunt Veneres, geminum quoque Amorem esse necesse est. Geminam autem deam hanc esse quis neget? Nonne una quædam antiquior est, & sine matre Venus, Cælo nata, quam Cælestem Venerem nuncupamus? Altera vero iunior, & Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communemque vocamus. Necessarium itaque Amorem Veneris illius comitem, caelestem vocari, huius vero vulgarem. Sed & in Phædro Socrates duos Amores celebrat: Quod igitur Cupiditas quædam sit Amor, omnibus manifestum, & mox: scire oportet in unoquoque nostrum duas ideas esse dominantes atque ducentes, quas sequimur quocumque ducunt. Altera quidem est innata nobis voluptatum cupiditas: Altera vero acquisita opinio optimi affectatrix. Haec autem in nobis quandoque consentiunt, quandoque in seditione & discordia sunt: & modo hæc, modo altera peruincit. Quando igitur opinio ad id, quod optimum est ratione ducit ac superat, hæc ipsa viuendi potestas Temperantia nominatur. Quando vero Cupiditas absque ratione ad voluptates trahit, nobisque imperat, imperium hoc Libido vocatur. Duos igitur Amores ponit esse Plato, Voluptuosum vnum, quem nobis connaturalem ait: Rationalem alterum, optimi desiderium. Alibi vero Plato tres Amores esse scribit, inquit: Qui corpus amat, eiusque formam, quasi fructum quandam esuriens petit, is satiari duntaxat querit, nullamque animæ amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo considerat potius quam desiderat; quum ipsum, ut decet, animum diligat, corporis usum petulantiam & contumeliam arbitratur: quumque temperantiam, fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam vereatur, & colat cum casto amico viuere velit.*

8. de legib

Amor autem ex utrisque his compositus, ipse est quem modo loco tertio ponebamus. Quum ergo tres sint Amores &c. Sic itaque tres Amores Platoni sunt, Amor corporis vnius pulchritudine frui desiderans, animi pulchritudine neglecta; qui Amor est intemperata Libido; Amor, qui potius animi cultum quam corporis in amato desiderat; quem Amorem probum appellat; & Amor, tum animi, tum corporis pulchritudinem in amato cupiens; quem Amorem tertium appellat mistum ex utrisque prioribus. Huic Amorum numero Cicero subscribens infit: *Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere secunda: tertius quidem est Amoris Marte & Venere tertia.* Quos Quidem Tullianos Amores tres esse censeo, qui describuntur in gemma nostra; namque tertius est Amor vulgaris, terrenus, & voluptuosus, a patre Marte, furibundo Deorum, facem, & per fas & nefas tyrannidem in alios duos exercens, urget probos Amores in sui famulatum; facemque loco flagelli gestans & vibrans; & ad sui bigam trahendam habenis vinctos optimos Amores adigens. Is autem Amor est in anima nostra facultas concupiscibilis appellata, vel eius operatio: cuius Appetentiæ, siue concupiscentiæ domicilium in Timæo Plato voluit esse Iecur: qua ratione Tityum, qui Latonam, siue Dianam libidinis oestro percitus constuprare tentauerit, antiqui poetæ fingunt apud inferos iacere vinctum, cui vultur Iecur immortale corrodit:

Homer. lib. 11. Odys. v. 385.

*Hic Tityum vidi terræ omniparentis alumnum
Prostratum: tenet ille nouem nam iugera terra.
Hinc atque hinc vultur iecur immortale vorabat
Omentum ingressus, manibus non ille repellit.*

lib. 6. Aen. Nam ibi fontes æternam pœnam luunt, quam euitare nequeunt. Quæ ferme repetit Virgilius. At verò secundus, atque primus Amores a Cicerone celebrati, gemini simul omni vitio vacantes probi sunt, palmis utrique gestantes lauri ramum; quum laurus æque virtute bellica præstantibus Imperatoribus in triumpho daretur, & viris alta sapientia præcellentibus inter infulas Doctoreas exhiberi consueuerit. Est autem primus Amor, ex Mercurio & Diana prima natus Cupido, probus, insignis virtute fortitudinis, belloque præpotens; etenim Diana venatrix, animo forti, corporeque robusta, bellum in agrestes feras agit; hoc est homo fortis in ferinos & vitiosos homines, vel animus fortis in vitiorum monstra, ut Hercules, qui propterea monstra domuisse, prorsumque confecisse dicitur. A patre verò Mercurio primus hic Amor fallacias militares, quæ stratagemata nuncupantur, edoctus est. At verò secundus Amor, ex Mercurio & Venere secunda prognatus, est Cupido studiosus itidem, atque probus, non armis & fortitudine, sed literis, & sapientia clarus; etenim Mercurius est literarum numem: & Venuetas, atque lepor in sermone doctorum maxime valet ad addiscentium eruditionem. Hic datum sibi laureum sceptrum à Musis concinens Hesiodus, laborem & diligentiam scribentis indicat, ut obseruat in suis Hieroglyphicis Pierius; propterea quod veluti sunt amara lauri folia, sempiternique viroris; ita sudor virtutis laboriosus est, perennemque gloriam parit: vnde chartas Cornelij laboriosas Catullus pro magna laude celebrat. Qui quidem etiam labor, & viror gloriæ non minus manet Amorem præstantem in bello virtute fortitudinis. Quoniam verò virtutes omnes, ad intellectuales, quæ mentem perficiunt: & ad morales, quæ sunt habitus humanæ & voluntatis, rediguntur, ut luculenter edocet nos Aristoteles in Ethicis: propterea probus Amor geminus effingitur, Bellicus, qui sedem habet in corde; vnde fortitudinem militari pollentes, Italico nomine *Coraggiosi* nuncupantur: & literarius; etsi namque Virgilio,

f. 6. Eth. c. 3. & seqq. 3. Eth. c. 4. & seqq. 2. Eth. c. 1.

*Nisus ait: Digne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuique Deus sit dira Cupido?
Aut pugnam, aut aliquid iam dudum inuadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.*

K. 3. Ethic. cap. 6. in Ione.

Vbi dira Cupido sumitur pro magno vehementique desiderio, & affectu, tam voluntatis in habitibus moralibus, quam humanæ mentis in intellectualibus: Attamen, quod actuosarum moralium nempe, virtutum omnium fere princeps, atque pulcherrima sit Aristoteli fortitudo bellica: & intellectualium Platoni Poetica; proinde gemini Cupidines probi priores,

Gemmarum Anularium.

5

A res, in Schemate nostro lauri ramis insigniti, potissimum Poetarum, & fortium Heroum studia, siue mentem, & animum generosum indicant; siue quoque Rationalem Appetitum animæ, quæ Plato ^m collocat in Cerebro: & Irascibilem, cui domicilium esse dicit in corde. ^m in Timæo.

Amoris origo mirabilis à Platone posita, declaratur. Cap. IV.

H Vius autem triplicis Amoris, tanquam vnius Cupidinis, in suo Symposio Plato mirabilem ex Diotima, muliere fatidica, magistra Socratis, originem proponit verbis ipsissimis: *Quinam parentes Amoris, quamuis dictu prolixum sit, exponam tamen. Quando nata est Venus, parato conuiuium discubuerunt Dii ceteri, & Metidis, idest Consilij filius Porus, idest affluentia Deus. Quum cœnati essent, Penia, idest Paupertas, mendicatura cibum, utpote epulis illic abundantibus, venit: & circa fores obuersabatur. Porus quidem ne-ctare ebrius, vinum namque nondum erat, Iouis hortum ingressus est, & somno grauatus dormiebat. Penia verò inopia compulsa, quo pacto filium quasi quibusdam insidijs ex Poro conciperet, excogitauit. Quare iuxta illum accubuit, Amoremque concepit. Vnde natus est Amor, sectator cultorque Veneris, propterea quod in Veneris natalibus est prognatus. Quin etiam natura pulchri desiderio capitur, quum Venus ipsa sit pulchra. Cuius quidem fabulæ mysterium aperire studuit Eusebius in sua Præparatione ⁷ Euangelica scribens: Quum Mo-*

B ses ineffabili quadam ratione in principio creationis Mundi, paradisum quendam a Deo plantatum dixerit: hominemque ibi a serpente per mulierem deceptum narrauerit, aperte Plato commutatis nominibus, in Symposio allegorice similia posuit: Pro paradiso enim Dei, hortos Iouis appellauit, pro serpente deceptioneque ipsius, Paupertatem insidiantem posuit: pro viro autem primo, quem Dei consilium, atque providentia quasi nuperrime natum filium produxit, Consilij filium Porum nomine posuit. Quumque Moses in ipsa constitutione mundi factum hoc dixerit; quum Venus facta esset, id accidisse Plato narrauit: Verum allegorice propter pulchritudinem mundum appellans. Sed verba eius hæc sunt: Quum, inquit, facta esset Venus,

C „ & alij Dii, & Consilij filius Porus, in conuiuium conuenerunt: & post cœnam Inopia, „ tanquam mendica, ad ianuam domus, vbi conuiuabant, accessit. Porus autem ne-ctare „ superatus (nondum enim vini vsus inuentus erat) in hortos Iouis ingressus, grauiter „ dormiebat. Inopia verò propter indigentiam ad insidiandum parata, ut ab eo liberos „ susciperet, apud eum accubuit; & hoc dolo Cupidinem a Poro concepit. His Plato „ allegorice illa Mosaica voluit significare. Quæ quidem explicatio nobilis est, & Amoris nomine, dolo concepti a Penia ex Poro dormiente, satis innuitur Appetitus inordinatus euadendi sicuti Deus per scientiâ boni & mali, cōceptus à muliere persuasa fraude serpētis, falsa promittentis, virum cæcutientem, ac veluti dormientem in obliuione diuini præcepti, circumueniente, pellenteque simul in Appetitum euadendi, sicuti Deus, per scientiam boni & mali. Cæterum, quam in præsentia nobis exhibet Eusebius ansam explicandi luculentius & aliter huiusmodi mysticum Platonis fabulamentum e sacra pagina, lubet arripere. Dubio procul in Symposio Plato describit originem Amoris humani; quem ⁷ alibi triplicem Appetitum esse monet, & nos antea, nempe Concupiscibilem: Irascibilem, qui fortitudinem & magnificentiam excolit: nec non Rationalem, qui pro fine prudentiam habet atque sapientiam; qui tres Appetitus sunt potentiæ facultatesque operatrices, locum habentes in essentia animæ humanæ. Deus verò facultates istas vnâ cum animæ substantia,

D cum qua penitus identificantur, de sententia ¹ Aristotelis, & Græcorum omnium Interpretum: vel in qua essentialiter inest, ab interna substantia animæ profluens, atque dependens; ut cum D. Thoma plerique Latinorum existimant: Deus inquam huiusmodi tres potentias animæ Appetitricas, à Platone sub Amoris nomine significatas, vnâ cum animæ natura produxit primū, quando formato corpore primi hominis de limo terræ, ⁷ inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: & factus est homu in animam viuentem: nimirum in prima mundi totius creatione; quam Plato dicit Natales Veneris; etenim Mundus apte Venus appellatur, vel Eusebio; quia Venus pulchritudinis dea pro pulchritudine ponitur; & Vniuersum hoc à pulchritudine Græce dicitur ⁷ νόμος, & Latine *Mundus*; de cuius pulchritudine suauissime Boethius & altissime sua in Consolatione Philosophica cecinit ita:

⁷ lib. 12. c. 6.
Explicatio
Eusebiana.

⁷ Gen. 3.

¹ Explicatio
nostra mysti-
ca.
⁷ 3. de Legib.

⁷ 2. de an. to
21. 24. 27.
33. & seqq.
⁷ 3. de an. t. 1.
40. & seqq.

⁷ Genes. 2. 7.

⁷ lib. 3. mor.
2.

O qui

O qui perpetua Mundum ratione gubernas
 Terrarum calique sator : qui tempus ab æuo
 Ire iubes, stabiliſque manens das cuncta moueri :
 Quem non externa pepulerunt fingere cauſæ
 Materie fluitantis opus ; verum inſita ſummi
 Forma boni, liuore carens : Tu cuncta ſuperno
 Ducis ab exemplo : pulchrum pulcherrimus ipſe
 Mundum mente gerens, ſimilique in imagine formans,
 Perfectaſque iubens perfectum abſoluere parteis.
 Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
 Arida conueniant liquidis, ne purior ignis
 Euolet, aut merſas deducant pondera terras.
 Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
 Connectens animam per conſona membra reſoluïs ;
 Quæ quum ſecta duos motum glomeretur in orbes,
 In ſemet reditur a meat : mentemque profundam
 Circuit, & ſimili conuertit imagine calum.
 Tu cauſis animas paribus, vitæque minores
 Prouehis : & leuibus ſublimeis curribus aptans
 In calum terramque ſeris : quas lege benigna
 Ad te conuerſas reduci facis igne reuerti.
 Da Pater anguſtam menti conſcendere ſedem :
 Da fontem luſtrare boni : da, luce reperta,
 In te conſpicuos animi deſigere viſus :
 Atque tuo ſplendore mica : Tu namque ſerenum,
 Tu requies tranquilla pijs : Te cernere finis,
 Principium, vector, dux, ſemita, terminus, idem.

Ab iſta mundi corporei pulchritudine, ſummaque venuſtate, ſcitiffime Plato mundi crea-
 tionem appellare potuit *Natales Veneris*. Igitur in mundi creatione, parato conuiuiſio diſcu-
 buerunt *Dij cæteri*, & *Mediis*, iſeſt *Conſilij filius Porus*, iſeſt *affluentia Deus*, addit Plato ;

quia mundi creatio, quum ſit operatio Dei ad extra (vt loquar lingua Theologorum) com-
 munis eſt & indiuiſa tribus diuinis perſonis; quibus Deorum nomen assignat Plato (vel ex
 Gen. 1. 1. 26 Moſe, ac Iſaia *) non reſpiciens vnitate naturæ, ſed pluralitatem trinitatemque per-
 ſonarum : quæ conuiuæ dicuntur, quia vere conuiuiunt ſibi inuicem coæternæ, ſemper ſi-
 mul in æternitate viuentes. Quarum ſane perſonarum ſecunda, Verbum eſt Conſilij filius,
 quia genitus eſt a Patre per actum intellectus, & in ſacris literis habetur * Sapiencia Patris,
 & magni Concilij Angelus appellatur : eſtque Deus affluentia, quia per ipſum omnia fa-
 cta ſunt. Diſcubuerunt autem parato conuiuiſio *Dij cæteri*, Pater, & Spiritus Sanctus, &
 filius, quando creaturus hominem die ſexta creationis mundi, dixit Deus, & faciamus ho-
 minem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram; quæ quidem imago ſimilitudoque Dei maxi-
 me conſiſtit in anima hominis. Quum vero coenati eſſent, nimirum creatis omnibus alijs
 rebus mundanis ; etenim primo, ex doctrina D. Gregorij, comedere abſolute pertinet ad
 exercentes vitam actiuam. Creatio vero mundi pertinet ad vitam actiuam Dei ; quum
 creare ſit agere. Deinde vero, D. Bernardo : Comedit etiam Chriſtus butyrum, & quum
 aſſumpſit naturam humanam ſine peccato : tunc autem Deus creauit animam Chriſti, & eius
 humanitatem ; vt latius alibi probauimus. Deinceps autem Dominus ait : Meus cibus
 eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius : Creatio vero rerum om-
 nium, per Verbum facta, eſt purum putum opus voluntatis Dei ; qui omnia quacumque
 voluit, fecit : quia ipſe dixit, & facta ſunt : ipſe mandauit, & creata ſunt. Denique co-
 medere labores manuum ſuarum, eſt inſiſtere bonis operibus : at creatio rerum munda-
 narum dicitur opus manuum Dei. Quare creatio mundi rectiſſime dicitur allegorice,
 Cœna trium Perſonarum diuinarum, adeoque cœna Deorum a Platone. Poſt huiusmodi
 cœnam igitur, iam creatis magni mundi rebus omnibus, creatoque microcoſmi corpore
 de

* Gen. 1. 1. 26

2. 19.

3. 22.

11. 7.

* cap. 6. 8.

* Sap. 24. 5.

* Prou. 8. 22.

& ſeqq.

Coloſſ. 2. 2. 3.

* Ioan. 1. 3.

* Gen. 26.

* D. Greg. ſu.

Cant. 5.

* Serm. 2. de

Aduent.

* Mai. 7. 15.

* de ſept.

Quæſ. cap. 8.

* Ioan. 4. 34.

* Pfal. 134. 6.

* Pfal. 32. 9.

& 148. 3.

* Hilar. in

Pſ. 127. 2.

* Pfal. 8. 7.

18. 2.

91. 5.

101. 26.

A de luto terræ, in ereatione animæ humanæ *Penia*, *sive Inopia*, hoc est ipsum Nihil, om-
nisque prorsus entitatis carentia, *mendicatura cibum* entitatis (*ut pote epulis illic omnium*
creaturarum ac entitatum abundantibus) *venit*: namque Deus, *ut ait* ¹ *Apostolus*, *vocat* ¹ *Rom. 4. 17.*
ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt: *circa fores obuersabatur*; etenim extra mundum
creatum & Deum, Nihil est. Porus quidem *nectare ebrius*, nempe tum Dei filius; ebric-
tas etenim, apud ^m *Areopagitam Dionysium*, in Deo est plenissima bonorum omnium im- ^m *Epist. 9.*
mensitas & affluentia, quam per actum creationis extra communicat omnibus creaturis,
excessusque scientiæ, quam mundum condidit; quin & iucunditas sapientiæ, & excessus
Amoris diuini, seipsum ad extra diffundere gestientis: Quum enim bonitatis proprium sit
se se communicare; filius, in quo sunt omnes thesauri scientiæ & sapientiæque absconditi, ^m *Coloss. 2. 3.*
& immensa bonitas, ac excessus Amoris erga naturam humanam, aptissime dicitur ebrius.
At audiamus eximia Dionysij verba: *Hæc enim*, ait, *sapientia diuina, accedentibus ipsis præ-*
stat affluentiam, indeficientium dapum inundantiam largiens, superemanans, at quo superef-
fundens. Istud nempe veraciter epulari est; atque ideo viuificans simul, & paruulos nutriens,
B *& renouans, atque perficiens celebratur. Iuxta hanc nempe sacram Conuiuij expositionem,*
& ipse bonorum omnium autor Deus inebriari perhibetur, propter plenissimam, & quæ omnem
intelligentiam superet diuinæ epulationis, sive (ut verius eloquar) bonitatis perfectissimam at-
que ineffabilem immensitatem. Sicut enim nostro more in deteriolem partem ebrietas capi-
tur; estque repletio immodica, per quam sensu & mente excidimus; ita & in Deo meliorem in
partem accipiendo, ebrietas nihil aliud est quam plenissima bonorum omnium immensitas, quæ
in ipso secundum causam præexistit, intelligenda est. Sed & illum, qui ebrietatem comita-
tur, excessum sensu, atque sciendi, Dei excellentiam, quæ omnem refugit intellectum; accipi
oportet, per quam excipitur ab intelligendi ratione; quum ea sit excellentia, ut intelligere at-
que intelligi, ipsumque esse transcendat, ac omnia simpliciter quæcunque sunt bona: inebriatus
esse, atque excedere dicitur Deus, quippe qui eis omnibus atque immensitatis totius eminentia
& plenissimus est, & rursus extra omnia, & ultra omnia segregatus. Ita Dei filius in actu
creationis rerum mundanarum, per immensitatem summæ bonitatis, quam ad extra dif-
fundit, ebrius mystice dicitur nectare sapientiæ, bonitatisque. Quo sensu mystico Necta-
ris & Ambrosiæ solum ad Deos attinentium vsos olim fuisse Theologos antiquiores, ob-
C *seruat etiam Aristoteles inquiens: Quicunque igitur circa tempora Hesiodi fuerant, &*
cuncti Theologi, solum quoad sibi persuaderent, curæ habuerunt, nos autem contempserunt.
Quum enim principia Deos facerent: & ex Dijs fuisse dicerent; quæcunque non gustarunt
Nectar & Ambrosiam, mortalia dicunt fuisse. Manifestum autem est, quod sibi ipsis hæc nomi-
na cognita dicentes, talesque afferentes causas, supra vires nostras dixerunt. (quem locum
alibi satis explicat Aristoteles, aiens: Forte igitur de quibusdam enunciare aliquid tenta-
re, & de omnibus, & prætermittere nihil, videbitur vique esse signum aut multæ amentie,
aut multæ promptitudinis: non tamen iustum est omnes similiter increpare; sed videre oportet
causam dicendi, quenam sit. Præterea quo pacto se habeat in credendo, utrum humano mo-
do, an validius. Certiores igitur necessitates quando quis fuerit affecutus, tunc gratiam ha-
bere oportet inuenientibus: nunc autem id, quod videtur, dicendum est. Quæ pariter eluci-
dant immediate sequentia metaphysicæ de Nectare & Ambrosia, sic) 1 Nam si volupta-
tis gratia ea attigerunt, nequaquam sunt ipsius esse causa Nectar & Ambrosia. Quod si ipsius
esse gratia, quomodo essent sempiterni, quum alimento indigerent? Sed de his, quæ fabulose, &
D *sophistice dicuntur, non est dignum accurate considerare. Ab illis vero, qui per demonstra-*
tionem dicunt, petere oportet, ac interrogare, Cur quum ex eisdem sint, hæc quidem entium
sempiterna natura sunt, hæc vero corrumpuntur? vbi scientificum per demonstrationem
humano more philosophantem, segregat Aristoteles tum a sophistice loquente, tum a fa-
bulose fermocinante; quem dicit esse Theologum æui sui, qui de rebus altissimis, sub fa-
bularum tegmine loquebantur; quas Philosophus etsi non debet intra suos limites ageas
accurate considerare, nō eas tamen negligit, sed utcunque contemplatur, & diligit; quod
antea dixerat Aristoteles his notis. Qui vero dubitat, & admiratur, putat se ignorare;
quare Philosophus amator fabularum quodammodo est, eo quod fabula ex mirandis constat.
Quo loci dicit Alexander Aphrodisæus, Quapropter fabularum amator Philosophus quo-
dammo.

Ebrietas &
in malam
& in bonam
partem ut
assumatur.

3. Meta.
t. 15.

2. cæl. t. 34.

3. Meta.
t. 15.

1. Met. su. 1.
cap. 2.
1. Meta.
com. 15.

- dammodo esse videtur, qui studet ea discere, quæ ob ignorantiam sui sunt admiranda, propterea quod fabulæ ex admirandis, & fidem non capientibus constituuntur* (nimirum ex non capientibus fidem a demonstratione, quæ de illis haberi non potest.) *Qui autem propter admirationem aliquarum rerum conantur intelligere, ij Philosophi sunt.* At iam redeamus ad nostra; mystice dicitur ergo recte Dei filius in actu creationis animæ humanæ, prorsum ebrius nectare, scilicet diuina sapientia & bonitate, gliscente se se ad extra communicare: *nondum enim*, ait Plato, *vinum erat*, efficiens ebrietatem vulgarem, & corporalem, cuius Deus non est capax, uti fuit postea Noe: ^{Gen. 9. 21.} *qui vir agricola primum plantauit vineam, bibensque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo: vel nondum Verbum caro factum erat, cuius sanguis in vinum transubstantiari debebat; quia creatio mundi & hominis multum præcessit incarnationem filij Dei. Qui Dei filius, Iouis hortum ingressus est, dum Paradisum voluptatis hominem formaturus intrauit, in quo post meridiem ad auram erat ambulaturus;* ^{Gen. 3. 8.} *qui locus ideo proprie dicitur Hortus Jouis, quoniam a Deo cõditus, & consitus, * Dei ambulationibus, ac veluti delicijs & voluptatibus institutus erat. Et somno grauatus Poro dormiebat: ex Areopagita, Dormire Deo conuenit mystice; ait Epist. 2. f.* *enim: Pergens autem inquirere non fallor: si & laudatissimum illum Dei somnum, & euigilationem explicare pergimus, dicendo Diuinum somnum esse Dei illam excellentiam, exceptam a creaturis omnibus, & nulli communicabilem ex ijs, quæ providentiæ ratione gubernantur: etenim homo, & anima rationalis eius, condita est a Deo per excessum sapientiæ suæ, veluti consultantis, quum in solius animæ creatione, non item vilius alterius rei, conuocatum sit Concilium Sanctissimæ Triadis, velut ad consultationem operis omnium maximi: & Gen. 1. 26.* *Faciamus, & ait, hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus celi, & bestijs, vniuersæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra. Subdit autem rectissime Plato: Penia vero inopia compulsa (quum ipsum Nihil esset omni carens entitate) quomodo ex Poro conciperet filium, quasi ex insidijs excogitauit. Filius quidem Peniæ dicitur Amor, siue Anima rationalis, & eius facultas Appetens, quæ sensui prope Nihil est, ac ipsi Nihilo, ex quo creatur, valde similis, nempe quoad sensum anima nullius quantitatis est, inuisibilis, ac impalpabilis, intangibilis, inodora, ingustabilis. Deceptio vero, quam Eusebius ad serpentis dolum retulit, mihi referenda videtur, velut Episodiu nobile fabulæ Platonice. Penia inquam, idest, entitatis carentia, & ipsum Nihil, accubuit dormienti Poro, excessum bonitatis ac sapientiæ habenti Dei filio, per quem omnia ^{Ioan. 1.} *facta sunt ex nihilo, & concepit Amorem, dum Deus creauit animam rationalem, Appetitu præditam, ex Nihilo. Quas insidias Plato mutuatus videtur e sacra pagina, dicente, tum filias Loti, patrem inebriasse ^{Gen. 19.} *b, cum eoque decepto dormientes concubuisse, concepisseque filios: tum etiam Thomarem ^{Gen. 18.} *c cum socero suo Iuda per dolum coiuisset, concepisseque de illo filium. Sed & exortus Amor ex Penia, & Poro, est Veneris cultor, & sectator, quia in Veneris natalibus est productus; nam Appetitus animæ humanæ, adeoque homo per creationem animæ suæ a Deo de Nihilo factus est in animam viuentem, dum crearetur ^{Gen. 2. 7.} *d Mundus, cuius est cultor, atque sectator; etenim Deus hominem posuit in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret ^{Gen. 2. 15.} *e illum: Qui Paradisus etiam nomine Veneris, ut & Mundus, intelligi potuit a Platone; quum a ^{lib. 1. init.} *f Lucretio dicatur*******
- . . . . . *hominum, diuinumque voluptas*
- Alma Venus* . . . . .
- Et Orbi quoque vniuerso Deus hominem ^{Gen. 1. 26.} *g præfecit, ut præffet omnibus animantibus, & repletet, subijceretque sibi terram. Quare congruenti fabulamento Plato texit Animæ nostræ, facultate Appetitrice præditæ, creationem ex Nihilo a Deo in primordijs Mundi corporalis. Verum enimvero, quoniam Plato, de sententia veterum Theologorum, constituit Amorem ortum fuisse tum primum ante omnes Deos alios, ut ait Hesiodus; tum etiam ^{Amor ut sit primus, & nouissimus Deorum.} *h nouissimum post Deos alios omnes: iam vidimus Amorem ortum fuisse post omnes alias creaturas in productione animæ rationalis primorum hominum die postrema Mundanæ Genes. At quia viderat in sacra pagina non semel Animam Christi, qui dicitur Amor, & pulchra dilectio, poni ante secula creatam, esse primogenitam ante omnem creaturam, ^{Eccli. 24.} *i nitam ante Luciferum, in Hodie permanentis æternitatis oraculis ipsissimis: ^h Ego mater pul-***

A pulchræ dilectionis: hoc enim Paterna Mens ait, se filium suum ex utero, matris ad instar, genuisse per actum intellectionis ante Luciferum: *Ex utero ante Luciferum genui te.* Quin *Pl. 109. 4.* & ipse Christus de se proferet: *Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te.* *K. Plal. 2. 7.* Et alibi: *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio.* *l. Prou. 8. 22.* *et seqq.* *Ab aeterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: nec dum fontes aquarum eruperant, nec dum montes graui male consistenterant: ante colles ego parturiebar. Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terra: & alio loco: Ego ex ore Altissimi prodii, primogenita ante omnem creaturam:* *m. Eccl. 24.* Quæ loca quum vidisset Plato, & ante illum Parmenides ac Hesiodus, vna cum eis in Conuiuium scite Phædrum introduxit asserentem, Amoris, Deorum pulcherrimi, generationem esse antiquissimam, antiquiorem videlicet Origine Deorum omnium; etenim & D. Thomas istam primogenituram humanitati, proindeque animæ Christi assignauit; dum Ecclesiastici sententiam explicans infit: *Potest referri ad naturam creatam, assumptam a filio,* *n. 1. p. q. 41.* *ut sit sensus: Ab initio, & ante secula creata sum, id est, prænisa sum creaturæ uniri.* *3. ad. 4.* Sed & ante creationem omnium rerum corporearum, ortum fuisse Amorem, aperte docet ex *o. 14. de ciuit.* **B** gustino Scotus *p. 2. se. di. 6.* asserens: *Et hoc est, quod dicit Augustinus 14. de Ciu. Dei, quod duo Amores fecerunt duas ciuitates, ciuitatem Dei Amor Dei usque ad contemptum sui, & ciuitatem Diaboli Amor sui usque ad contemptum Dei. Prima igitur radix ciuitatis diaboli fuit inordinatus Amor amicitie sui, quæ radix germinauit usque ad contemptum Dei, in quo est consummata ista malitia; sic patet de inordinatione simpliciter prima, quæ fuit simpliciter in primo vel inordinato. Restat nunc videre de inordinato ipsius velle concupiscentie. Et videtur ibi dicendum, quod primo concupierunt sibi immoderate beatitudinem: quod probatur primo sic, &c.* Cæterum quia fabularum, præter mysticam, siue Theologicam, & physicam, tertia datur interpretatio moralis, quam maxime videtur Plato respexisse; propterea possumus breuiter ita Cupidinis originem Platonice explicare: Quod Amor, quem Plato definit esse desiderium pulchritudinis, vel Appetitum generandi in pulchro: conceptus fuerit in *Explicatio moralis.* *h. 1. 13. cap. 1.* **C** uo Jouis, hoc est, in Anima; in qua Deus deliciarum se fatetur: natus ex matre Penia, siue Inopia; nimirum ex facultate Appetente bonum, ac pulchrum, quo caret, ac indiget: nec non ex patre Poro, consilij filio; scilicet ex Intellectu cognoscente pulchrum, & bonum; quod offert Appetitui; facultas enim Appetens fertur in appetibile præcognitum. Hæc autem est origo simplicior Amoris omnis, quem apte Schematis Author in gemma distinxit in tres Cupidines, ut antea fuit explicatum, quorum vnus Voluptuosus, alius Heroicus est bellicus, ac tertius Rationalis intellectiuius.

Amor voluptuosus ut erga bellicum, & literarium imperiosam tyrannidem exerceat. Cap. V.

Porro duos Amores celestes, & heroicos, ab Amore tertio terreno, vulgari, & vefano plerumque domitos, tyrannice cogi ad eius obsequia turpia, tenendamque bigam, quocunque furor, & ardor illius impetuose vergat, aperte satis insinuat Hesiodus, & experientia frequens ostendit: Ille quidem de Amore voluptuario sic in Theogonia cecinit:

Primo omnium quidem Chaos fuit, ac deinde
Tellus lato pectore prædita, omnium fundamentum solidum semper
Immortalium, qui tenent iuga niuosi Olympi,
Tartaraque tenebrosa in recessu terre spatiosa:
Atque Amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos
Doctat in pectoribus Animum, & Prudens consilium.

Ita siquidem Animum fortissimi simul, & sapientissimi Herculis domuit Omphale, vel (ut alijs placet) Iole: de quo sic habemus apud Boccacium in Genealogia Deorum: *Hercules quum cetera superasset monstra, Amori muliebri succubuit. Dicit enim Seruius, quod quum Eurytus rex Oechalia ei sponduisset in coniugem Iolem filiam, dissuasione filij, eo quod Megaram occidisset, petenti denegauit. Quamobrem capta ciuitate, & Euryto occiso, Iolam obtinuit. Huius enim Amore ardens, ea iubente, leonis spoliū & clauam deposuit: fertis, &*

unguentis, & purpura, anulis que usus est: Et, quod turpius, inter pedissequas amata iuue-
nis sedens penso suscepto venit. Vnde in Thebaide dicit Statius:

„ . . . . . sic Lydia coniunx
„ Amphitrioniaden exutum horrentia terga
„ Perdere Sydonios humeris ridebat amicus,
„ Et turbare colos, & tympana rumpere dextra.

Veruntamen Ovidius in maiore volumine, & hic Statius, non Iolem Oetholam, sed Omphalem
Lydiam fuisse, qua illum colo nere iusserit. Sane possibile est utrumque verum; quum multi
fuerint Hercules; & sic varijs apud varias mulieres potuit contigisse. Veteres enim a primo
Hercule postea viros fortes alios multos eodem nomine vocauere. Sed & Petronius
hanc Amoris concupiscibilis tyrannidem in viros bellica fortitudine claros apte nobis in
fragmento sui Satyrici significauit, hoc disticho:

„ Militis in galea nidum fecere columbæ;
„ Adparet Marti quam sit amica Venus.

f. 2. polit.
cap. 7.

At euidentius Aristoteles, vbi de Lacedæmoniorum Republica loquitur ita: s. Prasertim
quum viri sint mulieribus obnoxij: quod accidit omnibus ferme militaribus bellicosissq; gen-
tibus; præterquam Celiis, aut si qui alij coitum masculorum palam receperunt. Videtur au-
tem qui primus fabulatus est, non irrationabiliter Venerem Marti coniunxisse: quoniam om-
nes huiusmodi homines proni sunt ad Venerem, aut masculorum, aut mulierum, illisq; obno-
xij. Itaque apud Lacedæmonios hoc fuit, multaq; in eorum principatu a mulieribus admini-
strabantur. Etenim quid refert, utrum mulieres ipse gubernent; an eos, qui gubernant, a mu-
lieribus gubernari? idem enim accidit. Huc attinent a Plutarcho relata in opere suo de
Curiositate: Diogenes quum videret Dioxippum, Olympico certamine victorem curru inue-
hentem, a muliercula formosa, quæ pompam spectabat, oculos non posse auellere, sed reiecto
retro vultu eam intueri. Videte, inquit, athletam, cui puella cernicem intorquet. His plu-
rimos adiecit in Amoris Veneri Triumpho Petrarcha vates Italus, tum pios, tum recen-
tiores, & armis potentes, & literis excellentes, pueri cupidinis tyrannidi seruientes; quos
nimis longum esset hic numerare. Ceterum neque desunt rei huius exempla in sacra pagina:

f. Iudic. 13.
et seqq.

f. 3. Reg. 3.

* Glos. ord.

ibi.

* Num. Ho.

20. f.

f. 3. Reg. 11.

quis enim Samfone? fortior? quis ipso Salomone? sapientior? at ille Dalidæ, ac vxoris blan-
ditijs resistere nequiuit: iste vero sic audit ab Origene: * Salomon quum esset Sapientissimus,
multis mulieribus inclinauit latera; ideo deceptus est. Licet alibi * mulieres interpretetur
doctrinas alienigenas; attamen historia sacra sensu literali, a quo non licet omnino recede-
re, testatur Salomonem adamasse mulieres multas, & filiam Pharaonis præcipue; ait enim:
Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Mo-
abitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Cethæas de gentibus: super quibus dixit Do-
minus filijs Israel: Non ingrediemini ad eas; neque de illis ingredientur ad vestras; certissime
enim auertent corda vestra, ut sequamini deos earum. His itaq; copulatus est rex ardenti-
ssimo amore. Fueruntq; ei vxores quasi regine septingente, & concubine trecentæ, & auerterunt mu-
lieres cor eius. Quumq; iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres ut sequeretur Deos
alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius: sed coluit
Salomon Astarthen Deum Sidoniorum, & Chamos Deum Moabitarum, & Moloch idolum Ammo-
nitarum. Fecitq; Salomon quod non placuerat coram Domino: & non adimpleuit ut sequeretur
Dominum, sicut Dauid pater eius (qui nunquam adeo mulierum amoribus exarsit, ut earum
intuitu, suauisque coleret idola genitū, sed cōstans assidue permansit in vera fide) Tunc edi-
ficauit Salomon phanū Chamos idolo Moab in monte, qui est contra Hierusalem, & Moloch ido-
lo filiorum Ammon. Atq; in hunc modum fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis, quæ adole-
bant thura, & immolabant dijs suis, &c: Quem locum literali sensu D. Augustinus excipiens
inquit: & Nam ipse Salomon mulierū amator fuit, & reprehensus est a Deo; & vsque adeo laqueus
illi fuit illa cupiditas, ut a mulieribus etiā idolis sacrificare cogeretur, sicut de illo scriptura
testis est. At vero Salomoni supparem Aristot. in orbe literario domitū ab Amore voluptuo-
so (mea quidē sententia per calumniā a detractoribus) refert eius hostis acerrimus Patricius
in suis Discussionibus Peripateticis aiens: * Namq; Hermiā illū Eunuchum pro amasio habuit,
Æschrionem etiā, & Palephatū Abydenū, ut autor est Suidas, & Pythiadis amore iā prouecta
atate

f. to. 8. 10.
Psal. 126.

* to. 1. lib. 1.
Aristotelis
accusatio.

A etate exarsit. Post cuius obitum Herpyllidam Stagiritem in concubinam accepit; quam, quoad vixit, secum habuit; ex eaque Nicomachum filium suscepit. Pueros etiam habuit in delicijs ea ipsa etate, quae e viuis decessit: eos testamento vetuit vendi; & adultos, liberos honorifice dimitti. Quae facile diluas: etenim Suidas ait Hermiam illum Eunuchum fuisse principem Atarnei: quis credat Aristotelem hominem priuatum ab usum fuisse concubitu Principis? quin & viri senis, cuius filiam Pythiadem duxit uxorem? sed neque sibi constare videtur Suidas, qui Hermiam asserit, modo Principem Atarnei, modo seruum Eubuli Bithyni? verba Suidae sunt: *Filiam vero habuit Aristoteles ex Pythiade, filia Hermiae Eunuchi, qui quamvis testiculos contusos haberet, tamen eam seruit, & genuit. Habuit & filium Nicomachum ex Herpyllide concubina, quam post Pythiadem ab Hermia Eunucho abduxit. qui Atarnei Princeps erat (eamque duxit uxorem) hac autem regio Troadis est. Quum autem Eubuli Bithyni seruus fuisset Hermias, Aristoteles Herpyllidem etiam ipsius Hermiae, qui fuerat Aristotelis amasius, capit, uxoremque duxit.* Certe nomen amasij commune ad amantem, & ad amatum est; & non semper in malum sensum accipitur, vt in Noctibus Atticis; at ali-

B quando etiam in bonum. Hermiam censeas amasse Aristotelem, cui filiam uxorem dedit; at amore non impudico. Sane pueros ob indolem, ex physiognomia sibi perspectam, amore probo dilexit Aristoteles; quos natura & origine seruos, ideo vendi vetuit, sed adultos honorifice dimitti, testamento mandauit, vt ingenuos; quod ipse fecisset etiam superstes, vbi mentes eorum sapientia repleuisset. Pythiadem amore coniugali dilexit; & post eius obitum duxit Herpyllidem itidem uxorem; quam veteres passim appellant etiam nomine concubinae, vt e Suida colligitur, & e Sacra pagina, quae viri Leuitae coniugem eandem promiscue modo vocat uxorem, modo concubinam. Sed Aristoteli non defuerunt inimici, qui de fama viri boni detraherent; de quibus in eius vita Laertius. At vero sine controuersia primus hominum Adam, & Salomone pariter & Aristotele sapientior, vt poterum omnium a sui conditore Deo scientiam infusam habens; ob quam primum & statim ab se visis animantibus potuit imponere nomina congruentia naturis & proprietatibus vniuscuiusque; nam in Cratylo recte constituit, vel ipsa Plato, ex isto scripturae loco, eum, qui primus omnium mortalium nomina rebus imposuit, sapientissimum fuisse: quod etiam sensit, & demonstrauit Caieranus in explicatione huius oraculi. Sapientissimus itaque mortalium Adam, cui Deus inhibuerat esum fructus arboris scientiae boni & mali sub pena mortis: *Et praecipit Dominus Deus Adam, dicens: Ex omni ligno, quod est in paradiso, comedes. De ligno autem scientiae boni, & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris:* talis igitur Adam coniugi, porrigenti vetitum pomum ad comedendum, assensit: & iussu Dei neglecto, comedit in suam & omniū nostrum perniciem; ne contristaret uxorem, irritum faciens mandatum Dei, totamque perdens humanam progeniem, cadens ipse ab innocentiae statu; nam ipsum obiurganti domino de crimine inobedientiae, praetendit obsequium uxori praestitum, ad sui excusationem: *Quis enim indicauit tibi quod nudus esses, nisi quod de ligno, de quo praeceperam tibi ne comederes, comedisti? Dixitque Adam: mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Sic ergo vere cecinit Hesiodus Amorem concupiscentiae domare viros bellica fortitudine pollentes, & alta sapientia praecellentes:

Defensio.

A. Gell. 19. c. 9.

Iudic. 19. d. ver. 1. 2. 3. e. ver. 10. 24. 25. 27.

Ecclesi. 17. g. Gen. 2. 19. 20.

Gen. 2. 16. 17.

Gen. 2. 11. 12.

Ecl. 10.

Embl. 106.

D Atque Amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos Domat in pectoribus Animum, & Prudens consilium: adeoque tyrannidem agit in Amorem Irascibilem, & Rationalem. Quod & Virgilius aperte satis innuit, dum canit

Omnia vincit Amor: & nos cedamus Amori.

Protulit Alciatus aliam gemmam huic nostrae valde similem in qua sculptus Amor, bigam suam trahere cogit frenatos leones; quod emblema deduxit, in quam Graculus Epigramma fecit, ita Latio versum:

Quid video in gemma hac? Amor est, auriga leoni

Insidet, & frenis ora superba regit.

Vna manus flagro cadit, moderatur habenas

Alter: nulla magis signa placere queunt.

Sed metuo immittem puerum: mortalibus agris

Quid faciet, qui sic corda ferina domat?

Ceterum nostrum schema multo venustius aspectu, multoque significantius est Amoris violentiæ, roborisque; nam leo ut ut symbolum est viri fortis, virum tamen insignem doctrina non indicat: quum Amor utrumque genus hominum ad suum impellat obsequium; ut vidimus non solum militari fortitudine pollentes, ut apud Plutarchum Amor Cleopatram Marcum Antonium, capuanæ mulieris Annibalem, Alexandrinæ mulierculæ Cæsarem & id generis alios. At in Schemate nostro duo cupidines lauri ramum gestantes, duo virorum genera demonstrant, Imperatorum, & Doctorum, qui passim Amoris concupiscibilis iugum trahere coguntur. Et Amor aptius face vice flagelli, quam vulgari flagello ponitur uti.

Anima facultas concupiscibilis ut in anima vincat irascibilem, & rationalem.

Cap. VI.

CETERUM omnino detracto iam cortice fabulæ Tullianæ de tribus Amoris, amoroque mysterij velamine, Gemmula est anima nostra rationalis, qua nihil in mundo pretiosius; dicente Domino: " *Quid enim prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* " recte proinde gemmæ pretiosæ comparatur anima in schemate nostro: rectissimeque gemmularum paruarum, quod hominis anima (ad brutalis, & plantalis, differentiam, quæ magnam habentes amplitudinem in plurimas diuiduntur species) est atomæ speciei, atque penitus indiuisibilis; quam ideo minimam, & ultimam aliquando nuncupat Aristoteles. Qui tres agnoscit in anima nostra facultates Appetitricas, adeoque tres Cupidines, & Amores; etenim Amor est appetitus boni, seu pulchri generatim: quos tres Appetitus appellat, cum præceptore Platone, Concupiscibilem, Irascibilem, & Rationalem, seu Voluntatem; ait enim primo, dum tractat de potentijs animæ: " *Appetitus enim Concupiscentiæ est, & ira, & voluntas.* " Dein alibi: " *Atqui tres sunt Appetitus species, Cupiditas, Furor, Voluntas, furoris nomine facultatem Irascibilem designans.* " Deinceps alio loco: " *Habet autem dubitationem mox, quomodo oporteat partes animæ dicere, & quot. Quodam enim modo infinitæ videntur, & non ea solum quas dicunt quidam determinantes Ratiocinatiuam, & Irascitiuam, & Concupisitiuam, & mox: cui autem harum eadem, vel alia sit, habet multam dubitationem, si quis ponat separatas partes animæ.* " Ad hæc autem Appetitiua, quæ & ratione, & potentia alia videbitur utique esse ab omnibus. Et inconueniens utique est hanc diuelli, in ratiocinatiuam enim Voluntatem fit, & in irrationabili Concupiscentia, & Ira. Si autem tria sit anima, in unoquoque erit Appetitus. Etiam si vero Voluntas, quæ rationalis est appetitus, natura debeat imperare Concupiscentiæ, ac Iræ, quæ sunt appetitus irrationales; ut ait Aristoteles; & id contingat in homine probo: " *Nihilominus in homine incontinente Concupiscibilis Appetitus absque ratione mouet violenter impellens Voluntatem, & Appetitum Irascibilem; qui potest esse quoquo pacto rationalis.* " Aristoteli, ut in uiro fortis quo sensu diuinus ille Psalter ait: " *Ultra scimini, & nolite peccare.* " Siquidem Appetitus iste concupiscibilis in anima incontinentis adeo procax est, ut effrænis & indomitus alios Appetitus duos uiolente rapiat, & impellat quocunque libuerit; quod in Schemate nostræ gemmæ pulcherrimæ signatur; & Aristoteles innuit aliquando scribens: " *Si magna uementesque fuerint cupiditates, rationem extrudunt.* " Est autem in Schemate Concupiscibilis Amor urgens uehementer ardente face geminos Amores probos, Irascibilem, & Rationalem. Et Plato pariter Amorem istum Voluptuosum apprime describens, ait esse tyrannum, adolescentem, alatum, animo imperantem, furibundum, dementia seruientem, expellentem omnes frugales & uerecundas cupiditates, quousque temperantiam omnem animo eiiciat, seque noua repleat infania; propter quam causam antiquitus Amor tyrannus dictus est. Ita colligas e Platone. Quam ueritatem confirmauit experimento fortissimus Imperator Romanorum M. Antonius, qui fugiente cum nauibus suis ad pugnam paratis amasia Cleopatra, referente Plutarcho, *Patefecit se nec ducis, nec uiri, nec omnino suo duci consilio; sed quod ludens quispiam dixit, Amantis animam in alieno uiuere corpore, raptus*

Arus a femina est, ut si conglutinator ei foret, unaque moueretur cum ea. Nam simul atque naue[m] contemplatus est illius vela facientem somnium oblitus, proditis & desertis illis, qui pro ipso certabant, atque animam profundeabant, conscendit quinquere[m] Alexandro Syro & Scellio solis comitibus. secutusque est perditam iam, & perdituram insuper ipsum. Illa percipiens eum venire, signum sustulit e naui. Ita ad eam Antonius delatus & acceptus naui neque aspexit illam, neque aspectus ab illa est. Solitarius transijt in proram, atque ibi tacitus, cogit abundusque consedit, ambabus manibus caput tenens. Quæ maior atque sæuior, obsecro, tyrannis concupiscibilis Amoris in virum fortitudine bellica præstantem, ac Romanum Imperatorem? De fortissimo pariter hoste Romanorum Annibale sæuum Tyrannum Amorem triumphasse sic admonet Valerius Maximus, Liuius consentiens: *At Campana luxuria, perquam utilis ciuitati nostræ fuit. Inuictum enim armis Annibalem illacebris suis complexa, vincendum Romano militi tribuit. Illa vigilantissimum ducem illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundantis vino, unguentorum fragrantia, Veneris usu lasciuio[re], ad somnum & delitias euocauit. Ac tum demum fracta & confusa punica feritas est, quum Seplasia ei, & Albana castra esse caperunt. Quid ergo his vitijs fedi[us]? quid etiam damnosius?*

B quibus virtus atteritur, victoria languescunt: sopita gloria in infamiam conueritur: animique pariter & corporis vires expugnantur: adeo ut nescias ab hostibus ne, an ab illis capi perniciosius sit. Hos igitur, & alios multos feroces leones mysticos domare videtur Amor voluptuosus in Alcibiades gemmula flagro compulso ad obsequia Cupidinis, intactis Heroibus alta sapientia claris. At in nostra sæuus idem Amor luxuriosus face ardenti significantius vrget viros & armis, & sapientia clarissimos, lauri ramis Amore gemina virtutis insignito representatos, & impellit ad sui iugum. Nisi quod errato fabrilis, culpaque scalptoris, data fax est manui sinistra, frænum vero dextera, secus ac in gemma conspiciatur. Vincit ergo frequenter in anima facultas concupiscibilis Irascibilem, & Rationalem, ut auctor Schematis in gemma signauit apte.

Amor cur a veteribus diuinitate donatus. Cap. VII.

CVeteres omnes fere Cupidinem inter Deos posuere; sed non omnes ob eandem rationem; etenim alij dicunt, ut Amantes excusarent se se a turpibus facinoribus, quæ refunderent in diuinitatem aliquam, qua incitati patrarent inhonesta! pulchre Marulus in Epigrammate de Amore:

Quis cacum prait? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus?

Qui comites? Rixa, Bella, Odium, Opprobrium?

Qui calo dignati? Homines: quæ causa coegit?

Misior autore est credita culpa Deo.

Ceterum diuinitas non magis Amori Vulgari, & concupiscibili data fuit a veteribus, quam pudico, & caelesti gemino; quod satis innuit Virgilius; apud quem, ut vidimus, celebratur Nifus, & Eurialus:

His amor vnus erat, pariterque in bella ruebant:

Tunc quoque communi portam statione tenebant:

Nifus ait: Dyne hunc ardorem mentibus addunt

Euryale? an sua cuique Deus sit dira Cupido?

Aut pugnam, aut aliquid iam dudum inuadere magnum

Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.

Cernis quæ Rutulos habeat fiducia rerum.

Lumina rara micant: somna vinoque sepulti

Procubuerunt: silent late loca, percipe porra

Quid dubitem, & quæ nunc animo sententia surgat?

Aenean acciri omnes, populusque patresque

Exposcunt: mittique viros, qui certa reportent.

Si tibi, quæ posco, promittunt (nam mihi facti

Fama sac est) tumulo videor reperire sub illo

Posse

Posse viam ad muros, & mœnia Pallantea.
 Obstupit magno laudum perculsus Amore
 Euryalus: simul his ardentem affatur amicum:
 Me ne igitur socium summis adiungere rebus
 Nise fugis? solum te in tanta pericula mittam?
 Non ita me genitor bellis assuetus Opheltis
 Argolicum terrorem inter Troiaque labores
 Sublatum erudit: nec tecum talia gessi,
 Magnanimum Aenean, & fata extrema secutus.
 Est hic, est animus lucis contemptor: & istum
 Qui vita bene credat emi, quo tendis honorem.
 Nisus ad hæc: equidem de te nil tale verebar:
 Nec fas: non: ita me referat tibi magnus ouantem
 Iupiter, aut quicumque oculis hæc aspicit aquis.
 Sed si quis (quæ multa vides discrimine tali)
 Si quis in aduersum rapiat casusue deusue,
 Te superesse velim: tua vita dignior atas.

Quibus apparet Virgilium Dei nomine nuncupare facultatem irascibilem animi generosi, cupidinemque ferocem in bello facinora grandia nimis Appetentem, quæ non vulgaris & concupiscibilis est Amor, sed Heroicus; & Irascibilis; cui si Diuinitas conceditur ab antiquis, quanto magis Appetitui rationali, Amori que sapientiæ, qui mentem respicit? etenim animum, & Appetitum istum sapientiæ vel Aristoteles esse Deo summo congenerissimum, maximeque cognatum asserit, inquit: *f* Nam perfectam felicitatem contemplatiuam quandam operationem esse, constare vel inde posset, quod Deos maxime beatos & felices esse existimamus, & mox: Quare Dei operatio quum beatitudine excellat; & ex humanis ea erit felicissima, quæ huic maxime est cognata. Argumento illud est, quod cetera animalia, quæ tali operatione penitus carent, expertia felicitatis quoque sunt: Dii enim beata tota vita est; hominibus autem eatenus, quatenus similitudo quadam eiusmodi operationis in ipsis inest: at ceterorum animalium nullum est felix, propterea quod contemplationis particeps nullo modo est. Quousque igitur protenditur contemplatio, eousque etiam felicitas se se extendit: & quibuscunque magis inest contemplatio, ijs magis quoque inesse felicitatem constat: atque illam quidem non ex accidenti, sed ex ipsa contemplatione; ipsa enim per se ipsam est pretiosa. Quare felicitas contemplatio quadam est. & adhuc infra: At qui ex intellectu operatur, huncque excolit, atque Deo optime afficit: is esse Deo carissimus videtur; nam si aliquam humanarum rerum curam Dii habent, sicut videtur; consentaneum est ipsos re illa, quæ optima est, atque ipsis maxime cognata, delectari, qui est intellectus: eosque, qui eam maxime amant, & honorant, remunerari; ut pote qui eorum, quæ ipsis sunt amica, curam habeant, recteque & honeste agunt. Hæc autem omnia sapienti maxime inesse obscurum non est: is igitur Deo carissimus: eandemque esse etiam felicissimum verisimile est. Quare ita quoque efficitur, ut sapiens maxime quoque felix sit. Vnde constat humanæ animæ facultatem Rationalem Deo maxime cognatam esse, de Philosophi sententia; non minusque diuinitatis participem, quam sit facultas eiusdem animæ tum Irascibilis, tum etiam Concupiscibilis; adeoque non vnum tantum, sed tres Amores a priscis poni Deos. Immo cum veteribus Aristoteles asserit, & ut in animalibus; ita in natura tota Intellectum diuinum inesse causam mundi, totiusque ordinis: quem intellectum mox cum Parmenide ac Hesiodo nuncupat Amorem. Et alibi ex semetipso: *b* Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso est Deus, & vicissim cuncta in illo; mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine. Sane facultas motrix in nobis ab Aristotele ponitur Appetitus: omnis, tam concupiscibilis, quam irascibilis, & rationalis, quem appellat Intellectum actiuum: quare tribus Amoribus istis diuinitatē assignat, nomenque Numinis. Ratio vero, cur istæ tres facultates Appetitrices in anima donentur a priscis diuinitate, potissimum est illa, quia facultates animæ sunt ab eius essentia; cum qua vel identificantur omnino; quapropter ab Aristotele frequentissime *k* dicuntur partes animæ, ut obseruant omnes Interpretes Græci: vel in genere facultatis incorporeæ sunt potentia

f 10. Eth.
 cap. 9.

g 1. Meta.
 su. 2. c. 2.

h 7. Eudem.
 cap. 18.

i 3. de an.
 t. 48. &
 seqq.

k 2. de ani.
 t. 19. 27. &
 3. de an. t. 1.
 40. 41. &
 seqq.

natu.

- A** naturales immediate consequentes essentiam animæ, in eaque permanentes, & ab ipsa penitus inseparabiles, proindeque, sicut anima, perennes, immortales, ac incorruptibiles: Modo passim ab Aristotele Dei nomen, a quoque diuinitas attribuitur entibus æternis quibusque, corruptionis expertibus; qui constituit tum identificari¹ diuinum cum ipso semper esse, ac æterna duratione speciei cuiuscunque viuentis: tum cælestia corpora diuina^m esse: tum cælum ipsum appellari Deum; ait enim: *ⁿ Eorum unumquodque, quorum est opus, est gratia operis: Dei autem operatio immortalitas est; hoc autem (ut alibi^o quoque repetit) est vita sempiterna: itaque necesse est motum sempiternum Deo inesse. Quoniam autem cælum tale est (corpus enim quoddam diuinum est) ob hoc habet circulare corpus, quod natura circulariter mouetur semper.* tum alibi scribit in eandem sententiam: *ⁿ Tria enim sunt, & quod mouetur; ut homo, aut Deus: & quando, ut tempus: & tertium est, in quo; hoc autem est aut passio, aut forma, aut locus, aut magnitudo.* Vbi certum est apud omnes Interpretes, Aristotelem nomine Dei significare nobis corpus cæleste, Quum itaque tres facultates Appetitrices in anima sitæ, quæ dicuntur tres Cupidines & Amores, immortales omnino sint, ut & animæ nostræ substantia, tum a qua dependent essentialiter, tum in qua semper insunt immediate, vel potius cum qua re ipsa prorsus identificantur; ideo tres huiusmodi Cupidines Dij dicuntur a veteribus. Appetitus autem istos tergeminos immortales esse, permanereque semper in anima, difficile probatu non est; etenim de rationali Appetitu, qui dicitur Voluntas, ⁊ ut primum agamus; aperte satis ostendit eius immortalitatem ipsius operatio, nimirum electio, quam edit voluntas absque ministerio corporalis instrumenti, nihilominus quam suam Intellectionem^m humana mens; nam Aristoteles animam esse separabilem a corpore, proindeque prorsus immortalem, deducit^s ex eo, quod habeat aliquam sui functionem ita propriam, ut in ea promouenda non vtatur vlllo penitus instrumento corporeo. Deinde voluntas in senibus viuida manet, nihilque labefactatur; ut vnique constat, vel ex Aristotele scribente: *ⁿ senes nullum superuacaneum, sed quæ ad vitam necessaria sunt. Ad modestiam quoque apti grandes natu videntur; viuuntque magis ratione quam moribus.* Et quis ignorat in extremo senio maxime vigere desiderium vltius viuendi? Quis non videt omnibus innatum^m sciendi desiderium, senes etiam maxime tenere? nonne Socrates ipse senex in Cratylo, & alibi passim ait se cupere ab alijs edoceri quæ nescit? Qua ergo ratione probat Aristoteles^m intellectum non corrumpi, quia non labefactatur a senectute (quod & in Symposio Plato quoque fatetur, asserens *tunc sane mentis oculus incipit cernere, quam primum corporis oculus deflorescit*, in senio nimirum) & Voluntatem item in senio vigentem, incorruptibilem esse necesse est. Insuper humana voluntas immortalitatis est, ut ait Aristoteles: ⁊ naturalis autem quum sit iste voluntatis Appetitus in anima, frustra non potest esse; quia Deus & Natura nihil frustra^m faciunt. Denique Theologi ponunt vnanimus, Animam a corpore separatam in Empyreo, licet fidem non habeat, quæ non apparentium est; neque spem, quæ futurorum bonorum est; habere tamen Amorem Charitatis, quæ functio est voluntatis beatitudine fruētis. De Appetitu quoque Irascibili suppetunt eadem rationes; enim vero senes esse plusquam nimium iracundos, atque morolos, quis non experitur quotidie! Philosophus in senum moribus agnoscit acutam iram, ⁊ licet infirmam, ob sanguinis defectum. Cæterum Amorem bellicum, & Appetitum Irascibilem in corde seniorum habere locum, ratio dicit, & experientia comprobatur; nam Amor iste nititur fortitudine prudentis Herois potius, quam robore corporis iuuenilis; quod apte nos edocet Homerus, dum inducit Agamenonem asserentem, si decem tales haberet consultores in bello, qualis est Nestor senex, cito se ciuitatem Priami capturum, atque direpturum. Confirmat experientia Iuuenis Minutij ferocioris, quem circumuentum ab Annibale, planeque deuictum cum exercitu Romano, saluauit Fabius Maximus valde senex, hoste Pæno fortissimo iam victore fortiter caeso, sicuti testantur Plutarchus, ⁊ Liuius. Aristoteles id aperte docet, inquiens: *ⁿ Quod potest mente prospicere, natura imperat, ac dominatur: quod autem potest corpore hoc facere, paret natura & seruit;* quare senio non marcescens Appetitus Irascibilis, immortalis est. Quin & Amor iste, licet ad exequendos motus corporis vtatur instrumento materiali, tamen ad eligendum bonum arduum, finemque sibi proprium præcognitum, nullo corporali organo vtitur; ast illico desiderat eligitque bonum

1. 2. de an.
t. 34. 35.
m. 1. cæl. t.
13. 22.
n. 2. cæl. t. 17.
o. 8. phys. t. 1.
p. 8. phys.
t. 64.

q. 3. de an. t.
42. et 50.
Appetitus ra-
tionalis vt
sit immor-
talis.
ⁿ 3. de ani.
t. 6. 7.
1. de ani.
t. 12. 13.
2. rhet.
cap. 13.

ⁿ 1. meta. t.
ⁿ 1. de an.
t. 63.

ⁿ 3. ethic.
cap. 2.
ⁿ 1. cæl.
t. 32.

Appetitum
Irascibilem
esse immor-
talem.
ⁿ 3. rhet.
cap. 2.

ⁿ 2. Illiad.

ⁿ in Fabio.
d. 12. ab v. c.
ⁿ 1. polit. c. 1.

bonum sibi consentaneum; quare propriam obtinens operationem aliquam in homine, se-
parabilis est a corpore ac immortalis. Insuper & Apperitus iste pariter immortalitatis est; A
quis enim est hominum, qui non cupiat semper ac in æternum vincere, ac dominari? sane
sicut omnis homo natura scire desiderat, Aristotelis obseruatu; sic omnis homo natura vin-
cere, præesseque cæteris desiderat, cum rebus, erga quas a summo Deo fortitus est impe-
rium, dominiumque *s* naturale; tum etiam hominibus; quum *homines* singuli, Xenophon-
tis *2* obseruatu in Cyri Poedia, *in neminem magis quam in illos insurgunt, quos imperium*
senserint moliri aduersus se se: eaque esse hominem natura, ut facilius alijs omniibus animan-
tibus imperitet, quam hominibus. Verum & sacri Theologi docent, tum animas damnato-
rum a corpore separatas in inferno semper iracunde contra Deum, & homines blasphema-
re, desiderareque semper omnium destructionem: tum animas piorum in Purgatorio poe-
nas atrocissimas mira fortitudine tolerare; quapropter Appetitus Irascibilis, in anima sepa-
rata remanens, cum ea permanet immortalis: Qua de re latius in opere nostro de Resurre-
ctione. *4* Verum & idem omnino sentiendum est de Appetitu concupiscibili; siquidem in-
primis eius aliqua functio sine corporis organo perficitur, nimirum assensus, & electio bo-
ni iucundi præcogniti; licet ad electum consequendum alia functione, posterius vtatur in-
strumenti materialis ministerio: proindeque separabilis a corpore censendus est, ex *1* Ari-
stotelis doctrina. Præterea passim animaduertere licet eiusmodi Cupidinem in marci-
dis artubus decrepiti senis luxuriosi gliscentem; pluresque videas capulores atque depon-
tanos, qui silicernium agentes, in ætate decrepita mulierculas palpant libidinoſe, cum il-
lis cubant, atque coeunt vel irritato conatu veneris omnino languidæ: Qui ergo non labe-
factatur in senio concupiscibilis Amor, quantum ad appetitum, ac desiderium obiecti iucun-
di, morte non extinguitur, sed immortalis perseuerat in anima superſtite, secundum Ari-
stoteleam *2* regulam. Deinceps Amoris etiam concupiscibilis appetitus est immortalis,
perpetuumque ac constans desiderium iucunditatis; etenim ea ratione potissimum Deus
æterno supplicio libidinosos iuste punit in inferno; quia noscit in eorum obitu constantem
atque perennem illorum cupidinem semper luxuriose viuendi, si semper in corpore ma-
nere possent; quare infinitum illorum appetitum peccandi multat iuste perpetuis ardori-
bus. Denique vero semper in anima damnatorum vigere concupiscibilem Appetitum,
Amoremque libidinosum, iam ex Plutarcho *3* late demonstrauiſus *4* agentes de Resur-
rectione multiplici. Sic igitur Antiqui tres facultates Appetitrices, in anima nostra resi-
dentes, æternæ quum sint, vt & ipsamet animæ substantia (veteribus omni rei æternæ di-
uini nomen assignantibus, & hos Appetitus Amoris nomine donantibus) apte satis Amo-
rem omnem, tergeminumque Cupidinem, in Schemate gemmulæ nostræ formatum, Deos
inter enumerare voluerunt.

Cur Amores ætate puerili fingantur a veteribus omnibus.
Cap. VIII.

A Morem omnes antiqui pingunt ætate puerili: cuius rei variæ rationes afferuntur a
classicis. Plato quidem in Symposio sub Agathonis persona scribit Amorem ideo
puellum effingi, tum quod omnium Deorum nouissimus, cunctisque iunior sit: tum quod
ſenectutem fugiat & oderit, in iuuenibus tantummodo locum habens. Quarum quidem D
rationum prima veritatem habet, a qua procul abesse secunda videtur: sed aurea Platonis
verba iam audiamus, a Cornano Latinitate donata: Proinde asſero ego, quum omnes Dii bea-
ti ſint, Amorem ſi faſe eſt dicere, & abſit inuidia verbo, beatiſſimum omnium eſſe, vt qui in-
ter ipſos pulcherrimus ſit, & optimus. Quum autem pulcherrimus ſit, talis eſt: Primum qui-
dem maxime Iuuenis eſt, & recentiſſimus eſt Deorum, o Phadre; atque huic ſermoni ma-
gnum teſtimonium ipſe præbet, dum fugit ſenectutem, quæ velox nimirum exiſtit, atque ideo
citius quam oportet nobis aduenit. Hanc itaque ex natura Amor odio habet: &, ſi multa
ſit, ne prope quidem accedit: cū Iuuenibus autem verſatur, ipſiſq; adeſt. Nam vetus illud ver-
bum recte habet, quod ſimile ſemper ad ſimile accedit. Ego vero quum multa alia Phadro con-
cedam, in hoc non aſſentior, quod Amor Saturno, & Iapeto ſit antiquior. Sed recentiſſimum
Deorum

Platonis
opinio de
Amoris æta-
te puerili.

Seneſtus vt
velox ſit.

A Deorum ipsum esse censeo, & semper Iuuenem. Verum prisca illa facta circa Deos, quæ Hesiodus & Parmenides prædunt, ex Necessitate, non ex Amore facta esse iudico, si modo illi vera retulerunt. Non enim castrationes, neque vincula inter ipsos facta essent, aliaque multa ac violenta, si Amor inter ipsos fuisset: sed amicitia & pax, quemadmodum nunc ab eo tempore sunt, quo Amor regnum in Deos exercet. Iuuenis itaque est, & ad hoc etiam tenellus. Opus autem habet poeta, qualis erat Homerus, ad teneritudinem Dei declarandam. Homerus enim Aten Deam esse dicit, eamque teneram; pedes saltem ipsius teneros esse asserens his versibus.

„ Huic tenerique pedes, neque enim vestigia firmat

„ Ad terram; per summa means capita ipsa virorum.

Recte igitur teneritudinem eius declarare mihi videtur, quod non per dura incedit, sed per mollia. Eodem itaque signo etiam nos utemur circa Amorem, quod tenellus sit: Non enim per terram incedit, neque per caluarias, quæ non sunt ita valde molles, sed in mollißimis rebus vadit, & habitat. Nam in moribus & animis Deorum ac hominum habitationem firmat: & nec in his rursus omnibus; sed si in aliquem incideris duris moribus præditum, discedit: si vero in mollem, inhabitat. Quum itaque semper & pedibus, & toto contingat mollißimas mollißimarum rerum partes, tenerimum esse necesse est. Recentissimus igitur & maxime Iuuenis, & tenerimus est. Ita sane Platonius Agatho, Cui consentiendum est in eo, quod Amorem facit omnium Deorum nouissimum, quia si de Amore diuino ad intra loquendum sit, tres diuinæ tantum personæ sunt, quarum prima notione Pater est æternus ingenuus, increatus, a nullo procedens: at Secunda filius est, æternus quidem

Amor diuinus, ut sit recentissimus Deorum.

B pariter & increatus, est a Patre genitus: Tertia Spiritus-Sanctus est, increatus, & coæternus alijs diuinis personis, at ab utrisque procedens Amor illorum mutuus, ipsum æterna spiratione producentibus: Quare sapienter hoc sensu Plato dicere potuit Amorem esse nouissimum, recentissimumque Deorum. Sin autem de Amore humano sermo sit, qui est animæ Cupiditas & Appetitus, ut visum est antea; recentissimus & iste Deorum est; etenim animam hominis ab initio Mundi post omnes creaturas condidit Deus, quando *Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem*; in qua seuit Deus Amorem, triplicem scilicet Cupidinem, Appetitum Concupiscibilem, Irascibilem, & Rationalem. Verum & ante creationem hominis, in prima creaturarum omnium, quæ fuit Angelica natura, & in animantibus ac elementis (quibus antiqui Gentilium Theologi Deorum nomen attribuunt, & Amorem Plato) fuit Amor connaturalis, tum Concupiscibilis, quo malus Angelus inordinata concupiscentia, sicut ait subtilium Doctor, primo concupiuit immoderate beatitudinem; qua de re supra latius: tum etiam Irascibilis, quo *Factum est prælium magnum in celo. Michael & Angeli eius præliabantur cum Dracone; & draco pugnabat & angeli eius: & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in celo. Et proiectus est Draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas: qui seducit vniuersum orbem. Et proiectus est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt. Quod antea multo dixerat Isaias: Quomodo cecidisti de calo Lucifer, qui mane oriebaris? conuulsi in terram, qui vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo, in calum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Veruntamen ad infernum detraberis in profundum lacu. Quam pugnam* Homerus, & alij veterum theologi Gentiles haustam e sacra pagina prophetarum nostrorum descriperunt sub fabulamentis, paulo mutato nomine Satan, Ate deæ, & gigantum, affectantium Dei summi sedem altissimam occupare, sub tartara de celo proiectorum a Dijs: tum denique Rationalis, qua in Deum desiderant Angeli prospicere, contemplantur in filio Dei diuinam essentiam, humanitati hypostatice unitam, qua beati reduntur. Verum enim vero quia Plato potissimum agere videtur de Amore humano, & concupiscentiæ; non ita dare possumus illi Amorem hunc fugere, ac odio prorsus habere senectutem, hominesque morum agrestium, atque duriorum; etenim antea vidimus, in depontanis etiam obseruari talem Cupidinem, etsi penitus irritos conatus potiundi finis habentem; at nunc id experimento clariore demonstramus. Sophocles iam grædæus Theotida meretricem deperiit: & senex admodum Archippen nobile scortum adamauit: quam

Amor humanus ut sit recentissimus Deorum. *Formauit* Gen. 2.7.

C Angelus prima creatura. Cic. de nat. Deor. 2. se. d. 6. 9. 2. Apoc. 12. cap. 14. 12. & seqq.

D pugnam Homerus, & alij veterum theologi Gentiles haustam e sacra pagina prophetarum nostrorum descriperunt sub fabulamentis, paulo mutato nomine Satan, Ate deæ, & gigantum, affectantium Dei summi sedem altissimam occupare, sub tartara de celo proiectorum a Dijs: tum denique Rationalis, qua in Deum desiderant Angeli prospicere, contemplantur in filio Dei diuinam essentiam, humanitati hypostatice unitam, qua beati reduntur. Verum enim vero quia Plato potissimum agere videtur de Amore humano, & concupiscentiæ; non ita dare possumus illi Amorem hunc fugere, ac odio prorsus habere senectutem, hominesque morum agrestium, atque duriorum; etenim antea vidimus, in depontanis etiam obseruari talem Cupidinem, etsi penitus irritos conatus potiundi finis habentem; at nunc id experimento clariore demonstramus. Sophocles iam grædæus Theotida meretricem deperiit: & senex admodum Archippen nobile scortum adamauit: quam

Odyss. 11. & Cynth. smyrn. l. 11. Paral.

Petr. Epi. cath. 1. 12.

lib. 13. c. 22. etiam heredem reliquit ; ita sane scribit Athenæus * *Sophocles vero tragicus, quum esset se-* A
nior, Theotidem amicam amavit, atque Venerem prans ita inquit :

Senes aman-
tes.

- „ O uuitrix iuuenum exaudi, mihi da mulierem
 „ Abnuere hanc iuuenum lectum, contemnere amorem.
 „ Atque senum quærat albentia tempora canis :
 „ Quorum vis cecidit, mens est diuina superstes.

(scilicet in sene robur corporis pro lucta venerea non amplius adest ; appetitus venereus immortalis adest) *Quum in occasu esset vitæ Sophocles, ut ait Hegesander, Archippen ami-*
cam amavit, ipsamque heredem reliquit. Neminem latet antiqua Græcorum fabula, de mu-
 tatis armis Ameris cum Morte ; quam ita Bellaius expressit aptissime, suauissimeque :

- „ Mutarunt arma inter se Mors, atque Cupido :
 „ Hic falcem gestat, gestat at illa facem.
 „ Afficit hæc animum, corpus sed conficit ille :
 „ Sic moritur iuuenis, sic moribundus amat.
 „ Vt secat hic iugulos, oculos excæcat & illa :
 „ Illa ut amare docet, sic iubet iste mori.
 „ Disce hinc, humanæ quæ sint ludibria vitæ,
 „ Mors thalamum sternit, sternit Amor tumultum.
 „ Tu quoque disce tuas, Natura, inuertere leges,
 „ Si pereunt iuuenes, depereunt que senes.

Quis etiam, obsecro, non audit Anacreontem senem, de semetipso canentem huiusmodi ?

- „ Dicunt mihi puellæ, „ Defluxerint an omnes,
 „ Anacreon senex es : „ Hoc nescio : sed illud
 „ Speculum cape, intueri „ Certe scio, decere
 „ Nullæ ut comæ supersint, „ Senem hoc, magis vacare
 „ Tibique glabra sit frons. „ Amoribus, iocisque.
 „ At an comæ supersint, „ Quo mors magis propinquat.

Quam sententiam mox etiam professus est Anacreon, alio carmine scribens.

- „ Ne conspicata canos „ Spernas meos amores :
 „ Me fugeris puella : „ En aspice in corollis
 „ Nec quod tibi color sit „ Rosis decenter alba
 „ Rosæ prior colore, „ Ut lilia implicentur.

* Daniel.
13.

Sed & in historia sacra * legimus, duos senes capulares arsisse nimis in concupiscentiam ca-
 stissimæ Susannæ ; quam circumuentam licet, recusantem tamen ipsorum libidini consenti-
 re, falsis accusatam testimonijs & inde morti damuatam, Daniel prophetico spiritu calum-
 niam detegens a morte liberauit ; libidinososq; seniores iustæ dedit inter necioni. Quare nō
 vere dicebat Agatho Platonius, Amorem concupiscentiæ cum senibus non habitare. Qui-

Duros & a-
grestes ama-
re.
* Boc. de-
cam. 6. son. 1
7 par. 2.
tom. 1.

nimmo neq; recte statuere viderur, Amorem itidem concupiscentiæ fugere prorsus ab ho-
 mine duris & agrestibus moribus prædito : ne Cimonis huc afferam amorem, quo, Beccatij
 relatu * brutus homo fere, cōspecta solum Ephigenia pulcherrima dormiente, statim ac-
 census est, atq; mutatus in huminem frugi. Neq; Petrarchæ amantium Coryphei dictum

- „ Ohime, il bel viso ; ohime, il soave sguardo ;
 „ Ohime, il leggiadro portamento altero :
 „ Ohime il parlar, ch'ogn'aspro ingegno, e fero
 „ Faceua humile, ed'ogni huom vil, gagliardo.

* Odys. 9.

Quis vnquā agrestior, ac duriorib⁹ moribus Polyphemo Cyclope, quæ Homerus ita descri-
 bit ?

- „ Hic in extrema parte speluncam vidimus prope mare :
 „ Hic vir habitabat ingens, qui certe pecora
 „ Solus pascebat longe : neque cum alijs
 „ Versabatur, sed seorsum existens infanda sciebat.
 „ Etenim monstrum erat horrendum, neque similis
 „ Homini humano, sed cacuminis siluosi
 „ Excelsorum montium, quando apparebat solum ab alijs.

Hunc

Hunc autem ferum & agrestem, durisque moribus, Galatæ puellæ Amor mire caput, ut ait

A Theocritus^a

Idyll.

- ,, Ille antiquus Polyphemus quum amaret Galatæam,
- ,, Iam primum pubescens circa os temporaque:
- ,, Amabat autem non rosis, non pomis, non cincinnis,
- ,, Sed perniciosi furij: ducebat autem omnia secunda.
- ,, Sæpe oues ad stabulum ipsæ abierunt
- ,, Viridi ex herba: ille autem Galatæam cantans,
- ,, In ipso littore tabescebat algoso
- ,, Ab ortu Solis usque acerbissimum gerens in pectore vulnus
- ,, Cupidinis potentis, qui in hepate infixerat sagittam.
- ,, Attamen remedium inuenit: sedens autem in rupe
- ,, Alta, in pontum prospectans, talia cantabat:
- ,, O candida Galatæa, cur amantem respuis!
- ,, Candidior lacte coacto aspectu, tenerior autem agna,
- ,, Vitula lasciuior, acerbior vua immatura:
- ,, Venis autem huc, quum dulcis somnus tenet me:
- ,, Proripis autem te statim, quum dulcis somnus dimittit me:
- ,, Fugis autem quemadmodum ouis canum lupum conspicata.
- ,, Amare capere ego, puella, te quum primum
- ,, Venisti mea cum matre, volens hyacinthia folia
- ,, Ex monte decerpere: ego autem viæ dux eram.
- ,, Quiescere autem, & quum te vidi, & postea, & ad hunc usque diem,
- ,, Ex eo tempore non possum: tu autem non curas, nihil per Iouem curas,
- ,, Intelligo, venusta puella, cuius rei gratia fugis,
- ,, Quia mihi hirsutum supercilium per totam frontem
- ,, Ex altera ad alteram panditur aurem, quasi vnica linea:
- ,, Vnus autem subest oculus: latus autem nasus labris imminet.
- ,, Ego tamen, quanquam talis sim, oues mille pascō, &c.

B

C

Non igitur fugit, & odio persequitur Amor homines agrestes, & duris moribus præditos, ubi sermo sit de Amore concupiscentiæ. De Amore vero sapientiæ quid opus est olim prædictis adiungere? Socrates senex amabat alumnos sapientiæ iuuenes discipulos suos, Alcibiadem, Phædrum, & alios plures. At etiam quis durioribus moribus vnquam extitit inter philosophantes illo tetrico Xenocrate, cui Plato Præceptor iubeat frequens, ut Gratijs sacrificaret? is tamen, qui Phrinem, Laidemue, nobile scortum, pulcherrimam æui sui mulierem, vna secum in lectulo cubantem non tetigit, & lasciuientem puellam blanditijs meretricijs ad coitum incitantem, omnino neglexit, Laertij testimonio, licet ingenij tardioris, calcaribus indignus, amore tamen sapientiæ plurimum flagrauit, uti Suidas autor est. Sed quia Plato in conuiuio tractat de Amore concupiscibili, ut obseruat Ficinus nonne apud gentes etiam durissimis moribus & agrestibus, planeque ferinis, Amor connubia iungit ad prolem? & qui feras agrestiores, tigres, leones, dracones, aliasque mansuescere ne-

D

scias animantes, in dulcem associat cupidinis coitum, quomodo ferum vllum hominem fugiat, feris quibusque minus ferum, Amor? quid ferius, & agrestius Libyæ feris in solitudine? ab illis tamen, etiam diuersi generis, non aufugit Amor voluptuosus concupiscentiæ; sed in ipsis etiam immanibus habitat, prolemque ferit, etsi plerumque monstruosam, quam prouerbio nobilitatam refert Aristoteles inquit: *Adhæc, quod de Africa in prouerbio est, semper aliquid noui Africam afferre, propterea dicitur, quod diuersa etiam genera coeant; nam ob aquæ penuriam terræ illius, vel alienigena libidine copulantur; quum in loca paucissima rigua congregentur.* Plinius id in leonibus & pardis obseruat, feritate maxime agrestibus, & immanibus, aiens: *Leoni præcipua generositas, tunc quum colla annosque vestiunt iuba. Idem atate contingit a leone conceptis Quos vero pardi generauere, semper insigni hoc carent; simili modo femina.* Magna hys libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime spectat inopia aquarum ad paucos omnes congregantibus se feris. Ideo multiformes

Amor agrestes, & feroces non fugit animantes.

2. de gener. an. cap. 5.

Leoni generositas, & zelotypia.

Leona magna libido coitus.

20 F. Liceti Antiqua Schemata

ibi animalium partus varie feminis cuiusque generis mares aut vi, aut voluptate miscetur. A
Vnde etiam vulgare Græcia dictum, semper aliquid noui Africam asferre. Odore pardicorum
sentit in adultera leo, totaque vi consurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluatur, aut
longius comitatur adulterū pardū leana nocens. Quomodo nunc assentiamur Agathonī, di-
centi, Cōcupiscibilem Amorem fugere, ac odio habere senes, & feros moribus homines &
agrestes? id certe non contentit Aristoteles, vt antea notauimus. De Amore quoque
Martiali, qui bellicus & irascibilis appetitus est, falso dicitur, eum fugere senes homines, &
agrestibus moribus affectos, Virgilio senes agrestes, & prædones ira fantes introducente:

„ Durum a stirpe genus : natos ad flumina primum
 „ Deferimus : sæuque gelu duramus & vndis.
 „ Venatu inuigilant pueri, siluasque fatigant;
 „ Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.
 „ At patiens operum, paruoque assueta iuuentus,
 „ Aut rostris terram domat, aut quatit oppida bello.
 „ Omne æuum ferro teritur, versaque iuuentum
 „ Terga fatigamus hasta : nec tarda senectus
 „ Debilitat vires animi, mutatque vigorem:
 „ Caniciem galea premimus; semperque recentes
 „ Conuectare iuuat prædas, & viuere raptō.

Amor omnis
 cur puer fin-
 gatur.
 cap. 5.
 f. 1. cæl.
 t. 110.
 g. 8. Ethic.
 cap. 3.
 h. rhet. c. 12.
 i. Eth. c. 12.
 Quid ergo Platonius Agatho Amorem ideo puerum fingi, tenerimumque, quia senes fu-
 giat, & oderit feris moribus præditos homines, & in iuuenibus tantū habitet? Ego vero po-
 tius arbitror Amorem omnem, præter primam causam originis post omnes alios Deos a Pla-
 tone propositam, & a nobis olim explicatam, alia duplici ratione puellam effingi; quatum
 vna sit, quoniam Amor, vt antea^e satis ostensum fuit, immortalis est, atque diuinam obtinet
 naturam; diuina vero ac immortalia cuncta senij sunt expertia; quod & Aristoteles ponit,
 asserens quod ea tempus^f non facit senescere; qui vero senium non admittit Amor, iuuenis
 aptissime dicitur, atque fingitur. Alia causa est, quoniam Amor omnis est Cupiditas, &
 Appetitus, atque desiderium, scilicet Appetitus pulchritudinis, atque desiderium gene-
 randi in pulchro, sicuti docet in symposio Plato. Modo quum Aristotelis observatus Iuue-
 nes ex affectu vitam traducant; & ex cupiditate,^h ac omnino secundumⁱ cōcupiscentiam
 pueri viuant maxime; propterea sapienter Antiqui finxerūt Amorem omnem ætate puerili.

Amores sur Alati fingantur. Cap. IX.

Aristopha-
 nes cur Ala-
 tum esse po-
 suerit Amo-
 rem.
 a. l. 4. c. 14.
 Lia proprietas Amorum trium in gemma nostra spectatur, quod Alas habeant. Or-
 pheus, & Aristophanes Amori natiuas inesse posuerunt Alas, quod ex Ovo natus fue-
 rit Amor: Orphei carmina sunt a Natali Mythologo proposita,^a
 „ Qui prior est natus, qui ex Ovo, qui nitet aureis
 „ Alis latatus, per quam superumque virumque
 „ Est genus exortum tenues in luminis auras.

Explicatur
 Orphei lo-
 cus e sacris
 literis excep-
 tus.
 b. c. 1. & seq.
 c. Gen. & 2.7
 Deus vt ouo
 & circulo
 cōparatus.
 d. de mundo
 c. 7. f.
 e. 3. phy. t. 76
 f. Apoc. 1. 8.
 g. Apo. 22. 12
 h. Isa. 41. 4.
 i. cap. 44. 6.
 Quibus, e sacra pagina detractis, & velamine fabulæ tectis, describit Orpheus Amoris ori-
 ginem in productione animæ nostræ, cuius omnis Amor est facultas, & affectio tergemina,
 superius^b explicata fusiis. *Ethere labentem* ponit Amorem Orpheus, quoniam anima hu-
 mana condita fuit primum a Spiritu Domini, qui ferebatur^c super aquas: *ex Ovo*, nimirum
 Deus ouo comparatur, tum ob fecunditatem, qua cuncta produxit; tum etiam ob figuram
 circularem, qua Deus & a Trismegisto definitur esse circulus, cuius centrum vbique est, &
 circumferentia nullibi, propter eius infinitatem; circumferentia namque finis ac terminus
 est circuli, & ab Aristotele^d dicitur Deus tenere principium, & finem, & media rerum
 omnium: qui statuerat alibi,^e in circulo vbique simul reperiri principium, & finem, & me-
 dium: & sacra pagina scribente, *f. Ego sum Alpha & Omega, principium & finis, dicit Domi-*
nus Deus, qui est, & qui erat & qui venturus est omnipotens, & infra, g. Ego sum Alpha &
Omega, primus & nouissimus, principium & finis, & alibi: h. Ego Dominus, primus & nouis-
simus ego sum, & interius: i. Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus.

Et

A Et denique: ^K Ego ipse, ego primus, & ego nouissimus. Manus quoque mea fundauit terram, & dextera mea mensa est calos. Vnde recte Ficinus etiam inquit, agens de immortalitate Animorum in sua Theologia Platonica: ^{13.} Deus circulus unus est; quoniam a se est circuli instar, & in seipsum; prout non habet extra se principium sui, vel finem: sed in se incipiens desinit in seipsum. Aristoteles etiam Deum ouo comparare videtur, & circulo, dum ait: ^{lib. 4. cap. 1.} Patet autem sic esse, quemadmodum in Vniuerso est Deus, & vicissim cuncta in illo: mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine: quum Vniuersi symbolum sit Ouum, in quo est animal, & vicissim ipsum sit in animali. Dumque scribit idem Philosophus, ^{m eadem cap. 18.} cum Ocello Lucano, ^{2. de gen. t. 59.} Deum complere totum mundum, qui circularis est figura, ad instar oui: & continuam facere generationem; quam admonet identidem esse circularem. Ex hoc igitur Ouomystico, qui Deus est, natus est Amor, quando Deus inspirauit ^{lib. de Vniu. nat. p. Gen. 2. 7.} in faciem humanam, statuam de luto formatam, speculum vitæ, creans animam rationalem, & in ea humanum Appetitum: & quando creauit Angelicam naturam, & eius voluntatem: qui propterea geminus Amor, & magnus ab Orpheo nuncupatur; quoniam vtraque Voluntas, Angelica & Humana, est Appetitus infinitus, vt edocet Aristoteles, ^{3. Ethic. cap. 2.} & potissimum ratione finis optati. Quoniam vero Deus creauit Angelicam & Humanam Voluntatem in gratia; per quam in statu innocentiae ferri poterat ad sublimem gloriæ beatitudinem; propterea nitere, latarique dicit Orpheus geminum & Magnum huic Amorem Alis aureis; gloriæ siquidem beatitudo lumen comparatur & auro ab Arcopagita ^{de cel. hier. & de diu. nom. / Ioan. c. 3.} passim. Per Amorem autem hunc geminum magnum ait Orpheus exortum fuisse genus omne Superiorum, & virorum; tum quia Christus homo Deus est, per quem omnia facta sunt: & in cuius gratiam creati sunt Angeli & Homines, vt illum adorarent, eidemque seruirent, ac obedirent; tum quia Deus homini dedit imperium atque dominium ^{Matth. 2. 4. 8. & 4. 7.} in omnes creaturas corporeas; quarum caelestes Orpheus appellat Deorum nomine, propter sui perennitatem: tum quia vel Aristoteli ^{Pau. Heb. 1. 6 Philip. 2. 10.} Nos sumus finis omnium, propter quorum vtilitatem omnia condita sunt. His Orphicis ita declaratis consentientia cecinit Aristophanes in Aibus, a Mythologo citatus, asserens Noem Zephyrium Ouum peperisse; de quo Cupido sit exortus: allatis versiculis:

*Chaos erat, & Nox, Erebusque niger primum, tum Tartarus altus,
Terra, nec Aer, nec Cælum erat: Erebusque in finibus amplis
Parit prius Zephyrium Nox alis nigrantibus Ouum.
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido
Splendens tergum aureis alis.*

C Nempe Chaos erat, potentia obedientialis, a Theologis appellata; in qua vel ipsum Nihil erat utcumque, cum omnibus venturis vna confusis, apud Deum, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Et Nox, Erebusque niger primum ab initio creationis mundi, quando tenebrae erant super faciem abyssi. Quem locum animaduertens Aristoteles ait, Theologos ex Nocte cuncta generare. tum Tartarus altus, nimirum abyssus aquarum ante lucem conditam. Terraque non erat in illis tenebris, nec aer, nec cælum patens, atque stellis ornatum. Erebusque, seu Nihil, seu naturæ corporalis ante lucem conditam inuisa, in finibus amplis Nox alis nigrantibus, Deus absconditus, ^{12. meta. t. 30.} qui ferebatur super aquas, parit prius Ouum Zephyrium, absque concursu alterius vilius causæ peculiaris agentis, ouum inquam actus determinati suæ facultatis creatricis: Ex quo actu Dei creatoris labentibus ^{6. Isai. 45. 15. c. Gen. 1. 2. d. 2. de gen. an. c. 4.} horis hebdomadæ primæ, pullulauit deinde sexta die post omnes creaturas Cupido Voluntatis, & Appetitus animæ rationalis, quando Deus inspirauit spiraculum vitæ in faciem hominis ab se de luto formati; cuius ante lapsum, in statu innocentiae atque gratiæ, motrices alæ Cupiditatum, sensus & intellectus, eximie splendebant aurea gratia diuina, gratis humano Appetitui a Deo creatore data. Licet autem non ex omni ouo pullulet alatum animal; etenim ex ouo pisces, & alia non alata nascuntur; nihilominus oua piscium imperfecta dicuntur, auum autem perfecta, Aristoteli: Amor autem ex ouo perfectioris naturæ nasci ponitur ab Aristophane; quare scite posuit Amorem alatum, qui ex ouo pullularit. Alij vero dederunt alas Amori propter alias causas; nimirum ob leuitatem amantium, & inconstantiam nimiam; de qua non semel ante Gyraldum Ouidius & in Arte, Magna paro, quas possit Amor remanere per artes

- „ Dicere, tam vasto peruagus orbe puer.
 „ Et leuis est, & habet geminas, quibus euolet, alas:
 „ Difficile est illis imposuisse modum.

lib. 2. eleg. 9 & in Elogijs Amorem refert alas Amoris in affectuum vicissitudines.

- „ Tu leuis es, multoque tuis ventosior alis:
 „ Gaudiaque ambigua dasque negasque fide.

Sed tamen exempla non desunt, quæ primam inconstantiam, leuitatisque rationem eluant; etenim constantissimos amores celebratos habemus Orphei erga coniugem Euridicen: Alcestis erga maritum Admetum, pro cuius salute mortem sibi elegit; & aliorum plurimum. Quare causa prior alarum Amoris recipienda non est ab inconstantia, leuitateue ab Ouidio prolata: quin etiam neque posterior vicissitudinis affectio tum ab eodem, tum a Propertio

lib. 2. eleg. proposita lepidis hisce versiculis: *K*

- „ Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,
 „ Non ne putas miras hunc habuisse manus?
 „ Hic primum vidit sine sensu viuere amantes,
 „ Et leuibis curis magna perire bona.
 „ Idem non frustra ventosas addidit alas,
 „ Fecit & humano corde volare deum.
 „ Scilicet alterna quoniam iactamur in vnda,
 „ Nostraque non vllis permanet aura locis.

Enimuero non Amori soli, sed etiam Neptuno darentur alæ, quum perpetua sit vicissitudo fluxus & refluxus, tempestatis & maliciæ in mari; nec vlla res humana sit, quæ vicissitudines mutationum in se non sentiat assidue. Quin & alæ non solum Amori concupiscibili, ac improbo, sed Amori quoque studioso sapientiæ conceduntur, in qua nullam inconstantiam, leuitatem, aut vicissitudinem permutationis habeas, at miram constantiam, & impermutabilitatem, ut ait Aristoteles; *1* cui tum sapiens est impermutabilis a sua credulitate: tum virtus omnis moralis, adeoque fortitudo, *2* quæ nititur Amore bellico, & irascibilis Appetitu, constanti ac immutabili a suo fine voluntate firmatur: est enim virtus in habitu mediocritatis posita, quam transilire non debet: omnisque habitus difficile *3* mobilis est.

*Amor cur
alatus fin-
gatur pro-
prie.*

Quam ob rem nos aliam causam physicam & veram alarum Amoris cuiusque censemus assignandam: nempe celeritatem actionis propriæ; hoc etenim discrimine seiungitur in anima facultas cognitrix ab Appetitrice, quod cognitrix tarde nimium operatur, occupata diu multumque circa veri cognitionem adipiscendam, ipsum & multis & operosis valde functionibus perquirens; vnde diu versatur homo in erroribus & ignorantia tenebris, ut obseruat *4* Aristoteles. Verum Appetitus e contra perniciosissimus ac velocissimus est omnis ad operandum; quum enim eius operatio propria sit eligere, desiderareque bonum cognitum; statim ac illi proponitur aliquid sub ratione boni, vel veri, vel apparentis, siue vtilis, siue honesti, siue delectabilis: illico, nulla prorsus interposita mora, Cupido ipsum appetit, ac desiderat, eligitque præceteris. Cuius actionis velocitas in appetitu quolibet omnibus est in propatulo, siue de Concupiscibili, siue de Irascibili, siue de Rationali Appetitu sermo sit. Qua ergo ratione sacra pagina tribuit Angelis alas (ut post Ezechielem, & Danielem, *5* ait Areopagita Dionysius *6* in sua cælesti Hierarchia) solum ad indicandum illorum celeritatem in operando, & ad ostendendum carentiam materiæ corporalis; ita scribente Dionysio: *Pedes autem mobilitatem, celeritatem, atque cursum insinuant sempiterni motus ad diuina tendentis. Quocirca & sanctorum spirituum pennatos Theologia pedes effinxit. Quippe Alis signatur celeritas alta conscendens, & cælestis vitæ cursus in anteriora semper ac celsiora consternens, & quod ad superiora feratur, mortalibus atque infimis omnibus exceptus. Sed enim alarum leuitas id in sanctis Angelis indicat, quod terreni corporis sarcinas liberi, toti absque vlla admistione vel pondere ad celsa ferantur.* Ita prorsus Amoribus, facultatibusque Appetitricibus animæ nostræ rectissime tribuuntur Alæ ad indicandum Appetitus humani cuiuslibet, Concupiscibilis, nimirum, Irascibilis, & Rationalis, velocitatem, & carentiam organi materialis in eligendo, & appetendo bono suo præcognito. Nam etsi Cupiditas in consequendo bono iam electo plerumque ministerio corporis vtatur, in eo ta-

men

Amen eligendo nullis omnino corporeis instrumentis utitur. Cæterum in Alis huiusmodi trium Amorum obseruare licet in gemmula nostra differentiam: quod Amor in rheda stans, facemque gerens, humeris Alas habet papilionis; ambo reliqui currum trahentes Amores, auium Alas obtinent; cuius rei ratio est, quod papilio non alre volat ad sublimia, sed a terra se vix attollentes, prope solum semper aguntur, in aere volitantes infimo, terræ contemino; sed aues altius attolluntur in aerem excelsiorem; quapropter vela sacra pagina ^{Gen. 1.26. & seqq.} nuncupantur Aues cæli, & volatilia cæli: Discrimen autem Alarum hoc Amoribus attributum indicat Amorem lasciuæ Veneris, terrenæ corporeæque pulchritudinis, esse Cupidinem inferioris conditionis, nec in altum extollere se se, verum humi semper fere serpere. Quo pridem Amore prosequens Adamus Euam, eius exhortatione vetitum pomum comedens, diuinumque præceptum transgrediens, innocentiam amisit; vnde terræ fodiendæ condemnatus est. Contra vero constat, Veneris cælestis Amorem geminum altius a terrenis & humilibus ad gloriam & immortalitatem ætheream per bellicas virtutes, aut per contemplationes sapientiæ volare volucris Alis ad cælum honoris & admirationis. Cæterum de Alis Amoris nobile carmen sub Alarum effigie pepigit Simmias Rhodius, ad quod nos olim Encyclopædiam edidimus integro volumine. ^{Gen. 1.26. & seqq. Matth. 6.26. 8.20. 12.13. Marc. 4.32. Luc. 8.5. 9.58. 3.19. & passim. Gen. 3.12. & seqq. Encyclopædia ad Alas diuini Amoris.}

Cur Amores nudi fingantur. Cap. X.

Insuper alia nostrorum Amorum in gemmula proprietas est, quod singuli nudi sunt. Et sane Cupido terrenus atque vulgaris ea potissimum ratione nudus effingitur, quod Veneria voluptas & coniunctio corporum fit maxime, ac optatur a denudatis amantibus; apud Theocritum enim, puellam compressurus Daphnis ille bubulcus expoliatur ad nuditatem; nam ait ipsa; ^{Amor concupiscit; cur nudus. colloq. amator.}

„ Amiculum mihi lacerum fecisti, sumque nuda.

Et in historia sacra: ^b *Alienigena, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusione.* Mythologus etiam non inepte scribit. ^c *Amor nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinosorum.* Quin & impudici mortales nudare sua solent membra pudenda, quo pelliciant in libidinem quascunque: sic & mulieres vitro papillas denudare solent, ad excitandam libidinem in viris. Hinc Amor Carnalis nudus effingitur, quia deposita veste pudoris inuerecundus est; & quia deposita veste suum opus exercet. Hinc nuditas in sacra pagina est detectio turpitudinis: ^d *Filia Babylonis denudaturpitudinem tuam: discooperi humeros, reuela crura, transi flumina. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum. Vltionem capiam, & non resistet mihi homo.* Sed & ad literalem hunc sensum intelligi potest Hieremiæ dictum de filia Edom: ^e *Ad te quoque perueniet calix: inebriaberis, atque denudaberis.* Mulieres enim, alioqui pudicæ, vino concalectæ facile descendunt in luxuriam, neque verentur se nudare coram hominibus, & eorum complexus excipere feruidas oestro Bracchi pariter atque Veneris. Quod apte nobis describit in suo Decamerone ^f Boccatius de filia Sultani. In administratione quippe operis, præsertim Amoris concupiscibilis, turpido denudatur; ut in alio quoque sensu ^f D. Gregorius animaduertit. At nudus etiam pingitur Amor iste concupiscenciæ, quia cælari non potest, ut est in prouerbio, ex his Antiphanis versibus originem habentes: ^g *Iudith. 9. Natal. 1.4. cap. 14. f. d. Hui. 47. e. Thier. 4. f. f. gior. 2. nou. 7. 6. moral. cap. 11.*

D„ „ „ „ „ occultare, Phidia,
„ Omnia alia posset aliquis, præter duos:
„ Aut quum vinum bibit, aut quum in amorem incidit.

Ex his, ut obseruat etiam Monosinius, viri docti & consentiunt, originem traxisse versiculum illum prouerbialem: ^g *Petr. Vict. var. lect. 1.18. c. 22.*

„ Amore, e tossa non si può celare.

Effertur etiam Italice parœmia vulgi:

„ Amor, rognæ tossa,

& „ Amor, e tossa, e rognæ

„ Non si può tener nascosta.

„ Celar non ti bisogna.

Ob id Amor atque Bacchus nudi pingi consueuerunt a veteribus. Verum & ad alios ^{Nuditas in Amore studio quid indicet.} duos Amores istam rationem nuditatis extendere videtur Alexander, autor ille problematum,

tum asserens: ^b Amor nudus præterea fingitur, quod & palam fit animus amantis, & sine ullo
^{lib. 1. pr. 87} interuentu rei prodit cupiditas; haud enim per alium amare quis potest; neque ita occulte, ut
^{Deos & Re-} causa honoris, & laudis effingunt: scilicet ut perspicua eorum potestas, & animo sinceri, nul-
^{ges cur nu-} loque vitio protekti per corporis nuditatem indicentur. Plures Cupidines facimus, vel quia
^{dus effingant} varia libido est (aliud enim aliis cupit: unde Plato Cupidinem multorum capitum beluam ap-
^{sepe statua-} pellat) vel quia sæpius euenit, ut idem pluribus se cupiditatibus dedat. Matrem omnes Ve-
^{rij prisci} nerem habere vnā dicuntur, id est Libidinem; Venus enim libidinis effigies est. Ferunt Cu-
^{Amor belli-} pidinem furiam arsisse infernam; quoniam sunt, qui in amores turpes, detestandos, illicitos
^{eus cur nu-} ruant, ut libro secundo Allegoriarum de Dijs abunde docuimus. Cupido vero, qui facultas
^{dus pinga-} & Appetitus est irascibilis in anima, speciatimque viget in militiam amantibus ac exercenti-
^{tur.} bus, ideo nudus apte fingitur, quia militum proprium est diripere, denudareque turmas
^{Amor sapien-} hostiles, cunctisque fortunæ bonis, & armis expoliare. Amor etiam voluntatis rationalis
^{tia cur nu-} nudus est, quia studium est Veritatis, quæ sine fūco, sine vestibis omnino nuda semper est.
^{dus pingitur,} Denique vero statuendum censeo, tres istos Cupidines in gemmula delineatos, esse tres
^{i cap. 5. & 7.} facultates Appetitiuas animæ nostræ, de se penitus incorporeas, ut luculenter ostendimus
^{K. 1. 7. cap. 2.} antea, i proindeque nudas; quia corpus est animæ velamentum, ut ait Eusebius apertissi-
^{me sua in Euangelica Præparatione scribens: K} Quum autem non cōtemnendam totius par-
^{tem hominem esse viderunt; partem eius præcipuam animam videlicet, verum hominem; cor-}
^{pus vero quasi hominis inuolumentum esse, affirmarunt.} In quam sententiam prius etiam iuis-
^{se videtur Areopagita, de spiritibus Angelicis, qui similiter ac Amores, nudi pinguntur,}
^{asserens: l} Quod autem nudi ac discalceati describantur Angeli, hoc signat, quod liberi, &
^{absoluti, & expediti, atque exterioris omnis adiectionis labe sunt puri, & ad diuinæ simpli-}
^{citatis similitudinem pro viribus tendunt.} Quæ quidem animæ, facultatumque suarum nudi-
^{tas, Diuinæ naturæ penitus incorporeæ similitudinem ac imaginem referens, in sacra pa-}
^{gina celebratur, dicente Deo: m} Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram:
^{& creauit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creauit illum.} Fecit autem
^{& creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, dum creauit illius animam}
^{incorpoream, præditam facultatibus incorporeis, atque speciatim tribus Appetitibus &}
^{Cupiditatibus, tres diuinas Personas utcumque representantibus, dum formato iam homi-}
^{nis corpore de limo terræ, Dominus Deus n} inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: &
^{factus est homo in animam viuentem; etenim Verbum, ac Filium, qui est Sapientia Patris}
^{æterni, per actionem intellectus Paterni productus, representatur ab Amore, seu Appeti-}
^{tu Rationali: Pater, qui est Deus exercituum, & vltionum, & ab Appetitu irascibili; cu-}
^{ius iræ i fit in sacra pagina frequentissima mentio: Spiritus-Sanctus, quo conceptus est}
^{Christus Dei Filius in vtero Virginis Mariæ Matris, ab Appetitu sanctæ diuinæque Con-}
^{cupiscentiæ, de qua Psalmista s clarissime. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obli-}
^{uiscere populum tuum, & domum patris tui. Et concupiscet Rex decorem tuum: quoniam ip-}
^{se est Dominus Deus tuus: & adorabunt eum.} Qui tres Amores, Diu. nis personis utcumque
^{correspondentes, atque similes, in vna essentia rationalis animæ, de se incorporeæ, recte}
^{pinguntur sub imagine trium Cupidinum nudorum: diuinæ namque personæ nudæ sunt,}
^{quia puri sunt actus primi, omnino sine materia, corporis expertes.}

De Amoris tergemini pulchritudine. Cap. XI.

Connumeratur autem inter Amoris proprietates præcipue mira Pulchritudo; de qua
 pridem Hesiodus in Theagonia, & ex Hesiodo Philosophus Aristoteles in Metaphy-
 fica sua; carmina sunt Hesiodi, vel a Natali celebrata,

^{1. 4. myth.}
^{cap. 14.}

- „ Ante Chaos natum: Superum firmissima sedes
- „ Inde solum terræ late: tum tartara nigra
- „ Intra adytum terræ, & feralia claustra barathri.
- „ Inde ortus Superos inter pulcherrimus omnes
- „ Dulce Deum pariterque virum gratumque Cupido

„ Solæ

„ Solamen, qui corda domat, mentesque feroces.

Aristotelis verba sunt: ^b *Suspiciatur autem aliquis, Hesiodum primum hoc quesivisse, & si quis alius Amorem, aut Desiderium in entibus, ut principium posuit, sicut Parmenides: etenim is Vniuersi generationem monstrando:*

^b 1. meta. fu.
2. cap. 2.

„ Primum quidem inter omnes Deos Amorem, ait, produxit.

Hesiodus vero:

„ Ante omnia fuisse Chaos:

„ Deinde terram spatiosam, atque Amorem,

„ Qui inter omnes immortales elucet.

Et ab omnibus passim, ut in gemmulæ nostræ Schemate, pingitur Amor pulcherrima specie; cuius ea ratio est; quia quum iustum sit a fine omnia denominare, ut ait Aristoteles: Amor omnis, qui Platone teste, consentientibus omnibus, desiderium est ^d pulchritudinis, & Appetitus in pulchro ^e generandi; iure pulcherrimus esse dicendus est; at uero cum eo discrimine, quod Amor Concupiscentiæ voluptatis est desiderium pulchritudinis corporeæ in amato fruendæ, non curans de pulchritudine animi: contra probus Amor, siue Irascibilis in viro forti, siue Rationalis in sapiente, respicit, & intendit, appetitque pulchritudinem animi, quæ virtus est in amato; quod egregie nos edocet in Symposio Platonico Pausanias hisce dictis: *Vulgaris cōmunisque Veneris Amor reuera est & ipse vulgaris, & quodcunque contingit, peragit: atque is est, quo prauis abiectique homines amant. Amant porro feminas non minus quam masculos, & corpora magis quam animos, & sine mente homines potius quam prudentes. Ad explendum sane desiderium inhiant; honeste vero, nec ne expleant, non curant. Quo fit, ut quodcunque sors illis offert, exequantur, & bonum similiter & malum. Affectus enim huiusmodi a Venere illa iuniore, & utriusque sexus in generatione particeps profluit. Amor autem, qui cœlestem sequitur Venerem, quæ non femina, sed masculi tantum sexus in generatione est particeps, ipse quoque genus respicit masculum. Deinde quoniam antiquioris Veneris pudicæque est comes, & ipse petulantia omnis est expertus. Quocirca quicumque Amore hoc inspirati sunt, genus masculum natura robustius, & generosius, & mentis maxime particeps diligit. Et qui amore hoc sincere perfectæque sunt rapti, ex hoc perspicue dignoscuntur, quod pueros non amant, sed adolescentes quum mente valere iam ceperint. Huiusmodi vero genus exercenda menti propinquius est, ad eamque exercendam familiaritas inter illos initur. Parati enim sunt, arbitror, qui sic amare incipiunt, per omnem vitam simul & communiter viuere: neque amatum decipere, neque ab vno in alterum abire; neque enim pueros adhuc mentis expertes amant, quos deinde exoletos irrideant, & relinquunt. Oportet autem legibus institutum esse, ne quis pueros amet, ne in re ambigua frustra tantum studium (Amoris) poneretur. Incertum enim est, quo aut corpus (in bellica fortitudine) aut anima puerorum (in disciplinarum studio) tam secundum virtutem, quam secundum vitium postremo euadat. Probi quidem viri legem hanc sibi ipsis sponte proponunt. Oportet quoque eidem legi vulgares illos amatores adhibita necessitate subijcere, quemadmodum illos ipsos pro viribus amare mulieres liberas prohibemus. Nam hi sunt, qui occasionem conuicijs, & quorundam sententiæ præbuerunt, qui amatori obsequi turpe dicunt: qui quidem de vulgaribus amatoribus ista loquuntur, quia importunitatem iniustitiamque illorum agnoscunt & improbant. Nihil autem quod modeste & legitime fit, vituperare decet.*

^d 2. de an.
^e 49.
^d in Phædro
^e in Symposio.
Amor ut sit pulchritudinis variæ desiderium.

Itaque pulcherrimus est Amor omnis, quia est desiderium pulchritudinis; at Amor vulgaris est Appetitus pulchritudinis materialis in corpore amata rei: Amor autem pudicus est desiderium pulchritudinis in animo vel fortis, vel eruditi iuuenis aut Viri. Sunt qui cum Saphone poetria dicant, ^f Amorem ideo pingi pulchrum, quia censet omnis amator amatum obiectum esse pulchrum, etiam si reuera turpe sit in se se; propterea sic alucinatum Amorem cæcum esse dicunt, vel tænia velatos oculos habere; prætenduntque vulgare prouerbum: *Nam è bello quel, che è bello, ma quel che piace*: desumptum e Theocriti Bubulcis. ^g

Lex Amoris qualis esse debet.

^f Natal. 4.
myth. c. 14.

^g Idyll. 62

„ Quæ minime sunt pulchra, ea pulchra videntur amanti.

siue ad verbum:

D

... cer-

„ . . . . . certe enim amore

„ Sæpe, o Polypheme, non pulchra, pulchra videntur.

Verum hoc non admittit nostrum Schema, quod Amores omnes oculis viuidis & patentibus ostentat: neque rei naturæ conuenit; quoniam Amor omnis est Appetitus Platoni, & omnibus recte sentientibus: Appetitus autem fertur in præcognitum semper. Quare non sunt audiendi, quos memorat Natalis fabulatos, *In huius Dei facultate situm fuisse, ut ea que turpia essent ac deformia, faceret videri honesta, & decora: & illos beatos arbitrentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes sensus denique obstupescere faceret.* Enimvero pulchritudo corporis etiam secundum se bona est; quum, ut ait K Aristoteles, *nulla res sit Natura, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur*: Quare corporalis etiam pulchritudinis Amor est desiderium; aut improbus Amor eius abusum promouet; qui propterea culpandus est: probus autem Amor pulchritudine bene utitur, tanquam medium eam sumens, quo extollitur ad contemplationem atque venerationem eius effectoris Dei, supremæque Naturæ; sicut explicat ibidem Aristoteles: *Absurdum enim, ait, nullaue ratione probandum est, si imagines quidem rerum naturalium non sine deletionem propterea inspectamus, quod ingenium una contemplemur, quod illas condiderit, id est artem pingendi aut fingendi; rerum autem ipsarum Natura ingenio, miraque solertia conditarum contemplationem non magis persequamur, atque exosculemur, modo causas perspicere valeamus. Quamobrem viliorum animalium disputationem, perpensionemque fastidia puerili quodam spreuisse, molesteque tulisse, dignum nequaquam est; quum nulla res sit Natura, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. Et quod Heraclitum dixisse ferunt ad eos, qui quum alloqui eum vellent, quod forte in casa furnaria quadam caloris gratia sedentem vidissent, accedere temperarunt: ingredi enim eos fidenter iussit; quoniam, inquit, ne huic quidem loco Dii desunt immortales. Hoc idem in indaganda natura animantium faciendum est. Aggredientem quaque sine ullo pudore debemus; quum in omnibus Naturæ numen, pulchrumque insit ingenium. Quippe quum Natura operibus iunctum illud præcipue sit, ubi nihil temere, viceque fortuita committatur, sed alicuius gratia omnia agantur: Finis autem, cuius gratia quicquam vel constat, vel conditum est, boni honestique obtinet rationem. Ita sane pulchritudinem corporis etiam probus Amor appetit in amata re, quia per illam pulchritudinem attollitur ad contemplationem & cultum Numinis, eius formæ conditoris; nam, ut ait Apostolus, *Inuisibilia Dei, a creaturamundi, per ea que facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Et Eusebius in Euangelica sua Præparatione scribit his consentanea dicens: *Quum animalibus, rationalibus atque irrationalibus, & substantijs animatis atque inanimatis plenum hunc mundum viderent, non absque sapientia Dei hæc omnia facta putantes, a magnitudine atque pulchritudine creaturarum, puritate mentis; creatorem omnium immortalem cognouerunt, & Poetæ noster Petrarcha:**

„ Gentil mia Donna i veggio
 „ Dal mouer de vostr'occhi vn dolce lume,
 „ Che mi mostra la via che al Ciel conduce,
 „ Et per lungo costume
 „ Dentro la, doue sol con Amor seggio,
 „ Quasi visibilmente il cor traluce.
 „ Quest'è la vista, ch'a ben far m'induce,
 „ Et che mi scorge al glorioso fine:
 „ Questa sola dal volgo m'allontana;
 „ Ne giamai lingua humana
 „ Cantar poria quel, che le due diuine
 „ Luci sentir mi fanno,
 „ Et quando'l verno sparge le pruinie,
 „ Et quando poi ringiouenisce l'anno,
 „ Qual era al tempo del mio primo affanno.

„ Io penso, se la fuso,
„ Ond'el motor eterno dele stelle
„ Degnò mostrar del suo lauoro in terra,
„ Son l'altr'opre sì belle,
„ Aprasi la pregon, ou'io son chiuso,
„ Et che'l camino a tal vita mi ferra.

& adhuc infra de Amore poetam coarguente in hanc sententiam:

„ Ancor, (& questo è quel, che tutto auanza)
„ Da volar sopra'l Ciel gli hauea dat'ali
„ Per le cose mortali,
„ Che son scala al Fattor, chi ben l'estima.
„ Che mirando ei ben fiso quante & quali
„ Eran virtuti in quella sua speranza,
„ D'vna in altra sembianza
„ Potea leuarfi a l'alta cagion prima:
„ Et ei l'ha detto alcuna volta in rima.

part. 2.
Canz. 45.
stan. 10.

Quod etiam nobis indicauit Aristoteles, p asserens Naturalissimum esse viuentibus perfe- p 2. de ani
ctis, generare sibi simile, vt ipso semper & diuino participant per propagationem indiui- t. 34. 35
duorum ad æternitatem speciei conseruandam. Iccircoque Deus pulcherrimo corpore
mulierem efformauit; cuius pulchritudine coniux alliceretur ad sobolis propagandæ cupi-
ditatem: Hinc omnium primus homo statim adpectu pulcherrimæ mulieris, relictis omni-
bus alijs, vni mulieri adhærere concupiuit; nam q edificauit Dominus Deus costam, quam q Gen. 2. 22
tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex & seqq.
ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.
Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo
in carne vna. Quem locum Philo sic explicauit in opere suo De Mundi Opificio:

„ Verum quia nihil est in rebus genitis firmum, sed omnia mortalia necessarias mutationes Philonis sen-
„ admittunt; oportebat & primum hominem experiri aliquam infelicitatem: vt autem tentia pul-
„ obnoxius viueret, occasio fuit mulier. Donec enim solus erat, similitudine referebat cherrima.
„ creatum mundum, & Deum, gestans vtriusque naturæ formas expressas in anima: non
„ omnes, sed quotquot earum mortalis ipsa capere poterat. Vbi vero formata est & mu-
„ lier, conspicatus germanam speciem & cognatam formam, gaudius eo spectaculo, &
„ accedens eam complexus est. At illa quum nullum animal videret sibi similis, liben-
„ ter eum resalutauit, & reuerenter. Deinde superueniens Amor, tanquam vnus ani-
„ malis duo dimidia prius distantia, collecta tunc in vnum coaptauit: indita vtrique Cupi-
„ dine gignendi similem prolem per mutuam consuetudinem. Ea Cupido etiam corpo-
„ rum voluptatem peperit. Vnde est origo iniquitatum præuaricationumque omnium,
„ quando talis Voluptas mutauit mortalem & infelicem vitam bona immortalique. Sic
igitur a primo iam homine didicerunt omnes posteri pulchras mulieres amare Amore con-
cupiscentiæ; namque mox etiam testatur sacra pagina: * Quum cepissent homines multi. r Gen. 6. 1. 2

plicari super terram, & filias procreassent: Videntes filij Dei filias hominum quod essent pul-
chre, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant. Nec obest, quod aliquando tur-

D pes atque deformes amentur, quoniam in illis aliqua semper est pulchritudo, quam Amans Amor vt sit
desiderat, eaque frui peroptat; quum enim pulchritudo simpliciter in corpore sit propor- pulchritudi-
tio debita partium & totius, cum venustate colorum; fieri non potest, vt in deformibus nō nis in amata
insit aliqua pulchritudo, vel in colore, vel in proportionem magnitudinis, aut partis alicuius, turpi.
aut totius. Verum & diuina sponsa formosam animam se dicit in corpore nigro: f Nigra f Cant. 1. 4
sum, sed formosa, filia Hierusalem: sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. In cor-
pore deformi plerumque delitescit anima pulchra, sicut in Silenis antiquis; quos æmula-
tum esse Socratem, admonet in Symposio Platonius Alcibiades ita: Socratem assero persi-
mitem Silenis illis, qui sedentes inter alias imagines a sculptoribus figurantur ita, vt fistulas
tibiarum teneant. Qui si bifariam diuidantur, reperiuntur intus imaginem habere Deorum.
Satyro quoque Marsye similem esse dico. Et quæ aspectu quidem his es persimilis, ne tu qui-
dem,

dem, o Socrates, negabis, &c. Quin & in omni amata, siue corpore turpi, siue pulchro sit, inest voluptas, quæ bonum est delectabile, proindeque pulchrum; etenim conuertuntur ad inuicem, bonum & pulchrum; vnde Græcis eodem nomine καλὸς appellantur. Et Lucretius Venerem (quæ dea pulchritudinis est, a qua Venustas denominatur, non autem, ut ait M. Tullius, a Venustate Venus) appellat nomine voluptatis, eam inuocans in operis exordio sibi auxiliarem: *

„ Aeneadum genetrix, hominum diuumque Voluptas
„ Alma Venus.

Quod a Platone didicerat, sic in Philebo scribente: * *Conemur ab ipsa dea exordientes, quam hic Venerem, sed verissimè ei nomen esse Voluptatis, inquit.* Erga Voluptatem autè Amor varie se habet; etenim Amor improbus istam voluptatem corporis, pulchritudinemque materiale, sibi proponit vltimum finem, scopumque præcipuum: Amor autem probus eam sibi sumit medium, ac instrumentum ad consequendum finem meliorem, æternitatem nempe speciei, cultumque diuinum, ut antea vidimus. Verum enim vero nec omittitur in sacra pagina Pulchritudinis Epitheton proprium Amoris: * *Ego mater pulchra dilectionis.* Igitur omnis Amor aptissime pingitur pulcher, quoniam est desiderium pulchri, vel in pulchro generandi. Denique vero quum Amoris nomine, triplicisque signati nostro schemate, vere significetur tum animæ nostræ facultas omnis Appetens, & Concupiscibilis, & Irascibilis, & Rationalis: tum etiam vniuscuiusque facultatum istarum affectio, functioque propria: non secus ac Intellectus nomen est commune tum ad facultatem intellecticem, tum ad actum intelligendi, tum etiam ad habitum cognitionemque primorū principiorum Aristoteli: sicuti sumptus Amor pro functione, ac operatione, Appetitus est pulcher, quia pro fine pulchritudinem habet, a quo iustum est omnia denominare, sicuti nuper ostendimus ex Aristotele: ita sumptus Amor pro facultate animæ; quum ista de se sit in essentia sua sine materia, a qua solum omnis deformitas atque turpitudine rebus inest, ob adnexam sibi priuationem, necessario formosus & pulcher est: immo ipsamet hominis forma, & pulchritudo essentialis est Amor omnis iste; quum re ipsa coincidat cum animæ substantia, cuius est intima facultas.

Amor cur non cæcus in schemate fictus. Cap. XII.

Vulgaris opinio est, Amorem esse cæcum, vel oculis tænia velatum; qua de re Natalis ita: * *Tunc cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis suæ oblitis committuntur; quum illud potius ad diuinorum consiliorum mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est, & infans prorsus humanum genus; quum nulla vis humani ingenij possit rationem diuinæ administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissime excogitata est? aut quo pacto non parvus infans est existimandus, qui neglecto consilio rationeque, & gloriæ splendore, omnium iniquitatum, & turpitudinum autorem sectetur? aut qui omisso rebus diuinis, & legibus naturæ posthabitis ad impuras voluptates stulte feratur, quæ visum debilitant, non ne & stultus & cæcus & infans est existimandus?* Theocriti Battus amator Miloni dicebat, excusans propriam insaniam: *

„ Capere me incipis tu: cæcus autem non solus Plutus,
„ Verum etiam curarum autor Cupido: nihil superbe dixeris:

Schollastes ait: Amantibus pulchra censeris, quæ pulchra non sunt; quod Amor cæcus sit.

Apud Ovidium Phædra sui culpam Hippolyto pariter excusat, *

„ Victa precor, genibusque tuis regalia tendo
„ Brachia: quid deceat, non videt vllus amans.

Propertius item potitus amica dicit, *

„ Ante pedes cæcos lucebat femita nobis,
„ Scilicet insano nemo in Amore videt.

Plutarchus in libello de captanda vtilitate ab inimico scribit a Platone Amorem cæcum dictum, quod amantes in re amata cæcutiant. Maxime vero demonstrat Amerem, quod

sapit

A sapissime deformes amantur, quæ pulcherrimæ censentur; quæ de re bellissime poeta, † Carm. em-
bl. amat.

- „ Quam sibi fingit amans, facies leuissima: spernit
- „ Naturæ errores, inuidiæque minas.
- „ Quid mihi non faustæ species formosa Lacænæ,
- „ Si grata ingenio non videare meo?
- „ Noui ego Loripedem, noui qui flagrat Egentem:
- „ Vidi, qui solas durus amabæ anus.
- „ Quisquis amat quod vult, sub amico iudice totus
- „ Militat, & votis imperat ipse suis.
- „ Turba suis famuletur heris: mihi fingo puellam
- „ Et Dominus Dominæ nuncupor ipse meæ.
- „ Quæ soli placet, illa placet: nempe omnibus vna
- „ Quæ placuit, nulli præstitit illa fidem.

Quis cæcior illo iuvene, qui Fortunæ marmoream statuam adamauit perditæ?

- B
- „ Quod Pandionæ vel adhuc mirentur Athenæ,
  - „ Et stupeant tanti rudera sparsa loci.
  - „ Quod duro cernis decisum marmore saxum,
  - „ Attica Fortunæ fertur imago Deæ.
  - „ Deperit hanc iuuenis fatuo lymphatus Amore.
  - „ Molliæque in frigida basia rupe terit.
  - „ Et statuam cingunt mollissima velleræ Serum,
  - „ Circuit & duras tænia multa comas:
  - „ Dumque animum rigidæ cupit inspirare figuræ,
  - „ Expirat vitam flebilis vmbra suam.
  - „ Et moriens, inquit, non me mors lædit, at illud
  - „ Quod desit vitæ copia, vita, tibi.
  - „ Improba quid duræ fors te damnauit Amicæ,
  - „ Exemplum propriæ, Pontice, mortis habes.

C Hæc fere de cæcitate Amoris Concupiscibilis. Sed & hoc ipsum dici posse de Amore pro-
bo tum Irascibili bellico, tum etiam Rationali Sapientiæ, certum est: etenim præcipua mi-
litis, ac Imperatoris conditio & virtus est, dissimulatio tumeorum, quæ fiunt frequenter
ab hostibus, quo valeat illos adoriri non opinantes; tum etiam eorum, quæ contra se mili-
tes proprii conuiciantur, ne illos exasperet: cuius rei non desunt apud summos Impera-
tores exempla. Aristoteles etiam aperte fatetur, Intellectum animæ nostræ se habere ad
ea quæ manifestissima omnium sunt natura sua, propter absentiam materiæ, quemadmo-
dum oculi vespertilionum se habent ad lumen diei, ad quod plane cæcutiunt. Huc ea per-
tinent, quæ Ptolemæus in Centiloquio fatur: *Amor, & odium corrumpunt iudicium: augent
enim minima, minuunt maxima.* Ita quidē plurimi nō inepte cæcū Amorem esse cōstituunt.
E contra tamen in gemmula nostra, & in alijs plerisque veterum, Amores oculati sunt, &
perspicaces; quam rem plurimi classicorum ponunt, & ratio confirmat. Sane Moschus in
Amore fugituo Venerem introducit ei tribuentem oculos acres his versiculis: f Idyll. 1a.

- D
- „ Venus Amorem filium quærens alta voce inclamans dicebat:
  - „ Si quis in triuijs vagantem vidit Amorem,
  - „ Fugitiuus mens est: index munus habebis:
  - „ Merces tibi erit suauium Veneris: si vero adduxeris ipsum,
  - „ Non nudum suauium, sed tu hospes plus etiam habebis.
  - „ Insunt autem plurima signa puero: inter viginti alios cognoueris ipsum,
  - „ Corpore non albus, verum igni similis: oculi ipsius
  - „ Acres & flammei: mala mens, dulcia verba, &c.

Quem locum mirifice Tassus imitatus est, & amplificauit in Amintæ suo prologo, fugitiuum
Amorem introducens ita loquentem:

- „ Chi crederia, che sotto humane forme,
- „ Et sotto queste pastorali spoglie

„ Fosse nascosto vn Dio ? non mica vn Dio
 „ Seluaggio , o de la plebe degli Dei :
 „ Ma tra grandi , e celesti il più potente ,
 „ Che fa spesso cader di mano a Marte
 „ La sanguinosa spada , & a Nettuno
 „ Scortitor de la terra , il gran tridente ,
 „ Et i folgori eterni al sommo Giove :
 „ In questo aspetto certo , o in questi panni
 „ Non riconoscerà fi di leggiero
 „ Venere madre me suo figlio Amore :
 „ Io da lei son costretto di fuggire ,
 „ E celarmi da lei , perch'ella vuole
 „ Ch'io di me stesso , e delle mie faette
 „ Faccia a suo senno ; e qual femina , e quale
 „ Vana , & ambiziosa , mi respinge
 „ Pur tra le Cotti , e tra Corone e Scettri ,
 „ E quiui vuol ch'impieghi ogni mia proua :
 „ E solo al volgo de' ministri miei ,
 „ Miei minori fratelli , ella consente
 „ L'albergar tra le selue , & oprar l'armi
 „ Ne' rozi petti . Io che non son fanciullo ,
 „ Se ben ho volto fancillesco , & atti ,
 „ Voglio dispor di me come a me piace ;
 „ Ch'a me fu , non a lei , concessa in dono
 „ La face onnipotente , e l'arco d'oro .
 „ Però spesso celandomi , e fuggendo ,
 „ L'imperio nò , che in me non ha , ma i preghi ,
 „ Ch'han forza , porti da importuna madre ,
 „ Ricouero ne' boschi , e ne le case
 „ De le genti minute : ella mi segue ,
 „ Dar promettendo a chi m' insegna a lei
 „ O dolci baci , o cosa altra più cara .
 „ Quasi io di dare in cambio non sia buono
 „ A chi mi tace , a chi mi asconde a lei ,
 „ O dolci baci ; o cosa altra più cara .
 „ Questo so certo al men , che i baci miei
 „ Saran sempre più cari a le fanciulle ,
 „ (Se io , che son l'Amor , d'Amor m'intendo :)
 „ Onde souente ella mi cerca in vano :
 „ Che riuelarmi altri non vuole , e tace .
 „ Ma per istarne anche più occulto , ond'ella
 „ Ritrouar non mi possa a i contraegni
 „ Deposto ho l'ali , la faretra , e l'arco .
 „ Non però disarmato io qui me vengo ,
 „ Che questa , che par verga , e la mia face :
 „ (Così l'hò trasformata) e tutta spira
 „ D'inuisibili fiamme : e questo dardo ,
 „ (Se bene egli non ha la punta d'oro)
 „ E di tempre diuine , e imprime Amore ,
 „ Douunque fiede . Io voglio hoggi con questo
 „ Far cupa , e immedicabile ferita
 „ Nel duro cor de la più cruda Ninfa ,
 „ Che mai seguisse il choro di Diana :

A

,, Nè la piaga di Siluia fia minore
,, (Che questo è il nome de l'alpestre Ninfa)
,, Che fosse quella , che pur feci io stesso
,, Nel mollesen d'Aminta , hor son molt'anni,
,, Quando lei tenerella , ei tenerello
,, Seguiva ne le caccie , e ne i diporti .
,, E perche il colpo mio più in lei s'interni ,
,, Aspetterò che la pietà mollesca

B

,, Quel duro gelo , che d'intorno al core
,, L'ha ristretto il rigor de l'honestate ,
,, E del virginal fasto : & in quel punto ,
,, Ch'ei fia ben molle , lancerogli il dardo ,
,, E per far sì bell'opra a mio grand'agio ,
,, Io ne vò a mescolarmi infra la turba
,, De' pastori festanti , e coronati ,
,, Che già qui s'è inuiata , oue a diporto
,, Si stà ne' di solenni , esser fingendo
,, Vno di loro schiera : e in questo luogo ,
,, In questo luogo a punto io farò il colpo ,
,, Che veder non potrallo occhio mortale ,
,, Queste selue hoggi ragionar d'Amore
,, Vdransi in nuoua guisa : e ben parrassi ,
,, Che la mia Deità sia qui presente
,, In se medesima , e non ne miei ministri
,, Spirerò nobil sensi a i rozi petti ,
,, Raddolcirò de le lor lingue il suono :
,, Perche ouunque i mi sia , io sono Amore ,
,, Ne i pastori non men , che ne gli Heroi :
,, E la disugguaglianza de' soggetti ,
,, Come a me piace , agguaglio : e questa è pure
,, Soprema gloria , e gran miraeol mio :
,, Render simili a le più dotte cetre
,, Le rustiche sampogne : e se mia madre ,
,, Che si sdegna vedermi errar fra boschi ,
,, Ciò non intende , è cieca ella , e non io ,
,, Cui cieco a torto il cieco volgo appella .

C

Plato quidem , & Phurnutus , ait Amorem *ἐρωτα* dictum , ab inquisitione amati ; *ἐρως* enim Amor cur Eros dictus . pro *ἐρωτα* , id est , inquirere , capitur : Ita Gyraldus : certe quidem Phurnutus ait : Ad hac consentaneum est , Amorem appellatum esse *ἐρωτα* , id est , Cupidinem , ab inquisitione ; si quidem ab inquirendo dicitur *ἐρως* , ut dictum est *ἰδ' αὐτὸν ἵππους ἐρωτᾷ* : Abi eius quasiturus equos . At Plato nuncupat Amorem *ἐρωτα* non ab inquisitione , sed a robore , vehementiaque cupiditatis ; en eius verba in Phædro per Cornarum versa : Nam cupiditas absque ratione , que opinionem ad rectum tendentem superat , ad pulchritudinis voluptatem perducta , & rursus a suis cognatis cupiditatibus circa corporum pulchritudinem vehementer corroborata victrix vita , ab ipso robore , que *ῥώμη* est , cognomen accepit , & *ἐρως* , id est , Amor appellata est . In hanc sententiam conuenit etiam versio Ficini . Gyraldo quoque , Plotinus tamen etymon ab aspectu & visione deducit : *ἐρως* , ait , quasi *ἐραυός* : Profecto verba Plotini sunt . Quod quidem tanquam suum bonum spectat gaudetque videns : atque ipsum visum tale est , ut quod intuetur non negligenter intueatur , adeo in ipsa velut voluptate intentioneque ad ipsum visionisque vehementia aliquid generetur ab ipsa , tum ea , tum spectaculo dignum : quamobrem tum ex eo , quod intentissime agit circa spectaculum ; tum ex eo , quod quasi ab ipso spectaculo defluit , imbutus oculus , velut visio quedam cum simulachro natus est Amor ; qui forte ob hoc dictus est Eros , quoniam ab *ορασεος* , id est , visione substantiam habet . Itaque Plotinus non a sola

D

a sola visione, sed ab intensione visionis cum Platone deduxit Amoris nomen Eros. Ad hanc rem perbelle quidem deducit illud Propertij:

„ Sinefcis, oculi sunt in Amore duces.
 † par. 1. to. 3. & illud Petrarchæ †

„ Trouommi Amor del tutto disarmato,
 „ Et aperta la via per li occhi al core.

Sed & Petrarcha, nostratum poetarum iubar, Amoris alumnus & cultor nulli secundus, in Triumpho Cupidinis nullam omnino cæcitatem memorat, nullamque tæniam oculorum velamen, exacte sic Amorem describens:

„ Vidi vn vittorioso e sommo Duce
 „ Pur come vn di color, che'n Campidoglio
 „ Trionfal carro a gran gloria conduce.
 „ Io che gioir di tal vista non foglio
 „ Per lo secol noioso, in ch'io mi trouo;
 „ Voto d'ogni valor, pien d'ogni orgoglio,
 „ L'habito altero, inusitato, e nouo
 „ Mirai, alzando gli occhi graui e stanchi,
 „ Ch'altro diletto, ch'imparar, non prouo.
 „ Quattro destrier, via più che neue bianchi,
 „ Sopra vn carro di foco vn garzon crudo,
 „ Con arco in mano, e con saette a' fianchi,
 „ Contro le qual non val elmo, nè scudo:
 „ Sopra gli homeri hauea sol due grand' Ali
 „ Di color mille, e tutto'l resto ignudo.
 „ D'intorno innumerabili mortali,
 „ Parte presi in battaglia, e parte vecisi,
 „ Parte ferriti da pungenti strali.

Scribit etiam Hesychius, quod ideo Cupido *οὐράνιος*, idest *oculeus* vocatus sit, quod ex aspectu Amor concipitur, & in Achillis Amoribus *οὐρανόλογος* dicta sunt. Quin & sacra pagina videtur Amorem oculatum fateri, dum ipsum agnitionis nomine designans, ait: *Ego mater pulchra dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei*. Etenim Amor est pulchritudinis agnitæ cupiditas plena timoris atque spei. Sed & ratio ducta ex rei natura satis ostendit Amorem oculatum esse, non autem cæcum, aut oculis velatum: etenim quum essentia sua sit desiderium, & voluntas; voluntas autem ac desiderium semper feratur in præcognitum; & obiectum ac finis Amoris pulchritudo sit, siue pulchritudinis possessio, fructioque; pulchritudo vero, ut quæ consistat in proportionem, coloreque decenti partium atque totius; iudexque coloris, proportionis, atque pulchritudinis, vnus oculus sit inter omnes sensus; iam Amorem oculatum esse, non cæcum, aut velatum, necesse est. Quid ergo dicendum in tanta controuersia? Sane duo possunt in Amore considerari attributorum genera; essentialia, & accidentalia. Si spectemus essentialia, dubio procul Amor oculatus est, mireque perspicax ut nuper ostendimus apertissime. Sin autem accidentalia consideremus, potissimumque peruersas functiones Amoris vulgaris, utcumque in his Amor cæcus appellari posse videtur. At vero simpliciter oculatus & mire perspicax est, etiam dum deformem amat; quia qui potest exiguum pulchritudinem multis obrutam deformitatibus, ac pene inuisibilem aspicere, is acute videt, ut ostendit Aristoteles, asserens visum, qui minoris est obiecti, excedere facultate cognitrice. Sic igitur optima ratione Schematis Autor in gemmula posuit Amores omnes oculis apertis, & perspicacibus, nullum autem cæcum, nullum obuelatum. His ex communiori disciplinarum ordine schematis explicatio deducta fuit non vnica.

Schematis Amorum trium explicatio Medica. Cap. XIII.

2. de plac. 2. & seqq. **C**eterum nec ex Medica facultate defunt, quæ schema gemmulæ trium Amorum apte declarent; etenim tres Amores isti Galeno sunt tres facultates Appetitricæ in anima,

A ma, Concupiscibilis, Irascibilis, & Rationalis: quarum unam illam primam Concupiscibilem cum Platone ^b ponit in Hepate: secundam Irascibilem in Corde: tertiam Rationalem, quæ Voluntas appellatur, in Cerebro. Residet autem Concupiscibilis in Hepate, concava rhedæ figuram habente, duabus rotis innixæ; quod Hepatis temperies est calida & humida, Galeno, ^c & Auicennæ; ^d quum caliditas, & humiditas qualitates sint maxime mobiles, atque fluidæ, rotarum instar. Hinc iure Tityum, qui concupiscentiæ flagrans ardore Latonam, siue Dianam ausus de stupro compellare, sagittis ab Apolline Diauaque transfusus, apud inferos catenis vinctus assidue Iecore nunquam deficiente, sed in dies succrescente dilaniantem vulturem pascit, immortalem poenam eo viscere sustinens, quod illi sedes extitit adeo nephariæ Concupiscentiæ; de quo post Homerum in Odyssæa, & Virgilius ^e ita cecinit:

„ Nec non & Tityum terræ omniparentis alumnum
„ Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
„ Porrigitur, rostroque immanis vultur adunco
„ Immortale Iecur tundens, secundaque poenis
„ Viscera, rimaturque epulis: habitatque sub alto
„ Pectore: nec fibris requies datur vlla renaris.

B Faciem autem gerit Amor concupiscibilis in gemmula, quoniam Hepar est primæ natiui caloris origo, primusque fons innati calidi: quum sit officina sanguinis, & viscus, in quo primum sanguis, naturalis caliditatis fundamentum & sedes, generatur. Duabus habenis veluti gubernat Cor, atque Cerebrum; quia venæ magnæ, Cauæ nuncupatæ, de Iecore nascentis, alterum ramum breuiorem Hepar mittit ad Cor, Irascibilis Appetentiæ domicilium, eo deferentem sanguinem tum pro Cordis alimento, tum etiam pro generatione spirituum vitalium in eius ventriculo sinistro: Alterum vero longiorem ratham venæ magnæ multiplicatum per caroridas venas appellatas Iecur mittit ad Cerebrum, Rationalis Appetitus habitaculum, eo similiter afferentem sanguinem tum ad alendum Cerebrum, tum etiam ad spirituum animalium generationem, secundum partem; etenim magna pars materiæ pro spirituum animalium generatione spiritus est vitalis transmissus a corde per arterias carotidas in rete mirabile terminatas ad basim cerebri. Isti vero duo Cupidines trahere ponuntur Concupiscibilis Appetentiæ rhedam, quia trahunt ad se sanguinem & calorem ex Hepate; quem vtrumque perferunt postea per arterias, atque nervos ab se nascentes, attenuatum in substantiam animalium, vitaliumque spirituum appellatorum, in vniuersas corporis partes. Aptissime vero ponuntur hi duo Cupidines, Irascibilis, atque Rationalis, in manibus gestare lauri ramulos, quod apud Cor, & Cerebrum reueramaneat ^e autoritas, imperium, atque triumphalis honos erga Iecur; omnibus ad vnum consentientibus & Philosophis & Medicis, Hepar dignitate cedere Cerebro pariter, atque Cordi; penes quod eorum duum sit locandus principatus, his adhuc est sub iudice; quum ^f Galeus, & ante illum Plato ^g primatum Cerebro tribuant; multi cum ^h Aristotele Cor supra Cerebrum extollere videantur. Nihilominus Aristoteles aliquando manifeste Cor, & Cerebrum videtur æqualia fecisse in primatu, dum verba pronunciat ipsissima: ⁱ *Quædam vero partes sunt simul, quæcunque principales, & in qua prima ratio, & substantia: ut puta si hæc Cor, aut Cerebrum est; nihil enim differt utra talis sit.* Cuius difficultissimi loci forte fuerit explicatio non discedens e Peripato, si dixerimus, Hominem, qui definitur Animal rationale, si consideretur ut animal & omnino viuens, in eo principale membrum non esse Cerebrum, sed Cor, quod est primum viuens, ac vltimum moriens in homine, principiumque vitæ, vitæque terminus in animali. Si vero consideretur homo ut ratione præditus, ac vtens; quum hæc a ministerio sensuum suas omnes operationes auspicetur, vel Aristotele doctore non vno in loco; primo namque scribit: ^k *Apparet autem hoc utique omnibus inexistens animalibus; habent enim congenitam potentiam iudicativam, quam vocant sensum: inexistente autem sensu, in alijs quidem animalium fit permansio sensati, in alijs vero non fit; in quocunque igitur non fit, aut omnino, aut circa ea quæ non fit, non est his cognitio extra ipsum sentire; in quibus vero inest sentientibus, habere*

^b in Timeo.

^c de temp. cap. 8.
^d lib. 1. f. 1. d. 3. c. 1.

^e Aencl. 6.

^f Vesal. 1. 3. cap. 7.

^g Pier. Hiero. 50.

^h 6. de pla. c. 9. & passim in Timeo.
ⁱ de Iu. & sen. cap. 2. 3. de part. cap. 4. 7. meta. t. 35.

Difficilissimi loci Aristotelici explicatio.

^k 2. post. t. 103. 8. 1. c. 9.

bere unum quiddam in anima, quum multa talia fiant, iam differentia quadam fit, ut his
 quidem fiat ratio ex talium permansione, his vero non. Ex sensu quidem igitur fit memoria,
 quemadmodum dicimus: ex memoria vero, quæ plerumque eiusdem fit, experientia; multa
 namque memoria numero experientia una est: experientia autem aut ex omni quiescente uni-
 uersali in anima, aut uno præter multa, quod utique in omnibus unum sit illis idem, est
 artis principium, & scientiæ; si circa generationem quidem, artis: si vero circa ens, sci-
 entiæ. Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notiori-
 bus; sed a sensu, ut in pugna versione facta uno stante, alter stetit, postea aliter quousque
 ad principium venit: anima vero est talis ut possit pati hoc &c. Alibi vero scribit in eandem
 sententiam: ^{l. i. meta. cap. i.} Omnes homines natura scire desiderant. Signum autem est sensuum dilectio, nam
 & absq. usu propter seipsos amantur, præ ceteris autem, qui per oculos fit; non enim ut agamus
 solum, verum etiam nil acturi, ipsum videre præ omnibus alijs, ut ita dicam, eligimus: causa
 autem est, quod sensuum hic vel maxime nos cognoscere quicquam facit, multasque diffe-
 rentias manifestat. Natura itaque animalia sensum habentia fiunt: a sensu vero quibusdam
 eorum non innascitur memoria, quibusdam vero innascitur; & ob hoc alia prudentia, alia
 disciplinarum capaciora sunt, quam illa quæ memorare non possunt. Prudentia quidem
 absque eo quod discant, quacunque scilicet audire sonos non possunt, ut apes, & si quid aliud
 animalium genus simile est. Discunt autem, quacunque una cum memoria hunc quoque
 sensum habent. Cetera igitur imaginationibus ac memorijs viuunt, experientia vero pa-
 rum participant: humanum autem genus arte etiam ac ratiocinationibus. Fit autem ex
 memoria experientia hominibus; multa etenim eiusdem rei memoriæ unius experientia vim
 efficiunt. Quare experientia pene simile quid scientiæ ac arti esse videtur. Per expe-
 rientiam autem ars, & scientia hominibus efficitur; experientia enim, ut recte ait Po-
 lus, artem efficit, inexperientia vero fortunam, &c. Quibus apparet euidenter Ari-
 stotelem constituere cognitionem omnem humanam, siue sit actiua, ut ars, & pru-
 dentia; siue sit contemplatiua, ut est ipsa scientia, nisi cognitione sensuum, ab eaque
 prorsus ortum habere. Quo nomine scribit ^m alibi Philosophus, tum sensum habere
 virtutem scientiæ: tum auditum maxime facere ad intellectum. Quum autem sensus
 omnes in capite sint, vnus tantum tactus extendatur in vniuersum corpus; iam princi-
 pium rationis, humanæque cognitionis omnis in capite, cerebroque maxime ponendum
 est, in quo solo sunt omnes ipsi sensus, visus, auditus, olfactus, gustatus, atque tactus;
 quin & sensus communis, ad quem attinet agnoscere discrimen inter album & dulce, ac
 omnino sensibilia diuersi generis: nec non & animaduertere functiones omnium & sin-
 gulorum sensuum aliorum; quæ quidem animaduersio non habet locum in somno; quia
 somnus est ligamentum primi sensorij; quod est instrumentum sensus communis, qui
 solum operatur in vigilijs; nam vigilantes tantum animaduertunt se sentire, non item
 dormientes: somnus autem vel Aristoteli maxime fit in cerebro: dicit etenim ipsissima.
 [Fit enim somnus, quemadmodum dictum est, dum corpusculum sursum fertur a calidi-
 tate per venas ad caput; quum vero amplius non potest, sed multitudine excedit, quod
 eleuatum est, iterum repellitur, & deorsum fluit; ideo cadunt homines subtracto calo-
 re, qui sursum ferebat; solum enim animalium rectum & incidens quidem desipientiam
 facit, postmodum vero imaginationem. An dictæ quidem nunc solutiones contingentes
 quidem sunt ut fiat infrigidatio. Verum enim vero dominus est locus, qui circa cere-
 brum, quemadmodum dictum est in alijs; omnium enim, quæ in corpore frigidissimum:
 non habentibus vero, quod proportionale. Quemadmodum igitur humidum, quod eua-
 porat a Solis caliditate, quum venerit ad supremum locum, propter frigiditatem ipsius in-
 frigidatur; & quum constiterit, deorsum fertur factum rursus aquæ: sic in euacuatione ca-
 lidi ad cerebrum excrementitia quidem euaporatio in pituitam consistit (ideo & destil-
 lationes videntur ex capite fieri) nutritiua vero, & non morbosa deorsum fer-
 tur consistens, & refrigerat calidum. Ad infrigidandum vero, & non facile suscipien-
 dum euaporationem confert tenuitas, & angustia venarum, quæ circa cerebrum.
 Infrigidationis igitur hæc est causa, quanquam euaporatio exuperet caliditate.]

Dum

A Dum igitur Aristoteles asserit somnum esse ligamentum sensuum, primique sensorij; fierique propter infrigidationem euaporationis calidæ per exceedentem frigiditatem cerebri; quod ideo ponit esse somni dominum; aperte constituit cerebrum, in quo sensus omnes agnoscit, obtinere principatum in humano corpore, si spectetur homo ut rationalis, ac utens ratione sensuum operationibus innixa, & ab eis præcedentibus ortum habente; quod alibi *s* dixerat omnem doctrinam & disciplinam intellectuam fieri ex præexistenti cognitione sensitiva: ut multis Classicorum placet. Immo vero scribens Aristoteles: *Caput cerebri gratia potissimum est: hanc enim partem genus omne sanguineum habeat necesse est: & quidem loco obiecto Cordi, ob eas, quas exposuimus causas. Sed natura sensuum etiam nonnullos in eo collocavit, quoniam sanguis eius membri temperatus modice sit, & idoneus tum ad cerebrum tepesciendum, tum ad sensuum tranquillitatem, atque integritatem.* Qua quidem sensuum tranquillitate, atque integritate maxime niti functiones intellectus humani, sapientia, seu scientia, prudentiaque habitum in homine procreantes, alibi constituit Aristoteles, tum asserens: *"Intellectio assimilatur cuidam quieti, & statui magis quam motui. tum maxime dicens: "At vero neque in intellectuina parte anima est alteratio: sciens enim maxime eorum, quæ ad aliquid dicitur. Hoc autem manifestum est. Secundum enim nullam potentiam motis fit in nobis scientia: sed, quum extiterit aliquid. Ex ea enim, quæ est secundum partem experientia, universalem accipimus scientiam. Neque itaque actus generatio est nisi quis & respectu, & tactum generationes dicat: tale enim est actus. Quæ autem a principio acceptio scientia, nec est generatio, nec alteratio; nam, quia quæta est, residetque anima, sciens fit, & prudens. Ut igitur neque dormiens excitatus est aliquis, aut ebrius esse desijt, aut egrotans revaluit, factus est sciens, quamvis prius non poterat uti, & secundum scientiam agere, sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem veniente mente inerat potentia ad scientia usum; sic utique huiusmodi aliquid fit id, quod est a principio, in scientia existentia: perturbationis enim quies quædam est, & tranquillitas. Neque igitur pueri possunt quid discere, neque iudicare sensibus, similiter atque seniores; multa enim perturbatio fit, & motus. Sedantur autem, & desinunt perturbari, aliquando quidem a natura, aliquando vero ab alijs; in utrisque autem his alterari aliquid accidit, sicuti quum excitatur, & fit vigilia ad actum. Manifestum est igitur quod alteratio in sensibilibus est, & in sensibili parte anima; in alia autem nulla, nisi secundum accidens. Ex habitis apertissime constat, ad mentem Aristotelis, intellectricis animæ functiones in intellectu scientiam, & artem, prudentiamque producentes, præsupponere quidem operationes sensuum, experientiam, & memoriam promouentes; at sensuum tranquillitatem habentium, non autem perturbationem, quæ prorsus impedit scientia generationem; quum autem sensus in Corde perturbationem ingerat iræ, pariter in Hepate Concupiscentia perturbationem promoueat; in quibus visceribus calor exundat; & iræ perturbatio non minus quam Concupiscentia passio vehemens impediat veri cognitionem, & adeptionem scientia, ceterorumque habituum intelligibilium; in cerebro vero mitis & blandus calor faciat, ut ait Aristoteles, ad sensuum plurimum, in capite degentium tranquillitatem, & integritatem; profecto cerebrum in Peripato primatum obtinet, si referatur ad hominem quatenus est rationis particeps, atque scientia capax, ex precedenti sensuum tranquillorum operatione sine perturbationis vlla vehementia. Cor autem in Peripato primatum obtinet alia ratione, si referatur ad hominem prout animal viuens est; etenim Cor in eo est principium Vitæ, viscusque quod omnium humani corporis partium primum viuit, & vltimum moritur, ex Aristotelis & decreto: Quapropter hanc utramque rationem primatus, quarum altera Cordi conuenit, altera Cerebro congruit in humano corpore, considerans Aristoteles, in Metaphysica tractans de partium habitudine ad totum, & inter se simpliciter, enunciauit aptissime, nihil differre vtra pars principalis in humano corpore dicatur, Cerebrum, aut Cor. At in libris de Historia Animalium, de partibus Animalium, de Generatione Animalium considerans animal & hominem sub ratione viuentis, non autem sub ratione rationalis, & intellectui, semper Cordi primatum dedit, non autem Cerebro; quod non animaduertentes plerique Medici, cum Galeno, contradicunt Aristoteli sine ratione. Primatum huiusmodi geminum Cordis, & Cerebri forte respiciens autor nostri Schematis in gemmula, dedit utrique Cupidini, tam inaccessibili*

1. post. t. 1.

4. de part. cap. 10.

1. de an. t. 48. 7. phy. t. 20.

2. de part. cap. 10.

3. de part. cap. 4. 2. de gen. an. cap. 4.

7. meta. tex. 37.

lib. 50.
hierogl.

sedem in Corde habenti, quam Rationali domicilium in Cerebro obtinenti, ramulum latri; quod apud Antiquos, obseruatu Valeriani, hieroglyphicum est, quò signatur *Autoritas Imperatoria, & Triumphalis honos*. Esse vero, inquit, *Laurum* insigne triumphantium, non ex eo tantum, quod apud Ouidium legitur.

„ Tu ducibus lætis aderis, quum læta triumphum

„ Vox canet, & longas vident Capitolia pompas.

quantum ex multis veterum monumentis innotescit. Illud quoque satis constat, Imperatores triumphi Lauream ad Iouem Capitolinum ferre solitos, atque eam in eius gremio relinquere. Laureata vero Imperatorum capita in numis passim habentur. Atque hic non incongruum fuerit ea quæ de Laureto, unde triumphaturi laureas sibi decerpere consueuerant, memoria prodita sunt, repetere. Liuiam quippe olim post Augusti statim nuptias Veientanum suum reuississe, ibique tum illi gallinam albam, quæ ramulum Lauri rostro tenebat, à præteruolanti aquila, quæ illam rapuerat, in gremium demissam; quumque nutriri alitem, pangique ramulum placuisset, tantam pullorem sobolem prouenisse, ut Tranquillus ad sua usque tempora villam eam Ad Gallinas vocitatam attestetur. Tale vero Lauretum fuit, ut triumphaturi Cæsares inde Laureas boni ominis gratia decerperent. Fuitque mos triumphantibus, alias confestim eodem loco pangere. Adeo vero Laurus triumphantium propria fuisse videtur, ut obseruatum sit in huiusmodi Laureto sub cuiusque obitu arbarem ab ipso institutam elanguisse. Ex quo etiam prodigij causam intelligas, quod Iulij Cæsaris eadem præmonstrauit, quum pridie Idus Martias aut Regiolus cum laureæ ramulo Pompeiano cum se inferens, a varij generis volucris ex proximo nemore persequentibus ibidem discerpta est. Nouissimo vero Neronis anno, in quo Cæsarium progenies defecit, syua illa Veientana radicitus omnis exaruit, & quicquid ibi gallinarum erat, interijt. Tali portento fuit Alexandro Seuero Laurus alia ingens & antiqua, quæ in palatio cuiusdam ciuitatis, a qua proficiscebatur ad bellum quod contra Germanos parauerat, subito collapsa, mortis itidem eius indicium habita. Contra non temere boni ominis Lauri folia, quæ circa Pompeij fascis illicata fuerant, quum longo itinere per arida & inculta loca iam exaruiscent, eo tempore quo in vico quodam Galatiæ cum Lucullo in colloquium descendit, detracta, & a Lucullianis lictoribus recentia & viridia, quæ penes eos plurima erant, liberaliter suffecta: quod summam gloriæ, rerum a Lucullo gestarum ad Pompeium transitarum interpretatum est, ut paulo post subsequutum. Et Rome lamentabunda Luculli vox audita, Pompeius res meas in Asia gestas elcuaui. Laurus itaque triumphalem honorem, & auctoritatem Imperatoriam designat. Cuius arboris rami dum manibus Amorum Irascibilis, & Rationalis trahentium rhedam impotentis Cupidinis Concupibilis, geruntur, aperte significant viros alta sapientia, bellicaque fortitudine cluentes, etsi domiti quandoque fuerint ab ardore Concupiscentiæ Venereæ, retinere tamen in hominum memoria gloriam excellæ virtutis immortalem, immortalis virore lauri signatam: ita cordis, & cerebri primatus dignitatis est semper in humano corpore, licet aliquando Iecur vniuersi corporis temperaturam regat; ut obseruat Galenus in Arte Medicinali. Hactenus explicatū sit a nobis imperium tyrannicū Amoris improbi Concupiscibilis erga probos Irascibilem bellicū, & Rationalem sapientiæ.

cap. 29. &
seqq.

Explicatio Schematis ab incerto proposita consideratur. Cap. XIV.

Ceterum ommittenda non est explicatio Schematis ab incognito nobis autore proposita, duobus versiculis appositis huiuscemodi:

„ En gemini bigam Thitonia ducit Amoris:

„ Biga docet Venerem, flammaque clara diem.

Videtur hic autor indicare velle Tithonis amicam Auroram, quæ faciem diei præfert Orientali Soli; & capta gemino pridem Amore rapuisse dicitur duos amafios, Tithonem & Cephalum, ut aiunt fabulæ priscae: quum ipsamet amans tertius Amor sit biga stans, qua rapuit amafios. Verum in Schemate duo Cupidines bigam ad se trahentes, potius ad se rapiunt Amorem tertium, quam ab eo rapiantur. Biga docere Venerem utcumque potest, quia Veneris actus est duorum amantiū coniunctio: rotæque duæ in biga forte Veneris idem actus, consistens in sensu, & fruitione voluptatis, percellentis vna facultatem sensitiuam tum cogniti-

Agnitricem, tum etiam appetitricem pulchritudinis ceu boni delectabilis. At vero nimis longe petita videtur ista commentatio, quæ nil fere Schemati congruere videtur, minime declarans cur Amor in biga papilonis alas habet, alij duo bigam trahentes obtineant alas auii: neque cur isti gemini ramusculos Lauri manibus gestent. Neque fax in manu Cupidinis diem docet, aut ardorem perennem, quo medullitus incenduntur amantes. Aperte Pierio, ^{lib. 4. Hic.} Ægyptij sacerdotes, qui odium per aquas intelligunt, sub hoc tamen nomine mare ipsum accipientes, per ignem Amorem exprimi voluerunt; ideoque faces passim Cupidini dedicarunt; notum enim illud de amore captis, vti eos intimis medullis: & apud Maronem; ^{lib. 5. p. 2. Cyr.} *Regina cæco carpitur igni, alibi: est molis flamma medullas:* Atque eadem *urit infelix Dido: ardet amans Dido.* Cyrus apud Xenophontem, ^{lib. 4.} ignem ait vrere homines, qui eum tangant: Amorem vero non præsentem tantum, verum etiam longe absentes inflammare. Meritoque Portius Licinius dixit, hominem ob Amorem non esse ignitum, sed ipsum ignem, quum ait: *Quaritis ignem? ite huc: quaritis, ignis homo est.* Vulgarum & Isidori dictum, auctoris Græci de Amore loquentis, ea de causa cum facibus & alijs Amorem pingi solitum, quod nonnunquam cupiditate impatientius exurat, nonnunquam vero præ satietate abuolet, & Lucretius:

- „ Sed leuiter poenas frangit Venus inter Amorem,
- „ Blanda que refrænat morsum admista voluptas;
- „ Namque in eo spes est, unde est ardoris origo,
- „ Restingui quoque posse ab eodem corpore flammam.

Sic igitur in Schemate puellus alatus facem gerens, & alios binos alatos, & laureatos vrgens ad rhedam suam trahendam, non est Aurora quæ facie diem prouocat, Tithonis, & Cephæli amatrix, at ipse Cupido Venereus facie concupiscentiæ simul adigens Amores alios, bellicæ fortitudinis, & altæ sapientiæ, nonnunquam ad mulierculas colendas.

Amoris Emblemata nostro persimile, propositum ab Alciato consideratur. Cap. XV.

CAntequam vero de tabula manum, lubet Alciati consimile Schema cum nostro comparare. Notatur a Cl. Viro, ^{Embl. 106.} *Potentissimus affectus Amor:* pictumque nobis ob oculos ponit alatum Cupidinem e biga frænatos leones duos vrgentem vulgari aurigarum flagello, versiculis appositis:

- „ Aspice vt inuidus vires auriga leonis,
- „ Expressus gemma pugio vincat Amor?
- „ Vtque manu hac scuticam tenet, hac vt flectit habenas!
- „ Vtque est in pueri plurimus ore decor!
- „ Dira lues procul esto: feram qui vincere talem
- „ Est potis, a nobis temperet an ne manus?

DProfecto Schematis huius autor in gemma significare voluit Amoris vim esse vehementissimam, quæ si potest ferocissimos Leones domare, mansuefacereque ad connubia venerea, vel cum pardali, fera diuersæ speciei, nec minus truculenta, sicuti supra ^{cap. 6.} notauimus ex Plinio; ^{lib. 8. c. 16.} multo facilius posse nos homines, quantum duris, & agrestibus moribus præditos, immo quamuis insignium virtutum robore munitos, vincere, domareque penitus. At autor nostri Schematis, absque comparatione, mirabilius ostendit Amorem concupiscibilem domare viros mascula virtute tum bellicæ fortitudinis, tum altæ sapientiæ pollentes, ac ad sui obsequium impellere, non scuticæ vulgi, sed facie caloris innati feruidioris. Et Amori Concupiscentiæ non alas volucrum cæli, sed terreni papilonis, a terrenis extollere se nequeuntis assignauit mystica tessera. Neque necessaria probatione nititur argumentum viri præcellsi; quia belluæ, quantumvis feræ, sensu ^{de an. t. 16. 149. & 162.} viuunt, & appetitui concupiscentiæ facile, necessarioque parent, atque subiiciuntur: homines vero rationem obtinent, ac liberam voluntatem, quæ potest Appetitui Concupiscibili resistere, violentiamque Cupidinis exsuperare, domareque penitus, vt in nonnullis obseruatum est: quis ignorat Xenocratem philosophum Platonicum violentiæ Cupidinis obstitisse fortissime? Constat enim, quum Phryne, nobile scortum, dedita opera a quibusdam intra eius cellam missa esset, atque ab

eo ore

eo orans lectuli partem accepisset, demumque nullis illecebris virum ad concubitum allicere potuisset, sed imperfecto opere discessisset, dixit se non a viro, sed a statua venisse. Quis ignorat Lucretiæ, Penelopes, Virginiæ pudicitiam?

Peor. in triumph. Castitatis.

„ Poi le tedeſche, che con aspra morte

„ Seruar la lor barbarica honestate?

Plenæ sunt historiæ Virginum, & aliorum, qui Cupidinis violentias omnes animo casto superarunt, etiam violentæ mortis neglectis minis atque terroribus. Quare nulla necessitas est, ut Amor concupiscentiæ, qui feras irracionales vincit, et si ferocissimas, rationalem hominem vincere debeat.

Numus Vrsatius.

f pag. 113.

Hæc iam exaraueram, quum ad manus meas peruenit Numus argenteus, a nobilissimo Patricio Patauino Sertorio Vrsato monstratus, de quo Fuluius Vrsinus, in opere suo Familiæ Romanarum in antiquis Numismatibus repertarum, hæc habentur *Tertius denarius cusus est, ut opinor, a L. Tulio, superioris Iulij filio, qui in Africa Catoni Pro Questore fuit bello Casariano: Eius meminit Caesar lib. I. & II. de bello Ciuili, Cicero ad Atticum lib. VII. Hircius lib. V. de bello Africo, & Dio lib. XLII. Ad eandem vero generis originem indicant.*

Venus curru Cupidinum Vesta.

Venus curru Cupidinum vecta in hoc quoque denario expressa est. Sed aliud est hoc a nostro Schemate; in quo, non Venus, at Cupide vehitur Concupiscibilis in curru a Cupidinibus Irascibili, & Rationali rhedam trahentibus. Quod autem subsit Amoribus in altum volantibus lyra vetus in Vrsini numo, forsitan hoc iudicare potest Iulij gentis originem, a Virgilio poeta principes partes inter Latinos Vates obtinente, celebratam fuisse. Hæcenus de primo Schemate dicta sufficiant.

Sapientiam apprehendi ab Animo Doctrina sedula lectione, ac intentæ Auscultatione.

Schema II. Gemma.

Roma

Humanus animus erga sapientiam cur se habeat ut Amor pusio corpore pusillo.

Cap. XVI.

QUUM Amor nihil aliud sit, quam desiderium pulchritudinis possidendæ, ut in Phædro Symposioque Plato demonstravit, quumque pulchritudo cum bonitate coincidens maxime resideat in sapientia: ut fatetur Aristoteles: ponens scientiam inter honorabilia bona primatem: iam si omnes homines natura scire desiderant, & scientia proprius est habitus animæ humanæ; quis non videt Animum humanum sciendi cupidum aptissimum per Cupidinem in gemmula nostra representari? Verum enimvero quum infantium erga adultiores tergemina sit differentia, quod & corpore minore sunt, & animo simpliciore, ac rudiore; penes hæc tria Rationalis Amor Sapientiæ mirifice fingitur in gemma, & ab Amore tum concupiscentiæ, tum bellico Irascibili contradistinguitur, qui maiores corpore finguntur in alijs gemmis, & actionis minus rudis ad aspectum promotores. Quod quidem ad corporis exiguitatem attinet, eius una ratio est, quam protulit Aristoteles, & comprobatur experientia; quum enim humanus intellectus ad intelligendum non utatur vilo corporis organo; quin & anima rationalis gubernet atque regat ceteras inferiores facultates nutritrices, sensitricas, & alitricas; quo factum est, ut mente penitus occupata circa vehementis cuiuspiam intelligibilis obiecti contemplationem, aut etiam voluntate circa vehementis obiecti desiderabilis amorem, homines ideo in ecstasim rapti non moveantur, nec admora sensibilia vehementissima percipere valeant, nec etiam alantur; ut olim fuisse probauimus, & agentes *De his qui diu viuunt sine alimento*: nec non tractantes *De ortu animæ humane*: si iam plane constat corporis molem maiorem obesse contemplationi, sapientiæque conquisitioni, comparationique; quod plane nos edocuit Aristoteles inquitens: Homo solus animalium omnium erectus est, quoniam eius natura atque substantia diuina est, officium autem diuini est intelligere, atque sapere: quod non facile esset, si vastâ corporis moles affideret; pondus enim tardiores reddit & mentem & sensum communem. In hanc sententiam Galenus, D. Hieronymus, & veteres omnes, vastâ corporis mole compactos homines parum mente pollere, nihil ingenio valere dicunt; ut etiam hac ratione Philo, Iudæorum doctissimus, distinguere potuerit animam athletæ ab anima Philosophi. Quapropter, inquit, athleta anima differt ab anima Philosophi; nam athleta omnia refert ad bonam corporis habitudinem, cui vel animam ipsam impenderet, utpote amator corporis. At Philosophus quum sit honestatis amator (adeoque sapientiæ, quæ bonum est omnium honestissimum, honorabilissimumque) curam gerit eius, quæ in se viuit animæ, neglecto mortuo corpore, non aliud spectans, quam ne quid optima anima patiat a colligato sibi malo cadauere. Quin etiam semper homines vatio corpore male audiunt apud omnes, tanquam socordes ac inertes; unde in proverbium abiit, Caliga Maximini: scilicet Imperator is fuit ut corpore vastus, ita animo prorsum insulsus; ut in eius vita refert Iulius Capitolinus, in hæc verba: Nam quum esset Maximianus pedum, ut diximus, octo prope semis, calceamentum eius, id est campagium regium, quidam in luco, qui est inter Aquileiam & Arxiam posuerunt; quod constat pedem eius fuisse hominis vestigio atque mensura. Vnde etiam vulgo tractum est, quum de longis atque ineptis hominibus diceretur, Caliga Maximini. Sed & Sacra pagina Gigantes vatio corpore belatores quidem fortes asserit, at nusquam sapientiæ studiosos agnoscit. Quam veritatem etiam ex intimo Peripato deducere possumus; quoniam anima intellectiua, cuius ad sentitiuæ differentiam, sapientia proprius est habitus, ad hunc habitum comparandum corpori non miscetur; nec ad induendam sapientiam, quæ rerum omnium, altissimarumque præsertim cognitio est, vilo prorsus vititur organi corporei ministerio, nec omnino corporis vilius actus est. Quapropter, inquit Aristoteles, Exactissimam scientiam esse sapientiam manifestum est. Sapientem igitur non solum ea quæ ex principijs sunt cognoscere, sed etiam circa principia ipsa verum dicere oportet. Quare sapientia erit intellectus & scientia: ac quasi habens caput scientia rerum præstantissimarum, & mox: Constat igitur ex ijs quæ dicta sunt, sapientiam esse rerum præstantissimarum naturam scientiam & intellectum. Unde Anaxagoram & Thalem atque huiusmodi homines, quum ignorare ea quæ sibi utilia sunt, viderint; non prudentes, (cuiusmodi non pueros, at senes esse solum, infra notabit) sed sapientes esse dicunt.

1. de an.
t. 1.
1. Meta.
t. 1.
6. Ethic. c. 3.

Corporis magnitudinem obesse vitæ contemplatiuæ.
3. de an.
t. 6. 7.

lib. 2. cap. 199. 220. &
lib. 4. cap. 65
66.
lib. 3. cap. 4. 5.
g. 4. de part. cap. 10.

de leg. allegor.

Alimentum animæ quid.

Proverbium, Caliga Maximini.

1. Gen. 6.
Deut. 2. 3.
Num. 13.
2. Reg. 21.

1. de an.
t. 1.
6. Ethic. cap. 7.

6. Ethic. cap. 8.

dicunt: ac supernacua quidem (ut pueri) & admiranda, & difficilia, & diuina cognoscere ipsos asserunt, sed inutilia tamen, puerorum instar. Ceterum quasdam partes animæ, cuiusmodi sunt intellectus, & voluntas, nullius corporis actus esse, statuit² alibi Philosophus. Cuius rei de Intellectu postea rationem reddit inquiring: ² *Neceſſe eſt itaque, quoniam omnia intelligit, inmiſtum eſſe, ſicut dicit Anaxagoras, ut dominetur; hoc autem eſt, ut cognoſcat; nam alienum, iuxta apparens, prohibet, & obſtruit, & adhuc infra: ² Vnde neque rationabile eſt ipſum intellectum humanum miſtum eſſe cum corpore: Qualis quidam enim utique fieret, calidus, aut frigidus; & ei inſtrumentum aliquod eſſet, ſicut ſenſitiua; nunc autem nullum eſt.* Ad indicandum autem Amorem ſapientiæ, qui reſidet in anima intellectiua, non utente corpore ad induendum habitum ſapientiæ; quum ob oculos poni nequeant incorporea penitus: Autor noſtri Schematis in gemina finxit Amorem exilimo corpore puſionem optima ratione.

Amor Sapientiæ cur effictus in gemma puellus innocens, atque moribus ſimplex.

Cap. XVII.

AD aliam infantium proprietatem quod attinet, quæ dicitur Animi ſimplicitas, atque puritas; hæc optimo iure quoque datur homini ſapientiæ amatori; quoniam, ut nos edocet Sacra Scriptura, ² *in animam maleuolam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim Sanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur a ſuperueniente iniquitate. Benignus enim Spiritus Sapientiæ, & non liberabit effundens maledictum a labijs ſuis, & alibi, ² Initium Sapientiæ timor Domini: & alio loco: ² Conſiteor tibi Pater, Domine cali & terra, quia abſcondiſti hæc myſteria vere ſapientiæ a ſapientibus & prudentibus viris mundanis ſuperbia tumentibus, & reuelāſti ea paruulis, hoc eſt hominibus in ſimplicitate cordis, ac ſine malitia, Denique timentibus filiali timore. Cuius & ea ratio phyſica reddi poteſt, quia ſapientia totum ſibi poſtulat hominem, animamque totam; quæ ſi diſtrahatur ad cupiditates, & ad alienas cogitationes, locum in ſe ſapientiæ dare non poterit; quoniam & Ariſtotele doctore, ut vidimus, ² *alienum in anima iuxta apparens menti, prohibet, & obſtruit aditum & ingreſſum accedenti veræ ſapientiæ; & ſacra pagina Magiſtra, ² nullam eſſe participationem iuſtitia cum iniquitate, nullamque ſocietatem luci ad tenebras, luci veræ ſapientiæ ad tenebras errorum, & vitiorum.* Itaque ſciſſime noſter Autor Amorem Sapientiæ merito finxit infantem ſimplicis innocentia.*

Amor Sapientiæ cur in gemma fictus effigie puſionis ignari, ac infantis.

Cap. XVIII.

Ceterum tertia, eaque poſtrema ratio potior, cur Amor Sapientiæ puſio fictus eſt, habetur ex infantium cōditione, qui ſcientiæ, quam percipiunt, & exquirunt, expertes omnino ſunt; Amor enim eſt appetitus boni abſentis; appetere nanq; non ² poſſumus ea, quæ poſſidemus. Amatores ergo Sapientiæ ſunt ignari, puellorū inſtar, etſi prouecta ſunt ætate; quo nomine Socrates (quem vel Ariſtophanes præclaræ ſapientiæ Amatorē hominē vocat) grandæuus, cōſiderans multo plura eſſe; quæ ſibi ſupererant addiſcēda, quā ea quæ nouerat, ² *oraculo vere philoſophico, purus Amator-Sapientiæ, diſtitabat: ² Hoc vñ ſcio, quod nihil ſciō; namq; finita, quæ callebat, vnde Sapiens ab oraculo Pythiæ Chærephonti renunciatus eſt, cōparata ad infinita, quæ ſibi diſcenda manebant, pro nihilo ducebantur; quod ² finiti ad infinitū nulla ſit omnino proportio. Secundū hanc rationem intelligi poſſe videtur effatum Platonis, ² Bis pueri ſenes: Quod ſenes Amore ſapientiæ capti, ſecunda vice, ſi non corpore, ſaltem animo pueri ſint, inſcitiam puerilem induentes, erga ea quorum ſcientiam deſiderant, & affectant: etenim eorum anima tanquam raſa ſ tabella, in qua nihil depictum ſit, ut anima puellorum, habenda fuerit. Huc etiam pertinet quinquennale Pythagoræorum diſcipulorum ſilentium; & nam illi, tanquam infantes in literario mundo nihil omnino ſciētes, nec eloqui valentes, inhiabant integro luſtro Sapientiæ Pythagoricæ ſibi comparandæ.*

A dæ, qua tandem adepta viri sapientes effecti, sapienter eloqui valerent. Illud autem ob-
servandum hic, Amorem sapientiæ, proindeque Philosophum poni puellum, non ætate,
sed moribus, cum Aristotele dicente, ^b *Nihil interesse, puer ætate, an moribus puerilibus ali-*
quis sit. Iure merito itaque nunc in Schemate nostro Amor Sapientiæ tanquam infans pu-
sio fictus est.

Amor Sapientiæ cur nudus effectus. Cap. XIX.

N Vdus autem aptissime fingitur Amor sapientiæ, non solum tum quia nondum induit
habitum sapientiæ, qui eam appetit & inquit: unde Pythagoras omnium primus ap-
pellari noluit Sophus hoc est sapiens; ast Philosophus, hoc est Amator sapientiæ; Cupidi-
tas enim est cum priuatione boni, quod appetit: tum quia multi diuitias abiecerunt, nudatiq;
bonis fortunæ se ad sapientiam sibi comparandam accinxerunt: Crates ille Thebanus, ho-
mo quondam ditissimus, quum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus
abiecit, neque purauit se posse & virtutes, & diuitias simul possidere. Fecit hoc ipsum An-
tisthenes, & alij plures. Vere Seneca: ^a *Quum volueris veram hominis æstimationem vide-*
re, & scire qualis sit, nudum inspicere; deponat patrimonium, deponat & honores, & alia fortuna
mendacia. Corpus ipsum exuat; & animum intueri, qualis quantusque sit, alieno, an suo
magnus. Apud Laertium interrogatus Pythagoras, anne cuperet esse diues? respondit,
Diuitias habere contemno, quæ liberalitate perduntur, paritate putrescunt. Plato ^b cen-
set fieri non posse ut quis vna diues valde sit atque probus, proindeque sapiens; alludens ^c *de Legib.*
ad illud, quod non viderat, oraculum: *Facilius est Camelum per foramen acus transire, quam*
diuitem intrare in regnum calorum. Quod ingrediuntur solû homines Deo charissimi, quos ^d *Matt. 19. 24*
inter numerat maxime sapientiam excolentes, & amantes, Aristoteles, ^e tum etiam quia ne-
cesse omnino est, Animum, qui sapientiam inquit & appetit, exutum esse, denudatumque ^f *10. Ethic*
eundis alijs affectibus, & passionibus: de quibus & Lucianus Ludicro dialogo Charontis,
& Boethius serio carmine philosophico: Lucianus quidem ita Charontem vociferantem
introducens: Cha. *Audite quo loco sint res vestra. Equidem parua est nobis, quemadmodum*
videtis, & cariosa naucula, & quæ undiq; perfluit; quod si in alterâ partem se inclinavit, plane
submersa peribit. atq; vestrû id multi simul cõfluent & singuli plurimas sarcinas adferunt. Quod
si cû his nauculâ cõscenderitis, vereor ne postea vos facti peniteat maxime vero eos, qui nandi
sunt imperiti. Mom. *Quid igitur faciendum erit, ut sine periculo nauigemus?* CHA. Ego vo-
lus dicam vos nudos ingredi oportet, atque ista omnia, quæ superflua sunt, in litore relinque-
re; nam sic etiam vix capiet vos naucula. Tibi vero, Mercuri, deinceps cura erit, neminem ex
illis recipere, nisi nudus sit & supellectilem abiecerit. Itaque ad ipsas scalas te statuas, ipsoq; co-
gnosco & suscipito nudosque ingredi cogito. MERC Recte aicis atq; sic faciemus. Quis est
ille primus? MEN. Ego Menippus sum. Ecce autem peram, & baculum in paludem abieci: verû
recte feci, qui pallium non acceperim Mer. Ingredere o Menippe, vir optime: primumque apud
gubernatorem naus locum accipe, in ipsa summitate quo omnes posses intueri Verum quis ille
formosus est? CHA. Charmoleus sum Megarensis ille amator cui osculum vnum duobus talen-
tis constitit MERC. Exue igitur istam pulchritudinem, & labia vna cû osculis, istam etiâ den-
sam comam, & genarum ruborem, adeoq; totam cutem. Bene se res habet, expeditus es, ingredere
nunc Quis vero ille est purpuratus, & diademate præcinctus, gravitatem quandam præsefe-
rens? Quis es tu? LAM. Lampichus sum, Gelonum tyrannus MER. Quid igitur cum tot sar-
cinis venisti? LAM. An ne nudum aduentare conueniebat tyrannum? MER. Nequaquam ty-
rannum, sed mortuum: itaq; depone ista LAM. Ecce abieci diuitias. MER. Sed superbiam, o
Lampiche, & fastum etiam abijce; nam ista si in nauculam coincidunt, vehementer gravabunt
eam. LAM. Igitur sine ut diadema habeam saltem, & stragulum. MER. Nequaquam: immo
& hæc relinquito. LAM. Sit ita: quid præterea vis? Nam omnia, ut vides, abieci. MER. Cru-
delitatem etiam, & amentiam, & violentiam, & iracundiam, atq; his similia depone. LAM. Ecce
nudus sum. MER. Ingredere nunc &c. Quoniam vero philosophari ad sapientiæ conqui-
sitionem, est per sapientiam mori, ut ait aliquando ^g *Plinius, & antea Plato, f perperam ab*
Ambraciota intellectus, ostendit; & luculenter Ammonius in suo illo ad Porphyrij Prædi-
cabilia commentario tractans de Philosophiæ definitione, qua dicitur Philosophia esse me-
ditatio mortis: *Quemadmodum, ait, in meditatione Philosophi anima etsi a corpore seungi-*

^b 1. Ethic.
cap. 3.

^a Epist. 29.

^c de Legib.

^d 10. Ethic
cap. 3.

^g lib. 3. c. 5.
in Phædon.

tur: tamen corpus ab anima non separatur; quum uiuat: ita in obitu corpus etsi ab anima disso-
ciatur, anima tamen suum corpus non omnino deserit, sed circa illud manet in sepulchro, vel
prope. Sciendum autem non omnino quum corpus separatur ab anima, & animam separari a
corpore; ita namque corporum amatrices sunt anima, ut post mortem tamen adhuc eodem amo-
re teneantur; atq; ob eam causam fieri autumant, quæ circa mortuorum tumulos videri so-
lent, umbrarum apparitiones. Verum neque, quum anima separatur a corpore, corpus omni-
no separatur ab anima; Philosophi enim etsi per nimiam contemplationem vehementius se se
a corporibus auocent, viuunt tamen, nec prorsus commoriuntur; & luculentius ipse Macro-
bius in somnio Scipionis inquit: & Plato duas mortes hominis nouit: nec hoc nunc repeto,
quod superius dictum est, duas esse mortes; vnā animā, animalis alteram; sed ipsius quoque
animalis, hoc est hominis, duas asserit mortes; quarū vnā naturā, virtutes alteram præstant;
homo enim moritur, quum anima corpus relinquit solutum lege naturæ! Mori etiam dicitur,
quum anima adhuc in corpore constituta corporeas illecebras Philosophia docente contemnit, &
cupiditatem dulces insidias, reliquasq; omnes exiit passiones; & hoc est, quod superius ex
secundo virtutum ordine, quæ solis philosophantibus apta sunt, euenire signauimus. Hanc er-
go mortem dixit Plato sapientibus appetendam; propterea debet quicumque sapientiam sibi
comparare contendit, & veritatis omnis agnitionem acquirere, cunctas animi passiones
alienas exuere. Quod senio tum Lactantius [†] inquit: Qui veritati studet, abijciat inimicas ac
anxias voluptates, quæ animum sibi vinciunt; tum etiam Boetius ^h in Consolatione Phi-
losophiæ, ut dimittis fallacium affectionum tenebris, splendorem veræ lucis possis agnoscere.

† lib. 6. diu.
inf.
h lib. 1.
metr. 7.

„ Nubibus atris	„ Sæpe resistit
„ Condita nullum	„ Rupe soluti
„ Fundere possunt	„ Obijce faxi.
„ Sidera lumen.	„ Tu quoque si vis
„ Si mare voluens	„ Lumine claro
„ Turbidus Auster	„ Cernere verum;
„ Misceat æstum,	„ Tramite recto
„ Vitrea dudum,	„ Carpere callem;
„ Parque serenis	„ Gaudia pelle,
„ Vnda diebus,	„ Pelle timorem,
„ Mox resoluta	„ Spemque fugato,
„ Sordida cœno	„ Nec dolor adsit:
„ Visibus obstat.	„ Nubila mens est,
„ Quique vagatur	„ Vincæque frænis,
„ Desfluens amnis,	„ Hæc vbi regnant.

Amor itaq; qui Cupiditas est sapientiæ conquirendæ, nudus ideo fingitur in gēma, quia Phi-
losophus veritatis cognitionem inquirens, omnes debet animi passiones, veritatis agnitionē
impedientes, exuere. Sed & alia ratio nuditatis in Amore Sapientiæ videtur illa, quoniam
Amor sapientiā affectans, eam sibi comparat per vnā intellectus contemplationem; quæ
functio est animæ propria, nullis vtens corporis instrumentis ad eam obeundam; vt sæpe do-
cuit [†] Aristoteles; corpus autem esse quasi vestimentum animæ, iam vidimus apud ^h Eusebiū
de sententia doctissimorū hominum. Postrema vero ac potissima ratio, cur Amor Sapientiæ
nudus effingitur est, quia quum iustū sit omnia denominare a fine; [†] finisq; Philosophiæ, quæ
nihil aliud est quā Amor-Sapientiæ, nullus sit alius quā Veritas; dicente Magistro, ^m Recte se
habet Philosophiā scientiā veritatis cōtemplatricem appellasse; speculatiuā etenim finis veritas;
quumq; Veritatis propria cōditio apud omnes sit nuditas, & simplicitas orationis, Euripidi,
Senecæ, ^o Horatioque sententia, [†] . . . . cui pudor, & iustitiæ foror
„ Incorrupta fides, nudaque Veritas,
„ Quando vllum inueniet parem?

† 1. de an. t. 2.
3. de an.
t. 4. 6.
K 7. de præp.
Euang. c. 2.
† de an. t. 49.
m 2. Met. t. 3.
n Euripides
in Phænissis.
o Epist. 10.
p 1. Carm.
ode. 24.

Et Valerianus in Hieroglyphicis agens de Sole scribit: [†] Et quæ ratione Sol vnus est, eadē est
Veritatis hieroglyphiū; duplicia enim, & multiplicia sunt veritati contraria. Simplex igitur sit
necesse est quod verū censerī debet. Hinc nudū effingitur ipsius Veritatis signū; & quia omnia
habet in conspectu, ex eo præcipue veritas est. Amor itaq; sapiētiæ, qui veritatis est Appetitus,
Cupi-

q lib. 44.

A Cupidoque cognoscendæ Veritatis, hac ratione potissima Nudus effingitur in Schema-
te; quod Humanus Intellectus ab Aristotele dicatur fieri id quod intelligit: & amans est
in amato potius quam in seipso; iam nudæ Veritatis Amor contemplatiuus aptissime nudus
effingitur in gemmula. * 3. de an. r. 8
18. & 37.

Amor Sapientia cur Alatus, & quanam sineius Ala. Cap. XX.

PRæter ea, quæ de Alis Amoris generatim antea dicta sunt, in præsentia considerandæ
veniunt peculiari quadam ratione Alæ Anoris Rationalis, quem dicimus Amorem
Sapientia. Profecto quum sapientia sit exacta cognitio rerum præstantissimarum, maxi-
meque sublimium, & admirabilium: Humanus Intellectus in terreno corpore degens, ap-
prehendere non potest illam, quam Deo contubernalem ponit sacra pagina, nisi Alas ha-
beat, quibus extollatur ad sublimia; quod optime Plotinus edocuit asserens: *Amor itaq;
supernæ animæ talis existit, suspiciens ipse quoque sublimia, tanquā animæ illius pedessequus,
atque ex illa penesque illam genitus, deorumque contemplatione contentus.* Alæ vero Rationa-
lis huius Amoris sapientia, quas & Plato dedit Animæ in Phædro, quibus attollitur sursum
ad pulchri & boni apprehensionem, duæ sunt, Intellectus, atque Voluntas; voluntas enim
semper intellectui iuncta est; quum nihil appetat nisi bonum pulchrumque cognitum. Nisi
velimus etiam Amoris Sapientia geminas Alas esse duplicem intellectum, Agentem, atque
Possibilem; quorum Agens quidem est Ala dextera, Possibilis autem sinistra. Verum enim-
vero quoniam Amor potissimum in Voluntate residet, quæ facultas est Appetens; & Amor
essentia sua Appetitus est; propterea Amor Sapientia, quatenus est Amor, ad Volunta-
tem, facultatemque refertur Apperitricem; quatenus est Sapientia, refertur ad Intellectum,
cuius proprie Sapientia est habitus, sicut ut edocet Aristoteles. Vnde iam Amoris Sapientia,
qui rationalis est Amor, alæ duæ sunt, Voluntas, & Mens: illa quidem dextera, ista vero
sinistra. * cap. 7.
Schem. 1.
6. Eth. c. 7.
1. Rhet.
cap. 11.
1. Meta. lib. 1.
cap. 1.
d Sap. 8. 3.
En. 3. lib. 5.
cap. 3.
Amoris Sa-
pientia Alæ
quæ sint.

*Amor Sapientia cur præter Alas, adhibeat etiam brachia, manusque geminas,
quibus funiculo duplici se tollas in altum. Cap. XXI.*

Porro non Alis tantummodo, sed etiam brachijs & manibus, duplici funiculo compre-
henso satagit Amor ad Sapientia possessionem ascendere, sursumque tolli, contra na-
turam corporis, gravitate sua deorsum animam assidue trahentis, & eius elationem, con-
templationemque impediens; etenim Animus in corpore demersus vni nequit immedia-
te rerum essentijs intelligibilibus; at opus habet famulatio sensuum, qui rerum simulachra,
tales essentias apta representare, perferant in animum eas intellecturum, comprehensu-
rumque. Qui quidem sensus rerum cognitioni scientificæ, sapientiaque adeptioni neces-
sarij, perutilesque, duo maxime sunt, Visus & Auditus, ut ait Aristoteles non vno in loco,
sed præsertim ubi scribit: *Sensus autem, qui per exteriora, gradientibus ipsorum insunt:
quemadmodum odoratus, Auditus, Visus, omnibus quidem habentibus causas salutis insunt, ut
præsentientia prosequantur alimentum, mala autem & corruptiua fugiant: Habentibus autem
& prudentiam, eius, quod boni gratia: multas enim annuntiant differentias, ex quibus contem-
plabilem aduenit prudentia, & agibilem. Horum autem ipsorum ad necessaria quidem vi-
ta, melior est Visus & secundum se; ad intellectum autem secundum accidens Auditus. Multas
enim differentias & omnimodas Visus annuntiat potentia, quia omnia corpora colore partici-
pant: ita ut & communia maxime per hunc sentiantur: dico autem communia, figuram, ma-
gnitudinem, motum, quietem, numerum; Auditus autem soni tantum differentias, paucis au-
tem & eas, quæ vocis. Secundum vero accidens ad prudentiam Auditus plurimam confert
partem; sermo enim audibilis existens, causa est disciplina non secundum se, sed secundum
accidens; ex omnibus enim constat; nominum enim unumquodque nota est. Quare a natiuita-
te priuatorum utroque sensu, prudentiores sunt cæci mutis & surdis. Vnde colligas Visum
per se magis ad sapientiam comparandam facere, quam Auditus; hunc vero per accidens
ad scientiam acquirendam conferre magis, quam Visus. Absolute tamen utrumque sen-
sum* * 2. post. cap.
vlt.
1. Meta. c. 1.
de Sens. &
sens. cap.
Sensus qui
maxime co-
ferant ad a-
deptionē sa-
pientia.

sum maxime necessarium esse nobis ad habitum sapientiæ induendum ; quod nomina sunt
 1. phy. 2. 5. notæ significantes essentiam rerum ; etenim Aristoteli ^e nomen rei cuiuslibet illud idem
 indistincte significat, quod explicat distincte definitio ; qua definiti rationem intimam, ac
 essentiam rei explicari certum est. Nomina vero tum Auditum percipiuntur elocuta : tum
 1. de Inter- Visu noscuntur in libro scripta ; quod aperte satis prodidit Aristoteles ^d ita : *Sunt ergo ea*
 pr. cap. 1. *que sunt in voce, earum quæ sunt in anima passionum notæ : & ea quæ scribuntur, eorum quæ*
sunt in voce. Et quemadmodum nec litera omnibus eadem, sic nec eadem voces. Quorum
tamen hæc primum notæ sunt, eadem omnibus passionibus animæ sunt : & quorum hæc similitu-
dines, res etiam eadem. Quum itaque sapientiæ sit cognitio rerum extra animam ; quarum
 notiones insunt conceptus in animo doctorum hominum eas agnoscentium ; qui suos con-
 ceptus istos alijs communicare possunt tum præsentibus, quos alloquuntur, per auditum ;
 tum absentibus, quibus scribunt, per visum ; propterea duo sensus hi discentibus inferunt
 ad habitum sapientiæ, quam expetunt, induendum. Quoniam vero sensus ad intellectum
 & voluntatem relati, sunt facultates corporales, materialesque magis ; idcirco recte Mens
 atque Voluntas per Alas in Schemate signantur, Visus autem & Auditus per manus atque
 brachia ; namque manus & brachia substantiam obtinent Alis longe materialiorem, corpu-
 lentioreque. Ceterum Manibus cum Visu & Auditum pro comparanda prudentia propor-
 tio satis est ; etenim licet diuersa ratione, Manus homini datas ob prudentiam, affuerunt
 4. de part. Anaxagoras, & Aristoteles, hoc asseuerante : ^e *Homo animalium unus erectus est ; utque ere-*
 cap. 10. *ctus suapte natura, non desiderat crura priora, sed pro ijs brachia & manus a natura recepit.*
 Anaxagoras igitur hominem prudentissimum omnium animalium esse ait, quoniam unus om-
 nium manus obtinet. Sed recta ratio exigit, ut quoniam prudentissimus omnium est, ideo ma-
 nus receperit ; manus enim instrumentum sunt. Natura autem, ut homo prudens, ita tribuere
 Homo cur solus anima-
 lium manus
 obineat. solet cuique rem, qua uti possit ; rectius enim tibia datur perito tibia, quam tibiam habenti pe-
 ritia tibiæ addetur ; rem enim minorem maiori, potiorique natura addidit : non maiorem, nobi-
 lioremque minori. Quod si ita melius est ; natura autem ex ijs, quæ fieri possunt, facere solet
 quod melius sit ; homo non propter manus prudentissimus est ; sed quia prudentissimus omnium
 animalium est : ideo manus obtinet ; qui enim prudentissimus est, recte plurimis uti instru-
 mentis potest. Manus autem esse videtur non unum instrumentum, sed multa ; est enim, ut ita
 loquar instrumentum ante instrumenta. Natura igitur ei, qui artes plurimas exercere potest,
 manum reddidit, quæ ad plura instrumenta utilis est. Ceterum non ita facile quis ob hæc,
 Anaxagora relicto, sententiam Aristotelis acceperit ; quia ratio militare videtur ad Anaxa-
 goræ fauorem ; enimvero constat, hominem habere manus ab ortu suo prius quam pru-
 dens euaserit ; quin & homines omnes habere manus, quorum multi prudentia semper ex-
 pertes viuunt ; causas vero semper effectum præcedere, notum est, in Aristotelis etiam doctri-
 nam. Verum enim vero his ista dirimitur inter summos Philosophos, ubi dicamus, Anaxa-
 goram inspexisse prudentiæ habitum actiuum, siue actus suas operationes exercentes,
 quarum plurimas edit ministerio manuum ; adeo manus homini causæ sunt, quibus exercere
 valet opera prudentiæ, siue artis, ac omnino habitus intellectus practici. Sed Aristoteles
 Finale causam respexit, atque prudentiam, quatenus homo capaxius est ; namque Na-
 tura dedit homini manus, quibus uti posset ad operationes intellectus practici promouen-
 das, ubi tales habitus induerit, est enim homo ab origine sua, ut corpore manibus insigni-
 tus, ita mente rationalis, & habituum omnium recta cum ratione actiuorum, factiuorum
 que susceptiuus ; quibus ad operandum necessaria dedit instrumenta corporea, quales ma-
 nus præcipua sunt, quæ recte dicuntur instrumenta instrumentorum ; instrumenta natura-
 lia, instrumentorum artificialium effectiua, & ijs apte uti valentia. Deus etenim & Natu-
 ra, quæ causæ sunt nihil frustra facientes, & ut non abundantes in superfluis, ita non defici-
 entes in necessarijs, condentes hominem rationis participem, atque prudentiæ, artium-
 que capacem, eidem dedere manus, quarum ministerio posset uti ad opera prudentiæ pro-
 mouenda, ubi talem habitum sibi comparauerit. Vt cumque sit igitur, manus ad pruden-
 tiam necessario refertur ; quo nomine Cupido Sapientiæ manibus apte ponitur uti ad pru-
 dentiam sibi comparandam, nempe sensibus duobus præcipuis, visu & auditu ; quorum
 vnus dexteræ, sinistræ comparatur alter. Verum enim vero aures atque manus esse hiero-
 gly-

A glyphicum sapientiae Pierius autor est, cui *f* Quatuor Aures, Manusque totidem, quibus *f* lib. 33.
Lacedaemonij simulachrum Apollinis praeditum esse voluerunt, vero nimirum hieroglyphico ni-
hil aliud significabant, nisi Sapientiam, cuius Deus ille symbolum esset. Eam autem & mul-
tarum rerum auscultatione, & operibus identidem agendis comparari. Sed & manus oculata
ponitur inter antiqua hieroglyphica. Alcianus apte posuit inter Emblemata *f* manum ocu- *f* Embl. 16.
latam, tanquam instrumentum animi, temere non credentis audita; hoc nobili symbolo:

„ Ne credas, ne (Epicharmus ait) non sobrius esto:

„ Hi nerui humanae, membraque mentis erunt.

„ Ecce oculata manus, credens id, quod videt: ecce

„ Pulegium antiquae sobrietatis olus:

„ Quo turbam ostenso sedauerit Heraclitus,

„ Mulserit & tumida seditione grauem.

Verum alio sensu noster Autor in Schemate manus ambas apposuit, ad indicandum robur
intensum, quo viribus omnibus inniti debet homo sapientiam sibi comparaturus. Manu
B quoque sermonem indicari, qui pertinet ad Audium, & Sapientiam ferit in animo, & Pie *g* lib. 33.
rius ostendit ex Artemidoro. Manus vero, inquit, unumquemque sermonem per seipsa signi-
ficat, quod una cum sermone manuum etiam motum expetimus, ut ait Artemidorus. histriones
enim vel celebres inuenias solacismi redargutos, quod gestu manuum aliquando peccassent. Solacismus
Oculo quoque sermonem indicari hieroglyphice, monuerat antea *b* Valerianus. Ut hi duo *vt manu fiat.*
sensus, Visus, & Auditus, quibus percipitur Sermo scriptus, & ex ore docentis effluens, *h* lib. 33.
ad sapientiam comparandam maxime facientes, mystice signentur in Schemate per Amoris
manus in altum sublatis ad auiculam canoram, & caueam apprehendendas. Duo vero fu-
niculi, quibus Amor Sapientiam hauriens attrahere studet ad se se cacumen arboris, in quo
persistat auis, & de quo cauea dependet, sunt actiones duum istorum sensuum, seu maius
species audibiles, & visiles, quibus Amor Visu, & Auditu dogmata sapientiae scripta in ca-
uea, tanquam in libro, ut inferius apparebit, & effluentia ex ore docentis, apprehendere *i* cap. 12.
fatagit.

C De magno conatu, ingentique labore, quo sapientia comparatur. Cap. XXII.

Profecto magnum conatum, & laborem ingentem adhibere ponitur Amor hic ad sa-
pientiam sibi comparandam; atque scite nimium indicatur per puellum curuare conan-
tem ad se cacumen altae nimis arboris & annosae, in quo stat auicula; quod, ut ait *a* Gyraldus *Synt. 13.*
ex Philostrato, Amores, Dei pueri sint, & libenter cum auibus ludant. Laboriosam vero
valde nobis esse Sapientiae comparationem, apertissime constat non solum e profanis auto-
ribus, quibus:

„ Virtutem posuere Dij sudore parandam:

& ut ait Horatius, *f* in studio sapientiae, *f* in Arte

„ Qui cupit optatam cursu contingere metam,

„ Multa tulit, fecit qua puer, sudauit, & absit:

& a Laertio ponitur hymnus ab Aristotele conscriptus; cuius initium erat,

„ Viri laboriosa generi mortalium

„ Honestissimum vitae humanae incitamentum:

„ Pro tua siquidem forma, o Virgo

„ Expetenda est in Graecia mortis conditio.

„ Et grauium assiduorumque laborum tolerantia, &c.

Verum etiam ex plomet hominum sapientissimo Salomone, de se sic in sacra pagina scriben-
te: *b* Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Hierusalem: & proposui in animo meo querere, & in-
uestigare sapienter de omnibus, quae sunt sub Sole: Hanc occupationem pessimam dedis Deus
filijs hominum, ut occuparentur in ea. Quae quidem vita contemplatiua dicitur occupatio *Vita contem-*
pessima, quia laboriosa sit, & magni derrimenti bonae corporis valetudini; ut communis *platiua cur*
interpretatio. Nisi potius dicendum sit, ob intensionem, & assiduitatem, non ob impro- *fit occupatio*
bitatem, vitam contemplatiuam Philosophi nuncupari pessimam occupationem ab Eccle-
siastes

hante ; quemadmodum labor improbus dicitur , non quia malus existat ; sed quia **A**
 sit intensus & assiduus , ac pertinax ; quam proprietatem esse vitæ contemplatiuæ,
 Amorisque sapientiæ , constituunt Aristoteles , atque Plotinus ; Aristoteles quidem
 de contemplationis præstantia , & assiduitate scribens in hæc verba : *Si vero fe-*
licitas est ex virtute operatio ; consentaneum est , eam ex illa esse , qua præstantissima
est : hæc autem eius erit , quod est optimum . Siue igitur id intellectus sit , siue aliud quippiam ,
quod sane secundum naturam videtur principatum obtinere , & præsidere , notionemque ha-
bere de honestis , & diuinis rebus : siue diuinum quoddam , & ipsum sit ; siue ex ijs , quæ in no-
bis sunt , diuinissimum : huius secundum propriam virtutem operatio , perfecta felicitas esset ;
quam esse contemplatiuam dictum iam est . Atque hoc tum cum superius dictis , tum etiam
cum veritate consentiens esse videretur ; nam & præstantissima est hæc operatio ; quippe quum
& ijs , quæ in nobis sunt , intellectus huiusmodi sit : & ex ijs , quæ in cognitionem cadunt , illa
circa quæ intellectus versatur : & præterea assiduissima ; contemplari siquidem assidue magis ,
quam operari quippiam possumus . Plotinus autem de Amoris contemplatiui visione , opera-
 tioneque assidua , intensa , vehementique dicens : *Sequens igitur continuo Saturnum , ac si*
velis patrem etiam Saturni Cælum , actum suum reflexit ad ipsum , se que illi conciliauit , &
Amorem amando progeniuit ; cumque hoc ipso Amore suspicit ipsum ; atque huius anime actus
substantiam essentiamque producit . Tum vero utrumque illuc intuetur , tum ipsa genitrix ,
tum genitus pulcher Amor , substantia quidem ad aliud pulchrum semper intenta , habensque
esse hoc ipso in medio scilicet inter desiderantem , atque desideratum . Et profecto desiderantis
est oculus præbens quidem amanti , ut per ipsum cernat amatum : præcurrens autem ipse , &
antequam illi præbeat facultatem videndi per instrumentum , ipse iam spectaculo , siue specta-
mine plenus ; prior quidem , inquam , non tamen similiter contemplatur , ex eo quod sistit qui-
dem illi spectamen , ipse vero velut fructu vescitur visione pulchri , ipsi mirifice circumfusa . Esse
vero substantiam essentiamque ab essentia emanantem minorem quidem generante , existentem
vero simul , negare non licet . Etenim anima illa essentia est nata ex actu , qui super ipsam est ,
essentia inquam viuens , & ab ipsa entium essentia pendens , illudque suspiciens , quod prima
essentia est , vehementerque suspiciens . Atqui & primum ipsius spectaculum , vel spectamen
id ipsum est . Quod quidem tanquam suum bonum spectat gaudetque videns : atque ipsum
visum tale est , ut quod intuetur non negligenter intueatur , adeo ut ipsa velut voluptate inten-
tioneque ad ipsum visionisque vehementia aliquid generetur ab ipsa , tum ea , tum spectaculo di-
gnum . Quamobrem tum ex eo , quod intensissime agit circa spectaculum ; tum ex eo , quod
quasi ab ipso spectaculo defluit , imbutus oculus velut visio quædam cum simulachro natus est
Amor . Quam assiduitatem , intensiorem , vehementiamque contemplationis in Amore
 Sapientiæ mirifice nobis expressit autor Schematis , ponens Cupidinem intentis brachijs &
 ambabus manibus vehementissimo nisu conari præcellam & annosam arborem incuruare ,
 cacumenque sublimem , in quo stat avis optata , caueaque pulchra , ad se trahere : cuius ve-
 hementiæ , pertinacis assiduitatis ratione vita contemplatiua dicitur ab Ecclesiaste Occu-
 patio pessima . Verum enim vero , si liceat altius hac in re theologizare , censeo vitam con-
 templatiuam hominibus a Deo datam esse pessimam occupationem , quia data fuit in pœ-
 nam patrati criminis a primo parente , transfusam in omnes illius posteros . Nimirum ut
 primus Angelus ab initio creatus a Deo *perfectissimus* , perfectioni suæ , non Deo crea-
 tori , male tribuens lucem & nobilitatem propriæ naturæ ; temereque volens æquiparari **D**
 Deo , iuste priuatus est luce mirabili , & ex Lucifero principeque Angelorum lucis , factus
 est princeps *tenebrarum* , obscurato illius intellectu prius illustrissimo ; quod aperte Pa-
 tres orthodoxi fatentur vnanimis , Eusebius Pamphilus , Diuique Thomas , & Bonauen-
 tura ; Pamphilus quidem in Euangelica Præparatione scribens de Lucifero labente : *In*
monte Dei natus es inter igneos lapides immaculatus in diebus tuis , ex quo die creatus es do-
nec iniustitia inuenta in te sunt . Exaltatum est cor tuum in pulchritudine tua : Corrupta est
scientia tua cum pulchritudine tua : propter multitudinem delictorum tuorum in terram dei eci-
te . D. Thomas autem distinctius ait , cognitionem *Veritatis* in Angelis , quæ habetur per
 gratiam , duplicem esse , quarum altera diminuta est , altera totaliter ablata per peccatum ;
 licet ab his diuersa , cognitio naturalis intacta remanserit : *Duplex* , inquit , in Angelis
 [est]

10. Ethic.
cap. 7.

En. 3. lib. 5.
cap. 2. & 3.

Amoris in-
tensa opera-
tio.

Vehementia
cōtemplatio-
nis in Amo-
re sapientiæ.

Theologica
explicatio
dicti Salo-
monis de
occupatio-
ne pessima.

Isai. 4. 13.
& seqq.

Corinth. 6.
14. 15.

Coloss. 1. 13.
lib. 7. c. 6.

1. p. q. 64.
ar. 1.

A [est cognitio veritatis: vna, quæ habetur per gratiam; alia, quæ habetur per naturam. Et ista, quæ habetur per gratiam, est duplex: vna, quæ est speculatiua tantum, sicut quum alicui aliqua secreta diuinorum, reuelantur: alia vero, quæ est affectiua productus Amorem Dei. Et hæc proprie pertinet ad donum sapientiæ. Harum autem trium cognitionum prima in Dæmonibus non est ablata, nec diminuta; consequitur enim ipsam naturam Angelis, qui secundum suam naturam est quidam Intellectus, vel Mens. Propter simplicitatem autem suæ substantiæ aliquid subtrahi non potest, vt sic per subtractionem naturalium puniatur, sicut homo punitur per subtractionem manus, aut pedis, aut alicuius huiusmodi. Et ideo dicit Dionysius quod dona naturalia in eis integra manent; vnde naturalis cognitio in eis integra manet. Vnde naturalis cognitio in eis non est diminuta. Secunda autem cognitio, quæ est per gratiam, in speculatione consistens, non est in eis totaliter ablata, sed diminuta; quia de huiusmodi secretis diuinis tantum reuelatur eis quantum oportet, vel mediantibus Angelis, vel per aliqua temporalia diuinæ virtutis effecta, vt dicit Augustinus quod de ciuit. Dei: 'Non autem sicut ipsis Sanctis Angelis, quibus plura, & clarius reuelantur in ipso Verbo. A tertia vero cognitione sunt totaliter privati, sicut & a Charitate.] Ita secundum istam doctrinam in Homine primo fuit duplex cognitio veritatis; vna quidem naturalis, cognitio inquam potentialis, quæ facultas est cognoscendi; nam cognitio actualis non est naturalis humano intellectui, sed illi aduentitia, qui naturaliter est veluti tabularasa, in qua nihil est descriptum; & ipsius nulla est natura, nisi hæc quod possibilis, omninoque vt ait Arist. potentia intelligibilia, actu nullum, antequam intelligat. Alia vero cognitio est per gratiam, & vt ait Aristoteles alibi, validior humana; ^m Forte igitur, inquit, de quibusdam enunciare aliquid tentare, & de omnibus, & prætermittere nihil, videbitur utique esse signum aut multæ amentia, aut multæ promptitudinis: non tamen iustum est omnes similiter increpare; sed videre oportet causam dicendi quanam sit. Præterea quo pacto se habeat in credendo, vtrum humano modo, an validus. Qui quidem modus validior humano in anima primi parentis fuit geminus, vnus per infusionem scientiæ rerum omnium, ob quam impoluit animantibus a se statim conspectis nomina congruentia naturæ, proprietatibusque singulorum; ⁿ Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus celi, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea; Omne enim quod vocauit Adam animæ viuents, ipsum est nomen eius. Appellauitque Adam nominibus suis cuncta, & vniuersa volatilia celi, & omnes bestias terræ. Alter vero modus humano validior fuit per peculiarem reuelationem Verbi diuini de suo semine carnem assumpturi. Profecto per peccatum Adam non amisit naturalem potentiam intelligendi, sed eam sibi labefactauit vt cumque; retinuit attamen integram cognitionem incarnationis Verbi sibi reuelati; sed amisisse videtur infusam scientiam de naturis, & proprietatibus rerum aliarum; vt inferius apparebit suo loco fusius. D. Bonauentura vero de proposito scribit. ^o Auerſionem demonum peccatum Luciferi præceſſit; nam ipse prius superbiuit, & superbiam illam omnibus indicauit; & ex tunc quidam adhaſerunt ſibi; alij vero reſtiterunt; & adhaſerunt Deo. & ſimul iſti lux, illi tenebra facti ſunt. & infra clarissime dicens: ^p Iudicium ſpeculatiuum etſi maneat integrum quantum ad ſubſtantiã potentiæ, nihilominus per culpam eſt in Angelis aliquo modo obnubilatũ, quia errant frequenter in iudicando de multis, & in multis decipiuntur, maxime quum iudicant de contingentibus. Aliud iudicium eſt in eis omnino ſubuerſum, & quantum ad hoc **D** excæcati ſunt Angeli mali, ſicut quantum ad affectum obſtinati: & propter illius iudicij ſubuerſionem dicuntur facti tenebra, & dati in reprobum ſenſum. Quia & in Compendio Theologiæ Veritatis idem S. Doctor agens de Natura Dei ſcribit: ^q Caſus Diaboli duplex fuit, ſcilicet ſpirituſalis, & localis: Spirituſalis quia cecidit de naturæ puritate, de flexibilitate liberi arbitrij ad bonum, de luce in tenebras, de ſcientiã in ignorantiam, de innocentia in culpam, de felicitate in pœnam, de dilectione in odium. Poſt caſum enim factus eſt impœnitens, & obſtinatus in malo, & excæcatus a vero, & deordinatus in bono, & infirmatus in virtute, & excluſus a Dei contemplatione. Si ergo Mens Angeli naturæ præſtantiſſoris quam ſit humanus intellectus, ob peccatum obtenebrata fuit, ac omnino de ſcientiã in ignorantiam lapſa; quid humanus intellectus itidem ob culpam non cecidit de ſcientiã infuſa rerum in ignorantiam? quid cum innocentia non amiſerit gratuitam illam cognitionem? etenim gratia

Angeli per peccatũ non amiſerũt donum naturalis cognitionis.
cap. 21.

K 3. de an. t. 14.

l. 3. de an. 5.

m 2. Car. t. 34.

n Gen 1. 19. 20.

o 2. ſe. di. 3. qu. 2. ad. 3.

p 2. ſe. di. 7. p. 21. q. 1. ad 1.

q to. 7. lib. 2. cap. 22.

tia cum peccati culpa manere minime potest. Puniuit ergo Deus iuste pariter Angelum, & primū hominē peccantē; Angelū, qui non contentus primatū in cælis habere super omnes creaturas infra Deū ex Dei gratia; sed præsumens ex propria dignitate sibi arrogare æqualitē Dei, depulsus est e sublimi Cælo Empyreo in tenebras inferni, & in aerem caliginosū, priuatus luce Veritatis, qui noluit in veritate stare. *Diabolus enim*, ait August. agens de salutaribus documentis, *est Angelus per superbiam separatus a Deo; qui in veritate non stetit*. Iuste Deus puniuit & Hominem, qui nō contentus dono scientiæ infusæ sibi a Deo cōcessæ, qua rerum omniū naturas & proprietates agnoscebat absq; difficultate, sed præsumens esu poni scientiæ boni & mali, rerum omnium notitiam sibi comparare virtute propria, neglecto Dei munere gratuito, mandatoque poenali, fructum inhibitum comedit; vnde scientia infusa deperdita magna ex parte, cecidit in ignorantiam; qui fieri de se voluit sicuti Deus sciens bonum & malum: cecidit in ignorantiam priuatus facilitate cognoscendi res omnes, easque maxime quæ natura sua sunt intelligibiles valde propter absentiam materiæ; de qua ignorantia, difficultateque cognoscendi veritates omnes, ob originale peccatum ab Adamo transfusum in omnes nos ab eo descendentes, egit etiam Aristoteles, tum aiens: *Et tamen oportuit simul ipsos, & de deceptione dicere: magis propria enim est animalibus; & plus temporis in hac permanet anima*; tum inquiens: *Cur autem non semper intelligat, causa consideranda est. In habentibus autem materiam potentia solum unumquodq; est intelligibilem. Quare illis quidem non inest intellectus: siue materia enim potentia est intellectus talium; ille autem intelligibile erit*; tum demum asserens euidentius: *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis est. Signum autem, quod neque satis eam aliquis consequitur, neque aberrant omnes ab ea; sed quisque aliquid de natura dicit; & singuli quidem nil, aut parum ei addunt; ex omnibus vero collectis aliqua magnitudo fit. Quare, si ita se videtur habere, ut in proverbio dicimus, Quis aberrabit a ianua? hoc modo profecto facilis esset: totum autem, & partem habere non posse, hoc eius difficultatem ostendit. Quum vero difficultas duobus sit modis, fortassis causa eius non rebus, sed nobis ipsis inest; quemadmodum enim vesperilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea, quæ manifestissima omnium sunt. Quum igitur hæc ignorantia nostra, difficultasque cognoscendi veritates omnes, & acquirendi habitum sapientiæ nobis contigerit, ut omnia mala quælibet alia, propter primi parentis culpam; cur non magis ipse peccati proprii labe dicatur in consimilem ignorantiam, difficultatemque sciendi cecidisse? anne apud Deum, quicquid delirant reges, plectuntur Achiui soli? Hanc itaque difficultatem agnoscendi veritatem, comparandique nobis habitus veræ sapientiæ, transfusam in animas nostras ab Adami culpa, recte Salomon appellauit occupationem pessimam, quam dedit Deus filiis hominum, in poenam criminis, quo primus homo præsumpsit omnia scire sine auxilio Dei, solo esu fructus arboris scientiæ boni, & mali; de quo fructu præceperat homini Deus ne comederet, sed contentus esset infusa sibi ab se rerum omnium scientia gratuita. Quare iste tanto dono priuatus, damnatus est inter alia ad perpetuam cupiditatem sciendi, perennemque difficultatem adipiscendi scientiam cum ingenti labore; quem vehementem appetitum, atque conatum laboriosum apte nobis in Schemate representauit Autor, fingens Amorem cōtemplatium ambabus manibus omni suo robore conari ad se vetustæ grandisque nimium arboris sapientiæ cacumen attrahere, curuareque propemodum inflexibilem.*

Quomodo sapientiæ symbolum sit arbor annosa, gerens in cacumine volucrem, & caueam seiunctas. Cap. XXIII.

ARborem Annosam, ab Amore inclinam, in cuius cacumine volucris extra caueam, & cauea sine volucre sit, esse symbolum humanæ sapientiæ, multa declarant; in primis antiquum Proverbium, quo dicuntur *Literarum radices amara, fructus autem dulces*: etenim radices, & fructus ad naturam stirpium solummodo pertinent. Amaræ quidem radices indicant aditum ad literas esse difficilem, multisque laboribus, & vigilijs constare: ipsarum vero possessionem iucundam, & dulcem esse: ut explicabat Hieronymus. Deinde nuper apud Plotinum legimus quod *Ipse Amor velut fructu vescitur visione pulchri, ipsi*

cap. sup.
En. 3. lib. 3.
cap. 2. f.

miri-

A *mirifice circumfusa*: vt arbor annosa mirifice circumfusa Cupidini spectatur in Schemate.
Deinceps autem Homerus, obseruatu quoque Spondani, & Natalis eloquentiam, & sapi- lib. 6.
entiam, quæ Dei munus est, cuius benefic o mortales omnia maleficarum causarum detri- Myth. c. 6.
menta vitare possunt, indicauit mystice per Moly plantam, a Mercurio Deo sapientiæ pa-
riter & eloquentiæ donatam Vlyssi, veneficæ Circes incantamenta penitus elusuro; sic
enim ait Homerus^d in Vlyssis persona: d Odyss. l. 10

- „ Ibi mihi Mercurius aurea virgula obuiam venit
- „ Incedenti ad domum, adolescenti viro similis
- „ Primum pubescenti, cuius gratiosissima est pubertas.
- „ Manus mihi inhæsit, verbumque dixit, & prolocutus est:
- „ Quorsum o felix per tesqua incedis solus
- „ Locorum ignarus nimirum? socij autem tibi illi Circes ædibus
- „ Clauduntur, qui vt sues bene munita latibula inhabitantes,
- „ An hos liberaturus huc venis? neque te puto
- „ Ipsum rediturum esse: manebis autem tu vbi vtique alij.
- „ Sed age certe te ex malis soluam atque seruabo:
- „ Accipe hoc remedium bonum, quod habens ad ædes Circes
- „ Vade, quod sane a capite auertet malum diem.
- „ Omnia autem tibi dicam perniciofa consilia Circes.
- „ Apparabit tibi potionem, mittet vero venena in panem:
- „ Sed neque sic incantare poterit; non enim permittit
- „ Remedium eximium, quod tibi dabo: dicam vero singula:
- „ Quando Circe te percutiet prælonga virga,
- „ Tum sane tu gladio acuto extracto a femore,
- „ In Circen irrue, perinde atque interficere cupiens:
- „ Illa te subtimescens inuitabit ad concubitum:
- „ Ibi tu neutiquam deinde abnue deæ cubile,
- „ Vt tibi soluatque socios, ipsum teque benigne excipiat.
- „ Sed iube ipsam beatorum magnum iuramentum iurare,
- „ Ne vllum tibi detrimentum malum paret aliud,
- „ Ne te nudatum imbellem inuilem faciat.
- „ Sic certe locutus præbuit remedium Mercurius
- „ Ex terra euulsum: & mihi naturam eius commonstrauit.
- „ Radix quidem nigra erat: lacti quidem similis flos.
- „ Moly ipsum vocant dij: difficile autem effossu
- „ Viris vtique mortalibus; dij autem omnia possunt.

Quæ quidem contraxit, & Latinis pedibus apte vinciuit Ouidius[†] ita,

† 4. Metam.

*Nunc quoque setigeri, nec tanta cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Vlysses:
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album:
Moly vocant Superi, nigræ radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul caelestibus intrat
Ille domum Circes; & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, & stricto pauidam deterruit ense.
Inde fides, dextraque datæ, thalamoque receptus
Coniugij dotem sociorum corpora poscit.*

Profecto conditiones allatæ Moly, sunt sapientiæ: radix nigra signat principium Sapientiæ
tenebricosam esse admirationem, & ignorantiam tetram, obscurumque timorem; de primis
duabus Aristoteles^e ita; *Propter admirationem enim & nunc, & primo ceperunt homines* e 1. Meta.
cap. 2.
philosophari. A principio quidem admirando ea, quæ de dubitandis faciliora erant: deinde
paulatim ulterius procedentes, etiam de maioribus dubitando, vt de passionibus Luna, & eorum
quæ circa Solem, & stellas fiunt, ac de generatione vniuersi. Qui vero dubitat, & admiratur,
putat se ignorare; quare Philosophus amator fabularum quodammodo est, eo quod fabula ex

mirandis constat. Quare si propter fugam ignorantiae philosophati sunt, patet quod causa cognoscendi, & nullius usus gratia ipsum scire prosequerentur. De tertio vero Divinus Platonis ait: *Initium sapientiae timor Domini*. Propter hanc apte planta Moly, symbolum humanae sapientiae, dicitur habere nigram radicem ab Homero. Dicitur autem habere florem album, lacti similem; tum quia sapientiae flos est veritas, cuius propria conditio candor est, & æquiparatur luci; tum quia sapientia reddit homines illustres, & clarae famae. Dicitur a Mercurio Deo data Vlyssi, tum quod Mercurius effingitur Deus eloquentiae simul, & sapientiae, qui mortalibus horoscopus in natiuitate producit natos aptos, & proclives ad sapientiam, & eloquentiam: tum quod sapientia & eloquentia donum Dei praestantissimum & optimum omnium est; nam in sacra pagina legitur, *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a Patre luminum*. Effoditur autem e terra Moly planta, quia sapientia comparatur experientiae circa singularia prope nos, terram incolentes, sita; ut edocet non semel Aristoteles. Difficile vero Moly effoditur; quoniam experimentum periculosum est; Hippocrati, & cum difficultate sapientiam parit, ob multas experimentorum repetitiones ad habitum sapientiae comparandum necessarias; etenim habitus Aristoteli non oritur nisi ex frequentatis actibus; Iuuenes, inquit, etiam alibi, *Prudentes euadere non videntur, causa autem ea est, quod particularium est prudentia, quae ex experientia nobis innotescunt: iuuenis autem expertus non est; experientiam enim temporis affert longitudo*. Nam illud etiam consideratione dignum videtur, quid sit, quod puer fieri mathematicus potest, sapiens, aut naturalis non potest. An quia illa per abstractionem sunt: horum autem principia ab experientia sumuntur: & hac non credunt quidem iuuenes, sed dicunt; illorum unumquodque quid sit, obscurum non est. Dijs autem Moly ponitur effodi sine difficultate, quod intellectio diuina non differt ab eius essentia, quae prima causa est omnium; unde semetipsum intelligibilissimum Deus intelligens, eodem actu simplici cuncta comprehendit, & essentialiter sapiens est; quod edocet Aristoteles in metaphysicis, non vno in loco luculenter; cuius oracula diligenter explicauimus in opere De Pietate Philosophi: sat esto nunc eius nuda verba proferre; quae sunt: *Intelligibile vero alter ordo est, qui per seipsum est, & huius substantia prima: atque huiusmodi quae simplex, & secundum actum est, & mox Degentia vero, qualis nobis panko tempore, optima illi est; siquidem ita semper illud est. Nobis autem profecto id impossibile est; quoniam & delectatio actus huius est. Et ob hoc vigiliatio sensus, intellectio maxime delectabile est: spes autem, ac memoria, propter hoc. Ipsa vero intellectio secundum se eius est, quod secundum se optimum est; & quae maxime est, eius quod maxime est. Seipsum vero intellectus intelligit assumptione intelligibilis. Intelligibilis namque sit attingens & intelligens, ita ut idem intellectus & intelligibile sit. Susceptiuum enim intelligibilis & substantiae intellectus est; operatur autem habens. Quare istud magis, quam illud est id diuinum, quod intellectus videtur habere: & speculatio optimum & maxime delectabile est. Si igitur ita bene se habet Deus semper, ut nos aliquando, admirabile est, quod si magis, adhuc admirabilius est; at ita se habet. Ceterum vita quoque profecto inexistit; siquidem intellectus operatio vita est: ille vero est actus: actus vero per se illius vita optima, & perpetua est. Dicimus itaque Deum sempiternum, optimumque, viuens esse. Quare vita & auum continuum, & aeternum Deo inest; hoc enim Deus est. Quod & alibi dixerat. Et infra late decernit, atque demonstrat, Deum semper seipsum intelligere sine labore, intellectionemque suam cum intelligente, ac intelligibili prorsus identificari, quum sit actus immaterialis; at intellectum humanum, quod in corpore materiali degat, non posse iugem habere, facilemque speculationem, sed intellectionem interruptam, & laboriosam atque perdifficilem obtinere. Quae cuncta satis euincunt, Homeri dictum de Moly, sapientiae symbolo, quod planta sit ab hominibus difficulter e terra fossilis, Dijs autem omnipotentibus facilis; quorum sapientia est iugis sui ipsorum intellectio, cum pari iucunditate, facilitateque maxima. Aptè vero fingitur Mercurius Vlyssi Moly plantam attulisse, quod ea stirps oriatur plurima in Arcadiae monte Cyllene; in quo quidem monte Mercurius nutritus, & diuersatus est, ut ex multis Homericis Interpretibus grammaticis obseruat Gyraldus. Moly plantam Homericam effodi non difficulter, Homero contradicens ait ipse Theophrastus; & at Homero consentiens Plinius asserit eam difficulter effodi, nixus experimento: Gracos*

f Pl. 110.10

g Iacob. 1.17

h 1. Eth. c. 1.

1. Meta. 1.

2. post. vlt.

de sens. &

sens. c. 1.

1. Aph. 1.

K 2. Eud. c. 1

6. Ethic.

cap. 8.

m 12. Meta.

c. 37.39.51

n lib. 1. c. 3.

o 12. Meta.

c. 37.

p Tex. 39.

q 1. Cael.

c. 100.

r 12. Meta.

c. 51.

Cōtrouerfia

de Moly.

f 9. Hist. c. 15

s lib. 25. c. 4.

A Græcos tamen ait cum esse flore luteo, non candido: verba Plinij sunt: *Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari a Dijs putat Moly, & inuentionem eius Mercurio assignat, contraque summa beneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadia tradunt, specie illa Homericæ; radice rotunda, nigraque, magnitudine cæpæ; folio scylla: effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, quum Homerus candidum scripserit. Inueni e peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret; asferrique Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxæas, radicis triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Porro controuersias istas ita forte dissolues; circa difficultatem, ac facilitatem effusionis: Theophrastus pro radice solum bulbum intellexit, cæpæ bulbo similem, qui facile potest effodi: sed Plinius e bulbo nascentes prælongas radices veluti filamenta signauit, quæ tortuosis meandris inter lapidosæ telluris petras illabuntur; vnde cum maxima difficultate liberantur. Sin autem pluuijs nimijs irrigentur ea loca, facile fodiuntur illæ radices dilutæ; quare de terra solida, & sicca difficile possunt a mortalibus effodi, quod ait Homerus; vt pote delitescentes ac implicitas inter difficultates saxæas, non secus atque veritas addiscentibus inter errorum cautes: vbi vero pluuijs tellus irrigata rimas aperuerit, & lapides vtcumque liberati, facile fodiuntur a Dijs; quod pluuiæ speciatim referantur in Deum autorem, non in hominis potestatem. De flore pariter, quum multi flores folijs candidis constent, intra quos lutea quædam corpora surgunt; cuiusmodi flos est lilij, sic a Mattheolo descriptus apte: *“Elilij ramulis oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore; quæ tractu temporis lilia sunt eximij candoris, calathi figura, extrinsecus striata, resupinis per ambitum labris: luteis aliquot ex calathi fundo sursum spectantibus apicibus puluerulentis, & linguae effigiem referentibus alterius quam flos coloris; e quorum medio longus producit apex, rotundo in cacumine capitulo, herbarei coloris. Quæ quidem lutea corpuscula floris nomine nuncupari, constat ex Dioscoride, qui nomen floris attribuit item consimilibus luteis e medio rosæ surgentibus, dum ait: [Flos, qui in medijs rosis inuenitur, siccatus gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Inter rosas aliquæ vilissimæ sunt albicantes, in quarum genere, Mattheolus ait, eæ odoratissimæ excipiuntur, quæ Hetruscis Damascenæ, & alijs Moschettæ vulgo dicuntur: siquidem non modo ceteras excellent, quod odore admodum suauis fragrent, sed quod etiam alium magis subducant, id quod indicat earum intensissimus odor, & mox: Partes in rosa* **B** *sex antiqui adnotarunt, quæ omnes sunt & scitu dignæ, & in medicina vtilis, et si pauci habeantur seplasiarij, qui separatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in folijs; quarum altera est, vbi calyci folia inseruntur, vnguim modo albicant; ob idque rosarum vngues hæ extremitates appeilantur: altera vero foliorum reliquum. His aliæ duæ succedunt in ijs flosculis, qui veluti minuta semina tenuissimis capillis annexi flauescunt in rosarum vmbilico, horum enim partem faciunt granula, partem capilli. Postremo quæ reliquæ sunt, in ipso rosarum alabastro continentur, scilicet in cacumine, altera in fundo.] Quemadmodum ergo rosa Damascena ratione variorum partium huiusmodi recte nuncupari potest flos tum candidus, tum etiam luteus, absque contradictione; sicut & Lilium; ita sane Moly florem Homerus apte candidum, lacti similem appellauit, & Græci Plinio notati luteum. Qua ratione colorem hunc vtrumque Moly plantæ flosculo dedit Alcibiades crud-* **C** *tissimus in Emblemate suo concinens:**

Soluuntur controuersie

in lib. 3. Diosc. c. 99.

lib. 1. c. 112.

in 1. Diosc. com. c. 113.

Rosæ partes.

Embl. 182.

D „ Antidotum Æææ medicata in pocula Circes
„ Mercurium hoc Ithaco fama dedisse fuit.
„ Moly vocant: id vix radice euellitur atra:
„ Pupureus sed flos, lactis & instar habet.
„ Eloquij candor, facundiaque allicit omnes:
„ Sed multi res est tanta laboris opus.

Nisi potius dicamus, florem Moly stirpis absolute luteum, seu puppureum esse; verum comparatum ad radicem nigram recte nuncupari candidum lacti similem; quod intermedij colores singuli relati ad alterum extremorum appellentur nomine contrarij; quæ mediorum omnium conditio proponitur ab Aristotele *“scribente in hanc sententiam, de medijs ad extrema relatis: Ex medio autem mutatur ut ex contrario; utitur enim ipso, ut contra-* **G** *rio;*

5. Phys. c. 6.

rior; ad utrumque est enim quodammodo medium ipsum extrema: quapropter & hoc ad illa, & illa ad hoc quodammodo dicuntur contraria: ut media gravis ad ultimam, & acuta ad primam: atque fuscum album ad nigrum, & nigrum ad album. Sic Homerus Moly florem album dixit, comparans eum ad eius radicem nigram: Græci vero Antores Plinio pinxerunt Moly florem luteum, absolute spectatum, non ad nigram radicem collatione facta. Sapientiam ergo, quam Homerus per Moly plantam representavit apte, non inepte Schematis Autor in gemma representare potuit per arboris annosæ plantam. Insuper autem Philo, doctissimus ille Iudæorum, quem D. Hieronymus iure merito numeravit in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, apertissime ponit Arborea esse hieroglyphica, symbolaque sapientiae, scribens Legis Allegorias: ^b [Etenim Deus e terra omnem ARBOREM pulchram visu, & bonam ad cibum, & arborem vitæ in medio paradisi, & ARBOREM scientiae boni malique.] ARBORES virtutis, quæ in anima nascuntur nunc describit: hæ sunt individue virtutes, harumque operationes, & recte facta, & quæ dicuntur apud Philosophos officia. Hæ sunt STIRPES paradisi huius. Exprimit tamen has ipsas, docens quod bonum illud tum ad spectandum, tum ad fruendum sit præstantissimum. Quædam enim artes contemplatiue sunt, non item actiue; geometria, astronomia: quædam actiue, at non contemplatiue, maceraria, æraria, & illiberales ceteræ: at virtus contemplatiua simul & actiua est, habet enim contemplationem, quandoquidem ad hanc deducit nos Philosophia per tres sui partes, rationalem, moralem, naturalemque: habet item actiones. Est etiam virtus ars totius vitæ omnes actiones in se continentis. Et quamvis contemplationem & actionem habeat, tamen in utraque est præstantissima. Est etiam contemplatio virtutis pulcherrima; usus vero & actio sectanda omni conatu; ideoque dicit ARBOREM esse aspectu pulchram, quod contemplationem significat: & bonam ad cibum, quod usus & actionis signum est. (nam & Aristoteles ipse sapientiam facit habitum communem ad omnes artes, tam actiuas, quam contemplatiuas.) Ceterum ARBOR vitæ est illa generalissima virtus, quam quidam bonitatem vocant, a qua individue virtutes procedunt; quamobrem etiam media Paradisi locatur, habens regionem capacissimam, ut ab utroque latere cen rex stiperetur satellitio. Alij dicunt Cor intelligi, nomine ARBORIS vitæ, quia causa viuendi est, mediam corporis regionem sortitum, ut princeps secundum ipsorum opinionem: verum hi falluntur, medicam sententiam afferentes pro physica. Nos autem, quemadmodum & antea dictum est, illam generalissimam virtutem dici ARBOREM vitæ affirmamus. Hæc vero diserte in medio paradisi esse iraditur: sed altera, scilicet scientia boni malique non declaratur intra paradisu sit, an extra. (Aperte videtur huic dicto Philonis contradicere sacra pagina non semel ponens Arborem scientiae boni & mali, sicut & arborem vitæ in medio Paradisi: legimus enim primo: † Produxitque Dominus Deus de humo terræ omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suauis; lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiae boni & mali. * Gen. 3. 3. & infra * clarissime mulier ad interrogationem serpentis respondit: De fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comedemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Lignum vero fructus inhibiti, fuit arbor scientiae boni & mali; quare posuit illam Deus in medio paradisi simul cum arbore vitæ, contra placitum Philonis. Qui subdit immediate potius allegoricum sensum respiciens, quam literalem.) Sed postquam dixit, & ARBOR scientiae boni malique, mox desijt, nec declarauit ubi nam erat, ne alieno a physiologia mysterijs moueret admirationem scientia sua. Quid ergo dicendum est? esse eam & intra paradisu, & extra: essentia quidem intra, potentia vero extra: quomodo principalis vis nostra omnicapax est? & sicut cera omnes formas vel pulchras vel turpes recipit: (quod & Aristotele ^d mutuatur) sicut & supplantator ille Iacob fatetur dicens, super me facta sunt hæc omnia: Nam unica anima innumeras formationes rerum, quæ in natura sunt capit omnium: quæ quoties characterem perfectæ virtutis recipit, vertit in vitæ ARBOREM; quoties vitij, sic ARBOR scientiae boni malique: at vitium a Divino choro exulat. Ergo principalis illa vis, quæ hoc intra se admittit, in Paradiso est iuxta suam essentiam: inest enim in ea vis character ille virtutis proprius, qui in paradiso est: at iuxta potentiam non est ibi, quia forma vitij aliena est a præcepto Dei. Quod alio, vel sic potes discere: nunc in meo corpore principalis illa vis est iuxta essentiam, potentia vero in

6 lib. 1.
 Philonis
 1. opinio de
 Arbore hieroglyphico
 virtutis, &
 sapientiae.

c 6. Eth. c. 7.

† Gen. 2. 9.

* Gen. 3. 3.

d 2. de an.
 s. 121.

A Italia Siciliae, quoties de his regionibus cogitat: item in calo quoties de celestibus speculatur. Quae ratione interdum quidam in prophanis locis constituti iuxta essentiam, sunt in sacratissimis, imaginantes ea quae ad virtutem pertinent. E contra constituti in sacris penetralibus, cogitatione profanantur, quod ea sit ad deteriores vilioresque formas mutabilis. Itaque nec inest paradiso vitium, nec abest; potest enim ibi esse iuxta essentiam, potentia vero non potest. Itaque doctissime Philo demonstrat, **ARBORES** esse hieroglyphica virtutum, symbolaque scientiae, sapientiaeque; quod praestitit etiam [†] Origines, & ostendere contendimus, aperientes obscurissimi Schematis imaginem. Id ipsum paulo post edocet ipse Philo declarans aliud oraculum divinae scripturae; Praecepta sunt haec: [*Ex omni ARBORE paradisi comedens comedere.*] Hortatur animam ut fruatur non una quapiam ARBORE, nec una quapiam virtute, sed omnibus virtutibus; nam illud comedere, alimoniam animae significat: alitur autem anima tractatione rerum honestarum, & actione bonorum operum. Conduplicavit autem rem, dicens, comedens comedere, hoc est commandacatum contritumque cibum, non ut quivis e vulgo, sed more athletarum ad parandam fortitudinem. Etenim athletis paedotribae precipiunt, ne cibos concidant dentibus, sed per otium commolliant, quo ad vires proficiant; nam aliter ego, aliter athleta nutrimur; ego, tantum ut vivam: athleta, ut etiam erascescat, & robur acquirat; ideoque unum est ex praeceptis ad virtutem se exercentium, cibum subtrahere: tale quiddam est, comedendo comedere. Representemus tamen id etiam diligentius. Honorare parentes, cibum & alimentum est: hos tamen aliter boni, aliter mali honorant. Alteri propter vulgarem consuetudinem, qui non comedendo comedunt, sed tantum comedunt. Quando igitur etiam comedendo? quum explicatis, perscrutatisque causis, sic ultro indicant, esse hoc officium honestissimum; causa autem sunt haec: genuerunt nos illi, aluerunt, erudiuerunt, omnium bonorum nobis causa fuerunt. Item comedere est summum illud Ens colere: comedendo vero comedere, quando ad caput nostrum causamque respicimus, & ad referendam gratiam, [*Ex ARBORE autem scientiae boni malique non comedetis.*] Ergo non est in paradiso ARBOR haec: quandoquidem hortatur ut edant ex omni paradisi ARBORE: idque naturaliter est enim in eo per essentiam, ut dixi, non est per potentiam. Sicut enim in cera per potentiam insunt sigilla omnia, actu vero solum id quod impressum est: ita & in anima, quae est cera similis, omnes formae continentur potentia: re vera autem unus character praesens eam occupat, donec aboleatur ab alio efficacius impresso atque manifestius. Deinceps illud quoque inquirendum esse videtur: Dum hortatur ut ex omni ARBORE paradisi comedit, unicuique hortatur: dum vero interdicit usum ARBORIS eius, quae boni malique causa dicitur, ut plures alloquitur. Illic enim inquit: ex omni comedes: hic, ne comedatis, & quocumque die comederitis, non comederis: & moriemini, non, morieris. Dicendum igitur primo: rarum esse quod bonum est; malum contra multiplex. Ideo sapiente uno inuento, reperitur fatuorum multitudo innumera. Itaque merito unicuique hortatur innutriri virtutibus: multos vero ut animia calliditate abstineant; hac enim vivunt innumeri. Praeterea ad virtutem percipiendam tractandamque una solum re, videlicet ratione opus est; corpus vero etiam impedit hanc, tantum abest ut adiuvet: haec enim fere summa est sapientiae, alienare se a corpore, atque eius concupiscentiis: ut autem quis fruatur vitio, non solum mente, sed & sensu & ratione & corpore opus est; his enim omnibus malus opus habet ad explendam suam malitiam. Alioqui quoniam modo proditurus est arcana, si instrumento loquendi careat? quomodo autem voluptatibus fruatur absque ventre ceterisque sensibus? Recte igitur unam solum rationem de querenda virtute alloquitur; sola enim hac, ut dixi, ad eius acquisitionem opus est. Contra de vitio ad plures verba facit, animam, rationem, sensus corporis; nam hoc apparet in his omnibus. Itaque Philo doctissime ponit, virtutis, atque sapientiae symbolum, & hieroglyphicum esse Paradisi tum ARBORES omnes, tum speciatim ARBOREM vitae sitam in medio paradisi. Sed ARBOREM scientiae boni & mali, quae per essentiam ab eo dicitur esse in paradiso, per potentiam extra, hieroglyphicum esse virtutis & vitij. Quae sententia sicut auctori nostri Schematis esse potuit occasio ponendi vetustam ARBOREM veluti symbolum sapientiae, quod nos existimamus; ostendereque conamur: ita paulo diligentius, & altius est animadvertenda. Profecto, si sola ARBOR vitae in medio paradisi locata, hieroglyphicum est perfectae virtutis, & verae sapientiae: cur hic minem culpa noxium eiecit Deus de paradiso, prohibuit.

[†] in Levit.
Hom. l. 16.
Cant. Hom. 3

Athletarum
mos in co-
medendo.

Quid sit co-
medendo co-
medere.
Parentes du-
pliciter ho-
norari.

Bonum est
rarum.

Corpus im-
pedit sapien-
tiae adeptio-
nem.

Philonis al-
lata senten-
tia expendi-
tur.

Gen. 3.12.
23.24.

hibuitque ne comederet amplius de fructu ligni vitæ? legimus enim: *Nunc ergo ne forte mittat manum suam, &umat etiam de ligno vitæ, & comedat, & uiuat in aeternum. Et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est. Eiecitque Adam, & collocauit ante paradisum voluptatis Cherubim, flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.* Num Deus vetuit homini peccatori virtutis, & sapientiæ conquisitionem? nihil minus. At Adam nonne peccauit in paradiso comedens de ligno scientiæ boni & mali contra præceptum Domini? cur ergo non dicatur in paradiso, sed extra esse Arborem scientiæ boni & mali, quatenus vitij causa fuit homini? Sed forte dicere possumus in præsentia mystice, ARBOREM vitæ, quam recte Philo scribit esse hieroglyphicum omnium virtutum, atque sapientiæ perfectissimæ, signare nobis omnium rerum cognitionem infusam: Hanc autem per peccatum amisit Adam, & in poenam delicti Deus illum e paradiso pepulit, negauit omnium rerum scientiam infusam illi restituere, qui neglecto tantæ rei munere, voluit scientiam boni & mali suasu Dæmonis sibi comparare; nam Arbor scientiæ boni & mali est scientia viribus humanis comparabilis, qua non habebat opus homo, dum infusam a Deo cognitionem rerum omnium possidebat. Volebat enim Deus hominem contentum esse, nitique scientia sibi diuinitus infusa; nec ulterius propria virtute fidentem, atque superbientem, acquirere sibi cognitionem humanitatis, erroribus commistam, & ignorantia circumseptam; virtutemque diminutam, vitij coinquinatam; quæ per ARBOREM scientiæ boni & mali mystice significatur. Ceterum alibi tractans idem Philo *de Mundi Opificio* sentire videtur aliter de ARBORE scientiæ boni & mali, dum expressis verbis ait: [At Dei paradisi animatas omnes ARBORES habet, rationeque præditas; quarum fructus virtutes sunt, & incorruptus intellectus, atque sagacitas, quid turpe sit, quidque honestum dijudicans: ad hæc vita sana & incorruptibilitas, & quicquid est simile. Hæc autem philosophia per similitudines magis, quam proprie loqui videtur. ARBORES enim in terra nec vnquam prius natæ sunt, nec nascituras est credibile, vitæ aut intellectus feraces. Sed, ut puto, subindicatur, per paradisum quidem principalis vis animæ, quæ est plena ceu PLANTIS, innumeris opinionibus: per ARBOREM autem vitæ, Pietas inter omnes virtutes eminentissima, per quam immortalis redditur anima: sicut per dignotionem boni malique arbitra prudentia, quæ discernit res naturaliter contrarias. His ceu terminis in anima positis, Deus tanquam iudex considerabat vtro esset propensior: & postquam vidit eam vergere ad calliditatem, sanctitate pietateque posthabita, ex quibus immortalis vita prouenit, merito eiecit pulsam e paradiso in exilium; præcisa omni spe reditus, propter eius erratum difficile sanatu & incurabile; quandoquidem etiam deceptionis occasio non mediocriter fuit culpabilis, non dissimulanda hoc loco per silentium. Fertur antiquum illum veneficum & terrigenam serpentem humana voce usum esse. Is olim conditi ante omnes viri uxorem aggressus, opprobrouit ei stupiditatem & numinis reuerentiam nimiam, quod cunctando procrastinaret carpere fructum aspectu spetiosissimum omnium, gustu vero suauissimum: ad hæc utilissimum; quippe cui vis insit dignoscendi bona & mala. Ibi mulier propter mentis inconstantiam inconsiderate assentiens, gustatum pomum viro communicauit. Itaque ambo repente ex innocentia simplicitateque morum, in calliditatem mutati sunt. Id indigne ferens ille pater (merebatur enim iram facinus, quandoquidem neglecta vitæ immortalis ARBORE, hoc est virtute absolutissima, vnde longæuam ac beatam vitam carpere poterant, breuem, mortalemque, non dico vitam, sed tempus ærumnosum prætulera) poenæ meritæ sententiam eis intulit. Sunt autem hæc non figmenta fabulosa, qualibus poetæ ludunt & sophistæ; sed figurata documenta, ad allegoriæ scrutationem inuitantia per lateutes coniecturas; quas si quis sequatur, ut decet, &c.] Profecto, si conferatur cum antea proposito, recens allatum placitum Philonis de Arboribus mysticis Paradisi, consentaneam adhuc magis habet allegoriam nostro Schemati, nostræque sententiæ. Sed aliqua tamen vberius explicanda continet; primum quidem effatum, non esse credibile nasci plantas vnquam in terra proprie feraces vitæ, aut intellectus. Etenim Arbor illa vitæ in paradiso primum Dei iussu nata, licet allegorice signet vim a Deo menti primi hominis infusam, qua sine difficultate cunctas omnium rerum proprietates in innocentia statu cognouit; attamen proptie vim habuit prorogandi vitam

Cur Deus vetuerit esum fructus arboris scientiæ boni & mali permiserit eum fructus arboris vitæ?

Secunda Philonis explicatio de arbore scientiæ boni & mali.

Expenditur hæc alia Philonis opinio Arboris vitæ feraces ut sint, & intellectus.

A vitam corporalem in æternum, per iugem instaurationem calidi natui primigenio prorsus æqualis: quod aperte nimium indicat scriptura sacra dicens: *f. Nunc ergo ne forte mittat f. Gen. 3. 22. manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.* Quod & aperte notat D. Thomas inquiring: *† Si Adam comedisset de ligno vitæ, non fuisset immortalis* *† 1. q. 97. 4. G. 1.* *tem consecutus, nisi frequenter sumendo.* Et D. Augustinus asserens tum, *† Quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita ut siue peccaret, siue non peccaret, more-* *† To. 3. 66. c. De diuin. dogm. c. 33* *retur in corpore hoc, id est de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate nature, anathe-* ** To. 9. 129. f. g. 14. de Ciu. c. 25.* *masit, tum alibi: * Vnebat itaque homo in paradiso sicut volebat, quandiu volebat, quod Deus iusserat: vnebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus: vnebat sine ulla egestate, ita sem-* *per vivere habens in potestate. Cibus aderat, ne esuriret: potus, ne sitiret: lignum vitæ, ne illum senectæ dissolueret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore illas molestias ullis eius sensibus ingerebat.* Arbores etiam stirpesque generatim vitæ feraces eo sentu sunt, quo mortalibus alimenta præstant, quibus vita diu conseruatur; alioqui sine nutrimento cito terminanda. Quo etiam nomine quædam stirpes contrariæ calido natui, quod extinguunt, proprie mortiferæ sunt, aconitum, cicuta, napellus, & id generis; ita quæ familiares eidem calori natui, ipsum fouent, ac instaurant suis fructibus, atque succis, vino, tritico, & huiusmodi, proprie sunt arbores atque stirpes feraces vitæ, licet et non æternæ. De Arboribus autem atque plantis feracibus intellectus & prudentiæ, ut allegorice sumi potest Arbor scientiæ boni & mali; sic absolute negandum non est, alimenta pura e plantis hausta, plurimum ad ingenij solertiæ, & acumen facere; siquidem experimento compertum est, obseruaturq; quotidie regionum alias alijs ingeniosiores homines habere, tardioris ingenij alias, ob solam alimentorum diuersitatem: vbi namque vina generosiora sunt, & cibi puriores e stirpibus habentur; ibi sanguis purior generatur, ex quo tum spiritus, omnium operationum vitæ ministri, subtiliores ac puriores oriuntur; tum carnes molliores constituuntur; quas Aristoteles ait ad mentis perspicaciam maxime conducere: *2. de an. t. 94.* *2. Signum autem; & in genere hominum, secundum sensorium hoc ingeniosos esse & non ingeniosos: secundum autem aliud nullum; duri enim carne inepti mente; molles autem carne, bene apti.* Non aliam ob causam Boeotij stupiditatis & crassi ingenij nomine male apud antiquos audierunt: Horatio canente,

C „ Bocotum crasso iurares in aerenatum.
Et Adagiographo multas parœmias colligente de rudibus hominibus, ex Pindaro, *Boeotica sus*; e Zenodoto, *Boeoticum ingenium*; e Diogeniano, *Boeotica auris*. E contra, quibuscunque vina, & alimenta pura & pretiosa sunt, audiunt ingeniosi. Verum de arbore scientiæ latius *† infra*. Quod exinde Philo proponit, *Arborem vitæ* symbolum esse pietatis, virtutis inter omnes eminentissimæ, non ita facile tecipere possum; qui non video Deum homines a pietate repellere, sed eos vltro semper ad virtutem, pietatemque maxime vocare, simul & præmijs allicere, frequentissimis oraculis in sacra pagina. Verum *Arborem vitæ* repeto hieroglyphicum infusæ scientiæ rerum omnium, qua Deus Adamum iure priuauit in poenam patrati criminis inobedientiæ, contemptusque tanti muneris, quo neglecto, prætulit illi scientiam boni & mali sibi propositam a coniuge, serpenteque malo, contra Dei prohibitionem. At quod ait postea Philo crimen hoc Adami fuisse difficile sanatu & incurabile, caute nobis accipiendum est: Difficile sanatu fuit, & incurabile, quia nulla penitus facultate vel humana, vel Angelica malum id curari potuit, sed oportuit Filium Dei carnem humanam assumere, pretioque infinito sui sanguinis hominem e seruitute diaboli redimere, sauciamque incurabili malo mortis æternæ animam, diuino auxilio curare; quæ nullo prorsus alio præsidio vel humano, vel Angelico poterat ad salutem restitui. Verum enim vero, ut nostram opinionem de Arbore mystica, tum vitæ, tum scientiæ boni & mali, superius expressam recolligamus, & explicemus, atque comprobemus e Sacra Scriptura, & ex natura rei: primum illud repeto, Primos parentes ante lapsum in statu innocentiae habuisse infusam a Deo cognitionem rerum omnium naturalium, & humanarum moralium, quæ bona & mala, siue virtutes, & vitia respiciunt; nam in Ecclesiastico legimus de primis parentibus: *h. Deus creauit de terra hominem, quantum ad corpus: & secundum imaginem suam quantum ad animam fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipsam imaginem*

† cap. 22. Arbore vitæ non indicat pietatem, at infusam rerum scientiā

Adami lapsus quomodo dici possit incurabilis.

Opinio nostra de Arbore vitæ, & scientiæ boni malique. h. cap. 17. & seqq. Adami scientia infusa de claratur.

ginem sui quoad perfectionem cognitionum, & secundum se vestiuit illum virtute, scientia rerum in eius animam, antea rudem creatam, infusa; secundum se, inquit, quia Deus habet sibi coessentialem & consubstantialem scientiam rerum omnium; at Homo a Deo scientiæ habitum accidentalem habuit infusum in anima sua prius creata; quocirca dicit Ecclesiasticus, & iterum conuertit illum in ipsam: & secundum se vestiuit illum virtute. Quam virtutem mox ait communicatam fuisse Mulieri primæ: *Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus repleuit illos. Creauit illis scientiam spiritus: sensu impleuit cor illorum, & mala & bona ostendit illis. Posuit oculum suum super corda illorum, ostendit illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum eius. Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditauit illos. Testamentum æternum constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua ostendit illis. Et magnaliæ honoris eius vidit oculus illorum.* Quas profecto notitias rerum omnium tam corporearum, quam incorporearum, non acquisiuerunt sibi primi parentes virtute naturæ propriæ cognitricis; quia scientia quælibet humano more modoque comparatur ex sensibilibus, memorijs, & experimentis, diuturnitatem temporis exposculantibus, ut obseruat Aristoteles ^K non vno in loco: quum paucis horis homines primi permanerint in innocentia statu, quo tempore breui non potuerunt experientias habere, quibus principia tantarum cognitionum sibi compararent: verum illas omnes cognitiones gratuitas habuerunt a summo Deo per infusam scientiam rerum omnium; & speciatim, ut ait hic Ecclesiasticus, habuerunt infusam scientiam boni & mali; nam *bona & mala ostendit illis Deus.* Hæc scientia infusa boni & mali data est a Deo ut primis parentibus in statu innocentia, sic animæ Christi sui ab initio suæ conceptionis: qua de re satis euidenter Isaias: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium: & vocabitur nomen eius Emmanuel. Butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Quia antequam sciat puer reprobare malum & eligere bonum, nimirum ante mysterium Incarnationis, in quo creata fuit anima Christi, & illi data scientia infusa rerum omnium, qua nouit reprobare malum, & eligere bonum. Quæ quidem scientia boni eligendi & mali reprobandi primitus etiam infusa fuit a Deo mentibus primorum hominum, qui propterea comedisse dicuntur in statu innocentia butyrum & mel; etenim D. Gregorius ^m ait: *Et sciendum quia quum nos Spiritus Sancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim de super cadit, butyrum vero ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aere, butyrum vero ex carne est. Summi autem Patris vnigenitus, quum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui quum nos dulcedine diuinitatis suæ, & mysterio Incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro satiauit. Quia ergo Spiritus Christi mentem quam repleuerit, & diuinitatis eius dulcedine, & incarnationis fide letificat: isti riui torrentis fluminis mellis simul & butyri esse memorantur, quia & de cognitione Dei alta mentem suauitate reficiunt, & de incarnationis gratia charismatis hanc mysterio perungunt.* Quæ quidem infusa scientia boni & mali data fuit etiam animæ primorum hominum ab initio suæ creationis, ut ait Ecclesiasticus ⁿ nuper allatus: etenim illis reuelatum fuit inter cetera mysterium ^t incarnationis Domini. Quin & D. Bernardo, ^o Butyrum etiam significat naturam humanam sine peccato, sine corruptione; quales erant primi parentes hominum ante lapsum adhuc innocentes, in quorum animas ab alto Deus infudit mel sapientiæ. Mel quoque Georgio Veneto signat in Harmonia Mundi, gustum, & suauitatem, quæ habetur ex diuina sapientiadelibata: *Et hac docet, inquit, & veram discretionem boni & mali, ut in Isaiâ de Christo dicitur: butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Nec enim in butyro vaccino sciet quispiam discretionem facere inter bonum & malum, sed de sapientia illa meliori, quæ desursum est, figurata per meliorem partem lactis, ex qua butyrum conficitur. Sane butyrum, quod oleosæ naturæ sit, charitatem designat; mel autem ob dulcedinem index est suauitatis, voluptatis, atque delectationis; quæ sunt vel ab Aristotele cognitæ duæ proprietates veræ sapientiæ, quum asseruerit: *Existimamusque oportere voluptatem felicitati esse admistam: iucundissima autem ex virtutis operationibus ea proculdubio est, quæ secundum sapientiam fit. Philosophia ergo mirabiles habere & puritate & nobilitate voluptates videtur, quarum hieroglyphicum est mel, & inferius: At qui ex intellectu operatur, huncque excogit,***

nu. 5. & seq.

Heur com-
municata
scientia in
fusa.

K 2. post. vlt.

1 meta c. 1.

6. Ethic. c. 8.

† D. Tho. 1.

q. 94. 1. ad 3.

l cap. 7. 14.

& seqq.

m 15. mor.

cap. 9.

n cap. 17.

† D. Tho. 22.

q. 7. c. item

3. 9. 1. 3. ad 5

o Ser. 2. de

Adu.

p Cant. 1.

10. 7. c. 24.

q 10. Ethic.

cap. 7.

r cap. 8.

Alit, atque optime afficit, is esse Deo charissimus videtur. Nam si aliquam humanarum rerum curam Dⁱ habent, sicut videtur: consentaneum est ipsos re illa quæ optima est, atque ipsis maxime cognata, delectari, qui est intellectus: eosque, qui eam maxime amant, & honorant remunerari; ut pote qui eorum, quæ ipsis sunt amica, curam habeant, recteque & honeste agant. Hac autem omnia sapienti maxime inesse, obscurum non est: is igitur est Deo carissimus: eundemque esse etiam felicissimum verisimile est. Quare ita quoque efficitur, ut sapiens maxime felix sit. Quam sententiam hausisse plane videtur Aristoteles e sacra pagina, in qua legitur: ^{3. Reg. 3. 5. & seqq.} Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quid vis, ut dem tibi. Et ait Salomon: tu fecisti cum seruo tuo David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate, & iustitia, & recto cordi tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum eius, sicut est hodie. Et nunc Domine Deus tu regnare fecisti seruum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer paruulus, & ignorans egressum, & introitum meum. Et seruus tuus in medio est populi infiniti, qui numerari & supputari non potest præ multitudinem. Dabis ergo seruo tuo cor docile, ut populi tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum; quis enim poterit iudicare populum istum, populum tuum hunc multum? Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiusmodi rem. Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut aurum inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: Ecce facio tibi secundum sermonem tuum, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed & hac, quæ non postulasti, dedi tibi: diuitias scilicet, & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaueris in vijs meis, & custodieris præcepta mea, & mandata mea, longos faciam dies tuos. Ita Deus præ multitudinem suæ bonitatis fecit Adamo & Eux coniugi prorsus innocentibus cor intelligens, animæque illorum infudit scientiam boni & mali, deditque arborem vitæ, de qua comedentes fierent immortales, mortemque non subirent in æternum, si non aliunde sibi quærerent scientiam boni & mali, per esum pomi alterius arboris scientiæ boni & mali. Quam sententiam aperte protulit D. Thomas inquitens: ^{† 22. q. 163. 2. C.} [Primus homo peccauit principaliter appetendo similitudinem Dei quantum ad scientiam boni & mali, sicut serpens ei suggessit, ut scilicet per virtutem propriæ naturæ determinaret sibi quid esset bonum & quid malum ad agendum: vel etiam ut per seipsum præcognosceret quid sibi boni vel mali esset futurum. Et secundo peccauit appetendo similitudinem Dei quantum ad propriam potentiam operandi, ut scilicet virtute propriæ naturæ operaretur, ad beatitudinem consequendam. Vnde Augustinus * dicit 1. 1. sup. Gen. ad litteram: quod menti mulieris inerat amor propriæ potestatis.] Ceterum non contenti scientia boni & mali sibi a Deo infusa, contra præceptum Dei prohibentis esum pomi scientiæ acquisitæ boni & mali, serpentis iniqui suggestionibus dolosis potius, quam optimi Dei salutaribus præceptis obtemperantes, priuati iure sunt infusa scientia diuinitus, quæ facile sine labore cuncta dignoscebant intime; relictique sunt in propria facultate rerum notitias ex se sibi comparandi cum difficultate, quam elegerant suasore Dæmone. Hanc autem difficultatem cognoscendi res omnes, & habitum sapientiæ sibi comparandi, quin & nuditatem intellectus omni cognitione diuinitus infusa, transfuderunt in animas omnium & singulorum de se naturaliter nasciturorum. Id expressit Autor nostri Schematis hieroglyphico Cupidinis conantis ingenti nisu ad se cacumen arboris annosæ præaltum incuruare; nam annosa nobis plusquam nimium est arbor scientiæ boni & mali, quam in origine mundi creauit de terra Deus die tertia * temporis vniuersi. ^{* Gen. 1. 11. 12.}

De Arboris in Schemate picti comparatione ad arborem scientiæ boni & mali, dudum a Deo in Paradiso creatam. Cap. XXIV.

TRia profecto sunt, vel quatuor, quibus arbor vna quælibet ad alteram comparari vallet: caudex, siue stipes, corpusque solidum arboris, frondes, flores, atque fructus. In quorum primo satis euidens est analogia duas inter arbores istas, quæ scientiæ boni & mali dicuntur; etenim arbor illa prior in paradiso nobis est antiquissima, ut puta dudum ab exordio mundi condita: nostri vero Schematis arbor annosa nimium & vetustissi-

De arboris sapientiæ caudice.

A bonam educationem, & morum simplicitatem, in mulieribus orae septemtrionalis obserua-
uit iam pridem ad eas plagas naufragus Petrus Quirinus Nobilis Venetus, afferens: ^{To. 2. Na- uig. Rami. coll. 1. pag. 203. F.} *Quelli di detti scogli sono huomini purissimi & di bello aspetto, & così le donne sue: & tanta è la loro semplicità, che non curano di chiuder al cuna sua roba: ne ancor delle donne loro hanno riguardo; & questo chiaramente comprendemmo. perche nelle camere medeme, doue dormiuano mariti & moglie, & le loro figliuole, alloggiuamo ancora noi; & nel cospetto nostro nudi si- me si spogliuano quando voleuano andar in letto: & hauendo per costume di stufarsi il giouedi, si spogliuano a casa, & nudi si me per il trar d'un balestro andauano a trouar la stufa, mesco- landosi con gl'huomini. Sono (com'io predissi) deuotissimi Christiani: non perderiano la festa di veder Messa: & quando sono in Chiesa sempre stanno in oratione inginocchiati; mai mormo- rano, nè bestemmiano Santi, non nominano il Demonio. Quando muore alcun loro congiunto, le mogli per li mariti il giorno della sepoltura fanno un gran conuito a tutti i vicini, quali ap- parecchiansi secondo il lor costume & potere con sontuose & ricche veste. La moglie del morto suo si veste de più belle & care veste che l'habbia, & serue delle brutie a conuitati, & ricordagli spesso, che facciano allegrezza per la requie del defunto. Digiunano continuamente li giorni comandati, & quante feste che vengono all'anno, con Christianiissima fede l'hanno in veneratio- ne. De qua re totius eiusdem Christophorus Florauantius idem naufragium referens in- quit inferius: ^{pag. 209. F.} *Gli habitatori di questo luoco & giouani & vecchi sono di tanta semplicità di cuore, & obediienti al diuino precetto, che non fanno, nè conoscono, nè pensano in guisa alcuna che cosa sia fornicatione, nè adulterio: ma usano il matrimonio secondo il comandamento di Dio come proprio sacramento solo per offeruar il diuin precetto, & non per alcuna propria lussu- ria, nè alienamento del stimolo della carne, tanto è la region fredda & contraria alla libidine. Et per dar di ciò vero argomento, dico io Christoforo, ch'erauamo in casa del predetto nostro ho- stiero, & dormiuamo in una medema capanna, doue ancora lui & la moglie dormiuano, & suc- cessiuamente v'erano in un contiguo letto le sue figliuole & figliuoli d'ottimacità insieme; appres- so li quali letti dormiuamo ancor noi pur alli loro contigui; si che nell'andar loro a dormir o le- uarsi di di, o di notte, spogliati nudi, & noi similmente così indifferentemente ci vedeuamo insie- me, & con quella purità, come se fusimo stati picciolini fanciulli. Anzi vi dirò di più, che quasi di duo giorni l'uno, il predetto nostro hostiero con li figliuoli maggiori si leuauano per andar a pescare quasi nella più diletteuole hora del dormire, lasciando in letto la moglie & figliuole, con quella securità & purità, che se propriamente nelle braccia della madre l'hauesse lasciate, non tornando a casa per minor spatio che di hore otto. Gli habitanti in quest'Isola, massime i più vec- chi, si trouano così uniti di volontà con Dio, che in ogni caso di morte natural che occorra al pa- dre, madre, marito, moglie, figliuoli, o qualunque altro parente, ouero amico, quando è apparita l'hora del passare all'altra vita, subito senza alcun ramarico s'uniscono insieme alla Cathedral Chiesa a ringratiar & lodar il sommo creatore, che ha concesso a quel tale di uiuer tanti anni, & al presente come sua creatura l'ha voluto chiamar in gratia, et appresso di se, et ad hora debita farlo mondare per rihauerlo puro et netto come il nacque. Onde lieti et cōtenti della sua infallibil volontà li danno lode et gloria, non mostrando in parole, nè in gesti passione alcuna, come se pro- prio ei dormisse. Veramente possamo dire che da di 3. Febraio 1431. insino alli 14. di Mag- gio 1431. che sono giorni cento e uno, esser stati nel cerchio del paradiso, ad obbrobrio et con- fusione de' paesi d'Italia. Quiui vedemmo all'entrar di Maggio grande varietà. Prima le lor**

D *donne usano d'andar ai bagni, li quali sono molto vicini et commodi: et per purità, et usanza che tengono che sia la seconda natura, usano di uscir dalle loro habitationi nude, come proprio uscirono dal ventre materno, andando senz'alcun riguardo al lor viaggio, solo in la man drit- ta portano un mazzo d'herba in guisa di scopa, dicono per fregar si il sudore da dosso, et la man manca tengono sul fianco, distendendola quasi per ombra di coprir le posterior parti, non però che s'appressi molto: doue noi vistole da due volte in suso, se ne passauamo così leggiermente co- me loro proprij, tanto ne inclinana la region fredda, et il continuo vederle, a non ne far conto al- cuno. Dall'altra parte queste proprie Donne si vedean la Domenica entrar in Chiesa con lun- ghi & honestissimi panni: et per non esser viste per alcun modo nel viso, portano in testa a modo di una compiuta celata da gorzarino, la qual ha una visiera a punto in modo di una cimiera da piffari, per la qual guardano per entro quella non meno lungi da gli occhi loro che si sia la cimiera*

lunga, come proprio s'ella hauesse in bocca per sonare: & peggio, ch'ella non puol vedere, nè parlare, se non si volge larga dall'uditore un braccio & più. Io ho voluto notare queste due estreme varietà, come degne da esser intese. Verum enim uero
 1. Corin. 11. ut istud capitis in Ecclesia velamen ab Apostolo mulieribus præceptum est, & ex
 5. & seqq. Apostolo datum a Parocho regionis istius mulieribus; & corporum muliebrium denudatio simplicitatis est opus ac innocentiae, similiter in hac mundi plaga septentrionali, cooperante frigere regionis ad arcendum procul æstum libidinis; ita primis parentibus ante lapsum, in innocentiae statu, quando non minus eorum imperio subditæ fuerunt omnes bestiae vel natura sua ferocissimæ, quam ipsorum parti rationali concupiscibilis appetitus; unde carentes omni fomite libidinis, non sentiebant sibi membra pudibunda inordinato motu cieri ad turpitudinem; quare nuditatem corporum deformem non habebant; ideoque
 Gen. 2. 25. non erubescabant, quod ait Moyses: *Erat autem uterq; nudus, Adam scilicet & uxor eius. & non erubescabant*: quia nullo fomite libidinis eorum membra turpiter inconditis motibus agebantur; agnoscentes ea sibi data solum ad prolis propagationem absque crimine, iubente
 Gen. 1. 28. Deo, *Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam*: Quamobrem re-
 Gen. 2. 24. linquet homo patrem suum, & matrem suam, & adheret uxori suæ: & erunt duo in carne una, sine turpitudine, sine erubescencia, quia sine peccato in statu simplicitatis & innocentiae. Sed statim atque suasu serpentis antiqui, dæmonem in se habentis, qui corpore suo celauerat eis ramum scientiae boni, venenoque partem illam bonam plantæ corruerat, & extinxerat; illisque porrexerat pomum scientiae mali, primates ipsi mortalium contra Dei præceptum gustarunt de vetito fructu, protinus amissa innocentia senserunt concupiscentiae fomitem in membris suis, & viderunt ea sibi turpiter agitari, deformiterque commoueri ad libidinem, nullo fine prolis; quorum deformitatem aspicientes, erubuerunt, eamque confutis folijs ficulnis obtegere celareque curauerunt, nec ante Dei conspectum cum tali petulantia sistere se fuerunt ausi; quæ cuncta clarent in sacra pagina: [Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso vescimur: De fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro suo, qui comedit. Et aperti sunt oculi amborum: quumque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Et quum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & uxor eius a facie Domini Dei in medio ligni paradisi. Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: ubi es? Qui ait: vocem tuam audiui in paradiso: & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me. Cui dixit Dominus: Quis enim iudicauit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?] Ad quam nuditatem turpem obtegendam melius postea: *Fecit quoque Dominus Deus Ada et uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos*. Ceterum istam primorum hominum nuditatem extitisse qualem diximus deformem in membris pudendis, ob peccatum sensitiua concupiscentia se a rationis imperio subtrahente, pulcherrime docet D. Augustinus iniquiens: Quum igitur sint mul-
 14. de Ciu. cap. 16. tarum libidines rerum, tamen quum libido dicitur, nec cuius rei libido sit additur, non
 Libidinis no- men, & im- petus expli- catur. fere assolet animo occurrere, nisi illa qua obscenæ partes corporis excitantur. Hæc
 autem sibi non solum totum corpus, nec solum extrinsecus, verum etiam intrinsecus ven-
 dicat, totumque commouet hominem, animi simul affectu cum carnis appetitu coniun-
 cto atque permisto, ut ea voluptas sequatur, qua maior in corporis voluptatibus nulla
 est: ita ut momento temporis quo ad eius peruenitur extremum, pene omnis acies, &
 quasi vigilia cogitationis obruatur. Quis autem amicus sapientiæ sanctorumque gau-
 diorum, coniugalem agens vitam, sed sicut Agostolus monuit, sciens vas suum posside-
 re ut sanctificatione & honore, non in morbo desiderij, sicut & gentes quæ ignorant
 Deum

A
Deum, non mallet, si posset, sine hac libidine filios procreare, ut etiam in hoc serendæ
prolis officio, sic eius menti ea quæ ad hoc opus creata sunt, quemadmodum cetera,
suis quæque operibus distributa membra seruirent, num voluntatis acta, non æstu libi-
dinis incitata? Sed neque ipsi amatores huius voluptatis, siue ad concubitus conjugales,
siue ad immunditias flagitiorum quum voluerint, commouentur; sed aliquando motus
ille importunus est nullo poscente: aliquando autem destituit inhiantem, & quum in
animo concupiscentia ferueat, friget in corpore: atque ita mirum in modum non solum
generandi voluntati, verum etiam lasciuendi libidini libido non seruit; & quum tota ple-
runque menti cohibenti aduersetur, nonnunquam & aduersus seipsam diuiditur, com-
motoque animo in commouendo corpore se ipsa non sequitur. Merito huius libidinis
maxime pudet, merito & ipsa membra quæ suo quodam, ut ita dixerim, iure, non om-
ni modo ad arbitrium nostrum mouent, aut non monent, pudenda dicuntur; quod ante
peccatum hominis non fuerunt. Nam sicut scriptum est: *Nudi erant, & non confun-*
debantur: non quod eis sua nuditas esset incognita, sed turpis nuditas nondum erat; quia
nondum libido præter arbitrium membra illa commouebat: nondum ad hominis inobe-
dientiam redarguendam sua inobedientia caro quodammodo testimonium perhibebat.
Neque enim cæci creati erant, ut imperitum vulgus opinatur: quandoquidem & ille vi-
dit animalia, quibus nomina imposuit; & de illa legitur: *Vidit mulier quia bonum est*
lignum inescam, et quia placet oculis ad videndum. Patebant ergo oculi eorum; sed ad
hoc non erant apti, hoc est, non attenti ut cognoscerent quod eis indumento gratiæ
præstaretur, quando membra eorum voluntati repugnare nesciebant. Qua gratia remo-
ta, ut pœna reciproca inobedientia plecteretur, extitit in motu corporis quædam im-
pudens nouitas, vnde esset indecens nuditas: & fecit attentos, reddiditque confusos.
Hinc est quod posteaquam mandatum Dei aperta transgressione violarunt, scriptum est
de illis: *Et aperti sunt oculi amborum, et cognouerunt quia nudi erant: et confuerunt*
folia fici, et fecerunt sibi campestria. Aperti sunt, inquit, oculi amborum, non ad vi-
dendum; nam & ante videbant; sed ad discernendum inter bonum quod amiserant, & ma-
lum in quod ceciderant. Vnde & ipsum lignum eo quod istam faceret dinoscentium, si
ad vlescendum contra veritatem tangeretur, ex ea re nomen accepit ut appellaretur li-
gnum scientiæ boni & mali. Experta enim morbi molestia, euidentior fit etiam iocun-
ditas sanitatis. Cognouerunt ergo quia nudi erant: nudati scilicet ea gratia, qua fiebat
ut nuditas corporis nulla eos lege peccati menti eorum repugnanti confunderet. Hoc
itaque cognouerunt, quod felicius ignorarent, si Deo credentes & obedientes non
committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobedientia quid pocerent.
Proinde confusi inobedientia carnis suæ, confuerunt folia fici, & fecerunt sibi campe-
stria; id est succinctoria genitalium. Nam quidam interpretes *succinctoria* posuerunt:
Porro autem *campestria* Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod iuvenes qui
nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant; vnde qui ita succincti sunt, campe-
stratos vulgus appellat. (Fortasse non tantum ad operienda pudenda, sed magis ad ea
firmanda comprimendaque, ne inter luctandum paterentur, neue luctantium motiones
validas pendula labefactarent, ac impedirent utcumque, succingebant Athletæ sibi virilia)
Quod itaque aduersus damnatam culpam inobedientiæ voluntatem libido inobedienter
mouebat, verecundia pudenter tegebat. Ex hoc omnes gentes quoniam ab illa stirpe
procreatae sunt, vsque adeo tenent insitum pudenda velare, ut quidam barbari illas cor-
poris partes nec in balneis nudas habeant, sed cum earum tegumentis lauant. Per opa-
cas quoque Indiæ solitudines, quum quidam nudi philosophentur, vnde gymnosophi-
stæ nominantur: adhibent tamen genitalibus tegumenta, quibus per cetera membrorum
carent. Hæc D. Augustinus. Quæ cum antedictis mirifice comprobant arborem sci-
entiæ boni & mali ante lapsum Adami, siue antequam illi serpens Adamum decepturus in-
sideret, ac aduolueretur, duos habuisse ramos præcipuos ab imo fere stipite surgentes; quo-
rum vnum, qui scientiam boni parere poterat, refecerit anguis ille veneficus contactu suo;
alterum reliquerit intactum, qui tum primis parentibus malum ac lethiferum pomum porre-
xerit; tum omni posteritati pessimam insuper occupationem laboriosæ contemplationis
edide-

cap. 17.
De nuditate
primorū ho-
minū, quam
post peccatū
turpem pri-
dendamque
viderunt.
Gen. 2.25.
versio LXX.
2. Gen. 19.
20.
3. Gen. 6.

Gen. 3.7.

LXX.
Succincto-
ria quare di-
cta campe-
stria.

Athletæ cur
succincti vi-
rilia luctam
agerent.

ediderit. Cuius quidem arboris altero ramo meliore carentis in Schemate nostro priscus Autor eximiam imaginem effinxerit.

De frondibus, & floribus arboris humanae Sapientiae. Cap. XXV.

Etsi sacra pagina nullam omnino mentionem habeat frondium arboris scientiae boni & mali a summo Deo creatae in Terrestri Paradiso; par est attamen eam folijs proprijs praeditam fuisse, quia nulla penitus arbor est, quae natura sua folijs omnino careat: quemadmodum multae floribus naturaliter destituuntur, ficus, laurus, vlmus, quercus, pinus & id generis. At quia nulla necessitas erat meminisse florum arborum ab se creatarum, sed solum fructuum, siue pomorum, & seminum; & frondium herbarum quae poterant esse tum ad esum animalium, tum etiam ad propagationem stirpium iuxta genus vniuscuiusque, de quibus egerat Deus, non solum inquit: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum: lignumque faciens fructum, & habens unumquodq; sementem secundum speciem suam.* Viriditas etenim herbarum est in folijs maxime. Sed etiam addens hominibus recens ab se creatis: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quae habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam, & mox: Tullit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum. Praecepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede. De ligno autem scientiae boni & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Coniectare tamen licet frondes arboris scientiae boni & mali fuisse similes lauri folijs, multiplici nomine; primum quod laureae frondes igneae naturae sunt, ut & vniuersa laurus; qualem conditionem habuisse constata arborem scientiae boni & mali, tum quod illi Daemon infederit ignitus anguis, ab igne tartari nunquam separabilis: tum quod eius pomum edentibus hominibus mortem attuleris corporalem etiam, celeriori consumptione radicalis humida calore. Deinde quod lauri folia deusta crepitent, atque resonent; vnde Lucretius: *Nec res vlla magis quam Phoebe Delphica laurus, Terribili sonitu flamma crepitante crematur.* adeoque sint hieroglyphicum garrulitatis, & multiloquij; etenim & illi arbori serpens implicitus igne flagrans inuidiae contra Deum, & hominem a Deo ad gloriam creatum, blasphemans in veriloquum Deum, hominem mendaci lingua seduxit: & mulier aetnans libidine sciendi, & acquirendae similitudinis cum Deo in scientia boni & mali, garrula linguam soluit in colloquio cum serpente. Deinceps laurus apud Graecos iurgiosum indicat, eo quod, ut ait Valerianus, *Bebrycia laurus erat in Amyci portu, a qua ramum quicumque decerpisset, tamdiu fieri iurgia solebant, quoad abiceretur; quod traditum est ab Apollodoro libro primo de Ponticis heroibus: At huic arbori serpens adherens iurgiosus fuit in Deum, quem mendacem dicere fuit ausus: ut e sacra pagina constat, ubi legas: De fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, praecepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam moriemini: scit enim Deus, quod in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Quin & Adam tantum non iurgiosus fuit in Deum, & uxorem, in quos occasionem, & causam suae culpae refundere videtur, inquit: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Similiter Eua contra serpentem iurgia dixit, dum se sic excusauit: Serpens decepit me, & comedi. Praeterea Laurus est victoriae symbolum, quoniam ea coronabantur Imperatores triumphantes, & milites post victoriam. At certum est hac arbore scientiae boni & mali Daemonem vicisse primos homines sapientissimos infusa sibi diuinitus omnium rerum alta cognitione, triumphasseque de tota progenie humana ex illis ortum habitura naturaliter: quare folia lauri, vel illis consimilia obtinuit. Hanc igitur arborem arbor humanae scientiae, non a Deo nobis inditae, sed proprijs viribus humanitus acquisitae, delineata in Schemate pulchre referre videtur in frondibus, quas gestat laureis persimiles tum allatis rationibus vteunque, tum alias ob causas: In primis quia lauri folia*

Cur Deus in creatione plantarum non meminerit florum, sed foliorum seminum & fructuum.

a Gen. 1. 11.

b Gen. 1. 29.

c Gen. 2. 15.

16. 17.

Lauri damna recensentur.

d lib. 6.

e lib. 50. Hieroglyph.

f Gen. 3. 3. 4.

g Gen. 3. 12.

h Gen. 3. 13.

Laurus cur scientiae symbolum.

A folia quod amara sint, indicant laboriosam, & difficultatibus esse plenam vitam contempla-
tiuam, & humanæ sapientiæ inuestigatricem; nam vt Pierius, item obseruat, quod datum
sibi laureum sceptrum a Musis canit Hesiodus, his metris Latio datis, & pede solutis,

Theogon.
init.

- „ Quæ olim Hesiodum pulchrum docuerunt cæmen,
- „ Agnos pascentem Helicone sub diuino.
- „ Hoc autem me primum deæ sermone compellarunt,
- „ Musæ Olympiades, filiæ Iouis Ægiochi:
- „ Pastores in agris pernoctantes, mala probra, ventres veluti,
- „ Scimus mendacia multa dicere veris similia:
- „ Scimus etiam, si voluerimus, vera loqui.
- „ Sic dixerunt filiæ Iouis magni veridicæ:
- „ Et mihi sceptrum dederunt, lauri peruiridis ramum,
- „ Decerpendum diuinum; inspirarunt insuper mihi vocem
- „ Diuinam, ita vt audirem tam futura, quam præterita:
- „ Et me iubebant celebrare beatorum genus sempiternorum,
- „ Se vero primo semper decantare.

B Sane Musæ sceptrum lauri ramum Hesiodo dederunt decerpendum ex arbore, non autem
decerptum illi dedere, quia laborandum est nimium poetæ, viroque scientifico, qui sibi pa-
rere vult imperium supra vulgus hominum, & fieri spectabilis altitudine sapientiæ. Deinde
vero quod Laurus Apollini Musarum præsidii consecrata est; Musæ vero signant homines
sapientia claros. Deinceps quod Aphthonius Laurum vaticinij symbolum esse dicit apte,
quam ideo Diuinatricem arborem Dionysius in præceptis de Panegyricis scribendis ap-
pellat. Legimus etiam cum Valeriano apud Serapionem Ascalonitam, Lauro ad dormien-
tium caput apposita, vera videri somnia. Id ipsum Antiphonem, Philocrum, & Artemo-
nem, qui de somniorum interpretatione scripserunt, asseuerasse comperimus. Quum au-
tem somnia sint effectus vnius phantasiæ, vt edocet Aristoteles; K cui phantasia præparat
atque præbet intellectui simulachra rerum omnium intelligendarum; profecto quæ vera
somnia laurus efficere potest, phantasiam & mentem viri sapientis indicat apertissime, cu-
ius habitus est nudæ veritatis cognitio. Sed & Eustathio Daphnis, quæ laurus est, Ety-
mologiam sumpsit ex particula α, quæ sit intensiōis nota, & verbo φανέν, quod loqui
& canere est; etenim signum sapientis est posse docere, vt ait Aristoteles; M doctor autem suos
conceptus exprimit addiscentibus vno sui sermone, siue voce prolato, siue scriptis exara-
to, eidem auctori. * Quare laurus optime signat arborem humanæ sapientiæ, vitamque con-
templatiuam. Deinceps Lauri folia fulmen non attingit; ° eaque de causa Tiberius, qui
fulmina coruscationesque supramodum expauescebat, cælo turbido Lauream sibi solitus
est imponere; perinde ac eandem ob causam Augustus ex Vituli marini pelle cingulum ge-
stare; sic insigni sapientia præditi sulfureum fulmen inuidiæ non timent; altius enim degunt
in literario mundo, quam vt ad eos pertingant atræ calumniarum ignitarum detractiones,
at extra omnem inuidiæ aleam positi securam vitam agunt in cælo sapientiæ tamquam homi-
nes diuini, de quibus Homerus P inquit:

Lauri enco-
mia.

K lib. de som-
nis, & de diu.
per somn.
l. 3. de an.
t. 39.
† 2. Meta.
t. 3.
M 1. Meta.
cap. 1.
N 1. Perihor.
cap. 1.
O Plutar.
4. symp.
q. 3. &
Pier. lib. 50.
Vituli mari-
ni pellis ful-
mine non
icitur.

P 6. Odyss.
vers. 41. &
seqq.

- D
- „ Esse solum diuis subnixum semper Olympum
  - „ Fama est, haud ventis tremefactum, haud imbribus vltum,
  - „ Ac procul a niuib. subductum: nubibus illic
  - „ Splendida summotis, candensque expanditur æthra.

Deniq; Laurus custodiæ symbolum est & incolumitatis, auctore Proclo, qui scribit Antiquos
Laurum Tutelæ consecrasse, & in sacrificijs, & in locis vbicunque vel lata, vel affixa fue-
rit, incolumitatem afferre. Quod agnoscens Ouidius Augusti foribus eam arborem affi-
xam ita colebat:

- „ Postibus Augusti eadem fidissima custos
- „ Ante fores stabis mediamque tuebere quercum.

At sapientia prudentiaque custodiri mortales ab omnibus infortunijs, euidentissimum est;
neque non referendum est Vlyssen hac virtute superasse difficultates innumeras, Herculem
Musagetem non minus corporis robore, quam animi sapientia perdomuisse cuncta vitio-
rum

7 2. Metam.

6. Aen. rum monstra. Virgilius introducit Æneam hac fronde tutum ad inferos descendere, atq;
incolumem inde redire, doctum nimirum a Sibylla, qua prudentia sapientiaque se gerere
debeat. Nec omittendum est Lauri frondes habere figuram linguæ, quæ præcipuum est
organum sermonis, ut ait Aristoteles, / inquit linguam datam esse cunctis quidem ani-
malibus, eam possidentibus, necessario ad sensum gustus; at hominibus ad locutionem, &
interpretationem, ad bene esse: proindeque arborem humanæ sapientiæ, quæ per linguæ
ministerium edocetur, apte satis insigniri folijs lauri, vel ijs consimilibus.

Arbor sapien-
tiæ cur sine
floribus.

Sapientia ut
a poesi dif-
ferat.

Theog. init.
Plat. in
Ione.

Nulla vero fit mentio florum in arbore scientiæ boni, & mali a sacra pagina; nec vlla visi-
tur imago florum in arbore sapientiæ humanæ, delineata in Schemate nostro; quia flores
ad ornatum sunt, & ad suauitatem lenociniumque olfactus. At humanæ sapientiæ finis est
nuda veritas, nullis fucata leporibus, nullis velata lenocinijs; poesis sola, quæ non verita-
tem nudam, sed verisimilia pro scopo habet, admiscetque vtile dulci, posthabita plerumq;
solida veritate, sicuti nuper apud Hesiodum adspeximus, lepores, mellitosque sermones
velut apis carpere solet e varijs elocutionum flosculis; quod Plato monuit inquit:
*Aiunt enim nobis poeta, quod e fontibus quibus mel scaturit, haurientes: & a Musarum viri-
darijs collibusq; decerpentes carmina ad nos afferant, quemadmodum mel ex floribus apes, &
instar apum volare se dicunt. Qua in re vera loquuntur: Res enim levis, volatilis, atque sa-
cra poeta est.* Vnde poeta nedum lauro, sed floribus maxime coronatur; quod flosculos elo-
cutionis in carmine præferat nudæ veritati, simplici doctrinæ, Musas anteponat Mineræ
tetricæ, solidæ sapientiæ deæ: sic aperte Lucretius: *

„ . . . . . sed acri
„ Percussit thyrso laudis spes magna meum cor:
„ Et simul incussit suauem mi in pectus amorem
„ Musarum; quo nunc instinctus, mente vigenti
„ Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
„ Trita solo: iuuatque integros accedere fonteis,
„ Atque haurire: iuuatque novos decerpere flores,
„ Insignemque meo capiti petere inde coronam,
„ Vnde prius nulli velarint tempora Musæ.

& Anacreon sapicule, primo quidem concinens:

„ Teneris superque myrtis,	„ Tumulum quid est quod rogos
„ Superque & virente loto	„ Vel humo quod ebibenda
„ Recubans, bibam libenter	„ Peritura dona fundas?
„ Religatus at papyro	„ Potius manente vita,
„ Tunicam Cupido collo	„ Roseas meo corollas
„ Mihi poculum ministret.	„ Capiti ferasque odores:
„ Rota nam velut curulis	„ Mihi & euoces amicam.
„ Properat volucris ætas	„ Etenim priusquam ad Orci
„ Tenuis, iacebimusque	„ Rapiar nigri choreas,
„ Cinis, ossibus solutis	„ Volo dissipare curas.

9 Sap. 2. 1. &
seqq.

Quæ sententia fuit impiorum a Salomone, mortaliū sapientissimo notata, sed ab Anacreon-
te vel non visa, vel omnino neglecta; quam antea quoque tactam sapientia legas in sacra
pagina: *Dixerunt enim impij cogitantes apud se non recte: exiguum, & cum tadio est tem-
pus vita nostra: & non est refrigerium in fine hominis: & non est qui agnitus sit reuersus ab
inferis: quia ex nihilo nati sumus; & post hoc erimus tanquam si non fuerimus; quoniam fu-
mus & flatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad commouendum cor nostrum. Quia
exinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita
nostra, tanquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est a radijs Solis, &
a calore illius aggrauata, & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam
habet operum nostrorum. Umbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis
nostri: quoniam consignata est, & nemo reuertitur. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt:
& utamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus,
& non prætereant nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant. Nullum præ-
tium*

*zum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo vestrum exors sit luxuria nostra. Vbi-
que relinquamus signa latitiae, quoniam hac est pars nostra, hac est fors nostra. Sed & idem
Anacreon serosis coronatum canit,*

„ Rosam amoribus dicatam	„ Caput impleas corollis,
„ Sociemus ad Lyæum:	„ Charitum choros frequentans.
„ Folijs rosam decoram	„ Agedum ergo me corona
„ Caput reuincientes,	„ Pater o Lyæe, templis
„ Calices iocemur inter,	„ Modulans vt adstem.
„ Rosa, honor decusque florum:	„ Roseis comasque fertis
„ Rosa, cura amorque veris:	„ Redimitus, atque pulchra
„ Rosa, coelitem voluptas.	„ Comitante me puella,
„ Roseis puer Cytheres	„ Choreas & ipse ducam.
& infra de seipso.	
„ Nil curo Sardiani	„ Hodierna curo tantum:
„ Regni Gygen potentem.	„ Quis cras futura nouit?
„ Auri nec appetens sum,	„ Age ergo dum fauet fors,
„ Nec inuidens tyranni.	„ Ludo vaca, & Lyæo;
„ Sed curo delibutam	„ Ne si quis opprimat te
„ Vnguento habere barbam:	„ Morbus repente, dicat:
„ Sed implicare curo	„ Ohe satis bibisti.
„ Meos Rosis capillos.	

Constat igitur floreas coronas poetis, & potantibus in Symposio conuenire, non autem sa-
pientibus, & philosophiam affectantibus. Quare viris alta virtute præstantibus laurea de-
betur, ex frondibus, non ex floribus; adeoque tum arbor scientiæ boni & mali, tum arbor
humanæ sapientiæ nostro Schemate descripta, sine floribus est, constans folijs lauri frondi-
bus simillimis. Insuper eo magis Arbor sapientiæ non habet flores, quia flos omnis est hie-
roglyphicum iuuentutis Pierio: iuuentus autem sapientiam habere non potest; vt antea
nouimus ex† Aristotele.

lib. 51.
† 6. Ethic.
cap. 8.

De fructu arboris scientiæ boni & mali, primæ in Paradiso.
Cap. XXVI.

Arborem scientiæ boni & mali, primæ in terrestri paradiso voluptatis, fructu non
caruisse, constat e Scriptura sacra. Quoniam autem illa fuit arbor vera, & realis, ha-
buit etiam verum realemque fructum: De cuius natura specieque propria non constat inter
autores. Certum tamen est e diuina pagina, fuisse fructum esui aptum; namque *Vidit mu-
lier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile: & tulit
de fructu illius, & comedit: deditque viro suo, qui comedit.* Non conuenit autem inter au-
tores de natura, specie, ac numero arboris istius. Profecto censeo cum docto Bonfrerio,
vnicam tantum eius generis arborem extitisse in paradiso, tum quod semper eius meminerit
Moses tanquam vnica; tum quod vnica satis fuerit ad explorandam hominis obedientiam,
qui fuit finis Dei in eius arboris creatione. De illius vero specie non conuenit inter Do-
ctores: Moyse Barcephæ, & ex eo Pererius, quorundam meminit, nemine tamen citato,
qui vitem, vel frumentum ausi sint asserere, quod in his Christus ad reparandum primi hominis
lapsus Eucharistiæ Sacramentum instituerit. Sed frumento non inest natura lignea, neq; fru-
ctus visui delectabilis, & ad spectum comestibilis. Vitis etiam apte non ponitur inter arbores,
quæ de se humi serpens indiget vltimo, vel alia quapiam arbore, cui maritetur. Plures existi-
marunt arborem scientiæ boni & mali fuisse Ficum, Theodoretus, Procopius, Barcephæ,
Philoxenus ab eo citatus, ad hoc inclinante Delrio: quod homines primi post esum vetiti
fructus, turpem sui nuditatem operuerint folijs ficulnis; vt inde peterent sui ruboris reme-
dium, unde causam ruboris habuissent: & quod de proxima statim obuia arbore sibi folia
grandia decerpere debuerint. Fructus autem ficus poma quædam esse, nemo nescit, asseren-

Gen. 3. 2. 3
b Gen. 3. 6.
c com. in
Gen. c. 11.
Quæ fuerit
arbor scientiæ
boni, & mali.
d de parad.
cap. 19.
Frumentum
quidam ab re
dicunt.
Alij non be-
ne vitem.
An ficus.
e qu. 28. in
Gen.
f c. 13. Gen.
qu. 164.

† lib. 6.

te Laertio † de Cynico suo cognomine : *Ex ficu quadam poma legebat : custode dicente , huic ante paucos dies homo suspensus est : ego , inquit , illa purgabo .* Reuera quis non videt fici fructum in genere pomorum collocari ? Et ubi maturuerit , disrupta pelle melleam substantiam commostrando , gemmeamque lacrymam ex apice floris instillando , præferre bursam quandam mellis , pulchram satis ad vescendum ? Tostato Abulensi tamen horum sententia minime placet ; quod primi parentes horruisse non nequiverint contactum illius arboris , per cuius fructum innocentiam amiserunt , & in poenam mortis inciderunt . Adde quod Eva paulo prius asseruerat : *De fructu vero ligni , quod est in medio paradisi , precepit nobis Deus ne comederemus , & ne tangeremus illud , ne forte moriamur .*

An malus.

Quomodo non horruerint contactum arboris & foliorum , qui fructus illius esu nuperrime ceciderunt in miserum e statu felici ? Multi Malum fuisse volunt , quibus non grauate con-

h cap. 3. 5.

sensit cl. Bouifrelius , tum quod & pomum fructus ille ab Adamo comestus communiter appelletur in Ecclesia : tum maxime quod in Canticis ^b de hac arbore sponsus agens : *Sub arbore malo suscitavi te : ibi corrupta est mater tua , ibi violata est genitrix tua .* Dubium ta-

† 3. Satur. cap. 19.

men est adhuc de certa specie : quia mali , pomique nomen genericum est ad multas fructuum species , ut observat Macrobius ⁱ inquit : Et quia mala videntur admissa bellariis , post

Primorum differentia.

nuces de malorum generibus differendum est . Sunt de agricultura scriptores qui nuces & mala sic diuidunt , ut nuces dicant omne pomum , quod foris dato tegatur , & intus habeat quod esui est ; Malum vero , quod foris habeat quod esui , & durum intus includat : secundum hanc definitionem Persicum , quod Sueuius poeta superius inter nuces nume-

Malorum genera.

rat , magis erit inter mala numerandum . His præmissis , malorum enumeranda sunt genera ; quæ Cloatius in ordinatorum Græcorum libro quarto ita diligenter enumerat : *Sunt autem genera malorum , Amerinum , Cotoneum , Citreum , Coccymelum , Conditium , Musteum , Martianum , Orbiculatum , Ogratianum , Præcox , Pannuceum , Punicum , Persicum , Quirianum , Prosumm , Rubrum , Scandianum , Siluestre , Struthium , Scantianum , Tibur , Verianum .* Vides Persicum a Cloatio inter mala numeratum : quod no-

E 2. Georg.

men originis suæ tenuit , licet iamdudum nostri soli germen sit . Quod autem ait idem Cloatius , Citreum & ipsum Persicum malum est secundum Vergilium :

Felicitis mali , quo non præstantius ullum .

& reliqua : & ut nemo dubitet hæc de citreo dixisse Vergilium ; accipite quæ Oppius in libro de Siluestribus arboribus dicat . *Citreaditem Malus & Persica : altera generatur in Italia , & in Media altera : & paulo post de citro loquens ait : Est autem odoratissimum , ex quo interiectum vesti tinea necat . Fertur etiam venenis contrarium , quod tritum cum vino purgatione virium suarum bibentes servat . Generantur autem in Perside omni tempore mala citrea ; alia enim præcarpuntur , alia interim maturescunt .* Vides hinc & citreum nominari , & omnia signa poni , quæ de eo Virgilius dixit ; licet nomen citrei ille non dixerit ; nam & Homerus , qui citreum *θόνον* appellat (diuinum scilicet) ostendit esse odoratum pomum .

θόνον δ' ὑπὸ νάτων ᾄδωσι .

Et quod ait Oppius , inter vestem poni citreum , idem significat Homerus , quum dicit :

Εἴματα δ' ἀμυγδαλέα θυνάλα σιγαλάεσσα .

Hinc & Næuius poeta in bello punico ait *Citrosam vestem* . Pira hæc quæ videmus varietas nominum numerosa discernit ; nam idem Cloatius sic eorum vocabula descri-

† in c. 131. lib. 1. Diose.

bit : *Anicianum , Cucurbitinum , Cirritum , Ceruifca , calculosum &c .* Ita sane Macrobius . Profecto Matthæolus cum vulgo pomum Adami ponit in citriorum genere scribens : *Non longe natura & viribus a citrijs distant mala Limonia , & Aurantia dicta , & illa quæ Adami poma vulgo vocantur , nos vero Lomia dicimus (Genuentes Limie :) tametsi Limonia magis tum facie , tum facultate Citria referant .* Verum enimvero fructum arboris scientiæ boni & mali nō fuisse de citriorum genere , satis aperte constat ex eo , quod omnes citriorum species amaræ sunt , & acidæ gustui , ut experientia docet , admonentq ; fere omnes vnanimes ; namq ; Plinius : *Quamobrem , ait , citreis odor acerrimus , sapor asperimus : Solinus de arbo-*

† lib. 13. c. 28. cap. 59.

† lib. 4. Thist. cap. 4.

re Medica , de qua Virgilius : *Gestat malū inimicū venenis , sapore aspero , & amaritudinis miræ , meræq ;* . Theoph. ^o de arbore Medica pariter , Pomū eius non manditur , sed odore præcellit .

Quod

A Quod & alibi Plinius: *P Malus Assyria, quam alij vocant Medicam, venenis medetur: Fo-* lib. 12. c. 3.
lium eius est Vnedonis, intercurrentibus spinis: Pomum ipsum alias non manditur, odore pra-
celit foliorum quoque, qui transit in vestes una conditus, arcetque animalium noxia Arbor
ipsa omnibus horis pomifera est, & Virgilio.

- „ Media fert tristes succos, tardumque saporem
- „ Felicis mali, quo non praesentius vllum
- „ (Pocula si quando saevae infecere nouercae
- „ Miscueruntque herbas, & non innoxia verba)
- „ Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Sed in sacra ^r pagina fructus arboris scientiae boni & mali dicitur bonum ad vescendum; Gen. 3. 6.
 quem quum comedisset Eua, dedit viro suo, qui comedit; cui sane saporis asperrimi, & acer-
 rimi citrum experta, viro comedendum non dedisset. Non igitur e citriorum genere fuit
 fructus arboris scientiae boni & mali. Num Persicum malum illud extitit? Sane inter poma An persicus
 Persica, quaedam sunt qualia describitur a Mose, *f bonum ad vescendum, & pulchrum ocu-* arbor, aut
lis, aspectuque delectabile. Quin & arbor Persea (diligentiores Autores Plinium ^r docuere) persica.
 venenata primam in Perside originem habuit, inde poenarum causa a regibus translata in loc. cit.
 Aegyptum, peregrino solo mitigata, reddita fuit salutifera: quod alij de Persico scribunt; lib. 15. c. 13
 etenim Columella ^r de vtraque arbore scribit in Hortorum cultu: lib. 10. f.

- „ Armenijsque, & cereolis, prunisque Damasci
- „ Stipantur calathi, & pomis quae barbara Persis
- „ Miserat (vt fama est) patrijs armata venenis
- „ At nunc expositi paruo discrimine laeti
- „ Ambrosios praebent succos oblita nocendi.
- „ Quin etiam eiusdem gentis de nomine dicta
- „ Exiguo properant mitescere Persica malo.

Plinius tamen a Persicis ad Persea venenum transtulit in Perside, scribens: ** Nam Persica* lib. 15. c. 13
arbores sero, & cum difficultate transiere, ut quae in Rhodonihil ferant, quod primum ab
Aegypto earum fuerat hospitium. Falsum est, venenata cum cruciatu in Persis gigni, & poe-
narum causa a regibus translata in Aegyptum, terra mitigata. Idenim de Persea diligentio-
res tradunt, quae in totum alia est, myxis rubentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit.
Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perside propter supplicia translata, sed a Perseo Mem-
phisatam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituit, in honorem atavi sui.
Semper autem folia habet & poma, subnascentibus alijs. Caelsepinus Plinium audit, putatq;
Persea diuersum pomum a Persico, nobis Anacardum esse Orientale: dicit enim: Persea lib. 2. de
apud Plinium arbor est in Perside venenata, translata in Aegyptum mitigata est: eius fructus arb. c. 19.
myxis rubentibus similis est: nec extra Orientem nasci voluit, & mox: Ab Anacardo igitur
non abhorrent conditiones traditae Persea; nam similis est myxis rubentibus, ut Plinius testa-
tur: depressus autem est, amygdala modo, cui Theophrastus comparat: praeterea venenum con-
tinet, licet alicubi innoxie comedatur. Ponit autem Myxa Plinius in prunorum & genere, lib. 15. c. 5
traditque nasci in monte Damasco. Theophrastus vere Persicum, & Perseam Aegypti & 3.
arborem ponit inter eas, quae mutatione locorum miras mutationes in sui natura subeant. 2. hist. c. 3.
 Dioscorides, a quo Plinius, infit de Persea: *Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside* c. 3. c. 5.
 exitiosam esse, translataque in Aegyptum, mutata natura in cibos receptam. Galenus ^r item, 4. hist. c. 2.
 Hanc etiam plantam (ait de Persea) vidi in Alexandria, quae & ipsa magnis arboribus est ad. lib. 1. c. 146
 numeranda. Tradunt autem fructum huius apud Persas adeo noxium esse, ut edentes interi- 1. de alim.
 mat: in Aegyptum vero translata in esculentam mitescere; & pyrorum, malorumque modo, fac.
 cum quibus & magnitudine contendit, esitari. Quod & alibi ^r repetit iisdem fere verbis 11. de med.
 Galenus. Ceterum vtcunque sit, siue Persica malus, siue Persea, siue vtraque arbor mu- comp. c. 10.

D tatione loci de mortifera mutata fuerit in salutarem, eximie refert conditiones arboris sci- Digressio de
 entiae boni & mali, quae primum in paradiso creata fructum edidit hominibus *f exitalem* ligno Crucis
 deinde transplantata in monte Caluario prope Ierosolymam fructum tulit humano gene- Gen. 2. 17.
 ri salutiferum: quod aperte satis in Canticis videtur exprimere Salomon, inquiens in persona
 Dei: *Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua: ibi violata est genitrix tua:* Cant. 8. 5.
 siquidem sub arbore crucis, quae fuit forsan portio arboris scientiae boni & mali, transplan-

rata in Caluarium, per mortem Christi Redemptoris Deus mortuum ob peccatū genus hu-
manum suscitauit ad vitam gratiæ: dicitur autem arbor substantiue malus, quia fuit lignum
pomiferum e malorum genere: sub eadem arbore malo dicitur corrupta mater humani ge-
neris, quia desijt ibi Synagoga, quæ mater erat omnium fidelium ad illud tempus: desijt au-
tem amisso sacerdotio, & regno in morte Domini Saluatoris. Ibidem sub eadem arbore
dicitur violata genitrix humani generis, quæ fuit Eua, dum in paradiso per escam pomi
amisit innocentiam. Quem locum Lyranus transtulit ad matrem Virginem, quæ iuxta cru-
cem doloribus veluti parturientis propemodum exanimata fuit. Sed D. Augustinus ex
1. Corin. 15. 22. *rat: In Adam quippe omnes morimur, ut ait idem, & in Christo omnes resurgemus.* Hæc
1. 2. 3. d. lib. 1. c. 18. aperte quoque satis confirmat Ecclesia, recipiens hymnos Aurelianeusis Episcopi Theo-
dulphi,

„ Crux fidelis, inter omnes	„ Ipse lignum tunc norauit
„ Arbor vna nobilis:	„ Damna ligni ut solueret,
„ Nulla sylua talem profert	„ Hoc opus nostræ salutis
„ Fronde, flore, germine.	„ Ordo depoposcerat,
„ De parentis protoplasti	„ Multififormis proditoris
„ Fraude facta condolens,	„ Ars ut artem falleret:
„ Quando pomi noxialis	„ Et medelam ferret inde,
„ Morte morsu corruit:	„ Hostis unde læserat.

Dicitur Dæmon, primos parentes decipiens, forte multiformis proditor, sub forma ser-
pentis, humanum caput habentis, eos decepit, qualis pictus aspicitur in antiquis picturis,
arbori scientiæ boni & mali aduolutus, cum Eua prima mortalium omnium matre colloqui.
Mitto quæ Gulielmus Durandus ait, crucem Domini constare ex quatuor lignorum spe-
ciebus, allato celebri disticho:

„ Pes Cedrus est, truncus Cypressus, Oliua supremum,
„ Palmaque transuersum, Christi sunt in Cruce lignum.

Quæ vnico versiculo complectitur, non sine discrimine Glossa in Clementina prima di-
cens: *Fertur etiam Crux quatuor genera lignorum habuisse: scilicet Cedrum in stipite, Pal-
mam in palo per longum, Cupressum in ligno ex transuerso, Oliuam in tabula super Crucem,*
loco quarti brachij: & datur versus:

„ Ligna Crucis palma, cedrus, cupressus, oliua.

Hæc eadem lignorum genera cl. Mallonij * notatu, contemplatur B. Augustinus, & Franci-
scus Samaritanus, & Magnus Albertus, & D. Bernardus, & Lodolphus, & Ant. Glissandus, & Iac.
Voragineus, * qui etiam quatuor horum lignorum mysteria explicat. Beda Venerabilis in
Collectaneis & Floribus ait ex Cedro, Pinu, Buxo, & Cypresso factam esse. D. Chryso-
stomus in Oratione de Veneratione Crucis, Anastasius Sinaita, & Ioannes Cantacuzenus,
assertione contra Mahumetem, dicunt crucem esse ex Cypresso, Pinu, & Cedro. Cete-
rum ista mystice sunt accipienda; non quia multis istis lignis connexa Crux inepta fuisset
ad corpus grauissimum sustinendum, secus ac opinetur Mallonius; nam corpus Christi neq;
grauissimum fuit, neque sustineri non potuit Cruce facta lignis illis duris, & impense soli-
dis: at bene quia ligna pretiosa non fuissent a ludæis electa pro formanda Cruce illi, quem
opprobriosa morte inter duos infames latrones afficere voluerunt. Vere S. Anastasius
Martyr in suis Anagogicis contemplationibus innuit aperte nobis trium lignorum Crucis
mysticum sensum, inquit: *Nonnulli autem tanquam in nemoribus & hortis fructum fe-
rentes, velut in trium arborum ligno, subinclinatam habebant Crucem, quam amplectantur;*
qua germinauit ex tribus lignis, bene coloratum producentes fructum animæ sanctificationem,
*Christum inuocantem, qui in Crucis ex tribus arboribus confecta ligno recubuerat, & obdormi-
nerat.* Recte non admittit Mallonius commentum de ligno Crucis positum a Gottifredo
Viterbiense, & dum ait, Post diluuium a Setho Noe filio repertum Adami sepulchrum, cuius
peccatum ut expiaret, contendisse ad paradysum terrestrem, & a Cherub illum gladio flam-
meo versatili custodiente, petiisse oleum misericordiæ, quo effuso super tumulum Adami,
scelus eius expiaretur: At ille Cherub pro oleo baccas tres dedisse Setho, iubens ut eas

A complantaret super Adæ sepulchro; inde tria vitgulta nata, quæ postea coaluerint in vnum stipitem, qui tandem adoleuerit in arborem maximam. De qua lignum succisum, aduectumque Ierosolymas ad templi Salomonis ædificium cum alijs plerisque lignis; ast hoc nunquam ex usu esse potuisse Architectis, vt alia. Sed tamen eo Salomon utebatur vtcunque suo in palatio construendo, qua hortus versus ædificium protendebatur. Quod lignum adspiciens Regina Saba, Salomonis tunc hospita, mirum in modum exhorruit portentum quod in ligno nouerat: & ad patriam regressam scripsisse Salomoni, vidisse se in ædificio sui palatij lignum, in quo innocens esset occidendus; vnde totius Hebraici regni ruina subsequeretur: notisque lignum quale foret, aperuit. Salomon lignum ex ædificio tolli iussit, atque sub terra sepeliri. Quo loci postea famosa piscina probatica excauata. Christi vero passione iam aduentante lignum paulatim detegi captum, & aquis supernatare; & educum ad templi parietes externos apponitur: & quum Crux paranda Christo foret, infelix illud lignum, inquit Hebraei, accipiat, quod cuilibet operi bono fiundo ineptum est. Quare ex ipso Crux Christi fabricatur. Hanc rem a nobis compendiose relatam, fusius afferunt Mallonius, & Viterbiensis; qui gratis absque veterum vlllo testimonio classico, frustra nobis obtrudere conatur fabellam olei a Setho petiti, & trium baccarum, a Cherub acceptarum de terrestri paradiso, complantatione, coitioneque in arborem magnam, cuius lignum ea portenta dederit, quæ narrantur a Chronologo. Licet non ita fabulosa videri possint, quæ de Regina Saba cognoscente lignum futuræ Crucis reuelante Domino, dicuntur; quum etiam Reges alij Orientales Magi reuelante stella Natales Domini procul agnouerint. Longe verisimiliora sunt quæ de ligno Crucis e sola quercu proferunt ^b Lipsius, Ciacconus, ^k Bosius, & Silius Creta ^l concinens,

„ Quem post quam diro suspensam robore vidit,

& infra:

„ Erectum suffixum robore mœstis

„ Ostentabat ouans populis . . .

C Idem fere Sedulius ^m in opere suo Paschali: sed vt poetice lignum omne durum, & magnum, aptumque Cruci construendæ Robur appellari potuit: & passim Cruces e robore fieri consueuerint: Attamen Salomon ait in allato Canticorum ⁿ loco, lignum, ex quo scitata fuit Ecclesia, & sub quo corrupta, & violata fuit Ecclesiæ mater Synagoga, fuisse non quercum, sed arborem Malum; quercus autem Malus non est, quia pomifera non est. At vero si tantis in tenebris antiquitatis, meæ cæcutienti menti quid videre licet, ac effari, dicam ingenue quid opiner. In primis valde mihi probabile videtur, procul a fabella Viterbiensis, ex eodem ligno primum Adamum hausisse sibi mortem, & humano generi toti perniciem: atque secundum Adamum, Christum Dominum, sibi quidem hausisse mortem, sed humano generi vitam immortalem; sicut in eodem loco sepultus fuit Adam, & Christus: vt clare testatur cum D. Hieronymo B. Augustinus asserens: ^o Audite

aliud sacramentum fratres charissimi: Hieronymus presbyter scripsit, ab antiquis & senioribus Iudeis se certissime cognouisse, quod ibi immolatus sit Isaac, ubi postea Christus crucifixus est. Denique ab eo loco, vnde beatus Abraham iussus est proficisci, tertio die ad locum ubi Christus crucifixus est, peruenitur. Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipso loco ubi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus. Et vere fratres, non incongrue creditur, quia ibi erectus sit medicus, ubi iacebat egrotus. Et dignum erat, vt ubi ceciderat humana superbia, ibi se inclinaret diuina misericordia. Et sanguis ille pretiosus, etiam corporaliter puluerem antiqui peccatoris dum dignatur stillando contingere, redemisse dicatur, Hæc enim, fratres charissimi, secundum quod potuimus, diuersis scripturarum voluminibus pro anima nostra profectu collegimus, & charitatis contemplatione suggestimus. Quare nos quidem non ab re censemus, idem esse lignum pomiferum scientiæ boni & mali, de quo tum primus Adamus mortiferum pomum decerpit in nostri perniciem, tum secundus Adamus Christus pendens salutem humano generi sanguine suo moriendo produxit. Quod Ecclesia mater cum Aurelianensi Præsule quotannis concinit, vt uuper vidimus. Damus quidem Lipsio Boscoque, Cruces olim communiter fieri solitas e quercu, ligno prompto, forti, & obuio; sed Crucem Domini peculiariter ad mysterium huma-

^b 3. de Cru.
cap. 13.
ⁱ lib. de Cru.
cap. 30.
^k 1. de Cru.
cap. 6.
^l lib. 1.

^m lib. 3.

ⁿ Cant. 8. 5.

Opinio propria de arbore scientiæ boni, & mali

^o to. 10. 162.
c. d.

^y 3. de Cru.
cap. 13.
^z 1. de Cru.
cap. 6.

Arborem il-
lam in orbe
unicam.

Gen. 2.
9. 17. &
3. 3. 5. &
seqq.

to. 3. 253.
m.

næ redemptionis ex eo ligno fuisse censemus, ex quo pridem anguis hominem sibi seruum A
fecerat, ac Deo rebellem; ut Misericors Deus, homini venenato medelam ferret inde, ho-
stis vnde læserat. Neque probabilitate caret antiquum ramum arboris scientiæ boni, quem
Dæmon occuluerat, intactum hominibus iacuisse diu prope Caluariæ locum, iusto Dei iu-
dicio, pro formanda cruce Saluatori, translatum eo de terra paradisi, contactuque corporis
Christi sanctificatum, & conspersione sanguinis Domini virulentiam omnem antiqui ser-
pentis extinctam. Deinde sumo ex sacra pagina singularem prorsus & unicam extitisse ta-
lem arborem: tum quod Ecclesia canat eodem hymno de ligno Crucis, & arbore scientiæ
boni & mali: *Inter omnes arbor una nobilis: nulla sylua talem profert*: tum Moses ^a antea,
semper de ligno scientiæ boni & mali loquitur tanquam de singulari & unico, sicuti de ligno
vitæ, & ponens arborem scientiæ boni & mali, simul cum arbore vitæ in medio paradisi:
medium etenim paradisi unicum est, non plura; quare necessario lignum scientiæ boni &
mali, sicut & lignum vitæ, singulare penitus & unicum est, non plura: nec extra paradisum
reperiri, nascique potuit vllatenus. Nec erat expediens, ut plures essent arbores scientiæ
boni & mali; quia sat erat unica propter finem cuius gratia condidit eam Deus; qui finis fuit
ut homo, quem Deus constituerat Dominum omnium corporearum creaturarum, agnosce- B
ret atque pateretur se subditum esse Domino Deo; quorum veritatem luculente nos edo-
cuit D. Augustinus, inquires: ^b in explicatione Psalmi septuagesimi: Porro autem si
peruerse voluerit homo imitari Deum, ut quomodo Deus non habet a quo formetur,
non habet a quo regatur, sic ipse velit sua potestate uti, ut quomodo Deus nullo forman-
te, nullo regente viuat: quid restat, fratres, nisi ut recedens ab eius calore torpescat, re-
cedens a veritate vanescat, recedens ab eo quod summe atque incomparabiliter est, in
deterius mutatus deficiat? Hoc diabolus fecit, imitari Deum voluit, sed peruerse; non
esse sub illius potestate, sed habere contra illum potestatem. Homo autem positus sub
præcepto, audiuit a Domino Deo, Noli tangere. Quid? Hanc arborem. Quid est enim
illa arbor? Si bona est, quare non tango? Si mala est, quid facit in paradiso? Prorsus
ideo est in paradiso, quia bona est: sed nolo tangas. Quare non tango? Quia obedi-
tem te volo, non contradicentem seruum: ad hoc serue, sed noli male serue. Serue audi
prius Domini iussum, & tunc iubentis disce consilium. Bona est arbor, nolo tangas.
Quare? Quia Dominus sum, & seruus es. Hæc tota causa est. Si parua est, dedigna- C
ris esse seruus. Quid autem tibi expedit, nisi esse sub Domino? Quomodo eris sub Do-
mino, nisi fueris sub præcepto? Porro si expedit tibi esse sub Domino & sub præcepto,
quid tibi iussurus erat Deus? Aliquid enim quærit abste: Offer mihi sacrificium dictu-
rus est tibi? Nonne ipse fecit omnia, in quibus & te fecit? Obsequere mihi dicturus est
tibi, siue ad lectum quum requiesco, siue ad mensam quum me reficio, siue ad balneas
quum lauo? Quia ergo nullo abste indiget Deus, nihil tibi debuit iubere? Si autem de-
buit aliquid iubere, ut te, quod tibi expedit, sentire es sub Domino, ab aliqua re pro-
hibendus eras, non propter illius arboris malitiam, sed propter tuam inobedientiam. Nō
potuit Deus perfectius demonstrare quantum sit bonum obedientiæ, nisi quum prohibu-
it ab ea re quæ non erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmam, sola ibi inobedientia in-
uenit poenam. Bonum est, nolo tangas. Non enim non tangendo moriturus es. Nun-
quid qui hinc prohibuit, alia subtraxit? Nonne est paradisos fructuosus plenus arbori-
bus? Quid tibi deest? Hoc nolo tangas, hinc nolo gustes. Bonum est, sed obedientia D
melior. Proinde quum tetigeris, nunquid arbor illa malum erit ut moriaris? Sed ino-
bedientia te subiecit morti, quia prohibita tetigisti. Ideo arbor illa appellata est scien-
tia dignoscendi boni & mali, non quia inde talia quasi poma pendebant; sed quicquid
esset arbor illa cuiuslibet pomi, cuiuslibet fructus esset, ideo sic vocata est, quia homo qui
nollet bonum a malo discernere per præceptum, discreturus erat per experimentum,
ut tangendo vetitum, inueniret supplicium. Quare autem tetigit, fratres mei! Quid
illi deerat? Dicatur mihi, quid illi deerat in paradiso constituto, in media opulencia,
mediisque delitijs? cui magnæ delitiæ erant ipsa visio Dei, cuius faciem quasi inimici
timuit post peccatum? Quid illi deerat ut tangeret, nisi quia sua potestate uti voluit,
præceptum rumpere delectauit? Ut nullo sibi dominante fieret sicuti Deus, quia Deo
nullus

A nullus utique dominatur. Hæc D. Augustinus. Ex quibus apparet, ad explorandam hominis obedientiam, & ad servitutem sibi ab homine præstandam sufficisse Deo singularem & unicam tantum in paradiso voluptatis arborem condere scientiæ boni & mali; decuisseque id summam Dei misericordiam, & benignitatem erga creaturam ad imaginem & similitudinem suam efformatam; non ponere plures eiuscemodi plantas, quæ pulchritudine, & suavitateque sua passim occurrentes hominibus primis, illos allicerent ad transgressionem Divini mandati. Sic igitur unica fuit arbor scientiæ boni & mali a Deo cõdita in paradiso, comparabilem aliam non habens. Hanc sane D. Augustinus nunc asseruit appellatam arborem scientiæ boni & mali, non quia fructus eius comestus in animo parere posset scientiam boni & mali; sed quia in eius esu transgrediens homo præceptum Dei per experimentum agnovit in semetipso bonum innocentiae, ac immortalitatis deperditum; & malum culpæ, vitæque laboriosæ, mortalitatisque in quod inciderat. Quam sententiam accipiunt passim omnes Theologi, quoad utramque partem, recedentes a Iosepho, qui dicit arborem habuisse vim producendi scientiam: Porro Deus Adamum & uxorem de ceteris plantis gustare iussit, una arbore scientiæ solum illis interdixit, præmonitis si attigerint, confestim exitium eis affuturum. Quum autem per id tempus nullum esset inter animalia dissidium, & serpens familiariter cum Adamo ac uxore degeret, inuidebat eis felicitatem venturam, si iussis Dei parere perseverarent. Et ratus in calamitatem casuros, si mandata neglexissent, malitiose persuadet mulieri ut de arbore scientiæ gustaret, assueverans inesse ei vim dignoscendi boni ac mali de qua si gustassent, beatam nihiloque deteriore quam Deus vitam acturos. Atque hoc pacto mulierem subvertit, ut mandatum Dei contemneret. Quæ gustato arboris fructu, ciboque hoc delectata, etiam Adamo usum eius persuasit. Iamque se nudos esse sentiebant, & de regimento sibi dispiciebant; arbori enim acuminis, & cogitandi vis inerat. Contra tamen omnes obijciunt Iosepho, quod arbor materialis vim non habeat alimento suo corporali cognitionem in intellectu, qui facultas est incorporea, producendi. Sed hac in re fortasse licet bit e sacra pagina dissidium hocce componere, si dicamus arborem scientiæ tum ante sui fructus comestionem habuisse facultatem producendi cognitionem boni & mali cuiuslibet in animo comedentis; tum post comestionem experimento cognovisse primos homines & bonum quod amiserant, & malum in quod inciderant, mandata Dei transgredientes. De primo quod opponitur, facile diluas, quia materiale simpliciter quidem ex sui natura non habet potestatem in immateriale; sed iussu Dei, qui vocat ea quæ non sunt, & tamquam ea quæ sunt, materiale potest agere penitus in immateriale: sic ignis materialis in inferno mire misereque torquet æternum immateriales angelos cæcodæmonis, quia verbo Dei paratus est diabolo & angelis eius. Præterea nulla planta de se concedens in alimentum hominis potest eius vitam in æternum conservare; sed hoc iussione Dei concessum est uni arbori vitæ, quam ideo Deus arborem vitæ nuncupavit; legimus enim: Nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & vivat in æternum. Et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis. Ut igitur arbor vitæ poterat hominem in æternum servare, non simplici facultate naturæ stirpis; etenim nihil agit physice ultra vires proprias; propria vero plantæ virtus instaurare non potest humido suo radicali radicalem penitus humorem corporis humani; quia radicalis humor humani corporis est longe præstantioris essentiæ, ac speciei quam sit humor ille radicalis, qui sub anima vegetali longe viliori reperitur in planta qualibet, Aristotele decernente, ad aliam formam aliam esse materiam; & animam intellectuam in humano corpore differre separarique posse ab alijs animæ partibus, nedum specie, sed etiam genere, tanquam æternum a corruptibili, & esse præstantissimum omnium animarum, principalissimum, & dominum secundum naturam: incorruptibile namque prius tempore, natura, & dignitate quocumque corruptibili; proinde rationalis anima in homine longe nobilior est quam vegetalis in arbore vitæ, materiaque arboris vitæ longe dignitate cedit humido radicali corporis humani, quare non potest physice ipsum instaurare secundum eundem gradum perfectionis: at hoc illi solum inest a Dei voluntate, diuinoque præcepto: dum Deus voluit & nominavit illam esse arborem vitæ. Sic omnino Deus nominans arborem scientiæ boni & mali, dedit illi facultatem ad aliarum arborum omnium differentiam, ut comedentes illius fructum animo conciperent & induerent scientiam boni & mali, nedum corpore nutrimentum, Insuper

Gen. 3.6.

Quomodo
D. Augusti-
no fuerit ar-
bor scientiæ
boni & mali.

lib. 1. antiq.
cap. 1.

† Mrg. 7. sen.
dist. 7.

Arbor scientiæ
fructu
suo num pa-
tere potuerit
in animo co-
medentis.
Rom. 4.7.

Matth. 25.
41.

Gen. 3.22.
23.

2 phys. t. 26
2. de an.
t. 21.

K 1. de an.
t. 82.

Arbor scientiæ
ut in ani-
mo come-
dentis eius
fructum ge-
nerare potue-
rit cognitio-
nem.

autem

autem Adam, & Eva coniuges ante comestionem pomi habuerunt a Deo infusam scientiam rerum omnium corporearum, speciatimque scientiam boni & mali, sicut antea ¹ legimus in sacra pagina hic repetenda: *Deus creavit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipsam, & secundum se vestiuit illum virtute. Numerum dierum & tempus dedit illi: & dedit illi potestatem eorum quæ sunt super terram. Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatilium. Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium, & linguam, & oculos, aures, & cor dedit illis excogitandi, & disciplina intellectus repleuit illos. Creauit illis scientiam spiritus, & sensu impleuit cor illorum, & mala & bona ostendit illis. Posuit oculum suum super corda illorum ostendere illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum eius. Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditauit illos. Testamentum æternum constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua ostendit illis. Et magnalia honoris eius vidit oculus eorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.* Vnde constat apertissime primos parentes humani generis ambos habuisse a Deo scientiam infusam, qua cognoscebant intime cunctas creaturas, maxime corporeas, atque speciatim arborem scientiæ boni & mali. Cuius naturam etiam per eandem scientiam infusam optime cognouisse debuit Adam, qui per optime dicitur ante lapsum cognouisse naturas omnium animantium, & ijs congruentia nomina imposuisse: vnde recte Plato scribit in Cratylō, qui primum nomina rebus imposuit, habuisse virtutem humana maiorem: quum D. Augustino nomen Adam communiter ibi signet vtrumque hominem primum; Adamum scilicet ac Euam; ait enim: *Porro ille Seth resurrectio interpretatur, & Enos filius eius interpretatur homo, non sicut Adam. Et ipsum enim nomen interpretatur homo; sed commune perhibetur esse in illa lingua, id est, Hebræa, masculino & femina: nam sic de illo scriptum est, Masculum & feminam fecit eos, & benedixit illos, & cognominauit nomen eorum Adam. Vnde non ambiguum sic appellatam fuisse feminam Euam proprio nomine, ut tamen Adam quod interpretatur homo, nomen esset amborum.* Ex quo loco mira concordantia ponitur Mosis ¹ cum Ecclesiastico ² nuper allatis, asserentibus Adæ, ac primis hominibus creatis a Deo infusam fuisse scientiam creaturarum omnium, quæ sunt magnalia Dei, speciatimque animantium, adeoque arboris dignotionis boni & mali. Quo stante quæro num Adam iste cognouerit naturam & vires arboris scientiæ boni & mali? si negas, aperte contradicis tum Mosis scribenti Adam imposuisse nomina cunctis animantibus congruentia; quum animantium nomen complectatur & plantas; & qui nouit naturam & proprietates animalium, ignorare nō debeat naturam & proprietates plantarum, quæ sunt vt simpliciore, ita cognitu faciliores. Contradicis etiam Ecclesiastico, qui dicit de Deo: *& mala & bona ostendit illis, & magnalia operum suorum:* inter quæ numeratur arbor illa scientiæ boni & mali. At si dicas primos homines per scientiam infusam a Deo ante pomi gustatum habuisse perfectam cognitionem creaturarum omnium infra se, speciatimque arboris scientiæ boni & mali, vt post Moysen tradit Ecclesiasticus; vel agnouerunt illam arborem habuisse vim producendi scientiam boni & mali effectiue, vel non, sed solum per experientiam. Si secundum adstruas cum communi schola, similiter aduersantem habes diuinam Scripturam asserentem homines illos habuisse per scientiam infusam a Deo cognitionem boni & mali, quæ maior est & perfectior omni, quæcunque per experientiam comparari valeat: & serpenti suadenti pomi comestionem sub prætestu comparandæ sibi similitudinis cum Deo, per agnitionem boni & mali, respondissent, optime senosse per infusam sibi a Deo scientiam quid intersit inter bonum & malum, & esse se factos ad imaginem ac similitudinem Dei; neque debere se malum facere coram Domino violantes eius mandatum, vt aliam cum Deo similitudinem per inobedientiam sibi comparare gestirent. Quod si primum dilemmatis membrum verum accipiens asseras homines primos per infusam sibi a Deo scientiam creaturarum corporearum omnium agnouisse arborem scientiæ boni & mali, per esum fructuum suorum communicare posse scientiam boni & mali effectiue, prorsus independentem a scientia infusa, & a Deo; plane caliditas apparet admirabilis in tentatione serpentis, & suasionem Eux; nam Dæmon ita forte ratiocinatus fuit, Deus quidem omniscius est, sed a semetipso; vos autem habetis omnium rerum

1 cap. 8.

m Eccli. c. 17

n Gen. 2.

19. 20.

o 15. de Ciu.

cap. 17.

Adam esse
nomen com-
mune vtri-
que primo
parenti.

p Gen. 2. 19.

20.

q cap. 17. 6.
& seqq.

A rerum scientiam, sed a Deo vobis infusam; unde Deo inferiores estis; quod si volueritis esse sicut Dij scientes bonum & malum, non per scientiam ab alio vobis datam; sed a vobis metipsis, vel nolente Deo, comedite de ligno scientiæ boni & mali; nam vos calore vestro naturali conuertentes in vestri substantiam alimentarem fructum illius, vobismetipsis actione vestra pura comparabitis veram scientiam boni & mali, & hac ratione fueritis omnino sicut Dij, scientes bonum & malum, non ab alieno munere, sed a vobismetipsis: Quæ fallax argumentatio statim Euam caput, & per Euam Adamum virum, natura propensos ad perfectiones diuinas acquirendas; qui peruerse voluerunt imitari deum, volentes esse domini, & indignatis esse serui, vt nuper obseruauimus ex D. Angustio; ¹ qui recte dicit alibi, *I Adam superbia cecidit: & alio loco clarius, ² de raptu diuinitatis: Sed qui rapuit? Adam. Quis rapuit primo? Ille qui seduxit Adam. Quomodo rapuit diabolus? Ponam ³ sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo: usurpauit sibi quod non acceperat. Ecce rapinam: usurpauit sibi diabolus quod non acceperat, perdidit quod acceperat, & de ipso calice superbiæ suæ ei, quem decipere volebat, propinquit. Gustate, inquit, & eritis sicut Dij: Rapere voluerunt diuinitatem, perdididerunt felicitatem. ille ergo rapuit, & ideo exoluit.* Voluit homo scientiam boni & mali acquisitam per esum pomi vetiti, & perdidit infusam per Dei gratiam; qua debuerat erudire posteritatem successiua traditione. Præterea quum sermo Dei sit efficax, & vinus est, vt ait Apostolus; ⁴ quia ipse dixit, & facta sunt. Dum ergo Deus dixit arborem scientiæ ⁵ boni & mali, vere plantam fecit procreatricem scientiæ boni & mali in animo comedentis. Nec accipere possum hoc nomen arbori fuisse impositum ab euentu post peccatum primi parentis ab Adamo, vel; Mose; nec proxime ante peccatum a Diabolo; ⁶ vt opinatur ⁷ Abulensis; quia nimis clara sunt verba Dei ante tentationem diabolicam, & ante peccatum primorum parentum, præcipientis illis in sacra pagina: ⁸ Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum: Præcepitq; ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas: in quocumq; enim die comederis ex eo, morte morieris. Non enim potuisset homo cognoscere determinatam arborem, a cuius fructuum comestione prohibebatur, nisi Deus eam nominatim expressisset: Qui vero tale nomen impositum dicunt vela serpente, vel ab Adamo, vel a Mose ex euentu tum amissionis boni, tum lapsus in malum propter peccatum, aut dissimulant verba præcepti Diuini primis hominibus dati, aut violenter extorquent e posteriori sententia sacre scripturæ, quod expresse positum fuit in præcedenti. Quare sententia Iosephi de arbore scientiæ boni & mali videtur diuinæ paginæ veritatisque consentanea. Habuerunt ex esu pomi scientiam tamen experientialem, vt communiter dicitur, Adamus & Eua; tum boni deperditi, & mali sibi comparati; tum etiam boni & mali cuiuslibet alius absolute, sed non ita perfectam, sicut erat scientia infusa diuinitus eorum mentibus, quam transgressione diuini præcepti perdid-
C runt. Sed & ex esu pomi scientiam boni & mali satis imperfectam sibi conquiſuerunt, imperfectiorem multo, quam si non vetitum sibi fuisset a Deo pomum illud; etenim & a sacra pagina didicimus, quod *in animam s. maleuolam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*: & ab orthodoxis habemus Angelos & malos per peccatum amisisse multum suæ naturalis cognitionis, vt antea ⁹ late notauimus: & ab Aristotele nouimus actus perfectionesque non esse, neque fieri, nisi in patiente ¹⁰ disposito. Hæc de arbore scientiæ boni & mali vera & reali.

De fructu arboris humanæ sapientiæ nostro in Schemate delineata.

Cap. XXVII.

A Rbor autem humanæ sapientiæ, in Schemate nostro delineata, quum vera non sit, atq; realis, sed omnino symbolica, fructus itidem obtinet allegoricos, atque metaphoricos. Dubio procul humanæ sapientiæ fructus est, qui ex ea pendet effectus, posse docere, quod aperte satis edocet Aristoteles inquitens, ¹ *Et prorsus signum scientis est, posse docere.* Signum autem cum fructu coincidere, docet euidentissime sacra pagina, in qua legimus ² apertissime metaphoram istam: ³ *Attendite a falsis prophetis: qui veniunt ad vos in vesti-*

K

men-

mentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rappaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nun-
quid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit:
mala autem arbor malos fructus facit. Non potest arbor bona malos fructus facere, neq. arbor
mala bonos fructus facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem
mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Quibus euidentissimum est, Christum
Dominum sub arboris bonæ nomine bonos fructus ferentis indicare veros prophetas, ve-
rosque sapientes veram doctrinam addiscentibus afferentes; nam verum & bonum transcen-
dentia sunt, quæ semper in omnibus coincidunt, & ad inuicem ubique conuertuntur: per
arborem vero malam malos fructus facientem significare falsos prophetas falsam doctrinam
prædicantes, falsosq. doctores falsa dogmata proferentes. Vnde liquido patet fructus arbo-
ris humanæ sapientiæ nihil aliud esse, quam doctrinas, quas addiscentes accipiunt a suis docto-
ribus. Id ipsum repetit alibi Dominus, iniquen: *Ideo dico vobis: Omne peccatum, & blas-*
phemia remittetur hominibus: spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicumque dixe-
rit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum San-
ctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonam, &
fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum: siquidem ex fructu
arbor agnoscitur. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui. quum sitis mali? Ex
abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus ho-
mo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod
locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificabe-
ris: & ex verbis tuis condemnaberis. Vnde plane constat, arborem esse symbolum doctri-
næ, verbaque docentis esse fructum atque signum suæ sapientiæ, vel ignorantia præuæ.
Quapropter etiam Socrates id agnoscens, adolescenti, quem pater erudiendum sibi dudum
obtulerat, dixit: *Loquere, vt te videam:* & in Philebo Plato tractans de summo bono,
constituit, Male loqui non polse, qui mali non sunt. Et euidentius Aristoteles, *Sunt er-*
go ea, quæ sunt in voce, earum quæ sunt in anima passionum nota: & ea quæ scribuntur, eo-
rum quæ sunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eadem, sic nec eadem voces.
Quorum tamen hæc primum nota sunt, eadem omnibus passionibus animæ sunt: & quorum hæc
similitudines, res eadem. Ex quibus liquido constat, sapientiam, quæ passio est animæ,
siue habitus intellectus, vt alibi docet Aristoteles, per voces ac verba docentis, & per
scripta discipulis impertiri, atque communicari. Quod vtrumque significare volens au-
tor nostri Schematis, aptissime representauit in gemmula Cupidinem pusionem, qui est
Amor sciendi cunctis hominibus & ab ortu naturæ insitus, omni conatu niti trahere ad se ca-
cumen arboris annosæ sapientiæ (namque sapiens iuuenis esse non potest, sed in senibus
tantum inuenitur habitus sapientiæ, quo possunt ignaros iuuenes erudire) vt auiculam in
eo stantem, & caueam ex eo pendentem apprehendat: vel in hoc decorum seruans, quod
pueri maxime delectantur auibus, & eas canentes audire, sibi que capere, ac apprehende-
re gestiunt. Est etiam auis apertum symbolum sermonis ex ore loquentis effluentis; quo
nomine frequentissime Homerus verba nuncupat alata, & volueria, tanquam eorum pro-
prium epitheton. Quare pulchre Valerianus in Hieroglyphicis agens de Sinapi, sic
etiam ex Adamantio, Hesychio, & ex sacra pagina: Sinapis quidem semina primo aspectu
pusilla admodum videntur; verum ubi a perito agricola sata fuerint, in immensum coalescunt,
augenturque in arborem, in ramos, & in virgulta vnde quaque prorumpentia, in quibus Aues
cali congregentur, vt in sacris habetur Institutionibus. Aues igitur, hoc est, disputatores,
quod interpretatur Adamantius, quippe Rhetores, qui velut Aues cali lenibus pennis, verbo-
rum dumtaxat elegantium nitore freti, disciplinarum excelsa prius sectari, & ardua quæque
appetere videbantur: Pennata enim Homero verba: Et per bracteatas argento Columbe
pennas, sermones Dei Theologi aiunt intelligendos. Huiusmodi igitur Rhetores Alites, si-
mulat nostram in Sinapi incidere, ipsis denique rationibus, & rei ipsius veritate alle-
cta, non ingratam sibi sedem in ea delegerunt. Ex cuius quidem ramis, non ad-
modum delicate frondescentibus, vt tamen sua consistentibus, nullus forte loquen-
di decor, sed optima vita tantum ratio, quæ sola sit appetenda, decerpitur.
Quan.

c Matth. 12.
31. & seq.

a Xenophon
e 1. perihet.
cap. 1.

f 6. Ethic.
cap. 3.

g 1. Meta.
cap. 1.
b 2. Ethic.
cap. 8.

i lib. 57.

k Matth. 13.
31. & seq.

l Ps. 67. 14.

Quamquam Hesychius Aues loco hoc Evangelico accipi contemdit pro hominibus contemplationi deditis, qui si terrena aliqua tractare necesse habuerint, hoc est, si super Sinapis ramo quiescere contigerit, paulo post tamen volatu repetito, non ignauiter in sublime tollantur. Sic igitur Auicula stans in cacumine annosæ arboris humanæ sapientiæ, quam velut ad se trahere, apprehendereque gessit Amor sciendi, symbolum aptissimum est viri sapientis, alta doctrina conspicui, ac in orbe literario eminentis, qui cantu suo, sermoneq; vocali iuuenes erudit sciendi Cupidos. Hanc autem auiculam in Schemate fictam, ut apparet, esse Lusciniam arbitramur; quam esse typum hominis docti discipulos erudientis, apertissime constat e claficis; etenim obseruatu Pierij, ^m de Cygno, & Luscinia tractantis. Sane Plato, *Egyptica* ^m lib. 23. *doctrina nunquam immemor, quum felicem illam ciuitatem conderet, illic ferme ait* ⁿ Orpheum ^{Hierogl.} *Calliopes filium, quum a mulieribus fæde discriptus excessisset e vita, homine, quod erat, derelicto, in Cygnum emigrasse, mutata specie, ut qui insignis musicus fuerat, musicam itidem perseverantius exerceret. Hinc locum mutuatus est Horatius noster, quum in Cygnum abire se scribit ad Mecanatem:* ⁿ lib. 10. de ^{Rep. f.}

- ,, Iam iam residunt cruribus asperæ
- ,, Pelles, & album mutor in alitem
- ,, Superne, nascunturque leues
- ,, Per digitos humerosque plumæ.

Et quum piscium silentio vocalissimam opponeret harmoniam, ita de lyra canit:

- ,, O mutis quoque piscibus
- ,, Donatura Cygni, si libeat, sonum.

Platoni, ea super Orpheo scribenti, adsentitur Aeneas philosophus, qui quidem ubi ex Chaldaeorum, Egyptiorum, & Græcorum opinione, defunctorum animas euocari posse docet, Orphea Cygni specie euocandum ait. Quod si quis Homerum euocare voluerit, oportere cum Luscinia formam indutum apparere, & mox: Veluti post Orphea, ex antiquorum traditione, merito succedit Homerus, ita post Cygnum Luscinia locum tenet, quando Cygnus Orphei, Luscinia Homeri simulachrum est. Merito igitur in arbore humanæ sapientiæ totius, Autor nostri Schematis, non Cygnum, sed Luscinium apposuit, quod Orpheus theologica tantummodo tractasse videtur, Homerus autem vniuersæ sapientiæ humanæ pater audit apud omnes eruditos, a Platone, Aristotele, ceterisque disciplinarum omnium cultoribus frequentissime cum laude citatus ad priorum dogmatum confirmationem. Quin etiam Luscinia symbolum est doctoris ad sapientiam addiscentes quoslibet erudientis, alia ratione non vni- ca, primum quod filios proprios ad varietatem cantus erudire cernitur, quæ de re sic Aristoteles: ^o Iam vero Luscinia modulos suos pullos docere, versusque, quos imitarentur, tradere visa est: ut pote quum non perinde locutio, ut vox, per naturam proveniret, sed acquiri posset per disciplinam, & studium. Vnde homines quoque locutione utuntur varia, quum vocem omnes reddant eandem. Deinde quod optimi doctoris est varias habere sermonis figuras, varietati rerum explicandarum appropriatas, variosque modos explicandi; quæ sonorum varietas mira spectatur in vna Luscinia supra quaslibet auiculas; de qua Plinius ita: ^p *Lib. 10. c. 29*

scinys diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine, non in nouissimum digna miratu aue. Primum tanta vox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfecta musica scientia modulatus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto: promittitur renocato, infusatur ex inopinato: interdum & secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, crebre, extensus, ubi visum est, vibrans, summus, medius, imus. Breuiterq; omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiæ timentis ars hominum excogitauit; ut non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam efficaci auspicio, quum in ore Stefichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus; nec ydem omnibus, sed sui cuique Certant inter se, palamq; animosa contentio est. Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente, quam cantu. Meditantur alia iuniores, versusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibusq; recitent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quadam reprehensio. Ergo seruorum illis pretia sunt, & quidem ampliora, quam quibus olim armigeri parabantur. Scio sextertijs

Cur Homero
Luscinia, &
Orpheo Cy-
gnus dicatur

o 4. de part.
cap. 9. f.
Luscinia pul-
los suos cu-
nere docet.

Lib. 10. c. 29
Luscinia can-
tus celebra-
tus a Plinio.

Luscinia cā-
tus varietas
mira.

Lucinia ceci-
nit in ore
puelli Stesi-
chori.

Luscinia do-
cet canere
iuniores.

Lusciniarum
pretium ma-
gnum.

sex, candidam alioquin, quod est prope inusitatum, varisse quæ Agrippinæ Claudij principis con-
iugi dono daretur. Visum iam, sepe iussus canere cœpisse, & cum symphonia alternasse: sicut
homines repertos, qui sonum earum, addita in transversas harundines aqua, foramen inspi-
rantes, lingue parua aliqua opposita mora, indiscreta redderent similitudine. Sed ex tanta
tamq[ue] artifices argutia a quindecim diebus dehinc paulatim desinunt, nec ut fatigatas posses
dicere, aut satiatas. Mox æstu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia. Quibus
apertissime constat, analogiam esse miram Luscinij cum doctoribus humanæ sapientiæ; pro-
indeque auiculam huiusmodi rectissime poni symbolum Doctoris, voce præsentis discipu-
los erudientis. Denique Docturi præmeditari consuevere noctu lucubrant, quæ postera
die dogmata sapientiæ suis auditoribus addiscendi cupidis intelligenda proponant, atque
declarent; non enim ex tempore quis, quantumvis eruditus atque doctus, poterit unquam
seriam solidamque doctrinam auditoribus ore proloqui, sed nugas, & insulas effutiet vani-
tates: Quam sane lucubrationem, atque præmeditationem in auiculis huius cognouerit Va-
lerianus, adeoque Lusciniam posuerit hieroglyphicum lucubrationum inquit: Quo fa-

Luscinia hic
hieroglyphicū
lucubratio-
num.

ctum est, ut qui eam (de Luscinia loquitur) vernis mensibus per totam fere noctem dulci co-
modulamine delectari obseruarunt, vigilantiam ex eius hieroglyphico, nocturnasq[ue] lucubratio-
nes significari dixerint. Nam nisi literarum studijs summa inesset delectatio, mirificusq[ue] con-
centus, pro vniuscuiusq[ue] ingenij captu, haud facile reperias qui laboriosis vigilijs temere ve-
lit in senescere, atque assidua mentis agitatione consumi. Cui quidem sententiæ fauet, quod He-
siodus ex similitudine, quam de Luscinia ab accipitre in altu[m] rapta, miserabiliterq[ue] conquirente
posuit. Per Lusciniam, ut interpretes addunt, Poetam causa modulationis intelligit, semetip-
sum scilicet qui fuerat a Iudicibus vexatus: per accipitrem vero Iudices, ob rapacitatem, qui
Persæ fratris largitionibus corrupti inique iudicauerant. His apparet, optimo consilio no-
stri Schematis autorem in cacumine arboris humanæ sapientiæ posuisse Lusciniam auem,
tanquam hieroglyphicum aptissimum representare Doctorem e sublimi suggestu voce do-
centem iuvenes addiscendi cupidos, per pusionem Amorem indicatos.

Cauca sym-
bolum libro-
rum dogma-
ta sapientiæ
continen-
tium.

¶ 1. Per her-
cap. 1.

Cauca vero volucris canoris continendis apta, de sapientiæ arbore pendens in Sche-
mate nostro, symbolum est egregium scripti voluminis, in quo continentur delineatæ sen-
tentia virorum sapientum, quæ possunt addiscentem Iuuentutem erudire, scientiæque cu-
pidis omnino satisfacere: namque scripta sunt notæ doctrinarum, quæ præfuerunt, aut esse
potuerunt in voce viri scientifici docentis; ut apertissime constat ex Aristotele, non semel
allato, & nunc iterum afferendo, ad hoc propositum dicente: *Sunt ergo ea, quæ sunt in*
voce, earum quæ sunt in anima passionum notæ: & ea, quæ scribuntur, earum quæ sunt in vo-
ce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eadem, sic nec eadem voces. Quorum tamen hæc
primum notæ sunt, eadem omnibus passionibus animæ sunt; & quorum hæc similitudines, res
etiam eadem.

Epilogus.

Sic igitur apte fingitur in gemmula sub typo Cupidinis pusilli, Iuuentus addiscendi cupi-
da, de arbore vetusta humanæ sapientiæ maximo conatu satagens ad se trahere cacumen al-
tum, & apprehendere Lusciniam canoram Doctoris e sublimi voce docentis; & caucam
voluminis, continentem in se scripta viri sapientis. Quæ secundi Schematis est explicatio,

*Inter viros alia sapientia praestantes, esse qui non voce docere sint apti,
sed tantummodo scriptis.*

Schema III. Gemmae.

*Sapientum, sciendi Cupidos edocere valentium, tres esse classes.
Cap. XXVIII.*

Humana Sapientia, cuius participatione viri scientes erudire possunt iuventutem ^{1. Meta.} addiscendi cupidam, est omnis diuisa in partes tres: quarum vnā obtinent quicumque voce tantummodo possunt uti ad ignaros edocendos: aliam, qui non voce, sed tantum scriptis docendi munere funguntur: tertiam illi possident, qui valent ex æquo tam lingua, quam calamo sapientiam indoctis impertiri: Sane scriptis pariter & eloquio docuere iuuentutem, ac homines addiscendi cupidos, tum Plato in Academiae Schola de suggestu philosophans, & libris multiplicis doctrinae scriptis posteritati relictis: tum Aristoteles in Peripato deambulans voce discipulos erudire solitus est audientes, & absentibus etiam nobis multa perscripsit volumina sapientiam vniuersam explicantia: tum Seneca libros insignes morales, naturalisque scientiae plenos transmisit ad posteros: & voce Neronem erudiuit, ingratus non minus in matrem, quam in optimum præceptorem, quibus utrisque vitam violenter ademit, violans iura naturae pariter & gratitudinis: ne multos alios afferam in utroque genere docendi viros omni tempestate celeberrimos. Qui vero sola voce sapientiam docuerit, nullis omnino post se relictis posteritati scriptorum monumentis, celebratur Socra.

*Sapientes
verbo, &
scripto.*

Socratis discipuli Classici.
Plato.
Aristippus,
Phædo,
Antisthenes
Euclides.
Xenophon,
Æschines,
Lysanias,
Cebes,
Glaucō,
Bryso,
Pyrrhon,
Alcibiades,
Critobulus
Xenomedos,
Apollodorus
Crito,
Simon,
Eumates,
Cherephon,
Theodorus.
b Diog. Laer.
Sapiens non voce, sed scripto solū erudiens cur Coruo comparatur in gemma.

Socrates, de quo sic in Anthropologia sua Volaterranis: *Nil inquam scripsisse constat Socratem; sed eius dissertationes a Platone commemorantur.* Antea quoque Suidas de proposito dixerat. *Vixit autem Socrates annos octoginta. Deinde vero imprudentia, vel potius amentia Atheniensium coactus bibere cicutam obiit, nullo scripto relicto: vel ut quidam volunt, hymno in Apollinem & Dianam, & Æsopæ fabula versibus scripta (quæ pro nihilo habentur, vel pro incertis) Philosophos vero effecit Platonem, qui relicto Lyceo (locus autem is est Athenis) traduxit Scholam in suburbium, quod Academia vocatur: & Aristippum Cyrenæum, qui peculiarem sectam introduxit; & Scholam constituit, dictam Cyrenaicam: Et Phædonem Eleum, qui & ipse peculiarem scholam instituit, ab ipso dictam Eliacam: Antisthenem, qui Cynicam sectam instituit: Euclidem Megarensensem, qui & ipse peculiarem instituit Scholam, quæ ab eo Megarica fuit vocata; & Clitomacho vero Euclidis discipulo vocata fuit dialectica: Xenophontem, Grylli F. Æschinem, Lysaniam Sphettium, Cebetem Thebanum, Glauconem Atheniensem, Brysonem Heracleotam, Pyrrhonem, Alcibiadem, Critobulum, Xenomedem, Apollodorum Athenienses. Præterea vero Critonem, & Simonem, Econatem Phliasum, Simmiam Thebanum, Terpsionem Megaricum, Euenum, Cherephonem. Theodorus etiam, cognomento Athenus eum audiuit. Socrates itaque nihil inquam librorum edens, at sola voce suos auditorum res erudiens, atque tot ac tantos Philosophos integrarum sectarum institutores e sua schola dimittens, næ merito Sapiens ab oraculo Delphico^b potuit audire, Lusciniaque non minus quam pater literarum Homerus. Verum enimvero sapientes qui solo scripto docuerunt, non item voce, Schematis autor aptissime Coruo volumen explicatum vnguibus tenente, rostrum vix aperiente, representandos censuit; quod Coruus & ales Apollini sacra sit, Musarum duci, multis nominibus; & raucissima voce crocicans incondite nimis obstrepens voce docendo sit ineptus.*

Corui cum viro sapientiæ scriptore detegitur analogia. Cap. XXIX.

Porro Coruum esse sapientiæ symbolum, multa sunt quæ doceant aperte: primumque Sacra pagina docens: *Qui dat inmentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus se.* Quum enim ex ouis albi exeant, a parentibus nigerrimis, velut adulterini relinquuntur; qui præ fame vociferantes a Deo rorem, vel animalcula congrua nidos eorum circumuolantia subministrante, nutriuntur. Eucherus hinc, obseruatu Valeriani, *filios fideles doctrina celesti imbutos, ex infidelibus tamen parentibus genitos, indicari ex veterum Theologorum traditione commonuit.* Ut propterea Corui simulachrum doctorum vtrumque sint. At vero comprobatur id euidentius ex antiquo Prouerbio, *Mali Corui malum ouum:* quod, ut ait Adagiographus, *Apte usurpabitur, quotiens a malo præceptore discipulus malus proficiscitur.* Deinde sane Musæ, quæ patre Ioue, qui signat intellectum omniscium, matre Memnosyne, quæ memoria est, a veteribus natæ dicuntur, apertū symbolū disciplinarū sunt apud omnes; earū vero duplicem proprietatē esse memorant viri prisci; quod forent nigro capillitio, & insigni castimonia spectabiles; certe nigrū Musarū capillitiū a Pindaro Musis datū in Pythijs, indicat hominū doctorū alta mente repositas cogitationes, obscuras alijs & imperscrutabiles, nisi vocibus foras exprimantur dias in luminis oras; quis enim cordiū scrutator^c est nisi Deus? Corui vero summa nigredo non solum abditas in animo docti viri sententias mystice signat; quas idem Pindarus appellat profundos Musarum sinus cum Latoidæ sapientia; sed etiam docti viri constantiam, & firmitudinem, qua scribit Aristoteles, *hominem scientem esse penitus impermutabilem a sua credulitate;* color quidem quiniis alius in atrum facile mutari potest; niger autem nunquam in alium colorem ullum commutari valet. Quare Coruus, qui dealbari non potest, nec omnino colorem atrum deponere, scientis hominis hieroglyphicum est. Et eidem Musæ, quas temonem sapientiæ tenere scribit Orpheus, a Natali^d relatus:

„Temonem sacræ sphiæ hæc audite tenentes.

castissimæ ponuntur suis coniugibus, etsi virgines ponantur a Luciano, & a Zet ze, ut adnotat Gyrardus s nam ex antiquioribus idem Lilius ostendit, Clius & Magnetis Ialemum & Hymenæum filios fuisse: Euterpen ex Astrimono peperisse Rhesum, qui secundum alios

Ter

Terpsychorem matrem habuit. Thaliā Apollini Carbanti genuisse Palæphatum. Vraniam ex Apolline, vel Piero terrigina concepisse Liuium. Melpomenem, vel iuxta alios Terpsychorem ex Acheloo genuisse Sirenes. Terpsychorem vero, vel ut alij dicunt, Melpomenem ex Lino Apolline, vel secundum alios Laro, partu Melpum edidisse: Erato ex Ethlio Endymione, vel Philamone, Thamirim edidisse: Polymniam autem ex Celeo, siue Chimarrho Marte Triptoleum habuisse filium: Calliopen Beagro peperisse Orpheum: quibus allegorias subiungit breuiculas Zetzes. Ceterum castæ fuere Musæ, quia vnico marito contentæ, nunquam transuerunt ad secundas nuptias; quod etiam de Coruis Aristoteles ait, & inquit: *Coruinum genus libidinosum non est*, quim & Aldrouandus ^b ex veteribus colligit, oscula illa, quibus Corui crebro columbatim ante coitum inter se misceri conspiciuntur, non ad libidinem aliquam fedam, ut alij putabant, sed ad castum amorem, ac coniugalem, quem inter aues præcipue coruus colere dicitur, referenda sunt; Tradunt enim cornos ad trigessimum, quandoque ad quadragesimum ætatis annum vna viuentes, iura coniugij inuiolata utrimque constantissime seruare. Aristoteles sane coniugium inter eos mutuum, atque fidum celebrari scribit. Hanc fidem non solum ad mortem vsque durare Athenæus inquit, verum etiam defuncto altero, coniugem alterum per omne vitæ tempus viduum permanere, neque alteri vnquam marito copulari. Sic omnino sapiens homo, qui semel cum veritate scientiæ copulauerit animum, vitam totam cum illa degit honestissime, nec vnquam adulterium cum falsitate committit, Aristotele ⁱ doctore. Quod si recipiamus opinionem Anaxagoræ, quam ab Aristotele reprobam, ^k & a Plinio ^l vulgari famæ tributam, non horruit Encelius inquit, *Et fieri potest, ut Corui isti veri ore coeant in frigore*, apud Saxones: nam si vulgari modo animum coirent, frigus semen vna incidens in matriculam corrumpere; & profecto ea species, quæ templum incaluit, Monedula dicta, ore coit tempore verno: Recipere tamen noluit Martialis, qui licet poetarum more, vulgi famam veritati frequenter anteponentium, in Apophoretis veritati litare videtur, asserens:

„ Corue saluator, quare fellator haberiſ?

„ In caput intrauit mentula nulla tuum.

Nihilominus imaginis Corui volumen explicatum tenentis in gemmula sculptor, Anaxagoræ, vulgique sententiam si suum ad propositum transferre voluerit; nã scite virum sapientem Corui simulachro volumen ante se vnguibus explicantis representauit; quod homo sapiens ore libros tanquam liberos proprios pariat, uti cornus pullos itidem suos ore parere dixit Anaxagoras, & vulgus opinatur: etenim scripta monumenta doctorum hominum, ex eorum sermone prodire; quoniam Aristoteli, ^m ea quæ scribuntur, sunt notæ eorum, quæ præfuerunt in vece. Præterea vero Coruus ob sui longauitatem optime scriptores doctos representare potest; siquidem viri sapientes, etiam post sui naturalem obitum viuunt immortales in hominum memoria beneficio suorum voluminum; etenim ingenij egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt, vel ipsi Salustio, in lugurehino suo. Coruos autem longauitate donari maxime ait Hesiodus, cuius versus ita reddidit Ausonius in Idyllio:

„ Ter binos deciesque nouem superexit in annos

„ Iusta senescentem quos complet vita virorum.

„ Has nouies superat viuendo garrula cornix,

„ Et quater egreditur Cornicis secula Ceruus:

„ Alipedem Ceruum ter vincit Coruus: & illum

„ Multiplicat nouies Phoenix, reparabilis ales.

Theophrastus moriens, autore Laertio, naturam accusasse dicitur, quæ Ceruis, & Coruis longauam vitam dedisset, hominibus non item, qui vita longa maxime digni essent. Plinius ait Hesiodum ⁿ Cornici nouem nostras ætates attribuisse, quadruplum eius Ceruis, id triplicatum Coruis. Vt cunque sit, vitam longauam satis Ceruis inesse contestantur omnes, & Albertus ^o Magnus experimento comprobat alicubi Coruos ultra centum annos ab immemorabili tempore vixisse singulares. Viri sapientis ergo, cuius vita perennis est in editis ab se literarum monumentis, aptum hieroglyphicum in gemmula ponitur Coruus vnguibus tenens explicatum, lineisque ductis decoratum volumen. Amplius Vlysses, hominem sapientem, Lycophron appellat Ceruum, non ob ætatem senilem, ut aliqui censent; etenim

^g 3. de gen. an. c. 6.
^h Ornith. to. 1. l. 12.
Ceruorum castitas.

ⁱ 1. post. t. 17.
^k 3. de gen. an. cap. 6.
^l lib. 10. c. 12.

Corui an ore coeant.

Coruos ore parere vulgi fama.

^m 1. perhier. cap. 1.

Corui longauitas magna.

ⁿ lib. 7. c. 48

^o 9. de an. hist. c. 20.

non

non ita senio confectus a Telegono filio, e Circe sibi nato, percussus interiit; verum ob sapientiam, qua mirifice cluet apud omnes. Amplius vox Corui passim audit Cras, Cras, & symbolum est procrastinationis; enim vero Autor de Natura rerum, *Coruus*, inquit, *avis clamosa, nihil aliud sonare nouit, quam Cras, Cras.* Qua de re D. Augustinus inquit. *¶ Cras* in Euang. *¶ Cras Corui vox est: ipsa res est, quae multos occidit, quum dicitur Cras Cras, & subito ostium clauditur. Remansit foris cum voce Ceuina, quia non habuit gemitum Columbinum.* Sed vt procrastinatio fere semper obfuit in operibus moralibus, ita profuit in literarijs edendis; vnde sapienter Horatius ad finem Artis,

„ Tu nihil inuita dices, faciesque Minerva.
 „ Id tibi licitum est, ea mens, si quid tamen olim
 „ Scripseris, in Metij descendat iudicis aures,
 „ Et patris, & nostras, nonumque prematur in annum.
 „ Membranis intus positis delere licebit
 „ Quod non edideris, nescit vox missa reuerti.

Coruus hieroglyphicum est viri sapientis.

Quare Coruus aptissimum hieroglyphicum est viri sapientis de rerum natura proprietatibusque scribentis; qui statim e calamo fluxas opiniones inuulgare, praeloque committere non debet, sed in diem crastinum recogitandas relinquere; namque secundae meditationes sunt prudentiores; quin & Psalmographo, *¶ Dies diei eructat vrbam, & nox nocti indicat scientiam.* Vnde Senarius antiquus apud Aulum Gellium:

Discipulus est prioris posterior dies.

lib. 23. hier. de anim. l. 1. c. 48. lib. 7. cap. 7.

Postea vero Coruus apud eruditos passim audit symbolum Rhetoris, atque si placet sapientis scriptoris; etenim, vt obseruat Pierius, *¶ Coraci Rhetori primario Metellus in tumulto Coruum lapideum posuit honoris ergo, significans eius viri multiplicem doctrinam, & orationis varietatem; enim vero Coruus s. Eliano sacer Apollini, maxime omnium auium multos clangores, & varias voces fundit: quarum multitudinem Fulgentius certo numero determinare ausus est, nempe sexaginta quatuor, vt adnotat incognitus autor libri de Natura rerum.* Sed quia vox Coruo raucifona nimium est, indicabit Rhetorem scriptis clarum, non autem oratione uocali. Veteres autem Rhetores claros plerumque fuisse, qui suas orationes ipsi non dicerent, sed scriberent, ab alijs perorandas, compertum habemus ex Plutarcho in uita decem Rhetorum, de Ausiphonte, Androcide, Lysia, Isocrate gracilitate uocis laborante, proptereaue forensibus a declamationibus abstinentem, ac de alijs plerisque, non uoce recitatis a se, sed scripis orationibus, praeclarissimis; quorum ideo Coruus uolumen tenens euolutum, hieroglyphicum est. Porro de Corace, Corui figura nobilitato in sepulchri titulo, talem historiam ad propositum affert Adagiographus,

Historia lepidi de Rhetore magistro ac eius uastro discipulo.

„ Corax quidam, ait, primus Siraculis post mortem Hieronis, instituit artem Rhetoricen mercede profiteri: Cum hoc adolescens quidam Tisias hac lege pactus est, ut tum demum mercedem persolueret, ubi iam artem perdidicisset. Dein ubi iam arte cognita, praemium reddere cunctaretur, Corax in ius discipulum uocat. Ibi iuuenis huiusmodi dilemma proponit: Percontanti quis esset artis finis, ubi Corax respondisset, Persuadere dicendo; Age, inquit, si persuadeo iudicibus, me nihil debere, non reddam, quia vici causam: sin minus persuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tisiae dilemma tanquam vitiosum, & ἀντιστρέφον in discipulum retorfit ad hunc modum; Immo, inquit, si persuades, dabis, quia tenes artem, & debes ex pacto: sin minus, dabis, quia sententijs iudicum damnatus. Quod commentum tam uastum, tamque callidum ubi iudices audissent, admirati uersutiam adolescentis, succlamauunt, *καὶς νόσανος νανὸν ὄν,* *Mali corni malum ouum.* Sunt qui narrent hoc succlamatum a corona circumstantium, quum alter alteri litem intenderet. Huiusmodi ferme leguntur in Prolegomenis in Hermodenis rhetoricam. Ex hac fabula, ni fallor, efficta est ea, quam narrat A. Gellius in Noctibus Atticis de Protagora sophista, & huius discipulo Euathlo; quae tamen si longiuscula est, & in promptu sita; tamen quod omnium lepidissima uideatur, non pigeat adscribere. Gellius igitur ostenso uitioso dilemmate, quod Antistrefphon uocant, propterea quod totidem uerbis possit in aduersarium retorqueri. *Quale est, inquit, promulgatum illud, quo Protagoram sophistarum acerrimum usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum.*

Antistrefphon dilemma quale sit.

A discipulum suum. Lis namque inter eos, & controuersia super pacta mercede hæc fuit. Euathlus adolescens diues, eloquentia discenda, causarumq; orandi cupiens fuit: is in discipulum Protagoræ se se dedit, daturumque promisit mercedem, grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat: dimidiumque eius dedit iam tunc statim priusquam disccret, pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primum die causam apud iudices orasset & vicisset. Postea quum diutule auditor affectatorque Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundia abunde promouisset, causas tamen non reciperet, tempusque iam longū transcurreret; & facere id videretur, ne reliquum mercedis daret: capit consiliū Protagoras, ut tum existimabat, astutum; petere instituit ex pacto mercedem, litem cum Euathlo contestatus. Et quum ad iudices, concilienda consistendaque causa gratia, venisset: tum Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore, ut reddas quod peto, siue contra te pronunciatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis pronuntiata erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicerō: sin vero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. Ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ ancipiti captioni isse obuiam: si verba ipse non facerem, atque aliopatro no vterer. Sed mains mihi in ista victoria pro ludium est, quum te non causa tantum, sed etiam in argumento vinco. Disce igitur tu quoque, Magister sapientissime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis, siue contra me pronunciatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro mea causa senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicerō: sin contra me pronunciauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia ego non vicerō. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileque esse, quod utrinque dicebatur, rati, ne sententia sua utramque in partem dicta esset, ipsa se se rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causam in diem longissimum distulerunt. Hactenus Gellius. Quid autem? an non optimo iure iudices hoc saltem sententiæ vice pronunciare debuerunt, Mali corni malum ouum? Narrat eandem fabulam Apuleius in Floridorum libris: Non dicamus copiosius; neque enim potest, test copiosius referri, quam a Gellio denarrata est, sed tamen florulentius, & ut ita dixerimus, picturatus. Meminit Euathli Aristophanes in Facis, atque item in Acharnensibus. His igitur apparet Coruum esse symbolum Magistri literas edocentis. Ad dendum his est, Coruum esse symbolum Appoilinis, qui præses Musarum est, adeoque Magister literarum; quod affirmant vnanimis, Ælianus, Plutarchus, Porphyrius, Ausonius, Silius, Apuleius, & alij passim; cuius rei ratio multiplex affertur, tum quia futuras tempestates cantu, volatuque prænunciaret Aruspibus; quum Apollo futurorum præmonstrator atque vaticinator coleretur ab Ethnicis: tum quia Sol dominus est æque candidæ diei, nigræque noctis; quæ duo ex Apollinis, siue Solis præsentia, & absentia generantur in hemisphærio: ad quod alludentes, Apollini candidum olorem, & nigrum Coruum consecrare voluerunt: & quum nocturnæ lucubrationes maxime faciant ad acquirendam, excolendamque sapientiam, eamque libris conscribendam; propterea coruus hieroglyphicum est viri sapientis, scriptorum monumentis eximij: quod agens de Deo Socratis innuit Apuleius: quum duo, inquit, præstabiles colores, piceus ac nixius forent, quibus inter se nox cum die differrent, utrumq; colorem Apollo suis alitibus condonauit, Coruo nigrum, Cycno album: nimirum indicans Doctorem scribentem noctu solitarium elucubrare, sed ore tenus edocentem diurnis cœtibus addiscentium propriam doctrinam communicare: tum quod Apollo, quum Gigantes Dijs bellum inferrent, in Coruum mutari voluit; nimirum, quia dum Erro-

B res e terranati, veluti gigantes, cum humanis animis, ad Dei * similitudinem efformatis, bellum nunquam non gerere satagunt, Intellectus humanus lumini & comparatus, in lucubrationibus nocturnis corui nigrorem induens, conscribere consuevit vera dogmata falsas opiniones debellantia. Sed & in sacra pagina quoque legimus. Ecclesiam sub imagine Sponsæ, Christum Dominum, qui est sapientia * Dei Patris, in quo sunt absconditi thesauri scientiæ b sapientiæque diuinæ: quique lux vera est, illuminans c omnem hominem, venientem in hunc mundum, atq; vere lux d Mundi, procul abigens omnem ignorantiā æterna veritas: e filium inquam Dei, Verbum vnigenitum Ecclesia Sponsa suis in Canticis describens ait: f Caput eius aurum optimum: comæ eius sicut elata palmarum, nigra quasi coruus. Caput aurum optimum est mystice sapientia procul ab omni mistione falsitatis, vel ex sententia Platonis: g missus enim a Patre fuit in Mundum Filius Dei, ut doceret veritatem omnes gentes:

Coruus Apollini facer cur sit.
* 7. de anim. cap. 18.

Gigantomachia allegoria.

x Gen. 1. 21.
y 2. de an. t. 151.
z 3. de an. t. 18.

a 1. Corin. 1. 24.
b Colof. 2. 3.
c Ioan. 1. 9.
d Ioan. 8. 12.
e Ioan. 14. 6.
f Cant. 5. 11.

g in Euthydemo.

cuius propterea comæ, nimirum sententiæ, referebant elatæ palmarum, in altum semper extollentium se se, nigredinem corui referentes ob abdita mysteria, subobscuris parabolis etiam plerumque velata. Præterea Iobum dicentem^b in persona Dei, quo corripiebatur: *Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos?* D. Gregorius explicat de Doctore gentium Apostolo Paulo cibum doctrinæ Romanis & alijs absentibus, quos erudiebat per epistolas afferente; dicit enim de Magistro gentilium Paulo, Gregorius: *Iste Coruus esca fuit, dum ipsum Sancta Ecclesia quæreretur. Sed nunc escam accipit, quia ipse ad conuersionem alios exquirat. Cuius videlicet pulli, id est, predicatorum ex eo editi, non in se presumunt, sed in viribus redemptoris sui, & mox.* ^K *Hanc vagationem pulli coruorum, id est filij gentilium ab ipso gentium Magistro didicerunt. Ipse quippe quam valida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat, transire ad alia ex alijs appetit; quia ipsa cum qua implet, charitas impellit. Longe namque^l a Romanis positus scribit, & mox Iummatim: Retentus Ephesi Corinthijs^m scribit; & ad Galatas.ⁿ Rome quoque custodiæ carceris clausus, ad Philipenses literas^o mittit cum Timotheo. Ephesi retentus Colossensibus scribit: *P* ^p *Nam si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum. Ecce quomodo sancto desiderio quasi vagatur: hic corpore tenetur, illuc spiritu ducitur: & paterni amoris affectu istis presentibus exhibet, illis absentibus ostendit: coram positis impendit opera, audientibus exprimit vota, efficaciter præbens eis, cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus non erat. Cuius vagationem melius cognoscimus, si eius adhuc ad Corinthios^q verba pensamus, & paulo post. Vagentur itaque pulli coruorum, id est, Magistrum suum imitentur filij gentium. Et vere Magistrum absentibus edocendis scribentem representat in Schemate Coruus ater, ore semiaperto, chartam delineatam vnguibus tenens, alis velut ad volandum exertis; nam exerens alas desiderium suum ad absentes per epistolam saltem perueniendi demonstrat: vnguibus paginam delineatam habens ostendit a se sua sententia descripta in volumine: sed os apertum gerens indicat, quæ in scriptura posuit, esse notas eorum quæ voce prænuñciavit. Verum enimvero D. Gregorius ad eandem sententiam de coruo doctoris edocentis hieroglyphico demum addit: *r* ^r *Editis namque pullis, ut fertur, escam plene præbere dissimulat, priusquam plumesendo nigrescant, eosque inedia affici patitur, quoadusque in illis per pennarum nigredinem sua similitudo videatur. Qui huc illucque vagantur in nido, & ciborum expetunt aperto ore subsidium. At quum nigrescere ceperint, tanto eis præbenda alimenta ardentius requirit, quanto illos alere diutius distulit. Coruus profecto est doctus quisque predicator, qui magna voce clamat, dum peccatorum suorum memoriam, atque cognitionem infirmitatis propriæ, quasi quandam coloris nigredinem portat. Cui quidem nascuntur in fide discipuli, sed fortasse adhuc considerare nigredinem infirmitatis propriæ nesciunt: fortasse a peccatis præteritis memoriam auertunt, & per hoc eam quam assumi oportet contra huius mundi gloriam, humilitatis nigredinem non ostendunt. Hi velut ad accipiendas escas os aperiunt, quum doceri de secretis sublimibus querunt. Sed eis Doctor suus alimenta prædicamentorum sublimium tanto minus tribuit, quanto illos peccata præterita minus digne de flere cognoscit. Expectat quippe, atque aduocet ut a nitore vitæ præsentis prius per penitentiam lamenta nigrescant, & tunc demum congrua prædicationis subtilissima nutrimenta percipiant. Coruus in pullis, ora inhiantia respicit, sed ante in eis pennarum nigredine indui corpora querit. Sic & discretus doctor interna mysteria eorum sensibus non ministrat, quos adhuc ab hoc seculo nequaquam se abiicisse considerat. Quanto igitur discipuli exterius per cultum vitæ præsentis minus quasi nigri sunt, tanto per cibum verbi interius minus replentur: Et quo se a corporali gloria non euacuant, eo a spiritali refectioe ieiunant. Si vero in confessione vitæ præterita lamenti sui gemitus, velut nigrescentes plumas proferant, ilico in contemplationem Doctor ad escam de sublimibus deferendam, quasi pulcrum refectioem cogitans Coruus volat, eis que hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea intelligentia quam ceperit, esurientibus discipulis alimenta vitæ loquendo (vel etiam scribendo) subministrat. Quos tanto ardentius de supernis reficit, quanto verius a mundi nitore nigrescere penitentiae lamentatione cognoscit. Pulli autem dum nigro se pennarum colore vestiunt, de se etiam volatum promittunt; quia quo magis discipuli abiecta de se sentiunt,***

quo

* cap. 38. 41.

30. moral.

cap. 12.

K cap. 13.

1 Rom. 1.

m Corin. 12.

n Galat. 4.

o Phil. 2.

p Colof. 2.

q 2. Corin.

16.

r cap. 15.

A quo magis se se despicientes affligunt, eo amplius spem profectus sui in altiora pollicentur. Vnde & curat doctor festinantius alere, quos iam per quædā indicia prouidet posse & alijs prodesse, &c. Quibus iam apertissime constat Coruum esse hieroglyphicum doctoris allmenta doctrinæ suis discipulis exhibentis.

De volumine Musices in unguibus Corui mystici canentis representato.

Cap. XXX.

VT ex antedictis apparet euentissime, nigrum coruum, cui dedit Deus optimus ⁴ intelligentiam, esse symbolum hominis alta sapientia præditi, profunda doctrinarum mysteria continentis, abditas in maiestate naturæ rerum essentias atque proprietates complectentia, mente reposita gerentis: ita quid sibi velit Musicum volumen vnica notula musicali supremæ lineæ, reliquis quatuor omnino carentibus eiusmodi notis, non est apertum. Profecto quisquis ille fuerit vir eruditus, qui titulum $\Phi\iota\lambda\omicron\mu\omicron\upsilon\varsigma\omicron\varsigma$, & distichon apposuit Emblemmati nostræ gemmæ, scribens:

„ Præfaga Vati Auis sacra est Apollini,
„ Qui Musicæ almus fertur, & metri parens.

Vt mihi facile persuadet Coruum esse symbolum viri musarum alumni, studiosique literarum, atque hoc nomine dici posse Philomusum, auemque sacram Apollini, qui vates est, & Musarum præses, metrique parens: Quod antea uidimus indicari colore nigro, naturaque Corui, cui Deus dedit intelligentiam. Ita sane nunquam mihi demonstraerit e Schemate nostro, mysticum huiusmodi Coruum significare uirum uocalis Musicæ peritum; quum inde non vnica ratione demonstrari possit, hocce symbolo signari uirum Amusum, musicæ uocalis imperitum, adeoque non eloquentia, sermoneque ualentem alios erudire, quantumuis ipse sapiat animo. Primum quidem Musica uocalis in pluralitate uocum, non in unica uoce consistit; nam essentialiter est consonantia, & harmonia; definiturq; & a Boethio [†] *Consonantia esse ex dissimilium inter se uocum in vnum concordia*. Non igitur iste coruus unisonam uocem edens Musici uiri symbolum est. Hic obseruare liceat obiter, hanc gemmæ

[†] lib. de Mus. cap. 3. f.

C sculpturam esse post æuum Boethij conditam; qui libro suo de Musica notas istas non apposuit; sed geometricas figuras, & numeros; attamen ideo non desinit esse uetusta; quum Boethius obierit ante mille centum & amplius annos sub Iustiniano. Dein uero Musica, parentem agnoscens Apollinem, habet in se melos, cantusque dulcedinem, atque suauitatem; quæ procul abest a uoce corui, nunquam non aspera, & raucifona; quare Coruus Musicæ hieroglyphicum esse non potest. Insuper Musica grauis & acutæ uocis concordia permissioneque decenti nascitur; at omnis uox Corui grauis est, acuta nulla, licet multiplicem obtineat grauitatis differentiam, a Fulgentio celebratam; unde Coruus hieroglyphicum Musicæ dici non potest. Quid ergo musicum uolumen ueluti cantans unguibus tenet, alis quasi dimotis tempora mensurans? Equidem censeo, Coruum hic insinuare sapientem hominem, doctrinæ thesauros habentem alta mente repositos; quos tamen eloquentia destitutus ac ore minus prompto, nequeat satis exprimere, nec explicare uoce studiosis auditoribus; at quasi coruus nihil aliud quam Cras Cras, ut ait D. Augustinus ^b importune prorsus

^b to. 10. 17. A. de verb. Do. in Euag. Matth. Serm. 16. c. 1. Metaph. c. 1.

D res suos; enim uero quum Aristotele doctore, ^c signum scientis sit posse docere; qui sapiens ob eloquentiæ defectum, ore docere non ualet, necessario scriptorum monumentis propriam doctrinam alijs impertiri, communicareque ualebit. Cuiusmodi uiros doctrina præstantes, eloquio minime pollentes e suggestu, sed scriptis e Museo promulgatis celeberrimos, non vnos agnouimus in Antenoreo Liceo. Quare titulus apte positus fuisset nostro Coruo $\alpha\mu\omicron\upsilon\varsigma\omicron\varsigma$, hoc est sapiens immusicus, ore nimirum alios erudire non valens, at solummodo scriptis. Ideo siquidem unisonam notam in abaco musicali posuit autor, ut indicaret imperitiam, & priuationem Musicæ. Sic igitur Amor sapientiæ, in viro scriptorum monimentis celebri, non autem eloquentia claro, signatur apte Schemate Corui crocitantis unisonam uocem raucifonamque Cras Cras. Quod si placeat ad bonum sensum etiam reducere titulum $\Phi\iota\lambda\omicron\mu\omicron\upsilon\varsigma\omicron\varsigma$, & distichon incogniti, Coruus iste referri poterit ad

Apollinem, tum quatenus est Musicæ parens, tum etiam quatenus est parens metri; etenim nomen Philomusos ex æquo significat Musarum amantem, Musicæ studiosum, & amatorem humanioris politiorisque literaturæ. Si quidem Coruo signari velimus amantem Musarum; & Apollini sacram auem indicare Phæbum, qua Musarum Præses est atque dux; quum Musæ sint nouem, & indicent septem artes liberales, insuperque Philosophiam, atque Theologiam; quibus comprehenditur humana sapientia tota, quam prisci metro conscribebant; etenim Theologiam versu scripsit Orpheus, Hesiodus, & omnium maxime Psalmista David: Philosophiam Empedocles, & multo postea Lucretius, omnesque propemodum disciplinas, inde scientiarum pater appellatus Homerus; profecto nostram explicationem de humana sapientia generatim antea propositam, mirifice cōprobare videtur hæc expositio in titulo, distichoque notata; siquidem volumen illud vnguibus Corui comprehensum, facile signat libros continentes antiquæ sapientiæ dogmata; quum veteres suorum scriptorum monumenta, non pagellis explicatis (vti nunc fit) habebant extenta, sed in semetipsa reuoluta, sub tubi specie; vnde volumina dicebantur, ad nostram ætatem etiam eodem nomine traducto, cui non correspondeat res nominata in paginis nostrorum librorum extensis, non inuolutis; quia libri nunc nostri vere volumina non sunt, vt æuo tum Horatij, qui ad hoc al-

d in Arte

„ . . . . . vos exemplaria Græca

„ Nocturna versate manu, versate diurna.

9. noct. Att.
cap. 4.

tum etiam A. Gellij, dicentis: *Quum e Græcia in Italiam rediremus, & Brundisium iremus, ingressique e navi in terram, in portu illo inclyo spatiarem, quem Q. Ennius remotiore paulum, sed admodum scito vocabulo, Præpetem appellauit, fascies librorum venalium expositos vidimus: Atq. ego statim auide pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci, miraculorum fabularumq. pleni: res inaudite, incredulæ: scriptores veteres non parua autoritatis, Aristæus Proconnesius, & Isigonus Nicaensis, & Ctesias, & Onesicritus, & Polytephanus, & Hegesias. Ipsa autem volumina ex diutino situ squallebant, & habitu aspectuque tetro erant. Vnica vero notula Musicæ signare potest in Schemate scriptoris vniformem stilum, eumque comptum & numerosum, qualis est Musica. Sin autem Coruus iste gemmulae symbolum sit Musicæ peculiari quadam ratione; licet hieroglyphica tanto præstantiora iudicentur, quanto fuerint vniuersaliora: nihilominus & ad Musicam aptari posse Schema videtur, in quo spectatur Clauis, & notula musicalis in quinis lineis item musicalibus; nam in Musica, quæ graui & acuta voce multiplici decenter in consonantiam iuncta melos efficit, vox grauis est fundamentum firmans, atque replens maxime totum concentum; cuius vocis grauis typus est Coruus, asperam, raucisonam, & grauem semper edens vocem: eiusque coromæ vocis differentia multiplex, quas ad sexaginta quatuor Fulgentius ampliavit, mirifice Musicæ propriam naturam ostendit, in qua vox grauis in quamplurimas differentias terminatur, varie decenterque temperans alias voces omnes acutiores. Coruus in Schemate rostrum non ita valde patulum gerens, imitatur apte Musicum graui voce canentem. Sed in gemmula Coruus Alas parum attollens, ac veluti vibrans, æmulari videtur, atque non inconuenienter representare manus & brachia Præcentoris in choro canentium, dum illis modulationum tempora mensurat. Verum enim verò magis arridet prior explicatio de viro sapiente, qui non voce clara, sed scriptis addiscendi cupidos erudiat; quæ quidem scripta sunt notæ vocum, animi conceptus immediate significare valentium, vt ait Aristoteles; Coruusque noster voces velut emittere videtur in notulam voluminis ante se positi, quasi scribens effata sua.*

Hieroglyphica præstantiora plures habent significationes.

Vox grauis in musica vt se habeat.

1. perih. cap. 1.

Inter viros doctos inueniri, qui non scriptis, at voce tantummodo docere valeant,

Schema IV. Gemma.

*Nocte vigil celer est audax, vt gallus Amator
vir simul æra sonat, dulcia furta canit.*

Apud Petrum Stephanonem in gemma

*Explicatio viri eruditi de Amatore nocturnas cantilenas ad amicam
personante perpenditur. Cap. XXXI.*

Concinna fane videtur aspectu primo Schematis explicatio ab erudito viro propo-
sita pulchro disticho:

„ Nocte vigil, celer est, audax, vt gallus Amator

„ Vir simul æra sonet, dulcia furta canit.

Namque tum stella nocturnum tempus insinuat, quæ noctu solum apparere solet, tum gal-
lus animal plusquam nimium salax est, qui singularis & vnus duodecim gallinis maritus im-
plendis abunde sufficit; quique noctu speciatim canere consuevit ante auroram tempore
matutino. Sed tamen intimius animaduersa Schematis effigie, reique natura penitus in-
trospecta, non videtur explicatio proposita recipienda; siquidem in primis tempore galli-
cini, matutinarumque cantionum amatoriarum non vnica stella comparet in cælo, quemad-
modum visitur in Schemate, sed vniuersum cælum decore stellatum est, cuiusmodi bellissi-
me compareret in emblemate, etsi dicat Herus noctem stella signari apud Ægyptios. De-
inde nocturnas cantilenas ad amicam decenter habet iuuenis amator, non autem ætate pro-
uectus atque senex, qualis effingitur in Schemate; nam Anacreon senex amator ait ad se
noctu

lyn. m. l. 82

noctu cubantem in domo Cupidinem rore modidum venisse, non autem se vicissim foras ad amasiam exiuisse noctu; cecinit enim,

„ Nuper silente nocte,	„ Sed arcum habentem, & alas,
„ Quum iam rotatur Vrsa	„ Sed pendulam pharetram.
„ Circa manum Bootæ,	„ Foco admouetur a me,
„ Et corpus omne somnos	„ Manibus manum & eius
„ Fessum labore carpit:	„ Foueo vt cale scat, imbrem
„ Superuenit, foresque	„ Et exprimo capillis.
„ Meas Cupido pulsat.	„ Ille, vt recessit alior,
„ Quis tundit ostium, inquam,	„ Probemus, inquit, arcum;
„ Turbatque somniantem?	„ An læsus imbre neruus:
„ Reclude (clamat ille)	„ Statimque tendit illum,
„ Fores, metumque pone.	„ Ferit & mihi sagitta
„ Nam sum puellus, & per	„ Medium iceur, quasi oestrum.
„ Illunem aberro noctem,	„ Tunc exilit cachinnans
„ Madens ab imbre totus,	„ Aitque: gratulare
„ Vt audij hæc, misertus	„ O hospes: ecce saluus
„ Accendo lumem, atque	„ Meus quidem mihi arcus:
„ Meas recludo postes.	„ At cor tibi dolebit.
„ Tunc conspicio puellum,	

Deinceps autem verisimile non est, amatorem sub dio caput nudum exponere rores ad nocturnos, & intempesta nocte senem intecto capite cantilenas amasie decantare. Quamobrem est alia Schematis habenda explicatio.

Propria proponitur explicatio de viro sapiente, sermone vocali discendi cupidos eradiante. Primumque de biformis inferna parte Gallum referente. Cap. XXXII.

Porro sicuti Pan, biformis ille, superne figuram hominis habens, inferne capri, syringam ore sonans, indicium est humani sermonis absolute, qui capax est veri & falsi; quod ostendit in Cratylo Plato: sic omnino biformis iste Schematis, homo superne manibus Lyram pulsans, & inferne gallus, hieroglyphicum est hominis sapientis vero suo sermone diuina pariter & humana mysteria pronunciantis ore suis discipulis addiscendi cupidus. Porro de Pane Plato profert id in Cratylo clarissime: *Scis quod sermo πᾶν id est, omne significat, circuitque, & voluit semper, estque geminus, verus videlicet, ac falsus. Equidem. An non id, quod est in sermone verum, lenis est atque diuinum, supraque in dijs habitans? Contra, quod falsum, infra in hominum multis, asperum atque tragicum? Hinc enim fabularum commenta, & falsa quamplurima circa tragicam vitam reperiuntur. Sic omnino. Merito igitur, qui est πᾶν, id est, totum nunciatus, & ἀεὶ πολεῖν, id est, semper volutans, πᾶν ἀπὸ λόγῳ, biformis Mercurij filius diceretur, ex superioribus partibus lenis ac delicatus, ex inferioribus asper atque hircinus. Estque Pan vel ipse sermo, vel sermonis frater, si quidem est Mercurij filius. Fratrem vero fratri similem esse quid mirum? Profecto sermonis ex ore fluentis frater est sermo scriptus, illi simillimus in significato, seu potius idem, omnino, vt ait Aristoteles. De biformi vero nostri Schematis, vt agamus, opinor humanam formam indicare humanam sapientiam humanitus acquisitam; galli vero figuram, qua illa nititur, vt fundamento, signare sapientiam diuinitus acquisitam ab homine, quod Gallus hieroglyphicum Prophetæ sit, iuxta illud Iobi: *Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?* Quem locum exponens ad nostrum propositum luculenter D. Gregorius *infit: Qui hoc loco alij galli nomine designantur, nisi modo alio repetiti ydem predicatorum sancti, qui inter tenebras vite presentis student venturam lucem predicando, quasi cantando nunciare? & mox: Ad se ergo cuncta referens dominus dicit: Quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac si diceret: In cor hominis humana sapientia, superne sapientie gratiam quis infudit? vel ipsis sanctis predicatoribus quis nisi ego intelligen-**

^a 1. perihier.
cap. 1.

^b cap. 38. 36.

^c lib. 30. mor.
cap. 4.

^d cap. 5.

tiam

A *tiam dedit, ut sciant quando, vel quibus debeant venturum mane nunciare? idcirco enim quando, & quid agant sentiunt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum vero est quod sapientia diuinitus inspirata in visceribus hominis ponitur, quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, non in solis vocibus, sed etiam in sensibus datur, & iuxta quod loquitur lingua, viuat conscientia, ut lux eius tanto clarius resplendeat in superficie, quanto verius inardescit in corde. Quod pro qualitate audientium formari debeat sermo doctorum, & pro personis, officijs, & etatibus, aliter & aliter admonendi sint homines. Magni autem laboris est hoc, quod additur: vel quis Gallo dedit intelligentiā? subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe doctorum tanto esse subtilior debet, quanto se ad penetranda inuisibilia exercet, quanto nil materiale discutit, quando & per vocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quae profecto nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam gallo, id est, praedicanti doctori ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque gallus accepit, ut prius nocturni temporis horas discutiat, & tunc demum voces excitationis emittat; quia videlicet sanctus quisque predicator in auditoribus suis prius qualitatem vitae considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam vocem praedicationis format. Quasi enim horas noctis discernere, est praedicatorum merita diiudicare: Quasi horas noctis discernere, est actionum tenebras apta interpretationis voce corripere. Gallo itaque intelligentia desuper tribuitur, quia doctori veritatis, virtus discretionis, ut nouerit quibus, quid, quando, vel quomodo inserat, diuinitus ministratur. Non enim una eademque cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit: saepe enim alijs officiunt, quae alijs prosunt. Nam & plerumque herbae, quae haec animalia reficiunt, alia occidunt: & leuis sibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: & panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum: ut & ad sua singulis congruat, & tamen a communis edificationis arte nunquam recedat, & mox addit S. Gregorius ad rem nostram euidenter. f [Habemus vero aliud quid quod* **f cap 7.**

C *de Galli huius intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis valentiores ac productiores edere cantus solet; quum vero matutinum iam tempus appropinquat, leniores & minutiores omnimodo voces format. In quibus Galli huius intelligentia quid nobis innuat, considerata praedicatorum discretio demonstrat. Qui quum iniquis adhuc mentibus praedicat, altis & magnis vocibus aeterni iudicii terrores intimant, quia videlicet quasi in profunda noctis tenebris clamat. Quum vero iam auditorum suorum cordibus veritatis lucem adesse cognoscunt, clamoris sui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt; & non tam illa, quae sunt de poenis terribilia, quam illa quae sunt blanda de praemijs proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant, quia appropinquante mane, subtilia quaeque de mysterijs praedicant, ut sequaces sui eo minutiora quaeque de caelestibus audiant, quo luci veritatis appropinquant: & quos dormientes longus Galli clamor excitauerat, succiosiores vigilantes delectet, quatenus correcto cuilibet de regno cognoscere subtiliter dulcis libeat, qui prius aduersa iudicii formidabat, & mox. Est adhuc aliud in Gallo solerter intendendum, quia quum iam edere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum feriens, vigilantiores reddit. Quod patenter cernitur, si sanctorum praedicatorum vitam vigilantem videmus. Ipsi quippe quum verbum praedicationis mouent, prius se in sanctis actionibus exercent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce, sed ante se per sublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios sollicitos reddunt. Prius cogitationum alis semetipsos feriunt, quia quicquid in se inutiliter torpet, sollicita inuestigatione deprehendunt, districta animaduersione corrigunt. Prius sua punire fletibus curant, & tunc quae aliorum sunt, puniendae denuntiant. Prius ergo alis insonant, quam cantus emittant; quia antequam verba exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant: & quum perfecte in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigilias vocant.] Ex his itaque clarissime constat, Gallum esse simulachrum viri sapientis doctrinam rerum diuinarum ore docentis. Quod etiam ex profanis autoribus habetur, obseruatum Valeriani; siquidem ex lib. 24. hier. Galli simulachro veteres animi diuinitatem, puritatemque notabant: Pythagorae quum praeceptum sit, Gallum nutrire; quod nihil aliud est, nisi ut diuinam animi nostrae partem, diuinarum rerum cognitione, quasi cibo solido, & caelesti propemodum ambrosia pascamus.*

Quare

Cur Gallum
Æsculapio
Socrates mo-
riens volue-
rit pro se sa-
crificari.

Quare Socrates moriens quum animi sui diuinitatem, maioris mundi diuinitati speraret se
A
copulaturum, Gallum Æsculapio, id est, animorum Medico, iam extra omne morbi disci-
men positus, debere se dixit. Quum enim de corpore migrandum intelligeret, conualuisse
prorsus arbitrabatur. Sed ut animi Medicum dissimulemus, non desunt Platonis Interpre-
tes, qui Galli huiusmodi sacrificium eo trahunt, ut animas in cælum migrantes Phæbo pæana
canere comminiscantur, adeoque munere fungi viri sapientis doctrinam rerum cælestium ex
ore fundentis. Id etiam ex eo conuincitur, quod insitum est Gallis, ut ait Proclus, numen
Apollinis aduocare, & veluti proprijs canticis assurgenti applaudere; & ut inquit M. Tul-
lius, animal hoc admodum canorum est sponte sua; homines vero Deo dicati sacris hymnis
canunt, ^h gallicinio Luciferum venturæ lucis prænuncium excitari, obductum caligine cæ-
lum aperiri, dari copiam ut patefacta iam via, errores ambagesque omnes declinemus. Ita-
que biformis in Schemate delineati pars inferna Gallum referens optime symbolum est ho-
minis docti sapientiam diuinarum rerum ore cantuque docentis.

Id de diuin.

Superna monstri pars humana declaratur. Cap. XXXIII.

Pl. 110. 19.

Q Vum humanæ sapientiæ fundamentum sit vna sapientia diuina; quippe initium sapi-
entia est timor & cognitio Domini, quem vereri timereque debemus; iure merito
nostri Schematis autor supra galli femora cruraque pectus & caput humanum extruxit ma-
nibus digitisque chelim antiquam pulsantis; etenim humanis hisce partibus indicat apæ sa-
pientiam rerum humanarum. Homo barbatus ætate grandiori fingitur; quia sapiens ob
inexperientiam non potest esse iuuenis, ut sæpe diximus ex Aristotele: ^h signanter ideo
Philosophi, qui viri sapientes habebantur antiquitus, barbam nutriebant. Sane tam sacri,
quam profani scriptores in barba præcipuum decori & ornamenti argumentum esse prodi-
derunt; quare Cynicus apud Lucianum ponit & barbam viro demere, & leoni tondere iu-
bas, esse malum, detracto nimirum utrique peculiari suo decore. Verba Luciani sunt in
Cynico: ^c [Attamen ille quoque, *Diogenis discipulus*, voluit sine calceis esse, ac nudus in-
gredi: barbamque, & comam nutrire placuit: nec ei tamen solum, sed omnibus etiam vete-
ribus placuit; nempe meliores erant quam vos; atque adeo ne sustinisset, quidem eorum
quispiam aliquid huiusmodi, nihilo profecto magis quam leo quispiam se se tonderi. Siqui-
dem carnis molliem ac læuorem decere mulieres existimabant; ipsi vero sicuti erant, ita vi-
deri quoque viri volebant, ac barbam quidem cultum viri dicebant, quemadmodum in equis
iubam, in leonibus comam, quibus Deus splendoris quandam atque ornamenti venustatem
dedit; sic & viris barbam adiunxit.] Ac ut de capillis humani capitis, & barba vultus hu-
mani seorsim agamus; capilli sunt in sacris literis hieroglyphicum cogitationum, quibus or-
natur anima, mensque contegitur, ut aiunt antiqui Theologorum. Anima enim quam in
capite ^d Plato residere scribit, cogitationes generat, ut notat Valerianus, ^e perinde ac ca-
put sibi capillos profert, quibus ornetur & obtegatur. Intelligitur Sanson in diuina pagi-
na Nazaræus, vir aliquis Deo dicatus: comam enim is ordo religiosissime nutriebat, per
quam amplissimæ virtutis ornamentum accipimus, quæ caput, hoc est, intellectum nostrum
deceret. Rhodigini relatu, ^f [Scribit Ambrosius in Hexamero, ^g Comam esse reueren-
dam in senibus, venerandam in sacerdotibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris.
Tolle arboris comam, arbor ingrata est: tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo
flaccescit. Præsto est Ouidiana rem comprobans sententia:]

d in Thimæo
e 32. hier.

f lib. 18. c. 10
g lib. 6.

Comæ lau-
des.

„ Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
„ Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

h lib. 18. c. 10

In hominis ergo sapientis capite, qui sacerdos est literarius, apte nostri Schematis autor ef-
finxit venerandam cæsariem. Sed & illud peculiare, coronam scilicet e proprio capillitio
contortam, ad instar quasi Pericephalæ muliebris; etenim, ut ait Cælius item in antiquis
lectionibus, ^h *Pericephaleam intelligunt Græci muliebrium capillorum spiram capiti circum-*
uolutam; tamen communi æstimatione vox ea galeam indicat. Aptius autem vir sapiens
proprij capillitij spira, quam lauri fronde coronatur; quod capilli sapientis hieroglyphice
signent illius cogitationes, atque scientificas virtutes: virtus autem ipsa sibi metipsum proprie
præ-

A præmium ac merces est; quippe nihil est aliud congruum virtuti præmium, si res æstimetur; *Leuit. 19. 27* ut decet. De barba vero quoque sic habemus in scriptura sacra: *Neque in rotundum atton-*
debitis comam, nec radetis barbam. Vbi Hierosolymitanus Hesychius, obseruatu^K Pierij. *K l. 32. hier*
Neque enim, ait, est congruum, virtutes, quarum barba symbolum gerit, corrumpere, agentes nos
non sub vero, sed sub falso & ficto habitu. Theologi veseres, quos imitatur Eucherius, eo loco *Barbæ enco-*
Regum, ubi Hanno Ammonita nuncijs Dauidicis, qui de patris obitu Regem consolaturi adue-
nerant, barbas abstulit ad ignominiam, historiam ad mysticum sensum deducentes, Hanno. *† Paral. 19.*
nem iniuriosum diabolum esse dicunt, qui subinde bene facere volentibus barbam abradit, hoc
est fortitudinem adimit, aliasque virtutes. Atque ubi Dominus *XXI Leuitici capite repetit*
ad Sacerdotes filios Aaron: Non radent caput, neque barbam, inquit: Caput, & barba, ait
Hesychius, Sapientiæ est, & perfectionis nostra signum. Sic ergo comatus, & barbatus ho-
mo senex, propriorum capillorum spira coronatus in Schemate designat aptissime virum
alta virtute sapientiaque præstantem.

B De barbito, seu lyra digitis humanis pulsata. Cap. XXXIV.

Pulsat in Schemate biformis iste sapiens antiquam Chelim digitis humanis; quod aper-
 tum signum est doctoris ore docentis, primo quidem, quia vox in Schemate quum ex-
 primi nequeat; & antiquitus Barbiton pullaretur cum cantu vocis poetæ, non autem a ta-
 cente; propterea tangens pulsansque chelim homo scite significat doctorem ore canen-
 tem, loquentemque. Deinde vero, quia D. Gregorius auditores aperte comparat fidibus
 citharæ a psallente pulsata, dum inquit: *[Pro qualitate igitur audientium formari debet*
 sermo doctorum, ut & ad sua singulis congruat, & tamen a communis ædificationis arte
 nunquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi quasi quædam in citha-
 ra tensiones strata chordarum? quas tangendi artifex ut non sibi metipsis dissimile canti-
 cum faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chordæ consonam modulationem reddunt, quia
 vno quidem pletho, sed non vno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisque ut in vna cun-
 ctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina non vna eademque exhortatione tangere
 corda audientium debet. Aliter namque viri, aliter admonendæ sunt femina: aliter iuue-
 nes, aliter senes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter tristes: aliter subditi, ali-
 ter prælati: aliter serui, aliter domini: aliter huius mundi sapientes, aliter hebetes: aliter
 impudentes, aliter verecundi: aliter proterui, aliter pusillanimes: aliter impatientes, aliter
 patientes: aliter beneuoli, aliter inuidi; aliter simplices, aliter impuri: aliter incolumes,
 aliter ægri: aliter qui flagella metuunt, & propterea innocenter viuunt, aliter qui sic in
 iniquitate duruerunt, ut nec per flagella corrigantur: aliter nimis taciti, aliter multiloquio
 vacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipites: aliter mansueti,
 aliter iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconstantes: ali-
 ter gulæ dediti, aliter abstinentes: aliter qui sua iam misericorditer tribuunt, aliter qui
 aliena rapere contendunt: aliter qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur: aliter qui
 & ea quæ habent sua tribuunt, & aliena rapere non desistunt: aliter discordes, aliter pa-
 cati: aliter seminantes iurgia, aliter pacifici: aliter admonendi sunt qui sacræ legis ver-
 ba non recte intelligunt, aliter qui recte quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquun-
 tur: aliter qui quum prædicare digna valeant, præ nimia humilitate formidant: aliter
 quos a prædicatione imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: aliter
 qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur, aliter qui quidem quæ mundi sunt
 concupiscunt, sed camen aduersitatis labore fatigantur: aliter coniugio obligati, aliter
 a coniugij nexibus liberi: aliter commissionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter
 qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum: aliter qui commissa plangunt,
 nec tamen deserunt, aliter qui deserunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ fa-
 ciunt, etiam laudant, aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant: aliter qui repentina
 concupiscentia superantur, aliter qui in culpa ex consilio ligantur: aliter qui licet minima,

crebro tamen illicita faciunt, atque aliter qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gra-
uibus demerguntur: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minime consum-
mant: aliter qui mala occulte agunt, & bona publice, aliter qui bona quæ faciunt, ab-
scondunt, & tamen quibusdam factis publice, male de se opinari permittunt. Et quidem de
singulis quis sit admonitionis ordo subtiliter insinuare debuimus, sed formidata locutionis
prolixitate præpedimur. Autore autem Deo in alio opere id explorare appetit animus, si
tamen laboriosæ huius vitæ adhuc aliquantulum temporis restauerit. J Hæc ad verbum D.
Gregorius, ut ostenderet sermonem doctorum prædicatorum variformiter accommoda-
ri debere audientium animis, pro singulorum auditorum varia dispositione, quæ plusquam
nimium multiformis est a B. viro tacta; quemadmodum idem artifex cithara psallens eas-
dem chordas, plures tamen, ac diuersis ab inuicem tensionibus dissonas atque discordes
multiplici nimium impulsu tangit ad innumeros fere sonorum tonos, atque concentus ex-
cipiendos. Vnde manifestum citharam qui pulsat in gemmula referre doctorem voce docen-
tem. Quod vel ex antiqua scriptura sacra colligimus aperte, quæ fere semper organa musi-
calia citharamque speciatim iungit cum voce laudante Dominum; in Psalmis enim habemus: ^a
Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticum
nouum: bene psallite ei in vociferatione. ^b *Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: quare*
tristis es anima mea? & quare conturbas me? ^d *Paratum cor meum Deus, paratum cor*
meum: cantabo, & psalmum dicam. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exur-
gam diluculo. Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus. ^e *Nam*
& ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam: Deus psallam tibi in cithara, sanctus
Israel: Exultabunt labia mea quum cantauero tibi: & anima mea, quam redemisti. ^f *Bonum*
est confiteri Domino & psallere nomini tuo Altissime. Ad annunciandum mane misericordiam
tuam: & veritatem tuam per noctem. In decachordo, psalterio: cum cantico, in cithara. & Can-
tate Domino canticum nouum: Psallite Domino in cithara: in cithara, & voce psalmi. ^h *Pa-*
ratum cor meum Deus, paratum cor meum: Cantabo, & psallam in gloria mea. Exurge glo-
ria mea, exurge psalterium, & cithara: exurgam diluculo. Confitebor tibi in populis Domi-
ne: & psallam tibi in nationibus. ⁱ *Præcinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in ci-*
thara. ^k *Laudate eum in sono tube: laudate eum in psalterio, & cithara: Laudate eum in tym-*
pano, & choro: laudate eum in chordis, & organo. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus:
laudate eum in cymbalis inibilationis: omnis spiritus laudet Dominum. Ex his itaque luce me-
ridiana clarius est, apud antiquos instrumenta musicalia pulsari manibus non sine cantu vo-
cis; adeoque nostri Schematis pulsantem digitis citharæ chordas, vna cantum vocis edere;
quocirca symbolum aptum est viri sapientis oris proprii sermone suos auditores, addiscendi
cupidos erudientis.

De tergemina significatione stelle prælucentis in Schemate pone caput viri psallentis.

Cap. XXXV.

Quoniam vero sapiens doctrinam suam e triplici fonte potissimum haurire potest; nem-
pe tum a summo Deo, tum ab Angelo Custode, proprioque Genio: tum a suo cuius-
que Intellectu: a Deo sane, a quo mortalibus omnia bona proueniunt, ac speciatim sapien-
tia, quia *Deus dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam:* ut ait sacra
pagina, & alibi. *Omnis sapientia a Domino Deo est:* tum ab Angelo quoque Custode, qui
nobis omnia bona suggerit, inter quæ præcipuum esse sapientiam admonet ^b Aristoteles;
qui scribit etiam: *Similiter autem & ingeniosum, cuius fuerit Genius studiosus; quemadmo-*
dum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam sortitus est studiosam; ipsam enim uni-
cuique esse Genium; & alia interpretatio communis ad contextum Græcum magis accedens,
habet: Similiter autem & Eudæmona, cuius vniq. demon fuerit studiosus, quemadmodum Xeno-
crates inquit Eudæmona eum esse, qui habet animam studiosam. Hanc enim unicuique
esse demonem. Quod Alexander Aphrodisæus in commento tribuit homini sapien-
ti, iusto, & prudenti; qualem fuisse Socratem beneficio proprii Dæmonis, seu
Genij testatur Plato Socratem in Theage sic introducens de se loquentem:
[Ego

[Ego autem tibi dicam : Adest mihi diuina quadam sorte dæmonium quoddam a prima pueritia me secutum : hoc enim vox est quædam , quæ quum fit , semper eius rei , quam facurus sum , dissuasionem innuit , prouocat vero nunquam . Quod si quis amicorum mecum quandoque aliquid communicat , venitque vox , hoc illa dissuadet , neque facere sinit . Cuius quidem rei vobis testes dabo : Charmidem virum bonum , Glauconis filium noscitis : hic aliquando in Nemea stadio se exercitaturus mecum communicabat . Ac statim ubi dicere inciperet quod se exercitaturus esset , affuit vox : ego prohibui , dicens quemadmodum dæmonij vox extiterat , ne se exerceret . Ille vero , fortasse , inquit , significat me victorem non euasurum , & si victoria non potiar , tamen me exercens , aliquid proficiam interim puto . Atque ita locutus , in certamen abit . Operæ pretium igitur est audire quid ei ex eo certamine contigerit . Iam si vultis & Clitomachum Timarchi fratrem interrogate quid ei Timarchus dixerit , quum iam moriturus esset : is enim & Euathlus quidam cursor , qui illum fugientem suscepit , referet vobis quid ille tunc dixerit . THE . Quid nam ? O Clitomache , inquit , equidem quamprimum moriturus venio , quoniam Socrati obtemperare nolui . Hoc quid ita dixerit Timarchus , ego exponam . Quum enim surrexissent ex cõuiuium Timarchus , & Philemon Philemonidis filius , interfecuri Niciam Hiroscamandri filium ; soli enim insidiarum ei conscij fuerant : hic Timarchus , Quid ais , o Socrates , inquit : Vos quidem bibite , me vero oportet alio ire , redibo autem paulo post , si occasio erit . Tum mihi aderat vox . Itaque ne surgas inquam , solitum mihi a dæmone signum datum ferens . Quieuit ille . Deinde paulisper commoratus ardebat iterum eundi cupiditate , dicens , eo iam Socrates . Et quia iterum vocem audiui , rursus illum cohibui , donec ille tertio latere me cupiens clanculum , quum ego mentem alio aduertissem , se subripuit : & sic profectus ea patrauit , quæ mortis ei causa fuerunt . Hæc eadem ille fratri , quemadmodum nunc ego vobis , dixit , se scilicet moriturum venire , quod mihi credere noluisse . Audietis præterea ab his qui in Sicilia sunt , quæ de exercitus conflictu prædixeram . Et præterita quidem ab his , qui illa nouerunt , audire licet . Experiri vero Dæmonij signum si quid forte dicat , tria nunc possumus : In expeditione namq; exijt Neonus Cali filius . Mihi autē signū adfuit , proficiscitur vero nunc ex Thrasylo aduersus Ephelum & Ioniam militaturus . Ego autem illum existimo , vel interfecum iri , vel huiusmodi aliquid incursum , & de reliquo negotio vehementer metuo . Hæc omnia ideo tibi dico , quia potestas omnis ad familiaritates cum his qui mecum sunt , institutas penes Dæmonium est . Multis enim aduersatur , neque licet his auxilium ferre , qui mecum inuito Dæmone conuersantur : quare impossibile est mihi cum his viuere . Multis autem hæere non prohibet , sed consuetudine nostra nihil omnino iuuantur . Quibus autem fauerit in ipsa familiaritate potestas dæmonij , illi sunt de quibus illud animaduertisti ; breui enim proficiunt . Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durabile , plerique vero quoad mecum sunt , mirifice pollent : at ubi discesserim , rursus nihil a ceteris differunt . Hoc quandoque accidit Aristidi Lysimachi filio , eius qui filius fuit Aristidis . Nam mecum commorans , breui multum profecit : postea vero in militiam profectus est , rediens deinde offendit apud me agentem Thucydidem Melissi filium : hic autem Thucydides pridie mihi inter disputandum nescio quæ de re obiecerat : Quum me salutasset , & quædam insuper collocutus esset Aristides , Thucydidem , inquit , o Socrates , audio gloriari , & in quibusdam tecum etiam concertare , tanquam aliquid sit . Est inquam , ut dicis . Tum ille , non meminit , inquit , antequam tibi adhæreret , quale fuit mancipium ? Non videtur , inquam , per Deos . At ego , inquit ille , ridiculus sum . Quid nam maxime , inquam ? Quoniam priusquam hinc abirem , cum quouis disputare audebam , neque aliquo videbar in differendo deterior , adeo ut cætus præstantium virorum audacter adirem . Nunc autem fugio quemcumque eruditum esse intellexi , adeo pudore obducor ob inscitiam . Vtrum igitur inquam euestigio te reliquit illa vis , an paulatim ? Paulatim , inquit . Quando vero in te incescit , vtrum accidit tibi aliquid a me discendi , an aliter ? Dicam , o Socrates , rem quidem incredibilem , veram tamen . Nihil vnquam a te , ut ipse scis , didici : proficiebam autem quotiescunque tecum essem , & si in eadem solum domo essem , non tamen in eadem parte domus , magis tamen quoties eadem in parte . Et mihi quidem videbar multo magis , quando in eadem parte existens , aliquid te dicentem intuebar , quam quum alio essem auersus . Sed longe magis proficiebam ,

De Socratis
genio plura.

Dæmon sit-
tura contin-
gentia nō cer-
to prænoscit.

quum apud te sedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Est igitur, o Theages, huiusmodi nostra consuetudo. Si enim Deo gratum est, permultum quidem, & breui proficies: sin contra, minime. Vide igitur, ne tibi tutius sit ab aliquo illorum erudiri, quibus in sua potestate sita est utilitas, qua ceteris profunt, quam a me fortuna quadam id assequi. THEA. Mihi quidem sic faciendum, Socrates, videtur, ut consuetudine nostra de Dæmonio intelligamus. Quod si nobis annuerit, recte omnia: sin minus, quid agendum sit consultabimus tum, alterine cuiuspiam adhæreamus, an hoc diuinum quod tibi insitum est, precibus & sacrificijs & alio quouis denique pacto, quo vates iubent, placemus. DEMO. Nihil ad hæc, o Socrates, huic adolescenti repugnes; bene enim dicit Theages. SOC. Atqui si videtur oportere sic agere, sic agamus.] Hæc oportuit fuisse proponere, quo nosceremus vim Genij, seu Custodis Angeli, ad communicandam scientiam hominibus. Profecto Socratis iste Dæmon, (de quo non solum hic Plato, atque Laertius, sed multo postea luculentius integrum librum iustæ magnitudinis edidit Apuleius) fuit illius bonus Genius, qui peculiari quadam ratione monebat ipsum de rebus tum agilibus, & vitandis, & prosequendis, ad se pariter, & ad amicos attinentibus: tum etiam intelligibilibus atque scientificis, audibili voce, quam solus ipse perciperet, non alius ullus præsentium: quum alios doceret surdis inspirationibus, ut assolet agere quilibet Genius erga mortalem, cui datus est custos, & rector, atque sectator ab ortu. Quandoque tamen etiam homini suo spectabilem sese præbet, quem alloquitur; quod egisse Genium Bruti malum admonet Plutarchus non vno in loco, tum dicens: *Præcipue vero oblatum Bruto spectrum Caesaris cadem denunciauit non fuisse Dijs cordi. Id fuit huiusmodi. Transportaturus ex Abydo in oppositam continentem exercitum quiescebat nocte, ut assueuerat, in tabernaculo, in somnis adhuc, ut de belli euentu sollicitus, si quidem vir hic inter omnes Imperatores perhibetur minime somno indulsisse, naturaque fuisse vigilantissimus. Is strepitum sentire ad fores imaginatus est. Intentis autem ad lucernæ lumen iam emarcescentis oculis, speciem vidit horribilem viri immani magnitudine, diroque aspectu. Percussus primum, ubi nihil id tentantem conspexit, neque vocem mittentem, tantum cubili suo tacitum assistentem: rogauit, quisnam esset? Respondit ei spectrum: Tuus, Brute, malus Genius: in Philippis me videbis; Tunc forti animo Brutus: video, inquit. Mox Genius ille ex oculis abiit; tum alibi luculentius inquit: Quum igitur traiecturus ex Asia esset exercitum, noctis conticinio Luna non admodum lucebat: totus autem exercitus tenebatur silentio. Brutus vero voluens aliquid animo, & reputans secum, visus est aliquem ingredientem sentire. Respicens ad ianuam spectrum cernit durum & prodigiosum, immanis, & horrendi corporis silentio sibi assistentis. Sustinens rogare: Quisnam, inquit, aut hominum, aut deorum es? aut qua de causa ad nos venisti? subiecit ei spectrum: Tuus sum, Brute, malus Genius: in Philippis me videbis. Cui nihil percussus Brutus: Video, inquit. Eo ex oculis elapso, pueros suos vocauit: quineque se audiuisset vocem asseruerunt, neque conspexisset visionem ullam. Nimirum Dæmone corporis assumpti speciem visibilem, sonumque vocis a se formatæ, non ad puerorum sensus, sed ad oculos & aures vnus Bruti transmittente; vel etiam puerorum sensibus fucum faciente, prohibenteque ne ad eos vlla species sensibilis sui, Brutique loquentis allaberetur, eorum facultatem sensutricem ad actum impulsura. Certum est etiam bonos Angelos in somnis hominibus, custodiæ suæ commissis, manifestare multa, sicuti & Danieli, pariter ac Euangelistæ Ioanni, sponsæ Virginis Iosepho, & Sanctisque Magis & cõtigisse nouimus e sacra pagina. Nulli dubium est ergo, posse nos ab Angelo sapientiam haurire, tum per abditas, atque surdas inspirationes: tum per patentiores reuelatione rerum intelligibilem. Deinceps autem homines acquirere sibi scientiam virtute proprii Intellectus, aperte constat ex Aristotele, qui vocat eum animæ partem, qua anima cognoscit & sapit, verbis ipsissimis: *De parte autem animæ, qua & cognoscit anima & sapit, siue separabili existente, siue non separabili secundum magnitudinem, sed secundum rationem, considerandum est quam habeat differentiam, & quo modo tandem fiat ipsum intelligere.* Tria sunt itaque principia, quæ sapientiam in homine procreant, Deus, Angelus, & humanus Intellectus. Tria vero ista mystice significari per hieroglyphicum stellæ singularis, non fuerit difficile probatu; nam Deus vnicus & singularis est; apteque representatur per stellam, ut ait Horus Apollo Niliacus, gens de sacrarum apud Egyptios inscriptarum literarum interpretatione, his plane*

Dæmon vt
apparet, & al
loquatur vni,
nō item alijs
presentibus.
g cap. 2. 19. 7
& seq.
h Apocal. 1.
& seq.
i Matth. 2. 13
k Matt. 2. 12.

l 3. de an.
to 1.

A verbis: *Depicta Egyptijs stella nunc Deum significat, nunc noctem, nunc vero tempus, in-
terdum etiam hominis masculi animam.* Quæ iane cuncta videtur indicata Sanctis illis Magis
in Oriente Stella, quæ significauit Deum in carne natum, noctu, tempore regis Herodis, &
diuinitati iunctam hypostatice animam Christu, qui fuit Homo verus mascula virtute de re-
gno tartareo triumphans: Quæ pariter omnia nos edocet Euangelista scribens: *" Quum
ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis: Ecce Magi ab Oriente vene-
runt Hierosolimam dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudeorum? vidimus enim stellam eius
in Oriente: & venimus adorare eum.* Qui missus est à Patre docere veritatem; ut pote in
quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & atque scientiæ Dei. De qua stella mystica multo prius
prophetauit Balaam, inquit: *1 Orietur stella ex Iacob.* Vbi glossa Interlinearis: *Diui-
tas Christi: quam viderunt Magi in Oriente, & Origenes in Ordinaria glossa, de stella Ma-
gorum in hoc loco dicit: Orietur stella ex Iacob: De hac stella in Euangelio dicitur, quia ve-
niens stetit supra, ubi erat puer. Sed si inde discesserit, vel euauerit, vel assumpta sit, vel quid
omnino in defectum fuerit, non dicitur. Sed forte sicut in baptismo super Christum spiritus quasi
Columba descendit, & mansit super eum: & vox Patris audita est, Hic est Filius meus dilectus:
ita & stella, quæ venit supra, ubi erat puer, & stetit, in Christo permansit. Et sicut ibi venisse
spiritum Dei super eum, & mansisse in eo, ita accipimus, quod nunquam ab eo recessit spiritus
Dei: ita stella, quæ venit & stetit super eum, nunquam discessit. Ideo deitatis eius indicium il-
lam stellam fuisse opinor. Ordo quoque prophetiæ idem ostendit, quum de Deitate dicit, *Oritur
stella ex Iacob.* De humanitate vero, *Exurgit homo de Israel: ut utrumque, euidenter prophe-
tatum appareat.* Itaque stella symbolum est Dei. Consentiens his Areopagita dicit in ope-
re de Diuinis Nominibus, Deum appellari *Lucem*, atque *Stellam*. Insuper autem stellam
esse hieroglyphicum Angeli, constat ex oraculo Diuino apud Iobum dicente: *" Quum me
laudent simul astra matutina: & iubilarent omnes filij Dei.* Quem locum omnes Glossæ de
Angelis interpretantur, qui dicuntur *astra matutina* Lyrano, quia a principio simul creati fu-
erunt cum calo, Empyreo ante distinctionem elementorum. Et hoc inducitur hic ad ostendendum,
quod productio terre non fuit necessaria ad manifestationem diuinæ sapientiæ, & gloriæ; quum
iam ante ab Angelis laudaretur, & ordinaria Glossa: *" Incarnationis enim Christi mysterium,
etiam electi Angeli mirati sunt; qui quia primi in tempore creati sunt, non immerito astra ma-
tutina dicuntur. Vel quia sepe ad exhortandos homines missi, dum venturum mane annunciant,
ab humanis cordibus presentis vite tenebras, (adeoque ignorantiam pariter atque peccatum)
fugant. Quæ matutina astra etiam cum vespertinis, Redemptoris potentiam laudant, quia cum
redemptis in fine mundi hominibus largitatem supernæ gratiæ glorificant. Iubilatio dicitur,
quum cordis letitia, oris efficacia non expletur. Laudant itaque Angeli, qui iam tantæ claritatis
latitudinem in sublimibus vident. Iubilant vero homines, qui adhuc in inferioribus aris sui
angustias subsistent. Quæ quia futura Dominus nouerat, facta narrat. Pierius etiam ex
antiquis Classicis nomine stellarum * Angelos mystice designari censet, qui curant humana,
nos erudientes peculiari quadam ratione; quum enim a Theologis, Dionysioque præsertim
accipiat Angelorum tres esse Hierarchias: Quarum suprema Seraphim appellata, soli con-
templationi vacat, Deumque perenni laude celebrat in æternum. Media Cherubin voca-
tata cælestibus officiis delegata semper est. Postrema hierarchia, licet supra corpoream om-
nem essentiam sit, curat nihilominus omnia subcælestia: & quum distribuatur in Principa-
tus, Archangelos, & Angelos, omnium horum officium circa ea tantum versatur, quæ sub
orbe Lunæ collocantur. Principatum cura circa Respublicas, Principes, ac Reges: ut ex
Dauidē cognoscimus: Archangelorum circa mysteria, & sacras ceremonias. Angeli pri-
uatis student rebus, & singuli singulis hominibus adhibentur. Euthymius porro Iudeorum
fuisse Custodem Michaelē nominat, ubi verba citat ex oratione Azariæ, libro 2. Daniels:
*Angelus autem Domini descendit simul cum Azaria & socijs in fornacem: quum tamen Archan-
gelus sit.* Sed enim sæpe admodum in quotidiano sermone omnes ordines Angeli nuncupa-
tionem usurpant. Quum igitur tertius Ordo huiusmodi res humanas tueatur, & ad incor-
ruptibile superioris Domini decretum dirigat, cui nam potius quam huic Ordini, Valerianus
inquit, *Faticognomentum dabimus? Qui demum quum octauæ Sphæræ, hoc est stellato
insideat orbi, a soli eius excellentia stellæ significatum Fato congruere merito videtur.***

m lib. 2. init.

Matth. 2. 1.
& seq.

Ioan. 18. 37
Colos. 2. 3.
Num. 24. 17

Matth. 13.

cap. 1.
38. 7.

Angeli cur
dicatur astra
matutina.

Greg. 1. 28.
mor. c. 14.

* l. 44 hier.

Angelorum
ordines, &
officia.

Ps. 90. 11.
& passim.

cap. 3. 49.

Fatum quid
Pierio.

Necque

Neque tamen, addit, absurdum est Angelos per stellas intelligi, qui stellarum praesides habeantur; veluti quum apud Salomonem pro celo Deum intelligimus: scriptum est enim historia Regum: Exaudi o Celum: ubi non celum tamen, sed celi, & terra rectorem Dominum, ex Theologorum interpretatione, Deum appellat. In Moses etiam traditionibus, ut summi viri locum interpretantur, per Stellas Angeli significantur. Demum Angelorum munera quum sint, purgare, illuminare, perfectum reddere, &c. Quin etiam Timaeus Lacrus, observatu quoque Pierij, tradidit unicuique animae collegam esse siue consortem stellarum aliquam; quod non dissimile est a Genio sospitali, atque custode. Sic igitur Stella hieroglyphicum est Angeli, qui nos erudit, atque custodit. Stellam item esse symbolum humanae mentis, primum quidem, ut vidimus, Horus Apollo Niliacus confitetur, in Aegyptiorum Hieroglyphicis inquires: *depicta Aegyptijs stella significat interdum etiam hominis masculi animam*. Homo autem masculus est qui virtute pollet. Verum & Aristoteles intellectum agentem in anima posuit, quem lumini comparavit, inquires: *Neceesse & in anima has existere differentias. Et est quidam intellectus, quia omnia fit: quidam vero, quia omnia facit, ut habitus quidam, quale est lumen; quodam enim modo & lumen facit potentia existentes colores, actu colores*. Itaque stella singularis illa pone caput humanum in Schemate posita, symbolum est tum Dei, tum Angeli Custodis, tum etiam Intellectus humani, quorum singulorum beneficio quilibet homo sapientiam, rerumque cognitionem sibi comparare potest; etenim & Deus vnus est, & unicuique datus est vnicus Angelus Custos, & vnicus inest Intellectus. Apte vero stella ponitur ad occipitis partem, in qua cerebri portio locatur sedes memoriae; quia Musae, quibus omnes comprehenduntur scientiae sapientiam humanam complectentes, ab omnibus veteribus ideo ponuntur filiae Iouis, atque Mnemosynes, quae memoria est. Haec de nostri Schematis explicatione, virum sapientem voce sciendi cupidos erudire valentem, nobis ob oculos ponentis.

Proposito Schemati comparatur aliud Fabij cunctatoris. Cap. XXXVI.

Hic autem Schemati gemmulae nostrae non multum absimile visitur in anulo Fabij Maximi Cunctatoris, de quo pridem nos in opere nostro de Anulis Antiquorum, & cl. Petrasentia tractans de Symbolis Heroicis: in cuius onyche gemma visitur equinum caput, cum hominis & vultu & barba in pectore promissa, cum pedibus gruis, cum cauda galli gallinacei, & cum ternis characteribus FAB. Schema fuit, ait, Falcij Cunctatoris; ut virtutes vnus perfecti Ducis eo monstro exprimerentur: hoc est, equi capite praefectura & principatus in bello vultu, barba, & pectore hominis, prudentia: cunctatio & vigilantia, pedibus gruis: & cauda galli gallinacei demum victoria. Quae singula fatetur ingenue se referte ex Valeriano, qui scribit ad verbum; ubi tractat de hieroglyphico equi. **FABII CONTATORIS VIRTUTES.** Sed ut ad imagines nostras reuertamur: in lapillo Onyce argumentum multiplex vidi artificiose admodum sculptum. Equino enim capite est, humana facie in pectus barbata, gruinis pedibus, cauda gallinacei: litera sunt FAB. Ex quo quidem figmento virtutes eas facile coniectes, quibus Fabius Contator insignis fuit: Nam principatum in bello ex equino capite, prudentiam ex humano pectore barbato, providentiam & contationem, atque etiam speculationem ex pedibus gruinis, victoriam ex pulli gallinacei cauda interpretamur. Cuius anuli figuram posuit Gorlaeus, verum cum oleae ramo prominente ex equi labris, ut indicaret bellum esse gerendum vnus gratia pacis, quae finis esse debet omnium bellorum; Bellum enim gerimus, ut in pace degamus (ait Aristotele) Atque actionum quidem virtutum operationes in civilibus, vel bellicis rebus versantur; quarum actiones negotiosae videntur: Bellicae sane etiam omnino; nemo enim est, qui vel bellum expetat, vel apparatus bellicum faciat bellandi causa. Sanguinarius enim quidam prorsus esse videretur, si amicos ea causa sibi hostes redderet, ut pugna, & cades orirentur. Quae ergo ratione Schema Fabij Maximi, constitutum monstrum habet ex equi capite, vultu hominis barbati in pectore, cauda galli, & pedibus gruis, aptissimum erit ad indicandum hominem alta sapientia praestantem, monstrum semiferum puteretur hominem Citharedum pone caput astrum habentem, qui desinat inferne in gallum gallinaceum.

Amorem Heroicum militia magis in conseruatione Ducis & Exercitus oportune celeris, & cunctantis, quam in hostium exterminatione consistere.

Schema V. Gemma.

Gen. M. LPS

Opinio, dicens hoc esse hieroglyphicum Amoris Crncupiscibilis per uitam negotiosam exarmati, penditur. Cap. XXXVII.

ERuditus ille vir ignotus, qui Schemati pridem apposuit tum titulum Græcicum ΕΡΩΣ ΑΡΕΙΟΣ, tum etiam Latinum Poetæ versiculum,

OTIA SI TOLLAS, PERIERE CVPIDINIS ARCVS:

Vt ut prima fronte rem acu tetigisse videtur, indicans Amorem homines ociosos passim torquere, negotiosos non ita male habere; nihilominus tamen & in titulo simul & in versiculo difficultates incurrit non exigui momenti; quarum prima est, quia versiculus cum titulo non congruere videtur; titulus enim est de Amore virtutis, versiculus autem de Amore concupiscibili; qui longe diuersus est ab illo. Secunda non levis est de nomine Amoris in titulo ΕΡΩΣ per omega, quod Amori flagitioso, non autem pudico, & probo tribuisse videtur ita Gyraldus agens de Dijs gentium in sermone de Cupidine: *Sed enim antiqui in Gymnasyjs Cupidinem inter Mercurium & Herculem posuere, eum Amorem significantes, qui ex ratione & virtute nasceretur (nimirum ex ratione nascitur Amor Sapientiae, cuius Mercurius deus credebatur: ex virtute, potissimum bellica nascitur Amor Fortitudinis, quæ refertur ad Herculem:)* Consimile hieroglyphicum Rome visitur in antiquo Fidijs sculptoris opere

Synt. 13.

opere marmoreo apud Dominos de Sancta-Cruce; quo sculptus est Amor medius inter Honorem & Veritatem: quo simulachro signatur Amor Heroicus tum Fortitudinis bellicæ, cuius præmium est Honor; tum etiam Sapientiæ, quæ cognitio veritatis est: de quo quidem Schemate nobile satis Emblema posuit Alcibiades, ipsum faciens Fidei symbolum, quod videret in eo Fidij simulachro Veritatem & Honorem iungere manus ad inuicem; ait enim hexasticho suo:

- „ Stet depictus HONOS, tyrio velatus amictu,
 „ Eiusque iungat nuda dextram VERITAS.
 „ Sitque AMOR in medio castus, cui tempora circum
 „ Rosa it, Diones pulchrior Cupidine.
 „ Constituunt hæc signa Fidem; Reuerentia Honoris
 „ Quam fouet, alit Amor, parturitque Veritas.

Mihi vero potius illa manuum coniunctio signat Amorem pariter pudicum, atque studiosum esse tum, qui Sapientiæ, tum qui bellicæ Fortitudinis Cupiditas est, seiunctus atque dissociatus a Concupiscibili Amore flagitioso: sed ad Gyraldum redeamus, qui subdit immediate) *Quinimo & Samij gymnasium Amori constituerunt, teste Athenæo. Eclogæ legitur Ausonii poeta de Cupidine, ab heroinis patibulo Crucis affixo: ut & meminit Lactantius, si recte rememior. (Nimirum Cupido concupiscibilis hic est, quem non raro virtutes heroicæ domant, atque superant) Verum etiam Amoris nomina interpretemur. Ammonius sane, & Phurnutus, alijq., Cupidinem his tribus nominibus vocatum tradunt, ἔρως, πόθος, & ἰσχυρὸς. Quos ait Pausanias in Attica, a Scopæ effictos, tam specie inter se differentes, quam operis artificio. ἔρως igitur per Omega ipsum Cupidinem, & flagitiosum Amorem significat, hoc est, Amores, ut dicimus, & notant grammatici. ἰσχυρὸς vero per omicron, pudicum & bonum Amorem significat. Quod discrimen an recte statuatur, non disquiro, quum inter legendum apud idoneos autores non ita ratum offenderim, ut illi præcipiunt. ἔρως autem dictum ait Plato, & Phurnutus ab inquisitione amati, ἰσχυρὸς enim pro ἰσχυρῶν, id est, inquirere, capitur. Plotinus tamen ab aspectu & visione deduxit. ἰσχυρὸς ait, quasi ὁρατός. Proculdubio Plato in Phædro nomen ἰσχυρὸς per Omega tribuit aperte Amori flagitioso & irrationali dicens: Nam Cupiditas absque ratione, quæ superat opinionem ad recta tendentem, rapitq., ad voluptatem formæ, & a cognatis cupiditatibus circa corporis formam vehementer corroborata pervincit, & superat, ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἰσχυρῆς, id est robore & vehementia, ἰσχυρὸς, id est, Amor appellata est. Vnde constat non bene titulum positum fuisse Schemati per Omega ΕΡΩΣ ΑΡΕΤΟΣ Amor Probus, siue Studiosus. In Cratylo similiter Amorem ἰσχυρὸς per omega scribit, aliunde deducens etymologiam ita: ἰσχυρὸς autem, id est, Amor quasi ἰσχυρῶν, id est, influit extrinsecus, neque propria est habenti πόθος, id est fluxio ista, sed infusa per oculos. Quapropter ab ἰσχυρῶν, id est influere, ἰσχυρὸς ab antiquis nostris appellabatur, nam ὁ pro αὐτῷ utebantur; nunc autem ἰσχυρὸς dicitur, αὐτῷ pro ὁ interpositio. Vnde constat etiam Amorem concupiscibilem, prout a rationali contrahitur, distinguitur, appellari ἰσχυρὸς per omega, non autem per omicron; etenim Amor, qui per oculos influit, concupiscibilis est, non rationalis: proptereaque non bene per omega describitur in titulo Amor-Virtutis, ΕΡΩΣ ΑΡΕΤΟΣ. Minor est difficultas in versiculo ad Amorem probum indicandum adducto,*

- „ Otia si tollas, perire Cupidinis arcus.

adeft attamen aliqua; quia quum vita negotiosa, non vnica sit, sed gemina generatim, civilis, & bellica, ut ait Aristoteles, inquitens vitam solam contemplatiuam in otio esse, negotiosas esse duas, bellicam, atque civilem; en eius verba: Sapiens vero etiam si per seipsum sit, contemplari potest; atque id tanto magis, quanto sapientior fuerit; melius quidem fortasse, si adiutores habeat: sufficientissimus tamen ipse est. Sola præterea ipsa per seipsam amari videretur; quippe quum ex ea, præterquam quod contemplatus fuerit quispiam, eueniat nihil; ex agendis autem rebus, aut plus, aut minus, aliquid præter actionem nobis comparamus. Videntur item felicitas in otio esse; negotijs enim distringimur, ut otiemur, & bellum gerimus, ut in pace degamus. Atque actiuarum quidem virtutum operationes in civilibus, vel bellicis rebus versantur; quarum actiones negotiosa videntur. Bellica sane etiam omnino, & mox, Civilis quoque hominis operatio negotiosa est, præter ipsam etiam ciuitatis administrationem, aum pote-

Amoris nomina varia.

10. Eth. c. 7.

potestates & honores sibi & ciuibus comparat, & paulo post. Si igitur ex actionibus, quæ secundum virtutes fiunt, bellicæ & ciuiles pulchritudine & magnitudine excellunt, atque hæ negotiosa sunt &c. Iam otia non solum armorum vsu tolluntur, sed etiam per ciuilia negotia. Quare Cupidinis tela franguntur non solum per militaria, verum etiam per alia negotia. Deinde vero non minus Amori concupiscibili reluctatur bellicus, & Ciuilis Amor negotiosus, at etiam otiosus literarum Amor. Deinceps autem antea satis ostensum est, im-
potenti Cupidini concupiscibili frustra plerumque repugnare negotia militaria, quantum-
uis vehementia. Non ab re igitur explicationem eruditi viri deferimus.

Schem. 1.

Propria sententia proponitur, quæ est, ob oculos poni Schemate nostro proprietates
Amoris Irascibilis, siue militaris: primumque
de corpore militis generatim.
Cap. XXXVIII.

Profecto bellicæ virtutis filius Amor, qui desiderium est pulchræ victoriæ, sculptus ha-
betur in gemmula; nam omnes habet insignes notas antiquæ militiæ: nimirum animi
fortitudinem, corporis robur, caput galea contextum, clypeum ambabus apprehensum ma-
nibus, arcum, pharetram, atque spicula, sculptusque non eques, at pedes, isque stans, non
gradiens, & Alatus. De quibus acturi seorsum, primo totius corporis habitudinem inspi-
ciamus. Porro differentiam illam intueri cuique licet inter militiam priscorum heroum, &
nostræ tempestatis bella; quod antiqui robore corporis, & animi fortitudine dimicantes ex-
cellebant; ast æuo nostro potius militum multitudine, dolis & insidijs hostem adoriri vince-
reque satagunt; quæ differentia nata est ex armorum discrimine quibus antiqui, & nostri
vti consueuerunt; Prisci namque pugnabant arcu, lanceis, missilibus iaculis, & ensibus; quo-
rum vsus & corporis robur, & animi fortitudinem postulat: nostri vero tormentis bellicis,
quæ fulminum violentiam imitantia, vel ab imbecillis viribus facile torqueri valeant in ho-
stes, passim vtuntur, nouitium inuentum, & antiquæ virtuti maximum afferens præiudici-
um. Arcus autem, hastas, missilia iacula, & enses in antiquis militibus expostulasse magnum
corporis robur, adeoque corpus non molle, neque pusillum, sed solidum & magnæ proce-
ritatis, aperte constat ex antiquorum testimonijs, quibus classici describunt corpora viro-
rum insignium virtute bellica; nam vt a sacra historia sumamus exordium, viri bello poten-
tes, & fortissimi ponuntur ingenti mole corporea gigantes; legimus enim: ^a Gigantes au-
tem erant super terram in diebus illis: Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum,
illaque genuerunt: isti sunt potentes a seculo viri famosi, & alibi: ^b Venimus in terram, ad
quam misisti nos, quæ reuera fuit lacte & melle, vt ex his fructibus cognosci potest. Sed cul-
tores fortissimos habet, & vrbes grandes, atque muratas. Stirpem Enach, & mox: Popu-
lus, quem aspeximus, procera statura est. Ibi vidimus monstra quadam filiorum Enac, de ge-
nere giganteo; quibus comparati, quasi locustæ videbamur, quæ reperuntur ^c alibi, & de
Saul rege bellatore fortissimo, ^d scribitur: Et dixit Dominus ad Samuelem. Ne respicias
vultum eius, neque altitudinem staturæ eius, quoniam abieci eum: nec iuxta intuitum ho-
minis ego iudico: homo enim videt ea, quæ patent: Dominus autem intuetur cor, & alio loco: ff
Et ipse percussit virum Egyptium, cuius statura erat quinque cubitorum: & habebat lan-
ceam vt liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam quam
tenebat manu: & interfecit eum hasta sua, & alibi: g Ecce Dominator Dominus exercituum
confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur,
& apud alium Prophetam: ^h Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, sta-
tura magna, scientes bellum. Apud profanos etiam autores eandem sententiam habemus;
etenim Virgilius, antiquitatis cultor eximius, dum aliquem virum fortem in bello de-
scribit, in eo corporis molem magnam agnoscit; ita de Marcello summo Romanorum,
Imperatore.

Milita verus
cum nostrate
collata.

^a Gen. 6.4.

^b Num. 13.
28. & seq.

^c Deut. 1.28.

^d 1. Reg. 9.2.
& seq.

^e 1. Reg. 16.7
^f 1. Paral. 11.
23.

^g Isai. 10.33.

^h Baruc. 3.26.

ⁱ En. 6.

„ Tu regere imperio populos Romane memento
„ (Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem.

N

„ Par-

- ,, Parcere subiectis, & debellare superbos.
- ,, Sic pater Anchises: atque hæc mirantibus addit:
- ,, Aspice, vt insignis spolijs Marcellus opimis
- ,, Ingreditur, victorque viros supereminet omneis.
- ,, Hic rem Romanam magno turbante tumultu
- ,, Sistet eques: sternet Pœnos, Gallumque rebellem.

x lib. 7. & de Turno fortissimo bellatore ^K mox addit:

- ,, Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
- ,, Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.

i lib. 9. & adhuc infra:

- ,, Messapus prima acies, postrema coercent
- ,, Tyrridæ iuuenes: medio dux agmine Turnus
- ,, Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.

m lib. 11. & adhuc infra ^m de Orphito, strenuo bellatore,

- ,, ... procul Orphitus armis
- ,, Ignotis, & equo venator Iapyge fertur:
- ,, Cui pellis latos humeros erepta iuuenco
- ,, Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus
- ,, Et malæ texere lupi, cum dentibus albis:
- ,, Agrestisque manus armat sparus: ipse cateruis
- ,, Vertitur in medijs, & toto vertice supra est.

lib. 5. c. 1.
& seq.

Ista reddunt omnino credibiles enarrationes, quas affert Olaus ⁿ Magnus de Starchatero gigante, ceterisque vasti corporis pugilibus fortissimis in plaga Septemtrionali. Quas quidem historias omnes ratio physica plane comprobare videtur; etenim pusilli, mediocrisue corporis vires itidem pusillæ, mediocresue proportionabiliter, impares omnino sunt armis ingentibus valide tractandis: & cum vehementia mittendis in hostem. Quis enim arma tractare potuerit Goliathis, nisi vir eum æquans magnitudine corporis? de quo legitur in historia sacra: ^o *Et egressus est spurius de castris Philistinorum nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum & palmi. Et cassis area super caput eius, & lorica squamata induebatur: porro pondus lorice eius, quinque millia siclorum æris erat. Et ocreas areas habebat in cruribus: & clypeus æreus regebat humeros eius. Hastile autem haste eius erat quasi licitorium texentium: ipsum autem ferrum haste eius sexcentos siclos habebat ferri: & armiger eius antecedebat eum. Stansque clamabat aduersum phalanges Israel, & dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Numquid ego non sum Philistæus, & vos serui Saul? Eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen. Si quiuertit pugnare mecum, & percusserit me, erimus vobis serui: si autem ego præualero, & percussero eum, vos serui eritis, & seruietis nobis. Et aiebat Philistæus: Ego exprobraui agminibus Israel hodie: Date mihi virum, & ineat mecum singulare certamen. Audiens autem Israel, & omnes Israelite sermones Philisthæi huiusmodi, stupebant, & metuebant nimis. Verum & ex Homero constat, arcum Vlyssis, Herois inter antiquos bellatoris maximi, non potuisse tendi a procis pluribus, viris ordinariæ stature;*

p Odyf. l. 21. ræ; quos affata sic est Penelope:

- ,, Sed agite proci, quoniam hoc apparet certamen:
- ,, Ponam enim magnum arcum Vlyssis diuini.
- ,, Quicumque autem facillime extendet arcum in manibus
- ,, Et persagittabit anulos duodecim omnes,
- ,, Hunc simul sequar vbi me subduxero ab hac domo.

& mox quum Thelemachus, Vlyssis filius, ter irritò conatu tentasset arcum tendere, quarto forsan voti compos euasurus; alij proci omnes ad vnum, pinguedine mollire satagentes arcum ad facilem tensionem.

- ,, Ea iuuenes calefacientes tentarunt, neque paterant
- ,, Tendere, multum enim roboris indigentes erant.
- ,, Antinous autem abstinebat, & Eurymachus diuinus
- ,, Princeps procorum, virtute autem erant valde optimi.

& mox.

,, Eury-

„ Eurymachus autem iam arcum in manibus mouebat,
 „ Calefaciens huc & illuc splendore ignis, sed ipsum neque sic
 „ Tendere potuit: valde autem suspirauit gloriosum cor:
 „ Suspirans autem igitur locutus est, verbumque dixit, denominauitque
 „ O amici, certe mihi dolor circa meipsum & circa omnes:
 „ Non nuptias tantum lugeo tristis,
 „ (Sunt & aliæ multæ Græcæ, quæ quidem in ipsa
 „ Mari circumdata Ithaca, & alis ciuitatibus)
 „ Sed si iam tantum roboris indigentes sumus,
 „ Diui Vlyssis quod non possumus tendere
 „ Arcum: increpatio autem & futuris audiri.

ac tandem

„ Sic sine diligentia tendit magnum arcum Vlysses, &c.

His ergo satis apparet, olim bellicos Heroas magno, & robusto corpore fuisse, qui tales ar-
 cus tenderent, & arma talia tractarent. Vnde merito Schematis autor Amorem bellicum
 in gemma finxit nudum quidem puerum, quoniam est Amor, ob rationes antea 7 notatas; 7 Gem. i. cap.
 corpore tamen vegeto, robusto, solido, & magno, ad Amoris tum Concupiscentiæ, tum Sa-
 pientiæ discrimen; quibus vidimus inesse corpora pusilla, & valde tenera, molliaque. Sic
 igitur hic Amor est bellicæ virtutis.

De Amoris bellici vultu sæuo, seuerò, ac tantum non toruo, minacique.

Cap. XXXIX.

DEcenter autem Amori bellico nostro vultum in gemma sculpsit autor austerum, atq;
 sæuum, tetricumque; nam & Minerua, Pallasque, Bellonaue bellorum Dea passim
 audit tetrica, fera, ferox, cruda, truculenta; sic enim Martialis

„ Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ. &
 „ Dic mihi Virgo ferox, quum sit tibi cassis, & hasta: &
 „ Protegis, & crudam fers ægida cruda virago. &
 „ Sic affata truces umbras truculenta Minerua. &
 „ Effugiunt, sæuæque petunt Tritonidis arcem. &
 „ Et Phœbus pater, & seuera Pallas. &
 „ Vtraque Virgo ruunt: hæc tristibus aspera bellis
 „ Non tamen ut tulerit Palladis arma feræ
 „ Pallados pectus Latium furentis. K
 „ Naiades Armas inter Diana, feroxque Pallas. l

a l. 7. Ep. 1.
 b lib. 14.
 c Qu. calab.
 d Mantuan.
 e Virg. 2. Æn.
 f Stat. 2. Theb.
 g Idē. 2. Silu.
 h Claudian.
 i Pamphil.
 K idem
 l Stat. in
 Achill.
 m Synt. 11.

Gyraldus item m in Glaucopi Minerua comprobat hoc ipsum, cui, Scribit Gellius sic voca-
 „ tam, nou tām quod glaucos, id est cæsius oculos haberet, quam quod horrendo & formi-
 „ dolofo esset aspectu: vnde & glauci, id est Cæsi Leones, & basilisci traduntur; quod &
 „ Phurnutus ait. Sunt & qui dracones eadem ratione glaucopas nuncupent. Est & apud
 „ Stephanum in Alcomenio, ex Alcomene & Athenaide Hippobotæ filia glaucopus, a quo
 „ glaucopion, & glaucopis. Cæsia porro a veteribus dicta Minerua est, quasi Coelia, ut
 „ dicit Gellius in secundo. Autor Priapeiorum flauam appellauit illo Scazonte:

Minerua flauo lumine, est Venus pato.

„ Naso in Eleg.

Quid si præripiat flaua Venus arma Minerua?

Ventilet accensas flaua Minerua faces.

„ Idem in Arte:

Si pato est Veneri similis; si flaua, Minerua.

„ Quidam putant inepte, a capillorum colore Mineruam flauam dici. Sed de flauo, & glau-
 „ co colore vide Gellium: & si libet, nostrum Thilesium. Sed enim & Minerua ab ocu-
 „ lum truculento aspectu, & acri intuitu Gorgonos est cognominata, ut Grammatici ob-
 „ seruant, a γοργὸν ὀπὸς, id est a terribili, & acri aspectu. Quamuis autem tetrica sit, atque

saeva Minerva, non tamen hoc illi pulchritudinem abstulit, quin olim de formositate cum Venere, Iunoneque contenderit; quæ tres omnium Dearum pulcherrimæ censebantur apud antiquos omnes. Ita prorsus Amoris pulchritudini non derogat, quod toruo sit aspectu tetricoque, qui bellicus est; etenim Moschus vel Amori suo Concupiscibili dedit oculos acres, & flammeos: & huiusmodi decorem seruans Areostus Heroem suum Rolandum effinxit aspectu toruo, ferocique, propemodum lusco, de quo sic ille, sub persona fortissimi quoque sui Mandricardi.

Idyll. 1.

Canto 23.

„ Sono omai dieci giorni, li soggiunse,
 „ Che di cercar non lascio i tuoi vestigi:
 „ Tanta la fama stimolommi, e punse,
 „ Che di te venne al campo di Parigi:
 „ Quando a fatica vn viuo sol vi giunse,
 „ Dimille, che mandasti a i regni Stigi:
 „ E la strage contò, che date venne
 „ Sopra i Noritij, e quei di Tremisenne.
 „ Non fui, come lo seppi, a seguir lento,
 „ E per vederti, e per prouarti appresso:
 „ E per ciò m'informai del guarnimento
 „ Ch'hai sopra l'armi: io sò, che tu sei desso;
 „ E se non l'haueffi anco, e che fra cento
 „ Per celarti da me, ti fossi messo:
 „ Il tuo fiero semblante mi faria
 „ Chiaramente veder, che tu quel sia.
 „ Non si può (li rispose Orlando) dire,
 „ Che caualier non sij d'alto valore;
 „ Però che si magnanimo desire
 „ Non mi credo albergasse in vmil core.
 „ Se'l volermi veder ti fa venire,
 „ Vuò che mi veggi dentro, come fuore:
 „ Mi leuerò quest'elmo da le tempie,
 „ Acciò ch'a pieno il tuo voler s'adempie.
 „ Ma poi che ben m'haurai veduto in faccia,
 „ A l'altro desiderio ancora attendi.
 „ Resta, ch'a la cagion tu satisfaccia,
 „ Che fa, che dietro questa via mi prendi:
 „ Che certo, se'l valor mio si confaccia
 „ A quel semblante fier, che si commendi.
 „ Orsù (disse il Pagan) al rimanente,
 „ Ch'al primo ho satisfatto intieramente,
 „ & multo antea de eodem Heroe bellicoso dixerat:
 „ Come Alzirdo appressar vide quel Conte,
 „ Che di valor non hauea pari al mondo,
 „ In tal semblante, in sì superba fronte,
 „ Che'l Dio de l'armi a lui pareo secondo:
 „ Restò stupito a le fattezze conte,
 „ Al fiero sguardo, al viso furibondo:
 „ E lo stimò guerrier d'alta prodezza:
 „ Ma hebbe del prouar troppa vaghezza.

Canto 120
stan. 74.

Sic igitur apte fingitur in Schemate bellicosus Amor: aspectu truculento; nec abest a proposito ratio; quoniam Amor iste bellicus est Appetitus attinens ad facultatem Irascibilem; irati vero, minacesque, torue tuentur, atque saevo truculentoque sunt aspectu. Nec etiam ab re ponitur ira, feritasque in Amore probo, qui rationem sequitur in bello; nam iram sine crimine cognouit etiam diuinus Psalter: *irascimini, & nolite peccare*. Sic in sacra

2. Reg. 7. 8.
& passim.
Psal. 6. 1. &
passim.
Cant. 16.
stan. 34.
2. Rep.

pagina frequenter ponitur Deus exercituum irasci. / Quo sensu Tassus etiam inquit, Sdegno guerrier de la ragion feroce: dum Heroem suum ponit contra Cupidinis molliem rationabiliter indignari; sententia decerpta ex Platonis operibus, qui scribit, Irascibilem Appetitum homini datum a Natura in subsidium Rationis aduersus concupiscentias; Sane de Appetitu tractans in libris de Republica, geminum in anima reperiri demonstrat, vnum concupiscibilem, & alium rationalem, quibus tertium irascibilem addit; dicens: Metito igitur duo hæc inter se diuersa existimabimus; & illud quidem, quo ratiocinatur animus, rationale ipsius denominabimus: Illud vero, quo amat, esurit, & sitit, & ad alias libidines pronior labitur, irrationale, & avidum repletio. num quarundam, & voluptatum. Diuersa profecto: Meritoque ita censebimus. Hæ itaq; duo iam in anima species distinctæ sint. Illud autem quod ad irascibilem pertinet, quoue irascimur, vtrum tertium quiddam est? an alterius horum cognatum? Forte eius, quod voluptates cupit, est cognatum. Atqui credo hoc equidem ex eo, quod audiui quondam: quod videlicet quum Leontius Aglaonis filius ex Paro sub boreali muro ad ciuitatem ascendens sentiret extra cadauera prope litus iacentia, simul & videre cupiebat, & horrebat tamen, absterrebatque, vultumq; tegebat, secum ipse pugnans: cupiditate deniq; superatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduentauit, dicens: Ecce iam vobis licet, o infelices, desiderium vestrum pulchro explere spectaculo. Andiu & ipse. Itaque sermo testatur, iram sepe pugnare aduersus concupiscentiam, tanquam hæc inter se diuersa sint. Id certe significat. Non ne & alibi frequenter animaduertimus, quando distrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipsum se se, & aduersus id sui quod trahitur, indignantem? Et quasi duobus dissentientibus ad inuicem rationi iram accurrere? Cupiditatibus vero coniunctam, nihil rationis voluntati contrarium moliri: nec te arbitror vnquam asserere, vel in te ipso, vel in alio tale quiddam deprehendisse. Nunquam per Iouem. Quid porro? Quando quis iniuriam inferre se putat, non ne quo generiosior est, eo minus irascitur, dum esurit, & alget, & aliud quiduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere censet? Et quod iam dixi, irascitur in eum quodammodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem? quando iniuriam se pati quis putat, non ne tunc satagit, & seuit & auxilium præstat ei quod iustum videtur, famem, frigus, & cetera talia tolerans? Et ad victoriam contendit, neque a generoso opere cessat priusquam vel transegerit, vel obierit, vel tanquam canis a pastore, ita deniq; reuocatus ab ea que in ipso est ratione mitescat? Omnino hæc vis ei similis est, cui tu comparas. Etenim in nostra ciuitate auxilios ipsos tanquam canes posuimus obtemperantes Principibus tanquam quibusdam pastoribus ciuitatis. Optime quod dicere volebam intellexisti. Sed vnum & hoc insuper animaduertis? Quid istud? Quod in presentia contra ac supra de iracundia iudicamus. Tunc sane irascendi vim ad concupiscendi naturam referebamus: nunc vero multum interesse dicimus, ac multo magis iram asserimus anime partibus in ininter se dissidentibus pro ratione arma capeßere. Ita prorsus. Numquid & irascendis vis est a ratione diuersa, vel quædam species rationis, adeo ut non tres in animo, sed due species sint, rationale, & concupiscens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerunt tria quædam genera, que ipsam continent, quæstuarium, auxilium, consularis; ita & in anima tertia vis quædam est iracundia, quæ natura ipsa rationis tutatur partes, nisi ex improba educatione fuerit deprauata? Necessè est ut tertia sit. Nempe etiamsi alia quam ratio apparuerit, quemadmodum supra visa est, a concupiscentia differens. At vero facile id quidem patere potest. Nam in puerulis quibus illud intelligat, qui statim nati iracundia pleni sunt: rationis autem aliqui nunquam, multi sero compotes fieri mihi videntur. Per Iouem præclare loqueris. Præterea in bestijs iram esse quisque, ut ipse dicis, comperiet. Testatur & istud Homeri illud quod supra induximus,

Ira in pueris
ante viata ra
tionis.

,, Pectora castigans monitis affatur acerbis.
,, Perpetere, o cor, nam tu longe alias grauiora tulisti.
In his porro Homerus tanquam hæc inter se differant, alterum horum obiurgare alterum facit, ipsam videlicet rationem de meliori peiorique consultantem, irrationalem iracundie impetum cohibere. Hunc locum plane videtur imitari, ac exprimere, vel potius in vsu ponere Tassus, dum voluptuosum Iuuenem rationibus allatis instructum irasci ponit aduersus concupiscentias, quibus irretitus in otio turpis libidinis effaminatus delitescibat: *

Gerus. lib.
Cant. 16.
stan. 2. &
seq.

,, Vbal-

- „ Vbaldo incominciò parlando a l' hora :
 „ Và l' Asia tutta , e vā l' Europa in guerra :
 „ Chiunque pregio brama , e Christo adora
 „ Trauaglia in arme hor ne la Sira terra :
 „ Te solo , o figlio di Bertoldo , fuora
 „ Del mondo in otio vn breue angolo serra :
 „ Te sol de l' vniuerso il moto nulla
 „ Moue , egregio Campion d' vna fanciulla .
 „ Qual sonno , o qual letargo ha si sopita
 „ La tua virtute ? o qual viltà l' alletta ?
 „ Sù , sù , te il Campo , e te Goffredo inuita :
 „ Te la Fortuna , e la vittoria aspetta :
 „ Vieni , o fatal Guerriero , e sia fornita
 „ La ben comincia impresa : e l' empia setta
 „ Che già crollasti , a terra estinta cada
 „ Sotto l' inèuitabile tua spada .
 „ Tacque : e l' nobil Garzon restò per poco
 „ Spatio confuso , e senza moto , e voce :
 „ Ma poi , che diè vergogna a sdegno loco ,
 „ Sdegno guerrier de la ragion feroce :
 „ E ch' al rossor del volto vn nouo foco
 „ Successe , che più auampa , e che più coce ;
 „ Squarciosi i vani fregi , e quelle indegne
 „ Pompe , e di seruitù misere insegne .
 „ Et affrettò il partire , e de la torta
 „ Confusione uscì del Labirinto .

Itaque nobilis est ira bellici Amoris , quæ relucatur impudicæ Cupiditātī ; quam in vultu tetrico nostri Cupidinis Heroici linxit antiquus sculptor ; & de qua Psaltes diuinus cecinit , vt antea notauimus , *Irascimini , & nolite peccare* ; quod facimus , dum contra nostra peccata irascimur .

De Amoris bellici celeritate , per Alas indicata . Cap. XL.

Hip.aph. 1.

Occasio recte peragendi , velox ^{et} natura sua , tum in omnibus artibus , tū in militari maxime , postulat se se arripiendæ gratia , dum semetipsam imminentem ostendit , in optimo duce celeritatem ; cuius indicium Alæ sunt in Amore bellico ; nam ea defluxa bona Fortuna capillatæ frontis , frustra postea caluum occasionis fugientis occiput Imperator apprehendere satagit . Cuius quidem celeritatis in capienda occasione bene rem militarem agendi nobile prostat exemplum in Neronis militia , de quo ^{lib. 27.} Liuius ait , maximis itineribus exercitum ex Apulin in Picenum duxisse celeritate quadam incredibili , quam Hasdrubal inopinatam sibi perniciosam ad Metaurum expertus est , interemptus cum toto exercitu suo , secus Romanis exitium allaturus , si cum Hannibale fratre copias iungere potuisset , vt habebat in animo ; perfecissetque , nisi Neronis celeritas eius consilium præuertisset ; verba Liuij sunt a nobis cumulate referenda , vt celeritatis in bello vtilitas appareat : [Tum Claudius non id tempus esse Reipublicæ ratus , quo consilij ordinarijs prouinciæ suæ quisque finibus per exercitus suos cum hoste destinato ab Senatu bellum gereret : audendum , ac nouandum aliquid improuisum , inopinatum , quod captum non minorem apud ciues , quam hostes , terrorem faceret , perpetratum in magnam lætitiā ex magno metu verteret . Literis Hasdrubalis ad Senatum missis (quas interceptas) simul & ipse Patres conscriptos , quid paret , edocet ; vt , quum in Umbria se occursum Hasdrubal fratri scribat , Legionem a Capua Romam accersant ; delectum Romæ habeant , exercitum vrbānum ad Narniam hosti opponant . Hæc Senatui scripta , Præmissi item per agrum Larinatem , Marrucinum , Frentanum , Prætutianum , qua exercitum ducturus erat , vt omnes ex agris , vrbibusque commeatus para-

Celeritati
exercitus ne-
cessaria .

para-

A paratos militi ad vescendum in viam deferrent, equos iumenta que alia producerent, ut vehiculorum fessis copia esset. Ipse de toto exercitu civium sociorumque quod roboris erat, delegit, sex millia peditum, mille equites. Pronunciat occupare se in Lucanis proximam urbem, Punicumque in ea praesidium velle, ut ad iter parati omnes essent. Profectus nocte flexi in Picenum. Et Consul quidem, ad Collegam ducebat, relicto Q. Catio legato, qui Castris praesesset, & mox: Nero postquam iam tantum interualli ab hoste fecerat, ut detegi consilium satis tutum esset, paucis milites alloquitur. Negat ullius consilium Imperatoris in peciem audacius, re ipsa turius fuisse, quam suum. Ad certam eos se victoriam ducere; quippe ad quod bellum Collega non antequam ad satietatem ipsius peditum, atque Equitum data ab Senatu copia fuissent, maiores instructioresque, quam si aduersus ipsum Hannibalem iret, profectus sit: eo ipsos, quantumcumque virium momentum addiderint, rem omnem inclinaturos: Auditum modo in acie, (nam ne ante audiat, daturum operam) alterum Consulem, & alterum exercitum aduenisse, haud dubie victoriam facturum. Famam bellum conficere, & parua momenta in spem metumque impellere animos. Gloriam quidem ex re bene gesta partem fructum prope omnem ipsos laturos. Semper quod prostratum adiectum sit, id rem totam videri traxisse. Cernere ipsos, quo concursu, qua admiratione, quo favore hominum iter suum celebretur. Et certe per instructa omnia ordinibus virorum mulierumque vndique ex agris effusorum, inter vota ac preces & laudes ibant: illos praesidia Reipublicae, vindices urbis Romae imperijque appellabant: in illorum armis dextrisque suam liberorumque suorum salutem ac libertatem repositam esse: deos omnes deasque precabantur, ut illis faustum iter, felixque pugna, matura ex hostibus victoria esset: damnarenturque ipsi votorum, quae pro ijs suscepissent; ut quemadmodum nunc solliciti prosequerentur eos, ita paucos post dies laeti quantibus victoriam obuiam irent. Inuitare inde pro se quisque, & offerre, & fatigare precibus, ut quae ipsis, iumentisque vsui essent, ab se potissimum sumerent, benigne omnia cumulatim dare. Modestia certare milites, ne quid ultra vsum necessarium sumerent: nihil morari, nec ab signis absistere, cibum capientes diem ac noctem ire: vix quod satis ad naturale desiderium corporum esset, quieti dare. Et ad Collegam praemissi erant, qui nuntiarent aduentum, percunctarenturque, clam an palam, inter diu an noctu venire se se vellet, iisdem an alijs confidere castris. Nocte clam ingredi melius visum est. Tesseræ per castra ab Livio Consule data erant, ut tribunum tribunus, centurio centurionem, eques equitem, pedes peditum acciperet: Neque enim dilatari castra opus esse, ne hostis aduentum alterius Consulis sentiret. Et coarctatio plurimum in angusto tendentium facilius futura erat, quod Claudianus exercitus nihil ferme, praeter arma, secum in expeditione tulerat. Ceterum in ipso itinere auctum voluntarijs agmen erat; offerentibus se se ultro & veteribus militibus, perfunctis iam militia, & iuuenibus; quos certatim nominantes, si quorum corporum species, roburque virium aptum militiae videbatur, conscripserat. Ad Senam castra alterius Consulis erant: & quingentos inde ferme passus Hasdrubal aberat. Itaque quum iam appropinquaret, tectus montibus substitit Nero, ut ante noctem castra ingrederetur. Silentio ingressi, ab sui quisque ordinis hominibus in tentoria adducti, cum summa omnium laetitia hospitaliter excipiuntur. Postero die concilium habitum, cui & L. Porcius Licinus praetor affuit. Castra iuncta Consulum castris habebat; & ante aduentum eorum per loca alta ducendo exercitum, quum modo insideret angustos saltus, ut transuersum clauderet: modo ab latere, aut ab tergo carperet agmen, ludificatus hostem omnibus artibus belli fuerat: istum in concilio aderat. Multorum eo inclinabant sententiae: ut, dum fessum via ac vigilijs reficeret militem, Nero simul & ad noscendum hostem paucos sibi sumeret dies, tempus pugnandi differretur. Nero non suadere modo, sed summa ope orare institit, ne consilium suum, quod tutum celeritas fecisset, temerarium morando facerent. Errore, qui non diuturnus futurus esset, velut torpentem Hannibalem, nec castra sua sine duce relicta aggredi, nec ad sequendum se iter inrendisse. Antequam, se moueat, delere exercitum Hasdrubalis posse, redireque in Apuliam. Qui prolatando spatium hosti det, eum & illa castra prodere Hannibali, & aperire in Galliam iter, ut per otium, ubi velit, Hasdrubali coniungatur. Extemplo signum dandum, & exeundum in aciem: abutendumque errore hostium absentium, praesentiumque: dum neque illi sciant cum paucioribus, nec hi cum pluri-

Mira celeritas exercitus Neronis.

Velocitas admirabilis eadem.

pluribus & validioribus rem esse. Conciio dimisso, signum pugnae proponitur, confestimque
 in aciem procedunt. Iam hostes ante castra instructi stant. Moram pugnae attulit, quod
 Hasdrubal prouectus ante signa cum paucis equitibus scuta vetera hostium notauit, quae
 ante non viderat, & strigiosiores equos: multitudo quoque maior solito visa est. Suspectus
 id quod erat, receptui propere cecinit, ac misit ad flumen, unde aquabantur: ubi & excipi
 aliqui possent, & notari oculis, si qui forte adustioris coloris, ut ex recenti via, essent: simul
 circumuehi procul castra iubet, specularique, num auctum aliqua parte sit vallum: & atten-
 dant, semel, bisne signum canat in castris. Ea quum ordine omnia relata essent, castra nihil
 aucta errorem faciebant. Bina erant, sicut ante aduentum Consulibus alterius fuerant: una
 M. Liuij, altera L. Porcij: neutris quidquam, quo latius tenderent, ad munimenta adiectum.
 Illud veterem ducem assuetumque Romano hosti mouit, quod semel in Praetorij castris si-
 gnum, bis in Consularibus referebant cecinisse: Duos profecto Consules esse: & quonam
 modo alter ab Hannibale abcessisset, cura agebat: minime id quod erat, suspicari pote-
 rat, tantae rei frustratione Hannibalem elusum: ut, ubi dux, ubi exercitus esset, cum quo ca-
 stra collata haberet, ignoraret. Profecto haud mediocri clade absteritum, insequi non
 ausum: magnopere vereri, ne perditis rebus, serum ipse auxilium venisset, Romanisque ea-
 dem iam fortuna in Italia, quae in Hispania esset. Interdum literas suas ad eum non perue-
 nisse, credere: interceptisque ijs, Consulem ad se se opprimendum accelerasse. His anxius
 curis, extinctis ignibus, vigilia prima dato signo, ut taciti vasa colligerent, signa ferri iussit.
 In trepidatione & nocturno tumultu duces parum intente asseruari, alter in destinatis iam
 inde ante animo latebris subsedit, alter per vada nota Metaurum flumen transnavit. Ita de-
 sertum a ducibus agmen primo per agros palatur: fessique aliquot somno ac vigilijs sternunt
 corpora passim, atque infrequentia relinquunt signa. Hasdrubal, dum dux viam ostenderet,
 ripa fluminis signa ferri iubet, & per tortuosi amnis sinus flexusque cum errore obiens haud
 multo processisset, & ubi prima lux transitum opportunum ostendisset, transiturus erat. Sed
 quum quantum a mari abscebat, tanto altioribus coercentibus amnem ripis, non inueni-
 ret vada, diem terendo, spatium dedit ad insequendum se se hosti. Nero primum cum omni
 equitatu aduenit. Porcius deinde assecutus cum leui armatura. Qui quum fessum agmen
 carperent ab omni parte incurfarentque, & iam omisso itinere, quod fugae simile erat, ca-
 stra metari Poenus in tumulto super fluminis ripam vellet: aduenit Liuius peditum omnibus
 copijs, non itineri modo, sed ad conferendum extemplo praedium instructis, armatisque. Sed
 ubi omnes copias coniunxerunt, directaque acies est, Claudius dextro in cornu, Liuius ab
 sinistro pugnam instruit: media acies Praetori tuenda datur. Hasdrubal, omissa munitione
 castrorum, postquam pugnandum vidit, in prima acie ante signa elephantos locat: circa eos
 lauo in cornu aduersus Claudium Gallos opponit, haud tamen eis fidens, quantum ab ho-
 ste timeri eos credebatur: Ipse dextrum cornu aduersus M. Liuium sibi, atque Hispanis (& ibi
 maxime in vetere milite spem habebat) sumpsit. Ligures in medio post Elephantos posuit:
 sed longior, quam latior, acies erat. Gallos prominens collis tegebat. Ea frons, quam Hi-
 spani tenebant, cum sinistro Romanorum cornu concurrat: dextra omnis acies extra pra-
 edium eminens cessabat. Collis oppositus arcebat, ne aut a fronte, aut ab latere aggredie-
 rentur. Inter Liuium Hasdrubalemque ingens contractum certamen erat, atroxque caedes
 utrimque edebatur: ibi duces ambo, ibi pars maior peditum equitumque Romanorum, ibi
 Hispani, vetus miles, peritusque Romanae pugnae, & Ligures, durum in armis genus, eodem
 versi elephantis, qui primo impetu turbauerant antesignanos, & iam signa mouerant loco:
 deinde crescente certamine, & clamore, impotentius iam regi, & inter duas acies versari,
 velut incerti quorum essent, haud dissimiliter nauibus sine gubernaculo vagis. Claudius,
 Quid ergo praecipiti cursu tam longum iter emensi sumus? clamitans militibus, quum in ad-
 uersum collem frustra signa erigere conatus esset, postquam ea regione penetrari ad hostem
 non vldebat posse, cohortes aliquot subductas e dextro cornu, ubi stationem magis segnem
 quam pugnam futuram cernebat, post aciem circumducit: & non hostibus modo, sed etiam
 suis inopinantibus, in sinistram hostium latem incurrit: tantaque celeritas fuit, ut quum osten-
 dissent se in latere, mox in terga depugnarent, ita ut omnibus partibus, ab fronte, ab late-
 re, ab tergo trucidarentur Hispani Liguresque. Et ad Gallos iam caedes peruenerat. Ibi
 mini-

Hasdrubalis
fuga.

Celeritas Ne-
ronis in eo
persequendo

Celeritas ite-
exercitus Ne-
ronis.

minimum certaminis fuit ; nam & pars magna ab signis aberant, nocte dilapsi, stratique somno passim per agros : & qui aderant, itinere ac vigilijs fessi, intolerantissima laboris corpora, vix arma humeris gerebant. Et iam diei medium erat, sitisque & calor hiantes cadendos capiendosque affatim præbebat. Elephantii plures ab ipsis rectoribus, quam ab hoste, interfecti : fabrilis scalprum cum malleo habebant : id, ubi sæuire belluæ, ac ruere in suos cæperunt, magister inter aures positum ipsa in compage, qua iungitur capiti ceruix, quanto maximo poterat ictu adigebat : ea celerrima via mortis in tantæ molis bellua inuenta erat, ubi regendi spem vicisset : primusque id Hasdrubal instituerat, dux cum sæpe alias memorabilis, cum illa præcipue pugna : Ille pugnantes hortando, pariterque obeundo pericula, sustinuit : ille fessos, abnuentesque tædio & labore, nunc precando, nunc castigando accendit : ille fugientes reuocauit, omissamque pugnam aliquot locis restituit. Postremo quum haud dubia fortuna hostium esset, ne superstes tanto exercitui suum nomen secuto esset, concitato equo se in cohortem Romanam immisit. Ibi, ut patre Hamilcare, & Hannibale fratre dignum erat, pugnans cecidit. Nunquam eo bello vna acie tantum hostium interfectum est. Redditaque æqua Cannensi clades vel ducis vel exercitus interitu videbatur. Quinquaginta sex millia hominum occisa : capta quinque millia & quadrigenti : præda alia magna tum omnis generis, tum auri etiam argentique. Cuium etiam Romanorum, qui capti apud hostes erant, supra quatuor millia capitum recepta. Sed solatii fuit pro amissis eo prælio militibus ; nam haudquaquam incruenta victoria fuit ; octo ferme millia Romanorum sociorumque occisa. Adeoque etiam victores sanguinis cædisque coeperat satietas, ut postero die quum esset nunciatum Livio Consuli, Gallos Cisalpinos, Liguresque, qui aut prælio non affuissent, aut inter eadem effugissent, vno agmine abire sine certo duce, sine signis, sine ordine vlllo aut imperio : posse, si vna equitum ala mittatur, omnes deleri : Super sint, inquit, alioqui nuncij & hostium cladis, & nostræ virtutis. Nero ea nocte, quæ secuta est pugnam, citiore, quam inde venerat, agmine, die sexto ad statiuam suam, atque ad hostem peruenit. Iter eius frequentia minore, (nemo enim præcesserat nuncius) lætitia vero tanta, vix ut compotes mentium gaudio essent, celebratum est.]

Ex his aperte constat, ubi Duces exercituum agnouerint oportunitatem bene gerendæ rei, celerrime debere fugientem occasionem apprehendere ; proindeque rectissime Cupidinem bellicum effingi alatum, ut in Schemate : quin & alis expansis. Cuius celeritatis exemplum etiam præclarum habemus in Cæsare, fortissimo pariter atque peritissimo militiæ, Romanorum Imperatore ; de quo Plutarchus ita : [In Asiam profectus Domitium accepit a Pharnace Mithridatis filio fustum ex Ponto cum paucis fugam cepisse. Pharnacem vero immodice victoria vtentem Bithynia occupata & Cappadociæ Armeniæ minori appellatæ imminere, omnesque illius oræ reges & tetrarchas concitauisse. Igitur mouit confestim in eum tribus legionibus, atque ad urbem Zelam ingenti commisso prælio fugatum Ponto sum-mouit, exercitumque eius internecione deleuit. Huius pernicitatem & celeritatem confictus Romam significans ad amicum quendam Amintium scripsit tria verba, VENI, VIDI, VICI : quæ dictiones similiter cadentes non illepidam habent breuiloquentiam.] His igitur de causis Amori bellico tribuuntur alæ, velocitatis indicium.

Hasdrubalis
virtus belli-
ca mirabilis.

Victoria Ne-
ronis de Has-
drubale mi-
rabilis.

Celeritas mi-
ra.

Cæsaris cele-
ritas.

*De Cunctatione bellica per Amorem stantem indicata.
Cap. XLI.*

DVo prorsus inter se diuersa, planeque contraria, Celeritas, & Cunctatio, maximum obtinent in bello momentum, atque necessitatem ; nam ut celeritas est necessaria prorsus ad arripiendam occasionem imminuentem, ut vidimus ; ita cunctatio vicissim utilis est ad expectandam oportunitatem agendi, quando procul extiterit. Ea vero belle nobis exprimitur in gemma per Amorem bellicum, non semouentem, sed plane stantem. De cunctationis autem bellicæ necessitate, ac utilitate summa, nobile pariter habemus exem-
O plum

lib. 22.

Cunctatio
utilis Fa-
bio.Cunctatio
utilis Han-
nibali.Temeritis
nocumenta.Ratio fortu-
nae domina-
tur in bello.

plum Fabij Maximi Romanorum itidem Imperatoris; de quo Plutarchus etiam, & ante ip-
sum Livius; iste quidem inquit: (vt eius prolixioris historiam facti cōtrahamus in sum-
mam quoquo modo:) *Hæc in Hispania quoque secunda æstate Punici belli gesta, quum in*
Italia paululum interualli cladibus Romanis sollers cunctatio Fabij fecisset: quæ vt Hanniba-
lem non medio cri sollicitum cura habebat: tandem eum militiæ Magistrum Romanos cernen-
tem, qui bellum ratione, non fortuna gereret: ita contempta erat inter ciues armatos pariter
togatosque, utique postquam, absente eo, temeritate Magistri equitum, leto, vt verius dixe-
rim, quam prospero euentu pugnatum fuerat, (& mox) Ceterum castra, quæ in monte alto ac
tuto loco posita fuerant (ab Fabio, eo absente, a Minutio temere) iam in planum deferuntur;
agitabanturque pro ingenio ducis consilia callidiora, vt impetus aut in frumentatores palan-
tes, aut in castra relictæ, cum leui manu præsidioque, fieret. Nec Hannibalem fefellit, cum
duce mutatam esse belli rationem; & ferocius, quam consultius, rem hostes gesturos, & paulo
post. Nec acie certare Hannibal ausus: quia tanta paucitate vix castra, si oppugnarentur,
tutari poterat. Iamque artibus Fabij pars exercitus aberat, iam ferme & sedendo & cun-
ctando bellum gerebat; receperatque suos in priora castra, quæ pro Gerionis mœnibus erant, &
adhuc infra: Dictator Fabius cōcionibus se abstinent, in actione minime popularis: ne in Sena-
tu quidem satis æquis auribus audiebatur, tū quū hostē verbis extolleret, biennijq; clades per te,
meritatem atq; inscitiā ducū acceptas referret. Magistroq; equitū, quod contra edictū suum pu-
gnasset, rationē diceret reddendā esse: si penes se summa imperij consilijq; sit, propediē effectum vt
sciāt homines, bono Imperatori haud magni fortunæ momenti esse: mentem rationemq; dominari.
Se, seuo tempore, & sine ignominia seruasse exercitum, quā multa milia hostium occidisse, ducere
maiores gloriam esse. Huius generis orationibus frustra habitis, & Consule creato M. Atti-
lio Regulo, ne præsens de iure imperij dimicaret, pridie quam rogationis ferendæ dies adesset, no-
cte ad exercitum abiit. Et post multa, quibus Livius ait a Populo Romano fuisse prorsus
æquatum imperium belli inter Dictatorem Fabium, & Magistrum Equitum Minutium,
addit ipse Titus: Ita obtinuit, vt Legiones, sicut Consulibus mos esset, inter se diuiderent:
prima & quarta Minutio, secunda & tertia Fabio euenerunt: item equites pari numero, so-
ciumque & Latini nominis auxilia diuiserunt. Castris se quoque separari Magister equitum
voluit. Duplex inde Hannibali gaudium fuit: (neque enim quidquam eorum, quæ apud ho-
stes agerentur, cum fallebat, & perfugis multa indicantibus, & per suos explorantem) nam
& liberam Minutij temeritatem se suo modo captaturum, & sollertia Fabij dimidium virium
decesse. Tumulus erat inter castra Minutij, & Pænorum; quem qui occupasset, haud dubie
iniquiorem erat hosti locum factururus; eum non tam capere sine certamine volebat Hannibal,
quanquam id operæpretium erat, quam causam certaminis cum Minutio, quem semper occur-
surum ad obfistendum satis sciebat, contrahere. Ager omnis medius erat prima specie inutilis
insidiatori, quia non modo siluestre quidquam, sed ne vepribus quidem vestitum habebat: recip-
sanatus tegendis insidijs eo magis, quod in nuda valle nulla talis fraus timeri poterat: & erant
in anfractibus caue rupes, vt quedam earum duceos armatos possent eapere. In has latebras,
quot quemque locum apte insidere poterant, quinque millia conduntur peditum equitumque:
necubi tamen aut motus alicuius temere egressi, aut fulgor armorum fraudem in valle tam
aperta detegeret, missis paucis prima luce ad capiendum quem ante diximus tumulum, auer-
tit oculos hostium. Primo statim cōspectu contempta paucitas; ac sibi quisq; deposcere pellendos
inde hostes. Ad locum capiendū dux ipse inter stolidissimos ferocissimosque ad arma vocat, & va-
nis animis & minis increpat hostem. Principio leuem armaturā dimittit, deinde cōserto agmine
mittit equites: postremo, quū hostibus quoq; subsidia mitti videret, instructis legionibus proce-
dit. Et Hannibal laborantibus suis alia atq; alia, crescente certamine, mittens auxilia peditum
equitumq; iam iustā expleuerat aciem, ac totis utrimq; viribus certabatur. Prima leuis armatu-
ra Romanorū præoccupatū inferiore loco succedens tumulū, pulsa detrusaq; terrorem in succeden-
tem intulit equitem & ad signa legionū refugit. Peditū acies inter percussos impanida sola erat:
videbaturq; si iusta aut si recta pugna esset, haudquaquā impar futura: tantū animorū fecerat
ante paucos dies res gesta. Sed exorti repēte insidiatores, cū tumulū terroremq; in latera utrimq;
ab tergoque incurstantes fecerunt, vt neq; animus ad pugnam, neq; ad fugā cuiquam superesset.

Tunc

Tunc Fabius primo clamore paudentum audita, dein conspecta procul turbata acie: Ita est, inquit non celerius, quam timui, deprehendit fortuna temeritatem. Fabio equatus imperio, Hannibalem & virtute & fortuna superiorem videt: sed aliud iurgandi successendique tempus erit: nunc signa extra vallum proferte: victoriam hosti extorqueamus, confessionem erroris ciuibus. iam magna ex parte cassis alijs, alijs circumspectantibus fugam, Fabiana se acies repente, velut cælo demissa, ad auxilium ostendit. Itaq; priusquam ad coniectum teli veniret, aut manum conferret, & suos a fuga effusa, & a feroci pugna hostes continuit. Qui solutis ordinibus vage dissipati erant, undique confugerunt, ad integram aciem: qui plures simul terga dederant, conuersi in hostem, volentesque orbem, nunc sensim referre pedem, nunc conglobati restare: ac iam prope una acies facta erat victi, atque integri exercitus, inferebant signa in hostem, quum Pænus receptui cecinit: palam ferente Hannibale, ab se Minutium, se a Fabio victum. Ita per variam fortunam diei maiore parte exacta, quum in castra reditum esset, Minutius conuocatis militibus: saepe ego, inquit, audiui, milites, eum primum esse virum, qui ipse consulat, quid in rem sit: secundum, eum qui bene mouenti obediat: qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, Tria hominum genera. eum extremi ingenij esse. Nobis quoniam prima animi ingenijque negata sors est, secundum ac mediam tenemus; & quum imperare discimus, parere prudenti in animum inducamus. Castra cum Fabio iungamus; ad prætorium eius signa quum tulerimus: ubi ego eum parentem appellauero, quod beneficio eius erga nos, ac maiestate eius dignum est. Nos milites eos, quorum vos modo arma dextraeque texerunt, patronos salutabitis: & si nihil aliud, gratorum certe nobis animorum gloriam dies hac dederit, & mox: Hannibalem quoq; ex acie redeuntem dixisse ferunt: Cunctationis utilitas in bello. tandem eam nubem, quæ sederet in iugis montium, sollicitam procella imbrem dedisse. Plutarchus eandem historiam enarrat ijs propemodum verbis, quæ cuius obuia, non opus est huc afferre. Sat ergo constat, in bello cunctationem ad oportunam occasionem rei bene gerendæ captandam, esse maximi momenti. Quam quidem cunctationem apte mystice representari per armatum Amorem Irascibilem stantem, non gradientem, nemo non agnoscit.

De propria significatione galeæ in capite Amoris Bellici. Cap. XLII.

HActenus de corpore proprio Amoris bellici: nunc de illius armis agendum; quæ quatuor in Schemate proponuntur; duo quidem ad propriam defensionem, totidem autem ad hostium offensionem. Arma tutamenti proprii sunt in Schemate Galea caput Amoris obtegens, & scutum humero manuque gestatum. Porro caput in exercitu dux est: quum alij milites membra sub capite sint. Oportere vero maximam sui curam habere Ducem, ratio conuincit, quia perempto Duce, palantes exercitus vniuersi milites, facillimum est perdere, nuper ^a apud Liuium ^b vidimus in Hasdrubalis internecione; nara duce iam extincto, ^a cap. 4. ^b lib. 27. nunciatum est Liuii Consuli, Gallos Cisalpinos, Liguresq;, qui aut prælio non affuissent aut inter eadem effugisset, uno agmine abire sine certo duce, sine signo, sine ordine ullo, aut imperio: posse, si una equitum ala mittatur, omnes deleri. Vereq; Dux exercitus est mysticus militum pastor; nam sapius Homerus Agamemnonem, qui Dux erat exercitus Græcorum, ex multis nationibus collecti ad Troiam, appellat ^c Pastorem-Populorum; certumque satis est, vel ex sacra ^d pagina, ^c 10. Iliad. ^d init. & passim d Zach. 13. 7. Matth. 26. 31. Percusso pastore, gregis oues dispergi: Quamobrem militaris est constitutio, præceptioque Ducem ante omnia tutari, conseruareque semper. Quod optime demonstrat apud Tassum Raimundus Gothifredo Christiani exercitus Imperatori, cui saracenos insidias occulte Cant. 19. stan. 126. & seq. struere narrat Vafrius explorator ab hoste veniens, his metris:

- „ Quinci Vafrius al Capitan riolto:
- „ Signor, soggiunse, infin qui detto è poco.
- „ La somma de le cose hor qui si chiudà;
- „ Impugneransi in te l'arme di Giuda.
- „ Di parte in parte poi tutto egli espone,
- „ Ciò che di fraudolente in lui si tesse:
- „ L'arme, e'l velen, l'insigne insidioso,
- „ Il vanto udito, i premi, e le promesse.
- „ Molto chiesto gli fu, molto rispose.

„ Breue tra lor silentio indi successe.
 „ Poscia inalzando il Capitano il ciglio,
 „ Chiede a Raimondo: hor quale è il tuo consiglio?
 „ Et egli: è mio parer, ch'a i noui albori,
 „ Come concluso fù, più non s'asaglia:
 „ Ma si stringa la torre, onde vscir fuori
 „ Chi dentro stassi, a suo piacer non vaglia:
 „ E posil nostro Campo, e si ristori
 „ Fra tanto ad vopo di maggior battaglia.
 „ Pensa poi tu, s'è meglio vfar la spada
 „ Con forza aperta, o'l gir tenendo a bada.
 „ Mio giudicio è però, ch'a te conuegna
 „ Dite stesso curar soua ogni cura.
 „ Che per te vince l'Hoste, e per te regna:
 „ Chi senza te l'indirizza, e l'assicura?
 „ E perche i traditor non celi insegna,
 „ Mutar l'insegne a tuoi Guerrier procura.
 „ Così la fraude a te palese fatta
 „ Sarà da quel medesimo, in chi s'appiatta.
 „ Risponde il Capitano: Come hai per vso
 „ Mostri amico volere, e faggia mente.

& multo prius eundem ad singulare certamen ire parantem, absentibus ualidioribus, qui
 prouocanti Arganti possent opponi, ceterisque timentibus cum eo congregi, renocat Rai-
 mundus: quæ singula sic exprimuntur a poeta s' decentissime.

f Cant. 7.
 Stan. 40. &
 1c9.

„ Al silentio, a l'aspetto, ad ogni segno
 „ Di lor temenza il Capitan s'accorse;
 „ E tutto pien di generoso sdegno
 „ Dal loco, oue sedea, repente forse:
 „ E disse, Ah ben farei di vita indegno,
 „ Se la vita negassi hor porre in forse,
 „ Lasciando, ch'vn pagan così vilmente
 „ Calpestasse l'honor di nostra gente.
 „ Sieda in parte il mio Campo, e da sicura
 „ Parte miri otioso il mio periglio.
 „ Sù sù, datemi l'arme, e l'armatura
 „ Gli fù recata in vn girar di ciglio.
 „ Ma il buon Raimondo, che in età matura
 „ Parimente maturo hauea il consiglio,
 „ E verdi ancor le forze, a par di quanti
 „ Erano quiui, a l'hor si trasse auanti:
 „ E disse, a lui riuolto: Ah non sia vero,
 „ Che'n vn capo s'arrischi il Campo tutto:
 „ Duce sei tu, non semplice guerriero:
 „ Publico fora, e non priuato il lutto.
 „ Tu il senno sol, lo scettro solo adopra:
 „ Altri ponga l'ardire, e'l ferro in opra.
 „ Et io, ben che gir curuo mi condanni
 „ La graue età, non fia, che ciò ricusi
 „ Schiuino gli altri i martiali affanni:
 „ Me non vo' già, che la vecchiezza scusi, &c.

Sic ergo Galea, quæ tegmen atque tutamen capitis est, aptissime nunc imponitur Capiti
 Bellici Cupidinis, ad mystice significandum, in exercitu præcipuam & summam curam cu-
 stodiamque habendum esse de Capite, quod est eius Dux, ac supremus Imperator.

Clypeus inter arma militaria primas ea ratione tenet, quia defendit nō solum se gestan-
tem militem, sed etiam cōmilitonem; & insuper vsui militibus est ad conuehendas alias
omnes militiæ supellectiles flumina tranantibus, vt obseruat in antiquissima tabula marmorea
Romanæ Gulielmus Choul. Quin & apud Alciatum^b Clypeus est hieroglyphicum auxi-
lij nunquam deficientis, in Emlemate dum e Græco ponit, Myrtilum militem post confi-
ctum terrestrem, ascensa naui naufragium fecisse, apprehenso scuto, super ipso nataffe, tan-
demque seruatum incolumen; dicit enim:

lib. de ant.
milit.
Embl. 162.

- „ Bina pericla vnus effugi sedulus armis
- „ Quem premererque solo, quum premererque falo.
- „ Incolumem ex acie clypeus me præstitit; idem
- „ Naufragum appensus litora ad vsque tulit.

Desumptum est hoc e Iulij Leonidæ Græco Epigrammate venustissimo; quod ita Latine so-
nat, e Græco translatum:

- „ Effugi geminum clypeo discrimen in vno
- „ Myrtibus, & pugnans fortiter, atque natans.
- „ Arripui clypeum deprensa flamine puppi
- „ Fluxibus oppressum, belligerisque viris.

aliter etiam,

- „ Vnus damna duo vitæ Myrtilus atmis;
- „ Vnum acie certans, alterum in amne natans.
- „ Vt primum vento pulsa rate is ad fuit: vtque
- „ Me clypeus pugna, est auxiliatus aqua.

Claudianus etiam in Panegyricis Horatium Coclitem ita celebrat:

- „ Traiecit clypeo Tibrim, quo texerat Urbem
- „ Tarquino mirante Cocles, medijsque superbus
- „ Porfennam respexit aquis.

Scutum enim bellicum olim tantæ amplitudinis erat, vt hominem totum tergeret, & a telis
omni ex parte defenderet: Ad hæc conuexa eius parte, corpus sustentante, flumen tranari
posset. Vsui quoque fuisse scutum in bello tutandis amicis ab hoste periclitantibus; vel
etiam hostibus, quos a se solis vinci, cupiebant, aperte demonstrat poeta pius, inquiens:

Tass. can. 7.
stan. 80. &
seq.

- „ L'Angelo, che fu già custode eletto
- „ Da l'alta prouidenza al buon Raimondo,
- „ In fin dal primo dì, che pargoletto
- „ Se'n venne a' farsi peregrin del mondo,
- „ Hor, che di nouo il Re del Ciel gli ha detto,
- „ Che prenda in se de la difesa il pondo,
- „ Ne l'alta rocca ascende, oue de l'hoste
- „ Diuina tutte son l'arme riposte.
- „ Si veda fiammeggiar frà gli altri arnesi,
- „ Scudo di lucidissimo diamante:
- „ Grande, che può coprir genti, e paesi,
- „ Quanti ve n'ha fra il Caucazo, e l'Atlante:
- „ E sogliono da questo esser difesi
- „ Principi giusti, e Città caste, e sante.
- „ Questo l'Angelo prende, e vien con esso
- „ Occultamente al suo Raimondo appresso.

& mox:

- „ Al fin tra mille colpi il Saracino
- „ Cala vn fendente: e'l Conte è così presso,
- „ Che forse il velocissimo Aquilino
- „ Non sottrageasi, e rimane oppresso:

„ Ma

- „ Ma l'aiuto inuisibile vicino
 „ Non mancò lui di quel superno messo :
 „ Che stese il braccio , e tolse il ferro crudo
 „ Sourail diamante del celeste scudo .
 „ Frangesi il ferro a l'hor (che non resiste
 „ Di fucina mortal temprata terrena
 „ Ad armi incorrutibili , & immiste
 „ D'eterno fabro) e cade in sul'arena .
 „ Il Circaſſo , ch'andarne a terra ha viſte
 „ Minutiſſime parti , il crede a pena :
 „ Stupisce poi , ſcorta la mano inerme ,
 „ Ch'arme il Campion nemico habbia ſi ferme .

2 Cant. 19.
 ſtan. 7.

& infra de eodem Argante, per Tancredum deſenſo :

- „ Grande è il zelo d'honor, grande il deſire,
 „ Che Tancredi del ſangue ha del pagano :
 „ Nè la ſete ammorzar crede de l'ire,
 „ Se n'eſce ſtilla fuor per altrui mano .
 „ E con lo ſcudo il copre, e non ferire
 „ Grida a quanti rincontra anco lontano :
 „ Si che ſaluo il nemico infra gli amici
 „ Tragge de l'arme irate, e vincitrici .

Clypei maxi-
 ma cura mi-
 litibus cur ſit
 ſupra enſeus
 & haſtam .

Aclij gran-
 de facinus .

Calliſſi Scæuæ
 facinus .

Hinc apud milites tanta clypei cura, vt eum amittere putarint rem ignominioſiſſimam, tur-
 poremque multo quam enſem, vel haſtam perdere: Plutarchus ita de Cæſare, militibusq;
 Cæſarianis: *Studium erga ſe militum & promptitudinem habuit tantam: vt qui ceteris nihil
 alijs in expeditionibus præcellerant, inuicti atq; intolerabiles in omne diſcrimen pro Cæſaris glo-
 ria ruerent, qualis fuit hinc Atilius, qui in prælio nauali apud Maſſiliam quum in hoſtilem na-
 uem tranſiliſſet, detruncata gladio dextra, retinuit ſiniſtra ſcutum; quo pulſans hoſtium ora,
 omnes auertit, nauig, eſt potitus: Hinc Caſſius Scæua, qui in pugna apud Dyrrhachium excuſ-
 ſis ſagitta oculis, humero pilo vno, & femore altero tratecto, ſcuti telorum triginta ſupra cen-
 tum iſtibus exceptis, tanquam dediturus ſe vocauit hoſtes, duobus accurrentibus, alterius hu-
 merum gladio deſecuit, alterius faucianit faciem, eumque in fugam vertit, ipſe amicorum præ-
 ſidio euasit incolumis. In Britannia quum hoſtes primipilos, qui in loca paluſtria & profunda
 aquis inciderant, adorirentur: miles Cæſaris, ipſo pugnam ſpectante, in medium irruit, multiſq;
 & eximjs editis virtutis operibus, primipilos ſeruauit: ac barbaris in fugam coniectis, ipſe
 poſtremus omnium magno labore recipiens ſe, coniecit ſe in riuos lacuſtres, atq; egre relicto ſcutio,
 qua natando, qua ingrediendo, locum eum ſuperauit. Stupente Cæſare, qui cum gratulatione &
 plauſu occurrit ei, admodum hic maſtus lachrymarumque plenus abiect ſe ad Cæſaris pedes,
 quod ſcutum amiſiſſet, veniam petens. Lacæna Mater ideo reſiſſime Filio ad bellum proſi-
 ciſcenti ſcutum porrigens, iuſſit, AVT CVM HOC, AVT IN HOC: nimirum, aut cum
 hoc victor glorioſus ad Patriam deſenſam incolumis redi: aut in hoc pro Patriæ deſenſione
 fortiter dimicans, & glorioſe moriens afferaris: admonens, Clypeum ſibi nunquam deſe-
 rendum eſſe. Tantusque fuit apud antiquos clypei cultus, & honos vt eius ſolius, non al-
 terius ullius militaris inſtrumenti, laudes encomio peculiari celebrauerint inſignes poetæ;
 nam Heſiodus ipſe de Scuto Herculis inſigne poema conſcripſit. Ceterum & Liuius cly-
 peo, non minus quam dextris amicos milites defendere monuit, vt vidimus, introducens Mi-
 nutium ita dicentem ſuis, a Fabij exercitu deſenſis: Vos milites eos, quorum vos modo arma
 dextraque texerunt, patronos ſalutabitis: enim vero arma, contradistiſſet a dextris gladios
 impugnantibus, uere ſcuta regentia milites amicos, a Poenis circumuentos. Optimo iure
 igitur in Schemate ponitur Heroicus Amor militaris Clypeatus non ſolum, ſed etiam cly-
 peum humero ſiniſtro tenens, atque manu dextera veluti ſuffulciens, hoc indicio notans,
 militi maximam curam clypei eſſe debere ſupra cetera armorum genera.*

Gemmarum Anularium:

III

*De Armis offendentibus, Heroico Amori bellico datis, in Schemate.
Cap. XLIV.*

ARma vero, quæ bellico nostro Cupidini tributa sunt, ad offendendos hostes, in Schemate duo visuntur, eminus ferientia; scilicet arcus cum pharetra, & bina iacula: arcu quidem humeris ad crura suspensio, & pharetra sinistro de latere deorsum prominente; iaculis autem manu sinistra detentis, & ex humero læuo sursum prominentibus. Armis vero cominus hostem ferientibus Amor iste præditus non est; quia quum Ducem ac Imperatorem belli maxime referat, is procul a periculo seruare se debet, nec in discrimen se se pugnae cum hoste dare, commiscerique cum cominus cōcertantibus, vt nuper ostendimus, ^{† lib. 1. c. 14. & 15.} & sane Vegetius tyrones exercendos maxime monet [†] cum ad iacienda missilia, pariter & ad sagittas arcu iaculandas. Bina vero tela gerit, quia missilia nunquam singularia gestabantur, sed plura; quod vno misso manus inermis restare non debeat.

*Cur Amor iste bellicus Pedes, non Eques effectus in Schemate nostræ gemmæ.
Cap. XLV.*

AD exactam explicationem huiusce Schematis vnum superesse videtur declarandum, Cur miles Amor non Eques, at Pedes proponatur in gemma. Porro propositi non vnica ratio potest afferri, quarum prima sit, quia pedestris pugna prior & antiquior est equestri; siquidem equorum vsus in bello primo fuisse non potuit; quum equi domari, atque ad bellum instrui necesse fuerit post multa bella pedestria prius habita; simpliciora namque semper & in natura pariter, & in arte præcedere consueuerunt compositioribus. Nam & in sacra pagina ^a legitur tum ante diluuium fuisse gigantes potentes a seculo, viros bello famosos: tum post diluuium ^b Nemrod, qui cepit esse potens in terra. Quorum temporibus nullus vsus equorū in bello fuisse cōstat ex historia diuina. Quin & inferius eadem ^c historia sacra referens bellum multorum regum in Valle Sodomorum patratum, nullam equorum mentionem facit. Et alibi describens exitum filiorum Israel de Ægypto, qui fuere viri bellicatores, terram Chananæorum, & Amorrhæorum subiugaturi sibi bello, peditum solummodo meminit, non equitum; ait enim: ^d *Profectiq; sunt filij Israel de Ramesse in Socoth sexcenta fere millia peditum virorum, absq; paruulis & mulieribus: sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis.* Vnde constat pedites illos viros fuisse milites vniuersæ multitudinis custodes atque defensores: vt constat ex sequentibus verbis diuinæ scripturæ: ^e *Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israel: Reuersi castrametentur e regione Phiabiroch quæ est inter Magdalum, & mare contra Beelsephon in conspectu eius castra ponetis, super mare.* Castrametari siquidem, & castra ponere proprium est militum. Et si Pharaonis eos insequentis exercitus equites haberet; quorum tunc primum in sacra litera mentio facta legitur: quum antea certum sit multa bella peracta fuisse solos inter pedites bellatores ante vsu equitum. Antiquissima fuit ergo militia pedestris, longe quam equestri vetustior. Quod & infra latius apparebit ex historia prophana veterum. Vnde bellicus Amor, primam militiam indicans, recte pedes, non eques in Schemate sculptus. Dein vero decet Amorem belli designari militia nobiliore; porro nobilior est pedestris equestri militia; namque vel æuo nostro non dedecet insignem virum, ac Heroem fortissimum, peditem cum pila (Picca vulgo dicitur) in acie stare; qui nō ita sibi ducit honori equo ascenso pugnare cum velitibus armaturæ leuis, aut cum cataphractis equitibus armaturæ grauis. Quare ideam belli referens Amor in gemma scite pedes ponitur, non autem eques. Dein princeps autem pedestris pugna, quæ proprie stataria nuncupatur, fortior est longe quam equestri, quæ volentem exercitum conficit, ab equorum pernitate dictum; cuius rei fidem facit historia Guicciardini pulcherrima, quam lubet attexere: ^f [Ma interroppe quelle speranza la ferocia, & ardentissimo spirito di Mottino, vno de' Capitani de gli Suizzeri, il quale chiamata la moltitudine su la piazza di Nouara, gli cōfortò cō feruentissime parole, che non aspettato il soccorso d'Altolasso, il quale doueua venire il prossimo giorno, andassero ad assaltare i nimici a' loro alloggiamenti; non patissero, che la gloria, & la vittoria, la quale poteua

Antiquior est militia pedestris equestri.

^a Gen. 6. 4.

^b Gen. 10. 8.

^c Gen. 14. 14.

^d Exod. 12. 37.

^e Exod. 14. 1. & seq.

Nobilior est militum pedestris equestri.

Pedestris militia fortiter equestri.

^f lib. 11.

Peditibus
quam equiti-
bus plures
opponuntur,
vt fortiori-
bus.

Equitatus
plurimus me-
cuius peditum
paucum.

Pedites equi-
tibus; utilio-
res in bello.

teua essere propria, fusse commune; anzi diuentasse tutta d'altri; imperoche come le cose
seguenti tirano a se le precedenti, & l'aumento cuopre la parte aumentata, non ad essi, ma a
quelli, che sopraueniuano, si attribuirebbe tutta la laude. Quanto la cosa, disse il Mottino,
pare più difficile, & più pericolosa, tanto riuscirà più facile, & più sicura; perche quanto
più sono gli accidenti improuisi, & inaspettati, tanto più spauentano, & mettono in terro-
re gli huomini; niente meno aspettano i Francesi al presente, che il nostro assalto. Allog-
giati pure hoggi, non possono essere alloggiati se non disordinatamente, & senza fortezza
alcuna, &c. *Ex mox peracta oratione militari:* Alle parole di Mottino, gridò ferocemente
tutta la moltitudine, approuando ciascuno col braccio disteso, il detto suo; Et di poi egli,
promettendo la vittoria certa, comandò che andassero a riposarsi, & procurare le persone
loro, per mettersi, quando col suono de' tamburi fussero chiamati, ne gli squadroni. Non
fece mai la natione de gli Suizzeri, nè la più superba, nè la più feroce deliberatione: pochi
contra molti: senza caualli, & senza artiglieria, contra vn esercito potentissimo di queste
cose: non indutti da alcuna necessit , perche Nouara era liberata dal pericolo, & aspetta-
uano il giorno seguente non piccolo accrescimento di soldati: eleffono spontaneamente di
tentare pi  tosto quella via, nella quale la sicurt  fusse minore, ma la speranza della gloria
maggiore: che quella, nella quale dalla sicurt  maggiore risultasse gloria minore. Vsciro-
no adunque con impeto grandissimo, dopo la meza notte, di Nouara, il sesto giorno di Giu-
gno, in numero di dieci mila, distribuiti con quest' ordine: sette mila per assaltare l'artiglie-
rie, intorno alle quali alloggiuano i fanti Tedeschi: il rimanente per fermarsi con le pic-
che alte all'opposito delle genti d'arme. Non erano per la breuit  del tempo, & perche n 
si temeuano tanto preposto d'un accidente tale, stati fortificati gli alloggiamenti de' Francesi:
& al primo tumulto, quando dalle scolte f  significata la venuta de' nimici, il caso improuiso,
& le tenebre della notte dimostraruano maggior confusione, & maggior terrore: nondime-
no, & le genti d'arme si raccolgono prestamente a gli squadroni, & i fanti Tedeschi, i quali
furono seguitati da gli altri fanti, si misero subitamente ne gli ordini loro. Gi  con grandis-
simo strepito percoteuano l'artiglierie ne gli Suizzeri, che veniuano per assalirle, facendo
tra loro grandissima uccisione, la quale si comprendeuano pi  tosto per le grida, & urla de gli
huomini, che per beneficio de gli occhi, l'uso de' quali impediua ancora la notte: & nondi-
meno con ferezza marauigliosa, non curando la morte presente, nè spauentati per lo caso
di quelli, che cadeuano loro a lato, nè dissoluendo l'ordinanza, caminauano con passo pre-
stissimo contra l'artiglierie; alle quali peruenuti, si vrtarono insieme ferocissimamente essi, e
i fanti Tedeschi, combattendo con grandissima rabbia l'vno contra l'altro; & molto pi  per
l'odio, & per la cupidit  della gloria, haresti veduto (gi  incominciava il Sole ad apparire)
piegare hora questi, hora quelli: parere spesso superiori quelli, che prima pareuano inferio-
ri: d'vna medesima parte in tempo medesimo alcuni piegare, alcuni farsi inanzi: altri diffi-
cilmente resistere, altri impetuosamente insultare a' nemici: piena da ogni parte ogni cosa
di morti, di feriti, di sangue. I Capitani fare hora fortissimamente l'ufficio di soldati, per-
cotendo i nemici, difendendo se medesimi, e i suoi: hora fare prudentissimamente l'ufficio
di Capitani, confortando, prouedendo, soccorrendo, ordinando, comandando. Dall'al-
tre parte quiete, & ocio grandissimo doue stauano armati gli huomini d'arme; perche ceden-
do al timore ne' soldati, l'autorit , i conforti, i comandamenti, i preghi, l'esclamationi, le mi-
naccie della Tramoglia, & del Triultio, non hebbero mai ardire d'investire i nimici, che ha-
ueuano inanzi a loro: & agli Suizzeri bastaua tenergli fermi, perche n  soccorressero i fan-
ti loro. Finalmente in tanta ferocia, in tanto valore delle parti, che combatteuano, preual-
se la virt  de gli Suizzeri; i quali occupate vittoriosamente l'artiglierie, & voltatele con-
tra i nimici, con esse, & col valore loro gli messono in fuga. Con la fuga de' fanti f  congiun-
ta la fuga delle genti d'armi; delle quali non appar  virt , o laude alcuna, &c.] Quibus appa-
ret, pedestrem legionem fortiorem esse turmis, atque phalangis equitatus; adeoque rectis-
sime nostri Schematis Amorem bellicum, ideam militiæ, peditum, non equitem poni. De-
nique vero pedites equitibus absolute sunt utiliores in bello; quia pedites omni militiæ, pu-
gn que sunt vsui; quam expugnandis urbibus equites inutiles habeantur per se se; n  enim
possunt appositas muro scalas ascendere, vt pedites, nec alia multa munia militis obire, pe-
ditibus

ditibus aperta. Sic ergo recte pedes, non eques Amor bellicus, idea militiæ fingitur in Schemate gemmulæ nostræ. Verum enim vero, quod primaratione deduximus e sacra pagina, peditum vsum in bellis antiquiorem esse multo, quam fuerit vsum equitum ostendi facile poterit e prophanis autoribus; etenim equo vehi, omnium primus docuisse fertur Bellerophon; de quo Polydorus Vergilius ita: *Equo, qui magna mortalibus cum in rebus bellicis, tum in itineribus faciundis, & vsui & adiumento est, primum omnium vehi Bellerophonem Glauciregis filium docuisse, Plinius in septimo est autor: qui Pegasum alatum equum, quum in Chymeram iret, ascendit. Horatius in carminibus:*

Pedites antiquiores equitibus esse. g 2. de inu. rer. cap. 12. Bellerophon primus equum ascendit.

- „ Et exemplum graue præbet ales
- „ Pegasus terrenum equitem grauatus
- „ Bellerophonem . . . . .

Plinij verba sunt: *Prælium Afri contra Egyptios primum fecere fustibus, quos vocant phalangas, & mox: Equo vehi Bellerophonem: Franos & strata equorum Pelethronium: Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. Ante*

Equites in pugna primi fuerunt Thessali.

Bellerophonem vero, Thessalosque Centauros multa bella fuisse inter homines, ignorat nemo. Quin & antequam ascenderet equum Pegasum ipse Bellerophon, apud Ephyram, qui regnum tenuit, & eo priuatus a Præto Argiuorum rege, seruusque ab eodem domi susceptus, ostendit in sua Philologia Volaterranus agens de Æolidarum progenie. Bellum itaque pedestre fuit antiquius equestri; proptereaq; Schematis autor sculpens Amorem bellicum, ideamque militaris Appetitus, armatum Cupidinem posuit peditem, non equitem. Quæ sint ad explicationem quintæ Gemmulæ.

lib. 330

*Amicus usque ad Aram Amico illicita postulanti sis : &
Amicum verum in aduersitate dignosces.*

Schema VI. Gemma.

De Amore civili, qui vocatur Amicitia, & a tribus antea declaratis, Concupiscibili, Rationali, & Irascibili contradistinguitur. Cap. XLVI.

a 10. Metam.

b Synt. 13.

*Amor civilis
qui sit, & ut
ab alijs dis-
ceat Amori-
bus.*

c 10. Eth. c. 7.

A Puleius multos Ambres esse describit: multo pulres Phurnutus, propter morum humanorum varietatem, ut obseruat etiam Gyraldus ^b agens de Dijs gentium. Sed in Imaginibus a Philostrato pulcherrime describuntur: Ecce, inquit, ^c egrotis, id est, Cupidines mala colligunt: Quod vero multi sint, ac innumerabiles, ne admireris. Nympharum enim filij sunt, mortalium genus moderantes; multiq; ideo, quod multa sint ea, quorum mortales Amore ducantur. Inter hos insignem locum habere, qui civilis Amor appellatur, vulgoque dicitur Amicitia, neminem latere puto. Discernitur autem Amor iste civilis a tribus alijs olim explicatis aperto nimium discrimine; siquidem a Concupiscibili, qui corporis pulchritudinem insequitur, & voluptatem sœdam obtinet pro fine, dispescitur eo quod Amor civilis mores tantummodo respicit, voluntatumque coniunctionem in rebus agilibus ad urbana negocia pertinentibus, humanamque societatem. Contradistinguitur etiam ab Amore sapientiæ, qui solam intellectus culturam respicit, non humanam societatem; quum maxime solitariam vitam habitare soleat, sibi soli sufficiens, ut ait ^c Aristoteles. Differt itidem ab Amore bellico Irascibili, quod humana consortia plurimum iste turbat, quæ conseruat, atq; tuetur Amicitia. Sic igitur præter explicatos Amores tres Concupiscibilem, Rationalem, & Ira-

& Irascibilem, quartus in humano genere comperitur, qui nunc a nobis Amor - Civilis appellatur, & communi nomine dici consuevit Amicitia; licet utcumque redigatur ad rationalem: consistitque totus in vnione, concordiaque multarum voluntatum circa res agibiles, atque civiles; quas a bellicis contradistinguit apertissime Philosophus, & a contemplatiuis actibus, inquit: ut antea quoque notauimus ad alium finem; ^d Sola praeterea vita felicitasque contemplatiua ipsa per seipsam amari videretur; quippe quum ex ea, praterquam quod contemplatus fuerit quispiam, eueniat nihil: ex agendis autem rebus, aut plus, aut minus, aliquid prater actionem nobis comparamus. Videtur item felicitas in ocio esse; negocijs enim distringimur, ut ociemur: & bellum gerimus, ut in pace degamus. Atq; actiuarum quidem virtutum operationes in civilibus, vel bellicis rebus versantur: quarum actiones negotiose videntur: Bellicae sane etiam omnino: nemo enim est, qui vel bellum expetat, vel apparatus bellicum faciat bellandi causa; sanguinarius enim prorsus quidam esse videretur, si amicos ea causa sibi hostes redderet, ut pugna, & cades orirentur. Civilis quoque hominis operatio negotiosa est, prater ipsam etiam ciuitatis administrationem, dum potestates & honores sibi & ciuibus comparat, vel etiam felicitatem ipsam, qua diuersa est a civili, qaam etiam querimus, ut pote scilicet diuersam. Si igitur ex actionibus, qua secundum virtutes fiunt, bellica & civiles pulchritudine & magnitudine excellunt, atque haec negotiose sunt, finemq; quendam appetunt, & non per se sunt expetenda: Intellectus vero operatio tum studio praestare, quum contemplatiua sit; tum appetere prater seipsam finem nullum videtur, habereque voluptatem propriam, qua operationem ipsam auget, &c. Ex quibus apertissime constat, prater Amores tres illos antea celebratos, Concupiscibilem libidinis, Rationalem sapientiae, ac Irascibilem bellicum, inueniri quartum Civilem, qui consistens in coniunctione plurium voluntatum circa mores vrbanos, AMICITIA communiter appellatur. Quae quidem redigitur ad Rationalem, quia voluntas est appetitus rationalis. Huius autem civilis Amoris hieroglyphicum in Schemate sextae gemmulae, nunc allatae, censeo contineri. Sed praestat primum alienam cruditi viri sententiam expendere.

Amicitia redigitur utcumque ad Amorem rationalem.

^d loc. cit.

Opinio, ponens hoc esse symbolum Amoris voluptuosi, expenditur.

Cap. XLVII.

Profecto videns vir eruditus in gemmula sculptum nudum puerum lugentem papilionis ad flammam ignium ambustionem, existimans exprimi voluptuosi Amantis ardores insanos, titulum Graecanicum posuit, ex Orpheo sumptum, ΕΡΩΣ ΠΑΥΚΙΝΙΚΡΟΣ, Amor Amaro-dulcis: & epigraphen, NOCET EMPTA DOLORE VOLUPTAS. Qua de resuauissime Lucretius:

lib. 4.

- ,, Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum,
- ,, Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur,
- ,, Seu mulier toto iactans e corpore amorem,
- ,, Vnde feritur, eo tendit, gestitque coire,
- ,, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
- ,, Namque voluptatem praefagit multa Cupido.
- ,, Haec Venus est nobis: hinc autem est nomen Amoris.
- ,, Hinc illa primum Veneris dulcedinis in cor
- ,, Stillauit gutta, & successit frigida cura.
- ,, Nam si abest, quod ames; praesto simulachra tamen sunt
- ,, Illius, & nomen dulce obuersatur ad aureis.
- ,, Sed fugitare decet simulachra, & pabula Amoris
- ,, Absterrere sibi, atque alio conuertere mentem:
- ,, Et iacere humorem conlectum in corpora quaeque:
- ,, Nec retinere semel conuersum vnus amore:
- ,, Et seruare sibi curam, certumque dolorem.
- ,, Vlcus enim viuescit, & inueterascit alendo:
- ,, Inque dies gliscit furor, atque arumna grauescit.

P 2

Sinon

„ Si non prima nouis conturbet vulnera plagis.
 „ Vulgiuagaeque vagus Venere ante recentia cures,
 „ Aut alio possis animi traducere motus.
 „ Nec Veneris fructu caret is, qui vitat Amorem:
 „ Sed potius, quæ sunt sine poena, commoda sumit.
 „ Nam certa & pura est sanis magis inde voluptas,
 „ Quam miseris; etenim potiundi tempore in ipso
 „ Fluctuat incertis erroribus ardor amantum:
 „ Nec constat quid primum oculis manibusque fruuntur.
 „ Quod petiere, premunt arte, faciuntque dolorem
 „ Corporis, & denteis inlidunt sæpe labellis:
 „ Osculaque adfigunt, quia non est pura voluptas.
 „ Et stimuli subsunt, qui instigant lædere idipsum
 „ Quodcumque est, rabies vnde illa germina surgunt.
 „ Sed leuiter poenas frangit Venus inter amorem,
 „ Blandaue refranat morsum admista voluptas.
 „ Namque in eo spes est, vnde est ardoris origo;
 „ Restingui quoque posse ab eodem corpore flammam.

Amor est dul-
cis amaro.

orat. 2. c. 3.

Amantis ani-
mus ut viuo
in alieno cor-
pore, mor-
tuis sit in
proprio.

Amor re sit
simul Ama-
rus & Dulcis
Platonice.

Amoris re
sint duæ spe-
cies.

Amoris mu-
tui miraris.

Sic igitur apte Lucretius edocet quomodo Concupiscibilis Amor sit vna dulcis, & amarus,
 siue dulcis amaro, in ipso concubitu Venereo, declarans Orphei sensum. At hoc emble-
 mati nostro congruere non potest, nec epigraphe viri eruditi; non quidem ipsi Schemati
 gemmulæ, in quo non idem est, qui dolens lugeat Amor, & qui delectatur igniculi splendore
 Papilio; sed Lucretio simul idem Amans & delectatur, & afficitur dolore in eodem Veneris
 actu. Nonconuenit etiam Schemati epigraphe: *Nocet emptæ dolore voluptas*, quoniam
 papilio dolorem emit voluptate, non voluptatem dolore; quum voluptas aspectus iucundæ
 lucis præcedat dolorem ambustionis; pretium enim erogatum præcedit possessionem emp-
 tæ rei. Quomodo enim dolore mortis extinctus papilio voluptatem emere sibi potest, cu-
 ius capax amplius esse non valet? Multo subtilius Orphei dictum de Amore Dulci-amaro
 declarare videtur M. Ficinus in Commentarijs ad Symposium Platonis asserens: *Vos au-
 tem: amici, hortor & obsecro, ut Amorem, rem profecto diuinam, totis viribus complectamini;
 neque vos illud deterreat, quod de amante quodam Platonem dixisse ferunt: Ille, inquit, ama-
 tor animus est proprio in corpore mortuus: in alieno corpore viuens. Neque etiam vos turbet,
 quod de amara miseraque amantiæ sorte cecinit Orpheus. Hac enim quomodo accipienda
 sunt, & qua via his succurrendum, quæso deinde si placet, diuigenter attendite. Amorem Pla-
 to rem amaram vocat: nec iniuria, quia moritur quisquis amat. Hunc & Orpheus *ῥωνὸν ἀνέρον*,
 id est Dulce-amaram nominat. Quippe quum Amor mors voluntaria sit; ut mors est, amara
 res est: ut voluntaria, dulcis. Moritur autem quisquis amat, eius enim cogitatio, sui oblita,
 semper in amato se versat. Si de se non cogitat, in se certe non cogitat; ideo nec in seipso sic af-
 fectus animus operatur; quum præcipua operatio animi, ipsa cogitatio sit: Qui non in se opera-
 tur, nec in seipso est: aqua enim inter se se hæc duo, esse, & operatio, sunt: nec esse sine opera-
 tione est, nec operatio esse ipsum excedit: nec operatur quisquam ubi non est: & ubicunque est,
 operatur. Non ergo in se amantis est animus, quia in seipso non agit. Si in seipso non est, nec
 viuit etiam in seipso: qui non viuit, mortuus est. Quare in se mortuus est, quicumque amat.
 Num viuit saltem in alio? Profecto. Amoris illæ duæ sunt species: amor vnus simplex, mutuus
 alter. Simplex amor, ubi amatus non amat amantem: Ibi omnino mortuus est amator; nam
 nec viuit in se, ut satis iam demonstrauimus; nec in amato etiam, quum ab eo reijciatur. Vbi
 ergo viuit? numquid in aere, vel aqua, vel igne, vel terra, aut aliquo breui corpore? Nequa-
 quam. Animus enim humanus non in alio viuit corpore, quam humano. An forte in alio quo-
 dam corpore hominis non amati vitam ducet? Nec istud quidem. Nam si in eo non viuit, ubi
 viuere vehementissime concupiscit, quonam pacto viuit in alio? Nusquam ergo viuit, qui amat
 alium, ab alio non amatus. Propterea omnino mortuus est non amatus amator. (loquitur au-
 tem hic de vita & morte morali & mystica, non de naturali) Nec reuiuiscet vnquam, nisi in-
 dignatio suscitetur. Vbi vero amatus in amore respondet, in eo saltem vitam agit amator. Hic cer-
 te mi.*

te mira res fit: quories duo aliqui mutua se benevolentia complectuntur, hic in illo, ille in hoc
 uiuit. Viciſſim huiusmodi homines ſe commutant, & ſeipſum uterq; utrique tribuit, ut acci-
 piant alterum. Quomodo ſeipſos tribuant, dum ſui obliuiſcuntur, video. At quomodo accipiant
 alterum, non intelligo; nam qui ſeipſum non habet, multo minus alium poſſe debet. Immo vero
 habet ſeipſum uterque, & habet alterum. Hic quidem ſe habet, ſed in illo: ille quoq; ſe poſſidet,
 ſed in hoc. Equidem dum te amo me amantem, in te de me cogitante me reperiſſe, & me a meipſo
 negligentia mea perditum in te conſeruante recupero. Idem in me tu facis. Mirum ruruſus &
 hoc apparet. Nam ego poſtquam meipſum amiſi, ſi per te me redimo, per te me habeo; te prius ac
 magis habeo, quam meipſum: tibi propinquior, quam mihi ſum: Quippe quum mihi non aliter,
 quam per te medium inhaereſcam. In hoc itaq; viſ Cupidinis a Martis diſcrepat violentia: Nem-
 pe Imperium ſic Amorq; diſſerunt: Imperator per ſe alios poſſidet: Amator per alium ſe comple-
 ctitur: & uterq; amantium longius a ſeipſo, ſit propinquior alteri: ac in ſe mortuus, in alio re-
 uiuiſcit. Vna vero dumtaxat in Amore mutuo mors eſt, reuiuiſcentia duplex. Moritur enim,
 qui amat, in ſeipſo ſemel, quum ſe negligit: reuiuiſcit in amico ſtatim, quum amatus eum ar-
 denti cogitatione complectitur. Reuiuiſcit iterum, quum in amato ſe deniq; recognoſcit, &
 amatum ſe eſſe non dubitat. O felicem mortem, quam dua vitæ ſequuntur? O mirum commer-
 cium, quo quis ſeipſum tradit pro alio, nec habet, nec habere ſe deſinit. O inestimabile lucrum,
 quando duo ita vnum fiunt, ut quiſque duorum pro vno ſolo duo fiat; & tanquam geminatus,
 qui vnā habuerat vitam, vna interueniente morte, duas iam habeat. Nam qui ſemel mor-
 tuus bis reuiuiſcit, pro vna vita geminam: pro ſe vno, ſe duos eſt conſecutus. Iuſtiſſima certe
 eſt in mutuo amore vindicta. Homicida morte plectendus. Quis enim homicidam eſſe neget,
 qui amatur, quum animam ab amante ſeiungat? Quis iterum mori ſimiliter eundem neget,
 quum ſimiliter amat amantem? Debita nimium hac reſtitutio eſt, quando hic illi, & ille huic
 reddidit animam, quam accepit. Vterq; amando ſuam tradit, & redamando per ſuam reſti-
 tuit alienam. Quapropter iure ipſo amare debet quiſquis amatur. Qui vero non amat aman-
 tem, homicidij reus eſt habendus. Immo vero fur, homicida, ſacrilegus. Pecunia a corpore
 poſſederetur, corpus ab animo. Qui ergo animum arripuerit, a quo tam corpus quam pecunia poſ-
 ſidentur, animum ſimul corpusq; & pecunias arripit, a quo tam corpus quam pecunia poſſiden-
 tur. Quo fit ut tanquam fur, homicida, ſacrilegus, triplici morti ſit obnoxius: ac velut inſa-
 mis, penitusque prophanus, impune a qualibet interfici poſſit: niſi ipſemet ſponte ſua legem illam
 impleat, amet videlicet amatorem. Vbi cum ſemel moriente ſemel ipſe ſimiliter moritur: cum
 bis reuiuiſcente bis itidem reuiuiſcit. Superioribus rationibus oſtenſum eſt, amatum viciſſim
 amatorem amare debere: non ſolum vero debere, ſed cogi, ſic oſtenditur. Amorem procreat ſimi-
 litudo: ſimilitudo natura quædam eſt in pluribus eadem. Nam ſi ego tibi ſimilis ſum, tu quoq;
 mihi eſ neceſſario ſimilis. Eadem ergo ſimilitudo, quæ me ut te amem compellit, te quoque ama-
 re me cogit. Præterea amator ſe ſibi aufert, deditq; amato, hunc ergo amatus tanquam rem ſuam
 curat; chariſſima enim ſua cuique ſunt. Accedit quod amans amati figuram ſua ſculpit in
 animo. Fit itaque amanti animus ſpeculum, in quo amati relucet imago. Idcirco amatus
 quum in amante ſe recognoſcat, amare illum compellitur. Viciſſitudinem Amoris inter illos
 præcipuam eſſe Aſtologi arbitrantur, in quorum geneſi luminum, id eſt Solis & Lunæ commu-
 tatio fuerit. Videlicet ſi me naſcente Sol in ariete, Luna in libra: te naſcente Sol in libra, Luna
 in ariete: aut quibus ſignum idem ſimiteue, idemque planeta, ſimiliſue aſcenderit: aut benigni
 planeta ſimiliter angulum Orientis aſpexerint: aut Venus in eadem natiuitatis domo, eodemq;
 gradu fuerit conſtituta. Addunt Platonici, quorum vitam Demon idem, aut certe ſimilis du-
 cat. Phyſici vero, Moralesque, Complexionis, Nutritionis, Eruditionis, Cuſuetudinis, Conſe-
 lij ſimilitudinem, ſimilis affectus cauſam eſſe volunt. Denique ubi cauſæ plures concurrunt, ibi
 viciſſitudo vehementior reperitur: ubi omnes, ibi Pythia & Damonis, Pyſadis & Oreſtis, re-
 ſurgunt affectus: Aëuo noſtro ſi vixſſet Ficinus, vehementiſſimam his addidiſſet Amoris he-
 roici viciſſitudinem incomparabilem inter duos Venetos Patricios, Nicolaum Barbadicum
 & Marcum Truiſanum. Iſta quidem Platonice doctrinæ placita, ut aſpectu primo pulchra,
 magnifica ſunt, & aliqua ex parte veritati conſentanea; nihilominus nec eruditi viri ſenten-
 tiam firmant, nec abſolute vera ſunt omnia, nec vlla ratione Schema noſtræ gemmulae decla-
 rant, ipſiue congruunt. In primis enim vir eruditus agit de Amore concupiſcibili, Ficinus
 autem

Vis Amoris
 quo differat
 a violentia
 Martis.

Vindicta in
 amore mu-
 tuo iuſtiſſimo

Amatus amo-
 re debet iure

Amorem pro-
 creat ſimi-
 litudo.

Amor mu-
 tuus ut ab
 alijs pendeat.

Ut ab Ange-
 lo Cuſtode.

Ut a cauſis
 inferioribus.

Expendun-
 tur & Ficini
 placita.

Mors nō om-
nis est amara

10. Eth. c. 7.

d 3. de an. t.
8. 18. 37. 38.
e in Phedone
f in Præd.
Porph. prol.
g lib. 7. c. 50.
h lib. 3. c. 7. &
lib. 4. c. 13.
i 2. Corint. 12
1. & seq.

Amaritudo
nulla interna
est in Amore
mutuo.

Ficinus 20.
tatur.

Mors nō sem-
per amara.

K 3. Eth. c. 6.

l Psal. 119. 50.
m Iob. c. 10. 1
n Rom. 7. 24.
o Philip. 1. 20
& seq.

autem maxime de civili, & probo, ad quem hortatur amicos. Deinde verum non est, Amo-
rem esse rem amaram Orpheo pariter & Platoni, quod Amor quædam mors existat, & mors
amara sit res: etenim ut ut mors physica plerumque sentiatur amara, tamen metaphorica
mors amantis, qua illius animus proprium se deferere dicitur per sui negligentiam & obli-
uionem, atque transire in amatum, de quo solo semper cogitat, amara non est, sed omnino
dulcis; quis ignorat amantem, dum de amato cogitat, dulcissima voluptate frui? Profecto
Amor sapientiæ, qui Philosophia dicitur, qua sapientis animus veluti relicto suo corpore,
totus est in cōtemplatione obiecti intelligibilis, nullo prorsus amore cruciatur, sed integra,
sola, solidaque dulcedine perfunditur: ita dubioprocul affirmat Aristoteles, inquitens.
[Existimamusque oportere voluptatem felicitati esse admistam: iucundissima autem ex vir-
tutis operationibus ea proculdubio est, quæ secundum sapientiam sit. Philosophia ergo
mirabiles habere & puritate, & nobilitate voluptates videtur.] Quum autem felicitati ni-
hil amarum admistum esse valeat; iam in Amore sapientiæ, quo cōtemplantis animus, etiam
de sententia Platonis, corpore suo veluti relicto transit in naturam obiecti (sit enim vel Ari-
stoteli, id quod intelligit humanus intellectus) adhærescit obiecto suo nullam patitur ama-
ritudinem: nulloque penitus afficitur homo dolore, qui sic per sapientiam mori dicitur a
Platone, ac ex eo tum ab Ammonio Platónico, tum etiam a Plinio. Quam sententiam
nos agentes alibi de Lucernis Antiquorum reconditis fuisse satis explicauimus. De qua
morte cōtemplationis Apostolus gloriatur, tanquam de nullius amaroris particeps, sed om-
nis voluptatis atque dulcedinis cumulatissima, dicens: [Si gloriari oportet (non expedit
quidem) veniam autem ad visiones & reuelationes Domini. Scio hominem in Christo ante
annos quatuordecim, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit: raptum huius-
modi usque ad tertium cælum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus,
nescio, Deus scit: quoniam raptus est in paradysum. Et audiuit arcana verba, quæ non licet
homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor.] Ceterum in Amore mutuo nulla potest esse pro-
fus amaritudo interna, sed summa & intima dulcedo semper ab amato in amantem influit
reciproce: ubi vero mutuus non est Amor, ibi sane moeror & dolor est in amante. Modo
Ficinus absolute ponit amarorem in Amore, tam mutuo, quam simplici solitarioque, statuens
eam amaritudinē in morte cōsistere, qua per cogitationē amati, & obliuionem negligentiamq;
sui, amans animum suum amittit, & ad amatum transmittit. Quare nō est vera simpliciter ista
doctrina Ficini. Neque viri docti opinionide Amore concupiscibili consentanea; quia
Ficinus hic agit maxime de Amore probo civili, qualem memorat Pythiæ atque Damonis,
Pyladis & Orestis; quorum Amores non fuisse concupiscentiæ libidinosæ, sed virtutis he-
roicæ. Denique vero non congruit ista Ficini doctrina Schemati nostro, in quo ponitur
Cupido sine voluptate flere, atque papilio sine dolore de conspectu splendoris igniculi gau-
dere, ad quem ultro sponteque volitat; etsi postea mortem inde subeat. Sed nec absolute
Ficino dandum est, mortem, vel naturalem atque realem, esse rem amaram; quum appeta-
tur non raro a viris & probis, & sanctis; quorum appetitus est veri, & boni; Curtius pro
Patria mortem voluntariam sibi delegit, in voraginem ardentem insiliens: pro patria dimi-
cando mori, nec mortem expauescere, pulchrum quid esse, non amarum, ait Aristoteles.
Dauid mortem optabat, & Iobus; ille quidem dicens: *Heu mihi, quia incolatus meus
prolongatus est.* Ille vero scribens, *Tædet animam meam vitam meam.* Et Paulus: *Quis me li-
berabit a corpore mortis huius?* & alibi: *Nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue
per vitam, siue per mortem: mihi enim viuere Christus est: & mori lucrum. Quod si viuere
in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus, dese-
derium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanens autem in carne, ne-
cessarium propter vos.* Non igitur absolute mors est amara: Nec explicatio cl. Viri con-
gruere Schemati nostro potest.

Propria declaratio prima de Amico usque ad Aras. Cap. XLVIII.

EQuidem arbitror hocce Schemate nobis ob oculos poni civilem Amicum usque ad
Aras obsequentem Amico illicita postulanti; cuius apophthegmatis historia, ratioque pri-

primum afferenda, deinde monstrandum quam belle nostri Schematis imaginibus exprima-
tur. Enimvero Plutarchus in libello de Vitioso pudore scribit: *Ego enim ne Periclem qui-
dem probo, qui amico postulanti ut falsum pro ipso testimonium, idq. iuratus, diceret, respon-
dit: Se usque ad Aras amicum esse: nimis enim prope accosserat.* Eandem historiam attulit A.
Gellius in suis Noctibus Atticis aiens: *Pericles ille Atheniensis, egregius vir ingenio, bo-
nisq. omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen quid existimaret,
professus est. Nam quum amicus eum rogaret, ut pro se, causaque eius falsum deiceret, his
ad eum verbis usus est: Opus est me amicis opitulari, sed usque ad Deos.* Nec a Plutarcho,
Aras memorante, dissentit A. Gellius, *Deos* asserente; quod olim iurantes Aram manu tan-
gerent, simulq; Deos testes rei iuratae inuocarent: unde Pericles apophthegmate suo admo-
net, (ut adnotat etiam Adagiographus) nonnumquam, quo consulamus amicorum commo-
dis, eorumque voluntati morum geramus, fas videri paululum a recto deflectere; verum cate-
nus, ne propter hominem amicum Numinis reuerentiam violemus. Porro quatenus, & quo-
usque sit ab honesto deflectendum Amici causa, copiose docteq; disputant A. Gellius, atq;
Plutarchus. Vbi vero non debet, neque potest amicus, salvo iure diuino, morem iniuste ge-
rere amico, saltem id ægreferre tenetur; & angere, dolereque de negato auxilio. Hæc optime
sciteque nobis in Schemate representantur; ubi moerens atque lugens Amor, & manum
dexteram attollens procul ab Ara, significat apte virum amicum dolentem se non posse fal-
sum deicere pro commodis amici, periurium pro se rogantis. Ara cum foco sine victima, sa-
tis indicat Altare prisca iuramenti. Papilio vero aduolans ad Aræ flamas, & illis incumbens,
amicum refert iniustum periurium ab amico postulanti; nam ut ut papilio passim ad flam-
mulas lucernarum aduolans, captus amore splendoris, hieroglyphicum est Amantis etiam
concupiscibilis, formositatem corporis amati depereuntis; nihilominus ad Aræ flamas ad-
uolans, speciatim est index Amici terrena commoda sibi cupientis, neglecta, violataue reli-
gione diuina; cuius neglectu vel ipse sciens se perditum iri, contracta culpa mortali, qua
damnatur eius anima ad ignes æternos, nihilominus tanto rerum terrenarum appetitu deti-
netur, ut susque deque habens animæ suæ curam, propter terrena commoda, sibi sub specie
boni & pulchri splendentia, non curans exterminium sui, mortemq; propriam tum ad igneis
æternos animæ, tum etiam frequentissime corporales in hoc mundo. Papilionem autem
esse hieroglyphicum amantis terrena, constat ex eo quod semper prope terras volitat, nec
vnquam se tollit ad sublimia: quo nomine concupiscibilem amantem corporeæ pulchritu-
dinis mulierum typus est; unde Tassus Eustathium amore concupiscibili Armidæ flagrantem
Papiliuni comparans, ait ^b

^a lib. 1. cap. 3

Iuramenta
veterum quo
modo fierent

^b Cant. 4.
stan.

- ,, Come al lume farfalla ei si riuolse
- ,, A lo splendor de la beltà diuina:
- ,, E rimirar d'appresso i lumi volse,
- ,, Che dolcemente atto modesto inchina:
- ,, E ne trasse gran fiamma, e la raccolse
- ,, Come da fuoco suole esca vicina.

Petrarcha similiter se Lauræ puellæ amatorem Papilioni comparauit accinens: ^c

^c Part. 1.
Sonet. 17.

- ,, Son animal al mondo di si altera
- ,, Vista, che contra il Sol pur si difende.
- ,, Altri, però che il gran lume gli offende,
- ,, Non escon fuor, se non verso la fera.
- ,, Et altri, col desio folle, che spera
- ,, Gioir forte nel fuoco, perche splende,
- ,, Prouan l'altra virtù, quella, che incende:
- ,, Lasso, il mio loco è in quest'ultima schiera,
- ,, Ch'io non son forte ad aspettar la luce
- ,, Di questa Donna, e non sò fare schermi
- ,, Di luoghi tenebrosi, o d'hore tarde.
- ,, Però con gli occhi lacrimosi, e infermi
- ,, Mio destino a vederla mi conduce!
- ,, E sò ben, ch'io vò dietro a quel che m'arde.

& post

† Canz. & post alio loco in eodem sensu cecinit † Amans poeta:

- „ Che poss'io far, temendo il mio Signore,
 „ Se non star seco infin a l'ora estrema?
 „ Che bel fin fa, chi ben morendo muore.
 „ Come tal'ora al caldo tempo suole
 „ Semplicetta farfalla, al lume auezza,
 „ Volar ne gli occhi altrui per sua vaghezza,
 „ Ond'auuien ch'ella muore, altri si duole.
 „ Così sempr'io corro al fatal mio Sole
 „ De gli occhi, onde mi vien tanta dolcezza,
 „ Che'l fren de la ragion Amor non prezza,

Sic omnino Schemate nostro sub imagine Papilionis ad Aræ flammæ volantis, indicatur Amator terrenarum rerum sine ratione, qui non curans de violando iure diuino, rogat amicum ad peierandum in sui commoda, quæ propriæ salutis æternæ præfert, ac ob ea se deuouet atque præcipitat in ignes diuinæ ultionis. Papilionem vero, quem multi veteres, quod ad ignes aduolat, ac in ijs combustus moriatur, Pyraustam appellare consueuerunt, ad lucernæ flammulam splendidam aduolare, ac in ea comburi, passim omnes agnoscunt, & asserunt autores: Ælianus quidem insit: ^d *Ex ignis fulgore Pyrausta quod vehementi afficitur voluptate, idcirco quum flamma vel maxime viget, ad lucernas aduolat, atque non nihil capere videtur: at enim lapsus viuis comburitur. Meminit vero eius etiam Æschylus Tragediarum scriptor hoc senario:*

„ Magnopere stultum metuo Pyraustæ exitum.
 Sane stultus est homo, valde, qui pro lucellis temporarijs dat se æternis ignibus vri. Zeno-
 dotus item ait, *Pyrausta insectum esse, quod lucernis aduolat, atque ita exustis alis concidat, pereatque.* Parcemiographus inde prouerbum ducit: *Pyraustæ gaudium gaudes, de momentanea fluxaque voluptate:* Plinius ait: ^e *Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est iecur caprinum: sicut fel veneficij ex mustela rustica factis.* Porro mala medicamenta nuncupat veneficia; quibus Papilio corporeus dum adnumeratur, mysticus iste noster inter peiora pharmaca veneficiorum habere locum videtur, qui periurium suadet amico. Martialis item ad Paulum de Phiala scribens cecinit: ^f

- „ De Prætoritia folium mihi, Paule, corona
 „ Mittis: & hoc Phialæ nomen habere iubes.
 „ Hæc fuerat nuper nebula tibi pegma perunctum,
 „ Pallida quam rubri diluit vnde croci?
 „ An magis astuti derafa est vngue ministri
 „ Bractea, de fulcro quam reor esse tuo?
 „ Illa potest culicem longe sentire volantem,
 „ Et minimi penna Papilionis agi.
 „ Exiguæ volitat suspensa vapore lucernæ;
 „ Et leuiter fuso rumpitur icta mero.
 „ Hoc linitur sputo Iani cariota Calendis,
 „ Quam fert cum paruo sordidus asse cliens.
 „ Lenta minus gracili crescunt Colocassia filo:
 „ Plena magis nimio lilia Sole cadunt.
 „ Nec vaga tam tenui discursat aranea tela;
 „ Tam leue nec bombyx pendulus vrget opus.
 „ Crassior in facie vetulæ stat creta Fabullæ
 „ Crassior offensæ bulla tumescit aquæ.
 „ Fortior intortos seruat vesica capillos,
 „ Et mutat Latias spuma Baiana comas.
 „ Hæc cute Ledæo vestitus pullus in ouo:
 „ Talia lunata splenia fronte sedent.

„ Quid

- „ Quid tibi cum Phiala, ligulam quum mittere posses?
 „ Mittere quum posses vel cochleare mihi?
 „ Magna nimis loquimur: cochleam quum mittere posses;
 „ Denique quum posses mittere, Paule, nihil.

At autor nostri Schematis, vt iudicaret hominem, qui rogaret amicum ad peierandum, Papilionem finxit, non qui lucernæ lumini solus aduolaret, ac exustis alis concideret mortuus; sed qui corpore suo toto recta descenderet in flammam Aræ sacram, ad quam alis extentis, quasi brachijs alliceret, attraheretque Amicum inuitum, atque lugentem, ad falsum pro suis commodis, violato iure diuino, iurandum; sed irritò conatu, dum amicus ille renuens ab Ara iuramenti procul dexteram extollens abducit: Luget quidem, quia moestitiam magnam patitur, se non posse amico illicita postulanti gratificari. Quæ vero literæ leguntur in gemmula T. AVCTI, duas habere possunt explicationes; vna quidem est, quod nomen indicent hominis, qui tale Schema ferret in gemma sui anuli signatorij, nimirum is appellaretur *Titus Auctus*; ad quem sane, vel ad alium cognominem, habetur epigramma Martialis † huius. lib. 7. c. 5. 12.

- modi:
 „ Gratum est, quod Celeri nostros legis, Aucte, libellos:
 „ Si tamen & Celerem quod legis, Aucte iuuat.
 „ Ille meas gentes & Celtas texit Iberos;
 „ Nec fuit in nostro certior orbe fides.
 „ Maior me tanti reuerentia turbat: & aures
 „ Non auditoris, Iudicis esse puto.

vt hic esset anulus Titi Aucti. Consueuisse vero veteres in gemmulis Anulorum, quibus signabant, propria nomina ponere, constat euidenter ex anulo Fabij Maximi Cunctatoris; in cuius gemma sculptum fuit (vt obseruauimus & antea, & alibi, † tractantes de Anulis Antiquorum, ex^a Petrasancta, & Gorlæo^k) monstrum equino Capite, cum humano vultu barbato in pectore, cauda galli gallinacei, pedibusque gruis, & literis primoribus nominis FABIJ Maximi Cunctatoris. Communiterque nunc etiam in anulorum gemmis homines tum principes, tum etiam humilioris conditionis nomina, cognominaque sua sculperè consueuerunt. Altera vero fuerit explicatio, si dicamus epigraphen in ijs literis contineri, qua sensus emblematis insinuetur; explicenturque notæ *Timoris aucti*; quum enim Deum timere debeamus ante omnia, iustum vindicem omnium scelerum, inter quæ summum locum obinet periurium; de quo timore vltionis diuinæ pulchræ Virgilius: †

- „ Si genus humanum, & mortalia temnitis arma:
 „ At sperate Deos memores fandi atque nefandi.

vbi recte Donatus, atque Seruius verbum *sperate*, interpretantur *timete* diuinam Iustitiam; de qua sic etiam Aristoteles: ^m Enimvero Deus (vt est vetusto verbo proditum) principium & finem, & media rerum omnium tenens, recta q; linea incedens, operatur ille quidem secundam naturam, euestigio comitem habens Iustitiæ præsidem, quam diuini nominauerunt, diuinæ legis vindicem, simul vt quicquam sanctionum eius prætermisissum est. Quare falso deierare timens pro amico iniusta rogante, Periclem imitatus Amicus, autor Schematis, lugentem Amorem posuit ab Ara iuramenti manum attollere, *timoris vltionis diuinæ aucti* scribens epigraphen. m de mundo cap. 7. 1.

Secunda Schematis explicatio, De Amico vero, qui dignoscitur in aduersa fortuna. Cap. XLIX.

S Vppetit & alia propositi Schematis explicatio de Amico non fucato, qui rebus in aduersis non deserit Amicum, sed pro eius incolumitate vitam ponere paratus est: sane Amor iste lugens typus est amici calamitatibus oppressi, atq; nuditas eius indicat hominem omnibus fortunæ bonis expoliatum, quin & alis destitutus Amor, is est quo representatur etiam Amicus proprijs viribus priuatus, quibus valeat se se de calamitatis infimæ loco subleuare; quam lucum maroreque magnam exprimit. Papilio vero sponte sese congerens in ignem Aræ sacrum, victimam holocausti pro amico suo, verum amicum se prodit; namque legimus in diuina pagina: ^a Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam po- 102. 15. 13.

b cap. 3

Aldrou.
de infect.
pag. 7. B.
d Furio. c. 19
stan. 1.

nat quis pro amicis suis. Papilionem autem esse symbolum amantis, abunde ^b superius
ostensum est. Hic autem in Schemate Papilionem signare verum amicum, qui pro amico,
miserias proprias lugente, mortis discrimina subit, ex eo licet aperte conijcere, quod non
ponitur Papilio solus ad clarum splendidumq; lucernæ, cereique lumen aduolare, vt oble-
ctetur ipse, fruaturque pulchritudine fulgoris, inde voluptatem sibi comparaturus; at ad
præsentiam Amici lugentis, dolori sacrificandi, pro eo lubens se se coniecit in ardentis sa-
crificij flammam, vt in ijs moriens, ipsas extinguat humore suo vitali, pro salute Amici; pro-
prijs alis apertis & elatis abigens ab Aræ flamma brachium, & corpus infelicis amici; anima
sua velut expians amici miserias, apertas ^c enim semper, semperque conspicuas habet alas
Papilio ad protegendum amicum in calamitate positum, tanquam typus amici veri, ab adu-
latoribus contradistincti; de quibus ita suauiter Ariostus: ^d

„ Alcu non può saper da chi sia amato,
„ Quando felice in sù la Ruota siede;
„ Però ch'ha i veri, e i finti amici a lato,
„ Che mostran tutti vna medesima fede.
„ Se poi si cangia in tristo il lieto stato,
„ Volge la turba adulatrice il piede
„ E quel, che di cuor ama, riman forte,
„ Et ama il suo signor dopo la morte.

to. 1. Dial.
de amicitia.

Pauca sane paria verorum amicorum, qui vitam pro amico posuerint apud antiquos cele-
brantur: a Luciano quidem in Toxari, ^e & ab alijs passim Pylades & Orestes, Agamemnonis
atque Strophij nati, quorum videns *utrumque de hostibus in semet ruentibus securum, propel-
lentem autem eos, qui in alterum feruntur, ac prae illo iaculis occurrere conantem, pro nihiloque
ducentem si intereat ipse, modo seruet amicum, vel suo ipsius corpore praeueniens excipiensque
ictus in illum intentos. Iam vero tantam illorum benivolentiam, atq; in rebus tristibus com-
munionem, fidem, humanitatem, veritatem, denique constantiam alterius in alterum amoris:
hac haudquaquam humana putauimus esse, verum animi cuiusdam præstantioris, quam pro
more vulgarium istorum mortalium, qui donec secundis ventis nauigatur, amicis indignantur
nisi ex aquo participes fiant rerum letarum: quod si vel paulum eis venti reflare caperint, au-
fugiunt, solos in periculis deserentes.* Huiusmodi celebrantur amici Theseus & Pirithous,
Achilles & Patroclus, Pythias & Damon, paucique alij: sed ætas nostra, quos plurimum
admiremur, Amicorum par habet, in secundis pariter & in aduersis rebus incomparabiles,
Nicolaum Barbadicum, & Marcum Triuisanum, insignes Patricios Venetos, qui mutuo si-
bi cuncta fortibus animis adinuicem communicarunt, vel etiam quæ ciuilitate incommunica-
bilia videntur. Qui propterea mystice representantur in Schemate; namque nobilem Pa-
pilionem Triuisanum exulem auolantem a Patria, redeuntemque demum ad paternas Aras,
in quarum ignem victima voluntaria se se dare videtur, quum vt optaret, adiuuare se non pos-
se perspiceret in Patria manens Brabadicus mærore confectus mire misereque contabescit
ad animi defectum, & iam contabuit ad interitum. Vicissimque Triuisanus Barbadicum antea
summis angustijs laborantem, posthabito suæ vitæ discrimine, fortiter incolumen eduxit e
sæuiantis fortunæ lacubus in pristinam honoris dignitatem. Sed quid moror in re cunctis
evidentissima, nostrisque temporibus omnium eruditorum, & poetarum, & historicorum
calamis iure merito celebratissima? coronidem hæc imponat explicationi Schematis in gem-
mula sexta conspicui: posteaquam notauerimus notas illas T. AVCTI similiter exponi tum
pro Tito Aucto, qui Anulo signatorio gemmam istam habente utebatur: tum pro Timoris
indicio, qui semper Amoris comes est, vt pote natus ex eadem radice, scribente tum sacra
pagina: *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris: canenteque poeta: ^f*
„ Res est solliciti plena timoris Amor.

Recit. 24. 24
Ouid.

In the missing plate see folios No. 185-
Missing VII.

animam deceptis, qui omnia quidem recte ac serio agere student, velut re certa ac stabili futura. Non autem ita validi sunt, ut obscuritatem praevidere possint. Quis enim, o Democrite, uxorem ducens, separationem, aut mortem cogitat? aut quispiam liberos educans, ipsorum interitum? Immo neque in agricultura, & navigatione, & regno, & magistratu, & omnibus que sunt in vita, vllus vnquam de errore praeumpsit, sed vnusquisque horum bona spe alitur, deteriorum vero ne meminit quidem: nunquid igitur risus tuus his minime conuenit? At Democritus, valde, inquit, tardo ingenio praeclitus es, & longe a sententia mea abes, o Hippocrates, qui tranquillitatis & perturbationis modum non consideras, prae ignorantia. Si enim haec ipsa prudenti mente disponent; & ipsi facile liberarentur, & meum risum leuarent. Nunc autem, velut rebus in vita firmis, dementes illi superbiunt, ob rationationis expertem mentem, inordinatum impetum suum agere discunt. Sufficiens enim admonitio ipsis esset, OMNIVM RERVM VICISSITVDO, quae subitis mutationibus irruit, & de repente omnigenam circumrotationem inducit. At ipsi velut haec firma sit, ac stabilis, obliuiscunt affectionum assidue incidentium, aliter alias ea quae tristitiam inferunt, cupientes, & quae non conferunt quærentes, multis calamitatibus inuoluuntur. Si quis vero iuxta propriam facultatem omnia facere cogitaret: stabilem sane vitam custodiret, seipsum cognoscens, & sui ipsius comparisonem clare considerans, & non cupiditatis studium in infinitum extendens; sed opulentem naturam, & omnium nutricem, per sufficientiam intuens. Quemadmodum autem in optimo corporis habitu, affectionum periculum manifestum est: ita successuum fortunae magnitudo periculosa est. Insignes autem palam in infelicitatibus conspiciuntur. Alij vero velut proximorum facta non videntes, a proprijs malefactis pereunt, tam manifesta, quam obscura non prouidentes; quum longam vitam exemplum habeant eorum, quae sunt, & quae non sunt; ex quibus etiam futurum considerare oportebat. Haec sunt, quae mihi risus materiam praebent, o dementes homines, prauitatis poenas pendentes, auaritia, insatiabilitatis, inimicitiae, insidiarum, doli, inuidentiae (difficile est enumerare multiplices malorum versutias; sunt enim infinitae) & in his dolosis versutis vicissim conuersantes, & maligne sentientes. At virtutis apud ipsos modus est, id quod deterius est: Mendacij enim studium exercent, voluptatem consecretantur, legibus non obediunt. Quidam vero ex ipsis praevidentiam in hominibus esse negant, ut qui neque visus, neque auditus participes sunt. Solus autem sensus hominis recta intelligentia lucidus, & praesens & futurum praeiudicat. In omnibus displicentiam habent, & rursus ad eadem accedunt: Abnegata navigatione, nauigant: reiecta agricultura, rursum agrum colunt: eiecta uxore, aliam inducunt: genitos sibi liberos sepeliunt: & his sepultis, alios generant, ac rursus educant: Senectam optant, ad ipsam autem peruenientes gemunt: in nullo rerum statu constantem mentem habentes. Principes ac Reges priuatum praedicant: priuatus autem regnum appetit. Qui Reipublicae magistratum gerit, artificem laudat, velut extra periculum constitutum: artifex autem illum, velut per omnia potentem. Rectam enim virtutis viam, puram, & leuem, ac inoffensam non vident, quam nemo ingredi audet. Feruntur autem in contrariam, difficilem ac tortuosam, per aspera incedentes, lapsantes, ac offendentes: plerique vero excident, anhelantes velut si qui persequatur: litigantes, modo posteriores existentes, modo praecedentes. Et quidam eorum petulantia alieni cubilis corrumpendi amore ardent, per impudentiam induci. Alios auaritiae morbus infinitus consumit: Alij mutuo insidias struunt: Alij ab ambitionis studio in aerem sublatis, per maliciae grauitatem in profundum pernicipi praecipites deferuntur. Quidam destruunt: deinde rursus aedificant: largiuntur, deinde poenitentia ducti amicitiae iura tollunt, malefici per inimicitiam iura cognationis bello impetentes. Et horum omnium causa est Auaritia. Quae in re haec pueris ludentibus non differunt, apud quos consilium quidem iudicio caret: quod vero se forte fortuna obtulit, id iucundum est. At vero in desiderijs quod brutis animantibus reliqui faciunt, quam quod intra sufficientiam ferat ipsae se continent? Quis enim leo aurum in terram occulit? Quis taurus vberioris alimentigratia depugnauit? Quam parvulum vnquam insatiabilitas caput? Sicut quidem aper, sed usque ad aquae appetentiam. Lupus autem, deuorato necessario alimento oblato, quiescit. Si dies ac noctes coniungat homo, non sentit conuiuendi satietatem. Et annorum quidem temporum ordo, terminus est brutis ad coitum: at homo perpetuo infano libidinis cerebro

Verbo Foesij
clarior.

Democriti
responsio, sui
risus iustam
causam expli
cans.

Optimus ha
bitus pericu
losus.

Fortuna val
de prospera
periculosa.

Prudentia ex
longauiate
comparatum

Intellectus
qui prudens
in homine sit

Voluntas hu
mana insatia
bilis.

Auaritiae
mala.

Appetitus hu
manus feri
no deterior.

stimu-

stimulatur. Quæso te, Hippocrâtes, non ridere debeo plorantem propter amorem; eo quod commodo suo exclusus est? maxime vero si quis periculorum contemptor sit, & per præcipitia, aut pelagi profunditates feratur, risum non extendam? Non ridebo autem eum, qui nauem multis mercibus onustam demersit, deinde mari indignatur, quod ipsam plenam submersit? Ego equidem hæc minime ridicula duco: verum in eos aliquid molesti excogitare cuperem. At neque medicinam pro his esse oportebat, neque aliquem pæonia pharmaca præparantem: atque huius rei documentum præbeat tibi tuus ille progenitor Æsculapius, qui dum seruaret homines, fulminis ictus grauitatem accepit. Non vides quod & ego maliciei pars sum, dum insaniam causam inquirens, animalia mædo, ac refeco? Oportebat autem ex hominibus causam perscrutari. Non vides quod etiam ipse mundus odio in homines plenus est? Infinitas enim contra ipsos afflictiones accumulauit. Totus homo ex natiuitate morbus est: dum educatur, inutilis est, & alienum auxilium implorat: dum crescit, proteruus, insipiens, pædago opus habens: dum in vigore est, audax est: dum decreuit miserabilis, ubi labores suos imprudenter recolit, ac iactat. Ex maternis enim vteri inquinamentis talis prodijt. Et propterea alij indignatione ac immodica ira pleni, in calamitatibus ac pugnis versantur: alij semper in adulterijs & corrumpendis puellis: alij in ebrietatibus: alij in rerum alienarum cupiditatibus: alij in suis prodigendis. Vtinam facultas esset nobis, vniuersorum habitationes reuelare, & nullum rerum in ipsis velamentum dimittere, atque ita ea, quæ intus aguntur, videre: videremus utique alios edentes, alios vomentes, alios supplicijs torquentes, alios pharmaca miscentes, alios insidias construentes, alios supputantes, alios gaudentes, alios plorantes, alios amicos accusantes, alios propter ambitionem amantes. Quanquam sint quædam actiones profundiores, quæ in animo occultantur. Et ex his quidam sunt iuuenes, quidam senes: petentes, negantes: pauperes, opulenti: fame pressi, luxu grauati: sordidi, victi, alij delicijs affluentes, famulitium magnum alentes: alij trucidantes, alij sepelientes: alij ea quæ habent contemnentes, & speratis possessionibus inhiantes: alij impudentes: alij, parci: alij inexplebiles: alij occidentes: alij vapulantes: alij superbientes: alij vanagloria elati. Et ex his aliqui apud equos spectatores consistunt: aliqui apud viros, aut canes, aut lapides, aut ligna, aut æs, aut picturas. Et aliqui legationibus, aliqui militiæ, aliqui sacerdotijs præsumunt. Et alij coronas gestant, aliqui armati sunt, aliqui occiduntur. Singuli vero ex his feruntur, partim ad pugnam naualem, partim ad militiam, partim ad rusticationem: alij ad onerarias naues, alij ad forum, alij ad concionem, alij ad theatrum, alij ad fugam, alij alio. Et rursus quidam ad voluptatem deliciasque, ac intemperantiam: quidam ad ocium ac socordiam. Quum igitur tot indignas ac infelices animas videamus; quomodo non vitam ipsarum eiusmodi intemperantia præditam risu exhibilamus? Quin & valde timeo, neque medicinam tuam ipsis placere. Nam præ intemperantia omnia ipsi displicent, & insaniam sapientiam putant. Profecto suspicor pleraque in scientia tua palam contumelia adfici, aut propter inuidiam, aut propter ingratitudinem. Agrotantes enim simul vt seruantur, causam Dijs, aut fortunæ attribuunt: plerique vero suæ naturæ hoc adscribentes, benefactorem odio habent; & parum abest vt indigne ferant, si debitores esse putentur. Sed & plerique artis ignorantiam in seipsis habentes, & imperiti existentes, id quod melius est, purgant. Inter stupidos enim fiunt inffragia, & neque agroti attestari volunt, neque eiusdem artis artifices testimonium præbere; inuidia enim obstat. Non autem inexpertus es tu talium nugarum; immo probe scio, ob hæc te sæpe innumeralibus afflictionibus accersitum fuisse, & neque causam, aut inuidiam libenter derisisse. Veritatis enim neque cognitio vlla est, neque vllum testimonium. Hæc autem quum diceret, subridebat, & mihi, o Damagete, diuina specie apparebat, & velut qui priorem suam formam exuisset. Et ego: O magnum te, Democrite, inquam: magna xenia, & hospitalitatis tuæ munera, in Co mecum afferam. Multa enim me sapientiæ admiratione impleuisti: Discedo enim veritatis tuæ præco, laudumque tuarum, qui humanam naturam inuestigasti, ac considerasti. Quum autem mentis meæ medelam a te acceperim, ab eo nunc tempore hoc expetente, itemque corporis curatione. Cras vero, & deinceps, hoc loco rursus conueniemus. Atque hæc locutus surrexi. Et ille paratus erat me sequi. Quum vero quidam accederet, haud scio vnde, tradebat ipsi libros. Et ego concitatus festinaui, & ad Abderitas

Fœsi melior
interpretatio

Æsculapius
fulminatus.

Hominis in-
firmitas affi-
dua.

Actiones oc-
cultæ, quæ.

Medicorum
infortunium

Veritas lucet
occulta.

tas in specula me expectantes: Viri, inquā, pro legatione vestra ad me, magna sit vobis gratia. Vidi enim Democritū virū sapiētissimū, qui solus potētissimus est homines prudētes facere. Hæc habui Damagatē, quæ de Democrito valde magna animi latitia tibi recēdere volui. Vale.] His forte quispiā existimauerit opinionem, eruditi viri tetrasticho propositam, cōprobari posse; qua decernit Improbū Amorem, scilicet Inordinatū hominū Appetitū usq; de- que agere famam, & vitam humanam actiuam, reddereque mortalium actiones omnes va- nas, quales depingit Salomon: & infelices, quales deplorat Heraclitus: & risu dignas, qua- les arbitratur irridens illos Democritus.

Sententia viri Cl. hoc sensu sumpta, non conuenire Schematis imaginibus ostenditur. Cap. LI.

VEra dubio procul ea sunt, quæ de cupiditatum humanarum, & actionum inde prod- untium vanitate, peruersitate, ridiculisque conatibus, atque miserijs allata fuerunt ex tribus hominum sapientissimis in mundo, Salomone cunctas illas omnino conremnente: Democrito prorsus irridentes: ac Heraclito potius deplorante. Sed tamen ista nostro Schemati nullatenus congruere videntur. In primis enim Amor ostendens actus humanos, & famam, vanitates esse despicabiles, insanias risu dignas, aut miserias deplorabiles, facillimeq; leuissimo fortunæ statu cōturbari, nō debet improbus audire; quum improbi nō audiant ex eadem causa, sed optimi sapientissimique virorum Salomon, Heraclitus, atque Demo- critus. Deinde vero cupiditas hominum improba facit quidem peruersas actiones morta- lium, at earum malitiam & vanitatem non docet, sed potius occultat, ipsas colorans atque fucans boni cuiusdam specie; quum Appetitus omnis in bonum feratur, siue reale, siue apparens; vt admonet Aristoteles ^{2. Phy. t. 31} alicubi. Deinceps autem cineres elatos, quos inclusos ^{5. Meta. t. 30} in urna mortuali gestat, Amor efficit in Schemate, quomodo valeant pennis papilionis agi, dispergique? maxime vero deorsum in terra iacentis? enimvero papilio nunquam quietus humi iacet, nisi mortuus; viuus autem assidue volitat io aere, semper aduolans aut ad ignes, aut ad plantarum frondes, atque flores, inde sibi nutrimenta ^{6. M. Alb. l. 26} sumpturus. Insuper Amori ^{de anim. cir. f.} assignata, non est ad minuendas, pellendasque tenebras illustri fulgore suo, sed ad in- flammandas animas & cupiditates hominum acri nimium ardore suo. Quare Schema no- strum non potest comprobari proposita doctrina Salomonis, Heracliti, aut Democriti ad sensum hunc eruditi viri.

Secundus eruditi viri sensus explicatur, & expenditur. Cap. LII.

AT vero fortassis alio respexit illo suo tetrasticho vir eruditus; nimirum indicauit Amo- rem concupiscibilem, improbum vere, nimium detrahare de fama, virtutibusque fortium, & sapientum virorum, quos aliquando subegerit. Ceterum nec ista penitus veri- tati, neque Schemati nostro conueniunt. Non quidem veritati, quoniam fama, nomen, virtusque Salomonis, Herculis, Sansonis, & aliorum virorum, alta sapientia, fortitudine, que clarissimorum, etiam num cluent illustrissimæ in hominum memoria; quamuis vtcumq; de illis Heroibus triumphasse videatur Amor cōcupiscibilis mulierum. Deinde vero nō apratur hæc explicatio Schemati nostro, in quo pingitur Amor tristis, & mœrore cōfectus; quum de tantis viris triumphans Amor alacer effingi debuisset. Insuper quomodo facem, qua vicit inclytos homines, non elatam vibret ouans, vt in primo Schemate vidimus, at inuersam de- mittit? Quid ad hunc sensum præterea facit urna sepulchralis in Amoris manu? Quid pa- pilio tellure iacens? Non igitur illo suo tetrasticho rem acu tetigit in proposito vir eru- ditus.

Propria Schematis explicatio prior est, de Amico vero maestam Amati defuncti memoriam conseruante. Cap. LIII.

Equidem animo recolens omnes, atque singulas imagines effictas in gemmula nostra, singula seorsum pariter, & omnes vna iuncta mihi videntur ob oculos ponere vnicam actionem, scilicet conseruationem charæ memoriæ, quam corde gerit superstes Amicus de Amato suo vita defuncto. Siquidem in primis Amor ille tristis, expansis alis, & diuaticis cruribus velut incedens, ceu loco stare quiescereue nescius, Amantem representat apte superstitem Amato defuncto; quod Amor a Platone rectissime ponitur in Amante, non autem in Amato; quoniam Amatus potest nō redamare, proptereaque Amore carere; quod asseuerari nequit vilo pacto de Amante. Verba quidem Hospitis in Conuiuio Platonico, quibus ille Socratem corripit, opinantem falso, Amoris ideam esse in Amato, quum in Amante sit, ea sunt: *Nec mirum est, talem te Amorem finxisse ex ea opinione, quam de natura eius habebas. Nam ut ex tuis dictis conijcio, non Amantem, sed Amatam Amorem esse putabas; & idcirco pulcherrimum tibi Amorem esse visum existimo. Amabile quidem ipsum reuera pulchrum est, delicatum, perfectum, & certissimum: Amans autem aliam talem ideam habet, qualem in superioribus figuraui. Esto, inquam, ut ais, hospes; praeclare enim loqueris. Quum vero talis sit Amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps, o Socrates, docere conabor. Talis equidem est, & ita genitus Amor. Est autem pulchrorum, ut ipse inquis. Verum, si quis ita querat, cuius gratia Amor pulchrorum est, o Socrates, atque Diotima? Immo sic clarius: Qui pulchra amat, quid ab his potissimum expetit? Quid respondebimus? Adesse videlicet sibi, &c. Ex quibus apparet, Amorem, qui est desiderium pulchri, seu Appetitus coniunctum sibi habendi pulchrum, non in Amato esse, qui pulcher est in se, neque pulchro coniungi desiderat, sed in Amante; qui solus optat adhærere pulchro, ipsumque possidere, quod caret; saltemque per charam eius memoriam alta mente conseruatam, vbi vita defunctus fuerit Amatus. Itaque sculptus Amor in Schemate, hieroglyphicum est Amantis; cuius in vultu mæror, Alarum expansio, & incessus, maxime demonstrant, angere se, cruciari, nec inuenire posse requiem ob Amati mortem. Quam apprime deinde significat inuersa fax ad terram; ut inquit Ouidius in Elegia, qua deflet mortem Amici sui Tibulli, versiculis istis, ut obseruat Pierius: „ Ecce puer Veneris fert euersamque pharetram, „ Et fractos arcus, & sine luce faces.*

Extr. cl. I. 46. hier. Pierij sententia non recepta.

Et si Valerianus ipse velit, huiuscemodi faces inuersas indicare mortuos Amatores: Nos tamen videmus in funebri pompa militum ab amicis commilitonibus viuentibus deferri res militares omnes inuersas; adeoque nunc Amantem, sub Amoris imagine signatum, ferre facem inuersam in cultum Amati vita defuncti. Quum enim ostensum sit, Amorem in Amante solo reperiri proprie, non in Amato formaliter; iam non potest defunctus Amatus inuersam facem deferre sub specie Amoris; at solum superstes Amans Amato suo talem honorem exhibere potest apte sub Amoris lugentis imagine, qualem habemus in Schemate. Præterea, satis ad hoc indicandum Amor iste dextera manu sibi nunc ad pectus applicitam gerit urnam sepulchralem, in qua defuncti Amati cineres continentur inclusi; quos assidue secum gestat, memoriam Amati sui charissimam. Scite vero vas illud acuminati fundi, futile veteribus appellatum (ut alibi luculenter explicauimus tractans De Lucernis antiquorum & reconditis, posterioris editionis) quod in terra per se consistere nequit, effigiat, ut semper & assidue manibus Amantis tepeatur ad iugem Amati recordationem. Quam apud veteres veritatem Artemisia Regina superstes Amato coniugi Mausolo Regi Cariae defuncto, nobis confirmat; etenim cineres Amati viri semper in corde gestare voluit; sic A. Gellio scribente suis in Atticis: *Artemisia Mausolum virum amasse fertur, supra omnem Amorum fabulas, vltraque affectionis humana fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terre Cariae, ut quidam Græcarum historiarum scriptores dicunt. Is Mausolus vbi fato perfunctus est: & inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est. Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans, ossa, cineremque eius mista odoribus, cōtusaque in pulueris faciem aqua indidit, ebibitque: multaque alia violenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoque est ingenti impetu operis, cōseruanda mariti memorie causa sepulchrū memoratissimū, dignatumque numerari inter septē omnium terrarū spectacula.*

10. Noct. Att. c. 18. Artemisia mirus Amor in coniugem defunctum.

Id moris igitur in gemmula nostra satis exprimit Amor urnam sepulchralem defuncti cineribus, ossibusque plenam manu gestans pectori applicatam, velut charam Amati defuncti memoriam. Ad hunc sensum attinere videtur etiam papilio degens humi, non autem volitans in aere; tum quod papilio non degit humi quiescens nisi mortuus; alioqui semper volitans. Nec obstat, quod in Schemate papilio pingatur alis apertis; nam id genus insectorum, Alidrouandi s. præceptoris mei Cl. notatu, semper habet alas apertas, semperque conspicuas, siue viuens volet, siue mortuus iaceat, ad volucrum, & pennatorum aliorum omnium differentiam: tum quod papilio symbolum est Amici demortui in Schemate, ubi fax ad terram inuersa Solem occidentem vespere designat, quo tempore papilio ephemerum animal emoritur; de quo Pierius ita: *Apud Cimmerium Bosphorum Hypani fluuii veluti folliculos acinis maiores ferente, gignitur Ephemerus, animal quadrupes volatile, quod nos Diarium appellare possumus. Vnius diei vita. Per hieroglyphicum eius infantem aliquem, qui non ultra vnius diei spatium vitam produxerit, nonnulli significandum censent. Id enim animalis genus ut eruperit e folliculo, in pomeridianum usque diei tempus viuit, & volat, mox descendente Sole macrescit, & languet, deinde occidente moritur, vita non ultra diem unum prorogata. Eiusdem imbecillitatis est papilio, in grandissima musca speciem, colore albido, qui ex folliculo bombycis intra suam araneam conditi transformatique erumpit, candidoque exceptus velo, ova haud ita multo post papauerum seminibus paulo maiora, edit plura numero; mox intra paucissimarum horarum spatium emoritur. Quod ab Alberto Magno desumpsisse videtur, alicubi scribente: *Papiliones sunt vermes volantes multorum colorum. Quidam enim sunt in alis sicut purpura, quidam albi, quidam hyacinthini, & quibusdam quadam inest rubedo: hi sunt, qui in autumno coeunt: & post coitum masculus moritur: & tunc ova facit femina, & ipsa similiter moritur. Ex his autem ovis post hiemem alij volantes producuntur, longas valde, & in se reflexas habentes promuscides, qui rores sugunt de floribus, & his viuunt. Itaque Schematis nostri sensus est, Amorem tristem, qui sinistra facem tenet inuersam, dextera sepulchralem urnam ossibus cineribusque plenam pectori applicitam gerit, inspiciens ad pedes iacentem mortuum papilionem, satis indicare Amantem hominem, qui desens amatum vita defunctum, eius charam memoriam assidue recolit animo, superstes.**

Papilio nunquam quiescit viuus.

Alas numquam claudit.

f. de ins. p. 7.

B.

lib. 26. hier.

Ephemereum animal quale sit.

Papilio similis ut sit ephemero.

lib. 26. de anif.

Secunda Schematis explicatio, de Amante non redamato suum Amorem
extinguente per indignationem. Cap. LIV.

Ceterum & alia fere contraria hieroglyphici propositi ratio potest haberi; nimirum Amans hic exprimitur, qui non redamatus Amore mutuo, suam affectionem erga ingratum Amatum penitus extinguit per indignationem. Qua de re superius ^a audimus Platicum Ficinum, ^b dum asserit Amantem, qui mutuo compensatur Amore, mortuum quidem esse in seipso, sed in Amato redamante viuere; qui vero non compensatur Amore reciproco, nec in se, nec in alio viuere; sed omnino mortuum esse; nec vnquam reuiuiscere, nisi suscitetur eum indignatio, reuocans ad vitam pristinam liberam, & Amore vacuum; verba viri sunt: *Nusquam ergo viuit, qui amat alium, ab alio non amatus. Propterea omnino mortuus est non amatus amator. Nec reuiuiscet vnquam, nisi indignatio suscitetur.* Profecto typus Amantis non amati penitus, & omnino demortui papilio videtur in terra iacens immortuus; quod enim alas apertas habeat, inde prouenit, quia natura sua non potest illas contrahere; quum alarum antennæ illi prætendantur ob oculos, ut ait Aristoteles, & contrahi nequeant: Papilionem vero symbolum Amantis esse, volantis ad lucidam pulchritudinem, iam antea ^a demonstrauius. Hic autem inuersa fax extinguere splendorem suum sibi sentit, & id ab humore proprio defluente, qui flammam omnino suffocat; Amatus enim non redamans, propria voluntate reflans in Amantis flammam, eas extinguit indignatione in Amantis animo procreata. Cuius indignationis indicium apertum in Schemate vidimus, ubi pingitur Amor, quem in Amante solo nouimus inesse, turbato prorsum aspectu prospectare suam dilectionem omnino neglectam in suo Papilione mortuo & ante pedes ad terram iacente. Sepulchralis autem urna plena cineribus, & ossibus defuncti, pectori applicita, manuque dextera nimis arcte comprehensa, significat euidentissime considerationem interemptæ mortuæque pe-

^a Sch. 6. c. 2.

^b in symp. or. 2. c. 8.

^a 4. hist. c. 7.

^a Sch. 6. c. 3.

nitus dilectionis propriae, gladio ingratitude Amati non redamantis. Quam alta mente
 repostam assidue considerans exosus & inuisus Amator, tandem indignatione concepta fa-
 cem viridi sui Amoris inuertit, & humore propriae indignationis extinguit; qua penitus
 extincta, se redigit in pristinam libertatem, seque suscitatur ad vitam priorem, qua viuit in seme-
 tipso de semetipso cogitans. Accipit autem Amor urnam sepulchralem e supellectile Matris
 Syth. 13. Veneris, quam olim ideo prisca Libitinam appellauerunt; de qua Gyrardus ita: *Libitina Venus*
a Latinis existimata fuit, ea qua sepulchris praesesset. Hac quidem Dea & ingredientibus in vitam,
& egredientibus praesesset indicabatur; unde etiam Epitymbia Delphis cognominata. Antiquior
 f. lib. 29. ant. Gyrardo, Caelius f. ante similiter asseruit: *Illud vero ad instituta vita etiam pertinet, non ad*
 lect. c. 18. *historiam modo & doctrinam, veterum exquisitissima ingenia Venerem non solum praesidem*
natalium coluisse, verum etiam mortis; siquidem in aede Libitinae, qua ad sepulturam pertinent,
 Venus praesides natalium, & mortis. *vendere consueuerant, Libitinam non aliud quam Venerem esse existimantes. Hoc autem ar-*
gumento humana fragilitatis unumquemque admonebant, quod una eademque Dea, principium
ac finem vitae in potestate habeat, ut qua ingredientibus vitam vel decedentibus praesideat. Porro
etiam Delphis Epitymbiae Veneris exigua sane statua ostendebatur posita, ad quam manes in pa-
rentationibus ac libationibus elicere atque euocare consueuerant. Libitinam a libendo dici M.
 Varro interpretatur, eamque non esse aliam, quam Venerem. Itaque de Veneris aede sepul-
 chralem urnam Amans inuisus ac exosus accipit, in qua sui Amoris manes assidue conside-
 rans, ab ingrato Amato perempti, per iustam indignationem inuersa face sui ardoris, illum
 extinguit, humore cogitationum, quo nutriebat ipsum assidue, affatim effuso in propriam
 flammam; quae proinde suffocata penitus extinguitur. Hac de re & Pierius, *Naso rem Aegy-*
 p. lib. 46. hier. *ptiam, qua ratione quis euasisse de Amoris erga stultis indicare possit, in Erycina Veneris templo*
scriptam admonuit. 1. de Amoris Remedio.

„ Est prope Collinam templum venerabile portam,
 „ Imposuit templum nomina cellus Eryx;
 „ Est illic lethæus Amor, qui pectora sanat,
 „ Inque suas gelidam lampadas addit aquam.
 „ Illic & iuvenes votis obliuia poscunt,
 „ Et si qua est duro capta puella viro.

Vt in Schemate fictus habeatur Amor iste lethæus, qui faciem dilectionis extinguat affuso hu-
 more, quo nutriebatur elata, nunc demum inuersam. Recte Pierius addit: *Erycina vero*
 Erycinæ Ve- neris templū vnde dictum *Veneris templum non tantum loco hoc ad Erycis filij memoriam respicere videtur, quam verum*
tacite innuit Graeci nominis significatum, hoc est, asseritricis, quippe ab ἐρύκειν το ἐρύκειν, asse-
ro, libero, defendo; unde ἐρύκειν, munitio, propugnaculum. Inde etiam Eryci Epitheton celsus,
quod editioribus locis arces olim fieri solite. Haecenus de Schemate septimo.

Coniugalis Amor armis offendentibus expoliatur a pudica Matre-familias.

Schema VIII. Gemma.

*In Gemma
Apud Petri Stephanonisi*

*Vult non vult mater tibi reddere parue sagittam,
tu irato similis proijcis arma humeris.
At mihi dic, miserum cum spicula dirigis in cor
Num te vel materno ludere parue iuuat.*

*Explicatio Schematis a Cl. viro proposita, de Cupidine indigne ferente
sibi spicula negari a Venere, proponitur, & expenditur.*

Cap. LV.

Habemus in isto Schemate pulcherrimo nudam Venerem, lacinia tantum ex humeris a tergo pendente, in sua concha marina, non mari nauigantem, sed humi stantem, Amori pusioni prorsus exarmato, sagittam efflagitanti, spiculum dare nolentem, arcu filij calcato, & pharetra humi deiecta, Cuius quidem Emblematis vir eruditus eam attulit explicationem, qua censet Venerem cum Amore filio ludere, simulareque se pusioni telum dare nolle, quum tamen velit ei sagittam reddere; Cupidinemque subiratum alia tela proijcere; quem coarguit, veluti Matri vel ipsi non parcentem; quasi Venus Amori telum eripiat, ne ab ipso seriat. Pulchro satis epigrammate suam sententiam exponens, ait vir eximius:

- „ Vult, non vult Mater tibi reddere, parue sagittam:
- „ Tu irato similis proijcis arma humeris
- „ At mihi dic, miserum quum spicula dirigis in Cor,
- „ Num te vel matrem ludere, parue, iuuat?

Affertur his a viro præstanti scitula sententia Schematis, & interpretatio lepida, sensusque poeticus, probabilitate non carens. Quam videtur fulcire Moschus in Amore fugituo Venerem introducens de filio sic dicentem:

„ Par-

- „ Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo :
 „ Sunt & amari intus calami, quibus illi proteruus
 „ Me quoque saepe ferit matrem.

Quare nil mirum, si Venus ereptum Amori calamum dare nolit. Nisi quod Arcus in icone videtur non a Cupidine proiectus, sed a Venere calcatus. Et qui multas alias in pharetra sagittas habet; non adeo Matri surripienti, negantique dare telum vnicum irasci debuit ut omnia reliqua proijceret arma per indignationem. Sed neque ratio redditur, cur Venus in concha marina sua stare ponatur, non in mari nauigans, verum in terra manens; quod est praecipuum huiusce Schematis mysterium, non negligendum ab Interprete symboli. Quare nobis alia Schematis explicatio seria magis, & propria magis, atque luculentior est inuestiganda.

Proponitur expositio propria de Amore Coniugali, exarmato spiculis offensionis per pudicitiam Matris-familias. Cap. LVI.

EQuidem existimo seriam in isto Schemate proponi sententiam de Amore Coniugali, qui cunctis offendentibus telis exarmetur a pudicitia castae Matrisfamilias. Et sane Venus ista magna Conchae marinae, non natans nauigansque per maria, sed in terra stans, aperte nobis ob oculos ponit castam Matronam suae domi consistentem; quod apte docuit Micyllus ille Bocatij libros de Genealogia Deorum annotationibus ditans, dum ait: „ *Fortasse huc pertinet, quod Graeci Venerem in concha stantem pingebant; quo tamen illi non libidinem, sed hoc significare volebant, quod Matrem familias decet, sua domi considere, atque manere, neque se alienis rebus atq. negocijs immiscere. Id quod & Homericus Telemachus matri Penelopa in-*

6 Odyss. 1. nucebat, quum dicebat:

- „ Mater mea, quid sane rursus inuides iucundum cantorem
 „ Oblectare, quocumque illi mens impellitur? non sane cantores
 „ In causa sunt: sed interdum Iupiter in causa est, qui suggerit
 „ Viris ingeniosis ita ut velit vnicuique.
 „ Huic autem non reprehensio, quod Danaum aduersa canit.
 „ Eam enim cantilenam magis celebrant homines,
 „ Quaecumque auditoribus recentissima existit.
 „ Tibi vero sustineat cor & animus audire.
 „ Non enim Vlysses solus perdidit reditus diem
 „ In Troia; multi vero alij viri perierunt.
 „ Sed in domum profecta, tua opera administra,
 „ Telamque, & colum: & ancillis impera
 „ Opus accelerare: sermo vero viris curae erit
 „ Omnibus: potissimum vero mihi; huius enim imperium est in domo.
 „ Illa quidem attonita, rursus in domum iuit:
 „ Filij enim dictum prudens ponebat in animo.
 „ Ad coenaculum ubi conscendisset, cum ancillis mulieribus:

a Act. 2. Tela vero, quibus Cupido ferit Amantes, affectiones illas multum ærumnosas infligunt, quas pulcherrime describit in Cistellaria Plautus, inducens Amantem ita dicentem:

*Credo ego Amorem primum apud homines carnificinam commentum.
 Hunc ego de me coniecturam domi facio; ne foras quæram,
 Qui omnes homines supero, atque antideo cruciabilisatibus animi.
 Iactator, crucior, agitor, stimulator, versor in Amoris rota miser.
 Exanimor, feror, distrahor, diripior, ita nullam mentem
 Animi habeo: ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus.
 Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuo.
 Ita me Amor lapsus animi ludificat, fugat, agit, appetit,
 Raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non dat, eludit:
 Modo quod suaserit, dissuadet; quod dissuaserit, id ostentat.*

Mari-

Maritimis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem

Animum: neque nisi quia miser non eo possum, mihi vlla abest

Perdito pernices, &c.

Vere Boccarius: † Equidem bene fluctuabat in salo Veneris homo iste. His ut ut ærumnis af. † lib. 3. c. 32.

fligitur, quicumque vulneratur telis Amoris impudici, qui ratione non innitiur; caret attamen omnibus ærumnis huiusmodi castus Amor coniugalis, qui telis acerbis exarmatus, obtinet rationem concupiscentiæ moderatricem. Qua de re pulchre Plotinus: d Rursum qui

Amorem sequuntur mistum, erga mulieres inquam, quo perpetuitas generatione seruetur, neque ab hoc usquam aberrant, hi pulchritudinem perpetuitatemque simul exoptant; atque temperati sunt ambo; quamvis alijs præstantiores alijs: & qui præstantiores, partim quidem pulchritudinem

hanc nostram quasi eis sufficientem colunt, partim vero pulchritudinem quoque ipsam, qui scilicet recordantur: neque tamen pulchritudinem hanc s aspernantur, ut pote qui existiment hanc esse effectum quendam ludumque illius. Hi ergo absque turpitudine versantur in pulchro: alijs vero per pulchrum in turpe labuntur: appetitus enim boni sæpe labitur & in malum. Atque hæc quidem sunt animæ passionēs. Verum & antea Plato coniugalem Amorem ait esse mistum ex

concupiscentia & ratione; cui scilicet Venus mater vtens prudenti ratione adimit arma lædendia: Platonis verba sunt: 2. [Amicitia utique, cupiditatis, amorumque naturam considerare necesse est, si quis hæc recte sit inspecturus. Nam quum ipsa duo sint, & tertia ex ambobus species, vno cōprehensa nomine dubitationem omnem, & tenebras faciunt. CLIN.

Quomodo? ATHE. Amicum enim simile simili virtute, & æquale æquali asserimus: Amicum rursus egenum diuiti, quamvis genere contrarium sit. Quando vero vtrumque vehementius fuerit, Amorem nuncupamus. CLIN. Recte. ATHE. Amicitia, quæ a contrarijs proficiscitur, dura & aspera, & sæpe vicissitudinem in nobis non habet. Quæ vero simili-

bus, placida, communisque per vitam. Vbi vero ex vtrisque componitur benevolentia, primo non facile cognoscitur quid sibi velut qui tertio hoc amat Amore: deinde ab vtrisque in contraria tractus, & ipse quid faciat, dubitat; quum ab altero atatis uti flore iubetur, ab altero prohibeatur (nimirum a cupidine voluptas expetitur, a ratione prohibetur cupiditatis excessus) Nam qui corpus amat, eiusque formam, quasi fructum quendam efuriens poti, is

satiare dumtaxat quærit, nullumque animo Amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo considerat potius quam desiderat, quum ipsum, ut decet, animum diligat, corporis usum petulantiam & contumeliam arbitratur: quumque temperantiam, fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam vereatur & colat, cum casto amico castus vivere

volet. Amor autem ex vtrisque his compositus, ipse est, quem modo loco tertio ponebamus. Quum ergo tres sint Amores, vtrum omnes lege pellendi sunt? An videlicet enim in ciuitate suscipiemus, qui virtutem respiciat, & adolescentem fieri quam optimum cupiat: duos autem alios, si fieri potest, repellimus? Numquid aliter tibi, o amice Megille, videtur? MEG. Probe admodum de his modo dixisti, hospes. (Et mox de Amore coniugali, quo ratio, & lex innixa ratione, voluptatem coercet ac temperat agens, ait) Constat nunc quoque

plurimos hominum, quamvis iniqui sint, bene, & diligenter, & sponte a pulchrorum coniugatione se abstinere. MEG. Quando id fit? ATHE. Quando frater, aut soror eximia pulchritudine alicui sit: a filio quoque, filiaque lex eadem, quamvis scripta non sit, sufficienter repellit, prohibetque & manifestum & ferinum istorum concubitum. Immo vero facit,

ut ne cupiditas quidem ulla rei huius vulgus aggrediatur. MEG. Vera narras. ATHE. Vnum ergo verbum atque breuissimum omnes huiusmodi uoluptates extinxit. MEG. Quid illud? ATHE. Quod fas nihil horum esse dicitur: sed apud Deum odio haberi, & turpium omnium esse turpissima. Causa autem nonne hæc est? Quia nemo aliter prædicat, sed statim ab ineunte ætate & ioco simul & serio dicta, & sæpius in Tragedijs hæc eadem auditur, quando uel Thyestem, uel Oedipodem, uel Macareum mortem sibi, debitam sceleris pœnam, consciuisse propter huiusmodi Venerem narrant. MEG. Recte istud dictum est.

Miram enim famæ potentiam nouimus, quando nemo aliter quam iubeat lex, ne respirare quidem audeat. ATHE. An non recte dictum est a nobis, quod uolenti legislatori cupiditatem aliquam earum, quæ uehementer sibi subigunt homines, rationi subicere, facilis cognitus modus est? Quippe si famam huiusmodi apud omnes seruos & liberos, masculosque &

femi-

† lib. 3. c. 32.

† lib. 3. c. 32.

† lib. 3. c. 32.

Amicitia inter contraria & inter similia quo differunt. Amor mistus est contrarijs & similibus.

Amor pudicus masculo.

Amor coniugalis introducit explicandus.

Coitus illiciti qui, & quo modo puniti

Famæ potentia mira.

Rationi ut subijciatur uehemens cupiditas.

feminas, & vniuersam ciuitatem, quasi sacrum quiddam dicauerit, firmissimam hanc legem efficiet. MEG. Ita prorsus. Quæ vero ratione id assequi poterit, vt libenter idem omnes prædicent? ATHE. Probe obiecisti. Ideo enim a me dictum est, artem me ad hanc legem habere, vt secundum naturam ad procreationem Venere homines vtantur. Abstinentum igitur a maribus iubeo. Nam qui istis vtuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem seminantes, vbi radices agere, quod feritur, nunquam poterit. Abstinentum quoque & ab agro illo feminino, vbi semen germina nolit producere. Hæc lex si perpetuo in alijs, sicut in necessitudine paterna conseruabitur, innumerorum erit bonorum causa. Nam primo secundum naturam statuta erit. Deinde ab omni Amorum rabie atque furore, adulterijs, potusque & cibi nimio luxu repellat. Vxoribus quoque viros conciliabit, & alia plurima pariet bona, si apud quemque fuerit stabilita. Sed forsan si vehemens aliquis iuuenis multo spermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta voce clamabit, impossibilia stultaque a nobis lege sanciri. Quod quidem quum considerarem, dixi artem me habere, quodammodo faciliorem, quodammodo etiam difficillimam, ad legem hanc obseruandum. Facile namque intellectu est, quomodo id possibile est. Nam quum apud omnes legitima hæc sententia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietque vt metu latis legibus pareant. Sed eo iam res peruenit, vt nunquam effici posse videatur: sicut nec conuiuij quidem studium credebatur ab vniuersa ciuitate perpetuo posse obseruari: Et tamen apud nos reipsa fieri videtur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidem vestris fieri posse puratur. Hæc equidem ratione propter huius incredibilitatis vim difficillimum esse dixi hæc vtraque lege seruari. MEG. Et recte quidem. ATHE. Quod autem supra vires humanas non sunt, sed fieri possunt, vultis vt verisimilem quandam rationem vobis exponam? CLIN. Cur non? ATHE. Verum facilius quispiam a Venereis abstinebit: voletque ordinem his impositum moderate seruare, quum bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectum fuerit: an quum contra? CLIN. Multo magis quum bene, atque ex arte. ATHE. Num igitur de Tarentino Icco non audiuius: qui propter Olympica, aliaque certamina, artificioso circa hæc studio temperantiam simul & fortitudinem animi consecutus, nullam vnquam in toto exercitationis suæ tempore Venerem cognouit? Idem quoque de Chrystone, Astylo, & Diopompo, alijsque quamplurimis fertur. Quanquam, o Clinia, multo peius animos bonis artibus excoluerant, quam tui meique ciues, corporibus certe multo magis vigeabant. CLIN. Vera narras quod a priscis ista ab athleticis facta fuisse prædicantur. ATHE. Illi igitur vt luctando & currendo, ceterisque huiusmodi vincerent alios, ab ea voluptate, quæ beata vulgo existimatur, abstinere voluerunt. Nostri adolescentes victoriæ causa longe præstantioris, non poterunt? quam nos carminibus, fabulisque, & soluta oratione, & cantibus esse optimam pueris statim a teneris occinemus, & vt verosimile est, oblectando persuadebimus. CLIN. Quam uictoriam dicis? ATHE. Vt uoluptate inquam victa feliciter uiuant, uicti autem contra. Præterea metus ille, ne quod minime fas est, committatur, non ne ad idem potissimum conferet: ut ea uidelicet superent, quæ alij, quamuis deteriores, superasse dicuntur? CLIN. Consentaneum id quidem. ATHE. Postquam huc in lege hac ferenda deuenimus, & propter multorum prauitatem in dubitationem incidimus, audacter iam, manifesteque dicamus, non oportere ut ciues nostris auibus, multisque beluis sint peiores. Permultos enim greges ipsarum uidemus integre atque caste, antequam procreandi tempus aduenerit, uiuere: sed quum hanc ætatem attigerint, mas feminæ, & femina mari coniunctæ, iuste, sancteque in prima perseverantes amicitia reliquam peragunt uitam. Oportet igitur esse eos bestijs meliores. Quod si a ceteris Græcis, Barbarisque plurimis corrumpantur, nec possint se continere, quum uideant, audiantque inordinatam apud eos Venerem plurimum posse, alteram præterea legem custodes legum, ad ferendas leges auctoritatem nacti, excogitent. CLIN. Quam modo ferre legem consulis, si hanc non susceperint? ATHE. Quæ hanc, o Clinia, sequitur. CLIN. Quæ nam illa est? ATHE. Vt quam maxime laboribus corporis Veneris robur infringant, & alio uires suas conuertant. Quod erit, si non impudenter ipsa utentur. Nam si rarius propter ruborem id fiat, imbecillior erit domina. J (Si quidem usu frequentiore semen atque spiritus feruidior ad partes genitales in ubertate maiore defertur, quo libidinis cæstrum intenditur, & furor augetur

Amor coniu-
galis expli-
catur.

Masculorum
usus prohi-
betur.
Venus præpo-
sita prohi-
betur.

Amori tela
noecentia cri-
piuntur a Ve-
nere coniu-
galis

Ratio sedans
intemperan-
tiæ rabiem.

Icci historia
temperantiæ

Brutorum vi-
ta casta.

Labor corpo-
ris intrinse-
cæ vim Veneris

Venus rarita-
te fit imbe-
cillior domi-
na.

getur coeundi.] Ita sane Plato docet conjugalem Amorem exarmari telis a Matre familias pudica, per Venerem concha natua sua domestica insistentem: Quæ sane pulchre sic ad summam in argumento dialogi Platonici Marsilius Ficinus contrahere videtur, asserens: [At Ficini sententia. quoniam in iuuenilium ludorum cœtibus sæpe amores incidunt, & ij quidem turpissimi; idcirco his diligentissime præcipit occurrendum: quamvis ex parte iam occurrerit, ubi aurum & argentum ciuibz sustulit, & in laboribus assiduis educauit, & oculis iudicum mores ubiq; circumspicientium subiecit assidue omnes, maxime iuuentutem. Quæ quidem tria esse remedia censet aduersus lasciuia & petulantia morbum admodum salutaria. Occurrit & quarto quodam præsentis remedio: vt videlicet ab auditoribus legum magistratibus fama quoridie diuulgetur, per quam cuncti communi consensu consuescant existimare, cœcubitus contra naturam non minus turpes esse, nec minori apud Deum odio haberi, quam concubitum inter filios & parentes. Putat vero Plato communis famæ consensum miram ad mores habere potentiam. In his audies feliciter eum viuere, qui superat voluptatem: infeliciter, qui superatur. Audies & præceptum ad abstinentionem maxime salutare, a Paulo Apostolo summo- pere comprobatum: vt si Athletæ corporeæ victoriæ studio voluptatibus abstinent, multo magis omnes gratia victoriæ ad animum pertinentis debeant similiter abstinere. Præterea geminam esse beneuolentiam: alteram quidem morum similitudinis: alteram vero ex quadam indigentia procreatam. Et vtramque, quum sit vehementior, Amorem cognominari. Amorem quoque, quantum ad propositum spectat, triplicem: Aut enim pulchritudinem animi, aut corporis tantum, aut vtriusque simul amari. In his considera, quam caute in legibus ferendis incedat, vt qui nonnunquam in dialogis honesto formæ corporeæ amatori nonnihil indulserit, hic tamen nihil indulgeat: Nempe corporis solius Amorem euidenter exterminat: vtriusque vero coniuncti quamuis moderatum, in legibus non audet admittere. Solum denique erga animum solum manifeste approbare videtur. Tum vero homines deprauatæ naturæ, sui dominos esse negat: neque iniuria: Quisquis enim a ratione discedens, rationalem hominis amittit naturam, nimirum & libertatem, quæ rationis munus est, simul amittit: neque tamen amittit culpam, dum quasi delinquit impulsus; quippe quum ipsemet causam necessitati eiusmodi dederit. Homines autem his contrarios, idest integræ naturæ, appellat eos, qui Deum colunt, & inter humana maxime omnium timent infamiam; nec corporis vllius scilicet, vel sui, vel alieni, sed animi morumq; pulchritudinem diligunt.] Quibus etiam constat Amorem conjugalem castum, ad perennitatem sobolis institutum, a prudenti Matre-familias, tanquam a pudica Venere, nequitia telis exarmari. Constat etiam cur in Schemate Venus ista genetrix anteriores partes nuda sit, velata posteriores; nam ad sobolis procreationem Mater-familias nudam viro casto porrigere debet omnem sui corporis partem anteriorem; at impudico velare, negareque prorsus posteriorem. Tali fere gemma Veneris genetricis nudæ cum telo in manu, & Cupidine pusione, signasse videtur Julius Cæsar Imperator, apud Valerianum in suis Hieroglyphicis^b asserentem: [Sed enim^b lib. 36. vt de parturientium fascinatione per implexas manus dicebamus, ita contrarium est in numo Juliae Piæ, ubi partus felicitas explicatur, in quo Venus læua hastæ innititur, dexteram expansam ostendit, cum inscriptione VENVS GENETRIX. Romani enim genus a Venere, propter Aeneam eius filium, se ducere asseuerabant, maxime uero gens Julia. Quæ quidem condente & dicante Julio Cæsare, templum erexit Veneri Genitrici: cuius rei Plinius, & Tranquillus, & alij meminere. Legimus & Cæsaris tesseram fuisse, VENVS GENETRIX.] Ceterum huiusmodi pudicæ Veneris Genetricis simulachrum olim Romæ dedicatum fuisse a Sulpitia Paterculi filia, castissima Matrona, testatur Plinius, verbis ipsissimis: *Pudicissima femina semel matronarum sententia iudicata est Sulpitia Paterculi filia, uxor Fului Flacci: electa ex centum præcipuis, qua simulachrum Veneris ex Sibyllinis libris dedit.* K lib. 8. c. 16. Hanc fuisse Venerem Verticordia appellatam, fatetur Valerius Maximus, inquitens: *Merito commemorationi virorum Sulpitia, Serui Paterculi filia, Q. Fului Flacci uxor, adij-* Venus Verticordia quæ & cur dicta. *citur. Quæ, quum Senatus libris Sibyllinis per decemuiros inspectis censuisset, vt Veneris Verticordie simulachrum consecraretur, qua facilius Virginum, mulierumq; mens a libidine ad pudicitiam conuerteretur: & ex omnibus matronis centum ex centum autem decem sorte ductæ de sanctissima femina iudicium facerent: cunctis castitate prælata est. Nimirum eo tempore*

Concubitus nefarij, Deo exosi, qui sint

Amor triplex.

Quum reprobet Plato.

Quem in legibus nō audeat admittere.

Quem solum approbet manente.

Libertas est munus rationis.

Venus in gemma cur nuda sit antè, & operta postè.

^b lib. 36.

ⁱ lib. 7. c. 35.

^K lib. 8. c. 16.

Venus Verticordia quæ & cur dicta.

lib. 4. Fast.
v. 155.

Vestales tres nobilissimæ incesti damnatæ fuerant. De qua re quoque Naso.

- ,, Romæ pudicitia proauorum tempore lapsa est;
,, Cumæam, Veteres, consuluitis anum.
,, Templâ iubet fieri Veneri, quibus ordine factis,
,, Inde Venus Verso nomina corde tenet.

m Synt. 11. Lilius Gyraldus apte: *Apophrodisia Aphroditis, quam nos Vertibilem Venerem dicere possumus: Hæc tertia est, quæ ab Harmonie Cadmi uxore constituta fuit. Hæc eadem homines a scelestis & impijs operibus, & desiderijs parum æquis, malisque cogitationibus auertere putabatur: unde & illi nomen inditum, quod in Boeoticis scribit Pausanias. Idem tamen in Attica Epitrophiam appellare videtur: quam ego Verticordiam Latinorum facile crediderim: tametsi Domitius, Venerem curatricem interpretatus est: nisi forte ipse Epitrophiam, non Epitrophiam legere maluerit. Porro quoniam hic de Verticordia meminimus, hic eam tibi subscribemus. Verticordia Venus: De hac ita Lactantius Cælius grammaticus lib Theb V. Habet, inquit, Venus ignes Cupiditatis, nunc odij secundum fidem sacrorum, vel precationum Veneris Verticordia præcipue, quæ rogatur ut amores injiciat, & rursum ut auferat. Si enim potestas est dandi, nihilo minus inest tollendi; & amore sublato aut naturaliter odium residet, aut mittitur, ut Virgil.*

n 4. En.

- ,, Quæ mihi reddat eum, vel eo me soluat amantem.

atque hæcenus super ea Papinij verba:

- ,, Nec vultu, nec crine prior soluisse iugalem
,, Ceston, & Idalias procul ablegasse volucres
,, Fertur . . . . .

Diffa vero Verticordia videtur quod Corda ad pudicitiam verteret. Iulius Obsequens de hac Dea his prope Verbis, *Adem, inquit, Veneri Verticordia factam, quum tres una tempore Vestales Virgines nobilissimæ cum nonnullis Equitibus Romanis incesti pœnas subire. Verum enim vero Venus ista Coniugalis, & vere Vertens Corda virorum a nefarijs libidinibus, in Schemate nostro nuda solum antèrius, at velata posteriore parte corporis aptissime proponitur, non sine mysterio fortassis in numo Cæsaris sub nomine VENERIS GENETRICIS effingitur omnino nuda, tam in antica, quam in postica sui corporis parte; ne scilicet Cæsar velando partem posteriorem suæ Veneris genetricis, memoriam refricaret propriæ turpitudinis, qua male nimium audiuit de prostiuta iuuentute sua Nicomedi Bithyniæ regi: de qua Suetonius ita: *Stipendia prima Cæsar in Asia fecit M. Thermi Prætoris contubernio: a quo ad accersendam classem in Bithyniam missus, desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostrata regi pudicitia: quem rumorem auxit intra paucos dies repetita Bithynia per causam exigenda pecunia: quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. Melius itaque noster Autor in Schemate Venerem Genetricem, typum atque hieroglyphicum Matris familias pudicæ, auertentis homines a nefarijs voluptatibus, amouentisque furorem, & pœnas atroces ab Amore coniugali, depinxit nudam anteriore corpore tantum, velatam posteriore: quæ tela cuncta Cupidini prorsus eriperet, eumque vel inuitum exarmaret. Quod fortassis innuit Lucretius, accinens: P**

p lib. 4.

- ,, Sed leuiter pœnas frangit Venus inter Amorem,
,, Blanda que refrænât morsum admista voluptas.
,, Namque in eo spes est, vnde est ardoris origo,
,, Restingui quoque posse ab eodem corpore flammam.

Memini me legisse pridem, sed apud quem autorem non memini, nationem quandam inclytam, olim diuturniore bello procula proprijs finibus occupatam, tantum non assueuisse masculæ Veneri nefariæ, propter inopiam seminarum in castris; at reduces victores viros in patriam, Matronas a turpi flagitiosoque concubitu masculorum auocasse, ad castum matrimonij consortium incedentes per urbem ac in theatris confidentes nudo fere pectore, pulchrisque papillis propemodum explicatis; quarum conspectu viri sensim blande satis ad muliebrem consortium illecti, reductique tandem ad sobolis castam, & charam propagationem rediere, nefario masculorum coitu vitato, atque derelicto.

*Pulchra mulier, per mare vitæ vagans ad arbitrium, vel impudica est, vel impudica facile fit.
vel Tethydis, aut Veneris Amores: vel Ægyptius ludens super incrementa Nilî.*

Schema IX. Gemma.

Gen. An. 287

*Smithiana explicatio de Nereide per salum equo marino vecta proponitur,
ac expenditur. Cap. LVII.*

Nobilissimus D. Joannes Smith, literis ad egregium virum Nicolaum Heinsium datis, mihi communicandis, ad supellestem mearum Lucernarum veterum locupletandam, inter alias multas Lucernas, vnius meminit, in qua nonum hocce Schema reperitur ad amissum effigiatum; ait enim, post multas Lucernas antea recensitas, atque descriptas: *In alia albicante, Nereis toto tergo prolapsa linteo nuda, equo marino in piscem desinente insidet, eiusdemque collum utroque brachio trepida complectitur.* Equidem, quæ trepida collum equi marini complectitur utroque brachio per salum vecta, non arbitror inter Nereidas adnumerari debere; quia Nereides non horrent Deos marinos, nec ab illis per maria deuchi metuunt; sed cum illis secure degunt, atque colludunt per salum vectæ. Præterea nostrum Emblemata pulcherrimam mulierem refert, non trepidantem, sed frænati equi marini habenas moderantem, & ipsum eo quocumque libuerit impellentem: eiusque dorso recumbentem sibi, ne tenellum molleque corpus a squamis monstri læderetur, supposita maiori parte lacinia, peplique ad instar sellæ, culcitrae, siue straguli. Quin & in gemma (quod in Lucerna non memoratur) habetur e mari pectore tenus emergens pusillus Amor alatus utrumque, vel insequens, vel impellens. Quin & Nereidas integram formam muliebrem non habuisse, verum quod, ut ait Poeta,

*Horat. de
Artr.*

„ . . . . . Terpiter atrum
„ Desinit in piscem mulier formosa superne:

& pubetenus mulieres, inferius piscium caudas representasse, testatur Plinius, & post eum Alexander ab Alexandro. Nam ille scribit: *Tiberio principi nuntiavit Olysiipponensem legatio ob id missa, visum auditumque in quodam specu Tritonem, qua noscitur, forma: & Nereidum salsa opinio non est, squamis modo hispido corpore, etiam qua humanam effigiem habent.*

lib. 9. cap. 5.

Namque hac in eodem spectata litore est; cuius morientis, etiam gannitum tristem accola audire longe. Et D. Augusto Legatus Gallie complures in litore apparere exanimis Nereidas A
lib. 3. c. 8. scripsit. Alexander autem ab Alexandro suis in Genialibus inquit: Sed ne quis hoc vanum; aut commentum fortasse putet: Theodorus Gaza, vir Græca facundia clarus, & philosophiæ præceptis imbutus egregie, apud Iouianum Pontanum, ad quem frequens ventitabat, compluresque nostrates, scilicet admodum & luculenter ratiocinabatur se, dum in Peloponneso ageret, & fœda maris tempestate oborta, durissimo tempore anni, non nulla piscium monstra procella ad litus illisissent, inter cetera vidisse Nereidem in littore, fluctibus expositam, viuentem iam & spirantem, vultu haud absimili humano, facie quoque decora, neque inuenusta specie, corpore squamis hirto, ad pubem usque, nisi quod cetera in locustæ caudam desinebant: ad quæ propere visendâ quum frequens concursus fieret. Ipseque & nonnulli e propinquis oppidis vicini, affinesque eo se contulissent, illam frequenti turba circumdatam, mœstam, & animo consternatam, ut ex vultu coniectari erat, in littore iacentem, crebroque suspirio fatigatam conspexisse. Mox quum a tam frequenti corona inspiceretur, seque in sicco destitutam videret, præ dolore gemitus spirantes, & lacrymas vberes dedisse: Cuius misericordia motus ipse, ut erat mitis placidusque, quum turbam decedere de via iussisset; ipsam interim brachijs & cauda, quo maxime modo poterat, humi reptantem paulatim ad aquas peruenisse. Quumque se præcipitem magno nixu in mare dedisset, ingenti impetu fluctus secare cepisse, momentoque temporis elapsam ex oculis, nusquam apparuisse. Georgius quoque Trapezuntius, vir multi nominis, & magnæ eruditionis, aperta professione referebat amicis, se, quum haud procul a littore in fonte quodam spatia- retur, puellam conspexisse eleganti forma undis extantem pubetenus, & quasi lasciueret, subinde emergentem summergentemque se, quoadusque se conspectam intell. gens, haud amplius apparuit. His addendum est e Scaligeri subtilitatibus ad Cardanum: ¶ Parmæ apud forum, in officina thesauris nobilioribus cuiusdam aurificis, Nereidem unâ vidi, magnitudine infantis bimuli (nisi hæc artificiosa erat) & alibi tractans historiam animalium cum Aristotele, dicit:
lib. 2. part. 118. Nereides, & Tritones humanam speciem præferunt: neque fabula est. Antiqui prodidere, & viuunt hodie, qui viuos viderint. Non ergo Nereidam refert, quæ puella visitur in Lucerna, & Schemate nostro ficta, integro corpore muliebri, molli, sine squamis, & sine cauda.

Prima explicatio nostra moralis, de formosa muliere, quæ nimium extra domum vagans ad arbitrium, vel est, vel euadit impudica. C

Cap. LVIII.

Nobis autem tergemina Schematis huius occurrit explicatio, moralis, poetica, & physica. Moralis quidem est, ut hic habeamus typum impudicæ mulieris, vel in impudicitiam labentis: cuius anima signetur mollis per muliebrem corpus delicatum, & nudatum omni habitu seueræ, nervosæque virtutis: corpus vero per monstrum Hippopotami, seu marini equi desinentis in piscem: etenim & piscium pariter, & equorum natura salacissima est; maximeque tritonum atque monstrorum marinorum. De piscibus id ostendit aperte numerosissima eorum fatura; propter quam & Venus e mari nata ponitur: quod etiam indicat marinorum animalium vehementem ad actus venereos propensionem, atque stimulum. De natura equina clare docet hoc Aristoteles; cui *Incenduntur libidine ex feminis equæ potissimum, mox vacca. Equæ itaque equiunt: unde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur maledicto in mulieres libidinosas.* D
Habenæ autem corporis proprii, velut equi sui libidinosæ mulier ad arbitrium gubernare pœnitur, quia nullius alterius moderamine regi vult. Per mare vero vagari prona fingitur; quia despiciens pudicitiam, & famam omnesque virtutes muliebres in alto positas, terrenam solum cupiditatem, marinaque concupiscentias affectat. Mare namque significat mundum, & res caducas; in quibus magna semper est varietas, turbatio, procella: Hic ergo proponitur vel typus Mulieris pulchræ, quæ nimium vagans extra domum per humanæ vitæ fluctus nulli sui corporis habenas, præterquam sibi credens, incidit facile in vndas impudiciæ, impulsæ cupidinis æstro: vel hocce Schemate monentur mulieres pulchræ, ne suæ confidant omnium lubentiæ, prudentiæ, sed vitæ huius æstuosi mundi fallacijs, atque turbinibus, corporis formositati sibi quæ nimium non cre-

Piscium mira salacitas.

¶ 6. de hist. an. c. 18. Equæ luxuriant.

Mulieris pulchrarum ad monitio.

credant; & vitantes vitam vagam intra domesticos lares se contineant; viroque prudenti, seu coniugi, seu consanguineo cupiam alij suorum actuum moderatori frænum suarum vagatienum concedant; alioqui nimium impudicæ semper aut futuræ, aut saltem audituræ, cum sui dedecore.

Secunda explicatio fabulosa, vel Tethydis ad Peleum, vel Veneris ad Anchisen delatione. Cap. LIX.

Ceterum si poeticum hoc fabulamentum esse voluerimus, facile poterit explicari de Tethyde ad Peleum, Amore impellente, deuecta; quæ formosa, & coronata proprio crine audit ab Hesiodo in Theogonia: quum in Schemate formosissima mulier habeatur, & coronata proprijs capillis. Hæc fuit vxor Pelei, vt ait Natalis^a Mythologus; de quorum^a lib. 8. c. 20. nuptijs ita scribit Apollodorus: *Inquiunt enim Iouem ac Neptunum solos de Nuptijs contendisse; at Tethym noluisse congregi cum Ioue, quia fuisset a Iunone educata; quamobrem iratus Iupiter illam mortali dedit in Matrimonium.* Alij tamen dicunt Tethydem vxorem Pelei fuisse, non coactam, neque sub varijs formis deludentem compressam, vt fabulatur cum multis^b Ouidius; at sponte se deam in Pelij matrimonium concessisse; sicuti scripsit^c Pythenetus in opere rerum Aeginetarum. Celebratæ sunt autem Pelei & Tethydis nuptiæ in Pelio monte, ad quas omnes Dij, præter Discordiam conuenerunt; quæ pomum aureum in locum Nuptiarum iniecit, cum titulo: PVLCHRA SVMITO. Huic sponsæ contulerunt omnes Dij munera, Pluto sinaragdum insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus Cultrum, & Dij ceteri alia. Sed & Amor pone Nympham incumbentem Hippopotamo euidenter impellens, ostendit eam sponte, propriaque lubentia, siue maus libidine ferri, feramque vrgeri quo cupit. Fuit ista fortasse gemma in anulo cuiuspiam vel Heroinæ mulieris, in ora maritima, vel insula degentis, quæ suum Amorem Heroi cuiuspiam hocce symbolo significare voluit. Vel etiam viri, qui de coniugio tantæ feminæ, quasi iouis Peleus de Tethyde gloriaretur. Ad hunc sensum itidem asserere possumus, imaginem esse Veneris, quæ cupidinis impulsu feratur per vndas Hippopotamo ad concubitum cum Anchise: de quo Boccatus ita: *Anchises filius fuit Capis: Hanc Anchisem sunt qui dicant ante Troianum bellum ciuitate relictâ, nemora & solitudines coluisse, armentis intentum & gregibus; circa quæ ut plurimum fuere diuitiæ antiquorum. Qui quum apud Simoentem vacaret fluuium, a Venere dilectus est, & eius est amicitia atque connubio usus, adeo vt ex illa suscepit Aneam filium.* Certè fera Hippopotami fluuialis equus est: & Amor passim audit ex æquo filius, & comes atque sequax Veneris, quam ipse sæpe impellat ad actus concubij. Quo sane anuli genere potuit etiam vti filius inelytus, qui gloriaretur se matre genitum longè superante natalitia patris, quantumlibet illustris & egregij. Venterem vero formosissima mulier apte representat, quæ per aquas vehatur, impulsâ Cupidine ad Amusium; quum Venus audiat pulchritudinis, & lasciuia dea. Sed huic præferenda est prior explicatio.

Tertiæ explicatio physica, de Ægypto lasciuiente super incrementa Nili. Cap. LX.

Non abhorrentem a natura rei declarationem dederò Schemati, si dixerò signari lasciuientem Ægyptum temporibus incrementorum Nili fluminis; etenim Hippopotamus equus fluuialis est, ac Nilo peculiaris, vt & Crocodilus: qua de re Plinius ita: *Crocodilum^a lib. 8. c. 25. habet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infestum, & mox: Maior altitudine in eodem Nilo bellua, Hippopotamus editur: ungulis bifidis, quales bubus: dorso equi, & in ba, & hinnitu: rostro resimo; cauda, & dentibus aprorum aduncis, sed minus noxijs, & adhuc infra: Est Crocodilo cognatio quedam amnis eiusdem, geminique victus cum Hippopotamo: repertore detrahendi sanguinis, vt diximus. Plurimi autem supra Saiticam præfaturam: quæ in Ægypto est. Sed superiora desumptit aperte Plinius, ac tantum non transcripsit ex Aristotele, dicente: Alijs mediocre os est, vt generi suum, equo fluuiali, quem gignit Ægyptus. Iuba Equi, ungula qualis bubus, rostrum resimum. Talus etiam inest bisulcorum^b lib. 28. c. 8. ^c lib. 8. c. 26. Phlebotomia repertor Hippopotamus. ^d 2. hist. c. 7.*

eorum modo : dentes exerti, sed leuiter : cauda apri, vox Equi, magnitudo asini, tergoris cras-
 situdo tanta, ut ex eo venabula faciant : interiora omnia equi, & asini similia. Ex quibus ap-
 te demonstrat Mattheolus^e non veram & genuinam figuram Hippopotami propositam a
 Bellonio, & Gesnero ex bellua Crocodilum ore apprehensum tenente, in statua Nili
 marmorea, quæ Romæ visitur : nec similiter adamussim Hippopotamum representare, quæ
 visitur in Schemate nostro. Sed ut Historicis fas non est, hilum deflectere a rerum veritate;
 sic ad oblectationem pictoribus, & atq; poetis (inter quos numeratur gemmarum iste cæla-
 tor) fas est figuras rerum utcumque variare, dummodo præcipuam rei signatæ retineant
 similitudinem. Itaque depictus in gemma sumi potest pro Hippopotamo, qui Nili fluminis
 Equus est. Hunc autem esse perditæ libidinis, qualis Aegyptia gens, euidenter ostendit
 Valerianus : *Equus siquidem is ab incunte ætate statim adolescens patri incipit infestus esse,*
tentatque si possit eum decertando superare, quem sæpe in pugnam prouocat : quod si acciderit
ut victor euadat, matris coitum affectat, vita patri condonata : sin victus, aut cohibitus a pa-
tre fuerit, neque tam scelerati voti compos fieri poterit, per durante tamen prauitate tantisper
conatum differt, donec adolescat : factusque iam robustior atque validior, deteriore ætate fa-
ctum patrem innadit, fadiissimeque necatum petulantissime dilaniat. De libidine quoque gen-
 tis Aegyptiæ Pierius idem in Accipitris tractatu^b dixerat antea : [Alluit Nilus planitiem
 Aegypti : Aegyptus in diuinis literis voluptatum & deliciarum illecebras significat, ut de fe-
 rociente equo, suo dictum commentario, qui latos Aegypti campos gaudet insultare. Lex
 igitur Israeliticis data est, in Aegypti captiuitate detentis, hoc est, nequitiae ac effæmina-
 tionibus impurissime deditis, ut ex Aegypto quantocyssime decederent, succinctique lum-
 bos agnum ederent, quod est temperantiæ signum : castos enim oportet, & viuo ablutos
 flumine, sacra Deo ferre, supremique Numinis Pascha celebrare. Sed & antea latius de pro-
 pposito^c dixerat in Equo : Quo vero super Aegypti delicijs dictum, D. Ambrosius ex Apo-
 stoli dictatis, eo tempore ait Pascha celebrari, quo Israelitici Aegyptum reliquere, solem-
 nitatemque eam, animarum transitum interpretari, a vitijs ad uirtutem, a corporis affecti-
 bus ad animi constantiam atque sobrietatem, a malitiæ nequitiaeque fermento ad ueritatem
 & stabilem sinceri propositi firmitatem. Mollitiem quippe in Aegyptijs & alia multa car-
 pit Hadrianus, maximeque optare videtur, ut melius esset morata ciuitas, Alexandream
 notans. Legitur in libris Sibyllinis : MILES ROMANVS ÆGYPTVM CAVE. Quod licet de Pompeio Magno dictum interpretati sint multi ; sollicitique aliquando Ro-
 mani fuerint, ne Ptolemæum armis in regnum restituerent, hac religione deterriti : alia ta-
 men, eaque longe verior, eius oraculi videtur interpretatio, præceptum scilicet esse illis
 hoc velamento, ut quibus datum esset imperio populos regere, Aegyptum cauerent ; quip-
 pe delicias & mollitiem, eaque omnia, quæ mox fortissimum id genus hominum, ut primum
 lasciuires capit, turpiter adeo effeminauit, ut pessum penitus ierit ; imperio in eos translato,
 quos ut omnium despiciatissimos expuebant, & omni contumeliarum genere insectabantur.
 Sed quanto erat ominosior Aegyptus Populo Romano, successum tanto prosperiorem
 Aegyptijs ex Romanorum aduentu in regionem eam oracula pollicebantur. Apud Mem-
 phim enim in aurea columna literis Aegyptijs scriptum erat, tum demum Aegyptum libe-
 ram fore, quum in eam venissent Romani fasces, eorumque prætexta : Quod apud Pro-
 clum grammaticum se legisse testatur Pollio ; nimirum qui uirtutem, & rerum disciplinam
 admittit, vitijs liberatur. Sed enim Romani pace iam terra marique parta, molles Aegyp-
 tiorum delicias susceperunt : illi, delitijs amotis, pristinam Romanorum uirtutem industriamq;
 sibi mox vindicauere. Sed alio loco de fascibus dicendum erit. Quod vero facit ad rem,
 Adamantius ad dictum illud de Iosippo : Et totius Aegypti principatum obtinet : ita phi-
 losophatur : Libidinem quippe calcauit, nequitiam euitauit, omnesque corporis voluptates
 edomuit atque frænauit : Hoc enim est totum Aegypti principatum gerere. Vide vero
 Chrysostomum in oratione, quam habuit in vigilia Epiphaniæ, multa in hanc sententiam
 differentem.] Aptè sic ergo nuda fere formosa mulier incumbens Equo fluuiali per vndas
 vecta, cupidineque retro impulsam nobis Aegyptum indicare potest, maxime lasciuiem in
 incremento Nili, unde sperant sibi frugum abundantiam : Quam lætitiā lasciuiamque pri-
 scorum Aegyptiorum etiam æuo suo seruari testatur Ioannes Leonius in suæ^k descriptione
 Afri-

in 2. Diose.
cap. 22.

f Horat. in
arte.

Hippopota-
mi libido ma-
xima.
g hier. lib. 29.

Aegyptijs il-
libidinosi.
h lib. 21.

i lib. 4.

Aegyptiorum
intemperan-
tia libidinis.

Oraculum
Aegypticum.

k part. 8.

A *Africa*, tractans de vetere Ciuitate Cauri. Quare forsan in Anulo suo priscus aliquis, Aegyptum lasciuientem in incremento Nili significaturus, gemmulam hoc symbulo sculptam voluit. Verum harum trium explicationum prima ceteris duabus anteferenda mihi censetur, de periculo formosarum mulierum nimis extra domum ad arbitrium vagantium, ne notam impudicitiae subeant, vel eius criminis aliquam suspicionem generent in animis hominum.

Rapina puellas & alias res pulchras exponit formositas, & occasio.

Schema X. Gemma.

*Romae apud Petriem
Stephanonium in gemma*

*Virgo mari abluitur, Triton rapit agmen Amantium,
Prædam aufert, inter vincula raptor obit.*

*Sententia viri eruditi, de puella vere a Tritone rapta, proponitur,
& ad historicam fidem redigitur. Cap. LXI.*

Vir eruditus hic velut historicam veritatem explicat imagines in gemmula sculptas, eleganti suo disticho:

- „ Virgo mari abluitur: Triton rapit: agmen Amantium
- „ Prædam aufert: inter vincula raptor obit.

Certe Tritones humana forma reperiri degentes in aquis: & inde in terras descendere ad mulieres rapiendas, multorum certis constat experimentis, atque testimonijs. Ad quæ
noster

noster Ongarus alludens in Alcei fabula sua piscatoria Tritonem introducit, Eurillæ Nym-
phæ piscatricis amasium, ita secum dicentem, ac dolos meditantem:

„ Ma se non vuoi, che il frutto del mio Amore
„ O sia mio merto, o sia tua gentilezza;
„ Sarà furto, e rapina: oprar conuiemmi
„ Teco (poi che non vaglion le lusinghe)
„ E gl'inganni, e la forza: io so che spesso
„ Di venir a pescare hai per v'sanza
„ Presso il Porto, che d'Antio ancor s'appella:
„ Lui t'attenderò sott'acqua ascoso,
„ Fin che getti nel mar la rete, o l'hamo:
„ India la rete, o a l'hamo attaccherommi;
„ E mentre porrai in opra ogni tua forza
„ Per rihauerlo, io ti trarrò ne l'acque.
„ O quando questo inganno non succeda,
„ Ti ruberò nel lito v'sciro, e poi
„ In qualche parte ignota guiderotti,
„ Que altri i miei diletti non offenda:
„ Et iui prenderò dolce vendetta
„ Di mille amari oltraggi, che m'hai fatto.
„ E se bene starai dogliosa alquanto,
„ E te ne mostrerai ritrosa e schiua,
„ Sò che ti farà caro; perche sò
„ Che sogliono bramar ch'altri rapisca
„ Quel ch'elle a noi spontaneamente negano
„ Le donne: e se ben piangono, quand'altri
„ Lor fura o bacio, o cosa altra più cara,
„ Il pianto è d'allegrezza, e non di doglia:
„ Ma pur che s'adempisca il mio desire,
„ E pur che tu non possa gloriarti
„ D'hauermi con mio scorno vilipeso,
„ O che ti piaccia, o no, poco m'importa.

Et mox enarratricem suæ rapinæ sociam sic introducit:

„ Era tra queste Eurilla, che salita
„ Tra certi sassi sopra il mar pendenti
„ Con dotta man facea gran preda: hor mentre
„ Tenta vna volta lieue mente, e scuote
„ La canna, per saper se a l'hamo appeso
„ Era alcun pesce, ella s'incurua, e rende
„ Maggior peso a la destra: Eurilla allhora
„ Credendo fatta hauer grossa rapina,
„ Cautamente a se tira: ma la lenza
„ (Quasi da forte man tenuta fosse)
„ Non s'arrendeua; ond'ella irata scesa
„ Vicino a l'acque: e mentre ingegno e forza
„ Tutta in opra ponea per rihauerla,
„ (Come non sò) precipitò nell'onde.
„ In questo, ohime, che mi s'arricia il crine
„ A ricordarlo, v'scì del mare vn mostro,
„ E se la tolse in spalla, e via portolla.

Et inde poeta proponit aliam de sua recuperatione tali dicentem:

„ Era, come douete hauer inteso
„ Da qualche Nuntio, in mar caduta Eurilla:

„ E fu

„ E su le spalle già Triton l'hauea:
 „ Quando ecco Alceo colà venne volando:
 „ Poi che vide il suo ben in forze altrui,
 „ Senza punto badar spiccato vn salto
 „ Da la punta nel mar gittoffi (allhora
 „ M'accorsi Alceo d'Eurilla esser amante)
 „ Parue a gli homeri, e a piè ch'hauesse l'ali,
 „ Tanto per aria andò pria che toccasse
 „ L'onde: caduto in mar, si mise a nuoto:
 „ Nè Lontra mai, nè Vmbrina, nè Delfino
 „ Così ratto solcò nuotando l'acque
 „ Come veloce ei le solcaua, i piedi
 „ Mouendo a tempo, e con le dotte braccia;
 „ E con il fiato rispingendo i flutti.
 „ Non molto andò, che giunse il predatore:
 „ Il qual, l'Amor posposto a la salute,
 „ Lasciò la preda, e s'attuffò fuggendo.
 „ TIM. Doue restò la sfortunata Eurilla?
 „ FILL. Anzi fortunatissima chiamarla
 „ Dei, poi ch'hebbe soccorso a sì grand'huopo:
 „ Ella caddè nel mare, e già credea
 „ Esser esca de pesci: quando a lato
 „ Si vide il su' Amatore: onde le braccia
 „ (Quel che qui fatto certo non hauria)
 „ Gittogli al collo, e così stretto il cinse,
 „ Che si tenacemente non afferra
 „ Anchora il fondo, o scoglio Pantalena:
 „ Egli sì dolce peso addosso hauendo,
 „ Ristette alquanto, e forse per dolcezza,
 „ Indi si mosse, e in breue spatio giunse
 „ Vicino al lido: Eurilla, poi che fue
 „ Fuor del periglio in luogo oue potea
 „ Toccar col piè l'arena, abandonollo.
 „ TIM. Che disse allhora Alceo?
 „ FILL. Le disse, Eurilla,
 „ Ben puoi sciormi dal collo la catena
 „ De l'amate tue braccia, ma non mai
 „ Sciogliera quella potrai, che'l cor mi lega.

Quam fabulam vt potuit Ongarus ex aliqua forsam historia deducere, sic etiam Autor ver-
 sicularum in Schemate positorum allegare potuit disticho suo. Tamen hocce Schema forma-
 tum fuisse ab artifice, non ad indicandum raptum nostratis mulieris a Tritone, quam de
 monstro recuperauerint Amantes, vt in disticho scribitur, pleraque persuadent. In primis
 nulla visitur hic Amantium Tritonem insequentium effigies; quæ tamen præcipua facti spe-
 cies esse debuisset in Schemate. Deinde, quia mulier non consternata, neque lachrymosa
 spectatur in Emblemate, qualem oporteret, ne dum deceret, esse raptam a monstro marino;
 sed hilaris inspicitur, & manu brachioque dextero Tritoni caput amice complectens, atque
 sinistra placide proprios crines veluti demulcens, demulgensue. Deinceps puella cum mon-
 stro pingitur, non supra maris vndas, at in profundo gurgite colludens, atque lasciuens
 marina Nympha; nostrates etenim mulieres aquis demersæ statim intereunt, aeris necessa-
 ria respiratione priuatæ.

Anonymi
 sententie re-
 felitur.

*Propria explicatio prima proponitur, de Tritone pulchram Nympham marinam
volentem atque lubentem complectente, perq. maria ferente.*

Cap. LXII.

EQuidem in Schemate duo video, sub undis Tritonem complecti formosam feminam, non lachrymantem, non a monstro penitus abhorrentem, refugientemue, sed vltro illi se adiungentem, ipsumque complectentem, comasque proprias placide mulcentem, nō possum non existimare, Schema factum a sculptore gemmæ fuisse animi causa, ad indicandum amorem, atque coniugium Tritonis cum Nymphæ marinæ, tanquam rem poeticam, & fabulosam,

*Secunda explicatio, de Tritone raptam puellam nostratem sub undas
asportante. Cap. LXIII.*

Tritonum natura vera, & libido in mulieres.

† Dial. Trit. tom. 3.

lib. 9. cap. 5
Tritones visi.
Historia
1.

QUod si lubeat, non poeticum & fabulosum commentum, sed historicam veritatem hoc emblemate representari, non repugnabo, quia vera prorsus est natura Tritonum in aquis degens, & eorundem libido in mulieres etiam nostras; quas ex insidijs adoriri solent, rapere, secumque ad coitum asportare sub aquas; De quare multorum habemus probationem, mox attexendam. Quo symbolo forsitan usus est in Anulo vir insignis, aut Insularis, aut continentis oram maritimam incolens, cui contigerit vel coniux, vel amasia pulchra sibi dilectissima. Reque vera consuevisse Tritones rapere mulieres nostras ad stuprum, notat Lucianus † introducens Tritonem ita cum Neptuno loquentem: Ad Lernam, Neptune, quotidie venit aquatum virgo, pulchra omnino species: haud equidem scio formosiores ullam puellam vidisse me. NEP. Liberam ne dicis, Triton, an vere serua quæpiam est, quæ aquam ferre solet? TRI. Minime vero, sed Danaï illius filia vna ex quinquaginta istis etiam ipsa est, Amymonē nomine. Interrogaui enim & quæ vocaretur, & genus ipsius. Danaus autem durius admodum educat filias, & opus earum facere ipsas docet, & ad aquam hauriendam mittit, & ad alias res agendas instituit, impigræ ipsæ ut sint. NEP. Solane autem venire solet longam adeo viam ex Argis ad Lernam usque? TRI. Sola; nam & siticulosum ipsum Argos est, ut nosti: quare necesse est semper aquatum venire illam. NEP. Non mediocriter affectisti me animo, o Triton, qui mihi hæc de puella narraſti. Quare eamus ad ipsam. TRI. Eamus; iam enim tempus quoque est, quum aquatum ire solet. Ac prope mediam circa viam alicubi est petendo Lernam. NEP. Proinde currum vnge: vel, an hoc longiorem rebus moram iniiciet, submittere equos iugo, & currum apparare? Tu vero paucis Delphinum mihi aliquem ex velocibus illis huc siste; inequitando enim illi quam celerrime prouchar. TRI. Ecce tibi hunc delphinum, omnium velocissimum. NEP. Probe sane: prouchamur igitur: Tu vero iuxta natando consequere me, Triton. Ac posteaquam ad Lernam iam aduenimus, ego quidem hic in insidijs ero: tu autem speculando obserua, quando illam accedentem sentias. TRI. Eccam tibi, prope est. NEP. Formosa, Triton, & in ipso atatis flore puella hæc: sed comprehendenda nobis est. AMONY. Heus homo, qui me hinc correptam abducis? plagarius quispiam es, ac videris ab Ægypto patruo nostro alii legatus esse: quare clamando patrem vocabo. TRI. Tace, Amonyme, Neptunus hic est. AMO. Quid Neptunum mihi narras? Cur mihi, o homo, vim facis, atque hinc in mare abstrahis? Ego vero suffocabor misera, submersa aquis. NEP. Bono animo sis: nihil graue patiaris faciam. Sed & fontem cognominem tibi emanare hic sinam, percussio tridente saxo hoc iuxta æstuarium: & tu ipsa felix atque beata eris, ac sola sororum obita morte aquam non gestabis. Hæc fabulose quidem Lucianus. At nos veras historias huic fabulæ iam attexamus; primumque Plinium audiamus, qui scribit: Tiberio Principi nunciauit Olyſſipponensium Legatio, ob id missa, visum, auditumq. in quodā specu concha canentem Tritonem qua noscitur forma, & mox: Autores habeo, in equestri ordine splendentes, visum

sum

A sum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore absoluta similitudine, ascendere
enim nauigia nocturnis temporibus, statimque degravari, quas insederit, partes: & si diutius
permaneant, etiam mergi. Dein Alexander ab Alexandro suis in Genialibus infit: ^b Tritonem, & Nereidas, hominesque mari genitos, quos marinos appellant, praterquam quod apud
Plinium Naturalis historia nono legeramus, nostra quoque tempestate conspicuos fuisse, multa
documenta sunt. In memoria mihi est, quum adolescentibus ego, in porticu nostra Portanouensi
Neapoli quandoque diuerterem, Draconettum Bonifacium Neapolitanum, Patriciae gentis, &
incluta familia virum, ut in homine militari facundia florentis, & multarum rerum cognitio-
ne clarum, tunc senectave venerabilem, & debilitate pedum inualidum, in conuentu maximo, pra-
sente atque audiente me, referre solitaui, se dum in Hispania militaret, marinum hominem,
vultu & corpore prorsus humano absoluta similitudine pubetens: postremis vero in piscem de-
sinentibus vidisse in melle, ex ultima Mauritania, & Oceani finibus ad Regulos, sub quibus
stipendia faciebat, & honestum ordinem duxerat, pro monstro allatum. Fuisse autem facie ho-
minis vetusti, capillo & barba hispida atque irto, colore caruleo, statura procera, & maiore hu-
mana. Alis quoque tenui cartilagine, quibus marinos fluctus secabat, & membrana passim in-
terlucente munitum. Et hanc rem non sibi tantum, sed plerisque summa nobilitatis viri, notam
& conspicuam fuisse dicere, & post narrationem de duplici Nereide superius allatam, addit:
Sed super omnia in nostro aeuo haud absimile factum accepimus in Epyro: profecto exemplum in-
ter pauca memorabile, quod nonnulli prodendum posteris putarunt, & actis quoque publicis te-
statum est. Ad fontem iugis aquae, ad quem mulieres ex oppidulo aquatum ventitabant, Tri-
tonem, seu marinum hominem e spelunca, quam forte ibi nactus fuerat, observare solitum, si
quando solam ad aquas accedentem, aut per littus obambulantem mulierem videret, ipsum ex
vndis & spelunca leni gressu, tacitisque vestigijs desilire, & a tergo accedere: ac vi compressam
mulierem ex insidijs adoriri, & ad mare concubitus causa arripere; arreptamque sub vndis de-
ferre consuevisse. Quod quum apud loci incolae percrebuisset, diligentius marinum monstrum
observasse; & quum diutule laqueos illi intendissent; haud multo post dolo captam, & laqueis
vinctum capisse. Quumq; cibo abstineret, extra aquas diutius viuere nequisset: squaloreque
tandem & tadio ad extremam tabem venisset. Tenet fama Venereos eos, & flagrantissime mu-
lierum amasios esse: propterea oppidi incolae edicto inhibuisse, nequa deinceps ad fontem mulier
nisi viris comitata accederet. Quam rem confirmat etiam Gyrardus, inquiens: [†] Notissima
etiam historia: nostra atate in Epiro vnum eiusmodi laqueis captum, qui puellis insidiaretur,
dum ad fontem aquatum proficiscerentur. De hac eadem re plura in Aliani additamenti P.
Gillius. Addit autem Alexander ab Alex. Hac nos, & huiusmodi ab his, qui diuersa maria
penetrant, & eadem monstra placidis aquis colludentia vidissent, & in occursum nautis ex-
ertis capitibus ab vndis occurrisset, & voces audisse referebant, plerumque accepimus. Deinde
Scaliger in Subtilitatibus ad Cardanum inquit: ^c Prater ea, quae ex Plinio ac recentioribus
circumferuntur, haec habeo: Hieronymus, Daminius e Norio nobilissimus, ac fortissimus vir,
qui cum socio suorum studiorum Ioanne Lucundo Architectorum Coryphæo, me primis literis
Gracis imbuere: is Dominus quum in naues impositam manum militum, iussu patris, duceret
suppetias Rhodiensibus: per anchoræ funem subeuntem ab se visum, dicere solebat, hominem
marinum. Hoc ego illum Maximiliano Casari predicantem audiui, & mox: Tachnis Scythiae
fluius maximus est, qui in Oceanum Arcticum erumpit: In eo sunt pisces humana propemo-
dum effigie, sine voce tamen. Ceterum illos neuiquam tutos fecit similitudo. quominus ab ac-
colis esitentur. Hoc quum inter epulas recitarem: illos conuiui aliquot perinde, atq; Anthro-
pophagos, abominati sunt: Ad alios relatum est, assensu omnes. Ego vero eorum sententiam im-
piam esse ostendebam, qui putarent, in illis quicquam esse hominis. Anima namque nostrae ad
hanc rationem gradus quosdam constitutum iri. Quippe a viro sapiente Natura orsa deduxisset
genus humanum per Canibales, Finmarchios, Pezcorenses, Pygmaeos, Ethiopas stridulos,
ac postremo simiarum genera ad hos usque pisces. Alia historia paulo hilarior ex India. Picta
enim conuiui est. Vrbs & regnum Cochini celeberrimum nauigantibus, Urbem praterfluit
Colchan fluius. In eo, aiunt, agitare pisces humana forma; qui pisces piscibus vescantur.
Cippa eis nomen est. Interdiu sub aqua latere: noctu in ripas exire: ignem silicem allisione ac-
cendere: ad eum splendorem e fluuiio pisces conuenire eos captos a Cippis aeuorari. Mirum ni

Homines

marini.

II.

lib. 3. c. 8.

III.

IV.

[†] Syntag. 5.

V.

^c Exerc. 226.

12.

VI.

VII.

Fluuiiales ho-
mines.

Tritonibus
animam ra-
tionalem non
ineffa.

VIII.

- sub aquis pisces, quibus semper sunt, facilius capiantur. Sed manus habeant, necesse est: at Nereidum, aut Tritonum nulli: sed alarum in modum pinnae. Vtinam hæc Onesicritus, non Scaliger no. Scaliger, edidisset. Sed subtilitates tuæ aspergenda fuerunt nostris pinguioribus Mineruis. tatus.*
- Vere pinguioribus in hac parte, quum Nereidibus, atque Tritonibus manus inesse viderint Gaza, & alij supra notati, & inferius afferendi. Nec absolum est, pisces alios interdum Cippos humana forma visos in flumine fugere, quos velociores ad escam facile capere nequeant: noctu venientes ad lumen ignium frequentes, adoriri & facile capere multos in esum. Melius alibi Scaliger; 4 [Nereides, & Tritones humanam speciem præferunt, neque fabula est. Antiqui prodidere, & viuunt hodie, qui viuos viderint. Demonstratus in Tanagæa oppido conditum vnum a se visum scripsit: corij detractum pusillum in ignem iniectum, teterrimum halasse fumum. Pausanias Romæ Tritonem vidisse pro pilo modum cutis qualis in rana est: cetero corpore minutis squamulis obsitum. Mirum branchias sub auribus dicere habuisse, cui etiam manus essent, in quibus ungues cochleæ tegumento similes, sub aluo caudam pro pedibus, & mox post relatas historias e Plinio: Sebastianus Gadarus Epirota, patris mei miles ab se se vnum visum Tritonem inter Apolloniam & Dyrmachium me adolescente prædicabat & etiam iridente. Georgius Malacassa ex eadem terra, eiusdemque contubernij, præfectus leuibus equitibus, ab se vnum spectatum Methone in littus eiectum. Constantinus Palæocapus a patre suo visum vnum in sinu Euboico quum militaret aduersus Baiazetum Othomanum, narrauit mihi. Valerius Tesira Valentianus eques patri meo ab se se vnum visum viuum exceptum retibus, paloque alligatum, Legatis, quorum nunc in mentem non venit mihi, ostentatum, quasi ad supplicium maleficum quempiam virum. Summissum deinde equitem, qui suum affinem Legatis diceret, oraret impetrarent a rege veniam, se eius beneficij memorem, neque ingratum futurum: Legatus impetrat de subidente rege; nam mox solutis vinculis in mare de scopulo, vbi vinctus steterat, præcipitem se se dedit. In Gyllij accessionibus scriptum est, ad lictus Dalmatiæ sæpe capi marinos homines: item ad mare Rubrum: quorum e corijs conficiantur calceamenta longo viæ vsu expugnabilia, & mox: Piscatorem Massiliensem narrare solitum Renato Regi dono datum Tritonem viuum. Multo prius ipse Pausanias in Arcadicis asseruerat: Iam vero Tritones voce humana præditos, & eisdem perforatam concham instantes canere.] Licet hoc inter fabulosas adnumeret auditiones; quod voce humana Tritones vti mendacium sit; quæ solum animalium rationalium munus est. In Boeoticis tamen postea tanquam veram historiam afferens ait: [Admirationem maiorem Triton affert, de quo dignitatis est quidam plenior sermo: Tanagæorum primarias matronas, arcanis Liberi Patris initiatas, ad mare, quo expiationis causa lauarent, descendisse: in eas natantes Tritonem impetum fecisse: implorantibus numinis opem Bacchum præsto fuisse: & ab eo pugna Tritonem superatum. Alter vero est sermo, non ille quidem superiori par dignitate, sed a fide hominum minus abhorrens: Quæcumque ad mare agerentur pecora, ex insidijs Tritonem adoriri, & rapere: inuadere etiam leuiora nauigia solitum. Tandem Tanagæi vini craterem exponunt: ad eum quum accurrisset Triton odore allectus, potum, & somno correptum, de litoris tumulo præcipitem collapsum: mox a Tanagæo homine bipenni caput ei a ceruice abscissum: eo factum, vt & nunc sine capite cernatur. Quoniam vero tunc eum temulentum videre, a Baccho occisum crediderunt. Vidi ego & alium Tritonem inter Romanorum spectacula cetera: sed hoc, qui apud Tanagæos est, magnitudine certe inferiorem. Hanc Tritonis figura. præferunt Tritones figuram: Capitis coma persimilis est palustri apio, tum colore, tum quod capillum omnino nullum ab alijs possis discernere: reliquum corpus squama inhorrescit minuta; sed eadem prope, qua lima est duritia: branchias infra aures habent: nares hominis, rictum oris latiore, & pantheræ dentes: oculi glauci mihi visi sunt. manus etiam illis sunt, digitique & ungues ea forma, qua superiores conchyliorum testæ: pinnulae sub ventre, & pectore pro pedibus, vti Delphinis. Episcopus Maiolus in suis diebus Canicularibus, Colloquio de Piscibus, Oportunum, ait, quoque in eandem rem est, ac pro vero admitti potest, quod iam pridem ex Viue commemorabamns lib. 2. de ver. fid. Christ. quando narrauit ætate sua apud Batauos marinum hominem visum a plurimis, & supra duos annos ibi detentum mutum fuisse, & iam incæpisse fari; sed in mare resiliisse gaudentem. Erat igitur forte*

A forte hic verus homo ; nam fari incipiebat ; mente igitur pollebat ; sed diuturna aquarum consuetudo non permittebat hominem in solo salubriter versari posse, quem angeret *acrea* leuior respiratio. *Sed ego crediderim non hominem fuisse ; loqui vero didicisse, sicuti pica, psittaci, corui, & alia pleraque bruta loqui discere consueverunt. Baptista Fulgosius inquit :* Eugenio Quarto Pontifice apud urbem Sibinicum in Illyrico captus memoratur marinus homo, qui ad mare puerum trahebat. Is ab accurrentibus, qui rem inspexerant, lapidibus fustibusque vulneratus in solum retractus est : eius effigies pene humana, nisi quod cutis anguillæ similis erat, & in capite duo parua habebat cornua : manus quoque duorum tantum digitorum formam exprimebant : pedes autem in duas veluti caudas desinebant : a quibus ad brachia alæ, vt in vespertilione, extendebantur. *Theophanes Isaurus Abbas in chronologia testatur :* In Ægypto quoque, in Nilo, Mena Præfecto vna cum populo deambulante in loco, qui dicitur Delta, Sole orto animalia humanæ formæ persimilia apparuere in fluminis medio, vir scilicet & mulier viscebantur, vir quidem pectore ingenti, vultuque terribili, rufa coma, vsque ad lumbos denudatus ; mulieri mammillæ erant, cum femineo prorsus vultu ac cæsarie proluxa : visa feruntur vsque ad horam nonam ab omni populo. Deque ea rescriptit ad Mauritium Imperatorem Mena ; anno Domini 592. *Rubea quensis ponit 586. Sed multo postea, an. Dom. 1403. referente Maiolo, in Hollandiæ lacu marina mulier fuit, eo e mari reiecta. In Harlemum igitur urbem delata, quum nuda esset passa est se vestibus indui : panis, lactis, & ceterorum vsum admisit, didicit quoque fila e colo deducere, & obsequi rebus multis muliebri more ; simul & Christo Crucifixo genua flectens venerabunda, docilis ad omnia quæ mandaret patrona. Nunquam tamen locuta est, semper muta, annos multos ibi viuens.] Neque mirum est de illius docilitate, quum & in belluarum genere Simiæ, canes, Elephanti, & alia pleraque similiter edoceantur. Vbi mulier marina fuit, ibi pariter masculum extitisse necesse est ; quia natura nunquam vnum sine altero patitur in eadem specie distincti sexus ; alioqui frustra sine coniuge futurum. Addit autem Vulturariensis : [At anno Christi 1526. in Frisia captus marinus vir barbatus ac capillatus pilis valde setosis, pacuos annos viuens, semper mutus, tandemq; pestilentia interiit. In Baltico mari anno Do. 1531. prope Elepochum Noruegiæ oppidum, captus est vir marinus, qui Episcopum insulis ornatum corporis habitu penitus exprimebat : dono datus Sigismundo Polonia Regi, triduo tantum vixit : deque eo Gilbertus Horstius, & Cornelius Hamsterodamus Romam scripsere. Et de istis Tritonibus plura scribit Damianus Goes in Olyssipponis enarratione. Et non procul a Lunæ promontorio Ferdinandus Aluarus, domus Indicæ scriba, vnum adulescentem marinum in littus prodeuntem, piscatorumque pisces sumentem, & crudos edentem narrat. Et quoniam res tanta in Hispania illustris erat, habebaturque copia illo mari Syrenum, ac Tritonum, adhibita est fides. Nam comperiuntur in antiquis Lusitaniæ regni archiuis de ea re monumenta ; quum ea monstra ad se pertinere tum Rex, tum Magnus Magister S. Iacobi contenderent ; translatione autem lis illa dirempta est, decretumque, non Magistro Ordinis, sed Regibus deberi vestigal Syrenum, aliarumque beluarum marinarum, quæ in littoribus Magistri caperentur. Hæc quidem pluribus Damianus : quæ etiam recollit Gregorius Bruin. in Harlema.] Tot igitur atque tam euidentibus insignium virorum testimonijs de Tritonum existentia, eorumque salacitate, ac more rapiendi nostrates feminas, seu ad concubitus, seu etiam, vt ego quidem suspicor, ad esum pro cibo illis monstris delicatissimo, fidem abrogare nefas esse ducens, allatū antea Schema de Tritone pulchram mulierem sub vndis complectente censeo posse nobis indicare Tritonum huiusmodi morem, quem graphice nobis expressum ob oculos ponere voluerit Autor Emblematis, eo monens, ne mulieres, præsertimque formosas absque sufficienti custodia permittamus in mari se abluere, nec in littore versari.*

Homo marinus vt loqui discere potuerit. lib. 1. c. 60. XXI.

XXII.

XXII.

Natura non patitur feminam sine masculo : non vicissim. XXIV.

XXV.

XXVI.

Vestigal monstrorum marinarum.

Tritones cur feminas nostras rapiant.

Tertia moralis est explicatio de piratis, & prædonibus, alijsque maritima classe rapientibus res alienas. Cap. LXIV.

Ceterum anteferenda ceteris est forsan explicatio mystica de piratis, prædonibus, alijsq; viris violentis, qui res minus potentium sibi iure belli rapere fas esse ducunt ; etenim olim

* En. 9.

olim piratica dedecori non erat, sed virtutis fortitudinis actio; de qua sic apud Virgilium,

,, Omne æuum ferro teritur; versaque iuuentum
,, Terra fatigamus hasta: nec tarda senectus
,, Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
,, Caniciem galea premimus, semperque recentes
,, Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

Piratarum
potentiæ ori
go.

Et sane piratarum potentiam, & insolentiam ortum habuisse testatur Plutarchus ex incustoditis maribus, portubus, ac insulis, in Pompeio scribens: [Piratarum potentia primum ex Cilicia erupit, originemque habuit audacem, & occultam: animos vero & confidentiam bello Mithridatico ceperunt, obsequijs regijs accommodantes se. Deinde dum bellis ciuilibus Romani ante portas vrbe concurrunt, vacuum custodibus mare sensim illexit illos, & incitauit: ut non iam nauigantibus modo essent infesti, sed insulas & oppida maritima vastarent. Iam pecuniosi etiam, natalibus clari, viri prudentiâ præcellere habiti naues præda-

Piratica
olim illustris

torias conscendebant, & societati nomina dabant, quasi ea res laudem adderet & gloriam.

Piratarum
luxus.

Ad hæc erant his multis locis naualia, portus piratici, & speculæ munitæ, Pharique. Classes incurfitabant non solum delecta militum classiariorum & sociorum naualium iuuentus, gubernatorum arte, nauium pernecitate & agilitate ad munus suum instructæ: verum etiam supra eorum terrorem inuidiosus stimulabat fastus. Auratis stylibus, purpureis cortinis,

Sacrilegia.

remis inargentatis quasi sceleribus gestiebant gloriabanturque. Tibiæ cantus, computationesque per omnia littora, principum in captiuitatem raptus, vrbiū redemptiones captarum sugillatio erant Romani imperij. Erant nauigia prædatoria supra mille, capta ab illis oppida quadringenta. Inuiolata & intacta ante id fana adorti expilarunt Clarium Didymæum Samothracium, Telluris Hermione templum, Æsculapij Epidauri: in Isthmo, Tenaro,

Calauria Neptuni: Apollinis in Actio, & Leucadæ: Junonis Sami, Argis, in Leucadio. Peregrina sacra illa, quæ peraguntur in Olympo, faciebant, & mysteria quædam peragebant

arcana, quorum Solis, Mithrem dicunt, etiam hac memoria mansere primum ab illis monstrata. Maiorem in modum Romanis insultantes, etiam vias eorum excursionem facta infestabant, & villas maritimas excindebant. Corripuerunt aliquando etiam duos Prætores:

Sextilium, & Bellinum prætextatos, accensosque & Liçtores cum illis ipsis abduxere. Capta fuit Antonij viri triumphalis filia, rus proficiscens, & grandi pecunia redempta.]

Quare non absimile vero fuerit, insignem aliquem piratam, qui rapuerit aliquando feminam primariam, huiusmodi sui facinoris symbolum in anulo gestare voluisse. Consueuerunt enim antiqui milites cuiuscumque generis, ab se patratorum facinorum insigniorum stemmata scutis, vel anulis insculpere, ad gloriam sui nominis pariter & ad hostes deterrendos. Et sane recte Lacerda superiorem Virgilij locum de Numenio gloriabundo propter piraticam vi-

Raptu viuere,
gloriosi.

tam ait: *Fuit ista apud veteres Gentiles viuendi ratio ex rapto, non ignominiosa: Ideo Numerius de suis Italis predicat, ut gloriosum, quod prædas agerent, & rapto viuerent.* De Germanis Tacitus: *Materia munificentia per bella, & raptus. Nec arare terram, nec expectare*

de niorib.
German.

annum tam facile persuaseris, quam vocare hostes, & vulnera mereri. Pigrum quinimmo & iners videtur, sudore acquirere, quod possis sanguine parare. Iactatur sententiola, quam suis inseruit Gruterus:

Latrocinari gloria est, non dedecus.

Furari lex
Laconum iubet ingenuis

Plutarchus in Apophthegmatibus Laconicis, ait, *fuisse tempus, quo lege iubeantur ingenui pueri furari quicquid possent.* Idem scribit Xenophon in Cyro suo dicens: *Sed quid ego de furto disputo, quum vos Lacedamonios audiam patria disciplina a pueris furtis assuescere: tantumque abesse ut turpe cuiquam sit furari, ut necesse etiam sit: modo ijs abstineat, quæ lege excepta sunt.* Ac quo quam elegatissime, & cautissime furemini, iubet lex deprehensos in furto

Odyss. 19.

loris cædi. Apud Homerum etiam Autolycus erat in honore propter furta, scilicet callide, cauteque patrata, ut ait Spondanus. At ex latrocinijs, & rapinis, quæ sunt in genere furti laudatur Autolycus; quod in his animi, corporisque fortitudinem ostenderet in aggrediendis

lib. 1. hist.
Vand. c. 7.

impauide, superandisque fortiter ingentibus, atque formidolosis periculis. Albertus etiam

Kranthius agens de prisca Danorum disciplina, *Igitur, ait, quum Danorum Reges terra*

maris.

marique, velut iustum exercerent imperium, piraticæ in honore fuit, non minus quam olim apud Lacedæmonios furtum; arbitrabantibus, velut in Paganismo Barbaris (quibus nullæ leges prodita, nulla Iustitiæ comperta monita) iuste possideri quicquid vi, aut armis quaeretur, &c. Et alibi pro suis Hispanis notatis a Virgilio * cl. Lacerda: Fuit antiquissimis maximæ (hoc gradu pono,) gloriæ decus, vivere ex rapto. Nam hoc illis argumentum summum militaris virtutis. Pertinent vñce ad hanc rem verba Thucydidis; f [Græci olim & Barbarorum, quicumque in continente maritimi erant, quique insulas incolebant, ubi cæperunt crebrius alij ad alios nauibus transire, ad latrocinium conuersi sunt, Ducibus non tenuissimis, tum sui quæstus, tum infirmorum victus gratia. Atque adorti vrbes muro vacantes, vicatimque habitantes diripiebant, ac maximam victus partem hinc comparabant, quod illud opus nondum pudori esset: quinimmo gloriam quandam afferret. Quod declarant quidam etiam nunc in continente, quibus decori est hoc bene exercere: tum verustissimi Poetæ, apud quos illi vltro citroque nauigantes interrogantur, num latrones sint: Quæ res declarat, nec interrogatos operis pudere; nec eos, qui scire student, exprobrare. Et in mediterraneis etiam homines mutuo prædantur: & adhuc pleraque in Græcia vetustus mos colitur, vt apud Locros, qui vocantur Ozolæ, & Ætolos, & Acarnanas, & hanc ipsam continentem. Quin etiam arma ferre apud hos ex vetere latrocinio permansit.] Addit post pauca, hanc publicam fuisse viuendi rationem apud Græcos. Iustinus quoque ita signate ad hanc gloriam: Phocenses ex ignauitate & macie terræ coacti studiosius mare quam terras excurrerunt piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris. (quod illis temporibus gloria habebatur) vitam tolerabant. Certe Vopiscus in Proculo non probri loco dixit: Homo, quod negari non potest, optimus idemque fortissimus: ipse quoque latrocinij assuetus, qui tamen armatam semper egerit vitam. Sicuti neque de se Vlysses apud Homerum, vbi cum vxore loquens rationem statuit, qua esset suppleturus oues consumptas a procis: ait itaque:

Multas quidem ipse ego prædabor: alias autem Achini

Debunt, donec omnia implebunt stabula.

An ille in se iactaret contumeliam? Demosthenes. † suadet Græcis suis, vt rem gerant cum Philippo, latrocinando, quod non faceret, si fuisset illud in dedecere: Sed latrocinari est necesse: & hac gerendi belli ratione vtendum primum. De Thracibus Herodotus in Terpichore ‡ scribit: E bello atque rapto viuere, pulcherrimum. Atque hi quidem sunt eorum insignissimi mores. Deos autem hos solos colunt, Martem, Liberum, Dianam: sed reges, præter populares, etiam Mercurium (latrociniorum Deum) Eumque e dijs præcipue: per quem solum iurant: a quo progenitos quoque se aiunt. Hanc gerendæ rei rationem antiquissimam esse discite ex Dione Chrysostomo; K qui quum dixisset, possessionis modum esse, latrocinando hominem capere, subiicit: qui modus omnium, opinor, est antiquissimus. Ouidius in Fastis † ponit in summa laude Romuli & Remi

„ Sæpe domum veniunt prædonum sanguine læti,

„ Et redigunt actos in sua rura boues,

& mox:

„ Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis;

„ Arma feræ genti remque decusque dabunt,

Huc pertinet etymologia latronum, quæ passim obuia: & quæ ex Plauto omnes indicant: & verba ista Interpretis Demosthenis: m Latronum vocabulum habet quandam notam fortitudinis, siquidem hostes spoliant. Addit mox Lacerda: Ergo Hispani, qui bellicosissimi, & fortissimi habiti, prædonum nomine honestati sunt a Plinio: vt qui non vitam seque agerent, sed omnia bello & rapinis turbarent. Ideo de illis Iustinus Elogij loco: n Feminae res domesticas, agrorumque culturas administrant: ipsi armis & rapinis seruiunt: Huic enim errori subiecti fuerunt gentiles, vt quo generosiores & fortiores essent, eo magis conuerterentur ad furia, latrocinia, rapinas. Qua de re signatus est locus apud Platonem VIII. Legum. Quin, quod mirere, gens quedam Scotorum rem hanc pietatis esse plenam putant etiam nunc: ita enim lib. 1. Rerum Scoticarum Lestæus scribit: o Por-

e 3. Georg.

f lib. 1.

Origo latro-
cinij piratici

g lib. 43.

h Odyss. 23.

† 1. Philip.

lib. 5. c. 6. 7.

K Orat. 15.

lib. 3. v. 64.
& seq.

n lib. 44.

Prædonum
Latrocinia
qui putent
æuo nostro
pie fieri

„ Porro prædandi artem adeo sibi licere putant, ut nunquam feruentius suas preces per-
 „ curret, & ad calculos rosaria, quæ vocantur, sollicitè percurrentes reuocant, quam
 „ quum quadraginta aut quinquaginta saepe milliaria ad abigendas prædas se conferunt.
 Hoc ipsum lege decreuisse Lycurgum apud Lacedæmonios pueris ut bello magis idonei fo-
 rent, admonet agens de Laconum Republica Xenophon ita: [Quin etiam ad salubrius de-
 gendum, & ad staturæ proceritatem magis id alimenti conducere arbitratus est, quod gra-
 cilia corpora, quam quod lata cibo efficeret. Verum ne rursus fame admodum premeren-
 tur, noluit illos quibus indigebant, ea otiosos capere, sed furari quædam sinebat, quibus
 fames leuaretur. Ac quod, non quia non haberet quod daret, permisit his alimentum sua
 sibi industria molirentur, latere id puto neminem. Patet autem, eum qui surrepturus qui-
 piam sit, oportere & noctu vigilare, & interdum fraudem ac insidias tendere, exploratores-
 que parare, si consequi quod cupit, velit. Itaque perspicuum est, eum qui pueros callidio-
 res circa res ad victum necessarias facere voluerit, hac ratione etiam bellicosiores effecisse.

At dixerit quispiam: Quid igitur, si quidem furari bonum existimabat, multis eum ver-
 beribus, qui in furto deprehenderetur, plectendum voluit? Quoniam, ut mihi videtur, &
 in alijs quæcunque homines edocent, puniunt non rite ministrantem; proinde & illi cru-
 ciant deprehensos perinde atque inepte furantes. Perpulchrum præterea statuunt ex ar-
 duo & difficili loco caecos quamplurimos rapere, quos ab alijs cædi iussit: ille quidem hoc
 significans, solere eum qui paucum tempus doluisset, diu ubi sibi prospere successerit, gau-
 dere. Manifestum etiam, hac in re mollem & tardum, ubi maturato sit opus minime iuuare,
 ac plurimas turbas capere.] Constat igitur ex habitis apertissime, priscis temporibus fura-
 ri non fuisse dedecori, sed potissimum latrocinari, prædas agere, piraticam exercere, ac
 rapere res optatas, extitisse gloriosum, fortitudinis, atque militaris virtutis argumentum;
 ut & contra raptoribus fortiter obistere, suæque facta tecta tueri. Quare iam duo colligas
 ex antea propositis: unum quidem est, gemmam allati Schematis olim ab insigni quopiam pi-
 rata gestatam in anulo grandiori, quæ charam memoriam sibi conseruaret raptæ virginis,
 mulierisue ab se perditiæ, multoque labore conquisitæ: Alterum autem est, res pulchras
 & amabiles, ac pretiosas, cuiuscunque generis extiterint, esse diligenter & caute custo-
 diendas, nulla relicta prorsus occasione fortioribus insidiatoribus eas rapiendi,

Quæ iam sufficiant ad explicationem Schematis Decimæ Gemmæ.

Cur verbera-
 retur in fur-
 to deprehen-
 sus ab eo qui
 furari iusse-
 rat.

HEROVM FILII NOXÆ

Schema XI. Gemma.

Primus Erichthonius currus et quattuor ausus Virgil. lib 7 Geor.
Iungere equos rapidisque rotis insistere victor.

Aquid Petrum Stephanonum in gemma

Sententia Cl. viri de primo quadrigarum inuentore proponitur,
ac expenditur. Cap. LXV.

Vir eximius, adhuc ignoti nominis, ad hanc iconem Schematis epigraphen posuit duos
Virgilij versus e Georgicis:

„ Primus Erichthonius currus, & quattuor ausus
„ Iungere equos, rapidisque rotis insistere victor.

DEquidem admitto, Virgilium cum plurimis in ea sententia fuisse, qua celebratur Erichtho-
nius extitisse primus, qui currus inuenerit, & illis quattuor equos trahentes adiunxerit.
Nec obstat, quod hanc laudem Æschylus adscripserit Prometheo, quem introducit de se
dicentem:

„ Ad currus adiunxi equos frænigeros.

Herodotus in Melporaene^a Afris; inquit: *Et a Libybus quodrijugos equos iungere Græci^a cap. 119.
didicere.* Cicero Mineruæ, scribens: *Quarta Minerva Ioue nata & Coriphe Oceani filia:
quam Arcades Coriam nominant: & quadrigarum inuentricem ferunt.* Ado in Chronicis^b 3. de Nat.
ætare III. Procido, dicens hunc primum omnium quadrigas iunxisse. Theon Arati Inter-
pres,

de spectac' pres, & Pausanias in Atticis hoc inuentum Troxilo attribuunt. Tertullianus * Acrophilo Argiuo, Nyginus Orsilocho Argeo, Eusebius in Chronicis Arogilo, seu Proclito: siquid fieri potuit ut Athenis primus Erichthonius, ubi regnabat, iunxerit equos ad quadrigam; quod voluit Virgilius, & alij alibi. Nec inconuenit, in varijs locis varios eadem primum inuenisse, non ab vilo doctos. Minerua quoque dicitur quadrigarum inuentrix, quas Erichthonius reperit, quoniam Athenienses omnia inuenta sua referunt ad Mineruam Athenis praesidem. Sed quicquid sit de proposito. Nostro Schemati nulla ratione conuenire possunt Virgiliani versus allati; quum in eo nulla quadriga spectetur, nulla prorsus equorum facies: verum sola Minerua veluti iaculum in Erichthonium iaculatura, qui deiectus in terram ictum metuens elato brachio sese tegere conatur vtcunque.

Varij quadrigarum inuentores ut esse potuerint.

Propria sententia proponitur, & confirmatur, de Erichthonio a Pallade, seu filio spurio, & impuro proiecto. Cap: LXVI.

Multifariam Erichthonij generatio proponitur ab Autoribus Classicis; at ea, quae maxime congruit Emblemati nostro, & quam maxime respexisse videtur Autor huiusmodi Schematis, est quam proponit ex antiquioribus Natalis, inquit: "Vulcanus quum arma Ioui, quibus in bello aduersus gigantes usus est, fabricasset; pro laboris diligentiaeque mercede, obtinuisse, ut Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcumque poposcisset, se illi concessurum. At Vulcanus Minerua nuptias, cui Iupiter perpetuam virginitatem concesserat, postulauit: id abnuere quidem non potuit; sed clam Mineruam monuit, ut reluctaretur. Quum igitur Mineruam adisset Vulcanus, dicitur inter luctandum semen profudisse: quod in terram fuscum in hominem conuersum est: Quare Pausanias inquit in Atticis, huic patrem fuisse neminem mortaliu; sed quoniam ex terra & contentione sit genitus, Vulcani filium ita fuisse nominatum. Hunc terrigenam, & inter serpentes educatum fuisse scripsit Euripides in Ione hoc pacto:

lib. 9. myth. cap. 11.

- „ Seruans aurore legem, & e terra sati
- „ Erichthonij. Iouis puella namque ei
- „ Duos dracones corpori mox addidit
- „ Custodes: deinde seruandum dedit
- „ Atheniensibus puellis. mansit hinc
- „ Mos ille Erechtidis ut ornent filias
- „ Serpentibus aureis. . . . .

Alij tamen dictum fuisse volunt, non a contentione, quam *ἔρις* significat, sed ἀπὸ τῆς ἐρίδος, a lana scilicet, qua Minerua femur sibi absterxit, quum semine Vulcani inquinata fuerat, in terram coniecta. Inde postea dicti sunt Terrigenae omnes Athenienses. Neque vero Erichthonius solum, sed etiam Erechtheus dictus est: sic illum nominauit Homerus in Catalogo:

Illiad. 2.

- „ Urbem praecalam coluerunt illi at Athenas:
- „ Fortis Erechtheus populum, quem nutrit olim
- „ Nata Iouis Pallas, peperit quem daedala tellus.

lib. 12. C. 27

Fabulantur huic crura fuisse anguibus similia: quem recens natum a Minerua susceptum in cistam fuisse absconditum inquiunt. Hanc Aglauro custodiendam commisit, & Herse, Pandrosoque sororibus, &c. Similiter Boccacius agens de Genealogia Deorum Gentilium, ait: Erichthonius, quem Erechtheum appellat Homerus, filius fuit Vulcani & Mineruae: de creatione cuius talis fertur fabula ab antiquis. Quod quum Vulcanus fulmina Ioui aduersus Gigantes pugnanti fecisset, petijt sibi loco praemij, ut liceret sibi cum Minerua concumbere: quod ipse concessit: data Mineruae licentia, ut suam Virginitatem, si posset, viribus tueretur. Dum ergo Mineruae cubiculum intrasset Vulcanus, & Mineruae acriter se defendenti vim inferre conaretur, actum est, ut voluntate nimia percitus Vulcanus in pavementum semen effunderet: ex quo aiunt Erichthonium natum: eique serpentinos dicunt fuisse pedes: ad quos contigendos aetate prouectus currum primus excogitauit: ut dicit Virgilius:

- „ Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
- „ Iungere equos, &c.

Huius

A Huius autem fictionis intentum Augustinus in libro de Ciuitate Dei sic detegit: dicit enim apud Athenienses templum fuisse Vulcano & Minerua commune, in quo compertus est infans draco-
ne circumuolutus: qui quum magnum virum futurum iudicio Atheniensium portenderet, eum seruauerunt: & eo quod parentes essent incogniti, ijs quibus dicatum erat templum, in quo compertus erat, Vulcano scilicet & Minerua, dederunt in filium. Hic præterea, ut dicit Anselmus in libro de Imagine mundi, in celum inter alias celestes imagines assumptus, Serpentarius dictus est. D. tamen Augustini verba nonnihil Boccatus immutasse videtur, & sensum, quod non suam, sed aliorum mythologiam allatam dicit S. Doctor verbis ipsissimis. ^{Mythologia Erichthonij ex D. Augustino.} Erichthonij regis Atheniensium: cuius nouissemis annis Iesu Naue mortuus reperitur, Vulcanus & Minerua parentes fuisse dicuntur. Sed quoniam Mineruam virginem volunt, in amborum contentione Vulcanum commotum effudisse aiunt semen in terram; atque inde homini nato eam ob causam tale inditum nomen. Græca enim lingua $\chi\theta\upsilon\upsilon$ contentio: $\chi\theta\upsilon\upsilon$ terra est: ex quibus duobus compositum vocabulum est Erichthonius. Verum quod fatendum est, refellunt, & a suis dijs repellunt ista doctiores, qui hanc opinionem fabulosam hinc exortam ferunt: quia in templo Vulcani & Minerua, quod ambo unum habebant Athenis, expositus inuentus est puer dracone inuolutus; qui eum significauit magnum futurum: & propter hoc commune templum, quum essent parentes eius ignoti, Vulcani & Minerua dictum esse filium: nominis tamen eius originem fabula illa potius quam designat historia. Ex quibus aperte constat huiuscemodi mythologiam a D. Augustino non tanquam propriam proponi, sed tanquam alienam, quam scilicet idolatræ sacerdotes afferunt, ut Deos suos a crimine vindicent; quod immediate subnequit D. Augustinus adiungens: Sed quid ad nos, quum isti in veracibus libris homines instruunt religiosos, illud in fallacibus damones delectet impuros, quos tamen illi religiosi tanquam Deos colunt? Et quum de illis hac negant, ab omni eos crimine purgare non possunt quoniam ludos eis poscentibus exhibent, ubi turpiter aguntur quæ velut sapienter negantur; & his falsis ac turpibus dijs placantur: ubi etiam si fabula cantat tam hominum crimen, quam numinum falsum, delectari tamen falso crimine crimen est. Ceterum ut propius ad genuinam Schematis explicationem, iuxta sensum Autoris accedamus, in gemma fingitur armata Minerua, casside, scuto, iaculo, & induta corpus vniuersum; ut indicaretur Virgo Dea repugnans libidini Vulcani procacis, & cum eo contendens; etenim, ubi non aliter possunt, virgines pudicitiam suam tuentur ab impuris hominibus violentiam inferentibus, veste se se contegentes. At Minerua præterea casside, Clypeo, spiculoque ponitur armata, quod virgo prudentia, constantia, vique omni suam integritatem aduersus impudicum aggressorem quemcunque tueri debeat. Erichthonium vero maxime propulsare prorsus, & ab se penitus abigere, ferireque rectissime ponitur, quod intemerata mulier opprobriosa crimina sibi quomodolibet opposita tenetur opprimere prorsum. Quin & Erichthonius recte fingitur tum a Minerua, putata utcumque matre, abiectus, tum cruribus anguineis; quod vtrumque vitium sibi gentilitium est, ac hæreditarium; etenim Vulcanus, illius pater, a matre fuit abiectus, & cruribus debilis, atque claudus; de Vulcani deiectione sic Homerus in hymno in Apollinem, Iunonem loquentem introducit:

„ Ipse meus natus claudus Vulcanus: ego ipsa
„ Hunc peperer, manibus capiens, & in æquora ieci.

D scilicet eius turpitudinem abhominata: sicuti multo post ortum Iupiter iterum proiecit eum de cælo, quod Iunonem a Joue suspensam soluisset: vnde duplex crurifragium passus est: Quare Gyraldus: ^f *Cyllopodion*, teste Theophilo cognominatus est Vulcanus, quod claudus ^f 13. Synt. esset; id enim Cyllos significat. Eadem ratione & Cholipus, ut notant Nicandri Interpretes in Theriacis, qui & ipsum Chalopoda cognominatum tradunt. A Catullo Tardipes ideo notatus.

„ Scripta tardipedii deo daturum.

Quare vero claudus dicatur supra dictum est. Amphigyeis quoque Vulcanus appellatus, in primis ab Hesiodo in Theogonia, item in Ergis, idest Claudus utroque pede: ubi de Pandora agit. Item ab Homero: & quod & Cyrillus contra Iulianum in tertio notat, & paulo antea Gyraldo: Vulcanum ex sola Iunone natum canit Hesiodus hoc carmine:

„ Iuno Vulcanum nulli commissa in amore

„ Edidit . . . . .

Quem multi secuti sunt, inter quos Apollonius Rhodius in primo, quod eius planius ostendunt
 „ Interpretes: Idem & Ovidius: Lucianus in eo, qui est de Sacrificijs: De Junone, inquit, A
 „ ferunt, nempe hanc citra virilem congressum subuentaneo conceptu grauidam, puerum
 „ edidisse Vulcanum, atque eum quidem non admodum fortunatum, verum excusorem &
 „ fabrum ærarium, quique perpetuo tum igni, tum in fumo versetur, ac scintillis oppletum:
 „ quippe cuius ars in fornacibus exerceatur. Tum autem, ne pedibus quidem integris;
 „ claudicare enim e ruina, quum a Ioue præceps datus esset e cælo. Quod ni Lemnij pro
 „ sua bonitate, quum dum adhuc ferretur in aere, suscepissent, perierat Vulcanus. Hæte-
 „ nus Lucianus. At Isidorus; Ideo, inquit, Fabrorum fornacis Vulcanum autorem fuisse di-
 „ cunt, quia sine igne nullum metalli genus fundi extendique potest. Sed enim Homerus Vul-
 „ canum ex Ioue & Iunone natum scribit: quas opiniones Phurnutus de Nat. Deorum explicat, &
 „ allegorias interpretatur. Pulchre sane Phurnutus ait: At bona hominum pars artes Mi-
 „ neruæ ac Vulcano tribuere: Mineruæ quidem, quando hæc prudentia ac industria esse vi-
 „ detur: Vulcano autem, quod ex artibus plurimæ per ignem sua opera exhibeant. Dein-
 „ de certe æther ac splendor & purus ignis est Iupiter: at ille, qui in usu est, ac aeri misce-
 „ tur, Hephæstius, id est Vulcanus, dictus est, ab incendendo, ducto nomine: hinc eum Io-
 „ ue & Iunone prognatum esse dixerunt: & aliqui Iunone sola; nam crassiores ac pingui-
 „ res flammæ quodammodo ex solo incenso aere materiam sumunt. Verum traditur clau-
 „ dus esse, quod ob materiæ crassitudinem cursum claudicantibus haud absimilem faciat:
 „ aut fortassis, quod sine ligneo tanquam baculo progredi nequeat: Verum nonnulli,
 „ quia superiorem motum ob nutrimentum inferiori dissimilem atque inæqualem faciat, illo
 „ tardiore existente, eum claudicare dicebant. Ferunt autem, Iouem illum e cælo in ter-
 „ ram dedisse præcipitem, quod fortassis, qui primi caperint igne uti, ex ardenti fulminis
 „ iactu hunc adepti sunt; quum antea nullis ingenij machinis ad ignita peruenire potuissent.
 „ Ego vero dixerim Vulcanum, quasi volentem eanum, qui flamma est, potissimum sub forma
 „ fulminis ex æthere trusus; claudum assignari; quod fulminum motus tortuosus est, nec vn-
 „ quam recta incedunt: duplici ex causa natales habere; quarum altera est aer mediæ potissi-
 „ mum regionis, quem in Cratylo Plato Iunonem esse vult, & appellari, lepida quadam Ety-
 „ mologia, celeri repetitione nominis *Era*, quæ Iuno est, & Aer: quum aer sit materia flam-
 „ mæ, quam Aristoteles^b definit esse finem ardentem, atque ardorem sicci spiritus: quo no-
 „ mine dictus est ignis materialiter ex sola Iunone genitus; quum aliam nullam obtineat mate-
 „ riam proximam, quæ vices matris gerit in productione rerum naturalium, Aristoteli^c simili-
 „ terque Platoni.^k Sed causam Effectricem æther habet, ac cælum, adeoque Iouem. Clau-
 „ dicat autem etiam flamma, sicut innuit Phurnutus, quia ratione leuitatis ignis ad æthera sur-
 „ sum ascendit, sed ratione crassioris materiæ fumolæ, quæ terrestris est particeps naturæ, atq;
 „ grauitatis, deorsum sponte contendit; vnde motus ignis est inæqualis, & irregularis, claudi-
 „ cationi persimilis. Quam claudicationem propterea fabulantur eum adeptum ex præcipi-
 „ tatione de cælo in terras, tum a Ioue patre, tum etiam a Iunone matre: de qua nos alibi fusius
 „ in Encyclopædia, quam pridem edidimus ad Aram Dosiada. Sic Erichthonius Vulcani pa-
 „ tris fatum subiens, suo a Pallade cum lana semine Vulcani coinquinata proiectus est, atque
 „ deiectus in terram; minacique vultu, manuque telo armata perterritus. Quin & quod ex
 „ læsis parentibus plerumque nascantur itidem infantes eadem parte læsi, ut ait^d Aristoteles,
 „ & nos ex eo fusius aliquando^m demonstrauimus, ex leuiter claudi utroq; „ pede Vulcani se-
 „ mine natus est Erichthonius adeo infirmis pedibus, ut hi nihil firmitudinis habentes, eius cor-
 „ pus apte regere sustinereque minime valerent, at sub pondere corporis molles flecterentur,
 „ & anguim imaginem potius quam crurum representarent; quem defectum adultus ut ce-
 „ laret, imbecillitateque nativæ succurreret, instituit sibi currum, quem traherent equi. Sic
 „ aliquando Cicero Plutarchiⁿ relatu, per metaphoram dixit, *Claudus ad equum*, de homine
 „ referente se turpiter ad iurgia, cui deessent rationes in animo conuincentes antagonistam,
 „ cum quo desceptaret. Et quemadmodum, ut ait Natalis^p, *Memoria prodidit in Atticis*
 „ Pausanias, *Vulcanum iniuriæ acceptæ a matre minime oblitum*, auream sellam cum occultis
 „ quibusdam vinculis dono matri misisse, quæ Deam, quum assedisset, statim implicauerunt:
 „ quod etiam Plato innuit in secundo de Republica: Atque poetæ cogendi sunt, ut moderata
 „ „ vtan-

Fuminis mo-
 „ tortuo-
 „ sus cur sit.

2. de gen.
 „ 28.

1. meteor.
 „ 2. c. 1.

4. meteor.
 „ 1. c. 3.

1. phy. 2. 80.
 „ 81.

2. in Timæo.

2. de gen.
 „ c. 3.

de monstr.
 „ & de perf.

const. hom.
 „ in vtero.

Gyr. 13.
 „ Synt. 13.

in Apophth.

lib. 2. c. 64.

A

B

C

D

vtantur oratione, vt Iunonis vincula a filio, & a patre (siue, a matre) Vulcanum deiectionem: ita Schematis Autor Erichthonium patrizantem inducit, quum contra Mineruam extolle- re, ac euibrare cruris anguem ore patulo finxit, velut ultorem deiectionis. Ceterum quum Minerua fuerit integerrimo, pulcherrimoque corpore, menteque vegeta: Vulcanus autem ex casu de cælo in mare leuiter claudus: vt constat Valerio Maximo q̄ scribente: *Tenet vi- sentes Athenas Vulcanus Alcamenis manibus fabricatus: præter cetera enim perfectissime ar- tis in eo præcurrentia indicia, etiam illud mirantur, quod stat dissimulata claudicationis sub veste, leuiter vestigium representans, vt non tanquam exprobratum vitium, ita tanquam cer- tam, propriamque Dei notam decore significans.* Eorum filius Erichthonius degener valde tur- pibus cruribus, & infirmis pedibus, tortuosis & mollibus ad instar anguim fuisse poni- tur; quod Heroum filij plerumque noxæ sint; vt ratio comprobat, & multiplex experien- tia; ratio quidem, quia quum in operibus animi, viri mente præstantes, & ingenio, quales Minerua fuerunt, & Vulcanus apud antiquos, multum spirituosa substantiæ, caliditateque naturalis absument; eorum semen debito spiritu, caloreque, fecunditatis omnis autore (vt edocet Aristoteles) destitutum, vt minus secundum sobolem imperfectam generare cogi- tur. Experientia quoque comprobat id ipsum; etenim Mythologus Comes inquit: *Neque mirari conuenis, si quum de Ioue superius loqueremur, paucos filios illi tribuimus; quum præter supradictos, Mercurius quidam, & Venus, & alij nonnulli eius filij extiterint; quoniam ita obsecuti fuerunt, vt eorum nomina pene deleta, & extincta sint eodem, quo vita, die. Sed lucu-* *lencius de mortalibus Adagiographus inquit ipissima: Virorum heroum filij Noxæ. Ve-* *teribus illud obseruatum fuit, præstantium virorum filios multum a progenitorum mori-* *bus abfuisse: Vnde & Demosthenes dixit, A viris egregijs, perinde quasi fato quodam id* *accidat, improbos proficisci filios. Quæ quidem Demosthenis sententia refertur a Ari-* *stide in Cimone. Interpres, quisquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc lo-* *co prouerbum citat, quod modo retulimus. Manet & hodie vulgatus iocus: Ex sapien-* *tissimis patribus stultissimos propagari liberos. Euripides in Heraclidis generaliter hanc* *sententiam ad omnes mortales retulit:*

Vnum forsan inter plurimos

Inueneris, qui patre non sit nequior.

Ad stipulatur huic sententiæ locis aliquot Homerus: nominatim Odysseæ E.

Aquat rara patrem soboles, sed plurimi ab illis

Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Declamat hoc argumentum Ælius Sapiens in Seuerio Cæsare, multis exemplis declarans: ita fere vsuuenisse, vt viri seu virtute, seu literis, seu fortunæ indulgentia insignes, aut nullos omnino liberos habuerint, aut tales reliquerint, vt magis ex vsu rerum humanarum fuerit, illos absque liberis decedere. Et vt ordiamur a Romulo, hic nihil liberorum reliquit: nihil Numa Pompilius, quod vtile posset esse Reipublicæ. Quid Camillus? num sui similes liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones, qui magni fuerunt? Jam vero quid de Home- ro, Demosthene, Virgilio, Crispo, & Terentio, Plauto, ceterisque alijs loquar? Quid de Cæsare? Quid de Tullio, cui soli melius fuerat liberos non habere? Quid de Augusto, qui nec adeptum bonum filium habuit, quum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus? Falsus est etiam ipse Traianus in suo municipe ac nepote deligendo. Sed vt omittamus adoptiuos, ne nobis Antonini Pius & Marcus numina Reipublicæ occurrant, veniamus ad genitos. Quid Marco felicius fuisset, si Commodum non reliquisset hæredem? Quid Seuerio Septi- mio, si Bassianum non genuisset? qui statim insimulatum fratrem insidiatum contra se cogi- tatarum, parricidiali etiam figmento interemit: qui nouercam, matrem quinimmo, in cuius sinu Getam filium eius occiderat, uxorem duxit: qui Papinianum iuris asylum & doctrinæ legalis thesaurum, quod parricidium excusare noluisse, occidit: & Præfectum quidem suum, ne homini per se & per scientiam suam magno deesset & dignitas. Ad hanc rem Ale- xander in suis problematibus ait: *Cur pleriq̄, stulti liberos prudentissimos procreauerunt, & contra, multi valde prudentes stolidissimos? Quod homines stultiore, quum concubant, totos libidini se se dedunt: itaque animo penitus in corporis concreationem demerso, astrictoque rei tantum venerea, semen vires optimas tum rationales, tum naturales adeptum perfluit, creatq̄ proin-*

9 l. 8. c. 11. f.

Heroum filij
cur noxæ.

2. de gen.
an. c. 3.

lib. 2. c. 6.

Iouis cur
pauci filij na-
scuntur, quū
plurimos ha-
buerit.

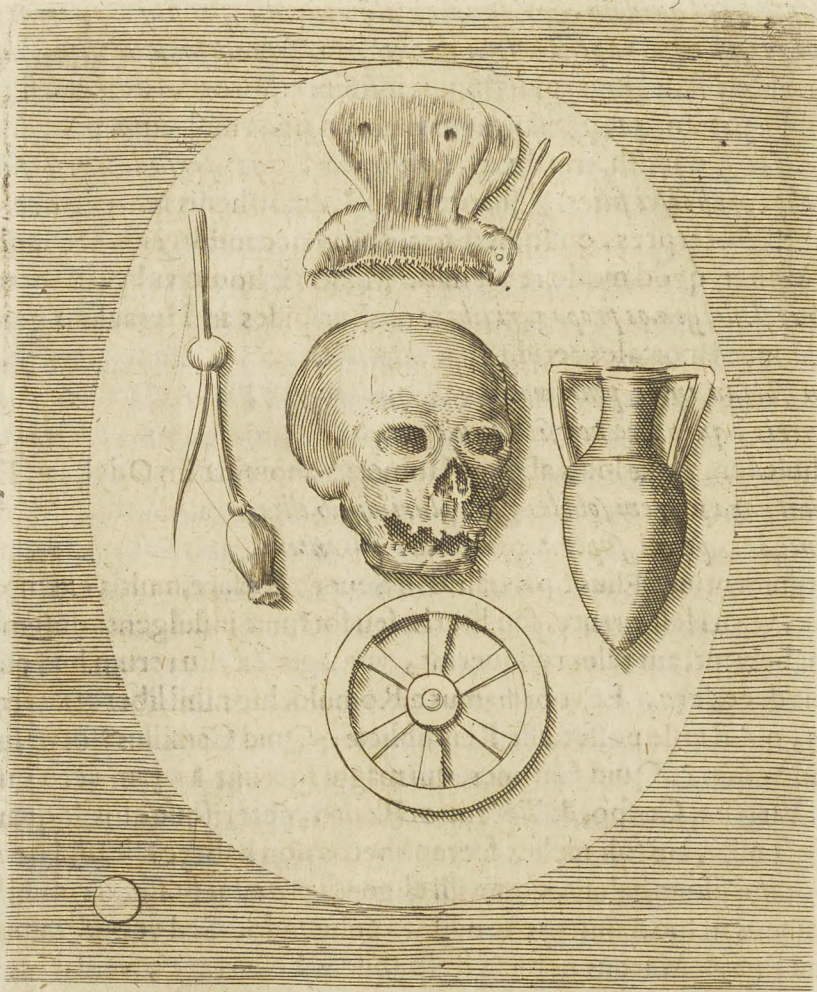
lib. 1. probl.
28.

proinde hominem prudentiorem: At homines prudentes, & docti semper aliquid vel honesti, vel
 utilis animo complectuntur, nec in ipso quidem venereo coitu omnino a rerum studio desistant:
 itaque animo remissiori profluens semen expers longe facultatis illius animalis incumbit. Hinc
 etiam deduci ratio potest, cur homines stulti atque indocti filios robustos maxime procreant, pru-
 dentes & docti imbecillos. Itaque passim audiunt merito *Heroum filij noxæ*. Ad quod indi-
 candum belle Schematis autor antiquus in gemmula finxit Erichthonium anguinis pedibus,
 longe dereriores parentibus Vulcano leuiter Claudio, & Minerua, corpore pariter & ani-
 mo integerrima, quæ ipsum vel in lana coinquinata secundo Vulcani semine mox nasciturum
 abiecit, & ortum statim vultu minaci, teloque tantum non vulneratura perterrefaciens ab se
 penitus ablegauit in cista conclusum.

Humana vita est mors undique miseris obfessa.

Schema XII. Gemma.

*Papilio? an ne rota est vitæ fugientis imago?
 Urna rogum? lethi fratrem signat ne papauer?
 obtinuit medium cur quæ vltima linea rerum est.*
Apud equitem St Stephani Franciscum Gualdum

Aliena declaratio proponitur, & explicator. Cap. LXVII.

Profecto multum ad veritatem accessisse videtur vir eruditus appositis tribus versiculis
 præsentis Schemati:

,, *Papilio? an ne rota est vitæ fugientis imago?*

,, *Urna*

„ Vrna rogam? fratrem signat ne papauer?

„ Obtinuit medium cur quæ vltima linea rerum est?

Enimvero Papilio vitam humanam signat: sed in eodem hieroglyphico duas imagines, Papilionem, & Rotam, idem omnino signare, vitam scilicet fugientem, non ne superuacaneum, atque vitium artis est? Vrna quomodo mortem signet, vbi caluaria mortui ponitur? nonne pariter hæc superabundat in Emblemate? Sane papauer somnum inducit, qui frater mortis habetur: sed cur opponitur Vrnæ sepulchrali? Caluaria mortui cur media collocetur inter quatuor ista symbola, dum non explicatur, sed quæritur, imperfecta Schematis est expositio; quam interpretes complere tenentur. Age nos hanc prouinciam aggrediamur.

Propria sententia proponitur: primumque Caluariæ symbolum medium explicatur de vita mortali. Cap. LXVIII.

Q Vinque sunt in Schemate signæ; quarum media, caluaria humana, desuper papilionem habens, infra se Rotam obtinens, ab vno latere Papaueris plantam, & ab alio sepulchralem Vrnæ: princeps est omnium figurarum. Est humana caluaria, spectabilis antrorsum, ad quam aliæ quatuor, tanquam ad proprium centrum lineæ, referuntur. Admirabile profecto Iobi patientis oraculum habetur, quod vniuersum hocce Schema declarat, velut inde sumptum; quo dicitur: *“ Homo natus de muliere breui viuens tempore: repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra: & nunquam in eodem statu permanet. ”* Sane homo natus de muliere sapienter humana caluaria designatur: breue tempus humanæ vitæ papilione, quod animal ephemerum est: Vrna sepulchralis repletur ossibus, & cineribus cadauerum, quæ sunt miseriæ nostræ: flos egrediens est stirpe, qui conteritur, & fugit velut umbra, papauer est inter omnes florum species: Rota uunquam in eodem statu permanet, sed assidue voluitur instabilis. Age nunc singulas huiusmodi notas diligenter explicemus; a caluaria sumentes exordium. Profecto caluaria, quæ caput est hominis defuncti, mystice designat hominem degentem in hac vita mortali: quoniam recte scribit Apuleius, *“ Homo totus in capite, & vultu est; namque prudentia & sensus omnes in illa parte continentur, cetera omnia membra capiti ancillantur. ”* Hinc apud Aristotelem apte reprehenduntur illi, qui mundum ab inferiori sui parte subcælesti determinant generationi & corruptioni obnoxium; quum a portione cælesti, quæ decreto Platonis in Timæo capiti & vultui proportionem respondet, denominari debeat generationis & corruptionis expers: en verba Magistri clarissima: *Item dignum est reprehendere eos qui ita arbitrantur. quoniam, quum & ipsorum sensibilibus pauciora numero ita se habere viderent, de toto tamen calo similiter senserunt; hic enim qui circa nos est, solum sensibilibus locus in corruptione & generatione est, qui nulla, ut ita dicam, vniuersi pars est. Vnde iustius fuisset, propter illa, ista etiam absoluisse; quam propter ista, illa condemnasse. ”* Quare solum caput, ac vultus, hominem totum mystice representat. Quod veteres eo significarunt, quod in Numis, non totius corporis imaginem, sed cælabant solummodo caput, vultumque Cæsaris, aut Augusti, Neronis, Agrippinæ, aut alius cuiuslibet. Quin & in oculo solo totius corporis haberi signum indicat aperte sacra pagina, qua legitur: *“ Lucerna corporis tui oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit; si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. ”* Sed & paulo antea faciem vniuerso corpori comparat, & homini toti, cui nunc oculum proportionalem fecit, ut oculi nomine signet a sensu præstantiore totam faciem & caput; dixerat enim nouissime: *“ Quum autem ieiunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem, quum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, &c. ”* Ieiunium enim emaciat non solum caput & faciem, sed etiam manus, pedes, & vniuersum corpus reliquum; at hoc totum corpus a parte magis præcipua, magisque conspicua denominauit Caput, atque faciem; quam mox denominat similiter a sensu nobiliore, conspicuoque magis, oculum, ut vidimus. Itaque caput, & facies vniuersum hominem apte repræsentat in Schemate. Sed hoc aperte faretur etiam Danthes Aligherius iniquens: *“*

“ Iob. c. 14. 1. 2. ”

“ 1. de dogm. Platon. ”

“ 4. met. c. 23 ”

Caput solum Cæsaris cur insculptum numis. ”

“ Luc. 11. 34. Matth. 6. 21. 22. ”

“ Matt. 6. 16 & seq. ”

“ Purg. cant. 23. ”

„ Parean l'occhiaia anella senza gemme :
 „ Chi nel viso de gli homini legge OMO ,
 „ Ben hauria quiui conosciuto l'Emme .

Quem locum commentator Landinus explicans inquit : *Parea il tondo de gli occhi, doue stanno gli occhi, anella senza gemme, anella tonde, senza castone, doue entra la gemma : dicono che nella faccia dell' homo gli orecchi e'l naso fanno vno M, in questa forma* **M** *, & gli occhi sono nel mezzo due o in questa forma, O O : & così dicono OMO. Adun* **M** *que il Poeta vuol dimostrare, che la magrezza del viso facea più espressamente apparire.* **Cap. 1.**

Caluarie
mortui signi-
ficatum.

h Gen. 2. 16.
17.
i 1. 4. in Gen.
c. 2. qu. 2.
nu. 259.

K 2. Reg. 14.
14.
l Homil. 37.
in Euang.

m 13. de Ciu.
c. 12. & 13.

Nos autem olim agentes de Mundi & Hominis analogia secus hunc locum interpretati fuimus asserentes; & Quandoquidem in facie hominis duæ malarum eminentiæ, per superciliorum arcus coniunctæ superne cum naso, inde ad labia protenso, representant literam **M**; intra cuius lineas duæ cauitates oculorum efformant duas literas **O O**; quæ qui **M** dem in vultibus hominum emaciatorum euidentius conspiciuntur sub hac imagine **M**. Nomen igitur Hominis, naturaliter inscriptum est eiusdem vultui: prop **M** tereaue vultus & caput est symbolum totius hominis. Ceterum vitam humanam post primi parentis errorem esse veram, & continuam quandam mortem, seu moriendi passionem actualem, quam apte designet humana caluaria Schematis allati, facile probari poterit ex diuina pagina, sacris doctoribus, & ex rei natura. Primum enim historia sacra ponit homini statim creato Deum iussisse: *Ex omni ligno paradisi comede: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Quem locum, vt obseruat Pererius, viri præclari rationabiliter interpretantur de actuali morte, non tantum de necessitate moriendi: verum, mortem illi quidem intelligunt, non completam, sed inchoatam, scholastici dicerent in fieri, non in facto esse; statim enim vt Adam peccauit, corpus eius spoliatum iustitia originali, & munere immortalitatis destitutum, caput perpeti frigus, calorem, lassitudinem, aliaque incommoda & mala, quæ sunt certissimi venturæ mortis absolutæ nuncij, caputque paulatim corrumpi, & ad interitum consummatum delabi. Sicut enim Philosophi alterationem, quæ præcedit procreationem formæ substantialis, quod sit ad eam præparatio quædam necessaria, & velut certissima quædam via, non dubitant appellare generationem: ita alteratio, quæ paulatim animam a corpore separat, & ducit homines ad interitum, nomen mortis & corruptionis sibi vendicat. Sapienter igitur illa mulier Thecuitis ad regem Dauid: *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* Verissimum etiam est illud B. Gregorij: *Temporalis vita æternæ vitæ comparata, mors est potius dicenda quam vita. Ipse enim quotidianus defectus corruptionis, quid est aliud, quam quædā prolixitas mortis?* Corpus igitur Adæ in eodem statu permanisset, nisi ipse peccasset; non enim paulatim fuisset dissolutum aut vitiatum, & ad mortem delapsum; at post peccatum, caput paulatim dissolui & corrumpi, & ad interitum fluere: & ex eo tempore, mors ei caput dominari. D. Augustinus, quem plurimi Theologorum sequuntur, eandem sententiam comprobatur, & latius extendit ad omne mortis genus, inquit: *Quum ergo requiritur, quam mortem Deus primis hominibus fuerit cōminatus, si ab eo mandatum transgredierentur acceptum, nec obedientiam custodirent: vtrum animæ, an corporis, an totius hominis, an illam, quæ secunda dicitur? Respondendum est, Omnes; prima enim constat ex duabus, secunda ex omnibus tota. Sicut enim vniuersa terra ex multis terris, & vniuersa Ecclesia ex multis constat Ecclesijs, sic vniuersa mors ex omnibus; quoniam prima constat ex duabus: vna animæ, altera corporis. Vt sit prima totius hominis mors, quum anima sine deo, & sine corpore ad tempus pœnas luit: secunda vero, vbi anima sine deo cum corpore pœnas æternas luit. Quando ergo dixit Deus primo illi homini, quem in paradiso constituerat, de cibo verito: Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini: non tantum primæ mortis partem priorem, vbi anima priuatur Deo: nec tantum posteriorem, vbi corpus priuatur anima (sensim secundum partes assidue abiens in elementa) nec solum ipsam totam primam, vbi anima & a Deo, & a corpore separata ponitur: sed quicquid mortis est vltimæ ad nouissimam, quæ secunda dicitur, & qua est nulla posterior, comminatio illa complexa est. Nam posteaquam præcepti facta transgressio est, confestim gratia deferente diuina, de corporum suorum nuditate confusi sunt: vnde etiam folijs ficulneis, quæ forte a perturba-*

turbatis prima comperta sunt, pudenda texeront: quæ prius eadem membra erant, sed pudenda non erant. Senferunt enim nouum motum inobedientis carnis suæ, tanquam reciprocæ poenæ inobedientiæ suæ. Jam quippe anima libertate in peruersum propria delectata, & Deo dedignata seruire, pristino corporis seruitio destituebatur. Et quia superiorem Dominum suo arbitrio deseruerat, inferiorem famulum ad suum arbitrium non tenebat: nec omnino habebat subditam carnem, sicut semper habere potuisset, si Deo subdita ipsa mansisset. Tunc ergo caro capit concupiscere aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: cum qua controuersia nati sumus, trahentes originem MORTIS in membris nostris, uitiatæque naturæ, contentionem eius sine uictoria de prima præuaricatione gestantes.] Itaque uiuere humanum ob culpam originalem est continuum mori, quo corpus assidue reludatur animæ, atque ab eius obedientia separatur, & sensim sine sensu secundum partes corrumpitur abiens in elementa, ex quibus primo coaluerat. Hanc eandem sententiam, quod uita nostra in corpore mortali sit uere mors, Apostolus protulit inquit: " [Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? (*Sed præstat integram Apostoli sententiam audire*) * Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi; ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificetis Deo. Quum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quæ per legem erant, operabamur in membris nostris, ut fructificarent morti: Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur: ita ut seruiamus in nouitate spiritus, & non in uetustate literæ. Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem; nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces: Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat (*quia scilicet peccatum nihil est aliud, quam transgressio legis*) Ego autem uiuebam sine lege aliquando. Sed quum uenisset mandatum, peccatum reuixit. Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatum quod erat ad uitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me; & per illud occidi. Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. Scimus enim quod lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, uenundatus sub peccato. Quod enim operor, non intelligo: non enim quod uolo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam uelle adiacet mihi, perficere autem bonum, non inuenio. Non enim quod uolo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de CORPORE MORTIS HUIUS? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruius legi Dei: carne autem, legi peccati, (*quæ mors est, & mortem affert assidue. Quod etiam Phile dixerat, & cui*) Sapiens, qui uidetur uita mortali defunctus, immortalem uiuit: malus autem uiuens in uitijs, quantum ad felicem illam uitam est mortuus. (*Verum & alibi dicit.*) Peccatoralis uero mors est, quum anima e virtutis uitæ emoricur, & uiuit in uita uitijs. Quam opinionem Moysi secutus propemodum Heraclitus ait: Viuimus illorum mortem, mortui sumus illorum uitam: ac si dicat. Nunc, quum uiuimus, mortuam esse animam, tanquam monumento insculptam corpori; quod si mortui fuerimus, tum demum animam uiuere uita propria, liberata a malo, mortuo uinctoque corpore.] Quæ fuit etiam Platoniorum omnium sententia, decernentium corpus esse sepulchrum animæ, cum Præceptore suo. Ceterum & hominem in corpore mortali semper naturali morte secundum partes corrumpi: quod antea nouimus e sacra pagina legente quod, * Omnes morimur, & quasi aquæ dilabi-

Rom. 7. 24.

Rom. 7. 4. & seq.

Exod. 20. 5. Deuter. 5. 26.

Cur sine lege peccatum non sit.

Homo uiuēs ut mortuus sit.

2. de insid. deter. potiori 1. de leg. alleg. f.

in Cratylō. Corpus est animæ sepulchrum.

2. Reg. 24.

1. de gen.
c. 35. 36.

Homo viues
vt affue mo
riatur.

* de vit. &
mort. c. 14.

lib. 4.

mur in terram, quæ non reuertuntur: ostendere quoque licet ex Aristotele, ponente sub-
stantiam materialem corporis nostri semper ad instar aquæ fluere, dum inquit: *Quoniam
autem dubitatum est de his sufficienter, oportet & dubitationem solutionis tentare inuenire,
saluantes, manente eo, quod augetur, & adueniente aliquo augeri, recedente autem minui:
Adhuc autem quodcunque signum sensibile, aut maius, aut minus factum esse: & non vacuum
esse corpus, neque duas magnitudines in eodem loco, neque incorporeo augeri. Suscipiendum
autem causam, quum determinauerimus primum, vnum quidem, quod ea, quæ sunt dissimi-
lium partium, augentur, quia ea, quæ sunt consimilium partium, augentur; componitur enim
ex his vnumquodque: Deinde quod caro & os, & vnaquæque talium partium est duplex,
quemadmodum & aliarum in materia formam habentium: etenim materia dicitur, & forma,
caro, aut os. Quamcunque igitur partem augmentari, & adueniente aliquo, secundum for-
mam quidem est possibile, secundum materiam autem non est. Oportet enim intelligere, quem-
admodum si quis mensurabit eadem mensura aquam: semper enim alia, & alia, quæ genera-
tur: sic utique augmentatur materia carnis. Et non cuiusque partium aliquid adijcitur;
sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit; figura autem, & forma, cuiusque particula.
Quum igitur ex humani corporis uiuentis hanc uitam mortalem (siue sit in augmenti tem-
pore, siue in ætate consistentiæ, siue in decremento) quacumque particula semper recedat
aliquid, per insensibilem saltem transpirationem a Medicis appellatam, abiens in excremen-
ta, & in elementa, quod prius anima pollebat, a qua deferitur in corporis residue substan-
tiæ partibus remanente: semper necessario singularum partium uiuentium & animatarum
aliqua portio moritur, illa nimirum, a qua separatur anima permanens in corporis residua
substantia. Quo nomine corpus humanum uiuens assidue moritur secundum naturam per
partes; etsi secundum totum ratione formæ permanentis uiuere dicatur. Quod & alibi sa-
tis innuit Aristoteles, asserens: *Generatio igitur est prima participatio cum calido nutri-
tiua anima: Vita autem, mansio huius: Iuuentus autem est prima refrigeratiua particula
augmentatio: Senectus autem, huius decrementum: Status autem, horum medium: Mors
autem & corruptio, violenta quidem, calidi extinctio & marcor (corrumpitur enim utique
propter ambas has causas) quæ autem secundum naturam, eiusdem huius marcescætiõ propter
temporis longitudinem facta & perfectionem: in plantis igitur ariditas, in animalibus autem
vocatur mors. Huius autem, quæ quidem in senectute mors, marcor particula propter impo-
tentiam refrigerandi, a senectute. Sed mors, quæ ante senectutem simul cum vita peren-
nat in humani corporis particulis, est marcor calidi natiui ad consumptionem assiduam hu-
midi radicalis in ijs partibus, quæ iugiter in halitus dissoluuntur, & morientes ab anima re-
cedunt, cui prius vnitæ viuere dicebantur. Illud enim de humano corpore proportiona-
biliter asserendum est, quod in scholis passim dicitur de elementis, quæ ponuntur æter-
na & incorruptibilia secundum totum, ratione formæ; sed assidue corrumpi secun-
dum partes, ratione materiæ; non aliter homo secundum totum ratione animæ, quam
obtinet, viuere dicendus est; at simul ratione corporis, cuius assidue partes aliquas
amittit, iugiter etiam mori constituendus est. Vt propterea nasci sit aperire carceres ad
metam mortis, & dum currimus vitæ cursum, vna morimur: ac inter carceres & metam
nil omnino diuidit; eodemque pede tangitur extremas vtraque vitæ, quæ inducit,
& quæ educit; ortus nimirum, & interitus. Itaque rectissime per humanam caluariam
in Schemate nostro mystice signatur homo viuens hanc vitam mortalem. Ad prædicta
si respexit, verissime scripsit Manilius**

,, Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

De Papilione, significante breuitatem humane vite.

Cap. LXIX.

Porro vitam humanam esse breuem, non solum comparatione facta cum æterna immortalium vita; quod omnes vltro fatentur: verum etiam simpliciter & absolute, secundum se spectatam, constat ex rei natura; siquidem quum homo sit animal rationale, proindeque capax omnium artium atque disciplinarum; vt cuius intellectus natura sua potest omnia^a intelligere; nullus tamen hominum repertus est adhuc (excipias Dominum, qui homo Deus exitit, in quo reconditi sunt omnes thesauri sapientiæ,^b atque scientiæ Dei) qui sciuerit omnia, quin qui multa non ignorarit, quique multo plura non ignorarit quam scierit; quo nomine recte Socrates, quem oraculum sapientis titulo decorauit, animaduertens ea quæ sciebat, esse minimam partem eorum, quæ sibi restabant addiscenda, testimonio Platonis,^c asseuerare consueuerat, hoc vnum se scire, quod nihil sciret; nimirum adeo breue spatium vitæ metitum fuisse se, licet esset iam senex, vt rerum homini scibilium nullam fere partem adhuc addiscere potuerit, vniuerso tempore vitæ suæ. Deinde vero, quod ait Hippocrates,^d vitam esse breuem, artem vero longam, id non de sola medicina verum est, sed absolute de qualibet arte; quia nullus artifex est omnino perfectus in sua facultate, quin vltius proficere queat. Si ergo vita non sufficit ad vnā artem exactissime perdiscendam, cui nihil vltius perfectionis adiungi potest; quomodo vita nostra secundum se breuissima non dicetur absolute, quum hominum nullus in omnibus artibus, quarum capax est humanus intellectus, excellere potuerit vnquam ob vitæ breuitatem? habitus enim artium, prudentiæque, diuturnitate temporis comparantur, ex multiplici experientia; proptereaque non obseruantur in iuuenibus, vt notat^e Aristoteles. Ita vita humana secundum se, ad hominis naturam comparata, qui facultatem habet omnia^f sciendi, breuis est absolute. Plutarchus ex Aristotele breuitatem humanæ vitæ sic ostendit Apollonio: *Hoc ipsum Aristoteles ait Silenum, quum captiuus ad Midam adduceretur, pronunciaſſe: cuius hæc sunt (præstat enim opinor ipsa apponere) in Eudemo, siue libro de Anima verba: Itaque inquit,*
„ præstantissime omnium & beatissime, cum felices censemus esse & beatos, qui vita hac
„ defuncti sunt: tum nefas putamus quicquam de ijs falso aut contumeliose dicere; quippe
„ qui melioris iam præstantiorisque naturæ facti sint compotes. Atque hæc nostra sententia
„ ita vetusta est, vt eius & initium & autor prorsus ignoretur; sed ab infinita vsque æternitate
„ continenter ea sic est propagata. Ad hæc, vides in ore hominibus esse omnibus
„ iam inde a multis annis tritum illud. Quodnam? inquit ille: Quod (ait) omnium optimum
„ est non nasci: præstat autem mori, quam viuere: eiusque rei multis sunt diuinitus
„ perhibita testimonia. Atque huc pertinet, quod narratur, Silenum a Mida isto captum,
„ & a venatione ei sciscitanti, Quidnam optimum homini, maximeque expetendum
„ esset: principio respondere noluisse, vocemque compressisse. Tandem quum vrgendi
„ vt aliquid diceret finem nullum Mida faceret, in hæc inuitum erupisse verba: Ærumnosi
„ genij, & difficilis fortunæ semen, in diem durans, quorsum me cogitis ea vobis dicere,
„ quæ vobis nescire erat melius? maxime enim vacantes dolore viuunt, qui sua ignorant
„ mala: Hominibus autem omnino optimum est non nasci; neque participes fieri præstantioris
„ naturæ: optimum enim omnibus vtriusque sexus hominibus hoc est: Proximum
„ huic, & inter ea, quæ consequi homo possit, primum est, quam celerrime mori. Manifestum
„ autem est, sic eum pronunciaſſe, quod melior sit mortuorum, quam viuorum conditio.
„ Quem locum alibi tractantes de Immortalitate^h Animorum fusius explicauimus. In præsentia
„ sufficiat ad nostri Schematis explicationem assumere, quod Homo dicitur Ærumnosi genij,
„ & difficilis fortunæ semen, in diem durans; adeoque vitæ breuioris, quam deceat humanam
„ conditionem inter animalia cetera præstantissimam. Verum enim vero dies ista mensurans
„ humanam vitam absolute, nō est vulgaris diecula vigintiquatuor horis terminata; sed quæ
„ longissimum humanæ vitæ cursum metitur, & ad mille vulgares annos producit, vt inquit S. Irenæus,
„ & ostenditur ex ipso Psalte diuino concinente ad Dominum: Quoniam mille anni ante oculos
„ tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterijt. Et custodiæ in nocte, quæ pro nihilo habentur,
„ eorum anni erunt. Mane sicut herba tranſeat,

Vita nostra vt breuis sit.

^a 3. de an. t. 4. 18. 37. ^b Coloss. 2. 3.

^c in Theag.

^d 1. aph. 1.

^e 1. Eth. c. 3. ^f 6. Eth. c. 8. ^g 3. de an. t. 4. 18. 37. ^h de Consolat. ad Apollon.

Ignorate propria mala bonum.

ⁱ lib. 3. c. 8.

Dies humanæ vitæ qui sit.

^j lib. 5. adu. hæres.

^k Pl. 89. 4. & seq.

mane floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat. Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus (amittentes æternitatem vitæ corporalis in Adami peccato, simul cum eo eiectione de paradiso, procul ab arbore vitæ, cuius esu seruari poteramus immortales in corpore) Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatione vultus tui. (Scilicet uniuerfa vitæ nostræ duratio, quæ dicitur ænum, & seculum nostrum, adeo brevis est, ut ictu oculi diuini mensuretur) Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira defecimus) qui ob peccatum una cum Adamo deiectioni fuimus e loco deliciarum, vbi vitam immortalem, nunquam deficientem viuere poteramus, in gratia tua permanentes) Anni nostri sicut aranea meditantur: (Et ex Hebræo Pagninus) Consumpsimus annos nostros tanquam sermones (quod vtrunque signat humanæ vitæ miseriam, atque breuitatem; sermo enim prolatus, vt notat Genebrardus, mox euanesceat: volans irreuocabile verbum. Et Chaldaica translatio) sicut vapor oris nostri in hieme (qui citissime confumitur, & in Aranæ similitudine Glossographo, & Incognito, Miseria & breuitas huius vitæ exprimitur hic per similitudinem aranæ, quæ multo labore inanes telas texit, vt do-
lo capiat muscas.) Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni. Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum labor, & dolor. Quoniam superuenit mansuetudo: & corripiemur. (Apertius ex Hebræo Pagninus) Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni. Et si in fortitudinibus octoginta anni: & fortitudo eorum peruersitas, & iniquitas. Quoniam recessit cito, & auolauimus. Quum ergo septuaginta anni, & octoginta, non sint adhuc decima pars millenarij; si mille anni nostræ vitæ comparantur apud Deum hesternæ diei, quæ præterijt; iam vniuersa vita hominis breuior est vnica die; quod & S. Petrus ait: *Vnum vero hoc nō lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dominū sicut mille anni. & mille anni sicut dies vnus.* Quum itaque nemo fere mortalium attingit annum vitæ millesimum; profectu vita hominis hoc sensu dici potuit a Sileno, *Ærumnosi genij, & difficilis fortuna semen, in diem durans*: Id autem apprime nostri Schematis autor hieroglyphico Papilionis indicauit; quod esse animal Hephemerum antea nos edocuit Valerianus, & Albertus; quorum verba sunt iterum huc afferenda. Pierius quidem ait *DE EHPHEMERO: Apud Cimmerium Bosphorum Hypani fluuiū veluti folliculos acinis maiores ferente, gignitur Ephemerus, animal quadrupes volatile, quod nos Diarium appellare possumus.*

VNIVS DIEI VITA.

Per hieroglyphicum eius infantem aliquem, qui non ultra vnus diei spacium vitam produxerit, nonnulli significandum censent. Id enim animalis genus vt eruperit e folliculo, in pomeridianum vsque diei tempus viuit, & volat: mox descendente Sole macrescit & languet: deinde Occidente moritur: vita non ultra diem vnum prorogata. Miror, virum eximium huius rei Autorem non laudasse Aristotelem, cuius euidentia verba sunt in Animalium historia: *Hypanis fluuius apud Cimmerium Bosphorum sub folstitio defert veluti folliculos acinis maiores, quibus quadrupes volucres erumpunt: quod genus animalis in postmeridianum vsque diei tempus viuit, & volat: mox descendente Sole macrescit, & languet: deinde occidente emoritur, vita non ultra vnum diem peracta: vnde Ephemerus, id est Diarium appellatum est.* Sed addit illico de suo Valerianus: *Eiusdem imbecillitatis est Papilio, in grandissima musca speciem, colore albido, qui ex folliculo bombycis intra suam araneam conditi transformatique erumpit, candidoque exceptus velo, oua haud ita multo post papauerum seminibus paulo maiora, edit plura numero: mox intra paucissimarum horarum spacium ab ouis editis emoritur:* Magnus autem Albertus in eandem sententiam insit: *Papiliones sunt vermes volantes multorum colorum: Quidam enim sunt in alis sicut purpura, quidam albi, quidam hyacinthini, & quibusdam quadam inest rubedo: Hi sunt, qui in autumno coeunt, & post coitum masculus moritur: & tunc oua facit femina, & ipsa similiter moritur.* Itaque rectissime Papilio ponitur in Schemate supra caluariam humanam, ad indicandam breuitatem, ac si placet, imbecillitatem humanæ vitæ. Ceterum Joannes de la Casa Lyricus Italiæ celeberrimus vitæ nostræ breuitatem contraxit ad vnā vel duas horas mysticas, inquiens in Pagnio, honorifico commendato laudibus Torquati Tassi, heroici poetæ.

Questa vita mortal, che'n vna, o'n due

Breue notturne hore trapassa, oscura

E fred-

E fredda; inuolco hauea fin qui la pura
Parte di me, ne l'atre nubi sue.

De Papauere, simulachro somni, a quo prima desumit exordia, & in quo
dimidium suae durationis habet humana vita. Cap. LXX.

A Dextris humanæ caluariæ sapienter insculpitur Papauer; quia quum vita sit [†] motus ^{† 2. de an. c. 2}
quidam; decernente Magistro: Vitam autem dicimus, quæ per ipsum fit, alitionem, ^{a 2. de ani. c. 13.}
augmentationem & diminutionem: & mox: "Dicamus igitur principium accipientes conside-
rationis, determinari animatum ab inanimato ipso viuere. Multipliciter autem ipso viuere di-
cto, & si unum aliquid horum insit solum, viuere ipsum dicimus, ut intellectus, & sensus, &
motus, & status secundum locum: adhuc autem motus secundum alimentum, & augmentum,
& decrementum. Primum autem humanæ vitæ tempus in alimento, & augmento pusilli cor-
poris nuperrime geniti, somno detineri, sapienter ostendit alibi Philosophus ^{b 5. de gen. an. cap. 1.} inquiens:
Principio pueri quum nati fuerint, dormire omnium imperfectorum maxime animalium solent;
quoniam intra parentem, quum primum sentire cæperint, tempus dormiendo totum fere consu-
munt. Sed queritur de prima generatione, utrum vigilia præcedat, an somnus. Quid enim
proficiscente ætate magis expergisci visuntur, contrarium, id est somnum principio generatio-
nis inesse, probabile est. Tum etiam transitio de non esse in esse per medium fieri solet: somnus
autem talis sua natura esse videtur, ut viuendi & non viuendi interliminam sit: & neque om-
nino sit, qui dormit, neque non sit; viuatur enim potissimum vigilia propter sensum. Sed, si ani-
mal habere sensum necesse est, & tunc primum est, quum primum contingit sensus; primam
istam dispositionem non somnum, sed similem somno esse putandum, qualis plantarum est; ete-
nim ita accidit, ut per id temporis vita plantarum animalia uiuant: At plantis somnum inesse
impossibile est; nullus enim somnus inexpergiscibilis est. Aff. Etio autem illa plantarum quæ som-
no est proportionalis, inexpergiscibilis est. Necesse est etiam animalia dormire partem maxi-
mam temporis, quoniam incrementum & pondus locis superioribus impositum est: causam au-
tem dormiendi talem esse alibi exposuimus. Verumtamen expergisci in utero etiam videntur;
quod tum in dissectionibus, tum in prole ouipari generis patet: mox obdormiunt statim rursum
delabuntur: Quamobrem egressa quoque in lucem, bonam temporis partem dormiendo traducunt.
Quum pueri vigilant, non rident: quum dormiunt, rident: interdum etiam lacrymant. Acci-
dit enim dormientibus etiam animalibus sensus, non modo quæ somnia vocantur, sed etiam præ-
ter somnia, ut ijs, qui dormientes resurgunt. & quidem pleraque agunt sine somnio: sunt enim
qui dormientes resurgunt: & ambulant videntes eo modo, quo qui vigilant; ijs enim sensus ac-
cidentium contingit, quanquam non vigilantibus, tamen non ut somnium. Infantes vero pro-
pter consuetudinem quasi nesciij vigilandi, sentire, viuereque in dormiendo videntur: tempore au-
tem procedente, incrementoque transeunte in partem inferiorem expergiscuntur. Iam magis &
partem maiorem temporis ita degunt; sed initio plus quam cetera animalia somno dediti viuunt;
imperfectissimi enim omnium perfectiorum partium nascuntur, & incremento partis superioris
exuperant: in qua maxime somnus fieri solet, velut in proprio domicilio; nam alibi Philoso-
phus ^{c 2. de part. cap. 7. 2.} asseuerat, somnum a cerebro proficisci: & somni dominum ^{d de somn. & vig. cap. 5} esse locum, qui circa cere-
brum. Quum itaque vita consistat in motu: motusque principium in animalibus a dextris ^{e 1. cæl. t. 8. 13. & seq.}
initium habeat, Aristotele ^{f 1. Georg.} doctore; propterea Papauer hieroglyphicum somni ponitur in
Schemate a dextris humanæ caluariæ, vitam mortalem indicantis, ut visum est. Porro pa-
pauer esse hieroglyphicum somni, licet hoc nusquam Pierius asseruerit, aperte tamen con-
stat, tum ex rei natura, quia papaueris succus Meconium appellatur, & opium, ac impense
soporiferam vim obtinet: tum ex Virgilio, cui ^{g 4. Georg.}
& infra: ^{h 4. Æneid.}
& alio loco: ^{i lib. 5. de Tristib.}
& Ouidio: ^{Pro-}
& Quotue soporiferum grana pupauer habet.

Vtrum som-
nus an vigi-
lia prior tem-
pore sit in
vita.

Dulcit.

Somnus nul-
lus est inex-
pergiscibilis.

Solut.

Dormientes
vident, &
lacrymant.

Dormientes
agunt plera-
que sine som-
nio.

Noctambuli
dormientes.

Protenditur autem papauer a dextris per totam caluariam, quia somnum inducens, adeoque somni hieroglyphicum indicat dimidium vitæ, quin & plusquam dimidium homines dormire, ac mortuis similes iacere fere sine sensu; quo nomine quoque maxime vita nostra signatur in gemma per humanam caluariam. Ad quem sensum respiciens Aristoteles ^K inquit: *Bonus autem & malus discerni in somno minime potest. Vnde inquiunt felices in dimidia parte vitæ a miseris nihil distare. Atque hoc conuenienter euenit; ocium enim animæ somnus est, quæ vel bona mala dicitur. Nisi quatenus paululum motiones aliqua adeam pertingunt; eam enim modestiorum meliora quam quorumlibet visa apparent, & alibi: Vnde manifestum redditur interdum, quo de controuertitur, quare media vitæ parte boni honestique prauos nihil antecellant, nihil enim discriminis inter dormientes est. Somnus enim est vitæ ocium, non operatio. Sed & apud Plutarchum: Dixit Aristo, temporis nobis ad vitam dati exigui, somnum quasi vestigialis exactorem, dimidiam auferre partem. Platoni similiter: Nullus dormiens alicuius est pretij, nihilo magis quam is, qui viuus non est. Papauer itaque somni causa pariter & simulachrum, ad indicandam humanæ vitæ miseriam ponitur in Schemate dextras obtinere partes, & alio quocumque signo Schematis ampliorem occupare sedem mortis hunc fratrem in vita mortali. Quam calamitatem humanæ vitæ Mycerinus ut declinaret noctes in dies vertere, somnumque ac dormitionem in vigilias commutare conatus est; cuius historiam in Euterpe sic affert Herodotus: Huic regi Micerino post calamitatem filia, secundo loco hac accidisse: Ex urbe Buti venisse oraculum, fore ut sex omnino annos viveret, septimo defuncturus. Id hunc egreferentem, vicissim misisse ad oraculum contumeliosas quarimonias: quod, quum pater suus & patrunt, qui deorum immemores templa clausurant, hominesque perdiderant, tandiu vixissent: ipse pie faciens, tam cito foret vita defuncturus. Rursus ei venisse dicuntur ex oraculo responsa: ea propter ipsum propere vitam finiturum, quod non id faceret, quod deberet, oportuisse enim Egyptum centum quinquaginta annis affligi; idque duos, qui ante eum fuissent, reges didicisse; ipsum vero, nequaquam. Hac ubi accepit Mycerinus, se iam a numinibus damnatum, lucernas fecisse permultas, quibus quum noctesceret accensis, potaret ac se oblectaret: neque diu neque noctu intermittentem quin per paludes (Nilo adaucto) perque nemora (fluuiio diminuto) vagaretur, utque audiretur inuenilibus in rebus studiosissime versari. Hac autem idcirco excogitarat, quod vellet Oraculum conuincere mendacij, ut duodecim pro sex fierent anni, diebus factis ex noctibus. Quæ forte fuit ratio sacra sciti Lucernarum, postea per vniuersam Egyptum quotannis fieri consueti; de quo festo pariter Herodotus. Verum enim vero neque sic ipse voti compos omnino factus est; quum sine somno totum tempus id viuere nequirit, sed naturæ debitam requiem per intervalla dormiens, vigiliæ succedaneum alternis intervallis exhibere somnum coactus fuerit; adeoque perpeti ut vitæ dimidium fratri mortis quotidie concederetur. Papauer itaque soporiferum apte tenet in Schemate partes dexteras inter humanæ vitæ miserias.*

De Rota, signante humanarum actionum, in vigilia patrarum, perennem inconstantiam. Cap. LXXI.

Succedit in hac vita mortali, somno vigilia; quæ proprie nihil est aliud, quam exercitium humanarum actionum, potissimum ab electione, ac humana uoluntate prodeuntium; nam quæ fiunt a natura citra uoluntatis electionem in homine functiones, actio, augmentatio, respiratio, pulsus, etiam dormientibus nobis obeuntur in humano corpore. Sed quæ fiunt operationes ad arbitrium nostræ uoluntatis in uigilia, scite per subiectam humanæ caluariæ Rotam figurantur in Schemate nostro; quæ mutabilitatem, & inconstantiam illarum indicat; quam ut uanitatem tum despiciebat sapientissimus hominum Salomon [†] & irridebat itidem sapiens ille Philosophiæ cultor Democritus, & ut miseriam lachrymabatur non minus sapiens Heraclitus. Quæ quidem Rota sex radios obtinuit; quia nostræ uoluntatis actiones omnes ex electione proficiscentes, fortunæ subiectæ sunt, ut ait [¶] Aristoteles; quæ mire misereque uolubili Rota temeritatis & inconstantiae nostratiæ cuncta uersans affidue, circa tria bonorum, totidemque malorum illis opposita genera, Rotæ suæ radios posuit. Bona quidem fortunæ tria sunt, Opulentia, Magistratus siue dignitas, & Amicorum siue

^K Eth. c. 13.

Somnus cuius animæ sit ocium.

[†] 2. Eudem. cap. 1.

^m Cōment. Aqua an ignis sit uerior. f. de Republ.

^o lib. 2. c. 133 Micerini regis historia dulchra.

^p in Euterpe. cap. 62.

Vigilia quid proprie sit.

[†] Ecclef. 1. Rotæ humanæ vitæ cur ex habeat radios.

[¶] 2. Phy. t. 52 & seq. Bona fortunæ quot quæque sint, & illis opposita mala.

siue filiorum copia; quibus opposita mala sunt, Inopia, Obscuritas nominis, & Orbitas. Neque de proposito Pierium audio, cui hieroglyphice ^b *Hominum rote sex tantum radijs* ^{b lib. 39.} compingi debent; tot enim sunt, ait, *humana natura motus; in anticam, in posticam ingredi, vel retrocedere; in dexteram, aut in laeuam ferri, sursum, aut deorsum, ascendere, vel descendere.* Quasi septimo motu se nequeat homo circumuoluere latione: qualique præter localem homo non cieatur in suis actionibus maxime motu alterationis. Quod obseruasse potuerat ex his, quæ paulo antea dixerat ipsemet Valerianus de rerum Mutabilitate, sic: *Quod autem ad rerum mutabilitatem facit, non pila tantum, verum etiam Rota in huiusmodi accipitur significatum.* Psalmo enim octuagesimo tertio legitur: *Deus meus pone eos ut Rotam: hoc est, tam facile eorum statum conuertere, quam volubiliter Rota ipsa conuertitur.* Ita Euthymius, Eucherius, & alij & mox recte: *Sed cur id dissimulem, quod in Diuinis literis imperitorum precipitantiam per Rotam significari comperimus? & in hanc sententiam a Psalmographo dictum citauerimus? Deus meus, pone illos ut Rotam: Rota quippe posteriore parte attollitur, anteriore cedit. Posteriora sunt bona fortune, quæ quia nostra non sunt, ea nobiscum transportare non possumus; ideoque a tergo relinquuntur. Anteriora sunt æterna, & quæ nos assidue comitantur: immo nos præcedunt, seque duces quo progrediendum sit, exhibent. Impurus igitur, & imperitus rerum, quum fortuna bonis augetur, auersus retro faciem quæ æterna sunt obliuiscitur; atque ita fit, ut anteriore parte neglecta, præceps eat: nam posterioris, quæ attolli videtur, admiratione captus, in quam rapiatur voraginem aduertere nequaquam potest, atque ita præcipitatur.* Ceterum Schematis autor iste Rota sua non tantum imperitorum, & improborum vitam actionesque designat, sed absolute vitam humanam; & eius actiones inconstantia ludibrioque fortunæ subiectas; quas licet imperitorum maxime ac improborum, ita deridebat Hippocrati^c Democritus, ex Foëlij versione: *Ego unum hominem rideo, inquit, amentia quidem refertum, recte factis vacuum, in omnibus consilijs pueriliter agentem, nullius utilitatis gratia immensos labores tolerantem, terra fines & infinitos recessus argenti & auri comparandi gratia immoderatis cupiditatibus peragrantem, & nunquam ab his comparandis cessantem, semper vero ad copiam tumultuantem, ne se ea destituatur, pudore suffundatur, quod felix non dicatur.* Quod in terra hiatus inquirens, eorum manibus effodiat, qui partim a terra inani intereunt, partim vero diutius hac necessitate detenti, in supplicio tanquam in patria permanent, aurum & argentum perquirentes, pulueris vestigia & ramenta perstrigantes, arenam aliam aliunde excitantes, & terra venas excindentes, ad opulentiam semper terram matrem tanquam hostilem in glebas proscindunt, quam eandem etiam cum admiratione calcant. Quantum vero rideri debet, quod terram latentem cum labore amant, apertam contumelia afficiunt? Canes emunt, quidam etiam equos: quidam vero multa circumscripta regione eam sibi adscribunt, & quum multis dominari velint sibiipsis imperare nequeant. Vxores ducere cupiunt, quas paulo post repudiant: amant, deinde odio prosequuntur: cum cupiditate liberos suscipiunt, deinde eos adultos abdicant. Quodnam hoc inane studium & rationis expers, nihilq; ab insania discrepans? Bellum intestinum gerunt, quietem optabilem non ducunt, regibus vicissim insidias tendunt, homines necant, defossa terra argentum inuestigant, argento reperto terram emere cupiunt, terra emptia fructum diuendunt, fructibus distributis rursus argentum cupiunt. Quibus mutationibus quantis vitijs obnoxij? Quum opes non habeant, eas expetunt; si habent, abscondunt, dissipant. Eorum res aduersas derideo, eorum infortunia intento risu excipio. Veritatis enim instituta violant, contentionis studio hostiles inter se rixas habent. Cum fratribus vero, parentibus, & ciuibus mutuas cedes exercent, idque pro ijs possessionibus, quarum nemo post mortem dominus esse potest. In istam vitam consectantes, amicorum & patriæ inopiam despiciunt, indigna & inanimata diuitiarum loco habent, pro vniuersis facultatibus statum mercantur, quod simulachrum loqui videatur, eos vero qui vere loquuntur, odio habent. Res non faciles amore prosequuntur: in continente habitantes, maritima expetunt: rursusq; insulas tenentes, continentem affectant, cunctaque in suam cupiditatem peruertunt. Et in bello quidem fortitudinem laudare videntur; at in dies a libidinum indulgentia & auaritia vincuntur, & affectibus omnibus tenentur: Therisitæ autem vitam omnes referant. Quæ vero in re risum meum Hippocrates reprehendisti? Neque enim quisquam suam, sed alter alterius amentiam deridet: hi quidem Ebrios, quum ipsi sibi sobrij videantur: alij amantes, quum

Pierius notatus.

Rota ut imperiorum vitam signet.

Epist. ad Damagæt.

Democriti ritus causæ.

quum ipsi grauiore morbo laborent: hi vero nauigantes, alij agricultura deditos, & mox: Nunc vero velut in rebus vita conuenientibus mente capti cecutiunt, neque mente rationationis ex-
 A
 Humanarum Rerum omnium Rota. *per se inordinatum impetum facile addiscunt. Satis enim fuerit hac admonitio, Rerum omnium commutatio, qua subitis conuersionibus incidens, repentina & omnimoda rerum velut Rotarum agitationem in mentis motione reponit. Illi vero tanquam hac adaptata sit & firma, affectionum continenter incidentium obliui, aliter alius qua tristitiam adferunt expetentes, qua sunt incommoda inquirentes, in multis calamitatibus assidue versantur. & reliqua^d superius e Cornario relata: quibus apertissime Democritus ostendit, omnes actiones humanas assidue versari Rota fortunæ, nihilque firmitudinis habere. Quam sane Rotam optimo consilio pingit Autor Emblematis infra caluariam humanam, quod actiones hominis in vigilia proficiscuntur omnes ab humana voluntate secundum electionem agente, in quas solas habet locum & potestatem temeritas inconstantis fortunæ supra Rotam nunquam non versatilem deuolutæ. Quæ quidem Fortunæ Rota senis radijs innititur, ob rationem antea propositam, ad discrimen Rotæ tum Deorum, tum etiam Inferorum, quod illæ radijs octonis polleant, istæ quaternis, vt recte notat Valerianus; ^e qui sicut in ratione numeri senarij Rotæ humanæ non acceptus a nobis est; ita plane recipitur in ratione tum octonarij cælestium, B tum quaternarij manium inferorum, dum ait: *Sciendum enim Rotas a radiorum numero distinctas esse. Nam quæ dijs attribuantur, octo radijs insignes figurantur; propterea quod rerum cælestium motus in octauam usque spheram, quantum humani oculi vis porrigi potest, obseruantur, vel potius ex Aristotele, f quia motus omnes, etiam obseruati supra spheram octauam ab Astronomis in orbibus anastris, instituti sunt a natura, & plane relationem essentialem habent ad lationem siderum, quæ cuncta consistunt, atque voluntur in octo solummodo sphaeris inferioribus: verba Magistri sunt: Nullam lationem possibile est esse, quæ non ordinetur ad lationem stellæ. Nisi dicere velimus diuina cuncta perfectissimam habere conditionem, quum autem Antiquitas, obseruatu Bongii de Mystica numerorum significatione tractantis, octonarium numerum usurparit, quum nihil alicui rei deesse significaret; idcirco Deorum Rotis octo radios præsci semper attribuere videntur. Inferorum autem Rotis quatuor tantummodo radij dati, quod crucis patibulum ad fontes torquendos in Rota formare conspiciantur: vnde scite Pierius addit mox: *Quæ vero Ixionis Rota fertur, quatuor tantum radijs compacta fingitur: vnde Pindarus dixerit* τετραπύκνον ἐὼν ὄνειδος. In ea vero ita C districtus fingitur Ixion, vt manus singula singulis radijs affixæ essent, totidemque alijs pedes singuli. Quæ de re apud Pindarum legas in Pythijs, Ode ad Hieronem altera. Ego vero in ode secunda Pythiorum ad Hieronem lego Pindari verba: τὸν δὲ τετραπύκνον ἐπὶ γὰρ δέκα δέκα ἰ. Quadriradium autem ille vinculum fecit. Isto mortis genere Martyrium assecutum legimus apud nostros B. Andream Apostolum; de quo L. plius^e in opere suo de Cruce. Sed in Schemate nostro Rota senis radijs instructa significat Rotam fortunæ cunctas actiones hominum in hac vita mortali circa diuitias, & paupertatem, Honores, & obscuritatem nominis, Amicorum affluentiam, & Orbitatem, assidue versantis: vt antea notauimus.**

De Vrna sepulchrali, ad quam terminantur actiones omnes humanæ vite mortalis. Cap. LXXII.

Profecto vita nostra mortalis, quæ breui tempore mensuratur, ad instar vitæ papilionis, D exordium sumens in vtero ab impotentia vigilandi, versata per fortunæ ludibria, denique terminatur ad mortem vniuersi corporis in vrna sepulchrali recondendi; quocirca sapienter a sinistris humanæ caluariæ, cui superponitur viuis papilio durans in diem, post soporiferi papaueris iconem a dextris, & Rotam instabilem infero loco, demum ponitur Vrna sepulchralis a sinistris. Quam rerum seriem, & humanæ vitæ cursum inter huiusmodi
 a ca. p. 10. 19. 20. *miserias Autor iste Schematis hausisse videtur ex oraculo Iobi dicentis: "Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui?"* siquidem verbum, *Fuissem*, indicat vitam, quæ definitur Aristoteli, ^b *viuentibus esse; per notas illas, quasi non essem*, indicatur apte mors assidua particularum corporis viuentis; quia mors est ipsum non-esse; sed quia mors ista partium corporis viuentis non est abso.

absolutum non esse totius viuentis, neque mors consummata corporis totius, ideo non dicitur *non-esset*, sed *quasi non esset*. Addit, *de vtero*, in quo semimortuus iacet veluti somno sopitus homo, inter esse & non esse consistens, vt ex Aristotele ^e vidimu, ^d explicantes imaginem papaueris in gemma somniferi, quum somnus audiat passim, & ab Aristotele, ^e quid epilepsie simile, proindeque frater mortis, illique propinquus. Optimeque subdit, *Trans-* ^d ^e ^{de somn. & vig. cap. 3.} *latus*, post dormitionem in vigilia proferens actiones humanas, per volubilis & inconstantis atque temerarie saeuientisque Fortunae Rotam, *ad tumultum*, vna sepulchrali designatum. Quem vniuersum cursum humanae vitae statim asserit breui dierum curriculo mensurari, subiungens: *Numquid non paucitas dierum meorum finietur breui*? scilicet vt breui horarum curriculo mensuratur vita papilionis desuper caluariam volitantis. Quamobrem hoc oraculum non minus confert ad explicationem nostri Schematis, quam contulerit aliud eiusdem Prophetae, ^f superius a nobis allatum. Verum enimvero totum etiam hunc humanae vitae cursum inter assiduas calamitates, pulchre nobis expressisse videtur elegantissimus Etruscorum Lyricorum Joannes Casa in primo quaternario nobilis atque serij cuiusdam sui poematij dicens:

„ Questa vita mortal, che'n vna, o'n due
„ Breui e notturne hore trapassa, oscura,
„ E fredda: inuolto hauea fin qui la pura
„ Parte di me, ne l'atre nubi sue.

Nimirum ista vita mortalis per humanam caluariam exprimitur in gemmula, sicuti late ^b de ^b cap. 78. monstrauius: breuitas unius vel duarum horarum, quibus illius cursus mensuratur, æuo volitantis papilionis indicatur aptissime: nocturnum uitæ nostræ tempus hieroglyphico soporiferi papaueris commonstratur: Transitus uitæ uelox instabilem Rotam Fortunæ, cunctas humanas actiones fere uersantis proprium sui symbolum agnoscit: obscuritas, & frigiditas uitæ claudens optime per urnam sepulchralem ostenditur. Anima uero nostra, quæ quum sit ex sui natura materialis impuritatē expers, apte pura nostri pars appellatur; quod impuritas omnis in sola materia corporali sit, & ab ea sola dependeat in nobis. Cui materiae dum anima sociatur in homine uiuente, dicitur inuolui mubibus atris corporalibus. Quo nomine sapienter Aristoteles una cum antiquorum sapientum plerisque de Intellectu nostro scribens ait: ⁱ *Laboriosum autem est & commissum esse corpori, non potens absolui, & præterea* ⁱ ^{1. de an. t. 49.} *fugendum: siquidem melius est intellectui non cum corpore esse; quemadmodum & consuetum est dici, & multis placet.* Quem locum luculenter explicauimus olim agentes De Animo-
rum ^k Immortalitate ad mentem Aristotelis. Qui similiter alibi scriptum reliquit in pro-
posito: ^l *An omne non habens materiam indiuisibile est, quemadmodum humanus intellectus* ¹ ^{12. meta. t. 31.} *aut qui compositorum in aliquo tempore se habet; nam non bene esse habet in hoc aut in hoc, ve-*
rum in toto quoddam, quod optimum est, aliud ab eo existens: sic autem ipsa sui ipsius intelle-
ctio per totum æternum se habet. Quam sententiam etiam late declarauimus in eiusdem ope-
ris non unis capitibus. ^m Denique uero uitæ nostræ mortalitatem, atque miseras, ^m ^{3. de im. an. cap. 2. 4. 25.} fereque nihilatē, ut ita dixerim, Autor iste Schematis indicare graphice uidetur, ista cuncta symbola ponens in gemmula omnium inuolutissima, quæ pusillæ lentis aream uix exsuperat. Hactenus de uitæ mortalis ærumnis, in Schemate signatis.

ASTV DELVDITVR ASTV.

Schema XIII. Gemma.

De Canopo, Deo Aegyptiorum, superante Deum Chaldaeorum Ignem,
victorem omnium aliorum Numinum Gentilitatis.

Cap. LXXIII.

Profecto rem acu tetigit incognitus Autor, qui fronti nostri Schematis huius titulum posuit: CANOPVS VICTOR IGNIS DEORVM VICTORIS. At nostri muneris est rem enucleatius ex antiquiorum eruditionibus haurire, ac luculentius explicare. Sane Canopi nomen apud Antiquos multa significat; quæ tamen omnia referri posse videntur ad vnâ originem: Nimirum Canopus primus fuit, vt ait Plutarchus in libro De Iside & Osiride, Gubernator Navis Osiridis, quæ nuncupabatur Argo, post vtriusque fatum in Cælestibus asterismis collocata non procul ab Orione, & Canicula. De cuius asterismi stella, quæ maxime cluet in remo Navis, Plinius ait, ^a *Canopum lucere noctibus, sidus ingens, & clarum*. Tacitus agens de Germanici Cæsaris itinere in Aegyptum, vt illas antiquitates inuideret, inquit: ^b *Nilo subuehebatur, orsus oppido a Canopo. Condidere id Spartani ob sepul-*
tum ibi Rectorem Navis Canopum, qua tempestate Menelaus Graciam repetens, diuersum ad
mare, terramque Libyam delatus. Successu temporum Canopi monumentum, vt Eusebij testimonio moris erat antiquorum, ^c in templum ædificatum fuit, in quo Canopus tanquam Deus coleretur tanta veneratione ab Aegyptijs, vt vix eum Isidi

^a lib. 6. c. 22.

^b 1. 2. Annal.

Sepulchra veteres in templa vertebat
^c lib. 2. de præp. Euâg. cap. 9.

A Isidi ac Osiridi postponderent, aperto ibi Gymnasio celeberrimo, ad hieroglyphicas Ægyptiorum literas excolendas. Quem quidem Canopum Deum, templi eius Sacerdos ut omnium Deorum victorem ostenderet, astutiam callidus inuenit; de qua luculentam historiam omnium primus attulit Ruffinus, Paulini Episcopi Nolani frater, qui floruit sub Theodosio Secundo, circa Salutis annum quadringentesimum, * inquit in sua Historia Ecclesiastica: [Jam vero Canopi quis enumeret superstitionis flagitia? ubi prætextu sacerdotalium literarum (ita enim appellant antiquas Ægyptiorum literas) magicæ artis erat pene publica Schola. Quem locum veluti fontem quendam atque originem dæmonum in tantum venerabantur Pagani, ut multo ibi maior celebritas, quam apud Alexandriam haberetur. Sed de huius quoque monstri errore, cuiusmodi originem tradant, absurdum non erit paucis exponere. Ferunt aliquando Chaldæos Ignem Deū suum circumferentes, cum omnium prouinciarum Dijs habuisse confictum, quo scilicet qui vicisset, hic esse deus ab omnibus crederetur. Reliquarum prouinciarum dij, æris, aut auri, argentique, aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia constabant, quæ per Ignem proculdubio corrumpere. Id quum audisset Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitauit. Hydriæ fieri solent in Ægypti partibus fictiles, vndique crebris & minutis admodum foraminibus peruiæ, quibus turbida aqua defudans, defæciatior ac purior redditur. Harum ille vnā cera foraminibus obturatis, desuper ceram varijs coloribus pictam, aqua repletam statuit ut Deum. Et excisum veteris simulachri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput desuper positum diligenter aptauit. Adsunt post hæc Chaldæi: itur in confictum, circa hydriam ignis accenditur: cera, qua foramina fuerant obturata, soluitur: sudante hydria ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorum victor ostenditur. Vnde ipsum Canopi simulachrum, pedibus perexiguus, attracto collo, & quasi suggillato ventre tumido in modum hydriæ cum dorso æqualiter tereti formatur. Ex hac persuasione velut Deus victor omnium celebratur. Sed profecerint hæc fortasse aliquando Chaldæis. † Nunc vero aduentante sacerdote Dei Theophilo, nullus profuit sudor, nec ceris fraus obtecta subuenit. Vastata sunt omnia, atque ad solum reducta.] Multo postea Suidas, qui tempore Caroli Magni floruit circa Salutis annum octingentesimum, hanc eandem historiam retulit verbis ipsissimis in Latinum versis

C „ eius Græcanicis: Canopus. Ille, qui fuit in Ægypto. Olim (ut fama fert) Chaldæi suum Deum, qui est Ignis, magnificis verbis extollentes, passim circumferebant, ut cum omnibus prouinciarum Dijs compararetur: & ut ille, qui ceteros vicisset, ab omnibus iudicaretur Deus. Ceterarum autem prouinciarum, & nationum Dijs, quod ex ære, vel argento, vel ligno, vel lapide, vel alia huiusmodi materia confecti, & in templis locisque sacris essent collocati, & huiusmodi materia facile ab igne consumeretur, ut ubique ignis necessario vinceret. Hoc audito Canopi sacerdos, quoddam huiusmodi callidum consilium iniit. In varijs Ægypti partibus fictiles hydriæ minutis, & continuis foraminibus inter puncta fieri consueverunt, ut per illa foramina aqua turbata, turbida, percolata, redatur purissima, & limpidissima. Canopi sacerdos quum harum hydriarum vnā capisset, & illa foramina obturasset cera, & varijs coloribus depinxisset, aqua repletam, ut Deum collocauit. Quumque veteris statuæ caput amputasset, quæ Menelai cuiusdam gubernatoris fuisse dicebatur, id illi suæ nouæ statuæ imponens accurate accommodauit. Aduenerunt postea Chaldæi: Accensus est ignis, & cera, qua obturata erant illa foramina, liquecebat. Hydria autem sudante, & aquam eijciente per foramina, ignis extinguatur. Sic igitur hac Sacerdotis calliditate, Canopus victor Chaldæorum declaratus est, & ab eo tempore ut Deus colitur. Qui centum stadia, & qui vnum abest a Canobo, æque non est in Canobo. Sic etiam maius & minus peccatum pariter non est in ipso felici rerum successu. Istam historiam Pierius aliquando variasse videtur, de proposito scribens in hæc verba: 2 Canopus. Alij, qui philosophiam eam eludebant, quorum numero Ruffinus est, Canopum quendam apud Ægyptios in hydria speciem figurari solitum aiebat, quod inuenio callido, quum in certamen contra Persas deuentum esset, victorem Ignem euicerit. Persa enim, ut alibi sepe ostendimus, Ignem numinibus omnibus anteponunt. Is itaque minutoribus quibusdam foraminibus hydriam, quam contra Ignem in periculum adducturus erat, a fundo perterebrauerat, ceramque diligenter obturauerat: qua super ignem solenni certami-

Canopi Dei origo apud Ægyptios.

* Turfelli Epit. lib. 2. c. 26.

† Ægyptijs.

lib. 56.

ne posita, vi caloris soluta, Ignis extinctus expiravit. Qua quidem in narratione duo Pierius
 Dietij nota.] affert, quæ procul abesse videntur ab historia vetere; primum quidem est, quod Perlas pro
 Chaldaeis in presenti certamine substituit; quum Ruffinus ab ipfomet citatus, atque Suida
 Persarum non meminerint in proposito, sed Chaldaeorum tantum; quos tamen a Persis
 lib. 11. & plurimum distare monstrat aperte^{12.} Strabo, Plinius,^{13.} & cum Pomponio Mela^{14.} & Geographi
 lib. 6. c. 37. seniores. Alterum autem est, quod ait Valerianus Canopi Sacerdotem callide pertere-
 38. brassa a fundo suam hydriam, & eo loci foramina ceris obturasse; quum Ruffinus, & Suida
 K Mela. c. 8. nihil de fundi foraminibus agant; sed foramina ponant vndique in hydriæ corpore toto, ve-
 luti fieri solet in hydrijs huiuscemodi, ad aquæ percolationem, atque clarificationem: quæ
 foramina, ceramque illa tegentem, ut celaret Canopi sacerdos astutus ille, varijs coloribus
 obduxit. Verum enim vero facile fuit illi Chaldaeis hydriam aqua plenam pro Deo Ægyp-
 tiorum obtrudere congressuro cum Igne Chaldaeorum Deo; tum quod Ignis hydrias aqua
 plenas integras, atque non pertusas exhaurit, aquam sensim resoluens in vapores, omninoq;
 consumens: tum quod Agyptij venerabantur hydriam aqua plenam, ut paulo prius asserue-
 rat ipse Pierius conceptis verbis: ¹ A Q V A. *Sed enim urnam potus Osiridi dedicatam*
 lib. 16. *videas: idque ea de causa factum, quod cum non vini tantum, verum etiam totius humoris do-*
minum intelligebant, eumque Oceanum, perinde ac Isidem Thetis. præferri enim urnam in sa-
cificijs, qua Deum colerent, mos erat. Hydriam enim quandam ingentem summo cultu, &
attonita pene veneratione prosequabantur, quam oblectam, & casta religione susceptam, in sa-
cræ adæm solenni pompa gestabant; quo quum pervenissent, terræ procumbentes manibus ad
ælum sublatis, ipsi gratiam agebant, qui primi diuinæ benignitatis munera mortalium usui
communicassent; ut pote qui ex humore oriri omnia persuasum haberent. Ceterum
hanc e Suida, Ruffinoque Canopi narrationem affert etiam Gyraldus, non sine
 1. synt. ,, quadam etiam nota, dum scribit: ^m Canopus Deus cultus est ab Aegyptijs, cuius ori-
 deo. gent. ,, ginem Suidas, & Ruffinus libro XI. Ecclesiasticæ historiæ commemorant. Ferunt enim,
 ,, quod Chaldaei per varias orbis regiones Ignem suum circumferebant, & cum omnium
 ,, nationum Deis contendebant, ut qui Deus vicisset, ab omnibus crederetur. Quare
 ,, quum Dei, qui ex ære, auro, argento, ligno, vel alia quavis materia constabant, igne om-
 ,, nino absumerentur; Chaldaeorum Deus locis omnibus præstabat. Hæc quum Canopi sa-
 ,, cerdos audisset, quiddam contra Ignem callidum excogitavit. Solebant in Aegypto
 ,, si ælia vasa quædam fieri, quæ hydriæ vulgo appellantur, minimis quibusdam foramini-
 ,, bus pertusæ, quibus turbida aqua limpidissima & defæcatissima effluit. Harum ille vnam,
 ,, cera foraminibus obturatis, cepit: varijs coloribus vndique depictam, aqua repletam; ac
 ,, ut Deum statuit: & excidens veteris simulachri caput, quod Menelai Gubernatoris fe-
 ,, rebatur, imponens diligenter simulachro aptavit. Adsunt post hæc Chaldaei: itur in
 ,, conflictum: circa hydriam ignis accenditur: cera dissolvitur, qua foramina erant obtu-
 ,, rata: diffuente aqua, Ignis extinctus est. Astu igitur Sacerdotis Canopus Deus vi-
 ,, ctor Dei Chaldaeorum evasit: & ex eo Deus cultus est: centumq; & uno stadio distat a
 ,, Canopo urbe. Addit præterea Ruffinus & ipsius Canopi simulachrum, quod tale fuit:
 ,, pedibus exiguis, attracto collo, & quasi sugillato, ventre tumido in modum hydriæ, cum
 ,, dorso æqualiter tereti: ex hac persuasionem, velut victor Deus omnium colebatur ab
 Gyraldi no. ,, Aegyptijs. Hæc ille. In quibus uidetur esse sphalma, fortasse typographi, quod citatur
 12. liber XI. Ecclesiasticæ historiæ Ruffini; quum iste duos tantum eius historiæ libros ediderit;
 in quorum secundo ponitur hæc enarratio Canopi, sub numero cap. xxvi. secundum Sphal-
 ma Gyraldi penitus est, quo dicit Ignem Chaldeorum deum omnino consumpsisse deos alia-
 rum nationum, etiam qui constarent ex auro: tum quod Suidas deorum ex auro non nemi-
 nit: tum quod aurum igne non absumitur omnino, sicut experientia quotidiana demonstrat,
 Aurum igne non absumi.
 3. Meteo. cap. vii. & Aristoteles alicubi confessus est, inquiens: ⁿ *Aurum autem solum non ignitur*; hoc est,
 inter alia metalla, non absumitur igne. Quæ difficultas etiam Ruffinum attingit, qui deo-
 rum ex auro meminit: a quibus abstinuit ipse Suidas. At vero Ruffinus ab igne dicit aureos
 deos corruptos, non autem omnino consumptos, ut ait Lilius. Nisi voluerit intelligere
 Ruffinus, & ex illo Gyraldus, Ignem omnino consumere Deos ex auro conflatos, nō quan-
 tum ad auri materiam, quæ semper inuicta permanet ac indomita post omnem ignis actionem,
 sed

A sed quantum ad figuram simulachri; nam igne funditur ac eliquatur aurum, quod amplius non retinet idoli Dei que pristinam imaginem. Recte vero Gyrardus explicat satis obscurum dictum Ruffini, cui *Fideles hydria, undique crebris & minutis admodum foraminibus patule, quibus turbida aqua desudans, defecior ac purior redditur*: ne quis opinaretur, aquam turbidam exire de foraminibus, remanente puriore intra vas: At oppositum fieri clarius ostendit Lilius, inquit: *quibus turbida aqua limpidissima, & defecatiissima effluit*, nimirum tenuiore per angusta foramina, remanentibus in hydria cænosis partibus impuris, ut pote crassioribus, cui peruiæ non sunt illæ rimæ vasis angustiores. Hac de re quoque post omnes cl. Casalius agens de Veteribus Aegyptiorum ritibus, * qui propositam historiam ex Ruffino scribit *Contestari ex duobus antiquissimis simulachris hic Roma Canopum representantibus e silice Aegyptiaco; quorum unum reperitur in palatio Farnesiorum, & alterum in domo, quæ erat Dominorum Iacobi, & Antonij de Bosijs: Vtrumque ante, & retro repletum est characteribus hieroglyphicis: & sunt in forma Hydriae, supra quam appositum est caput Canopi, eodem modo quo a Ruffino fit descriptio relatæ. Et maxime est mirandum, quod inter prædictos characteres hieroglyphicos sæpius expressa est varijs modis effigies salutiferae Crucis. Hanc eandem Canopi, ignis victoris, representatam historiam exacte refert Numisma expressum in Prodromo Patris Athanasij Kircherij cap. ultimo fol. mihi 227. Vbi idem Canopus sindone amictus, forma autem tereti intra Hydriam positus quibusdam signis, figuris, seu characteribus circumdatus: nec non quibusdam lineis a prædicta hydria procedentibus, quibus facile aqua denotabatur, quæ a foraminibus hydriae desudabat. Et ex his patet, quod Aegyptij postmodum, more suo in omne superstitionis genus præcipites, iuxta relatæ historiae seriem in certa materia dictum numisma effigiantes, inter sacra symbola collocarunt; eoque phylacterij loco postmodum contra ignis, flammarumque violentiam usi sunt. Vnde ego ad maiorem cognitionem hic delineari curavi tum simulachrum existens in domo Dominorum de Bosijs, ac etiam Numisma prædictum a Patre Kircherio effigiatum. In quo sane Canopo Kircheriano spectantur exigui pedes idoli, qui non visuntur in Bosiano, nec in nostro Stephanoniano; quum tamen Ruffinus Canopo suo dederit pedes exiguos. Quin & Bosiorum Canopus habet manus pectori admotas; quarum nulla mentio fit, nullaque videtur effigies in reliquis Canopis. Insuper Canopus iste Stephanonianus obtinet supra caput in aere per se stans, nescio quid utcumque simile Mitrae Episcopali, pendentibus hinc inde veluti rænijs; indicium fortasse coronæ sacræ, ob partam victoriam de Chaldaeorum Deo. Non omittendum est, apud Tacitum legi Navis Menelai Gubernatorem Canobum appellari, non Canopum, apud Plutarchum vero Navis Osiridis Gubernatorem appellatum fuisse Canopum, non Canobum; adeoque duos istos exitisse gubernatores ut nomine, sic ævo maxime distinctos ab inuicem; qui tamen eodem loco sepulti fuere, ciuitatique conditæ nomen dedere, Canopi ab antiquiore, præstantioreque, atque Regis Osiridis, regionis Aegyptiæ Imperatoris gubernatore, denominati. Volateranus tamen utroque nomine Canopi, & Canobi promiscue uti scriptores ait ad idem significandum. Vt cumque sit, illud cerum est, Aegyptiorum Deum Canopum, extinguentem Ignem Chaldaeorum, esse hieroglyphicum eius, qui astu deludit astutiam aduersarij: Schematicque fictorem in Anulari gemma consilium hoc habuisse.*

Ruffini locus obscurus elucidatus a Lilio.

cap. 14.

Crux in hieroglyphicis Aegypti.

Canopus in Numismate.

lib. 12.

*Oratio Vocalis atque Mentalis una conspirantes Deum flectunt,
& efficaciter exorant.*

Schema XIV. Gemma.

Apud Petr. Stef. in gemma.

*De viribus, & proprietatibus Orationis Vocalis, atque Mentalis
Deo flectendo porrigenda. Cap. LXXIV.*

N Vllas ad hoc Emblemata posuit vir eruditus adnotationes: unde nos cogimur proprijs
vri coniecturis ad eius explicationem. Duæ mulieres ad Aram, in qua focus ardens
eminet, vna quidem seminuda pubetenus, laeva manu serpentem ipsa stans porrigit: altera
vero nuda penitus, dextro genu flexa, manibus vtrisque Cor offerre videtur. Profecto Ignis
in ara exardens hieroglyphicum Dei est, qui vel in sacra pagina vocatur Ignis: ^a Quia Do-
minus Deus eius ignis consumens est. Per Aram autem amplissima significatio Ignis ad vnum
Deum contrahitur; quoniam Altaria soli Numini consecrantur: vt non solum constat e Di-
uina Scriptura ^b passim; sed etiam e profana; siquidem de Igne primum Valerianus ^c in Hie-
roglyphicis: *VITA DIVINA: At vestalis ignis ille, quem tanta diligentia Romane*
Virgines nutriebant, sublimiorem diuinioremq; vitam praeferre videbatur. Hunc itaque &
custodia & nutrimento adiuuabant, quod superioris illius vite symbolum eternum videretur,
& mox: PIETAS: Plerisque vero monumentis Ignis est Pietatis hieroglyphicum. Quod
si inferiora haec vlla nos superioribus conciliare possunt, nihil est quod maiore sit cum animo simi-
litu-

^a Deur. 4.
24. &
Hebr. 12. 29.

^b Gen. 8. 20.
& passim.
^c lib. 46.
Ignis est Dei
symbolum.

A litudine, quum lumine polleat, & illustret omnia, ac perinde Genios ac Deum ipsum nobis representare videatur: ut absque dubio facit in Ara Schematis nostri. Qua pietatem erga Deum signari posse adnotat idem Pierius addens: ^d *Ea vero precipua est Ara significatio ut nostrae erga Deum pietatis indicium sit, precesq. nostras igne, ut veteres opinabantur, internuntio ad Deum deferat. Vnde apud Maronem:*

„ Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit:

„ Tango Aras, mediosque ignes, & Numina testor.

B Dictum, quod inter humanam naturam, & celestem, ignis medium ita obtineat, ut merito dici possit internuntius. Materie autem adhærescit, & in sublime semper fertur, tanquam rerum omnium nostrarum conscius, inferiora hæc cœlicolis manifestare videatur. Hinc sacrificiorum ritus eo tempore, quo natura tantum leges observabantur, non temere instituti sunt, & postea, quam clarior illuxit Veritas, Ignis ita sacris nostris adhibitus, ut si absq. igne Deo preces allegemus, vix litare posse nos persuasum habeamus, & mox: Dedicata vero nimirum Ara sacrificijs faciendis, & precibus allegandis, quibus Divinum animi nobis concilientur. Qui tamen

esset apud Veteres probatus sacrificandi ritus, pauci admodum prodidere. Deo siquidem Deorum omnium supremo, mente & intellectu solo, sine sermone, sine sono sacrificabant. Vnde Crocodilus, quod elinguis est, divini silentij ratione habita, cultus apud Egyptios. Spiritibus, & beatorum animis laudes adhibebant. Cuius differentiae ratio mihi videtur ea esse potissima, quia solus Deus est humanorum cordium scrutator, ut edocet sacra pagina s non semel: quare non indiget oratione vocali ad intelligenda nostra desideria: sed mentalis oratio nostra non intelligitur ab Angelis, nisi Deus ipsis abdita nostra sensa revelaverit. Id tamen non eo sensu sumendum est, quasi Deo solam orationem mentalem, nō item vocalem offerre debeamus; etenim utramque possumus offerre, tam mentalem solam, quam cum vocali coniunctam; non autem vocalem solam absque mentali; nam utramque simul iunctam postulat, & mentalem solam: de sola mentali post Mosaicam, de qua postea, sic Dominus: ^g *Tu au-*

tem quum oraveris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Et David: † Tibi dixit cor meum:

C *exquisivit te facies mea: faciem tuam Domine requiram, & infra: * Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercebar, & scopebam spiritum meum. Nunquid in æternum projiciet Deus: aut non apponet ut complacitor sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscondet a generatione in generationem? Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas? Et alibi sæpe divina Scriptura loquitur de oratione mentali sola, prout a vocali contradistinguitur. De sola vocali sic Dominus: ^b Hypocritæ, bene prophetavit de vobis*

Isaias, dicens. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me. Verba Isaia sunt: ¹ Et dixit Dominus: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me: cor autem eius longe est a me. De vocali simul cum mentali coniuncta, ^k Constebor tibi

Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua. Letabor, & exultabo in te: psallam nomini tuo Altissime. Quas duas orationū species vna iunctas expressit Autor in Schemate, simulachris quarum mulierum ante altare; quarum vna stans, & altera genuflexa sedensque conspicitur; etenim tres fuerunt hi vetustiores orandi modi stantium, genuflexorum, & sedentium.

De tribus orandis modis antiquis: statario, adgeniculato, & sedentario.

Cap. LXXV.

Sane de stataria, siue de stantium Oratione aperte legimus in Sacra scriptura: ^a *Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Phariseus, & alter publicanus. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbatho; decimas do omnium, quæ possideo. Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad calum levare sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori, Dico vobis, descendit hic iusti-*

^d lib. 49.
Ignis inter-
nuntius ho-
minis ad Deū
e 12. En.

Mentalis ora-
tio cui nu-
mini fiebat
apud anti-
quos.

^f Psal. 28. 9.
Ps. 7. 10.
Ierem. 11. 20
& 17. 10.
& 20. 12.

^g Matth. 6.

[†] Ps. 26. 8.

^{*} Ps. 26. 7. &
seq.

^b Matth. 23.

7. 8. &

Marc. 7. 6.

ⁱ cap. 29. 13.

^k Ps. 9. 1. &
seq.

^a Luc. 18. 10
& seq.
Oratio stataria.

iustificatus ab illo: quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. A
 Marc. 11. 21 & alibi: ^b Et quum stabitis ad orandum; dimittite, si quid habetis aduersus aliquem: ut & Pa-
 ter vester, qui in calis est, dimittat vobis peccata vestra. Quin & in Roma Subterranea mul-
 tæ visuntur imagines orantium Sanctorum, qui manibus ad cælum eleuatis orabant; elatio
 namque manuum erat proprium orantium; ut constat e sacra pagina manifestissime; vbi le-
 gitur, ^c *Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros, & egressus pugna contra Amalech cras. Ego*
stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Fecit Iosue ut locutus erat Moyses,
& pugnavit cōtra Amalech. Moyses autem & Aaron & Hur ascenderunt supra verticem collis.
Quumq; levaret Moyses Manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Ama-
lech. Manus autem Moysi erant graues. Sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo
sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex utraq; parte. Et factum est, ut manus
ipsius nō lassarentur usq; ad occasū Solis. Fugavitq; Iosue Amalech, & populū eius in ore gladij,
exaudiente Domino mentalem orationem Moysi in monte tum stantis, tum etiam sedentis,
absque verborum prolatione solummodo manus ad Dominum eleuantis, quem sola mente
precabatur pro victoria populi Dei contra populum Amalechitam. Vnde colligimus ora-
tionem mentalem sine vocali, factam a Mose primum quidem stante, deinde vero sedente. B
 Qui vocalem orationem obtulit postea Deo, reddens illi gratias pro suscepta victoria: sub-
 necente sacro contextu: *Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monumentum in*
libro, & trade auribus Iosue: Delebo enim memoriam Amalech sub calo. Edificavitq; Moy-
ses altare, & vocavit nomen eius (nempe titulum ponens) Dominus exaltatio mea, dicens:
Quia manus solius Domini, & bellum Dei erit contra Amalech a generatione in generationem.
 Verum de Oratione stantium Philo libro suo de vita contemplatiua sic: *Extant hymni inter*
sacra canendi a stantibus: & mox: Nocte caneant hymnos Therapeuta ad auroram stantes,
& alibi: ^d Vbi viderint deuictum aduersarium, conuenit pulcherrimum decentissimumq; hym-
num canere datori victoriae Deo; ita ut duo Chori, alter e virili, altero muliebri conclauē di-
uerso stantes, alterius carminibus sibi respondeant. Dionysius Areopagita loquens ^e de Car-
po Christi discipulo. Circa vero mediam noctem, quo tempore consueuerat ipse semper apud se ad
diuinos euigilare hymnos: expergiscitur quidem, & surgit, quum somnos parum quietos, &
crebro interruptos, nec absque perturbatione capisset: Stans tamen ad diuinam precem, & col-
locutionem non satis intente, irreligiose tristabatur, &c. Pariter Isidorus ait ^f in Originibus C
agens de Diuinis Officijs: Chorus est multitudo in sacris collecta: & dictus Chorus, quod ini-
tiō in modum coronæ circa aras starent, & ita psallerent. ^g Athanasius: Media nocte surgito,
& psalmos dicite quantum potes, stans. Regola Sancti Pachomij, & vtriusque ^h Macharij:
Adstantibus ergo ad orationem, nullus presumat, sine precepto eius qui preest, psalmi laudem
emittere. Basilus: ⁱ Facta ad Deum confessione, tandem a contemplatione surgentes ad psal-
modiam insistentur. Chrysostomus: ^k Quum ante lucem gallus emittit vocem, omnes cum
reuerentia discusso sopore consurgunt a Prasule excitati suo, adstantq; sacro choro; protinusq;
expansis manibus, sanctos concinnunt hymnos. Loquitur de Syriæ monachis, qui nedum stan-
do, sed manibus etiam expansis psallebant. Cyrillus Monachus in vita S. Ioan. Silentarij
scribit: ^l Pachomius reuersus ad gymnasium veritatis, inuenit quidem fratres congregatos ad
precēs: & stans cum ipsis impleuit hymnodiam. Gregorius Turonensis ait: ^m Clericorum psal-
lentium stare mos est. Sophronius, siue Ioannes Moschius inquit: ⁿ Ioannes Abbas Eunū-
chus, rursum nobis enarrauit, dicens: ingressus sum eodem Canobio sellulam senis cuiusdam, D
vidique, quia vbi stare ad precationem solebat, tabula erat supposita: vbi autem genua figebat,
& manus, cōcauum erat plusquam. . . digitorum. Idem alibi: ^o Consueuerat Iosimus Abbas
constituto diei tempore figere itineris cursum, & stans psallere, & genuflexo orare. Mona-
chi Vuerdunenses, scriptores vitæ S. Ludgeri Episcopi: Vnde dum noctu stans Ludgerus
iuxta lectum matutinales laudes cum Clericis psalleret. Chrysostomus iterum. ^p Experge-
facti illico stantes propheticos hymnos concinnitate summa, & modulatis carminibus decan-
tant. Concilium Aquisgranense: ^q Mox, ut datum fuerit signum, festinate omnes Canonici
ad Ecclesiam conueniunt: quam non pompaticè, vel inhonestè, vel incompotè, sed cum reue-
rentia, & Dei timore ingrediuntur: Nec cum baculis in choro, (exceptis debilibus) sed re-
ligiosissime illic standum, & psallendum est. Sunt enim quidam Clericorum, qui in secula-
ribus

ribus negotijs, & disceptationibus pene totum infatigabiliter deducunt diem : & mox in Eccle-
 siam ad diuinum officium ut intrauerint, peragendum, ita fatigati videntur, ut nec orationi
 vacare, nec ad psallendum stare queant; sed potius sedentes, non diuinis, sed vanis instare solent
 loquelis. Metaphrastes in vita S. Quiriaci dicit : *Quamuis autem Quiriacus ad tantam* cap. 17.
peruenisset aetatem, centum scilicet & septem annorum, & esset tam profunda senectute, ne tan-
tillum quidem remittebat de sua statione ad diuinis hymnis. Theodorus Studita in vita S. Pla-
 tonis : *Psalmos, ait, s. constanter solebat canere, stationis tolerantiam ferre.* Legimus item in
 vita S. Abramij Confessoris, Sanctum virum, super stoream stando, psalmodiam celebrasse.
 Ne referam alia, quæ proponit cl. Caracciolus ad hunc orandi modum erecto corpore stan- Oratio gene-
 tium, aduersus insignes nonnullos viros aliter opinantes. De orandi modo genibus flexis, flexorum.
 nulla dubitatio est; quum Christus Dominus ita genuflexus orauerit in horto; Nam. *& ip-* Luc. 23. 41.
se auulsas est ab eis quantum iactus est lapidis : & positis genibus orabat dicens : Pater, si vis,
transfer calicem istum a me : veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat : & mox : & quum
surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, & alibi sacra pagina legit : " Eiectis Act. 9. 40.
autem omnibus foras, Petrus ponens genua, orauit, & infra : " Et quum hac dixisset Paulus, po- Act. 20. 36
stis genibus suis orauit cum omnibus illis, & Tertullianus inquit : " Decet enim eos adgenicu de Poenit.
lari : quum exomologesis, prosternendi & humiliandi hominis sit disciplina. Ceterum præ- Oratio fe-
 ter hos duos, tertius est modus orandi, qui sedendo fit; maxime quum pro mortuis oratio dentaria.
 fit; qua de re priscis temporibus Edinerus Anglus in vita S. Anselmi Episcopi, *Corpus, in-*
quit, Osborni monachi de more lotum, vestitum, in feretro compositum, in Ecclesiam delatum
est. Tum circumfederunt Patres, psalmos pro eius anima decantantes. Quin & hunc morem
 arguunt apertissime in choro posita sedilia pro Monachis orantibus ab ineuntis Ecclesiæ po-
 litioris temporibus.

*De oratione vocali, signata per mulierem semiamictam, quæ dextera laciniam
 tenet, sinistra serpentem porrigit. Cap. LXXVI.*

Profecto mulier in Schemate stans, inferne vestita, superne nuda, laciniam dextera te-
 nens, anguem sinistra porrigens ad Aram, aptissimum symbolum est orationis vocalis,
 non quidem quia stans effingatur; nam quilibet trium modorum nuper explicatorum, stan-
 di scilicet, adgeniculandi, & sedendi, promiscue congruit orationi tam vocali, quam menta-
 li. Sed ista stans vocalis est oratio, tum quia feminuda laciniam partibus inferioribus velan-
 dis dextra manu tenet; tum quia sinistra serpentem ad Altare sacrum exporrigit. In oratio-
 ne vocali duo sunt essentialia; vox, seu verba; & conceptus, siue sensus animi per verba si-
 gnificatus, nam, ut ait Aristoteles, *" ea quæ sunt in voce, sunt notæ conceptuum illorum* a 1. Perihier.
notæ qui sunt in animo loquentis; adeoque verba sunt gratia conceptuum; qui primas ob-
tinent in oratione. Quum autem conceptus de se nudi sint, & verba sint velut eorum in-
dumenta; propterea vocalis oratio, ratione conceptus indicati, nuda partem superiorem
effingitur pubetenus; maxime quia conceptus in corde, vel cerebro formantur. Verba
vero, quod infra conceptuum dignitatem sint, apte referuntur per indumentum inferiores
partes orationis vocalis amiciens. At vero dextram manum ad indumentum tenendum por-
rigit Oratio vocalis, quoniam oranti maxima cura de verbis est habenda, quapropter Deus b Isai. 6. 5. &
olim Angelum suum misit, qui prophetæ sui labia purgaret ignito carbone; legimus enim : seq.
Et dixi : vae mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia
habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis. Et volauit ad me vnus de
Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit :
Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum mundabitur. ut pro pecca-
to habeatur orantis incongrua locutio coram Domino, digna quæ purificetur igne sacro;
sic Deum decet summa puritas orationis; adeoque vocalis oratio dextera manu sustinet in-
dumentum verborum, uestiens animi sui conceptus. Læua uero manu sua serpentem expor-
rigit ad altare, quia si mentali coniungitur ad preces oratio uocalis, proprios conceptus ex
corde porrigit ad Deum; cor etenim homini salit atque vergit ad læuam partem pectoris :
at si uocalis oratio solitaria sit, neque sociam mentalem habeat, precantis corde distractio
prorsus ad alia, uocalis oratio de se debilis est, & uana, iuxta uersiculum antiquum :

Si cor non orat, in vanum lingua laborat.

Z

Deo;

Deoque penitus exosa, & reprobata; qui reprobos ad ignem aeternum damnatos in Iudicio suo collocatos vult ad ^a sinistram; quique respuit orationem labijs ^d tantummodo fa-

^a Matt. 23. 33. ^d Matt. 29. 93. ^e Matt. 13. 7. 8. ^f Marc. 7. 6. ^g cap. 68. f. ^h lib. 1. Hie. ⁱ regl. 44. ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} ^{sm} ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} ^{tm} ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xx} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} ^{sm} ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} ^{tm} ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xx} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv}

A In ore serpentis dentes acuti sunt lacerantes famam proximi ; cuiusmodi reperti sunt in oratione Pharisei ; qui ^m *stans apud se orabat : Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri ; velut etiam hic publicanus .* Adest in ore serpentis venenum, & inde sibilus exit ; quæ duo comperta sunt in oratione publicani, confitentis venenum peccati sui, & efflagitantis pio sibilo diuinam misericordiam, dicens : *" Deus propitius esto mihi peccatori .* Præterea vocalis oratio sine mentali, Deo exosa est, & serpens, cui Deus maledixit : *" & ait Dominus Deus ad serpentem : maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ :* nomine serpentis peccatum indicans ; & oratione ^o *vocalem absque mentali solitariam omnino respuit* in populo labijs tantummodo Numen suum honorante, corda procul a Deo auertente ; vt antea nouimus . At oratio vocalis vna cum mentali Deum rogans, innoxij serpentis est suavis Deo sibilus ; quam coniunctionem Dominus exoptat in nobis orantibus ; eamque satis innuit suis discipulis aliquando dicens : *" estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba .* Nam orans cum prudentia, cupiens exorare Deum, iungit vocalem orationem cum simplicitate cordis columbini ; quam super omnia Deus in orante requirit . Autor autem nostri Schematis ; vt indicaret huiusmodi societatem orationis vocalis cum mentali, feminæ serpentem Deo nunc offerenti, sociam dedit mulierem aliam cor Numini similiter offerentem : de qua iam tempus est vt loquamur .

De oratione mentali, sub hieroglyphico nuda mulieris genuflexæ, sedentis,

& utcumque decore stantis, ambabus manibus Deo cor offerentis .

Deque Antiquo more tenendi Aras ab orantibus .

Cap. LXXVII.

Profecto nuda mulier optime refert orationem mentalem, quæ purum purum animi humani desiderium, mentisque conceptum exponit, nullis omnino verborum indumentis obuolutum contectumque . Sita mulier est inter sociam, & altare diuinum media ; quod animi desiderium, & conceptus orantis, ante prolationem vocis Deo cognitus est ; adeoque Deo proximior oratio mentalis, quam vocalis ; dicente Domino : *" Scit enim pater vester quid opus sit vobis, antiquam petatis eum .* Quod autem vix fieri posse credebatur, affabre pinxit Autor in eadem muliere tres, antea satis explicatos, orandi modos, stantium, genuflexorum, atque sedentium ; etenim ista nuda mulier orans pedem læuum habet cum crure supet eum stantem innixio : genuflexum obtinet dextrum crus : & super ipsum apte graphiceque sedere femina conspicitur . Manibus autem ambabus integrum cor offert Deo ; quod proprium est orationis mentalis a Deo nunquam non efflagitatum : *" Præbe fili mi cor tuum mihi :* & oculi tui vias meas custodiant, & alibi : *" Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, & alio loco Dauid : " Cernitis inquit quod Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras & subiecta sit terra coram Domino & coram populo eius, Præbete igitur corda vestra, & animas vestras, vt queratis Dominum Deum vestrum :* & (post hanc orationem mentalem, qua vosmetipsos totos Deo consecraueritis) *consurgite, & edificate sanctuarium Domino Deo, vt introducatur Arca fæderis Domini, & vasa Domino consecrata in domum, quæ edificatur nomini Domini .* Cordis autem figura pinus fructus referens hic habetur, vt & apud Pierium . * Quum autem inter Aram & primam mulierem seminudam media sit ista nuda penitus ; & illa manu dextera vestimentum sibi teneat, & læua serpentem ; hæc autem nuda manibus ambabus offerat Deo cor ; iam nulla videtur antiquum orantium morem Aras manibus apprehendendi, tenendiq ; sacras Aras : de quo Macrobius in Saturnalibus ita : * Est profundam scientiam huius poetæ in vno sæpe reperire verbo, quod fortuito dictum vulgus putaret : multifarie enim legimus quod litare sola non possit Oratio ; nisi & is, qui Deos precatur, etiam Aram manibus apprehendat . Inde Varro Diuinarum libro quinto dicit Aras primum Asas dictas, quod esset necessarium a sacrificantibus eas teneri . Ansæ autem teneri solere vasa quis dubitet ? commutatione ergo nominum terarum Aras dici coeptas, vt Valesios, & Fusios dictos prius, nunc Valerios, & Furios dici : Hæc omnia illo versu poeta exsecutus est : f

^m Luc. 18.
^{10. & seq.}

^m loc. cit.

^o Gen. 3.14.

^p Isai. 29.13.

^p Matth. 13.

^{7.8.}

^{Marc. 7.6.}

^q Matth. 10.16.

^a Matth. 6.7

^b Prou. 23.26

^c Matth. 22.27

^d 1. Par. 21.22

^{* hierogl. 34}

^{Dub. de pri.}

^{fco ritu oran.}

^{tium, tenen-}

^{di aras.}

^{e lib. 3. c. 20}

^{Nominum}

^{alteratio.}

^{f En. 40}

Talibus orantem dictis, Arasque tenentem

Aradit omnipotens.

,, non ne eo additum credideris non quia orabat tantum, sed quia & Aras tenebat, audi-

En. 6. ,, tum & nec non quum ait: &

Talibus orabat dictis, Arasque tenebat.

En. 12. ,, Item: &

Tango Aras, medios ignes ac numina testor.

Dub. solut. Ceterum Autoris in Schemate propositum fuit, ob oculos ponere nobis essentialia semper Orationi necessario inexistencia, non autem accidentalia, quæ possunt ab Oratione frequenter abesse: semper etenim oportet Orationem esse vel uocalem, uel mentalem; fieri; vel stando, uel genuflectendo, uel sedendo. Sed non oportet Orantem semper Aras tangere; nam & ipse Virgilius, uel a Macrobio propositus, ait:

Di, quibus imperium est pelagi, quorum æquora curro,

Vobis lætus ego hoc candentem in litore taurum

Constituam ante Aras votireus, extaque salsos

Porriciam in fluctus, & vina liquenta fundam.

In quorum explicatione Macrobius, nulla prorsus facta mentione moris antiqui, tangendi Aras a precantibus, immediate subiungit ipsissima uerba: Ex his docetur in mare rite po-

Porrici, & proijci vt differant. ,, tuisse porrici extra, non proijci.

Constituam ante Aras votireus.

Votireus vt differat a damnato voti. Dub. 2. ,, Hæc uox propria sacrorum est: ut reus uocetur, qui suscepto uoto se Numinibus obligat; damnatus autem, qui promissa uota non soluit. Verum enim uero præterea quis obijciat, omissum fuisse morem orandi quantum, prostrato humi corpore toto; quem quidem modum, ut hodie seruare uidentur Monachi nostri Carthusiani, dum sacram Missam immediate celebraturi sunt; ita prisca temporibus Eliseus prostratus super puerum Sunamitidis uita defunctum, oratione mentali suscitauit a mortuis ad vitam reuocans, ut habetur in sacra pagina. K Ceterum si recte consideretur historia sacra, Propheta non orauit prostratus super puerum; at ante sui prostrationem orauit pro resurrectione defuncti; post orationem autem prostrauit se supra corpus mortui, ut calore proprio membra frigida calefaciens ad vitam, quæ consistit in participatione caloris, l disponeret ac præpararet: uerba diuinæ scripturæ sunt ipsissima: m *Ingressus est ergo Eliseus domum: & ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius. Ingressusque clausit ostium super se, & super puerum: & Oravit ad Dominum. Et ascendit, & incubauit super puerum: posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius: & incurauit se super eum: & calefacta est caro pueri. At ille reuersus, deambulauit in domo semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum. Et oscitauit puer septies: aperuitque oculos. Quibus apparet euidentissime, Prophetam orasse priusquam se prosterne- ret super puerum iacentem mortuum; prostrauisseque se non ad orandum, sed ad calefaciendum corpus pueri. Minus obstat Carthusianorum sacerdotum consuetudo se prosternendi ante celebrationem missæ, quod illorum Monachorum institutio non antiqua sit admodum; etenim n Polydorus Vergilius, agens de rerum inuentoribus, eius primum institutorem agnoscit Brunum, uirum Coloniensem, anno Domini Millesimo octuagesimo: cui consentiunt o Morigius, Turcellinus, p & alij plerique. Schema uero nostræ gemulæ mores antiquiores ualde representat. Sic ergo recte tres orandi modi, duæque species orationis, Vocalis atque Mentalis, quæ simul una conspirantes Deum facile dectunt, & exorant ad hominum beneficia, proponuntur in allato Schemate.*

De Oratione Mentali veteres profanos egisse. Cap. LXXVIII.

Dub. 3. **V**erum enim uero hic eruditus aliquando mentionem a me fieri de mentali oratione veterum audiens, apud Ethnicos obiecit, se nunquam eius legisse uerbum; ut ut apud sacrarum literarum cultores oratio mentalis habeatur expressa. Nos tamen illam etiam legimus euidentissimam in ethnicorum monumentis; quæ de re superius illustre testimonium

monium Valeriani retulimus, nunc repetendum vberius. Pierius Valerianus eam sane cultan a veteribus Aegyptijs, atque Deo soli Maximo porrectam ait, quum infra Deum spiritibus beatis vocalis offerretur: *1* *Dedicata vero nimirum, inquit, Ara sacrificijs faciendis, & precibus allegendis, quibus diuum animi nobis concilientur. Qui tamen esset apud veteres probatus sacrificandi ritus pauci admodum prodidere. Deo siquidem Deorum omnium supremo, mente & intellectu solo, sine sermone, sine sono sacrificabant. Vnde Crocodilus, quod elinguis est, Diuini silentij ratione habita, cultus apud Aegyptios. Spiritibus & beatorum animis laudes adhibebant.* Quibus apertissima mentio fit orationis mentalis a vocali distincta. Quin & ad Aras confugiebant veteres tanquam ad asylum, nihil ore proferentes, at corde solum implorantes auxilium diuinum; qua de re mox idem Pierius: *Fuisse vero Aras apud veteres, uti etiam nunc sunt sanctioris asyli loco, nulli non exploratum est. Hinc apud Maronem* *En. 2.* *Priamus, omni alia salutis spe abiecta, ad Aram confugit, cui dixerat uxor:*

Crocodilus
cur cultus
ab Aegyptijs

- ,, Aedibus in medijs, nudoque sub aetheris axe
- ,, Ingens Ara fuit, iuxtaque veterrima laurus
- ,, Incumbens Arae, atque umbra complexa Penates.
- ,, Hic Hecuba, atque natae nequicquam Altaria circum,
- ,, Praecipites atrae uenustate columbae
- ,, Condensae, & diuum amplexa simulachra tenebant.
- ,, Ipsa autem sumptis Priamum iuuenilibus armis
- ,, Ut vidit: quae mens tam dira miserrime coniunx
- ,, Impulit his cingitulis? aut quo ruis? inquit:
- ,, Non tali auxilio, nec defensoribus istis
- ,, Tempus eget, non si ipse meus nunc afforet Hector.
- ,, Huc tandem concede: haec Ara tuebitur omnes,
- ,, Aut moriere simul. Sic effata recepit
- ,, Ad sese, & sacra longaeum in sede locauit.

Vbi nulla mentio fit de vocali oratione; quum certum sit pavidus puellas mente Deum precatas pro sui salute, atque parentum incolumitate. Addeque Valerianus immediate: *Et M. Tullij dictum pro Roscio Comodo: Sicut in Aram confugit ad huius domum. Et apud Terentium: Nemo te accusat Syre, ne tu Aram tibi, aut deprecatorem pararis.* Vbi contradi-
stinguens Aram a deprecatore, satis innuit confugientes ad Aram, vocali non usus oratione, sed mentali. *Et Ouidius de Tristibus:*

- ,, Unica fortunae Ara reperta meae.

Apud Athenienses Ara peculiaris fuit miserationi sacra, de qua Papinius poeta, & Lactantius grammaticus, neque non Absinius in Rhetoricis meminere. Plutarchus in opusculo de Superstitione: *Ara sunt, inquit, ad quas confugere tuto seruus possit: multa sunt, quae a latronibus non violantur templa: & qui hostem fugit simulachrum, aut phanum tenes, animum recipit. Superstitiosus haec maxime timet & expauescit, in quibus spem habent repositam, qui extremorum malorum sunt in metu.* Quos ad Aras, atque templa confugientes necessum est, ibi diuinam opem implorare sibi mentali prorsus oratione; quum eis vocalem nullam adscribant autores. Adiungit hisce Pierius: *In profugij sane significato Vestam pro Ara po-*

,, *ni apud Xenophontem inuenias rerum Graecarum libro secundo: Haec quum Theranenes au-*

D ,, *disset, ad Vestam sibi profugium parauit. Immo veteres ad morborum profligationem remedia salutaria retulisse dudum, non vocali prece, sed oratione mentali, desiderioque silenti, tum vigilantes oracula tantum operientes in locis sacris; tum etiam dormientes, dum taciti sola mente poterant orare; monet ex Antiquis itidem antea Pierius: s. Medici* *f. 122. hier.* *nam autem multifariam ab oraculis petere, antiquorum mos fuit, & suis quoque temporibus petitam memorat Plinius: illi enim quotiens grauiore aliquo morbo correpti essent, soliti erant in triuijs, aut sacris locis deponi operientes (i. e. ait voce postulantes vel saltem desiderio petita) vel oracula, vel somnia, quibus quid ad sanitatem faceret, edocerentur, & mox: Et Astrologi quosdam homines a genescio fato nasci praedicant, ut votorum potius ope, quam medicinis, ab aegritudinibus & morbis liberentur. (Vota vero sunt potius, saltem non minus desideria tacita, quam vocibus expressa) [Notum est Alexandri Macedonis exemplum, cuius milites*

ple.

lib. 6.

lib. 11. c. 8.

Alexandri
pulcherrima
historia.

plerique, & cum his Ptolemæus, cui postea Ægypti regnum obtigit, sagittis veneno in-
 tinctis ad Sæmi regnum, vel, ut alij scribunt, in Musicanis, quum vulnerati essent, neque
 remedium ullum ad salutem inueniretur, draconem in somnijs, qui herbam quandam ore
 gestaret, oblatum Regi; qui remedium sibi ex illa imagine demonstratum ratus, exquisita
 inuenta que herba ea vulneribus adhibita, vel, ut nonnulli tradunt, potionibus instillata, cun-
 ctos sanauerit. Solitum enim esse Deum Opt. Max. hac etiam ratione mortalium rebus fer-
 re opem, & ut a Dæmonibus quoque ferretur, permittere.] Cuius rei rationem simul &
 comprobationem reddit in suis Stromatibus Clemens Alexandrinus inquit: " Et quo-
 modo eis adhuc videntur incredibilia, quæ per Moysen & alios prophetas facta sunt mira-
 cula? Omnium enim hominum curam gerens Deus omnipotens, alios quidem præcep-
 tis, alios vero minis, & nonnullos quidem signis prodigiosis, aliquos vero benignis pro-
 missis conuertit ad salutem. Verum enim uero quum diuturna siccitas Græciam aliquan-
 do affligeret, & fructuum esset maxima sterilitas, qui remanserant, inquit, propter fa-
 mem Delphos supplices venientes, rogarunt Pythiam quomodo liberarentur a tam gra-
 ui calamitate. Ea respondit, calamitatis vnum esse remedium, si vterentur precibus
 Aeaci. Eis ergo morem gerens Aeacus, quum in Græcum montem ascendisset, mundis
 in cælum extensis manibus communem Deum inuocans precatus est, ut afflicta misere-
 retur Græciæ. Simulatque cæpit precari, felix statim tonitru insonuit, & totus aer cir-
 cum circa fuit obductus nubibus. Vehementes autem & continui imbres erumpentes
 totam implicuere regionem. Hinc efficitur abundans & copiosa fructuum feracitas, Aea-
 ci, quæ agriculturæ instar fuere, impetrata precibus. Et inuocauit, inquit, Samuel Do-
 minum; & dedit Dominus voces & pluuiam in die messis. Vides vnum esse Deum, qui
 per subiectas potestates pluit super iustos & iniustos. Plena est autem nostra Scriptura
 Dei exaudientis, & vnamquamque efficientis petitionem, per iustorum orationes. An
 vero mentali oratione solis expansis manibus, ut Moyses in colle, Deum inuocauerit Aeacus,
 an oratione vocali numinis opem Græcis implorauerit, incertum est. Deum autem Alexan-
 dri regis Macedonis peculiarem habuisse curam & protectionem, illique plurimum fauisse,
 demonstrat aperte Iosephus in Antiquitatibus, referens ipsissima: " [Rex enim *Darius* col-
 latis cum Macedonibus signis victus est, & magna exercitus parte amissa, matre etiam &
 vxore cum liberis in hostium potestatem redactis, fugit in Persidem. Alexander vero in
 Syriam veniens cepit Damascum, & occupata Sidone, Tyrum quoque oppugnabat: scrip-
 tisque ad Iudæorum Pontificem literis petebat, ut forum rerum venalium præberet exerci-
 tui: ut & quæ prius Dario conferre sit solitus, nunc det Macedonibus, prælata eorum ami-
 citia; fore enim ut illum non peniteat. Quumque Pontifex nuncijs respondisset, sacramen-
 to se obligatum Dario, ne arma contra eum sumeret, idque ratum fore quamdiu ille vixerit.
 Iratus Alexander Tyri quidem oppugnationem non omisit, qua breui potiturus videbatur:
 minatus est tamen hac capta, mox se ducturum contra Pontificem, ut omnes discant, cui
 ius iurandum seruari oporteat. Quare non parcens labori tandem Tyrum expugnauit, &
 constitutis in ea rebus Gazam profectus, & mox: Septem autem mensibus in Tyri oppu-
 gnatione, & in Gazæ duobus absumptis, Sanaballetes fato functus est. Alexander vero ex-
 pugnata Gaza, Hierosolyma propere petijt. Iaddus vero Pontifex postquam hoc audiuit,
 sollicitus hærebat inops consilij; nec inueniens quomodo Regem deberet excipere, iratum
 eo quod antea neglexisset imperata eius facere. Ergo indictis populo supplicationibus, &
 immolatis Deo victimis, ad opem eius confugit, illi publicam salutem commendans. Pro-
 xima deinde post sacrificium nocte, in somnijs ei Deus apparuit, iubens ut bono esset animo,
 & coronata vrbe portas aperiret: utque populus in albis vestibus prodiret obuiam: ipse
 vero cum reliquis sacerdotibus solenni cultu sui ordinis, securi de Dei prouidentia. Exper-
 rectus autem e somno lætus ciuibz hoc oraculum indicat: & paratis omnibus, ut in som-
 nis præmonitus fuerat, Regis aduentum præstolabatur. Et quum renunciatum esset, eum
 iam nō procul ab vrbe adesse, progressus est cum sacerdotibus & vrbana multitudine pom-
 pa quadam noua & venerabili vsque ad locum, qui dicitur Sapha, quæ vox speculam signifi-
 cat: quod ibi & vrbs & templum in prospectu sit. Et quum Phœnices ac Chaldæi spera-
 rent sibi licere quicquid iratus Rex posset permittere, direptionem vrbis, & Pontificis ex-
 quisi-

quisitum supplicium: plane contrarium euenit. Alexander enim vt vidit e longinquo candidatum populum, & sacerdotes ante agmen in amictu byssino, Pontificemque in stola hyacinthina auro distincta, tiaram in capite gestantem cum prefixa aurea lamina insculpta Dei nomine: solus ad eum accedens Nomen illud adorauit, & salutauit Pontificem. Iudæis autem omnibus vno ore Alexandrum consalutantibus, & in orbem cingentibus, Syriæ reges & reliqui obstupuerunt, uix credentes Regem mentis compotem: solus Parmenio propius accedens rogauit familiariter, quid ita, quum ipse adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Iudæorum Pontificem. At ille non hunc se adorasse respondit, sed Deo, cuius Pontifex esset, honorem eum exhibuisse: hunc enim, inquit, uidi & antea hoc ipso habitu, quum adhuc essem in Dio Macedonia, qui me deliberantem quomodo Asiam possem subigere, hortatus est forti esse animo, & sine mora exercitum trajicere, nam suo ductu potiturum me Persarum imperio. Quapropter quia nunc primum talem habitum uidi, agnoscens hunc, & uisionis memor quæ me ad hanc expeditionem impulit, puto me non sine numine in Darium exercitum ducere, & breui fore victoriæ compotem: & sublato Persarum imperio, celsura mihi omnia ex sententia. Hæc locutus ad Parmenionem, & comiter complexus Pontificem, deducentibus sacerdotibus in urbem peruenit. Et ascendens in templum immolauit Deo ex sacerdotis præscripto, ac Pontifici quoque suum honorem exhibuit. Ostensoque sibi Danielis libro, in quo Græcum quendam Persas debellaturum significat, hunc ipsum se esse interpretatus, lætus dimisit multitudinem. Sequenti vero die vocatis eis iussit vt quicquid vellent, peterent: Pontifice autem petente, vt patrijs legibus uiuere sibiliceat, utque septimo quoque anno concederetur eis tributorum immunitas, concessit omnia. Rogantibus deinde vt eos quoque Iudæos, qui Babyloniam ac Mediam colerent, fueret uti institutis proprijs, hic etiam postulatis eorum satisfacturum se est pollicitus. Et quum fecisset eis potestatem, si qui vellent saluis suis ritibus sequi eius militiam, multi in eam expeditionem dederunt nomina. Atque his apud Hierosolyma actis, mouit inde in alias prouincias exercitum.] Quæ sane mirifice comprobant allata superius a Valeriano de summi Dei assistentia tum exercitui Alexandri, tum ceteris hominibus, quibus a Dæmonibus etiam opem ferri permittit. In quam rem illico subiungit idem Pierius: *vt nostra nunc mis* *sa faciamus, ex multis veterum memorijs & poetarum testimonijs confirmatur. Nam quod pertinet ad Esculapium quem agritudinum causa consulebant, in agro Bellunenfi Lebactico. rum uico, memoria est huiusmodi.*

Deum omni-
bus homini-
bus assilire,
prodesseque.

A S C L E P
I O. P. X E-
L I V S. P O.
L I O. M O.
N I T V S. P O.
S V I T.

Et Pannoniam e Norico a Bellunenfi territorio proficiscenibus, Alba Iulie monumentum of-
fertur in hunc mundum:

I. O. M. S T A T.
C. V A L E R I V S
V A L E R I A N V S
E X. V I S V. P.

Multaque huiusmodi passim reperiuntur. At etiam inferius ex Adamantio mentalis orationis
apud antiquos habitæ meminit idem Valerianus, ita: * *ARDENS ORATIO. Sed cur* *lib. 33.*
non potius dicamus, cor ita in thuribulo positum significare orationes, precesque quæ puro ex cor- *hier.*
de proferuntur ad Deum? idque esse ibus illud mundum, quod sibi Deus offerri mandat in Di-
uinis

yl. 48. hier.
Synr. 19.
A
B
C
D

uinis literis, ex quo scilicet odorem capiat suauitatis. In Euangelio Matthai, ubi Dominus per-
 peram agere Phariseos inquit qui non obligare iuramentum, quod per altare fieret, arbitraban-
 tur, sed quod per donum altari illatum. Adamantius Cor hominis inter alia significata idem &
 altare intelligit: per votum vero recti alicuius operis deliberationem, quod faciundum simul ac
 infederit animo, oblatum, uti votum, interpretatur. Nam & Latini vota alia concepta vo-
 cant: Priora illa sunt, de quibus hic intelligit Adamantius. Itaque veteres orationem
 exercuere mentalem, sine voce, sine sono, mente ac intellectu solo Deum Optimum Maxi-
 mum potissime sibi propitium deprecantes; quem morem apud Ethnicos Ægyptios ob-
 seruatum fuisse passim, priore loco notauimus ex eodem Valeriano. Non solum, ut vidi-
 mus, sed etiam late magis id patefacit Gyraldus, inquit: [Tribus autem de causis Deis
 sacrificandum censuere theologi gentium, ut veneremur, ut gratias referamus, ut ab ipsis
 necessaria petamus, & mala propellamus. Ad hæc autem perficienda votum animi satis esse:
 cui & addi posse credebant quædam ex frugibus munuscula, animalia vero mactare nefas du-
 cebant: etsi id licuisse videmus per Hebræorum leges. Theologi igitur qui dicebantur
 apud gentes, Deo nihil quod ex materia esset, offerendū statuebant, quod ipsi Deo ab omni
 prorsus materia secreto, subito non fieret impurum: quapropter neque ei sermo vocalis
 satis accommodatus esse videtur: neque etiam ex animo sermo intimus, propterea quod
 animi quadam inquinatus affectione putaretur; sed puro silentio, puroque animi affectu
 Deum illi colendum arbitrabantur; quem Ægyptij, ut Jamblichus scribit, Icton, & pri-
 mum exemplar appellabant: quæ de re & in Pythagoræ symbolis super ipsius silentio plura
 scripsimus. Porphyrius quoque, oportere ait coniunctos similesq; Deo iam effectos ho-
 mines, ad Deum mentis ecstasin, ac eleuationem, velut sacram quandam victimam dedicare,
 quæ quidem ipsamet diuina laus est & salus: in qua Dei contemplatione, omnis affectus ex
 parte sacrificium vere compleri ac perfici asseruit. Filijs autem Dei, quos & Deos intel-
 ligibiles vocabat, laudes iam ex ipso quoque sermone adhibendas censebat, atque unicui-
 que ipsorum iustam primitiarum oblationem faciendam, ex ijs rebus quas ipsi mortalibus
 largiri dicebantur, vel quæ eos nutrire & conseruare putabantur.] Quare sublatis omnibus
 difficultatibus, iam manum de tabula Schematis, orationum ad Deum antiquitus oblata-
 rum representatis modos atque species, referamus ad aliud Emblema vetus enucleandum,
 huic & pulchritudine simul & obscuritate, nec non & antiquitate, materiaque compar, &
 affine.

*Oraculorum Diuinorum proprium est, hominibus euentus
futuros demonstrare tanquam praesentes.*

Schema XV. Gemma.

HOMERVS. ILIAD. 7. STRABO. LIB. IX.
DIODORVS. LIB. XVI. C. VI. IUSTINVS. LIB. XIII.
ALEXAND. AB ALEX. LIB. VI. C. XXI.
GIRALDVS. DE DEIS. GENT. SYNTAG. VII.

Apud V.C. Martium Milesium Sarazanum
in Gemma

*Incogniti viri explicatio indicata ex senis autoribus proponitur,
& expenditur. Cap. LXXIX.*

Quisquis ille fuit, qui Schematibus huiusmodi veterum gemmarum adnotationes aliquas apposuit, huic aliam explicationem non dedit, nisi Delphicum hoc oraculum esse: ponens sex Autorum Classicorum loca, vnde putat eam hauriri posse: scilicet Homerum, Strabonem, Diodorum, Iustinum, Alexandrum, atque Gyraldum nominans. Nunc age singula perpendamus. In primis Homerus omnium antiquitatum Condus promus affertur, velut ex quo propositi Schematis elucidationem habere queamus, eius Iliadis opere septimo consulto. Dubio procul Poeta nullum eo libro vaticinium Apollinis affere, nullamque Delphici oraculi mentionem fecit: meminit in fine tantum Iouis, praedicentis Achiuorum victoriam, & reditum ad patriam terram, ita Neptuno dicentis: “

Homerus:

“ Iliad. 7. f.

- „ Hunc autem valde commotus allocutus est nubicogus Iupiter:
- „ Proh terræ-quassator, late-potens, quid dixisti?
- „ Alius aliquis Deorum hoc reformidaret commentum,
- „ Qui esset multo te imbecillior manibusque & robore.
- „ Immo tua tibi gloria erit quam late extenditur Aurora.

A a

„ Age-

- „ Agedum, quando rursus capitibus comati Achivi
 „ Abierint cum navibus dilectam in patriam terram,
 „ Murum diruptum, hunc quidem in mare totum demergito:
 „ Rursus autem littus magnum arenis obtegito,
 „ Vt tibi ingens murus euanescat Achiuorum.

Nec in eo libro toto fit vllius alterius oraculi, nedum Delphici Apollinis vsquam mentio, sed totus in singulari certamine Hectoris & Aiæ Telamonij describendo consumitur; quare nihil ex Homeri citato libro depromere nobis valemus ad explicationem Schematis. Qui

† lib. 9. Iliad. solum inferius † videtur meminisse diuitiarum in Delphico templo contentarum, inquit

Nec quantas lapideum limen iaculatoris intus continet

Phæbi Apollinis Pytho in saxosa.

& alibi nonnulla, de quibus Strabo. Quod autem ad Strabonis nonum nos vocat, vir cl. id quidem verum est, ibi celebrari Delphicum fanum, & oraculum his plane verbis: ⁶ *Delphi ob templum Apollinis Pythij, & oraculum, quod vetustum esse apparet; siquidem Agamemnonem poeta inde tulisse responsum dicit; nam introducitur Citharædus canens:*

- „ Rixam iurgantis cum Dulichio Pelidæ
 „ Immodicis acrem verbis: sed rex Agamemnon
 „ Heroum audiuit læta conuicia mente:
 „ Responsum recolens animo, quod Phœbus Apollo
 „ Quærenti Delphi dederat . . . . .

Hoc ergo Delphos nobilitat, & mox: *Quamquam Delphico fano maiorem honoris tanti partem oraculum comparauit, omnium minime fallax existimatum; tamen situs quoque loci nonnihil contulit. Sunt enim Delphi fere in medio siti totius Græciæ, quæ & extra isthmum, & intra est. Quin etiam in medio totius terrarum orbis iacere quidam senserunt, terræque umbilicum dixerunt.* Fabulam insuper commenti, quæ apud Pindarum quoque refertur, ibi locorum conuenisse duas aquilas (alijs cornus aiunt) a Ioue emissas, alteram ab ortu, ab occasu alteram Solis. Mon-

Delphi vt in medio sint totius Græciæ, ac orbis.

stratur etiam umbilicus quidam in eo templo, fascijs velatus, inque eo duæ imagines istius fabula, &c. Quibus nihil habetur, quod aperire valeat hieroglyphicum nostri Schematis, præsertim de Lauro non recta sursum tendente, sed in latus extra templum ab eius medio culmine se se extendente: deque peregrino, vultum non antrorsum, vt humana natura fert, sed retrorsum collocatum, & adspicientem obtinente. Diodorus autem Siculus de Oracu-

Diodorus.

li lib. 16. c. 6. li Delphici origine, ac eius tripode, prodit ad verbum huiusmodi narrationem: ⁶ *Hinc Philomelus multis populationibus factis, militem suum præda onustum reduxit Delphos: ubi per oraculum rescire cupiens belli, quod gerebat, euentum, Pythiam coegit, uti tripodem inscenderet, sibi que daret responsum. Sed quoniam Tripodis occurrit mentio, haud abhorrens vide-*

tur, veterem de eo traditam historiam repetere. Antiquitus fama ea inualuit, Capras oraculum ipsum inuenisse: cuius gratia & Delphici hac tempestate capris vt plurimum sacrificant in consulendo oraculo. Inueniunt vero ita aiunt. Quum eo in loco, ubi nunc templi adytum est, terra hiatus pateret, circumque terram pascentes capra (quod scilicet Delphi eo tempore inculti erant) frequenter contigit vt ad cauum illud capra quæpiam accedens, & introspectiens,

Tripus Apollinis explicatus.

miris quibusdam exultationibus, & voce prius ei insueta, incredibilem pastori suo admirationem concitaret, adeo vt & ipse spectatum eius loci situm accesserit. Eum tunc, quod capris eueuerat, perturbatio ingens corripuit: vt ille ea propemodum, quæ diuino furore vexatis accidunt, pateretur: hic vero, præter illud, etiam futura prædiceret. Quapropter apud eius regionis homines diuulgata commotione mentis (quæ ad hiatus accedentibus oboriretur) complures illuc conueniebant, tentandique gratia quicumque propius se inferebant, diuino agitabantur spiritu. Propterea res in admirationem versa, creditumque terrestre illud esse oraculum. Et aliquandiu seruatum est, ex consulturi de rebus suis, ad hiatus se promitterent, alter alteri responsa redderent. Sed quum multi ex furore in præcepta desilirent, itaque interirent; qui eum locum seruabant, instituerunt, ne quispiam periclitaretur, ibi feminarum vatem ad omnium vsum deligi, a qua prædictiones acciperentur. Ei vero machinam erigi, super quam tuto & diuinitus afflari, & consulentibus respondere posset. Quia vero ea machina futuris tribus sustinebatur, ideo tripus nuncupata est: cuius faciem ferme & nunc retinent anei tripodes.

Quo

Quo igitur modo & oraculum inuentum sit, & quibus initijs tripus in usum venerit, pro re dictum satis arbitror. Solebant etiam primo illo tempore Virgines ob naturam puriorem, & quod Dianæ videantur propinquitate quadam iungi, ad officium illud diuina enunciandi adsumi. Apertissima enim credebantur ad seruanda ea arcana, quæ in responsis contineantur. Sed annis posterioribus Echecratem quemdam Thessalum fama est, quum ad oraculum peruenisset, visam Virginem Pythiam summæ venustatis adamasse, & raptam violasse. Vnde ob admissum facinus Delphici sanxerint, ne in posterum respondendi officio fungeretur virguncula; sed senior femina, annorum saltem quinquaginta, quæ tamen Virginali habitu, in memoriam veteris vaticinandi moris, vteretur. Et hæc quidem sunt, quæ fabulose de oraculo inuento traduntur. Ex quibus Diodori dictis, tantum abest, ut completam nostri Schematis explicationem haurire valeamus; quod potius præcipuæ Schematis imagines intactæ, ac inexplicatæ relinquuntur; etenim ex Diodoro nil haberi potest de arbore ad latus & culmine templi protensa, non autem, ut arborum natura fert, in altum erecta: neque de baculo, quo peregrinus oraculum consulens innititur: neque de viro numen consulente, faciem retro prospectantem habente, situ naturali vultus non seruat, penitusque impossibili. Nec in Schemate tripodis, aut hiatus vllum vestigium; de quibus tantum hic agere videtur Diadorus. Nunc ad quarto loco citatum accedamus: Iustinus ille fuit historiarum libro xxiv. vbi talia refert: *Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnasso, in rupe undique impendente: ibi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maiestatis undique concurrentes, in eo saxo consedere. Atque ita templum ciuitatemque non muri, sed præcipitia, nec manufacta, sed naturalia præsidia defendunt: prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an maiestas Dei plus hic admirationis habeat. Media saxi rupe in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accidit tubarum sonus, personantibus & resonantibus inter se rupibus, & multiplex audiri, ampliorque quam editur, resonare solet. Quæ res maiorem maiestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua est, atque in ea profundum terre foramen, quod in Oracula patet. Ex quo frigidus spiritus in quodam velut vento in sublime expulsus mentes vatum in væcordiam vertit, impletosq; Deo responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta Regum populorumque visuntur munera, quæ magnificentia sui redditurum vota gratam voluntatem, & deorum responsa manifestant. His quidem Iustinus partem nostri Schematis elucidat, oraculi templum scilicet, ac eiusdem situm; at vero reliquas intactas relinquit, arborem in latus vergentem, peregrini consulentis baculum, & vultum interga datum. Alexander autem ab Alexandro citatus capite vigesimo primo sexti libri suorum Genialium, proponit miraculum de homine, qui extrusus a carcere, rursusq; in eum intrusus, inferna se loca adiuisse enarrauit: nihil omnino proferens, quod ad oraculum Delphicum attineat, vel ad nostræ gemmæ Schema. Sed multo prius egit de Oraculo Delphico, voluminis eiusdem capite secundo, dicens: [Inter Oracula, quæ apud Græcos Afrosq; præcipuo cultu fuerunt, ad quæ homines ventitabant, Delphicum in terris clarissimum fuisse cultu & religione longe excellens, vno omnium testimonio traditum est. Fuit Delphos totius orbis umbilicus, & commune humani generis oraculum. In monte Parnasso excelso & prærupte alto sita ciuitas: nullis mœnibus, sed tantum abruptis rupibus saxisque munita, arduo & difficili ascensu; in quo Nisa Ciuitas Libero consecrata: Cyrra vero ad montis radices iuxta mare. Erat autem Parnassus Phocidis mons in Boeotia, in duos diuisus colles: Cytherea, & Nymphæum; quorum alter Libero, Apollini alter dicati fuere: Helicon vero Musis: In Cytheronis autem vertice Spharticarum Nympharum antrum colebatur; qui mons iuxta Olympum situs erat, supra quem Olympi editissimus vertex decem fere stadiis attollebatur. Qui eiusdem nominis mons & in Macedonia, & in Thessalia, Mysia, Cilicia, Elide, & Archadia excelsus quidem attollitur. Templum vero intra vrbs ambitum fuit, quod pariter non manu extructum, sed naturæ præcipitia muniere, aditu difficili & angusto. Quippe quem ex quinque lapidibus tantum, velut mole obiecta, obstructum ferunt. In medio autem exigua planicies, & in ea hiatus, ex quo ventus & acer spiritus manans, mentes vatum in væcordiam vertit. Eoque spiritu ex intimo specu edito, quasi diuino afflatu Phebas in tripode stans, mœte furibunda statis diebus, quibus fari licet, cōsulentibus respōsa*

Virgines
puella ab o-
raculo Del-
phico, femo-
ta, & senio-
res posita.

Iustinus l. 24

Descriptio
templi Del-
phici.

Alexander
ab Alexo.

canit. Licet ferant, Apollinem sex mensibus apud Lycios, sex apud Delum vaticinari: reliqua vero oracula aliquando Idibus, nonnunquam Kalendis: nunc die oriente, nunc desinente responsa dabant; quæ a mulieribus tantum, quæ erant templi vates, vaticinantis in modum ferebantur. In quo id præcipuum fuit, ut qui oraculum consulit, breui admodum oratione, quid velit, exposcat: utque nullum Latine edatur oraculum: neque edi prius, quam ab imo dum sacrificant, tota uictima contremiscat: Nec capitis commotione satis esse, sed omnibus illam partibus quati oportere. In quo proditur memoriæ, quum infasto die Pythiam reluctantem & inuitam Alexander cogeret, illam ui coactam, Quod esset inui-
 A
 Oraculi le-
 ges.
 Apollinis va-
 ria simula-
 chra.
 cius, respondisse: quod pro omine acceptum ueridico præfagio futuræ magnitudinis præ-
 nuncium fecit. In eo quidem templo, Apollinis oraculum fuit humana effigie, in Delo Dra-
 conis, in Lycia uero Lupi. Quam urbem Python, ob interfectum Pythonem dictam com-
 perimus: nam & Pythius Apollo, & Pythia fæta, & Iudi Pythij, & ipsa uates Pythia dicta,
 & Pythicum oraculum locus. Sparthæ quoque Pythios nuncupant, qui Delphos ad con-
 sulendum oraculum mittebantur, qui publice cum Regibus cibaria habent, & vescuntur vna.
 Huc ex omni orbe praua religione incussa, qua se hominum vanitas confundeat, viri prin-
 cipali dignitate insignes frequentes consultum ibant; eaque ex omnibus vera & longe cla-
 rissima oracula habita sunt. Quare Regum populorumq; amplissimis donis muneribusque,
 & multarum urbium thesauris refertum templum fuit. Inter quos Agilnorum & Spinenfium
 non in postremis gazæ fuerunt. Quod quidem cuncta oracula antiquitate excelebat.]
 Hæc ille sola De Oraculo Delphico; quæ præter attinentia ad situm, & loci condiciones, a
 Iustino prius allata, nihil omnino faciunt ad imagines, in Schemate nostro positas, illustran-
 das. Ultimo loco producitur inspiciendus Lilius Gyraldus in vii. Syntagmate Historiæ
 Deorum, ubi legimus ipsissima: *Delphicus etiam Apollo est cognominatus: Quid. Placuit tibi
 Delphice certe. Orpheus in hymno:*

„ Antique, & Smintheus, Pythonis-occisor, Delphice Vates.

*Dictus vero a Delphis est, qui Pythius, orbis umbilicus, ut legitur in Priapeis. Hinc apud Var-
 ronem antiquus poeta:*

„ O sancte Apollo, qui umbilicum certum terræ obtines:

[Quod tamen impugnat, & exponit Varro pluribus, in lib. de Ling. Lat. & Phurnutus: sed
 & Strabo quare dictus sit Orbis umbilicus, & Pindarus, & Lactantius grammaticus in Theb. &
 Claudianus; quod pluribus in nostris Annotationum dialogis sumus executi. Delphos igitur
 Apollo, a Delphorum oraculo notissimo: quod quomodo caperit, primū scilicet a capra osten-
 sum, tū a pastoribus, demū a pythia Virgine tamdiu oracula reddita, quoad ab Echecrate vna
 violata, statutum est, ut a vetere muliere, in habitu tamen puellæ, redderentur, in tripode se-
 dente, Lege xvi. Diodori Siculi Bibliothecæ librum, qui hanc omnem historiam copiose
 describit. Delphicum vero hoc Oraculum multis thesauris donarijque refertum legimus,
 adeo ut a Barbaris, & Gallis in primis deprædatum fuerit: & sæpe etiam arsisse; & ter qui-
 dem a Thracibus concrematum, prodit Eusebius. Herodotus etiam ab Amasi Rege resti-
 tutum ait Delphici Apollinis templum, toto orbe terrarum celeberrimum. Quinquies
 extructum, ac restauratum ad sua tempora scribit Pausanias: & primum quidem ex lauri
 ramis e Thessalia deuectis in specus modum exædificatum. Secundo ab apibus ex cera &
 alarum membranulis; ex quo Pteran nuncupatum: alij, a viri nomine Ptera. Tercio æneum
 conditum aiunt; quod mirum non videri debere scribit, quum & eiusmodi alia legantur, &
 Chalcidæus Pallas. Quo consumpto, quartum ex quadrato lapide Trophonius & Agame-
 des LI. Olympiade extruxere. Quinto ab Amphycionibus instauratum, ex sacra pecu-
 nia, architecto Spintharo Corinthio; quod suo tempore Pausanias durare scripsit.] Ex
 quibus nihil additur explicationi nostri Schematis, præter laurum, quæ uidetur e culmine
 templi protendi ad latus: de consulenti baculo, pallio, facieq; in tergum versa, quibus uni-
 uersa vis huiusce Schematis innititur, ne verbum quidem. Quare partem Schematis ex-
 plicare videntur duo soli, Iustinus, atque Gyraldus ex Pausania; quorum ille rupem oracu-
 li declarat, iste laurum utcumque templi. Nos igitur singulas emblematis partes iam expli-
 cemur.

A

B

„ Vefcar.

D

De forma templi Delphici in Schemate. Cap. LXXXI.

ac diuersa traduntur, atque in primis de Oraculo Apollinis. Aiunt enim ab initio fuisse Telluris
 eam oraculorum sedem: & ab ipsa Tellure Daphnen, quæ præsideret, delectam: de Nymphis,
 quæ montem incolerent, Daphnen unam fuisse. Pierius adnotat: ^b Rotundam eadem Vesta Nu-
 ma Pompilius Romanorum Rex consecrasset fertur, quod eandem esse Terram, qua vita hominum
 sustentaretur, crediderit. Eam pilæ formam esse, ut sui simili templo Dea celeretur. Quamo-
 brem eadem ratione Delphicum oraculum, quod ab initio Telluris erat, antiquissimum tem-
 plum rotundum habuit, ut Vesta. De templi vero culmine Laurus prominens indicat præ-
 sidem Telluris oraculo Daphnen extitisse Nympham eius montis accolam. Quomodo ve-
 ro Delphicum hoc Oraculum de Tellure concesserit in Apollinem, illico deregit Pausanias
 addens: *Poesin Græci habent, quæ Eumolpia appellantur: eius autorem Musæum perhibent, An-
 tiophemi filium. In ea proditum est memoria, commune Telluri & Neptuno oraculum illud fuis-
 se: ipsam quidem Tellurem ore suo responsa dedisse: Neptunum interpretem habuisse Pyrconem.*
 Ea de re versus huiusmodi sunt:

„ Telluris cuncti sanctas cognoscite voces:

„ Et magno Pyrcon Neptuno sacra ferebat.

Neptunus deinde Telluri dicitur parte sua concessisse: illam Themidi oraculum totum dono de-
 disse: ab ea Apollinem illud accepisse, tradita Neptuno, quæ ante Træzene est, Calauræa. Cuius
 fabulæ mythologia physica sit: Oraculum initia sui ventum, & halitum mineralem de spe-
 cu promanentem habuisse; quorum ventus exhalatio frigida & sicca Tellurem & solam sui
 matrem agnoscit: halitus autem mineralis, atque metallicus ex humore ^d surgens Neptu-
 num, qui totius humoris pater ac sedes est, autorem proprium tenet. Quod autem ventus
 ex hiatu Delphicæ terræ prodiens cum impetu sibilum quendam edere potuerit; ideo Tel-
 lus ore suo responsa dedisse dicitur; nimirum præcedens halitum crassiores segnioremque,
 prodromusque vatem feminam admonens de tempore mox infecuturi mineralis halitus, quo
 suscepto mente commoueretur, & Deo plena prædiceret percontantibus euentura; quare
 Neptunus non ore suo sed per vatem halitu vaporoso suscepto dicebatur oracula daret;
 quem vatem ab ignea natura fumoso illi halitui permista, quæ multa reperitur in halitibus me-
 tallicis, Pyrconem apte nuncupauere ueteres; metalla siquidem omnia constant ex hydrar-
 giro, mercuriæ aqueo prædominante, subdominanteq; sulphure naturam igneam habente.
 Non continenter autem, sed statis diebus, ex hiatu delphicæ terræ prodire consueu-
 se uentum, & halitum uates ad oracula fundenda commouentem, ac inspirantem, apertum
 est ex his, quæ scripsit Alexander ab Alexandro ^e prius allatus, aiens ^f ex antiquorum mo-
 numentiis: *Delphicum vero templum intra urbis ambitum fuit, quod pariter non manu extru-
 ctum sed natura præcipitia munire, aditu difficili, & angusto: Quippe quem ex quinque la-
 pidibus tantum, velut mole obiecta, obstructum ferunt. In medio autem exigua planities, &
 in ea hiatus: ex quo ventus, & acer spiritus manans, mentes vatum in uacordiam vertit. Eoq;
 spiritu ex intimo specu edito, quasi Diuino afflatu Phæbas in tripode stans, mente furibunda
 statis diebus, quibus fari licet, consulentibus responsa canit. Licet ferunt Apollinem sex men-
 sibus apud Lycios, sex apud Delum vaticinari: reliqua vero oracula aliquando Idibus, nonnun-
 quam Kalendis: nunc die oriente, nunc desinente responsa dabant; quæ a mulieribus tantum,
 quæ erant templi vates, vaticinantis in modum ferebantur, & mox: In quo proditur memo-
 ria, quum infasto die Pythiam reluctantem & inuitam Alexander cogeret, illam vi coactam,
 quod esset iunctus, respondisse. Quod autem dicitur, post Neptunum, atque Tellurem, ab
 ista Themidi concessum oraculum, & a Themide tandem Apollini, totum id ordinem causa-
 rum oraculi sibi adinuicem succedentium mystice designat; etenim Themis, ut ait Festus, est
 Dea quæ præciperet hominibus id petere, quod fas est: petebant autem consulentes oracu-
 lum quod fas erat, ubi iam Pythia diuino spiritu plena fureret; post petitionem autem, in
 ore Vatis aderat Apollo fundens oraculum responsi.*

De simulachro in templo Delphico. Cap. LXXXII.

Q Vamobrem apte Schematis autor intra templi septa simulachrum posuit; nescias an
 Apollinis, an fatidicæ mulieris lyram chelinæ tenentis: Apollinem, cithara, seu
 verus

vetus lyra chelise signat; vatem feminam corpus muliebre nudum a pube superne, mamillis femineis, molle, delicatum, capite nullis redimito radijs. Verum enim vero forte dedita opera vtrumque voluit autor; neque lyra chelise puellæ fatidicæ neganda; quæ versibus oracula caneret. Id quod aperte Pausanias asseruit inquiring de Delphica vaticinatrice. *Maxima vero fuit nominis celebritate Phemonoe, ut quæ Dei interpret prima fuerit, prima etiam senarijs longioribus oracula decantaret. Bæo tamen indigna mulier Delphis hymno composito, aduenas ab Hyperboreis profectos, oraculum Apollini dedicasse tradidit, cum alios, cum Olena, qui primus vaticinatus in eo loco fuerit, primusque senarios longiores repererit. Hi sunt, quos Boeo fecit versus:*

- „ Hic posuere tibi luenes penetralia Phæbe,
  - „ Olim ab Hyperboreis Paganoque & dius Ægypticus.
- Enumeratis alijs Hyperboreis, in ipsa hymni fine Olena nominavit:*
- „ Atque Olem, primus cecinit qui oracula Phæbi,
  - „ Et veterum primus modulari carmina cæpit.

Communis tamen hominum opinio, prisca memoria auctoritatem secuta, solas agnoscit mulieres oraculorum interpretes: quæ quum carminibus canerent, ad hoc indicandum lyra vetus in Schemate posita simulachro, siue fuerit id Apollinis Pythij, siue Pythiæ mulieris in Delphico templo stantis ad oracula fundenda. Et si vero Strabo monet aliquando Pythiam e tripode vaticinam oratione soluta; subdit attamen ibi poetam extitisse, qui sermonem vatis ad numeros metricos apte redigerent: atque Pausanias ait in Phocicis, Hesiodum repulsum tulisse quod carmina sua ad lyram canere non didicisset apud Delphos. Verba vero Straboni lib. 9. Oraculum ipsum aiunt esse cauam profunde specum, aditu non admodum lato: ex ea spiritum sferri furoris diuini efficacem: supra orificium tripodem situm sublimem, quo conscenso Pythia ubi spiritum exceperit, carmine solutaque oratione sortes ab ea pronuciari: porro poetam esse quosdam fani ministros, qui prosa oratione edita in versus numerosque redigant. Inde simulachrum in templo stans Lyra donatum ab autore Schematis. Nulla vero vultur in Schemate Tripodis imago, siue gemma sculpta fuerit ista, siue significarit oraculum Delphicum ante Tripodis institutionem; quod eius maximam indicat vetustatem.

De rupe templo Delphico subiecta. Cap. LXXXIII.

SVbest autem templo rupe inaccessa, de qua pridem, ut vidimus, ita Iustinus, nobis refrenda pro Schematis vberiori dilucidatione: [Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnasso, in rupe vndique impendente: ubi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maiestatis vndique concurrentes, in eo saxo consedere. Aque ita templum ciuitatemque non muri, sed præcipitia, nec manufacta, sed naturalia præsidia defendunt: prorsus ut incertum sit, vtrum munimentum loci, an maiestas Dei plus hic admirat onis habeat. Media saxi rupe in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor & si quando accidit tubarum sonus, personantibus & resonantibus inter se rupibus, & multiplex audiri, ampliorque quam editur, resonare solet. Quæ res maiorem maiestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planities exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet. Ex quo frigidus spiritus in quodam velut vento in sublime expulsus mentes vatum in væcordiam uertit, impletosque Deo responsa consulentibus dare cogit.]

De consulentis Delphicum oraculum baculo. Cap. LXXXIV.

INter alios autem consulentes in Schemate nostro proponitur unus, triplici re singulari notabilis; prima quidem, quod ante templum atque rupem stans, ambabus manibus innititur baculo: secunda, quod illius pallium quasi vento pellitur ab anterioribus partibus in tergum: tertia mirabilior est, quod vultum non obtinet antrorsum pectori supereminentem uersus templi fores, ut reliquas corporis partes anteriores; at valde præter ordinem natu-

Explicatio
Baculi, quo
consulens in-
nititur.

lib. 15. c. 30. f.

lib. 50. hier.

naturæ faciem conuersam habet in terga, prorsus auersam a templo, vnde sibi præstolatur efflagitatum oraculum. Primam sane Baculi proprietatem, apud Valerianum in hieroglyphicis, & Suidam explicatam vtrumque legimus, vnde Pierrus, & Adagiographus. Verba Suidæ sunt Latio donata: *Laureum gesto baculum. Hoc dicere consueuerunt, quibus ab aliis insidia struuntur, quia laurus creditur esse remedium arcendorum malorum vim habens.* Adagiographus adiungit Suidæ Plinium, *qui demonstrat laurum lustrationibus adhiberi solitam. Videtur & aduersus fulmina huius vis tueri; quandoquidem arborum una non igitur fulmine. Id adeo verum credidit Caesar Tiberius, ut nunquam non gestaret capite coronam lauream, quod in ipsius vita prodidit Suetonius.* Verba Plinij de Lauro leguntur: *Eadem purificationibus adhibetur.* Valerianus ait in proposito: *REMEDIUM: Que vero de scipione laureo memorantur, significare id remedium contra pericula, & insidias, quæ a quopiam intententur, ut apud Suidam legitur, non ea tantum causa est, quod contra venena pollere Laurus creditur; sed huc faciunt ea omnia, quæ superius recensuimus, ubi tutelam, & custodiam per Laurum docuimus. Quin & Esculapij caput laurea redimitum non alia de causa dicunt, nisi quia ea arbor plurimorum sit remedium. Nuper autem asseruerat: Pro custodia vero Laurum poni, & incolumitatis esse symbolum ex Proclo didicimus, qui veteres ait Laurum tutela consecrassè, & in sacrificijs, & in locis ubicumq; vel sata, vel affixa fuerit, incolumitatem præbere. Cuius rei non ignarus Ouidius, tutela huius ergo illud de Lauro dixit:*

„ . . . . . mediamque tuebere quercum.

Quod ita mihi libet interpretari, ut ad ciuicæ coronæ sospitamentum, & tutelam statueretur: id quod ex numis quibusdam intellexi, in quibus ciuica posita est, quam duo laurei rami circumplectuntur, non ipsi in coronam deducti, sed ad osculum quodammodo adcuruati. Litera: OB CIVIS SERAATOS. Duo huiusmodi sunt apud me, in quorum uno litera circumducta, C. GALLIVS C. F. LUPERCVS. III. VIR. A. A. A. F. F. in altro, L. NEVIVS SVR-DINVS. III. VIR. A. A. A. F. F. Quid vero sibi velint elementa illa, quippe A triplex, & F geminum, si quis quaesierit, sciat id significare, Auro, Argento, Aere, Flando, Faciundo. Inueniuntur vero & in Augusti numis, & alibi. Eadem vero specie ciuicam eam fuisse crediderim, quam Augusti foribus affixam Ouidius scribit; quamuit nonnulli arbores ipsas satas putant, quia ita scriptum a poeta sit:

„ Postibus Augustis eadem fidissima custos

„ Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.

Idem sibi vult numus Argentens, in quo duo Lauri surculi cum radicibus, in quorum medio erecta est columna ionica, supra cuius capitulum carthesium est, in medio parma affixa, cum literis. S. C. Nam ab utraque Columna parte in albo singulatim litera E. X. adscripta. Altera Inscriptio est, DIVVS AVGVSTVS VESPASIANVS: quod apothecosim ipsam sapit. Sed ex his satis superque est ostensum Laurum pro custodia & tutela poni, & eorum quæ perpetuo sospitari, conservari, ac viuere volumus, signum. Accedit & illud ad sospitamentum, quod eius arboris folia fulmen non icit: eaque de causa Tiberius quum fulmina coruscationesque supra modum expanfceret, calo turbido Lauream sibi solitus est imponere, non secus ac eadem de causa Augustus ex vituli marini pelle cingulum gestare. Sapienter itaque Schematis autor accedenti ad oraculum Delphicum, vnde teter halitus homines dementans effluebat, atque iam prope templi fores stanti, baculum ex Lauro dedit in manus, quo tum inniteretur ex itinere fessus, tum maxime custodiretur, incolumisque seruaretur a noxia telluris euaporatione, congenæ fulminum exhalationi.

Vituli marini
pellis contra
fulmina cin-
gitur.

Pallij moens in terga declaratur. Cap. LXXXV.

lib. 9.

SEcunda proprietates huius oraculum Delphicum consulentis erat, pallij retrorsum impulsio depectore; quam non aliunde nobis explicare licet, nisi ex eo, quod quum vellet Autor Schematis indicare præcipua, quæ pertinent ad oraculi Delphici miram potestatem; quumque niteretur illa fere tota spiritu halituoso de cripta telluris exeunte, mentem Pythiæ commouente statim ad vaticinandum; de quo spiritu Strabo testimonium id exhibuit: *Oraculum ipsum aiunt esse cauam profunde specum, aditum non admodum lato; ex ea spi-*

ritum

ritum diuinum efferri furoris diuini efficacem. Consentire Straboni Iustinum^b nouimus as- 6 lib. 24
serentem: In hoc rupis confractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua est, atque
in ea profundum terra foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus quodam
velut vento in sublime expulsus mentes vatum in uacordiam vertit, impletosque Deo responsa
consulentibus dare cogit. Inde pariter Alexander ab Alexandro suis in Genialibus repe- 6 lib. 6. e. 12
xit. In medio autem exigua planicies, & in ea hiatus, ex quo ventus & acer spiritus manans,
mentes vatum in uacordiam vertit: eoque spiritu ex intimo specu edito, quasi diuino afflatu
Phœbas in Tripode stans, mente furibunda statis diebus, quibus fari licet, consulentibus re-
sponsa canit. Hunc igitur ventum atque spiritum, quod ob sui raritatem, tenuitatemque
materiæ visu percipi nequiret, ut ob oculos poneret Autor inspectanti Schema, pal-
lij consulentis impulsionem a vento sensibilem in terga consulentis eiusdem artificio-
sa delineauit.

Facies mira verso in tergo explicata. Cap. LXXXVI.

Proprietas autem illa tertia, monstrosa nimirum, quæ ponit viri consulentis faciem in
terga penitus & omnino versam, duas causas habere posse videtur. Altera quidem
est, quæ primo Schematis intuitu mihi venit in mentem, scilicet hominem consulentem
oraculum, ne læderetur ab halitu tetro specus dementante, faciem auertisse prorsus in
terga, puriorem aerem inspiratione trahere satagentem intra cerebrum atque præcordia.
Sed postea dum attente considero, tum eo spiritu totum aerem prope templum impleri,
nec vlla penitus oris auersione a templo posse vitari quin inspiraretur a proximis: tum illam
adeo magnam auersionem vultus a pectore non posse fieri viribus naturæ, prorsum repu-
gnantibus ad eum situm, tantamque detorsionem colli vertebris; in aliam causam mysti-
cem inclinare libuit; ut scilicet indicaretur euentuum futurorum, ab oraculo prænun-
ciatorum, prospectus ab oculis mentis consulentis in terga datis; etenim & oculi sunt in-
tellectus humani symbolum, ut ait Aristoteles, ^d cui *quemadmodum in corpore est visus,*
sic in anima est mens: & humanum tergo indicium est futuri temporis, euentuumque
futurorum; quod in Hieroglyphicis adnotauit Valerianus agens de Delphini symbolis, ^e
Sed & gibba, inquit, *suum habet significatum, ut pote qua futurorum indicium sit: ut*
apud Tranquillum aruspices Domitiani gibbam per somnium sibi accessisse visam interpre-
tati sunt. Et quoniam pars est prudentia, futura præuidere; gibberosos aiunt omnes astu-
tos esse, multaque pollere sagacitate. Verba Suetonij sunt in fine vitæ Domitiani pronun-
ciata: *Ipsam etiam Domitiaum ferunt somniasse, gibbam sibi pone cernicem auream ena-*
eam: pro certoque habuisse, beatiorum post se, latiorumque portendi statum Republicæ:
sicnt sane breui euenit, abstinentia & moderatione insequentium principum: Quin & an-
tea quoque Pierius de proposito retulerat, agens de Columba: *f ANIMORVM*
„FVTVRA FELICITAS: Sed quoniam in oracula, nusquam ego plura
„notis hieroglyphicis similia comperio, quam in diuinis nostrorum literis: ita om-
„nia sensu mystico conscripta, quæcunque Moses, quæ David, quæ Prophetæ re-
„liqui diuino afflatu spiritu protulere. Talis est argentea Columba illa, cui aurum
„in dorso, posteriorem partem versus indidit. Sgnificat quidem hoc, ut Theo-
„gi nostri interpretantur, instare a tergo aurum perpetuæ felicitatis. Nam quam
„quis quietem in humanis assequatur, quæ præ manibus sit, & ante oculos sita,
„eam per argentum, quo anteriores Columbæ istius partes bracteata sunt, acci-
„piunt. Longe autem pretiosior illam, quæ subsequitur est post obitum, per au-
„rum a tergo illitum, intelligunt: si modo, vti superius monuimus, ante noctis
„tempus ad arcam cum oleæ surculo reuertamur. Nam & apud aruspices profanos,
„feliciora tempora subsequutura indicatum est, ex aureo gibbo, quem sibi accessisse
„in tergo Domitianus Imperator, paulo ante quam interficeretur, per noctur-
„nam imaginem visus erat se videre. Sic itaque tergo, & post tergum accedentia,
futurorum indicia sunt; ideoque consulens Oraculum Delphicum in Schemate, po-
B b nitur

Auerſæ f. a
ciei nota.

d. Ethic.
cap. 6.

e lib. 29.
Gibba quid
mystice de-
notet.

Gibbosi cur
astute sint, &
sagaces.

f l. 22. hier.
Tergus indi-
cat mystice
ventura.

g Ps. 67. 14.

- nitur vertere faciem retro supra tergum, ut significaretur, eum accepto petitionum suarum responso, per oraculi dicta cernere ventura, de quibus Deum consuluit, ac si presentia sibi forent. Quod apertissimum est e sacra pagina, in qua frequenter Prophetæ loquuntur de venturis euentibus, ac si presentes illos haberent: ut significatur in Schemate nostro.
- b cap. 52.6.* Ita Isaias in persona Christi venturi, tanquam presentis prophetavit, inquit: *b Et iugiter tota die nomen meum blasphematur.* Propterea hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse, qui loquebar, ecce adsum, ubi notat Interlinearis: *per meipsum, propheta de filio venturo: & Lyranus: & iugiter tota die nomen meum blasphematur: scilicet nomen Christi, qui ab infidelibus magus & deceptor fuisse dicebatur.* Propter hoc: id est propter iniurias istas: Sciet populus meus, id est Christianus, Nomen meum, id est efficaciam nominis mei per experientiam suæ salutis, sicut vocor Iesus, id est salus, vel Saluator: in die illa, scilicet notabili famosa, quando Constantinus recepit baptismum: Quia ego ipse, qui loquebar, in humanitate assumpta discipulis meis: Ecce adsum, per saluationis effectum, & etiam in propria persona, quia Constantinus de baptismo consurgens confessus est se vidisse Iesum Christum. Et antea Isaias: *i cap. 30.27.* Ecce nomen Domini venit de longinquo: Ardens furor eius, & gravis ad portandum. Labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans. Vbi Lyranus, & Alexander Aletius aiunt hic Isaiam tanquam de presenti agere de tempore finalis Iudicii longe postea futuri. Similiter Malachias prophetavit de Ioanne Baptista, præcurso-
- K cap. 3.1.* re Domini venturo, tanquam de presente, dicens in persona Patris Filio suo: *K Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem tuam, & de Filio venturo mox dicit: Et statim veniet ad templum dominator, quem vos quaritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis: Ecce venit, dicit Dominus exercituum.* Et Zacharias de Christo venturo tanquam de presente prophetavit, inquit: *l Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: Ecce Rex tuus venit tibi iustus, & Saluator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pulum filium asina, ubi vel Rab. Sal. ait istam scripturam non posse intelligi nisi de Rege Messia venturo.* Et Salomon de Christo venturo, gentiles inuitante ad Eucharistiæ Sacramentum, *m ut communiter interpretantur orthodoxi Patres: Et insipientibus locuta est sapientia: Venite, comedite panem meum & bibite vinum, quod miscui vobis, & Ezechiel de Christo passionem subituro: n Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vinacula: & ligabunt te in eis: & non egredieris de medio eorum.* Zacharias item de fuga discipulorum in captura Christi Domini: *o Percute pastorem, & dispergentur oves.* Autor libri Sapientiæ similiter de Christo venturo tanquam de presente, sub Iudæorum personis ait: *p [Circumueniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Factus est nobis in translationem cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alijs vita illius, & immutata sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo: & abstinet se a vijs nostris tanquam ab immundicijs, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manu contrariorum. Contumelia & tormentis interrogemus eum, ut sciamus reuerentiam eius, & probemus potentiam illius. Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.]* Quæ singula de Christi Domini persecutione passioneque a Iudæis enarrantur in Euangelio. Et Dauid *q in persona Christi venturi, qui talia dicturus erat in Cruce: r Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? Et Micheas s de Christi morte, descensu ad inferos, & resurrectione loquens ad gentem Hebræam, quæ Dominum ad mortem deductura erat sibi contrarium, ac exosum: Ne lateris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam, quum sedero in tenebris.* Et Isaias item de Christo post passionem, & resurrectionem in cælum ascensuro, cum signis passionis: *t Quis est iste, qui ascendit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Psalmista pariter iterum de Christo post Ascensionem Cælos ingrediente: u Attollite portas principes vestras, & eleuamini porte aternales, & introibit Rex gloria. Et Daniel de Christo ascensuro, & ingresuro in cælum, atque suscepturo gloriam & honorem a Patre in sua huma-*
- A*
- B*
- C*
- D*

- A** humanitate, in qua cum potestate venturus est in fine mundi ad iudicandum omnes gentes : * *Aspiciebam ergo in visione noctis : & ecce cum nubibus cali quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit; & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus & linguae ipsi servient &c. Et, vere tu Deus absconditus, Deus Israel Salvator, ait Isaias* prophetans de Christo venturo; quod omnes Doctores orthodoxi communiter interpretantur de Christo Deo sub speciebus panis & vini, in augustissimo Eucharistiae Sacramento, multo posterius instituendo. Ne multa congeram alia Sacrae scripturae loca, in quibus passim Prophetæ de rebus venturis a Deo sibi reuelatis eloquuntur tanquam de præsentibus, quas ipsi videant: frequentissima namque leguntur in sacris literis huiusmodi prophetarum oracula. Quorum ea ratio est, quia Prophetæ loquuntur non nisi verba, quæ Deus in ore ipsorum ponit, & Deus ipse sit, qui per eorum vocem loquitur: Deus autem in æternitatis momento stabili cuncta sibi præsentia cernit, quorum nobis alia præterita sunt, alia futura. Deus autem ore prophetarum loquens de rebus, quæ nobis futuræ sunt, & sibi præsentia, vaticinari facit eos de rebus futuris ac si præsentia illis essent; quæ siquidem hominibus in tempore futura sunt, Deo in æternitatis momento stabili præsentia sunt; & quando illa reuelat Prophetis, & per eorum oracula mortalibus ipsos consulentibus, utrisque futura demonstrat tanquam præsentia. Quod indicare mystice volens nostri Schematis autor, aptissime fecit hominem, qui consulit oraculum Delphicum de rebus sibi euenturis, vultum & oculos proprios in tergum vertere, nimirum ad inspicienda tanquam præsentia, quæcunque sibi sunt euentura.
- B**
- C**

cap. 7. 13. 14.

cap. 45. 15.

Deo cur sint cuncta præsentia.

*Mundi Systema, partesque vniuersum integrantes explicantur.**Schema XVI. Gemma.*

*Explicatio nostra de Mundi Systemate partibusque integralibus proponitur:
primumque Zodiaci declaratur imago pro toto Cælo.*

Cap. LXXXVII.

Tenebricosa proculdubio fuit insigni viro Schematis huius, & omnino latens intelli-
gentia; cui dilucidanda ne verbum quidem impendit. Profecto cælestia signa pro-
ponuntur fere cuncta, præter Mineruam, atque Neptunum, quæ locum in cælo non habent
apud Astronomos; vnde tota nascitur obscuritas Emblematis; ad quam tollendam subiit in
animus sententia fere Pythagoræorum de Mundi systemate; quos ait Aristoteles "asseruisse
se Terram esse Carcerem Jouis, mediumque Vniuersi maxime custodiendum, tanquam
omnium Mundi corporum principalissimum. Porro quinque sunt in Schemate præcipua;
seorsim a nobis explicanda, Zodiacus duodecim signis distinctus, omnia complectens intra
sui ambitum: Iupiter in medio: Neptunus in imo: Mercurius a dextra Jouis: & Pallas a læ-
ua. Sane Zodiacus mihi totam cælestem regionem designat, quæ complectitur vndique in-
tra se mundum vniuersum elementarem: etenim Zodiacus Astronomis ^b primum sui situm
obtinere in primo mobili, sphaeras inferiores omnes continente; duodecim signis distinctus;
in quibus quidem signis non solum contineri dicuntur ab Astronomis planetarum sidera, quæ
semper terere videntur in cælo circum illum obliquum; sed etiam quælibet astra, duode-
quin-

Zodiaci lo-
cus in primo
mobili.
^b Clau. in
Sacrob. c. 1.

quingenta caelestium imaginum, vel prope polos existentia; siquidem a polis mundi circuli ducti, qui uniuscuiusque signorum Zodiaci terminos secant, uniuersum sphaera mundialis corpus in duodecim partes aequales diuidunt: veluti si peponem quis, ait Sacrobustus, in duodecim partes aquas diffecaret. Et quidquid inter duos huiusmodi semicirculos, ut ita nunc vocem, ab uno polo ad eorum alterum continetur, eius signi regio esse dicitur, quicquid in medio contineretur. Inde stella quauis extra Zodiaci spatia quantumlibet procul sita, in Ariete, vel Tauro vel Geminis esse perhibetur, vel alio quouis duodecim signorum Zodiaci, descriptorum in Schemate. Quare per vnus Zodiaci figuram aptissime Schematis autor Ætheream regionem omnem, hoc est mundum caelestem eundem orbibus superelementarijs, tam anastris, quam stellatis coagmentatum, representare potuit astronomice. Ceteræ vero quatuor illæ figuræ Deorum gentilium, intra Zodiaci totius ambitum inclusæ signare mihi videntur elementa quatuor, intra cæli fornicem constituentia mundum elementarem. Quos quidem duos mundos ita distinxit, ut alibi, sic in Meteorologia Philosophus inquit: ^a Quoniam enim determinatum est prius a nobis, unum quidem principium corporum, ex quibus constat circulariter latorum corporum natura: alia autem quatuor corpora, propter quatuor principia, quorum duplicem esse dicimus motum, hunc quidem a medio, illum autem ad medium: quatuor autem existentibus his, igne, aere, & aqua, & terra: omnibus his supereminens esse ignem: substantiam autem, terram: duo autem, quæ ad ipsa his proportionaliter se habent: aer enim igni est propinquior quam alia: aqua autem terræ. Qui itaq; circa terram est totus mundus, ex his constat corporibus, de quo accidentes passionis dicimus esse sumendum. Est autem ex necessitate continuus quodammodo iste superioribus latioribus, ut omnis ipsius virtus inde gubernetur, & alibi prius etiam Aristoteles a caelesti corpore toto contradistinguens regionem elementarem, illi dedit attributum vnus corporeæ substantiæ, sed huic multiplicis consistentiæ rationem assignauit, inquit, tum: ^a Ex his igitur manifestum est, quod esse nata est quædam substantia corporis alia, præter eas, quæ hic sunt consistentias, diuinior, ac prior his omnibus: tum paulo post: ^f Quapropter ex omnibus his aliquis ratiocinando crediderit, quod est aliquod præter corpora quæ hic, & circa nos sunt, alterum separatam, tanto honorabiliorem habens naturam, quanto quidem plus distat ab ijs, quæ hic sunt. Sapienter itaque Schematis autor uniuersum cælum, ex omnibus ætheris orbibus coagmentatum, representauit vnico Zodiario: mundum autem elementarem quatuor Deorum gentilium figuris.

^a Sacrobosco
ut omnis cæ-
li portio re-
digatur ad
signa Zodia-
ci.

^a lib. 1. su. 1.
cap. 2.

^a 1. cæl. 1. 12
^f tex. 16.

Iouis figura ut sit aptum terræ hieroglyphicum. Cap. LXXXVIII.

Et sane terram in medio tum cæli totius, tum elementorum positam, secutus Pythagoricorum sententiam, qui dicebant Terram esse carcerem Iouis, indicauit autor in Schemate per simulachrum Iouis, aquilam ante se habentis, & manu dextera sceptrum. Aristoteles quidem huiusmodi Pythagoricorum sententiam referens ait: ⁸ Multis autem, & alijs ^{2. cæl. 1. 74.} videbitur non oportere terræ medijs regionem assignare, fidem non ex ijs, quæ apparent, considerantibus: sed potius ex rationibus. Honorabilissimo enim putant conuenire, honorabilissimam competere regionem esse autem ignem terræ quidem honorabiliorem; terminum autem medijs ipsis; extremum autem, & medium terminum esse; quare, ex his ratiocinantes, ipsam non putant in medio sphaeræ iacere, sed magis ignem. Amplius autem Pythagoræ quidem, propterea quod maxime conuenit id seruari quod est principalissimum ipsius uniuersi; medium autem esse tale (quem Iouis carcerem nominant) hanc habere regionem ignem. Tanquam medium simpliciter diceretur & magnitudinis medium & rei medium esset, atq; natura: quamuis quem admodum in animalibus non idem est animalis & corporis medium, sic existimandum est magis & circa totum cælum. Propter hanc igitur causam nihil eos oportet turbare circa uniuersum, neque adducere carcerem ad centrum: sed illud querere medium ipsum quale quidem est, ubi natura aptum est esse. Illud enim medium principium est & honorabile: loci autem medium assimilatur extremo magis quam principio; quod enim determinatum est, medium est; quod vero determinat, finis est: Honorabilius autem est continens, & finis, quam finitum; hoc enim materia est: illud autem substantia constitutionis est. Ex quibus nobis ampla suppetit occasio tum conciliandi Pythagoricos cum Aristotele: tum explicandi Schema nostrum intimius.

Mediū aliud
magnitudi-
nis, aliud rei
sint natura.

Quum

l. de mund.
c. 2. & 7.
i. cæl. t. 1. &
seq.

κ de mund.
cap. 2.
l. cæl. t. 97.
Mundus ut
physica con-
stat e corpo-
ribus mobi-
libus.

Mundus ut
a Deo guber-
natus politi-
ce.
m de mund.
cap. 2.
n cap. 7.

o 12. Meta.
t. 52. & seq.

p 13. Meta.
t. ult. f.

q 2. cæl t. 37
& 34.

Quum enim Mundus, vel ex Aristotele, ^b bifariam considerari possit a nobis, tum ut corpus naturale, ^c constans omnibus corporibus physice mobilibus ad sua loca, & in eis naturaliter quiescentibus: tum ut corpus a summo Deo tamquam optimo principe rerum omnium bene gubernatum; quam distinctionem habemus ab Aristotele, perspicuis verbis asseuerante, primum quidem: ^k [Mundus est compages e cælo terraque coagmentata, atque ex ijs naturis, quæ inter ea continentur, & ^l Tripliciter igitur quum dicatur cælum, totum ab extrema contentum circumlacione necesse est ex omni constare naturali & sensibili corpore: propterea quod neque vllum est extra cælum corpus, neque contingit esse. Si enim est extra extremam circumlacionem corpus naturale, necesse est ipsum aut simplicium esse corporum, aut compositorum: & aut secundum naturam, aut præternaturam se se habere. Simplicium igitur nullum utique erit; quod enim circulariter fertur, ostensum est quod nõ potest permutare suum ipsius locum. At vero neque id, quod a medio, esse potest; neque quod substat; secundum enim naturam non utique erunt; alia enim ipsorum sunt propria loca. Præter autem naturam si sunt, alij cuidam erunt secundum naturam, qui extra est, locus; cum enim, qui huic præternaturam est, necessarium est alij esse secundum naturam; sed non est aliud corpus præter hæc. Non ergo est possibile vllum simplicium corporum extra cælum esse. Si autem non simplicium, neque mistorum; necesse est enim & simplicia esse, misto existente.] Quibus aperte patet, Aristoteli mundum physice consideratum constare totum ex cælo, & elementis quatuor, naturaliter moueri natis ad sua loca, & ibi quiescentibus. De Mundo vero spectato, quatenus a summo Deo, tamquam a iusto principe recte gubernatur, habemus eiusdem Aristotelis aperta testimonia; primum quidem ubi dicit: ^m [Dicitur etiam aliter mundus, ordo & digestio vniuersorum, quæ a Deo, & per Deum asseruatur, & ⁿ infra: ⁿ Ut vero summatim iam loquamur, quod in naui gubernator est, quod in choro præcentor, quod denique lex in ciuitate, & dux in exercitu, hoc Deus in mundo. Nisi si hætenus interest, quod labor & motus multiplex illos exercet, & curæ angunt variæ; quum huic elaborata succedant omnia, omnis molestiæ expertia, citraque corporis infirmitatem; quippe cui in loco stabili, immotoque collocato, omnia mouere, & circumagere pro arbitrio liceat, quo libitum est cunque, & quomodo libitum est: Id autem ratione simili facit ille, atq; lex ciuilis; quæ immobilis ipsa existens in videnti animis, regit omnia ad rempublicam pertinentia. ^o Dein alibi: ^o Perscrutandum autem hoc, quonam modo natura Vniuersi habeat ipsum bonum, & ipsum optimum: vtrum ut separatam quiddam, & ipsum, an per se, an ipso ordine. An utroque modo, quemadmodum exercitus: etenim bene esse eius in ordine, & dux ipse est, ac magis ipse; non enim ipse propter ordinem, verum ordo propter ipsum est. Cuncta autem coordinata quodam modo sunt; verum non similiter, & natantia, & volatilia, & plantæ: nec ita se habent, ut sit vllum aliud ad alterum, sed sunt ad quippiam: ad vnum namque coordinata sunt omnia. Verum quemadmodum in domo liberis quidem minime licet quodcunque facere, sed ea omnia, aut plurima, quæ ordinata sunt: mancipijs vero, & bestiis parum quod ad commune conferat, sed ut plurimum quodcunque contingit (tale nanque principium cuiusque eorum natura est.) Dico autem partformiter quod necesse est omnia in discrimen venire, & alia ita sunt, quibus omnia communicant ad Vniuersum, ac tandem: ^p Qui vero dicunt mathematicum numerum primum, & ita semper aliam attiguam substantiam, ac alia cuiusque principia, in conspirantem Vniuersi substantiam faciunt (nihil enim altera alteri confert, siue sit, siue non sit) & principia multa. At entia nolunt male gubernari: nõ est bonum pluralitas principatum: vnus ergo princeps.] Igitur aperte constat ex Aristotele, mundum tum pyysice considerari posse, quatenus est corpus ex omni sensibili substantia constitutum, naturaliter ad sua loca contendente, ac in ijs physice manente: tum politice spectari, valere, quatenus est rerum omnium ordinata congeries, a summo Deo bene gubernata, & conseruata. Dum Aristoteles, negat ignem esse in medio vniuersæ magnitudinis, at ponit ipsum in medio naturæ sub cælo, & supra tria elementa grauitatis participia, considerat mundum physice, in ordine ad motum & quietem naturalem corporum, ex quibus coagmentatur: Dum vero Pythagorici ponunt ignem in medio mundi ac in vniuersæ magnitudinis centro, considerant mundum ut optime gubernatum a summo Deo, qui iustus vindex omnium scelerum, in centro mundi tartareo tanquam in Carcere

cere suo punit vlticibus flammis improborum omnium culpas: quod & Aristoteles Pythagoreos alleuerare dicit: *An ne ergo si esse contingit, & fieri contingit? quemadmodum si tonat, quum extinguitur ignis, necesse est stridere & strepere, ut Pythagoræ dicunt, minarum gratia q̄s, qui sunt in tartaro, ut timeant.* Tartarum autem in terræ profundo centro ponunt omnes. Hanc vtramque veritatem secutus, & indicaturus apte Schematis autor, huiusmodi systema constituit, in quo mirifice hieroglyphica duo posuit vtrumque scorsum ignem signantia; primumque delitescentem, ac ardentem iugiter intra terræ viscera, torquentem ibi fontes velut in Diuino carcere contentos, per figuram Iouis, Aquila signati (nisi enim aquila fuisset apposita, non potuisset intelligi cuius imago esset, Iouis ne an alterius) manu sceptrum tenentis, virgamque rectam, suæ Iustitiæ symbolum, qua punit impios in terræ barathro; siquidem in terræ penetralibus Deus operatur vt iudex igne iuste puniens omnia scelera prauorum; quam rectam diuinæ Iustitiæ virgam ita pulchre nobis ob oculos ponit Aristoteles inquiens: *Enimvero Deus (ut est vetusto verbo proditum) principium, & finem, & media rerum omnium tenens, recta q̄ linea incedens, operatur ille quidem secundum naturam, e vestigio comitem habens iustitiæ presidem, quam diuini nominauerunt, diuinæ legis vindicem, simul vt quicquam sanctionum eius pratermissum est.* De igne vero, quo diuina Iustitia cruciat intra terræ barathrum fontes, non solum Sacra scriptura loquitur, sed etiam profana gentilitas: in illa quidem legitur: *Quum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis tuæ, (iudicaturus omnes: & mox) Tunc dicet & his, qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in Ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.* Et reuera Iupiter in Schemate pingitur sedens in maiestate cum scepro regali. In hac autem legit Boccacius agens de genealogia Deorum: *Arbitrati sunt quidem veteres circa terræ centrum locum esse concauum, & in eodem fontium animas pœnis affligi: vt satis in descensu Aeneæ ad inferos ostendit Virgilius. Hunc Tartarum dici volunt. ibique ponunt fluium ignis phlegetonta dictum, quem sic idem Boccacius * ardentem interpretatur; & Marsilius Ficinus in Phædonem Platonit ait: Platonit hic, & in Republica significat premia virtutum, & supplicia vitiorum ad alteram vitam potissimum pertinere. Acheron igitur sub terra flumen locus est purgatorius, atq̄ ad curam pertinet & mororem: respondet quoque acri, parti q̄ mundi meridiana. Phlegeton igni respondet, atq̄ orienti, vimque puniendi continet per calorem: & ira, cupiditatisque feruorem punit. Verba Platonis in Phædone de Anima tractantis, ea sunt in proposito: Item perpetuorum fluminum sub terra incredibiles magnitudines aquarum, tum calidarum, tum etiam frigidarum, plurimumque ignem, & ignis ingentes amnes, & mox: Tertijs vero fluius horum medius duorum interfluit. Nec admodum longe progressus in locum cadit vastum multo igne flagrantem, efficit q̄ paludem nostro mari maiorem, aqua lutoque feruentem. Hinc vero turbidus luteusq̄ circumfluit, terraque circumdata, & alibi, & ad extrema paludis Acherusia peruenit, nec tamen illius atque miscetur, sed sub terra sæpius reuolutus absorptusque defluit infra tartarum. Hunc fluium Pyriphlegetontem nominant, & mox: Quum vero hæc ita natura disposita sint, quando in eum locum defuncti peruenerint, quo Demon vnumquemque perducit primo illic iudicantur, & qui honeste sancteque, & qui aliter vixerint. Itaque quicumque in vita quodammodo tenuisse medium quoddam comperiuntur, ad Acherontem profecti vehicalis, que unicuique adsunt, in paludem perueniunt Acherusiam, ibique habitant, purganturque pœnas dantes iniuriarum: & quum purificati sunt, absoluantur, rursusque pro merito singuli beneficiorum premia reportant. Qui vero ob scelerum magnitudinem insanabiles esse videntur, qui videlicet sacrilegia multa & magna, vel cades iniquas, vel alia horum similia perpetraverint, hos omnes conueniens fors mergit in Tartarum, vnde nunquam egrediuntur. Horum doctrinam secutus nostri Schematis autor, animaduertens Deum quidem esse per essentiam, præsentiam, atque potentiam vbique; dicente vel Aristotele, *Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso est Deus, & vicissim cuncta in illo; mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine: Nihilominus iuxta varias habitudines ad humanum genus consideratus Deus, recte modo ponitur in cælo sedem habere, modo tertam incolere, profundamque telluris abyssum. Namque Deus vt bonus, a quo cuncta mortalibus bona proueniunt; aptissime ponitur in cælo; quocirca sibi postulantes homines aliquod a summo Deo beneficium,**

2. post. an.
t. 54.

de mund.
cap. 7. f.

Matth. 25.
31. 41.

lib. 1. C. 11.

cap. 14. &
lib. 3. C. 16.

Plato posuit
Purgatorium
animarum.

Et inferni pœnas
aeternas.

7. Eud.
cap. 18.

oran.

orantes attollunt ad cælum & oculos & manus tam barbari, quam fideles; nam & Aposto-
 lus ait: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est, descendens a Patre lu-*
 minum, & Dominus edocens discipulos petere sibi gratias a Deo dixit: *Orantes autem, nolite*
multum loqui, sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo
assimilari eis: scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Sic ergo vos
orabitis: Pater noster, qui es in cælis &c. Deus autem ut iustus iudex impiorum crimina pu-
 niens, maxime ponitur ultor scelerum in inferno per ignem; quod & in Psalmis habemus de
 peccatore dicente: *Quo ibo a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cælum,*
tu illic es: si descendero in infernum, ades. Ad hunc sensum respiciens Autor nostri Sche-
 matis, elementa mystice signans intra cæli fornicem, in medio Terram indicavit imagine
 Iouis, dextera manu sceptrum tenentis, velut Iudicis in terræ profundo iustitiam suam in
 fontes exercentis, per administratos spiritus igne potissimum ultore malos affligentis.

Pallas nuda ut signet Ignis Elementum. Cap. LXXXIX.

A Læua Iouis nuda Pallas, hastam manu gerens, & in capite galeam, aspicitur stare; quæ
 nobis ignis elementum naturale hieroglyphice designat; nusquam enim alibi nuda
 Pallas apud antiquitatis monumenta visitur; neque decet virginem castam atque pudicam
 prostare nudam, verendasque corporis partes ostendere præsentibus. Ceterum hic Pallas
 ignis elementum indicat, quod nullum patitur circa se vestimentum, omnia penitus absu-
 mens, quæcumque sibi proxima tangenda ponuntur. Probe quoque Pallas ignem refert
 virginitate, sterilitateque sua; quoniam ignis ille supernus nihil patitur admisceri sibi, steri-
 lisque prorsus est in sua regione; quod & Aristoteles testatur, cui *Ignis nullum animal*
generat. Quin & Ovidius id ipsum confirmat, inquit:

„ Nec tu aliud Vestam, quam puram intellige flammam:
 „ Nataque de flamma corpora nulla vides.

Plinio quoque dicitur: *Ignis contrarium generationi elementum.* Et Plutarchus in Numa
 scriptum reliquit: *Insuper Virginum Vestalium custos erat: quarum item consecrationem,*
& perpetui ignis, quem asseruant hæc, curam, & religionem assignant Numæ: siue puram & in-
corruptam ignis naturam integris & impollutis crediderit corporibus; siue infecundam & ste-
rilem aggregauerit Virginitati. Hanc utramque ob causam Schematis autor Ignis elemen-
 tum indicare potuit per Palladem, quæ Virgo, & sterilis ab antiquis ponebatur. Verum &
 galea caput eius contegens indicat, ignis elementum supremam sui partem contactam habe-
 re cælesti substantia, qua undique munitur insuperabili; nam eo nunquam ferri queunt igni
 contraria, quæ supremam partem ignei elementi lædere labefactareue valeant. Denique
 lancea cuspidis acutæ posita in manu Palladis istius nudæ, signat ignis vim apprime pena-
 trantem, & a longe quoque per intermedia concallescere, & ignita ferientem. Ut hoc Mi-
 neruæ signum nudum, galeatum, & hastatum aptissimum sit in Schemate symbolum Ignis
 elementi.

De Mercurij signo Elementum aeris representante. Cap. XC.

S Ed & in Aeris elemento duo, vel tria sunt, quibus illius hieroglyphicum apte fingitur in
 Schemate Mercurius cum suo caduceo positus a dextro latere Iouis: Primum quidem
 est, quod Aer est volatiliū locus, ut aqua natatiliū, & tetra reptiliū animantium: Mer-
 curius autem volatilis fingitur per aerem Deorum nuncius, cui propterea talaria pedibus
 adaptantur, & pileo pinnae; licet hæc instrumenta volatus in effigie Mercurio non habeantur,
 eo quod ob huiusmodi causam Autor Schematis ipsum non posuit Aeris apertum hie-
 roglyphicum. Alia vero proprietas Aeris est, ut motu pulsuque suo sonum constituat, vo-
 cem, atque sermonem, quæ duo sunt proprie soni species. Qua de re seriam, & euidentem
 habemus Aristotelis doctrinam, asserentis: *Fit autem secundum actum sonus semper ali-*
cuius, ad aliquid, & in aliquo; percussio enim est, quæ facit. Vnde & impossibile est, quum sit
unum, fieri sonum; aliud enim est, quod verberat, & quod verberatur; quare sonans ad aliquid
sonat;

A sonat; ictus autem non fit sine latione. Sicut autem diximus, non quorumlibet ictus sonus est; nullum enim faciunt sonum laeae, & si percutiantur; sed as, & quaecumque laeua, & concava sunt; as quidem, quoniam laeua est: concava autem reflexione faciunt multos ictus post primum, non potente exire, quod motum est. Amplius auditus in aere, & in aqua, sed minus. Non est autem soni dominus aer, neque aqua; sed oportet solidorum percussione fieri ad inuicem, & ad aerem; hoc autem fit, quum permanet percussus aer, & non dissipatur. Vnde, si velociter & fortiter percutiatur, sonat; oportet enim ut motus ferientis anticipet fracturam aeris, sicut si acervum, aut cumulum arena percutiat aliquis latum velociter. Echo autem fit, quando ab aere, uno fa- Echo ut fiat.
cto propter vas quod terminavit, & prohibuit frangi, iterum aer repellitur, quemadmodum sphaera, & mox: Vacuum autem recte dicitur audiendi dominus; videtur enim esse vacuum Aer; hic autem est faciens audire, quum motus continuus, & unus. Sed propterea quod fragilis est, non sonat, nisi laeua sit, quod percutitur; tunc autem unus fit stimulus, propter planum; unum enim est laeua planum. Sonatum igitur est, quod motuum est unius aeris continuitate usque ad auditum. Auditus autem connaturalis est aeri; propterea autem quod in aere est, moto exteriori, qui intra est mouetur. Vnde non undique audit animal, neque quocumque transsit aer; non enim ubique habet aerem quod moueri debet secundum partem, animatumque est, sicut pupilla humidum. Per se igitur insonus est aer, propterea quod facile dissipabilis est. Quum vero prohibetur dissipari, huius motus sonus est. Hanc profecto soni generationem, ex percussione duorum corporum solidorum in aere, apertissime signat Mercurij Caduceus. Is veteribus dicitur Virga, qua Mercurius duos litigantes adinuicem serpentes percutiens, masculum & feminam, in concordiam iunxit; ut ait Hyginus: Porro virga soli- lib. 2.
dum corpus est percussor: angues corpora solida sunt item, sed percussa: serpentum sibilus est sonus ex illorum litigantium ore proueniens; Masculus autem & femina litigantes Caduceus ut sit hieroglyphicum soni
angues in caduceo ponuntur, quia soni differentiae duae sunt inter se contrariae, grauis & acutus; per masculum enim sonus grauis editur, per feminam acutus, etiam in humano genere; quas differentias in sono determinat Aristoteles aiens: Differentia autem sonan- c. 2. de. an.
tium in sono secundum actum ostenduntur; sicut enim non videntur colores sine lumine: sic neque sine sono acutum, & graue. Sibilus autem serpentium vox est soni species, aerque t. 86.
motus ab animalis parte viuentis; sicuti scribit mox Aristoteles addeas: Vox autem sonus d. tex. 37. & seqq.
C quidem est animati; inanimatum enim nullum vocem edit; sed secundum similitudinem dicuntur vocem edere, ut tibia, lyra, & quaecumque alia inanimatorum extensionem habent, & melos, & locutionem; videntur enim, quia & vox hac habet. Non autem omnia vocem habent animalia; quod illico monet Aristoteles: cui Multa autem animalium vocem non habent, ut & quae sunt sine sanguine, & sanguinem habentium pisces: & hoc rationabiliter; siquidem sonus Aeris motus. Sed qui dicuntur vocem edere, ut qui in Acheloo sunt pisces, sonant branchijs, aut quodam alio huiusmodi. Vox autem sonus animalis est, & non quolibet parte. Sed, quoniam omne sonat verberante aliquo, & aliquid, & in aliquo; hoc autem est aer; rationabiliter utique vocem edent hac sola, quaecumque suscipiunt Aerem. Iam enim eo, quod respiratur, vititur natura ad duo opera, sicut lingua ad gustum, & locutionem: quorum gustus quidem necessarius est; interpretatio autem, ut bene sit: sic & spiritus (aere scilicet inspirato) & ad calorem interiorem, tanquam necessarium (causa autem in alijs dicta est) & ad vocem, ut bene sit. Instrumentum autem respirationi guttur: cuius autem causa hac pars est, pulmo; hac enim particula plus habet caloris pedestria alijs. Indiget autem respiratione & qui circa cor locus primus: unde necesse est intro respiratum ingredi aerem. Quo nomine Mercurij Caduceus Aeris hieroglyphicum est, quia facundiae, vocis, & orationis est symbolum, ut aperte docuit Valerianus; Itaque Caduceus quatenus est facundiae, ac lib. 1. s. hier.
eloquij tessera, vocisque, discordes animos ad pacem concordantis; quum vocis materia sit Aer, Aeris hieroglyphicum aptissimum est in Schemate. Cuius nihilominus, at euidenti-
us est symbolum ipse Mercurius, qui pro sermone passim accipitur; etenim Plato sic inquit in suo Cratylo: Inuestigemus itaque quid Hermetis, id est Mercurij nomen significet, ut si quid veri hic loquitur, videamus. Hermes, id est Mercurius ad sermonem pertinere videtur, quatenus Hermineus est, hoc est interpret & nuncius, furtiuus in loquendo seductor, ac
C c
vehe-

vehemens concionator: Totum id circa sermonem versatur. Profecto, quemadmodum...
rioribus diximus, Herin, sermonis usus. Sæpenumero de hoc Homerus ait, Emesato, id est ma-
chinatus est. Ex utrisque igitur nomen huius dei componitur, tum ex eo, quod est: tum ex eo,
quod machinari & excogitare dicenda, perinde ac si nominis autor nobis præciperet. Par est,
o viri, ut deum illum, qui Herin-Emesato, id est loqui machinatus est, Hiremen Vocetis. Nos
autem arbitrati sic elegantius eloqui Hermen vocamus. Ab isto fonte Platonis hauserunt
omnes Mercurium esse hieroglyphicum sermonis, Pierius, & Gyraldus, & Ficinus, & alij;
cui propterea linguam consecratam volunt, quæ præcipuum vocis est instrumentum, atque
sermonis, ut ait Aristoteles, cum famulatio gutturis, palati, & dentium, labiorumque; vn-
de colligit: Quare percussio respirati aeris ab anima, quæ est in his partibus, vox est; quæ
materies est immediata, proximaque sermonis, qui est vox articulata. Quapropter ex his
apparet eidentissime, per Mercurium in Vniuersi systemate significari decenter ab autore
Schematis elementum Aeris.

lib. 34. hier.
Synt. 9.
in arg.
Cratyl.
de anim.
t. 88. 89. 90.

De Neptuno representante totum elementum Aqua. Cap. XCI.

Neptunus etsi peculiari quadam ratione vulgo signet Oceanum, atque maris aquam; at-
tamen absolute totum aquarum omnium elementum apud antiquos Neptunum indi-
casse, notauit apte Natalis in sua Mythologia: cuius ea ratio proponitur, quia de mari
cuncta flumina nascuntur, & paludes, in quod se se semper exonerant; ut ait Salomon: Om-
nia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt, flumina reuertun-
tur, ut iterum fluant. Quem locum interpretatur ordinaria Glossa: Dicunt philosophi
aquas dulces, quæ mari influunt, vel ardente Sole consumi, vel salsuginis maris esse pabula.
Sed Ecclesiastes noster: Conditor aquarum dicit eas per occultas terræ venas ad capita fontium
regredi, & de matrice abyssu in sua semper ebullire principia. Lyranus duas rationes affert,
asserens: Omnia flumina intrant in mare quia etsi aliqua flumina aliquando absorbentur a
terra, alibi tamen exeunt, & usque ad mare currunt. Et mare non redundat, exeundo propter
hoc ripas suas: cuius causa subditur, quum dicitur: Ad locum unde exeunt, flumina reuer-
tuntur, scilicet de mari. Quæ quidem reuersio dupliciter intelligitur. Vno modo, quia per
vias subterraneas de mari fluunt aquæ ad loca remota, & motu naturali possunt tantum ascen-
dere, quanta est altitudo superficiem maris, & adhuc plus; quia transundo sic per terram effi-
ciuntur dulces per talem colationem, & per consequens leniores quam aquæ maris salæ; & sic
erumpunt in fontes & flumina in loco altiori, quam sit superficies maris. Alio modo per influ-
entiam Solis & stellarum eleuantur vapores humidi a mari, & condensantur in nubes, quæ per
ventos deferuntur longe super aridam, & tandem resoluuntur in pluuias, ex quibus augmen-
tantur flumina ad mare currentia. Quarum causarum primam utcumque mutuatus esse vi-
detur a Platone, secundam ab ipsomet Aristotele Lyranus; etenim Plato sic in Phædone
scribit: Vnus aliquis ex terra habitibus est profecto quammaximus, perque vniuersam ter-
ram traiectus & patens, de quo Homerus;

Aqua ut na-
turaliter ad
montium cul-
men ascendit.

Platonis sic
terra Bara-
thrum.

„ Longe nimis barathrum stat sub tellure profundum.

[Quod & ipse alibi, & multi poetarum Tartarum appellant. In hoc utique receptaculum
omnia confluunt flumina, atque inde rursus effluunt. Talia vero sunt singula, per quales labun-
tur terras. Quod autem hinc effluant omnia, rursusque resiliant, hæc est causa, quod hic humor
nec fundamentum habet, nec firmamentum. Itaque eleuatur, & rursus deorsumque redun-
dat. Idemque facit aer & spiritus, qui circa ipsum versatur. Sequitur enim ipsum, & quando
ad superiora terræ, & quando ad hæc nostra perlabitur. Et quemadmodum in respiratione
flatus continue expirat atque respirat, sic & ibi spiritus vna cum humore elatus vehementes
quosdam ventos & incredibiles commouet, siue influat, siue effluat. Quapropter cum aqua
in locum inferiorem delabitur per meatus terræ iuxta eiusmodi riuos infuit, passimque per eos
exundat, & implet velut hi qui hauriunt. Quum vero illinc huc erumpit, hæc quoque, iterum
loca complet. Plena vero quum sint, per riuos terræque meatus exuberat. Et quum humores
singuli illuc profluxerint, quo quisque profluit oportunius, maria, lacus, flumina, fontes efficiunt.

Cur ex om-
nibus fluijs
cum aqua
vento pro-
deat.

Proin-

A Proinde rursus hinc relabentes per terram, partim quidem per longiores pluresque anfractus, partim vero per pauciores atque breuiore, rursus in Tartarum confluunt: alij certe multo profundius quam hausti fuerint, alij vero paulo; omnes autem inferius influunt, quam effluerint: & alij per contrariam partem elabuntur quam elapsi fuerint, alij vero per partem eandem. Ac quidam passim circumfluentes aut semel, aut saepius, spirasque circa orbem terrarum instar anguium replicantes, quantum fieri potest infra relapsi iterum commiscuntur. Licet autem vtrinque ad medium vsque defluere: ultra vero nequaquam; vberior enim prolapsus vtrinque foret ascensus. Proinde sunt & alia multa & magna variaque fluentia, sed praecipua quatuor. Quorum quidem maximum atque extremum, terram circumdans Ocennus appellatur. E contraria vero huius regione fluit Acheron: qui per deserta alia loca, atque subterranea, in paludem defluit Acherusiam, &c.] Quibus Plato nicitur illustrare dictum Ecclesiastis. In quam sententiam Isidorus in Originibus, ^{lib. 14. c. 20} [Abyssus, inquit, profunditas aquarum impenetrabilis: siue speluncae aquarum latentium, de quibus fontes & flumina procedunt, vel quae occulte subter eunt. Nam omnes aquae, siue torrentes per occultas venas ad matricem abyssum reuertuntur.] Aristoteles autem Oceani nomen ex antiquioribus etiam ad pluias & vapores aqueos circa terram fluentes extendit, inquiens: ^{1. meteor. su. 3. c. 10} [Manente autem terra, quod circa ipsam est humidum, a radijs, & ab alia, quae desuper est caliditate, euaporans fertur sursum. Quum autem caliditas, quae duxit ipsum sursum, dereliquit: & illa quidem disperditur ad superiorem locum, haec autem extinguitur; proptereaque suspenditur longius in aerem, qui est super terram: cogitur iterum vapor infrigidatus, & propter derelictionem caloris, & propter locum, & fit aqua ex aere: facta autem iterum fertur ad terram. Est autem, quae quidem ex aqua exhalatio, vapor: quae autem ex aere in aquam, Nubes: Caligo autem, nebulae decidentia, eius quae in aquam coactionis; quapropter signum magis est serenitatis, quam aquarum; est enim caligo veluti nebula sterilis. Fit autem circulus iste imitans Solis circulum; simul enim ille ad latera permutatur, & iste sursum & deorsum. Oportet autem intelligere hunc veluti fluuium, fluere circulariter sursum & deorsum, communem aeris & aquae; prope enim existente Sole, vaporis sursum fluit fluuius: quum autem elongatur, aquae deorsum: & hoc perenne vult fieri secundum ordinem. Quare si obscure dicebant Oceanum priores, forte utique hunc fluuium dicebant circulariter fluentem circa terram.] Sic igitur Oceani nomen, adeoque maris, omnes aquas nostrates complectitur, ex antiquorum sententia; qui dubio procul id hauserunt e Sacra pagina, ubi legimus: ^{Gen. 1. 9. 10} [Dixit vero Deus: Congregentur aquae, quae sub caelo sunt, in locum vnum, & appareat arida: & factum est ita. Et vocauit Deus aridam terram: congregationesque aquarum appellauit maria. Quod agnouit & Isidorus in Originibus aiens: f. Mare est aquarum generalis collectio. Omnis enim congregatio aquarum, siue salae sint, siue dulces abusu Mariae nuncupantur: iuxta illud; & congregationes aquarum vocauit maria. Proprie autem mare appellatum, eo quod aquae eius amarae sint.] Verum quia mare amarum, est omnium maxima congregatio aquae, in quam omnes influunt, & a qua omnes effluunt, uti visum est; ideo denominatione facta totius aquei elementi a sui parte maiori, praecipua, & fundamentali (ut ore loquar scholasticorum) nomine Maris, & Oceani totum elementum aquae significatur a veteribus. Ceterum ut apud Aegyptiorum sapientiores Osiris idem est cum Oceano, quo significatur vniuersum elementum aquae, sic idem elementum aquae totum Neptuni nomine significatur: de primo verba Plutarchi sunt euidentia: ^{lib. de Isid. & Osirid.} [Sed Sacerdotum sapientiores, non Nilum dumtaxat Osiridis, Mare Typhonis nomine accipiunt; sed Osiridem in vniuersum censet omne principium facultate humectandi praeditum: ut pote causam ortus & substantiae seminis: & Typhonem omne siccumigneum, & quicquid denique exsiccandi vim habens aduersum est humori. Ideo rufum & subpallidum fuisse Typhonem censentes, non admodum libenter compellant qui tali colore sunt homines, ingrataque ipsis horum est consuetudo. Osiris autem nigro colore fuisse fabulantur, quia aqua omnem terram, omnem vestem, & nubes etiam nigras reddit admista. Ex mox: Existimant Homerum ^{lib. 13. c. 14} etiam ut Thaletem ab Aegyptijs doctum, principium & ortum omnium rerum posuisse aquam: esse enim Oceanum Osirim, Thetyn Isim, quae omnia nutriet, atque educat. Etenim ^{Iliad. v. 206} Graeci seminis emissionem Apusiam, & Ortum Synusiam vocant: & filium Hyen ab aqua & pluuiis,

Osiris & Bac-
chus idem.

Tridens cur
datus Nep-
tuno.

Plato in At-
lantico.

lib. 1.

Posidona cur
appellarint
aquam prisci.
Tridentis ra-
tio.

Aqua cur
Amphitrite
dicta.

pluuia, hydor, & hyin : & Bacchum Hyen apellant, vt humidæ Dominus naturæ : Qui sane non est alius ab Osiride ; quippe Hellanius Hysirin pro Osiride ponit.] Si ergo Veteres Osirim cum Oceano prorsus idem esse dicebant , & vtrumque signare totum elementum aquæ ; quum nihilominus Oceanum idem esse cū Neptuno censerent, illi certe per Neptunū indicarunt omnem aquæ naturam, totumque penitus aqueum elementum . Quod alibi docet idem Plutarchus assignans rationem, cur Neptuno tridens attribuat : dū ait eodem opere de Iside & Osiride : *Neptuni Tridens signum est tertia regionis, quam mare obtinet, post cælum & aerem collocata, & a ternione etiam Amphitrite ac Tritonum sunt nomina.* Porro tertia illa regio post cælum & aerem supra quartam, quæ telluris est, continet in se totum elementum aquæ, tam dulces quam salas aquas in se comprehendens ; quod nomine Maris appellari consuevit, ob rationes nuper allatas. Insuper agens idem Plutarchus de primo frigido, sub nomine Neptuni & Apollinis opponit elementum aquæ Igneis elemento dū ait : *Id quoque argumentum, quod de interitu afferebatur, vanum est. Non enim in contrarium abit, quicquid interit, sed a contrario corrumpitur. Sic ignis vel aqua, dum perimitur, in aerem mutatur. Nam Æschylus non tam tragice, quam vere dixit :*

„ Compeltece aquam, ignis supplicium.

Et Homerus fluuiio Vulcanum, Neptuno Apollinem in pugna physice magis quam fabulose opposuit. Et Plato in Critia Neptunum ponit ex æquo maris & fluuiorum deum, inquit : Sane Neptunus insulam sortitus Atlanticam, filios ex mortali femina in quodam insula loco progenit huiusmodi. Secus mare plana erat : sed in media insula planities erat, quæ omnium speciosissima feracissimaque dicitur extitisse. Prope planitiem rursus in medio mons erat brevis, stadiis quinquaginta distans : hic a quodam eorum, qui principio terra nati sunt, nomine Euenore colebatur : Is ex Leucippe uxore Clitonem unicam filiam genuerat. Parentibus mortuis, & matura iam puella, Neptunus eius desiderio captus, illi se miscuit, circumsepitque collem, quem habitabat, spiris aque circumfluis, terraque Zonis alterne, partim amplioribus, partimq̃ angustioribus. Ex quibus duo quidem terræ, tres vero maris fuere circuitus ; qui veluti torno descripti, pari vndiq̃ intervallo per insulam mediam distabant, inaccessibilemque hominibus collem ipsum reddebant. Neque enim tunc naues erant, neque nauigandi peritia. Ipse vero, vt pote Deus, facile mediam insulam exornauit, humoremq̃ duplicis aquæ, frigida & calida, ex terræ abditis per fontes exteriores erumpere, alimenta item varia & abundantia per terras pullulare iussit. Ergo Platoni per Neptunum indicatur omnis aqua, tam marina, quam fluuiatilis ; tam frigida, quam calida ; proindeque totum aqueum elementum. Verum inter omnes hoc ex antiquorum sententia clarissime nobis aperuit Fulgentius in sua Mythologia scribens ad verbum : „ Neptunum vero tertium aquarum voluere elementum : quem ideo Graci etiam Po-

sidona nuncupant, quasi ποσειδάων, quod nos Latine facientem - imaginem, dicimus : illa videlicet ratione, quod hoc solum elementum imagines in se formet spectaptium : quod nulli alijs ex quatuor competat elementis. Tridentem vero ob hanc rem ferre pingitur, quod aquarum natura triplici virtute fungatur, id est liquida, secunda, potabili. Hinc & Neptuno Amphitriten in coniugio deputant ; audi enim Græce circumcirca dicimus : eo quod omnibus tribus elementis aqua conclusa sit, id est in cælo, in aere, in nubibus, & in terra vt sunt fontes, & putei. Sic ergo per Neptuni Tridentigeri simulachrum aptissime Schematis autor indicare potuit vniuersum elementum aquæ, contradistinctum a tribus alijs, aere, terra, & igne, atque a cælesti corpore, simul cum illis vniuersam orbis mundani magnitudinem integrans, atq̃ componens.

Itaque subobscurum, quemadmodum mystice rerum naturas ob oculos representantem decet, sed nobili Schemate nobis hieroglyphice delineauit antiquus autor in gemma totius Mundi corporei systema, compacti suis ex partibus vniuersam diuini operis machinam integrantibus : intra Zodiaci sinum, Cælestes omnes orbitas indicantis, ponens tum medioximum Iouem cum Aquila sceptrigerum, Terræ symbolum, in cuius centro velut in Careere diuina Iustitia fontes punit : tum a sinistris Mineruam nudam solo capite galea tectam, & hastam manu gerentem, Ignei elementi tesseram, quod nullo patitur alieno corpore se vestiri, cuncta comburens, cæli solo fornice prorsus incombustibili superne tectum : & acuta lancea flammarum cuncta reliqua citissime penetrans : nihil ex se generans virgo sterilis : tum a dextra Mercurium cum Caduceo, indicem Aeris, cuius vnius motu sonus, vox, atque sermo prog-

A progignitur; & in quo solo pennigera volare possunt; quum Mercurius Deorum nuncius alatus fingatur, & vocis, orationis, atque sermonis Deus esse censeatur: tum denique Tridentigerum Neptunum, verum atque proprium indicium vniuersi elementi aquei: ex quibus tota Mundi Machina coagmentatur.

Beneficij vel a brutis accepti Deum esse gratum remuneratorem,

Schema XVII. Gemma.

TV QVOQVE DICTÆIS ARVIS FIDISSIMA NVTRIX
SVECOLLATA IOVI, GRATVM TESTARIS ALVMNVM.

for in Leg 5

D *Explicatio viri Cl. recte proponitur, & latius corroboratur.*
Cap. XCII.

N Vlli dubium est, virum eruditum, adhuc ignoti nominis, animam huiusce Schematis aperuisse disticho illius fronti appposito, verbis ipsissimis:

„ Tu quoque Dictæis arvis fidissima nutrix
„ Suecollata Joui, gratum testaris alumnum.

Nimirum vulgatissima fabula Jouis Ægiochi legitur apud omnes antiquitatis cultores; quam ita Lactantius affert in suis diuinis Institutionibus, ^a a quo Boccatus, ^b Gyraldus, ^c & alij: ^d lib. 1. c. 21. ^e lib. 11. c. 10. ^f Synt. 20. ^g nutri-

nutritus ostendunt? Capella est Amaltheæ Nympha, quæ vberibus suis aluit infantem: de qua Germanicus Cæsar in Aratao carmine sic ait:

„ . . . . . illa putatur
 „ Nutrix esse Iouis, si vere Iupiter infans
 „ Vbera Cretæ multis fidissima Capræ,
 „ Sidere quæ claro gratum testatur alumnum

Huiusmodi Capram Oleniam dictam fuisse testatur Aratus, eo versu:

„ Oleniam Iouis altricem dixere Capellam.

lib. 2. Quem secutus Ovidius in Fastis cecinit:

„ Olenia surget sidus pluuiiale Capellæ,
 „ Quæ fuit in Cunis officiosa Iouis.

Scilicet aprissime stella pluuiialis representat eam capellam, e cuius vberibus pluerat humor lactis in os infantis ad eum alendum; quum astra pluuialia succum humoris alimentarij stirpium depluant in terras. Iupiter autem huius beneficij memor, adultus curauit vt eius nomine cæleste sidus in æternum appellaretur, benefactrici sempiternæ gratiæ remunerationem præstans. Vt hinc ediscant homines ingratitude vitium teterrimum euitare; singulaque beneficia congruis gratijs compensare, maioribusque cumulare; a quocumque, atque in quemcumque beneficia conferantur; siue ab æquali in æqualem, siue a superiori in inferiorem, siue ab inferiori in superiorem; ea ratione, vt gratia semper exsuperet beneficij pondus; nam æqualis beneficio, mutui quædam restitutio est, non gratia; minor beneficio, portio est quædam ingratitude. Reddita vero gratia reddentis animo mensurari debet, non re ipsa munere data. Dum autem Iupiter introducit, seu Cretæ Rex, seu Cæli Rex apud Gen-

Remunera-
tio qualis es-
se debeat.

Salust. in
Iugurth.

Gen. 1.26.
17.

Ingratus in-
fra brutu de-
primatur.

Beneficiorū
acceptorum
memoria co-
seruanda.

Saturnis fi-
lios vorantis
mythologia.

Boccac.
& geneal.

Lapis fascijs
inuolutus vt
pro filio du-
tus a matre
Saturno.

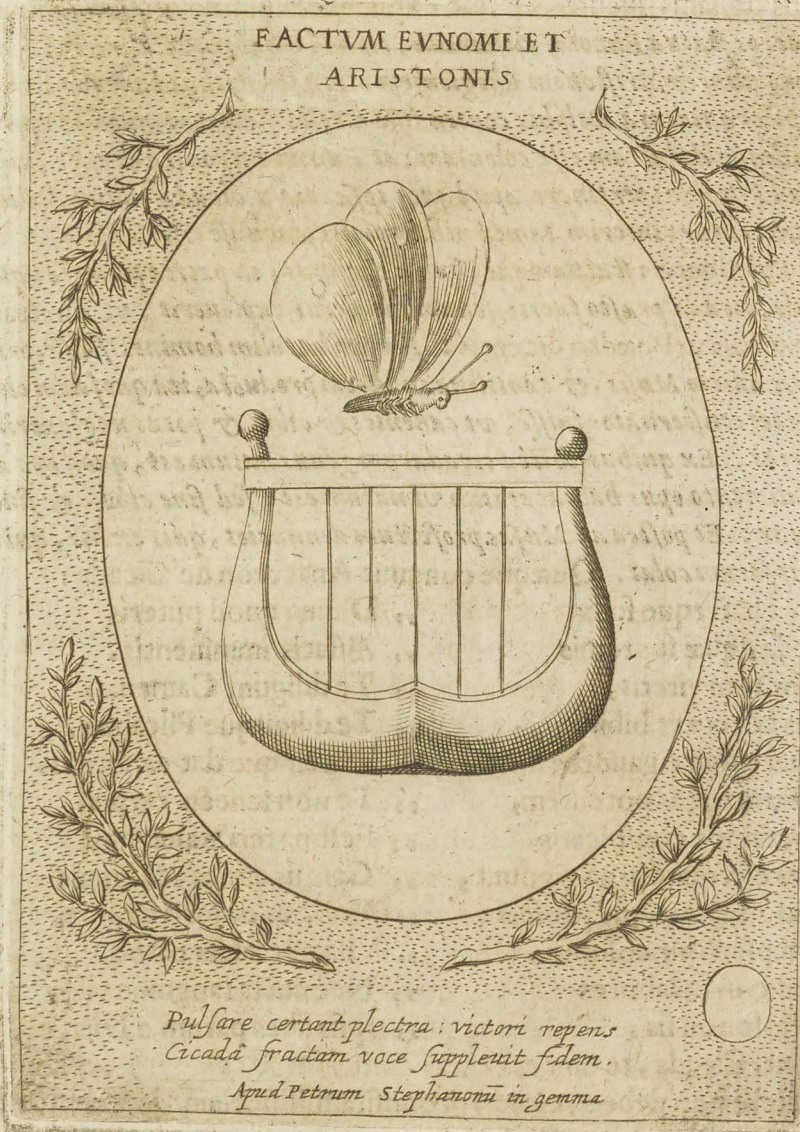
tilis, adeo grandi nobilique remuneratione vilem Capram remunerasse: quis homo princeps non recompensabit condigno premio sibi præstita beneficia vel a minoris dignitatis hominibus? siue beneficia rerū materialium munera sint, siue longe præstantiora muneribus corporeis virtutū monumenta, & laudum æterna præconia. Siquidem, vt ait ille, *Ingenij egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt.* Vere mortales ingrati, quantum a Dei benefici conditione recedunt, tantundem ab humanitate descendunt in brutorum animantium naturam; quum homo solus ad imaginem & similitudinem Dei creatus sit. Immo & infra brutorum animalium conditionem deprimitur ingratus homo; quum multas animantes, etiam feras, & agrestes, nedum cicures, prodant historiæ beneficia suscepta paribus, & maioribus beneficijs pro temporis oportunitate, suæque naturæ facultate compensasse. Aptissime vero pingitur in Schemate Iupiter infans nudus capellam humeris velut in cælum portare, quo significaretur accepti beneficij semper habendam esse recentem memoriam, perinde ac si nuperrime susceptum fuisset; Oleniam enim capram nutricem suam in cælum transtulit non nisi iam adultus & regno potitus, vnde patrem Saturnum expulerat. Quare Diuinitatis est, nunquam beneficiorum obliuisci, nunquam ea negligere parique facere velut antiquata & rancida, sed semper viridia præsentisque in animo grato conseruare, neque permittere vt vlla temporis longitudo vim habeat ea deterendi, ac labefactandi. Quod apud homines rarissimum est, quibus plerumque collata beneficia diuturnitate temporis exolescunt, nec vllam gratitudinis memoriam ingerunt, aut notam efficere possunt, effœta, euanida, & veluti mortua, in ingrati animi profundo tumulata. Non ita, diuinitatis magis participes incliti viri, qui beneficiorum memoriam viuam atque viridem, vegetamque semper alta mente repositam alere consueuerunt, oportuneque remunerare, vt Iupiter adultus Oleniæ beneficium. Cuius vt myhologiam aperiamus, ex antiquitate dicimus olim Saturnum Cretæ Regem, quum ab Aruspibus intellexisset se Regno spoliatum iri tandem a filio, quem procrearet, præcepisse coniugi suæ, filium quemcumque pareret, ad se statim adduceret, quos voraret, & hoc est voce satellitibus iuberet suis vt occiderent. Iouem vnum a matre occultatum Saturno, cui loco pueri nuperrime nati sit oblatu lapis fascijs inuolutus, quem peperisse diceret, clamque Nymphis dictæi montis alendum fuisse traditum a matre; quarum vna in antro Montis Amalthea nomine susceptum nutruerit Oleniæ capellæ suæ lacte; scilicet, infans in antro lapideo conclusus, lapidi fascijs inuoluto comparatur. Adultus & regno potitus, Patre pulso, qui sibi

A sibi necem innocenti machinatus fuerat, Olenia Capellæ nutricis beneficæ memor, gratitudine motus, eius æternam memoriam in cælo poni iussit ab astronomis, illius nomine nuncupato sidere præclaro, cuius ortus pluuiosus habeatur, in memoriam lactis infanti sibi præbiti; siquidem pluuiæ sunt lactis instar, quo tenellæ plantæ nutriuntur ad adultam ætatem.

Poeta bonus ad Lyram canere nescius: vel absolute, Frustra laborans.

Schema XVIII. Gemma.

D *Explicatio viri docti de Cicada cithara chordam fractam supplente
affertur, & expenditur. Cap. CXIII.*

I Nclytus Emblematum parens Alciatus erudito viro persuasit, hoc esse hieroglyphicum a Embl. 145. factu Eunomij & Aristæi, tali symbolo probari dicens *Muscam Djs cura esse*, nobili epigrammate!

- „ Locrensis posuit tibi Delphice Phæbe Cicadam
- „ Eunomius hanc, palmæ signa decora suæ.
- „ Certabat plectro Spartyn commissus in hostem,
- „ Et percussa sonum pollice fila dabant.

„ Trita

- „ Trita fides rauco caput quum stridere bombo,
 „ Legitimum harmonias & vitiare melos.
 „ Tum citharæ argutans suavis se se intulit alès,
 „ Quæ fractam impleret voce cicada fidem.
 „ Quæque allecta, soni ad legem descendit ab altis
 „ Saltibus, ut nobis garrula ferret opem.
 „ Ergo tuæ ut firmus stet honor, o sancte, cicada
 „ Pro cithara hic fidicen æneus ipsa sedet.

Hinc enim innominatus desumpsit epigraphen, quam Schemati supposuit, inquit
Pulsare certant plectra, victori repens

Cicada fractam voce suppleuit fidem.

^b Geogr. l. 6. Strabo describens Italiam, luculenter hoc explicat ex Timæo factum, inquit: ^b *Monstrabatur apud Locros statua Eunomi citharædi, cicadam habens cithara insidentem. Narrat Timeus hunc Eunomum & Aristonem Rhegiensem aliquando Pythijs canendo concertasse de sortitione; ac Aristonem quidem a Delphis contendisse ut sibi fauerent, quod suos maiores Apollini sacros diceret, indeque deductam esse coloniam: at Eunomum contra dixisse, nihil prorsus certamina de cantu ad Rheginos pertinere, apud quos ipsa etiam cicada, animal aliqui vocalissimum, voce destituerentur: interim tamen nihilominus placuisse Aristonem, ac victoriam sperasse: sed vicisse Eunomum: statuamque, quam diximus, in patria posuisse; quod & rupta in ipso certamine fide, cicada præsto fuerit, sonumque nerui expleuerit. ut omittam fabulamentum Platonis de cicadis in Phædro dicentis: Fertur has olim homines fuisse, priusquam Musæ nata essent. Natis autem Musis, & cantilema in lucem producta, ita quosdam eius aui homines præ cantus voluptate consternatos fuisse, ut canentes & cibos & potus neglexerint, & se mori non animaduernerint. Ex quibus postea cicadarum genus natum est, quod hoc a Musis munus accepit, ut nullo alimento opus habeat statim ut natum est: sed sine cibo, & sine potu mox canat donec moriatur: Et postea ad Musas profectum denunciaret, quis ex his, qui hic sunt hominibus, quamque ipsarum colat. Quæque concinit Anacreon de Cicada:*

„ O ter quaterque felix	„ Diuina quod puteris
„ Cicada, quæ supremis	„ Æstatis imminentis.
„ In arborum viretis,	„ Te diligunt Camenæ,
„ Roris potum ut bibisti,	„ Te diligitque Phœbus,
„ Cantare dulce gaudes:	„ Vocemque dat canoram;
„ Reginam agens potentem,	„ Te non senectæ carpit.
„ Quocunque conspicaris,	„ Festina terræ alumna,
„ Tuum est, quod arua gignunt,	„ Cantus amica, & omnis
„ Quod filia cunque profert:	„ Mali, & doloris expers.
„ Te amplectitur colonus,	„ Vlla nec aucta carne
„ Quod eius in labores	„ Nec aucta sanguine vllò,
„ Iniuriola non sis.	„ Ipsis abes parum a Dijs.
„ Colunt, Cicada, te omnes	

Cicada non est in Schemate, sed papilio.

Illud tamen omittere non debeo, cicadæ propositam historiam de certamine cantus Aristonis & Eunomi, nihil omnino conuenire Schematis nostri simulachris: etenim primum in eo cicada non aspicitur canora, sed carens omnino voce papilio; qui nullo cantu supplere potest infra chordæ sonum amissum. Deinde cicada non canit, aut strepit in aere suspensa, sed firma stans in arborum ramis; & ipse Strabo monuit, Eunomum victorem cantus habuisse cicadam suæ citharæ insidentem, non autem procul ab ea in sublimi suspensam, & elatis alis volantem; ut insectum in Schemate nostro depictum conspicitur. At uero Lyra, in Emblemate Alciateo delineata, chordis omnibus integris est, cui Papilio similiter, non autem cicada videtur insidere: cuiusmodi imaginem in Gemma sua Pignorius noster habuisse dicitur ab Alciati Commentatore scribente: *Imago huius Emblematis cernitur in veteri gemma Sarda incisa, apud D. Laurentium Pignorium, quam Roma nactus se cum alijs plerisque veneranda antiquitatis cimelijs, asserit: proinde hanc ita hic appingi curari, secus quam habent ceteræ editiones.* Aptius tamen Valerianus in hieroglyphicis agens de Cicada, dum

Musica

Musicae symbolum eam ponit, sua propria figura facit insidere citharæ chordis, contractis alis: & similiter paulo ante, dum illam ponit esse tesseram vanæ garrulitatis, contractis alis insidentem pingit ligneo baculo; quod earum sonus non alarum motu, nec ore prorsus elidatur, sed ut ait Aristoteles, membranarum ad succinctorium positarum attritu: Aristoteli- 24. de hist. an. c. 9.
 ea verba sunt ipsissima: *Mox quemadmodum vox se habeat differemus. Differt proculdubio vox a sono, & tertia his adnumeranda est locutio. Guttur parte una vox agitur: quocirca quibus pulmo deest, & nulla vocis emittenda facultas est. Vocales igitur literæ a voce & gutture, consonantes a lingua & labris proferuntur: quibus literis omnem locutionem confici, nulli dubium est. Quamobrem quibus animantium lingua libera absolutaque non est, ea neque vocem emittunt, neque sermocinantur: at sonus elidi vel alijs partibus potest. Ergo insectis animalibus neq. vocis, neq. locutionis ulla facultas: sonusq. & spiritus interiore movetur, non exterior. Nullum enim ex ijs spirat, sed alia murmur edunt, ut apes: alia canere dicuntur, ut cicada: Cicadas ore non canere. omnia vero in eo genere membrana, septo transverso subdita, qua praeinctum corpus distinguitur, sonant: ut genus cicadarum attritu spiritus, & alibi quoque. Et attritione ad membranam faciunt bombum, quemadmodum diximus, qualem per arundines perforatas pueri, quando superposuerunt membranam tenuem: propter hoc enim cicadarum canentes canunt; calidiores enim sunt, & dissectum est ipsis sub septo transverso: non canentibus autem hoc est non scissum. Quin etiam cicadam non alarum motu sonum efficiendo canere, constat ex eo luculentissime, quod nos experti saepe fuimus in pueritia, dum apprehensam cicadam manu tenentes ad cantum excitabamus, atque sollicitabamus digito terentes illius præcordia, siue succinctorium ab Aristotele nuncupatum. Quod igitur in Schemate volans exponitur insectum, cicada non est supplens cantu suo sonum effractæ fidis in cithara. Deinceps autem Strabo scribit evidentissime monstratam apud Locros, non simpliciter cicadam citharæ insidentem, sed statuam Eunomi Citharædi, cuius Citharæ cicada insideter; at in Schemate statua nullius citharædi visitur, sed sola cithara, supra quam fere procul volitat insectum animal Papilio. Non ergo Schemari congruit explicatio viri præclari de cicada sonum disruptæ chordæ supplente in citharædi, musico instrumento, qua de re Strabo tractavit.*

Propria Schematis explicatio proponitur, de Hesiodo poeta bono, carmina sua ad lyram canere nescio. Cap. XCIV.

NObis autem Schema refert eximium poetam, qui bona carmina formare calamo sciat, sed ad lyram versus suos voce canere nesciat. Etenim poetam huiusmodi fuisse pri-
 dem in Ludis Pythicis Hesiodum testatus est in Phocicis Pausanias; quum alij multi carmina cecinissent, cum sua, tum aliena; de que bonitate cantus victoriæ palmam reportassent, Hesiodum vnum repulsam tulisse monens verbis ipsissimis: *Quum capti iam essent Pythici lu- di celebrari*, antiquissimum fuisse omnium certamen memorat inter eos, qui præmio pro-
 posito hymnum in Apollinis honorem cecinissent: & primum quidem omnium psallen-
 tem vicisse Chysothemem e Creta, cuius pater Carmanor Apollinem de cæde purgasset.
 Consecutos Philammonem Chysothemidis ipsius, & Philammonis filium Thamyra. Nam
 Orpheum mysteriorum scientia, & reliqua vitæ dignitate clarum: tum etiam Musæum,
 quod Orpheum sibi quem æmularetur proposuisset, negant in musicum illud certamen
 descendere voluisse. Tulisse narrant Eleutherem Pythicam palmam vocis causa, quum
 alioqui cantilenam non suam decantasset. Hesiodum tradunt repulsam tulisse, quod car-
 mina sua ad lyram canere non didicisset. Homerus Delphos quidem venit consulendi,
 quod opus fuit, causa: sed ei, etiamsi fidibus didicisset, propter oculorum calamitatem
 nulli usus ars esse potuisset. Ita Pausanias de poetis eximijs in ludis Pythijs concertanti-
 bus. In quibus cum repulsam Hesiodum tulisse narret e veterum testimonijs, quod carmina
 sua non didicisset ad lyram canere, casum hunc Hesiodi mystice significari censemus in alla-
 to Schemate; quo Papilio mutum animal, idemque volans, & e floribus alimenta sibi de-
 cerpens melleos rores, optime designat Hesiodum poetam pulchra carmina de rusticorum
 vita & Herculis clypeo, alijsq; rebus calamo pangens, at ea voce sua canere nescius; nam de
 poetarum natura sic in Ione Platonem differrentem audiuius interprete Cornaro: *Omnes enim poeta boni, non ex arte, sed numine afflati ac correpti, omnia hac pulchra poemata dicunt.*

Poeta vola-
tilis est.

4. hist. c. 9.

Et carminum poeta boni eodem modo. Quemadmodum enim Corybantes non sana mente præditi saltant; sic etiam cantilenarum poeta non sana mente præditi, pulchra illa carmina faciunt; sed postquam in harmoniam & in rythmum insurgunt, debacchantur: & dum numine corripiuntur, velut Bacche correpta ex fluminibus hauriunt mel & lac quum vero sana mente sūt, hoc non item: etiam carminum poetarum anima hoc operatur, quod sane ipsi dicunt. Sic enim ad nos poeta dicunt, quod de fontibus melle fluentibus, & quibusdam Musarum hortis ac saltibus carmina decerpentes ad nos afferunt, velut Apes, etiam ipsi ita volantes. Et vera dicunt. Levis enim res poeta est, & volatilis, & sacra. Et non prius facere quid potest, quam numine corripiatur, & mente moueatur: ita ut non sit amplius mens in ipso. Et vere quidem Plato poetas eximios carmina sua pariter & pangere, & canere scientes Apibus comparat, quæ de floribus & fontibus hauriunt mella dulcedinis, & ex intimo corde bombum canorū, ac murmur edunt, ut ait Aristoteles: *Musæ etiam, Apes, & reliqua his similia quum volant, se se attrollunt & contrahunt. Sonus enim attritus interioris spiritus est.* At uero peroptime Schematista noster poetam sua carmina calamo descripta, de Musarum hortis excepta, voce canere nescium volatili Papilionī lyræ superuolanti comparauit, qui de floribus quidem & fontibus carpit, sed nullum omnino sonum edere potest. Aptissime vero Papilionī subiecit lyram, vel vna chorda fracta non omnino perfectam, quia cithara sine voce canentis non absolutum melos edit, perinde ac si fides vna sibi deesset. Itaque Schema, forte desumptum ab Hesiodi fato, qui bonus poeta, sua carmina cantare nescius, in Pythijs certaminibus repulsam tulit, optime muto ac insono Papilione superuolante Lyræ, chordam fractam habenti, mystice signat bonum poetam sua carmina canere nescium ad lyram.

Secunda Schematis explicatio depromitur ex Adagio vetusto
de viro frustra laborante. Cap. XCV.

A Daglographus inter vetera Prouerbia citat illud e Suida: *Ad fractam canis*: Subaudi „ vel chordā, vel citharam Suidas ostendit dici solitum de ijs, qui frustra laborant. „ Antiquis mos erat ad citharā canere: in qua si qua chorda rupta sit, ad eam frustra vocem „ accommodes; quum illa non respondeat. Fabulam de cicada, fractæ fidis vicem supplen- „ te, diximus alibi. Quanquam non inscite accommodabitur, vbi non respondetur officiis „ alienius, aut vbi qui suadet obstinato, aut orat inexorabilem. Quibus alia Schematis ex- „ plicatio mihi suboritur, de viro frustra laborante. Licet quum Papilio mutum omnino sit animal, neque bombum, neque murmur vllum sonorum edere valeat vlla sui parte, Paræmiæ, *Ad fractam canis*, non ita conuenire videatur primo aspectu. Ceterum si Papilio, quasi ple- „ strum, aut alis, aut pedibus, aut corporis alia parte fides pulsauerit, næ sonum excutiet: si quidē cithara fuerit integra, chordamq; singulam obtinuerit, ac bene temperatam, profecto vel mutus Papilio, quemadmodū silens ipse Citharædus, harmoniā elicere poterit, apto lo- „ co ac tempore chordas attingens digitis, aut plectro. At vero si vel cithara fracta fuerit, vel aliqua fides in ea, sicuti videtur in Schemate nostro, Citharædus ipse silens, digitis, aut ple- „ stro perinde ac mutus Papilio pedibus aut alis, melos efficere nullo pacto poterit, sed inhar- „ monicum edet sonū. Quocirca quadrabit optime prouerbiū, & Schema propositū, in homi- „ nem, qui frustra labore, dum vel inexorabilē atq; ferum quempiam exorare: vel implacabi- „ lem ac immitem delinire: vel etiam indocilem edocere conatur. Ceterum hic omittendum „ non est, Cl. Rhodium nostrum apud se gemmam habere cum persimili Schemate; sed in „ quo Lyra prisca longe melius effigiata visitur, cum suo vmbilico inferne, cornua conne- „ ctente velut in caluariæ parte, radices cornuum habente; quum ista Stephanonij gemma „ Lyræ vetustam habeat, compactam e cornibus in imo plano iunctis, absque naturali artifi- „ cio. Rhodiana consimilem pinxit eruditissimus Pignorius inquit: *Nos hic aliquot deli- „ neandas curamus, rariores illas quidem, sed & studiosis antiquitatis adiumento futuras, ad „ cognoscendas testudinis partes, latera, cacumina, brachia, humeros, scapulas, pectines, mo- „ dulum, tympanum.* Tres autem tantum appinxit; quarum minor, supra secundam, Rho- „ dianæ persimilis est.

Rhodij gem-
ma artificio-
sior.

pag. 86.

PRINCIPATVS ANIMALIVM.

Ducis exercituum proprietates:

Amoris genitabilis imperiosa potestas.

Amoris tres differentia.

Elementa vitalia.

Schema XIX. Gemma.

Explicatio viri Cl. de principatu animalium. Cap. XCVI.

Hieroglyphicorum, quæ pluribus aptari possunt rebus indicandis, ceteris perfectiora sunt; adeoque Valerianus unicuique hieroglyphico Ægyptiaco multas attribueret significationes. Quare non est mirum, si præsentī Schemati multa congruere possint significata: primumque proponitur ab erudito viro de Primatu Animalium, dicens, sub

Hieroglyphi-
ca plures ha-
bent signifi-
cationes sin-
gula.

Defficta Regali corona:

DEDIT HIS NATVRA PRIMATVM:

Inter aerea Aquila:

Inter terrestria Leo:

Inter aquatilia Delphinus.

Vere quidem omnibus volatilibus tanquam Rex Aquila præficitur, & omnibus terrestribus animalibus Leo. Sed etiam quod piscium omnium dominum habeat Delphinus, ut Aquila volucrum, observat in suis Hieroglyphicis Valerianus, inquiens: "Apud Pindarum legas, Aquilam ita volucrum reginam ab Ioue declaracem, veluti Delphinum piscium: utriusque pernecitate genus omne suum exuperante. Porro de pernecitate Delphini portenta tradit Aristoteles ita: Quin etiam de velocitate huius animalis mira, & incredibilia quedam ac

lib. 19.

b 9. H. f. c. 48

cepimus: omnium enim velocissimum esse creditur animalium tum aquatilium, tum terrestrium. **A**
 Superfiliunt etiam malos nauigiorum maiorum; quod tunc potissimum euenit, quum aliquem
 insectantur piscem, quem deuorent; tunc enim, si quem impetunt longius fugit, ad ima gurgi-
 tum persequuntur propter famis necessitatem, quod reditus longior sit, retinent se se, quasi
 spacium cogitantes, conuersique feruntur perinde ac sagitta pernice, ut celeritate oportuna
 longo transmissio itinere ad locum spirandi deueniant: quo impetu fit, ut se iaculentur in aerem,
 & superfiliant malos nauigiorum, quæ sorte affuerint. Hoc idem Urinatores faciunt, quum
 se in profundum dimiserunt: pro viribus enim conuersi enixius efferuntur, ut spirent. Sed
 infra quoque Pierius: ^{a lib. 27.} Ita vero Delphinus maris regem significat, ut pro aqua, mariq; ipso
 passim in numis excudatur. Præcipue autem Sunj Neptunus sub Delphini imagine colebatur.
 Neptuno vero aquarum domino nullo non in signo eius adsculpebatur. Quare laudabilis est ex-
 plicatio Schematis a cl. viro proposita de Primatu brutorum animalium.

Nostra explicatio de Ducis exercituum triplici proprietate.

Cap. XCVII.

Quod si Schematis hieroglyphicum morale voluerimus esse, atque ad humanam vitam
 attinere; primum eo signari putamus tres conditiones Imperatori militum, excerci-
 tumque Ducibus apprime necessarias; quæ sunt, Perpicacia, Celeritas, & Fortitudo;
 quarum prima dos est Aquilæ, visu pollentissimæ, quæ vel inconniuentibus oculis fulgentissi-
 mum Solis iubar intueri potest: alia propria est Delphini, cuius incomparabilem, & admira-
 bilem omnino pernicitatem nouissime nobis confirmauit Aristoteles: tertia peculiariter
 conuenit Leoni, cunctorum animalium generosissimo fortissimoque. Quas quidem tres
 conditiones habuisse Cæsar Imperator omnium fere bellicosissimus apud Plutarchum apo-
 phthegmate nobili gloriatur, dum deuictis hostibus, ad amicum Romam scribere non dubi-
 tauit: VENI, VIDI, VICI. Vidit enim protinus a longe tempus opportunum rei bene
 gerendæ: Venitque celeriter ad opprimendum hostem: & militum fortissimorum robore
 vicit inimicum exercitum. Cæcutiens Imperator non agnoscit quid, & quando, & quomo-
 do sit agendum: segnior dux elabi finit fugacem occasionem victoriæ: viribus non pollens
 fortitudineque destitutus exercitum regens, facile suos milites hostibus necandos exhibet;
 unde recte dicebat^b Chabrias Atheniensium Dux, vel ut alij dicunt, Philippus Macedo,
 formidabiliorem esse Leporum exercitum duce Leone, quam exercitum Leonum Duce
 Lepore.

Tertia declaratio nostra de Amoris genitabilis imperiosa potestate.

Cap. XCVIII.

Verum & isto Schemate nostro potestatem ac imperium Amoris genitabilis in tribus
 elementis indicari, nimirum, Aere, Aqua, & Terra, vbi cumque nascuntur animan-
 tes, optime colligitur ex Lucrerij Musa suauissime concinente: ^{a lib. 1.}

„ Aeneadum genetrix hominum diuumque voluptas,
 „ Alma Venus, cæli subter labentia signa,
 „ Quæ mare nauigerum, quæ terras frigidiferenteis
 „ Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
 „ Concipitur, visitque exortum lumina Solis.
 „ Te, dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
 „ Aduentumque tuum: tibi suaueis dadala tellus
 „ Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
 „ Placatumque nitet diffuso lumine cælum.
 „ Nam simul ac species patefacta est verna dici,
 „ Et reserata viget genitabilis aura Fauoni,
 „ Aeris primum volucres te, diua, tuumque
 „ Significant initum pereulæ corda tua vi.

„ Inde

- „ Inde ferae pecudes persultant pabula lata,
 „ Et rapidos tranant amneis : ita capta lepore,
 „ Inlecebrisque tuis omnis natura animantum
 „ Te sequitur cupide, quo quamque inducere pergis.
 „ Denique per maria ac monteis, fluuiosque rapaceis,
 „ Frondiferasque domos auium, camposque virensis,
 „ Omnibus incutiens blandum per pectora Amorem,
 „ Efficis, vt cupide generatim saecula propagent.

Cl. Alciatus Emblemate suo ^b Potentiam Amoris exponens, eam ad elementa duo sola coarctat, Aquam, atque Terram, omisso penitus Aere, dum cecinit :

- „ Nudus Amor viden vt ridet, placidumque tuetur ?
 „ Non faculas, nec quæ cornua flectat, habet.
 „ Altera sed manuum flores gerit, altera piscem :
 „ Scilicet vt terræ iura det, atque Mari.

Quod ex Valeriano desumpsisse videtur ^c vir eximius, vbi de Delphino, vel potius vterque de Græco Palladæ tetrasticho ^d propositis versiculis Latine verso. Sed tamen & in Aere quoque genitabilem vim Amoris clarissime demonstrat Avis - Paradisi nuncupata, nomine proprio Manucodiata ; quæ totam sui vitam agit in Aere, ibique fatificat, nuquam terras attingens, nunquam arbores, aut maria, nisi demortua de sublimi deorsum concidens. Cuius historiam luculenter a Cardano, Scaligeroque seniore descriptam in vtriusque Subtilitatibus, inferius ^e oportunione loco proponemus, atque considerabimus. Non posuit autem in Gemma noster Autor Manucodiata, sed Aquilam ; tum quod eius æuo non esset apud Europæos nota Manucodiata, nondum apertis navigationibus ad Indias Orientales, vnde portatur e Iaua, & Moluchis insulis ad nostrum hemisphærium auiculæ eadauer : tum quod ad alia significata Schematis nihil attinet Manucodiata : tum quod Aquila nidificat in editissimis locis Aeris. Nam Autori libri de Natura rerum, *Aquila altissimis arboribus nidificat : ubi mala bestia non accedit*. Ita quoque Bartholomæus Anglicus de genuinis rerum proprietatibus opere, dicit ^f *Leuat se Aquila plus quam alia volatilia. Hinc eadem in altissimis rupibus nidificat ; ubi loci sublimitate ab omnimodo cursu aduersario se tutificat, & defendit*. Similiter cl. Aldrouandus Præceptor in Ornithologia, de Aquila scribit ^g *In nido ex sublimi rupe, aut celsa arbore constructo, ac concinne preparato, oua deponit, vt incubet*. Vt hinc Laberi possit, Aquilam in Aere vtrumque fatificare. Sed nihilominus Aerem esse genitabile animantium elementum probare valemus ex eo, quod alibi tractantes de Quinto Quæstis ^h late confirmauimus ex autoribus Classicis, Virgilio ⁱ Aristotele ^k Varrone ^l Laetantio ^m Equas alicubi Zephyro vento suscepto concipere sine coitu maris, adiecta & explicata luculente ratione physica propositi : quam theoriam longiorem non est operæ pretium huc inde transferre. Quin & Vultures hoc idem efficere, ⁿ D. Basilius & Horus ^o Apollo ^p persuasere Cælio Rhodigino ^q quibus consentit aperte D. Ambrosius ^r & Magnus Albertus ; ^s ne plures alios referam eo loco productos, & explicatos. Non est igitur Aer eliminandus ex elementis, genitabilis Amoris vim obtinentibus.

^b Emb. 107.

^c l. 27. Hier.

^d l. 4. Epig. Græc.

^e cap. 91.

^f Aquile nidus altissimis locis.

^g lib. 12. c. 1.

^h lib. 1.

ⁱ cap. 42.

^j 3. Georg.

^k 6. Hist. 18.

^l 2. de re rust. c. 10.

^m lib. 4. c. 12.

ⁿ Hexam. hom. 8.

^o l. 1. hierog.

^p lib. 27. c. 17.

^q 2. Hexam.

^r cap. 20.

^s Hist. an.

cap. 26.

Amoris tres differentias, Irascibilis, Concupiscibilis, & Rationalis, explicari Schemate. Cap. 10.

Quarta Schematis explicatio nobis occurrit de ternis Amoris differentiis, quas olim nouimus esse Concupiscibilem Appetitum, Irascibilem, & Rationalem. Profecto Delphinus est apertum hieroglyphicum Appetitus Concupiscibilis, dicente Aristotele : ^a *In marino etiam genere plurima de Delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium : amores quoque in pueros, & affectus libidinis, cum circa Tarentum, & Cariam, tum etiam locis alijs referunt*. Valerianus pariter in hieroglyphicis ait : ^b *Inuenio etiam ex Delphini sinu lachro Amorem in simpliciorem ætatem significari, quem puerilis ætatis amasium non uno exploratum est exemplo, qualia ab utroque Plinio referuntur : vt non immerito tot in Numis Delphinum cernere sit ab alato Cupidine frantum. Et Veneris statuæ plerasque vidimus, qui-*

^a Delphino signatur Amor concupiscibilis.

^b 9. Hist. c. 48.

^c lib. 27.

bus

Leo hierogl.
Leo symbo-
lum Amoris
Iracibilis.

bus adsculptus est Cupido, qui vel Delphino iufideat, vel alio quoquo modo regat eum apprehensum, & mox: Physiognomici sane lasciuos & petulantes eos in primis iudicant, qui simum, ut Delphini, nasum habeant; proptereaq; Socrati nequitia, quam ex ipsa facie praeferret, vitio data est: quod ita se natura affectum inficias non iuit: ceterum se naturam continentia domuisse. Id quod etiam Plato in Symposij sine multis argumentis testatum facere est aggressus. Ita ergo Delphinus est apte symbolum Amoris Concupiscibilis. At Leonem esse hieroglyphicum Appetitus Irascibilis Valerianus idem aperit, asserens: [Immensum itaque furorem, quo quis impotentius exardescat, significare si collibuisse, Leonem effingebant catulos suos discerpentem, immo exossantem, ut Græcum vocabulum *ἐξοσιζοντα* interpretemur, non autem *ἐντοιοῦντα* (ut in vulgaris Hori exemplaribus eodem capite bis positum nihil significat) quo quidem furore correptum olim Herculem, autores tradunt, eoque insanix prouectum, ut non in hospitis tantum filios, verum & in suos ipsius filios vsque adeo sauire solitum, ut eos interfecerit, quod non absimile est a pictura leonis proprios catulos discerpentis. Sane Theocritus in Megara Herculis femina, de furore, quem is in liberos exercuerit, hæc dicit, Latine versa:

*Infelix, qui missilibus de munere Phæbi,
Siue ea Parcarum vel Erinnyos impia tela,
Gnatis ipse suis furjjs agitatns ademit
Charam animam, ut domus ipsa cruore aspersa nataret.
Hos ergo confossos manibus cecidisse paternis
Inssa oculis spectare meis, miserabile visu!*

Poetæ quoque nostri Leonem iracundum notant: vnde illud apud Horatium, Promethea infani Leonis vim stomacho apposuisse nostro, quum de excandescencia loqueretur. Elegantissime quoque, ne que non eruditissime Lucretius causam furoris istius perquirat, cuius carmina non iniucunda quæ repetantur ponere non pigeat:

*Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facile effervescent in ira,
Quo genere in primo vis est violenta Leonum,
Pectora qui fremitu rumpant plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.*

Superius vero dixerat, quum de varietate animi loqueretur:

*Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira,
Quum feruescit, & ex oculis micat acrius ardor*

Eius vero indicium excandescentiæ est, quum caudæ verberibus se se excitare visus fuerit: quod ita Hesiodus tangit in Herculis Scuto:

*Ipse autem hominum - corruptorem Martem proprogredientem observans,
Terribiliter intuens oculis, Leo tanquam corpus consecutus,
Qui & valde accurate pellem tenacibus unguibus
Scindens, quam celerrime dulcem animam abstulit.
Constantem autem utique nigrum ipsius impletur cor.
Ignitis autem intuens oculis terribiliter, & latus & humeros
Cauda verberans, pedibus fodit: neque aliquis ipsum
Toleraret contra aspiciens prope ire, neque pugnare.*

Vt hinc apertissime pateat, Leonem esse typum Amoris bellici, & Appetitus - Irascibilis. Addit autem Valerianus: Quem Hesiodum Catullus secutus Galliambico super Atti dixit:

*Age: cade terga cauda tua, verbera pateant
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.*

Et quæ ad furoris incitamentum & indicium sequuntur: nam & corrugare frontem pugnaturs cernitur Leo, quod *ὀνέσις* Græci dixerunt: & superciliorum contradiouem, *ἀπιδιάνυξ* vocant. Index autem præcipuus est Leonini animi cauda, perinde ac equorum aures; eoq; proprie in Leone dicitur Alcea, quod præcipuum in ea robur constet: vel quod incitamentum quoddam sit ad assumendas vires, animumque commouendum. Initio irarum terra flagellatur, increfcente vero excandescencia terga etiam sua verberant. Id eade causa fieri putat

putat Alexander * Aphrodiseus, quod eorum anima vehementius moueatur, sitque ultio-
nis admodum appetens: cauda vero utatur, velut homines manu, qua illi se plerumque in
excandescencia complodere solent: ita animalia hæc ira commota, quum id quod se lædit
vltisci nequeunt, eo sibi modo solatium solent excogitare. Est itaque furor Leoni familia-
ris; vnde apud Marouem, ^d

* lib. 1. prob.
49.

*Hinc exaudiri gemitus, iraque Leonum
Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum.*

d 7. En.

& Ouidius:

Iram vultus habet,

de eisdem ait: quare poetæ Leonem peculiariter feram dicunt. Ita Callimachus:

Οὐδὲς δὲ τῶν δέγμων ναιετάειον.

Quod vero catulos ab eo exossari pingerent, causa est, quod medulla leoni vel nulla, vel
perexigua est, ut omnium animalium solidis omnino ossibus constare videantur, quasi inde
accrescat furor, quod labor his confringendis sit mercede minor; quum minimum id sit,
quod sustinui possit inferuire.] Sic ergo Leo ferocissimum, & iracundissimum animal hiero-
glyphicum est bellici furoris, Amorisque, siue Cupiditatis Irascibilis. Tertium animal hisce
duobus eminens, atque superuolans Aquila symbolum esse rationalis Appetitus, Amorisq;
sciendi, constat item ex antiquis, teste Pierio, qui per eam indicari scribit; † [INGENIVM
VELOX: cui Pindarus, & alijs plerisque locis, tum præcipue Nemæis, ingenij prompti-
tudinem & velocitatem per Aquilam ostendit, sumpta ab eo comparatione, quod prædam
etiam valde procul distantem mira pernecitate nanciscatur; visuque ita polleat, ut profundis-
sima quæque prospectet: quæ omnia ingeniorum acumini sunt accomodata. Idem quum
Bacchilidis & æmulum suorum gloriam eleuat, coruos illos, se vnum Aquilam iactat, quod
promptissimo ingenio nihil non concipiat, quantumlibet arduum, & a terra marique remo-
tum, mox & styli velocitate quæcunque conceperit, assequatur. Ad huiusmodi rerum am-
plitudinem alludere mihi videtur Aristophanes, Auibus, quum Atheniensibus aut adulatu-
rus, aut eorum spes inanes elusus, ait, *ἀνδρὲς ἐν ὑπερβολῇ γαυρίζετε*. Nimirum enim Oraculum
acceperant Athenienses, Fore ut tanto vrbes reliquas post se intervallo relinquerent, quan-
to Aquila reliquas aves volatu superat. Et Sosithei dictum illud celebre super vi eius im-
petuosa:

Medulla leo-
nis ossibus
an sit.

Aquila typus
Amoris Ra-
tionalis.

† lib. 19. hier.

Vna Aquila innumeras exagitat aves.

& mox idem Valerianus: [ALTA COGITATIO: Non defuere tamen, qui Aquilam
huiusmodi Promethei cor arrodentem, ad mores trahere conarentur, ac profundæ cogita-
tionis principem significare contenderent. Sed ne diutius in Prometheo hæsitemus, quæ
nostri super Aquila senserint, potius aperiamus. DIVVS JOANNES. Sane homines
quum solam avium omnium Aquilam esse diuinam autument, & antiquitas eam Joui tela ge-
stare crediderit, inde persuasi sunt, quod eam omnium maxime oculo valere conspexerant,
longissimoque intervallo minutissima quæque discernere, Homeri ad hoc accedente testi-
monio, ita dicentis:

*... .. ut Iouis Ales,
Cuius acutam aciem perhibent præstare volucres
Ante alias, quos quot calo spatiantur aperto.*

Et hymno Mercurij, ubi Apollo de Mercurij occultatione loquitur, qui ita latitaret, ait, ut
neque ipsum vel Aquila, quæ tam late videt, inspexisset. Hinc Theologi nostri Diuum
Ioannem Evangelij scriptorem per Aquilæ hieroglyphicum a diuinis illis vatibus præmon-
stratum deprehendere. Sane Aquilam (ut nomen etiam interpretemur) ab acute videndo
dictam nonnulli ex veteribus asserunt, ut pote qui Aquilam, quasi Aculam ab acumine di-
ctam velint: quamvis, ut paulo ante dicebamus, alij ab aquilo colore vocem ducant; est enim
aquilus color fuscus, & subniger, ab aqua denominatus. Vt cumque autem acutissimi visus
Aquila est Ioannes, qui oculi acie in altissimæ diuinitatis recessum directa, præ omnibus
maxime superioris naturæ secreta reuelavit: cuius facie Ezechieli visa supremum ex
quatuor locum obtinere; qui ad abolendam Abionitarum hæresim, quæ Christum hominem
tantum, non Deum etiam asseuerabat, ad altissima remotissimaque rerum principia præpe-
tibus

tibus euolauit pennis, deque penitissimo Diuinitatis nido nitidissimas ac maxime pellucidas illas gemmas furripuit, quæ postmodum intuentium oculis, quantumlibet conuiuentibus hal-
lucinantibusque, micantissimi luminis claritatem attulere. Illic enim erat lux vera, quæ sola lumen mortalibus elargitur. Hic ille deprehendit humanarum diuinarumque rerum omnium *λόγος* initio fuisse, atque penes Deum, ipsum denique Deum, ipsam esse rationem, quæ apud nos sub Verbi nomine recepta est: vt reliqua missa faciam, tam multis Diuinæ sapientiæ luminibus illustrata. Hæc est denique illa Aquilæ volantis effigies, diceret Irenæus, quam sacer præuidere vates, quæ Ioannis nostri beneficio, spiritus in Ecclesia aduolitantis gratiam manifestat. Nam hic alte exorsus principium, quod a Patre est, effigiem Verbi, quæ refertur in Filio, & præclaram eius generationem enarrat, tanta cum fiducia rem tam arduam aggressus, vt Aquilæ Symbolo merito figuretur: Ioannes inquam ille altiloquus, quod Aquilæ referatur hieroglyphico, ipsa susceptæ lucubrationis materia sublimis, ait Eucherius, & ab ipso rerum principio repetita, in causa fuit. Proinde quum volatu sublimi in ipsam Dei omnipotentis aulam elatus sit, & oculorum aciem visu præpollens in admirandæ diuinitatis faciem infixerit, doctrinam nullo antea mortali ingenio cōceptam ab alto detulit, cuius initium, In principio erat Verbum.] Hæc ille. Quibus apertissime constat, Aquilam esse hieroglyphicum Amoris contemplatiui, & Appetitus intelligendi, Cupidinisque pulchræ sciendi, qua cuncti mortales natura detinentur, vt ait Aristoteles. * Vnde patet in Schemate sub ternis iconibus, Delphini, Leonis, & Aquilæ, signari belle tres Amorum differentias in Anima nostra vigentes, quæ sunt Appetitus Concupiscibilis, Irascibilis, & Rationalis: de quibus etiam luculenter in primo Schemate tractauimus, sub alijs Cupidinum imaginibus.

Elementa viuentium feracia & altricia terna produntur in Schemate.
Cap. C.

Quinta demum explicatio Schematis ea sit, qua ternis his imaginibus animalium in tribus elementis grauitatis participibus præcellentiam atque dominium habentibus, indicetur horum trium elementorum natura ferax, & altrix animalium, ad Ignei elementi discrimen, in quo nullum omnino nascitur, neque uiuit animal. Profecto de Terra per Leonem, & de Aqua per Delphinum representata, nulli dubium est quin elementa sint animalium feracia pariter, & altricia. Dubium esse posse videtur de Aere, atque de Igne. De Aere quidem, quia sicut in prima cœli creatione volucres ex Aqua productionem habere: nam in sacra pagina legimus: *"Dixit etiam Deus producant Aqua reptile animæ uiuentis, & volatile super terram sub firmamento celi. Creauitque Deus cete grandia, & omnem animam uiuentem, atque motabilem: quam produxerant aqua in species suas: & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum. Benedixitque ei dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: auesque multiplicentur super terram: nulla prorsus Aeris mentione facta. sic etiam in subsequenti phytica generatione volucres in terra fere generantur ex ouo, non in Aere. De Igne pariter habemus communem famam, in ipso Salamandram viuere; quin & Aristotelis testimonium est: *"In Cypro insula, ararijs fornacibus, ubi Chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiola in medio igne nascuntur pennate paulo minus grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulant. Emoritur hoc genus, & illud niuis alumnum, quum alterum ab igne, alterum a niue dimotum est. Nonnulla corpora esse animalium, quæ igne non absumantur, Salamandra claro documento est: quæ vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit.* Verum enim uero re intime perspecta, solui poterit vtraque difficultas. Ad primam enim de volucris, certum est autorem Schematis non respexisse primam Auium supernaturalem Creationem, de qua Moses eloquitur; sed illarum secundam generationem physicam ex ouo, & habitationem naturalem plurimum in arboribus procul a terra in elemento aeris; quo nomine tum Lucretium audiuimus accinentem *"**

,, Frondiferasque domos auium, camposque virentis:

tum etiam in Sacra scriptura legimus frequentissime *Volucres celi*: *"* nomine celi signate Aeris

¶ r. meta.
init.

Dubit.

¶ Gen. 1.
20. 21.

¶ s. hist. c. 19

Animalia in
igne nasci &
viuere.

Solutio de
Auius.
Auium ortus
& vita vt in
ere.

¶ lib. 1.

¶ Gen. 1. 19.
28. & passim.

ris elementum, quod primum est cælum vulgare, contradistinctum à cælo secundo, quod æthereum est circulo mobile, nec non à tertio cælo Empyreo immobili, usque ad quod raptum se testatur Apostolus, inquiens: ^d Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium cælum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus nescio, deus scit; Quoniam raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Sed in eo loco citato: ^e Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cali: Aquarum nomine significatur aggregatum ex elemento aquæ vulgaris, ex quo reptile genus piscium primo conditum est: & ex aere nostrate vaporoso, quem Aquæ nomine, fluuij, ac Oceani veteres appellasse, dudum notauimus apud Aristotelem. ^f Et reuera super terram sub firmamento cali (quod ab incorruptibili firmaque substantia firmamentum apte nuncupatur) est Aeris elementum, ex quo Moses Aues primo creatas memorat. Insuper his addendum est vnā Auem Manucodiatam nomine, semper in aere sublimi generari, viuere, ac mori, nec nisi demortuam in terris aspici: de qua Scaliger ad Cardanum ita: ^g Indicarum Apodum modo vnā tibi notā video, Manucodiatam. Quam tamen iuuentulam abste visam suspicor: qui corpus eius hirundinino aquale scribis. Quod si ita, uti dico, verum est: illud etiam errasti, quum putares non morbo, sed senectæ dissolui eas. Quippe Apodes Columborum instar, in Iaua maiori prodiderunt se vidisse nauigatores, pennarum varietate pulchras: quibus ad cristas vtantur milites. Hanc ego esse arbitror. Quare tua illi vitæ morbo præcisa fuit: si non peruenit ad iustum incrementum (et si Cardanus respondere posses, in humana specie senes emori, tam pumilioes Africæ, quam proceriori corpore Germanos, pariter & Italos mediocri statura; quas differentias corporeæ magnitudinis in Apodibus Indicis, pro varietate regionum, inueniri nihil omnino prohibet) Bernardus Oruesanus, regia triremi præfectus, studiorum meorum studiosissimus, misit ad me hæc scripturienti Manucodiatam vnā, maxima pica non minorem. Illam metitus a rostro ad vropygium, semipedem excedere inueni. Caput non rotundum, sed pressum est, quale hirundinis, tam grande, quanta nux ingrans est. Cauda longissima, bifurcata. Pluma in capitis parte superiore adeo minuta, ut pilo propior pene visum fallat. Ei viriditas, quæ in feris Anatibus: sed ita vegeta, ut Smaragdi splendorem imitetur. In parte inferiore sub gula etiamnum & minutior, & breuior, verum flaua, ac nitore Citrij. Ad stomachum vergens dilutior & lucidior: figura plumæ vulgaris latiuscula. A capite collum in supera parte densissima tegitur, fulgore fuliginoso: quæ ad caudam se se demittens paululum grandescit, ac de coloris illius intentione pedetentim, quasi per gradus, semper aliquid remittit. Par sub aluo magnitudo. Color haud absimilis. Alarum protensarum prolixitas sesquipedalis. Pennarum color inferne buxens: superne candor leuissima fuligine semitinctas. Illud imprimis admiratione dignum: Ei quum semper in aere sit agendum, pennarum pinnulas non coherere: sed diffetas aerem transmittere. Rigor tamen tubi, qui illis quasi carina est, insignis. Earum quoque aliqua ad medinam usque pinnulis utrinque muniuntur. Inde ad cuspidem in pilos quosdā rarissimos, minutissimos, molliissimos desinunt. Primores alarū pennæ, quibus scindunt aerem, firmissimæ sunt, & quibusdā fuluis maculis per interualla conspicuæ. Sed antea Cardanus luculentius de proposito dixerat: ^h Vnde in Mo-

,, luchis insulis sub æquinoctio Auis mortua in terra aut mari colligitur: quæ viuens nunquam videri solet, quoniam pedibus careat; tametsi neget Aristoteles auem vllam pedibus carere. (Sed aristoteles agit de auibz æuo suo cognitis, & negligere potuit vnicam auem Antipodarum, recens ad nostram notitiam productam) Hæc igitur, quam ter videre iam contigit, sola, ut ita dicam, ob id pedibus caret, quod in sublimi aere atque procul ab omni visu humano habitat. Corpus eius rostrumque magnitudine & forma simile hirundini, pennæ alarum & cauda accipitrem magnitudine, dum alas extendit, superant; æquant vero ferme aquilam. Pennarum crassitudinem excogitare potes: tanta enim est, qualem pro auiculæ paruitate conuenire ratio docet. Sunt igitur tenuissimæ, & persimiles, præter tenuitatem, pennis pauonum feminarum ex toto: neque masculorum pauonum pennis assimilantur, quod non sint oculatæ, ut quæ in masculi pauonis cauda cernuntur. Masculi dorsum auiculæ huius sinuatur intus, in eamque cavitatem ova femina facere ratio ipsa docet; quum & ipsa femina cauum habeat ventrem, ut sic vtraque

Aer vt donec
tur nomine
cali.
Cælum ter-
tium quid sit
D. Paulo.
d 2. Corinth.
12. 2. 3. 4.
e Gen. 1. 20.

Aque nomi-
ne aerem in-
telligi.
f 1. Meteor.
sum. 3. c. 1.

g Exerc.
228. 2.
Manucodia-
te descriptio

Cardanus de
sensu.

h de Subtil.
lib. 10.

Aristoteles
defensus.

Mira consi-
tutio auis in
aere semper
degentis, &
incubantis.

Cardanus
notatus de
Manucodiatæ
natura.

X lib. 2. c. 32.

31. 49. &

lib. 3. c. 11

1. Meteo.

fu. 3. c. 1.

m. 1. de gen.

an. cap. 3.

„ cauitate possit oua incubare. Masculo hæret in cauda filium longius tribus palmis, co-
 „ loris nigri, medianum inter quadratum rotundumue, neque crassum, neque admodum te-
 „ nre, verum ei non ab simile, quo crepidas cerdones consuevere solent. Hoc existimamus,
 „ dum femina oua incubat, alligari firmius illam masculo. Neque mirum est in aere perpe-
 „ tuo habitare; nam cauda & alis in orbem extensis haud dubium est sponte sustineri. Vi-
 „ cissitudo etiam, si quid est lassitudinis, illam excutere potest. Cibum nullum esse puto
 „ præter calorem, qui simul sit cibus & potus: & ita naturam prouidisse diligenter tan-
 „ to miraculo videtur, ut in aere habitare posset. Vesci autem aere puro haud verisimile
 „ est, quod nimis tenuis sit. Vesci animalculis, neque id, quod ibi non fiat congregatio
 „ ad generationem illorum haud dubie necessaria: neque in auium ventribus illa cernun-
 „ tur, qualia in hirundinum: sed tamen hoc non cogit; quum Manucodiatas solo senio
 „ confici credendum sit: at nec vapore, quum infra copiosior sit; unde descendentes vi-
 „ derentur: vapor etiam non nunquam perniciosus est: rore igitur per noctem vesci veri-
 „ simile est. Ut vero Manucodiata ita avis est, ut nunquam habitet terram &c. Verum ut
 hinc apparet Manucodiatam auiem semper in aere vitam agere, in quo primum enascitur, ac
 demum emoritur: ita non facile Cardano dederò solum senio confici, nec morbo pariter
 interire posse; quum in aere illo, ubi rorem sibi reperit ad pabulum, caloris, atque frigoris,
 humoris, & siccitatis intensiores esse valeant qualitates, quæ morbificas afferant intempe-
 raturas iuuenibus etiam Manucodiatas; quæ mortuæ proinde minusculo corpore colligan-
 tur in terra, vel in mari apud Indos. De quorum victu in aere sublimi, non est ut hic ea re-
 petamus, quæ late discussimus in opere nostro ^K *De his qui diu viuunt sine alimento*. Carda-
 noque contradicit Aristotelis ^L doctrina, qua scribitur, oriri rorem in aere inferiori prope
 terram: dicit enim: *Ex eo autem, quod in die euaporat, quantum non suspensum fuerit, prop-
 ter paucitatem sursum ducentis ipsam ignis, ad eam, quæ eleuatur, aquam, iterum quum deor-
 sum feratur, quando in frigidatum fuerit noctu, vocatur Ros, & Pruina. & mox: signum au-
 tem est, quod sunt hæc, quia non longe suspenditur vapor; in montibus enim non fit pruina.*
*Causa autem est, una quidem hæc, quod sursum ducitur ex cauis, & humidis locis; quare, ve-
 lut onus portans manus, sursum ducens caliditas, quam secundam seipsam, non potest eleuare*
ipsum ad multum locum altitudinis, sed prope dimittit iterum. Alia autem est, quia diffluit
magis aer, existens in altis; qui dissoluit consistentiam talem. Fit autem Ros ubique, australi-
bus, non borealibus, præterquam in Ponto. &c. Unde satis iam subiata fuit prima dubitatio
 de Aeris elemento, quod myssice signatur in Schemate per Aquilam auium reginam.
 Neque vero maioris momenti est, quod obijcitur ex Aristotele de Pyraustis, in igne for-
 nacum Cypriarum orientibus & salientibus, extraque ignem viuere ne momento valenti-
 bus: deque Salamandra, quæ per ignem inambulat illæsa: tum quia refert id Aristoteles non
 ex mente propria, sed ex vulgi fama, quam in Salamandra nouimus esse falsam, ambusta in
 igne maiori: tum quia fornacum Cypriarum ignis æquiuoce cum quarto elemento dicitur,
 de quo nunc agimus, supra regionem aeris altissimi degente sub cæli sideris fornice conti-
 guo; qui quidem ignis nullum omnino generat, aut alit animal; ut etiam expressis verbis nos
 edocuit Aristoteles ^M aliquando. Sapienter itaque Schematista noster tria tantummodo si-
 gnauit elementa viuentium animalium habitationi physice destinata, Terram, Aquam, & Ae-
 rem, per Leonem, Delphinum, & Aquilam hieroglyphice denotata.

Astronomi Lunarium motuum, & phasium observatoris hieroglyphicum.

Schema XX. Gemma.

En. Im 498

Explicatio Fabulosa, siue poetica, viri docti, de Endymione a Diana adamato.
Cap. CI.

Incognitus gemmae declarator, non inepte symbolum hoc Endymioni, a Diana peramato, poetarum fabulam secutus, applicavit apposito tum fronti Schematis nomine Graecanico *ENDYMION*: tum calci disticho Latino:

„ Te fortunatum, Endymion, super omnia, quando
„ Pergit in amplexus pulchra Diana tuos.

Etenim quum multifariam a Poetis, & a Mythologis Endymionis antiqua fabula proponatur, & explicetur: Hieroglyphici nostri mista videtur eos esse secutus, qui ponunt Endymionem fuisse Pastorem Amasium Dianae; quos Natalis in sua Mythologia memorat, in *lib. 4. c. 3. f.* quiens: *Me tamen non praterit, alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur; quum alij pastores clausos greges in stabulis haberent: atque quum huius greges magnopere pinguescerent; fabula datus est locus, quod Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse, & sepultum apud se testari sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hac significatur, quum diligentiam omnibus in rebus esse utilem; quum maxime Dei auxilium ijs precipue praebo esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter impetraverint. Nam certe quidem Deus non fauet desidia. Sed Interpres Arati satis hanc explicationem approbare videtur dicens de Diana (quam eandem cum Luna ponit, atque Proserpina) Endymionem amasse fertur, quia nocturni rosis humor, qui est siderum quoque, ipsius Luna animandis herbarum succis insudatur, & pastoralibus profunt successibus. Quam quidem interpretationem utcumque videtur ea parte recipere Schema, qua pingitur Endymion cum pedo pastoricio, pariter & vrceo pastorali & cucurbita, caneque pastorali. Sed quum gregis nullum omnino vestigium appareat in Schemate, licet ipse grex nocturno Lunae rore latis herbis pinguescere supra modum dictus, anima sit explicationis allata; propterea fit ut eam respexisse non*

*Refellitur
anonymi sen-
sus prior de
Endymione
pastore.*

Ec 1

videa-

videatur Autor nostri Schematis. Alij fortasse dixerint Endymionem adamatum a Diana, non quia pastor ad eius nocturnos rores pascua suo grege frequentauerit; at quia venator nocturnus Dianæ studia coluerit; quod ex antiquis ita confirmat Comes Natalis: ^b Nunc ¹ *que causa horum singularum fuerit, inuestigamus. Atque primum scire conuenit, multa antiquarum quos ad illustrium virorum perpetuam memoriam consinxisse, quæ postea fabulosæ ornamentis vestita ad humane vitæ utilitatem & eruditionem fuerint informata. Sic illa, quæ dicta sunt de Endymione, ut perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerint ficta. Qui vero magis historice rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuo dormire, & a Luna amari, quia quum dormiret per diem; per noctem, quo tempore fera exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur; neque unquam per diem videbatur. Cui quidem opinioni quamuis fauere videatur Endymionis pictura cum cane, nihilominus aperte repugnat sedens homo cum pedo pastoricio, canequæ non venatico, minime venationem ageus, nudusque, Lunam & sidera speculans, non autem feras vllas insequens. Neque Diana pingitur in Schemate venationem exercens cum canibus, iaculis, & arcu, sed inermis Luna nullam omnino venationis partem agens.*

Propria Schematis explicatio proponitur de Astronomo, Luna, siderumque cursus, & phasēs obseruante. Cap. CII.

NOs autem cunctis in Schemate positis attente consideratis, in eam denique sententiam descendimus, ut ea nihil aliud quam Astronomi, cælestes asterismos, Lunæque motus, & varietates obseruantis, hieroglyphice nobis demonstrent: Quam explicationem haurire licet non solum ex antiquis autoribus, uerum etiam ex natura rerum in Schemate representatarum. Ex antiquis primum quidem, quia de Luna legimus apud Plinium: [†] *Sed omnium admirationem vincit nouissimum sidus, terrisque familiarissimum, & in tenebrarum remedium ab natura repertum, Luna. (quod e sacra pagina videtur hausisse, ubi legitur, fecisse Deum Luminare minus ut præset nocti.) Multiformi hac ambage torsit ingenia contemplantium, & proximum ignorari maxime sidus indignantium, crescens semper aut senescens. Et modo curuata in cornua, modo aqua portione diuisa, modo sinuata in orbem, maculosa, eademque subito prænites, immensa orbe pleno, ac repente nulla: alias pernox, alias sera, & parte diei Solis lumen adiuvans: deficiens, & in defectu tamen conspicua: quæ mensis exitu latet, quum laborare non creditur. Iam vero humilis, & excelsa, & ne id quidem uno modo, sed alias admota celo, alias contigua montibus: nunc in Aquilonem elata, nunc in Austrum deiecta: quæ singula in ea deprehendit hominū primus Endymion, & ob id amore eius captus fama traditur. Alexander item Aphrodiseus a vulgo salutatus in suis problematibus inquit; ^b *Vt etiam Endymion, homo cælestium cursum studiosus, quum Luna cursus, faciesque varias quereret, nocteque vigilaret, interdum dormiret, delicia Luna fuisse, somnoque dormiuisse inexpugnabili, edoctusque ab ea, ut Philosophus, causa ipsius solutionem fingitur. Illum etiam pastorem fuisse ferunt, quod in solitudinibus, ac excelsis montibus Luna motum specularetur. Arati pariter Interpres inquit: Endymionem vero pastorem amasse Diana dicitur, duplo scilicet modo: seu quod primus hominum Endymion cursum Lunæ inuenerit; unde & triginta annos dormisse dicitur, quia nihil aliud in vita sua nisi reptioni studuit, sicut Mnaseas in primo libro de Europa scribens tradidit. Natali quoque Mythologo: ^c Alij dicunt primum Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse; cui rei fabule locum dedit Luna, ob tam varias luminis formas & mutationes, quum de illa præcipue cognoscenda esset sollicitus; qui quum noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, ac dormiebat per diem. Hic prior, ut restatur Lucianus in Astrologia, Lunarationem mortalibus ostendit, sicut Phaethon deprehendit Solis cursum: Quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit. Quumque multos discipulos habuerit, hinc forte factum, ut Pausaniæ in Eliacis, ^d præsci dixerint, Endymionem hunc a Luna adamatum, & ex ea filias quinquaginta suscepisse fabulantur. Qui vero magis veritati consentanea loquuntur, ipsam Endymionem aiunt tres tantum genuisse filios. Pæonem scilicet, Epeum, & Etolum, filiamque unam Eutyden: & hoc ex Asterodia uxore, siue ex Chromia Ithoni filia, Amphictyonis nepte, seu ex Hyperippe Arcadis filia; varie enim**

¹ loco cit.

Fabularum antiquarum occasio, & finis.

² Explicatio refellitur de Endymione.

[†] lib. 2. c. 9.

^a Gen. 1. 16.

Lunæ phasēs plurimæ, ac mirabiles.

Endymion primus Lunæ phasēs deprehendit.

^b l. 1. Prob. 134.

^c lib. 4. c. 8.

^d Init.

A enim sunt de eius vxoribus sententia. Nempe tres hosce filios naturali generatione procre-
 aut: at quinquaginta filias ex Luna per metaphoram genuisse dicitur. Enim vero discipuli
 nuncupantur filij Præceptorum: Ita sane Paulus ad Galatas, quos erudierat Magister in
 Fide Christi scribens ait: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vo-*
bis. Filias autem Endymion ex Luna genuisse dicitur, hoc est mentes hominum effecit
 Astronomiæ peritas. Neque vero mirum esse debet, Pastorem adeo præstanti præditum
 intellectu fuisse, qui sublimium scientiam inuenire potuerit, & alios edocere; nam olim pa-
 stores fuere Principum, & Regum filij; pastorem Ida mons habuit Alexandrum Priami fi-
 lium; quare pastor esse potuit Endymion in monte Lathmo, filius Æthlij regis, s. Pausaniæ
 relatu. Pastorem Endymionem in Schemate plane demonstrat, vt dictum est, pastorale pe-
 dum, pastoricius vrceus, & canis minime venaticus. Astrorum, Lunæque speciatim obser-
 uationi nocturnæ studuisse, ac incubuisse, constat ex ipsius tum imagine capite ad pubem
 nuda, inde ad pedes vestimento contecta: tum vultu ad sidera verso: tum manu umbra lu-
 minis intensiorem oculis remittente: tum Diana, cum effigie Lunulæ corniculatæ fronti
 prominentis, ad se veniente celeri gressu. Nam in primis contemplatio mathematici par-
 tim abstrahit a materia, quæ formæ velamentum est, partim materialia considerat: vt ait
 Aristoteles ita: *Speculandum est, quo differt Mathematicus a Physico. Etenim plana, & so-*
lida habent physica corpora, & longitudines, & puncta, de quibus considerat Mathematicus.
Amplius autem si Astrologia alia est, an pars Physica. Si enim Physici est, quid sit Sol, aut Lu-
na scire, accidentium autem per se nullum, inconueniens est: & præsertim quum videantur di-
cere qui circa naturā versantur, & de figura Solis & Lunæ: & utrū spherica sit terra, & mun-
dos, an non. De his igitur negociatur & Mathematicus, sed non quatenus Physici corporis ter-
minus est unumquodque; neque accidentia speculatur quatenus talibus existentibus accidunt;
quapropter & abstrahit; abstracta enim sunt intellectu a motu: & nihil refert: neque sit men-
dacium abstrahentium. Latent autem qui hoc faciunt, & qui ideas ponunt; physica enim ab-
strahunt, quum minus sint abstracta mathematicis. & mox: Demonstrant autem & que ex Ma-
thematicis magis Physica sunt, vt Perspectiua, & Harmonica, & Astrologia. E contrario enim
quodam modo se habent ad Geometriam. Geometria enim de physica linea considerat, sed non
quatenus est physica: Perspectiua autem Mathematicam quidem lineam, sed non quatenus
mathematica, sed quatenus physica est. Vnde constat Astrologum considerare magnitudi-
nes & numeros mathematicos, quorum natura est abstracta, sed quatenus in corporibus cæ-
lestibus insunt, adeoque quadantenus in materia. Differentiam autem istam consideratio-
nis Astrologicæ, tum de Mathematica abstractione, tum de Physica concretione participan-
tis, mystice representaturus Autor in Schemate suo, pinxit Endymionem Astronomiæ pa-
rentem superiore corporis parte nudum, inferiore velatum vestitumue; quod superior pars
indiceret præcipuum Astrologi scopum, qui est agere de rebus formisque mathematicis, secun-
dum se ab omni materiæ velamento separatis; inferior pars indicet secundariam Astrologi
considerationem, qua fere per accidens intuetur materialia corpora, quibus cōcretæ sunt,
ex necessitate naturæ, formæ mathematicæ, ab se primario, atque per se penitus pertracta-
tæ. Vultus in astra, Lunamque versus Endymionis, quid aliud quam attentum cælestium
constellationum obseruationem Astrologicam indicet in Schemate? Manus autem obum-
brans oculorum aciem aperte signat Astrologi cautionem tum vt a Lunæ pleniori lumine
non lædatur, eam intente conspiciens: tum vt eiusdem astri lucem segreget a cōspectu pro-
pinquorum & interiacentium siderum, luce sua sinceram Lunæ phasim vtcumque confun-
dere valentium. Stellæ vero Lunæ circumponuntur visibiles in Schemate, quo signaretur
obseruationes astronomicas Lunæ maxime nocturno tempore fieri, quo solo stellæ conspi-
cuae sunt, non autem diurno. Luna vero citato gressu cōtendens ad Endymionem, osten-
dit Astronomum obseruare Lunæ motum proprium ab occasu in ortum, qui concitator at-
que velocior est motibus aliorum omnium astrorum tam errantium planetarum, quam fixo-
rum in firmamenti octaua sphaera; nam minus sentiens raptum velocissimum primi mobilis,
omnes orbes sibi subiectos ac intra se contentos circumducentis ab ortu ad occasum, trigin-
ta fere dierum spatio propriam absoluit circulationem, quum suas alia sidera compleant lon-
giori temporum intervalla segiores. Habet in Schemate Diana Lunulæ corniculatæ si-
gnum

e cap. 4. 19.

Pastores an-
 tiqui regum
 filij.

f. r. Eliac.
 init.

2. phy. t. 16.
 & seq.

Abstractio
 mathemati-
 ca qualis sit.

Endymion
 cur seminu-
 dus in Sche-
 mate.

Manus obum-
 brans oculos
 intuentis Lu-
 nam quid iam
 dicet.

Stellæ cur
 circum Dia-
 nam pictæ.

Lunæ motus
 celer.

Dianæ habi-
 tudo in Sche-
 mate decla-
 rata.

Canis vt ad
Astronomum
referatur.

Dial. 2. de
Iusto.

Canis vt ad
philosophu
referatur.

6. meta.
t. 1. 2.

Mens intelli-
gendo vt se-
paretur a cor-
pore.

K 3. de an.
t. 6. 7.

3. tex. 4.

m 2. de an.
t. 11.

in Phedo-
ne.

l. 7. c. 30.

lib. 3. c. 7.

lib. 4. c. 13.

Epist. 65.

lib. 4. c. 8.

Endymion
vt sibi foret
arbitrator necie
ac vitæ.

f 2. de an.
t. 60.

Intellectus
operatio vo-
luntaria est,
non sensuum

Grad. 5.
Pasphe. f.

gnum in fronte, brachijsque ineuratis in altum cum veli sui semicirculo figurans orbita m
integram; vt signaretur Astrologum obseruare Lunæ figuras omnes, imminuti scilicet, at
que pleni luminis. Ceterum & Canis Endymionis ad astra tendens obtutum atque nares,
hieroglyphicum esse potest Astronomi siderum motus & phasmata obseruantis, ac inuesti-
gantis; etenim Plato in Parmenide Canes Lacenas ponit esse bonas insectatrices, ac inue-
stigatrices, quas comparat menti philosophi scientias, ac earum veritatem sectantis, ac ve-
stigantis, dum ait; *Ita est, o Socrates, dixisse Zenonem. Non omnino tamen rem tenes; quare-
uis cen Canes Lacena bene insequeris & vestigas dicta.* Similiter in sua Republica ponit Ca-
nem esse symbolum viri philosophi blandientis domesticæ sibi veritati, & allatrantis igno-
tæ falsitati, scribit enim: [Nosti generosi canis hūc a natura morem esse, vt latret aduersus
ignotos. Noui certe. Ergo neque impossibile est, neque præter naturam, quod quærimus,
talem videlicet esse custodem. Sic apparet. An videtur præterea sibi opus esse, vt qui fu-
turus sit custos, ad ferocitatem illam addat, vt natura philosophus sit? Quomodo istud ais?
Non enim intelligo. Atqui & hoc in Canibus intueri licet, quod quidem in bestia dignum
admiratione sit. Quale istud? Quem enim ignotum viderit, grauitur fert, etsi nihil mali ab
eo sit perpeusus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab eo susceperit. An non-
dum hoc admiratus es? Haud valde hucusque animaduerti, quod autem hoc facit, manife-
stum est. At enim videtur hic naturæ ipsius effectus ingenitus, ac vere philosophus. Qua
ratione? Quoniam aspectu nulla re alia amicum & inimicum discernit, quam, quod hunc
quidem nouit, illum autem ignorat. Nonne igitur merito dicendū erit discendi cupidum,
atque studiosum, quod cognitione & ignorantia domesticum ab extraneo discernit? Erit.
Quidni? Porro discendi studiosus, & philosophus idem. Idem. Cur igitur audacter non
ponamus & in homine, si quidem aduersus familiares & notos mitis futurus est, philoso-
phum ipsum esse, & discendi cupidum oportere? Ponamus. Philosophus igitur & iracun-
dus, & velox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus.] Itaque ca-
nis hieroglyphicum est viri philosophi, proindeque Astronomiæ cultoris, quæ pars est phi-
losophiæ contemplatricis. Ceterum quum intellectus humanus intelligendo separetur a
corpore ea ratione, qua corporeo non vitur villo prorsus instrumento, & ac intelligens
corpori mistus non sit, ac omnino nullius conporis actus in actione intelligendi, sicut
Aristoteles edocet; propterea speculati dicitur mystice mori, non solum Platoni, defini-
enti philosophiam esse mortis meditationem, siue Philosophi mortem esse contempla-
tionem: sed etiam Plinio constituenti, morbum esse aliquem, *per sapientiam mori*; qua de re
nos alibi latius agentes de Lucernis antiquorum reconditis: ad stipulante Seneca dum
ait *Sapientem, affectatoremque sapientiæ adherere quidem in corpore suo, sed optima sui par-
te abesse, & cogitationes suas ad sublimia intendere*; qualem se gerit Endymion in Schemate,
quem affirmatu Natalis Hesiodus tradit *id a Ioue obtinuisse, vt vita mortisque sibi esse
arbitrator*: quia scilicet humana speculatio est arbitraria, & ad nutum cuiusque speculantis,
ad sensus differentiam, dicente Aristotele: *Causa autem, quoniam singularem quidem se-
cundum actum sensus, scientia autem vniuersalium: hac autem in ipsa quocumque modo sum
anima. Vnde intelligere in ipso est, quum vult: sentire autem non est in ipso: necessarium est e-
nim esse sensibile.* Proptereaque de Endymione sublimium contemplatore meminerunt an-
tiquiores, obeunte mortem philosophicam. Licet Julius Camillus in theatro referre vi-
deatur hæc ad mortem corporalem, inquiens: *Endymione addormentato sopra vn mon-
te, & basciato da Diana. Si legge appresso i Cabalisti, che senza la morte del bascio
non ci possiamo vnir di vera vnione co' celesti, nè con Dio. Questo dico, percioche fra
il numero de più morti, nelle quali entra ancor quella, che dicemmo di Anteo, è questa
del bascio della quale Salomone fa così mentione nel principio della Cantica, Osculetur
me osculo oris sui. Il qual senso per altre parole è più apertamente detto da Paolo, quan-
do dice: Cupio dissolui, & esse cum Christo: il qual desiderio non è espresso da Salomo-
ne nella significatione del Verbo, come da Paolo, ma si nel modo desideratiuo. Et il Pe-
trarca lo mise nell'indeclinabile, quando disse:*

O felice quel dì, che dal terreno

Carcere uscendo, lasci rotta e sparta

Questa mia graue & frale, & more al gonna,

Et da sì lunghe tenebre mi parta,

Volando tanto sù nel bel sereno,

Ch'io vegga il mio Signor, e la mia donna.

Adum.

A „ Adunque il corpo essendo quello, che ci tien separati dalla vnion vera, & dal bascio, che
 „ vorrebbero fare le cose celesti alle anime nostre, raccogliendole a loro, segue che per la
 „ dissolutione di quello si verrebbe a questo bascio. Il che i Teologi symbolici volendo
 „ aprire, hanno lasciato nelle lor fauole, che Diana (la qual tenendo il regno di tutte le
 „ misure sopracelesti, & per lei passando tutti gli influssi superiori, è vicaria & luogotenente
 „ di tutte le cose superiori) hanno finto dito, che questa innamorata di Endimione, cioè
 „ dell'anima nostra, la quale si aspetta la sù, desiderosa di poterlo basciare mentre fugge,
 „ l'addormenta sopra di vn monte, & hauendolo addormentato, può nel basciarlo satiar le
 „ sue voglie: il qual sonno perpetuo significando la morte, questa imagine contenerà l'esser
 „ mortale, la morte, & tutti gli anelli a lei appartenenti, come la pompa funebre, &c.
 Quo sensu Schema nostrum habebit Endymionem dormituriem, accedente Diana, qui
 recumbens manu tegit oculos ad aucupandum sibi somnum, illos iam iam grauantem. Sed
 plausibilior mihi videtur prior explicatio de mystica morte contemplationis: quam mirifice
 dilucidat in Phædone Plato. Præstat autem hic aurea verba Platonis audire: *Quicumque*
 B *philosophiam recte aliquando attigerunt, nimirum videntur latuisse ceteros homines, quod nihil*
aliud ipsi commentarentur, quam mori, atq; esse se mortuos. Quod si id verum est, per absurdum
foret, si quum nihil præter hoc aliud per omnem vitam studuerint, hoc ipso adueniente, quod iam-
diu agitabant, exercebantque grauitè ferrent. Hinc Simmias arridens: per Iouem, inquit, o
Socrates, mihi quidem, haud multum ridere cupienti, risum expressisti. Nam multos arbitror
fore, qui si id audierint, aptissime in philosophos dictum putent nostrosq; homines consensuros &
valde quidem, philosophos reuera mori, nec tamen ignorare quam digni sint morte. Forte id re-
cte, o Simmia, inquit, dicerent, præterquam quod non ignorare addunt. Latuit sane eos, qua ra-
tione veri philosophi & mori studeant, & morte sint digni. Sed iam relinquamus illos, nobisque
ipsi loquamur. Putamus ne aliquid esse mortem? Aliquid certe, inquit Simmias. Numquid
aliud, inquit, quam animæ a corpore solutionem? Esseque id mortuum esse, scilicet solutam ab
anima corpus per se seorsum esse? Seorsum quoque a corpore animam solutam ipsam per se ipsam
existere? Numquid mors præter hoc aliud est? Nihil aliud, inquit Simmias. Considera, inquit,
bone vir, num tibi idem quoq; & mihi videatur. In his enim nos arbitror planius quæ perquiri-
 C *mus, inuenturos. Videtur ne tibi, philosophi officium esse, sectari eas quæ appellantur volupta-*
tes, quales sunt epularum, atque poculorum? Minime quidem, o Socrates, inquit. Sed nunquid
Venerorum? Nullo modo, inquit. Quid reliquum corporis cultum, an multi facere philoso-
phus videtur, an nihil pendere, nisi quando magna cogit necessitas illis uti? Mihi quidem vide-
tur verus philosophus hæc omnia floccipendere, inquit Simmias. An non tibi videtur, inquit eius-
modi studium haud ad corpus quidem declinare, sed quantum fieri potest ab illo discedere, atque
ad animum se conuertere? Mihi quidem, inquit Simmias. Non ne igitur in eiusmodi rebus pri-
imum manifeste apparet philosophus præter ceteros homines animum quam maxime potest a com-
mercio corporis segregare? Apparet, inquit. Putant vero plerique, o Simmia, quum hominem,
cui nihil talium dulce sit, neq; illis fruatur, reuera viuere existimandum non esse, sed pene mor-
uum, quum voluptates corporis non percipiat. Verissima narras, inquit. Quid autem circa
sapientiæ ipsius acquisitionem? inquit Socrates. Vtrum impedimento est corpus, si quis ipsum
socium ad inuestigandum assumpserit, nec ne? Quale utique tale aliquid dico. Habent ne vi-
 D *sus & auditus veritatem in hominibus aliquam? An talia quedam ipsi quoque poetæ semper ca-*
nunt, nihil nos audire, nihil videre sincerum? Atqui si ij corporis sensus sinceri certi que non
sunt, neque etiam alij; quippe quum ceteri omnes his quoddammodo deteriores sint. An non ti-
bi videtur? Prorsus, inquit. Quando igitur animo veritatem attingit? inquit. Quando
eum aliquid cum corpore tentat inuestigare, proculdubio decipitur a corpore. Vere loqueris,
inquit. An non sicubi proprie in ipsa ratiocinatione sit sibi aliquid eorum, quæ vere sunt, mani-
festum? Ita est, inquit. Ratiocinatur autem tunc optime, quando horum nihil eum perturbat,
neque auditus, neque visus, neque dolor, neque voluptas; sed quam maxime seipsum in se reci-
piens deserit corpus, neque quicquam quoad fieri potest, cum illo communicans, neque attingens,
ipsum quod vere est, affectat. Est ita, inquit. Non ne, inquit Simmias, & in hoc philo-
sophi animus maxime contemnit corpus, ab eoque aufugit, quaritque secundum seipsum viuere?
Apparet inquit. Ita ergo Platoni philosophus dum contemplatur, animum a corpore sedu-
 cit

Luna cūctas
orbium supe
riorum men
suras, vt reci
piat.

Mors vt ad
philosophiā
se habeat.

Sensus certi
non sunt.

Ratio vt va
leat verita
tem intueri.

Animus phi
losophi vt de
serat corpus.

cit utique, proindeque mori dicitur mystice; quum mors nihil aliud sit absolute, quam
 2. de an. animæ separatio a corpore. Cui sententiæ subscripsit Aristoteles, dum ait tum* Nihil pro-
 t. 11. hibere quasdam partes animæ, nimirum voluntatem, & mentem, esse a corpore separabiles,
 3. de an. propterea quod nullius corporis sunt actus in suarum functionum editione: tum* intelle-
 t. 4. 6. 7. 8. ctum in actu intelligendi non esse mixtum cum corpore: nec villo prorsus vti famulatu cor-
 poralis instrumenti.

Haftenus de contemplatiuo cælestium Endymione.

Aurora neffens Aethera terris prouehit orta diem.

Schema XXI. Gemma.

Aurora diem nuncia, celeriter orbem terrarum circuit.

Cap. CIII.

Neminem latere potest, Auroram isto Schemate representari, quæ diem prodroma prænunciat, affertque toti terrarum orbi, singulisque mundi partibus vnus dieculæ spacio; quod incognitus autor exprimit Petro Stephanonio collectore nostrarum gemmarum, suo disticho:

„ Petre

A „ Petre vides : nostras rapide Dea deferit oras :

„ Exerat vt nitidam subito in orbe facem.

Auroram Solis, & Lunæ sororem in Theogonia cecinit Hesiodus

„ Thia parit Solem magnum, Lunamque nitentem,

„ Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,

„ Coelicolisque Deis cunctis : Hyperionis almi

„ Semine concepit namque illos Thia decora.

Nimirum Aurora lucis Solaris aduenientis prodroma, & nuncia soror est, lumenque præcedens Solis, a quo collustrantur non solum in terris animantia cuncta mortalia, sed etiam in cælis omnia sidera, de Sole, fonte luminum, sibi splendorem haurientia, communi Doctorum placito. Quapropter ab Orpheo salutatur in hymno proprio Aurora,

„ Nuncia Titanis celeris, lateque nitentis.

Hanc propterea iucundissimam, & suauissimam non hominibus solum, sed omnibus animalibus, & plantis aduenire, cecinit idem Orpheus, dicens.

„ Qua gaudet mortale genus : vitare nec vllus

„ Conspectum vult diua, tuum quum fluctibus exis

„ Excutis & somnum cilijs : lætantur vbique

„ Serpentumque, hominumque genus, volucresque, feræque.

„ Quæque coluit altas spumosi murmuris vndas.

Etenim ad pabula cuncta redeunt animantia pariter, & ad gratam sibi quibusque lucis usuram, quæ tenebris nocturnis tristata sopita iacuerit. Thia sane, hoc est diuina. Trias ex Hyperionis nihilo primam deduxit lucem, ante Solis ortum, postea quam tenebræ super faciem abyssi ex aqueo cælorum (cælum enim appellatur in sacra pagina, *ibi - aqua*) terreoque elemento constituti mundum obumbrabant, quæ quidem ^a prima lux Auroræ symbolum fuit antiquis ante Solem creata. Quæ quum primis tribus mundi diebus, ante creationem Solis, Lunæ, Stellarumque firmamenti, circuiuerit terram, apte posuit in Schemate vetus Autor Auroram circuire calcatum sibi terræ globum. De qua videtur egisse Psaltes diuinus alibi concinens: ^b *Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram, & Solem.* Vbi

^a Gen. 1. 1.
& seq.
Theologica
explicatio
Auroræ.

^b Ps. 73. 16.

non solum contradistinguit Auroram a Sole, sed etiam Auroræ fabricam anteposit fabrica-
tioni Solis: plane consentiens historiæ Moysi in prima mundi constitutione, qua lux creata
ponitur in prima die, ante creationem Solis, Lunæ, ac siderum in die quarta; nam apud
Mosem habemus: ^c *In principio creauit Deus calum & terram. Terra autem erat inanis &
vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & spiritus Domini ferebatur super aquas. Dixit-
que Deus: fiat lux: & facta est lux. Et vidit Deus quod esset bonum: & diuisit lucem a tene-
bris. Appellauitque lucem diem, & tenebras Noctem: factumque est vespere, & mane dies vnus.*
& post creationem firmamenti, die secundo: & separationem aquarum a terra: & procrea-
tionem stirpinum de terra, die tertio: solem, lunam, & stellas produxit, die quarto, dicente
Mose: ^d *Dixit autem Deus: Fiant Luminaria in Firmamento cali, & diuidant Diem ac no-
ctem: & sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Et luceant in firmamento cali, & illumi-
nent terram. Et factum est ita. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt
præset diei: & luminare minus, vt præset nocti, & stellas. Et posuit eas in firmamento ca-
li, vt lucerent super terram: Et præset diei, ac nocti: & diuiderent lucem ac tenebras. Et vi-
dit Deus quod esset bonum. Et factum est vespere & mane, dies quartus.* At vero non de ista
prima videtur egisse Schematis autor ante Luminarium magnorum & paruorum visui con-
stitutionem; quum eam circumdatam astris pinxerit. Aurora definitur ab Isidoro ^e *diei cla-
rescentis exordium & primus splendor aeris, qui Grace dicitur *ἠὺς*, quam nos per derinatio-
nem Auroram vocamus, quasi Eo-
roram. Vnde est illud:*

^c Gen. 1. 2. 3.
4. 5.

^d Gen. 1. 14.
& seq.

^e lib. 5. de
Nocte.

„ Lætus Eois Euris equis: &

„ Eoas acies.

Iungere vero dicitur Aurora nobis cælum cum terra, quia nihil aliud est quam splendor ma-
tutinus, quo cernimus (vt ait Boccatus) ^f ante Solem eleuatum, calum albescere; quam ideo
Titanis dicunt filiam, non quia a Titano natam credant, sed ex Sole, quem sapissime ex no-

^f 4. geneal.
cap. 27.

mine auti Titanum vocant. Nam ex Sole procedit, ut dictum est, illa claritas celi, quam Auroram dicimus. Terra autem ideo dicitur filia, quia horizontem orientalem superans, videtur intuentibus ex terra exire. Nobis autem nomine terræ nunc intelligitur globus ex terra, & elemento aquæ circumfuso tellurî, coagmentatus; de quo sic Aristoteles: & Nulla enim, ut ita dicam, particula, terra moles est, in qua contenta est & tota aquæ multitudo, ad ambientem magnitudinem. Alioquin nauigantibus, & insulas incolentibus horizon orientalis est aqua, non terra. Quare Titani, & terræ filia dicitur Aurora, quoniam est lumen inter cælum & terram fulgens, ortum ex astris omnibus præcipueque Sole, repercussum a globo terreno in regionem intermediam. Quod optime Schematista signauit, Auroram ponens astris vndique fere circumdatam, pedes habentem supra globum ex terra & aqua in aere suspensum, veluti catena, seu vinculum connectens cælum cum terra. Hinc apud sacram paginam legitur, *Aurora consurgens*: consurgit enim de tenebris nocturnis, quæ nihil aliud sunt, quam umbra telluris in perspicuo medio inter cælum & terram: deque globo ex terra & aqua coagmentato, lumen æthereum ante Solis ortum imminens repercutiente. Faciem habet manu dextera deorsum ad terræ globum versam, quæ designat se nunciam esse prodromamque diei, quem ita definit in originibus Isidorus: *Dies est presentia Solis, siue Sol super terram: sicut nox Sol sub terra: ut enim dies, aut nox sit; causa est, aut super terram Sol, aut sub terra*. Fingitur autem Aurora pedem finistrum super globo telluris perfecte rotundo stabilem figere, dextrumque mobilem tenere; tum quia semper in motu velocissimo versatur, perniciosissimo gyro totum orbem circueus cum primo mobili spacio vintiquatuor horarum, vnam dieculam absoluentium, integreque mensurantium: tum quia motus omnis postulat aliquod stabile, quo nitatur; atque speciatim elementum terræ stabile centrum est in mundo, circa quod omnia cælestia voluntur, & cum his Auroræ lumen, clarusque splendor diem prouehens, atque nuncians immediate sequentem: tum quia Doctore Aristotele *Dextrum vniuscuiusque dicimus, unde principium est eius, qui secundum locum sit, motus: circulationis autem celi principium est unde astrorum ortus sunt: quare hoc vtrique erit dextrum: ubi autem occasus, finistrum*.

g 1. Meteor.
sup. 1. c. 3.

h Cant. 6. 9.
Nox quid
proprie sit.

i lib. 3.
Aurora eum
faciem inuer-
sam gerat.

Cur pede la-
no terrâ pro-
mat, dextrum
mobilem su-
spendat.
Terra stabile
illud est, cir-
ca quod om-
nia cælestia
voluntur.
K 2. Cæl. 1. 15

*Pulchra fecunditas a terra calore rapta, sex menses latet intra terra
viscera, totidemque supra terram in aere degit.*

Schema XXII. Gemma.

Em. 500

*De Cereris filia Proserpina, sex menses intra terram cum Plutone raptore manente,
totidem supra terram apud matrem degente, mythologia communis
explicata. Cap. CIV.*

Communis est opinio, Schemate proposito representari Cereris filiam Proserpinam, a Plutone raptam, sub terras agentem, dextera manu mala punica gerentem: sinistra ramum eiusdem stirpis. Quod Anonymus, & superposito titulo, PROSERPINA, & nobili hexasticho suo subscripto satis ostendit, accinens egregie:

- ,, Plutonis dum rapta subit Proserpina regnum,
- ,, Mæsta Iouem genetrix conscia facti petit.
- ,, Iuppiter hinc reducem superas decernit ad auras:
- ,, Dum modo tartareas nesciat illa dapes.
- ,, Punica gustasset quum mala, æqualiter anni
- ,, Diuulere suas Disque Ceresque vices.

Quam fabulam apud omnes notissimam, ita lubet ex antiquis explicare. Sane Diuus. Augu-
stinus ex Varrone scribit: [In Cereris autem sacris prædicantur illa Eleusina, quæ apud
Athenienses nobilissima fuerunt. De quibus ille Varro nihil interpretatur, nisi quod attri-

Explicatio
Varonis.
7. de Ciu.
cap. 20.

net ad frumentum, quod Ceres inuenit, & ad Proserpinam, quam rapiente Orco perdidit. Et hanc ipsam dicit significare fecunditatem seminum. Quæ quum defuisset quodam tempore, eademque sterilitate terra mœreret, exortam esse opinionem, quod filiam Cereris, id est ipsam fecunditatem, quæ a proserpendo Proserpina dicta esset, Orcus abstulerat, & apud inferos detinuerat. Quæ res quum fuisset luctu publico celebrata, quia rursus eadem fecunditas redijt; Proserpina reddita, exortam esse lætitiā: & ex hoc ei solennia instituta. Dicit deinde multa in mysterijs eius tradi, quæ nisi ad frugum inuentionem nō pertineant.]

Natalis.
lib. 3. c. 16. Natalis ex antiquitate scribit; Scriptū reliquit Sophoclis enarrator, Proserpinam raptam fuisse a Plutone; quum Narcissum colligeret. (& mox) [Atque quum nusquam Proserpina inueniretur a Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha, a Plutone rapta fuisse, & ad Inferos deportata. Tum vero Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum, ut filia sibi restitueretur, si ea conditione ad eam capiendam accederet, ut nihil eorum gustasset, quæ forent apud Inferos. Verum quum illa tria grana mali punici, vel nouem, ut alij maluerunt, edisset, indice Ascalapho, filiam liberam educere omnino non potuit, Verumtamen ad mitigandum Cereris dolorem, statuit Iupiter ut alterne sex menses apud maritum, totidemque cum matre degeret Proserpina. Sic enim ab omnibus, qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. (& mox:) At nunc cur fabulas istas finxerunt, explicemus. Cicero 2. de Natura Deorum vim omnem terrenam scribit esse Plutoni patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quod omnia & recidant in terras, & oriantur e terris. Is igitur rapuit Proserpinam, quam frugum semen esse volunt, absconditamque quæri a matre fingunt, illa Cereris filia nominatur, quia semina quæ iaciuntur præteritis frugibus sunt exempta. At cur, quum flores colligeret, fuit a Plutone rapta? aut cur Narcissum præcipue colligens? quia per flores Sicilia fertilitatem, & aeris temperiem demonstrarunt scriptores: quippe quum in Sicilia, per omnes prope menses anni flores esse consueuerint: sicut de Lufitania scripsit Athenæus lib. 8. quod ibi rosæ ac violæ per maius spacium trium mensium deesse non consueuerunt. Præterea, quum sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quod in radices trahitur; quippe quum a superiore frigore semen depressum excresecat in caput, radicesque in loco tepidiore dilaret. Illud semen quum impleatur nutrimento, in futuram æstatem semen colligit; quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur a Plutone. At quos flores? Narcissum præcipue, quod nomen torporem & segnitiam significat. Non enim statim erumpit semen, ubi nutrimentum collegit, ac florum materiam; sed in se continet, donec anni tempore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta dicitur esse in Sicilia, quod ea insula ceterarum omnium tritici feracissima sit, quæ etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quæ virtus est feminis, ut nomen ipsius significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hæc latet sex menses apud maritum, dum Sol in signis Australibus a semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non amplius semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editioribus. Dicta est, ut quidam putarunt, a Latinis a serpendo, quia semen per terram serpat; quam alij ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modo ad dexteram, modo ad sinistram declinet. Hæc filia est Jouis & Cereris, calores scilicet ac terræ.] Sed ista quum eam partem Schematis attingere non videantur, quæ præcipua est, nimirum mala punica, ramulumque, manibus Proserpinæ gestata; propterea Boccatij mythologia ceteris anteferenda videtur; quæ dicit [Est quidem Proserpina loco frugis habenda, quæ ex iacto sulcis semine, nisi cæli temperies agat, incrementum habere non potest. Et nisi eiusdem inueter calore, in maturitatem venire non posset. Iupiter autem & cæli temperies est, & calor, cuius opere suis temporibus & crescunt segetes, & maturitatem suscipiunt: & sic ex Joue & Cerere Proserpina nascitur: Quæ tunc a Plutone, id est terra rapitur, quando semen sulcis iniectum non redditur; quod aliquando contingit, ob nimium frequentatam sationem: ex qua adeo bona terra humore emungitur, ut exhausta nequeat dare ingestis seminibus nutrimentum. Hinc turbata Ceres, id est agricul-
tores, qui terrei dici possunt homines, instrumenta frangit ruralia, id est frustra operata cognoscit, & negligit, & ululatu semineo, id est agricultorum querela, incensis facibus, id est exultio-

Sicilia floribus abundat per totū annum. Lufitania ferre semper flores habet.

Narcissi etymologia.

Sicilia feracissima. Arethuse etymon.

Proserpinæ etymologia.

Boccatij. 1. 3. geneal. cap. 4.

Satio nimis frequens inducit sterilitatem, & cur.

A exustione agtorum, per quam humores aduersi, qui sunt circa terræ superficiem, exhalant: & utiles ab inferiori terra euocantur in altum: & suadetur a Ioue Cereri, ut papauera comedat, idest ut in quietem vadat; habent enim papauera somni quietem præstare, per quam quietem intermissio culturæ intelligenda est, ut possit terra ob intermissionem emunctos humores resumere. Redire autem ad superos rapta Proserpina, idest abundantia frugum non potest in continenti, quia grana mali punici gustauerat, per quæ intelligenda sunt vegetat. uæ v. ræ principia, quæ tunc injiciuntur, quando ex humore terræ humectatur, & calefit semen iniectum, inde putrefactum prosilit in radices, quarum opere segetes vegetantur. Quæ principia ideo per grana mali punici designantur, ut intelligatur, quia sanguini similia sint, sicut sanguis est nutrimentum animalis sensitiui, sic & illa principia vegetatiui: & ut placet Empedocli, sicut in sanguine vita consistit animalium sensitiuorum, sic & segetum in humore terrestri. Sed Iouis sententia, idest cæli dispositione agitur, ut post sextum mensem, qui anni dimidium designat, ad superos redeat Proserpina, idest segetum abundantia, eo quod a die sationis, seu a mense, in mense septimo incipiant spicæ segetum apparere, & grana suscipere, & in maturitatem etiam deuenire; quæ grana usque ad sationis nouæ tempus apud superos commorantur. Theodontius ex Cerere istam vetustissimam refert historiam, ex qua videtur multum causæ fictionis superioris assumptum: & dicit Cererem Saturni filiam, Sicani regis fuisse coniugem, & Siciliæ reginam, ingenio clarissimo præditam; quæ quum per insulam cerneret homines vagos glandes, & mala siluestria comedentes, nec ullis obnoxios legibus; prima in Sicilia terræ agriculturam excogitauit; & adiuuentis instrumentis ruralibus boues iunxit, & terris semina dedit: ex quo homines cœpere inter se campos diuidere, & in vnum conuenire, & humano ritu viuere: ex quo a Virgilio dictum est.

Agrorū exustio ad quid conducat.

Papauera Cereris quid.

Grana mali punici Proserpinæ quid.

Theodontij.

d. i. Georg.

B „ Prima Ceres vincto terram dimouit aratro:
„ Prima dedit fruges alimentaue mitia terris:
„ Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus, &c.
Proserpinam vero dicit speciosissimam fuisse virginem Cereris reginæ filiam: & ob insignem eius pulchritudinis famam ab Orco Molossorum rege raptam, & in coniugem susceptam. Quod etiam testatur Eusebius.] Ita quidem omnia pulchra, & ad Antiquorum sententiam dicta sunt: sed tamen nec illos tres versus in Virgilio reperire potui: nec ad Schematis nostri plenam explicationem reliqua facere videntur; tum quia nihil de vestimento Proserpinæ, nihil de corona florea: nihil de stante Proserpinæ: nihil de ramulo sinistra manu gestato: nihil de pomis in dextera coronam non habentibus; proindeque punicorum faciem, & naturam peculiarem non obtinentibus; quæ præcipua sunt in Schemate notabilia. Quare nobis alia myologia Schematis afferenda.

Expenditur sententia communis, & Boccacij.

Propria explicatio de Vegetabilium, seu stirpium natura generica, Proserpina Schemate, fabulisque representata. Cap. CV.

E Quidem, habita semper eruditionis antiquæ veneratione, non verebor in præsentia nostri Schematis mythologiam de communi stirpium natura sub nomine Proserpinæ interpretari. Sane primum in Schemate fingitur Proserpina, dum rapitur, Virgo femina, sicut etiam dicitur in fabulis; quia stirpium natura masculini sexus admisionem non habet, ut animalium genus; at ex semetipsa Virgo pullulat, ex coniugio masculini cum femina generationem non agnoscens. Coronam in capite gestat, quia & filia regum dicitur Proserpina; quod non solum primi hominum, a Deo constituti Dominum habentes omnium animalium, positi fuerunt in horto paradisi diuitiarum, ut operarentur in eo circa plantarum culturam: sed etiam, quia priscis temporibus incliti potentissimique Reges Agriculturam exercuerunt. Sane Xenophon in Oeconomico suo scriptum reliquit de Cyro Regem: Ad eundem dicitur quondam Lyfander cum donis missus a focijs belli, ut ipse postea cuidam hospiti suo apud Megaram retulit, deductusque ab eo in paradysum, quem Sardibus habebat, quum vidisset ordinem, elegantiamque arborum in quincuncem positarum, angulorumque symmetriam, & ambulationum subsequentium odorem sensisset, admiratum dixisse: Hæc me suspicientem Cyre, multo magis magistri admiratio coepit,

Scirpes carent sexu masculino.

Virgo quæ non sterilis.

Proserpinæ cur coronata Regis filia Gen. 2.15. Agricola Reges.

„ qui-

„ quicumque is fuerit, qui talia disposuerit. Cyrum autem animo lætatum respōdisse: Hæc
 „ egomet Lysander, ordine quo vides disposui; vt facile cernere est, quæ mea serui dextra.
 „ Tunc eum Lysander, vt erat ornatus respiciens, veltium fragrantiam, ac sumptus & ar-
 „ millarum decorum contemplatus, dixisse: Quid est quod ais Cyre? Tuæne hæc omnia
 „ manus plantauerunt? Ad hæc Cyrus: Admiraris Lysander? Iuro per Methrem, me
 „ nunquam quum per valetudinem licet, prius prandere solitum, quam aut bellicum ali-
 „ quod, aut rusticum, siue actionum aliquid honestarum, quod me magis moueat, absoluiam.
 „ Ille deinde hoc ceteris laudibus addidisse: iure mihi videris Cyre beatus, qui bonus
 „ quum sis, es etiam felix. Hæc ille recte. Quibus aperte constat, Deum homini custo-
 „ diam paradisi, & operationem in eo commississe, priusquam peccaret, nō ad laborem ac pœ-
 „ nam, cuius nondum reus erat, verum ad voluptatem, delicias, & felicitatem humanam; quam
 „ ex agricultura rex omnium creaturarum rerum a summo Deo constitutus homo poterat in-
 „ nocens adipisci. Quod innuit aliquando Virgilius † accinens;

Homo felix
 vt esse possit
 ex Agricul-
 tura.

† Georg. 2.

„ O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 „ Agricolas: quibus ipsa, procul discordibus armis,
 „ Fundit humo facilem victum iustissima tellus.

Qualem in innocentia statu primis hominibus exhibebat absque labore, simul & absque tri-
 bulis, & spinis. Ad quas ærurnas propter peccatum damnatus est homo miser e paradiso
 voluptatis eiectus. Profecto Proserpina dicitur vniuersa plantarum natura, quia tum ra-
 mis in altum sublati per aera sublime serpit: tum maxime quia radicibus tortuosis in ter-
 ram actis, ijs ad instar anguium per terræ sinum serpit. Amicta est indumento duplici Proser-
 pina, quia stirps vnaquæque simul & semen quoduis, duplici cortice, ceu tunica vestitur,
 interiore tenui, pariter ac exteriori crasso. Duo poma gestat dextera manu, quibus indi-
 catur arborum pomiferarum natura nobilior; at læua surculum frondosum eleuat, indicium
 plantarum, seu herbarum infra sortem arboream humi fere serpentium, sine pomis: quibus
 duobus vniuersam stirpium naturam contineri, legimus in Sacra pagina, scribente Mose:
 Et ait Deus: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen: & lignum pomiferum,*
faciens fructum iuxta genus suum; cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.
Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum, lignumq; faciens fru-
ctum, & habens vnumquodq; sementem secundum speciem suam. Hinc apparet etiam Pro-
 serpinam, hoc est vniuersam stirpium naturam, filiam esse Iouis atque Cereris, nempe Dei,
 atque Telluris; quia iubente Deo Tellus omnem plantam ex se se peperit. Proserpina fin-
 gitur in Schemate stans, non autem incedens; quia stirpium omnium natura stabilis est, infixæ
 solo, vnde sibi radicibus haurit conueniens alimentum; non autem mobilis, & vaga, qualis
 est animalium natura. Quin & Cereale papauer dicitur, quod a frumenti, frugumque natu-
 ra procul abest. Virgilio † siquidem:

Proserpina
 cur totam
 plantarū na-
 turam iudi-
 cet.

Proserpina
 cur duplex
 indumentum
 Poma cur
 duo dextra
 manu gerat,
 & surculum
 sinistra.

Gen. 1. 11.
 12.

Proserpina
 cur filia Io-
 uis & Cereris
 Proserpina
 cur stans ef-
 ficta.

† 1. Georg.

„ Nec non & lini segetem, & cereale papauer
 „ Tempus humo tegere, & iam dudum incumbere aratri.

† 2. Georg. & infra:

„ Nec requies, quin aut pomis exubret annus,
 „ Ant sætu pecudum, aut Cerealis mergite culmi,
 „ Prouentuque oneret sulcos, atque horrea vineat.

Vnde patet Cerealia, proindeque Cereris filiam Proserpinam, esse nō tam fruges triticeas,
 quam plantas alias: etsi Papauer ideo Cereale dici potuerit, quod somnum & requiem indi-
 cat, a Ioue Cereri iussam in obliuionem doloris. At vero, quod in fabula celebratur, Proser-
 pinam esse Iouis, & Cereris filiam, habere mythologiam de plantarum ortu ex cælo, nomine
 Iouis expresso, velut ex causa efficiente, nec non ex terra, Cereris nomine signata, ceu ma-
 tre, materialem causam stirpibus exhibente, constat etiam apud Aristotelem, cui *Qua-*
mobrem in vniuerso quoque naturam terra quasi feminam matremque statuunt: Cælum autem
& Solem, & reliqua generis eiusdem nomine genitoris patrisque appellat antiquiores. Iouis au-
 tem nomine cælum signari, potissimum apud Persas obseruat Natalis asserens: & [Fue-
 runt alij, qui Iouem opinarentur esse cælum; vt sensit Cicero in secundo de Natura Deo-
 rum, ex opinione antiquorum, qui dicebant, Ioue tonante, aut fulgente, id est cælo, quem
 etiam

† 1. de gen.
 an. c. 2.

2 lib. 2. c. 2.

A etiam omnipotentem Olympum vocarunt, vt Virgilius libro x.

„ Panditur interea domus omnipotentis Olympi.]

Quin & cæli, Iouisque nomen ad aerem extendere poetæ consueuerunt; quibus in Heptaplo^b Picus assentitur: vnde vel Horatius: †

„ . . . . . manet sub Ioue frigido

„ Venator teneræ coniugis immemor,

„ Seu visa est catulis cerua fidelibus,

„ Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Expos. 2.
cap. 2.
† Car. lib. 1.
ode. 1.

Aeris autem bonâ temperiem tempore verno stirpes omnes promouere de terra, cunctis est in aperto; decernitque Philosophus: Accedente Sole fieri rerum, plantarumque speciatim annuarum, & fructuum omnium generationes, & exortus ex terras; Quin & sex anni menses a fine veris ad occasum autumnii vigent supra terram omnia plantarum genera; sed sex alios ab autumnii fine ad finem veris omnia veluti mortua sub terra latitant; vnde Proserpina sex menses supra terram cum matre Cerere dicitur viuere, sex alios hiemis cum Plutone marito sub terra degere dicitur. Quam æqualitatem mensium plantis omnibus tum generandis supra terram, tum corrumpendis intra terram seminibus dedisse videtur Aristoteles, immo vel & animalibus vtcunque, de Sole, dicens: *Quocirca, si in adueniendo, & in*

2. de gen.
t. 8.

Proserpina
cur sex menses
sub terra
sit, supra terram
totidem

B prope esse generat, & in recedendo, & longe fieri, id ipsum corrumpit. Et si in sæpe adueniendo generat, & in sæpe recedendo corrumpit; contrariorum enim contrariæ causæ. Et in equali tempore corruptio, & generatio, quæ secundum naturam. Ideo & tempus & vita vniuscuiusque numerum habent, & hoc determinatur. Omnium enim est ordo. Et omne tempus & vita mensuratur circuitu. Sed tamen non eodem omnia; sed hæc quidem minori, hæc autem maiori. His enim annus, his autem maior, alijs autem minor circuitus est mensura. Apparent autem & secundum sensum confessa his, quæ a nobis dicta sunt. Videmus enim, quod adueniente quidem Sole generatio est, recedente autem corruptio: & in equali tempore vtrumque: æquale enim tempus generationis, & corruptionis, quæ secundum naturam. Nimirum toto tempore, quo Sol in sex signis borealibus est prope nos, e terra pullulant stirpes, & e stirpibus fructus omnium generum: totoque tempore vicissim, quo Sol in sex signis Australibus versatur, nihil e terra pullulat, nihilque fructuum producitur in plantis. Hinc apte Proserpina, nimirum stirpium natura viget super terram adolescens, atque satificans anni semestre tempus æstiuum; & sub terra delitescit, nihil ad nos ostendens suorum sætuum, ac fructuum aliud semestre

K 2. de gen.
t. 56. & seq.

Semestre stirpium orium, & semestre fructificatio.

C tempus hyemale. Rapta fingitur aptissime Proserpina a Plutone, siue ab Orco, dum flores colligeret; quia Pluto, siue Orcus Terræ symbolum est, cui regnum in terræ profundo con- tigit; quia semina plantarum in terram decidunt e floribus: & a terræ calore cōcentrato rapiuntur ad prolem stirpium propagandam; qui terræ calor viget in profundo totam hiemem, rapta semina stirpium, radicesque plantarum subigens ad nouam sæturam, Verni temporis fine vsque ad autumnii finem sex mensibus integris exerendam. Qui calor quum hieme ac vere maxime vigeat intra terram, æstate ac autumnio supra terram in aere contermino; propterea Pluto, Deus ignis subterranei, dicitur ad auras æstate conscensus rapuisse Proserpinam in plantarum seminibus vel sponte decidentibus e sinu florum, vel etiam satis agricolarum manu, secumque perduxisse intra Telluris profundum, in regno proprio. Vbi Proserpina mystice ponitur edisse grana mali punici, tum quod ea rubro colore sanguinem referant, qui est alimentum animalium: tum quod multitudine sua stirpium sætus multiplicatos ad centuplum indicat; quo nomine Proserpina, seu semen plantæ, cognominatur Hecate:

Pluto cur & quando Proserpinam rapuit.

D tum quia terna grana mali punici signant alimentum e terræ succo haustum nutrire tres vniuscuiusque plantæ substantias, duos nimirum cortices, atque medullam, seu corpulentiam solidam. Cui quidem Plutoni foras e terra prodeunti æstate ad rapiendam mysticam Proserpinam, quam hyeme secum detineat intra terræ caueas in mundo magno, correspondere naturalem ignem imi ventris in microcosmo docuit Hippocrates asserens: *Ventres hieme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi; quare per ea tempora copiosiora alimenta sunt exhibenda; etenim tunc calor innatus plurimus est.* Ventrem autem animalium correspondere terræ ad plantas relatæ, nos apertissime docuit Aristoteles, dum ait: *Sed ut os animalis cibi inconcocti meatus est; atque etiam pars ei annexa, quam gulam appellamus, cibum*

Proserpina cur edisserit grana sub terra ponitur.

Tres plantæ partes.

1. aph. 15. Venter terræ correspondet.

m 2. de part. an. c. 3.

bum

bum quibus data est animalibus usque ad ventriculum deducit : sic alia quoque adesse principia oportet, quorum opera membra omnia corporis ex ventre, naturaque intestinorum, quasi præsepi pabulum capiant. Stirpes enim, siue plantæ suis radicibus alimentum iam confectum ex terra hauriunt : quocirca ne excrementum quidem contrahi in stirpibus solet ; terra enim caloreque eius perinde ac ventre utuntur. Sic ergo Proserpina stans immota, podere vestita interius, & super poderem amicta peplo, coronata floribus, & frondosum ramusculum læua manu gestans, binaque poma dextera manu ferens, est aptum hieroglyphicum vniuersæ naturæ stirpium, quæ sunt immobiles, fixæque telluri ; duplici cortice contextæ, interiore tenui, & superiore crasso : flores in apice culmineque suo gerentes : quarum aliæ pomiferae sunt arbores, aliæ sine pomis humiliores herbæ. Quæ singulæ sex menses æstiuos supra terram vigent germinantes, florentes atque fructificantes ; hybernos autem sex alios torpent supra terram velut emortuæ, sed intra terræ viscera vegetantur in radicibus atque seminibus a concentrato calore dominante sub terra ; quo nomine Proserpina dicitur medietatem anni degere cum matre Cerere Agricolarum Dea supra terram, & aliam medietatem sub terra cum marito Plutone inferni ignis Deo. Hactenus de Schemate Proserpinæ.

Stirpes cur
careant ex-
crementis
ad animalis
differentiam.

Schematis
explicatio.

Sapientia, & fortitudine, sagacique prudentia Regna bene gubernantur.

Schema XXIII. Gemmæ.

De Mercurio Canicipite, Regnum Aegyptium optime gubernante.
Cap. CVI.

Profecto qui pingitur in Schemate Cynocephalus, dextera manu Caduceum, sinistra gerens palmæ ramum viridem, Anubis est, Aegyptiorum Rex, ob recte gubernatam rempublicam a subditis inter Deos relatus, & ea forma cultus Mercurius: de quo primum historica nobis referenda sunt, deinde mystica, ad Schematis exactam explicationem. Anubim fuisse filium Osiridis & Isis Aegypti Regum, ita scribitur a Diodoro Siculo: *Osiridem vero duo filij virtute dispares Anubis & Macedo comitati sunt. Vterque armis usus est insignibus, aliquo animali haud ab eorum natura dissimili. Nam Anubis Canem, Macedo Lupum insigne armorum tulit. Quae ex re hac animalia Aegyptij summo in honore habent, & horum animantium forma apud Aegyptios coluntur: Anubis capite Canino, Macedo Lupino. De Cynocephalo sic Horus Apollo Nilaeus in suis Hieroglyphicis: Præterea hoc animal Mercurio dicatum est, qui literarum omnium particeps est. At uero luculentius ita Cicero: Mercurius Quintus, quem colunt Feneata, qui Argum dicitur inter-* ^{lib. 1. c. 2.} ^{hier. 147} ^{c. 3. de nat. Deor.} *misse; ob eamque causam Aegypto præfuisse, atque Aegyptijs leges & literas tradidisse. Hunc Aegyptij Their appellant; eodem nomine anni primus mensis apud eos vocatur. Laetantius de Falla religione scribens ait: Nunc ad diuina testimonia transeamus: sed prius unum proferram, quod est simile diuino, & ob nimiam vetustatem, quod is, quem nominabo, ex hominibus inter Deos relatus est. Apud Ciceronem C. Cotta pontifex disputans contra Stoicos de religionibus, & de varietate opinionum, quæ solent esse de Dijs, ut more Academicorum omnia faceret incerta, quinque fuisse Mercurios ait: & enumeratis per ordinem quatuor, quintum fuisse eum, a quo Argus occisus sit: ob eamque causam in Aegyptum profugisse, atque Aegyptijs leges, ac literas tradidisse. Hunc Aegyptij a Theuth appellant; a quo apud eos primus anni sui mensis, id est September, nomen accepit. Idem opiddum condidit, quod etiam nunc Græce vocatur Hermopolis: & Saita seruant, & colunt eum religiose. Qui tamen homo fuerit antiquissimus: tamen & instructissimus omni genere doctrina: adeo, ut ei multarum rerum, & artium scientia Trismegisto cognomen imponerent: Hic scripsit libros quidem, & multos, ad cognitionem diuinarum rerum pertinentes, in quibus maiestatem summi, ac singularis Dei asserit: isdemque nominibus appellat, quibus nos, Deum, & Patrem. Ac ne quis nomen eius requireret, Anonymum, id est sine nomine esse dixit, eo quod nominis proprietate non egeat, ob ipsius scilicet unitatem. Ipsius hæc verba sunt: Deo igitur nomen non est, quia solus est; nec opus est proprio vocabulo, nisi quum discrimen exigit multitudo, ut unamquamque personam sua nota, & appellatione designes. Deo autem, quia semper unus est, proprium nomen est Deus. Hæc ex historia: nunc ad mysticam doctrinam & Mythologiam accedamus. Porro Schematis imago nobis ob oculos ponit Aegyptium Mercurium Trismegistum, qui fuerit in illa ditione maximus Antistes diuinorum, maximus Philosophus, & maximus Princeps; quæ munia significantur mystice potissimum canino capite, tum caduceo, tum uirenti ramo palmæ manibus gestato. Sane caninum caput ex æquo designat uirum Philosophum, & Urbis bonum custodem, adeoque Principem, qui subditis atque notis blanditur, & ignotis hostibus allatrans aduersatur: ut affirmat in sua Republica Plato dicens, ut antea uidimus: bonum urbis custodem, perinde atque bonum philosophum cani generoso similem esse debere, qui domesticæ familiarique sibi ueritati blanditur mitis, e contra larrat, & reclamat Ignorantiæ fallacijs. Vnde Ricciardus ex Goropio: *Canino capite Aegyptij Anubin, siue Hermann-* ^{fin Symbol. n. 27. & seq. Hermat. lib. 6.} ^{Anubis erymon.} ^{Regis officia.} *bin suum figurabant, ut significarent hominem, qui nobis iter ad custodiam ostenderet, & ad tutelam nostri esset. Et dicebatur Anubis a uoce An, quæ in prima lingua signat, Ad, & ex uoce, hu, & nijs, quæ notat custodiam monstro, ut mystice significetur, Regis esse officium custodire, & iter ad tutelam demonstrare: sed eius caput Caninum, significat, neminem nisi sagacem, ut est canis, iter ad custodiam posse monstrare; & de nomine Canis neminem hoc iter posse docere, nisi quod docet, ipse prius norit. Demonstrat præterea illum qui docet, animosum esse debere, & audacter, ignorantes debere allatrare. Canis ex Hebraica notatione significat amicum notitia, qui est fere idem, quod est Philosophus, id est Cæleb. quæ vox in-**

Gg

terpre-

September
primus est
annis mensis
apud Aegyptios.

Deo ut nomen non sit.

Mercurius
Trismegistus
qui fuerit.

Canis Philosophum designat.
Dial. 2.

lib. 5.

Canis hiero-
glyphica
Princeps, An-
tistes, Philo-
sophus.Principis
symbolumCerberus Phi-
losophiae Ra-
tionalis, Na-
turalis, & Mo-
ralis hiero-
glyphicum.Caduceus ut
Principis do-
cent, & de-
notet.

interpretatur amicus notitia. Quia & Canem habere hieroglyphicum Sacrorum Antistitis, Philosophi, atque Principis, apud Aegyptios, late demonstrat Pierius inquit: ^b [SACRARVM LITERARVM PROFESSOR. In primis autem rerum diuinarum prof. sorem per Canis effigiem interpretabantur, propterea quod eum, qui sacras literas professurus sit, id omnium plurimum meditari oportet, ut canis instar assidue latret: hominum vicia nunquam incessere desistat: animum ferum gerat, nullius profani gratiam ineat; quod & canes faciunt in eos, quos herilis non esse familiae, vel visu, vel olfactu deprehenderint. Tales apud Hebraeos habentur, Elias, Hieremias, Ezechiel, Ozeas, ac plerique alij. Talis apud Graecos cum primis Diogenes, cui nomen a Cane etiam vulgo dictitatum, & ab eo Cynica familia perpetua vitae austeritate celebris. Cui quidem haud multum absimilis altera per omnem pene orbem in nostram usque diem propagata: quanquam ea sanctioribus apud nos institutis, & verioris disciplinae professione laudabilioreque profanae cuiusque rei contemptu, sub eodem duplici panno, & perpetua pedum nuditate conspicua. Non defuerunt enim vnoquoque tempore, qui luxum & delicias aspernarentur, paruoque & minimo contenti, quum vitam ipsi a vitijs liberam profiterentur, impuros omnes reprehensionibus arguerent, castigarentque. Atque huc denique progredi debet Sacerdos Optimus, ut dum nullum flagitiosum hominem verbis incastigatum praeferit, vel ipsam impudentiae notam minime pertimescat.] & mox [PRINCIPES: Praeter ea, quae iam posita sunt de Cane significata, Sacerdotes iidem Aegyptij si Principem aut legislatorem significare vellent, Canis hieroglyphicum cum diademate, siue fascia, vel amiculo faciebant, reliqua corporis facie nuda, propterea quod veluti leuiforma canum, ut cum Lucretio iocer, fido cum pectore Corda in Deorum simulachris diligenter obseruandis detinentur. Sic etiam Princeps, qui iura sit daturus, Regem qui antea eo tempore claruerit, nudum contemplari debet, quidque sibi velit ea fasciola, examinare: id quod omnium maxime Periclem Atheniensem facitare solitum perhibent. Quotiescumque enim is magistratum aliquem inibat, ipsa honoris delati insignia, & vnumquodque gestamen pro concione alloquebatur, quid ea sibi vellent, qualem virum poscerent, percontabatur: seque mox ad personam, quam induebat, strenue decenterque gerendam adhortabatur, tanta omnium admiratione, ut non immerito eum & tonitrus & fulgura ciere praedicarent: apesque mel in os eius infantis congestisse faterentur. Quod vero fascia regium sit insigne, ostendimus commentario de Gestaminibus reliquis.] Et certe Schematis nostri Cynocephalus fasciam de nudo brachio dextero dependentem habere conspicitur. [Atque Proemphanes populi ex Africae parte Canis non effigiem, pro Principe coluerunt, sed viuum ipsum pro Rege sibi delegere, cuius motum obseruabant, ac ex eo quid faciendum, ubi standum, quo progrediendum, religiosissima quadam auguratione intelligebant.] & paulo antea [PHILOSOPHIA COMMVNICATA. Hieroglyphicum & Cerberus argumentum habet. Graecorum enim nonnulli non incongrue forsan existimant, abstractum Herculis opera ex obscuris Erebi penetralibus tricipitem Cerberum, patefactam ab Heroe Philosophiam, quae prius in arcanis delitescbat, indicare. Ea vero vna ceruice contenta, tribus distinguitur capitibus, quorum vnum Rationi, Naturae, alterum, tertium moribus inseruit. Vnde praeter edomita tot monstra, Herculem ipsum ferunt sagittas in lunonem iacularum, & Plutonem etiam telo, ut Homerus inquit, trifurco fauciasse. Philosophus enim vir, dum solerti indagine sublimia quaeque peruestigat, natus aliquid captu dignum, mente veluti pennato quodam vitur telo, quo quicquid illud fuerit assequatur. Neque quidem locus vllus est, neque abscessus tam remotus, tam abditus, tam inaccessus, quo non peruenerit Philosophia, &c.] Anubis itaque Trismegistus apud Aegyptios aptissimo hieroglyphico signabat Mercurium summum Sacerdotem, Maximum Regem, & Optimum Philosophum vno capite canino. Licet caninum caput Anubidis indicare speciatim potuerit eius galeam, in qua canis insigne gestaret, ad haec tria sua munera denotanda. Manu vero dextera gerit in Schemate Caduceum, quo significetur proprium Mercurij gestamen; & officium tamen Principis esse virga suae iustitiae sedare discordias subdito.

ditorum: tum optimi Sacerdotis componere dissidentes animos: tum Philosophimores hominum ad concordiam redigere. Ramus autem palmæ in manu sinistra symbolum est victoriæ reportatæ de vitijs, & hostibus ab optimo Principe, Philosopho, & Sacerdote. Quare sapientia, & fortitudine, sagacique prudentia Regna bene gubernantur a Trismegistis, qui sint Principes vna veræ religionis eximij cultores, & viri sapientes. Habet autem inter cimelia sui Musei Cl. Joan. Galuanus Patauinus incisum chalybe Anubim cum Apolline faberrime.

Sapientia, & Eloquentia litigantes, atque pugnaces animos apte facileq. componit.

Schema XXIV. Gemme.

Superat Eloquentia vires

Gen. 7v 502

Apud Petrum Stephanonium in Gemma

*De viribus Sapientia, ac Eloquentia in componendis apte facileque dissidjs
tum animorum disceptantium, tum corporea violentia belligerantium.*

Cap. CVII.

C Aduceum esse pacis, & concordia symbolum, apte nobis ostendit in suis Hieroglyphi-
cis Valerianus, inquiens: [Caducei species tota prorsus Ægyptiaca est, quam Mer-
curio præcipue veteres consecrarunt, draconibus duobus, mare scilicet & femina, par-
te media voluminis sui inuicem in nodum, quem Herculis vocant, obligatis: quorum
primæ partes reflexæ in circulum pressis osculis ambitum circuli iungunt: caudæ vero
ad Caducei capulum reuocantur, ornanturque alis ex eadem capuli parte nascentibus.
(& inferius) CONCORIA: Verum si quid in longa huiusmodi rerum indagine
ariolari licet, putarim ego picturationem hanc Caducei in Pacis, & Concordia signifi-
catum inde sumptam, quod serpentis effigies plerisque locis pro bello & odio, funesta-
que alia quavis clade poni solita est: osculum autem & pacis & concordia signum esse,
negarit nemo. Quin & sacrae pietatis nostræ literæ pacis osculum identidem attestan-
tur. Virga, ut loco suo latius ostenditur, tum disciplinam, tum eloquentia vim signifi-
cat.

,, cat. Si quis igitur pietate grauis, & eloquentia potens, altercantes aggressus, nullam
 ,, bello salutem esse docuerit: dubium bellorum omnium euentum dixerit: funesta perni- **A**
 ,, ciosaque demum esse bella commonstrarit: & quæcunque alia ad huiusmodi rem pro lo-
 ,, co, tempore, personisque facientia excogitare & eloqui potuerit, per facile is discordes
 ,, animos in concordiam trahet, duosque angues, hoc est, odia mutua doctrinæ suæ virga
 ,, in vnum obligabit; quibus ad osculum coeuntibus, conuenire animos & ad concordiam
 Angues in
 Ethiopia plu-
 rimi.
 ,, conuersos esse, meridiana luce clarius apparebit.] & mox: [Pax. Plerisque sane locis
 ,, videre est anguium huiusmodi globos in vnam quasi massam adstrictos, de iugorum verti-
 ,, cibus ad ima peruolui. Et in Ethiopia aiunt tantam anguium vim conuenire, conuo-
 ,, luique in gyrum inuicem, vt montis speciem procul aspicientibus reddant: cuiusmodi
 lib. 29. c. 3.
 ,, quidem complexus anguium, & frugifera eorum concordia, causa, vt inquit Plinius, ^b vi-
 ,, detur esse, quare exteræ gentes Caduceum in pacis argumentum circumdata effigie an-
 ,, guium fecerint: neque enim cristatos esse in Caduceo mos est. Ad hæc numismata tot,
 c. 1. hist. c. 1.
 & alibi.
 Matth. 10.
 16.
 Gen. 3. 1.
 ,, caduceis insignita, Pacis inscriptionem præferunt. (& adhuc infra) ELOQVENTIA.
 Sed qui serpentem pro astu poni docti fuimus ex Aristotele dicente; animalia quædam **B**
 ,, esse astuta per se, sicuti sunt serpentes: magis vero ex lectione sacra, quæ prudentiam
 ,, huic in primis animali tribuit: ea etiam de causa angues Caduceo complicari putamus,
 ,, quod ostendere voluerint, & calliditatem & prudentiam necessarias Eloquentiæ, quæ
 ,, per Virgam significatur; quippe quæ regat dictis animos. Neque desunt, qui virgam au-
 ,, ream in Mercurij manibus, a qua Deus ipse Chrysorrapis appellatur, dignitatis & excel-
 ,, lentia, quæ illum ornant, qui & scite & oportune norit orationem contexere, signum
 Virga Sym-
 bolum sapi-
 entia.
 ,, esse contendunt. SAPPENTIA. Virga vero Palladi totius sapientiæ deæ, ab Homero
 ,, passim accomodatur. Vlyssis quoque socij vao virgæ capite, falsa quippe persuasione ac
 ,, insipientia, in brutorum species transformantur: altero vero Virgæ capite, vera quippe
 ,, disciplina ac rerum peritia, in humanam restituuntur effigiem. Reliqua vero taceo, quæ
 ,, Moses vbiq; Virgæ fretus munere scribitur effecisse; nam alibi supet hoc suus erit lo-
 ,, cus. Quam vero nunc tractamus, ea est diuina Virgula, de qua M. Tullius ait: † *Quod si*
 † 1. offic. f.
 ,, *omnia nobis, quæ ad victum cultumque pertinent, quasi Virgula diuina, vt aiunt, suppedi-*
 ,, *tarentur.* Atque hanc dicendi formam apud alios etiam autores inuenies, qui ex hoc ef- **C**
 ,, fusissimam eam Dei Opt. Max. munificentiam intelligunt, quæ omnia secundat, fortunat,
 ,, atque felicitat. VERA DISCIPLINA. Eundem hunc scipionem nostri sic figurant,
 Historia
 S. Christo-
 phori alle-
 goria.
 ,, vt ad omnium ferè templorum facies iuxta limina, colossæ magnitudinis figuram huma-
 ,, nam pingant, quæ Christum puerulum in humeros sustulerit: quod, vt mea fert opinio
 ,, (nam historia omnia apocrypha est) ea de causa fit, vt si Christum gestare humeris, hoc
 ,, est veram sapientiam enancisci volumus, dandam esse operam impensissimam disciplinæ
 ,, admoneamur, robori cuius innixi, rapidos quorumcunque annuum cursus profundita-
 ,, temque, ac torrentium impetus facile superemus. Et quod Iacob ait: In virga nostra
 ,, Iordanem pertranseamus: sane Iordanis, vel quoduis aliud flumen, fluxos animi motus,
 ,, & voluptariæ mollitudinis affectus indicat; Virga disciplinam, sine qua non esse progre-
 ,, diendum Græco mouemur adagio; qua qui firmiter innituntur, nullis perturbationum
 ,, occurribus deturbantur, nullis vndarum quantumlibet inturgentium fluctibus immer-
 ,, guntur: pedibus vero per ima vel ipsius pelagi demersis, vix crure genuumue tenus allui-
 ,, mur: capita autem, vt ait ille, condimus intra sidera, Deumque ipsum sustinere humeris **D**
 ,, videmur, ac veri demum euadimus Christophori: in quos vbi sagittæ fuerint immissæ,
 ,, eadem in iaculatores suos sponte retorquentur, vt in vulgata habetur historia. Quid
 ,, enim in vniuersa literarum peritia facilius, quam eorum calumnias repellere, ac suismet
 ,, vnumquemque iaculis conficere, qui sanctissima nostræ pietatis instituta vel incescere,
 ,, vel conuellere aggrediantur, quæ certo Dei sit præsidio firmata, ac magni verique numi-
 Digressio de
 Sancto Chri-
 stophoro.
 ,, minis munimento quamualidissimo roborata? Hæc ad verbum Pierius: cui quæ de Sâcto
 Christophoro mystice proponit, vt accipi quo quomodo possunt; ita quod ait omnem aliam
 ,, historiam de illo penitus apocrypham esse, mihi recipi nō potest; nam apud Isidorum, auto-
 ,, rem elasticum & veridicum legimus hymnum ad Vespera huius Sancti; qui celebratur etiam
 † lib. 13. c. 24
 ,, tum a Vincentio Gallo in suo Speculo historiali, † tum ab Vsuardo, tum a Francisco Mau-
 rolico

rolico suis in Martyrologijs, nec nō etiam ab Vnicello martyrium illius ponente temporibus Iuliani Apostatæ sub anno Domini CCCLXIV. Sed & vniuersalis illa consuetudo pingendi Sanctum Christophorum ad fores omnium templorum colossæ magnitudine portantem humeris puerulum Christum trans fluuium, grandiore baculo innixum, qui floribus, frondibus, & fructibus abundaret in apice, priscis illis temporibus, dum Ecclesia non apologis, & allegoricis picturis vti consueuerat, sed nuda simplici que veritate semper ad sua gesta monstranda fidelibus utebatur, illa communis inquam pictura martyris acta vera designat; cuius frequentia nacta fuit inde præclaram occasionem, quod vir Dei subiturus obtruncationem a carnifice, iam iam animam pro Christi fide positurus, Dominum supplex exorauit, vt vbi corpus eius, aut particula corporis esset, ea loca tempestatibus, atque terræmotibus obnoxia non essent; vt habetur in eius martyrologio. Quod agnoscentes fideles, recteque censentes Deum exaudire consueuisse preces martyrum suorum in fine vitæ sibi cum affectu & humiliter oblatas; quum viderent vbique non posse partem aliquam corporis martyris haberi, saltem illius effigiem passim depingi curarunt ad templorum tutamen a terræmotibus, fulminibus, atque tempestatibus omnibus, & re vera priscam illam Ecclesiam picturis sacris adumbrasse sensus nō allegoricos, sed genuinos & proprios, ac historicos, plane conuincitur ex eo, quod a Gentilibus alioqui facile coargui potuisset figmentorum. Cetera vero sapienter de Caducei virga Valerianus effata lubenter accipimus, quibus ait Caduceo hieroglyphice signari miram eloquentiam viri sapientis, qua discordantes atque pugnantes homines facile componuntur, & ad concordiam plane rediguntur. Quam Caducei mysticam significationem passim omnes eruditi complectuntur; vnde nobile texuit Alciatus f. Emblema, quo cecinit:

- „ Anguibus implicitis, geminis caduceus alis
- „ Inter Amalthææ cornua rectus adest.
- „ Pollentes sic mente viros, fandique peritos
- „ Indicat, vt rerum copia multa beat.

Sed in Schemate nostro Caduceus non ad rerum copiam refertur, verum ad concordiam inter discordes apte ferendam. Quoniam vero duo sunt inter homines inuicem pugnantes discordiarum genera; nam alij sola mente dissident contrariarum opinionum repugnantia; & alij viribus corporeis contendunt de materialium rerum gloriæ possessione: Schematista noster vtramque discordiam istam caduceo dirimi, & ad concordiam reuocari signat. Primumque Caduceo geminos angues iungente, notat discordes doctorum animos Virga sapientis viri tertij interposita componi ad vñionem in communione veræ sententiæ; siquidem serpentes prudentiæ & symbolum sunt pariter & calliditatis^b disputantium ad victoriam aspirantium: nam apte Micyllus apud Boccacium: *Mercurius, postquam ab Apolline Virgam accepisset, eamque manu tenens in Arcadiam proficisceretur, dracones duos simul ligatos, & inter se mutuo pugnantes inuenisse dicitur; quibus quum ille virgam interposuisset, dicto citius prælium illorum diremptum fuisse. Ex qua re virgam eam pacis virgam habere cepit: & posterius rei exemplo, Mercurio virgam deinceps duorum draconum similitudine ubiq; affinxerunt.* Ceterum allegoricus noster intellectus est, quo dum duo viri docti per angues myttice signati, contenderent contrarijs opinionibus de quapiam intelligibili re, superueniens homo sapientior, vel ipsamet ratio perspicacior, ab intellectus agentis^k Apollinari lumine suppeditata, veritatem apertam detegit intellectibus antea discordibus, in quam euidenter inspectam non possunt ambo nō vnanimis conuenire; quippe veritatis ea vis est, vt cognita nequeat in sui consensum non captiuare quantumvis antea discordes intellectus: & eapropter in Caducei virga, sapientiæ tessera, gemini serpentes, doctorum virorum hieroglyphicum, antea discordes, vniuntur ad osculum, & integram concordiam, atque pacem. Verum enimvero Caduceus idem interpositus, vel impositus inter duos Gallos pugnaces, indicat pacem, atq; concordiam inter homines viribus corporeis inuicem de imperio dimicantes, at cum alterius dignioris victoria, & alterius imbecillioris obedientia seruitute. Porro Gallos esse hieroglyphicum pugnacitatis Valerianus ita demonstrat: *[In Eleorum arce Pallados simulachrum ex auro & ebore, Phidiæ opus, erat cum Gallo in galea surrecto; quod pugnacitatis hieroglyphicum esse, Pausanias arbitratur]* & mox. *[Nicander Alexipharmacis*

Discordiarum genera, duo.

g Matth. 10.
16.
h Gen. 3. 1.
i l. 12. c. 62.

Schematis intimior (expli-
catio nostra.
K 3. de an-
t. 17. 18.

l lib. 24.
Gallorum natura pugnacis.

macis *αἰχμή τοῖς τοῖς τοῖς* inquit, pugnacibus quippe pullis Gallinaceis exponit interpretes, **A**
 qui ut inter se dimicent assidue nati videantur; quum præsertim pugnam semel captam identidem repetant, nescij cedere: unde Græcum illud adagium: *Insultas Gallus*: de redintegrantibus certamen: & Martis pullum eum vocat Aristophanes *Αἰχμή*. Non est illud
 Allo Gallos ad pugnas incitari. dissimulandum, quod licet sint animalia ad pugnam nata, inuentum tamen est, incitari eos ad
 pugnacitatem alio in cibum dato, quod Græci *συνόδοισιν* dicunt. Quod vero ait Salomon, Gallus ambulans inter Gallinas lætus, Eucherius Imperij esse dicit significationem. Quod
 si in numum incideris Gallinaceorum confictu signatum, scias eum fuisse Dardanorum pecuniam, Polluce teste: nam illi magnum pugnacitatis decus sibi antiquitus usurpauere. Hinc honoratum semper apud Maronem Dardaniæ nomen, quum secus Phryges fere semper velut imbelles notarentur. Jam & Chrysippus Gallorum æmulatione nobis adijci stimulos ad fortitudinem, atque inde quodammodo calcaria subijci, scribit libro de Iustitia. Themistocles quoque Gallorum exemplo, in quos acriter pugnantes inciderat, exercitum confirmauit, quum ostenderet eos non pro patria, neque pro penatibus, neque pro maiorum sepulchris, vxoribus aut liberis id incommodi aggressos, sed ea tantum de causa, ne vincerentur, **B**
 Galli pugna cissimo Rhodij. nolle alterum alteri cedere. Omnium vero pugnacissimos Gallos habuisse fertur Rhodos insula, neque quidem adhuc ibi degenerauit ea volucrum huiusmodi ferocitas, & visenda proceritas, ut quibusdam, inde Romam allatis, ipsi conspeximus. A Galli vero pugnacitate factum, ut gemma Aleatoria, quam in Galli ventriculo inueniri tradunt, victoriam dicatur eam
 Aleatoria gemma virtus. gestantibus comparare, qua Milo Crotoniates usus, inuictus in certaminibus fuerit: de quo
 Plinius. *PERSÆ MILITES*. Persarum porro milites Galli nuncupabantur a Caribus, ob conos, quibus galeas ornatas habebant: eaque de causa Artoxerxes hominem e Caria, qui Cyrum iaculo vulnerasse creditus est, eo honestauit præmio, ut Gallum aureum in lancea præfixum ante aciem ferret: autor Plutarchus. Sed enim Athenæus Gallos in Perside primum ortos ait: unde fortasse cognomentum id Persæ potuerint habuisse. Aristophanes, ut suus est mos omnibus illudere, Gallum ait olim Persis imperasse; unde adhuc cristatos in cassidibus. Quæ vero simulachra tria totidem Gallis adblandientia spectantur in Antonini Pij Augusti numo, crediderim ego ad mansuetissimum eius ingenium spectare: ut qui pugnacitatem committigare procuraret, qui omnem belli ferociam quanto potuit studio emoluerit; ut pote qui mallet ciuem vnum seruare, quam mille hostes occidere: solusque omnium Principum sine civili sanguine, & hostili etiam, quantum ad se pertineret, vixerit.] & mox. [In augurali vero disciplina Gallus est victoriæ signum, propterea quod avis illa victa silere soleat; canere, si vicisset. Hinc Lacedæmonij, ut apud Plutarchum est, quum hostem viribus profligassent, Gallum immolabant: qui boue tunc sacrificare soliti essent, quum sine cæde victoria obrigisset. Fertur Socratem Iphicrati duci animos adiecisse, quum Gallinaceos coram Callia pennis & rostro dimicantes ei præmonstrasset: quod & Themistocles, uti diximus, ad suos animandos fecerat. Quod vero de cantu dicebamus, refert Tullius historiam ex Callisthene Leuærica calamitatis tempore, quæ Lacedæmonios propemodum oppressit, quum apud Thebaidem Trophonio res diuina fieret, Gallus gallinaceos in eo loco sic assidue canere capisse, ut nihil intermitterent: tum augures dixisse, Thebanorum esse victoriam. Pergami omnibus annis spectaculum Gallorum edi solitum scribit Plinius; idque Athenis etiam institutum a Themistocle superatis Persis, ait Ælianus: quamquam ea & ludicro fieri apud Lucianum & Herodianum legas.] Ex quibus apparet, Galli partem **D**
 in anulo signatorio Q. Fabij Maximi cunctatoris, non tam Imperatoris illius vigilantiam indicare, quam fortissimi Duci pugnacitatem atque fortitudinem, vbi nosset oportunitatem dimicandi. Constat etiam apertissime Gallos esse militem, pugnaciumque virorum hieroglyphicum: atque speciatim nostro Schemate, quo duo Galli pinguntur, alter quidem erecto capite colloque robustior, & audacior: alter autem submisso collo, demissoque capite debiliior. Caduceo superimposito, signari per eloquentiam mediatoris diremptam, omninoque sublatam esse pugnam inter homines pugnaces de rei cuiuspiam, siue materialis, siue immaterialis, cuiusmodi gloria est, possessione; suo minus digno ac imbecilliore, ut digniori, potentiorique præstet obsequium. Cuius rei nobilem habemus apud Plutarchum historiam in M. Coriolano, & apud Liuum: de Menenij Agrippæ mirifica Eloquentia con-

Allo Gallos
ad pugnas
incitari.

Galli pugna
cissimo Rhodij.

Aleatoria
gemma vir-
tus.
m. l. 27. c. 10.
Persæ mili-
tes cur Galli
nuncupati.
in vita
Arexer.

Galli primi
orti in Per-
side.

Gallum post
victoriæ cur
immolarent
Læones.

Galli pugna-
cium virorum
hieroglyphi-
cum.

concordante feroces Romanorum animos, ad intestinum bellum civile iam iam aggredientes: [Ceterum, inquit Plutarchus, quum in eo quoque praelio egregia opera militum entuisset, hostesque cæsi essent, neque quicquam remitterent tamen fæneratores, curia autem dissimularet promissorum meminisse, ducique denuo ciues, & pignora capi permetteret; tumultus vero inde seditioque occuparet fœda ciuitatem: neque motus populi hostes fefelisset; sed inducto exercitu fines Romanos vastarent: habentibusque delectum iuuentutis Cōsulibus nemo responderet ad nomen: tunc iterum dissonæ sententiæ fuerunt magistratuum. Pars subueniendum censebant pauperibus, nimiumque rigorem relaxandum iuris: Alij contra senserunt, inter quos erat Marcius: non pecuniæ iacturam tantam rationem ducens, sed initium hoc esse procacitatis & contumaciæ insurgentis aduersus leges plebis. Id si saperent, ut opprimerent & extinguerent hortatus est. Senatu his de rebus crebro paucis diebus habito, nec quicquam expediente, plebs repente conspirans, ac se se mutuo cohortata, excessit vrbe, & in mōtem, qui nunc Sacer appellatur, trans Anienem amnem secessit. Quiete sine vlla violentia, tantum vrbe se iam dudum fremebant pulsos, aera, aquam, locum suppeditaturam vbique ad sepulturam Italiam, quibus nihil amplius sint colentes Romanam habituri, quam ut pro diuitibus militantes vulneribus concidant, & vitam profundant. Id timentes Patres, ex maioribus natu moderatissimum quemque, & maxime popularem miserunt ad plebem. Princeps legationis fuit Menenius Agrippa. Hic partim obsecrans, partim Senatum defendens, in extrema oratione ad figuram peruulgatā fabulæ delapsus est. Nam omnes hominis partes coniurasse ait contra ventrem: quæstas solum ignauum in homine & immunem quiescere; omniaque illius quæri auiditati ingente suo labore & ministerio: ventrem vero stultitiam earum derisisse, ignorantium recipere quidem alimentum intra se omne, sed reddere id ex se & distribuere in alias. Eadem, inquit, ratio Quirites Patrum est vobiscum; nam recte atque ordine deliberata apud eos consilia cæptaque omnibus vobis adserunt & dispertiunt vtilitatem atque fructum. In concordiam deinde concessum est, postulaueruntque a Senatu, & obtinuerunt, ut quinque viri crearentur, quibus auxilij latio esset, qui sunt Tribuni plebis vocati.] Sed ante Plutarchum Livius eandem paulo aliter enarrat historiam inquit; post explicatam secessionem multæ plebis in montem Sacrum extra urbem, [Pavor ingens in vrbe, metuque mutuo suspenso erant omnia: timere relicta ab suis plebes violentiam patrum: timere Patres residem in Vrbe plebem, incerti manere eam, an abire mallent: quandiu autem tranquillam, quæ secesserit, multitudinem fore? quid futurum deinde si quod externum interim bellum existat? nullam profecto, nisi in concordia ciuium, spem reliquam ducere; eam per æqua & per iniqua reconciliandam ciuitati esse. Sic placuit igitur. Oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam, facundum virum, & quod inde oriundus erat, plebi carum. Is intromissus in castra, prisco illo dicendi & horrido modo, nihil aliud quam hoc, narrasse fertur: Tempore, quo in homine non, ut nunc, omnia in vnum consentirent, sed singulis membris suum cuique consilium, suus sermo fuerit, indignatas reliquas partes, sua cura, suo labore ac ministerio, ventri omnia quæri; ventrem in medio quietum, nihil aliud quam datis voluptatibus frui, conspirasse inde, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent: hac ira, dum ventrem fame domare vellent, ipsa vna membra, totumque corpus ad extremam tabem venisse: inde apparuisse, ventris quoque haud segne ministerium esse, nec magis ali, quam alere eum, reddentem in omnes partes corporis hunc, quo viuimus, vigemusque, diuisum pariter in venas, maturum confecto cibo sanguinem. Comparando hinc, quam intestina corporis seditio inutilis esset iræ plebis in Patres, flexisse mentes hominum. Agi deinde de concordia cœptum: concessumque in conditiones, ut plebi sui magistratus essent sacrosancti, quibus auxilij latio aduersus Consules esset: neue cui Patrum capere eum magistratum liceret. Ita Tribuni plebei creati duo C. Licinius, & L. Albinus: hi tres Collegas sibi creauerunt.] Sed Valerius Maximus hoc munus, non Menenio Agrippæ, sed Valerio (qui forte fuit vnus e Collegis legationis Agrippæ) dedit inquit [Potentiam vero eloquentiæ etsi plurimum valere animaduertimus: tamen sub proprijs exemplis, quo scilicet vires eius testatiores fiant, recognosci conuenit DE VALERIO. Regibus exactis, Plebs discedens a Patribus, iuxta ripam fluminis Anieni in colle, qui Sacer appellatur, armata

Contradictio
Valerij, & Li-
tij sublata.

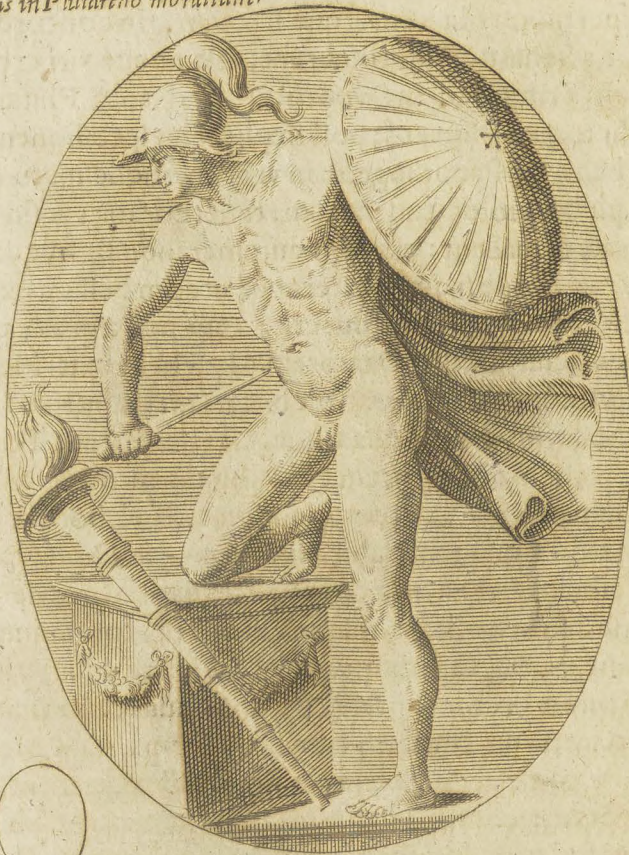
Minores Ma-
ioribus obe-
dire debere.

mata confedit : eratque non solum deformis, sed etiam miserrimus Reipublicæ status, a ca-
pite eius cetera parte corporis pestifera seditione diuisa : ac ni Valerij subuenisset eloquen-
tia, spes tanti imperij in ipso pene ortu suo corruisset. Is namque Populum, noua & insoli-
ta libertate temere gaudentem, oratione ad meliora, & saniora consilia reuocatum, Senatui
subiecit : idest urbem vrbi iunxit. Verbis ergo facundis, ira, consternatio, arma cesserunt.]
Nisi forte fuerit hæc alia seditio Populi contra Senatum ab eloquentissimo Valerio com-
pressa. Sic ergo recte Schematista noster, apposita Virga Caducei, symbolo Eloquentiæ,
pugnacissimorum Gallorum, alterum qui minoris conditionis Plebem signat, colla caputq;
submittere facit alteri, qui sublimioris Ordinis hieroglyphico Senatum notat ; adeoque do-
cet minores maioribus obedientiam & obsequium præstare debere, vnaque vi eloquentiæ
ad aptam concordiam redigi posse discordes.

*Sacrilegus Brennus ad Altare templi Delphici merito mortem
sibi metipsi sponte consciscere debuit.
Ajax furens, ob Achillis arma sibi negata, se transuerberat.*

Schema XXV. Gemma.

*Decius Romanorum Imperator in medio exercituum extructo
rogo se se pro patriæ Principatu ex uoto Saturno immolauit.
Decius in Plutarcho moralium.*

APVD PETRVM STEPHANONIVM
IN GEMMA

Anonymi

Anonymi sententia de Decio proponitur, & expenditur. Cap. CVIII.

Vir anonymus huic nostro Schemati Decij votum applicat, inquiens: *Decius Romanorum Imperator in medio exercituum extructo rogo, se pro Patria principatu ex voto Saturno immolauit. Decius in Plutarcho Moraliū.* Hæc ille. Cui quidem Plutarchus agens de Amore prolis aperte verba dedisse videtur huiusmodi: [Sane ignem tuum Decius Romanorum Imperator anteuerit, quo tempore extructo in medio exercituum rogo, ex voto se se pro patriæ Principatu Saturno immolauit.] Sed tamen in Schemate nulla rogi facies, nulla comburentis se viri visitur imago, at se pugione ferientis ad Aram. Et hanc Plutarchi sententiam Liuius apertissime conuellit, asserens Decium, non unum, sed geminum, Patrem atque filium se se pro salute Populi Romani, & exercitus Quiritium deuouisse, non Saturno, sed omnibus alijs Dijs, non rogo penitus vlllo, sed equo conscenso, non semetipsum confecisse, sed ab hostibus in acie media dimicantem strenue confossum, & interemptum fuisse. Maiorque fides Liuius danda de Rebus Romanorum, quam Plutarcho; qui præsertim hanc historiam obiter asserens in loco non proprio, potuit memoriæ lapsu a vero deflexisse. Liuij verba sunt: ^a [Romani Consules priusquam educerent in aciem, immolauerunt: Decio caput iecinoris a familiari parte casum Aruspex dicitur ostendisse: alioqui acceptam Dijs hostiam esse: Manlium egregie litasse. Atqui bene habet, inquit Decius, si ab Collega litatum est. Instructis, sicut ante dictum est, ordinibus processere in aciem: Manlius dextro, Decius læuo cornu præerat. Primo vtrinque æquis viribus, eodem ardore animorum gerebatur res: deinde ab læuo cornu hastati Romani nō ferentes impressionem Latinorum, se ad principes recepere. In hac trepidatione Decius Cōsul M. Valerium magna voce inclamat: Deorum, inquit, ope Valeri opus est: agedum Pontifex publicus Populi Romani præi uerba, quibus me pro Legionibus deuoueam. Pōtifex eum togam prætextam sumere iussit: & uelato capite, manu subter togam ad mentum exerta, super telum subiectum pedibus stantem sic dicere: *Iane, Iupiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares, Diui Nouenses, dī Indigetes, Diui, quorum est potestas nostrorum, hostiumque, Dīq; Manes, vos precor, veneror veniam peto, feroque: uti Populo Romano Quiritium vim, victoriamq; prosperetis: hostesq; Populi Romani Quiritium terrore, formidine mortemque afficiatis. Sicut verbis nuncupari, ita pro Republica Quiritium, exercitu, legionibus, auxilijs Populi Romani Quiritium, legiones, auxiliaque hostium mecum Dijs Manibus, Tellurique deuoueo.* Hæc ita precatus Lictores ire ad T. Manlium iubet: matureque Collegæ se deuotum pro exercitu nunciare. Ipse incinctus cinctu gabino, armatus in equum insiluit: ac se in medios hostes immisit. Conspectus ab utraque acie aliquanto augustior humano uisu, sicut cælo missus, piaculum omnis Deorū iræ: qui pestem ab suis auersam in hostes ferret. Ita omnis terror, pauorq; cum illo latus signa primo Latinorum turbauit: deinde in totam penitus aciem peruasit. Euidētissimum id fuit, quod quacumque equo inuectus est, ibi haud secus, quam pestifero fidere icti pauebant. Vbi vero corruit obrutus telis: inde iam haud dubie consternatæ cohortes Latinorum fugam ac vastitatem late fecerunt.] Hoc exemplum secutus filius esse dicitur itidem ab eodem Liuius postea scribente: ^b [Ferocior Decius & ætate, & vigore animi, quantumcumque virium habuit, certamine primo effudit: & quia lentior videbatur pedestris pugna, equitatum in pugnam concitat: & ipse fortissimæ iuuenum turmæ imminis erat proceres iuuentutis, ut secum in hostem impetum faciant: duplicem illorum gloriam fore, si ab læuo cornu, & ab equite victoria incipiat. Bis auertente Gallicum equitatum, iterum longius eiectos, & iam inter media equitum agmina prælium ciens, nouum pugnae contreruit genus: effedis carrisque superstans armatus hostis ingenti sonitu equorum rotarumque aduenit: & insolitos eius tumultus Romanorum contreruit equos. Ita victorem equitatum velut lymphaticus pauor dissipat: sternit inde ruentes equos virosq; improvida fuga: turbata hinc etiam signa legionum: multique impetu equorum, ac vehiculorum raptorum per agmen obtriti antesignani: & infecuta, simul territos hostes vidit, Gallica acies nullum spacium respirandi, recipiendique se, dedit. Vociferare Decius, quo fugerent? quamue in fuga spem haberent? obsistere cedentibus, ac reuocare fusos. Deinde ut nulla vi perculsos sustinere poterat: patrem P. Decium nomine compellans, quid ultra moror (inquit) familiare fatum datum hoc nostro generi est, ut luendis periculis publicis piacula si-

^a lib. 8.
p. 91. F.

Vouendi se
formula pri-
sca.

^b lib. 10.
p. 118. 119.

H h

mus.

Decios dimi-
cantes ab ho-
stibus inter-
fectos.

mus. Jam ego mecum legiones hostium mactandas Telluri, ac Dijs Manibus dabo. Hæc lo-
cutus M. Liuium Pontificem, quem descendens in aciem digredi vetuerat ad se, præire iussit
verba, quibus se barbarosq; hostium pro exercitu Populi Romani Quiritium deuoueret.
Deuotus inde eadē precatione, eodemq; habitu, quo pater P. Decius ad Veferim bello La-
rino se iusserat, deuouerit. Quum secundum solennes precationes adiecisset: præ se agere
se se formidinem ac fugam, eademque ac cruorem: cælestium, infernorum iram cōtacturum
funeribus diris signa, tela, arma hostium, locumque eundem suæ pestis & Gallorum ac Sam-
nitium fore. Hæc execratus in se hostesque, quam cōfertissimam cernēbat Gallorum aciem
conciat equum, inferensq; ipse infestis telis interfectus est. Vix humanæ inde opis videri
pugna potuit. Romani duce amisso, quæ res terrori alias esse solet, resistere fugam, ac nouam
de integro velle instaurare pugnam. Galli & maxime globus circumstans Consuli corpus,
velut alienata mente vana incassum iactaretela: torpere quidam, & nec pugnae meminisse,
nec fugæ. At ex parte altera Pontifex Liuius, cui Liōtores Decius tradiderat, iusseratque
Proprætorem esse, vociferari, vicisse Romanos defunctos Consulis fato. Gallos Samnitesq;
Telluris matris ac Deorum Manium esse.] Ex quibus apertissime constat, vtrumque De-
cium equo conscenso, dimicantem in acie confossum ab hostibus armatum interiisse, qui
prius amictus toga prætexta, velato capite, manu subter togam ad mentum exerta, incinctus
cinctu Gabino soper telum subiectum pedibus stans Dijs pro Romano exercitu se simul &
hostes deuoueat; adeoque nihil habere commune cū Schemate nostro, in quo nudus homo
corpore reliquo, sine cinctu penitus villo, sola galea capite tectus, & scutum gerens brachio
sinistro, pugione proprio semetipsum transadigens interimit, læuo crure stans, & dextero
genu flexo super altore cum ardente face Aræ adhærente; quorum nihil omnino relatū ha-
bemus in Deciorum deuotionibus, aut internecionibus, apud Liuium.

De Catone Vticensi, semetipsum confodiente, num Schema possit intelligi. Cap. CIX.

lib. 3. c. 2.
Catonis
mors lauda-
ta.
cap. 15.

1. de Ciu.
cap. 23.

Catonis
mors repre-
hensa.

Catonis
mors descrip-
ta.

A Nne quis opinetur in Schemate Catonem poni se gladio transfodientem? Sane Cato-
nem Vticensem semetipsum fortiter interemisse, testatur Valerius Maximus, inquit.
ens: *Tui quoq; clarissimi excessus Cato Vtica monumentum est: in qua ex fortissimis vulneri-
bus tuis plus glorie quam sanguinis manauit. Siquidem constantissime in gladium incumben-
do, magnum hominibus documētum dedisti: quanto potior esse debeat probis dignitas sine vita,
quam vita sine dignitate.* Et Seneca de tranquillitate animi peragens, inquit *[Cato ille, vir-
tutum viua imago, incumbens gladio, simul de se ac de Republica palam facere.]* Catonis ta-
men hanc vltionem mortem D. Augustinus imbecillitatis animi, non aurem fortitudinis
fuisse contendit, asserens: *Sed tamen illi præter Lucretiam non facile reperiant de cuius au-
toritate præscribant nisi illum Catonem, qui se Vtica occidit: non quia solus id fecit, sed quia
vir doctus & probus habeatur; ut merito putaretur, recte etiam fieri potuisse, vel posse, quod fe-
cit. De cuius facto quid potissimū dicam, nisi quod amici eius docti quidā viri, qui hoc fieri pru-
dentius dissuadebant, imbecillioris quā fortioris animi facinus esse censuerunt, quod demonstra-
retur nō honestas turpia præcauens, sed infirmitas aduersa non sustinens. Hoc & ipse Cato in
suo Charissimo filio iudicauit. Nam si turpe erat sub victoria Caesaris viuere: cur autor huius
turpitudinis pater filio fuit, quem de Caesaris benignitate omnia sperare præcepit? Cur non & illū
secum coegit ad mortem? Nam si eum filium, qui contra imperiū in hostem pugnauerat, etiā vi-
ctorem, laudabiliter Torquatus occidit, cur victus victo filio pepercit Cato, qui non pepercit sibi?
An turpius erat contra imperiū esse victorem, quam contra decus ferre victorem? Nullo modo
igitur Cato turpe esse iudicauit sibi victore Cesare viuere, alioquin ab hac turpitudine paterno
ferro filiū liberaret. Quid est ergo, nisi quod filiū quantū amauit, cui parci a Cesare & sperauit,
& voluit, tantū glorie ipsius Caesaris, ne ab illo etiā sibi parceretur (ut ipse Caesar dixisse fertur)
inuidit: aut, ut aliquid nos mitius dicamus, eripuit? At vero Cato, non iuuenis, ut pictus in
Schemate, sed plane senex: non galea tectus, nec armatus Clypeo, nec insistent Altari, sed
in lecto manens ensē sibi misit in ventrem, modo prorsus ab eo differenti, qui represen-
tatur in Schemate: qua de re Plutarchi testimonium in vita Catonis apertissimam fidem
facit; ubi legitur ad verbum: *[Ita soluto conuiuio, ubi solennem a cæna deambulationem
cum amicis absoluit, & præfectis excubiarum, quæ tempus requirebat, imperauit,
recipiens iam se in cubiculum, filium & amicorum quemque arctius quam assueuerat,
ample-**

A amplexus est & salutauit; quare suspicionem de integro mouit consilij sui. Ingressus cubiculum ubi decubuit, Platonis dialogum de Animo sumpsit in manus, libroque prope euolutosulplexit supra caput, ubi non vidit suspensum gladium (filius enim coenante adhuc patre subtraxerat eum) seruum vocauit rogauitque quisnam ensē abstulisset? Conticescente illo repetijt librum, paruoque interposito intervallo, quasi non instaret neque vrgeret, sed fortuito requireret gladium, praecepit eum adferri. Intercedente mora quum adferret nemo gladium, perlecto libro adiuit denuo singulos seruos, ac vocem magis intendit, ensēque reposcit, vnum etiam pugno percussit, manumque cruentauit, fremens atque alta iam voce vociferans nudum se prodi a filio & seruis hosti: quousque flets filius accurrit cum amicis, ruenque in complexum eius caput lamentari, & obsecrare eum. Ibi exurgens Cato, ac sustollens oculos torue: Quando tandem, inquit, ego & ubi in apertam dementiam incidi imprudens? Cur admonet nemo me, nec abducit ab his, ubi parum recte videar consuluisse, sed consilia mea prohibeor exequi, armisque denudor? Quin simul homo praeclare constringis parentem, manusque post tergum illigas, donec veniens Caesar ostendat ne defendere quidem me ipsum valentem? Neque enim in me ipsum requiro gladium, quum etiam spiritu breui tempore compresso, atque afflicto semel ad parietem capite exanimari liceat. Dum ita fatur, eiulans adolescens omnesque reliqui cubiculo excessere. Demetrium vero & Apollonidem resitantes lenius iam compellans: Vtrum vos quoque, inquit, huius aetatis virum retinere vi statuistis in vita, residentesque hic tacite asseruare? An rationem affertis, non esse indignum neque secedum, quum aliunde desperet salutem Cato, eam expectare ab hoste? Quin igitur hoc demonstratis nobis persuadetisque, atque docetis, vt placitis & doctrinis illis prioribus, in quibus aetatem triuimus, explosis, reddit per Caesarem sapientiores, maiores ei agamus gratias? Atqui nihil equidem de meipso constitutum habeo, sed debet in manu esse mea, ubi deliberaui, exequi consilium. Consulam autem quodammodo vobiscum, quum deliberem cum praeceptis, quibus vos commentamini vt utamini. Abite igitur fidenter, atque filio meo dicite, quae docere non valet patrem, ea ne cogat. His nihil Demetrius & Apollonides reluctati, sed manantibus lachrymis digressi sunt. Inde per pusillum puerum introfertur gladius: quem vt accepit, distinxit, & considerauit eum. Vbi mucronem directum vidit, atque aciem integram, prolocutus: Nunc mei iuris sum: posuit ensē: & librum ex integro relegit. Bis eum referunt totum peruolutasse. Mox alto somno dormiuit, vt qui foris erant, perciperent stertentem. Circa noctis conticinium libertum Cleanthem Medicum appellauit & Buram, quo praecipue in Reipublicae negocijs utebatur. Hunc misit ad mare visum, an soluisent omnes, idque vt sibi referret. Medico autem manum ex ictu, quem seruo infixerat, inflammata praebuit obligandam; id quod omnes, quasi viuere vellet, reddidit hilariores. Mox adfuit Buta renunciāns, ceteros vela fecisse, Crasum vero propter occupationes aliquas haerere adhuc illic, sed eum quoque iam iam conscensurum; tempestatem autem ingentem & vehementem ventum in mare incubuisse. Quo audito ingemuit Cato nauigantium miseratione, Butamque misit iterum ad portum visum, si quis forte recurrisset rei, alicuius indigus, id sibi vt referret. Jamaues concinebant, ac paululum denuo in somnum est relapsus. Reuerso Buta, magnumque silentium renunciante in portu esse, iussit ei ianuam claudere. reposuitque in lectulum se quasi reliquum noctis quieturus. Digresso Buta, strictum gladium sub pectore impressit; quia vero ictus fuit ex manus inflammatione leuior, non subito exanimatus est: verum animam agens decidit cubili, & strepitum eddidit deiecto abaculo quodam geometrico, qui iuxta locatus erat. Quod sentientes ministri sustulerunt clamorem, filiusque & amici confestim ingressi sunt ad eum: qui conspicientes sanguine foedatum, & intestina pleraque procidisse, spirantem tamen eum adhuc & intuentem, omnes ingenti perfusi sunt dolore. Medicus accurrens intestina conabatur, quia manserant illaesa, reponere, & vulnus consuere. Vt igitur recreari Cato cepit, atque ad se redire, repulit Medicum, interanea manibus lacerauit, diuulsoque expirauit vulnere. Quo autem spacio non crederes eum casum resciscere omnes domesticos potuisse, adfuerunt ad fores trecenti, ac mox populus Vticensis concurrat vna voce benefactorem seruatorem, solum liberum, solum inuidum appellantes; eaque agebant, quum nunciaretur adesse Caesarem.] Ex qua historia plane constat, iuuenem

Cato senex.

galea, scutoque armatum, gladio se confodientem ad Altare, non esse simulachrum senis Catonis, inermis præterquam gladio, se transfodientis in cubidi super lectulo.

De Bruto, se pariter pugione confodiente, num possit imago Schematis interpretari. Cap. CX.

INtes antiquos militia claros, qui sibi mortem adaucto gladio intra viscera sponte conscuerint, Brutus memoratur, Cæsaris ille famosus interfector; de quo nobile posuit Cl. V. Emb. 126. Alciatus * Emblemata, virum omnibus armis toto corpore contextum, qui semetipsum gladio transuerberaret, representans, adiecto carmine pereleganti:

„ Cæsareo postquam superatus milite, vidit
„ Ciuili vndantem sanguine Pharsaliam:
„ Iam iam stricturus moribunda in pectora ferrum,
„ Audaci hos Brutus protulit ore sonos:
„ Infelix virtus, & solis prouida verbis,
„ Fortunam in rebus cur sequeris dominam?

Dio quidem Cassius ait, Brutum per se se sibi manum non intulisse, iussisse tamen alteri suo, ut se volentem conficeret: Dionis verba sunt: Brutus in locum quemdam natura tutum effugerat: conatusque in castra peruenire; quum nulla ratione id efficere valeret: audito etiam militum nonnullos victoribus se dedidisse; rebus omnibus saluteque desperata; viuum autem in hostium peruenire potestatem se indignum iudicans, ipse etiam ad mortem confugit: altaque voce recitato Herculis illo dicto: *O infelix virtus, ita ne, quum nihil quam nomen esses, ego te tanquam rem aliquam exercui; quum tu fortuna serueris?* suorumque quemdam sibi manus afferre iussit. Eius corpus Antonius humanum dum tradidit: caput autem Romam missum; in transmissione a Dyrhachio tempestate coorta in mare abiectum est. Scilicet eius caput Romam peruenire non debuit, qui suum benefactorem Cæsarem interficiens, Romam suo capite priuauerat, scelestissimo parricidio. Sed an ipse sibi manus intulerit, an per militem suum, incerta res est apud Plutarchum, qui meminit vtriusque modi, sic aiens, [Multa iam nocte inclinans se Brutus, ut sedebat, versus feruum suum Clitum, allocutus est eum. Silente Clito, & lachrymante, vertit se rursus ad armigerum Dardanum, quicum habuit seorsum quosdam sermones. Tandem Volumnium ipsum lingua Græca literarum & studiorum communium comonefecit orauitque, ut manum gladio vna secum admoueret, & ictus impulsus adiuuaret. Recusante id Volumnio, alijsque idem facientibus; quum diceret quispiam, non remanendum illic, sed fugiendum esse, exurgens. Sane vero, inquit, fugiendum est, non pedibus tamen, sed manibus. Tum data cuique dextera, vultuque perquam sereno, magnæ sibi voluptati ait esse, quod nemo ipsum secellisset amicorum: verum fortunam se patriæ nomine incusare: Victoribus vero ducere se beatorem, non præteritorum tantum causa, sed in præsentia quoque, qui laudem relinqueret virtutis; quam neque armis victores, neque pecunia paraturi vel relaturi essent posteris: quin viderentur iustis oppressis & probis, iniusti & improbi dominatum nihil ad ipsos pertinentem quæsisse. Postquam denique orauit & obsecrauit eos, ut semetipsi seruarent, recessit longius cum duobus aut tribus: ex quibus fuit Strato, qui cum eo ex studio Rhetorico contraxerat familiaritatem. Hunc proxime se constituit, atque in gladium strictum, quem capulo ambabus manibus direxit, incumbens interemit se. Alij non ipsum autumant, sed Stratorem, enixe precante Bruto, auersis oculis subiecisse gladium, atque illum cum impetu impressisse pectus; quo trajecto fuisse eum euestigio exanimatum. Hunc Stratorem Messala Bruti amicus Cæsari reconciliatus commendauit ei aliquando per ocium, lachrymansque ait: Hic ille est, Cæsar, qui Bruto meo extremum præstitit officium.] Sed si manu propria Brutus interfecit se, iusta Dei ultione manus illa, qua patrem Cæsarem interemit, interfectorem occidit, Cæsari parentans atque litans: at si manus alterius Brutum confecit, iure factum id quoque fuit, quia non erat ut manus illa, quæ tam atrox parricidij facinus perpetrauerat, contacto Cæsaris corpore, tangeret scelestum parricidæ corpus. Illico vero periit Brutus, adaucto ferro in pectus, ibique trajecto Corde, quod est principium & fundamentum.

h. hist. Rom.
lib. 47.
Bruti mors.

Caput Bruti
ur Romam
peruenire non
debut.
in vita Bruti.

Fugiendum
non pedibus,
sed manibus
ut dixerit
Brutus.

Bruti factum
execrabile.

mentum vitæ totius. Quum segnius interierit ideo Cato senior, quia vulneratus in imo ventre, cor inde absens in medio vitam ipsius diutius protrahere valuit. At vero nostro Schemati fatum hoc Bruti coaptari non posse, satis ostendit Altare, quo innixus, aut quod fere calcans, interficit semetipsum miles; quin & ardens fax Aræ adhærens; etenim huiusce-
modi duo nihil omnino pertinent ad Bruti facinus. Quam quidem mortem vltro neam, tum Bruti, tum etiam Catonis, ne viui venirent in potestatem suorum inimicorum, a virtute fortitudinis non prouenisse, verum ab ignauia, timoreque mali, cui sustinendo pares nō essent, clarissime decernit Aristoteles, inquit, ubi tractat ex professo de fortitudine, ac eius extremis: ^d *Mori autem ut vel paupertatem, vel amorem, vel molesti quippiam fugiamus, fortis viri minime est, sed potius timidi; quippe quum laboriosa fugere mollicies sit, neque hanc mortem sustinet quispiam quia honestum sit, sed ut malum euitet ac fugiat.*

^d 3. Ethic. cap. 7. f.

Proponitur explicatio propria, de Brenno Gallorum duce sacrilego, qui semetipsum confecerit ad Aram Apollinis in templo Delphico. Cap. CXI.

NOs autem hocce Schemate nostro representari censemus fatum Brenni Gallorum ducis, qui post multa sacrilegia templum Apollinis ingressus ad Aram se iuxta numinis vltione mactauerit; qua de re clarissimum habemus Valerij Maximi testimonium, ubi tractat de neglecta religione, verbis ipsissimis: ^a *De Apolline vindicante se de sacrilegio. Acer etiam sui numinis vindex Apollo; qui Carthagine a Romanis oppressa, veste aurea nudatus, id egit: ut sacrilega manus inter fragmenta eius abscisse inuenirentur. Brennus Gallorum Dux Delphis Apollinis templum ingressus, Dei voluntate in se manus vertit. Hac de re carmina Propertij leguntur.*

^a lib. 1. c. 23

^b lib. 5.

,, Torrida sacrilegum testantur limina Brennum,
,, Dum petit intonsi Pythia regna Dei
,, At mons Laurigero concessus vertice duras
,, Gallica Parnassi sparsit in arua niues.

Quia non solum Brennus vltro mortem oppetijt, vt in Phocicis item testatur Pausanias, verum etiam totum eius exercitum de cælo nix & grando confecit. Justinus autem sacrilegium Brenni, eiusque punitionem luculenter ostendit, inquit: ^c [Victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros deprædatur. Inde quasi terrena iam spolia sorderent, animum ad Deorum immortalium templa conuertit, scurriliter iocatus, locupletes Deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit, prædam religioni, aurum offensæ Deorum immortalium præferens; quos nullis opibus egere, vt qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphici positum est in monte Parnasso (& cetera, quæ dudum ^d retulimus) Multa igitur ibi & opulenta Regum populorumque visuntur munera; quæque magnificentia sui, reddentium vota gratam voluntatem, & Deorum responsa manifestant. Igitur Brennus quum in conspectu haberet templum, diu deliberauit, an confestim rem aggrediretur: an vero fessis via militibus, noctis spacium ad resandas vires daret. (& mox) Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia: Delphorum sociorumque non nisi quatuor millia militum erant; quorum contemptu Brennus ad acuendos suorum animos, prædæ vbertatem omnibus ostendebat, statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse, plusque in specie habere prædæ affirmabat. Hac ostentatione incitati Galli, simul & hesterno metu faucij, sine respectu periculorum in bellum ruebant: contra Delphi plus in Deo, quam in viribus reponentes, cum contemptu hostium resistebant; scandentesque Gallos e summo montis vertice partim saxis, partim armis obruebant. In hoc partium certamine, repente vniuersorum templorum antistites, simul & ipse vates sparsis crinibus, cum insignibus atque infulis, pauidi væcordeque in primam pugnantium aciem procurrunt: *Aduenisse Deum clamantes, eumque se vidisse in templum desilientem per culminis aperta fastigia: Dum omnes opem Dei suppliciter implorant, iuuenem supra humanum modum insignis pulchritudinis, comitesque ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Diana Minervaque adibus occurrisse. Nec oculis tantum hac se perspexisse; audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum armorum.*

^c lib. 24.

^d cap. 78.

rum.

rum. Proinde ne cunctarentur, Dijs antesignanis, hostem cadere, & victoria Deorum socios se adiungere. Quibus vocibus iracundi omnes certatim in praelium prosiliunt. Præsentiam Dei & ipsi statim sentire; nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum stravit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & frigore faucios ex vulneribus absumpsit. Dux ipse Brennus, quum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finiuit] sed in templo, ut ait Valerius. Atque Iustino, Valerioque consentiens Pausanias, in Phocicis ait: [Brenno certe vulnera reliqua fecerunt aliquam vitæ spem: metu tamen, vel pudore potius, quod autor ipse ciuibz suis fuisset suscipiendæ in Græciam calamitosæ expeditionis, ultro aiunt hausto mero, post accepta vulnera, mortem oppetisse.] Verum allatum Iustini locum ita Victorinus Strigelius illustrat. *Cur Deus Brennum, Ducem Gallorum, una cum exercitu deleuit, violantem templum Delphicum: Et si causas consiliorum Dei in hac vita non satis intelligimus: tamen due cause huius rei, de qua nunc dicimus, non reprehendenda coniectura afferri possunt: quarum una est: Deus puniuit Brennum, non propter speciem, sed propter genus, hoc est propter contemptum Epicuræum vniuersæ religionis, & omnium rerum diuinarum, & propter alienationem bonorum, quæ ad meliores vsus conferri debuerant: non puniuit eum principaliter propter violationem templi Delphici. Altera causa est, quia Deus hoc exemplo punitæ violationis templi Delphici suo quodam iudicio iusto augere & confirmare voluit cecitatem & amentiam in Græcis & alijs hominibus, qui deserto & relicto Verbo Dei patrocinium manifestæ turpitudinis & idolatriæ susceperunt. Sed quacumque de causa Deus Brennum punierit violatorem templi Delphici, morte violenta sibi met illata supra delubri Aram, id tantum facinus ob oculos nobis ponere Schematista voluit in præsentia. De quo facinore post Valerium alij meminere: C. Stephanus: Postremo Brennus, Apollinis Delphici templum præde causa ingressus, ira numinis se interfecit: Valerij fere verba referens. cuius interpretes omnes ad unum istam Brenni mortem ultroque enarrant in templo Delphico. Oliuerius: Brennus Gallorum Dux: hic fuit, quo duce Roma capta, & incensa fuit, secundum quosdam. Apollinis templum: de hac spoliatione templi meminit Iustinus. (etsi Iustinus non asserat a Brenno templum expoliatum fuisse, sed ab Apolline defensum, qui totum exercitum Brenni consumpsit, & Brennum adegerit ad se pugione confodiendum.) In se manus vertit instinctu numinis: hoc est instigante numine seipsum gladio transfixis, quia eius templum ingressus fuerat violator. Ascensius: Affert secundum exemplum de vindicta Apollinis in sacrilegium Brenni Ducis Gallorum in Gallo-Græcia; qui quum Delphicum templum spoliasset (verius ex Iustino, spoliare tentasset) in furorem versus sibi manum intulit. Ordo est: Brennus Dux Gallorum ingressus templum Apollinis Delphi, id est quod erat opulentissimum aoud Delphos, versit manus in se, id est seipsum interemit voluntate Dei, scilicet Apollinis. Theophilus autem Valerij textum plane corrumpit, dum corrigere se putat, aiens: [Ingressus: castiga: Aggressus: Apollinis enim templum Brennus ingressus non est; nisi templum pro finibus accipias, & luco templi.] Hac ille: quæ sane gratis & absque probatione proferuntur; nam ut exercitus templum neque spoliavit, neque penitus ingressus est: Brennus tamen Valerij testimonio templum ingressus est, atque semetipsum ad Altare proprio pugione transuerberavit: Quod facinus ob oculos in præsentem Schemate proponitur. Petrarcha similiter id indicat in suo Triumpho Famæ, scribens Brennum cecidisse sub famigerabili Templo Delphorum; quia se transfixit ipse sub tecto templi, quod ingressus fuerat; quum eius exercitus absumptus fuerit ad templum ascendens, iam iam ipsum spoliaturus, ait enim; f*

f Tri. Fam.
cap. 3.

,, Vidi Siphace pari a simil scempio:
,, Brenno, sotto cui cadde gente molta,
,, E poi cadd'ei sotto'l famoso tempio.

Quos versus illustrans Philelphus ait: [Brenno essendo di preda auidissimo, e senza alcuna religione, deliberò d'andare alla rapina del tempio di Apolline. Venuto adunque Brenno a quella regione, quelli del paese, grande quantita di vettouaglia lassaron per le ville, stimando (si come interuenne) che i Galli tanto in quella preda soggiornarebbono, che loro harebbono facoltà di mandare per soccorso da gli amici: & così data opera a moltiplicare difensori, confidandosi ne lo Dio Apollo, vsciron a battaglia con Brenno; nella quale, mentre

Iustini refer-
tur historia.

A tre che più era feruente, apparue vno giouane di marauigliosa bellezza in mezo de due vergini, quali vñciron dal tempio di Diana e Minerva con gli archi in mano, precedevano inanzi a i Delphi: e così combattendo soprauenne dalo aere vna grandissima grandine, per la quale al fine furono superati i Galli: essendo Brenno stato nella Battaglia ferito, sentendo graue dolore, con vno pugnale disperato uccise se stesso.] Id in templo fecisse testatur Valerius. Cuius opinionem secutus nostri Schematis autor aptissime describit Brennum, iuuenem ferocem, ac militem armatum galea, scuto, pugioneque se confodientem; posita militari face, qua tum Romam, aliasque regiones obuias antea vastauerat, tum mox depopulatum templum incendere gestiebat: & genu crureque calcantem Altare sacrum ad ludibrium; quod alij venerabundi consueuerant adorare; scribente dudum Aristotele ^{de g. 2. Phy. t. 39.} *Dixit Protarchus fortunatos esse lapides, ex quibus sunt Arae, quod honorantur: copulati autem cum his conculcentur.* Verum in gemmula quod effictus fuerit Brennus toto fere corpore nudus, id fuit antiqui Sculptoris artificium ad ostentandam eximiam sui peritiam in fingendo corpore humano pulcherrime ad artis canones; alioqui certum est, Brennum haud se traiecisse nudum. Sic igitur explicandam existimamus e Valerio Maximo ^{Brenus nudus in Schemate.} gemmam in allato Schemate de Brenno Sacrilego semetipsum iusto Dei iudicio transfodiente, necanteque ad Aram templi Delphici, cui violando cum tot Gallorum millibus accurrerat.

De Aiace semetipsum interficiente, gladio dudum ab Hectore sibi donato.
Cap. CXII.

Q Vid si dixerò Schematistam hic ob oculos nobis posuisse Telamonium Aiace, qui semetipsum confoderet ense, dudum ab Hectore loco muneris accepto post pugnam nocte diremptam? nota quidem historia legitur apud Homerum ^{a Illiad. 7. b lib. 5. Paral. c 13. Metam.} Calabrum ^a Ouidium ^b & alios classicos quibus Ajax bellicosissimus exitit, & singulare certamen aduersus Hectorem iniens, post integræ diei pugnam, dimicantium duellum nox adueniens terminauit; qui more vetusto mutuis muneribus donati singuli redierunt ad suos, Aiace quidem Hectoris ensen reportante, baltheum Aiace Hectore secum deferente; quæ dona, vel Seruio teste, nefasta fuerunt vtriusque; nam eo baltheo post ab Achille necatus Hektor: Ajax autem Ilio capto, atque diruto, de armis Achillis a Paride iam interempti, aduersus Vlysem ingens litigium habuit; in quo sententijs Græcorum principum quum arma cedere cogeretur Vlyssi, virtutem suam eloquentiæ Laertiadis aduersarij submissam aspiciens; indignatione versus in furorem, eo se gladio, quem ab Hectore susceperat interemit; qua de re sic Ouidius; post enarratas litigantium orationes;

- „ Mota manus procerum est: & quid facundia posset,
„ Tunc patuit: fortisque viri tulit arma disertus.
„ Hectora qui solus; qui ferrum, ignemque, iouemque
„ Sustinuit toties, vnam non sustinet iram.
„ Inuictumque virum vicit dolor: arripit ensen.
„ Et meus hic certe est: an & hunc sibi poscit Vlysses?
„ Hoc, ait, vtendum est in me mihi: quique cruore
„ Sæpe Phygum maduit, domini nunc cæde madebit,
„ Ne quisquam Aiace possit superare, nisi Ajax:
„ Dixit: & in pectus tum demum vulnera passum,
„ Qua patuit ferrum, lethalem condidit ensen:
„ Nec valere manus infixum educere telum.

Licet autem Calaber Aiace posuit Hectoreo gladio se iugulasse; quem ita dicentem inducit: ^{d lib. 59.}

- „ . . . Non enim vir bonus amplius præmijs afficitur, sed deterior
„ Et honoris & fauoris fructum præripit; siquidem Vlysses
„ In pretio est apud Græcos: meorum vero prorsus obliti sunt
„ Facinorum, quæ gessi pro popularibus, & toleraui.

„ Hæc

- „ Hæc ubi dixerat strenuus Telamenis præstans filius,
 „ Ensem Hectorum per iugulum adigit. Mox sanguis illi
 „ Cum sibilo erumpit, & ipse in puluerem extenditur,
 „ Vt Typhon, quem Jouis fulmina adusserunt;
 „ Et circumcirca nigra terra valde ingemit, eo cadente.

Nihilominus autor nostri Schematis Ovidium potius, quam Calabrum de morte Aiace audire voluit, cum non iugulatum, sed pectore transfixum ob oculos ponens.

Sic igitur vel Brennus, vel antiquior Ajax, interficiens semetipsum habetur in Gemma.

*Proditorem nunquam placere viro forti, etiam cui sit utilis
proditio necati hostis.*

Schema XXVI. Gemme.

*De affectu Caesaris accipientis caput Pompei Magni a proditore,
qui virum interfecerat. Cap. CXIII.*

Sane vulgata satis est historia de lachrymante Caesare, dum caput capitalis inimici sui Pompei Magni susciperet, unde sibi Romanum Imperium obtingere pro certo ducebat; at ex quonam affectu illæ prodirent lachrymæ, gaudione, an pietate summi Ducis, atque conciuvis affinisque tam præstantis, tamque misere perempti, cui fato vel ipse facile subijci valeret, incertum est. Illud tamen certissimum, sibi proditorem semper exosum, & in Pompei proditionem ac internecionem conspirantes extinxisse; quam historiam ita Plutarchus: [Ut igitur ea sententia obtinuit fugiendum esse in Ægyptum consensa Seleuide triemi ex Cypro cum vxore soluit Pompeius: Alij pars in nauibus longis, alij in onerarijs eum comitati sunt. Pelagusto transmisit. Quum autem Ptolemæum accepisset Pelusij cum exercitu sedere, & bellum gerere cum sorore sua! eo decurrit. Præmittit certum, qui aduentum suum Regi supplicibus verbis nunciet. Erat admodum adolescens Ptolemæus; qui in regni

in Pomp.
vit. f.

A regni procuratione erat Pothinus, consilium coegit eorum, qui summam obtinebant auctoritatem. Plurimum autem poterant, quos ille volebat. His suavit, ut suam quisque expromeret sententiam. Jam erat miserum de Pompeio Magno consultare, Pothinum eunuchum, Theodotum Chium mercenarium Rethoricorum magistrum ascitum, & Ægyptium Achillam. Hi enim inter cubicularios & nutricios alios erant principes consilij. Istius decretum confessus Pompeius in anchoris procula terra stans operiebatur, quem incolumitatis gratiam Cæsari indignum erat debere. Aliorum eatenus ea discrepauerunt sententiæ, quatenus hi reiiciendum, alij vocandum & recipiendū censebant. At Theodotus facundiam & declamandi ostentans facultatem, neutrum esse ostendit explicatum: sed si recepissent eum, hostem Cæsarem ipsos habituros, & Pompeium dominum: sinabegissent, in culpa futuros apud Pompeium, quod ipsum repulerint: apud Cæsarem, quod non sint persecuti. Optimum ergo factum esse, ut accitum interficiant; siquidem & illi rem gratam facturos, neque hunc formidaturos. Adiecisse aiunt ardentem, *Mortuum non mordere*. Postquam in eam sententiam itum est, rem exequendam delegauerunt Achillæ. Hic Septimium quendam, qui ordinem quondam duxerat sub Pompeio, Saluiumque alterum Centurionem, præterea tres vel quatuor ministros assumpsit, atq; ita ad nauem Pompeij prouectus est. Forte omnes primores eorum, qui Pompeium comitabantur, conscenderant ad eum, ut, quid ageretur, cōspicerent. Ut videre non regium, nec splendidum, nec Theophanis congruentem spei receptum: sed naui vna piscatoris paucos homines venire, suspectum eum cōtemptum habuerunt, monueruntque Pompeium, dum extra telorum ictum essent, retrorsum ut in salum ageret nauem. Interea appropinquante naucula prior assurrexit Septimius, ac Latine Pompeium Imperatorem appellauit. Achilles verbis Græcis salute data hortatus est eum, ut in nauculam suam transiret: vadosum prædicans mare esse, nec triremis patiens, quod breuia fabulosa haberet. Simul naues aliquot regiæ compleri conspiciebantur, & littus tenebant armati, ut nec elabise, si mutarent consilium, viderent posse. Accedebat, quod percussoribus diffidentiam ipsam præbituri essent iniuriæ colorem. Salutata ergo Cornelia, quæ exitum eius iam ante deplorabat, duos centuriones, ex libertis vnum Philippum, & seruum Scynem nomine præse in nauculam iussit descendere. Porrigente dexteram ei ex naucula Achilla, ad vxorem & filium conuersus Sophoclis iambica pronunciauit:

„ Quisquis domum elatam Tyranni accesserit,
„ Fit illius seruus, licet liber veniat.

C His postremum quum suos esset affatus, ingressus est. Satis amplo interuallo inter terram, & triremem, ubi nemo eorum, qui in naucula erant, hilariter est Pompeium allocutus: intus Septimium, Esquid te, inquit, ego commilitonem quondam meum agnosco? Ille tantum capite annuit, non est affatus, nec benignitatem ei ostendit vllam. Quum iterum iam immobiles filerent: tenens Pōpeius in paruo libello conscriptam ab se Græcam orationem, qua uti apud Ptolemæum statuerat, eam coepit legere. Postquam terræ appropinquauerunt: Cornelia cum amicis ex naui anxia speculabatur euentum, cæpitq; sustollere animos: quod ad descensionem multos ex regijs cerneret honoris & recipiendi eius gratia cōcurrentes. Ibi Pompeium, qui Philippum manu prehendit, quo surgeret commodius, Septimius primus a tergo traiecit: inde secundum eum Saluius, mox Achilles enses strinxerunt. Ille ambabus manibus faciem toga intexit, nec quicquam indignum se locutus est, nec fecit: tantum suspirio edito patienter ictus excepit. Annos natus vnde sexaginta postridie natalium suorum fato functus est. Illi, qui in nauibus erant, ubi eadem spectauerunt, gemitum edidere ex littore exauditum, anchorisq; propere absolutis fugæ se mandauere. Benignus autem ventorum ex mari afflatus fugam eorum adiuuit. Vnde molientes persequi eos Ægyptij destitire. Caput Pompeij defecuerunt. Truncum e naucula nudum proiecerunt, reliqueruntq; spectare id cupientibus. Philippus, dum satiarunt oculos, remansit apud eum. Inde aqua marina abluit corpus, ac tunicula quadam sua inuoluit. Quum nihil aliud ad manum esset, circumspiciens littus reperit paruulæ nauculæ piscatoriæ marcidæ quidem reliquias, sed quæ sufficerent ad rogam cadaueri nudo, nec eo integro. Has congerenti quidam iam grauis ætate ciuis Romanus assistens, qui prima stipendia iuuenis ipsi Pompeio fecerat, Tu, inquit, quis hominum es, qui Magnum Pompeium funerare paras? Qui ubi respondit liber-

Prodi di Pō-
peium confi-
lium Ægyp-
tiorum.

Forma pro-
dictionis.

Pompeij ex-
des.

Ætas Pōpeij
morientis.

Caput Pom-
peij defectū.

tum eius esse: Atqui hoc decus, inquit, non apud unum te residebit: Admitte me quasi pij
lucris consortem, ne vndeque de hac conquerar peregrinitate, pro multis molestijs id

Iusta Pompeij
magni.

torem. Ita funeratus est Pompeius. Postero die L. Lentulus huius rei ignarus ex Cypro
aduectus, & litus legens, ut funeris pyram vidit, atque assistentem Philippum, nec dum sa-
tis eum agnitum: Quis hic, inquit, fato functus iacet? Ac aliquantulo interposito spacio
suspirans: Fortassis tu, inquit, Magne Pompei. Paulo post egressum ex naui comprehen-
derunt, necaueruntque. Hic exitus Pompeij fuit. Haud multo post Ægyptum ita percul-

Cæsar dete-
statur, & auer-
satur eum,
qui sibi ob-
tulit Caput
Pompeij.

sam Cæsar veniens eum, qui caput Pompeij sibi obtulit, ut detestabilem auersatus est. Anu-
lum eius accipiens illachrymauit: Insculptus leo erat ensen tenens, Achillam autem &
Pothinum interfecit. Ipse Rex in conflictu oppressus circa fluvium nunquam postea com-
paruit. Rhetor Theodotus Cæsaris vltionem declinavit; nam profugus ex Ægypto pala-
tus est, abiectus & execrabilis. Eum M. Brutus interfecto Cæsare Asiam obtinens, reper-

l. 2. de bell.
civil. Rom.

tum ibi atque omni cruciatus genere affectum necavit. Pompeij reliquæ relatæ ad Corne-
liam sunt, easque illa in Albano humavit.]^b Ita Plutarchus: cui plane cōsentit Appianus:

Cæsar Pom-
peio templū
erexit.

ex quibus apparet, Cæsarem appetisse quidem vincere Pompeium, ut Romanum Imperium
sibi soli compararet; at vero non appetisse Pompeij mortem, eademque prodicione perfidi-
da patratam, quam adeo statim vltus est, interfectis, quos ad manus habere potuit, sicarijs
proditoribus. Quin & Pompeio vita defuncto templum erectum a Cæsare testatur Appia-
nus inquiens de Cæsare: [Assistente vero exercitu, Photinum quidem & Achillam, ob ea
quæ in Pompeium perpetraverant, morte multavit. Theodotum demum fugientem Cæs-
sius, quum in Asiam venisset, cruce suspendit (& mox:) Caput Pompei ad se delatum mi-
nime intueri voluit Cæsar, verum sepeliri statim iussit. Templum quoque perexiguum ante
urbem condidit, quod Indignationis Sacrum appellavit: & quod ætate mea, Traiano Im-
peratore Iudæorum genus in Ægypto debellante, ab Iudæis ipsis ad oportunitatem belli di-
flectum est.] Ceterum ab hac historia videtur paulisper deflexisse Schematista, licentia
pulchrioris picturæ, Cæsarem effingens allatum sibi Pompeij Caput abscissum in manus ac-
cipientem, atque respicientem intensius; namque, ut ait ille, e

Horat. in
Arte.

„ . . . . Pictoribus, atque Poetis

„ Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Petrarcha tamen existimavit huiusmodi moestitiam Cæsaris non ex affectu cordis ortum ha-
buisse, verum simulasse moerorem, falsasque lachrymas fudisse, quasi de morte conciujs &
affinis doleret, qui gaudebat intrinsecus de competitoris & hostis exitio: cecinit enim,

l. 1. part.
Sonet. 82.

„ Cesare, poi che'l traditor d'Egitto

„ Li fece il don de l'honorata testa,

„ Celando l'allegrezza manifesta

„ Pianse per gli occhi fuor, si come e scritto.

„ Et Annibal, quando a l'imperio afflitto

„ Vidde farsi fortuna si molesta,

„ Rise fra gente lagrimosa & mesta

„ Per isfogare il suo acerbo despitto.

„ Et così auvien che l'animo ciascuna

„ Sua passion sotto'l contrario manto

„ Ricopre con la vista hor chiara, hor bruna.

„ Però s'alcuna volta i rido, o canto,

„ Facciol perche i non ho se non quest'vna

„ Via da celar il mio angoscioso pianto.

Sed tamen omnes historici de mirifica Cæsaris elementia, & humanitate, vel erga viros, a
quibus hostiliter tractatus fuerat, ostendunt ista potius tanquam ab oratore suos affectus
excusare volente, quam velut ab historico Petrarcha pronunciata fuisse. Verum utcum-
que sit, Nunquam proditor placere potest viro forti, quamuis ipsi proditio possit utilita-
tem asferre.

Ampli Domini splendor non offuscat fœdera virtutum in bono Principe, Magnoque Ministro, quem taciturnitas, atque celeritas maximopere decet.

Schema XXVII. Gemma.

De Quadriga in Anulo signatorio Plinij Secundi iunioris, & Rana signatoria Mecænatiss. Cap. CXIV.

NO ab re quærit Anonymus appposito disticho Schemati:
 „ Qui fit, ut emergant pura hæc sub Sole corusco
 „ Sidera, quæ furua non nisi nocte solent?

Nam etiamsi non infrequenter in meridie stella Veneris conspiciatur, nimirum dum terræ propinqua est in suo perigæo, & valde distans a Sole, totis triginta gradibus, luce quomodo-
 cunque tamen obscuriore, quam tempore nocturnæ obscuritatis, ut alibi confirmauimus
 agentes ^a de Luna subobscura luce prope coniunctiones & in Eclipsibus obseruata, in dispu-
 tationibus Galilaicis; tamen præsentē Sole, citra solarem Eclipsin, circa eum septem stellas
 oculis humanis apparere posse nec vnquam obseruatum est, nec obseruari potest; Nisi ab
 oculo degētis in profundissimi putei fundo, sicuti cum ^b Galeno notabamus. ^c At in Sche-
 mate ponitur Sol in Quadriga verberans equos ad cursum, astris septenis fere circumdatus.
 Quare non potest habere Schema nostrum physicam, nec astronomicam explicationem, sed
 mysticam, & allegoricam tantummodo. Profecto gemmarum icones plurimum fuisse hiero-
 glyphica virtutum, videtur indicare Quintilianus, dum oratorem nulla virtute præditum
 appellat sigillum rasum atque tersum; inde significans aliquam semper virtutis tesseram in-
 sculpi solitam in sigillorum sculpturis. Inuenimus autem in antiquorum monumentis Me-
 cænatem ^d Hetruriæ regibus ortum, amicum fuisse præcipuum Augusti: vltimumque sigillo cui
 Rana Rubeta, siue Seriphia foret insculpta. Porro sigillo ranae Mecænatem vltimum & ad ta-
 citurnitatis indicium, & ad Augusti gratiam captandam Pierius inquit: ^e [Inuenias silen-
 tium significari etiam per Rubetam ranam illam grandissimam, quæ geminis veluti corni-
 bus insignita est, propterea quod obseruauerunt Magi, si eam in multitudinem vociferationi-

Venus in me-
 ridie conspi-
 cum quando
 sit.
^a lib. 2. p. 244.
 Stelle vt in
 meridie vi-
 dentur.
^b 10. de vl.
 par. c. 3.
^c 2. de Lun.
 luc. pag. 121.

^d Volater.
 lib. 17.
 Horat. carm.
 Propert.
 De sigillo Ra-
 nae Mecæna-
 tis.
^e lib. 29.

bus obstreptem inferatur, silentium fieri. Eoque spectare nonnulli putant Ranam illam
 Mecænaris celebratissimam, quæ literas & tabellas obsignare solitus erat; ut pote qui ea,
 quæ literis crederet, silentio inuoluenda esse commoneret. Sed enim quum Rana, non ru-
 beta, in omnium sermone; ego eo potius rem spectare dixerim, quasi Mecænas id in Augu-
 sti gratiam facitaret; de quo etiamnum infantulo illud fertur, quod in auito suburbano ob-
 streptentes forte Ranas silere iusserit: cui quidem commento adeo fauit vetustas illa, ut ex
 eo negentur ibi Ranae coaxare, quasi etiam adhuc tanti Principis imperio obsequantur. Vo-
 luisse igitur Mecænatem hieroglyphico eo Schemate taciturnitatem polliceri, in ijs quæ
 Augustus eius fidei credidisset, non secus ac Rana ipsa, morosa adeo garrulitate insignes, illi
 adhuc infantulo paruere. Nam Sextus Aurelius, & Eutropius scribunt, Mecænatem præ-
 cipuum amicorum Augusto fuisse ob taciturnitatem; quam tamen in eo nonnunquam desi-
 deratam ab Augusto Tranquillus ait. De Ranis id fertur, quod in frigidiores coniectæ fon-
 tes obmutescant, translatae in tepidiorem paludem vocales fiant.] Ex quo ratio reddi po-
 test eius quod Plinius inquit: *f* [Cyrenis mutas fuisse ranas, illatis e continente vocalibus
 durare genus earum. Mutas etiamnum esse in Scripho insula: easdem alio translatas cane-
 re; quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt.] Ceterum de Rana satis. Plinius
 autem Junior, qui fuit apud Traianum Imperatorem autoritatis eiusdem, cuius & apud Au-
 gustum Mecænas, usus est in sigillo Schemate Quadrigæ; sic enim scribit ad Imperatorem
 Traianum aliquando *†* *Callidromum, Domine, mittendum ad te putavi: quod paulo tardius fe-
 ci, dum requiro gemmam, quam sibi habentem imaginem Pacori, & quibus insignibus ornatus
 fuisset, subiectam indicabat. Vnius enim hanc quoque si inueniri potuisset simul mitterem,
 sicut globulam misi, quam se ex Parthico metallo attulisse dicebat. Signata est Anulo meo, cuius
 est apophragisma QVADRIGA.* Qua sane Plinius Secundus iste Iunior, vir princeps, Tri-
 bunitia, Prætor, Proconsularique potestate, multisque dignitatibus in Imperio Romano
 pollens, Traiano carissimus, & summæ apud illum Imperatorem autoritatis, signare consue-
 uit: eoque signo Quadrigæ quicquid optabat, ab Imperatore statim impetrabat. Eo ve-
 ro signo Quadrigæ mystice indicabat tum Imperij Romani, cuius & partem ipse administra-
 bat, & summam per amicissimum Imperatorem veluti regebat, amplitudinem: tum virtu-
 tum omnium excellentiam, tum consiliorum arcanorum taciturnitatem, tum etiam execu-
 tionis mandatorum celeritatem. Porro Quadriga Sol vniuersum orbem percurrens om-
 nia moderatur, in cælo cunctis astris lumen impertiens, & in elementari mundo cuncta col-
 lustrans, atque vegetans omni tempore; nam Quadrigæ Soli sacrae signant ob Solem annum
 verti per quatuor tempora, Ver, Æstatem, Autumnum, & Hiemem: vel quatuor Solis equi
 designant elementa quatuor; quorum primus roseus indicat ignem, secundus albus aerem,
 tertius viridis terram virentibus herbis amictam, & quartus venetus Mare: Quin & Roseus
 indicat æstatem, albus hiemem niuib. abundantem, Viridis Vernū tempus herbas germinas,
 Venetus Autumnum, ut obseruat Vicus in Numo & Cæsaris. Et Pierius *†* Quadrigam siue
 currum ait indicare Ampliatorem Imperij. Ceterum astra Solis Quadrigam circumambien-
 tia hieroglyphica sunt virtutum in optimo Principe, quoniam Sol est princeps omniū astro-
 rum; astra vero septenas virtutes in optimo Principe mirifice fulgentes ostendunt, contra-
 ria septenis Vitijs capitalibus, quibus humana vita fædatur, & mancipium facta Principis
 tenebrarum, ad inferi tenebras palpabiles condemnatur ab ultore scelerum summo Deo.
 Præterea vero stellæ sunt, Hori Apollinis obseruati, apud Ægyptios hieroglyphicum No-
 tæis, adeoque silentij; quod indicant Catulli carmina:

„ Aut quam sidera multa quum tacet Nox,
 „ Furtiuos hominum vident amores.

Celeritas
 astrorum &
 Solis.

Celeritatem vero signari pariter motu Solis, atque stellarum, quis ignorat? horum enim
 astrorum omnium exiguo dieculæ tempore cursus velocissimus est, raptu primi mobilis
 inexcogitabili celeritate, ab ortu per occasum in ortum amplissimo cæli spacio emenso. Qua-
 mobrem anuli veteris Emblema nostrum, indicat Virum principem amplæ ditionis, virtuti-
 bus omnibus mire conspicuum, sua consilia rerum agendarum arcana tegentem, celerrima
 maturitate solitum exequi negocia, magnaue Reipublicæ facinora, taleque fuisse sigillum
 magni Principis apud Traianum Plinij Iunioris.

virorum

lib. 8. c. 58.

lib. 10.
 Epist. 16.

Nu. 29.
 lib. 43.
 Altra septena
 curium Solis
 ambientia
 quid signent
 in Schemate

Virorum insignium imagines Anulis insculpi solitas, ad eorum memoriam, cultum, & imitationem.

Schema XXVIII. Gemma.

LUCIVS PATERENSIS. Scripsit libros Methamorphoseon, et de Asini transformatione, a quo suum Asinum descripsit Lucianus Photius in Bibliotheca.

Apud Petrum Stephanonium in Gemma.

Luc. 606

Gemmis Anulorum insculpi consueuisse vultus insignium virorum, ad illorum memoriam, cultum, & imitationem. Cap. CXV.

Nemo reperitur in limine veteris eruditionis, cui non compertissimum sit, anulis antiquorum insculptas haberi facies insignium virorum, qua principum, qua literarorum, qua militum, qua etiam amicorum; quin & Deorum. Etenim sigillaria ^a Tertullianus ^a de orat. c. 12. appellat parua Idola, & fictiles Deos. Arnobius etiam ^b Gentiles irridebat, quod sigillaria ^b lib. 6. cōtr. Gent. sua crederent Deos esse; putarentque sigillioli Deos contrahi atque arctari, extendi vero in vastis simulachris. Cælarunt autem singuli Deos, quos magis colebant; ita Cæsar in anulo gerebat armatam Venerem, ^c a qua genus ducere per Æneam profitebatur. Ita Nero ^c Dion. hist. Rom. l. 45. Marfyam ab Apolline superatum anulo gestans indicare voluit, se ceteros poetas cantu vincere, sicut Apollo Marfyam. Verum maxime Philosophos insignes anulis expresse- runt; quorum præcipue sectæ forent addicti; Stoici sane Zenonem, Academici Platonem, Peripatetici sigillaricijs anulis insculptum gestabant Aristotelem, & complures Epicurum; de quo Tullius inquit, ^d *Non in tabulis solum, sed in poculis, & in annellis, spectari solitam a lib. de Fi- nib.* *Roma imaginem Epicuri.* Secutus hos noster Autor huiusmodi Schema proposuit, caput verendi senis barbati, cum auribus Asininis; & nisi nomen Lucij, Græce ΛΟΥΚΤΕΙ non ita graphi-

graphice descriptum, fabrili mendo, proposuisset, facile Midæ regis Phrygiæ caput existimari posset; cui dicuntur aures asininae fuisse. Ceterum Lucij, quibus aures huiusmodi posunt adscribi, tres plane fuerunt, qui pariter de Asino aureo, siue de sua in Asinum transformatione conscripserunt, sub quo commento varias humanæ vitæ miseras, atque vicissitudines, literarum monumentis mandauerunt: Lucius olim Samosatensis, Atheus cognomento, qui Deorum omium irrisor plurimis Dialogis eleganter & eloquenter inuulgatis, aliquando Christianæ religioni nomen dedit, ac demum eius alta mysteria non intelligens, iterum ad atheismum relapsus, asserere solebat, se a Christiana religione nihil acquisiuisse, præter corruptionem sui primi nominis; quippe quum prius Lucius appellaretur, in baptismo Lucianus nuncupatus fuerit: Alius Lucius Madaurensis Philosophus, Rhetor, atque Magus: Tertius Lucius Patarensis; cui Schema nostrum attribuit Anonymus, verbis ipsissimis: *LVCIVS PATERENSIS. Scripsit libros Metamorphoseon, & de Asini Transformatione, a quo suum Asinum descripsit Lucianus: Photius in Bibliotheca.* Sane Photius etiam propendere videatur in hanc opinionem, attamen incertum sibi dicit, utrum Lucianus a Lucio, compendiose fabulam enarrans: vela Luciano Lucius Asinum suum transcripserit am-

Phot. bibl.
nu. 129.

plata fabula: verba Photij referre lubet: [Lectæ sunt Lucij Patensis transformationum narrationes variae: dictio eius clara, pura, & dulcedine delectans: fugiens vero orationis nouitatem, supra modum prodigiosas consecretur narrationes, ut iure dixeris alterum eum esse Lucianum. Priores certe duo ipsius libri tantum non desumpti sunt a Lucio ex Luciani libro, qui inscriptus est LVCIVS, vel ASINVS. Nisi contra ex Lucij libro a Luciano ille transcriptus est. Ac si coniectare licet (neque enim vter tempore prior fuerit, cognoscere hæcenus potui) Lucianum potius transcripsisse videtur. Nam quasi copiosiores Lucij libros, refecatis quæ ad proprium pertinere scopum minime videbantur, Lucianus, accidisset, iisdemque verbis & compositionibus cetera vni aptasse narrationi Lucium, seu Asinum, quem inde furto compilauit, librum inscripsisse.]

Additur a marginali notatore: (ut ex Luciano viciissem L. Apuleium Madaurensis fabula Milesia Asinum Aureum) Adnectit illico Photius: [Fabulosarum autem fictionum ac nefandæ turpitudinis pleni sunt vtriusque libri, hoc solo discrimine, quod Lucianus, ut ceteros suos libros omnes, ad irridendum atque perstringendum gentium superstitiosum

2. Blench.
cap. 8.

Deorum cultum, hunc quoque composuerit. Lucius vero serio agens, & certas ratus hominum in alios transformationes, & brutorum rationis expertium in homines, ac viceversa, aliasque antiquarum fabularum ineptias, ac nugas hic literis prodiderit, atque contexuerit.] Ego vero, qui didici dudum ab Aristotele, nec non sæpius ab experimento, facile satis esse repertis addere; nec ita facile nugacem Lucium Patarensis in arctum contrahere, refecareque Luciani nugas prolixiores; at facilius Lucij Patensis fabulas a Luciano prolixius extendi, sicuti certum est, Luciani nugas a Madaurensi Lucio plusquam

Asini aurei
primus autor

nimum in Asino suo eiusdem argumenti dilatatas, & ampliatas esse; fontem primum fabulae transformationis Asini facile putauero Lucium Patarensis, quam secundo loco dilatauerit in vberiore riuum Lucianus atheus ille Samosatensis, ac tertio demum in amplissimum flumen ampliauerit, plurimis adiectis episodiorum riuis Lucius Apuleius Madaurensis.

3. Turfell.
epist. hist. 1. 4.
lib. 16.

Enimvero L. Apuleius iste floruit ætate M. Antonini Pij; sub annum Christi CXL. Lucianus autem multo prius æuo Traiani, anno Salutis centesimo; de quo Volaterranus ita:

Lucianus sophista Samosatensis, ob mores Atheos cognominatus, sub Traiano principe. Quum apud Antiochiam Syria causidicus esset, atque in ea arte plane decoxisset, se ad scribendum dialogos conuertit, lacerandamque Christi religionem: ubi sane ridiculus apparet. Obiisse dicitur a canibus, ut par fuit, laceratus, autor Suidas. Hic quum antea Christianus esset, postea desertor religionis incescit, nihil ex ea consecutum dictitans, nisi ut nomen eius corrumperetur, ex Lucio Lucianus factus. Suidas tamen ante Traiani tempora quoque Lucianum istum ponit. Lucium vero Patarensis uti Photius non potuit inuenire quo tempore vixerit, ita nec ego. Sed ex eo conicio fuisse Luciano vetustiore; tum quod eius æuum certum ignoretur; tum quod, ut obseruabam, scribentes ambo de eodem argumento Asini transformati, sub eadem fabula Lucius Patarensis breuiorem commenti sui narrationem texuit, Lucianus prolixior, & omnium fusissimam Lucius Apuleius Luciano valde iunior.

nior; tum maxime quod ipse Lucianus in vestibulo sui libelli de Asino satis indicat, se commentum illud a Patarense sumpsisse magis amplificandum; etenim Hipparchi domum ingressurus, vxorculæ Magæ, significat se literas habere a Patarense sophista coniugi suo consignandas; quarum medio introducit in domum, vbi Magicis præstigijs ancillæ Palæstræ transformatur in Asinum. At vero cuius horum trium Luciorum sit imago in Schemate gemmæ depicta, certo decerni nequit, quum vnicuique trium congruere valeat; non habentibus nobis certas illorum icones ex antiquis aut numis, aut marmoribus, aut tabulis. Quàmobrem eo contenti debemus esse, quod imago necessario sit vnus illorum trium, qui claruerunt ex commento de Asino transformato sub propria persona; quod aperte satis indicant aures longiores Asini, simulachro capitis humani affixæ.

Libidinis atque Magia prauæ potestas ingens.

Schema XXIX. Gemma.

De Hominis in Asinum transformatione per maleficam, libidine abutentem.
CXVI.

Non aberrabit fortasse quicumque cum Anonymo nostro dixerit, isto Schemate representari transformatum iam in Asini formam Apuleium; sed & ipsum dici posse de Luciano, Lucioque Patarense, qui pariter eadem fabula se transformatos in Asinos commentum

menti sunt, eadem nequitiarum genera narrantes, quis arbitrari posset. Porro representatur in Schemate deformatus Lucius in Asinum, humano modo super duos pedes ambulans, pallio circumdatum ad instar hominum, & lusus admirabiles edentem coram pulchra muliere sedente, ancillula stante comitata; quæ plusquam nimium Asini tum forma, tum lufibus delectata, libidinis æstu pruriens in Asini desiderium turpissimum exarsit, & ab altore belluæ seruo magna pecuniæ manu noua Pasiphæ noctem ad incæstum pepigit, & obtinuit impurissima pariter atque scelestissima. Quam quidem nequitiam ex æquo descripserunt in Asino sui Lucij Madanrensis magus, & Samolatus atheus. Quare Schematistæ picturam apertissime nobis illi declarant ambo, tertiusque similiter, opinor, Patarensis in opere propemodum eiusdem argumenti; dum enarrant mulierem pulchram & opulentam, spectatis lufibus Asini nefandam cum eo Venerem emisit magno pretio, votique scelesti compotem effectam; de quo pessimo facinore sic ad verbum Apuleius: [At ubi partim terrestri, partim maritimo itinere confecto, Corinthum accessimus, magnæ ciuium turbæ confluebant, ut mihi videbatur, non tantum Thyasi dantes honori, quam mei conspectus cupientes; nam tanta etiam ibidem de me fama peruasera, ut non mediocri questui præpositum illi meo fuerim; qui quum multos videret nimio fauore, lusus meos spectare gestientes, obserata fore, atque singulis eorum seorsim admissis, stipēs acceptans non paruas summulas diurnas corradere consueuerat. Fuit in illo conuenticulo matrona quædam pollens, & opulens, quæ more ceterorum visum meum mercata, ac dehinc multiforbibus ludicris delectata, per admirationem assiduam paulatim in admirabilem mei cupidinem incidit, nec ullam vesanæ libidinis medelam capiens; ad instar Asinariæ Pasiphææ complexus meos ardentem expectabat; grandi denique præmio cum altore meo depacta est noctis vnius concubitum, &c.] Consimilia his Lucianus inducit ita loquentem Asinum: [Vbi Thesalonicam venimus, omnes ad spectaculum & me videndum conueniunt; iam enim fama diffusa longius vulgauerat, me in modum hominis saltantem, varios ludos edere. Patronus post potum suis concuiibus (hi nobiles erant) in cœna me iocos illos incredibiles iubet edere. Libertus, qui mihi præerat, faciens ex me questum, tenebat inclusum, eos qui meos ludos volebant aspicere, aperta ianua, datisque nummis intromittit illi, aliud alter in meum cibum afferbant, & ea præsertim, quæ ventri Asini minime conuenirent. Me & Domini & aliorum ciuium epulæ & magnum & pinguem reddiderant. Et mulier quædam externa mei videndi cupida accedit, ut me aspiciat prandentem; ut aspexit, euestigio in cupidinem mei exarsit, tum Asini specie adducta, tum impulsâ ludorum venustate. Hæc cum Liberto ut vnam noctem mecum esse sinat, magno pretio paciscitur, &c.] Sic igitur in Schemate representatur Asinus, seu Lucianus, seu Apuleius, humanos lusus edens coram matrona quæ sedens in lectulo spectabat sola cum ancilla stante ludentem asinum humano more perambulantem, pallio circumamictum, manu veluti dextera porrecta extra pallium, & sinistro brachio inuoluto pallij complicata parte, sicuti solent homines ambulare; simul & caput & os apertum ad mulierem vertens, veluti cum illa sermonem ferens. Ut iam de Schematistæ consilio representandi lusus Asini transformati coram sola muliere, ac famula, de quibus Apuleius, & Lucianus, nulla dubitatio possit haberi. Ac eo magis, quod talis transformationem hominis in Asinum factam fuisse non ita pridem a muliere saga, quæ noctes cum eo dormiens abutebatur illo misero ad libidines, affirmat in sua Dæmonum Investigatione Peripatetica Cæsalpinus afferens: [In Cypro Salamine, quum nauis appulisset comitatus emendi gratia, referunt iuuenem e nauis egressum a muliere quadam oua emisisse; quæ quum e mediis in litore, post vnius horæ spacium vocem amisisset, ac semistolidum redditum: Quumque nauim conscendere tentasset, repulsum a socijs fuisse, illum non agnoscentibus, sed Asinum putantibus. Quum autem miser nequicquam significare verbis posset, ac nauim iam e potu solutam conspiceret, anxius & consilij inops ad mulierem reuertitur, cuius maleficio detineri se suspicabatur: apud quam quum nullum auxilium impetraret, occasionem expectans, per triennium ruri mansit, interdum quidem more Asinorum onera portans, noctu autem concumbens cum muliere, cōtinue mutus, ut nemini communicare posset veneficæ præstigium. Casu autem quum in opidum perductus esset, & ante templum pertransiret, visus est a mercatoribus quibusdam Genuensibus Asinus crucibus

lib. 10.
metam.

Tom. 3.

† cap. 9.

A

B

C

D

ribus posterioribus flexis & anterioribus elevatis Sanctis. Sacramenti elevatione, quæ tunc forte agebatur, adorare. Quo perspecto prodigio mercatores rati mulierem Asinum ducentem maleficam esse (nam id genus præstigij in Asia frequens erat) Præfecto urbis rem denunciarunt; cuius iussu mulier deprehensa & maleficium confessa, spe veniæ iuvenem in pristinum statum restituit, qui confestim ad patriam redijt: sed mulier condemnata poenas luit. Hæc attestantur non omnino fabulosa esse, quæ a Poetis scribuntur de Circe & Vlyssis socijs ab ea conuersis in bruta. Consimilia huic exempla plurima refert in suis Magicis Disquisitionibus ex Autorum fide dignorum testimonijs Delrius; quæ nimis prolixum esset huc afferre. Fiebant autem huiusmodi transformationes omnes hominum in bruta, non reali transmutatione (nam id virium maga non habet, neque Dæmon, cuius potestate abutuntur magæ) sed præstigiola sensuum illusionem; nimirum Dæmone veras obiectorum visibilibus species occultante spectantium oculis, & earum vice formante longe dissimiles ad libitum in aere circumambiente corpus maleficiati, quæ perstringant oculos intuituum ad earum rerum perceptionem, quarum sunt imagines illusoriæ. Sic in diuina pagina legitur: *Tulitq; Aaron virgam coram Pharaone, qua versa est in colubrum. Vocauit autem Pharaon sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Egyptiacas & arcana quadam similiter. Proieceruntq; singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.* Quia virga Aaron ab omnipotentis Dei virtute, qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, realiter in viuentem colubrum transmutata fuit, qui potuit deuorare præstigiosos illos Magorum serpentes. At vero virtute Dæmonis, cui nulla potentia super terram comparari potest, permittente Dei summa iustitia per occulta nobis iudicia sua, facile possunt maleficæ mulieres adeo mirabiles hominum in animalia bruta fallaces transformationes moliri, siue per verba, arcanaque incantantia: siue per vnguina, siue per alimenta exhibita, siue per aliquod aliud, tanquam per merum putumque signum pacti vel occulti, vel manifesti, sagam inter atque cacodæmonem intercedentis; quo medio Dæmon illico præsto sit ad maleficæ desiderium adimplendum in transformatione concupita. Sit tum Incantatores Pharaonis, tum Virgilij testimonio: *g Eclog. 2.*

, Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.

Sic Apulcio, Luciano, & Patarense, saga vngente se transformauit in auem, Lucius in asinum: sic hospes adolescens ouo pariter in asinum a maga Cypria deformatus: At ista vim habere non possunt neque physicam, neque supernaturalem reales transformationes efficiendi; solus Dei sermo, qui solus viuus est, & efficax. Nec alimentum (quod Aristotele doctore vim non habet esse & ricem, sed solum passiuam) immutare potest effigiem humani corporis in ferinam, nisi diuturnitate longa temporis degenerent homines velut in brutalem effigiem; dicit enim Aristoteles: *K Degenerat autem quod patitur, nec superatur, aut defectu facultatis eius quod coquit & mouet: aut copia, frigiditateque eius, quod concoquitur & distinguitur. Quum enim partim superet, partim non superet, facit multiforme quod constituit: vt Athletarum nonnullis per vsum cibi nimium accidit. Quum enim per copiam pastus natura nequeat superare, vt proportionem augeat, formamque seruet eandem, diuersæ efficiuntur partes, & adeo interdum, vt nihilo fere similes primis euadant. Proximum huic est morbus, quem Satyriam appellamus; etenim in eo præabundantia fluxionis, aut status erudi in partes faciei decumbentis, facies animalis diuersi, & satyri apparet. Iam & alibi notauimus tres Nobiles Polos diuturno victu Tartarico faciem non multum a ferina dissimilem, humanæ vel nihil omnino, vel parum admodum consimilem contraxisse. Verum per magica veneficia ciborum maleficorum esu mortales intra paucas horas amittere videntur humanam effigiem, & induere brutalem. Quare non nisi cacodæmonis opera tale quid fieri posse dicendum est. Qua de re luculenter & apte Cæsalpinus, atque Delrius. Itaque Schematista nunc ob oculos ponit, Lucium in Asinum præstigio veneficæ deformatum, qui coram inscia veneficij muliere lusus humanos edens, eam in sui libidinem excitat, Apulcij, Lucianique fabulam, quæ potuit esse vera narratio patrati præstigij, representans.*

lib. 2. q. 9.

Quomodo præstigia fiât a Dæmone.

Exod. 7. 10. 11. 12.

Rom. 4. 17.

Iob. 4. 42.

g Eclog. 2.

Hebr. 4. 12. 2. de an. c. 45.

K 4. de gen. an. c. 3.

de Ferij altr. an. disp.

5. Nauig. Raz. mus. tom. 2. init.

de inuestig. Dæm. Perip. cap. 13.

Disquis. mag. to. 1. lib. 2. c. 8. & seq.

Veterum saltatio ludicra super vtres plenos & extrinsecus unctos explicata.

Schema XXX. Gemma.

*Atque inter pocula lacti
Mercurialis Gymn. lib. 2.*

Virg. 2. Georgicorum.

*Mollibus in pratis unctos saliere per vtres.
de Saltu cap. xi.*

Apud Petrum Stephanonium in Gemma

*De veterum ludicra saltatione super vitem vino vel flatu plenum, &
extrinsecus oleo litiuane perunctum. Cap. CXVII.*

Næ noster Anonymus, in præsentî Schemate de ludo prisco super vitem optime nobis & Virgilium, & Mercurialem consulendos proponit; etenim Mercurialis item ad Virgilium appellans, in sua Gymnastica scribit ipsissima. [Erant quoq; qui supra vtres oleo unctos & vino plenos pedibus saltarent: Inter quos victores ij censabantur, qui ita se se dextere gerebant, vt præ lubricitate humi non caderent. Atque hi pro victoriæ præmio vitem cum vino ferebant: qui vero terram natibus percutiebant, non sine magna voluptate spectatoribus risum mouebant. Id autem antiquitus obseruatum in ludis Baccho dicatis, quos Ascolia vocabant, proditur: in quibus vtres caprinis pellibus conflati saltibus calcabantur, in caprarum contemptum, quæ adeo vitibus infestæ creduntur. De hoc Aristophanes in Pluto, *Hic sub dio supra vitem salta: & Eubulus apud Aristophanis Interpretem: Quare vitem in medio collocantes supra ipsum saltate: & eos qui humo ceciderint, cachinno prosequimini.* Virgilius 2. Georgic.

*Ascolia ludi
veterum.*

Atque inter pocula lacti

Mollibus in pratis unctos saliere per vtres.

Sed illud non ignorandum, quod scriptum est apud Iulium Pollucem *ἀσκολίαι*, tam de his, quam de vno subleuato pede, altero solo saltantibus (Genuenses mei vocant Gallizoppo) dictum esse apud veteres.] Seruius ad hunc locum Virgilij scribit, vtres istos unctos fuisse forinsecus vel oleo, vel litiua. Mancinus ibidem ait: *Liber pater & vitem, & vnam tradidit; qui quum seuisset vitem ipsam, & hircus in vineam se conuertisset, & qua ibi tenerissima folia videret, decerpisset; ex pelle eius vitem fecit, ac vino plenam perlignauit: & in medium proiecit, suosque sodales circa eum saltare coegit: autor Hyginus.* Equi-

A Equidem apud Phurnutum lego: [Ad hæc illi (*Baccho scilicet*) hircum mactant, quod vitibus ac ficis infestum sit genus animantis. Quam ob causam hunc deglubentes, in utrum (*utrem*) insiliunt per pagos Atticos iuniores Agricola: & gaudet fortassis id genus sacrificio Bacchus, quod ipse hircus sit.] Sed apud Hyginum de Baccho nihil tale reperio. Ceterum aduersus Mercurialem, & alios interpretes Virgilianos, aptius ex vetustate colligit La. Cerda, non vino, sed aere flatuque plenos extitisse priscorum vtres hircinos, per quos agricolæ saliebant; & vniuersam istam historiam explicans infit: ^b [Occasione huius pulchre dilabitur *Virgilius* ad sacra Bacchi, quæ Græcorum & Latinorum ritu fieri consueuerunt. Itaq; ait: si quæras originem capri immolati Baccho, nulla est alia, quàm ipsum arrosisse vites huius Dei: ideo Aris omnibus cæditur in sacris Liberalibus Bacchi: Ideo ludi veteres theatrales eunt in prosœnia, ut ibi exhibeantur: ideo Athenienses, qui dicti Theseidæ a Theseo, luserè in pratis ascoliasimum inter lætas conuiuia destinatis præmijs per pagos, & compita his, qui agilius salissent per vtres vnctos.] & mox. ^c] VNCTOS SALIERE PER VTRES: ^e Nu. 19.

B Ascolia Græcis dicta sunt: ut etiam ascoliasimus, ab *αἰσῶς αἰνῶς*, ab vtre caprino: Romani Vinalia appellarunt. Statuebantur itaque vtres hircini, in prato instar theatri efformato, inflati atque vncti oleo: saltabant per hos rustici vnico tantum pede; nam alterum subleuatum habebant, libratumque in aere: Qui cadebant (quod signato verbo dicebatur cernuare) risu ab omnibus & cachinnis ludibunde accipiebantur: Ita omnia plausu & hilaritate in honorem Bacchi personabant. Verba, quibus saltus significabantur, sunt Scholiazin, & asmolizin. Huius celebritatis Græci & Latini meminerunt, sed Græci frequentius. Integra autorum non adducam, ne te Lector, & hanc paginam onerem: tantum notas quas dixi, breuiter probabo. Dixi, statui vtres in theatro, Scholiastes Aristophanis, *in medio autem theatro ἐπὶ θεῶντο vtres*. Zet zes in Hesiodum, vtre *τιθέντες κατὰ γῆς*. Addidi, inflatos: Scholiastes Aristophanis & Zet zes vterque *πνεύοντες*. Hyginus lib. 2. de signorum historia loquens de Capro, qui vitem corrosit: & Icario, qui Bacchi artem colendi vineti acceperat, ita ait: *Dicitur hircus in vineam se coniecisse, & quæ ibi tenerissima folia videret, decerpisse Icarum iratum, eum interfecisse: ex pelle eius utrem fecisse, ac vento plenum praligasse, & in medium proiecisse: suosque sodales circa eum saltare coegisse*. Adieci etiam, Vnctos fuisse: Scholiastes Aristophanis, *ἀνυμνέμενος*. Varro lib. 1. de vita Populi Romani: *Etiam pelles bubalas oleo perfusas percutiebant*. Seruius hic: *vnctos vel oleo vel lixiua*. Dixi præterea, saltum hunc fieri solitum vnico pede, Zet zes, *ἐνὶ ποδὶ ἐφαλλόμενοι, ἀνωθεν τῶτον ἐφέροντο*. Risum, quo cadentes excipiebantur, probat Eubulus apud Interpretem Aristophanis: *Quare utrem in medio collocantes, supra ipsum saltate; & eos, qui ceciderint, cachinno prosequimini*. Varronis partem, quam præmisi, sequuntur verba hæc: *Ibiq; cernuabant: a quo ille versus vetus est in carminibus*, *Sibi pastores ludos faciunt corijs cernualia*. Ita legendus hic versus: non ut a Turnebo lib. 17. cap. 23. Dixi extremo loco, hanc celebritatem fieri in honorem Bacchi, Interpres Aristophanis, *Athenienses ascolia fecerunt in honorem Dionysij*. Zet zet: *Hoc autem fecerunt, honorantes Dionysium*. Addam ex parergo, Constare autoritate Phurnuti, hos lusus non vno in loco, sed per pagos Atticæ celebrari solitos; ait enim, *Excoriato hirco, saltabant in utrem per pagos Atticæ*.] Ceterum in Schemate super utrem saltator, non vnico, sed ambobus pedibus visitur; nisi forte, timore cadendi pedem alterum demiserit. Coronati saltatores picti sunt, ad hilaritatem, & conuiuium peractum ostendendum. Trium vero depictorum in Schemate vnus verenda breui subligaculo cinctus, hominem communem refert; ast alij duo nudi caudas habentes, e genere Satyrorum habendi sunt; quos in Bacchi ludis apte ponit in præsentia Schematista, qui Satyros esse Bacchi socios atque cultores agnosceret. Censendum autem est, utrem potius vento, flatuq; repletum fuisse, quam vino, ad maiorem lubricitatem, facilitatemque cadendi, & risum excitandi.

^b Nota D. sc. cra Bacchi explicata.

^c Nu. 19.

*Larua, siue persona Dramaticum Poetam offendit.**Schema XXXI. Gemma.**Personam non attribui posse Poetae Lyrico, vel Epico, sed esse proprium
symbolum Dramatici. Cap. CXVIII.*

Nescio qua ratione Virgilius Maro fuerit inscriptus ab Anonymo viro Schemati nostro, quod ob oculos ponit laureatum poetam, togatum, sedentem, & ad Laruam Personae gesticulantem loquentemque; namque Poetarum classes quum tergeminae numerentur, Epici, Lyrici, Dramatici; quos in Tragicos, Comicos, atque Dichyrambicos Mimosue subdividit Aristoteles: *Quumque Personarum Laruae non pertineant ad Epicos; etenim, ut ait Aristoteles, nudis sermonibus siue metris solummodo Epopaia utitur: neque pariter ad Lyricos, qui metris cantus adiungunt absque mimis, ac huiusmodi: verum attineant ad vnos Dramaticos, tam Comicos, quam Tragicos, & Dichyrambicos, penes quos agunt histriones, atque Mimi, prodeuntes in scenam laruati, personatique; sicuti luculenter ostendit in sua Poetica Scaliger: Jam satis apparet Virgilum Maronem, qui texuit Epopoeiam in Aeneide, simul & in Georgica, nullibi vero Tragœdiam, aut Comoediam, neque mimicam, in praesenti Schemate non representari. Quod si Dramaticas illius Eclogas obijcias in Bucolicis, par est eum a praestantioribus operibus describi, denominarique, non autem ab humilioribus atque ludicris. Quare libentius audiuerò Schema nostrum attribui, vel Terentio, Plauto, & Aristophani Comico, vel Euripidi, Sophocli, Aeschilo, Senecae Tragico;*

Poet. c. 1.
Larua nō ad
Epicos atti-
net, nec ad
Lyricos.
Dramatici
quot species
lib. 1. c. 14
& seq.

Vir. in. 509

gico; qui singuli dramata fecerunt, inducentes histriones laruatos, mimosque personatos in scena, fabularum suarum actores. Qui non solum personatos, arque laruatos mimos & histriones introducunt, agentes personam aut regis, aut serui, aut senis, aut alius cuiuspiam, quum reuera tales non sint; sed etiam qui sub tegmine fabulae, fictique sermonis occulunt vera documenta vitae mortalium, & allegoricos sensus veros; unde scite cl. Petrasancta suis in symbolis heroicis, ait: *Larua cum epigrapha, vera latent, commendat prudentem interdum ac necessariam consilij suscepti dissimulationem.* lib. 6. c. 15.

Sae prisci sacrificabant ubique singulis fere Dijs ad omnia: sed praecipue Veneri ad puritatem coniugij, & fecunditatem prolis in Nuptijs.

Schema XXXII. Gemma.

For. No. 510

De sacrificio Suis apud antiquos. Cap. CXIX.

Praesenti fane Schemate representari vetustum ritum ducendi suum ad sacrificium, unicuique compertissimum est, aspicienti tum porcinum caput exertis dentibus: tum sacerdotem mulierem cum cultro iugulatorio victimae, tum pone sequentis Tibicinis ad pompam sacrificij celebrandum, tum alia muliere cum pateris plenis rerum in ignem Arae proijciendarum, tribus hominibus una cum sue petgentibus ad locum sacrificij. Sed cui numini, quem ob finem suae litare consueuissent antiqui, non apparet e Schemate, sicuti neque quid contineretur in pateris ab utraque muliere sacrificula manu gestatis; quare nitendum est ex antiquitatis tenebris id in lucem eruere. Profecto Gyrardus ait: *Sicut Hebraei suae abstinebant, ita gentes ex eo maxime rem diuinam fecere. Aegyptij Luna & Libero suam immolabant. & mox: Proditum vero memoriae est, a suilli pecoris genere immolandi initium Romae primum factum, eo argumento, quod sus foederibus & sponsalibus adhiberetur. Hinc & Varro lib. 2. de re Rustica: Porci, inquit, qui a partu decimo die habentur puri, & ab eo appellantur ab antiquis sacres, quod tum ad sacrificia idonei primum dicuntur, Itaque apud Plau-*

Synt. 17.

Sus immolabatur Soli & Libero.

tum in Menechmis eum insanum putat, qui ut pietur in opido Epidamno, interrogat, *Quanti hi porci sunt sacres!* Idem Plautus in Rud. sunt domi agni, & porci sacres. Hinc etiam sunt Nefrendes sues: de quibus sic Fulgentius ad Chalcidum: Diophantus Lacedæmonius, qui de sacris Deorum scripsit, ait apud Athenas Marti solere sacrificari sacrum, quod Hecatomphoneuma appellabatur. Si quis enim centum hostes interfecisset, Marti de homine sacrificabat apud insulam Lemnum, quod sacrificatum est a duobus Cretenfibus, & vno Locro, sicut Soficrates scribit. Sed posteaquam hoc Atheniensibus displicuit, cæperunt offerre porcum castratum, quem Nephrendem vocabant, quasi sine renibus. Et apud Romanos scribit Sicinium Dentatum centies & vices pugnasse singulari certamine, cicatrices habuisse supra quadraginta quinque, post tergum nullam. Coronas accipisse viginti sex: armillas CXL. & istum primum sacrum fecisse Marti. (& mox Gyrardus:) Varro tamen Fulgentio suffragatur, ut qui porcos scribat significare, qui lactentis nomine amisso, non dum fabam frendere, id est frangere possunt. Sed & in initiationibus Cereris sus mactabatur. Et quamvis in sacris ipsius Deæ vinum adhibere nefas esset, in hoc tamen sacro de vino libasse, pontificales libri non vetabant: quam quidem suem immolari ab eo, qui mortuo iusta fecisset, crimen admitti putabatur. Deorum quoque Matri nullum sacrum, nisi de porca fieri, quidam prodidere: & lustrari exercitum. Scribit Elianus: Egyptijs persuasum esse, Sues Soli & Lunæ inimicissimos esse, & semel tantum quum festos dies agunt, eos Luna singulis annis dicasse: alias vero nunquam nec huic ipsi, nec cuiquam deorum sacrificasse; id propterea facientes, quia execrandos & detestandos existimabant, ut Iudæi quoque; quod & pluribus Plutarchus in Symposiacis est executus. Subdit etiam Elianus, In mysterijs Athenienses sues immolasse, propter perniciem, quam segetibus sues inferunt. & mox: Proditum tamen est, in Thessalia Veneris sanum fuisse, & aliud in Sida Pamphylia & in Aspendo, & Argis, in celebritate, qua Hysteria dicebatur, in quibus præter instituta moresque aliorum Sues mactare licebat, quum in ceteris nullo modo fas esset. Aristophanes tamen in fabulis, suum plerumque & porcorum sacrificium commemorat. Notat & Galenus in Commentarijs Chirurgiæ Hippocratis Glyciam a Græcis vocari suem, vel porcum in sacrificio, blanda scilicet voce: ut quoque Simiam, calliam, eadem ratione; atque hac in re Callimachi versus citat. Itaque sus immolabatur pluribus Dijs, Soli, Baccho, Marti, Cereri, Matri Deum, Lunæ, atque Veneri. Quin Maiæ, Disque terrenis, & alij multis, obseruat Valerianus, asserens [In sacrificijs identidem immolatur porcus ab laborantibus delirio verborum, atque etiam infania, & quod terrenis præcipue sensibus additus applicitusque est, sponteque & voluptuose admodum inhæsit luto, lasciuia turpitudinumque simulachrum habetur. Idem in sacrificijs Maiæ & Dis terrenis offertur: & ita demum in plerisque alijs hieroglyphicis idem consensus est: non incongruam rem me facturum existimaui, si de porcorum immolatione plenius quædam apposuissem: ab eo autem, quod delirio super nuper attigerimus, incipiam. Immolari siquidem porcum ab laborantibus infania, verborumque delirio, multiscius Plautus indicat Menechmis:

„ Nunc ipsi Naturæ Deo mihi respondeas
 „ Adolefcens, quibus hic pretijs Porci veneunt,
 „ Sacres, sinceri: numum vnum en a me accipe,
 „ lube te piari de mea pecunia:
 „ Nam ego quidem insanum esse te certo scio.

In eandem sententiam Horatius Sermonibus:

Laribus. „ Immolet acquis hic porcum Laribus?

quod is infania minime laborare videretur qui diues, neque periurus, neque sordidus haberetur. Sed tamen multis porro mysterijs Porcus sacrificari solitus, ut animalium solius Thytæ, a Thyir, quod immolare est, meruerint appellari, Latine sacres, teneri adhuc, & in veteri comœdia sues mysterici nuncupantur; eaque laudatissima erat hostia, si quis inuentus esset porcus, qui solidas ungulas, non diuisas haberet. Quod ne cui mirum videatur, sciendum est ex Aristotele, † in Macedonia Æmatheolicas sues ungulis esse solidis. Per Porcum sane iurare Agamemnonem apud Homerum legimus: Et pugiles certamen iniuros iuxta Jouis statuum in Elide mactato porco iurare solitos, siue fraude se se comparasse,

Sues cur soli Thytæ, ac Thyin dicti inter animalia.

† 4. de gener. an. c. 6. Sues ubi sunt solidis ungulis, non bifidis Jouis.

rasse, tradit Pausanias. Quin etiam Iudices præfectosque certamini eodem sacro, & apud eandem statum iurasse tradit. Nulli vero porcum illum, per quem illi iurassent, edere licuisse: quare Thaltibius Homericus porcum, quem Agamemnon pro iuramento statuerat, arreptum in mare præcipitem dedit. Addemus & illud, Censores Romanos completo quinquennio lustrari solitos, sacrificia de sue, oue, tauro facientes, quæ vnica dictione *SOLITAVRILIA* vocabantur, vt obiter apud Pædianum in Diuinationem corrigas, quod duabus locutionibus diffitum legitur in vulgatis codicibus, *Soli taurilia*. Ceteri autem porcus, vt dictum, in primis mactabatur, siue quod pastu segetum, & dissipatione, magas aruis inferat clades, vt apud Ouidium:

„ Hostia sus meruisse mori, quia semina rostro
„ Eruerit pando, spemque interceperit anni.

siue conciliandæ fecunditatis gratia; quum animal sit (vt id identidem repetamus) fatura admodum prolifica. & mox: [Porcam autem dicit Veranius, quæ familiæ purgandæ causa Cereri itidem solita est immolari, quod pars quædam eius sacrificij fieret in cōspectu eius mortui, cuius funus instituebatur.] & infra [*NYPTIALIA*: Quin etiam nuptiarum inijs, antiquis regibus Porcum mactare mos erat. Et potentiores quique viri in Hetruria nuptialibus conuijs, nouæ nuptæ maritique Dis tutelariis porcum immolabant; quod etiam prisca Latini & Græci in Italia faciebant. Vnde is, qui sponsam ducturus, quum omnia apparasset, & spe sponsæ frustratus esset, exclamauit:

„ Perijt quidem sus, & talentum, & nuptiæ.

Hysteria sane f. ita erant, quibus sus Veneri mactabatur; cuius rei meminit Callimachus:] Ex his apparent nobis tres causæ Schematis; vna quidem est, apte Schematistam ad sacrificij vetusti naturam indicandam elegisse sacrificium Suis, quod omnibus fere Dijs immolari consueuerit, non item animalium aliorum vllum, sed singula singulis paucisque sacrificarentur. Alia propter plurimos fines, plurimaque bona, quibus consequendis hostia suilla solebat immolari; nam & ad fœdera bene percutienda, & ad sponsalia recte peragenda, & ad insaniam deliriumque verborum sanandum, & ad expiationem patratarum cædium, & ad fecunditatem impetrandam, & ad iuramentum militare, & ad magistratus lustrandos, & ad auertendam segetum exterminationem, vitiumque damna, & ad mortuorum purificationem, & ad alios plerosque fines, vt non immerito Suis vnus immolatione Schematista sacrificium absolute generatim indicare potuerit. Tertia vero causa est, quam ego censeo Schematis autorem maxime respexisse, quia Sus in sponsalibus, quæ festa dicebantur Hysteria Veneri sacra, mactabatur & ad fecunditatem proles; quæ mirabilis est in suis, & ad puritatem nuptiarum; proptereaque Sacerdotes Hostiam suillam ad altare ducentes, in Schemate duæ mulieres adhibentur, quas maxime decet puritas, vt coniugij fides, & liberorum procreatio seruetur illibata, & incontaminata, nullis obnoxia fœditatibus, ob quas immunditias impurum animal suillum a puris mulieribus mactatur: in quibus præcipue fecunditas experitur; etenim ad hunc potissimum finem a natura mulier instituta videtur, vt liberos coniugi pariat. Habet autem altera mulier cultrum, necessarium sacrificio prorsus instrumentum ad iugulandam Hostiam: Habet vtraque pateram, forte falsis frugibus atq; thuris adolendi granis refertam; etenim Apollinis oraculum de ritu sacrificandi, relatum a Porphyrio pariter, & ab Eusebio Cæsariense in sua Præparatione Euangelica, præter ceteros habet huiusmodi versus Latine redditos:

„ Quæ circum volitant terram, sibi numina quærunt
„ Impon que atrum corpus, tum thura, simulque
„ Inijcer falsas fruges, & dulcia liba.

Sed, quod admirabile prorsus est in Schemate, figura corporis porcini non apparet integra, verum pectore fere tenus; ostendit enim caput cum pedibus anterioribus, reliquo non apparente corpore; licet autem partem ventris imi mediam oculere posse videatur anteflans mulier; atramen ista nequit posteriora crura, clunesque nephrendis cum cauda nobis naturaliter abscondere. Neque vero dixerim huiuscemodi sacrificium esse, quale scribit Hyginus, vel notatu Gyraldi, * memorans Antiquos, quum maxima cærimonia deorum immortalium sacrificia administrarent, conluisse totas Hostias in sacrificij flamma consume-

Dis tutelari-
bus nuptia-
rum.

Cur Sus in
Schemate, sa-
crificij.

Sus cura mu-
lieribus du-
catur ad sa-
crificium.

Mulier cura
natura sit in-
stituta.

† lib. 2. in
Sagitt.
* 17. Synt.
pag. 668. B.

re:

re: itaque quum propter sumptus magnitudinem sacrificia pauperibus non contingerent; Prometheus dicitur ab Jove impetrasse, ut partem hostiæ in ignem conijcerent, partem in A
 suos confumerent usus: idque postea consuetudo firmavit. Namque sus, qui medius pin-
 gitur in gemma viuis, & gradiens effingitur; viuis autem & gradiens, medius esse non po-
 test. Quare fuerit mendum incisoris, vel eius artificis obliuio. Adest & sacrificijs adhiberi
 Synt. 17. tibias inflans assuetus: de quo Gyraldus: *Phrygibus pium est, sub tibiæ cantu concidi, aut saltationibus effeminari.* & mox generatim de sacrificijs *At vero quum immolant, primo victimam fertis coronant, explorantque ante num legitima sit, & apta, ne forte sacrificent quæ religio non admittat: tum ad aram deducunt, & ante Dei simulachra iugulabant, voce conueniente & tibijs, & sacris.* Aptissime vero tibicen in Schemate duas tibias rectam vnam, & curuam alteram, vno simul inflans ore, pingitur & genis tumentibus, & imo ventre tumidiore; quia talis est affectio tuba, tibijsque canentium, ob magnam anhelitus retentionem, ad intensiorem spiritus impulsu in organi tubum pro vehementiore sono. Vetustos autem ingenti conatu tibias inflasse, satis innuere videtur Festus, priscorum Grammaticorum facile princeps, cui *Flutor*, idem est quod *Tibicen*. Duas vero tibias in sacrificijs vno simul ore canentes antiquitus adhiberi consueuisse prodit non solum tum Martialis in Apopho- B
 retis † cui

† lib. 14.
ap. 69.

„ Ebria nos madidis rumpis tibicina buccis:

„ Sæpe duas pariter, sæpe monaulon habes:

tum gemmula Cl. Viri Joannis Galuani I. C. Patuini, cimeliorum antiquiorum condus; quam mihi videndam transmisit, & latius incidendam curauimus ad hanc effigiem; quæ duas tibias rectas inflantem hominem ad altare sacrificij belle representat:

Verum etiam tabula marmorea vetustissima, quam attulit ante Casalium * agentem in Pro-
fanis Romanorum ritibus de Siluano, & Episcopum Tomasinum in opere suo de Dona-
rijs † ponentes antiqui marmoris effigiem, in qua præter cetera visitur ad Aram vnus duos ‡ cap. 11.
‡ tibias inflans: Grutherus in descriptionibus: dicente Casilio: Attulimus hic tabu-
lam effigiatam ex lapide albo duorum circiter palmorum, tum latitudinis, tum alti-
tudinis, quam ego in meo Musæo libens detineo. Siluanum representat, cui a priscis
illis hunc fuisse pro voto dicatum, constat ex eiusdem literis in calce. De hoc
ipsomet marmore meo meminit Grutherus in suis Inscriptionibus, his verbis

Stat hic Siluanus inter quercum, &
Palmam, altera manu falcem putatoriam
habens, altera ramum, cuius extremo
nescio, an Nux Pinea emineat
A dextris ad altare tibicen canit ad-
stantibus duobus alijs
A sinistris, duo item adstant, quorum hic
nescio, quid vasculi vtraque manu
capiti impositum sustentat: ille
Porcam ducit ad tergum vitratam.
subscribitur.

SACRVM. SANCTO. SILVANO. AVG. VOTO
SPSC. EX VISV.

Reuerendissimus Jacobus Philippus Tomasinus Episcopus Aemoniensis, in eruditissi-
mo suo opere de Donarijs hunc ipsum meum Siluanum concinne delineatum repre-
sentauit, & Elogium de eo docte composuit.
Figura vero Marmoris elegantior ab Episcopo data hæc est.

SACRVM . SANCTO . SILVANO . AVG . VOTO . SVSC . EX . VIS

Cuius eruditam explicationem non est ut hic afferamus, quum unicuique proftet prolixior in eius opere. Sat est cum eo notasse, quod *Agrestis puer pone quadratam Aram disten-* D
tis buccis geminam tibiam inflat, ne quid infaustum exaudiretur, aut hostiæ grunientis, aut
cap. 15. e cap. 15. *alius incondite vociferantis. Verum & in alia magna sacrificij tabula Casalius & præter*
ceteros cantores plures, qui tum Lyram pulsarent, tum simplices tubas longiores infla-
rent, puerum lauro coronatum habet, qui duas tibias inflat: etsi non meminit eius in
explicatione, sed solummodo tubarum, inquiens: Tibicines interim, dum sacrificium
perficitur, tubis clangebant: tuba autem instrumentum est ex ære, vel argento cauum,
cuius sonitus in castris, & prælijs, & sacris etiam maxime in usu erat. Tuba autem,
qua directæ est, ita appellatur: sicut Buccina, qua in semet ipsam æreo circulo flectitur.
Magnæ vero tabulæ PARS ad nostrum attinens propositum, de Tibicine duas tibias
inflante in sacrificio solemnî, talis est.

In nostra vero gemmula Tibicen ad sacrificium porcæ canens, duo simul inflat instrumenta, rectam tibiam, & curuam buccinam. Porro qui fuerit inuentor inflandi simul tibiam geminam, habemus apud Athenæum ^d cui Methrodorus Chius in rebus Troicis *Fistulam & Tibiam primū Marsyam inquit inuenisse in Celenis, quum prius unico calamo virentur. & mox; Et multis calamis composita tibia Sileno attribuitur, ac Marsya, cera coniuncta.* Tibiam quidem geminam in diuersis obseruare licet monumentis, quibus veterum sacrificia exhibentur; sed in nullis habent, quam in laboriosis doctisque ad Plinium Exercitationibus dedit Cl. Salmasius. Elegantissimam certe in signo æneo, eius quæ hic exprimitur formæ anno MDC XXXV. Venerijs apud eruditissimum Iacobum Gaffarellum, Sigentia in Galhjs Abbatem, vtrique nostrum summa necessitudine coniunctum, vidit Ioannes Rhodius, cui eius indicium debemus huiusmodi,

^d lib. 4. c. 24.

Vulgo quidem celebratur a Poetis inuentrix tiliarum Pallas; quas dederit Marsyæ: sed veritas est, Marsyam primum inuenisse simul duplici tibia canere, solertia propriæ mentis; quas ideo dicitur a Minerua recepisse, nimirum a mente sua. Quod pulchre Tzetzes in Chiliadibus explicauit * accinens:

* Chil. 1.
hist. 15.

„ Marsyas Phryx philosophus inuenit tibus primum.
geminas nimirum simul sonare: & mox:

„ Sed tamen philosophus Marsyas, quem dixi,
„ Inuento hoc gloriabatur. . . . .

Vt autem posset ore simul vno duas tibus inflare, manumq; digitis omnibus expeditis earum foramina percurrere pulsareque, quamdam velut habenam e summo capite tibus ad os detinentem gestabat; de qua belle Tzetzes idem paulo prius in eadem historia sic:

„ Auro splendido adaptauit circa villosa
„ Tempora & os vehemens retro quibusdam loris.

Porro Marsyæ inuentum fuisse, geminata tibia canere satis ostendit illius Musicæ peritia, satis a Platone celebrata in Minoe: *Sed num, inquit, referre potes, quis e priscis hominibus, circa tiliarum inflat-onem conditor optimus extitit? Forte non tenes: vis ne tibi memorem? valde. Marsya, & quem ille maxime amauit, Olympus Phrygius. Vera loqueris. Quo factum est, vt obseruatu Rhodigini s constat, Marsyæ statua passim erecta coleretur in liberis ciuitatibus. Namque Pausanias in Phocicis ait, Paulo superius saxo insidet Marsyas, prope Olympus: habitus est pueri iam pubescentis: tibijs discere videtur. Et in Arcadicis,*

In

In templo Messeniorum in basi Musa insculpta & Marsyas tibijs canens. At vero speciatim Romæ, ubi quum antea Numa, Plutarchi & relatu, Tibicines habuisset in summo pretio, & ad eam tribunal, ut ait ^h Lipsius, Quique caufidici victores in eloquentia superabant aduersarios, Marsyæ statuam coronabant, quasi ab eo sermonis numeros habuissent, omine bono, & victoriam. Licet hunc morem Iulia, Augusti filia, turpissime fædauerit, quæ statuam illam coronari iubebat a suis adulteris nocturnis, quos in palæstra libidinis valentiores experta fuisset; qua de re Seneca ⁱ Quotidianum, inquit, ad Marsyam conuentum impudicæ principis infamia notet, quum ex adultera in quaestuariam versa, ius omnis licentiæ sub ignoto adulterio peteret. Atque Plinius ^k Apud nos, ait, exemplum licentiæ huius non est aliud, quam filia Diui Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius dei gemunt; nempe illam filiæ turpitudinem (notatu Lipsij ^l Mureti, & aliorum) aliasq; id generis infamias, Augustus epistola complexus, eam epistolam per Quæstorem in Senatu recitari absque se voluit: vnde Plinio literæ diui Augusti dicuntur gemere Marsyam coronatum luxuria filiæ suæ impudicissimæ. Verum recte Gruterus, atque Iuretus in hoc loco Senecæ, Ad Marsyam quod spectat, statua erat in celeberrima fori parte: Forum autem Romanum ea ætate nocturnis stupris infame. Itaque videtur Iulia hæc forum illud noctu frequentasse, ac ad statuam eius Marsyæ ignotis admissarijs promiscue libidinem suam implese. nec hoc solum, sed quemadmodum milites exauctorati arma sua ad Martis, gladiatores rude donati ad Herculis ponebant; ita etiam hæc Marsyæ illi, non eloquentiæ, ut alij; sed libidinis suæ coronas contulisse. Profecto Iulia, non minus ingenio solers, quam indomita feruens intemperantia, cognoscens Marsyam ideo coronari solitum a caufidicis eloquentia suos aduersarios vincentibus, quod ille cantor atque musicus æuo suo tibicines omnes harmonia superaret: ita videns eundem Marsyam e satyrorum genere fuisse, quorum apud antiquos omnes habetur famosa venerea procacitas, & inexplēbilis, indefatigabilisque salacitas; a valentissimis adulteris suis in palæstra nocturnæ veneris, voluit Marsyam, tanquam satyrum libidinosæ petulantisque naturæ coronari. Ceterum ob solam virtutem, ut dicebamus, peritiamque musicæ, tam in Romano foro, quam in alijs ciuitatibus liberis Marsyæ statua posita fuit honoris ergo, sicut e Seneca non solum, sed etiam e Seruio colligit ^m Rhodiginus, asserens prodijisse, coniectura cruditorum, illud Martialis,

„ Ipse potest fieri Marsya caufidicus.

Verum enim vero Marsyas ante Lyræ inuentam quum tibicen peritissimus esset in honore summoque pretio, multas ab omnibus opes accipiebat, diuitijsque plurimum affluens in vrbibus illustris atque famolus habebatur. Sed iam inuenta postea lyra suauiore harmoniam edente per Apollinem, virum nempe doctiorem Marsya, superatus Marsyas asseritur iusto Musarum, scilicet doctorum hominum iudicio, ab Apolline decorticatus, ac interemptus; quod & Tzetzes ait: „

„ Contendens autem Marsya cum melioribus, ut dixi, interfectus est,

„ Hanc contentionem alicubi inquit cantu Simonides.

Musæ vero, seu viri doctiores, qui lyram tibiæ prætulērunt, & Apollinem inuentorem lyrae, Marsyæ repertori tibiæ duplicium, extiterunt Alcibiades, Aristoteles, Hyginus, Palæphatus, Fulgentius, & alij. Sane primus Alcibiades apud Plutarchum ita contra tibiæ edisserit: Postquam dedit se ad discendum Alcibiades, ceteros Magistros attendit sedulo; at tibiā canere, ut rem fordidam, ac illiberalem refugit. Nam plectri quidem, & lyrae vsum nihil dicebat gestum vel formam deprauare libero lumini conuenientem: tibiā vero instantis hominis ore vel intima familiaritate coniunctos vix agnoscere vultum. Præterea lyram non adimere pulsanti, quin simul loqui, & accinere valeat; tibiā obturare cuiusque vocem, & incidere sermonem. Ergo, inquit, canant tibiā Thebanorum filij; nam dicere nesciunt. Nobis Atheniensibus, ut a maioribus accepimus, dux Minerva, & præses Apollo est: quorum superior tibiā proiecit, alter excoriauit fistulatore: nempe Marsyam, qui primus omnium duplicatam tibiā vno simul ore docuit inflare: Aristoteles item ⁿ in eandem sententiam scribit: Patet etiam ex his, quibus instrumentis sit utendum; neque enim tibiæ sunt in disciplinam accipiende, nec aliud artificiosum

^g Rom. Qu. 15.

^h in Senoc. l. de benefic. cap. 32.

ⁱ l. de benefic. cap. 32.

^k lib. 21. c. 3.

^l 1. Analect. l. 1. ad Annal. Tacit.

Marsyas cur coronatus a caufidicis vrbibus.

Iulia cur Marsyam coronari voluerit a suis admissarijs. 28. c. 12.

ⁿ 1. Chil. hist. 15.

Tibiā cur lyra cedat.

^o 2. Polit. c. 6.

ciosum instrumentum, ut cithara, & si quid aliud tale; sed quaecumque faciunt auditores bonos, vel musicae disciplinae, vel alterius. Insuper tibia non est morale, sed potius suscitativum & concitativum. Itaque ad huiusmodi tempora est utendum illa, in quibus spectacula magis purificationem patiuntur, quam disciplinam. Adiungimus autem & illud, quod contrarium disciplinae efficit, impediens rationem, uti tiliarum sonus. Quapropter bene reprobaverunt illarum usum antiqui: licet prius usi fuissent. Studiosiores enim facti propter divitias, & animosiores ad virtutem post victoriam contra Medos habitam, ac ex rebus gestis magnum de se opinantes, disciplinam omnium arripuerunt, non iudicantes, sed experientes. Quapropter tiliarum quoque usus tunc receptus est. Nam & apud Lacedaemonios quidam, qui ludos exhibebat, ipsemet tibijs modos fecit. & Athenis eousque in consuetudinem venit, ut fere ingenui omnes addicerent; quod patet ex tabula a Thraseppo posita, quum ludos pro tribu sua dedit. Postea vero in desuetudinem abiit, & improbari coepta est, quum iam melius per experientiam iudicare possent, quid ad virtutem pertinet, & quid non. Eodemque modo permulta instrumentorum antiquorum improbata sunt, veluti Pectides, & Barbiti, & quae ad voluptatem audientium intendebant. Heptagona, & trigona, & sambuca, & cuncta quae indigent perita manuum gestulatione. Rationabiliterque illud se habet, quod antiqui de tibijs fabulantur; aiunt enim Mineruam repertricem, tibias abieciisse ob deformitatem oris. Atqui non male se habet dicere, fecisse hoc deam, deformitatem oris infensam: sed tamen multo magis ob id, quia nihil confert tiliarum usus ad intelligentiam, & mentem; quum vero instrumentorum & operis artificiosam probaverimus disciplinam, artificiosam vero illam posuimus, quae versatur in certaminibus; in illis enim qui agunt, non propriae virtutis gratia agunt; sed ut audientes delectet, & onerosa quidem delectatione; quapropter non ingenui hominis censemus esse huiusmodi opus; sed per viles ac sordidos contingit illud fieri; nam finis, cuius gratia faciunt, improbus est; quum spectator onerosus existens, modo hoc, modo illud exigere consuevit: ita ut artifices quoque placere studentes, illiusmodi efficiantur, & corpora similiter propter motus. Itaque Mineruam abijcientem tibias ab se repertas ob oris deformitatem, Aristoteles ait esse Mentem humanam, quae tiliarum usum ab se compertarum, & antea probatum, respuit, quia nihil ad virtutem & disciplinam propriam confert, sed potius illi officit. Consentire videtur & Hyginus in fabulis. ^p Minerua, inquit, tibias dicitur prima ex osse ceruino fecisse, & ad epulum deorum cantatum venisse. Iuno & Venus quum eam irriderent, quod & caesia erat, & buccas inflaret, fœda visa & in cantu irrita, in Idam sylvam ad fontem venit: ibique cantans in aqua se aspexit; & vidit se merito irritam; unde tibias ibi abiecit; & imprecata est, ut quisquis eas sustulisset, gravi afficeretur supplicio; quas Marsyas Oeagri filius pastor vnus ex satyris inuenit; quibus assidue commoletando, sonum suaviorem indies faciebat, adeo ut Apollinem ad citharæ cantum in certamen prouocaret: quo ut Apollo venit, Musas iudices sumpserunt; & quum iam Marsyas inde victor discederet, Apollo citharam versabat, idemque sonus erat: quod Marsyas tibijs facere non potuit. Itaque Apollo victum Marsyan ad arborem religatum Scythæ tradit, qui eum membratim separavit, reliquum corpus discipulo Olympo sepulturae tradidit; e cuius sanguine flumen Marsyan est appellatum. Ita de Marsya scribit Hyginus. Cui fere consentire Palæphatus videtur, nonnullis mutatis alijs, quod Marsya vir agrestis erat, qui musicus tamen factus est. Nam quum Minerua tibias odio haberet, quod de pulchritudine non nihil, quum eas inflabat, sibi auferrent; ut ex fonte, qui imaginem ei suam reddebat, agnouit, illas abiecit: quas quum Marsya pastor accepisset, labris suis admoveit. Illæ vero diuinum quendam sonum, etiam inuito illo qui eas inflabat, per se emittebant. Existimabat vero Marsyas ex arte potius sua sonum illum fieri, quam quod diuina illis vis quædam inesset. Quare hac persuasione imbutus, Musas iam quoque ipsas, atque adeo etiam Apollinem ad certamen inuitabat; quos nisi sono tiliarum superasset, vivere se nequitiam velle amplius dicebat. Quare quum in certamen Deus Apollo descendisset, Marsyas vincitur, simulque cum victoria pellem excoriatam deposuit; vidique ego in Phrygia fluvium ipsum Marsyam ab eius ipsius nomine dictum; cuius cursum ex Marsyæ sanguine fieri Phryges dicebant. Hæc ille. Fulgentius Marsyæ fabulam vberius prosequitur in sua Mythologia, cuius summa hæc est: Mineruam tibias ex osse compegisse primam: quas quum in conuiuio deorum inflasset, a Dijs irritam eius faciei tumentis deformitatem; unde

^p Fab. 163.

^p lib. 1. de
Fab. nar.

^p lib. 3.

tibias

tibias abieciſſe. Quibus Marſya repertiſ; doctior factus in muſica, prouocauit Apollinem
lyra canentem; quorum iudex Midas quum iniuſtam ſententiam pro Marſya Phryge ſuo
tulifſet, ab Apolline multatus eſt auribus aſininis: denuoq; cantu certantibus ſub ſapient
tiorum Muſarum iudicio, Marſyas victus renunciatus eſt, & a victore pelle ſpoliatus. Dein
ceps tibia iure merito lyræ concedit, atque tibiam inflans Marſyas Apollini lyræ canenti,
quia ſolerti diſputatione Fulgētij in ſua nobili Mythologia, Muſici duos artis ſuæ poſuere
modos primarios, tertium quaſi ex neceſſitate adijcientes, vt Hermes Trifmegiſtus ait,
aut cantantium, aut citharizantium, aut tibicinantium. Prima eſt ergo viua vox, quæ
ſibi in omnibus muſicis neceſſitatibus celerrima ſubuenit: poteſt etiam lemmata ſubri
gere, & parallelos concordare, & diſſonias mollire, phthongos iuuare, & ornare chro
mata. Sequitur ſecunda cithara, quamuis etiam de his rebus diſſexaphexis dicant, ſicut
Mariander ſcribit, multa de his faciat, tamen aliqua non implet, quæ viua vox poteſt;
lemmata enim facta non erigit, quia liſmata in ſe catenata non implet. At vero tibia ar
tis muſicæ partem extremam poterit adimplere; cithara enim ſymphoniarum gradus
habet quinque, ſecundum quod Pythagoras ait, dum numerorum rythmicos modulos
ad ſymphoniarum adduxiſſet concordiam. Prima enim ſymphonia eſt diapason, quod
& in arithmetica diapaſon, quod nos in Latinis vnum ad ſecundum dicimus. Secunda
ſymphonia diapente, quod eſt in arithmeticis hemiolius, quod nos in Latino Duo ad
tertium nuncupamus. Tertia ſymphonia diateſſaron quod eſt in arithmetica Epitritos,
id eſt tertius ad quartum. Quarta ſymphonia dicitur tonus, quod apud arithmeticos
epogdonus vocatur, quod nos quintum ad quartum. Et quoniam vltra arithmeticus
ordo progredi non patitur, propter nouenarium limitem; quia decimus alterius ordinis
primus gradus eſt; contigit ergo vt habeat quintam ſymphoniam, quæ harmonia nuncu
patur, id eſt octo ad nouem. Nullum enim vltra numerorum coniunctionem inuenies.
Habet igitur muſica partes ſeptem, ideſt genera, diateſmata, ſyſtemata, phthongos, to
nos, tetracholis, & melumpæas. Vnde & Virgilius in VI. ait:

Nec non Threſcius longa cum veſte ſacerdos

Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

In arithmetico eſt enim plenitudo formula eſt, vt eſt in geometricis tonus. Vox vero ha
bet gradus ſymphoniarum in numeris, quantum natura dotauerit ipſam vocem, vt habeat
artis & theſit, quas nos Latine elationes & eiectiones dicimus. Tibia vero vix vnā &
dimidiam perficit ſymphoniam. Vna enim ſymphonia quinque ſymphonias habes. Ergo
poſt artem muſicam Minerva reperit tibias, quas omnis doctus in muſicis ſonet. has
propter ſonorum deſpuit paupertatem, &c. quibus conſentanea proferat in libro ſuo de
Muſica Plutarchus. Quum igitur tibia pauciores habeat ſymphonias, ſonorumque diſfe
rentias, quam cithara, & iſta quam lyra; merito Marſyas tibijs canens ab Apolline Lyram
pullante, iuſto Muſarum, hoc eſt doctorum virorum, iudicio ſuperatus eſt; quum Mida
rex pro Marſya ſententiam ferens, aſininis auribus merito deformatus fuerit; quod & Mi
das Græce quaſi *μυδὲν ἑίδω*, hoc eſt, *nihil ſciens*, a Fulgentio interpretatur: & occaſio
nem prouerbio veteri dederit, *Aſinus ad lyram*, qui tibiatarum ſonum lyræ ſono prætulit olim.
Adagium Varronis eſt, *ὄνος λύρας*, ſubaudit Eraſmus, *ἀνοήτος*, hoc eſt, *Aſinus Lyra au
ſcultator*, dictumque putat in eos, qui propter imperitiam nullo ſunt iudicio, craſſiſque au
ribus in muſica diſcernenda. Denique Lyra tibiæ præferenda dicitur, quod hæc barba
rum ſonat, illa Doricum ſuauius, Horatio

„ Sonante miſtum tibijs carmen lyra:

„ Hac Doricum, illis barbarum.

Hinc factum eſt, vt apud ingenuos quum eſſet prius frequentiffimum tibijs canere, tandem
inuenta lyra tibiatarum cantus abiit in deſuetudinem, Ariſtotele teſte * vt vidimus; nam ſo
lum in ſacris, & in comellationibus conſeruatus eſt tibiatarum locus; quas inflarent, non ho
mines ingenui, ſed mercenarij tibicines; quæ de re tum Horatius *

„ . . . . . cur Berecynthiæ

„ Ceſſant ſtamina tibiæ?

„ Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?

ſl. 3. Mythol.

Muſicæ tres
modi.

Viua vox re
petior in om
ni muſica.

Cithara ve
voci cedat
in muſica.

Tibia muſicæ
pars vltima
vt ſit cedens
voce, & ci
thara.

Symphonia
rū numerus,
& ordo.

Nouem eſt
limes prim
ordinis nu
merum.

* Epod. 9.

* 3. polit. c. 6.

* 3. Serm.
ode 19.

3 7. symp.
qu. 3.

Cor tibiari
catus in men
sa veterum.

Tibia cur,
& quomodo
pturbet ani
mum.

Marfyas ut
ab Apolline
fuerit exco-
riatos.

Numi unde
dicti.

1. En.

Pecunia un-
de dicta.

tum etiam Plutarchus 3 Tibiam, inquit, nesci velimus quidem, a mensa arcere licet; nam li-
bationes eam exigunt una cum corona, & ubi paani accinens diuinum cultum absoluit simul
cantu desinens per aures transit, iucunda eas perfundens voce, quæ tranquillitatem ad animum
penetrantem efficit, ut si quid tristitia & curarum, id venustate & mansuetudine cantilenæ
circumuentum conquiescat, si quidem modum tibia non excedat, neq. nimios animo adferat mo-
tus, cumue exagitet, atque extra se rapiat multitudine tonorum, atque modulorum emollitum,
& ad errandum procliuem redditum. Quo vitio Lyra caret, quæ mouet pacate rationalem
animam, quum tibia percellat animæ partem brutalem, irascibilem, & concupiscibilem, ut
ait in eodem loco subdens Plutarchus; Nam sicut pecora, scribit, orationem hominis non
intelligunt, sibilis autem & palpationibus accuratis, & fistulis aut conchis excitantur ac so-
piuntur a pastoribus; ita quod anima habet pecoris & gregis naturam respiciens, rationisq. non
capax, neque eius dicto obtemperans, cantilenis & rhythmis incantantes componere solent ac pa-
care. Ceterum ad sacrificia quoque, vel post inuentionem Lyrae perseverasse tibiæ cantum;
nam ut in Phocicis asserit Pausanias, Aiunt Marfya inuentum fuisse eum tibiæ sonum, quem
Matroum vocant: credo obeam causam, quod in Magna Matris sacris usurparetur; in quibus
tibiam simul & lyram adhibitam fuisse, notauimus ex Horatio nuperrime. Verum quum
prius tibiæ cantus adhiberetur ad omnia, foretque in summo pretio, tibicinesque multa ma-
gnaque mercede munerarentur; unde Marfyas, tibicinum genus per tropum indicans, di-
uitijs plurimis affluebat, & apud omnes in ciuitatibus excolebatur; posterius attamen inuen-
ta lyra ab Apolline, nimirum a peritiore musices, quam Marfyas esset, longe suauius canen-
te, doctiorum iudicio, desijt in ciuitatibus frequens haberi tibiæ cantus, ad sola conui-
uia, & sacrificia coarctatus; & in eius locum admissio suauiore Lyrae cantu. Quod indica-
tur fabulamento, quo dicitur Apollo lyrae inuentor, iudicio Musarum, hoc est hominum
doctiorum, canendo vicisse Marfyam, adeoque victum excoriasse; namque pellem Marfya
mystice detraxit, qui diuitijs multis vltius comparandis inhabilem reddidit, proscripto
tibiæ cantu usu ab ingenuorum ore, multisque locis, & actionibus: nam & pellis extimum
corporis tegmen, a Platone Stoicisque ponitur inter externa bona fortunæ, vel eorum esse
symbolum; ut excoriatum dicatur, qui diuitijs expoliatur: qua metaphora meretrices dicun-
tur excoriare suos amafios incautos, quos diuitijs expoliatos ad inopiam redigunt, & eo ma-
gis metaphora ista locum hic habet, quo numi cudebantur antiquitus ex corio, sicuti con-
stat e Rhodigino & Pompilium Numam ex ferro & ære primum cudisse numismata, quæ ex pro-
prio auctoris nomine sint Numia appellata; quum ante illum scortea, & ostracina pecunia im-
pleret usum; quod a Tranquillo fuisse literis traditum, ijdem produunt Græci. Legimus tamen
alicubi, Populo a Numa congiarium datum, asses ligneos, & Scorteos (forte antequam fer-
reos, & æreos cudere cepisset) Nummi scortei meminit item Hieronymus. Sed & Donatus
ad hunc sensum illud enarrat Virgilianum

„ Taurino quantum possent circumdare tergo.

Donati verba sunt: Alij dicunt pecuniam tunc ex corio bubulo fuisse: & pecuniam dictam, quod
ex pecore originem duceret: tantumque fuisse in pretio loci, quantum bouis corium conficere
posset. Licet vnius bouis tergus paucam monetam efficere potuerit, quæ non suffecisset ad
fundum Carthagini, magnæ ciuitatis emendum. Sed taurino tergo multorum bouum in-
telligendum cenfeo constituisse monetam in iustum pretium tantæ telluris, quæ sufficeret ad
solum magnæ Carthagini. Neque possum illos audire, qui Didonem fraude corium vnum
bubulum secuisse dicunt in subtilissimas corrigias, quibus multum terræ circumdare potue-
rit. Quia nec vno corio vel ita dissecto tantum terræ circumdare potuissent, quanto fuit
opus ad fundamenta magnæ Carthagini. At pecunia facta de tergo bubulo, tunc in usu,
tanta fuit erogata, quantum fuit iustum pretium emptæ rei. Namque Regina diues opum,
quas e thesauris auri & argenti secum deuerat, & magnanima, sordidæ fraudi & auari-
tiæ non potuit obnoxia fuisse; de qua nuper Virgilius:

„ Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
„ Coniugis, ora modis attollens pallentia miris.
„ Crudeles aras, traiecitque pectora ferro
„ Nudauit: cæcumque domus scelus omne rexit;

„ Tum

- „ Tum celerare fugam, patriaque excedere suadet.
- „ Auxiliumque viæ, veteres tellure recludit
- „ Thesauros, ignotum argenti pondus, & auri.
- „ His commota fugam Dido, sociosque parabat.
- „ Conueniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
- „ Aut metus acer erat, naueis, quæ forte paratæ
- „ Corripiunt, onerantque auro; portantur auari
- „ Pygmalionis opes pelago: dux femina facti.
- „ Deuenere locos, vbi nunc ingentia cernes
- „ Mœnia, surgentemque nouæ Carthaginis arcem.
- „ Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
- „ Taurino quantum possent circumdare tergo

Nimirum quantum possent circumdare numis e tergo tauri tunc in usu. Sumebatur autem ad monetas formandas, non bouis pellis tenuior, & mollior aliarum partium, quæ facile tereretur usu breui; sed crassior & durior in tergore tauri residens, ad usum diuturniorem. Quid si dicamus eiusmodi scortas monetas habuisse infixum auri, vel argenti frustulum, in quo cælata foret imago Principis? Tale quid in mentem venit quod non ita pridem audiui a Cl. Jo: Rhodio, repertas annis elapsis in Cimbriæ quodam opido; curauitque totam historiam indidem ad me transmitti, quam habui talem nuperrime. [Arnoldus Guldenstem nobilissimæ vetustissimæque apud Cimbros Danorum prosapiæ iuuenis Anno M DC XXXIV. Patavij memorauit Joanni Rhodio, in arca quadam inuentam domi suæ insignem vim nummorum e tergore bouino; quorum medio infixus erat clauiculus certi ponderis argenteus. De quibus præterea nihil habuimus; quod in ipso iuuentutis flore patriæ redditus fatis cesserit. Ejus generis aliquot sibi visos nuper affirmavit etiam variæ doctrinæ multique usus V. C. Laurentius Bordingius, Historiarum in Academia Sorana Professor.] Et si relatu M. Poli ⁶ Magnus Cham, Tartarorum Imperator, di- ⁶ lib. 2. c. 18. tiffimus, in suis regnis chartaceæ monetæ solum usum permittat; quem agnouit etiam in quadam ciuitate Persiæ Cl. Isaphat Barbarus, ut in suo testatur Itinerario ⁶ luculenter. Nisi ⁶ cap. 19. dicere velimus, monetam illam Didus extitisse quidem argenteam, sed appellari a Virgilio nomine tergi taurini, quod in ea cælatus haberetur taurus tergum obtutui numerantum referens; cuiusmodi fuit apud Homerum, nunquam non a Virgilio imitatum, numus vulgaris, e metallo nimirum tauri figura effigiato; qui propterea bouis nomine nuncupatus est ab Homero, dum arma Glauci aurea dicit centum bobus valuisse, ærea vero Diomedis æstimata fuisse nouem solummodo ^d canens:

^d 6. Illiad.

- „ Tum vero Glauco Saturnides mentem ademit Iupiter,
- „ Qui cum Tydide Diomede arma permutauit,
- „ Aurea æneis, centum bobus valentia nouem bobus valentibus.

Et sane Plutarchi relatu, in Poplicola, *Vetustissime bone, vel oue, vel sue fuerunt signati*; quod existimandum est fecisse valoris in moneta differentiam, quoniam & bos pluris æstimatur atque venditur quam sus, & sus quam ovis. Vtunque sit, non possum vulgatam explicationem Virgiliani loci recipere de vulgari tergore bouis aut integro, aut in subtilissimas corrigias dissecto, quod ait Eustathius: Dido, inquit, in Libyam venit. Nomadum Rex & Malsylorum Iarbas in illam statim irruit, a quo petijt sibi tantum spatij dari, quantum tegeret pellis bubula. Voti compos facta, parum id soli rata, pellem dissecat in partes tenues, ducitque in circulum, tantum longitudinis latitudinisque amplexa, quantum pellis complecteretur ducta in corrigiam. Hoc commento magnum circuitum vrbi attribuit. Quod etiam fatetur Herodianus ^e loquens de quodam simulachro. *Dicunt illud* ^e lib. 5. *pestum a Phœnissa Didone, quo tempore antiquam urbem Carthaginem dissecto corio edificauit.* Rem eandem satis attingit Dionysius Afer, & post aliqua ita absoluit:

- „ Carthago, quam fama est sub tergore bouis esse metatam.

Sunt qui commentum hoc Didonis ad totam urbem referant, sed hoc & ratio abnuat, & Appianus, qui clare scribit, *Illi corium in corrigias tenuissimas secantes, circumdedere locum, vbi nunc est arx Carthaginis, quæ ideo Byrsa a corio appellatur.* Itaque non totum il-

M m

lud

Iud spaciū, vbi vrbs condita, circumdatum est corio bubulo, sed vbi tantum arx. Immo teste Appiano, tunc tantum condita est arx, postea vero faci potentiores, arcu urbem addiderunt. Inde postea in expugnatione Carthaginis ait ciues deserta vrbe confugisse ad Byrsam. Contra Liuius lib. 44. ruram urbem innuit circumdatam, ita scribens, *Aduenis, quantum secto bouis tergo amplecti loci potuerint, tantum ad urbem communiendam, precario datum.* Verba etiam Eustathij, Herodiani, Dionysij ad urbem nos ducunt. Sed non persuadeor, ait Cl. La Cerda, tum ex verbis Appiani, tum maxime quia Byrsa ^{ἀργύριον} est Carthaginis, quæ vox ducta a corio. Facile autē fuit autoribus ab arce ad muros technam extendere. Ceterum neque sic ego putauero vel Didonem opulentam hospites fallere voluisse, vel vnus tergum bouis, etsi subtiles in corrigias dissectum, magnæ Arcis fundum circumdare potuisse. Quare tergo bouis indicauit Virgilius monetam scorteam, priscis temporibus vsitatam, e tergo tauri, qua circumdare potuit Dido sufficientem locum ad ædificandam Carthaginem, vel eius arcem. Nisi dicamus, monetam illam Didonis a Virgilio vocari taurinum tergus, quia fuisset imagine tauri effigiata; qualis erat apud Homerum numus vulgaris, ideo bouis nomine nuncupatus, dum arma Glauci aurea dicuntur centum bobus valuisse, ferrea vero Diomedis æstimata nouem solummodo f

f. 6. Uiad.

- ,, Tum vero Glauco Saturnides mentem ademit Iupiter,
- ,, Qui cum Tydide Diomede arma permutauit,
- ,, Aurea æneis, centum boues valentia nouem bobus valentibus.

Indicare volentes ergo poetæ veteres, post inuentam lyram tibicines desisse lucrari, iam in desuetudinem abeunte fere tibiarum cantu; sinxerunt Apollinem primum lyrae inuentorem, cantu superasse Marsyam tibicinem, eique corium detraxisse; quod antiquioribus illis temporibus numi scortei forent. Namque Marsyas vixisse perhibetur a Suida seculo Iudicum Hebræorum, ante Reges eius nationis, ac omnino Iasonis & Argonautarum æuo, vt ait Apollonius Rhodius. Adijcitque Suidas, Marsyam sano statu mentis deturbatum, se Deum facere voluisse, Phoebosque comparare, victumque insania se in fluuium præcipitasse, ac interiisse. Quod ansam dedit fabulæ, a Xenophonte & quoque memoratæ. Sed veritas est, quod victus Marsyas ab Apolline, diuitijs lucro & honore gentium expoliatus, mœrore proinde confectus, vrbesque fugiens, in auia nemora se recipiens, hominum conspectum vitans, in lacrymas profusus, dolore tandem tabescens interiit; vnde in fluuium vel demersus, vel conuersus dicitur. Ex quo fabulamento colligitur, Non esse cum præstantioribus contendendum: & Posteriora inuenta prioribus esse meliora. Sed redeamus ad nostrarum Gemmarum Hieroglyphica.

Marsyas quādo vixerit.

s. 1. de Cyri pad.

FRAVDOLENTI PARI FRAUDE CAPIVNTVR:

&
Gaudium & Mæror vicissim sibi succedunt.

Schema XXXIII. Gemma.

Latari neminem oportere fraude, quum & ipse consimili capi valeat.
Cap. CXX.

Vulgarissimus quidem hic est apologus Æsopæus, quo Vulpecula vocarat Ciconiam ad
,, Coenam: obsonium in mensam effundit. Quod quum liquidum esset, Ciconia
,, frustra rostro tentante, vulpecula lingit. Abit illusa avis, pigetque, pudetque iniuriæ.
,, Post plusculum dierum redit, inuitat vulpeculam. Vitreum vas situm erat plenum belli
,, obsonij. Quod quidem vas quum esset arcti gutturis: Vulpeculæ obsonium licuit vide-
,, re, & esurire: gustare non licuit. Ciconia rostro facile exhaustit.

Adfabulatio.

,, Rîsus rîsum, iocus iocum, dolus dolum, fraus meretur fraudem.

Huiuscemodi sane fabellâ in Emblema Magnos Heroas etiâ nostrates admonet Cl. Petra
sancta noster in suis Symbolis Heroicis hæc ad verbû ipsissima referens: *Hugo de Verdala* lib. 6. c. 10.
Cardinalis, & Ordinis Melitensis Magnus Præses, usus est trito Æsopi Apologo, nempe Gruis
obsonantis, intra vas oris oblongi, coram Vulpe ieiuna & ringente: cum adscripto lemmate,
FRAVS FRAUDE COMPENSATVR. Porro fabellas Ælopicas, ad moralem vitam ho- Æsopi fabel-
minum apte componendam vtilissimas censuere veteres; Æsopique solertiam vel ipse Pla- læ commen-
to summus Philosophus, idemque grauissimus autor magnificisse, laudasseque non parum ne.
in Phædone, dum peragens de Anima sub persona Socratis ait: Arbitror equidem Æsopum,
si hæc animaduertisset, fabulam fuisse facturum: videlicet Deum ipsum, quum ipsa inter se
pugnantia vellet conciliare, neque id facere posset, in vnum saltem eorum apices coniunxisse;
propterea q̃, cuicumque adest alterum, eidem mox alterum quoque adesse; quod quidem mihi
accidit in presentia: siquidem modo crus propter vincula afflictebatur dolore; sed huic suc-

Mm 2

cedere

cedere voluptas iam videtur. Quæ sane mirifice congruere videntur cum proposito Æsopi A
 Apologo, in quo Ciconia, siue grus oblongi colli pariter & rostri, nuper ludificata in cœna
 vulpeculæ sibi apposita in vase parulo, de quo nihil sibi potuit haurire, mœsta discessit famis
 dolore cruciata; sed mox vicissim ipsa præparans inuitatæ Vulpi cœnam in amphora colli
 prælongi, & oris angusti, de quo Vulpes nihil assumere posset, hilaris illam famelicam dimisit,
 & dolentem, quæ prius lætabatur de fraude consimili, qua Ciconiam pupugerat; adeo ve-
 rum est, in humana vita per assiduas vicissitudines euentum, extrema gaudij luctum occu-
 pare, atque vicissim luctum in gaudium plerumque mutari.

*Virum ingenio, probitate, fortitudineque pollentem emergere de sauiensis
 fortune difficultatibus incolumem.*

Schema XXXIV. Gemma. B

BELLEROPHON PEGASO VECTVS ET CHIMÆRA

A pud Petrum Stefanonium in Gemma.

Virtute fortunam superari. Cap: CXLI.

Vere quidem Anonymus isto Schemate representari dicit Bellerophontem Pegaso ve-
 ctum, & Chimeram: sed nihil aliud addens, intimam Schematillæ mentem ac inten-
 tionem non aperit. Quare nobis est e cortice Schematis enucleandus Autoris intellectus,
 con-

consultis Classicis eruditioribus. Primusque se nobis offert Homerus, qui totam Bellerophontis historiam proposuit hisce metris luculentissime Iliad 6.

Verum Glaucus genuit inculpatum Bellerophontem:
Huic autem Di pulchritudinem, & virilitatem amabilem
Præbuerunt; sed ei Proetus mala molitus est animo;
Qui ex ciuitate expulit, quum multo præstantior erat
Argiuis. Iupiter enim eius sub sceptro subegit.
Cum hoc autem uxor Proeti furiose cupiuit nobilis Antia
Occulto concubitu misceri: sed huic neuiquam
Persuasit proba sapienti, prudenti Bellerophonti.
Illa autem mentita Proetum Regem allocuta est:
Moriesis, o Proete: alioqui interfice Bellerophontem;
Qui mecum uoluit concubitu misceri non uolente.
Sic dixit: hunc autem regem ira occupauit, ut audiuit.
Interficere quem uitabat (verebatur enim in animo)
Misit autem ipsum in Lycia: præbuit autem hic literas perniciosas
Scribens in tabella plicata exitialia uerba,
Ostendere autem iusserat suo socero, quo periret.
Sed hic iuit in Lyciam Deorum sub fausto comitatu.
Sed quando iam Lyciam uenit, Xanthumque fluentem,
Prompte ipsum honorauit Rex Lycia spatiosa:
Per nouem dies hospitatus est, & nouem boues sacrificauit.
Sed quando iam decima apparuit roseis digitis Aurora,
Et tunc ipsum interrogauit, & petijt literas uidere,
Quasunque ipsi a genere Proeto ferret.
At postquam literas exitiales accepit Generi,
Primum quidem Chimeram inexpugnabilem iussit
Interficere: hæc autem erat diuinum genus, non hominum;
Ante Leo, post autem Draco, in dia autem Capra,
Ingentem spirans ignis uim ardentis.
Et hanc quidem interfecit, Deorum prodigijs confusus.
Fortissimam certe hanc pugnam dicebat inijisse uirorum.
Tertio rursus interfecit Amazonas uiragines.
Huic uero redeunti astutum dolum alium struebat:
Delectis ex Lycia lata uiris fortissimis
Collocauit insidias: hi uero non rursus domum redierunt:
Omnes enim interfecit eximius Bellerophontes.
Sed quando iam cognouit Dei sobolem præclaram esse,
Illic ipsum detinuit: dedit autem is filiam suam:
Dedit etiam honoris regij dimidium totius.
Et quidem ei Lycij prædium assignauerunt præstans alijs,
Egregium soli arboribus consiti, & aruorum, ut coleret.
Hæc autem peperit ei tres filios bellicoso Bellerophonti
Isanarumque, & Hippolochum, & Laodamiam.
Laodamia quidem concubuit, apientis Iupiter:
Hæc autem peperit diuinum Sarpedona ære armatum.

Ceterum Chimerae tabulam ita Palæphatus explicat ^b inquit: Verum ergo ita habet: Bellerophontes Phrygius uir erat, genere quidem Corinthius, bonus, pulcherque satis.
Hic quum nauigium sibi præparasset, maritima circumquaque loca deprædabatur: non mem autem Nauis Pegasus erat, ut nunc quoque suum cuilibet Nauigio nomen est inditum. Nomen autem id Pegasi nauigio magis, quam equo, aptum fuisse uidetur. Ea uero tempestate Amisodarus rex ad Xanthum flumen habitabat, sub quo altus mons Telmissus nomine erat, ad quem duo ascensus per planitiem, pascuaque ab anteriori ciuitatis Xanthio-

^b lib. 1.
Historia Bellerophonti
ex Palephato.

thiorum parte erant: Tertius retro a Caria: reliqua vero loca inculta, inaccessaq; prorsus iacebant. Horum in medio hiatus terræ satis magnus erat, unde vel ignis utique suspirascendebat. His autem mons alius Chimæra dictus adiacebat. Illo vero tempore, quemadmodum eius regionis incolæ narrant, ante planitiem illam habitatam leo quidam erat: retro vero draco unus; qui pastores ambo circumquaque lædebant. Ad quæ loca Bellerophontes accedens, montem expugnauit, & Telmissus ab eo simul concrematus est, feræque illæ sic perierunt. Dicebant itaque eius loci habitatores, Bellerophontem illuc cum Pegaso appulsum, Amisodari Chimæram perdidisse: quo ex facto fabula conficta est. Ex qua Palæphati mythologia constat, non solum cur Chimæram Homerus appellaret genus diuinum, non hominum; quia montes opera naturæ sunt, atque Dei, qui Naturans appellari consuevit; non autem effectus hominum: verum etiam Bellerophontem fuisse virum fortitudine, roboreque virium, & ingenio mirifice pollentem, qui cōtra Leonem feram, & Draconem immanem igne pugnauerit, incensis eorum habitaculis. At vero Bellerophontis probitatem, & prudentiam consilij nobis aperuit Fulgentius hac explanatione mystica. *Proetus rex uxorem habuit Antiam nomine; quæ amauit Bellerophontem: cui dum ob stupri causam mandasset, ille noluit: quem marito criminata est. Ille enim ad Chimæram interficiendam misit per socerum suum. Quam Bellerophon equo Pegaso residens interfecit, qui de Gorgonis sanguine natus fuerat. Bellerophonta posuerunt quasi* Βυλνφόρον, quod nos Latine Sapientiæ-consiliatorem dicimus: sicut Homerus ait:

„ Nec decet tota nocte dormire consiliatorem virum

Βυλνφόρον ἀνδρῶν. Nam & Menander similiter in *Disexapoto* Comædia sic ait, Βυλνφόρε

„ Consiliarie nostram de manu præoccupauisti visionem

Nam ut hoc certum sit, Homerus in fabula eiusdem Bellerophontis ita ait:

„ Bona cogitantium sapientissimum consilium.

Spernit libidinem, idest Antiam; ἀντίον enim Grace contrarium dicitur: sicut Antichristum dicimus, quasi contrarium Christo. Vide igitur, cuius uxor Antias dicitur, nimirum Proeti: Proetos Pamphilia lingua sordidus dicitur, sic Hesiodus in Bucolico ludicro scribit dicens,

„ Sordidus vuarum bene calcatarum sanguineo rore.

Et cuius uxor est libido, nisi sordidi? At vero Bellerophon, idest, bona consultatio, qualem equum sedet, nisi Pegasus? quasi pegaseon, idest, fontem æternum. Sapientia enim bonæ consultationis æternus fons est. Ideo pennatus, quia uniuersam mundi naturā celeri cogitationū theoria collustrat. Ideo & Musarum fontē ungula sua rupisse fertur. Sapientia enim dat Musis fontem. Ob hanc rem etiam sanguine Gorgonum nascitur. Gorgon enim pro terrore ponitur. Ideo & Minervæ pectore fixa est, sicut Homerus in XIII. ait. Ergo hic duplex assertatio est: Aut enim terror finito sapientia nascitur, sicut de sanguine, idest, de morte, Gorgonis Pegasus; quia stultitia semper est timida: Aut initium sapientiæ timor est, quia de Magistri timore sapientia crescit; & dum quis famam timuerit, sapiens erit; unde & Chimæram occidit. Chimæra enim quasi ἀνὴρ ἐρωῖς, idest, fluctuatio Amoris. Ideo etiam triceps Chimæra pingitur, quia Amoris tres modi sunt, hoc est, Incipere, Perficere, & Finire. Dum enim Amor non iterum venit, ut Leo feraliter inuadit: unde & Epicharmus comicus ait:

„ Domitor Cupido leontæa virtute præsumptior

Nam & Virgilius in *Georgicis* tetigit, dicens,

„ . . . . . catulorum oblita læna

„ Sæuior errauit campis. . . . .

*At vero Capra, quæ in medio pingitur, perfectio libidinis est: illa videlicet causa, quod huius generis animal sit in libidine valde procliuum. Vnde Vergilius in *Bucolicis* ait;*

„ . . . . . Hædique petulei.

Ideo & Satyri cum caprinis cornibus depinguntur, quia nunquam non ere saturari libidine. At vero quod dicitur, Postremum Draco: illa ratione ponitur, quia post perfectionem vulnus det penitentiae, venenumque peccati. Erit hic ordo dicendi, quod primum sit in Amore inchoare, secundum perficere, tertium vero penitere de perfecto vulnere. Hæc ad verbum Fulgentius, celebrans Bellerophontem, veluti virum probum, & insigni præditum sapientia, qui monstrum libidinis, sub nomine Chimæra, superare potuerit. Boccattius non ita Fulgentio subscri-

Chimera cur
dicatur ge-
nus diuinum
non hominū
ab Homero.
c. 1. 3. Myth. p.

Mythologia
Bellerophon-
tis ex Ful-
gentio.

Pegasi my-
thologia.

Chimæra eū
amore com-
paratio.

Satyri cur
cum capri-
nis cornib.

Morbos co-
mitialis vn-
de facer di-
ctus, & Her-
culeus.
Iliad. 6.

Ex quibus omnibus apertissime constat, virum ingenio, probitate, fortitudine animi, virumque corporearum robore pollentem, ex omnibus fortunæ sævæ difficultatibus emergere gloriosum. Etsi postea senex violentia temperamenti Bellerophon in melancholiæ morbum inciderit, & in vires corporis effoetas; adeoque vitauerit ætatis imbellis ostendere debilitatem hominibus, apud quos relinquere volebat memoriam celebrem suorum facinorum illustrium. Senectus autem exosa dicitur omnibus Dijs, quia destituitur omnibus bonis, & corpo-

corporis, & animi, quæ sunt munera Deorum immortalium, Angelorum scilicet, ac summi Dei; qui tum immediate, tum etiam mediantibus Angelis Custodibus unicuique mortaliū bona largitur, quorum capaces natura sunt. At in senectute postrema capaces non sunt uirium corporearum, neq; uirtutum intellectualium, fatiscēte mentis uigore ad specierum intelligibilium, & phantasmatum obliterationem ex animo, licet animi substantia permaneat incorrupta; quod Aristoteles edocet egregie, scribens^K intellectum esse quoad sui substantiam interitus expertem, & a senio impassibilem; sed tamen eius operationes, & vigorem in senectute postrema marcescere, corruptis phantasmatibus ac intelligibilibus speciebus, sine quibus in corpore degens nihil omnino potest^L intelligere; Platonem quidem audiens, cui licet in primo senio, dum corporis oculus incipit hebetari, & mentis oculus contra cernit acutius;^M attamen in decrepita demum ætate^N bis pueri senes fiunt, euadentes secunda vice rudes ac ignari penitus, quales erant pueri statim ab ortu. Sed Lucretio nihil omnino fauens, qui senectute vult nedum habitus bonos omnes, & corporis & animi simul aboleri, sed etiam animæ substantiam impie blasphemans Epicuri sui carmina^O

K 1. de an.
t. 65. 66.

L 3. de an.
t. 39.

M Consciū. F
N 1. de Leg.

O lib. 3.

,, Præterea gigni pariter cum corpore, & una
,, Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
,, Nam uelut infirmo pueri, teneroque uagantur
,, Corpore; sic animi sequitur sententia tenuis.
,, Inde, ubi robustis adoleuit uiribus ætas:
,, Consilium quoque maius, & auctior est animi uis.
,, Post, ubi iam ualidis quassatum est uiribus æui
,, Corpus, & obtusis ceciderunt uiribus artus:
,, Claudicat ingenium, delirat linguaque, mensque:
,, Omnia deficiunt, atque uno tempore defunt.
,, Ergo dissolui quoque conuenit omnem animai
,, Naturam, ceu fumus in altis aeris auras:
,, Quandoquidem gigni pariter, pariterque uidemus
,, Crescere, & (ut docui) simul æuo fessa fatiscit.

P 1. de an.
t. 65. 66.
Aristotelis
dicta de ani-
mæ immor-
talitate.

His plane contraria, uera, & pia de substantia mentis humanæ nos docuit Aristoteles,^P aiens
Intellectus autem videtur innasci, substantia quadam existens, & non corrumpi. Maxime enim corrumperetur utique ab ea, quæ est in senio, debilitate; nunc autem, quemadmodum in sensorijs, accidit; si enim acciperet senex oculum talem, & videret utique sicut & iuuenis; quapropter senium non est quia sustinuit aliquid anima, sed id in quo, sicut in ebrietatibus, & morbis. Ipsam igitur intelligere, & ipsum speculari marcescit, alio quodam interius corrupto: ipsum autem (intellectuum principium scilicet) impassibile est. Cogitare autem, & amare, aut odire non sunt illius passionēs, sed huius (principij intellectiui) habentis illud (simulachrum intelligibile corruptibile) secundum quod illud habet (acquisitum) Quare & hoc (phantasmate) corrupto, neque meminit, neq; amat; non enim illius (intellectiui principij folius) erant (operationes) sed communis (intellectus nimirum in habitu) quod quidem destruetum est (amisso tandem habitu per senium, aut morbum.) Intellectus autem (secundum sui nudam & puram substantiam, prout ab acquisito phantasmate, habituque notionis contradistinguitur) fortassis diuinius quid, & impassibile est. Quam theoriā latius explicauimus

Q lib. 2. c. 72.
75. 76.

alibi^Q tractantes de Animorum immortalitate ad aures Aristotelis. Qui plane contraria dicēs Epicureis a Lucretio receptis, vult intellectum habere sui substantiam incorruptibilem, at habitus notionum ut comparabiles, ita corruptibiles, nec non & operationes in senio marcescibiles. Autor autem in Schemate nostro Bellerophontem representat, non quidem in extrema senectute viribus amissis imbecillum, sed in ætatis vigote pollentem ingenio mentis, viribusque prorsus integris & voluntatis, & corporis; quibus apte fortiterque potuit uictorum monstra domare, paratas ad sui perniciem hostium insidias euitare, prudenterque fauientis fortunæ tela confringere. Sic ergo Schemate nostro Iuuenis Bellerophontis per aera Pegaso uicti contra Chimæram ignitam, representatur uir probus, ingeniosus, fortis, atque robustus, incassum a mala fortuna laeessitus, qui lasciuiam edomuerit: hostes multos & validos vicerit, ac omnino deleuerit: primus indomitum equum frænauerit ad vsus humanos;

cui

cui ad velocitatis ostentationem, Alæ datæ videntur, quibus procul auolauit a superata Chimæra, qua signatur impudica Proeti coniux, caprinam procacitatem habens in inguine, flammam ardentem cupidinis in renibus, leoninam iracundiam in ore, castum virum falso crimine apud maritum accusans, & serpentinam calliditatem, qua dolos nectere per coniugem, patremque nouit ad iuuenem probum & eam perdendum, sed irritum conatu; quod iste multiplici virtute sua de cunctis periculis illustris euaserit, æterna sibi fama cunctos apud homines comparata. Licet demum extremo senio confectus, amissa corporis & animi vi, mortalium consortia fugiens, æui sæuientis iniurias in se ceteris hominum ostendere noluerit, apud eos relicta sola fama suorum illustrium facinorum: recte de proposito Cl. Alciatus: *Embl. 14.*

- „ Bellerophon, vt fortis eques, superare Chimæram,
- „ Et Lycij potuit sternere monstra soli.
- „ Sic tu Pegaseis vectus petis æthera pennis,
- „ Consilioque animi monstra superba domas.

Martiales viri mulierum raptores primi, passimque diffamati.

Schema XXXV. Gemma.

Lyce. Pl. 514

Mulierum raptores primos, & passim fuisse viros bellicosos. Cap. CXXII.

Bellicosos viros fuisse semper ad Venerem pronos; & inde vetusto fabulamento Venerem Vulcani coniugem, Marti coniunctam finxisse prisca, autor est Aristoteles

N n

les

2. polit.
cap. 7.
Celtæ nefaria
libidine
infames.
Lacones mu-
lieribus ob-
noxij.

lib. 1.

Centauro-
rum
mythologia
& Palæphato

Centauro-
rum
etymologia
Imago Cen-
tauri unde.

Rapina mu-
lierum a Cen-
tauris prima.

lib. 9. de
gen. Deo.
cap. 28.

Seruij my-
thologia.

las inquit: ^a Presertim quum viri sint mulieribus obnoxij: quod accidis omnibus ferme mi-
litaribus bellicosisque gentibus, præterquam Celtis, aut si qui alij coitum masculorum palam
receperunt. Videtur autem qui primus fabulatus est, non irrationabiliter Venerem Marti con-
iunxisse; quoniam omnes huiusmodi homines proni sunt ad venerem, aut masculorum, aut
mulierum, illisque obnoxij. Itaque apud Lacedæmonios hoc fuit, multaque in eorum princi-
patu a mulieribus administrabantur. Etenim quid refert, utrum mulieres ipsæ gubernent, an
eos qui gubernant, a mulieribus gubernari? idem enim accidit. Ceterum Centauros viros
bellicosos extitisse, primosque mulierum raptores apud Lapithas, constat e Palæphato; cui
traçtanti De non credendis fabulosis narrationibus ^b [Centauri tanquam feræ quædam fu-
erunt; quæ equorum quidem speciem totam, excepto capite, habebant. Si quis est igitur,
qui talem hanc feram fuisse credat, impossibilibus hic plane fidem adhibere persuadetur.
Neque enim vlllo pacto equi atque viri natura conformis est, neque cibi eorum aliqua inter
se similitudo existit; ne ve ratione aliqua potis est, quod per os gutturque humanum equi ci-
bus descendat. Atque adeo si talis forma tunc temporis erat, etiam nunc utique existeret.
Veritas autem rei ita se habet. Ixione Thessaliæ rege existente, in Pelio monte taurorum ar-
mentum quoddam furore ita correptum, atque cestro exagitatum est, ut reliqua circumqua-
que montana loca inaccessa redderet. In domestica etenim cultaque loca cum impetu in-
gruentes tauri ipsi, arbores & fructus lædebant, arataque corrumpabant. Præconio igitur
publico nunciari Ixion iussit, quod si quis esset, qui tauros hosce caperet, huic se se diuitias
perquamplurimas dono daturum esse. Adolescentuli autem nonnulli ex montano loco pa-
goque quodam, qui Nephelæ, hoc est, Nubes nuncupatur, equos domare tum primum ag-
gressi, quomodo equites fessoresque dorso gestarent, illos docere excogitant. Prius ete-
nim homines equis vehi nesciebant, verum curribus dumtaxat utebantur. Sic autem equo-
rum dorso impositi equites illi, ad ea loca, ubi tauri erant, agentes eos impellebant: & ar-
mento se se super iniicientes, tauros feriebant; & quando quidem ab impetu taurorum illos
inuadentium iuuenes impellebantur, aufugiebant statim; velociores enim erant equi. At
quotiescumque tauri firmato gressu consistebant; vertentes se se iuuenes eos iterum ferie-
bant, atque hoc pacto eos interfecerunt. Et nomen ipsum Centauro-
rum exinde Centauri
sortiti sunt, eo quod tauros *Catecenton*, hoc est, pungentes feriebant; alioqui nihil tauri Cen-
tauris ipsis inest; sed equi atque viri species illa ex hac re tantum existit. Quum itaque tali
pro re ab Ixione pecunias donaque Centauri reportauissent, proque hoc facto valde exul-
tarent, contumeliosi insuper ac superbi opibus ex illis facti, mala passim multa iam contra ip-
sum quoque Ixionem perpetrabant: qui quidem Ixion tunc temporis Larissam nuncupa-
tam ciuitatem incolebat. Qui vero regionem illam tunc tenebant, Lapithæ vocabantur.
Inuitati autem quum ab his Lapithis forte ad conuiuium Centauri essent ebrij facti, eorum
mulieres diripuerunt: quas quum equos inscendere fecissent domum illico fugientes, quo
impetus illos ferebat, secum asportarunt: sicq; bellum aduersus Lapithas Centauri ob hanc
rem gerebant, & nocturno tempore e montibus in planitiem descendentes, insidias illis
struebant. Diurno vero tempore quum plura diripuissent, in fugam se se conuertentes,
montana loca repetebant. Quibus ita recedentibus, equorum dumtaxat cauda, capitaque
hominum a longe apparebant. Alienum itaque atque inusitatum spectaculum hoc animad-
uertentes homines, dicere consueuerunt, Centauri nos quidem inuadentes ex Nephelæ
hoc est, Nube nuncupato loco, mala multa nobis inferunt. Atque ab hac utique ser-
monis forma, incredibilis fabula conficta formataque fuit, ut pote quod ex Nephelæ loco
ita dicto, equus & vir in monte congeniti fuissent. Ita sane Palæphatus. At vero Bocca-
tius aliam longe Centauro-
rum etymologiam affert, inquit: ^c Centauri Ixionis & Nubis
filij fuere, ut præmonstratum est. Hos volunt quidam apud Thessaliam equos ante alios do-
muisse, & insignes euasisse equites; & quoniam centum conuenere inuicem, Centauri dicti, quasi
centum armati, vel centum Martes; nam Grace, Ares Mars est: seu potius centum aura; nam
sicut ventus velociter euolat, sic & hi centum velociter currere videbantur. Veruntamen hæc La-
tina etymologia est, quæ Græcæ dictiones minime patiuntur. Ex eis talem refert Seruius fabulā,
quod quum quidam Thessalus rex bobus cestro exagitatis, satellites suos ad eos reuocandos ire
iussisset: & illi quum cursu pedestri non sufficerent, ascenderunt equos; & eorum velocitate bo-
nes

A

B

C

D

ues consecuti, eos stimulis ad lecta renocarunt. Sed hi visi, aut quum irent velociter, aut quum eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulae stulta credulitas adinuenit, quia arbitratum est unum esse animal ex equo & homine compositum & sic postea semper pictum est. Hi tandem elati homines in nuptijs Pirithoi cibo pleni, vinoque madentes, sponsam Pirithoo auferre conati sunt; sed resistente Theseo superati. Ceterum qui fingitur in Schemate cum rapta muliere Centaurus ab Anonymo nostro creditur Eurytus auferens Hippodamiam, propositis in Schemate versiculis:

„ Corripit anne verum Baccheo percitus oestro

„ Eurytus Hippodamen?

Audiens Ouidium, cui quum Pirithous duxisset Hippodamiam coniugem, & posuisset in antro Mensas Centauris; & ipsi epulantes vino plurimo caluissent, in lasciuiam venere, & audaciam nimiam, & capiente Euryto Hippodamiam atque trahente eam, insurrexit Pirithous atque Theseus, & turbati casu, aduersus eum atque socios inicere pugnam; & quum abstulisset Theseus Hippodamiam Euryto, eum conantem manibus cratere sumpto interfecit. Verum enim vero nos in Schemate, non Hippodamiam ab Euryto, sed aperte Deianiram a Nessu transuectam per flumen, vna cum claua, leoninaque pelle Herculis, atque violentiam Centauri iam timentem, videri credimus: De qua post Ouidium, & ex Ouidio ^{lib. 9. meta.} ^{9. Gen.} ^{cap. 31.} Boccatius ita: [Nessus ex Centauris famosissimus fuit; hic quum versutus homo plurimum esset; & fuga manus euasisset Lapitharum, in Calydoniam abiit, & secus Euenum, eiusdem regionis fluuium moram trahens, Deianiram, filiam Oenei regis, amauit. Tractu vero temporis contigit, quod eunte Hercule a Calydonia versus patriam vna cum Deianira coniuge, ab Eueno fluuii pluuijs turgido detentus est. Cui Nessus quasi obsequium praestaturus obrulit se, si natans vellet transuadare fluuium, Deianiram in ripam alteram delaturum. Quod Hercules annuit. Verum quum transuadasset velocius Nessus, Hercule adhuc natante, ratus suo ardori concessum tempus, aura ocyus cum Deianira fugam arripuit. Hercules autem sumpto arcu, sagitta eum consecutus est. Qui dum se faucium cerneret, & periturum agnosceret, ne inultus occumberet, nouam commentus est fraudem: confestim vestimentum sanguine suo perlutum exuit; & quasi munus amoris Deianirae dono dedit, hanc illi afferens esse virtutem, vt si illotum seruarietur, posse ab omni amore forensi in suum reuocare Herculem, dummodo id ageret, vt illo indueretur Hercules. Quod credula Deianira seruauit. Et post tempus, dum Herculem amore loles captum, in suum reuocare vellet, illum, vt latius in sequentibus exprimeretur, occidit.] Profecto non unum in Schemate spectatur, vnde conicias, eo representari Deianiram a Nessu per fluuium transuectam Hercule natante; primum quidem Centaurus, non in solo sicco quadrupes uisitur gressus aequales habere, sed in aqua ueluti natare. Deinde quia clauam gerit Hercules, quae natantem Heroem impedisset, altera manu sagittas & arcum ferentem, quas nunquam deserebat. Deinceps, quia Nessus Leonis exuias, Herculis proprium insigne ferre uidetur, quae maiori, fuissent impedimento natanti Herculi, quam Centauro, qui gestare potuit eas in parte humana super aquas elata. Sed quid laeva manu gerit rapta mulier, & cur passis crinibus? si diuinare licet, dicam huiusmodi gemmam in anulo fuisse viri equitis, qui rapuerit amaram, dum sibi crines pederet, manuque pedinem vel rapta retineret.

*Humani Sermonis, & humana vite naturæ gemina, fugax, & procax,
mystice representata cælesti Sagittario.*

Schema XXXVI. Gemma.

*Centauri currentis, & sagittantis tergeminum mysterium explicatur:
primumque de Sermonis humani differentia, & velocitate.*

Cap. CXXIII.

*Pan cur ty-
pus sermonis*

*Plato nota-
tus.*

*Sermonis ty-
pus verus Ce-
taurus.*

NUllam atulit Anonymus ad hocce Schema declarationem. Certum est, hic haberi signum Sagittarij cælestis; quo mystice representari censeo sermonem humanum non minus, quam figura Panos: de quo sic in Cratylo Plato: *Consentaneum quoque amico, Pana biformem, filium esse Mercurij*. Scis quod Sermo πᾶν, hoc est omne significat, circuitq; & volvit semper; estque geminus: verus videlicet, ac falsus. An non id quod est in sermone verum, leue est atq; diuinum, supraque in Dijs habitans? contra quod falsum, infra in hominum multis, asperum atq; tragicum, hoc est, hircinum. Hinc enim fabularum commenta, & falsa quamplurima circa tragicam vitam reperiuntur. Merito igitur, qui est πᾶν, id est, totum nunciatus, & αἰὲν πτόλον, id est semper volutans, πᾶν ἐν πόλῳ, biformis Mercurij filius diceretur, & superioribus partibus lenis atque delicatus, ex inferioribus asper atque hircinus. Estque Pan vel ipse sermo, vel sermonis frater; siquidem est Mercurij filius. Fratrem vero fratri similem esse, quid mirum? Ceterum quando Pan non solum inferiora retinet hircina, sed etiam aures hircinas habet, & hircina cornua in capite; iam quoad superiores partes absolute non refert verum sermonem, absque falsitate rationis experte. Quocirca recte Plato dubitat, num absolute sermo sit Pan, an potius sermonis humani frater. Nobis vero hieroglyphicum sermonis aptissimum Centaurus est, in quo partes omnes superiores sunt humanæ, proindeque rationales; quum veritas omnino ratione nitatur; & partes omnes inferiores irrationalis animalis habeantur, unde falsum sermonem aptissime representant, qui rationis expertus est. Addo quod sermo verbis innititur, quæ passim ab Homero pennata dicuntur, atque volatilia; Centaurus autem in Schemate nostro pictus, arcu sagittas penna-

tas

A tas enittit, veluti loquens ex arcu curuati oris linguæ chorda mobili sagittas verborum iaculatur. Quam analogiam non semel habemus in sacra pagina, dum legi de Ionata, & Davide primum. *Descendes ergo festinus, & venies in locum, ubi celandus es in die, quando operari licet: sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel, ego tres sagittas mittam iuxta eum, & iaciam quasi exercens me ad signum. Mittam quoque & puerum, dicens ei: Vade, & affer mihi sagittas. Si dixerit puero: Ecce sagittæ intrate sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali viuit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero. Ecce sagittæ ultra te sunt: vade in pace, quia dimisit te Dominus.* Deinde Autor Allegoriarum totius Sacrae scripturae notat, quod *Arcus dicitur Os, & lingua prauorum, inuidorum, & hereticorum quibus maledicta iaculantur in proximum: ex psalmis b Isaiæ c & Ieremia d sanctisque Patribus. e* D. inceptus eiusdem obseruati. *sagittæ Dei sunt verba Dei animam penetrantia: f sagittæ in manu potentis dicuntur ipsa sacra verba: g sagittæ quoque acutæ Christi, sunt præcepta Dei peruolantia: h sagittæ rursus sunt verba iusti, quæ penetrant cor peccatoris, ut convertatur ad poenitentiam. Ipsa quoque predicatio, & oratio sagittæ dici possunt. Hec sunt iacula quasi fulgur. i* Quare Sagittarius Centaurus optime hieroglyphicum ponitur sermonis humani; tum quia ex rationali, & irrationali parte constitutus biformis, apte refert verum sermonem, ratione fulcitum; & orationem falsam, irrationabilem omnino: tum quia sermonis verba volatilia, pennataque sagittarum instar ex arcu oris per chordam vibratæ linguæ celerrime mittuntur. Quam veritatem etiam Astronomi de Sagittario Centauro, nono signo Zodiaci passim afferre solent; etenim Hyginus agens de Sagittario k scribit: „ Hunc complures Centaurum esse dixerunt. Alij autem hac causa negauerunt, quod ne „ mo Centaurus sagittis sit usus. Hic autem quæritur, cur equinis cruribus sit deformatus, „ & caudam habeat vt Satyri. Dicunt enim nonnulli, hunc esse Crotum nomine, Euphe- „ mes Musarum nutricis filium, vt ait Sositheus tragicæ scriptor, eum domicilium in „ monte Helicone habuisse, & cum Musis solitum delectari; nonnunquam etiam studio ve- „ nationis exerceri. Itaque pro merita diligentia magnam laudem assecutum. Nam & „ celerrimum in syluis, & acutissimum in Musis factum esse: pro quo studio petisse Musas „ ab Ioue, vt in aliquo astrorum numero deformaretur. Itaq; Iouem fecisse, vt quum om- „ nia illius artificia vno corpore vellet significare, crura eius equina fecisse, quod equo mul- „ tum sit usus: & sagittas pro ingenio adiunxisse, vt ex his & acumen & celeritas esse vi- „ deretur. Caudam Satyricam in corpore finxisse, quod non minus hic Musis, quam Li- „ ber Satyris sit delectatus. Ante huius pedes stellæ sunt paucae, in rotundo deformatæ, „ quas Coronam eius, vt ludentis abiectam nonnulli dixerunt. Quæ cuncta penitus intro- „ specta nobis mystice designant omnem humani sermonis proprietatem. Namque præter an- „ te dicta de biformi natura sermonis veritatis & falsitatis participe: *Crotus* iste denominatur a linguæ sono, proindequæ a sermone; quia Græce κρότος dicitur, qui lingua est expedi- „ tiore, ac voce sonanti, homo loquax: vt obseruat Constantinus: cui *κρότος*, est pulso, ver- „ bero, plausu comprobo, vel excipio: item crepo: quæ cuncta facit in sermone lingua lo- „ quentis. Crotus iste filius est Euphemes Musarum nutricis, quia sermo nascitur ex anima „ docta, quæ bonarum artiumATRIX est; nam, vt ait Aristoteles l ea quæ sunt in voce, sunt indi- „ cia conceptuum existentium in animo; mens autem bonis conceptibus affluens, vocali ser- „ mone explicabilibus, Euphemia recte dicitur; nam *εὐφημία* Græce Latinis est acclamatio „ fausta, bene ominata verba. Sagittarius autem iste mysticus apte domicilium habere dici- „ tur in Helicone monte, cumque Musis solum delectari; quia sermo moratur in capite, cum „ animi conceptibus, quos exprimit. Dicitur non nunquam studio venationis exerceri, quo- „ niam interrogationibus vtimur aliquando ad venandas veritates ex respondentibus; quod „ quidem studium apud Platonem m Socrates obstetrici comparabat. Ponitur Sagittarius „ iste celerrimus in syluis, quoniam interrogatio celerrime veritatem venatur, quam ideo Ca- „ ni Lacanæ comparat in Parmenide Plato, bene insequenti, & vestiganti dicta. Poniturque „ Sagittarius in Musis acutissimus extitisse; quia veros sermones non loquitur nisi qui peritissimus „ artium liberalium extiterit. Sagittario Iupiter in cælis equina crura dedisse dicitur, „ quod equo plurimum sit usus: & sagittas pro ingenio adiunxisse, vt ex his & acumen & ce- „ leritas esse videretur in sermone viri sapientis cum Musis contubernium habentis. Hic ob-

b ps. 10. 36.
63.
c cap. 21.
d cap. 9.
e Orig. ps. 36
hom. 3.
Hier. in Isai.
& Hier. citt.
f ps. 17. 44.
g ps. 63. 76.
Orig. hom. 2.
Num. 24.
Iob. 6.
h psal. 126.
Hilar.
i ps. 119 143
j Zach. 9.
k lib. 2. de
sign. cælest.

Crotus cur
dictus sermo
nis hierogly-
phicum sagit-
tarius.

l 1. perihēr.

m in Thez-
teto.

serua-

feruare lubet, quod Centauris quicunque Sagittarum vsum interdixerunt, etsi videantur
 † 12. Metam. Ouidium † habere fautorem, qui Centauros inducit apud Lapithas, nulla prorsus arcuum
 nec Sagittarum facta mentione; tamen habere illis non negauit; ijs vfos esse constat apertis-
 2. Infern. sine apud Danthem, insignem autorem, omnino reclamantem, his metris: 12. caus.

„ I vidi vn' ampia fossa, in arco torta,
 „ Come quella che tutto il piano abbraccia,
 „ Secondo che hauea detto la mia scorta.
 „ Et tra'l piè de la ripa, & essa in traccia
 „ Correan Centauri armati di saette,
 „ Come solean nel mondo andare a caccia.
 „ Veggendoci calar, ciascum ristette:
 „ Et de la schiera tre si dipartiro
 „ Con archi & hasticciuole prima elette.
 „ Et vn gridò di lungi, a qual martiro
 „ Venite voi, che scendesti la costa,
 „ Ditel costinci, se non l'arco tiro.

Hyginus no- Quod autem Centauto, Sagittario caelesti, caudam satyricam datam fuisse scribit Hyginus,
 tatus. quia nō minus hic Musis, quam Liber Satyris oblectatus fuerit, aliena ratione nititur. Mihi
 vero potius ea mythologia placet, quia sermo non minus Centauri, quam Satyri Schemate
 representetur, vt antea notauimus e Cratylo Platonis: Et, si placet, quia Satyros laudat
 Aristoteles, tanquam oraculorum verorum autores, in Dialogo suo de Anima ad Eude-
 1. lib. 3. cap. 6. mum; quem locum fusius illustrauimus, agentes de Animæ Immortalitate ad aures Ari-
 stotelis. Ante pedes Centauri sagittarij caelestis corona stellarum posita, quasi vir omnino
 sapientiæ deditus floccipendat etiam regni coronam sibi vel oblatam, vel vtrumque de iure
 2. lib. 2. c. 12. competentem. Hisce nostris coniecturis consentiens Julius Firmicus † Sagittarium ponit
 4. lib. 5. c. 1. signum esse pulchra vocis, veridicum, domum Iouis. & inferius addit, † Quod si in Sagit-
 tario horoscopus fuerit, is plurimas artes, & disciplinas consequetur: eritque cordatus, inge-
 niosus, & omnium rerum sciens. Itaque Schema nostri Sagittarij belle representat humani
 sermonis geminam differentiam veritate, falsitateque notatam; nec non & verborum ve-
 locitatem.

*Eodem hieroglyphico notari humana vite naturam fugacem, geminaque
 differentia, virtutis, & vitij distinctam maximeq. libidinosam.*

Cap: CXXIV.

Ceterum quum multiplex eiusdem hieroglyphici significatio esse valeat; in Schemate
 nostri Centauri sagittarij vitæ quoque mortalis hominis & fugacem præcipitemque
 conditionem agnoscimus, & naturam virtutis æque ac vitiorum participem, atque compo-
 tem. Sane de vitæ nostræ lubricitate per Centaurum indicata Pierius hæc habet in suis hic-
 2. lib. 4. roglyphicis: „ Sunt, & qui Centauros in hoc eodem accipiant significato: quodque illi pubete-
 nus humana forma, reliquum equina fingantur, vitæ nostræ terminum pernici cursu occupari,
 significare putent; propterea quod mira lapsi lubricitate incauti semper arripimur. Nullus
 enim tam senex, qui se annum adhuc non speret superaturum. Nos autem in hoc Sagittario
 Centauro fugacem hominis vitam ex equinis pedibus agnoscimus; quod equus a natura fa-
 ctus esse videatur ad cursum, & hieroglyphicum pernicitatis eidem Pierio sit, dum ait: Ad
 hæc celeritatis indicium est equus: & apud Poetas Equi semper insigniri videntur epitheto
 velocitatis: ita Virgilio:

6 12. Æn.

„ Ora citatorum dextra contorsit equorum. &
 „ Alipedumque cursu fugam tentauit equorum.

e 1. de Rem.

Ouidio

„ Et noua velocem cingula lædat equum.

d 4. de Pöt.

& alibi

„ Ante citos quantum Pegasus ibat equos.

e 1. de Arte.

& alibi

„ Hippolitum rapidi diripuistis equi.

f Sat. 8.

Iuuenali

„ . . . . . nempe volucrem

„ Sic

„ Sic laudamus equum . . . . .

Tilio g „ Alite vectus equo .

& alibi b „ Sic ubi profiluit piceo de carcere præcep.

Tibullo i „ Aut quis equum celeremue arcto compescere fræno .

Pâphilo * „ Aligeri pueris exagitantur equi.

g lib. 13.
b lib. 14.
i lib. 4.
* lib. 1.

Quemadmodum ergo biformis natura Centauri Sagittarij symbolum est humanæ vitæ; quæ constituitur ex parte rationali superiore, ac irrationali inferiore, tanquam ex voluntate & appetitu, ex intellectu & sensu; sic equi conditio non minus velocitatem indicat, quam arcus & sagittæ superiori parti humanæ tributa. Sane superiores partes obtinet humana ratio, cui subdita debet obtemperare natura sensualis, quam homo cum brutis communem obtinuit; non nunquam tamen accidit, ut vel temperamenti violentia, vel educationis improbæ corruptela, sensualis appetitus rationis imperia non audiat, sed vel eam inuitam secum rapiat præcipitem ad libidines, maximeque venereas; quibus inter animalia cuncta videtur obnoxia species equina; quo factum est, ut mulieres procaces atque libidinosas equarum nomine diffament Autores; & homines etiam in feminas hinnire sicut equi, quibus non est intellectus: quam hominis libidinosi naturam hieroglyphice Centauro signari, late docet Maximus Tyrius. De furore venereo generis equini passim omnes, at luculentissime Virgilius cui

K Arif. 6. hist. cap. 18.
I Jerem. 5. 8.
m Pf. 31. 9.
n Serm. 34. F.
o 3. Georg.

- „ Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
- „ Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
- „ Poeniades mali membra absumpsere quadrigæ:
- „ Illas ducit Amor trans Gargara, transque sonantem
- „ Ascanium, superant montes, & flumina tranant:
- „ Continuoque, audis ubi subdita flamma medullis,
- „ Vere magis, quia Vere calor redit ossibus, illæ
- „ Oræ versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
- „ Exceptantque leues auras, & sæpe sine vllis
- „ Coniugijs vento gravidæ, mirabile dictu,
- „ Saxa per & scopulos, & depressas conualles
- „ Diffugiunt, non Eure tuos, non Solis ad ortus:
- „ In Boream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auster
- „ Nascitur, & pluvio contristat sidere cælum.

Mares autem Equi feminis valde salaciores habentur; qui semper ad eas visas hinnire videntur; quum illæ gravidæ non admittant initum. At homo libidiniosior equo; quum non vere solo, sed omni tempore coitum exerceat, a quo neque gravis mulier abstinet. Sed quia nullum animal equo libidiniosius; ideo salacem hominis naturam indicaturi poetæ Centauros confinxerunt. Verum hac de re late Valerianus in Hieroglyphicis: sed evidentissime Jeremias Equi amatores, & emissarij facti sunt: unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Itaque Centauri Sagittarij simbolo recte signatur humanæ vitæ cursus ocyssimus: hominis natura ex intellectu & sensu, seu ex ratione, & appetitu irrationali confurgens: quæ sæpe neglecto rationis dictamine præcep agitur in furiosas libidines; quibus obnoxios fuisse Centauros, passim poetæ veteres fabulantur.

Homo libidiniosior Equo.
lib. 4.
cap. 5, 8.

*Generosas indoles educari debere ab Heroibus in actiuosa pariter
& in contemplatrice vita præcellentibus.*

Schema XXXVII. Gemma.

*Chiron Centaurus, ut virum actiuosa simul & contemplatiua vita peritum
indocet, aptum educare generose indolis adolescentes.*
Cap. CXXV.

R Ecte noster Anonymus hocce Schemate representari notat Chironem Centaurum Achillis educatorem; sed mysterium non aperit, cur Achilli puero nobilissimo nutritius datus fuerit Centaurus iste. Nos ex fabulæ cortice veritatem enucleare poterimus. Porro Chiron Centaurus a Boccacio, Deorum genealogiam tractante ponitur ex antiquorum scriptis esse Saturni filius; nempe Saturnum venustate Philyræ captum, eam interceptisse, & dum eius, ut ait Seruius; vteretur concubitu, interueniente Opi coniuge, confestim se vertit in Equum, ne cognosceretur in culpa. Philyra autem ex eo concubitu Chironem concepit, peperitque animal, ab umbilico supra hominem, ab inde vero infra equum. Qui quum excreuisset, in filius abiit, easque coluit. Huic autem Tethide Achillem puerum commendatum; quem ipse nutriuit, & docuit, similiter & Æsculapium. Postremo quum eum visitasset Hercules, casu factum est, ut vna Sagittarum eius, Lernæo veneno perlita, super pedem eius caderet: attamen quum a parentibus fuisset genitus immortalis, ut Ocytoes vaticinium impleretur, quo prædixerat, eum optaturum, esse mortalem; graui vexatus morbo, mori cupiens, orauit superos, ut illi mori concederent. Quo concesso, ab eisdem in cælum translatus est, & in Zodiaco locatus, & Sagittarius appellatus. Et quoniam valuerit auspicio, eo coram cælestis Ara apposita est. Ex his fictionibus Theodontius Barlaam sensum exprimebat huiusmodi. Chironem ideo Saturni filium dictum, quia circa agriculturam plurimum valuerit: & quia hortorum adaquationem inuenerit. Philyræ dictus est filius, quia Phyladros, id est, aquæ-cultus, vel amator, eo quod ad irrigationem hortorum plurima vteretur.

Mythologia
Chironis ex
antiquis pri-
ma.

retur. Quod autem in conceptione eius Saturnus a coniuge repertus, verteretur in Equum, dictum est, eo quod causam suam apud turbam coniugem iustificauerit, dicens quod ob id aliarum mulierum concubitum quæreret, si forte filios masculos suscipere posset; quum sibi prolem melioris sexus ex ea conceptam ob promissum Titano factum seruare non posset; & sic ob hoc æque agere visum est; & inde æquus, idest, iustus. Alij vero volunt fabulam a præcedentibus ortum habuisse. Nam quum vidissent illum mortales, vt dicit Isidorus, hominum pariter & iumentorum medicinam inuenisse, hominis & Equi filius dictus est, & Chiron denominatus, vt intelligeretur, quia Chirurgiam, non Physicam, reperisset; quæ leui doctæque manu operatur; nam Chiros Græce manus est. Quod a sagitta Herculis vulneratus sit, historiographum dicunt; & quum lethalem morbum arte sua aliquando curasset, visum est amicis eum immortalem creatum, quem veneni vis non occideret. Tandem quum venisset in mortem, ob meritum virtutis suæ, quia iustissimus fuerit homo, vt in Iliade dicit Homerus, ad perpetuam sui nominis memoriam ab antiquis inter astra locatus est. Circa fabulam de transmutatione Saturni in Equum, ne coiens cū Phillyra dignosceretur ab vxore superueniente deprehensus in adulterio, quo Centaurus enatus e muliere iuncta viro formam Equi referente, notare possumus physicam imaginationis vehementis vim in muliere cōcipiente; namque sicuti Saturnus ille Magus quum esset, facile præstigijs in Equum se vertere potuit; ita Phillyra subito se prementis equi conspectu consternata Centaurum concipere potuit; non secus atque Sicula matrona cum humano foetu simul Astacum piscem peperit, quum eiusmodi grandem grauida conspexisset in manu piscatoris, & appetisset vehementi desiderio: perindeque Plutarchus ex homine ac equa Centaurum enatum opinatur; vt olim de Monstrorum natura philosophantes ostendimus abunde † Ne repetamus e Paræo * testimonium mulieris albæ, quæ † l. 2. c. 66. 68 Veneremagens sub albo viro magna sui verecundia ab æthiope procul irridente visa foetum * lib. 27. c. 7. nigerrimum de candido conioge sustulit; quemadmodum & illa, quæ cum viro candido iuncta, æthiopis imaginem intuendo æthiopem alba concepisse, & peperisse dicitur, Hippocratis ingenio a poena adulterij liberata, cui crediderunt sola vehementis imaginationis vi ex albis vtrisque parentibus exoriri potuisse phylice nigram sobolem. Hanc sane Saturni fabulam in Fastis ita ponit Ouidius *

Secunda
Myth.

Saturnus vt
in Equum
mutatus.

† l. 2. c. 66. 68
* lib. 27. c. 7.

* lib. 5.

Nocte minus quarta promeet sua sidera Chiron
Semiuir, & flau corpore mistus equi.
Pelion Hamonia mons est obuersus in Austros:
Summa virent pinu, cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit: saxo stant antra vetusto,
Qua iustum memorant incoluisse senem.
Ille manus olim missuras Hectora letho
Creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides exhausta parte laborum
Iussaque restabant ultima parte viro.
Stare simul casu Troia dum fata videret,
Hinc puer Acacides, hinc Ioue natus erat.
Excipit hospitio iuuenem Phillyreus heros,
Et causam adueniens hic rogat, ille docet.
Respicit interea clauam spoliunque leonis,
Virque ait his armis, armaque digna viro.
Nec se, quin horrens auderent tangere setis
Vellus, Achilleæ continuere manus.
Dumque senex tractat squalentia tela venenis,
Excidit, & lauo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron, traxitque e vulnere ferrum,
Et gemit Alcides, Hamoniusque puer.
Ipse tamen lectas Pegaseis collibus herbas
Imperat: & vana vulnere mulcea ope.

*Virtus edax superabat opem: penitusque recepta
 Ossibus & toto corpore pestis erat.
 Sanguine Centauri Lernaæ sanguis Echidnæ
 Mistus, ad auxilium tempora nulla dabat.
 Stabat ut ante patrem lacrymis perfusus Achilles;
 Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
 Sape manus agras manibus stringebat amicis:
 Morum, quos fecit, præmia dactor habet.
 Oscula sape dedit: dixit quoque sape iacenti,
 Viue precor, nec me care relinque pater,
 Nona dies aderat: quum tu iustissime Chiron
 Bis septem stollis corpora cinctus eras.
 Nunc Lyra curua sequi cuperet, sed idonea nondum
 Est via: nox aptum tertia tempus erit.*

Chiron vn-
de dictus.

Nostra Sche-
matis expli-
catio.

* lib. 4. c. 12.

* 1. Eth. c. 3.
6. Eth. c. 8.

* 30. Sect.
probl. 1.

Alciatus no-
tatus.
f. Embl. 146

De Chirone multi tractarunt autores Classici, Orpheus in Argonauticis, Homerus in Iliade, Apollonius Rhodius, Statius, Plinius, Natalis, Boethius, Hyginus; & alij multi; cunctiq; fatentur vnanimes, virum fuisse iustissimum, Astrologiæ, Medicinæ, præsertimque Chirurgiæ, a qua denominationem habuit, Botaniciæ, Musiciæ, Militariæ, Rhetorices, & aliarum omnium liberalium artium peritissimum; cui propterea viri principes tradiderint filios suos educandos; inter quos enituere maxime Æsculapius, Hercules, Iason, & Achilles. Nos autem in præsentia Schematis nostri germanam explicationem habituri, primum obseruamus Chironem hunc Centaurum, non currere, brutali parte violente rapiente secum rationalem, sed incedere temperato, moderato, grauique gressu, ceu viri, cuius ratio moderatur atque regit appetitum; portioque superior humana rationalis gubernat inferiorem sensualem, qua communicat homo cum brutis. Galeam in capite gestat, indicium scientiæ militaris, quam edocuit Achillem, vt & alias artes liberales. Puellum læuo brachio complectitur, quem dorso suo stantem portat: signum educationis, qua tum Achillem, tum Æsculapium, tum Iasonem, tum alios generosæ indolis alumnos gubernauit. Dextra manu sagittam cuspidem ad læuum sui pedem vergente sustinet, vt ostendarur, ab Herculis sagitta quadam Lernaæ sanguine venenato perlita, dum eam cum arcu Tirinthij tractaret, lædente vulneratum pedem Chironis, vnde mortem subiit, inde propter eximias virtutes in cælum inter astra translatus, & ita pingitur in Schemate, qualem in cælo formari Natalis asserit, inueniens* *Conuersus est igitur Chiron in illud signum caeleste, quod nunc etiam a sagitta illa nomen retinet, atq; ita formatur, vt videatur sagittam e vulnere extractam ostentare.* Jure Saturni filius ponitur Chiron homo iustissimus, atque scientissimus; tum quia Saturnus hieroglyphicum temporis est, præsertimque longæui; quod eius astri motus proprius tardissimus in ortum sit, & non absoluitur nisi longissimo spatio temporis, annorum triginta, vt aiunt Astro-nomi; & Aristotele doctore prudentia rerumq; multarum peritia breui tempore comparari non potest: adeoq; iuuenis prudens, planeq; multiscius esse nequit: vnde Chiron & senex ponitur (etsi ad elegantiam imaginis, in Schemate fictus absque barba spectetur; sed & senes antiquitus plerique radebantur, barbam non alentes) & senis Saturni filius dicitur: tum quia melancholico, proindeque saturnino temperamento fuit; quales exitisse testatur Aristoteles* omnes quicumque pollere visi sunt ingenio, vel in disciplinis, vel in rebus agilibus tractandis: tum etiam quia Saturni sidus in horoscopo natis donare creditur excellentiam ingenij. Non ita facile suscepero sensum eruditissimi Alciati, Schemate suo pingentis Chironem Centaurum, ferula pueros erudentis, sub titulo, CONSILIARII PRINCIPVM, appposito hexastico.

- „ Heroum genitos, & Magnum fertur Achillem
- „ In stabulis Chiron erudisse suis.
- „ Semiferum doctorem, & semiuirum Centaurum,
- „ Affideat quisquis Regibus, esse decet.
- „ Est fera, dum violat socios, dum proterit hostes:
- „ Estque homo, dum simulat se populo esse pium.

Siqui-

Siquidem ista neque Chironi consentiunt, quem Homerus, & post eum Euripides in Iphigenia in Aulide, alijque pium, & virum iustitia præstantem prædicant: a quo prorsus abfuerit vitium omne violandi socios, & simulandi pietatem. Neque conveniunt consiliarijs Principum; tum quia consiliarij debent partem humanam rationalem habere supra sensitivum appetitum, ut in Centauro spectatur: tum quia Consiliarij dum hortantur Principes violare socios, & se populo simulare pios, non erudiunt Principes, ut Chiron Achillem, & Æsculapium, sed eos decipiunt, & ignaros boni regiminis efficiunt: tum maxime, quia Principes erga consiliarios non se habent, ut ignari rudesque pueri & infantes, erga Magistros & Præceptores; nam Principes auditis consiliarijs, ut plurimum discordantes inuicem sententias afferentibus, iudicio pollentes eam eligunt, quam existimant esse meliorem. Vnde Principes a summo Deo plerumque clandestine docentur, vel per Angelos custodes, qui Principibus singulis & bini dati sunt, & intelligentiores, quam dati priuatis hominibus, quales Principum Consiliarij sunt, vnicum singuli bonum genium a Numine sortiti. Quam sententiam vnanimes profitentur orthodoxi Theologi nostrates, ex diuina Scriptura & sanctisque Patribus. ⁶ Quin & aperte Plato ⁷ constituit, pueros non esse cogendos verberibus atque flagellis ad disciplinas, sed alliciendos præmijs atque xeniolis. Quare non ferula, sed blanditijs Chiron erudit adolescentes Heroum Achillem, Iasonem, Æsculapium, & alios, ut in Schemate nostro visitur.

² Daniel. 10.
³ Deut. 32. &
^{38.}
⁴ Dionys. de
Cæli hier. c. 9
Clem. Al. 6.
strom. 8. & 7.
Aug. q. 48. in
lib. iud.
Orig. Hom.
11. in Num.
7. de Legib.

Furacis rapacitatis typus, & instrumenta vetusta.

Schema XXXVIII.

Furum ex rapto viuentium antiquitus conditiones explicatae.

Cap: CXXVI.

3. Æn.

lib. 12.

scopuli Sym-
plegandum
vi cōcurrere
videantur.Mirum de
Turri mobiliHarpyiæ va-
de dictæ.

3. Æn.

d Iliad. 16.

d l. 1. Myth. 1

Harpyiæ cur
virgines.

Nemini dubium est hocce Schemate delineatam Harpyiam iuxta Virgilij ^a descriptio-
nem; sed abditissimum est, vt Anonymo nostro, sic etiam alijs, quid sibi velint quinque
hieroglyphica circumposita corpori monstri. Nos conabimur ex Harpyiarum fabulis anti-
quioribus eorum singula declarare. Primusque de proposito consulendus Eustathius, qui
super *Odyssæa* ^b sic Interprete Cl. La-Cerda, Latine loquitur: [Argonautæ ad Bithyniam
quum peruenissent, inciderunt in Phineum cæcum, eius prouinciæ Regem. Cæcitatæ cau-
sa hæc: Habuerat filios ex Cleopatra, filia Boreæ; qua repudiata, alteram duxit; cui iam
nouercæ filios ex Cleopatra ad necem tradidit, calumnia illata. Iratus Iupiter Regi optio-
nem dedit, aut cæcum viuere, aut mori. Mori non vult, sed esse cæcus, neque Solem vide-
re. Solipse iratus Harpyias homini mittit, quæ fame torquerent, cibos semper ab epulan-
te rapturæ. Sciunt, videntque hoc Argonautæ, qui vna cum Iasone nauigabant; scientesq;
Phineum sapientem esse, hortantur, petuntque rationem expediret, qui præternauigaturi
essent Symplegadas (sunt hi scopuli gemini in ostio Euxini, infames Poetarum carmini-
bus; putantur enim inter se concurrere, nauesque elidere.) Promittit ille se facturum, si
Harpyias e regno suo pellerent: quod illi pollicentur. Quærit itaque ab illis, quanta sit ce-
leritas eius naus, qua vehebantur; Respondent, tantum illam spatij nauigando solitam trans-
mittere, quantum columbam volatu. Iubet, columbam capiant, dimittantque per medias
rupes, quum ipsæ a complexu diuellantur; quum vero illa spatium transmiserit: tum se illi
intrepidi in viam dent. Ergo columba mittitur, volat, totum illud transmittit spatium, vno
tantum accepto incommodo; nam ad finem volatus concurrentes scopuli caudam lacerant.
Illi statim a complexu diuulsis, sequuntur Argonautæ eadem celeritate, qua prius columba:
tuti euadunt, tantum in fine cursus elisa puppi, vt columba cauda. Ergo Zetes, & Calais
alati Iuuenes, & filij Boreæ, qui vna cum Argonautis in ea erant expeditione, Harpyias pel-
lunt a Phineo, persequunturque gladijs vsque ad Plotas insulas. Inde redierunt, moniti a
Ioue, cessarent ab illis persequendis. Quia autem inde redierunt, Plotæ ab eorum reditu
dictæ deinceps sunt Strophades; nam *στροφῆς* flexus est, & versio Græcis. Ita ferme Eusta-
thius.] Quo in loco prætereundum non est, quod accidere dicitur in Euxino mari scopulis
Symplegadum inter se mire concurrentibus, & subinde a se recedentibus, nauesque in suo
concurſu collidentibus; etenim eorum positio naturalis est huiusmodi, vt in imo lati, radices
habeant inter se propinquas, & sensim surgentes in acumen ad instar coni, semper altiores
partes obtineant inter se distantiores; quoniam autem inter eos horis statis fit maris euripus;
ideo nauigantibus affluente mari videntur illi scopuli seiungi, nimirum aqua partibus infe-
rioribus coopertis, & sublimioribus tantum super aquas apparentibus; in refluxu vero iu-
giter discooperiuntur eorum partes inferiores, ad quas nimium vicinas in exiguo salo nauig-
gia proteruntur. Nec enim putandum est, rupes illas locali motu cieri: licet, mirabile dictu,
& visu, Bononiæ turris D. Stephani, dum Campanæ maiores omnes pulsantur, moueatur
accedens, & recedens suis partibus eminentioribus, a muro stabili propinquæ domus; vt ego
cum multis non semel inspexi. Ceterum id fit motu visibilis speciei turris, ad motum aeris,
quo nutiur. Sed ad rem. Constat apud omnes classicos, Harpyias esse symbo-
lum rapacitatis, & furum, atque prædonum, quorum vita ex rapto; nam id satis indi-
cat earum nomen deductum a Græco verbo *ῥάπτης*, quod est *rapio*: Ferreaque instru-
menta, in fine adunca, quibus ad aliquid rapendum violenter vtimur, Harpagones dicun-
tur. Inde pedibus aduncis Harpyiæ donatæ, quibus vice manuum vtuntur ad rapiendas
prædas. Tres illas memorat Virgilius, quæ dicuntur Celæno, Aello, & Ocypete. ^c Quar-
tam addit Homerus ^d Thyellam, siue Podargem, denominatas ab insitis proprietatibus ho-
minum ex rapto viuentium; quas apte proponit Fulgentius in Mythologicis, ^e inquit.
Harpyias etiam tres inferis Vergilius deputat; quarum prima Aello, secunda Ocypete, tertia
Celæno. Harpyia enim Græce e rapina dicitur. Ideo virgines, quod omnis rapina arida sit &
sterilis. Ideo plumis circumdatæ; quia quicquid rapina inuaserat, celat. Ideo volatiles,
quod omnis rapina ad volandum fit celerrima. *Ἀέλλω* enim Græce quasi *ἐλλών ἄλλω*, id est,
alienum tollens. Ocypete, id est citius auferens. Celænum vero, Græce nigrum. Vnde & Ho-
merus

A

B

C

D

merus prima Iliados Rhapsodia εἰς τοὶ ἄπαι εὐανδὸν κερῶνσι περὶ δ' ἄρ' ἰδ' est

„ Statim niger tuus sanguis emanabit per meam hastam.

Hoc igitur signare volentes, quod primum sit, alienum concupiscere: secundum, cupita in- f 10. Gen. uadere: tertium, calare quod inuadit. Addit Boccatius f. Virgineos autem vultus Harpy- cap. 61.

„ iæ ideo habere dicuntur, quia quantum ad eum, cui rapitur, fures passim more suo pla- cidos mitesque se in cōspectu hominum exhibent, vt hac possint arte ignaros fallere,

„ Vncas autem raptores habere manus, expositione non indiget. Quod ora illis sint pal- Harpyiæ cur lida, nihil aliud vult prætere, quam fames assidua, insatiabilis appetitus habendi, qua pallidæ.

„ miseri & in rapinam proni anguntur continue. Foedissima ventris proluuius raptorum est,

„ inquantum vt plurimum rapinarum turpis est exitus. Itur enim ex rapinis in ludum, sub-

„ stantiarum consumptorem omnium, & miseriarum patrem: Itur in Luxuriam lasciuia-

„ rum & ociorum marcentium matrem: Itur in gulam crapularum & ægritudinum cloa- Rapinarum turpis exitus

„ cam turpissimam & damnosam. Arbitror quidem has ad piratas & auarissimos homines

„ spectare, eo quod litora inhabitent. Addebat insuper dictis Harpyis Homerus vnam,

„ quam Thyellam vocitat, ex qua Zephyrum dicebat Equos Achillis genuisse. Hanc dice-

„ bat Leontius Venti-impetum, seu procellam interpretari; per quam etiam piratarum

„ demonstratur velocitas ad rapinam. Verum enim vero dicuntur Harpyiæ habitare in

Montibus Insularum Strophadum; & esse filia Neptuni, atque Terræ; quia viuunt ex rap-

to tum in mari, tum in terra pariter a piratis, & a furibus: Hæc omnia Virgilius egregie teti-

git, aliens

g. 3. En.

Seruatum ex undis Strophadum me litora primum

Accipiunt: Strophades Graio stant nomine dictæ

Insula Ionio in magno: quas dira Celeno,

Harpyiaque colunt alia Phineia postquam

Clausula domus, mensasque metu liquece priores.

Tristius haud illis monstrum: nec senior vlla

Pestis & ira Deum Stygis se se extulit undis.

Virginei volucrum vultus: foedissima ventris

Proluuius: vncæq; manus: & pallida semper

Ora fame

Huc ubi delati portus intrauimus: ecce

Lata bouum passim campis armenta videmus,

Caprigenumque genus nullo custode per herbam.

Irruimus ferro! & Diuos, ipsumque vocamus

In prædam partemque Iouem: tum litore curuo

Extruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.

At subita horrifico lapsu de montibus adsunt

Harpyiæ, & magnis quatiant clangoribus alas;

Diripiuntque dapes, contactuque omnia fœdant

Immundo, tum vox tetrum dira inter odorem, &c.

Sane pingitur in Schemate Harpyia latis obæio corpore, propter opulentiam ex rapinis

comparatam a magnis piratis, famosisque furibus. Astrum vero fulgens supra caput Har- Stellæ signi- ficatio.

pyiæ lignat nocturnum tempus aptissimum furibus ad latrocinia perpetranda; nam & Ho-

ro Apollini Niliaco, hieroglyphica prisca declaranti, Depicta Aegyptijs stella, nunc Deum

significat, nunc Noctem, nunc vero Tempus, interdum etiam hominis Masculi animam. Et in

Sacta pagina, tum apud Lucam^b Et si venerit in secunda vigilia, & in tertia vigilia; & ita b 12. 38. 39

inuenerit: beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret Pater familias, qua

hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi demum suam. tum apud Mat-

thæum^c Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem sci- c 24. 42. 43.

tote, quoniam si sciret Pater familias, qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non

sineret perfodi domum suam. Quibus locis Interpretatio Syriaca legit, non qua hora, sed

„ qua vigilia. Quod approbat doctiss. Maldonatus inquiens: Qua vigilia tur venit: no-

„ iter Interpres alijs verbis sensum expressit: quanquam arbitror non sine causa Christum

„ po.

„ potius dixisse, qua vigilia, quam qua hora: nimirum quia dixerat paulo ante, *vigilate*, id est
 „ agite excubias more militum: alludit ergo ad eundem militarem morem, quo solent mi- **A**
 „ lites, ne ab hostibus improvisi opprimantur, totam noctem in quatuor distributam vigilias
 „ excubare, nescientes qua vigilia hostis venturus sit. Quare stella Nocturnum tempus in-
 „ dicat, aptum furtis. Sed etiam stella nunc accipi potest pro anima hominis masculi, hoc est
 „ pro audacia prædonum, de qua maxime gloriatur apud Virgilium ^K prædo, Troianis insultans in hæc verba gloriosa:

„ Durum a stirpe genus: natos ad flumina primum
 „ Deferimus, sæuoque gelu duramus, & vndis.
 „ Venatu inuigilant pueri, siluasque fatigant
 „ Flectere ludus equos & spicula tendere cornu.
 „ At patiens operum, paruoque assueta iuventus,
 „ Aut rastris terram domat, aut quatit opida bello.
 „ Omne æuum ferro teritur, versaue iuuentum
 „ Terga fatigamus hasta: nec tarda senectus
 „ Debilitat vires animi, mutatque vigorem:
 „ Caniciem galea premimus, semperque recentes
 „ Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.
 „ Vobis picta croco & fulgenti murice vestis:
 „ Desidiæ cordi: iuuat indulgere choreis:
 „ Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.
 „ O vere Phrygiæ (neque enim Phryges) ite per alta
 „ Dindyma, vbi assuetis biforem dat tibia cantum.
 „ Tympana vos, buxusque vocat Berecynthia matris
 „ Idææ: sinite arma viris, & cedite ferro.

Sic ergo stella fulgens supra caput Harpyiæ, symbolum est tum nocturni temporis, aptissimi furtis: tum animi masculi & audacis, quo prædones intrepide pericula semper aggrediuntur: & Apuleius audacissimos latrones, laborumque ingentium animo masculino patientissimos asserit semper nocturnas rapinas perpetrare, nocturnasque prædas agere. Nam & audaces latrones inducit noctu primum Milonis domum perfodisse, totamque suppellectilem cum Lucio sub Asini forma corrupto furatrina sustulisse. ^{l. 3. Met. in f} & alios audaciores, Hemum, Lamachum, & Thrasylum, ne singulos referam latrones nocturna facinora perpetrantes exinde memorat ^{l. 7. et seq.} luculentissimo sermone. Vlysem Græcorum audacissimum, atque fortissimum, nocturnis latrocinijis famosum, qui, ignorat? Cinerem Laomedontis, qui super Ilij porta Scæa seruabatur, clam nocte sustulit: Palladiumque cum Diomede, viro quoque fortissimo, ex Troia, cæsis custodibus, rapuit. Missus deinde explorator cum eodem Diomede, Rhæsum Thraciæ regem occidit, equosque eius abduxit, priusquam Xanthi aquam degustassent. Quæ cuncta erant in Troianorum fati, sine quibus Troia capi non poterat. Vnde apud Ovidium Ajax Vlysi exprobrat. ^{l. 13. Met.}

„ . . . . sua narret Vlysses,
 „ Quæ sine teste gerit: quorum nox conscia sola est.

Et Xenophon agens de Republica & legibus Lacedæmoniorum ex præcepto Lycurgi gentem ad vitam bellicosam erudientis ait, *Patet autem eum, qui furto surrepturus quippiam sit, oportere & noctu vigilare, & interdum fraudem ac insidias tendere, exploratoresque parare, si consequi velit, quod concupiscit.* Neque minus ad furatrinam, artemque rapacem latronum indicandam mihi facere videtur vas illud manubriatum duabus ansulis quod positum in spicatur pone caput Harpyiæ; nimirum nocturni latrones duplici liquore solent vti, vel ad sui præsidium tutelamque vino, vel ad faciliorem expeditioremque furatrinam oleo. De vini Lagenasuribus antiquis oportuna nobile Plutarchus affert testimonium, aicens ^{o lib. de Gar} *Lacedæmone Minervæ Chalcidæi templum repertum est compilatum, intusque iacens inanis lagena, ea de re quum inter multos, qui accurrerent, disquireretur, quidam e corona hominum, Si vultis audire, inquit, ego vobis exponam, quid mihi in mentem venerit de hac lagena: existimo sacrilegos rem aggressos ita periculosam, prius sicutam bibisse, ac vinum secum attulisse, ut si fallerent,*

Vasculi
 seu lagenæ
 manubriatæ
 hieroglyphi-
 cum.
 Vino vt fu-
 res vsi.
 o lib. de Gar
 ruit.

Vinum reme-
 dium cicutæ

A lerent, epoto mero vim veneni diluerent, incolumeque discederent; si vero deprehenderentur, ante tormenta facili & doloris vacua morte decederent. Hac illo fato, res tam intricata ac perplexa, visa fuit non suspicantis aliquid tale, sed scientis. Itaque circumfusi homini, alius aliunde ceperunt interrogare, quisnam esset, cuius notus, & unde ista haberet cognita. Denique hoc modo examinatus, confessus est se unum de istis esse sacrilegis. Vinum autem generosum simul cum succo cicutæ potum citam afferre mortem, quia sit vehiculum veneni celerrimum ad cordis ventriculos: at paulo post cicutam assumptum, calore suo frigiditatem lethalem cicutæ prorsus extinguere, late demonstrauius in opere De his qui diu sine alimento viuunt, ^{p. lib. 2. c. 121.} quam theoriam non est ut hoc loco repetamus. De Oleo quis ignorat nocturnis furibus utilissimum esse ad vngenda ferrea serarum, portarumque claustra, ne violente dum referantur, excitent a somno rerum abripiendarum dominos in perniciem furum, atque latronum? Aloysius Pulcius in suo poemate Morgantis Maioris introducit Margiten astutissimum firem, qui cum gigante die quadam vespere perueniens ad hospitium, post coenam causatus se noctambululum furiosum, admonuit cauponem, cui nomen erat Dormi, se contineret in cubili clausum, nec exiret, si forte perambulantem domum audisset, ab eoque postulauit olei loco butyrum ad inungendam sibi tineam capitis, ab se fraudulentè simulatam; quo tamen usus est ea nocte perungens ferrea claustra portarum, arcarumque, surripiens inde quicquid utilis sibi reperit in diuersorio; & ante lucem, adhuc dormiente caupone, furtum asportauit au- ^{q. Cant. 18.} fugiens expilata & incensa casa. Versus lepidissimi poetæ sunt:

B Hor vò saper come tu se chiamato:
 Disse l'hostier, tu saprai tosto come
 Io sono il Dormi per tutto appellato.
 Disse Margutte, fa come tu hai nome,
 Così fra se tu sarai ben de' stato
 Quando fia tempo, e innanzi sien le some.
 Com'hai tu brigatella, o vuoi figliuoli:
 Disse l'hostier, la donna, & io s'iam soli.
 Disse Margutte, che puoi tu pigliarci
 La settimana in questa tua hosteria?
 Come harai tu moneta da cambiarci
 Qualche dobra da spender per la via?
 Rispose l'hoste, io non vo molto starci,
 Ch'io non ci ho preso, per la fede mia,
 Da quattro mesi in qua venti ducati,
 Che sono in quella cassetta ferrati.
 Disse Margutte, oh solo in una volta
 Con esso noi più danar piglierai.
 Tu la tien qui s'ella ti fusse tolta?
 Disse l'hostier, non mi fu tocca mai.
 Margutte vn'occhiolin chiuse, & ascolta,
 E disse, a questa volta lo vedrai.
 E per fornir in tutto la campana,
 Vn'altra malitietta trouò strana.
 Perche persona discreta, e benigna,
 Dicea con l'hoste, troppo a questo tratto
 Mi se paruto, io mi chiamo il Graffigna:
 El profferir tra noi per sempre è fatto,
 Io sento un poco difetto di tigna,
 Ma sotto questo cappel pur l'appiatto:
 Io vudò che tu mi doni un po di burro,
 Et io ti donerò qualche mangurro.

C L'hoste rispose, niente non voglio,
 Domanda arditamente il tuo bisogno,
 Che di tal cose cortese esser soglio:
 Disse Margutte all'hor, io mi vergogno,
 Sappi che mai la notte non mi spoglio,
 Per certo vitio, ch'io mi lieuo in sogno,
 Vorrei ch'un par di funi m'arrecasse,
 E legherommi io stesso in su quest'asse.
 Ma serra l'uscio ben doue tu dormi,
 Ch'io non ti dessi qualche sorgo & zone,
 Se tu sentissi per disgratia sciormi,
 E che per casa andassi a processione
 Non uscir fuor: rispose presto il Dormi,
 E disse, io mi starò sodo al macchione,
 Così voglio auisar la mia brigata,
 Che non toccassin qualche tenicinnata.
 Le funi, e'l burro a Margutte giù reca,
 E disse a serui di questo costume,
 Ch'ogn'un si guardi da la fossa cieca,
 E non isbuchi ignun fuor de le piume.
 Odi ribaldo, odi malitia greca:
 Così soletto si restò col lume,
 E fece vista di legarsi stretto,
 Tanto che'l Dormi se n'andò a letto.
 Com'ei sentì ruffar, ch'ogn'un dormiuo,
 Ei cominciò per casa a far far dello:
 A la cassetta de' danar ne giua:
 Et ogni cosa pose in su'l Camello:
 E come vn'uscio, o qualche cassa apriuo,
 Vguena con quel burro il chiauiello.
 E come egli hebbe fuor la vettonaglia,
 Appiccò il fuoco in un monte di paglia.

D Sed quia facilius in vase perferre possunt oleum ad hoc opus fures, quam butyrum; & quia promptius oleum penetrat arciores rimas ad vngenda ferrea claustra latentia, quam segnes buty-

Oleum utile
tranquillan-
do mari tu-
menti.

lib. 25. c. 16

lib. 33.

lib. 12. c. 2.
tom. 3. navig.
Ramus.

tom. 2.
pag. 121. F.

Harpagonis
vsum multi-
plex.

butyrum; ideo melius in Schemate furatrinæ ponitur olei vasculum, quam butyrum. Mar-
gites autem astutissimus oleo butyrum prætulit, ad tineæ causam verisimiliorem reddend-
dam, quod butyrum capiti magis adhærescit, quam oleum; & quod pluri butyro capiti
vngendo sibi opus erat, quam oleo. Ceterum Latronibus, piraticam exercentibus, ut ma-
rinæ procellæ tempestas impedimento est ad prædas & agendas, & cōuectandas, inhibita ce-
leri nauigatione; sic vsui maximo est oleum ad sedandos impetus marinorum fluctuum, & ad
malaciam in ponto procurandam. Quæ res apud Plutarchum, agentem De Primo frigido,
sic expressa legitur: *Ad hac de reliquis humoribus maxime pellucidum est oleum, quia pluri-
mum in se habet aeris; cui rei certo id est argumento leuitas, ob quam omnibus innatat humori-
bus, ab aere sursum elatum. Quin in fluctus marinos si immergatur, tranquillitatem facit,
non ventis ob leuorem eius inde delabentibus; quod Aristoteles putauit; sed quia fluctus
quouis humore ictus subsidat.* Quam sententiam & Plutarchi pariter, & Aristotelis de cau-
sa, cur oleum tranquillet marinos fluctus vehementius agitato, latius explicauimus in Hy-
drologiæ Peripateticæ nostro volumine, quod habemus iam paratum ad prælum. De pro-
posito scribit etiam in Antiquis suis Lectionibus Rhodiginus, asserens *Ex humoribus au-
tem ceteris oleum præcipue diaphanum est; quod aeris prouincit admistione multa; argumento
esse leuitatem, qua omnibus supernatet. Facere creditur & in mari tranquillitatem fluctibus
inspersum, non leuoris ratione lubricitatisue ventis delabentibus, sicuti censuit Aristoteles,
sed quia disgregat humorem, ac distinguit aeris potentia.* Quæ fere transcribit ex Plutarcho;
cuius obiectionem aduersus Aristotelem sustulimus in Hydrologia citata. Sed & hanc olei
proprieta-tem affert loco tertio Pierius in Hieroglyphicis ita *Aiunt vero oleum contra fu-
rorem tantam inesse vim, ut effusum in perturbatos vesanientis maris fluctus tempestatem
efficacissime tranquillet.* Sic igitur optima ratione vas oleo plenum apposuit in Schemate
Rapacis furatrinæ, piraticarum Harpyiarum, autor, quod illi prædones velocitati suarum
nauigationum æquora tranquilla sibi cupiant, atque procurent. Ceterum multo difficiliorem
habere videtur explicationem illa quatuor lignorum cōtignatio post vasculū delineata fere
supra caudam Harpyiæ. Suspicio tamen esse posse furibus ad instar vehiculi nauigijque tum
tranandis fluminibus, tum etiam transuehendis prædis ex vna ripa fluminis altioris ad aliam,
& per eas locorum angustias, præcipientesque rupes aquarum, per quas nauigij iter esse non
potest, vel ad quas nauigia perferre nequeunt prædones. Certe cratibus huiuscemodi li-
gnorum contignatorū, siue colligatarum arundinum opus est furibus; de quibus cratibus le-
gimus hanc obseruationem: Venendo io da terra ferma a questa Isola, nel 15 15. passai
il fiume di Nema in vna Zattera di canne, presso doue questo fiume entra in mare, molto
furibondo, & largo: & conduceuano questa Zattera nuotando intorno a dieci, o dodici
Indiani. Quare constat, quaternas illas teretes hastulas inuicem colligatas in Schemate, si-
gnare posse cratem, quæ rara quædam est lignorum, vel viminum, vel arundinum crassiorum
connexio, perutilis ad trananda flumina latronibus, qui possunt eam illico sibi contexere
ripis annuum insistentes; cuiusmodi cratibus facile queunt & ipsi tranare fluuios, & per flu-
mina transportare prædas in tutum locum. Nam & apud Ramusium etiam legimus *Ridutti
sulla fiumara, quel Tartaro cercaua qualche zoppolo da passarne sopra vn polesene, che
è a mezo la fiumara, dou'era il bestame di quello Anchioli Ambasciadore; & non tro-
uando zoppolo, il detto Tartaro ragunò alcune frasche, & ligolle il meglio potè insie-
me: & prima messe le selle de caualli fuso: & ligò le dette frasche con vna corda alla co-
da d'vn cauallo, & esso gouernando il cauallo, passò di là sul detto polesene, che tengo
era due grossi tratti d'arco. Ritornò poi, e mise fuso la femina Rossa, & passolla nel det-
to modo. Il mio Turcimano volse passar notando, & passò, ma con pericolo. Tornò
anche per me; & perche vedeuo il pericolo grande, mi spoglia in camicia, & discalzo,
benche ad ogni modo poco mi faria valuto; & con l'aiuto di messer Domenedio, ma con
gran pericolo, fui passato di là. Sic ergo ligneæ, vel arundineæ crates, funibus colliga-
tæ, qualem aspicere licet in Harpyiæ nostræ Schemate, prædonibus vsui sunt ad transeundos
fluuios maiores, & ad conuectandas per flumina prædas. Quod autem aduncum in fine, tes-
sellatum ter in medio, capitatum visitur instrumentū sub Harpyiæ pedibus, ignorabile pror-
sus videtur. At vero si diuinare licet, ex harpagonum genere ferreum est organum, quod
multos*

A multos ad usus inferuire valet latronibus; primum quidem ad aperiendas seras loco clavis; quod instrumentum Italice *Grimaldello* nuncupatur. Deinde vero ligatum fune longiori, triplici, vel quadruplici ad ansulas, vel tessellas, caputque reuincto, potest immitti procul ad attrahendum violente, quicquid rapere latrones, pirataeque uoluerint. Deinceps autem ad instar uectis inferuire furibus facile potest ad attollendas, & amouendas e cardinibus clausas portas domorum expilandarum. Quod ultimo loco spectatur ante Harpyiam rectum stare instrumentum utrimque rotundis globulis in extremitate munitum, & in medio ferrum habens aduncum, si pariter hariolari fas est, mihi dicetur esse species harpagonis alias, cuius usus furi sit ad euellenda dirumpendaque serarum interne latentia ferramenta artificiosa; duobus capitibus orbiculatis utraque manu comprehensis ad maiorem uolentiam incutiendam instrumento, necessariam ualidiorum serarum ferreis artificiis effringendis. Hæc habui, quæ dicerem de tenebricosissimo Schemate.

B *Vita contemplatricis verum ac genuinum hieroglyphicum.*

Schema XXXIX, Gemma.

Gr. M. 518

*Anonymi sententia perpenditur de Psyche Pyralidis alas habentis,
an sit animæ symbolum absolute.*

Cap. CXXVII.

A Nimæ symbolum in Schemate cognoscit Anonymus cum alis Pyralidis; at cur alæ Pyralidis assignentur animæ: cur etiam Anima sedens, atque quiescens efficta sit, non explicat. Profecto Pyralis est animal in igne volatile; de quo Plinius ita ^a "Gignit aliqua, & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudine volat pennatum quadrupes: appellatur Pyralis, a quibusdam Pyrausta. Quandiu est in igne, vivit: quum euasit longiore paulo volatu, emoritur. Hæc ab Aristotele Plinius hausit, alicubi scribente: ^b *In Cypro insula ærarijs fornacibus, ubi Chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ, paulo muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atq; ambulent. Emoritur & hoc genus, & illud niuis alumnus, quum alterum ab igne, alterum a niue dimotum est. Nonnulla corpora esse animalium, quæ igne non absumentur, Salamandra claro documento est: quæ, ut aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit.* De quo animalium genere nos late dudum, agentes de spontaneo viventium ortu. ^c Forte Schematista Pyralidis alas Animæ dedit, ut ostenderet illi naturam esse igneam, secutus opinionem Democriti, & aliorum veterum; quam memorat Aristoteles. ^d Alæ vero tribuuntur Animæ, quia semper est in motu; semperque depascitur humidum radicale, ceu fomitem flammula Lychni semper volitans. A quo quidem igne naturali si dimoveatur anima sentiens, & vegeta, statim emoritur. Sedens autem ponitur, quia semper adhærescit innixa humido radicali, nec ab eo prorsus auelli potest. Verum enim vero non conueniunt ista rationali animæ, quæ penitus immortalis a naturali calore per hominis interitum, separatur incolumis, in æternum viuens. Neque Psychem ab Apuleio celebratam indicare nobis voluit Schematis autor; quoniam nusquam alas vllas Apuleius agnouit in Psyche; quam ^e *trepidam, & in ipso scopuli vertice deflentem*, non alarum propriarum vis vlla, sed mitis aura molliter spirantis Zephyri, vibratis hinc inde lacinijs, & reflato sinu sensim leuatam suo tranquillo spiritu vehens, paulatim per deuexa excelsæ vallis subdita, florentis cespitis gremio leniter delapsam reclinat. An sedentem, siue cubantem animam posuit Autor nostri Schematis, quia cum pluribus antiquorum existimauit, animas in sepulchrorum cauea simulcum cadaueribus, potissimum a quibus violenta morte seiunctæ fuerint, commorari? ^f certe priscus Ammonius apud Porphyrium ait *Quemadmodum in meditatione Philosophi anima etsi a corpore seiungitur; tamen corpus ab anima non separatur; quum viuat: Ita in obitu corpus etsi ab anima dissociatur, anima tamen suum corpus non omnino deserit; sed circa illud manet in sepulchro, vel prope.* Sciendum autem, non omnino, quum corpus separatur ab anima, & animam separari a corpore; ita namque corporum amatrices sunt animæ, ut post mortem adhuc tamen eodem amore teneantur; atque ob eam causam fieri autumant, quæ circa mortuorum tumulos videri solent, vmbrarum apparitiones. Verum neque, quum anima separatur a corpore, corpus omnino separatur ab anima; Philosophi enim etsi per nimiam contemplationem vehementius sese a corpore auocent; viuunt tamen, nec prorsus commoriuntur. Plinius huic postremæ sententiæ suffragari videtur, inquit ^g *Morbum esse quendam, per sapientiam mori.* Plato multo antea dixerat in Phædone, Animas impuras circa sepulchra versari, & videri. Quem Platonis locum forte citat Joannes Grammaticus in hæc verba ^h *Si enim quæ extra corpora sunt animæ, quæ corporis sunt amantes, cum corpore sunt semper, & in sepulchris: quid enim absurdum etiam eas, quæ sunt in generatione, animas circa immaterialia operari? & sic quidem Plato.* Porphyrius item agens de Abstinentia ab esu carniū, ostendit hanc esse communem veterū sacerdotum, & Ægyptiorum opinionem, cui & ad stipulatur, asserens Animas violenta cæde interfectorum, & sepultura carretū, morari circa sua cadauera; & proinde multas visas esse lamentari: ijsq; vti cōsueuisse maleficas ad suum ministerium, cōpellendo illas corpus, vel corporis sui partem assumere, ac motitare. Staturus etiā tractans Amores Clitophontis, ait ^k *animas eorum, qui in aquis pereunt, non omnino ad infera descendere, sed propter aquas circumferri, ex communi*

^a l. 11. c. 36.

^b 3. hist. c. 19

^c lib. 4. c. 51.

^d 1. de an. & 20. & seq.

^e Apul. 4. meta. F.

^f in Prol. prædicabil.

^g Vetus opinio de anima in sepulchro.

^h Vmbrarum apparitiones circa sepulchra.

ⁱ lib. 4. c. 131.

^j 3. de an. t. com. 67. Anima quæ circa sepulchro visæ.

^k lib. 2.

^l Maleficæ quas animas in corpora compellant.

^m lib. 3.

mini hominum decreto. Quam communem opinionem vt latius profecuti fuimus olim agentes De reconditis Antiquorum Lucernis ¹ ita fortasse communire potest Anonymi placitum. Verum enim vero tractat ille de Anima generatim accepta, nō speciatim de illa, quam violenta mors eripuit e corpore. Præterea quod in Schemate pingitur anima velut in lectulo cubare, sedereue semiamicta, non autem nuda circumferri, volitareque circa sepulchrum, aut in tumulto assidere corpori. Quare magis idonea Schematis explicatio nobis est indaganda.

Propria Schematis declaratio de vita contemplatricis intimis attributis.
Cap. CXXVIII.

NOs autem arbitramur isto Schemate mystice representari luculenter omnes vitæ contemplatiuæ proprietates. In primis aptissime pingitur in Schematæ vitæ contemplatiua seminuda pariter & semiamicta; nuda totum pectus, torumque caput; amicta ventrem & partes inferiores; quia quum obseruatu Pamphili tractantis de Præparatione Evangelica, veteres rectissime senserint, *Corpus esse quasi anima indumentum*; quumque Animæ humanæ pars intellectiua, qua cognoscit anima & sapit Aristoteli ¹ sit eidem in Corde principis operationes edens, vel in Cerebro ² quod magis placuit Platoni in Timæo, quem sequitur Galenus. ³ Quum denique Magistro ⁴ mens prout a sensu contradistinguitur, in sua functione contemplandi nullo penitus vtatur ministerio corporis, at solum in operationibus & sensuum, & facultatis vegetatricis instrumenti corporei famulatum necessario postulet; iure merito Schematista noster ad indicandum animam in corpore contemplatrici vitæ vacantem, puellam effinxit superne nudam, inferne lacinia vestitam. Quod etiam forsan effecit ad virginitatis decorum seruandum, velans virginitatem. Secunda vitæ speculatiuæ proprietas est, quod sedentaria sit, & procul ab omni motu quiescat; vt non semel edocuit Aristoteles, tum aiens ⁵ *Intellectio assimilatur cuidam quieti & statui magis quam motui*. & alibi ⁶ *At vero neque in intellectiua parte animæ est alteratio: sciens enim maxime eorum, quæ ad aliquid, dicitur. Hoc autem manifestum est; secundum enim nullam potentiam motis, sit in nobis scientia; sed, quum extiterit aliquid; ex ea enim, quæ est secundum partem, experientia, vniuersalem accipimus scientiam. Neque itaque actus generatio est: nisi quis & reflectionem, & tactum generationes dicat; Tale enim est actus. Quæ autem a principio acceptio scientiæ, nec est generatio, nec alteratio. Nam, quia quæta est, residetq; anima (nota bene) sciens fit, & prudens. (& secundum Arabicam translationem, Homo enim fit sciens & intelligens quando anima eius quiescit, & firmatur.) Vt igitur, neque quum dormiens excitatus est aliquis, aut ebrius esse desijt, aut egrotans reualuit, factus est sciens; quamuis prius non poterat vti; & secundum scientiam agere; sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem veniente mente inerat potentia ad scientiæ usum: sic utique huiusmodi aliquid fit id quod est a principio, in scientiæ existentia; perturbationis enim quies quedam est, & tranquillitas. Neque igitur pueri possunt quid discere, neque iudicare sensibus, similiter atq; seniores; multa enim perturbatio circa ipsos fit, & motus. Sedantur autem, & desinunt perturbari, aliquando quidem a natura, aliquando vero ab alijs. In utrisque autem his alterari aliquid accidit, sicuti quum excitatur, & fit vigilans ad actum. Manifestum est igitur, quod alteratio in sensibilibus est, & in sensibili parte animæ; in alia autem nulla, nisi secundum accidens. Et multo prius ⁷ Ex sensu quidem igitur fit memoria: ex memoria vero, quæ plerumque eiusdem fit, experientia; multa namque memoriæ numero experientia vna est: experientia autem aut ex omni quiescente vniuersali in anima, aut vno præter multa, quod utique in omnibus vnum sit illis idem, est artis principium, aut scientia: si circa generationem quidem, artis; si vero circa ens, scientia. Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus; sed a sensu, vt in pugna versione facta vno stante, alter stetit, postea alter, quousque ad principium venit; anima vero est talis, vt possit pati hoc. Itaque secunda proprietas vitæ contemplatiuæ quies est, otium literarium, animi corporisque tranquillitas, indicata per sedentem, ac veluti quiescentem in lecto mulierem. Tertia vero proprietas vitæ contemplatricis in-*

I. Vitæ speculatiuæ proprietates.

lib. 1. c. 2.
3. de an. t. 1
7. Meta.
t. 35.
Art. med.
cap. 12.
de an. t. 92.
3. de an. t. 4.
6. & seq.

II. proprietates.

f 1. de an.
t. 48.
g 7. Phy t. 20

h 2. post. an.
t. 104. 105.
Experientia
vna ex multis memorijs
fit.

III. proprietates.

dicatur per alas Pyralidis, aut potius Papilionis. Profecto vita contemplatiua duas a natura fortitur alas, (vt edocet etiam in Phædro Plato) quibus volat ad obiecta, Mentem, qua fertur in lucem Veritatis: & Voluntatem rationalem, qua fertur in Amorem Boni præcogniti. Veritas quidem ipsa summa Deus est, sub ratione pulchri, ac lucis, ad quam inhiat semper intellectus contemplatiuus, vt ad obiectum proprium humanæ mentis. Bonitas vero & pulchritudo summa Deus est item sub ratione amabilis, ad quem finem vltimum itidem volat humana voluntas. Vitæ contemplatiuæ si dicamus inesse Pyralidis alas, in igne semper degentis, & extra lucidum atque feruidum ignem statim emorientis, vt post Aristotelem obseruabat Plinius; ^K iam apte dederit illas hieroglyphico suo noster Autor; etenim sublata procul a Veritatis luce, atque a Bonitatis amore flagranti Mens, humanaq; voluntas, perire statim sentit in se vitam contemplatiuam. Si vero magis arrideat in Schemate positas esse vt Papilionis alas, nihilominus congruunt aptissime vitæ contemplatiuæ, tum quia Papilio volitat ad lucidum Lucernæ lumen, cuius ardore combustus vertitur in ignem, vt & mens ab Aristotele ^l dicitur fieri id quod intelligit; & amantis animum esse magis in amato, quam in amantis corpore scribitur a Ficino: ^m tum quia Papilio procul a terra non ad modum extollitur; vt anima sapientis in actu contemplationis non omnino corpus deserit, quod viuificat, sed in tantum ab eo seiungitur, quod eius ministerio non vitur ⁿ vlllo, decretis Aristotelis. Rectissime igitur vitæ contemplatrici datæ fuerunt a Schematista nostro Pyralidis, aut Papilionis Alulæ: vel ea ratione maiores alas volucrum excludens materialiores in grandiori magnitudine; quod humana mens atque voluntas, immateriales quum sint, per exilitatem indicantur aptius, quam per granditatem molis, multitudinem materiæ necessario postulantis. Quarta proprietas est, quod vita contemplatiua reperitur in anima grauida conceptibus, quos ore parturiens in lucem edit. Proculdubio Schematista proponit ob oculos puellam tumidulo ventre, reclinatam in lecto, veluti parturientem. Vitam autem contemplatiuam apte representari Anima conceptum vtero gerente, ac ore parturiente, primum ex Platone constat aperte Socratem in Theæteto de scientia talia dicentem introducente: „ Arti uero meæ adest quicquid ad illarum obstetriciam diligentiam attinet. Verum in hoc „ præstat, quod maribus, non feminis parturientibus succurrit: & quod animarum foetus, „ non corporum speculatur. Potissimum autem arti meæ hoc inest, posse videlicet diligen- „ ter examinare, simulachrum ne ac falsum, an natium ac verum quiddam iuuenis cogi- „ tatio pariat. Quin etiam quod obstetricibus, idem & mihi accidit (& mox.) Nam & „ hoc cum parturientibus commune familiares mei patiuntur. Vexantur enim, & diu no- „ tuque multo magis quam illæ replentur. Quem quidem dolorem tam excitare, quam „ sedare artificium meum ualet. Atque ita quidem isti habent. Quandoq; uero, o Theæ- „ tete, qui secundi non sunt, aduertens quia opera mea non indigent, eos cum alijs in ma- „ trimonium copulo, & ut cum Deo dicam, acute præfagio quibus potissimum coniuncti „ proficiant. Quorum multos Prodicto tradidi, multos etiam alijs sophistis diuinisque ho- „ minibus. Hæc, o optime, omnia hanc ob causam altius repetij. Angi enim te conceptu „ quodam grauidum suspicabar, quod & ipse putas. Committe ergo te mihi tanquam ob- „ sterici filio, & obstetriciæ facultatis longe perito; & quæ perquiro, annitere pro uiri- „ bus respondere; & si ex ijs, quæ dixeris discutienti mihi, simulachrum potius, quam ue- „ rum apparens refutauero, atque abiecero, ne succenseas oro, quemadmodum primo par- „ tu puerperæ solent. His itaque Plato Theætetum in uita contemplatiua proficientem, grauidæ mentis, atque parturientis compotem, subiecit Obstetricio Socratis. Huc faciunt item ea, quæ Plutarchus de felibus Ægyptijs, agens de Iside & Osiride, scribit: *Aspidem vero Ægyptij, & felem, & Cantharum in honore habent, diuinæ potentiæ imagines quasdam obscuras; sicut Solis simulachra in stellis solent conspiciari. Nam felem etiamnum sunt qui dicant ac credant per aurem concipere, partumque per os emitte; qua similitudine orationis ortus refertur. At huius hieroglyphici, mentis ex utero sapientiam parturientis, conceptamque producentis ore, diuina legimus oracula; namque diuinam sapientiam Pater ex vtero genuisse dicitur. Dixit Dominus Domino meo: ex utero ante Luciferum genui te. Et alibi sapientia diuina de se dicit, Dominus possedit me in initio viarum suarum: antequam quicquam faceret a principio. Ab æterno ordinata sum: & ex antiquis antequam terra fieret.*

Anima con-
templatiua vt
pyralidi cō-
parata.

s. hist. c. 19.
K l. 11. c. 36.

vt papilionis

l. 3. de an. t. 8
15. 18. 37. 38
m in Cōiui.
plat. orat. 2.
cap. 8.
n 3. de an.
l. 4. 6.

IV. proprie-
tas vitæ cō-
templatiuæ.

Socratis Ob-
stetricio in
uita contem-
platiua.

psal. 109. 3
prou. 8. 24.
& seq.

A *ret. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: nec dum fontes aquarum eruperant: Necdum montes graui mole constiterant: ante colles ego parturibar, & alio loco sapientia Diuina pariter de se ait? Ego ex ore Altissimi prodium primogenita ante omnem creaturam.* Sic *q* Eccli. 24. 56 igitur Aeterna Mens Patris Dei Verbum suum filium sibi consubstantialem, per actum intelligendi, semetipsum intime comprehendens, vere genuit; (de qua re late nos in opere De septimo Quæsitis agere potuimus) proindeque Schematista noster mulierem vtero gerentem, ac tantum non parturientem, hieroglyphicum nobile posuit humanæ mentis vitam contemplatricem agentis. Quinta demum & vltima proprietas hominis contemplatiui ponitur pallor, & non admodum robusta valetudo: de quibus etiam præclara legimus tum apud profanos, tum apud sacros autores testimonia; nam & apud Ficinum legimus in compendio Vitæ Platonis, eius operibus præfixo *r Ob Academia habitationem passus est quartanam febrem r cap. 2. menses decem atque octo: Locus enim suburbanus Athenis erat vmbrosus (vt ait Laertius, & Suidas) Academia; proptereaque solaribus radijs minime purgatus, adeoque non salubris habitationis; in quo degentes philosophantes pallidi, decoloresque viscebantur. Sed & apud Salomonem legimus vitam contemplatiuam esse occupationem pessimam, corpori scilicet, quod emaciat, & eneruat, pallidum efficiens, non autem animo, quem perficit; ait enim? Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Hierusalem: & proposui in animo meo quærere, & inuestigare sapienter de omnibus, quæ sunt sub Sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea. Vidi quæ sunt cuncta sub Sole: & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus. Vnde pallor in vultu; tristes etenim animo, melancholicique, cuiusmodi sunt omnes vitam contemplatiuam agentes, Aristotelis obseruatu? pallidos vultus ac tetricos gerere solent. Ita sentiebat Cl. Felix Osius in Antenorea Schola Professor Artis Oratoriæ, dum me, forsan vltra merita, laudans cecinit, imagini meæ pallescenti subscriptum affigens epigramma:*

V. proprietas.

Eccli. 1. 12 & seq.

Contemplatiui sunt melancholici. 30. sect. probl. 1.

- B**
- „ Cui sophia æternum dedit, & memorabile nomen
  - „ Talia pallescens ora Licetus habet.
  - „ A chartis color iste, manu quas ille diurna,
  - „ Quas & nocturna vertere semper amat.
  - „ Hic illi assiduus labor, & iucundus, vt Orbi
  - „ Consulat interpres fidus Aristotelis.
  - „ Sic fortunato rerum cognoscere causas,
  - „ Abditaque in tenebris sensa aperire licet;
  - „ Et licet æternæ sibi sæcula condere vitæ.
  - „ Viuat vt in Scriptis, pallet in effigie.

C Sic igitur apto hieroglyphico Schematista noster vitam contemplatricem representaturus in Gemma, figurauit Mulierem facie pallidam; tumidulo ventre grauidam; Alas Pyralidis, aut Papilionis habentem; sedentem, quiescentemque, velut in lectulo parturientem; & vmbilico fere tenuis omnino nudam, inferioribus corporis partibus omnibus opertam indumento laciniato, propter allatas rationes.

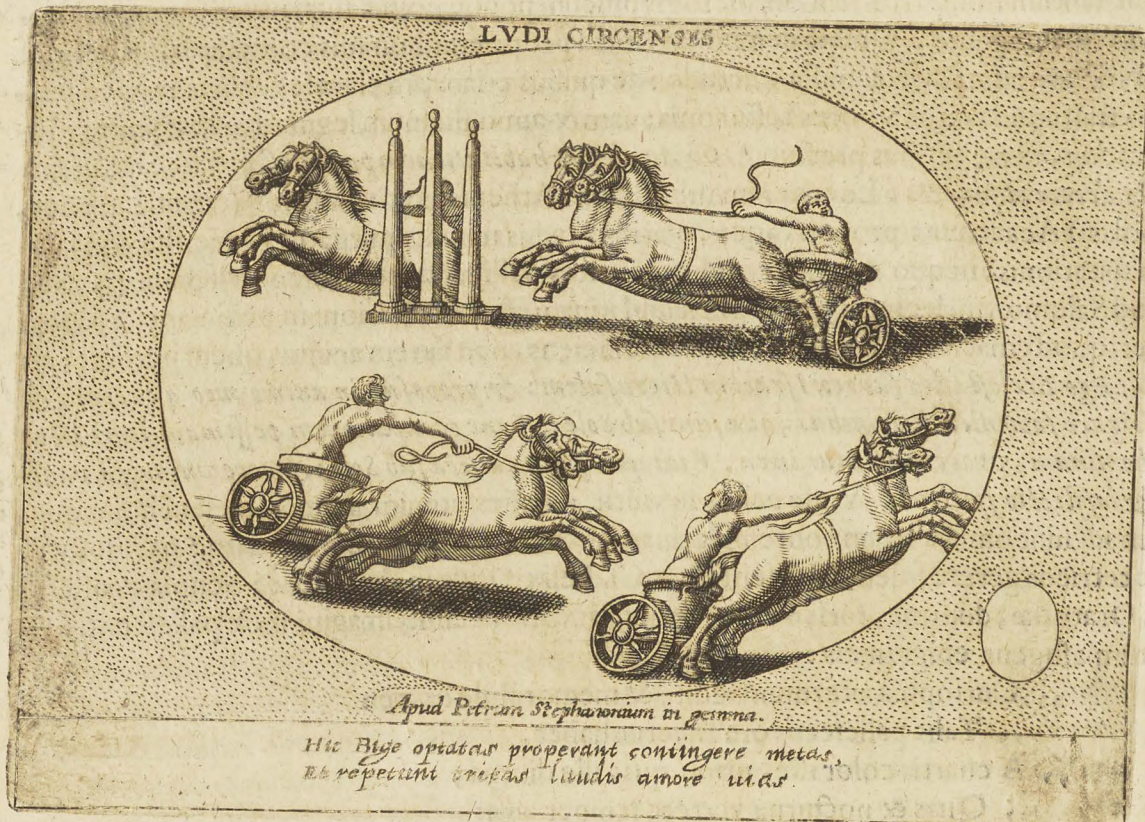
D

*Actuosa vita prima species bigis in ludorum Circensium Schemate
currentibus hieroglyphice representata.*

Schema XL. Gemma.

Bigarum cursus in stadio ut indicet Artificum vitam effectricem.
Cap. CXXIX.

A Nonymus nil ad explicationem Schematis afferre videtur, dum id proponit, quod oculis omnium evidentissimum est, eo distico:

„ Hic bigæ optatas properant contingere metas,

„ Et repetunt tritas laudis amore vias.

Finis ludorum
Circensium.

Vitæ actuosæ
differentia.

6. Meta.
t. 5.

Solo connotato fine cursus, qui laudis præmio concluditur; etsi præcipuus ludorum Circensium finis extiterit Gloria vel Diui, vel Principis, in cuius honorem celebrabantur; nec non etiam populi delectatio, quibus publica spectacula dabantur; nam cursorum laus postremas obtinebat. Verum enimvero quoniam quæcunque pertinent ad historiam eiusmodi ludorum, omnibus evidentissima sunt apud Diodorum, Pausaniam, Plinium, Virgilium, Panvinium, & alios passim extantes: & quia Schematista mihi potius in gemma proposuit sensum allegoricum, quam historicum; propterea prætermisissis vulgaris historijs, ad abdita mysteriorum accedere lubet. Arbitramur igitur his ludis indicari vitam hominis actuosam; quæ quidem gemina nobis est, altera rerum artificialium effectrix; altera functionum moralium Actiua; quam distinctionem hausimus ab Aristotele, scribente *Quam autem Naturalis etiam circa quoddam entis genus scientia sit (etenim circa talem substantiam est, in qua principium est motus, & status, qui in ea est) patet quod nec Actiua, nec Factiua est. Factiuarum etenim in faciente principium est, aut intellectus, aut ars, aut aliqua potentia: Actiuarum vero in agente electio, idem enim agibile, & eligibile. Quare, si omnis intellectus, aut Actiuus, aut Factiuus, aut Speculatiuus est, Naturalis speculatiua quadam profecto est. Vnde non ab re post explicationem Schematis allati de Vita speculatiua, statim aggredimur alia Schemata vitam Actuosam, hoc est Factiuam, & Actiuam representantia. Porro vitam hominis*

A minis esse militiam super terram^b edocent Sacrae literae: Ludos vero Circēses ad militiam at-
tinere, monuit Vegetius^c & eius interpretis agens de re militari. Quin & his ludis proprie-
comparari vitam actuosam, aperte constat ex Apostolo scribente^d *Omnia autem facio prop-
ter Euangelium: ut particeps eius efficiar. Nescitis quod ij qui in stadio currunt, omnes qui-
dem currunt: sed unus accipit brauium? Sic currite, ut comprehendatis. Omnis autem, qui
in agone contendit: ab omnibus se abstinet: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant:
nos autem incorruptam. Ego autem sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi ae-
rem verberans: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quum alijs predicauerim,
ipse reprobus efficiar. & alibi^e Ad destinatum persequor: ad brauium supernae vocationis in
Christo Iesu. Ceterum in vitae stadio currens biga symbolum est Artificum vitae Factiuae; in
qua quidem Auriga est Intellectus practicus, Factiuus ab Aristotele nuncupatus. Currus,
in quo stat Auriga, substantia est animae, in qua sunt omnes eius facultates; adeoque rationa-
lis, qua ceterae gubernantur irrationales, quae duae sunt facultas irascibilis, quam Equo dexte-
ro comparauero libenter, & concupiscibilis deterior, quam apte sinistro representari dixe-
ro. Quin etiam quum artes omnes incedant, ut ait aliquando Galenus^f duplici crure, Ra-
B tiocinio, quod est crus dextrum, & Experimento, quod habet rationem sinistri cruris; me-
rito Schematista Factiuam vitam omnes artes complectentem, per quatuor bigas currentes
in stadio representauit. Quaternas autem Bigas effinxit gemina de causa; quarum vna re-
spicit Artes, altera vitae nostrae differentias. Nam Ars quaelibet in sui principio represen-
tatur biga de carceribus exeunte: proficiens designatur biga secunda nondum ad medium
stadii progressa: perfectior Ars bigam indicem habet medium stadii iam iam egressa; sed ab-
soluta prorsus atque completa quaelibet Ars indicatur a Biga iam tandem ad metam pro-
gressa, metamque tenente. Si vero spectemus humanam vitam, quum haec in quatuor aeta-
tes partita sit, quarum singulis Artes exerceri possunt: haec vero sunt Pueritia primum obti-
nens usum rationis (infantia namque carens usu rationis, artibus omnibus est omnino desti-
tuta) quae Artes incipit addiscere: Adolescentia, quae proficit in Artibus: Iuuentus, quae
perfecte tenet ac exerceat Artes: atque Consistentia, quam robore virium corporis & ani-
C mi pollentem, Artes absolute completas & callere potest, & exercere; nam senectus arti-
bus Factiuis, ob virium corporearum imbecillitatem, & animi vigorem deficientem, inepta
videtur, iuxta illud Lucretij^g in bono sensu receptum:*

- „ Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
- „ Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
- „ Inde, ubi robustis adoleuit viribus aetas:
- „ Consilium quoque maius, & auctior est animi uis.
- „ Post, ubi iam ualidis quassatum est viribus aui
- „ Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus:
- „ Claudicat ingenium, laborat linguaque, mensque.

Nomine vero senectutis, artibus ineptae, decrepita aetatem intelligimus, vltimumque se-
nium; ut in aetate consistente, quam Artes absolutas habere, ac exercere perfecte statuimus,
ponimus etiam, quae dicitur viridis senectus, in qua viget ad huc vis & corporis & animi.
Quas aetates, artibus laboriosis aptas, nobis apte describit Virgilius, inquiens^h in opere

D maiori:

- „ Venatu inuigilant pueri, siluasque fatigant:
- „ Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.
- „ At patiens operum, paruoque assueta iuuentus,
- „ Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.
- „ Omne auum ferro teritur, versaue iuuentum
- „ Terga fatigamus hasta: nec tarda senectus
- „ Debilitat vires animi, mutatque vigorem:
- „ Caniciem galea premimus, semperque recentes
- „ Conuectare iuuat praedas, & viuere rapto.

^b rob. 7. 1.
^c lib. 2. c. 24.
^d 1. Corinth.
23. & seq.

^e Philip. 3. 14

^f 8. de cōpos.
med. loc. c. 6

Bigae cur in
Schemate
quatuor.

Infantia ca-
ret usu ratio-
nis.
Senectus ar-
tibus inepta.

^g lib. 3.

^h 9. Aeneid.

Qua

Quæ profecto mystica ludi Bigarum explicatio videtur : quas ante quadrigas in usu fuisse ,
 lib. 1. c. 9. testatur Panuinius ¹ agens de Ludis Circensibus . Bigarum autem inuentionem ^K Plinius
 K lib. 7. c. 8. Phrygibus assignat , inquiens : *Bigas primum iunxit Phrygum natio* . At Isidorus Sicyonijs,
 lib. 18. c. 32. ita scribens in Originibus : ¹ *Iugo primus Cyristenes Sicyonius equos iugauit : eosque singulos*
ex utraque parte simplici vinculo applicauit , quos Græci Scirophoros , Latini Funales vocant ,
a genere vinculi , quo prius alligabantur . Dexterioris vero Bigæ victor Marti immolare sole-
 bat . Ceterum eodem Isidoro teste , Bigas antiqui iungunt ^m Luna , quoniam gemino cur-
 su cum Sole contendit ; siue , quia & nocte videtur , & die . Iungunt enim vnum equum ni-
 grum , alterum candidum . Apud Romanos tamen , obseruatione Pliniana ⁿ Non vetus &
 lib. 34. c. 5. Bigarum celebratio in his , qui Pratura functi curru vecti essent per Circum . De Bigarum
 cap. 6. Equo Funali Suetonius in Tiberio ^o Pubescens Aëtia triumpho , currum Augusti comi-
 tatus est sinistrore funali Equo , quum Marcellus Octavia filius dexteriore veheretur .
 lib. 6. Statius in Thebaide ?

,, Nominibusque cient Pholoen Admetus , & Irim ,

,, Funalemque Thoen .

q1. 21. c. 31. Adijciendum his est e Cælij Rhodigini lectionibus antiquis , ¹ *In sacris vero certaminibus*
duo erant certandi Equis genera : Synorides , & Celetes : Synoris erat biga e duobus Equis , non
pullis , sed adultis : quanquam post e pullis quoque iuncta est . Inueni tamen apud Aristotelem
in libro de Mundo , etiam in bello usos Synoride . Celetes singulari currebant Equo , quem
Monatora etiam Græci vocant , ut est apud Aristophanis Interpretem . Synoridas tamen a Bi-
 lib. 3. c. 10. gis contradistinguere videtur in Arte Gymnastica Mercurialis , asserens : ^r Quis ignorat
 ,, Synoridas , quibus animas nostras Plato in Phædro elegantissime assimilauit , nec non
 ,, bigas , quadrigasue , curruum genera , in publicis sacris certasse ? Hactenus de Biga-
 rum cursu ludicro in Circo vitæ Fastiæ ; nam Humana vita omnis ludus est ; & a Platone
 17. de legib. sapienter Homo ludus Deorum appellatur . / Quo nomine de vitæ Fastiæ proprietatibus
 17. de legib. agi censumus in Schemate Ludi Bigarum in Circo .

*Actuosa vita secunda species, Moralis & Actiua nuncupata;
Quadrigarum spectaculo mystice representata.*

Schema XLI. Femina.

Apod Martium Malesium Sarazanum VC in Gemma.

*Quadrigarum cursu signari vitam Actiuam, praecipueq; Militarem.
Cap. CXXX.*

Altera, praecipuaque mortalis vitae species Actuosa Moralis est, quam Actiuam proprie nuncupamus, plures differentias obtinens; inter quas Militaris obtinere primas dicitur ab Aristotele cui *Actiuarum quidem virtutum operationes in civilibus, vel bellicis rebus versantur: quarum actiones negotiose videntur. Bellicae sane & omnino. (& mox) Si igitur ex actionibus, quae secundum virtutes sunt, bellicae & civiles pulchritudine & magnitudine excellunt, atque haec negotiose sunt, finemque quemdam appetant, &c.* Ut ut huiusmodi Quadrigarum ludus attingere, pertrahique valet ad Symbolum humanae vitae Actiuae simpliciter, adeoque civilis etiam, attamen mihi videtur esse hieroglyphicum magis proprium vitae Militaris; quod aperte duo cuique satis ostendere videntur: vnum quidem est in culmine metae praecipuae stans aut Famae, aut potius alatae Victoriae signum: alterum autem est, inter duas metas principales, insidens dorso Leonis currentis imago humana capite ga-
leato. Namque non minus quam Alata victoria, militarem vitam prospere gestam indicat Fama, quae maximum obtinet euentuum belli praekonium; nihilque bello geritur illustre, quod

*10. Ethico
cap. 7.*

*Fama milita-
ris symbolu.*

Q q

quod

quod non ilico Fama longe lateque perferat, atque divulget, etiam cum amplificatione mira. Leoque domitus ab homine hieroglyphicum est hostis ferocis a potentiore deuicti:

Leo militis
symbolum.
lib. 1.

* Eliac. prior.

Porro Leonem esse militis viri symbolum tria Leonis attributa conuincunt, aspectus terrificus, vox horrenda, robur dentium, & vnguium: Ægyptij namque Pierio ^b simulachro Leonis indicabant terrificum hominem, qui reliquos aspectu solo consterneret; cuiusmodi signum in Agamemnonis clypeo, Pausanias testis est ^a ad formidinem alijs incutiendam. Quod quidem scutum in Olympiæ templo per aliquot tempora pependit, inscriptione etiam adiecta, Græca quidem, sed ita Latine versa:

„ Terror hic est hominum, quique hunc gerit est Agamemnon.

Est autem Leo eius naturæ, ut etiam si ferum nihil molitur, intuentes tamen terreat: ea est in oculis eius vis, & maiestas. Vnde tam Græci quam Latini Poetæ terrorem descripturi, comparationem ab huiusmodi animalis ferocia libentissime desumpserunt. Merito itaque Chabrias Atheniensium dux, ut alij, Philippus Macedo, dicere solebat, formidabiliorem esse Ceruorum exercitum duce Leone, quam Leonum duce Ceruo. De qua militari ferocitate

* cap. 34.

in oculis bellicosorum hominum, antea locuti sumus ^{*} agentes de Amore Irascibili. Atque tanta porro vis, addit Valerianus, tantusque vigor animi animali, alioqui robustissimo, ita in oculis consistere tota videtur, ut eorum vel minima offensione, supra quam credibile sit,

Leo vires
amittit ob-
iectu pallij sui
per oculos.

debilitari videatur, leuissimique obiectu amictus pecude ignauior fiat: quod & in theatris sæpius Roma spectauit, & Lysimachi exemplo comprobatum est, quem Alexander Magnus in idem claustrum cum ferociente Leone incluserat: illo vero hanc ingressus viam, obijciens pallium capiti Leonis, eiusque feræ velans oculos, domita strangulataque bellua, & Regi admirationi fuit, & vitæ consuluit suæ, meruitque ut huiusmodi factum æterna numismatum

Rugitus Leo-
num terrifi-
cus.

memoria prorogaretur. Quin non in oculis tantum eius animalis terror, verum etiam in rugitu constat: itaque Pindarus eum *ὠρυβόρεον* Olympijs, hoc est, late-rugientem vocat, Agesidamo. Id vero fit tanta ferarum omnium trepidatione, ut, quod Ambrosius cum Basilio testantur, animantium multa, quæ vel eius impetum per celeritatem euaserint, horrenda tamen eius indignationis audita voce, veluti vi quadam percussa atque attonita consternentur, & plerumque ita deficient præ metu perdita, ut nullo negotio capiantur. Quin etiam qui per somnium imaginatus fuerit, habere se leoninum caput, Onirocritæ volunt eum in aduersarios terribilem fore significari, nonnunquam vero & principatus & dominatus assecuturum; quos per bellum plerumque potentiores assequuntur. Leo quoque dentibus & vnguibus armatus a natura, tanquam ensibus & pugionibus vincit aduersarios. Quare Leo

Galeatus ho-
mo infidens
Leoni quid
signet in gé-
ma.

typus est hostis horribilis atque fortis. Homo vero galea tectus infidens dorso Leonis ab se domiti, symbolum est militis hoste terrifico robustioris. Quare Schema concertantium cursu quadrigarum in circo, cui supereminet Alata Victoria coronam manu gestans, vel Fama; quin & galeatus vir assidens super Leone domito currente, nobis ob oculos ponit vitam Militarem. In qua sane quatuor quadrigæ pinguntur ad coronam victoriæ certatim currentes, quibus notantur quatuor ætates aptæ bello, Adollescens, Iuuentus, Virilitas, &

* in Q. Fa-
bio maxi-
mo.

Cruda senectus, a decimo septimo ad septuagesimum annum productæ. Quatuor Equi frænis vincti quatuor optimi militis virtutes indicant; Continentiam dico, Moderationem virium, Prudentiam, & Iudicium. Primus quidem Equus dexter frænatus in bono milite signat necessariam esse concupiscibilis appetitus continentiam intra limites rationis, cui fræna laxans Annibal apud Capuanas feminas exercitum, seque perdidit; Militesque Macedones in Ægypto luxu perdit apud Alexandriæ mulieres eneruati fuere. Secundus Equus læuus indicat Moderationem roboris, ac iræ, cuius moderaminis defectu Minucius Romanum exercitum in ultimum pene discrimen adduxit, obseruatu Plutarchi. ^a Tertius Equus dexterior est Prudentia per multiplicem experientiam in bello comparata: Quo factum est ut milites veterani sint multo tyronibus, etsi ceteroqui robustioribus, meliores ad victoriam de hostibus reportandam. Quartus & postremus Equus est Iudicium militare, bene captandæ occasionis rerum gerendarum in bello; qua virtute maxime pollere visus est Q. Fabius Maximus, qui totam cunctando restituit rem Romanis, a Minucij temeritate fere deperditam. Quadrigas primus inuenisse dicitur ^a Erichthonius: de quo ^f Virgilius

* Plin. lib. 7.
cap. 56.
f 3. Georg.

ante Plinium:

„ Pri-

„ Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
 „ Iungere Equos, rapidisque rotis insistere victor.
 Quem Quadrigarum cursum nuperrime sic ob oculos posuerat:
 „ Nonne vides? quum præcipiti certamine campum
 „ Corripuere, ruuntque effusi carcere currus:
 „ Quum spes arrectæ iuuenum, exultantiaque haurit
 „ Corda pauor pulsans: illi instans verberare torto,
 „ Et proni dant lora: volat vi feruidus axis:
 „ Iamque humiles, iamque elati sublimi videntur
 „ Aera per vacuum ferri, atque assurgere in auras.
 „ Nec mora, nec requies; at fuluæ nimbus arenæ
 „ Tollitur; humescunt spumis, statulque sequentum;
 „ Tantus amor laudum, tantæ est Victoria curæ.

Paufanias autem in Phocicis ait, Post quadragesimam octauam Obympiadem, alijs ludis additum deinde fuisse equorum cursum. Et de Quadrigis victorem renunciatum fuisse Clisthenem, cum qui Sicyoniorum tyrannus fuit. Romæ vero, Tertulliani notatu, Panuini- que: & Quadrigas primus omnium ostendit Romulus. Præter Quadrigas, & Bigas, Isidorus memorat etiam Trigas, Seiugas, & Desultores: easque sic ab illis distinguit: *Quadrige, & Bigæ, & Trigæ, & Seiugæ, ab equorum numero, & iugo dictæ. Ex quibus Quadrigas Soli: Bigas Lunæ: Trigas Inferis: Seiugas Ioui: Desultores Lucifero & Hespero, consecrauerunt. Quadrigas ideo Soli iungunt, quia per quatuor tempora anni vertitur, ver, æstatem, autumnum, & hiemem. Bigas Lunæ, quoniam gemino cursu cum Sole contendit siue quia & nocte videtur, & die. Iungunt enim unum Equum nigrum & alterum candidum. Trigas dijs Inferis, quia hi per tres ætates homines ad se rapiunt, id est per Infantiam, Iuuentutem; atque Senectam. Seiuga maximus currus currit Ioui, propter quod maximum Deorum suorum eum esse credunt. Ideo autem rotis quadrigas currere dicunt, siue quia mundus iste circuli sui celeritate transcurrit: siue propter Solem, quia volubili ambitu rotat sicut ait Ennius:*

„ Inde patefecit radijs rota candida cælum.

Septem spacia Quadrigæ currunt, referentes hoc ad cursum septem stellarum, quibus mundum regi dicunt: siue ad cursum septem dierum potentium, quibus peractis vita terminus consummatur, quorum finis est certa, id est iudicium (sunt qui legant, certa meta, id est, iudicium) Porro Equites singulares ideo currere dicunt, quia singulariter unusquisque cursum vite huius peragat, atque transit, alio tempore sequens alium: per unam tamen viam mortalitatis, videlicet ad propriam metam mortis. Desultores nominati, quod olim prout quisque ad finem cursu venerat, desiliebat, & currebat, siue quod de equo in equum transiliebat. Notatu Pierij: Rhodij quotannis Quadrigas Soli consecratas in mare iaciebant, quod vulgatum est eum tali vehiculo circumuehi mundum. Verum & multo postea Valerianus ait: In celo quæ Aurigæ species ostenditur: de quo ita Theon in Commentarijs Arati: Fabularum scriptores, inquit, Aurigam eum, qui celo ascriptus est, imaginem esse dicunt Bellerophontis, vel Trochili, qui Callithææ filius fuit: solenniaque huius rei sacra in Argis primum instituta, quod primus iunxit currum. Vidimus autem Bellerophontem extitisse virum in arte mi-

litari præstantissimum. Nec omittendum est, Romæ Victori Quadrigarum, coronæ loco præmijque, solitum exhiberi bibendum poculum absinthij, sanitatis ergo; quod obseruat Valerianus in suis Hieroglyphicis, dum ait ex Plinio: Quod vero poculum absinthij Quadrigarum agitatoribus propinatum legas, indicat id Latinarum victorem: his enim ferijs qui Quadrigis vicerat, absinthium in Capitolio bibeat: idque maiores nostri sanitatem interpreta- bantur, quod magni satis præmij loco dare se profitebantur. Non est reticendum, Pausaniæ contradicere Rhodiginum de primo victore Quadrigis in Olympijs, quem ille Clisthenem Sicyonium, ut vidimus affirmavit, hic autem suis ex Antiquis lectionibus notauit: In Olympicis vero certaminibus principem omnium legimus vicisse stadium Licymnij filium Oeonum, id est δεινόν: palestram Echemum Tegeaten. At cæsto primas tulisse Doryclum: Quadrigis Samum Mantineum: cuius in Theseide meminit Diphilus. Quadrigarum vero morem ex Aphris in Græciam demanasse, testatur infra Coelius idem: Qui meminit inferius etiam

lib. 1. c. 9.
de ludis.
b 18. Orig.
c. 33. & seq.

Septem dies
potētes qui.

i. 4. hierogl.
fin.
lib. 43.

cap. 130.

Absinthij po-
culum curbi
beret victor
Quadrigarum
lib. 58.

lib. 27. c. 7

q. 1. 13. c. 17.

Quadrigæ
ex Aphris in
Græciam.

lib. 18. c. 38
lib. 21. c. 31

falcatarum Quadrigarum, inquit: *Falcatas vero in bello Quadrigas esse unicum nonnullarum gentium auxilium, multiplex prodit historia, & L. Curtius non pratermisit.* Certantes Aurigæ Quadrigis, quatuor factionibus colore distincti; de quibus Cassiodorus¹ Prasino, Veneto, Rosco, & Albo: *Prasinus, inquit, virenti Verno: Venetus nubile hiemi: Roscous æstati flamme: Albus pruinoso Autumno dicanus est.* Dio Cassius in Julio. *Fuit quoque (scribit) equestris Ludus, cui Troia nomen est, a pueris nobilissimis antiquo more paratus; cum quibus iuvenes itidem nobilissimi ex curribus certauerunt.* Quod quidem certamen pulcherrime describit Virgilius² ita concinens:

¹ Varian.
cap. 11.

² Aeneid. 5.
ver. 545. &
& seq.

„ At Pater Æneas nondum certamine misso,
„ Custodem ad se se, comitemque impubis Iuli:
„ Epitydem vocat, & fidam sic fatur ad aurem:
„ Vade, age, & Ascanio si iam puerile paratum
„ Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum,
„ Ducat Auo turmas, & se se ostendat in armis,
„ Dic ait: ipse omnem longo decedere circo
„ Infusum populum, & campos iubet esse patentes.
„ Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
„ Frænatis lucent in Equis: quos omnis euntes
„ Trinacriæ mirata fremit, Troiæque iuventus.
„ Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.
„ Cornea bina ferunt præfixa hastilia ferro:
„ Pars leues humero pharetras, it pectore summo
„ Flexilis obtorti per collum circulus auri
„ Tres equitum numero turmæ, ternique vagantur
„ Ductores, pueri bis feni quemque secuti
„ Agmine partiti fulgent, paribusque magistris.
„ Vna acies iuuenum, ducit quam paruus ouantem;
„ Nomen aui referens Priamus, tua clara Polyte
„ Progenies, auctura Italos: quem Thracius albis
„ Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
„ Alba pedis, frontemque ostentans arduus albam.
„ Alter Atys, genus vnde Atyi duxere Latini:
„ Paruus Atys, pueroque puer dilectus Iulo.
„ Extremus, formaque ante omnes pulcher Iulus
„ Sidonio est inuectus equo, quem candida Dido
„ Esse sui dederat monumentum, & pignus amoris.
„ Cetera Trinacrijs pubes senioris Acestæ
„ Fertur Equis.
„ Excipiunt plausu pauidos, gaudentque tuentes
„ Dardaniæ, veterumque agnoscunt ora parentum.
„ Postquam omnem læti confessum, oculosque suorum
„ Lustrauere in equis: signum clamore paratis
„ Epitydes longe dedit, insonuitque flagello,
„ Olli discurrere pares, atque agmina terni
„ Diductis soluere choris; rursusque vocati
„ Conuerrere vias, infestaque tela tulere.
„ Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
„ Aduersis spatijs, alternosque orbibus orbes
„ Impediunt, pugnaeque cient simulachra sub armis:
„ Et nunc terga fugæ nudant, nunc spicula vertunt
„ Infensi, facta pariter nunc pace feruntur.
„ Vt quondam Cretafertur Labyrinthus in alta,
„ Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque

- A
- ,, Mille vijs habuisse dolum, qua signa sequendi
  - ,, Falleret indeprentus, & irremediabilis error:
  - ,, Haud aliter Teucrum nati vestigia cursu
  - ,, Impediunt, texuntque fugas, & praelia ludo:
  - ,, Delphinum similes, qui per maria humida nando
  - ,, Carpathium Libycumque secant, luduntque per vndas.
  - ,, Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus
  - ,, Ascanius, longam muris quum cingeret Albam
  - ,, Retulit, & priscos docuit celebrare Latinos.
  - ,, Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
  - ,, Albani docuere suos. Hinc maxima porro
  - ,, Accepit Roma, & patrium seruauit honorem.
  - ,, Troiaque nunc pueri Troianum dicitur agmen.

B In quo ludo cuique compertissimum est, equites tantum, sine bigis, & absque quadrigis cō-
certasse; tum quia pueri dicuntur in Equis frænatis lusisse: portari equis: inuecti equis: vide-
ri in equis: tum quia bigarum, quadrigarumq; ludus Romæ multo post Ascanij tempus in-
cepit haberi. Quæ notasse volui propter virum doctum, qui Ludum Troiæ nomine dona-
tum ait quadrigis olim fuisse celebratum, opinionis suæ proferens assertorem Dionem Cas-
sium, qui non semel id fateri videtur. Certe Dionis de Cæsare verba sunt: * *Etiam Troiam*
antiquo more Patriciorum filij luserunt: iuuenesque, qui dignitate aquales erant, curribus
certauerunt. Etenim cades in ijs spectaculis Cæsari vitio versa sunt, quod nondum ipsis sa-
tiatus esset, quodque populo malorum suorum imagines ante oculos representaret. & inferius
Agrippa: *Præturam enim tum gerens, ac præcipuus amicus Cæsaris splendide omnia agebat,*
ludoq; inter cetera equestres biduo præbebat. & Troiam vocatum ludum per nobiles pueros ma-
gnifice exercebat. & adhuc infra: Porre in sacrarj consecratione, ludi omnis generis facti
sunt. Patricijque pueri Troiam luserunt. Viriq; simili ratione Equis celeribus, bigisque, &
quadrigis certauerunt. Ac in Julio, ut antea notatum est; Pugnaverunt captiui multi, &
qui erant capitalium rerum damnati. Fuit quoque equestris ludus, cui Troia nomen est, a
pueris nobilissimis antiquo more paratus. Cum quibus iuuenes itidem nobilissimi ex curribus
certauerunt. Hæc omnia si recte perpendas, comperias Troiam fuisse ludum a pueris equi-
tibus actum; at ex curribus bigarum, quadrigarumque diuerso ludi genere certauisse iue-
nes, & viros maturiores. Quos ludos etiam ut distinctos retulit in Cæsare Dictatore Sue-
tonius, inquiens: * Quadrigas, bigasq; & Equos desultorios agitauerunt nobilissimi iue-
nes. Troiam luset turma duplex maiorum minorumque puerorum. Itaque bona pace viri præ-
clari non accipio, ludum Quadrigarum fuisse, quem antiqui Troiam, nominauerunt. Sed iam
ad alia Schamata pergamus.

Troia ludus
equitib; abs-
que bigis aut
quadrigis ce-
lebratus.

* l. 43. Rom.
hist.

lib. 48.

lib. 51.

cap. 32.

*Hostium dona suspecta semper esse debere: namque Aduersus hostes
in bello iusto, dolis aque ac viribus utendum.*

Schema XLII, Gemma.

*Credere Muneribus Hostis quæ damna sequantur,
Admonet nos Troiæ Perriciosus Equus.* Ayud Equitum S. Stephani
Franciscum Guadaluam

*Poetarum, & historicorum communis opinio de Equo Troiano proposita,
& expensa: primumque Daretis Phrygij narratio.
Cap. CXXXI.*

*Daretis nar-
ratio de Tra-
iano Equo.*

REcce quidem Anonymus existimat in Schemate nostro Equi Troiani significari posse, muneribus Hostium non esse credendum. Sed nobis ante omnia videndum est, an historia fuerit, an fabula, narratio de Troiano Equo; deinde finem Schematistæ rimabimur. Profecto Poetæ non solum, sed etiam Historici celebrati nominis de illo mentionem habuere; Quorum omnium tres habentur narrationes; vna simplex, nudam, ac meo iudicio veram historiam referens; quam habemus a Darete Phrygio: secundam admirabilem ac ornatam proposuit Dictys Cretensis; quam Homerus, Tryphiodorus, Coynthus, Virgilius, Lucretius poetæ, ac historicus Guido Columna fucrunt amplexati: Tertiam coniectura probabili, verisimilitudineque fundatam coluere Plinius, Pausanias, atque Vitruuius. Equidem agnosco Daretis Phrygij genuinam, ac veram historiam de Troiano Equo per ea, quæ Cornelius Nepos Sallustio Crispo S. Quum multa Athenis curiose agerem, inueni historiam Daretis Phrygij, ipsius manu scriptam, ut titulus indicat, qui de Græcis & Trojanis memoriæ commendauit. Quam ego summo amore complexus, continuo transtuli. Cui nihil adiiciendum, vel diminuendum rei formidandæ causa putavi; alioquin meam esse posset dubitari. Optimum ergo duxi, ita ut fuit, vere & simpliciter per scripta, sic eam ad verbum in Latinitatem transuerterem, ut legentes cognoscere possent, quomodo res gestæ essent, quas Dares Phrygius memoriæ commendauit; qui per id tempus vixit, & militauit, quo Græci Troianos oppugnarent. Minime Homero credendum, qui post multos annos natus est; de quo Athenis iudicium fuit, quum pro
insano

A , infano Homerus haberetur, qui Deos cum hominibus belligerasse descripsit. Sed ha-
 , Genus ista. Nunc ad pollicitum reuertamur. Ceterum Homerus non ob hæc infans Homeri de-
fensio.
 dicendus erat: quum e sacra pagina sumpserit, quod more suo fabulosis Dijs Ethnicorum ap-
 plicuit; legerat enim *Iacob mansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo usque mane: qui* Gen 32.24
& seq.
quum videret quod eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit.
Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit, Non dimittam te, nisi be-
nedixeris mihi. Ait ergo, Quod nomen est tibi? Respondit: Iacob. At ille: Nequaquam, in-
quit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel, quoniam si contra Deum fortis fuisti, quan-
to magis contra hominem praualebis? Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomi-
ne? Respondit: cur queris nomen meum quod est mirabile, & benedixit ei in eodem loco. Sed
 ad Daretem redeamus, qui suorum Troianorum bellum cum Græcis historice narrauit ocu-
 latus testis, & post omnia præcedentia militiæ, tandem ad finem belli deueniens, asserit cita-
 tis verbis: [Eodem die conueniunt Antenor, Polydamas, Vcalegon, Amphidamas, Do- Daretis ver-
ba.
 lon: Dicunt se mirari Regis Priami pertinaciam, quum patriam & comites perire malit,
 quam pacem facere. Antenor ait, se inuenisse quod sibi & illis in commune prospiciat, si
 sibi fides seruaretur. Omnes fidem obstringunt. Antenor vt vidit se obstrictum, mittit ad
 Æneam, dicens, patriam esse prodendam, & sibi suisque cauendum esse: ad Agamemno-
 nem de his rebus aliquem esse mittendum, qui id sine suspitione curet: maturandum esse.
 Animaduertisse Priamum iratum, quia ei pacem suaferit, de concilio surrexisse; & vereri
 ne quid noui consilij ineat. Itaque omnes promittunt, statimque Polydamantem, qui ex
 his minime inuidiosus erat, ad Agamemnonem clam mittunt. Polydamas in Castra Argi-
 uorum peruenit, Agamemnonem conuenit, dixitque ea, quæ suis placerent. Agamemnon
 clam nocte omnes in concilium connocat: & refert ea, quæ audiuit: quid cuique videatur,
 dicere iubet. Inde omnibus placitum est, vt fides proditoribus seruaretur. Vlysses & Ne-
 stor vereri se dixere hanc rem subire: Neoptolemus hos refutat: inter se certant: placitum
 est, figuum a Polydamante exigi. Et id ipsum per Sinonem ad Æneam, & Anchisem, &
 Antenorem mittit. Sinon ad Troiam proficiscitur. Et quia nondum clauis portæ Amphimachus
 custodibus tradiderat, signo dato Sinon voce Æneæ & Antenoris audiendo con-
 firmatus, Agamemnoni renunciat. Tunc placitum est omnibus fidem dari, foedere firmari,
 iure iurando stringi, eo pacto vt si oppidum proxima nocte tradidissent, Antenori, Æneæ,
 Vcalegoni, Polydamanti, Doloni, nec non liberis, coniugibus, propinquis, amicis, suisque
 omnibus fides seruaretur, & sua causa omnia sibi liceat habere. Pacto confirmato, iure iu-
 rando adstricto, suadet Polydamas, noctu exercitum ad portam Scæam adducant, vbi ex- Equus Troia-
nus Daretis
qui fuerit.
 trinsecus caput EQVI sculptum est: ibi præsidia habere: noctu Antenorem Anchisem
 exercitui Argiuorum portam referaturos, eisque lumen prolaturus. Id signum eruptionis
 fore dicunt, quod ibi præsto forent qui ad Regem eos ducant. Postquam pacta data sunt,
 Polydamas in oppidum redijt: rem peractam denunciat: dicit Antenori, & Æneæ, ceterisque;
 quibus placitum erat, vt suos omnes adducant, & noctu Scæam portam aperiant, lumen
 ostendant, exercitum inducant. Antenor & Æneas noctu ad portam præsto fuere: Neop-
 tolemum susceperunt: exercitui portam referauere: lumen ostendere: fugam præsidio sibi
 suisque omnibus præuidere: Neoptolemus præsidium dat: Antenor eum in Regiam ducit,
 D vbi Troianis positum præsidium erat. Priamum persequitur, quem ante Aram Jouis Her-
 ceci obtruncat. Hecubæ dum fugit cum Polyxena, Æneas occurrit. Polyxena ei se tradi-
 dit, quam Æneas ad patrem Anchisem abscondit, &c.] Quibus apparet Daretis Phrygij
 simplex & absque fictione narratio; quam apocrypham aliqui, me iudice, non bene puta-
 runt. Sane Cornelius Nepos Daretis subscribit; cuius historiam eleganti carmine concinit
 ita, in parte a nobis proposita:

*Interea questique diu, bellumque perosi
 In fœdus coiere Phryges: iuratur in usum
 Perfidia periura fides, Antenore dirum
 Parturiente nefas: huius consulta secuti
 Vcalegon, atque Amphimadas, nec iustior ipso
 Polydamante Dolon, patriæque in damna ruentis*

Impius,

Impius, & tantis Aeneas consonus ausis.
 Nuncius Argolicis prodendas indicat arces
 Polydamas pacemque in pactum fraudis habendam
 Iuratis poscit, tacitumque in mœnia furto
 Poscit iter Danaïs, Nestor timet, haret Vlysses,
 Furta negat Pyrrhus: illos incerta morantur
 Pollicita, & falli metuunt: hic viuere certus,
 Nocturnis refugit bellis fœdasse triumphum.
 Res turbat suspecta duces, Phrygioque retento,
 Traditur Inachio legati cura Sinonî.
 Promissis addenda fides: petit ille penates
 Iliacos, dubiosque Anchisa teste timores
 Soluit, & acceptas iurante Antenore voces.
 Ergo fidem ducibus testati numina pangunt
 Inachida: latique iubent sua, seque, suosque,
 In nullos nutare metus: dona insuper addunt,
 Et firmant promissa datis: nec Pergama tantum,
 Innumeras Asia spondent cum ciuibus vrbes.
 His hilari Phryx certus, abit, quidque hostis in vrbe
 Captet iter, quando veniat, qua signa mouendi
 Militis, & cuncto dispensat singula nutu.
 Porta latens, tacitusque dolis furata meatus
 Inscriptum Pegasi tollit caput: hac iter Argis,
 Huc iussu venere duces, Sol merferat axem,
 Venturis hoc tempus erat: fax igne sereno
 Visa viris, hæc signa dabat, sic milite iuncto
 Securi dubijque meant: Phryx indice flamma
 Pandit iter, laxatque fores. O dira nocentum
 Consilia! O cunctis incognita crimina fastis!
 Florebant Asia fines, florebat opimis
 Troia suis, & rege potens, & milite tuta.
 Nec superos, nec fata timens victoria Graium
 Mentiū Calchanie breui cessisset. at hostis
 Indigena, & (quo nil grauius) priuata nocendi
 Copia Testoriden vatem facit, inuidet ipse,
 Ipse urbem ciuis aperit, non cardo susurrat,
 Non clypei, non tela sonant, scit turba silere.
 Omnia clam, clarumque nihil. prior vrbe potitus
 Impatiens sanire dolis, & vincere furto,
 Exclamat Pyrrhus: Nunc obuia tela parate:
 Ite Phryges contra: quo nam vsque in somnia torpor?
 Nil tuti superest, postes laxamus: & ecce
 Irruimus Danaï, si quos concurrere mecum
 Ira trahit, non egregium damnabitur umbris
 Martis opus, facient ignes spectacula vestri.
 Fatur, & incendit rapta face Pergama primus.

Dictys Cretensis Ephemeridum inuentio, & communis receptio.
 Cap. CXXXII.

Consimiliter autem Dictys Cretensis enarrationem de gestis Græcorum apud
 Ilium, non apocrypham, vt aliqui rentur, ast ab illo reapse descriptam, no-
 bis persuadet, præter Suidam, etiam olim amico suo scribens verbis ipsissimis

„ Q. Sep-

A,, Q. Septimius Romanus Quinto Aradio S. D. Ephemeridem belli Troiani Dictys Cre-
 ,, tensis (qui in ea militia cum Idomeneo meruit) conscripsit literis Punicis , quæ tum
 ,, Cadmo & Agenore autoribus per Græciam frequentabantur . Dein post multa secula
 ,, collapsa per vetustatem apud Gnoson (olim Cretensis Regis sedem) sepulchro, eius pa-
 ,, stores quum eo deuenissent, forte inter ceteram ruinam loculum stanno a fabro clausum
 ,, offendere : ac thesaurum rati mox dissoluunt : non aurum , nec aliud quidquam prædæ,
 ,, sed libros ex philyra in lucem producturi . At ubi spes frustrata est, ad Praxim, dominum
 ,, loci, eos deferunt . Qui commutatos literis Atticis (nam oratio Græca fuerat) Neroni,
 ,, Romano Cæsari obtulit : pro quo plurimis ab eo donatus est . Nobis, quum in manus
 ,, forte libelli venissent, auidis veræ historiæ cupido incescit, ea uti erant Latine differere,
 ,, magis consili ingenio, ut ociosi animi desidiam discuteremus . Itaque primum quinque
 ,, voluminum, quæ bello contracta gesta que sunt, eundem numerum seruauimus . Residua
 ,, quidem de reditu Græcorum in vnum redegimus, atque ad te misimus . Tu Ruffine mi,
 ,, ut par est, faue coeptis . Hanc eandem Ephemeridem Dictys de bello Troiano legisse vi-
 B detur literis Punicis, & Latine vertisse, cumulationem Septimiana translatione, Guido de
 Columna Messana; siquidem apud me librum habeo vetustissimum, manuscriptum, non
 vulgari papyro, siue charta, sed pergamena compactum, opinor ante Calchographiæ in-
 uentionem; cuius autor Iudex quidam, nomine Guido de Columna Messana, scribit se li-
 bros Dictys Cretensis, & Daretis Phrygij multum abbreviatos, luculentius vertisse : verba
 ,, viri sunt : Sed ut fidelium ipsius historiæ vera scribentium scripta apud occidentales om-
 ,, ni tempore futuro vigeant successiue, in vtilitatem eorum præcipue, qui Grammaticam
 ,, legunt, ut separare verum a falso sciant, de ijs quæ dicta de historia in libris grammatica-
 ,, libus sunt descripta, eaque per Dictem Græcum, & Phrygium Daretem (qui tempore
 ,, Troiani belli continue in eorum exercitibus fuere præsentis : & horum, quæ viderunt,
 ,, fuerunt fidelissimi relatores) in præsentem libellum per me Iudicem Guidonem de Co-
 ,, lumna Messana transumpta legentur, prout in duobus libris eorum inscriptum quasi vna
 ,, vocis consonantia inuentum est in Athenis . Quanquam autem hos libellos quidam Ro-
 C manus, Cornelius nomine, Sallustij magni nepos, in Latinam linguam transferre cura-
 ,, uerit; tamen dum laboraret nimium esse breuis, particularia historiæ ipsius, quæ magis
 ,, allicere possunt animos auditorum, præ nimia breuitate indecenter omisit . Hæc ille,
 præter alia multa posuit in prologo sui voluminis . Genuinum est igitur opus Dictys Cre-
 tensis de bello Troiano conscriptum . Eius autem dicta circa finem operis attinentia pro-
 prius ad Equum Duratæum appellatum, ea sunt : *Atque eadem nocte Antenor clam in tem-*
plum Mineruæ venit : ubi multis precibus immistis Theano (quæ templi sacerdos erat) per-
suasit, uti Palladium sibi traderet : habituram nempe magna eius rei præmia . Ita perfectò
negocio ad nostros venit, hisque promissum offert . & mox : Ob quæ placet vniuersis mitti Mi-
neruæ donum quam honoratissimum . Tum accitus ad eam Helenus, cuncta quæ ante gesta
erant, non secus ac si præsens fuisset, ordine exponit : additque, finem iam aduenisse Troia-
narum rerum : quippe quo maxime sustentarentur, summam ciuitatis Palladium fuisse :
quo ablato, exitium ingruere . Ceterum donum Mineruæ fatale Troianis esse, E Q V V M
ligno fabrefactum forma ingenti, cuius magnitudine muri soluendi essent, adnitente atque
 D *ministro Antenore . ac inferius : Itaque ut Heleno placuerat, multa materies, quæ apta*
huiusmodi fabricæ videbatur, per Epeum atque Aiaceum Oilei aduecta . Et adhuc infra : Inte-
rim apud naues, uti Heleno placuerat, E Q V V S tabulatus extruitur per Epeum fabrica-
tozem eius operis . Cui edito in immensum ima, quæ sub pedibus erant, rotis interpositis su-
sponderat, scilicet quo a tractu motus facilis foret : Vnde offerri donum Mineruæ maximum,
omnium ore agitabatur . Ceterum apud Troiam auri atque argenti prædictum pondus per
Antenorem atque Aeneam summo studio in adem Mineruæ portabatur . Et Græci . postquam
auxilia sociorum dimissa cognitum est, impensius pacem atque amicitiam agitare : nullo
post barbarorum interfecto, aut vulnerato : quo magis sine ulla discordiarum suspitione apud
hostes forens . Dein E Q V V M compactum affabre confixumque ad muros mouent . Nun-

Guidonis
versio Ephe-
meridum Di-
ctys.

Dictys nar-
ratio versio-
ne septimij.

Equus Troia-
nus Dictys.

Troia muros
ut aedifica-
runt Neptu-
nus & Apol-
lo.

Homerus de
Egao Durio.
64 Odyss.

ciatum Troianis, ut cum summa religione susciperent, Mineræ scilicet sacrum, dica-
tumque. Quare magna vis hominum portis egressa, summa letitia, sacrificioque donum
excipit, attrahitque propius mœnia. Sed postquam magnitudine operis impediri per portas
ingressum animadvertere, Consilium destruendorum de super murorum capiunt; neque quis-
quam secus præ tali studio decernebat. Ita inuiolatum multis tempestatibus murorum opus,
Neptunique, ut perhibetur, atque Apollinis maxima monumenta (quæ scilicet numis e
templo Neptuni, & Apollinis corrasis ædificata fuerant) multo delectu ciuium manibus
dissoluuntur. Sed postquam maior pars operis eius deiecta est, consulto a Græcis intercessum,
confirmantibus non se passuros intra mœnia duci EQVVM, priusquam prædicti pon-
dus auri atque argenti susciperent. Ita intermissò opere, semiruptisque mœnibus, Vlysses
cunctos ciuitatis Troianæ artifices ad reficiendas naues conducit. Composita dein vniuer-
sa classe, ubi cuncta nauigia instructa, & premium persolutum est, iubent nostri perage-
re capta. Itaque destructa murorum parte, cum ioco lasciuiæque induxerunt EQVVM,
feminis inter se atque viris certatim attrahere festinantibus. Interim Græci, ubi cuncta
nauibus imposita sunt, incensis omnibus ad Sigeum secedunt, ibique noctem operiuntur.
Fessis dein vino multoque somno barbaris, quæ utraque per letitiam securitatemque pa-
cis interuenerant, nostri multo silentio ad ciuitatem nauigant, seruantes signum, quod
igne elato Sinon, ad eam rem clam positus, tulerat. Moxque omnes postquam intrauere
mœnia, diuisis inter se ciuitatis locis, ubi signum datum, magna vi cadere eos, quos fors
obiecerat, atque obtruncare passim per domos atque vias &c. Huic autem enarrationi Di-
cys in primis consentit Homerus inducens Menelaum ita dicentem:

[Sed nondum talem ego vidi oculis,
Qualis Vlyssis patientis erat gratum pectus,
Qualem etiam illud fecit, & sustinuit fortis vir,
EQVO in polito, ubi infedebamus omnes optimates
Græcorum, Troianis cædem & fatum inferentes.
& postea Demodoco iubens, sub persona Vlyssis & latentis:
Sed certe perge, & EQVI apparatus tanta
Lignei, quem Epeus fecit auxilio Palladis:
Quem quondam in arcem dolum duxit diuus Vlysses,
Viris ubi impleuisset, qui illum euerterunt.

& mox:

Sic ait: ille concitatus a Deo cœpit, apparabat cantilenam
Inde exorsus, quo pacto illi quidem bene tabulatis nauibus
Conscensis enauigauerunt, igne in tentoria iniecto
Græci: alij vero iam inclytum apud Vlysssem
Sedebant in Troianorum foro absconsi EQVO.
Ipsi enim eum Troiani in artem protraxerunt.
Ut ille quidem in arce constitit, illi iudicia multa proferebant
Sedentes circa ipsum: trifariam autem ipsis placuit consilium
Aut præscindere cauum lignum sæuo ferro:
Aut de rupe deicere protractum in summitatem:
Aut sinere ingens simulachrum Deorum placamentum esse.
Quæ utique sententia etiam postea ut fieret futurum erat.
Fatale enim erat perire, postquam Vrbs intra se recepit
Ligneum ingentem EQVVM, ubi sedebant omnes Optimates
Græcorum, Troianis cædem & mortem afferentes.
Cecinit etiam ut urbem depopulati sunt filij Græcorum
Ex EQVO effusi, cauis insidijs relictis.

Diæsym, non minus quam Homerus, secutus est Tryphiodorus Ægyptius accinens initio sui
Poematis inscripti de Ilij excidio:

Tum

Tum etiam Epeus faber consilijs Deæ Mineræ
 Fabricabat immensum equum, opificium inimicum Troiæ:
 Et cædebat ligna, & in campum deducebat,
 Ex ipsa Ida: vnde etiam prius Phereclus
 Naues fabricauerat Alexandro belli principium.
 Faciebat autem in amplissimo latere aptatum
 Ventrem: cauans *eum* quanta est amplitudo naui amplæ,
 Magnitudinemq; ipse artifex descripsit secundum rectam lineam:
 Ceruicem vero infixit sculptis pectoribus,
 Flauo aspergens auro purpuream comam:
 Ipsa vero sublimis incumbens curuæ ceruici,
 A ventre colligebatur nodoso vinculo.
 Oculos etiam lapideos imposuit in duobus circulis,
 Cælu berilli, & rubicundi amethysti,
 Ipsi autem *equo* propter geminos splendores coloris mistorum
 Lapidum, rubebant palpebris cæsi oculi.
 Argenteos quoque sculpsit dentes in genis,
 Extremitates versatilis fræni mandere conantes.
 Nec temere etiam aperuit vias magni oris,
 Præbens *hac ratione* viris occultatis *in equo* aerem retrofluum,
 Per nares etiam spirabat viuus halitus.
 Aures etiam adaptauit in summis temporibus
 Valde rectas, semper paratas vt manerent, & tubam audirent.
 Spinam etiam mollem dorso, simul etiam lumbis coaptauit:
 Coxas etiam copulauit clunibus mollibus.
 Trahebatur autem cauda demissa ad vltima vestigia,
 Quemadmodum vitis detracta tortuosis fimbrijs.
 Iphis vero pedes maculosos genibus innitentes,
 Quemadmodum debebant ad cursum inuolucrum parari,
 Ita pergebant; manere autem eos iussit necessitas.
 Ungulæ vero non æneæ, non extabant super tibias,
 Sed cooperiebantur inuolucris splendide testudinis,
 Tangentes solum vix eas ære continente.
 Clausam etiam fabricauit ianuam, & scalam a se factam.
 Ipsa quidem vt inconspicua in latere *equi* aptata
 Intus & extra ferret exercitum inclytorum Græcorum.
 Illa *vero ianua* aperta & bene formata semper existens
 Effet ipsis via sursum & deorsum prouendi.
 Deinde vero ipsum circa ceruicem candidam & genas
 Floribus purpureis lupatis, scilicet necessarij fræni.

Per ea quis
 punitur, per
 quæ pecca-
 uit.

Descriptio
 Equi Troiani
 pulcherrima

* * *

Ornauit ex ebore & ære argenteos vertices habente.
 Ipse postquam *secundum* omnia absoluit hostilem equum,
 Supposuit vnique pedum rotam tibijs congruam,
 Vt tractus *in* campo versatilis esset,
 Neque difficulter viam ambularet trahentibus *Troianis*.
 Sic is quidem effulsit horrore & decore multo,
 Capaxque & excelsus ipse. Eum vero neque recusasset
 Mars equestris agere, nisi fabricasset *eum Epeus* non viuum.
 Circa ipsum autem magnum murum excitarat Epeus, ne quis Græcorum
 Prius ipsum aspiceret, & attingeret dolum nondum vulgatum.]

Cautio in
 fabricando
 Equo.

R r 2

Post

Post hæc multis carminibus recensens Græcorum duces intra cauitatem Equi concludendos, & eorum ingressum in alium machinæ pulchre describens, Achiuorum fugam simulatam attexens; fraudulentique Sinon's mendacia colore veri depicta referens, persuadentia Troianis Equum intra Troiæ ciuitatem pertrahere: narransque Cassandræ vatis irrita vaticinia, licet veritatem detegentia, Troianos Equum ad moenia trahere cum tripudio narrat, addens:

[Donec ingressi sunt portas Dardanias:
Ipsi vero anguli portarum venienti *ipsi* angustiores erant.
Ceterum Iuno accessit, facilem accessum viæ
Prius præparans: Neptunus vero de curribus
Tridente dissecuit limina apertarum portarum.

Denique noctu Græcos ex Equo dicit exire, cumque socijs iunctos urbem capere, diripere, funditus excindere comburentes igne. Q. Calaber, qui & Cointus Smyrnæus appellatur, in Paralipomenis enarrans ea, quæ circa Ilium gesta, derelicta sunt ab Homero, consentiens aperte Tryphiodoro, Calchantem vatem inducit consulentem de Troia dolose capienda, nō
vi, sic ex augurio viso colligentem: ^d

lib. 12.

Quare ne amplius vi tentemus urbem Troianam
Capere, sed an dolus & consilium aliquid forte efficiat *periclitemur*.
Sic ait: At nemo illorum se ratione aliqua dispicere dixit
Aerumnosi belli remedia: quamuis cuperent fabricam *aliquam*
Reperire. Solus autem solertia sua cogitauit *quippiam*
Laertæ filius: & contra hæc verba edidit:
Amice Calcha, omnino Dijs cælestibus honorate,
Si vere in fatis est, vt belligeri Argiui
Dolis Priami urbem expugnent:
Fabricato Equo, viri principes ad insidias occultas
Ingrediemur cum prompte: copiarum autem recedant
Nauius in Tenedum: & incendant omnia
In castris: vt Troes ex vrbe conspicati
Deposito metu in campum erumpant: sed vir quispiam
Audax, quem nemo inter Troianos nouit,
Extra Equum maneat, Martium sibi animum indens:
Qui simulet se vim Argiuorum præualidam,
Pro reditu ipsum immolare volentium, effugisse,
Quum se timide sub Equum fabrefactum recepisset: quem cōdiderint
Palladi, offensæ propter hastigeros Troianos:
Et hæc prolixè sciscitantibus ita commemoret,
Donec ei fidem, quamlibet difficiles adhibeant,
Tumque statim in urbem ducant, miserabilem visu,
Quo luctificæ nobis irruptionis signum ostendat:
Alijs quidem in *Tenedo* ardentem subito facem attollens,
Alios vero ex capaci Equo exire iubens,
Quando Troiani curarum expertes somnum carpent.
Sic ait: dum igitur omnes prædicant, & præ alijs
Calchas eum demiratur, quod suggessisset Argiuis
Bonum consilium & dolum, qui Argiuis futurus
Erat victoriæ adiumentum, at ingens clades Troianis:
Ideo ad bellicosos principes sic verba fecit:
Nolite alterius porro deliberationes vobiscum inire
Amici, sed obsequimini pugnaci Vlyssi.
Commentum enim bonum prudentis viri non irritum erit:
Iam enim Dij Græcis desiderium perficient,
Nec vana hinc inde signa exhibentur

A Ioue,

A Ioue, namque desuper magnum fragorem edunt per sudum
Tonitrua cum fulgetris: & præteruolant populum
Aues dextræ, intensa voce clangentes.
Quare ne quæso longo tempore in vrbis obsidione
Commoremur. Troianis enim necessitas inspirauit magnum
Animi robur, quæ ad defensionem etiam ignauum exstimulat.
Et fortissimi tunc sunt homines ad pugnam cum animis
Obfirmatis luctificam mortem contemnunt:
Vt nunc Troum nati abiecto terrore propugnant
Pro vrbe sua, valdeque ipsis animus furit.]

Necessitatis
vis.

Deinde latius explicat fabricam Equi ab Epeo, & reliqua tali commento de Troia dolose
capta combustaque concinit luculenter. Ab his edoctus Virgilius, eandem Græcorum
fallaciam per Equum Durium in Troianos elegantissime describit, inquiens.]

[. . . . . Fracti bello, fatisque repulsi
Ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
Instar montis Equum diuina Palladis arte
Ædificant, sectaque intexunt abiete costas:
Votum pro reditu simulant, ea fama vagatur.
Huc delecta virum sortiti corpora, furtim
Includunt cæco lateri: penitusque cauernas
Ingentes, vterumque armato milite complent.
Est in conspectu Tenedos, notissima fama,
Insula diues opum, Priami dum regna manebant.
Nunc tantum sinus, & statio male fida carinis:
Huc se prouecti deserto in littore condunt.
Nos abiisse rati, & vento petiisse Micoenas
Ergo omnis longo soluit se Teueria luctu:
Panduntur portæ: iauat ire, & Dorica castra
Desertosque videre locos, litusque relictum.
Hic Dolopum manus, hic sæuus tendebat Achilles;
Classibus hic locus, hic acies certare solebant.
Pars stupet innuptæ donum exitiale Mineræ,
Et molem mirantur Equi: primusque Thymoetes
Duci intra muros hortatur, & arce locari:
Siue dolo, seu iam Troiæ sic fata ferebant.
At Capis, & quorum melior sententia menti,
Aut pelago Danaum insidias, suspectaque Dona
Præcipitare iubent, subiectisque vrere flammis:
Aut terebrare cauas vteri, & tentare latebras.
Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,
Laocoon ardens summa decurrit ab arce:
Et procul: o miseri quæ tanta insania ciues?
Creditis auctos hostes? aut vlla putatis
Dona carere dolis Danaum? sic notus Vlysses?
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achiui:
Aut hæc in nostros fabricata est machina muros,
Inspectura domos, venturaque desuper vrbi:
Aut aliquis latet error. Equo ne credite Teueri.
Quicquid id est, timeo Danaos & dona ferentes.]

& mox, post enarratum Laocoontis fatum, de Sinone dicit:
Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum
Pastores magno ad Regem clangore trahebant

Darda

Dardanidæ : qui se ignotum venientibus vltro,
 Hoc ipsum vt strueret , Troiamque aperiret Achiuis ,
 Obtulerat , fidens animi , atque in vtrumque paratus ,
 Seu versare dolos , seu certæ occumbere morti .
 Vndique visendi studio Troiana iuuentus
 Circumfusa ruit , certantque illudere capto .
 Accipe nunc Danaum insidias , & crimine ab vno
 Disce omnes .

Et inde proposita longiore Sinonis oratione dolosa , Priamum inducit interrogantem , &
 Sinonem de Equo respondentem , ita :

Quo molem hanc immanis Equi statuere ? quis autor ?
 Quidue petunt ? quæ religio ? aut quæ machina belli ?
 Dixerat : Ille dolis instructus , & arte Pelasga ,
 & mox , technas astute quum celasset inuento satis verisimili , fatur :
 Hanc pro Palladio moniti , pro Numina læso
 Effigiem statuere , nefas quæ triste piaret .
 Hanc tamen immensa Calchas attollere molem
 Roboribus , textis , cæloque educere iussit :
 Ne recipi portis , aut duci in mœnia possit ,
 Neu populum antiqua sub religione tueri .
 Nam si vestra manus violasset dona Mineræ :
 Tum magnum exitium (quod Diis prius omen in ipsum
 Conuertant) Priami imperio , Phrygibusque futurum .
 Sin manibus vestris vestram ascendisset in urbem ,
 Vltro Asiam magno Pelopeia ad mœnia bello
 Venturam , & nostros ea fata manere nepotes .

Inde Laocoontis misero fato narrato :

Ducendum ad sedes simulachrum , orandaque Diuæ
 Numina conclamant .
 Diuidimus muros , & mœnia pandimus vrbis
 Accingunt omnes operi , pedibusque rotarum
 Subijciunt lapsus , & stupea vincula collo
 Intendunt . Scandit fatalis machina muros ,
 Foeta armis : circum pueri innuptæque puellæ
 Sacra canunt , funemque manu contingere gaudent :
 Illa subit , mediæque minans illabitur Vrbi .
 O patriam , o Diuum domus Ilium , & inclyta bello
 Mœnia Dardanidum ! quater ipso in limine portæ
 Substitit , atque vtero sonitum quater arma dedere .
 Instamus tamen immemores , cæcique furore ,
 Et monstrum infelix sacrata sistimus arce .
 Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
 Ora , Dei iussu non vnquam credita Teucris .
 Nos delubra Deum miseri , quibus vltimus esset
 Ille dies , festa velamus fronde per urbem .
 Vertitur interea cælum , & ruit Oceano nox ,
 Inuoluens vmbra magna terramque polumque ,
 Mirmidonumque dolos . Fusi per mœnia Teucris
 Conticuere : sopor fessos complectitur artus .
 Et iam Argiua phalanx instructa nauibus ibat
 A Tenedo , tacitæ per amica silentia Lunæ
 Littora nota petens : flammæ quum Regia puppis
 Extulerat , fatisque Deum defensu iniquis

Inclusos vtero Danaos, & pinea furtim
Laxat claustra Sinon: illos patefactus ad auras
Reddit Equus: lætique cauo se robore promunt
Tisandrus, Sthenelusque duces, & dirus Vlysses,
Demilum lapsi per funem, Athamasque, Thoasque,
Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon,
Et Menelaus, & ipse Doli fabricator Epeus.

Quos vna cum Græcis alijs e classe terram appulsis cōglobatos postea memorat Ilium euer-
tisse, flammisque destruxisse: Narrationem huiusmodi desumpserunt hi classici ab antiquis-
simo Dicty. Cui consentit etiam Lucretius ita

Nunquam Tyndaridis formæ constatus amore
Ignis Alexandri Phrygio sub pectore gliscens
Clara accendisset sæur certamina belli:
Nec clam Durateus Troia Pergama partu
Inflammasset EQVVS nocturno Graiugenarum.

Et præter Plautum, Tullium, Horatium, & alios propemodum innumeros, Dictys histo-
riam vtrunque recipit Guido de Columna Messana, circa finem sui voluminis aiens: Sa-
cerdos Crisis maioribus Græcorum exercitus consuluit in secreto, vt fieri faciant in si-
militudinem Equi, quendam magnum EQVVM ÆNEVM: vt in eo possint saltem mil-
le milites constipari: qui Equus constet secundum quod ego decreuero: Nam est hæc
omnium Deorum verè voluntas, Hic autem EQVVS fiet magisterio & arte apti sapien-
tis artificis: in quo constituentur quædam clausuræ sic artificiose composita, quod ab
exteriori parte aspectibus omnium non patebunt, per quas quum locus erit & tempus,
ab eo exire valeant prædicti milites constipari. Quo facto, & EQVO ipso perfecto, oc-
culte militibus introductis: petetis a Rege Priamo vt EQVVM ipsum in honorem Pal-
ladij, & in templum suum permittat introire, vobis eam occasionem prætentibus
quod causa cuiusdam voti vestri soluendi voueritis ipsi Deæ, propter subtractionem Pal-
ladij, quam fecisti, a templo eius. Ad Crisis autem consilium sacerdotis prouisionem ip-
sius cum maximo labore sine intermissione aliqua factus extitit Equus ipse perfectus ta-
men & completus vltimo anno captionis ciuitatis ipsius. Reges autem, qui venerant
apud Troiam in auxilium Regis Troiæ, de quibus superius dictum est, percipientes tam
vile pactum quod Rex Priamus cum Græcis inierat, omnes cum suis recesserunt a Troia,
ad eorum regna Priamo dimisso redeunt. (Et post multa de pacti iuramentique solenni-
tatibus inter Græcos & Troianos peractis, addit ex Dictys historia Guido:) Quibus præsti-
tis iuramentis, dum Rex Priamus pro certo putaret iuramenta a Græcis facta dolo care-
re: Helenam Græcorum Regibus restituit & eis eam humilibus precibus commendauit,
ne paterentur quod aliqua fortassis injuria sibi posset inferri: quod Græci fictitè lætis
vultibus annuerunt. Græci vero cupientes ex Equi dolosæ fraudis eorum insidias, rogant
Priamum, vt EQVVM ÆNEVM, quem in honorem Palladis se dixerunt fecisse, vt
sit eis propitia in recessu, in ciuitatem Troiæ iubeat intromitti, & coram templo Mi-
neruæ locari, vt Dea Pallas in tali enxenij oblatione sedata pro furto Palladij, in eorum
reuerfione cum nauibus eorum propitia absque maris periculis eos salue nauigare per-
mittat. Licet enim Rex Priamus ad petita nullatenus respondisset: Æneas tamen &
Antenor faciendum esse duxerunt, asserentes quod tale enxenium ad Ciuitatem decus
perpetuo sit mansurum. Inuitus itaque Rex Priamus annuit quod Æneas, & Antenor
dolosis fraudibus concesserunt, Et interim Græci promissum aurum & argentum a Pria-
mo Rege percipiunt: & onera frumentaria eis pacta, eorum deducunt ad naues, & one-
rant in eisdem. Vniuersi vero Græci conuenientes in vnum cum maximo deuotionis
affectu cum eorum processionibus sacerdotum cum funibus & alijs necessarijs trahunt
EQVVM, & vsque ad portam ciuitatis deducunt; non enim porta fuit tantæ latitudinis
& altitudinis spaciola, quod per eam potuisset EQVVS ipse commode introduci.
Propter quod necessarium extitit quod ex muro & porta in tantum demoliri deberet,
quod fieret ad introductionem EQVI ipsius altitudinis & latitudinis spaciola. Quo

lib. 1.

lib. 10.

Equus æneus

facto.

Equus æneus
cur dictus &
lignus.

„ facto, EQVVM ipsum in ciuitatem Troiani ciues cum multo gaudio introducunt. Et cetera secum, incendium & direptionem, ac vltimum exterminium Troiæ referentia. Verum enim vero, mirabile illud est, quod omnibus alijs ex historia Dictys Equum ligneum recipientibus, iste solus Guido legerit Equum æneum. An quia vtrumque fuit, ligneus intrinsecus, æreis laminis extrinsecus contectus? an quia Equi pedes æreis obducti soleis, vt ait ipse Tryphiodorus, potuerunt Equum totum denominare Æneum, quod tota vis Equi consistere videatur in pedibus, quibus & currit, & calcitrat?

*Tertia sententia Plinij, Pausaniaque de Troiano Equo proponitur, & allatis
antea comparatur, ac de singulis tribus censura promulgatur.*

Cap. CXXXIII.

Porro longe aliter de Troiano Equo senserunt Plinius, atque Pausanias; mediam quamdam sententiam inter Dictym, atque Daretem afferentes, dum existimant Equum Troianum extitisse machinam bellicam, ei proportionem respondentem, quæ muros aperto Marte quatiens Aries a veteribus appellabatur. Enimvero Plinij verba sunt: *Equum (qui nunc Aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam inuenisse dicunt.* Hoc ipsum sensisse clare videtur Pausanias in Atticis inquiring, dum agit de Donarijs in sacello Dianæ positis: *Equus etiam Durius ex ære ibi positus: quem machinam fuisse bellicam ab Epeo factam ad muros deijciendos, fateatur necesse est qui Troianos nolit stuporis, ac stultitia condemnare. Verum quoniam traditum est, Græcorum fortissimum quemque in Equum illum, se abdidiisse, conuenit Equi anei forma cum ijs, quæ de Troiano memoriæ prodita sunt. Mnestheus enim, Teucer, Thesei etiam filij ex Equo erumpunt.* Et in Phocicis, primum quidem inter Donaria Delphica. *Sed Argiui secum præclarior quam cum hostibus actum rati, æneum Equum ad effigiem Durij Delphos miserunt, ab Antiphane Argiuo fabricatum.* Et inferius de Picturis Polygnoti scribens ait itidem in Phocicis: *Pinxit vero etiam Epeum Troiæ muros equantem Solo. Prominet inter ruinas caput solum Equi Duratei. Adest & Polypoetes Pirithoi filius, vitta præcincto capite. Adstitit Achamas Thesei filius, caput cristata gulea tegente. Ajax Oilei cum scuto ad aram accedit iusiurandum concepturus, priusquam Cassandra vim afferat. Sedet ipsa Cassandra humi, Palladium complexa; quod ipsum e suis sedibus virgo auellit, quum supplicem ab Ara Ajax abstraxit.* Cui quidem communi Poetarum, atque Pictorum figmento fidem ipse non adhibet: existimans Equum Durium fuisse machinam bellicam muros deiici-entem. Quam opinionem secutus & ipse Polydorus Virgilius, agens de rerum inuentoribus ait *Epeum Inuentorem fuisse Arietis, machinæ muralis.* Cuius tamen inuentionem Vitruuius^c refert ad Carthaginenses, dum Cades oppugnarent. Nos itaque vt istam opinionem, Pausaniæ Plinijque de Troiano Equo satis probabili coniectura nixam, & non aspernandam esse censemus: scilicet vt olim coniciebamus explicantes Encyclopædia quadam Pægnium Securis Epei, a Simmia Rhodio compactum, quum ad eam machinam in hostiles muros agendam fortissimi Græcorum conuenerint, ea robustissimum inuentum dici meruit in Epigrammate præscito. Quumque Græci, ne offenderentur a Troianis, machinam impellerent in moenia Troiæ contecti sub aliqua magnæ molis illius parte, proinde dici potuerunt a Poetis in Equo inclusi. Sicut autem machina muros quatiens impulsu magnæ trabis in apice ferro vel ære munitæ, vocata fuit olim Arietis nomine, quia velut vno capite Arietis in morem ac fortasse formam muros hostium tunderet; ita prorsus Epei machina lignea nomen Equi potuit adipisci, quod sub Equi specie constans, inferne quatuor magnis trabibus, tanquam cruribus fulciretur; quarum duæ stabiles innixæ solo firmarentur in modum pedum anteriorum; duæ reliquæ mobiles ad iuncturas coxarum, ceu pedes posteriores auersi a muris Equi calcitrantis, a viris robustissimis pluribus violenter impulsæ, moenia validissime quaterent. Ita sane non improbabili coniectura dudum Plinio, Pausaniæque consentire videbar de Troiano Equo. Sed in præsentia simplicior, nuda veritate nixam historiam oculati testis Daretis Phrygij complector cum Cornelio Nepote. Quam tamen non amplexatur Homerus, nec alij Græci scriptores, a quibus omnes acceperunt Dictys Cretensis enarrationem, tum quod Græcum suum hosti Phrygio præferre maluerunt: tum maxi-

Polydorus
Virgilius
lib. 2. c. 11.
Arietis In-
uentores
lib. 10. c. 19.

Vitruuius^c

maxime quod fabulæ speciem obtinet admirabilis, quæ proprium est circa quod Poetæ ver-
sari solent, & præter institutum Historiæ Historici Græcanici; de quibus non semel Plinius, ^{Græcorum scriptorum fabulosis.}
inquiens tum: ^d *Omnis Græciæ fabulofitas, sicut & literarum claritas, ex hoc sinu pendet:*
tum ^e *Minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia, de ijs & omne Lixio prodita, qui* ^{lib. 4. Prol.}
cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quadam de ijsdem tradidisse tum f ^{lib. 5. c. 1.} *Mirum est*
quo procedat Græca credulitas: nullum tam imprudens mendacium est ut teste careat tum de- ^{lib. 8. c. 22.}
nique, ut alia præteream, & Non sine magna voluptate præcognitis proditijsq; mendacijs Græciæ ^{lib. 28. c. 8.}
vanitatis: His consentanea scribit Iuuenalis ⁶

h Sat. 10.

„ . . . . . creditur olim
„ Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
„ Audet in historia . . . . .

Nam, ut ait Britannicus, Græci historici fabulas plerumque historijs inferciunt, mendacijsq; gaudet; quod in historia Troiana circa Durium Equum fecisse Dictym Cretensem cum Pausania credimus. Quam quidem fabulosam narrationem ut primus omnium suscepit Homerus, ita eius exemplo Tryphiodorus, Q. Calaber, & alij multi tam poetæ, quam historici, speciatimque Schematista noster, cuius imagines in Gemma delineatas iam explicare tempus est.

Propria Schematis explicatio proponitur de Troiano Equo secundum sensa poetarum veterum. Cap. CXXXIV.

Schematista noster igitur Dictys, Homeri, ceterorumque Poetarum sensa secutus, circa Duratæum Equum illa cuncta singulaque proposuit, quæ ab illis tradita fuerunt. In primis autem effinxit Equum immanis amplitudinis, altitudinisque tantæ ut pinnas murorum æquaret, nec in urbem prouchi posset nisi porta diruta, murisque disruptis. Equi sub pedibus rotæ mobiles delineatæ sunt, ad eius facilem tractum, ut vidimus apud Tryphiodorum dicentem, ex historia Dictys:

„ Supposuit unicuique pedum rotam tibijs congruam,
„ Ut tractus in campo versatilis esset,
„ Neque difficulter viam ambularet trahentibus Troianis.

Licet huiusmodi rotas non immediate sub Equi pedibus, at sub tabulato, quo niteretur Equus, effinxerit iste Schematista nutu suo, nullum habens antiquum Autorem, quem de tabulato tractantem audire potuerim. Equi caudam ad pedes demissam hausit a Tryphiodoro scribente:

„ Trahebatur autem cauda demissa ad vltima vestigia,
„ Quemadmodum vitis detracta tortuosis fimbrijs.

Sub Equi ventre sedentes habentur duo confabulantes adinuicem; quorum alter Sinon est, alter Vlysses, qui docet eum dolos, quibus Troianos circumuenire valeat ad introducendum Equum intra muros, qua de re Calabrum vidimus ita dicentem sub Vlyssis persona,

„ . . . . . sed vir quispiam
„ Audax, quem nemo inter Troianos nouit,
„ Extra Equum maneat, Martium sibi animum indens;
„ Qui simulet se vim Argiuorum præualidam,
„ Pro reditu ipsum immolare volentium, effugisse,
„ Quum se timide sub Equum fabrefactum recepisset: quem condiderint
„ Palladi, offensæ propter hastigeros Troianos.

Ante molem ingentis Equi, velut eam trahentes funibus duo ponuntur homines, vice multorum, qui non potuerunt in angusto loco Schematis effigiari. Ante duos hosce trahentes Equum, siue Græci ad muros urbis Troiæ, siue Troiani potius ad portam disruptam, duo sunt alij similiter ad instar multorum adorantium genuflexi cum Sacerdote stante sacrificanteue; de quibus ita Dictys: *Dein Equum compactum affabre confixumque ad muros mouent. Nuntiatum Troianis, ut cum summa religione susciperent, Minervæ scilicet sacrum dicatumque. Quare magna vis hominum portis egressa, summa letitia, sacrificioque donum excipit, attra-*

Si

hitque

hitque propius mœnia. Sed postquam magnitudine operis impediri per portas ingressum animaduertere, consilium destruendorum de super murorum capiunt; neque quisquam secus præ tali studio decernebat, &c. In ipsa vero murorum fractura sepulchralis est urna, qua designantur cineres Laomedontis olim supra Troiæ portam Scæam conditi, per quam diffra-
ctam cum muro Durus Equus introductus est; de quibus cineribus ita Boccacius in sua

lib. 6. c. 14. Deorum Gentilium Genealogia: *Nam dicit Seruius Priamum sic egisse, ut pro rato habere secundum Plautum, tribus stantibus rebus, Troiam capi non posse, vita scilicet Troili, Palladij conseruatione, & Laomedontis sepulchro integro, quod in porta Scæa fuit. & inferius*

de Vlyssæ dicit: *Suo opere Laomedonteus cinis, qui super Scæa porta Ilionis seruabatur, can-*

Caput Virgine sublatum est. At supra sepulchralem urnam Virginis caput, cum subscripto velut in tabella grammate Latino. V. mihi designat Cassandram Vatem, siue Cassandræ Vaticinium veridicum, sed non creditum de Troiæ destructione per introductionem Equi Duratæ; de quo

Aeneid. 2. Cassandra vaticinio sic post Diætym, & ex eo Virgilius

[Tunc etiam satis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei iussu non vnquam credita Teucris.

& ante Virgilium Tryphiodorus ita:

Sic hi ante urbem clangore & tumultu

Duxerunt in arcem grauidum intus Equum.

Virgo vero Cassandra e thalamo a Deo producta, non amplius

Volebat manere intra thalamos: effringens vero repagula,

Ferebatur quasi bucula expedita, & veluti cestro percita,

Aculeus quam fauciatuit boues vexantis cestri:

Ipsa vero bucula neque ad gregem accedit, neque pastori

Obtemperat, neque pabulum desiderat; sed iaculo

Acuto fauciatata bouina transit septa.

Talis erat etiam virgo Cassandra vaticini impetus stimulo

Errans corde, lacram concutiebat laurum:

Vbique vero mugiebat per urbem, neque parentes,

Neque amicos curabat; reliquit nam ipsam virginem pudor:

Non sic Thressam mulierem in saltibus

Dulcis tibia in montibus culti Bacchi excitauit:

Quæ quidem adeo Baccho excitata, vagabundum oculum intendit?

Nudum quatiens caput nigra hedera:

Sic ipsa quidem errabunda monte exiliens

Cassandra, recenter prodiens faciebat: frequenter autem comas

Lanians, & pectus, exclamauit furiosa voce:

O miseri Troiani, quare istum detestandum Equum ducentes,

Miseri furore agimini, & extremam ad noctem

Properatis, & belli finem, & inexcitabilem somnum?

Hostium hic Equus Martius est. Ipsi vero scilicet nunc

Somniorum parturigenes miseræ Hecubæ partu edentur,

Et desinet etiam annus qui excidium distulit bello soluto.

Troianis enim adest principum Græcorum dolus, quos ad bellum

Armis coruscantibus sub obscurissimam noctem

Pariet fortis Equus. In terram vero modo profluentes Græci ex Equo

Ad prælium festinabunt ipsi consummatissimi bellatores.

Non enim Equum conficiantem cum partus doloribus releuantes

Editis viris per noctem iuuabunt mulieres:

Ipsa vero Lucina fiet quæ ipsum Equum fabricauit:

Ventrem vero prægnantem aperiens exclamabit

Minerua urbium vastatrix, obstetrice partus lucuosi Troianis.

Atqui purpuream voluitur intra parietes Troiæ

Sanguis

A Sanguinis effusi pelagus, & fluctus cædis,
 Vinculaque necantur circa manus miserarum mulierum
 Infinita. Latet vero sub Equo ignis occultatus.
 Væ mihi propter meos dolores, væ mihi propter patriam urbem:
 Mox enim mihi exiguus cinis erit: perit Troia opus
 Deorum, radicitus pereunt fundamenta Laomedontis aui mei.
 Te etiam pater Priame lugeo, qualia mihi nunc
 Ambo sustinebitis? Tu quidem pater misere cadens
 Iacebis apud magnam Aram Hercei Iouis:
 Tu vero, o mater, liberis præstans, tua de mortali forma
 Dij rabidam canem facient post liberos interemptos:
 Diuina Polyxena te quoque prope patriam terram
 Mactatam paulum lugebo. Vtinam debuisset aliquis
 Græcorum post tuos luctus me etiam ipsam occidere.
 Quæ enim mihi utilitas vitæ est huius, si me reseruat longius
 B Miseriori morti? Hospita namque me teget terra,
 Qualis vero mihi domina erit, ipsi etiam regi dona,
 Donum inquam texit Agamemnoni, pro tot laboribus
 Ceterum nunc mihi considerate, hæcque noscite omnia,
 Et nebulam noxæ insipientes abstergite.
 Rumpatur securibus corpus ampli EQVI,
 Aut igni comburatur. Hostilia vero corpora occultans
 Pateat, & nunguis rogos fiat Græcis:
 Et tunc mihi conuiuamini, & ad choream excitamini,
 Statuentes crateras libertatis amabilis.
 Ipsa quidem sic locuta est: ei vero non quisquam obtempera-
 bat. Ipsam namque Apollo
 C Simul & bonam vatem, & suspectam reddidit.
 Eam pater Priamus increpuit minatus verbis:
 Quis te iterum improbam vatem infestus dæmon huc adduxit
 Confidentem, impudentia prædita? frustra namq; vaticinaris quæcunq; dicis.
 Nondum tibi defatigatus est animus insano morbo,
 Neque saturatus est turpibus furoribus?
 Ceterum etiam nostris conuiuijs molesta
 Aduenisti, quando omnibus liberum diem exhibuit
 Nobis Iupiter Saturnides, & dissipauit naues Græcorum?
 Neque amplius longæ hastæ vibrantur, neque arcus
 Intenduntur: nec armorum strepitus adest: silens etiam sagitta:
 Verum choreæ, carmina mellifona, ut in victoria adsunt.
 Non mater propter filium lugeat, neque ad pugnam
 Mulier virum iuuenem mittens plorat ut vidua.
 D Minerua vero tutelaribus suscepit EQVVM adductum,
 Ipsa virgo bellicosa. Tu autem ante ædes proruens,
 Mendacia vaticinata, & inutilia patriæ tuæ,
 Laboras temere, & urbem latam turbas.
 Male pereas: Nobis vero choreæ, conuiuia, & carmina curæ sint.
 Non enim amplius Troiæ sub mœnibus metus relictus est:
 Neque amplius indigemus vaticina tua voce.
 Sic locutus, iussit abducere desipientem virginem
 Intra penetralia thalami. Vix vero & inuita, patri
 Obtemperabat. Virgineum autem in lectum procidens
 Plorabat cognoscens suum fatum: videbat enim iam
 Patriæ ardentis in mœnibus grassantem ignem.]

Hanc igitur Virginem Vatem Cassandram in Schemate nobis expressit Autor capite puel-
 læ moestissimæ, sub quo depinxit in tessera utrimque interpunctum. V. forte signans. V.
 geminatum, quasi diceret Virgo Vates, aut Veridica Vates; moesta, quia fidem sibi negari
 sentit, a quibus maxime præstari debuerat. Immo forsitan terna illa sub equo locata, & ad
 inuicem implicata (nisi quis ad ornatum posita voluerit) signare possunt eandem
 Virginem Vatem Veridicam: simul & Vulcanum, qui Troiam concremauit: &
 Junonem, cuius odio Troia fuit eversa, ob prælatam sibi Venerem; etenim numerus Octo-
 narius Vulcano dicatus, & Iunoni, scribitur a Bongo tractante de Mystica Numerorum si-
 gnificatione; ita, Virgo Vates Veridica Vaticinata Vindictam Vxoris Vulcano Ultore.
 Tot ergo mysterijs foetæ sunt imagines in Schemate; quo pariter docemur & Hostium do-
 na semper esse mala, dolosaque: & Aduersus hostes in bello iusto, (quale fuit Græcanicum
 in Troianos, Helenæ raptores, iniustosque detentores) dolis atque viribus vtendum. Ve-
 rum enim vero Græci, vt vt habere potuerunt iustam causam inferendi belli Troianis, ob
 iniuriam Helenæ raptæ, nec non eos decipiendi, qui violato nequiter Hospitij iure, sedu-
 ctam Hospitis vxorem abduxerunt in Asiam; attamen suas fraudes bellicas Equi Durij do-
 nario Palladi dicato regere, nefarium omnino fuit, & sacrilegium. Vnde licet Victores,
 Troia deleta, multas primarias feminas Asiæ, pro vna Græca, duxerint captiuas in Euro-
 pam; quicunque nihilominus fallacis Donarij suatores, & comprobatores extiterunt, ac
 eius ventrem dolose repleuerunt, omnes ad vnum a Troianis incendijs infauitum in patriam
 reditum expeuti sunt, qua naufragi vndis absorpti, qua peiori quoque sorte, fatoque pror-
 sus infelici fortunis, & honore spoliati, domesticae infamia notati, & a proprijs interempti
 filijs, vel vxoribus adulteris. Respuat enim Numen fraudibus hominum cooperari, faue-
 reque dolis. Hoc euentu monitus, donaria sine dolo, pura mente, synceraque voluntate,
 pietatis officium Deo, Diuisque præstare didici; namque inter sacras supellectiles in Sacra-
 tio Diui ANTONII de Padua votum

D. O. M.

Scriptorium Calamum Aureum

Adamante Illustrem

Cum Epigraphe ÆT. S.

Venatione Sapientiae Calatum

Ab EDOARDO BARONE HERBERT

De Cherbury In Anglia

Et Castri Insulæ De Kerry In Hibernia

Pari Vtriusque Regni

Nobili Philosophiæ Instauratore

Munus olim sponte missum Honoris ergo

Tanquam Aeterna Scribenti

FORTVNIO LICETO

Æternorum Scriptori Vere Diuino

DIVO ANTONIO CONFESSORI

Multiplicis Gratiae Memor

LICETVS

Donarium Dicaui

Ann. Sal. M DCLII.

Enimvero sacra Diui A N T O N I I monumenta sidereæ doctrinæ aureo calamo scripta sunt, adamantino candore puritatis, indomitaq; firmitate veræ pietatis: & assiduis meditationibus, atque laboriosis concionibus venationem æternæ sapientiæ simul & animarum non irritam exercuisse videntur. Ad quod munus alludens Cl. V. Claudius Berigardus Molinensis Gallus, in Patauino Lyceo Philosophiæ Professor Primi-Par, accinebat:

- „ Aurea penna tibi iam pridem missa, L I C E T E,
- „ Aurea scribenti dogmata, prima fuit.
- „ Altera scribenti Gemmas gemmata paratur:
- „ Nec calamo dispar aurea pyxis erit.
- „ Vtraque iuncta simul decus est sublimibus alis,
- „ Quas tibi Dedalea tutius arte paras.
- „ Nam gemmæ decorant aurum, decorantur ab auro;
- „ Quæque premunt alios, te super astra vehunt.

Sed ad prisca nostra Hieroglyphica Gemmarum Anularium iam redeamus.

*Virorum Heroica virtute præstantium vultus apud antiquos memoria,
ac imitationis ergo passim effigiatos haberi.*

Schema XLIII, Gemma.

ACHILLIS effigies Martiale illud et bellum spirans, quod ab Homero, Papinio aliisque describitur. In aversa Numismatis parte Dea marina Tethis est, filio suo arma a Vulcano afferens cum inscriptione ΜΗΤΡΟΣ ΠΗΛΕΙΔΟΣ id est MATRIS PELIDÆ. Pelus enim Tethidos maritus fuit et Achillis parens. Apud Petrum Stephanoniam

Achillis imago qualis, & cur in Schemate.
Cap. CXXXV.

Vere quidem Anonymus ait de Schemate: *ACHILLIS* effigies, Martiale illud, & bellicum spirans, quod ab Homero, Papiuo, alijsque describitur: In auersa Numismatis parte Dea marina Tethis est, sine filio suo arma a Vulcano afferens, cum inscriptione ΜΗΤΡΟΣ ΠΗΛΕΪΔΟΥ: id est, *MATRIS PELLIDÆ*: Peleus enim Tethidos maritus fuit, & Achillis parens. Quibus addere lubet, vidisse me confimile penitus Numisma non ita dudum in Museo Cl. Viri Ioannis Galuani I. C. Patavini, cimeliorum antiquorum studiosissimi. Facies Achillis a Darete Phrygio descripta similis est effigiata in Schemate; dicit enim, post delineatos Heroes illos a se visos, qui militarunt ad Ilium: *Achillem pectorosum: ore venusto: membris valentibus: magna vi brachiorum: bene crispatum: clementem: in armis acerrimum: vultu hilari: largum: dapselem: capillo myrteo.* Nam oris venustas, clementia, vultus hilaritas, larga, & dapilis apparet in facie. Capillorum crispitudinem occultat galea. Qui sint myrtei capilli nobis ignotum. Nisi dicamus ad cæruleum colorem inclinantes utcumque ratione Matris; etenim marini Dij cæruleis capillis finguntur. Cetera signa nō possunt ex vultu simplici cognosci, qui solus habetur in Schemate. Nō est omitendum, apud antiquos passim virorum heroica virtute, seu militari, seu quavis alia præstantium, capita, vultusq; cōsueuisse tum in anulorum gemmis, tum etiam in Numis cælaris, ad cultum, & imitationem virtutis eorum: Qua de re fusc tractauimus in opere nostro de Anulis Antiquorum. ^{a cap. 27.} Prærogatiuæ autē, ac dotes & multæ, & magnæ Achillis, adeo notæ sunt, ut operæ pretium non sit, huc eas e classicis referre. Illud tamen ab Antiquarijs aucto nosse, quando, & ubi, & a quo cusa primum fuerit ista moneta vetus cum Achillis capite galeato, & cum eius matre Tethide filio arma deferente in parte Numismatis posteriore.

Persi simulachro cur signauerit Alexander,
& cur vsi veteres in Numis.

Schema XLIV. Gemma.

apud Petrum Stephanonium.

In Gemma.

De Anulis, quos ad signandum habebat Magnus Alexander.
Cap. CXXXVI.

A Nonymus intactum reliquit hoc Schema. Nobis tamen ipse Stephanonius proponens imaginem Persei sculptam in Gemma, praeiungit ansam coniiciendi fuisse in Anulo sigilli, quo Magnus Alexander signabat literas in Europam mittendas; nam ut ait Alexander ab Alexandro & ante illum Plinius de Magno Macedone: Ipse tamen Alexander, denique Dario, quas destinabat in Asiam literas, Darij Anulo imprimebat quas vero in Europam, suo. Suus autem erat habens imaginem Persei Atavi sui; cuius in honorem coronari voluit etiam Perseæ frondibus; ut ait Plinius: Perseam quoque plantam eruditiores negaverunt ex Perside propter supplicia translata, sed a Perseo Memphis atam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse, in honorem atavi sui. Quapropter admodum probabili coniectura dicere possumus, Alexandrum anulo suo signatorio gestasse imaginem atavi sui Persei, ad cuius honorem voluit milites victores coronari frondibus Perseæ stirpis, quæ inde nomen traxerit, quod a Perseo atavo suo primum sata fuerit apud Memphis. Ceterum non caret etiam probabili ratione, quod asserere possemus imaginem atavi Persei sculptam fuisse dudum ab Alexandro in Numismate, quod cudi curauerit; etenim eius rei testimonium non obscurum nobis exhibere videtur ipse Plutarchus agens de Fortuna, siue virtute Alexandri, dum introducit eum cum Diogene colloquentem in hæc verba: *Nunc ignosce nobis, Diogenes, Herculem imitor, Perseum æmulor, Bacchique qui Deus autor mei est generis, inherens vestigijs, rursus in India vincentium Græcorum choro volo ponere. & apud Montanas agrestesque trans Caucasum gentes Bacchi comessationum memoriam renovare. Sunt & ibi quidam dura philosophiæ nudato corpore adsueti, viri sancti, & suo iure viuentes, Deo operam dantes, Diogenem vilitate rerum suarum superantes, nulla pera indigentes: Non enim recondunt alimentum, quod ijs terra subinde recens suggerit, potum flumini, folia ab arboribus defluentia, & herbae terra enascens lectum. Per me & hi Diogenem cognoscent, & ipsos Diogenes. Oportet etiam me Nomisma cudere, & barbarica e materia factum Græcicæ forma Reipublicæ signare.* Quid ni ergo in tali suo Numismate Persei atavi sui imaginem Alexander effingi curauerit, qualis in Schemate visitur? At vero deinceps etiam, nulla relatione ad Alexandrum habita, potuit Antiquitas Persei virtutem venerari passim eius imagine sculpta, pictaue vel in gemmis, vel in tabulis; quod alijs heroica virtute præstantibus euenisse constat, & Epicuro speciatim, ut admonet M. Tullius in ea verba: *Nec tamen Epicuri licet obliuisci, cuius imaginem non solum in tabulis sed & in poculis, & in Anellis habebant.* At quanto celebrior Epicuro Perseus? optime Schematista Perseo dedit alas in capite, quia fingitur habuisse non solum talaria, quæ spectari nequeunt in imagine carente pedibus, at etiam petasum a Mercurio, sic asserente Hygino *Perseus. Hic nobilitatis causa, & quod inusitato genere concubitionis esset natus, ad sidera dicitur peruenisse. Qui missus a Polydecte Magnetis filio ad Gorgonas, a Mercurio, qui eum dilexisse existimatur, talaria & petasum accepit.* Melius Albricius, explicans Deorum imagines, Perseus, inquit, etiam filius Iouis inter Deos annumeratus est; qui rex Asiæ diues & præpotens, qui & nauibus multas regiones transiit, & Africam debellauit: Qui & tres sorores illud regnum tenentes sua sapientia occidit, quæ Gorgones dictæ sunt; quæ unum solum oculum habentes, homines se aspicientes vertebant in saxa. Hic enim tali imagine figurabatur. Erat homo iuuenis, alatus & volans quasi nauis discurrens, & alarum utens volatu: cui assistebat Minerva sapientiæ Dea, &c. Profecto Schematista scite posuit Alas in capite, citra pileum, tum quod Alæ pars viuentis corporis existunt, non inanimati pilei: tum quod alludere voluit ad vela nauigiorum, quæ super antennas in celliore parte nauigij spectantur. Non inepte tamen ad hunc sensum illi talaria dedit Ouidius, accinens:

„ . . . . Pennis ligat ille resumptis
„ Parte ab utraque pedis, teloque accingitur vincto,
„ Et liquidum motis talaribus æra findit.

Nam & nauigiorum remi pedum instar habentur, a quibus e salo, dum eleuantur a nautis, depen-

lib. 2. c. 19.
lib. 37. c. 6.
Alexander
cur vsus Anu-
lo cum ima-
gine Persei.
lib. 15. c. 13

Victores milites suos cur
perseæ frondibus coronari voluerit
Alexander.

Orat. 1;

philosophorum Indorum
vita.

Numisma
Alexandi

s. de finib.

Alas in capite
Persei cur
posuit autor.
f. 1. b. 2.

dependent velorum, & alarum instar aquarum tenuatae veluti telae: de quibus in Idyllio **A**
 Noctis Etrusco nos olim:

„ Di lucid'or sò balenar le stelle:
 „ Ed'Anfitrite i veli,
 „ Che pender veggio da gli alzati remi.

Panos Hieroglyphica, de Sermonis, deque Vniuerso declarata.

Schema. XLV. Gemma.

*Pan primus calamos cera coniungere plures
 Instituit: Pan curat oves, ouiumque magistros.
 Apud Petrum Stephanonem in Gemma*

*Platonica Panos explicatio de conditionibus, & propria natura Sermonis
 humani proponitur. Cap. CXXXVII.*

A Nonymus respiciens ad Syringam, & pedum in manibus Panos, cum celebrat primum
 inuentorem sonorae cicutae, simul & Pastorem gregis. Nos autem mysticum allego-
 ria sensum allaturi, primo Platonis opinionem indicabimus, qui Pana Sermonem interpre-
 tatur, Mercurij filium, hoc est intellectus humani, verbis ipsissimis ex interpretatione
 „ in Cratylō „ Cornari „ HERM. Profecto recte mihi videtur Cratylus dicere, me non esse Hermo-
 „ genem. Nequaquam enim bonus sermonis artifex sum. SOC. Et quod Pan sit Mer-
 „ curij

Mercurij filius geminae naturae, consentaneum est. HERM. Quomodo vero istud? SOC. Nosti quod λόγος, id est sermo τὸ πᾶν, id est totum significat, & circuit ac versat semper, & geminus est, verus ac falsus. HER. Maxime. SOC. Quod igitur verum est ex ipso, id leue est ac diuinum, & superne habitans inter Deos: quod vero falsum, inferne inter vulgus hominum, & asperum & hircinum. Hic enim plurimae fabulae & mendacia sunt circa tragicam ac hircinam vitam. HER. Maxime. SOC. Recte igitur is qui totum significat, & semper versat, Pan fuerit caprarum pastor, id est, διπολος geminae naturae, Mercurij filius, supernis partibus leuis, infernis asper & hirco similis. Et est Pan aut ipse Sermo, aut Sermonis; frater siquidem Mercurij filius est. Fratrem autem esse fratri similem, nihil miri est. Sed in Schemate noster autor ad indicandum sermonem vsus est peculiari quadam ratione sonora Fistula, quam in manu Panos apposuit. Quam forte consulto quadricannem effinxit, quod in sermonis efformatione quaternae partes oris humani praecipue concurrunt, lingua, labia, dentes, & larynx. Tetigit autem Plato primariam causam sermonis effectricem, quam ait esse Mercurium, Deum scilicet facundiae, disciplinarumque, cuiusmodi est Intellectus humanus. Optima vero ratione ponit Pana vel esse sermonem, vel sermoni simillimum fratrem, vtrumque filium Mercurij; quoniam humana mens primo generat in se rerum omnium conceptus, deinde sermonem producit eosdem conceptus primogenitos indicantem. Quam doctrinam aperuit Aristoteles alicubi scribens: *Sunt ergo ea, quae sunt in voce, earum quae sunt in anima passionum nota: & ea, quae scribuntur, eorum quae sunt in voce. Et quemadmodum nec litera omnibus eadem, sic nec eadem voces. Quorum tamen haec primum nota sunt, eadem omnibus passiones animae sunt: & quorum haec similitudines, res etiam eadem.* Intercedit igitur inter sermonem, & animi conceptum, non identitas naturae, sed solum similitudo magna. Quare Plato sapienter ait Pana Mercurij filium esse vel Sermonem, vel sermonis fratrem simillimum ab eodem parente Intellectu progenitum.

Pan cur Mercurij filius dicitur.

Pan cur sermo dicatur, vel sermonis frater.

lib. 1. perihier. cap. 1.

Conceptum cum sermone similitudo.

Alia Panos explicatio de Vniuerso proponitur.

Cap. CXXXVIII.

Tetigit Plato quidem aliam Panos mysticam significationem in allatis e Cratylo verbis, asserens Pana signare Totum, quod assidue circuit; cuiusmodi Mundus est Vniuersus. At vero latius de proposito Pierius ex antiquioribus, dum ait: *Atque ea potissimum ratio est, cur Pana Deum ex hieroglyphico Stellarum intelligi contendebant: Quia & pectus eius varijs insigne stellis effingebant; quum omnino per Pana totam rerum naturam interpretarentur: qua de causa & fistulam septem calamis compactam, propter errorum totidem concentum, ori eius apponebant: de quo apud Orpheum plura.* Probo autem idem & Pan, & Iupiter est, quod πᾶν Omne, vniuersam quippe, ut dictum est, naturam significet. Propterea vero & hinulea pellis varietate tegi solitum aiunt, ut ex maculis referri stellae videantur: de quo in Serpentis commentario plura. Caelius autem Aug. Curio sic ex Eusebio, Phurnuto, & Seruio classicis autoribus: Vniuersum, vel Mundus. Pana, quem & Inuum & Faunum vocauere, sic pingebant veteres: Caprina facie, rubro colore, hirtis cornibus, varia Pantherae pelle indutum, infima sui parte hispida, & caprino pede: altera manu fistulam septem calamorum tenentem, altera pedum, siue baculum incuruum. Hacque figura Vniuersi symbolum contineri volebant. Facies enim rubens aether significat: bina cornua Solem, & Lunam: pantherae pellis caelestium siderum varietatem: Pars eius inferior hispida fingebatur, propter arbores, virgulta, & feras: Caprini pedes terrae soliditatem ostendunt: Fistula septem calamorum harmoniam caeli, in qua septem toni sunt, & septem discrimina vocum: Virga recurua annum, qui in se recurrit: & ideo πᾶν, id est totum, est appellatus. Sic autem symbolum hoc interpretantur Eusebius, Phurnutus, & Seruius. Quam sententiam pluribus non vno in loco tractauit Natalis in sua Mythologia. Primus, a quo desumperunt omnes Orpheus cecinit: Pana voco fortem, mundi integrum,

lib. 44. hier.

lib. 5. e. 6. lib. 10.

Tt

Ca

„ Cælum, & mare, & terram omnium reginam,

„ Et ignem immortalem : illa enim membra sunt Panis. A

Schematis
explicatio.

Manu dextera pedum tenet, symbolum axis Vniuersi. cubitum dextræ manus tenia, seu fasciola vinculum gestat, quod axis Mundi sit id, ad quod omnia veluti colligata mundi corpora versantur assiduo rotatu. Sinistra manu syringam quatuor calamorum continet, quod mundus, ac cælum in se, suæque potestate contineat quatuor elementa nostratia : de quibus

1. Metam. ita cecinit Ouidius *

„ Quatuor æternus genitalia corpora Mundus

„ Continet. ex illis duo sunt onerosa, suoque

„ Pondere in inferius tellus atque vnda feruntur :

„ Et totidem grauitate carent, nulloque premente

„ Alta petunt aer, atque aere purior ignis.

„ Quæ quanquam spacio distanti, tamen omnia fiunt

„ Ex ipsis, & in ipsa cadunt : resolutaque tellus

„ In liquidas rarefcit aquas : tenuatus in auras

„ Aeraque humor abit : dempto quoque pondere, rursus B

„ In superos aer tenuissimus emicat ignes :

„ Inde retro redeunt, idemque retextitur ordo.

„ Ignis enim densum spissatus in aera transit :

„ Hic in aquas : tellus glomerata cogitur vnda.

Sic in fistula quadricanni duo maiores calami grauem sonum edunt, duo minores acutum : ex omnibus ad inuicem temperatis harmoniæ concentus emergit. Ad hanc harmoniam indicandam veteres Pani, Satyrorum deo, pastorumque numini, dedere Syringam septem calamis imparibus constructam : de qua Virgilius in Alexi :

„ Pan primus calamos cera coniungere plures

„ Instituit : *

Signabant autem antiqui Syringe septem calamorum æthereum orbem, septenis planetarum sphaeris harmonice coniunctis coagmentatum : vt quadricanni Fistula mundum subcælestem, quatuor elementorum corporibus concinnatum sub mira proportionem fere decupla, doctore * Aristotele. Circumposuit autem aptissime Schematista figuræ Panos arboris Pineæ ramos, tum quod, vt obseruat Gyrardus : *Pinum arborem Pani attribuit Constantinus in lib. XI. Geoponicon, ubi & fabulam exequitur Pitys puella, in hanc arborem mutatæ.* Phurnutus autem, præter alia multa de Pane, tanquam de Mundi Symbolo, Et additur, inquit, ei corona, pinea fronde contexta ; quando montanum quiddam ac magnificum habet hac planta : tum maxime quod mundus demum veluti succisus vltore Deo per ignem, nunquam amplius ad pristinam formam atque naturam sit restituendus ; etenim ea proprietates est arboris Pineæ, vt semel excisa nunquam repullulet : ita sane Valerianus De Pinu * suis in Hieroglyphicis : *Et Pinum non paruam habere cum Cupresso similitudinem, expioratum est : Nam mortis ipsa quoque indicium est : de qua idem obseruatum ubique, arborem excisam semel minime suppullulascere. & m. cx. Herodotum nonnulli carpunt, quod solam piceam præfectam non repullulare dixerit ; quum &* C

* 2. de gen.
to. 37.
d Synt. 15.

Pan cur Pi-
nu corona-
tus.
Pinus recisa
non repullu-
lat.
o lib. 52.

Cupressus
cur symboli
mortis.

Cupressus
Cretica exci-
sa repullulat.

Pinus vt sit
imago to-
tus mundi.

cupressum, & alias quasdam plantas ipsi agnoscant, que idem patiantur. Sed quantum ad Cupressum attinet, diximus nos Herodotum ad Creticam respexisse, quos repullulare constans fama est. De Pinu vero, quod Staphylus Pini more dixit, pro abolitione, excidioque supremo, in memoriam adducit terribilem eam Croesi denunciatio- nem, qua per Caduceatorem Lampsacenis interminatus est, eos vt pinum exterere, nisi Miltiadem, quem per insidias ceperant, missum facerent. Quumque Lampsaceni inter se quærerent, quid illud esset, quod Rex se vt pinum diceret extriturum, a grandiore na- tu ciue edocti sunt, eam arborem semel excisam nunquam amplius suppullulascere. Quod illi excidium veriti Miltiadem cōfestim e vinculis exemptum liberum abire permisissent.

Quin etiam D. Ambrosij notatu, Naturæ totius imaginem refert Pinus ; cuius nux flammæ speciem imitatur, lacunatis ia turbinem toris reticulato opere circumductis. Mundi ve- D

ro ty-

A ro typum esse Pana, latius etiam ostendit Phurnutus, a quo plurima, præter allara, desump-
sere scriptores alij, sicut ipsemet ab antiquioribus Classicis. Illud tamen in Schemate no-
stro mirum obseruo, quod quum ab omnibus Pan audiat salacissimus, & procax Nympha-
rum sectator, absque signo virilitatis effectus fuerit. An quia scopus fuit Autori Pana su-
mere, non pro Vniuerso, rerum omnium feracissimo genitore: sed pro Sermone, cuius na-
tura sterilis est, neque res vllas de se producit? Dubio procul Aristoteles ostendit ora-
tione res non mutari, neque gigni.

Pan cur sine
virilitate in
Schemate.

Præd. subst.
t.

*De Schemate nostri Mercurij Pana fugientem comprehendere satagentis.
Cap. CXXXIX.*

Non est a me prætereundum hoc in loco, quod ad me de proposito scripsit Amicus: &
quod illi responsum dederim: perscripsit enim in hanc plane sententiam:

Cl. Viro Fortunio Liceto Ioannes N. Salutem.

Confabulabamur non ita dudum ad inuicem amici de Symbolis, quæ passim apud eruditos
Italico nomine nuncupantur *Imprese*: forteque tuum, Cl. Licete, inter alia venit ad men-
tem, quo consueuisti tuorum operum vestibulis appingere Mercurium, qui Pana concita-
tione cursu fugientem insequens apprehendere nititur, cum epigraphe, FORTASSE
LICEBIT, in hanc effigiem:

D Et quamuis Ioannes Ferrus, agens ex professo de Symbolis huiusmodi suo in opere, cui ti-
tulum fecit, *Teatro delle Imprese*, tuum hoc approbauerit verbis ipsissimis: *Mercurio, di-
pinto col suo capello, & altri suoi ornamenti, per conoscerlo, in atto di afferrare & ritenere il
Dio Pane, preso allegoricamente per la Natura & il Mondo, co parole, FORTASSE LICEBIT,
è di Fortunio Liceti, famosissimo Filosofo, & publico Lettore nello Studio di Padoua, alludendo
col motto al suo nome & cognome. Quin etsi vnus e nobis attestaretur, se Romæ dudum in
Illustrissima Humoristarum Academia audiuisset, tuum id Symbolum encomijs perhonorifi-
cis exceptum, & exornatum: Nihilominus inter nos fuit, qui censuerit, ista corpora, licet
phantastica, non admitti plane a regula: pingique debere locum, ad quem se se recipiat Pan
iste fugiens, vt Antrum. Alter optauit, Nomen Academicum adiungendum fuisse Sym-
bolo.*

bolo. Singulique conuenimus, Te percunctari de proprio scopo tui formosi Schematis; mihi que fuit id oneris impositum a sodalibus. Quare gratum feceris vnique nostrum, si luculentius tuam sententiam aperueris in proposito. Vale, & me ama.

Responsio Liceti de fine ac forma sui Symboli literarij.
Cap. CXL.

Eruditissimo Viro Ioanni N. Fortunius Licetus B. A.

EQuidem, eruditissime vir, etsi video Cl. Ferrum satisfacere posse tuo sodaliumque desiderio, qui nostis vniuersale iam axioma, *Standum esse peritis in arte*: non verebor tamen vestra iussa capessere, vobisque mentem meam in hoc Symbolo, eiusque formam latius explicare. Profecto qui iam quinquaginta totos annos philosophica scripturio simul & lectico, sessitans super exedras publicas celebriorum Italiae Academicarum, nunquam non Occupatus in literario negotio, dicamne ocio? Fortunius Licetus erecto Symbolo significare volens ego non solum Intellectum viri Philosophi, semper anhelantis ad omnium rerum cognitionem, & Occupati iugiter in obiectorum intelligibilium Vniuersi comprehensione: verum etiam Artem propriam publici Lectoris: proposui lubens in erecto Schemate, Deum Mercurium in ætate senili, sed virilitate satis excitata, qui curreret apprehensurus Deum Pana fugientem a facie subsequens: dedique Symbolo propriam, vt aiunt, animam epigraphæ, FORTASSE LICEBIT: assumpto nomine inter Academicos, vt sit, Italico, L'OCCVPATO. Quod sane Symbolum in euulgatis meis operibus passim prostantibus, ne læderentur Idiotarum oculi, qui non penetrant interiora mysteria, sed sistant in externo cortice rerum, Mercurium habet verso tergote, non obuerso ventre; qua in re libuit Apellem imitati, qui, vt ait Plinius^a ne Regem offenderet, pinxit & Antigoni Regis imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione vitia condendi; obliquam namque fecit, vt quod corpori deerat, pictura potius deesse videretur: tantumque eam partem de facie ostendit, quam totam poterat ostendere. Quam quidem imaginem apud Coos æuo suo seruari Strabo^b testatur, nimirum in promontorio Lactere nuncupato dicens: *Lacter ad XXV. stadia adijcit navigationi: in suburbio Esculapij est ades, celebre admodum phanum, vt multis donarijs plenum, in quibus est etiam Apellis Antigonus.* Ceterum Mercurius in Academiae Symbolo mihi pictus est iuxta Plotini, Pierij, vetustiorumque normam, ad exprimendum vtrumque meum finem. Hoc sane Symbolum in primo sensu desumptum est a Plotino scribente: *Sola species est facunda; natura vero altera sterilis. Hinc prisce, vt arbitror, sapientes in varijs mysterijs id subobscurè significantes, antiquum Mercurium introducunt, instrumentum generationis ad operis effectum semper habentem; generationem vero in sensu declarantes intelligibilem rationem.* Sed Mercurij statuam olim Græcos posuisse cum erecta virilitate, notat etiam Herodotus in Euterpe scribens: *Hos itaq; ritus, & alios prætereos quos ego referam, Græci sunt ab Egyptijs mutuati: Sed vt Mercurij statuam facerent porrecto cum veretro, non ab Egyptijs, sed a Pelasgis didicerunt; & primi quidem ex omnibus Græcis Athenienses; in quorum regione permixti Pelasgi habitant, ex quo caperunt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quisquis Cabirom sacra imitatur, quibus Thraces initiantur, nouit a Pelasgis esse sumpta. Nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus una habitauerunt, a quibus orgia Samothraces acceperunt. Itaq; primi e Græcis Athenienses, a Pelasgis edocti, Statuas Mercurij erecta virilia habentes fecerunt. De qua re Pelasgi sacrum quendam sermonem retulerunt, qui in Samothracia mysterijs declaratus est.* Is autem, meo iudicio fuerit, quem ex Plotino, vel Plutarcho nuper attulimus. Nisi velimus cum esse, de quo Macrobius etiam in Saturnalibus, dum probare studet Mercurium apud Antiquos idem esse, quod & Sol, omnem fecunditatem rerum promouens, his notis: *Pleraque etiam simulachra Mercurij quadrato statu figurantur, solo capite insignita, & virilibus erectis; quæ figura significat Solem mundi esse caput, & rerum satorem; omnemque vim eius non in quodam diuisorum ministerio membrorum, sed in sola mente consistere, cuius sedes in capite est. Quatuor latera eadem ratione finguntur, quæ & tetrachordum Mercurio creditur*

^a lib. 35. c. 10
Antigonus
Iulius, vt ab
Apelle pi-
ctus.

^b lib. 14.

^c Er. 3. lib. 6.
cap. 19.

^d cap. 14.

Mercurium
qui primi fe-
cerint cum
erecto vere-
tro.

Mercurij sta-
tuæ cur cum
extenta viri-
litate.

^e lib. 1. c. 19.
Mercurius
cur quadra-
to lapide cū
solo capite,
ac pene fi-
ctus.

Tetrachordi
cur Mercurio
dederint

A tur attributum; quippe significat hic numerus vel totidem plagas mundi, vel quatuor vices temporum; quibus annus includitur; vel quod duobus equinoctijs, duobusq; solstitijs Zodiaci ratio distincta est. Consimiliter in Opusculo, cui titulum posuit, An Senu sit gerenda Respublica, Plutarchus ait: *f* Eam ob causam etiam Mercurios, seniores, sine manibus & pedibus, *f* in F. lib. rigente fascino fingunt: hoc enigmatice indicantes, minime hoc a senibus requiri, ut corporis seruitia obeant, modo ijs ratio (ut conuenit) efficax sit & fecunda. Qui sensus plane congruere videtur cum Plotiniano. His adiungitur etiam Coelius Rhodiginus, asserens in suis antiquis lectionibus: *g* Mercurij statua colebatur veretro porrecto. Haftenus abunde satis de Mercurio symboli nostri dictum esse censeo. Quantum autem ad Deum Pana, non solum Pierius inquit: *h* Hieroglyphicum erat & Panis signum, ex quo tota mundi machina intelligebatur; capripes enim erat, & humana reliquum effigie: Inferior ea pars terram hirtam & hispidam ostendebat; humana vero leuitas atque mollities, tranquillum, & indefecatum aethera, mundi ipsius ducem. Quae superius etiam ex antiquioribus confirmata fuerunt. Epigraphae vero, FORTASSE LICEBIT, indicat desiderium modesti Philosophi, sibi non arrogantis possessionem vniuersae sapientiae, sed explicantis puram cupiditatem eius sapientiae. Quam doctrinam aperte seuit Aristoteles, haec attribuens Intellectui nostro possibili *k* quod Omnia intelligit: *l* Quum autem sic singula factus est, ut sciens dicitur, qui secundum actum: *m* Id autem est, quod potentia omnia: & demum *n* Anima entia quodammodo est omnia; quia sensus est omnia sensibilia, & intellectus omnia intelligibilia. Quae comprehendere gestiens, non autem se iam comprehendisse, aut certo comprehensurum praesumens, autor symboli posui epigraphen, non arrogantem, *Licuit*, neque *Licebit*, sed modestia philosophica delineatam, *Fortasse Licebit*. Nomen autem Academicum, OCCVPATVS: non oportuit in fronte librorum apponi: positum tamen est in Academico Schemate: desumptumque fuit a Salomone, qui sapientissimus hominum appellat Occupationem pessimam Philosophi vitam, quod laboriosissima sit, & magni detrimenti bonae corporis valetudini, sicuti communis est interpretatio; sic enim ait: *o* Ego Ecclesiastes fui Rex Israel in Hierusalem: & proposui in animo meo querere & inuestigare sapienter de omnibus, quae sunt sub Sole: Hanc Occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea. Nisi potius dicendum sit (ut antea *p* late probauimus in explicatione secundae Gemmae) propter assiduitatem, non autem ob improbitatem, vitam contemplatiuam Philosophi nuncupari pessimam occupationem ab Ecclesiaste; quemadmodum labor improbus dicitur a Virgilio *q* cui

„ . . . Labor omnia vincit

„ Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.

non quia malus existat, sed ob intensiorem & assiduitatem: qua proprietatem esse vitae contemplatiuae Philosophi, dudum nouimus ex Aristotele de mentis operatione ita dicente: *r* Et praeterea assiduisima; contemplari siquidem assidue magis, quam operari quippiam possumus.

Habet autem nostrum hoc Symbolum (quod insuper a te requirebatur) tam ratione Panos, quam ratione Mercurij relationem ad Antrum Nympharum, quia Satyri, Deusque Pan, numina siluestria nemorum, non se se recipiebant praeterquam in Antris, & solcite Nymphas inquirebant; cuius rei testimonium perhibet Valerianus, addens ante allatis de Deo

D Pane: *s* Hinc illa in Nymphas procacitas attributa, & nunquam satiata libido. Mundus siquidem assidue rerum species progenerat, & humore plurimum vititur, materia quippe generationis in primis apta & commeda. Quare simulachrum Panos tam siluis & agris, quam hortis & fontibus & puteis, ut tutelaris apponebatur. Haec ille. De Mercurio pariter, ac Pane Simmias Rhodius in Idyllio Oui (quod falso tribuitur Theocrito, ut alias ostendimus in eius explicatione nondum vulgata) canit quod eorum vterque

„ Celeripedum Nympharum Antra peruadit.

Attamen in Schemate non oportuit ullam apponere specus imaginem. Sufficere reor ista de primo scopo symboli nostri. Quod autem attinet ad alterum finem, significandi nimirum Philosophiae publicum Lectorem, cuius vita, munusque proprium est, voce docere: Symbolum istud eductum est e Platone, sic in suo Cratylo scribente de recta nominum ratione, sicuti Ficinus vertit: *t* Consentaneum quoque, amice, Pana biformem filium esse Mercurij; quod

Sermo

f in F. lib.

g lib. 7. c. 16.

h lib. 10.
Panis simulachrum explicatur.

i cap. 127.

k 3. de an.

l 4.

m Tex. 8.

n Tex. 17.

o Tex. 37.

o Eccles. 1.

12. 13.

Vita contem-
platua cur-
dicta sit Oc-
cupatio pes-
sima.

p cap. 18. 19.

q Georg. 1.

r 10. Eth. c. 7.

Pan ut ha-
bent relatio-
nem ad An-
trum Nym-
pharum.

s lib. 10.
Hierogl.

Quum idyl-
liu Simmias,
non Theocri-
ti.

Secundus
finais schema
tis nostri.

Sermo πᾶν, id est, Omne, significat, circuitque & voluit semper: estque geminus, verus videlicet, ac falsus; quod est in Sermonem verum, leue est atq; diuinum, supraque in Dīs habitans: contra, quod falsum, infra in hominum multis, asperum atque tragicum. Hinc enim fabularum commenta, & falsa quamplurima circa tragicam vitam reperiuntur. Merito igitur qui est πᾶν, id est, totum nunciatus, & αἰ πᾶν, id est, semper volutans, πᾶν ὑπόλοος, id est, biformis Mercurij filius diceretur, ex superioribus partibus lenis & delicatus, ex inferioribus asper atque hircinus. Estque Pan vel ipse sermo, vel sermonis frater; si quidem est Mercurij filius; fratrem vero fratri similem esse, quid mirum? Itaque Mercurius a nobis assumitur apte symbolum Intellectus publici Lectoris in nostro Schemate: Pan autem non inepte symbolum sermonis, aut etiam conceptus mentis, quo Lector comprehendit, & explicat vniuersum genus intelligibilem, adeoque mundum totum; quum sermo sit frater conceptus interioris, illique simillimus. Et quum Lectoris proprium sit concipere mente, conceptamque suam opinionem ore parere voce, docereque illam sermone: Quumque sermo capax absolute sit veritatis atque falsitatis; propterea veritas ipsa representatur in parte superiori & humana Panos; falsitas autem in parte inferiori, & hircina. Platonico dicto consentit Pierius item in Hieroglyphicis alibi scribens: *Sermonis efficaciam, persuadendique vim ostentare veteres si voluissent, Mercurij simulachrum grandiori iam atate, barbatum, & effeto propemodum corpore, natura tamen obscenius excitata, eaque tantum parte validissimum faciebant. Cuiusmodi signum Cyllenis fuisse, Pausanias narrat. Verba vero Pausaniae sunt in Eliacis posterioribus: Cyllene duo sunt deorum delubra, Aesculapij vnum, Veneris alterum. Mercurij quidem signum, quem egregie incolae eorum finium venerantur, arrecto est supra basi fascino.* Pan vero fugiens indicat sermonem, quem nunquam nō Homerus appellat *volatilia verba*. Mercurius excitata virilitate Pana fugientem insequens representat Intellectum Doctoris in actu docendi formans verba simul & produciens theorematum conceptus in mentibus addiscentium, velut in terra bona. Aetas Mercurij senilis indicat non esse perfectum Lectorem nisi qui sit homo senex, in studiis, & in arte legendi publice iam habitum consecutus: ut nos edocet non solum Plato Socratem senem introducens Magistrum Alcibiadis iuuenis ita dicentem in Symposij calce: *Sed, o beate, diligentius animaduerte, ne te mea conditio lateat, quum nullius sim pretij: Tunc sane mentis oculus acute incipit cernere, quum primum corporis oculus deflorescit.* Verum & aperte scribit Aristoteles iuuenem non posse sapientem esse, nisi in mathematicis, quae sunt in primo gradu certitudinis: Habitus enim docendi non nisi longi temporis interuallo comparari potest. Epigraphe Symboli, **FORTASSE LICEBIT**, alludit euidenter ad nomen & cognomen Autoris. Nomen Academicum, **L'OCCVPATO**, signat occupationem assiduam vniuersae fere vitae Autoris in exercitio publici Lectoris, quo quidem munere, a vigesimo tertio aetatis anno ad septuagesimū quintum sine intermissione iam nunc perfunctus est. Symbolum id in hoc sensu connexionem allegoricam insignem habere videtur cū Antro Nympharum Academiae nostrae; quoniam Os, in quo formatur sermo, retinet imaginem Antri: cum quo symbolum pariter habet proprietatem, non tam ratione humiditatis, quam flatuum, & anguium; etenim antra vaporibus humidis abundare solent, & halare iugiter flamina ventorum, & esse loca frequenter, ad quae se se recipiunt, & in quibus commorantur angues: qui Sapientiae, Eloquentiae, nominis-amplitudinis, Pierio hieroglyphica sunt. Sane de Nympharum Antro sic Homerus in Odysea

At in vertice portus passis ramis oliua:
Prope autem ipsam Antrum amœnum obscurum
Sacrarum Nympharum, quae Naiades vocantur.
Intus autem crateresque & amphorae erant
Lapideae. ibi vero praeterea infusurrant apes.
Intus liciatoria lapidea praelonga, illicque Nymphae
Lintea texunt caerulea, mirabile visu.
Intus autem aquae perpetuae, duae autem ei Ianuae sunt.
Haec quidem ad Boream permeabiles hominibus:

Frater fratri
similis.

Sermo vt se
habent ad
conceptum
animi.

lib. 34.

in fine.

Sermo fu-
giens.

* Matt. 13. 8.

Marc. 4. 8.

Luc. 8. 16.

Lector, do-

ctorq; senex

1. Eth. c. 3.

6. Eth. c. 8.

Anni quin-

quaginta due

Lecturae,

hucusque

culta.

Antri cum

oro collatio

Anguis ty-

pum sapien-

tiae.

lib. 13.

Nympharum

antrum Ho-

mericum.

„ Illæ autem versus ad Notum sunt faciores, neque
 „ Viri intrant, sed immortalium via est.

Ira sane specus oris humani loquentis humiditate redundat natura sua; nam aridum os aptū non est efformandæ locutioni, sicuti neque sensui gustatus exerendo ad actum percipiendi sapores; quem ad vsum duplicem ora dedit hominibus natura, speciatimque linguam in ore. Quin & ex oris Antro ingiter effluit anhelitus & flatus ad vocis, atque sermonis materiam, ut ait Aristoteles, ita ^a *Vox autem sonus animalis est, & non qualibet parte: sed quoniam omne onat verberante aliquo, & aliquid, & in aliquo; hoc autem est aer; rationabiliter utique vocem edent hac sola, quæcumque recipiunt aerem. Iam enim eo, qui respiratur, vitur natura ad duo opera, sicut lingua ad gustum, & locutionem; quorum gustus quidem necessarius est; unde & pluribus inest; interpretatio autem, ut bene sit: sic & spiritu, & ad calorem interiorum, tanquam necessarium; causa autem in alijs dicta est: & ad vocem, ut bene sit. & mox ^b Quare percussio respirati aeris ab anima; quæ est in his partibus, ad vocatam arteriam vox est. Non enim omnis animalis sonus vox est, sicut diximus; est enim & lingua sonare, sicut tussientes; sed oportet animatum esse verberans, & cum imaginatione aliqua; significativus enim quidam sonus est vox: & non respirati aeris, sicut tussis; sed illo verberat eum, qui est in arteria, ad ipsam. Signum autem est, non posse vocem edere respirantem; aut expirantem, sed detinentem; movet enim illo retinens. Quare sermo spiritum requirit & ingredientem os, quasi materiam remotam formandæ locutionis; & in ore manentem, ac ex eo fluentem, veluti materiam proximam verborum, quæ actu formantur in ore. Non aliter in Antro Nympharum bipatente possumus observare tum physice, tum mystice; physice quidem, quia flatus per vnum Antri foramen ingreditur, & in Antri cauea cum murmure moratus aliquandiu, demum egreditur ex ore aduerso: mystice vero, quia statis temporibus eleuati spiritus ingeniorum in Academiam ingrediuntur, in qua murmur edunt eloquentiæ circumcunctes eruditionum omnium cryptam: & demum absolutis politiorum literarum eloquijs, egrediuntur ad auras patentiores, atque liberiores. Lingua similiter, quæ varie loquendo se se contorquet, cuiuslibet, & oportune cietur, apte satis æmulatur anguem, qui sic agitur in Antro. Sed & Antri figura si pingi debuisset in isto symbolo, non oportuisset Antrum ita formare, quasi Pan ad Antrum confugeret; at potius ut exiens ab antro fugeret insequentem persequentemque Mercurium; non solum quia verba, quorum typus est Pan, non ingrediuntur caueam oris, sed ex ea potius exeunt; verum etiam quia iuxta primum sensum atque scopum Schematis, Autor indicare vult primum, Intellectu suo velle concipere, partuque mystico edere opera, quæ non coarctentur intra brevis Antri cauum assidue, sed exeant ad publicam lucem vniuersi Mundi literarij, volitentque docta per ora virorum. Deinde quia Mercurius representans Intellectum possibilem, non potest apprehendere Pana, symbolum omnium rerum intelligibilem, in obscuritate mystici specus, at solum in claro lumine Solis, per intellectum agentem indicati; quia sicut oculus corporis non potest discernere obiecta visibilia subtiliora in umbra specus: ita prorsus intellectus possibilis non potest apprehendere cuncta obiecta intelligibilia in Antro mystico Academiae, quod non admittit nisi problemata genialia, procul arcens tractatus omnes arduos doctrinæ scholasticæ, quæ versatur solum circa obiecta rerum, quarum simulachra fuerint illustrata plenius a præclarissimo lumine intellectus agentis, a quo solo fieri possunt actu intelligibilia, sicut ait Aristoteles: ^c *Et est quidam talis intellectus, quia omnia fit; quidam vero, quia omnia facit, ut habitus quidam, quale est lumen; quodam enim modo & lumen facit potentia existentes colores, actu colores. At melius existimaui ponere Mercurium, qui conatur apprehendere Pana fugientem a facie sua, citra penitus ullam Antri figuram in Symbolo; quoniam hi duo currentes necessariam obtinent habitudinem ad Antrum, etsi non expressum penicillo in Schemate. Nec, ut obijcitur, ista duo corpora, Panos & Mercurij sic in Schemate depicta, contra regulam heroici Symboli dicenda videntur, quasi phantastica sint, vel humanas partes obtineant; quia primum, absolute corpora phantastica non excluduntur ab vlla regula; nam Solem, atque ventos admittunt in huiusmodi symbolis passim omnes, & vtuntur ad eos efformandos corporibus imaginarijs humanorum capitum, qua radijs lucidis redimiturum, qua statum expirantium ex apertis buccis, tumidisque genis: ita Clemens VIII. glo-**

Os aridum
sermoni nō
aptum.
Lingua duplex
vsum.
^a 2. de an.
t. 88.

Respiratio-
nis vsum ge-
minus.

^b Tex. 90.

Sermonis
materia du-
plex.

^c 3. de an.
t. 18.

Corpora
phantastica
poni in sym-
bolis.

bum

bum e crystallo figuravit, qui lucet in Sole Solis instar, & simul res obiectas inflamat, ijs
 exceptis, quæ candidæ fuerint, cum Epigraphe, *Candor illæsus*: ita Aloysius Estensis Car-
 dinalis effinxit Solem, apposito lemmate, *Non exoratus exorior*: ita Soli dedit epigraphen,
Non mutata luce, Dux Mantuæ Ferdinandus Cardinalis: ita multi alij Solem figura capi-
 tis humani per purum imaginationis figmentum depingunt: Non aliter ventos; ut Mar-
 chio Vastius, qui vel sine lemmate iugem ignem exurgentem inter ventorum flabra pinxit in
 Junonis Ara; dum profiteri vellet, nulla inuidorum vi extinguere posse ardorem fortitu-
 dinis, ac lucem gloriæ suæ. Transfutare symbolum alij ad æstum amoris; ac virum strenuum
 ab ea nobili cogitatione, ac prorsus mascula, ad perturbationes animi effœminatas, & mol-
 les traduxerunt. Ita vir doctus alius Mare depinxit a ventorum flabris agitatum, cum lem-
 mate: *Turbant, sed non extollunt*: ita plerique alij ventos designant humanis capitibus ple-
 na bucca flatum expirantibus, apte, non contra regulam. Deinde Mercurij, Panosque cor-
 pora simpliciter phantastica non sunt; certe Mercurium, & Pana fuisse veros homines, te-
 statur Lactantius, agens De falsa religione, probatque fulissime; cuius prolixior ser-
 monem non est ut hic referamus. De Mercurio quoque speciatim citra fabulam Natalis
 ait: *Atque hæc de Mercurio fabulose dicta sunt: nunc veritatem inuestigemus. Fuit Mer-*
curius homo singulari ingenio, & Sapientia, ut commemoravit Lactantius, &c. De Pane
 mox f. idem autor inquit: *Atque de Pane Deo quæ fabulose dicta sunt ab antiquis, explicavi-*
mus: nunc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in Concilio deorum Bacchum
semihominem, mitra ornatum, ac Ebrium semper fere, effœminatum, mollem prope infantem,
vinum a matutino tempore ad siderum usq. ortum redolentem. Hunc deformem Deorum agre-
stium chorum introduxisse scribit, Pana, Silenum Satyros; qui agrestes fuerunt homines, &
caprarum custodes, saltationibus dediti. quorum corporum formæ ob deformitatem fuerunt in-
signes. Plutarchus etiam in opusculo de Oraculorum defectu pulchram historiam refert de
Pane Magno, qui mortem obierit, & Mercurio ac Penelopa fuerint ortus. His fidem præ-
bent, quæ scribit Ælianus de varia historia dicens: & Comites Bacchi fuerunt Satyri, quos
nonnulli Tyros appellant: hoc nomen habuerunt a teretismatis, id est, lascivis & procacibus
saltationibus, cantibusque, quibus gaudent Satyri: Satyri vero dicti sunt ab oris rictu: Sileni
vero a τῷ σιληνῷ, quod est conuiciatoria scommata iacere, cum molesto quodam lusu. Ve-
stitus autem erat Silenorum, tunica utrimque villosa. Refert is vestitus vitium a Baccho plan-
tatarum, & vinearum, palmitumque hirsutam densitatem. Ceterum & D. Hieronymus in
vita S. Pauli primi Eremitæ scribit, in deserto Alexandriæ satyrum a S. Antonio Abbate vi-
sum, qui eum eo collocutus fuerit ipsissima verba: Mortalis ego sum, & unus ex accolis Ere-
mi, quos vario delusa errore Gentilitas, Faunos, Satyrosque, & Incubos vocans; colit. Lega-
zione fungor gregis mei: precamur, ut pro nobis communem Deum deprecetur, quem pro salute
mundi venisse cognovimus & in universam terram exiit sonus eius. Plutarchus item in vita
Syllæ scribit: Prope Dyrrachium est Apollonia, & in vicino Nympharum sacer locus, qui ex vi-
renti valle & pratis ignis venas dispersas perpetuo manantis eructat. Ibi stratum somno
Satyrum, qualem plastæ & pictores adumbrant ferunt captum. Adductum ad Syllam percuncta-
tus multos interpretes, quisnam esset & quam vocem tandem edidisset, non qualem humanam,
vel claram, sed asperam, & omnino ex hinnitu equi & hirci balatu confusam: obstupuisse Syl-
lam, & monstrum auersatum. Idem Plutarchus in sua Consolatione ad Apollonium refert,
Aristotelis verba ex libro De Anima ad Eudemum inscripto (quo caremus) huiusmodi:
Atque hæc pertinet, quod narratur, Silenum a Mida isto captum, & a venatione ei sciscitanti,
quidnam homini, maximeque expeitendum esset, principio respondere noluisse, vocemque com-
pressisse tandem quam urgendi ut aliquid diceret, finem nullum Mida faceret, in hac inuitum
erupisse verba: Arumnosi genij, & difficilis fortuna semen in diem durans, quorsum me
cogitis ea vobis dicere, quæ vobis nescire erat melius? maxime enim vacantes dolore viuunt,
qui sua ignorant mala: Hominibus autem omnino optimum est, Non nasci, neque partici-
pem fieri præstantioris naturæ. Optimum enim omnibus utriusque sexus hominibus est.
Proximum huic, & inter ea, quæ consequi homo possit, primum est, quam celerrime mori.
 Denique Marcus Polus istam Satyrorum gentem nobis innuere videtur aperte, dum ait de
 regno Lambri: *Sono in questo regno huomini, che hanno le code più longhe di un palmo a*
 modo

Mercurij, &
 Panos cor-
 pora sunt ne-
 phantastica.
 Lap. 15.

e l. 5. myth.
 c. 5.

f. cap. 6.

lib. 3. c. 40.

Ignorantes
 sua mala vi-
 uunt dolore
 vacantes.

lib. 3. c. 15.
 Homines
 caudati vbi.

A modo di cane, ma non sono pelose; & per la maggior parte sono fatti a questo modo. Questita-
 li huomini habitano fuori delle Città ne i monti. Poltalinus etiam Maffei in literis ex In-
 dia datis ad Soc. Iesu, legit, laponicæ cuiusdam stirpis mortuum e capite quasi corniculum
 quoddam extuberare. Sed & D. Hieronymus in vita S. Pauli primi Eremitæ, præter Satyrum
 qui legati functus officio pro sua gente ad S. Antonium Abbatem, fatetur sub rege Con-
 stantino Satyrum viuum Alexandria cunctis de se spectaculum præbuisse: mortuumque sa-
 le conditum, ne putresceret, Antiochiam ad Imperatoris aulam visendum comportatum
 fuisse. Sic ergo luculenter apparet, corpora Panos atque Mercurij, delineata in Schemate
 nostro, non esse phantastica simpliciter, sed vere naturalia. Quod autem posterius opponi-
 tur, esse contra regulam, in symbolis huiusmodi ponere corpora humana, vel eorum partes,
 etiam solutionem habet apertam; quia primum etsi plerique tollant e symbolis istis humana
 corpora; tamen alij multi, magnæ autoritatis in proposito, ea penitus admittunt, inter quos
 Paulus Aresius, vir Eruditissimus; ea tamen lege, dummodo in Protasi, & Apodosi signifi-
 catio eadem non sit; sicut & ipsi eadem non videtur in Hercule succollante oneri Atlantis:
 quod Symbolum placuit Philippo II. Hispaniarum, & Indiarum Regi, postquam sibi Caro-
 lus V. Cesar & parens cessit regnorum suorum administrationem, & regimen, cum epigra-
 phe, VT QUIESCANT ATLAS Et sane mihi longe magis varia est significatio protasis
 & apodosi in meo symbolo. Deinde (videtur opponere vir cl.) exemplum alicuius protasis
 vel ab homine peculiari sumetur; & cum Scipio Bargalius ait necessariam fore syngrapham,
 quæ significet, Achillis imago sit, an alexandri. Quæ quidem obiectio locum non habet in
 meo symbolo, cui nulla prorsus est necessaria syngraphe, quæ significet imagines esse Pa-
 nos, atque Mercurij; quum vnaquæque satis pateat ex se se cuiuslibet inspicienti. Vel sume-
 tur (addit) generatim ab ipsa natura hominis. exprimendo ea, quæ sunt cuius homini commu-
 nia, uti vultum sublimem habere, differere, ac ratio inari; & tunc a semet deriuabit simili-
 tudinem symboli Autor; si quidem homo est. & humani a se nihil alienum putat. Atqui hoc fie-
 ri nequit; nam, ut loquitur Lucas Contilis, cum homine homo similitudinem non habet, sed pro-
 prietatem. Sed & præterea laus non est, profiteri ea ad quæ omnes conditi, & nati sumus. Quæ
 pariter oppositiones non lædunt nostrum Symbolum; in quo non exprimitur quod cuique
 commune est; sed per Pana significatur Vniuersum, & per Mercurium Intellectus hominis
 contemplatiuam vitam agentis; quod commune non est cuique, sed paucorum proprium;
 iuxta illud Petrarchæ

„ Io seguo i pochi, e non la volgar gente.

Deinde vero licet omnes conditi, natiq; dicerentur ad omnia intelligenda; quod Aristot-
 eles asserere videtur, inquitens ^K Omnes homines natura scire desiderant. & alibi scribens
 Mentem humanam habere potestatem ad omnia intelligenda; quia tamen haudquaquam
 omnes hunc finem assequimur, immo nec vllus omnino singularium est, qui comprehendat
 omnia; difficileq; satis est, & arduum multa penitus intraspicere: summa laus est, inter ho-
 mines excellere doctrina, sapientiaque rerum plurimarum; quod antea vidimus dixisse Ari-
 stotelem, dum vitam contemplatiuam aduolæ penitus anteponit, ut in qua maxime confi-
 sit humana felicitas excellentior: quam sententiam superius luculenter expressam, non est
 vt iterum huc afferamus.

D Itaque iam constat aperte mei consilij ratio in erigendo symbolo Mercurij Pana fugien-
 tem citato cursu comprehendere satagentis, verso quidem tergore passim in libris inuulga-
 tis, at aperta virilitate recta in Academia priuata, sine specus vlla pictura, cum Epigraphe,
 FORTASSE LICEBIT, Hæc ea sunt, quæ respondenda censui de meo consilio in eri-
 gendo Schemate Symboli Academici. Tu ea boni consule, ac bene vale. Sed iam ad Gem-
 marum Antiquarum Schemata redeamus.

Homines
cornu haben-
tes in capite
vbi.

Humana cor-
pora, vel
membrana
in symbolis
locū habeat.

1. obiectio.

Solutio.

2. obiectio.

3. obiectio.

2. solutio.

Trion. Fam.

3. solutio.

K 1. Meta.
cap. 1.
3. de an.
t. 4. 18. 37.

m 10. Ethic.
cap. 7.

Iusta Zelotypa mulieris indignatio, sauiſſima eſt :

[Sophiſta perimit indoctos, & doctis interficitur in literario mundo.]

Naturalis cupido ſciendi querit latentes rerum cauſas, quibus inuentis ceſſat, non inuentis ingenia macerat.

Schema XLVI. Gemma.

*Aliorum opiniones de Sphinge referuntur, & expenduntur.
Cap. CXLI.*

S Phingem Autores duplicem afferunt, vnā quidem naturalem, aliam vero fabuloſam, De Naturali, quam Troglodytarum regio nutrit, & Æthiopia, ſimiarum in genere, tractarunt tum Agatharchides apud Photium, tum Diodorus ^a inquit : Sphinges & ^b apud Trogloditas Æthiopesque naſcuntur, forma haud ei diſſimili qua pinguntur : ſed paulo pinguiore : naturam habent manſuetam, pluribus exercitijs diſciplinisque aptam : tum Solinus aiens : ^b Inter Simias habentur & Sphinges, villoſe comis, mammis pro-
^a lib. 3. c. 3. ^b cap. 40. ^c lib. 3. c. 10 ^d lib. 8. c. 21. ^e minulis, ac profundis, dociles ad feritatis obliuionem : tum Mela, cui ^e Sunt & ſauiffima fera,
omni colore varij Lycaones, & quales accepimus Sphingas : tum ante hos Plinius ^d apud quem Lynceſ

A *Lynce* vulgo frequentes, & *Sphingas*, fusco pilo, mammis in pectore geminis, *Ethiopia* generat. & alibi ^a Condit in thesauris maxillarum cibum *Sphingiorum* ac *Saigrorum* genus: mox ^{ellib. 10. c. 72} inde sensim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum solenne est, his in dies, vel horas: tum *Albertus*, & ex eo *Pierius* addens: ^f *Albertus* quoque inter *Simia* ^{f lib. 6.} rum genera *Sphingem* agnoscit, insignem duabus in maxilla maculis nigricantibus, cauda coloris itidem subnigri, & oblonga. Harum ego vnam *Veronæ* quum essem, vidi, mammis illis & glabris & candidis a pectore propendentibus: circumducebat eam circulator quidam *Gallus*, ex ignotis antea insulis recens aduectam. Ostentabat idem cuniculos nostris quadruplo maiores, mira quippe corporis obœsitate distentos, & quod, nisi quis viderit, credere vix queat, præditos quaternis singuli genitalibus, humanorum digitorum instar & similitudine cohærentibus. Ipsa vero *Sphinx* toto erat pectore glabro, facie & auribus humanis propioribus, dorso hispido supra modum, fusco & oblongo admodum pilo, eoque densissimo. Reçtor læuum brachium, quo catenam, cui erat alligata, regebat, ferrea manica obarmatum habebat, dextera baculum gerebat, quem in faciem animalis identidem prætendens, bipedem secum ambulare, & loco etiam saltare interdum & obgannire faciebat, multamque hinc a spectatoribus stipem aucupabatur. Ceterum de huiuscemodi *Sphinge* naturali non habetur in Schemate ratio: sicuti neque de illa mirabili artificiosa, in *Amasis* Regis *Ægyptij* sepulchrum e marmore constructa, quam ita celebrat *Plinius* & inter *Ægypti* *Pyramides*: *Ante has est Sphinx, vel magis miranda, quasi sylvestre numen accolentium. Amasim Regem putant in ea conditum, & volunt inuentam videri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum centum quadraginta trium est, altitudo a ventre ad summum apicem in capite sexaginta duum.* Verum præter has vulgatissima *Sphinx* est fabulosa, quæ locum habet in Schemate nostro, de qua sic *Hyginus* ^b Interim *Sphinx* *Typhonis* in *Boeotiam* est missa, quæ agros *Thebanorum* vastabat. Ea Regi *Creonti* simulatam constituit, si carmen quod posuisset, aliquis interpretatus esset, se inde abire: sin autem datum carmen non soluisset, eum se consumpturam dixit; neque aliter de finibus excessuram. Rex, re audita, per *Græciam* edixit, qui *Sphingæ* carmen soluisset, Regnum se, & *Iocastam* sororem ei in coniugium daturum promisit. Quum plures regni cupidine venissent, & a *Sphinge* essent consumpti, *Oedipus* *Laij* filius venit, & carmen est interpretatus. Illa se præcipitavit: *Oedipus* regnum paternum, & *Iocastam* matrem inscius accepit uxorem. Sed quale foret huiuscemodi carmen, & qualis fuerit eius interpretatio ab *Oedipo* data, sic affert *Diodorus* ^c *Eo tempore tradit Sphingem beluam bisformem* (vt puta ex humana, & ferina forma constitutam) *venisse Thebas: proposuisseque ænigma, quod qui non soluerent, perirent. Ex quo multi ob rem dubiam interierunt. Soluenti præmium, Iocasta connubium, & Thebanorum regnum, propositum erat. Verum nullus, excepto Oedipo, ænigma soluere valuit. Iderat eiusmodi: Quod animal bipes, idem tripes, ac quadrupes foret. Ceteris addubitantibus, solus Oedipus, hominem id animal esse, qui infans quatuor iret pedibus: auctus ætate, duobus: iam senior factus, tribus; nam baculo tanquam tertio pede sustentare iur. Sphinx secundum id quod est in fabulis oraculum seipsam ex loco excelso præcipitavit.* *Anonymus* quidem noster, *OEDIPVS*, inscribit hoc Schema: quum tamen præterquam *Oedipo* *Sphinx* ænigmata dissoluenda proposuerit alijs, qui nesciuerunt ea soluere, atque a *Sphinge* consumpti sunt. Nil ergo spectatur in Schemate, quod indicet hominem cum *Sphinge* colloquentem esse potius *Oedipum*, quam alium vllum. Quase nos absolute recipimus hominem esse generatim aliquem, qui *Sphingi* carmen ænigmaticum interpretari conetur. *Opinio* multorum fuit, *Sphingem* esse typum meretricis, quæ blandis verbis, & faciei pulchritudine capiat incautos, & conficiat nescientes eius fallacias intelligere. Sed meretricum sermones, etsi fallaces atque dolosi, captu difficiles non sunt, neque significationis ænigmaticæ. Consumunt ipsæ tamen insipientes homines, & a sapientibus derelictæ contabescunt. *Cebes* autem *Thebanus* in *Tabula mysticam* habet *Sphingis* interpretationem, dicens: Vbi audiueritis quod dicam, si deinde id intelligatis, atque obseruetis, prudentes eritis ac felices; sin minus, fietis dementes ac miseri, neque scibitis vllum aut conuersationem vitæ. Nam explicatio huius ænigmatis successum eundem

Cuniculi quaternis veretris.

Artificiosa Sphinx Amasi. gl. 36. c. 12.

Sphinx fabulosa. lib. de Fab.

Anonymi opinio reiecta.

Sphinx meretrix multis.

Cebetis explicatio mystica.

„ habet eum ænigmate Sphingis, quod illa proponebat hominibus: Quicumque intellexit
 „ illud liber euasit: qui vero non intelligebat, eum illa occidit. At qui eadem via proce-
 „ dit res in hac explicatione. Etenim Sphinx proponebat hominibus ænigma minus in-
 „ telligibile: videlicet hoc. Quid bonum? quid malum? quid id quod neque bonum neq;
 „ malum? Hoc qui ignorat, inquit deinde, eum perdidit sua rei istius Ignorantia prope-
 „ modum. Et quietum simul inuenit a periculo, nisi quod perditio eius paulatim & succes-
 „ siue fiat toto vitæ suæ spacio, quemadmodum accidit ijs qui cruciatibus pereunt. Qui
 „ vero cognouerit illud, eius perijt dementia, ipse autem saluus euasit, & beatus factus at-
 „ que felix omni vitæ suæ tempore: Ita verba Cebetis ex Arabico, & Græco textibus ver-
 „ tebat eruditione clariss. Joan. Elichmannus: at paulo secus Alciati Scholiastes^K inquit,
 „ ex Cebete: *Sphinx est hominibus Insipientia. Hæc autem proponit, quid bonum, quid malum,*
 „ *quid neque bonum, quid neque malum sit in vita. Quæ si quis minus intellexerit, ab ea in-*
 „ *terimitur: neque id semel, sicut is, qui depastus a Sphinge moriebatur; sed per omnem vitam*
 „ *paulatim absumebatur, ut qui perpetuis supplicijs addicti sunt: Contra verò, si quis agno-*
 „ *uerit, occisa tandem Insipientia, salutem ipse consequitur, & felix per totum vitæ curricu-*
 „ *lum euadit. Hanc opinionem accepit, & coluit Emblemate nobili Cl. Alciatus, ita con-*
 „ *cincens:*

K ad Embl.
188.

- „ Quid monstrum id? Sphinx est. Cur candida virginis ora,
- „ Et volucrum pennas, crura leonis habet?
- „ Hanc faciem assumpsit rerum Ignorantia: tanti
- „ Scilicet est triplex causa & origo mali,
- „ Sunt quos ingenium leue, sunt quos blanda voluptas,
- „ Sunt & quos faciunt corda superba rudes.
- „ At quibus est notum, quid Delphica littera poscit,
- „ Præcipitis monstri guttura dira secant.
- „ Namque vir ipse bipesque tripesque & quadrupes idem est,
- „ Prima prudentis laurea, nosse virum.

Cebetis, &
Alciati opi-
nio notata.

1 s. Strom.
Clementis,
& aliorum
opinio
Sphinx in-
dicat Sa-
pientiam
de patri
Homeri 2
prol.

Opinio no-
tata.
c. de sub.
& 2. post.
cap. ult.
3. de au.
s. 18.

Equidem, pace tantorum virorum, recipere nequeo sententiam: quomodo Dementia pro-
 ponere possit ingeniosa carmina? quomodo percipere num allata responsio soluat ænigma?
 dubio procul Ignorantia nec ipsa proponere potest ænigmata de bonis, aut malis, aut neu-
 tris in vita contingentibus agnoscendis; quorum ipsamet est ignara: nec agnoscere valet an
 allata responsio congrua sit, nec ne. Sententiam huic oppositam habuisse videtur Clemens
 Alexandrinus^l Sphingem referens ad Ingenij solertiam, & robur corporis: quam senten-
 tiam recipit meus eruditissimus Allatius^m cui *Sphinx ab Oedipo ipso, vel etiã antiquior, quan-*
 „ *do ab Ægyptijs promanauit, sapientiam, & naturæ arcana significat: ideoque de rebus naturæ*
 „ *quæstiones proponit, quas ubi segniora ingenia non deprehendunt, ac si nulla essent, necesse est*
 „ *ut occidant: si secreta acumine deprehenderint, quasi superiora facta, naturæ ipsius vires*
 „ *eneruant, hinc ea intermori dicitur. Ceterum humana mens intelligens naturæ vires, ipsas*
 „ *non eneruat, nec occidit, in quas nihil agit, ut ait Aristoteles: Nec intellectus res inter-*
 „ *moriuntur, sed illustriores fiunt, ut colores actione luminis; de quibus idemⁿ Philosophus:*
 „ *Et est quidam talis intellectus, quia omnia fit: quidam vero, quia omnia facit, ut habitus*
 „ *quidam, quale est lumen; quodam enim modo & lumen facit potentia existentes colores, actu co-*
 „ *lores. Igitur intellectus agens intelligibilia naturæ non destruit, sed perficit, ea faciens actu*
 „ *intelligibilia, quæ de se sunt potestate talia; ut lumen non destruit colores, sed perficit. In-*
 „ *tellektus autem possibilis fit ipsamet intelligibilia, quorum suscipit imagines, nihil ea mutans.*
 „ Et reuera quomodo sapientia rerum intermoriatur, quando proctetur in animo solerti?
 Non ergo Sphinx, quæ solutione suorum ænigmatum occidere dicitur, est sapien-
 tiæ typus.

Veriores sententiæ de Sphinge proponuntur ex alijs.
 Cap. CXLII.

Qui vero classicorum propius ad veritatem accesserunt in explicanda natura, & allego-
 ria Sphingis, duo mihi videntur Palæphatus, & Dio Chrysostomus. Palæphatus qui-
 dem

dēm afferens. [De Cadmea Sphingedicunt, quod fera quidem hæc fuit, quæ corpus Canis habens, caput & faciem puellæ, alas veto auium, atque hominis vocem haberet. In Sphincio autem monte sedens hæc, ænigma quoddam vnicuiq; ex ciuibus proponebat. Et quemcunque (illud soluere nescientem) interimebat. Quod quum soluere Oedipus propositum ænigma sciuiſſet, se se ipsam (vt quæ grauato animo id ferebat) ex monte deijciens, interfecit. Sermo autem hic incredibilis, ac res ipsa impossibilis est. Neque enim talis species, formaque fieri vilo pacto potest. Atque adeo istud sane perquam puerile admodum est, ænigma non soluentes homines, ab ea tam facile interemptos iri solitos, vel eam a Thebanis feram ob id sagittis confossam non fuisse: stultumque credere prorsus est, ciues suos, veluti hostes essent, ita a Thebanis contemptos fuisse, vt a fera illa deuorari permitterentur. Habet igitur se se hoc pacto veritas. Cadmus quum mulierem Amazonida, cui Sphinx erat nomen, secum haberet, Thebas peruenit. Quumque Draconem Regem interfecisset, huius ipsius regnum occupauit. Post hæc & Draconis sororem, cui Harmonia erat nomen, cepit. Intelligens autem Sphinx quod Cadmus aliam duxisset vxorem, ac sibi persuadens multos ciues se abeuntem secuturos esse, quamplurimas diuitias rapiens, secumque celerem canem ducens, quem Cadmus habebat, cum his omnibus in Sphincium montem nuncupatum peruenit, & exinde Cadmo bellum inferebat. Incurſiones autem insidiando, quum per vnumquenque ex illis montium faceret, singulis horis plures homines interimebat. Vocant autem Thebani incurſiones ipsas ænigmata. Diuulgabant hoc autem passim ciues in hunc modum, dicentes, Argiua Sphinx nos, ænigma quoddam proponens, diripit. Quo nam autem modo ænigma faciat, intuenire nemo nostrum potest. Publico itaque edicto nunciari Cadmus iussit, Sphingem interficienti cuicumque, diuitiarum perquam plurimum præmium esse propositum. Ad quam quum Oedipus Corinthius accessisset, vir equidem bellicis in rebus clarus, ac strenuus, cum Equo veloci, quem secum habebat, vna cum Thebanis quibusdam, quos in societatem sibi assumpserat, nocturno tempore, cum his montem versus accedens, Sphingem ipsam de medio sustulit. Pro quibus euentibus fabula hæc in medium adducta fuit.] Hæc ille. Quæ quidem, forte voluntarie dicta, declarationem fabulæ habent historicam; possibilem certe, sed quam non respexit Schematis autor; nec in alio vetusto scriptore classico mihi videre licuit. Scholiastes Alciati ^b Dioni Chrysostomo tribuit, quod Sphingem interpretatus fuerit pro Iustitia, & pro Sophista, dicens: *Retulit ad Iustitiam Dio Chrysostomus Orat. 10. sub finem, & torquet ad Sophistarum genus.* Equidem ibi Dio nihil de Iustitia; sed de Inſcitia, quæ mendo forte typographico Iustitia dicta fuit: De Sophistis autem aliqua dicit, & de Sphinge, verbis ipsissimis: [Tu quidem, o Dibgenes, insulsiſſimum omnium hominum demonstras fuisse Oedipodem: Græci autem putant infortunatum quidem eum hominem fuisse, sed intellectum tamen præditum præ ceteris omnibus. Solum enim illum soluiffe ænigma Sphingis. Et Diogenes ridens. Nequaquam ille, inquit, soluit ænigma. Non audiuiſti quod Sphinx iusserit eum hominem cognoscere? Ille vero quid esset homo, neque dixit, neque sciuit. Nomen autem hominis dicens, putabat se respondiſſe recte ad quæſitum, vt si quis interrogatus, quid est Socrates? nihil aliud diceret quam nomen Socrates. At ego audiui quendam qui diceret, Sphingem esse Inſcitiam. Illa quidem & antea perdidit Boeotos & modo eos nihil finit noſſe utpote hominum indoctiſſimos. Alij quidem homines, magis suam ipsorum sentiunt dementiam. Oedipus vero quo sapientior habitus est, eo quod Sphingem effugiſſet, persuasiſſetque Thebanis, hoc peius diſperijt. Nam qui sunt indocti, persuadent tamen se doctos esse, ij multo sunt indoctiores alijs omnibus hominibus. Et tale est sophistarum genus.] Ex quibus aperte conſtat, Dionem comparasse Sophistæ, non Sphingem, sed Oedipum potius. Ego tamen existiماuero Sphingem esse Sophistæ typum; quia Sophista constans animo prauæ dispositionis ignorantiam habente biformis est naturæ, brutali notione multæ falsitatis, & exigua veri cognitione constitutus; proponitque mortalibus captioſa theoremata, quorum fallaciam qui non intelligunt, decepti necantur in mundo literario, prorsus ad nihilum redacti. Qui vero sophismata diſſoluunt, ij sophistam interimunt luce veritatis obiecta, qua destruentes illius errorem, ipsum in virum sapientem commutant.

^a lib. 1.
Palæphati
opinio de
Sphinge.

Sphingis al.
legoria histo
rica.

Ænigmata
pro insidijs,
& incurſioni
bus.

^b Emb. 188. f.

Oedipum
non soluiffe
Sphingis æni
gma, vt o
stendat Dio
Chyſost.
Boeti homi
num indo
ctiſſimi.

Sophistarum
conditio.

Sophista vt
Sphingi com
paratus.

1. Meta.
init.

2. de an.
t. 17. 59.

1. Ethic. C. 13

1. 1. hier.

1. Ethic.

C. 13. f. 8.

1. mag. mor.

cap. 6.

3. de an.

t. 37.

3. de an.

t. 39.

ibid.

Sphinx vt

occidit enig.

mate soluto.

Sphinx vt oc.

cidat igna.

ros.

1. de Fabul.

lib. 4. c. 6.

Oedipus cur

typus viri

ao. 11.

7. phy.

t. 20.

Nostra vero sententia, Sphinge quærente solutionem ænigmatis ab homine, designat innatam unicuique mortalium sciendi cupidinem, de qua Philosophus aperte siquidem omnis homo natura scire desiderat: Ista vero cupiditas innata sciendi cōgenita est animæ humanæ, quatenus est cōstituta duplici parte, rationali scilicet, quæ propria est hominis, & irrationali, quæ sensitiua dicitur, nō distinguens hominem a brutis, per sensum primo constituitis^b Aristoteli. Quibus duabus intime cōflata mortaliū anima^c belle Sphingem representat, monstrū sub humano capite membra brutalia cōtinens; etenim animæ pars irrationalis ac sensitiua rationali subdita est in homine. Quam sententiam etiā coluit Pierius asserens: *¶ Quas vero Sphingas humanicipites, reliquo corpore leonino. pro templis prostare locorum ubiq. cernere est; sunt qui figmentum omnino hieroglyphicum interpretantur ea intelligentia, ut humanam naturam prestare ceteris animantibus admoneamur. Nam alibi principatam ex capite intelligi differuimus. Leonem autem brutorum, omnium principem esse manifestum, qui humano subiectum imperio reliqua secum trahit. In diuinis vero literis imperium in bruta omnia homini datum legimus. Sphinga sane monstrum ex parte dimidia virginis formam præse tulisse, figmento Græcorum tradit Adamantius. Alij interpretantur, totius terre dominium religioni cedere, cui ferocia quantumlibet animalia se se subijoiunt, imperiumque suscipiant.*^d Anima vero humana, sicuti potest intellectu fieri omnia intelligibilia, & sensu omnia sensibilia^e ita naturalem obtinet appetitum omnia cognoscendi. Et quemadmodum nihil est in intellectu^f quod prius non fuerit in sensu^g sic ubi sensus agnouerit præsentis effectus rerum in suis obiectis, illico mens appetit occultas illorum agnoscere causas; quas inquit expostulans a suis doctoribus; quos vt apte docentes eas audierit, immediate cessat ac intermoritur extincta, satiataque naturalis illa cupiditas internoscendi causas, & interit libido sciendi, mystica Sphinx: ubi vero docentes ineptos audierit, sibi non aperientes causam quæsit, statim eos interficit, in mundo literario reputans tanquam nullos, gladio illorum ignorantie iugulans, atque tollens e numero viuientium doctorum hominum. Solos autem doctos agnoscens Oedipodas, qui stabiles manent in vera sapientia, solidaque doctrina. Siquidem Hyginus Oedipum agnominatum dixit, quod rota regij currus pedem eius oppresserit^h aut potius, vt ait Diodorus, quod pedes ferro traiectos habuerit; namque *¶ Laus Thebanorum rex, sumpta vxore Iocasta Creontis filia, quum diutius caruisset liberis, Oraculo consulto an esset filios habiturus, responsum tulit, non conducere sibi prolem habere. Nam qui ex eo prodiret filius, patrem occisurus esset, aduersaque fortuna domum infestaturus. Post quod responsum præcepit, natum infantem traiectis primum pedibus exponi: vnde & Oedipus cognominatus est. Hæc ille. Profecto typus viri sapientis Oedipus est infirmis pedibus, quod sapientia sedendo, & quiescendo comparatur, vt ait Aristoteles^k procul ab omni motu tum animi, tum corporis: *At vero, inquit, neque in intellectuina parte anima est alteratio. Sciens enim maxime eorum, quæ ad aliquid dicitur. Hoc autem manifestum est. Secundum enim nullam potentiam motis fit in nobis scientia. Sic ergo Sphinx est hieroglyphicum innatæ cupiditatis sciendi, quæ extinguitur ab homine docto, causas latentes rerum quæsitum afferente.**

*Arcana Numinis, & edicta Principis non intelligentem,
ac non observantem manet interitus.*

Schema XLVII. Gemma.

INFELIX DIVINATOR A SPHINGE OCCISVS.

pud Petrum Stefanonium in Gemma.

*Sphinx cur interimat non observantes edicta Principum,
& non intelligentes oracula. Cap. CXLIV.*

Ieiuna nimis est interpretatio, quam proponit Anonymus, de Divinatore infelici a Sphinge occiso; quum nemo nesciat illos a Sphinge necatos, qui propositi ab illa ænigmatis veram solutionem non diuinauerint. Nos autem intimiorem Schematis rationem dum rimamur, duas propositi reperimus explicationes. In primis vna cum Gyrardo ^{1. Explicatio.} legimus ^{tio.} „ apud Stobæum in sermone qui de Legibus & consuetudinibus inscribitur, quod in Sai ^{2. Synt. 119} „ vrbe Ægyptia colebatur Minerua, quæ & Isis credebatur: ideoque Sphinges pro eius „ templis apponebantur, quoniam sacra Deorum mystica esse, & ænigmatica conuenit. Consentit Pierius ^{3. lib. 6. hier.} cui Porro Sphinges in Ægyptiorum templis hieroglyphice admonent, mystica dogmata, præceptaque, & institutiones sacras, per anigmatum nodos a profana procul multitudine inuiolata custodiri debere, & in arcanis tractari. cuius ergo taciturnitatis effigie ^{4. Paul. Hebr. 1. 1.} huius tabellas & literas signare diu delectatus est Octavianus Augustus: quam postea repudiavit, usus inde, felicitis ominis causa, Alexandri, imagine. Mihi vero longe alia mens est de fine, cur Sphinges pro foribus templorum Ægypti collocarent, quam arcanorum taciturnitas, quæ prætenditur; etenim mystica dogmata, si præcepta sunt, & institutiones sacra, ut recte ponitur, ab ijs homines arcendi non sunt; sed propalanda cunctis, ut observentur, ac intelligantur; habent enim vim legis, immo sunt leges ipsæ sacra diuinæque; leges autem sacra cunctos obligant, adeoque debent e cunctis ut observari, sic etiam intelligi; nemo siquidem ea præcepta tenetur observare, quæ sibi nota non fuerint. Sed ista sacra præcepta per ænigmata traduntur, tum quia veneratione digna sunt & admiratione; tum ut per eorum obscuritatem excerceatur hominum fides, quæ certa credulitas est rerum non apparentium: Ita sane legem diuinam Prophetæ passim per ænigmata promulgarunt.

*Sphinges
cur pro foribus
templorum
essent.*

runt, & ipse Dei Filius, homo factus, per parabolas eam edocebat omnes. Quare Sphinxes appositæ templis Agyptiorum, non taciturnitatem atque silentium mysteriorum Sacrorum indicabant; sed eorundem venetationem tanquam admirabilem, & certam credulitatem atque fidem velut a Deo prouenientium, adeoque properam & promptam observationem. Et certe Sphinxes, quæ proloquebantur ænigmata, requirentes ab hominibus ad se venientibus quibusque responsionem, quemodo silentij, taciturnitatisque symbolum esse valent? Itaque Schematis explicatio vera fuerit, quemadmodum Sphinx interficiebat qui non intelligebat ænigmata sua, sic homines diuina præcepta non audientes, eaque negligentes, ac non obseruantes, a vindice Deo per monstra barathri necantur, ac in abyssum miseriarum, profundumque calamitatum ab infernali Sphinge, diuinæ Iustitiæ ministra, demerguntur; cuius rei simulachrum aperte spectatur in Schemate nostro Sphingis hominem arreptum, apprehensumque medium in aquarum lacum amplissimum demergentis.

Explicatio
Schematis
1.

2. Explicatio.
lib. 1. c. 1.

Alia vero Schematis explicatio respicit humanas leges ac edicta Principum; nam, ut ait Plinius: *a Diuus Augustus inter initia Sphinge signauit. Duas in matris anulis iam indistincta similitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere epistolas, & edicta, quæ ratio temporum nomine reddi postulabat, non in faceto lepore accipientium, ænigmata afferre eam Sphingem. Quin etiam Mecænatis Rara, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad uitanda concicia Sphingis, Alexandri Magni, imagine signauit. Et si vero Sphinge signans Augustus male conuicijs acceptus abstinuit ab eo hic roglyphico, præripiens occasionem ciuibus taxandi se; tamen habuit in usu Sphingis optimum finem magni Principis, puniendi scilicet eos, qui sua edicta iusta contemnerent, & iussa negligerent; quemadmodum Sphinx ænigmata sua non intelligentes, nec ijs plane satisfaciens interficiebat. Conueniuntque duæ symboli declarationes utcumque, quod iusta bonaque Principis edicta sunt obseruanda, sicut*

Augustus
cur Sphinge
signaret.

Principis cū
Deo colla-
tio.

& Diuina; quum Princeps inter homines Dei vicem gerat;
parendumque sit humanis & Diuinis legibus, ubi
leges humanæ Diuinis non aduersentur;
alioqui legibus non obtemperantes
puniendi sunt, ut a Sphinge non satisfaci-
tes eius ænig-
matibus.

*Potentiorum prada opulenti: Telluris occupatio a fortioribus
Agraria Legis occasio, & vis: Agricultura typus:
Ægyptus: & Amicitia cogens exercitum ad
iustam ultionem.*

Schema XLVIII. Gemma.

*Opulentia prada potentibus.
Iudicio Sphingis.*

Apud Petrum Stephanonium in Gemma.

*Multiplex enigmas explicatio: & prima de potentioribus diripientibus
aliorum opes. Cap. CXLV.*

EX hoc enigmate tam diuerso ab illo, quod Oedipo Sphinx proposuerat de varijs eiusdem hominis ætatibus, aperte constat, non semper idem ænigma Sphingem accedentibus enucleandum proposuisse. Præsentis autem afferri posse videntur sex interpretationes: quarum primam habet Anonymus noster, dum inscribit ipse Schemati titulum, *Opulentia prada potentibus iudicio Sphingis*. Equidem video Sphingem assistentem Schemati satis indicare, præsens vnum e suis ænigmatibus esse. Leones esse typum potentiae roborisque corporis, non aliter ac vulpecula symbolum est fraudis, apte monuit in Officijs * M. Tullius, inquiens Vim non secus esse Leoni peculiarem, quam vulpeculae fraudem. Bouis effigie pecuniam & opulentiam indicari vel ex eo probat Valerianus * tum quod Athenienses numismata sua bouis effigie sculpsissent: tum quod antiquum prouerbium: *Bos per linguam inambulat*, intelligatur de ijs, qui accepta ab aduersarijs pecunia, mox præuaricati susceptas causas deseruere, vti fecisse Demosthenem fertur: qui etiam id sibi gloriæ vertit, quod ut taceret plus accepisset, quam qui diu orauerat. Hinc apud Homerum & alios tot numero bouum pretium rebus præstitutum inuenias, ut illud Iliad. 13. *ἑκατόμβῃ καὶ ἑξαγῶν*, quorum singuli scilicet flocci centum aureis numis aestimabantur. Id enim honoris boui veteres habuerunt, ob multas, quas ex eo consequuntur utilitates, ut in aureorum numum parte vna bouis effigies, in altera Principis facies cuderetur. Nam quod pecunia aliquando fuerit ex corio bubulo, eoque spectare Didus mereaturam, asseuerare non ausim: tametsi Tib. Donato commentum placet, & Græcorum nonnulli ante Numam scortas & ostracinas pecunias in usu fuisse dicunt: quod & Tranquillus literis mandauit: & illud fama tenet, asses ligneos & scortas ab eodem

*Anonymi
opinio roboratur.*

lib. 1.

lib. 3. hier.

Bos typus pecuniae.

Pecunia lignea, & scortas veteribus.

XX

Numa

Gym. Univ. 528

Bovis effi-
gies cur in
numis vere-
rum.

Iliaclib. 6.

1. Æn.

Allata sen-
gentia nota-
tur.

Gen. 1. 27.
28. & seq.

in Eliacis
prior.

Numa, qui postea ferrum admisto ære signavit, in congiario populo datos. Apud rerum
scriptores inuenias sæpe Imperatores exercituum rei pecuniariæ inopia, scortea persol-
uisse stipendia, mox illatis pecunijs iustum unicuique pretium restitutum. (& mox) Erat
in Draconis legibus irrogata multa quædam decem bouum. In spectaculis, quæ Deli ce-
lebrabantur, præco pronunciare solitus erat tot boues datum iri: unde putarunt qui-
dam, bouem Deliorum potius fuisse numum, quam Atheniensium. Ceterum Plutarchus
bouis figuram in numis cudere institutam a Theseo tradit, vel ob Taurum Marathonium,
quem ipse edomuerit: vel ob Minois ducem, quem singulari certamine deuicit: vel ut
hoc honore bobus præstito ciues ad agriculturam alliceret. Sane ut idem Plutarchus
Publicolæ vita, bouis pretium centum obolis imputabatur; quamuis Pollux, uti supe-
rius dictum, Didrachmam tradat: pecudis vero decem. Prius enim quam numorum usus
esset, pecudibus atque iumentis plebæbantur fontes. Quare bouis, pecudis, suisque
etiam signa plerumque in numis incisa sunt. Mihi certe de numis imagine bouis insculpi-
tis loquitur & Homerus, & eius imitator Virgilius; ille quidem dicens ⁶

*Tum vero Glauco Saturnides mentem extulit Iupiter,
Qui cum Tydide Diomede arma permutauit,
Aurea aneis, cenium bobus valentia nouem bobus valentibus.*

Iste vero canens de Didone terram emente pro Carthagine ciuitate struenda ⁴

*Tum celerare fugam, patriaque excedere suadet:
Auxiliumque via, veteres tellure recludit
Thesaurus, ignotum argenti pondus & auri.
His commota fugam Dido sociosque parabat.
Conueniunt quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat: naueis, quæ forte paratæ,
Corripiunt, onerantque auro: portantur auari
Pygmalionis opes pelago. Dux femina facti:
Deuenerunt locos, ubi nunc lucentia cernes
Moenia, surgentemque nouæ Carthaginis arcem;
Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circumdare tergo.*

Scilicet auro, vel argento bouis imagine signato. Sic Anonymi nostri sententia videtur ve-
cumque posse declarari, pariter & confirmari. Sed tamen intimius intuenti rei naturam,
procul a vero videbitur opinio, si quidem alienas opes violenter rapere, prædonis iniusti pro-
prium est, non magnanimi, & generosi, fortisque viri: Leo quidem magnanimus, genero-
sus, & fortis audit, sed non rapax iniustus; immo Pierius eorum sententiam approbat, qui
Leonem iustitiæ hieroglyphicum habent. Salutatur quidem Leo rex animalium; namque
Valeriano Basilus Leonem ponit pro Dominatore animalium rationis expertum; quare fa-
mesceus leo, dum taurum deuorat, non alienas opes prædatur, sed utitur iure suo, proprium-
que sibi cibum depascitur; non secus ac homo, qui creatus a Deo ⁶ Dominus omnium
animantium sua comedit, dum pisces, aues, & animalia venatione capta, sibi sumit in alimen-
tum, non autem opulentiam alterius vilius de prædatur.

*Secunda Schematis explicatio nostra est de robustioribus, terræ dominium,
ac possessionem sibi occupantibus. Cap. CXLVI.*

Nos autem a Schematista signatum ænigmate putauimus aliquando robustiorum homi-
num facinus, qui sibi terræ dominium per bella comparant; etenim Leones Domi-
nantium hieroglyphicum habentur, & bellipotentum, animosorumque virorum; quo no-
mine Pausanias fatetur ⁴ in Agamemnonis clypeo Leonis imaginem fuisse: signum viri ter-
rifici, qui solo aspectu consternaret hostes, incussa graui formidine. Quod quidem scutum
ait in Olympiæ templo per aliquot tempora pependisse, inscriptione quoque adiecta Græ-
canica, quæ Latine sonat ita:

Hic pavor est hominum; manibus gerit hunc Agamemnon.

Ad

A Ad quem sane clypeum Alciatus nobile constituit Emblema^b cum Inscriptione: *Furor, & rabies*: adiecto tetrasticho: ^{b Emb. 57.}

- „ Ora gerit clypeus rabiosi picta Leonis,
- „ Et scriptum in summo margine carmen habet:
- „ Hic hominum est terror, cuius possessor Atreida:
- „ Talia magnanimus signa Agamemnon tulit.

Ceterum furor & rabies cum recta ratione non sunt, neque magnanimi viri passiones, aut infani; quum mentem peruertant, & semper in malam partem accipiantur. Vnde titulus aptior esset: *Formidabilis Fortitudo*. Cum Agamemnone communicare voluit Magnus Pompeius in Emblemate, sicut & in Nomine, ac agnomine dignitatis; etenim apud Plutarchum legimus in Anulo Pompeij sculptum fuisse Leonem: & forsan in scuto quoque fuit: verba Plutarchi sunt: *Cæsar veniens eum, qui caput Pompeij sibi obtulit, ut detestabilem auersatus est. Anulum eius accipiens illachrymanit. Insculptus Leo erat ensen tenens*. De dignitatis agnomine, ac nomine sic idem Plutarchus ait in Cæsare: *Ceteri tergiversantem Pompeium increpabant, irritabantque omnes, Agamemnonem, & regem regum appellantes, quasi violentem deponere imperium; sed gloriantem, quod tam multi Duces parerent sibi, & tabernaculum suum frequentarent*. Verum enim vero Pausaniæ non consentit Homerus, qui nullam Leonis imaginem posuit in Agamemnonis clypeo; quem ita descripsit diligenter^d

Alciatus notatus.

in Pomp. f.

Cæsar illachymans accepit anulum Pompeij. Homerus aliter describit Agamemnonis clypeum & Iliad 12.

- „ Accipit autem Agamemnon undique corpus tegens elegans scutum impetuosum;
- „ Pulchrum, circum quod circuli decem ærei erant:
- „ Inque eo Umbones erant viginti ex stanno
- „ Candidi: in medio autem erat unus ex nigro metallo.
- „ In eo Gorgon terribili aspectu cincta erat,
- „ Horribiliter aspiciens: circum erat etiam Terrorque Timorque.
- „ Ex eo autem argenteum lorum pendebat; sed in ipso
- „ Cæruleus circumuolutus erat draco; capita autem ei erant
- „ Tria circumducta loris, vna ceruice enata.

B Quos versus, ad verbum e Græco translato, ita Sanctius vinxit Latino pede:

*Accipit ingentem clypeum, pulchrumque, superbumque
Orbis hunc decies circumdabat æreus orbis:
Bisque decem in gyrum radiabant ultima bullis:
Ast media infixit clavis, atque ære rigeant.
In medio horribilis surgebat Gorgone saeva:
Umbilicus durus: circum terrorque timorque:
Desuper huic incrant calata argentea lora,
Cæruleus queis terga draco maculosa trahebat
Ipse triceps toruam tollebat in astra coronam.*

C Sed ut Pausanias veram historiam icuti proposuit; sic Homerus licentia poetica formidabiliorem clypeum describens, amplificauit horrorem Scuti sauioris, quam sola Leonis imagine depicti. Est autem Leo eius naturæ, ut etiam si ferum nihil molitur, intuentes tamen terreat: ea est in oculis eius vis, ea maiestas. Vnde tam Græci, quam Latini Poetæ, Valeriani notatu, terrorem descripturi, comparisonem ab huiusmodi animalis ferocia libentissime desumpserunt. Bouem autem esse Terræ hieroglyphicum, satis explicat Pierius: quod de re postulat. Ut hinc autor Schematis afferre forte voluerit ænigma Sphingis de duobus Principibus bellicosis, imperium terræ comparare sibi satagentibus: quales extitere dum in Romana Republica Cæsar, atque Pompeius. Ceterum dum animaduerto, Pompeium quidem signare solitum Anulo Leonis ensiferi simulachrum habente, sed Cæsarem Anulo Veneris genetricis imagine sculpto; a qua Dea se per Aeneam cum tota gente Julia gloriabatur originem ducere: dumque contemplan, in Schemate duos Leones, non inter se se ferocire, nec dimicare de Bouis prostrati possessione; sed ambos inuicem pacatos, vnicum taurum iacentem concordii voluntate depascere; minus aptam Schemati reor istam explicationem. Quare congruentior alia iam est inuestiganda.

Homeri, & Pausaniæ collatio in Agamemnonis clypeo describenda.

Leo terret intuitu solo. Bos terræ symbolon.

Cæsar cur signo Veneris signaret.

Tertia explicatio politica nostra Schematis, de Terra distributione militibus victoribus, per Legem Agrariam, offertur.

Cap. CXLVII.

Leo symbo-
lum militis
Fortis.
Gen. 41.
18. & seq.
Bos ut sit
Terra typus

Gen. 41. 53
& seq.

Gen. 41. 26
& seq.

lib. 3. c. 10.
Col. 1353. &
seq.
Agrarie leges
Cassia.

Nemo nescit Leones esse Militum, & bellicosorum hominum hieroglyphicum. Boue vero strato Terram designari, facile demonstrare licet vel e sacra pagina, in qua legimus Aegyptio regi somnianti primum apparuisse septem boues pingues, ac totidem postea macilentas, ex interpretatione Iosephi, significatos fuisse Pharaoni septem priores annos Aegyptiae terrae fertilissimos, quos totidem in Aegypto secuturi forent anni sterilissimi, quibus nil frugum Terra produceret vlla, nedum Aegyptia, ut habemus in diuina scriptura. *Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Aegypto. Caperunt venire septem anni inopia, quos praedixerat Ioseph. & in uniuerso orbe fames praeualuit in cuncta autem Aegypto panis erat. Qua esuriiente clamauit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph: & quicquid ipse vobis dixerit, facite. Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioseph uniuersa horrea: & vendebat Aegyptijs, nam & illos opprefferat fames. Omnesque prouinciae veniebant in Aegyptum, ut emerent escas. & malum inopiae temperarent. & antea Septem boues pulchrae, & septem spicae plenae septem ubertatis anni sunt: eandemque vim somnii comprehendunt. Septem quoque boues tenues, atque macilentae, quae ascendunt post eas: & septem spicae tenues, & vento vrente percussae septem anni venturae sunt famis. Qui hoc ordine complebuntur. Ecce septem anni venient fertilitatis magne in omni terra Aegypti. Quos sequentur septem anni alij tanta sterilitatis, ut obliuioni tradatur cuncta rerum abundantia. Consumptura est enim fames omnem terram. Itaque bos pinguis in Schemate stratus hieroglyphicum est terrae fertilis. Huiusmodi vero terram olim distributam fuisse militibus Romanis fortioribus per multiplicem legem Agrariam, apertissimum est; etenim, ut obseruat eruditissimus Dempsterus agens de Antiquitatibus Romanorum Agrariae leges inde dictae sunt, quod rogatae fuerint de Agris Populo diuidendis. [Prima fuit Cassia, quam tulit Sp. Cassius Viscellinus III. Consul cum Proculo Virginio Tricostio Rutilio, anno CCLVII. Vt ex agro Hernicis, quibuscum foedus ictum erat, adempto, dimidium Latinis, dimidium plebi diuideretur. Lex tamen non tenuit. Liuius lib. 12. Valerius lib. 5. cap. 8.*

Licina Lex.

Licina. Hanc secuta est alia Licinia, quam tulit C. Licinius Stolo Tribunus, L. Aemilio Mamertino V. P. Valerio Potito Poplicola IV. &c. Tribunis militum Consulari potestate, anno CCCLXXVII. Ne quis plus quingenta iugera agri, centum pecoris maioris capita, quingenta minoris possideret. Varro lib. 1. de Re Rustica. Columella lib. 1. cap. 3. Liuius lib. 6. Appianus, Agellius, Valerius, Plinius, Velleius, Plutarchus in Camillo, & in Gracchis.

Aelia Licinia lex.

Aelia Licinia. Consecuta hanc est Licinia de septem iugeris virgum diuidendis. Nam Columella lib. 1. Post exactos, inquit, Reges, Liciniana illa septem iugera, quae plebis a Tribunis virgum diuiderat, maiores quaestus antiquis retulere, quam nunc nobis amplissima iugera actua. Sigonius dicit tunc hanc legem latam esse, quum hic Magistratus octo ante annis in Rempublicam esset inductus.

Flaminia lex.

Flaminia. Post hanc Flaminia sequitur, quam tulit C. Flaminius Tribunus Plebis, Sp. Camillo Max. II. Q. Fabio Maximo Verrucoso II. Cofs. anno DXXV. Vt ea regio Galliae, quae Picenum vocatur, vnde Senones expulsi fuerant, militibus Romanis diuideretur. Polybius lib. 4. Cic. in Catone maiore.

Rubria lex.

Rubria. Post captam Carthaginem de agris in Africa diuidendis Rubria lex lata est, tum Liuius de Decemuiris, qui diuiderent; quarum legum in tabula aenea mentionem se vidisse Manutius affirmat.

Semproniae leges.

Semproniae. Secutae Semproniae sunt a Ti. Sempronio Graccho Tribuno Plebis, anno DCXX. P. Mutio Scauola, L. Calpurnio Pisone Frugi Cofs. latae: quarum vna repetitio Licinae fuit: Ne quis

quis ex publico agro plus quingenta iugera possideret : quorum tamen dimidium filijs habere liceret . Vt si quis agrum latius patefaceret, Triumviri quotannis data opera creati iudicarent, qua publicus ager, qua priuatus esset . Appianus lib. 1. Bellorum ciuiliū, Plutarchus in Gracchis, Vell. lib. 2. Sex. Aurelius Victor (sic enim iam auctor proditur) de viris illustribus, Cic. pro Sexcio, & de Aruspicum Responsis, Florus Epitoma 58, & Siculus Flaccus in lib. de conditione agrorum, apud quem tamen ducenta legimus, quum alij omnes aperte quingenta prodant .

Altera lex Sempronia.

Altera fuit, quæ quidem aliquo modo huc pertinet, vt pecunia Regis Attali, qui populum Romanum hæredem fecerat, in ciuibus qui sua lege Sempronia agrum sortiti erant, darent ad comparationem instrumentorum, & agriculturæ apparatus. Vt agri regij a Censoribus locarentur : vnde vectigal populo penderetur . Plutarchus in Gracchis, Cicero Verrina 5. Florus epitoma 58.

Bæbia lex.

Sempronias leges haud ita multo post secuta est Bæbia, quam tulit M. Bæbius Tribun. plebis, idemque Tribunus Coloniae deducendæ : Ne agri amplius diuiderentur : sed possessores in ijs relinquerentur, vectigal pro ijs populo Romano soluente, eaque pecunia plebi diuideretur . Appianus lib. 1. Bellorum ciuiliū.

Thoria lex.

Non multo post Sp. Thorius Tribunus plebis legem aliam tulit, Ne quis vectigal vllum agrorum, quos possideret, solueret : cavitque de pastione pecoris. Cicero in Bruto, Duo legis Thuriæ fragmenta ex æneis tabulis exscripta : & suppleta habet Sigonius lib. 2. de Antiquo iure Italiæ cap. 2.

Appuleia lex.

Anno DC LIII. C. Mario VI. L. Valerio Flauo Cofs. legem tulit Appuleius Saturninus Tribunus plebis : vt quem agrum C. Marius Consul in Gallia pulsus Cimbris, in ditio- nem populi Romani rede- gisset, is populo Romano diuideretur, & si ita lex scinisset, intra diem quintum a singulis Senatoribus in eam rem iuraretur : qui non iurasset, ei multa pœna esset . Appianus lib. 1. de bello ciuili.

Titia lex.

Anno insequenti M. Antonino, A. Posthumio Albino Cofs. legem tulit Sex. Titius Tribu- nus plebis, vt vectigal agris publice assignatis impositum Quæstor colligeret. Cic. lib. 2. de Oratore, pro Muræna, Valerius lib. 8. cap. 1.

Martia lex.

Eodem tempore L. Marcium Philippum Tribunum plebis legem Agrariam, Gracchanæ similem promulgasse, ostendit Cicero in Officijs, quâ tamen ipse facile antiquari passus est.

Cornelia lex.

L. Cornelius Sulla Dictator, & Consul cum Q. Cæcilio Metello, anno DC LXXIII. legem tulit, vt Proscriptorum agri publici essent : quod maxime de ijs agris intelligendum est, qui in Thufcia circa Volaterras, ac Fefulas erant, quos militibus suis Sulla diuisit, Cicero in Rullum, pro Roscio Amerino, Sallustius in Catilinæ Coniuratione.

Seruilia lex.

Sequitur Seruilia, quam tulit P. Seruilius Rullus Tribunus plebis, M. Tullio Cicerone, C. Antonio Cofs. anno DC XC. Vt qui agri, quæ loca, quæ ædificia, aliudue quid, quod publicum populi Rom. factum esset, L. Sulla, Q. Pompeio Consulibus, id venderetur. Item vt omnia vanirent, de quibus vendendis S. C. facta erant M. Tullio, Cn. Cornelio Cofs. & ea pecunia agri in Italia emerentur, in quos Coloniae a Decemviris deducerentur. Vt Campanus ager, & Stellæ publicæ populi Rom. diuideretur. Capuam coloni adscriberentur. Multa huius legis capita fuerunt. Nam Cicero alicubi quadragesimum citat. In orationibus ipsius contra Rullum hæc recitantur. Tribunus legis Agariæ lator, &c.

Flauia lex.

Triennio post Flauia a L. Flauio Tribuno plebis lata est : Vt vel agri, quos a Senatu locupletes emissent, reddita possessoribus pecunia, plebi diuiderentur : vel, si neminem vetere

possessione moueri Senatus vellet, alij agri ea pecunia, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur, emerentur: & plebi, quæ agros non haberet, partirentur. Cicero lib. 1. ad Atticum.

Julia lex.

Julia. Postero anno Julia lata est a Julio Cæsare Consule cum M. Calpurnio Bibulo, an. DCXCI. suatore Cn. Pompeio, ut ager Stellæ, maioribus consecratus, item Campanus ad subsidia Reip. vectigalis relictus, plebi diuideretur. Diuisit extra sortem vigintimilibus ciuium, quibus terni, pluresque liberi essent. Velleius lib. 2. Plutachus in Pompeio, in Cæsare, & in Catone Vtinense. Dio lib. 38. Hanc vocat Campaniam Cicero lib. 2. ad Atticum, Dio eam Optiam fuisse dicit. Et hæ sunt præcipuæ Agrariæ leges, quarum a Scriptoribus mentio fit.] Hæc vir eruditus. Quarum quidem Agrariarum legum numero septemdecim, sex expresse, Cassia scilicet, Flaminia, Rubria, Liuiæ, Appuleia, & Cornelia, latæ fuerunt de hostium agris diuidendis viritim militibus, qui victores fortitudine singulari valuissent. Quam agri optimi diuisionem fortibus bellatoribus a Schemarista nostro mystice designari per duos Leones feros, depascentes hinc inde Bouem stratum valde pinguem, mihi probabile satis est. Quam fortunam etiam describit, atque lamentatur in Tityro suo Virgilius; nam, ut optime pereruditus La-Cerdæ, Vrbs Mantuæ vicina est Vrbi Cremonæ. Fauerunt Cremonenses Cassio Brutoque percussoribus Iulij Cæsaris. Augustus rerum iam potitus, & profligatis hostibus, Cremonensem agrum veteranis suis assignauit (erat hæc tunc & poena, & præmium; poena victis, præmium victoribus) Non suffecit militibus pars agri Cremonensis: iussu ab Augusto, ut eandem poenam subirent Mantuani vicini. Ergo multis Mantuanis ablata sunt possessiones, & in his Virgilius; nam eius rusculum, & tenuis agelli venere in alienam potestatem. Ergo spoliatus agello suo Virgilius, Romam contendit, ubi per Mecænatem, aliosque in Augusti gratiam commendatus, & amissum agrum recuperauit, & multas denuo diuitias comparauit. Representat in hac Ecloga Tityrus Virgilium, felicem iam & lætabundum, recuperata possessione; Melibœus reliquos Mantuanos miseros, & calamitosos, quibus bona adempta sunt, neque restituta. Qui dolentes aiunt

- „ Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arua;
- „ Nos patriam fugimus: tu Tityre lentus in vmbra
- „ Formosam resonare docēs Amaryllida siluas.
- „ At nos hinc alij sitientes ibimus Afros,
- „ Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
- „ Et penitus toto diuisos orbe Britannos
- „ En vnquam patrios longo post tempore fines;
- „ Pauperis & tuguri congestum cespitem culmen,
- „ Post aliquot mea regna videns mirabor aristas?
- „ Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
- „ Barbarus has segetes? en, quo discordia ciues
- „ Perduxit miseros! en, quæ consecrimus agros!

Hanc eandem alienorum agrorum distributionem militibus idem lamentatur in Moeris; namque La-Cerdæ quoque notatu, post Philipensem victoriam, quum in distributione agrorum, qui trium virorum iussu trans Padum diuidebantur, sua quoque prædia Virgilius amisisset, Romam profectus, cum fauore ingenij tum præsertim adiuuante Pollione Transpadana regionis præfecto, possessiones suas recepit. Verum agre idferente Ario Centurione, cui Virgilij fundus in portionem cesserat, parum absuit, quin ab irato milite Virgilius interficeretur. De nouo itaque Romam profecturus præcepit villico suo ut Ario usque ad reditum suum, quam minimo posset detrimento suo obsequeretur. Is igitur ex patroni præcepto Mantuam proficiscitur, hædorum munusculum Ario oblaturus. Moeris subsequitur Lycidas, itineris eius causam requirens. Ibi nactus occasionem, temporum calamitatem deslet. Deinde vna Mantuam euntes, itineris iadium varijs subleuant cantilenis. Menalcas in hac Ecloga Virgilius est, Moeris Virgilij villicus.

- A
- ,, LYCID. Quo te Moeri pedes? an, quo via ducit in urbem?
  - ,, MOER. O Lycida, viui peruenimus, aduena nostri
  - ,, (Quod nunquam veriti sumus) vt possessor agelli
  - ,, Diceret, hæc mea sunt! veteres migrate coloni.
  - ,, Nunc victi, tristes (quoniam fors omnia versat)
  - ,, Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos.

Alta vero Sphinx vel potius Harpyia indicat violenter e proprijs agris pullos a militibus, fugientesque colonos, qui turpem vitam ex raptò viuere coacti sordidi, famelici, ac inopes apte comparantur Harpyis. Sic igitur olim solennis fuit distributio possessionum alienarum militibus victoribus, in præmium victoris cuiuslibet, ac in poenam deuicti, & affinium vicinorumque. Quam politicam rationem explicari Schemate nostro putamus, in quo bos humi prostratus, agri symbolum hostis deuicti, traditur deuorandus duobus leonibus ferocibus, nimirum duobus militibus possidendus ac depascendus ager opimus, olim alienus.

B

Quarta Schematis explicatio nostra est physica, de typo Agricultura.
Cap. CXLVIII.

Sed quum ænigmata, hieroglyphicaque passim pluribus foeta sint intellectibus mysticis; admittit hoc symbolum aliam etiam nostram physicam interpretationem, vt eo scilicet indicet Schematis autor ideam Agriculturæ, quæ præcipue nititur Agricolæ functionibus, terræ nimirum irrigatione, aratione, fossioneque, nec non stercoratione, sicut aiunt Aristoteles † M. Cato, Varro, Columella, Palladius, & omnes antiqui de re rustica tractantes; & quotidiana demonstrat experientia. Sane terræ colendæ, siue defossæ, aratæque, stercorataque hieroglyphicum est procumbens humi bos in Schemate: sed agricolarum, terram fodientium, arantium, & lætamine satis impinguantium, symbolum sunt duo leones bouem dilaniantes, ac depascentes. Age nunc vtrumque demonstremus e classicis. Profecto Bouem esse terræ frugiferæ typum, præter ea, quæ superius † attulimus e sacra pagina † probatur aperte notatis a Valeriano † cui mystice Taurus est TERRA FRUGIFERA. Nam apud Persas barbara carimonia bos fronte in leoninam faciem conformata, ex antro cornibus arreptus educebatur ad sacrificium: de quo Papinius:

,, Indignata sequi torquentem cornua mitram.

Quippe quum Taurus plurimum terrenum animal sit, terræ & inferis potestatibus damnatum, Soli tamen ab ea gente dedicatus, vim ea ostendere videbatur, quam Sol in uniuersam terram exerceret. Quod autem extraheretur ex antro, delitescere vim eius in terræ visceribus indicabat, quam vt euscarent, & frugum feracitati consularent, sacrificij genus id instituerunt. De quo etiam in Leone Neque quidem alia de causa bouem quandam ab Argo tot luminibus prædito custoditam fabulantur nisi vt terram ipsam ostenderent noctu ab ipso celo tot Stellarum luminibus insignito non indiligenter obseruari, donec a Mercurio, quippe a Sole conficiatur, cuius Oriente iubar Stellarum lumina passim extinguere videantur. Quid autem aliud portendere visus est bos ille arator, qui decussò iugo triclinium, in quo cœnabat Vespasianus, irrupit, ac fugatis ministris, quasi repente defessus procidit ad ipsos accumbentis pedes, ceruicemque summisit, nisi terrarum orbem amarissimo Vitellianæ dominationis iugo pressum, opem a gente Flauia deposcere, quæ iam rerum esset potitura? Terram itaque bos eo ostento prætulit. & mox. Qui vero boues iuncti in numo Vespasiani iam Imperatoris & Cos. V. habentur, atque alij similiter iugati in C. Marij C. T. numo, nimirum arationis partes procurate, & rei frumentaria commoda declarant; nam & apud coniectores, vti superius dictum, arantes boues imaginari, latissimam prænunciant frugem, & opulentam rerum felicitatem. Quin & nomen boui a nutriendo factum, sicut quippe nutrio: labore enim suo in exercenda terra continuo nos pascit. Hinc Græci βίσιον felicem agriculturam vocant quibus βίσιον agricultura est, & bouis etiam Epitheton. Sed aptissime boue pingui prostrato terra mystice designatur in Schemate, quod terra quiescit, & ad fruges ferendas exulta, pinguis esse debet. Verum & Leonibus bouem stratam depascentibus, vngue, denteque multiplici ferientibus, indicari mystice colonos agricolas terram irrigantes, arantes, & fodientes, atque sterco-

† de gen.
t. 30.

† cap. 16.
† Gen. 47. 8.
† seq.
† lib. 3. hier.

Bonis ostentum ad pedes Vespasiani.

Bouis etymologia a nutriendo sumpta.

Leones vt indicet agricolas.

lib. 1. hier.

Aquam tubi
cur definant
in leonina
capita.Leones late
rauentes ad
quid olim.Leo Brixien-
sis antiquissi-
mus.Leonis capi-
ta cur clau-
bus, & clau-
suris opposi-
ta.Vino prolu-
Leonum ora
ad pluvias.Agriculturæ
irrigatio per
Leonem in-
dicatam.
Cur duo Leo-
nes in Schemate.Agriculturæ
stercoratio
per Leonem
signata.2. de gen.
t. 50.Nilus cur fe-
cundet Ægyp-
tum maximeLeones ve-
symbolū ster-
corationis
terra.

stercorantes, iam ostendere possumus ex eodem Pierio scribente ⁴ de irrigatione telluris per Leonem in hæc verba: *INUNDATIO: Incrementum vero Nili, quem NVM Ægyptiaca lingua nuncupant, quod apud nos significat nouum atque recens, ostendere quum vellent, Leonis identidem hieroglyphicum faciebant; quippe quum Sal Heroulei terga Leonis adit, Nili diluuium excitat, duplamq; recentis aqua Sole in eo signo commorante sepius exundat: quæ vis aque per spatiosam Ægypti planitiem late diffusa, solum ea fertilitate grauidum reddit, quæ nō ipsi tantum indigenæ sibi alimenta colligunt, sed magnam orbis partem fame lenant. Propter eam vero aquarum redundantiam, quam Leonis beneficio consequi se quotannis experiuntur, institutum est, & apud gentes omnes vno iam consensu receptum, ut canales, tubique, & siphones, qui aquam eructant, per terebrata foramina in leonina capita ad id locis opportunis adsculpi solita aquam immittant, quæ inde ex Leoninis rictibus euomi videatur. Quæ ratione autem capita ea leonum in semis præcipue constituenda sint, quoque ordine disponenda, atq; ut ea tantum quæ contra columnas fuerint, perterebrari debeant ad canalem vsque, qui caelestem aquam ex regulis excipit, reliquis inter hæc solidis, uti quæ cadit vis aqua per tegulas in canalem ne deiciatur per intercolumnia, neue transeuntes perfundat, sed ea tantum quæ sunt contra columnas, ex ore rictus aquarum emittere debeant, Vitruuius late docet. Obseruauerat siquidem is, aquarum redundantiam per Leonem apud Ægyptios significari, atque hoc in omnibus antiquorum ædificijs fieri passim viderat. Et ut semel dicam, fontes & aquarum tubi, qui ab aqua ductibus quibuscunq; prominebant, Leoninis figuris ornabantur: ut qui fons admirabili opere Viterbij antiquam hanc disciplinam ostendat. Et ut alia dissimulem, Romæ in Area Lateranensi Leones duo sunt nigri lapidis ante aneam M. Aurelij statuum positi, qui dubio procul Foratibus inseruiebant. Indicio sunt ora perterebrata in adaperito rictu, & inferue foramina in quæ rur vsq; immissa, & inter pedes pro pectore canaliculus excipiunde aqua, dimittundeque intercauatus. Tale aliquid obseruauit in agro Brixiano extra portam Orientalem ad secundum lapidem, ubi iuxta viam, quæ tota magnis aquarum vijs atque dyortijs instructa est Leo marmoreus antiquissimi operis, viris instar inflatus, rictum eodem modo ad aquarum effluuium patefaciebat. Sed neque in ijs tantum quæ ad aquam euocandam pertinent Leonum effigies apparui consueuerunt, verum etiam propterea quod Leo, caelestis ille inquam, aperire claudereque videtur aquarum cataractas. Atq; in hac vsque tempora nunquam antiquata est veterum consuetudo, ut ostiorum clausuræ, clauæ, anuliq; foribus affixi leoninis rictibus armentur, quod apud Ægyptios factitari solitum ait Theon in Arati commentarijs: quamuis quod ad ostia pertinet, ad eam, quæ de superius dictum est, custodiam potius respicere, quam ad aquarum fluctus, crediderim. Illud non omitam, quod Horus Apollo tradit, in supplicationibus pluvias exposcentibus plerisque in locis Leonum ora vino proluui fuisse morem. Sed aduertendum est vulgatos Hori codices hoc loco deprauatos esse. Quibus apertissime constat, Leonum imagines esse hieroglyphica redundantis aquæ, quæ tellus ad fecunditatem irrigatur, tum de caelo cadentis, tum etiam e fluminibus, aut fontibus vndecunque scaturientis. Ad cuius vtriusq; generis aquas indicandas apte Schematista noster non vnicum, sed geminum Leonem boui prostratæ super imposuit. Ceterum mihi Leo significat etiam in proposito terræ stercorationem, præcipuum Agriculturæ munus; namque Nilus, Leone caelesti vigente redundans in Ægypto, non aqua simplici terram fecundat; etenim (ut ait Aristoteles) quæcunque videntur vno solo nutriri, ut aqua plantæ, multis nutriuntur; mista est enim aque terra, ideo D agricola tentant, quum miscuerint irrigare; sed aqua limosa, multo fino prius ex Æthiopiarum regionibus corraso, repleta Nilus Ægyptum irrigat simul atque stercoreat, eoque latamine plurimum impinguat. Et id mystice signat vterque Leo Schematis ore bouem demordens, ac in ipsum putrem halitum inspirans; nam, ut mox ait idem Valerianus, [Animal hoc cibo incontinenter admodum vitur, multaq; deuorat solida sine vilo dissectu quæcunque potest: mox a saturitate nihil biduo aut triduo edit: (quam scilicet voracitatem Iuuenalis tangit, ubi multa pascendum carne Leonem dixit) atque inde fit ut grauis illi ob cruditatem exhalet anima; quæ teterrimi semper odoris est: quocirca nonnulli grauem animam significantes, Leonis os hians facere consueuerunt. Huius foetoris ergo Martialis videtur muliebri pudendum Leonem appellasse eo versu]*

,, Quare si pudor est Nigella, noli

,, Bar-

„ Barbam vellere mortuo leoni.

Taxat enim eam, quæ quum vetula esset, pilos vellere pertentaret, e pudendo: & alij lupanar olidum dixere. Sicut ergo Leo multa comedens cruditates gignit, unde putidum halitum efflat; ita per terras decurrens aqua secum affert inde finum omnem olidum, & putrem, quo tellus impinguatur. Ceterum tertium opus Agriculturæ consistens in terræ fossione, arationeue perbelle nostris leonibus in Schemate representatur, qui dentibus bouem ferientes mysticam terram ligonibus fodiunt, & vnguibus aduncis tanquam vomeribus arant. Optimoque consilio designans Agriculturam, vt infra quoque Pierium obseruasse patet, Varro Cybelem, Deorum Matrem, quæ Terra prorsus est, curru vehi ponit a Leonibus, nimirum, vt ego censeo, ab Agriculis Terram vehentibus ad fertilitatem tum irrigatione, tum stercoreatione; tum aratione fossioneue. Sic ergo Schema nostrum non inepte poterit interpretari de Agricultura, quam sub ænigmate Shpinx olim proposuerit.

Agriculturæ
fossio, & ara-
tio vt Leone
signantur.
Cybeles cur-
vecta Leo-
nibus.

Quinta nostra Schematis explicatio de regione Egypti.

Cap. CXLIX.

Verum & aliam lubet asserere Schematis interpretationem, qua censemus autorem Schematis indicare nobis potuisse Regnum Egypti; siquidem in primis Egypti regni figura triangularis est, vtrunque Nili fluminis ramis ab vno principio sese semper magis vsque ad mare diuariantibus efformata; qua de re Plinius ita *Egyptus, introrsus ad Meridiem recedens, donec a tergo pretenduntur Ethiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra lauaque diuisus amplexu suo determinat, Canopico Ostio ab Africa, ab Asia Pelusiaco centum septuaginta millium passuum intervallo. Quam ob causam inter insulas quidam Egyptum retulere, ita se findente Nilo, vt triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græca litera vocabulo, Delta appellauere Egyptum. Mensura ab unitate aluei, unde se primum findit in latera, ad Canopicum ostium, centum quadraginta sex millium passuum, ad Pelusiacum Ducentum quinquaginta sex millium est. Summa pars contermina Aethiopia, Thebais vocatur.* Itaque triangularem figuram intra duos Nili ramos, a finibus Aethiopiæ se se diuariantes assidue, contenta retinet Aegyptus; unde passim a Græca litera, Delta nuncupatur. Modo si spectemus nostri Schematis imagines vna simul iunctas, vniuersi Emblematis forma figuram vtrunque trigonam obtinere videtur, cuius basis vitulus est humi prostratus, angulus superior capite Sphingis continetur, dexter pede sinistro dextri leonis, & sinister cauda viruli iacentis. At vero singulum horum quatuor animalium peculiari sua ratione mystice representat Aegyptum; Sphinx quidem, quia numeratur vna cum Pyramidibus inter Aegypti miracula; de qua Plinius item *de Pyramidibus Aegyptijs, & Sphinge Cap. XII. Dicantur obiter & Pyramides in eadem Aegypto, Regum pecuniæ otiosa ac stulta ostentatio. Quippe quum faciendi eas causa a plerisque tradatur, ne pecuniam successoribus aut æmulis insidiantibus præberent, aut ne plebs esset otiosa. Multa circa hoc vanitas illorum hominum fuit, vestigiaque complurium iachotarum extant. Vna est in Arsinoe nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipso dicemus. Totidem vbi fuit Moeridis lacus, hoc est fossa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum impleuere fama, sane conspicuæ vndique a nauigantibus, sitæ sunt in parte Africæ monte saxeo sterilique inter Memphim oppidum, & quod appellari diximus Delta, a Nilo minus quatuor milla passuum, a Memphis, vico appposito, quem vocant Busirin, in quo sunt assueti scandere illas. Ante has est Sphinx, vel magis miranda, quasi siluestre numen accolentium. Amasin Regem putant in ea conditum, & volunt inuestam videri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit: Longitudo pedum centum quadraginta trium est; altitudo a ventre ad summum apicem in capite sexaginta duum. Ex quibus apparet Sphingem, non minus quam Pyramides,*

Egyptum fi-
gum trigona
lib. 5, c. 9.

lib. 36.
Egyptiæ Py-
ramides cur-
facta.

Pyramidus
numerus, &
locus.

Sphinx Aegyp-
tia qualis, &
quanta.

Y y

esse

esse posse hieroglyphicum Aegypti; quin eo magis, quo tum Amasis Aegypti Regis existimatur esse sepulchrum, tum ab incolis veneratur tanquam silvestre numen. Ceterum & Leones illi duo sub Sphinge positi significare mystice nobis Aegyptum, antea vidimus apud Valeriarum & eo quod & Inundationem Nili fecundantem vniuersam Aegyptum, a Sole signum Leonis obtinente prouenientem; quum Nilus in duos ramos præcipuos diuarcatus a terminis Aethiopiæ complectatur omnem Aegypticam regionem: ut quoque Leones hi duo diuarcati a seinuicem sub altiore Sphinge Taurum totum premere continereque videntur: & quod tanti beneficii memores Aegyptij passim omnibus in rebus suis insculpere solent capita, & ora Leonum, ut notauimus; & quod ab Herodoto Fluij Nili donum appelletur Aegyptus in Euterpe dicente *Aegyptum, in quam Graeci nauigant, accessionem esse terra, ac fluminis donum*. Bouis effigie similiter Aegyptum indicari, multa docere possunt antiquorum testimonia; & in primis pagina diuina, in qua legimus *f* aperte, Regionem Aegypti septem annis fertilem olim signatam Regi Pharaoni per septem boues pingues in somnio visas; & eandem sequentibus annis totidem sterilem, per septem boues macilentas, ex Iosephi Patriarchæ interpretatione. Deinde vero constat apertissime dudum Hebræos in deserto coluisse vitulum aureum conflatilem & inquinatos Aegyptiorum, a quibus nuper exierant, superstitione adorandi Bouem Apim; de qua sic Herodorus in Thalia; dicens Aegyptios adorantes pro suo Deo vitulum Apin, a Cambyse rege derisos atque multatos. Plutarchus item Aegyptios memorat habuisse pro Deo vitulum Apin tum in libro suo de Iside & Osiride, tum in Sympotiacis Quæstionibus, Diodorus item Siculus ait *Addemus & his, quæ circa sacri Tauri, quem vocant Apim, curam fieri percepimus. Eo mortuo, magnificeque sepulchro, querunt ad id delecti sacerdotes vitulum priori persimilem: inuento populus luctum finit. Sacerdotes, quibus ea incumbit sollicitudo, primum in urbem Nili vitulum perducunt: in qua eum nutriunt diebus quadraginta. Deinceps in nauim coniectam habitaculum aureum habentem introducentes, & ad Memphim ut Deum ducentes, in Vulcani fano locant. His diebus solæ mulieres taurum vident: quæ ante eius faciem astantes, vestibus sublati ei abrasum fæmen ostentant. Reliquo tempore prohibentur in conspectu huius Dei accedere. Honoris boni impensi causam nonnulli tradunt, quod defuncti Osiridis anima in bouem transmigrasset: quæ deinceps ad posteros pergens fuerit transmissa. Alij a Typhone interfecto Osiride ferunt Apim membra eius collecta in bouem ligneum, corio bouis albo circumdatum coniecisse, ideoque Urbem Busiridem appellatam. Multa alia de Apifabulantur, quæ longum esset singulatim referre. Plinius, Bos, inquit, in Aegypto etiam Numinis vice colitur, Apim vocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ crescere incipientis, Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos vitæ excedere annos, mersumque in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium, quem substituant: & donec inuenerint, moerent, derafis etiam capitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim a sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, e manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multo post extincti. Cetero secretus, quum se proripuit in coetus, incedit summotu licitorum, grexque puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repente lymphati futura præcunt, Femina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquam alijs: semperque eodem die & inueniri eam, & extingui tradunt, Memphi est locus in Nilo, quem a figura vocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamque mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt; mirumque neminem per eos a Crocodilis attingi: octauo post horam diei sextam redire belluæ feritatem. His de vitulo, seu Boue Api, pro Deo ab Aegyptijs culto paria scribunt Strabo Solinus Mela Suidas, Ammianus, Spartianus, & alij passim Historici.*

Quare

A Quare vitulum in Schemate fictum, Ægypti Symbolum esse nemo dubitare debet. Immo vero, si politice sumamus Ægyptum, ea tres in hominum gradus omnis diuisa continetur, qui sunt Sacerdotes, Milites, & Artifices; & apte Sacerdotum typus est Apis vitulus, Militum Leones, & Artificum Sphinx, quæ tum ab artificum millibus elaborata, tum multiformis artificiosarum formarum mirifice differentum symbolum est idoneum. Ita ergo Schemate nostro representatur Ægyptus.

Postrema Schematis explicatio est, De Amicitia, ad vindictam iniurarum exercitum cogentis, hieroglyphico. Cap. CL.

D Enique vero Lucianus in Toxari dialogo nobilem nobis ansam præbere videtur interpretandi Schema, tanquam hieroglyphicum Amicitia; siquidem Amicitia; dignitatem, & opera mirabilia commendaturus, introducit virum Scytham aptissime, quod apud eas nationes nihil sanctius, aut religiosius obseruari, custodiri que soleat, quam ius amicitia; quo iactabundi magis gloriari consueuerunt, quam vlla re alia: Quod etiam testatur Herodotus in Melpomene. Sane Lucianus memorabilem ritum iungendi foederis & amicitia; colenda; apud Sophas proponens, ita loquens historia; pulcherrimam erit logiusculam: [Est autem mos in Bosporo, uti proci in conuiuio petant puellas, narrantes quinam sint, quibus rebus freti decreuerint eas in matrimonium accipere. Atque id temporis forte fortuna multi aderant in conuiuio proci, reges, ac regum filij: in his erat & Tigrapates Lazorum princeps, & Adymachus Machlynæ dux, alijque cum his permulti. Oportet autem vnumquemque procum, posteaquam exposuit quis sit, & qua fiducia ad ambiendas nuptias accesserit, conuiuari cum reliquis, tacitumque accumbere. Deinde peracto conuiuio, postulara phiala vinum in mensam effundere, multum interea collaudantem se se, quo genere, quibus opibus, qua sit potentia. Ad hunc igitur modum quum multi iam libassent, postulassentque, regna & opes commemorantes: tandem Arfacomas postulata phiala non libauit (neque enim mos apud nos vinum effundere, quin magis contumelia ista esse iudicatur in Deum) sed haustum bibens: Da mihi rex, inquit, filiam tuam Mazæam uxorem, qui multo sum potior istis, quantum ad opes ac possessiones attinet. Leucanore vero admirante (sciebat enim rex pauperem Arfacomam, ac de plebe Scytharum esse) percontansque, Quantum pecorum, aut quantum habes plaustrorum Arfacoma, nam ijs rebus vos diuites estis: Immo nec plaustra, inquit, possideo, nec armenta; verum sunt mihi duo amici honesti, probique, quales alij Scytharum nemini. Ac tum quidem ista dicens risus est, contemptuique habitus, visusque temulentus. Mane vero reliquis prælatus est Adymachus: iamque sponsam abducturus erat in Maotidem ad Machlyenses. Porro Arfacomas domum reuersus amicis indicat quemadmodum reiectus esset a Rege, risuique habitus in conuiuio, quum pauper esse putaretur. Atqui dixeram, inquit, illi quantas haberem opes, nempe vos, o Leuchata atque Macenta; vestram beneuolentiam longe præstare multoque firmiorem esse Bosporanorum opibus. Verum hæc dicentem me subsannauit, contempsitque: & Adymacho scilicet Machlyensi tradidit asportandam sponsam, quod aureas phialas se diceret habere decem, præterea currus quaternis sedilibus octoginta: ad hæc ouium bouumque multam copiam. Sic videlicet antetulit fortibus viris pecorum multitudinem, operosa pocula, & currus graues. Proinde, o amici, dupliciter excriuor; nam & Mazæam amo, & iniuria mihi inter tantum hominum illata, non mediocriter mordet animum meum. Arbitror autem & vos ex æquo iniuria affectos esse. Etenim ad vnumquemque e nobis tertia contumelia; pars pertinebat: si modo ita viuimus, quemadmodum coepimus quum coniungeremur, nimirum ut vnus homo simus, iisdem dolentes, iisdemque gaudentes. Immo, inquit, Lonchates, vnusquilibet e nobis totus iniuria afficit batur tum, quum in te ista fierent. Quomodo igitur, inquit Macentes, his in rebus agemus? Per partes, inquit Lonchates, negocium suscipiamus. Atque ego quidem recipio Arfacomæ me caput apportaturum Leucanoris. Tu vero sponsam ereptam huic adducas oportet. Ita fiat, inquit: at tu Arfacoma inter hæc (nam his peractis verisimile est exercitu ac bello fore opus) hic mane, quo contrahas & appares arma, equos, atque aliarum rerum vim quantam potes maximam. Facillime autem plurimos adiunxeris: par-

Amicitia maxime colitur a Scythis.

Procandimos in Bosporo.

Amici præstantur diuitijs.

Amicitia; vera vis.

Amico se-
dent in ter-
gore bouis
omnes opi-
tulantur.

tim quod ipse strenuus, partim quod nobis non pauci sunt familiares: maxime vero si defe-
deris in tergore bouis. Hæc ubi placuissent: hic quidem quantum potuit, recta profectus
est in Bosporum, puta Lonchates: alter, idest Macentes, ad Machlynienfes, eques vter-
que. At Arfacomas domi manens, & cum æqualibus contulit, & ex familiaribus vim homi-
num armauit. Demum in tergore bouis desedit. Consuetudo autem de sedendo in tergo
re bubulo, huiusmodi est apud nos. Vbi quis ab alio læsus est, cupitque vlcisci, neque par
esse pugnae videtur: tum boue immolato, carnes frustulatim concisas igni torret. Dehinc
ipse porrecto humi corio, sedet in eo in tergum reductis manibus, more eorum, qui a cubi-
tis vincti sunt. Et hoc quidem apud nos maximum est supplicandi genus. Appositis autem
bouis carnibus, abeuntibus domesticis, præterea si quis alius velit, quisque partem sibi su-
mit, ac dextro pede tergum bouis calcans, pro facultate pollicetur, hic quidem equites
præbiturum se quinque suoque cibo, suoque stipendio: ille decem, alius plures: alius arma-
tos pedites quos possit: atque qui pauperrimus, seipsum dumtaxat. Colligitur itaque in ter-
go bouis ingens nonnunquam multitudo. Et huiusmodi quidem exercitus & certissima fide
cohæret, & hostibus expugnatus difficillimus est: non aliter quam si iureiurando esset ada-
ctus. Nam in tergum ascendisse, instar iuris iurandi est. Arfacomas igitur his in rebus pro-
curandis satagebat: coieruntque illi equites quidem circiter quinquies mille: tum armati
ac pedites promiscue vices mille. At Lonchates ubi ignotus &c.] quibus amicos illos Ar-
facomæ pollicita præstitisse narratur, & exercitu debellatos hostes, iniuriasque penitus vl-
tos ostenditur a Luciano luculentissime. Nos autem ad explicationem nostri Schematis ex
hac historia sumimus, Insistentes in tergore bouis, ipsumque depascentes Leones, indicare mi-
lites amicos conuenientes ad exercitum formandum, vlturos iniuriam amico illatam: quum
& carnes bouis comedant, & eius tergum pedibus calcent: licet ad venustatem imaginum,
& ad obscuritatem ænigmatis bos integre ac tantum non viuens calcandus, & deuorandus
Leonibus apte supponatur. Ceterum non inepte Sphinx insidens tergo bouis ex-
panfis alis utcunque referre potest affectum iniuria, velut in tergum reductis
manibus, exercitum sibi cogere satagens ad vlciscendas iniurias antea sibi
illatas. Quæ postrema est nostri Schematis explicatio. Licet huic,
& alijs omnibus anteferendam existimem esse tertio loco
positam, de terræ hostilis distributione militi-
bus victoribus, per Legem Agra-
riam sæpe latam a
Romanis.

Viros sapientes publicis monumentis esse colendos.

Schema 1L. Numismatis.

In Museo Muscriss. Com. Joan.

de Lazara Patav. numus aureus.

Jo. Georg. sculpsit

Chiorum antiqua in Homerum observantia publica.

Cap. CLI.

Homerum, de cuius tum natali solo, tum etiam sepulchro semper gloriantur, & inter se certant multæ Ciuitates ac insulæ Græcæ, summis honoribus a Chijs olim cultum fuisse, scribit Aristoteles Alcidasantis vsus testimonio, dum ait *Et ut Alcidas;* *Omnes, inquit, quomodocumque Sapientes honorant. Nam Parij Archilochum, quanquam eos vituperassent, honorarunt. Et Chij Homerum, quanquam eius ciuis non esset. Duos profecto publicos honores instituerunt Homero Chij: Sepulchrum scilicet, atque ius ciuitatis; quod vtrumque decus in Schemate numi representatur. Ac ut a iure ciuitatis ordiamur; id sane demonstrat aperte Numus alius, huic non admodum absimilis, de quo cl. Allatius noster in eruditissimo suo volumine De Patria Homeri conscripto, sic habet: [In Eminentissimi Principis FRANCISCI Cardinalis BARBERINI rerum antiquarum, earumque innumerarum Cimeliarchæ, Numisma Chiorum extat; quamuis non ita magnum, affabre tamen, & satis concinne ex ære factum est. Figuræ in eo perbellæ, non quas sequiora secula, sed quas antiquitas ipsa, dum artes florerent omnes, & sculptura potissimum, non sine posteriorum admiratione in aliorum exempla effinxit; ut hinc manifeste appareat Numisma illud ante Christi tempora, florentibus rebus Chijs, cūsum fuisse; in effingenda enim Homericæ*

2. Rhet. cap. 24.

Chiorum Numus Barberinus pulcherrimus exacte descriptus.

merica imagine artifex, sententia probatissimorum, qui hac tempestate vigent, sculptoris operam non illaudabilem insumpsit. Videntur vero ex vna parte Ciuitatis insignia, Sphinx scilicet tricorpor: puella forma, & vultu lepto, capillamento spisso, crinibus intortis tæniaq; colligatis, quæ demum per vtramq; colli partem effunditur: mammis prominulis, alis expansis sublatiq; pedibus ac vnguibus Leonini; cuius imaginem, in quam & desinit, adamussim representat: cauda elata, incuruataque aduersum S referens: pedibus posterioribus plicatis quasi accumberet: anteriori sinistro recto terram calcat, dexter Lyrae subiacenti, declinataque (siue illa trichordos sit, siue tetrachordos, fugiunt enim oculorum aciem chordæ) cornu innititur. Lyra est duorum cornuum vt e bouino capite in ima parte erumpentium, quæ sensim expansa antequam in suprema parte extenuata in semicyclum desinant, in se se inclinata iugum sustinent, in quo chordæ appensæ in ima deferuntur cum cornibus in basim non admodum quadratam, sed circa cornua paulum acuminatam. In extrema parte sub Sphingis basi stellula est. Circum inter caudam, alas, faciem, & pedes anteriores non iunctim, sed diuisim *ΧΙΩΝ* inscribitur. Et hæc quidem ex vna parte Numismatis sunt. In altera homo prouectæ ætatis, manibus volumen inuolutum tenens, sellæ insidet, barbæ impexæ, nec adeo longæ; concreti cinni promittuntur. Oculi caui, ac fixi, supercilia hirsuta contractaque, rugæ frontis, plicæ denique faciei omnes meditantis, ac aliquid parturientis sunt: totus denique est in lectione voluminis. Ab humeris & pectore ad ipsos pedes, & iuncturas manuum tunica talari, fluentique contegitur: ab humern pallium sub brachio, coxendiceque, sed magnifice plicatum late diffunditur. Sella varie striata nodis, iisque varijs exornatur, quæ a flosculis veluti liliorum incipiens, in eosdem flosculos desinens basi fixos extenuatur: Sellæ pedes vt firmiores sint, vinculo ex eadem materia colligantur, quemadmodum & brachia, in quæ sedens Homerus humeris innititur. Ante Homeri faciem, & post terga diuisim legitur *ΟΜΗΡΟΣ*. Et hoc quidem Numisma Chiorum est.] & mox: [Chiorum itaque insigne, sed magis præcipuum Sphinx fuit: quam varie nō tantum Chios, sed alios etiam effinxisse, antiquitatis ipsa reliqua monumenta testantur. Chiorum inquam Sphinx fuit, quam fabulosa Poetarum figmenta, & Thebanorum acerbissimæ clades nobilitant, corpore triformem. Ausonius in Griso Ternatij:

„ Terruit Aoniam volucris, Leo, virgo triformis,

„ Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte pnella.]

& infra: [Causa, ob quam Sphingem huiusmodi Chij in Numismatibus posuere, aut Delphis ab Oraculo, aut ab Hamnone, vel Dodona petenda esset, quando & Oedipus ipse coniector hæreret. Quis in Chiorum animos, quum monumenta non suppetunt, penetrare modo poterit, vt sensum, ac scopum inde extorqueat? eoque potissimum, quod Sphingem non tum primum, quum Homerum sibi vindicarent, sed multo etiam ante, vt probabile est, pro insigni habuere. Dicam, quæ modo memoria suggerit. Sphinx ab Oedipo ipso,

Chij cur vsi
Sphinge, vir
et.

vel etiam antiquior, quando ab Aegyptijs promanauit, sapientiam, & naturæ arcana significat: ideoque de rebus naturæ quæstiones proponit, quas vbi segniora ingenia non deprehendunt, ac si nulla essent, necesse est vt occumbant: si secreta acumine deprehenderint, quasi superiora facta, naturæ ipsius vires eneruant, hinc ea intermori dicitur.] & mox: [Propterea etiam Sphinges pro foribus templorum apponi solebant, quasi rerum sacrarum conseruatrices: neque nisi illas transilierit, aditus alicui in ipsa sacrorum adyta patebat. An ergo Chij sapientiam sibi præ alijs vindicantes Sphingem vniuersæ Græciæ proponebant, quasi dicerent se auitam religionem conseruare, & sapientiæ arcana nō nisi Chijs *ωγωνίας* haberi posse? At Sphingem ignorantiam esse alij tradunt. Chios propterea dicerem bonis artibus ignorantia ex vrbe eiecta, contra ignorantiam triumphum erexisse, idque palam omnibus Numismate fecisse. Si ad historiam referendum esset, dicerem Chios, de dominio maris cum reliquis Græciæ vrbibus decertantes, pugna inita cum Boeotis illos debellasse; ideoque suæ victoriæ signum Numismate tunc excuso, ad alias Græciæ ciuitates demandasse. Vel etiam hoste, aut Duce quopiam forte etiam sic appellato, qui eos latrocinij vexabat, deuicto, memoriam tanti facinoris Sphingis imagine expressisse; quemadmodum & Demochares Atheniensis in Ithyphallico, Demetrii Poliorcetæ dicto, vt ex Duride Sæmio scribit Athenæus, ducem nescioquem Cassandri Sphingem vocauit: *Verum non Thebanorum,*

Arum, sed uniuersa Græcia Sphingem dominantem Aeolida. Neque nouum id fuerit, quum moris fuerit antiquorum etiam ad pedes Deorum effingere monstra ab eis domita, ut de Dracone ad pedes Palladis efficto scribit Pausanias, quæ postea aliquando vel in clypeis, vel in scutis, vel aliquo alio loco apposita sunt, ne singula commemorem. Sed de Chiorum Sphinge varia forma, alijsque cum ea coniunctis alibi plura.] Hæc excerpere libuit in argumento tenebrosissimo ex eruditione viri præclari, qui ad ornandam Patriam adducere non poterat meliora. Verum enimvero qui Patriæ suæ dignitatem amplificare, tuerique debuit, mihi non succenseat amicissimus, si primum non accipio Sphingem apud Chios ante cultum Homeri fuisse pro insigni, cuius nulla probatio affertur. Si secundo non admittere possum Chios vindicasse sibi sapiētiam, & religionem præ ceteris urbibus uniuersæ Græciæ sub imagine Sphingis; quum certum sit apud omnes, Chiorū sapientiam, & religionem nō esse cum sapientia, religioneque Delphorum, Atheniensium, Rhodiorum, & aliorum plurium comparandam, obstante nimium Chijs antiqua Paroemia, *Chius ad Coum*. Quare crediderim Chios isto Numismate fecisse, quod facitatum frequentissime videmus & a Romanis, & a Græcis, ut in vna Numismatis arca simulachrum Principis, aut alius quem eximie colere velint inculcant, in altera vero præclarum eiusdem facinus, quod animi dotes ipsius ostentent. Ita Chij quum in vna facie Numi sedentem Homerum ac meditantem, efficto corpore summi poetæ posuissent; in alia mentem ac animum Homeri cunctis expressisse simulachro Sphingis, quæ nobis proponat ænigmata de rerum natura, simul & arcana Deorum mysteria; signantes ita sapientissimum Homerum animo fuisse, qui rerum omnium & diuinarum & humanarum cognitionem sub inuolucris fabularum proposuit mortalibus immortalia sua volumina legentibus.

Nostra declaratio Numi Barberini.

Affertur genuina declaratio Numi Comitiss Illustriss. Ioannis de-Lazara. Cap. CLII.

At iam præstat nunc aggredi peculiarem explicationem Numi de-Lazara. Chij profecto suo Numismate Diuini sui Vatis Homeri tum Animum, tum corpus isto Numi simulachro venerari voluerunt, Animum quidem coronata Sphinge pedem super vrecum, lagenamue vinariam imponente, alis expansis, & elatis: corpus autem vna sepulchrali, corporis cineres post animæ discessum continente. Porro Sphinx tota hieroglyphicum est Homeri quantum ad eius animam, qui Poeta fuit omnium sapientissimus, oracula velut ænigmata sub cortice fabularum proponens unicuique sua legenti de rebus arcanis tum naturæ, tum politicis, & moralibus, tum etiam diuinis, ad instar mysticæ Sphingis; ut dicebamus: quæ mysteria si quis intelligat intime sapiens est inter homines; qui vero nudum illorum corticem solum attingens in fabuloso sensu literali commoratur, mortalem ignorantia præuæ labem incurrit; litera siquidem occidit in Homeri poemate, sensus mysticus viuificat. Corona tres habens apices apertos, & vnum occultum in capite Sphingis, allegorice signat quaterna vatis nostri poemata, quibus Rex omnium Poetarum coronatus veneratur, Iliadem dico, Odyseam, Hymnos, & cum Batrachoniomachia Margiten; de quo sic Aristoteles *Ut enim actiones honestas digniores, taliumque fortunas imitabantur: ita prauas humiliores, sane primum conuitijs agentes: quemadmodum superiores hymnis laudationibusue. Ante vero Homerum nullum omnino tale poema habemus, tametsi plura extitisse credere par est. Extat autem ipsius Homeri (ut ab eo initium sumamus) Margites, & huic consimilia: quibus insuper, quod maxime congrueret, iambicum metrum accessit; iambicumque propterea nunc appellatur, quod his plerumque numeris veteres iambis, id est conuitiari inuicem soliti sint. E veteribus aliqui Heroici, aliqui Iambici poetæ existere. At vero ipse Homerus, quemadmodum præcipue heroicus fuit: (solus enim hic non modo recte, sed actionum imitationibus referta poemata condidit:) sic etiam Comædia normam primus tradidit, non quidem probris, sed ridiculis in actuum formam collatis. Et sane similis in Margite ratio: hic enim ita se ad Comædiam habet, ut ad Tragædiam Ilias, atque Odysea. Margites vero Comædiæ ridiculæ fuit argumentum aptissimum, quia describitur a Suida stultissimus hominum his plane verbis: Margites, homo, qui propter stultitiam a Comicis carpitur. [Quem aiunt ultra quinque numerare non potuisse: & quum uxorem duxisset, eam non tetigisse, sed*

Sphinx ut ut Homeri designer.

Litera occidit, sensus viuificat in Homero.

Poet. c. 2.

sed metuisset, dicentem, *se hoc facere non esse ausum*, ne illa ad matrem se deferret. Quum autem iam esset iuuenis, *natuque grandior*, aiunt illum de suo patre dubitasse, & ex matre quæsisse, an ex eodem patre natus esset.] Huius igitur hominis ridiculi actiones Homerus Comœdiæ suæ, quam propterea Margitem appellauit, argumentum esse voluit. Quæ quidem Comœdia quum æuo Chiorum, hoc Numisma eudentium, ut etiam nostro, non pro-
staret, vel potius digna non haberetur, quæ cum Iliade, Odyssea, & Hymnis Homeri cor-
nam texentibus aspectui committeretur, occultata fuit in parte coronæ non ad spectabili.
Qua ratione similiter, obseruatu Plinij. Ne Regem luscum offenderet Apelles, pinxit
Antigoni regis imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione vitia condendi; obli-
quam namque fecit, ut quod corpori deesset, pictura potius deesse videretur; tantumque eam
partem de facie ostendit, quam totam poterat ostendere. Sic etiam artificiose Chij tria poe-
mata seria tribus apertis coronæ radijs ostendere voluerunt, Odysseam, Hymnos, & Ili-
dem, Margite connotato secus in occultato radio, ne Comica ludicra serijs operibus Ho-
meri labem aliquam inspergerent. Eademque ratio videtur de Homeri Batrachomyoma-
chia, quo poematio lusit Ranarum & murium pugnam; quod opus in clarissima luce Iliadis,
Hymnorum, & Odysseæ fere sit inad spectabile, quemadmodum & Ellychnij flamma nō cer-
nitur in fulgentissimis radijs Solis exposita; quare quartus coronæ radius inter illos ternos
mire splendentes non comparet, etiam si præsens adsit; ita Batrachomyomachia pudibun-
da non sustinet alijs Homeri monumentis euidenter ingerere sese, penitus offuscata nimio
splendore tantorum operum. Sed Alæ Sphingis elatæ, actum volandi nobis exprimentes,
inducant Homerica monumenta volitare per orbem, doctaq; per ora virum in æthera sapien-
tiæ. Lagena vinaria tum ad Homerum, tum etiam ad Chios apte refertur; ad hos quidem, indi-
cans insulâ Chium ceteris omnibus Græciæ, mundi-
que regionibus antecellere vini prætiosita-
te; de qua passim omnes cum laude loquuntur; in primis Galenus agens de Antidotis, inquit:

Vinum Chii
optimum ef-
se omnium.
lib. 1. c. 5.

Vinum qua-
le conueniat
antidotis.

lib. 5. c. 11.

f. cap. 2.

Vinorum ge-
nera, et fa-
cultates.

*In Asia namque se Antidotos conficere volueris, aut aliqua alia in gente, vinoque ad medica-
mentum requisito carueris, vinum conquires fuluum quidem colore; nam neque nigrum, ne-
que album, neque rubicundum, eiusmodi antidotis conuenit. Corpore autem ita tenue esse de-
bet, ut oculis peruium sit ut transpareat. Gustum vero talem præferat, qualem modo Faler-
num habere dicebamus, nondum quidem amarum, non tamen adhuc ob iuuentam crudum. Subijciam autem in exemplum quanam vina talia sint, nominatimque ipsa commemorabo. An-
tiqui enim Medici qui nostra in Asia nati sunt, etiam antequam Romanorum Imperium cre-
uisset, & Falernum vinum famam adeptum esset, eorum nomina suis libris commiserunt, suntque
tria hæc in Asia a Medicis celebrata vina: Chium, quod in Chio insula nascitur, Aruissum ab
eo tractu in quo prouenit cognominatum: Lesbium, ita de nomine totius insule, in qua oritur,
appellatum, & Tmolite, a monte Cilicia, unde aduehitur, cui Tmolus nomen est, vocabulum adep-
tum. Perspicuum autem est ex his optimum eligendum esse per ea signa, quæ superius exposui.
Quibus aperte constat, Galenum vino Chio primas inter omnia vina dedisse. Dioscorides
item primatum assignat vino Chio, tum ex Interpretatione Saraceni dicens: In his præ-
stant Italica: uti Falernum, Surrentinum, Cæcubum, & per multa alia e Campano agro, itemq;
Præstutianum, Adrianum, Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis, Chium, & Les-
bium, & Phrygelinum, quod in Epheso gignitur. Multo aliter, sed ad rem ex vulgata versione
Inter Italica vina Falernum principem locum obtinet: quod inueteratum per quam fa-
cile coquitur, pulsus exfuscatur, alium adstringit, stomacho utile, sed vesicæ nocet, atq;
ijs, qui visus hebetudinem sentiunt, & ad potus crebros minime idoneum. Albana cras-
sioribus constat partibus, dulcia: stomachum inflant, ventrem emolliunt, sed concoctio-
nem non æque adiuuant, & nervosa minus infestant: vetustate eadem austerum saporem
concipiunt. Cæcubum, quum sit dulce, est & Albano crassius: corpus, & colorem alit:
ægre tamen coquitur. Surrentinum valde austerum est: quare intestinorum, & stomachi
fluxiones cohibet: & quum tenue sit, caput minus tentat: inueteratum suauius reddi-
tur, & stomacho utile. Adrianum, & Mamertinum in Sicilia æque crassis partibus gi-
gnuntur: modice adstringunt, & ocysime inueterantur: minusque ob suam tenuitatem
nervos tentant. Paratypianum, quod ex Adriatico sinu defertur, odoratum, ac tenuius
est: quare liberaliter epotum fallit, diu seruat ebrietatem, & soporem affert. Isticum
,, Pa-*

A Paratypiano simile est, sed vrinam vehementius pellic. CHIVM tamen antedictis mol-
lius, & aptum potui est: bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medi-
camentis vtile. Lesbium facile membra subit, Chio leuius, & aluo idoneum. Ephesium
eandem vim habet, quod Phygelites nominatur. Ex his apparet, vberiore textum
Græcanicum obtigisse veteri versionis, quam Saracenicæ, sed tamen utrobique vinū Chium
ceteris Græcis anteponi. Vini quoque Chij laudes celebrat Strabo † & post eum Plinius:
ait autem Strabo dum de Chijs agit; *Deinde Artusius ager asper, & importuosus, stadiorū fe-
re CCC: vinum ferens omnium Græcanicorum optimum.* Inquit item Plinius: *2 Nunc si 2 lib. 14. c. 19.*
mili modo transmarina dicemus. In summa gloria, post Homericā illa, de quibus supra dixi-
mus, fuisse Thasium Chiumque. Ex Chio, quod Aruisium vocant. His addidit Lesbium
Erasistrati maximi Medici autoritas. Recentiorum cl. Maginus Præceptor, apud Ptole-
mæum agens de Chio, scribit: Hodie sola hæc insula mastichen mittit. Optimum vinum
isthic provenit, sed præcipuum est Aruisium, Maluasiam hodie, inter laudatissima a Plinio
connumeratum, & inter cetera vina Græca præstantissimum, quod in Aruisio aspero, ac
importuoso loco, trecentorum stadiorum spatio nascitur, hocque vinum hinc primum
translatum ferunt in Cretam insulam. Itaque vino suo gloriabundi Chij, lagenæ vinariæ
simulachrum in suo Numismate posuere, Sed & in gratiam Homeri præstiterunt hoc ipsum,
indicantes illum optimum poetarum, quod apud eos manens optimo vino frueretur; nam ubi
vina præstatiōra sunt, ibi poetæ meliores: quod ita belle scribit Horatius ad Mecænatem: 4 lib. 1. Epist.
19.

[Prisco si credis Mecænas doctæ Cratino,
Nulla placere diu, nec viuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus, ut male sanos
Adscribit liber Satyris faunisque poetas.
Vina ferè dulces oluerunt mane camoenæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Profiluit dicenda: forum putealque Libonis
Mandabo siccis, ad imam cantare seueris.
Hoc simul edixit, non cessauere poetæ
Nocturno certare mero, putere diurno.

Ita propertius
Ingenium potis irritet Musa poetis
Bacche soles Phœbo fertilis esse tuo.

Ita Naso K

. . . . . carmina vino
Ingenium faciente canunt: . . . .

Ita Martialis L

Possū nil ego sobrius: bibenti
Succurrunt mihi quindecim Poetæ.

D Ita Silonem Magistrum suum de rerum origine versus admirabiles pangentem Virgilius
introducitur sub ebrii Sileni persona, plane demonstrans vini generosi potum optimo poe-
tæ necessarium esse, dum Ecloga sexta scribit:

Pergite Pierides. Chromis, & Mnasyllus in antro
Silentum pueri somno videre iacentem,
Inflatum hesternis venas, ut semper, iaccho.
Serta procul tantum capiti delapsa iacebant,
Et grauis attrita pendebat cantharus ansa:
Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambos
Luserat) iniiciunt ipsis ex vincula tertis.
Addit se sociam, timidisque superuenit Ægle,
Ægle Naiadum pulcherrima: iamque videnti
Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
Ille dolum ridens: quo vincula necitis (inquit)
Solvite me pueri: satis est potum.

Z z

Car.

lib. 4. de
pugna A&
Nauali.

K de Arte
amandi.

lib. 1. Epig. 7.

Carmina quæ vultis, cognoscite: carmina vobis,

Huic aliud mercedis erit: simul incipit ipse.

Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres

Ludere, tum rigidas morare cacumina quercus.

Nec tantum Rhodope miratur, & Ismarus Orphea;

Namque canebat, ut magnum per inane coacta

Semina terrarumque animæque marisque fuissent,

Et liquidi simul ignis: ut his exordia primis

Omnia, & ipse tener mundi concreuerit orbis.]

Et reliqua mortales in admirationem rapientia carmina de proposito. Sane Sileno suo summo vati Virgilius Ebrio tribuit vini cantharum ansa detrita, quemadmodum & in suo Numismate Chij Sphingi Poetam Homerum referenti posuerunt itidem viceum, cantharumque; vinarium attulit pariter ansa, sicut apparet in Schemate. Sapienter autem Virgilius, ut indicaret Poetam non conuenire communem Ebrietatem vulgi, sed mysticam, qua Poeta mens diuino furore correpta sensibus abalienatur, literales significationes omnino negligens, allegoricum sensum in verbis attendit, ponit abesse procul a capite delapsa ferta, quibus

Ebrietas quæ
poetas nobi-
les decent.

m lib. 15. &
passim.

antiquis ad eundam ebrietatem vulgarem in conuiuio coronabantur, ut ait Athenæus^m Et sapientie coronis ebrio conuiuantique sibi necebat Anacreon: ita concinens:

Teneris superque myrtis,

Superque, & virente loto

Recubans bibam libenter.

Religatus at papyro

Tunica in Cupido collo,

Mihi poculum ministret;

Rota nam velut curulis

Properat volueris etas:

Tenuis iacebimusque

Cinis, ossibus solutus.

Tumulum quid est quod ungas,

Vel humo quod ebibenda

Peritura dona fundas?

Potius manente vita,

Roseas meo corollas

Capiti ferasque odores:

Mihi, & euoces amicam.

Etenim prius quam ad Orci

Rapiar nigri choreas,

Volo dissipare curas.

& mox:

Rosam amoribus dicatam

Sociemus ad Lyæum.

Folys rosam decoram

Capiti reuincientes,

Calices iocemur inter.

Rosa, honor, decusque florum:

Rosa, cura, amorque veris:

Rosa, calitum voluptas.

Roseis puer Cytherus

Caput implicat corollis

Charitum choros frequentans.

Agedum ergo me corona

Pater o Lyæ templis

Modulans tuis ut adstem:

Roseis comasque seritis

Redimitus, atque pulchra

Comitante me puella,

Choreas & ipse ducam.

& infra

Date mi, date o puella

Cyathum, ut bibam, Lyæi.

Quia me bibit quoque ipsum

Calor aridus iam & agre

Animam trahere anhelat.

Date flosculos Lyæi,

Date ferta, quæ calentem

Amo frigerare frontem.

Penitissimos Amorum

Aliter te go calores

Alioque condo corde.

& ad huc infra.

Ut me subit Lyæus,

Tunc cura dormit omnis,

Cræsumque sperno præ me.

Dulcis repente nostro

Erumpit ore cantus.

Hedera comasque cingens,

Proculco mente cuncta.

Ad arma currat alter,

Ad pocula ipse curram.

Puer ocys scyphum da.

Nam præstat ebrium me

Quam mortuum iacere.

& inferius

Cupio quidem iocosi

Bromij choros requirens.

Amo vero cum iuuentis

Fidibus canens bibensque;

Hyacinthinis corollis

Caput

*Caput implicatus, ut cum
Teneris iocer puellis.
& demum de Rosa
Eadem decens coronis,*

*Et expetita mensis,
Solemnibusque Bacchi,
Rosis quid absque fiat?*

Nota siquidem est ebrietatis vulgaris, habere coronam in capite; deerat hæc in Sileno; quare Sileni ebrietas, ut & esse vinosum Homerum, accipi debet non de communi ebrietate vulgi, quam procul arcet Horatius ab illis, qui proficere desiderant in poesi; scribit enim Aræm poeticam docens:

- „ Qui studet optatam cursu contingere metam,
- „ Multa tulit, fecitque puer, sudavit, & alit,
- „ Abstinit Venere, & Vino, qui Pythia cantat
- „ Tibicen, didicitque prius, extimuitque magistrum.

At poeta bonus uti debet generoso vino, ad spirituum puriorum, & feruidiorum procreationem, plurimumque; ne torpeat ingenium, inventioni studens; & ad hilaritatem, qua condiantur inuenta suavi lepore carminum; de qua suauitate Lucretius ita:

- „ Nunc age, quod superest, cognosce & clarius audi:
- „ Nec me animi fallit, quam sint obscura: sed acri
- „ Percussit thyrsos laudis spes magna meum cor,
- „ Et simul incussit suauem mi in pectus amorem
- „ Musarum: quo nunc instinctus, mente vigenti
- „ Auiæ Pieridum peragro loca, nullius ante
- „ Trita solo: iuuatque integros accedere fontibus,
- „ Atque haurire: iuuatque novos decerpere flores,
- „ Insignemque meo capiti petere inde coronam,
- „ Vnde prius nulli velarint tempora Musæ:
- „ Primum quod magnis doceo de rebus, & artibus
- „ Religionum animos nodis exsoluere pergo:
- „ Deinde quod obscura de re tam lucida pango,
- „ Carmina, Musæo contingens cuncta lepore.

Sic igitur apte Chij suam Homericam Sphingem, adeoque vinosum Homerum honorarunt in Numismate, sub dextra manu apposito cantharo, apsa atrita, pleno maluatico vino generoso, de quo bibens Homerus in vita sua cecinit immortalia carmina. Ceterum præstat etiam cum eruditissimo La-Cerda vinum mystice de doctrina interpretari, qua bonus poeta plenus ac velut ebrius est; etenim Silenus ebrius, atque senex ideo ponitur doctor & magister Satyrorum, & Bacchi; vnde S. donius Apollinaris in Burgo:

- „ Bassaridas Satyros, Panas, Faunosque docebat
- „ Ludere Silenus iam numine plenus alumni.

Nam Julius Firmicus ait: Silenum fuisse Bacchi pædagogum. Ad hanc doctrinam pertinere potest Adagium, *Sileni Alcibiadis*: Socrates enim exinius doctor Sileno comparatus est ab Alcibiade: non solum propter neglectum habitum, & formam rusticam: sed quia doctores dicerentur Sileni. Quapropter a Virgilio, qui nihil otiosum profert, Silenus ebrius dicitur, non vino, Baccho, aut Lyæo, sed *Iaccho* signate; nam inter Bacchi nomina hoc ad religionem & mysteria spectabat; ut admonet alibi Virgilius.

- „ . . . & mystica vannus Iacchi.

Inter multa siquidem Bacchi nomina illud maxime pertinuit ad sacra mysteria; tunc enim Iacchus dicitur, quum præest mysterijs. Inde sacerdos Bacchi, & initiatus signate dicitur Polluci *ἱεραρχος*. Et Cicero *Quid ergo*, inquit, *aget Iacchus, Eumolpideque nostri*, & s. de legib. *augusta illa mysteria, si quidem sacra nocturna tollimus?* Oportet vero distinguas ebrietates; inebriari namque dupliciter contingit, ut ait Philo: est enim tantum vino madere, est & delirare vino: Priore modo capio ebrietatem illorum, qui docent; nam ut ait idem Philo scribens: *Quod enim aliud negotium sapientem decet, quam ludere, gaudere, hilarescere cum honesta tolerantia. Vnde liquet quod temulentus erit etiam, temulentia conferente ad bonos mores, & afferente coniunctam utilitati relaxationem. Videtur enim merum ea quæ cui-*

Vini generosi potus facit bonos poetas, et cur.
lib. 1.

Vinum doctrina typus.

cap. 6.

Plat. & Xenoph. in Sympo. Iacchus mystice sumitur.
r. 1. George.

de plant. Noe. Ebrietas duplex. Ebrietas conferens ad bonos mores.

lib. de Te.
mulentia.

Salomon a
quo vino ab
stinebat.
Eccl. 2.

que a natura indita sunt, augere ac intendere. & alibi "Ceterum quacumque anima impleta fuerit gratia, gaudet confestim & ridet exultatque: bacchatur enim ita ut vulgo ebria videatur insanire rapta extra se; & idem dicitur ad eam a quodam puerulo non uno, sed a quolibet iuueniliter petulante: Quousque temulentus es? aufer istam temulentiam a te. Solet enim rectorum numine non solum anima concitari seu quodam æstro, sed & corpus erubescere incandescereque, interno gaudio prorumpente in exteriora: quæ res multos insipientes decipit, qui sobrios vino madere autumant. Est tamen quedam Ebrietas etiam sobriorum, qui bona meracabauriunt, & propitiationes a perfecta virtute accipiunt. Ceterum qui temulenti sunt, ne degustant quidem prudentiam, quæ abstinendo famem eius sentiunt continuam. Verum enimvero vinum dici potest sapientia naturalium, ac inferiorum rerum, prout a supernaturalibus atque diuinis contradistinguuntur, quæ nostratum rerum sapientia repletus fuit Salomon, qui tamen aliam quærebat sapientiam, quando dicebat * Cogitavi in corde meo, abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, deuita- remque stultitiam. Licet hæc intelligi valeant etiam de vino naturali, quod haustum vberius quam par sit, vulgarem temulentiam affert, intel lectuique nimium officit ad acquisitionem sapientiæ tam humanæ, quam diuinæ, quum haustum liberaliter, non in excessu nimio, & generosum, mentem acuat ad contemplationes, & ad intine penetranda sapientiæ mysteria. Sic igitur apte Chij suis in Numismatibus honorantes Homerum, eius mysticæ Sphingi lagenam vinariam apponunt, siue naturale vinum suum maluaticum intelligerent, siue mysticum sapientiæ nectar. Quæ sit explicatio prioris areæ Numi, quæ Homerum honorant Chij ut viuacem, & poemata pangentem, sapientiæ plenissimam.

De sepulchrorum differentijs, & Homeri tumulo, Cap. CLIII.

Urne sepul-
chralis expli-
catio.

Sepulchrum
inane hono-
ris ergo.
y 6. Æn.

Restat nunc ut ad alteram aream Numismatis explicandam accedamus, quæ Chij venerantur Homerum ut iam vita defunctum. Sane mortuis honor exhibetur sepulchri; quod geminum habetur apud antiquos, nempe solidum seu plenum, quod continet intra se reipsa corpus, aut cineres hominis defuncti: & inane, quod intra se nihil comprehendit corporis mortui, sed honoris ergo ponitur alibi humato: de sepulchro solido Virgilius, hæc habet in sepultura Miseni.

[Nec minus interea Misenum in litore Tecuri
Flebant, & cineri ingrato suprema ferebant.
Principio pinguem tædis, & robore secto
Ingentem struxere pyram: cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante cupressos
Constituunt, decorantque super fulgentibus armis
Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis
Expediunt, corpusque lauant frigentis, & vngunt.
Fit geminus: tum membra toro defleta reponunt,
Purpureasque super vestes, velamina nota,
Coniiciunt: pars ingenti subiere pheretro,
Triste ministerium, & subiectam more parentum
Auerſi tenuere facem: congesta cremantur.
Thurea dona, dapēs, fuso crateres oliuo.
Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit,
Reliquias vino & bibulam lauere fauillam,
Ossaque lecta cado texit Chorineus aheno,
Idem ter socios pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui & ramo felicitis oliuæ,
Lustrauitque viros, dixitque nouissima verba.
At pius Æneas ingenti mole sepulchrum
Imponit, suaque arma viro, remumque, tubamque
Monte sub aërio, qui nunc Misenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per secula nomen.

De

A De sepulchro autem inani ab Andromacha coniugi Hectori constructo in Epiro, quum ca- 2 lib. 3. Æn.
dauet in Asia iaceret humatum, sic idem Virgilius antea &

Protinus acrias Phœacum abscondimus arces,
Littoraque Epiri legimus, portuque subimus
Chaonio, & celsam Buthroti ascendimus urbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
Priamiden Helenum Graias regnare per vrbes,
Coniugio Æacidæ Pyrrhi, sceptrisque potitum,
Et patrio Andromachen iterum celsisse marito,
Obstupui: miroque incensum pectus amore
Compellare virum, & casus cognoscere tantos,
Progredior portu, classes, & littora linquens.
Solemnes tum forte dapes, & tristia dona
Ante urbem in luco falsi Simoentis ad vndam
Libabat cineri Andromache: manesque vocabat
Hectoreum ad tumulum: viridi quem cespite inanem,
Et geminas, causam lacrymis, sacrauerat aras. 1

Recte notat hoc loco eruditissimus La-Cerda, cōsueuisse veteres ijs, quos amabant, pluribus
in locis imaginariū quendam tumulum excitare, quem hic poeta *inanem* vocat, & Sue- cap. 12
tonius in Claudio *honorarium* his verbis: *Exercitus honorarium ei tumulum excitauit:*
circa quem deinceps statō die quotannis miles decertaret, Galliarumque ciuitates publice sup- b 10. Par.
plicarent. Inde vetustæ marmorum inscriptiones, quod notauit Alciatus *b* habebant hæc cap. 12.
verba: *Ob honorem: cuius sententiam firmo verbis Taciti: Honoris, patris princeps ipse cum* c 2. Annale
legionibus decurrit. Huius inanis honorarij tumuli exemplum est apud Homerum *d* Quum d Odyss. 4.
enim audisset ex Proteo Menelaus Agmemnonis fratris mortem, illi statim tumulum excitat:

„ Ceterum postquam sedauit iram Deorum immortalium,
„ Aggessi Agamemnoni tumulum, vt immenta gloria esset.

C Et Xenophon in Expeditione Cyri *e* vbi huiusmodi tumulum vocat Cenotaphium: *His,* e lib. 6.
quorum corpora inuenta non sunt, cenotaphiū magnū fecerunt, pyramq; magnam, & coronas
imposuerunt. Et apud Pausaniam in Atticis, & in Corinthiacis: in Atticis enim Euripidi ho-
noriarius tumulus excitatur, quum ipse in Macedonia sepultus esset: in Corinthiacis vero
ducibus omnibus, qui ad Ilium ceciderant. Hunc tumulum dici Monumentum etiam asserit
Iureconsultus ff. de Religiosis & sumptibus funerum: ait enim, Si ibi sit corpus, dici sepul-
chrum: si absit, dici monumentum, vt & Græcis Cenotaphium, quia structum solum ad me-
moriam defuncti. Græca voce vsus Lampridius in Alexandro: *Cenotaphium in Gallia, Roma* f lib. 13. c. 13
amplissimum sepulchrum meruit. Philostratus in Apollonij vita *f* *Pseudotaphium* nominat
proprie, quia mendax sepulchrum. Ad hunc tumulum Horatius alludit g
g 1. 2. Ode 20

„ Absint inani funere nenia.

Optat quippe mutari in alitem, ac perinde inane erit funus, vbi ipse non futurus. Nonnus b l. 2. Dio-
huiusmodi tumulum vocat *νεκρῶν, καὶ τούτων νεκρῶν.* nyf.

Quum itaq; forent apud antiquos ista duo sepulchrorum genera, Chij quidem in suo Numo
D sepulchralem urnam apponentes, qua signabant, se manes Homeri venerari tumulo, du-
bium est an inani solum, & honorario cenotaphio id efficerent, an vero solidoque sepul-
chro, quod reuera cineres Homeri continerent apud se: Certe Proclus in vita Homeri scri-
bit: Erro tandem Homerus, vt fertur, Ithacæ multo tempore commoratur, & per va-
rias vrbes peregrinatus, demum in Io insula hanc ob causam, vita functum fuisse tradunt.
„ Nam quum aliquando Homerus luminibus orbarus in littore sedcret, & piscatores inde
„ gradientes persentisceret, eos interrogauit:

Viri ex Arcadia piscatores, num habemus aliquid?

„ Piscatores responderunt:

Quacunq; accepimus, amisimus: qua vero non accepimus, portamus.

„ Quum enim illi piscium nihil possiderent, post piscationem pediculos venabantur: &
„ quos ipsi accepissent, occisos quum non haberent, non se habere; quos non acceperant,

„ eos

„ eos in vestimentis circumferre dixerunt. Dicitur quum non percepisset Homerus,
 „ interore vitam finit in Io insula, quem magnifice admodum Ietæ sepelierunt, Epigram-
 „ mare, quod ille sibi viuens composuerat, in lapide exciso.

Condit huius Caput hoc sacrum, qui versibus arma

Fertia diuinis Heroum ornauit, Homerum.

Quam sententiam confirmauit Oraculum Delphicum; nam quum accessisset ad Delphos,
 de patria sua sciscitaturus Homerus, ut ait Eustathius: & quisnam ipse esset: & Pythiam
 respondisse:

„ Insula Ios matris patria est, quæ colliget ossa

„ Exanguis: sed enim puerorum ænigma caueto.

Confirmat hoc idem Scylas Caryandensis in Periplo, Herodotos & Chronographus
 Anonymus Græcus, Pausanias & Suidas, Plinius & Solinus & Alcaeus Messenius in Epi-
 grammate Græco, sic Latine verso a cl. Saluio:

„ Abstulit Heroum cantorem Giphus Homerum

„ Mire intortus, Ios qua iacet in pelago.

„ Nectare perfusum Nereides inde marinæ

„ Texerunt corpus littoreo lapide.

„ Ille etiam Thetim, & natum, Heroumque labores

„ Concinit, atque Ithaci facta operosa Ducis.

„ Parua licet, pelagi felix Ios insula, namque

„ Musarum sidus continet, & Charitum.

Antipater Sidonius etiam, ita Latio donatus ab erudito Lucido:

„ Flexanimum, Musisque parem, linguaque potentem,

„ Hospes, Ios scopulo contigit Meonidem.

„ Non aliam tanto dignatus munere terram,

„ Hic sacram liquit mortuus ille animam.

„ Hac Iouis horrendos nutus, hac dixit Olympum,

„ Prælia pro transtris hac Telamoniadæ.

„ Hac & Achilleis raptatus ut Hector equabus

„ Omnia Dardaniæ fregerit ossa solo.

„ Parua autem tantum si celo, non ne maritum

„ Et Thetidos glebarum indigna condit Ios.

Sed Allatius meus eruditissimus, strenue pro Chio pugnans, non solum Chium Homerum
 habuisse natalem contendit: sed etiam sepulchrum, afferens primum ex Hephæstionis ver-
 bis apud Photium ista, Latinitate donata: *Hipermenes in sua de Chio narratione, Homeri*

famulum fuisse refert, Scindapsum nomine: huncque mille drachmis a Chys multatum,
quod herum mortuum non exuisset. Deinde quadam ex historia Græca vetusta, quam ita

Latine vertit: *Arginorum primates maximo elati gaudio, quod genus earum a gloriosissimo*
poeta celebraretur, cum magnificis donis cohonestarunt; & aræ statua erecta determinarunt
sacrificium Homero offerre secundum diem, & mensem, & annum: aliudque sacrificium quin-
quennale Chium mittere. Quod sane sacrificium mihi potius respicere videtur Homeri se-
 pulchrum, quam natales; etenim sacrificia fieri consueuerant ijs, qui post obitum iam inter
 Deos utcumque relati fuerant a priscis; ita Platoni mortuo posuit Aram ad sacrificium Ari-
 stoteles, apposito disticho, sic Latine verso:

„ Aram Aristoteles erexit hanc Platonis,

„ Viri, quem nec laudare scelestis fas est.

Aræ namque ponuntur non nisi ad sacrificia; sacrificiaque viventibus non fiunt, sed iam
 mortalitatem exutis. Deinceps autem ex M. Varrone, de quo Gellius ita & M. Varro in
 libro de Imaginibus hoc epigramma apposuit

„ Capella Homeri candida hoc tumulum indicat

„ Quod ariete mortuo faciunt sacra.

Quem locum illustrans eruditissimus P. La-Sena, tractans in suo Cleombroto De ijs, qui in

aquis pereunt, inquit: In Homeri tumulo haud dissimile Animal insculptum, Capella vi-
 „ deli-

delicet candida: & de ea versiculi Varronis, quos Poetae imagini apposuit. Sculpturam, & carmina, ad Patriam Homeri vindicandam, fuisse colligitur ex Gellio. Magnum certe ænigma, quod post Christophorum Boethium, Franciscus Luisinus, & Hieronymus Magius in peculiaribus lucubrationibus explicandum susceperunt. Et consulis astris, immo cælum terræ miscentes nihil ex Boethij quisquilijs, præterquam tenebras ad nos attulerunt. Horum ineptias damnat merito Salmasius, & suo de ingenio faciem prætulit sane luculentam, quum ex vestigijs (ut ipse inquit) veteris libri, & pro, *Ariete, hac Ieta* substituens, Varronis distichum emendauerit; ut idem olim præstiterat Scaliger in *Caraleotis*. (Sane mihi criticorum ista fax igne suo potius Varronis textum corrumpit, quam lumine collustret; nec ita facile textus variari patior, & librum veterem aliter habentem libenter talem viderem, cui fides adhiberi debeat.) [Sunt nihilominus in quibus adhuc hæreo, nec fortasse absque ratione. Tumulum indicabat Capella insculpta, non ea, qua parentabatur; nam quum continuo sacra non fierent, semper tamen sculptura suum, ad quod fuerat designata, præbebat indicium; nec ex Varrone constat inter sepulchralia signa ipsos fuisse Ietenses, qui Capram immolarent, expressos. Et caprae immolatio non id habebat speciale, ut magis Homeri manibus, quam cuiquam alij ex Heroibus conveniret. Nec Varronis epigramma a Gellio adscriptum, ad astruendum Aristotelis testimonium, qui ex insula Io Homerum natum tradiderat; sed ut dissidentium tantummodo de hac re autoritates in unum colligere niteretur. Quamobrem quum recepta lectio ab his seiuncta difficultatibus, facile ex se sustineri possit, ab ea non recedendum. Sensus enim Varronis est Ariete mortuo fieri Homero sacra; & tamen Capella candida eius tumulum indicat. Sed quid hoc ad Patriam Poetae denotandam? inquires. Liceat ingenij periculum facere; sitque satis, si a me non adeo inepta; & propudiosa effutiantur. Enigma de Homeri Patria in Capella candida est: qui Græce interpretabitur, illud percipiet. Nivis albedinem Latini candidum aiunt; ut niueus etiam pro candido usurpatur: *ἄρρηχτος* si dixeris; & ut fieri in Inscriptionibus assolet, si punctatim per capitales literas scribas, *ΑΙΤ. ΧΙ.* an non Homeri Patria prodibit, id est, *ἄρρηχτος* videlicet *Χίος*, quæ Aegeo mari alluitur, Chius? *ἄρρηχτος*, vel *ἄρρηχτος πέδαιος*, cur dictum sit, docet Plinius, inquirens: "Aegeo mari nomen dedit scopulus, inter Tenedum, & Chium, verius quam insula, *Aex* nomine; a specie Caprae, qua a Græcis ita appellatur, repente in medio mari exilirens. Solinus hoc saxum Antandrum nominat, quod procul a seculis Caprae simile credi ait. Festus sic inquit, quod crebra in eo sint insulae, quæ procul aspicientibus Caprarum imaginem referant: alij quod *ἄρρηχτος*, id est Capras, magnos fluctus vocari. & in primis ab Homero constet: & quia mare hoc tempestuosum, & fluctibus, ac navigandi periculo sit terribile, Aegeum propterea denominatum. Quicquid sit, hoc verissimum, quod idem Varro habet, a Capris nominaverunt Aegeum pelagus. Chius autem Insula, ut ex Metrodoro, & Cleobulo Stephanus scriptum reliquit, *ἄρρηχτος Χίος*, a niue, siue quod idem est, ab eiusdem nominis Nympha appellatur. Habet etiam laudatum candorem Marmor, quod Chium vocatur. Plures item hoc nomine Verbes; & quamvis Stephanus, Cariae civitatem ab insula distinguens, fuerit allucinatus; tamen & alias alijs regionibus recte adiudicat. Capella igitur candida, siue ex Chio marmore in tumulo Homeri posita, siue niueo candore nitida, Chium referebat, siueque nominis notione, ac ipsa imagine, ut Aegeum mare, sic non aliam, quam quæ in eo pelago insignis erat, Insulam denotabat. Chius igitur Homerus; & in Varronis Epigrammate res olim contentiose pugnata, necessario obvelamento prudentissime designatur.] Hæc eruditissime vir eximius: cui sane subscribo Candida Capra in Homeri tumulo posita significari Chium insulam ad Homerum attinere; sed quod in eius tumulo fuerit apposita, potius mihi demonstrat Homerum in Insula Chio sepultum esse, quam ibi natum; etenim tumulus ad locum natalem non attinet necessario, sed ad locum sepulturae. Sacrificiaque fiunt, non loco natiuitatis, at loco sepulturae qui sacer esse censetur: nam Aris antiqui pro sepulchris utebantur, ut admonet Pausanias in Laconicis, memorans Hyacinthi sepulchrum esse in basi Arae factæ in formam columnæ. *Simulachri vero bases*, inquit, *habet quidem Ara formam: sepultum autem Hyacinthum dicunt in ea.* Theodoretus & Clementis Alexandrini relatione: "Non desunt, qui Apollinis Aram, quæ est in Telmesso, monumentum esse dicant Telmessi ad Gentiles."

Critici nota.

Erudita Varronis explicatio.

lib. 4. c. 12. Aegeum mare cur appellatum. cap. 15. F.

Chium marmor candore præstans. Capella candida in tumulo Homeri, ut Chium indicet. Homeri sepulchrum Chium, non natale solum ut indicet Varro. Arae veteribus erant sepulchra. 8. de cur. Græc. affectibus. orat. ador. ad Gentiles.

cuius-

Sacra facie-
bant antiqui
ad tumulos
mortuorum.
* Synt. 17.

lib. 13. c. 12

6. Aen.

cuiusdam vatis: neque tamen qui eos homines tunc ibi sepelierunt, opinati sunt ullum se in
quinamentum Aris afferre: nec qui ibidem rem diuinam faciebant, se piaculum committere
existimarunt. Idem Terei sepulchrum fuisse Aram, ad quam Megaris sacrum fiebat; ubi
pro hordeo Sacerdotes utebantur calculis, autor est Gyraldus. * Et Aram Tymbrei, seu
Sminthij Apollinis apud Troas fuisse Troili sepulchrum, scriptum legitur a Cantero. Athes
nai quoque testimonio sepulchra veterum erant Arae; Nos equidem, ait J in Melissa vidimus
Alcibiadis monumentum, quum e Synadis metropolim pergeremus; ad quod bos immolatur quo-
tannis iussu Adriani Imperatoris optimi, qui etiam Alcibiadis statuum e pario lapide imponi
sepulchro voluit. Virgilius asserit Mileni sepulchrum fuisse Aram, dum eius funus curantes
inducit & Teucros his metris:

„ Ergo omnes magno circum clamore fremebant,
„ Præcipue pius Æneas: tum iussa Sibyllæ
„ Haud mora festinant flentes: Aramque sepulchri
„ Congerere arboribus, cæloque educere certant.

* 5. Aen.

Quin & Anchisæ patris tumulum fuisse Aram, ad quam sacrificaret Æneas, idem Virgilius
innuerat * ita:

„ Ille e concilio multis cum millibus ibat
„ Ad tumulum, magna medius comitante caterua:
„ Hic duo rite mero libans carchesia Baccho
„ Fundit humi, duo lacte mero, duo sanguine sacro:
„ Purpureosque iacit flores, ac talia fatur:
„ Salve sancte parens, iterum saluete recepti
„ Nequicquam cineres, animæque, umbræque paternæ.
„ Dixerat hæc: adytis quum lubricus anguis ab imis
„ Septem ingens gyros, septem volumina traxit,
„ Amplexus placide tumulum, lapsusque per Aras.
„ Obstupuit visu Æneas: ille agmine longo
„ Tandem inter pateras & læuia pocula serpens
„ Libauitque dapes, rursusque innoxius imo
„ Secessit tumulo, & depasta alcatia liquit.

6. 4. Aen.

Nonius etiam Marcellus ait, *Templum & sepulchrum dici posse*, veterum autoritate: ut
apud Virgilium *

„ Præterea fuit in tectis de marmore templum
„ Coniugis antiqui. . . . .

Ara pariter, ad quam mactata fuit Priami filia Polyxena, nihil aliud fuit quam sepulchrum
Achillis; ut ex Seneca Tragædo constat, in Troade habente:

„ Achillis umbra e tumulo loquitur:
„ Desponsa nostris cineribus Polyxenæ
„ Pyrrhi manibus mactetur, & tumulum erige.

Et ex Euripide prius in Hecuba: cui miseræ dicit Vlysses:

„ Visum est Græcis, filiam tuam Polyxenam
„ Mactare ad excelsum aggerem Achillei sepulchri.
„ Nos vero comites, & adductores puellæ
„ Ordinarunt esse: sacrificij vero præfatus
„ Sacerdosque statutus est huius filius Achillis.

lib. 8. c. ult.

Sed & Aelianus, variam contexens historiam * Aras ponit apud Anaxagoræ sepulchrum,
inquiens: *Epitaphium sepulchro Anaxagoræ insignitum, & eiusdem Ara.*

„ Hic iacet ille, cuirerum patuere recessus
„ Atque arcana poli, magnus Anaxagoras.

4 esp. 2.

Aræ etiam gemine ei posita sunt, altera *MENTIS*, altera *VERITATIS* inscriptæ.
Suetonius in Nerone * similiter Aræ coniungit monumentum defuncti, scribens: *In eo mo-*

lib. 4. c. 7.

numento solium Porphyretici marmoris, superstante Lunensi Ara, circumseptum est lapide Tha-
sio. Eusebij quoque relatu * in Præparatione sua Euangelica, Arabes singulis annis pue-

rum immolantes, sub Ara sepeliebant. Ex quibus apertissime constat, apud Antiquos moris fuisse tumulis Heroum sacrificia facere, siue tumuli forent cadauera continentis, vt Ara in Telmesso: siue forent inanes ac honorarij tantum, vt Alcibiadis monumentum in Melissa: pariter & Anchisis in Sicilia; & Hectoris in Epiro. Siue fuerint in patria terra, vt Troili in Ilio; siue procul a patria, vt Achillis apud Troes. Equidem Homeri sepulchrum in Chio fuit, & cadauer vatis continuit: An vero natus in Chio fuerit Homerus, vbi commoratus senex, mortuus, & sepultus est, etsi noster Allatius probare satis videatur, attamen ego non possum non magnificare iudicium Aristotelis, qui sumit ex Alcidamante, Homerum non fuisse ciuem Chiorum; etsi Chij fuerint Homeridæ successores vatis; nam ego Patauij non ortus, diu tamen hic moratus, si Deus, quos dederat, mihi filios Patauinos non abstulisset, Licetos Patauinos reliquisssem, a me Patauij genitos & educatos, qui nepotes etiam seros habere potuissent, & a me relictas domos, & villas; non tamen ab eis ego potuisssem vnquam dici Patauij natus. Neque necessariam originem Chiam ostendit Hymnus ille (si recipiendus est inter Homericos) in quo Poeta se desctibens,

„ Cæcus vir habitans Chium saxosam,

„ Cuius omnes in pretio postea erunt cantiones.

tum quod se non Chij natum dicit, sed Chium habitare: tum quod incolatu solo Chius dici poterat, quum alibi natus esset; vt Simmias Rhodius ab omnibus appellatur, non quia Rhodi natus, ortus enim Sami fuit, sed quia Rhodi plurimum vixit, & docuit; audi Suidam: *Simmias. Rhodius, Grammaticus. Scripsit linguarum, & obscuriorum in varijs linguis vocabulorum lib. 3. Variorum poematum lib. 4. ab initio autem, id est, antiquitus, fuit Samius. Sed ad condendam Amorgi coloniam a Samis & ipse missus fuit. Amorgum vero condidit in tres vrbes agro diuise, vel, in tres vrbes diuisam, Minoam, Egialum, Arcesiuem. Fuit autem annis 406. post bellum Troianum. Secundum quosdam primus iambos scripsit, & alia diuersa, & Samiorum antiquam originem.* Quare nullus dubito cum VVolfgangio Lazio

Homerus an Chios natalis habuerit.

Simmias Rhodius ab incolatu dictus, non a natali loco.

f lib. 2. Reg. Græcar.

g 2. Rhetor. cap. 2. 4.

Homerum in Chio insula diem obiisse postremum, & ibi fuisse sepultum, vt ait M. Varro; proindeque celebrari recte Chium insulam Homeri morte. Sed apud me plusquam nimium valet iudicium Aristotelis, consentientis Alcidamanti & cui *Chij honorarunt Homerum, quanquam eius ciuis non esset* origine, licet esse potuerit ciuis incolatu, & priuilegio, quia propter eximias virtutes fuerit ab ijs ciuitate donatus. Etsi vero plures alij veteres Homerum ponant in Io insula mortuum, & humatum, quorum sententiam cl. Allatius noster expendit, Numus attamen Barberinus, & noster, & alij, de quibus inferius cum Augustino, Chium, non letam agnoscunt. Sed iam satis de Homeri sepulchro, & incolatu apud Chios. Porro Numisma De-Lazara circa sepulchralem urnam inscriptas habet literas Græcnicas antiquioris notæ, ACCAPION. Constantinum apud & Portum legimus in Lexico: *Assápiov*. Minutus assis, quasi dicas teruntiolum. Hanc vocem deduxit Matthæus a Latina As, siue Assis: sic enim Euangel. cap. 10. *ἔτι δύο περὶ ἑκάστην ἀσάριον πωλείται*: *Nonne duo passeruli assario vaneunt?* ita Syriaca versio legit, sed vulgata: *Nonne duo passeres asse vaneunt?* Est enim diminutium. Hac voce vtitur Plutarchus in Camillo. Charisius Sospater lib. 1. Assarius ab antiquis dicebatur, nunc As dicitur, non Assis. Alij volunt esse vncie quartam partem, idest, Assis dimidium, qui semuncialis fuit, teste Plinio lib. 33. cap. 3. vide Georgium Agricolum de Ponderibus lib. 2. Confirmat Iosephus Assarium valere drachmas 4. idest semunciam.

Comparantur Numismati de-Lazara duo veteres alij Numi ab Augustino propositi. Cap. CLIV.

Ceterum inter antiqua Chiorum Numismata, duo mihi referenda videntur, de quibus Antonius Augustinus Episcopus Tarraconensis, non procul a vestibulo suorum

Aaa

Dialo-

* pag. 5.

* lib. 6. c. 13.

* lib. 33. c. 3.

Obscuri simili
numi expli-
catio.* Dialo. 5.
pag. 155.Lazius nota-
tus.* lib. 2. pag.
103.

f pag. 103.

Chij Home-
rum pileati
cur fecerint,
ut Athenien-
ses Hippocra-
tem.Maruasia vi-
num unde
dictum.

Dialogorum * agens, tres imagines effigit, quarum media, Numis utrisque communis, Sphingem habet, quæ dextero pede sustinet urnam sepulchralem, utrimque superne ad os anstatam, inferne fundum obtinens acuminatum, quæ recta de se stare non posset; cuiusmodi vasa futilia nuncupari priscis abunde probauimus olim agentes de Lucernis antiquorum Reconditis. ^b Supra Sphingem ternis pedibus innixam, atque stantem, alis explicatis, & in altum elatis, habentur in gyrum Literæ Græcicæ, maioris notæ, $\chi \iota \omega \nu$: quibus apertissime constat, huiusmodi Numismata fuisse Chiorum. A dextris istius Aræ posita videtur altera facies primi Numi, valde pulchra, & operosa: nimirum intra lineam simplicem extremæ peripheriæ circula rem corona e globulis, ut & in aræ prima spectatur, posita est ad ornatum; qui mos conseruatur etiam ad hæc usque tempora nostratibus in monetis. Intra circulum istum ornamenti, cyclis alius mysticus effictus est ex vitis viridi sarmento folijs utrimque prædito, de summitate cuius dependet vuae racemus; quem dubio procul in suo Numismate posuere Chij gloriabundi de vini proprii præstantia, supra vina ceterarum Græciæ regionum. Qui quidem circulus e sarmento vitis conflatus, intrinsecus duobus veluti decussatus rectaque ductis ad oram circuli sarmentis mire foliatis, arte potius quam naturali opere frondolis, in quatuor triangula dirimitur; in quorum supremo videtur vuae botrus, racemulque dependens, ut adnotabamus: In dextero triangulo leguntur hæc literæ Græcicæ $\alpha \kappa \kappa \alpha \rho$: In sinistro vero spectantur aliæ, prioribus copulandæ: $\iota \omega \nu$, $\eta \mu$: In infimo demum hæc conspiciuntur, $\alpha \omega \alpha$. Quarum quidem lateralia triangula replentium uti constructio facilis est, $\alpha \omega \omega \delta \rho \iota \omega \nu$ Hu: ita sensus non est valde difficilis, nam indicant Assen paruum, qui dimidium est Assis, & semuncialis a Plinio dictus est ^c ut notabamus ex Constantino nuper rime. Sed internis illis literis infimæ trianguli $\alpha \omega \alpha$, quæ sunt duo lambda cum interposito sigmate prisco, prorsus hæreo. Si foret erratum fabrilis, quod non raro contingit in vererum Numis obseruari, legique deberet $\omega \omega \alpha$, vel $\alpha \kappa$, facilis esset explicatio $\eta \mu \alpha \kappa \kappa$, $\eta \mu \alpha \kappa$, hoc est Semiasis, ut $\eta \mu \iota \tau \rho \iota \theta \omega \varsigma$ dicitur semiterciana febris apud Medicos, & Hemieranea dolor mediam partem, siue dimidium capitis angens. Ita $\eta \mu \alpha \kappa$, semias; & $\eta \mu \alpha \kappa \kappa$, semiasis; nam & ita Plinij sensum haberemus propitium. Alia vero facies alterius Numi vas habet futilis sepulchralis urnæ stantis, præter artem, ac naturæ morem, inter duas stellulas, cum circumposito nomine, seu pretio Numi $\alpha \kappa \kappa \alpha \rho \iota \omega \nu$. Ceterum & inferius ^d idem Augustinus aliud Numisma ponit, in cuius anteriore cyclo Sphinx adest pede sinistro anteriore sublato veluti manu tenens vuae botrum, racemumue magnum; in posteriore vero sepulchralis urna stans itidem, cum epigraphe $\lambda \alpha \mu \rho \rho \omega \chi \iota \omega \varsigma$: *splendida seu lucida Chius*: ubi noto sphalma fabrilis sigmatis inuersi, χ , quum haberi debuisset ς , ita $\chi \iota \omega \varsigma$. Hic præterire silentio non possum, Cl. virum VVolfangum Lazium, agentem de rebus Græcis ^e loco Sphingis Harpyam Chij insigni tribuere, quum tamen plurimum ab inuicem hæc monstra differant; & ipsemet paulo prius ^f monetam depinxerit cum Sphinge caput habente viri barbati, & pileati, & cum inscriptione $\chi \iota \omega \varsigma$, & urna consueta sepulchrali; qua Sphinge mascula propius accesserunt ad Homerum designandum: cui pileum imposuerunt, ut Athenienses Hippocratis Coi statuae in foro dudum erectæ, honoris ergo, & ad indicandam viri summam sapientiam. In quo numo mendum item fabrilis noto, quum scribi debuisset $\chi \iota \omega \varsigma$ cum iota, non cum ypsilo $\chi \psi \omega \varsigma$, ut appareat erratum fabrilis quoque potuisse notari prius in literis Numi prioris $\alpha \omega \alpha$: quæ nullam videntur habere posse constructionem, significationemue rectam. Recte vero notat Lazius, *Ad insula Chij nobilitatem pertinere, quod ferat nobilissima vina Aruasia, a monte Aruasio aspero & importuoso, dicta; quæ hodie adiectione vnius literæ Maruasia nominantur; quorum meminit Maro hoc carmine:*

„ Vina, nouum fundam calathis Aruasia nectar.

Ad quæ alludens scribit in XIV. Strabo, Quum cetera circum vicina vino optimo abundant, & tota ferme continens, quæ propinqua est, vinæ optima ferat, ut Chius, Lesbos, & Coos antiqui, & Ephesium Megalopolitanum optima sunt. Celebratur eadem insula & Homeri morte.

Porro

A Porro de proposito Strabo sic alibi 2 Deinde Aruſius Chiorum ager asper & importuosus, g lib. 13.
ſtadium fere CCC. vinum ferens omnium Græcanicorum optimum. Tum Pelinens mons
omnium eius inſula altiffimus. Habet hæc inſula etiam ſecturam marmoris. Viri illuſtres
Chij fuerunt Ion tragædia, Theopompus hiftoria ſcriptor, & Theocritus ſophiſta: hi quidem
etiam de Republica gerenda concertauerunt. Homerum quoque Chij ſibi vindicant, argumen-
to Homeridarum, qui e ſtirpe Homeri ſunt: horum & Pindarus meminit:

Chium vinu
 optimum in
 ter omnia
 Græcanica.

„ Vnde & Homeridæ

„ Futilium cantores carminum.

B *Clafſem quoque aliquando habuerunt Chij, & imperium maris libertatemque attentarunt. Ce-*
terum alijs omnibus decoribus fere poſthabitis, duo tantum in ſuis publicis Numiſmatum
monumentis gloriæ propriæ teſtimonia ponere voluerunt, Homerum tam viuum qua pro-
prio vultu cælatum, qua hieroglyphico Sphingis indicatum; quam vita functum, & apud ſe
ſepultum, vrnæ ſepulchralis expreſſo ſymbolo: & Vinum generoſum, omnibus alijs Græ-
canicis anteferendum, qua viridibus vitium ſarmentis, & vuarum botris, atque racemis;
qua lagena vinaria, cantharoue ſignificatum. Cuius quidem vini præſtantiam apud nos, &
ipſiſſimum ſaporem, æmulari mihi videtur vinum Pucinum appellatum, de quo Plinius b vi-

b lib. 14. c. 6.
 Vini Pucini
 Foroiuliensia
 præſtantia.

„ na generoſa recensens ait: Genera autem vini alia alijs gratiora eſſe, quis dubitet? aut
 „ non ex eodem lacu aliud præſtantius altero germanitatem præcedere, ſiue teſta, ſiue
 „ fortuito euentu? Quamobrem de principatu ſe quiſque iudicem ſtatuat. Iulia Auguſta
 „ octoginta duos annos vitæ Pucino retulit acceptos, non alio uſa. Gignitur in ſinu
 „ Adriatici maris, non procul a Timauſi fonte, ſaxeo colle, maritimo aſſatu pauca co-
 „ quente amphoras. Nec aliud aptius medicamenti iudicatur. Hoc eſſe crediderim,
 „ quod Græci celebrantes miris laudibus Piſtanon appellauerunt ex Adriatico ſinu. Plini-
 „ o conſentit Eilard. Lubinus in Perſium * ſcribens: *Vinum Falernum e Campania: cui*

* Sat. 3.

inter generoſa vina Italia ſecunda nobilitas tribuebatur: prima enim laus dabatur Pucino;
quod a Græcis Pyſtanum appellatur. Hodie nuncupatur Italice, vin di Proſecco. Eius mihi
copiam fecit nudius tertius, tranſmiſſa phiala, Illuſtris. Comes Iacobus Caimus Vtinenſis;
in Patauino Lyceo Iuris Ciuilis ordinarij de ſero primarius Interpres, cum ingenioſo Cl.
viri, Hieronymi Sini Epigrammate,

„ Iam Patris Auguſti feſtæ rediere Kalendæ:

„ Bibite Pucino pocula plena mero.

„ Zoilus exclamat: producta ſyllaba prima eſt

„ Bibite: & hoc vitium carminis eſſe probat.

„ Verum ego defendi poſſum ratione diei;

„ Bibere namque hodie non decet eſſe breue.

D Cui lagenam remittens meo dilutiore, lymphatoque vino plenam, Bacchus, inquam, iſte
 tuus ardens, a Ioue fulmen triſuleum in ſinum Hadrianæ Semeles eumbrante genitus, a mea
 Nympha, quam mitto, nutritus, mitior forte reddetur; etſi latrante Sirio luno ferociens
 æſtuet, puerum tuum Semeleium exoſa. Enimvero tuo in vino Pucino generoſiſſimo bi-
 bendo ſaporem, & vigorem percepi vini Græci, quod vulgo nomine Maluaſiæ venditur; &
 e Chio primæuam originem habet; quo merito gloriatur Inſula nobilis, vt & Homeri tam
 incolatu, quam ſepulchro. Nec ad Genuenſium meorum decus & ornamentum præterire
 debeo, quod etiam Lazijs obuelare ſilentio noluit, dum inquit: *Chios inſula hodie ſub*
imperio Genuenſium (quibus ante ſeculum Imperator Conſtantine Andronicus Paleologus
donauerat) ad Aſiam verſus deſectens, optimo quondam vino, & marmore celebris, ſi Plinio
credimus lib. V. cap. ultimo. Sed multo celebriorem eam fecerunt inſignes viri, tum ſuis
natalibus, Ion Tragicus, Theopompus hiftoricus, Theocritus Philoſophus, vt vidimus
apud Strabonem, & Hippocrates Mathematicus, quem Ariſtoteles K & Simplicius in
oſtendenda ratione tetragonismi, ſiue Quadraturæ circuli præferunt Antiphonti, tanquam
Geometram Ageometræ: tum ſua diuturniore habitatione, morte, ac ſepultura, poſteri-
tateque familiæ, vt de Homero conſtat ex ante habitis. Quod autem nuper obſeruabamus
de Vino veterum Pucino, nunc alio nomine Proſecco nuncupari, varietatem hanc habuit

Chios inſula
 ſub Genuen-
 ſium domi-
 nium vt ve-
 nerit, diuque
 fuerit.
 Vini Chij li-
 teris inſi-
 gnes.

K 1. Ph. c. 11

lib. 9. F.

ab eo quod obseruare Strabo nos voluit, dum ait ^l [Sed videtur ob continentes migratio-
nes, permutationesque communitatum, etiam nomina gentesque confusas esse: vnde fa-
ctum, vt nostris hominibus non nunquam offeratur perplexitas; veluti primum de Cran-
nonijs & Gyrtonijs. Quippe Gyrtonij antiquitus Phlegya sunt nominati, a Phlegya Ixio-
uis fratre: Crannonij autem Ephyri. Itaque vbi poeta dicit:

„ E Thraca forte Ephyros quando incessabant

„ Aut animi nimios Phlegyas. . . . .

lib. 16. F.

quæritur quosnam dicat. Idem accidit de Perihæbis, & Athamanibus. (& multo post) ^m
Nominum mutationes permultæ sunt, præsertim Barbarorum, quemadmodum Dariacem
Darium, Phazirim vtro Parysatim, Atargutam Atharam dixerunt: quam Ctesias Decre-
to vocauit.] Hæc ipse Strabo. Quibus aperte constat, mirandum non esse, si vinum Pu-
cinum antiquitus appellatum & Pyctanum, hodie vinum Prosecum nuncupetur.

COMICA LASCIVO GAUDET SERMONE THALIA:

vel

Poeta Comici, Lyricine lasciuioris ætus.

Schema L. Gemma.

Expli

Explicatio viri eruditi de Venere, Ioco, & Cupidine proponitur.

Cap. CLV.

Eruditione pollens a quo nostro Ramirus de Prado, Commentarijs illustrans Epigrammata Martialis, dum illud præ manibus haberet:

Ad librum suum.

lib. 4. Ep. 4

- „ Argiletanas mauis habitare tabernas,
- „ Quum tibi parue liber scrinia nostra vacent.
- „ Nescis, heu, nescis Domina fastidia Romæ:
- „ Crede mihi, nimium Martia turba sapit.
- „ Maiores nusquam rhonchi, iuuenesque senesque,
- „ Et pueri nasum rhinocerotis habent.
- „ Audieris quum grande sophos, dum basia captas.
- „ Ibis ab excusso missus in astra fago.
- „ Sed tu ne toties domini patiare lituras,
- „ Neue notet lusus tristis arundo tuos.
- „ Aetherias lasciue cupis volitare per auras:
- „ I, fuge: sed poteras tutior esse domi.

Circa postremos duos versiculos has habet adnotatiunculas: [ÆTHERIAS volitare per auras] id est prodire in vulgus: & in hominum manus peruenire. [LASCIVÆ.] Hic proprie positum. Est enim LASCIVVM, quod hic Hispane dicimus trauieso iugueton, ut lib. XIV. Epigram. 75.

- „ Ludite lasciui, sed tantum ludite ferui.

Horatius lib. 1. Satyr. 3. in fine:

- „ . . . . . vellunt tibi barbam
- „ Lasciui pueri.

Sic Virgilius capellam appellat lasciuam: & hic noster lib. XIII. Epig. 39. hados lasciuos vocat & infra Epig. 45.

- „ Lasciuos leporum cursus.

Et Virgilius Galatæam lasciuam puellam dicit, quæ malo petebat iuuenem & se cupiebat ante videre. Hinc natum est, ut hoc nomine utamur pro libidinoso, & inhonesto, ut idem Epig. 5.

- „ Lasciua est nobis pagina, vita proba est.

Causa quod Venerem proxime præcedit semper Iocus, & quum amantes ad locos deueniunt, propinqui maxime sunt Veneri: nec ulla certior ad eam via, quam per locum; quod prudentissimus Horatius lib. 1. carm. ode 2.

- „ Siue tu mauis Erycina ridens,
- „ Quam Iocus circumuolat & Cupido.

Vides Cupidinem id est Amoris ardorem, qui amantes stimulat: & Iocum, qui viam aperit, & pudorem abstergit: Venerem ipsam, id est actum venereum circumuolare. Quod nobis aperte indicat pictura, relata ab Autore Epigrammatum Orbis, quam hic exprimendam curauimus:

MORAVIÆ PROVINCIAE

GERMANIÆ MAG.

- „ Epigramma repertum a Conrado Celte in gemma signatoria, aureæ Cruci insertum in
- „ Monasterio Ritsch, iuxta Olmuntz, mense Julio, Anno Domini MDIII.

Schematis
locus.

- „ Lasciui igitur dicti sunt inhonesti, quod lasciua coniuncta sit cum âtis Veneris: sic Catullus ^b ad Aureum:

^b Epig. 172

Prædicare cupis meos amores,
Nec clam: nam simul exjocatio sonat.

Et

l. 3. de Arte Et Ouidius Iocos res venereas appellauit: ^d

Cum custode foris, tunica seruare puella,

Celest furuios balneamulta iocos.

lib. 12. e. 12. „ Quid? quod ludendi verbum subputridum est, & lasciuæ significationis. Liuius Andro-
„ nicus apud Festum in *adfatim, adfatim, edi bibi, lusi*. Quod expressit Sardanapalus in
„ Epigrammate apud Athenæum: *Ego imperavi, atque, donec Solis lumen videbam, bibi,*
Sardanapali „ *edi, veneri indulsi*: (addit Athenæus alia verba Sardanapali sequentia, Ramiro non allata:
vita ratio.] *quum tempus, quod viuunt homines breue esse cognoscerem, idque multas habere fortuna vites*
ac dolores: atque alij eorum bonorum, quæ reliqui, fruitione, percipient; quare nullum ego diem
præterij quin hac facerem.)

„ Catulus in Hymenæo:

Ludite, ut lubet: & breui Liberos date

f. lib. 1. El. 8. „ Ouidius in Amoribus: ^f

Ludunt furmose; casta est, quam nemo rogauit.

g. lib. 2. „ Et de Arte: ^g

Ludite, sed furto celetur culpa molesto:

h. lib. 3. „ Et infra: ^h

Ludite; eunt anni mōre fluentis aquæ.

„ Propertius item:

Turba Menandre fuerat, nec Thaidos olim,

Tanta in qua populus lusi Erichthonius.

„ Et purissimæ impuritatis auctor Petronius in Satyrico:

Ipse pater veri, doctusque, Epicurus in arte

Lusi, & hoc vitam dixit habere telos.

„ Sic intelligo Epigramma quadragesimum quintum libri sexti:

Lusistis; sat est; Lasciui nubite cunni.

l. 11. Epist. „ Et in Epistolis: ⁱ

105.

Tu tenebris gaudes, me ludere teste lucerna.

„ Quod sequenti versu declarat:

Ee iuuat admissa rumpere luce latus.

Hæc vir eruditissimus.

Expenduntur allati Schematis imagines, & sensa Viri Cl.

Cap. CLVI.

Gēmo signa-
torix maxi-
mæ quales.

In Cruce vt
esse potuerit
id schema.

h. hist. Eccl.
cap. 13.

Crucis Domi-
ni inuentio.

Ps. 78. 1.

NOs tamen in primis obseruamus, huiuscemodi Schema repertum in gemma signato-
ria, si fuit eius amplitudinis, quanta proponitur, forte non fuisse insertum anulo; sed
vsuuenisse cuiusdam viro principi, Sardanapali vitam consimilem agentis, qui tali simulachro
sua signaret edicta, diplomataque; nam grandiore sigillo muniri solent ea Regum monimen-
ta. Quod vero compertum fuerit hoc Emblemata ludicrum, ac tantum non lasciuum in aurea
Cruce insertum in Monasterio Ritisch, iuxta Olmuntz, admiror valde Monachorum igna-
uiam, & ignorantiam, si catholicam pietatem coluerint; qui non agnouerint hoc Emblemata
plusquam nimium dedecere tum monasterij locum, tum maxime venerandum signum Cru-
cis, præcipuum humanæ redemptionis mysterium. Sin autem ibi degentes, in ea vixerint
hæresi, qua iconoclastæ cunctas imagines irrident, atque contemnunt; nil mirum illos id
effecisse, quod olim Hebræi, ne salutare lignum S. Crucis adoraretur, ac inueniretur; in
loco, vbi sepultum fuerat, Veneris simulachrum posuere. Qua de re pulchra legitur historia
„ apud Socratem. Helena Imperatoris Constantini mater (cuius nomine Drepane, He-
„ lenopolis vocatur, olim vicus, iam ciuitas ab Imperatore facta) in somnijs diuinitus ad-
„ monita, Hierosolymam iter capit. Et quum veterem illam Ierusalem desertam, tan-
„ quam pomorum custodiam (vt est apud Prophetam) * offenderet, Christi monimen-
„ tum, in quo sepultus est, & ex quo resurrexit, diligentet peruestigat: ac tandem, licet ual-
„ de ægre, Deo tamen illi opem ferente, reperit. Causam autem, quæ ei quærenti tantum
„ attu-

„ attu-

A attulerit difficultatis, breuiter exponam. quemadmodum illi, qui Christi fidem ample-
xarentur, post tempus illius passionis illud monumentum in magno honore habuerunt:
sic qui ab eius religione abhorrent, loco illo aggere & ingenti terræ mole obruto, de-
lubrum Veneris in eo extruxerunt: & loci illius memoria suppressa, idoli simulachrum
erexerunt. At istud quidem iam olim ad hunc modum processisse accepimus. Verum
quum Imperatoris mater de eo certior facta esset, simulachrum deturbat; locum custo-
dit, colluuię purgat ac sordibus: tres Cruces in monumento offendit: unam, beatam il-
lam quidem, in qua Christus passus fuit: alteras duas, quibus duo latrones suffixi occu-
buērunt: cum quibus una reperta est tabula Pilati: in qua varijs variarum linguarum cha-
racteribus scripserat, palamque declarauerat Christum Crucifixum regem fuisse Iu-
dæorum. Sed quoniam incertum erat, quænam esset Crux quam quærebant, mater Im-
peratoris non mediocri dolore affecta est. Quem quidem non longo tempore post Hie-
rosolymorum Episcopus nomine Macarius sedauit: & quod erat anceps & ambiguum, fi-
dei vi & uirtute dissoluit; nam petijt signum a Deo, cuius compos factus est. Signum
autem eiusmodi fuit: mulieri cuidam indigenæ, quam diuturnus morbus oppresserat, iam
imminebat mors. Illi animam agenti singulas cruces apponit, pro certo persuasus eam
ad integram ualeitudinem restitutam fore, si uenerandam Seruatoris Crucem attinge-
ret: quæ spes illum minime fefellit. Nam quum duæ illæ Cruces, quæ Domini non erant,
essent mulieri admotæ, illa nihilominus in mortis articulo constitit. Verum ut primum
tertia, quæ fuit uera Domini Crux, adhibita erat, illa iam ferme moriens, ex templo con-
ualuit, & e morbo penitus euasit. Ad hunc modum lignum Crucis Christi inuentum est.
Hanc eandem historiam attulit etiam Theodoretus, & Sozomenus, & quod omnium ma-
ximum est testimonium, Sancta Mater Ecclesia, quæ celebrans festum Inuentionis Sanctæ
Crucis, ita legit: *Post insignem uictoriam, quam Constantinus Imperator diuinitus accepto
signo Dominicæ Crucis, ex Maxentio reportauit, Helena Constantini mater in somnis admonita,
conquirenda Crucis studio Ierosolymam uenit; ubi marmorea Veneris statua in Crucis loco a Gen-
tilibus collocata, ad tollendam Christi Domini passionis memoriam post centum circiter octoginta
annos euerendam curauit. Quod item fecit ad Præsepe saluatoris, & in loco Resurrectionis:
inde Adamidis, hinc Iouis sublato simulachro.* Quos Gentiles illi videntur æmulati nostras
hæretici, qui dudum aureæ Cruci gemmam illam inseruerunt, quæ Venerem, locum, &
Cupidinem insculptum esse putauerunt; ut Crux illa non adoraretur a fidelibus pijsque vi-
ris; aut eam adorantes viderentur colere profana gentilium simulachra. Sed tamen illa
nomina, *VENVS, IOCVS, CVPIDO*, supra ternas imagines gemmæ apposita, mihi
priscum & eruditum autorem non ostendunt, sed neotericum, & ineruditum; etenim anti-
qui nomina pictis imaginibus apponentes, eo seculo vixerunt, quando rudes artifices in ar-
tis infantia figuras adeo male formabant, ut non agnosceretur; quid representarent nisi su-
perius appposito nomine vel equi, vel hominis, vel Dei per imaginem indicat; quod Ælianus
in sua varia historia testatur, inquiens, *de uetustis pictoribus: Quum ars pingendi iam or-
tum duceret, & quodammodo in lacte fascijsque versaretur, adeo rudi & impolito stilo depinxe-
runt animantia, ut adscribere ad ea pictores necesse esset: Hoc est bos, illud equus, hoc arbor.*
Ar vero Schematis huiusce figura sic affabre picta conspicitur, locus ludens, ut nemini du-
bium esse possit ea locum representari. Sed & in eo lædit hic inscriptor eruditionem, quod
locum & Cupidinem inscribit, quasi duas representent res; etenim, ut infra demonstrabi-
tur, locus antiquis descriptus est, nudus puer alatus cum ludicro capite mulieris manibus
tractato; nec illo puella cupidinem voluere, contradistinctum a larua muliebris capitis: nec
enim alæ solæ cupidinem ostendunt infantem nudum. At hac de re postea. Deinde uero
prima figura sedens alata, & lauri frondibus, seu potius myrti ramulis coronata, nudo cor-
pore non molli, delicatone, ac muliebri, musicum instrumentum psalterij tangens, præter
onanem eruditionem Venus inscribitur; quam apud autores nullos alatam legi, neque lauro
redimitam, neque psalterij chordas digitis tangentem, neque corpore non mollissimo tu-
midulam. Quare nouitia nomina Schematis imaginibus ab inerudito perperam affixa res-
puo: sensumque viri Cl. de Venere alata, psalteriumque tangente recipere non ualeo: licet
Myrto coronata Venus in Iudicio Paridis assistisse dicitur a Nicandro in Alexipharmacis.

lib. 5. Eccl.
hist. c. 19.
lib. 2. Eccl.
hist. c. 1.
Lect. 4.

lib. 10. c. 10

Propria Schematis explicatio de Musa Thalia proponitur & comprobatur.
Cap. CLVII.

^a Synt. 7.
Musæ coro-
nas gestabat
varias.

^b lib. 7. c. 15.
Thalia alata.

^c lib. 11. c. 2.
Sapientes, ac
poetæ qui ex
copia libro-
rum videri
volunt.

Thalia cur
nuda.

Sane mentem acrius intendenti mihi ad imagines Emblematis, duplicem in Schemate vi-
deo significationem; vna quidem est de Thalia Musa lasciuiores comœdias inspirante
poetis; altera de poeta lasciuo pariter ad lyram lusus Amoris canente. Et quidem Musas co-
ronatas frondibus obseruat Gyraldus: & varijs instrumentis musicis instructas, inquit: *Musa puellari, & nympharum habitu induta figuratur, cum varijs, & diuersis musicis instru-
mentis. Nam ex marmore quidem peruestas Romæ in sepulchro effictas, diuersas ab his, quas
in subscriptis carminibus leges, coronabantur vero varie & florum & frondium coronis: sed &
interdum palma, ut Phurnutus ait, propter nominis similitudinem, quia Phœnices literas inue-
nisse feruntur, Quin & literæ Phœnicæ appellatae sunt, ut in Poetis diximus. Sed & coro-
nas interdum gestare Musæ finguntur ex pennis versicoloribus, non modo propter Pteri filias ab
his superatas, & in Picas conuersas, sed etiam ob Sirenas denictas, ut alibi dictum est. Cui de
Musarum coronis consentit omnino Natalis^b Mythologus. Sed Thaliæ peculiariter alæ
conueniunt ab alite Cygno, sibi proprio; qua de re mox idem Gyraldus inquit: *Sub qua Tha-
lia, quæ in ultimo loco posita est, hoc est germinatio virtutum: omnis enim virtus per pulchram
appetit famam & gloriam. Ideoque albo alite, id est Cygno sub tollitur, stagnisque mox de-
ponitur; quia gloria & bonæ fame semina in altum & sublime elata, dein per humum, hoc est
inter mortales & per ora hominum disseminantur atque diffunduntur. Insuper Boscatus in
Genealogia Deorum omnibus Musis alas attribuit, ex antiquioribus inquit: *Musas præ-
tereā dicunt a quodam Pirenao claustris clausas, easque ex claustris in detentoris perniciem
euolasse. Et mox mythologiam aperiens ait. Has autem voluisse Pyrenæum includere, nihil
aliud puto, quam quosdam ad ostentationem sui impetuosos & auidos, qui neglectis studiorum
laboribus, postquam scrinia libris compleuerint, & eorum fere tegmina viderint; tanquam
omnia, quæ in eis continentur, cognouerint; se se audent æstimare poetas, aut a circumspi-
cientibus arbitrari. Verum quum euolauerint Musæ quas putauerant claustris clausisse, si eas
in publicum sequi velint, id est ostendere se scire quod nesciunt, in precipitium confestim
ruunt. Ex quibus nonnullos ego cognoui, qui librorum congerie cumulata se credere Ma-
gistros, & in conspectu scientiam corrucere. Sic igitur in Schemate Musa Thalia recte pin-
gitur alas habere. Sed & eadem fingitur nuda, corporeque non molli & delicato, psalte-
rium tangere; nuda quidem ob lasciuiam; etenim hac notatur conditione propria vel in
fragmentis Virgilianis, ubi musarum omnium proprietates afferuntur, hisce versiculis, a
Gyraldo quoque citatis, et si vario delineatis ordine:***

*Clio gesta canens, transactis tempora reddit:
Melpomene tragico proclamat mæsta boatu;
Comica lasciuo gaudet sermone THALIA:
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget:
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, urget:
Plectra gerens Erato, saltat pede, carmine, vultu:
Carmina Calliope libris heroica mandat:
Vrania ipsa poli motus scrutatur & astra:
Signat cuncta manu, loquiturque Polyhymnia gestu:
Mentis Apollineæ vis has mouet undique Musas:
In medio residens complectitur omnia Phæbus.*

Et ibidem legimus ista Musarum inuenta:
*Clio historias inuenit: Melpomene tragædias:
THALIA Comædias: Euterpe tibias. Terpsichore
Psalterium: Erato geometriam: Calliope literas:
Vrania Astrologiam: Polyhymnia rethoricam.*

Nuditatis la-
sciuiam in-
dicat.
^d l. 7. Myth.
c. 15.

Nuditate vero lasciuiam significari, quæ passim habetur in antiqua comœdia, nemo non
agnoscit, vel ex eo communi dicto, *Mulieres una cum tunica pudorem exuere. Ad hanc rem
Natalis^d ex antiquorum sententia Thaliæ Musam Lunæ adscribit; aitque: Quum vero va-
ria*

ria sint harum Musarum studia, varijs quoque delectationibus capiuntur anima mortalium. ^{Thalia Luna} ^{adscripta.} qua ex illis sphaeris, ut senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui e Luna, quum magis Thalia natura sint obnoxij, comica lascivia & petulantia delectantur. Verum & corpus minime delicatum atque molle, sed solidum ac fere rusticanæ mulieris, laboribus assuetæ, viraginis- ^{Thalia vitæ} ^{rusticæ præ-} ^{fecta.} ^{Synt. 7.} que robustæ, sedens in Schemate, denotat eo nomine Thalam, quod ipsa Telluris cultui, ^{lib. 1.} ^{lib. 7. c. 4.} ^{h. 2. Cal.} ^{c. 10. 4.} tæque rusticæ præficitur. Nam Gyrardus ait, ^e veteres aliquos Thalam Musam adscribere Telluri. Fulgentius in Mythologia de Musis ait: ^f Quarta Thalia, id est Capacitas, veluti si dicatur Tithis Thalia: hoc est ponens germina. Rhodiginus itidem suis in antiquis lectionibus ait: ² Nam & Clio historiam comperisse traditur: plantandi artem Thalia. Quod autem Thalia Lunæ pariter atque Telluri tribuatur, non repugnat; quia Luna veteribus est Terra cælestis; ut ex Auerroë constat aperte. Instrumentum Musicum, quod siue psalterium, siue cum vulgo nuncupes Harpam, a sedente Thalia nuda pulsatum mirifice congruit comicis, & lascivis cantionibus; quare eanenti, scite ponitur astare Cupido nudus, loci laruam pertractans, ac veluti vibrans atque mouens ad rithmum fidium; sicuti vidimus nonnullos circulatorés ludiones, quasdam imagunculas ludicras ad sonum saltantes agitare. Sic igitur prior explicatio Schematis esto Musa Thalia pulsans Harpam, ad cuius sonum Cupido locum ludibundus agitet, indicium comici lasciu.

Secunda nostra Schematis affertur explicatio de Poeta seu comico, seu lyrico lasciu carmina pangente. Cap. CLVIII.

VERUM enim uero corpus humanum, alatum, & coronatum, Harpamque musice tangens ad Amoris ludibundi præsentiam, adeo videtur amphibium inter femineum, atq; masculineum; ut quod nuperrime Thalam Musam representauit, aptissime referre valeat virum poetam lasciuore metro mouentem animos ad petulantiam Amoris libidinosi. Quandoquidem laurea corona communis poetarum omnium est; et si nonnulli coronati fuerint ex myrto, alij ex rosis, alij ex alijs qua floribus, qua frondibus. Quinimmo sertum in capite sedentis incertum est an e lauro sit, an e myrto, cognatas adeo frondes habet cum folijs vtriusque plantæ: Myrtus autem Veneri sacra deest maxime Poetam venereos lusus tractantem carmine siue comico, siue lyrico; tum etiam quod myrtus Voluptatis est hieroglyphicum, & pudendi muliebris obtinet Aristophani significatum. Quæ cuncta nobis ex antiquitate collegit Valerianus; cui ^a Satis quidem exploratum est ex omnium fere poetarum lectione, Genium & Voluptatem ex Myrto significari. Arbusculam eam omnium delicatissimam aiunt, perpetuo tam virore spectandam, quam foliorum specie, suauissimoq; odore præstantem; ut non immerito Veneri, Deæ omnium dedicata (qualem certe non refert imago sedentis in Schemate, neruoso puroque corporis habitu, facieque virili, non admodum decora) unde meruerit Pelops Hippodamie nuptijs potiri certamine victor auxilio Veneris quod ei simulachrum ex pullulante Myrto fecisset. Nam qui Venerem pingunt libenter illi myrteam coronam imponunt, qua coronatam eam in iudicio Paridis astitisse Nicander ait in Alexipharmacis; atq; ea de causa huiusmodi arbusculam Iunoni & Palladi odio habitam in posterum. Apud quem animaduertas Dyctimnam Palladem appellari, quamuis glossemata quedam aliter exponant. Neque vero dissimulandum, Myrtum pudendi muliebris habere significatum: unde apud Aristophanem legas: Neq; rem aggredi Venerem, priusquam Graciam federe iunxerimus. Sed Myrtum Pollux carunculam intra pudendum muliebri ponit lasciuo quodam motu interim subsultantem: quo forsitan spectat Aristophanicus ille iocus, ubi chorus senum Lysistrata ait: Ensem gestabo posthac in Myrti ramo. In commentario serpentis Hecates fabulam recitauimus, quam multis modis Faunus pater sollicitauerit ad stuprum, quum ea paterna petulantia reluctantem modo virga myrtea verberaret, modo vini tormentum adhiberet, mox in anguem conuersus spiris totam implicauerit. Ibi que virgam myrteam nequitie imaginationem, vinum mentis hilaritatem, anguem multiplices voluptatis nodos hieroglyphice significare ostendimus. Nam quod ad Myrtum attinet, apud Maronem

- „ Quos durus Amor crudeli tæbe peremit,
- „ Secreti celant calles, & myrtea circum
- „ Sylua tegit.

Myrtus hila-
ritatis indi-
cium, & can-
tus in con-
uiujs, ut fac-
it.

Myrtus Træ-
zenla quid
indiceret.

in Atticis.

Phædræ
amor incæ-
sus.

Myrtus ut
Ganymedē
referat.

Chalciden-
ses infames
puerorū rap-
tu.

Poeta cur ala-
tus in sche-
mate sedens.

part. 2.
Canz. 45.
stan. 10.

& mox: *Erat & hilaritatis indicium ramus Myrti, quem veteres inter vina alter alteri porri-
gebant. Mos enim fuit in conuiujs eo circumlato ramo unumquemque discumbentium ad can-
tandum excitare. Singuli enim conuiuiarum accepto in manus myrti ramo, partes canebāt suas:
quem morem Sympotiacis Plutarchus late disputauit. Et Horatius adueniente verno tempore,
quo se undecunque patefacit hilaritas, dum Cytherea choros ducit Venus, decere ait viridi niti-
dum caput impedire myrto. Atq; ubicunque conuiuiorum letitiam celebrat, coronas e myrto
inferri iubet. & adhuc infra: Est & Myrti genus, quæ folia habet perforata: ea Træzenijs la-
tissime prouenit: per hanc Amoris vulnera, mæroremque ipsum, quo plurimum Amantes ex de-
siderio conficiuntur, significari tradiderunt celebres doctrina viri. Alij (dicenda enim omnia
sunt) fabulantur, ab acu, quæ Phædræ capillos coercebat, ea foramina processisse: de quo, ut
nullam esse fabulam tam ineptam, quæ apud Græcos autore careat, admoneamur, apud Pausa-
niam libro primo videndum. vbi legimus: Post hæc Theseum, quum Pallantem & eius
filios res nouas molientes occidisset, Træzenem, ut de cæde purgaretur, venisse. Ibi
tunc primum Phædræ visum Hippolitum: adolescentisque amore insanientem, de mor-
te sibi consciscenda consilium cepisse. Myrtus adhuc apud Træzenios ostenditur, per-
terebratis vndique folijs, eam sane talem ab initio fuisse negant; sed ex Amoris ægrimo-
nia Phædræ cinali acu folia transfixisse. Veneris popularis, & suadela cultum induxit
Theseus, quum in vnam ciuitatem ex agris Atheniensem populum compulisset. Addit
autem Rerius immediate: Sunt qui per Myrtum Ganymedem referri putent, quod persuasum
sit eam ibi latissime natam, ubi pueris pedum vestigia preisset. Argumento esse locum in Chal-
cide Harpagium a re ipsa nuncupatum, quod ibi Ganymedem ab Ioue raptum fabulantur, ibi-
demque Myrtos pulcherrimas, atque admodum copiosas nasci. Quod ea de causa a Chalciden-
sibus confictum aiunt, quod insulares illi impurum genus fuerunt, puerilium amorum turpitu-
dini quam deditissimi, pudore omni posthabito. Id quoque apud Pausaniam. Itaque non sine
ratione Schematis autor Poetam lasciuum appinxit Myrtea corona redimitum. Sed & eun-
dem non ab re finxit Alatum, Platonis in Ione de Furore Poetico sententiam secutus, talia
scribentis: [Omnes itaque carminum poetæ insignes, non arte, sed diuino afflatu mente
capti, omnia illa præclara poemata canunt: & ut Corybantes non sana mente saltant, ita ne-
que cantilenarum modulatores egregij sana mente hos cantus effingunt: sed vbi in harmo-
niam & rhythmum insurgunt, & rapti bacchantur, quemadmodum Bacchantes feminæ, men-
te non sana mel & lac ex fluminibus hauriunt, sana autem mente haurire nequeunt; idque
tum efficit illorum animus, qui cantus effingunt, quod ipsi natrant. Aiunt enim nobis Poetæ,
quod e fontibus, quibus mel scaturit, haurientes, & a Musarum viridarijs collibusq; decer-
pentes, carmina ad nos afferant, quemadmodum mel ex floribus Apes, & instar Apum vola-
re se dicunt. Quia in re vera loquuntur. Res enim leuis, volatilis, atque sacra poeta est: ne-
que canere prius potest quam Deo plenus, & extra se positus, & a mente alienatus sit.
Nam quâdiu mente quis valet, neque fingere carmina, neque dare oracula quicquam potest.
Non arte igitur aliqua hæc præclara canunt, quæ tu de Homero refers, sed sorte diuina id
quisque recte efficere potest, ad quod Musa quempiam incitauit.] Et hinc Petrarcha deum
Amorem introducit, qui sibi poetæ concesserit alas, quibus valeret ad mysteria diuina sur-
sum volare; dum ita coarguens Amor eum infit; ut alibi quoque notauit:*

„ Ancor (& questo è quel, che tutto auanza) „ Che mirando ei ben fiso quante & quali
„ Da volar sopra'l Ciel gli hauea dat'Ali „ Eran virtuti in quella sua speranza,
„ Per le cose mortali, „ D'vna in altra sembianza
„ Che son scala al Fattor, chi ben l'estima. „ Potea leuarsi a l'alta cagion prima,
Sic igitur Poetæ finguntur Alati, non solum probi ad hunc finem, sed etiam lasciuie scriben-
tes; qui ad instar Apum volitant per amoena vireta Musarum, colligentes inde flosculos
eruditionū, & mella blandæ voluptatis, quam celebrant; ut ex Platone colligitur. Quoniam
autem Poetarū tres ordines habentur: Epici, Comici, Lyrici: solis Epicis Tuba datur: Comi-
cis, & Lyricis, barbiton, siue psalteriū, & Lyra; quum lasciuia cantus maxime Comici fundat;
ideo scite Schematis poeta manibus barbiton, siue psalteriū, siue citharam pulsat, Harpā vul-
go dicimus. Quoniam vero comici lasciuia poemata personati representabāt; ideo recte poeta
lasciuus in Schemate pingitur personā quandā nigellam atq; tenellam laruā vultū opertus.

Loci

A Ioci figura, lususque poetici, sic, ut in Schemate, delineatur atque describitur a Cesare ^{Ioci figura.} Ripa Perusino, verbis ipsissimis: *GIVOCO DALL'ANTICO: Vn fanciullo nudo alato con ambedue le mani distese in alto, prendendo una di due treccie che pendono da una testa di donna, che si è posta in qualche modo alta, che il fanciullo non vi possa arrinas a fatto. Sia questa ornata d'un panno, che discenda infino al mezzo di dette treccie: & vi sarà scritto, IOCVS.* Ex quibus etiam apparet, male supra caput Alati puelli nomen interibi. *CVPIDO: & supra caput muliebris Laruæ, locus: quum apud antiquos locus non illa tota muliebris capitis imagine contineatur, uti perperam in Schemate notatur, sed aggregato ex illa & alato puello, ipsam capillorum funiculis intortis apprehendente; qui propterea similiter ab re inscribitur Cupido.*

Animo pacato sacrificandum, & supplicandum.

Schema LI. Gemme.

400 p. 2u, 538

Cur antiqui Sacerdotes offerrent aliquando sacrificia Numini sedentes.

Cap. CLIX.

Joseph Pater meus, dum iuuenis in Insula Corsicæ medicinam faceret illius Regni pro Serenissima Genuensium Republica Illustrissimo Gubernatori, donatus fuit a nobili viro, quem graui morbo pressum persanauerat, anulo cum inserta gemma perpulchra,

Bbb 2

mihi

mibi post multos annos heredi relicto. Gemma pretiosior est Achates, alba fasciola per totum corpus lucido rubore saturato splendidum traiecit. Sculpturam habet artificiosissimam, qua representatur Altare, super quo ardens flamma extollitur, prope sedens visitur sacerdos, podere vestitus more Romano, pectore quidem nudo, sed cetera membra vestimentis indutus: manu dextera pateram supra foculum inclinans, quasi vel vino, vel lacte, vel farre, vel thure, vel mola falsa litaturus; vicumque Numini suo sacrum faciens, offerensque munus. Mirum est, quod sedendo sacrificet: id autem arbitror duas causas habere potuisse; quarum unam mihi suggerit in Argonauticis Apollonius, afferens olim supplicantes absque voce tacitos ad focum sedere; quia non vocali, sed mentali oratione magis ad sui vota Numinis beneficium allicerent; versiculi sunt Apollonij:

lib. 4. vers.
693. 694.

,, τὸ δ' ἄριστον, καὶ ἀναυδὲς ἐστὶν εἶναι δεικνύς
,, ἱεῖον, ὃ τῇ διῆν θυγατρὶ ἐθέλει τέτυκται.

id est

Illi ergo tacite, sineque voce in foco conscenso

Sederunt (veluti mos miseris supplicibus est)

quo de more supplicandi, sedendo ad ignem, latius infra. Altera vero mihi mystica videtur, quia Deo sacrificij munus offerens debet animum habere pacatum, nulla passione vel odij, vel iræ potissime perturbatum; quod habemus in Sacra pagina præceptum Domini: *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Rem Deo maxime gratam iubet relinquere, ut fratri reconcilietur; quia misericordiam Deus vult, non sacrificium: indignati, & iratum iuste contra se proximum habentis: & dilectioni quodammodo sui, proximi dilectionem anteposit. Magna profecto res; & apud Iudæos non solum, sed etiam apud alias gentes piaculum erat ingens, imperfectum relinquere sacrificium; ut propterea Valerius Maximus adolescentem laudet qui potius aduri sibi brachium passus est, quam inchoatum sacrificium turbare, abrumperet: vetusto Macedonum more, inquit, Regi Alexandro nobilissimi pueri præsto erant sacrificanti: E quibus unus thuribulo accepto ante ipsum astitit, in cuius brachio curbo ardens delapsus est: qui, etsi ita urebatur, ut adusti corporis eius odor ad circumstantium nares perveniret, tamen & dolorem silentio pressit, & brachium immobile tenuit: ne sacrificium Alexandri aut excusso thuribulo impediret, aut edito gemitu aures regias aspergeret. Rex quoque patientia pueri magis delectatus, hoc certius perseverantia experimentum sumere voluit; solito enim sacrificavit diutius: nec hac re cum a proposito repulit. Si huic miraculo Darius inseruisset oculos; scisset eius stirpis milites vinci non posse, cuius infirmam ætatem tanto robore præditam animadvertisset. Ista quum ita se habeant, Dominus tamen pluris æstimans dilectionem proximi, quam sacrificium sibi destinatum ab hominibus, eos vel incepto sacrificio, iubet ipsum interrompere, priusque reconciliari proximo, qui ab ipsis offensus habet aliquid contra illos optare, ut animo pacato reconciliati valeant Deo sacrificium offerre. Voluntatis autem hanc pacem, & animi tranquillitatem quum oculis exponi visibilem nequiverit in gemma Schematista, non inepte per sessionem corporis in sacrificante significavit; nam & Aristoteles animum sedatum a perturbationibus per hominem sedentem indicavit, quum perturbationes impedire monuit adaptionem scientiæ: *Nam quia quæta est, inquit, residetq; anima, sciens fit, & prudens: & secundum Arabicam translationem magni Commentatoris: Homo enim fit sciens, & intelligens, quando anima eius quævit, & firmatur.* Itaque sedens iste sacrificans, indicat sacerdotem Deo munus oblatum debere prius animum habere quietum, & ab omni perturbatione pacatum, supplicareque potius Numini corde in silentio, mentali oratione, quam in multiloquio vocalis orationis, absque cordis oratione; quo nomine Deus increpat populum male orantem, inquit Dominus: *Hypocrite, bene prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Sed oratio perfecta est cum vocali coniuncta mentalis: & ideo in liturgia nostra Romana sacrum faciens, præter orationem vocalem & altam, & submissa voce prolatam, bis tacito silentio cordis orationem effundit coram Deo. Sic ergo non inepte Schematista sacerdotem sacrificantem, inducit in gemma sedentem. Et

7. Phy. 20

f. Matt. 15. 8.
g. cap. 29. 23.

quum

quum Aristoteles ad sacrificia Diuina^b moneat antiquos uti numero ternario; quæ sunt, Numen, cui sacrificium offertur; Sacrificium faciens homo: & res; quæ a sacrificante munus offertur Numini: sane tria hæc expressa visuntur in gemmula: Sacrificium peragens ipse sacerdos sedens; qui pectore nudo spectatur, indicans corde se Deum deprecari, non voce tantum, & animo pacato. Sacrificium, seu munus, quod offertur Numini, signatur patera, quam inclinat ad ignem, versans oblationem seu lactis, seu vini, seu farris, seu thuris, seu rei solitæ pateris contineri. Numen autem igne signatur, non solum, quia flamma vergit ad ætheream regionem, afferensque holocausti odorem Deo suauem, ob pium affectum offerentis; sed etiam quia flamma per seipsam Dei symbolum fuit apud antiquos & Ethnicos, & fideles; nam Persæ, Chaldæiq; coluerunt ignem vice numinis, ut latius ostendimus in Gemma Canopi. Rhodiginusⁱ ex historia vetere producit, Darium cum Ducibus propinquisq; agmina in armis stantium circuisse, Solem, & Martem, sacrumque & æternum Ignem comprecatum, ut illis dignam vetere memoria fortitudinem inspirarent. Sed & in scriptura diuina legimus ignem esse Dei symbolum, ac mysticam notam; dicente Mose, & Apostolo^K *Deus noster ignis consumens est*: scilicet ignis consumens respectu improborum, & ignis purgans respectu electorum, ut ait Lyranus: & ^l *Apparuit Moysi Dominus in flamma ignis de medio rubi*: & videbat quod rubus arderet, & non comburebatur. & ex euntibus filijs Israel de terra Ægypti^m *Dominus pracedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux esset itineris utroque tempore. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.*ⁿ & Elias propheta Baal increpans, qui non poterant ignem a suo deo impetrare ad holocaustum super altare comburendum; ubi præparauit altare vero Deo Israel & aquas multas apposuit, ignem naturalem extinguere valentes, & impedire sacrificium: *Quum iam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta ait: Domine Deus Abraham, Isaac & Israel, ostende hodie, quia tu es Deus Israel, & ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc: Exaudi me Domine, exaudi me, ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu conuerzisti corda eorum iterum. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquam quæ erat in aqua ducta lambens. Quod quum uidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.* & alibi^o & ait Moysi Dominus, iam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. & mox: in die enim tertio descendet Dominus coram omni populo super montem Sinai. & infra: *Iamque aduenerat tertius dies, & mane inclauerauerat: & ecce cæperunt audiri tonitrua, & micare fulmina, & nubes densissima operuit montem. & adhuc infra. Quumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis. Totos autem mens Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace, eratque mons omnis terribilis. Ex his locis antiqui Chaldæi cæperunt ignem adorare, tanquam Deum; quam sententiam Persis peruaferunt; eaque deriuata posterius est ad multas gentes alias, inde sacrificia facientes ad ignem velut ad Deum; quæ ratione colebant Ignem sub nomine Laris Vestæ, Vulcani, & eiusmodi Deorum gentilium; de qua re Rhodiginus etiam^p in antiquis lectionibus; Legimus, inquit, & in Græcia illud item, a Medis & Assyrijs barbaricos contri-
bui eiusmodi elemento honores, non religione utique, sed formidine verius nocentissimæ, omniaque absumentis rei: quo nomine quoque sancitum erat apud antiquos, sacrificandum esse malis Dæmonibus, ne noceant. Sed & ipse Porphyrius scribit, dijs, qui sunt intra cælum, siue cursu quodammodo pererrantium, siue non errantium, quorum ducem Solem, deinde Lunam existimandum est, commodè sacari ignem, quasi rem cognatam. Quin & Porphyrius, eidem Rhodigino^q veteses ait cælestibus Dijs templa excitabant, & aras: terrestribus^r *ἑοχέρας*, id est focos: Maxime vero supplicantes ad focum sedebant, quod in explicatione superius allatorum Apollonij carminum, vel obseruatu Cælij^r notarunt Interpretes: Lege, inquit, sancitum erat, ut supplices apud Laræm federent taciti, non vocali, sed oratione mentali precantes. Verum quid rinulos consecramus, quum Homericæ adire fluenta liceat, a quibus ceu fonte perenni
,, Vatum Pierijs ora rigantur aquis?*

^b 1. Cæst. 2.

ⁱ lib. 15. c. 15

^K Deu. 4. 24.
Hebi. 1. 2. F.

^l Exod. 3.

^m Exod. cap. 13.

ⁿ 3. Reg. cap. 18.

^o Exod. 19.

^p lib. 15. c. 15

Cur ignem
colerent an-
tiqui nu-
be.

^q lib. 12. c. 1.

^r 1. 15. c. 18.

¶ Vers. 133. Ita vero Odyssea septimo legimus, Alcinoi domum Vlysse ingresso:

ὡς εἰπὼν κατὰ γ' ἔειπ' ἐπ' ἀρχαῖον ἐν νοῦν
πᾶς πυρὶ εἰ δ' ἀγὰς πάντες αὐτὸν ἐγγυόοντο δῖον

id est

„ Sic fatus refedit ad focum in cineribus

„ Iuxta ignem: illi certe omnes facti taciti sunt silentio.

Sensus autem Homeri est, post orationem vocalem, sedisse in foco Vlysses, stupentibus, qui aderant, omnibus, vel potius oratione mentali supplicantibus pro illius incolumitate, ut exaudiretur de parando illi reditu in patriam. Quin & Halicarnasseus Dionysius, Marcium Coriolanum patria profugum, Aetij Tullij Volscorum principis supplicem factum scribit, sedentem ad focum, quod repetit Plutarchus quoque, nil scitius suspicante Interprete: verba Plutarchi sunt de Coriolano, *Sumpto enim amictu & habitu, quo minime cognoscere aspectu, ut Vlysses, infestorum hominum est urbem ingressus. Erat diei serum, multiq. occurrerunt ei, sed nouerat nemo. Profectus domum ad Tullium, repente ad focum nullo sentiente penetravit, ibique tacitus sedit capite obuoluto nihil agens. Familia stupore defixa dubitauit excitare eum, quod aliqua & ex veste atque silentio eius eluceret maiestas. Narrant igitur Tullio iam cenanti hoc monstri. Qui surgens adiit eum, rogauitque, qui esset, quidq. petitus venisset. & mox Coriolanus ad Tullium: pulsusq. in exilium supplex ad focum tuum con sedi &c.* Id ipsum & a Themistocle factum quandoque, ubi testularum exilio multatus, etiam ab inimicissimo Molossorum rege Admeto, cuius adisset larem, religiose seruatus est, frequens Græcorum prodit historia: sed peculiaris apud eundem Plutarchum in Themistocle: *At illa in fuga, dicit, formidans magis Themistocles domesticum & recens odiū quam veterem iram & regiam, huic se permissum iuit, ac supplex Admetum adiit nouo & inusitato more. Nam filium eius puerum tenens abiecit se ad focum eius. Hunc maximum, & prope solum qui non reijciatur, Molosse modum ducunt supplicandi. Aliqui Phthiam aiunt regis coniugem eam rationem supplicandi suggerisse Themistocli, filiumque suum apud focum cum eo locasse: alij Admetum ipsum, ut nec esset apud eos, qui illum insequerentur, cur non dederet eum, excusaret, modum istum supplicandi struxisse ei & machinatum fuisse. Ut cumque sit, mos apud antiquos erat supplicandi, sedere ad focum.* Ne præteream illud

lib. de primo frigido.

Penario mira supplicatio cum mis.

cap. 7.

cap. 44.

lib. 14. c. 19.
lib. 9. c. 16.

e Plutarcho * quod apud Persas supplicandi genus erat acerrimum & repulsa securum, si supplex cum igne in fluium descendens minaretur ignem se in eum abiecturum, nisi impetraret quod petebat, fiebat enim compos voti; sed puniebatur propter comminationem, ut pote iniustam, & natura contrariam. Ut hinc habeamus rationem cur in gemmula nostra sculpatur sacrificulus ad ignem, ardentem in ara, sedens. Verum quam manu tenens porrigit id ignem, ut ut patera potest esse versans holocaustum in flammam, ut obseruabamus tamen potest esse placenta, quam ethnici, quin & Israelitæ mali secuti deos alienos, libabant offerentes Lunæ, quam adorabant Reginam astrorum in cælo, tanquam Deam; ut illos increpans eis obijcit Dominus per Ieremiam, dicens * *Non ne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem? Filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem, mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas regina celi, & libent Djs alienis & me ad iracundiam prouocent. Nunquid me ad iracundiam prouocant, dicit Dominus? Cæli namque reginam hoc loco Lunam, aut Iunonem, aut Berecynthiam, Idolum gentilium interpretari, notissimum esse Lyranus obseruat. Et Interlinearis: ut etiam infra 7 Responderunt autem Ieremie omnes viri scientes, quod sacrificarent uxores eorum djs alienis, & uniuerse mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Egypti, in Phatures: sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini audiemus ex te, sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus regina celi, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri. & reges nostri & principes nostri in urbibus Iuda, & in plateis Ierusalem, & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus. Ex eo autem tempore, quo cessauimus sacrificare regina celi, & libare ei libamina, indiguimus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus. Quod si nos sacrificamus regina celi, & libamus ei libamina, nunquid sine viris nostris faciemus ei placentas ad colendum eam, & libamina ad libandum? Et dixit Ieremias, &c. Sunt autem placentæ plurium generum apud Athenæum, & Rhodiginum alata.*

A latæ. Coronatus aspicitur noster sacrificans in gemma, quia sacrificantes coronatos eo munere fungi solitos, certum est ex Athenæo ^b scribente: *Consueverunt Lacedæmonij etiam calamo coronari per festum Antesignanorum, ut in libro de sacrificijs in Lacedæmone scriptum reliquit Sossibius, quum ita inquit: alios quidem regionis ipsius calamis coronari accidit; alios vero, pueros scilicet, ex institutione non coronatos assequi: nimirum coronatos extitisse sacrificia peragentes, quos assequerentur puëri non coronati. & mox: Idcirco tempora coronabantur, ut optimus inquit Anacreon: in cilijs autem corollas ponentes festiuium festum ago Dionysio; quod est Baccho sacrificare. & adhuc infra: Narrat in Symposio Aristoteles, quod nihil mutilatum Deis offerre, sed omnia perfecta ac integra donare consueuimus; plenum vero & perfectum videtur corona.* Quod apprime declarat illam gemmæ particulam, si sedens sacrificans manu coronam gestet, non pateram; de qua re non leuis est ambiguitas. Incertum etiam in exiliore gemmula, num circulus vinciens caput sacrificantis corona sit ex proprijs capillis, qualem habent monachi, cœnobiaque nostri; qualesque gestare visi sunt occidentales Indi, de quibus luculenter, Indicarum rerum Historici: an potius ex alia materia vel frondium, florumue, vel auri, aliusue metalli. Rhodigino quoque ^c *Illud autem corollarium fuerit, non in conuiuijs modo corollis esse vsos veteres, sed & in sacris. Nam Hermonenses in Gracia Chelonia Dea sacra obeuntes, festaue dicta item Chthonia tempore æstiuo, coronas ex flore implicant, quem como sandalon vocant. Eum ex magnitudine ac colore esse hyacinthum putat Pausanias.* sacrificantem hunc ex habitu Romanæ vestis Romanum conijcimus indicari sine dubio. Itaque more vetusto sacrificans in gemmula nostra sedet ad focum ardentem in Ara coronatus, offerens, incertum cui Deo, seu placentam, seu coronam, seu pateram aut liquoris, aut farris, aut etiam thuris: nequit enim oculus ob gemmulæ paruitatem, ista discernere; cuius emblemata docet nos, animo pacato sacrificandum, & supplicandum esse Numi;

^b lib. 15. c. 5. & seq.

^c lib. 27. cap. 26. F.

Fructuum atque frugum ubertatem concordia gentium comparari.

Schema LII. Gemma.

Concordia, & fide data servataque mirificam apud homines promoueri bonorum omnium ubertatem. Cap. CLX.

NOuissime vero duas ad me gemmulas attulit Cl. Vir Andreas Morettus, ob Mathematicarum peritam eximiam Sereniss. Reip. Venetæ carissimus; alteram quidem, in qua duo spectantur Amaltheæ cornua, vulgo Cornucopiæ dicta, plena terræ pomis omnigenis, ab ima parte iuncta connexaque, ac in altum assurgentia diuarcatione quadam sensim, ad effigiem cuiusdam caducei; quorum in medio rectus extollitur culmus cum spica frumentacea. Sub nodo autem cornuum infimo duæ manus humanæ dexteræ spectantur, in signum fidei, pacis, & concordia, simul iunctæ, non strictæ quidem, sed veluti decussatæ. Profecto constat hoc esse symbolum omnino diuersum ab Emblemate quo sine manuum vlla figura, duo Cornua-Copiæ posuit eruditissimus Alciatus, inter quæ sursum assurgens inspicitur verus Caduceus Mercurij cum obuolutis anguibus, & imposito Cyllenij pileo vtrinq; alulis decoro. Verum in nostra gemmula duo Cornua-Copiæ, cum exurgente culmo triticeæ spicæ intermedio, & iunctæ dexteræ cornua qua sustentantes, qua deferentes, nihil aliud mihi signare videntur, nisi prima mortalium commercia, prorsus ad humanam societatem perutilia, perque necessaria. Enimuero prima commercia fuisse frugum, ac terræ fructuum, probabile satis est; enimuero quum non omnis ferat omnia tellus, sed alibi sit copia frugum, alibi fructuum caritas; par est homines primorum seculorum inopia nutrimenti laborantes

Embl. 119.

ad loca feracia delatus, inde sibi fruges emisse, quas in suam terram deferrent, pretio frugum comportato, & commutato cum eicis. Cuius rei testimonium **vetus habemus** in Sacra pagina ^b ponente. Filios Iacob a patre missos ^c regione sua fame penitus oppressa procul in Ægyptum frumenti feracissimam & abundantem cum pecunia emere fruges in patriam cōportandas. & alibi ^e ponitur *Navis institoris de longe portans panem suum*. Vbi Glossa. *Navigator dicitur institor, eo quod acquirendis mercibus sedulus instat*. Sicut ergo institoris navis onerata mercimonijs, quæ in patria sua abundant per mare portat, ut venditis quæ attulerat, cāriora domum reportet. Et Lyranus: *Sicut enim in navi institoris portantur diversa vitæ humanæ necessaria: sic in scriptura continentur omnia necessaria ad salutem*. & alio loco ^d Pertran-
sierunt, quasi naues poma portantes. In gemmula vero, præter culmum triticeum, ex quo panis efficitur, duo cornua spectantur plena pomorum omnis generis. Porro cōmerciorum utilitates miras, & inuentores primos, apte Polydorus exponit, cui ^e Mercatura haud equidem paruo mortalibus auxilio est; quando in asportandis mercibus vitæ humanæ necessaria ubiq; locorum suppeditat. Multarum quoque ac maximarum rerum vsum, experientiamque homines edocet, ad barbarorum insuper necessitudines, Regumque amicitias contrahendas plurimum valere censetur. Quapropter Plinius in 33. haud temere putat commercia victus gratia esse inuenta: sed ibi, ut opinor, de rerum commercijs loquitur, quæ, ut ipse tradit, Troianis temporibus in permutandis rebus ad victum necessarijs, mortales inter se exercebant, propter quod cum illis tunc haud dubie multo præclarius agebatur. Post hæc autem reperto, sicut idem sentit, anreo nummo tanta hominibus lucri cupiditas incessit, ut merces asportandi causa, se se ad omnia pericula, vel, ut ita dicam, ad aleam, veluti etiam hodie fit, exponerent. Ex quo verissime Flaccus Horatius de his ait,

„ Impiger extremos mercator currit ad Indos
„ Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

De huiusmodi mercatura Cicero quoque in 1. de Offic. Mercatura autem, inquit, si tenuis est, sordida putanda est: si magna & copiosa, multa vndique apportat, multisq; sine vanitate impertiens, non est admodum vituperanda: atque etiam si satiata quæstu, vel contenta potius, ut sæpe ex alto in portum, ex ipso portu in agros possessionesq; contulerit, videtur iure optimo posse laudari. Mercatura etiam, teste Plutarcho, viri præclarissimi exercuerunt, Thales, Solon, Hippocrates, & Plato. Hanc, autore Plinio lib. 7. Poeni inuenerunt: Verum Diodorus in VI. Mercurio assignat; id quod Galli quondam sibi persuasum habuere, qui ut Cæsar ait, Deum maxime Mercurium celebrant, cuius plurima erant apud eos simulachra: hunc enim omnium inuentorem artium ferebant, hunc viarum, atque itinerum ducem, hunc ad quæstum pecuniæ, mercaturasque vim maximam habere arbitrabantur. Sed Plinius sibi omnino repugnare videtur, quum in eodem dicat emere, ac vendere instituisse Liberum Patrem, præsertim quum mercatura, quam ait Poenos inuenisse, nil aliud sit, nisi actus quidam emendi vendendique merces. Quare ita fortasse intelligendum est, ut Poeni mercaturam a Libero Patre institutam primi exercuerint. Ceterum neque hoc primo Poenis, aut Mercurio, vel Libero Patri assignandum ducimus, quando ex testimonio Iosephi lib. 1. Antiq. vsum vendendi & emendi multo ante apud Hebræos, hoc est, Noe temporibus fuisse constat. Institores vero primi, teste Herodoto in 1. Lydi fuerunt. Sunt autem institores, non qui egregie mercaturam exercent, sed qui a mercatoribus emunt, ut deinde emptas merces minutatim vendant. De quibus M. Tullius lib. Offic. 1. ita sentit: sordidi etiam, inquit, putantur, qui mercantur a mercatoribus, quod statim vendant: nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur. His item hodie vestium, linteorumque venditores dare solent vestimenta circumferenda, ac ipsi ab alijs opificibus mercari res maiusculas ad vendendum: qui id circo omnes vrbis vicos ruresq; ex mercatu mercatum circuire parati sunt, suas pariter merces ac amicorum vendendi causa: vnde vulgo circuitores vocamus, & institores, teste Vlpiano, dicuntur, quod negotio gerendo instent. At Labeo Iuriconsultus. Miliones quoque, Tabellarios, tabernarumque præpositos loco Institorum habet. Quanquam sunt institores iidem atque mercatores & negociatores; sed ut isti honesti, sic illi sordidi habebuntur, quemadmodum Cicero, sicuti supra dixi, eorum conditionem recte tenuerat. Hæc ille. Quum igitur commercia tuta non sint, ubi non est pax; siue mari, siue terra merces conuehantur ad alienigenas; etenim mari piratæ rapiunt sibi mercatorum opes omnes, ut apud

^b Gen. 42. & seq.

^c Prou. 31.

^d Iob. 9. 26.

^e 4. de rer. inu. c. 4. Mercaturæ laus.

Commercia victus gratia inuenta.

Viri præclarissimi Mercatus. Poeni mercaturæ inuentore.

Institores vnde dicti & qui.

f. 9. *Aeneid.* Virgilium Numanus ille pirata / de suis commilitonibus,

- ,, Omne æuum ferro terimus, versaque iuventam
- ,, Terga fatigamus hasta: nec tarda senectus
- ,, Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
- ,, Caniciem galea premimus: semperque recentes
- ,, Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

In exercitu quoque terrestri nunquam non abundant atroces mercatorum itinerantium latrones, de quibus diffamatum carmen habetur apud Lucanum:

- ,, Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur.

Nimirum lixis, & calonibus, nō autem ducibus, qui castris imperant, neque bonis militibus, qui castra constituunt. Vbi vero pax est, & hominum concordia, mercimonia facile tutoque; portantur ad plagas exteras, in quibus propterea fit abundantia frugum, veluti Cornucopia rerum conuecta. Consimiliter nisi fides inter distantes mercatores habeatur incolumis & inuiolata penitus, eorum infitores nequeunt commutationem mercium & pretiorum agere; quamobrem indigentes omnino remanent regiones ipsæ steriles, penuriaue quomodocumque laborantes. Quum autem fidem intemeratam, pacemque securam, & concordiam omnino tutam sibi polliceri consueuerint homines iunctis manibus dextris ad inuicem; propterea iunctæ dextræ symbolum sunt apud homines fidei, pacis, atque concordiae.

2 Gen. 2. 24. Ceterum fides maritalis, quæ iungit duos in carne vna & strictior quum sit omnium, arctiori dexterarum coniunctione signatur, manibus nempe non tantum iunctis, verum etiam arcte se se constringentibus; quando ad fidem pacis, concordiamque mercatorum satis est dexterarum iungi, non oporteat illas arcte constringi. Sic igitur in Schemate nostræ Gemmulæ manus illæ duæ dextræ coniunctæ sine constringitione, veluti sustentantes duo Cornucopiarum cum culmo spicæ frumenti, symbolum sunt vbertatis delatæ in alienam regionem concordium mercatorum fide tempore pacis. Curuantur autem illa duo Cornucopiarum in effigiem caducei, vel potius naus onustæ fructibus, elato culmo tritici quasi malo, sustentatæ, ac innixæ manibus coniunctis, tanquam nautarum cooperantium ad nauem vehendam per mare mercaturæ. Sed & illa duo mala Punica, quæ dependent e caduceorū nexu supra ma-

† 54. Hier. nus iunctas affabre posita, Valeriano † populorum gentiumque multarū concordiam mire portant; erat enim apud antiquos præcipuum eius mali symbolum, ut populos gentesque varias uno veluti collegio foedereque congregatas indicaret. Id ea de causa factum, quod grana illa sua folliculis quibusdam aliquo numero ab alijs segregata, provinciarum veluti limites quosdam præ se ferre uideantur, & singula hominū vel collegia, uel nationes potius ab alijs distinguere. Varij enim loculi, circo quippe suo dirempti, cum granis suis, varias itidem gentes, suis quasi finibus terminatas indicant. Quum vero luno regnorum præses haberetur, malum illi Punicum dedicarunt, quod in eius manu Mycenis spectabatur, quum sceptrum altera teneret, eo opere quod Polycleti fuisse ferebatur, de quo apud Pausaniam. Sed Punicū malum multarum gentiū societatem hieroglyphice signat; enimvero tintinnabulo adiectum, cuius species apud Hebræos potissimum reperies, ut olim Eucherius, mox Gregorius Pontifex interpretatur, unitatem Ecclesiæ ex multis gentibus in eundem sonum, hoc est in eadem præcepta conuenientium indicat. Sicut enim, ille inquit, in malo Punico uno exterius cortice multa interius grana uniuntur; sic innumeros S. Ecclesiæ populos unitas fidei cōtegit, quos intus diuersitas meritorum tenet. Quod uero piorum conuentus canit: Et cortex mali Punici genæ tuæ, & floruit uitis, floruerunt mala granata: Ecclesia, ut Ambrosius ait, bonum fidei fulgorem, confessionisque præstendit, tot martyrum sanguine precium, & quod est amplius, Christi cruore dotata, simul plurimos intra se fructus usus istius pomi sub vna munitione seruat, & virtutum negocia multa complectitur. Sentit idem Hieronymus, ubi sextodecima Hebræorū castra Remon Phares dicta tradit, quod ποῖος ἀπαλάνη Græci reddidere: Latini, Mali Punici dissepimenta. Arboris enim huius fructum, granorum numerositate refertū, indicare aiunt pij omnem turbam credentiū in Ecclesiæ gremio vno quasi cortice cōtentam. Addemus id, eo magis vnitatem hanc in Christianis malo granato cōuenire, quod pomū id hoc habet præcipuum, ut quot in uno grana sunt, tot in reliquis reperiantur. Nam, ut Africanus ait, parua & magna granata nō eo inter se despidēt, quod hæc plures, illa pauciores habent acinos, sed quod parua minores, magna grandiores nutriat; ita

Chri-

Christianæ pietatis opera, non quam multiplicia sint considerantur, sed quatenus vno eodemque numero, cum fide, spe, & charitate in vnoquoque deprehendantur, & sine terminæ vno conclusa, vno quippe cortice diuinæ gratiæ comprehensa, pro vniuscuiusque virtutis magnitudine vel exiguitate præmia consequantur. Ita quidem recte Sanctissimi viri de malo Punico, potissimum adiecta tintinuabula. Sed noster autor in gemma sub Cornucopiæ gemino, & arista, supra duas manus dexterarum decussatim coniunctas, alio symbolo signavit multarum gentium commercia, sub fidei moralis ac politicæ fœdere vbertatem annonæ, merciumque sibi ad inuicem communicare, dum iusta rerum cōmutatione (quod indicat æqualis parque numerus granorum in vtroque malo) secum mercimonia permutant; itidem duo illa Cornucopiæ simili fructuum stirpiumq; genere completa, mutuam cōmerciorum æqualitatem ad iusticiam representant; vnde varias inter gentes integram paci sibi fidem adinuenientem seruantes, oritur omnium bonorum abundantia.

Fortitudinis audax facinus, pro Patriæ salute patratum.

Scheme LIII. Gemma.

Ep. No 534

*Mutij Scaevola Romani grande facinus, & insignis erga Patriam Pietas
aique fortitudo, detegitur in Gemma. Cap. CLXI.*

Altera sane Gēma Moretria sculpturā habet artificiosissimam, qua representatur adu-
rens manum sibi dexteram Mutius Scaevola Romanus ad foculū Porcenæ sacrificātis.
De quo facinore stricim, vt assolet Valerius Maximus, at vberius Plutarchus, atq; Livius.

Ccc 2

Sane

Valer. Max.
lib. 3. c. 3.

Plutarchus
in Poplicola.

Tit. Livius
lib. 2. an. ab
Urb. con. 246

Sane Valerij verba sunt: De Mutio Scauola " Quid enim ijs, quæ supra retuli, facio Mutij convenientius? Quum a Porsena rege Hetruscorum urbem nostram graui, ac diutino bello vrgeri ægre ferret; castra eius clam ferro cinctus intrauit: immolantemque ante altaria conatus est occidere. Ceterum inter molitionem pij pariter ac fortis propositi oppressus, nec causam aduentus texit: & tormenta quantopere contemneret, mira patientia ostendit. Perosus enim (credo) dextram suam, quod eius ministerio in cæde regis vi nequisset, iniectam foculo exuri passus est. Nullum profecto Dij immortales admotum aris cultum attentioribus oculis viderunt. Ipsum quoque Porsenam oblitum periculi sui, vltionem suam vertere in admirationem coegit. Nam reuertere, inquit, ad tuos Muti: & eis refer, te, quum vitam meam petieris, a me vita donatum. Cuius clementiam non adulatus Mutius, tristior Porsenæ salute, quam sua lætior, vrbi se cum æternæ gloriæ cognomine, Scauolam reddidit. At Valerio sub Nerone florente vetustior Plutarchus Imperante Traiano scripserat: *Dum Porsena urbem premit, infestauit insuper Romanos fames, & Hetruscorum aliter exercitus per agrum populatus est. Poplicola tertium Consul, obistere Porsenæ statuit quiescendo, & urbem tuendo. In Hetruscos copias eduxit occulte, eosque acie fudit interfectis quinque millibus. At factum C. Mutij a multis sed diuersimode celebratum est: neque id nos, ut maxime consentaneum est, præteribimus. Fuit hic cum omni ornatus virtute, tum bellicis artibus præstantissimus. Porsenam autem quum constituisset opprimere incautum, veste indutus Hetrusca, & assimili lingua utens, in castra penetravit. Quum ambisset tribunal, ubi rex confidebat: ignoraret autem regem, & timeret sciscitari, qui esset quem maxime ex confesso arbitratus est regem esse, cum stricto gladio obtruncavit. Ob id factum comprehensus est. & questionem de eo habuerant. Erat ibi accensus ad sacrificium Porsenæ focus: ei dextram iniicit. Dum torretur caro, intuitus Porsenam est truci, & imperterrito vultu, donec attonitus misaculo eum dimisit: gladiumque quem porrexit ei ex tribunali, reddidit: ille eum protensa laua, accepit. Hinc fama est eum Scauolæ nomen, quod est læuum, inuenisse. Ibi vicisse ait Porsena se terrorem, victum esse ab eius virtute: atque indicaturum ei grauis quod minus non detexisset. Trecenti Romani, inquit, coniurauerunt, & in castris tuis errant captantes oportunitatem. Ego, cuius prima sors fuit, non succenseo fortunæ, quod a bono aberrauerim viro, eoque quem amicum potius quam hostem esse populi Romani deceat. His dictis adiunxit Porsena fidem propensiorque fuit ad pacificandum: non ita meo quidem iudicio, illorum formidine trecentorum, ut commendatione & admiratione spirituum ac virtutis Romanæ. Hunc virum etsi plerique omnes & Mutium & Scauolam nominant, Athenæus Sander tamen in libro, quem ad Octaxiam scripsit Caesaris sororem, fuisse etiam dicit Posthumium vocatum. Liuius autem vtriusque vetustior, antea de proposito, degens Octauiani tempore, literis consignauerat hæc: [Sedendo expugnaturum se urbem, spem Porsena habebat; quum C. Mucius, adolescens nobilis, cui indignum videbatur populum Romanum seruientem, quum sub regibus esset, nullo bello, nec ab hostibus ullis obsessum esse, liberum eundem populum ab iisdem Etruscis obsideri, quorum sæpe exercitus fuderit: itaque magno audacique aliquo facinore eam indignitatem vindicandam ratus, primo sua sponte penetrare in hostium castra constituit: dein metuens, ne, si Consul inuisu, & ignaris omnibus irer, forte deprehensus a custodibus Romanis retraheretur, ut transfuga, fortuna tum vrbs crimen affirmante, Senatui adiit. Transire Tiberim, inquit, Patres, & intrare, si possum, castra hostium volo, non prædo, nec populationum inuicem ultor: maius, si dii iuuant, in animo est facinus. Approbant Patres. Abdito intra vestem ferro proficiscitur. Vbi eo venit, in confertissima turba prope regium tribunal constitit. Ibi quum stipendium forte militibus daretur: & scriba cum rege sedens pari fere ornatu multa ageret; eumque milites vulgo adirent; timens sciscitari, vter Porsena esset; ne, ignorando regem, semetipse aperiret quis esset; quo temere traxit fortuna facinus, scribam pro rege obtruncat. Vadentem inde qua per trepidam turbam cruento mucrone sibi ipse fecerat viam, quum, concursu ad clamorem facto, comprehensum regij satellites retraxissent ante tribunal regis; destitutus, tum quoque inter tantas fortunæ minas metuendus magis, quam metuens; Romanus sum, inquit, ciuis: C. Mucium vocant: hostis hostem occidere volui; nec ad mortem minus animi est, quam ad cædem fuit: & facere, & pati fortia, Romanum est. Nec vnus in te ego hos ani-*

A animos gessi: longus post me ordo est idem petentium decus; proinde in hoc discrimen, si iuuat, accingere, ut in singulas horas capite dimices tuo: ferrum, hostemque in vestibulo habeas regiae. Hoc tibi iuuentus Romana indicimus bellum: nullam aciem, nullum praelum timueris: vni tibi, & cum singulis res erit. Quum rex simul ira infensus, periculoque contritus, circumdari ignes minitabundus iuberet, nisi expromeret propere quas insidiarum sibi minas per ambages iaceret: Et tibi, inquit, ut sentias quam vile corpus sit ijs, qui magnam gloriam petunt: dextramque accenso ad sacrificium foculo inijcit. Quam quum velut alienato ab sensu torreret animo: prope attonitus miraculo rex, quum ab sede sua profiluisset, amouerique ab altaribus iuuenem iussisset, Tu vero abi, inquit, in te magis, quam in me, hostilia ausus: Iuberem te maeste virtute esse, si pro mea patria ista virtus staret. Nunc iure belli liberum te, intactum inuiolatumque hinc dimitto. Tum Mucius, quasi remunerans meriti: Quandoquidem, inquit, est apud te virtuti honos, ut beneficio tuleris a me, quod minis nequiuisti: trecenti coniurauimus principes iuuentutis Romanae, ut in te hac via grassaremur. mea prima fors fuit: ceteri, ut cuique ceciderit primo, quo te oportunitum fortuna dederit, suo quisque tempore aderunt. Mucium d. missum, cui postea Scaeuolae, a clade dextrae manus cognomen inditum, Legati a Porsena secuti sunt. adeo mouerat eum & primi periculi casus, quo nihil se, praeter errorem insidiatoris, texisset: & subeunda dimicatio tories, quot coniurati superessent, ut pacis conditiones ultro ferret Romanis. Iactatum in condicionibus ne quidquam de Tarquinij in regnum restituendis, magis quia id negare ipse nequiuerat Tarquinij, quam quod negatum iri sibi ab Romanis ignoraret. De agro Veientibus restituendo impetratum: expressaque necessitas obsides dandi Romanis, si Ianiculo deduxit Porsena, & agro Romano excessit. Patres C. Mucio virutis causa trans Tiberium agrum dono dedere: quae postea sunt Mucia prata appellata. Ergo ita honorata virtute, feminae quoque ad publica decora excitatae. Cloelia &c.] Virtus autem Mucij triplex in hoc illustri facinore conspicitur, audacissima fortitudo corporis, & animi, tam grande facinus aggrediendi simul, & expediendi: constantia mira, quam patientiam Valerius appellat, intrepide sibi concremandi dexteram ad ignem: & astutia fallendi regem hostem commento coniurationis trecentorum iuuenum in eius perniciem; quod vnicum stratagemata, prudentissimae mentis inuentum, causa fuit auertendi Porsenam ab obsidione Romana, & a bello ad pacem cum Quiritibus. In Gemma, quae probatoris est notae, solus C. Mucius minum exurens ad ignem spectatur, intrepidus, atque stans, ut indicaretur a nullo coactum, at ultro nea combustionem manum punire, quae peccauerit, obtruncans pro rege scribam. Gēma Sicula est (ut & paterna prius expressa) perspicuitatis ferme vitreae, coloris rubri nigricantis, sanguinem referentis; quam Plinius^d Hamachatem appellat. Autor Horti^d 1.37. c.10. sanitatis^e ait ex Isaac Beniamin, primum genus Achatidis ap. tum esse ad regum formas, quae^e 1. de lapid. cap. 2. lapidibus insculpuntur. Primum autem genus Achatidis ideo Siculum ponitur, quia primum Achatēs in Sicilia fuit inuenta, scribente Plinio^f *Achates in magna fuit autoritate: nunc in nulla^f loc. cit. est: reperta primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea plurimis locis, excedens amplitudine, numerosa varietatibus diuersis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim Pissachates, cerachates, sardachates, Hamachates (qualis est ista) leucachates, dendrachates, velut arbuscula insignis. Antachates quum vritur, in myrrham redolens: Coralloachates, guttis aureis sapphiri modo distincta qualis copiosissima in Creta, sacra appellata. Putant eam contra araneorum & scorpionum ictus prodesse. Quod in Siculis utique crediderunt, quoniam primum eius provinciae afflatu scorpionum pestis extinguitur. Addit Isidorus & Magi suffragium earum, si creditur, tempestates euertunt flumina sistunt. At omnium admiratione dignissima naturali caelatura fuit, de qua Plinius antea^b Post hunc anulū regia fama est gemma Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gessit. Namque habuisse traditur Achatem, in qua nouem Musae & Apollo citharam tenens spectarentur non arte, sed sponte naturae ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua redderentur insignia. Nisi forte fuerit hoc ad fabulas Graecas referendum: aut materies artificiose laborata manu hominis, & postea naturae vi commutata in lapidem Achatidis similem.*

Mucij virtus
tergemina,
& quae.

1.37. c.10.
1. de lapid.
cap. 2.

loc. cit.

Achatum
differentia.

Achatidis si-
cula vires.
gl. 16. c. 11.

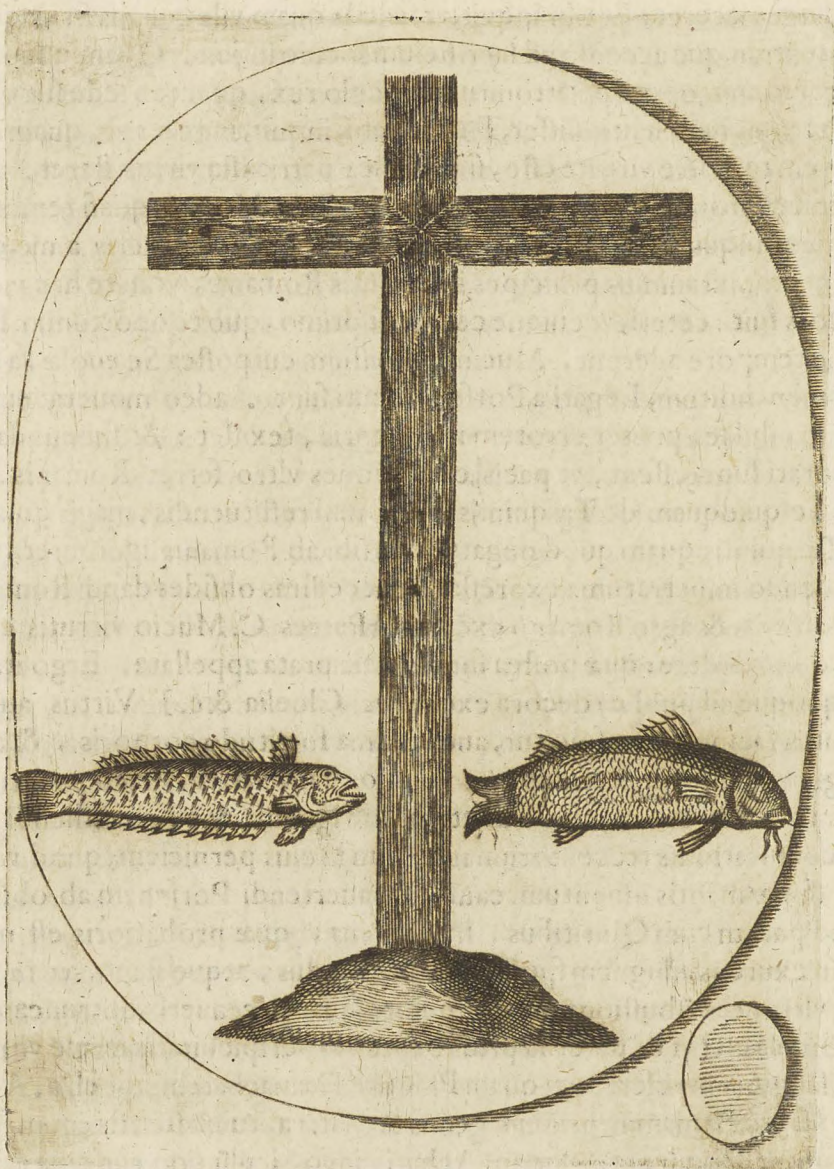
lib. 37. c. 1.

Miras natu-
rae lusus in
Achate.

*Crucifixi Prædicatores, piscatores hominum: Vniuersalis Iudicij typus:
Mirabile conuiuium in deserto: & Eucharistiæ Symbolum.*

Schema LIV. Gemma.

De Smithia Gemma. Cap. CLXII.

Viro Cl. Fortunio Liceto Nicolans Heinſius. S. P. D.

DE virtutibus Reginz, quod pauca præfatus sum, quum vltimo ad te scriberem, vir ce-
leberrime, id eo potius animo a me factum, vt desiderijs tuis quodammodo satisfaceret,
quam quod arbitrarer, vel vmbram cælestis illius animæ stilo epistolari posse delineari. Re-
ctius tacendo consuluiſſem mihi, quam pauca dicendo; præſertim quum videam non adeo
vos latere diuinæ Heroinz illius virtutes, vt mihi perſuaseram. Sed de hoc fortasse aliquan-
do coram. quanquam de itinere meo Italico omnia adhuc incerta. Si procedet negotium,
vix de eo ante autumnum proximum licebit cogitare. alia enim negotia nunc agenda mihi
incumbunt, e quibus expedire me in illud tempus conabor. Opus tuum de Lucernis vete-
rum nec dum prodijſſe ex Rhodio nostro intelligo, quanquam dubie hoc ille. Alterum illud
de Gemmis Anularibus, ſi quantum in te, promoueas, recte feceris: ne ego verba Principi
,, videar dedijſſe. Habui proxime literas a Smithio nostro, in quibus hæc: Quid a Cl. Lice-
,, to in Gemmis Anularibus expectes, ſcire velim. Materies iſta vaſta, & diſſuſa, adhæc
,, obſcu-

A 55 obscurissima est. Expertus id sum nupera quæ præcessit hyeme, in Corneola, quæ Cru-
 56 cem præfert, & pisculos duos. Indubitatum veteris Christianismi *λεβανον*. Eius medi-
 57 ratio mihi alia ex alijs suggestio, de Sibyllis & Christianis, Origeni Sibyllistis, Tertullia-
 58 no pisciculis, nec paucas intra pagella stetit. Hæc ille. Claudianum meum iam oblatum
 tibi confido: eius certe exemplaria Romam aliquot appulisse Illustrissimus Puteanus pro-
 xime nunciabat, quibus & illud additum, quod tibi destinaram. Nimius forsan videbor tibi
 in expendendis veterum membranarum diuersis lectionibus; sed deuoranda hæc molestia
 fuit, vt genuinos sensus & suas voces auctori præstantissimo redderem. Panegyrici carmi-
 nis, quod autumnopriore Holmiæ edendum curavi, exemplaria iam pridem ad vos per-
 lata oportuit; sed piratæ ab aliquo iam tempore adeo vehementer turbant in mari mediter-
 raneo, vt tutum nostris vix sit ad vos excurrere. Hærent itaque etiam nunc exemplaria illa
 apud Ludouicum Elzevirium Amstelodami, qui spem fecit breui discessuram Venetias na-
 uem. Ego operam dabo vt certiora mox intelligas. Vale, optime ac summe virorum, meq;
 quo soles hætenus adfectu complecti perge. Lugd. Bat. M D C L L. ipsis Kal. Junis.

B *Explicatio prima Smithiæ Gemmæ de Crucifixi prædicatoribus,
 hominum piscatoribus. Cap. CLXIII.*

Cl. Viro Nicolao Heinſio Fortunius Licetus B. A.

C **T**E, vir amicissime, non literas, expectabam, cui pridem spem feceras de tuo in Italiam
 aduentu ad finem veris nuper elapsi. Hæc tamen quam gratissimæ, quia te mihi vtun-
 que pollicentur ad brumam proximam; qui coram meum animum ijs eloquijs imbues, qui-
 bus audissimè cupit expleri. Laudauit quidem noster orator Augustam pro virili, sed non
 parum infra merita; quis enim incomparabilis Heroinæ dotes laudibus æquare valeat? tran-
 scendit eius inclyta virtus omnia laudationum fastigia: in hoc argumento satis est voluisse.
 Claudianum tuum etiam nunc expecto Roma. Male sit illis prædonibus, qui turbas cient in
 mediterraneo, me tam diu priuantes importunissime iucunda lectione tui carminis Holmien-
 sis. De utroque munere tibi gratias habeo maximas. Meum volumen De Lucernis anti-
 quis adhuc inertis sub prelo gemit; Ego vero maiore animi cruciatu gemo typographicas
 istas lentitudines in absoluendo libro: sed pertæsus tantæ tarditatis, non expectato fine tri-
 ennalis iam impressionis Lucernarum, Gemmas cudendas tradere cogito alteri typogra-
 pho, qui sanctè iurat, vtinam ne peieret, se sedulam operam daturum earum editioni, easq;
 quantocyus facturum publici iuris. Ceterum tu mihi saluam mouisti mentione Corneolæ
 Smithianæ, Crucem cum duobus pisciculis referentis. Vtinam habuisssem iconem gemmu-
 læ, quo meas possem huius accessione cimelij ditiores, & ornatiores reddere. Nihilomi-
 nus hinc ansam mihi libuit arripere nonnulla scribendi. Nemo certe negarit, huiusmodi
 gemmam inter antiquorum Christicolarum Cimelia locum habuisse. Verum quid Cruci
 cum pisciculis? cum duobus pisciculis? Haruspicina iam opus erit. An, quia primi Cruci-
 fixum Dominum prædicantes, vere fuerunt homines piscatores, qui relictis retibus, vocati
 secuti sunt Christum? an, quia facti sunt Apostoli mystici piscatores hominum per prædi-
 cationem Euangelij de Crucifixo Redemptore? siquidem vtrunque legimus in Sacra pagi-
 59 na. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galileæ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur
 60 Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piscatores) & ait
 61 illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis
 62 retibus, secuti sunt eum. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebe-
 63 dæi, & Ioannem fratrem eius in nauis cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua,
 64 & vocauit eos. Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum. Apostoli ve-
 ro Domini per Crucem apte signantur in symbolo, tum quia Crucem suam vnusquisq; fer-
 re iussi sunt secuturi Dominum, dicentem ^b *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum,*
 & tollat crucem suam, & sequatur me: tum quia proprium munus eorum erat prædicare
 Christum Crucifixum omni creaturæ in toto mundo, scilicet omnibus hominibus; dicente
 Domino. ^c *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.*

^a Matt. 4. 18.
 & seqq.

^b Matt. 16.
 24.

^c Matt. 26.
 12. 13.

Amen

1. Cor. 1. Amen dico vobis, ubicunque predicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quod hac fecit in memoriam eius. & Diuus Paulus ^a Nos autem, inquit, predicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Quoniam vero primis illis temporibus Apostolorum, Euangelizantium prædicatione Christum Crucifixum, duæ tantum erant in mundo mortalium differentia circa fidem, Hebræorum, atque Gentilium; hæ per duos pisces in gemma mystice signantur, quos Apostoli piscari Domino satagebant. Quamobrem non incongrue dixeris, in Gemma per Crucem & duos Pisces a prisco Christicola significari nobis Apostolicum cœtum, prædicatione Christi Crucifixi conuertentem ad veram fidem Iudæos, atque Gentiles, ita factum piscatorem hominum: edoctum etiam exemplo Domini, qui harundine lignea Crucis, hamo ferreo clauorum, & carnea sui corporis esca, de Cruce pendens in rubro mari sui sanguinis, exaltatus à terra ^a traxit omnia genera mortalium ad seipsum; nam & multi Iudæorum, & Centurio ^f & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere hic Filius Dei erat. Quin & Dominus in Cruce manens, rete sui corporis innumeris vulneribus omni quaque perforati natantis, seu potius immerfi penitus in mare rubrum proprii sanguinis, attraxit in littus solidæ suæ Fides omnia mortalium genera, Gentiles, & Hebræos, prædestinatos ad gloriam. Quæ docuerat, atque iusserat olim & Apostolos suos prædicari omnibus hominibus in toto mundo se Crucifixum: etenim dixit eis: Euntes in mundum uniuersum, predicate Euangelium omni creatura, nam ita eos effecit pisces hominum, Gentilium, & Hebræorum, duarum tunc vniuersi mundi nationum, per duos pisces apte figuratarum in Gemma sub Crucis prædicandæ simulachro; siquidem pisces auditorum hieroglyphicum existunt, quod voce carentes, muti silentium obseruent, vt audientes Prædicatorem. Sic ergo Gemmæ typus, Crucem cum duobus piscibus referens, est apta tessera Christum Crucifixum prædicantis, ad veram Fidem infideles vtriusque Sæcæ, Gentiles, & Hebræos, vocantis: quin & Christianos tam bonos, quam malos ad obseruanda mandata, & consilia Crucifixi, in vera, & viuâ Fide adhortantis.

Secunda explicatio Gemmæ, Finale Iudicium mystice referentis.

Cap. CLXIV.

C Eterum quum in parabola sua diuina Dominus vniuersum genus hominum piscibus comparauerit: quorum alij boni sint, alij prauī, finali Iudicio iudicandi; næ Gemma tanti Iudicii capere potest interpretationem. Ait enim Dominus ^a Simile est regnum cælorum saganæ misse in mari, & ex omni genere piscium congreganti; quam, quum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, & elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione sæculi: exhibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum; & mittent eos in caminum ignis: ubi erit fletus, & stridor dentium. Quas duas mortalium conditiones ad hieroglyphicum Piscium, vel ex Adamantio, nobis apte describit Valerianus ^b cui: Illud ad hanc vsque diem a Iudæis magna religione seruari manifestum, vt ex Mosaicæ legis præcepto piscem non attingunt, nisi qui pinnatus sit, & squamosus; id quod ita interpretatur Adamantius, vt per aquas mare vitæ huius intelligat, in cuius fluctibus mortales assidue volutantur. In hoc mari nostro pisces, qui pinnulis iuuantur, & squamis muniuntur, ad superiora facile sustolluntur, & aeri huic viciniore fiunt, veluti qui libertatem spiritus quærant. Talis est ergo sanctioris vitæ vir quisque, qui intra retia Fidei conclusus, bonus piscis ab Assertore nostro nominatur, & in vas conseruationis immittitur. Squamosi vero quorsum? per hoc intelligit idem autor homines, qui parati sint vetera indumenta deponere, nouumque hominem induere, & vt Gregorius Nazianzenus diceret, ἐν νεκρῷ, Latini Græcam secuti locutionem, encænare dixerunt, vt ita omni mentis duritia deposita, animum Deo tractabiliorem offeramus. (Ego vero, pace tantorum virorum, quum videam squamosos pisces nunquam in vita desquamari, sed squamas veluti naturale tegmen semper sibi retinere, putauero potius squamas piscibus esse arma naturalia, quibus nunquam depositis, resistent omnibus externis iniurijs: & esse symbolum hominum constanter in obseruatione dogmatum, & præceptorum Fidei perma-

^a Matt. 13. 47
& seq.

^b lib. 31.
prin.

Squamæ piscibus quid præsent.

permanentium, & violentijs cacodæmonis fortiter in Fide resistentium.) Qui vero neque
 ,, pinnas, neque squamas habent, ij in imis semper versantur vadis, & in cœno plurimum
 ,, volutantur, veluti sunt anguillæ, rhombi, & huiusmodi reliqua, quæ nequeunt ad aquæ
 ,, summitatem ascendere, ad superiora quippe peruenire: atque ij sunt, qui luto, hoc est
 ,, turpitudini & vitijs inhæsitantes, ad vitales auras superioremque spiritum attolli neque-
 ,, unt: adeo carne turgidi, & vndeunque oppleti confertique sunt, vt neque deponere
 ,, facile quicquam possint, neque attollere, aut ab ea cui affixi sunt fœce subleuare, hoc ita
 ,, terrestrium affectu granati, vt nullam cælestium curam suscipiant, crapulæ tantum, libidi-
 ,, nibus, cupiditatibusque suis implicati; quibus quidem voraginibus hausti, simul atque
 ,, ceciderint, nihil quicquam conantur emergere; sed ita recumbentes, in eodem quo
 ,, hæserint luto volutati delectantur. Eodem inuoluuntur cœno Philosophi, qui naturæ
 ,, tantum principijs insistant, ad naturæ vero ipsius autorem, cuius spiritus super aquas
 ,, fertur, nunquam attolluntur. Eodem implicantur Iurisconsulti, qui leges, non iustitiæ
 ,, studio, sed lucri tantum cupiditate profitentur. Eodem volutantur Sacerdotes, qui
 ,, cæremonias ore tenus prosequuntur, quid vero per cæremonias intelligi fieriue de-
 ,, beat, aspernantur. Quin etiam Oratores, neque non Poetæ, qui facundiæ tantum vber-
 ,, tatem, affluentissimosque verborum fluctus, ingentemque vocum strepitum, canorasq;
 ,, nugas admirantur; quæ vero ad integræ vitæ institutionem faciunt, nihili pendunt, vna
 ,, cum superioribus in imo huiusmodi fundo, quippe vbi liuidissima maximeque est pro-
 ,, funda vorago, supini detinentur. Atque hoc est illud prophanum, quod vetus illa pie-
 ,, tas tantopere auersabatur. Quocirca Gemmula Crucem gerens insculptam cum duo-
 bus piscibus mihi symbolice representare posse videtur Vniuersale Iudicium postremum;
 nam & tunc patebit ^c *signum Filij hominis in calo* nempe, *Signum Crucis*, vt videant in
 quem transfixerunt (glossat Interlinearis) *apparebit in aere*, qui aliquando vocatur *calum* ^c Matt. 24. 30
 in scriptura, notatu Lyrani: quasi præcedens æterni Iudicis vexillum, vt aiunt Chryso-
 stomus, Hieronymus, Beda, Euthymius, Theophylactus, & alij Patres vnanimes. Piscis
 autem a dextris, electorum hieroglyphicum est, a sinistris e contra locatus, improbo-
 rum: ^d *Quum autem venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum* ^d Mat. 25. 37
 eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sue. Et congregabuntur ante eum omnes gentes:
 & separabit eos ab inuicem, sicut Pastor segregat oves ab hædis. Respicitur hic diuersi-
 tas morum euidentior; quod oves mites sint (nam beati ^e *mites*, quoniam ipsi posside-
 bunt terram promissionis cælestis) & hædi petulci; sed in Gemmula respicitur identitas
 humanæ naturæ in omnibus hominibus, tam bonis, quam malis; vnde duorum piscium
 imago pingitur, solo situ loci discriminatorum; nam pisces, vt ait D. Bernardus ^f & su-
 pra notatum est ex Adamantio, significant homines, tam bonos, quam malos, qui in sage-
 na Ecclesiæ colliguntur; sed in die Iudicij segregabuntur, & boni locabuntur a dextris,
 mali a sinistris æterni Iudicis: ^g *Tunc dicit Rex his, qui a dextris eius erunt: Venite be-*
 nediçti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. & mox ^h *Tunc*
 dicit Rex & his, qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui
 paratus est diabolo & Angelis eius. Itaque per Crucem Vexillum Iudicis ad homines iu-
 dicandum venientis, & per duos pisces indicantur duo mortalium genera, proborum ad
 gloriam electorum, & improborum ad ignem æternum condemnatorum. Vnde
 graphice designatur in Gemmula Iudicium vniuersale futurum per signum
 Crucis, & duos pisces. Quod Nouissimum autor Gemmæ semper
 ob oculos habere voluit; vt spe tanti præmij contemnac-
 ret difficultates omnes honestæ vitæ, labo-
 resque virtutis & Christianæ pieta-
 tis; simul & metu poenarum
 evitaret vitiorum
 illæcebras.

Pisces qui
 symbolū sūt
 hominū pra-
 uorum.

^c Matt. 24. 30

^d Mat. 25. 37

^e Matt. 5. 4.

^f Serm. de
 S. Andr.

^g Mat. 25. 34

^h 25. 41.

*Tertia explicatio Gemmae, de saturata innumera turba in Deserto,
quinque panibus & duobus piscibus mirifice.*

Cap. CLXV.

Non abnuat hoc sacrum Gemmae Schema nouam interpretationem de mirabili con-
uiuio, quo Dominus ingentem multitudinem famelicam in Deserto saturauit substan-
tia quinque panum & duorum piscium supernaturaliter multiplicata; de quo miraculo sic
Ioan. 6. 9. Euangelista: *Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis. Quum
subleuasset ergo oculos Iesus, & uidisset quia multitudo magna venit ad eum, dicit ad
Philippum: unde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum; ipse enim
sciebat quid esset factururus. Respondit ei Philippus: ducentorum denariorum panes non suffi-
ciunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis eius, Andreas
frater Simonis Petri: Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces;
sed hoc quid sunt inter tantos? Dicit ergo Iesus: facite homines discumbere. Erat autem foenum
multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia. Accepit ergo Iesus pa-
nes & quum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter ex piscibus quantum vole-
bant. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: colligite quae superauerunt fragmenta, ne
pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque pa-
nibus hordeaceis & duobus piscibus, quae superfuerunt his qui manducauerunt. Illi ergo ho-
mines quum uidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, qui
uenturus est in mundum. Iesus ergo quum cognouisset, quia venturi essent ut raperent eum,
& facerent eum Regem: fugit iterum in montem ipse solus. Consimile miraculum enarrat
etiam D. Matthaeus^b cui, [Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius dicen-
tes: Desertus est locus, & hora iam praeterijt, dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi
escas. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire, date illis vos manducare. Responde-
runt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis, afferte mihi illos
huc. Et quum iussisset turbam discumbere super foenum, acceptis quinque panibus & duo-
bus piscibus, aspiciens in caelum benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes, Discipuli au-
tem turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim co-
phinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia viro-
rum, exceptis mulieribus, & paruulis.] Huiusmodi vero mirabilem prouidentiam Chri-
sti Domini pius homo pridem in Gemma hieroglypice forte signauit adiectis Cruci duobus
piscibus; namque Cruce Christum, & quinque panes iudicare potuit apte; Christum qui-
dem, quia non alia ratione nos Crucem adoratione patriae colimus, nisi quia Dominum
Deum Redemptorem in ea pendente adoramus; venerantes enim Crucem, oculos men-
tis & intensionem habemus ad Crucifixum Filium Dei; nam, ut ait S. Athanasius ad Antio-
chum,^c *Crucem a nobis Fidelibus adorari, & exosculando honorari, propterea Christum qui in*
^d *Quaest. 66.* *ea pependit, manifestum est. & infra^d Quid est quod dicit: Quum respexisset Abraham,*
vidit: & ecce aries unus cornibus implicitus harebat ad plantam Sabec? Planta Sabec
est veneranda Crux. Iuxta Hebraeos vero videtur Sabec remissio esse & condonatio. Aries
vero qui in Sabec harebat ad plantam, quem etiam pro Isaas holocaustum obtulit, praefigura-
uit Christum immolatum pro nobis sacrificium immaculatum. & qui pro nobis in Cruce mor-
tem subiit: Nam eius vibice nos sanati sumus, inquit Esaias, & nostros ipse dolores
portauit, & propter peccata nostra vulneratus est. Sicut igitur Aries ille pro Isaac
oblatus est, ita Christus immolatus est pro nobis in Cruce, quae propterea semper nobis
Christum representat. Verum & alia ratione Crux id efficit, nimirum ob titulum a Pila-
to Cruci appositum, Iesus Nazarenus Rex Iudeorum. Qua de causa Schematista no-
ster aptissime Christum indicare potuit, admirabiliter innumeras illas turbas ciban-
tem in monte deserto ad saturitatem, quinque panum & duorum piscium substan-
tia supernaturaliter multiplicata: quamobrem illum sibi Regem facere cogita-
uerunt, quem Regem Naturae cognouerunt in illa supernaturali ciborum multipli-
catione. Quinque vero panes etiam insinuare potest alma Crux, dum Christum
*repre-**

representat, tum quia Christus de semetipso dicit ^e *Ego sum panis vite*: tum quia Crux nobis representat Christum sibi affixum: Crucifixus vero Dominus quinque vulnera pertulit in Cruce, quæ numerum quinque panum vitæ referre possunt. Hinc D. Augustinus inter imagines Crucifixi, & Virginis Deiparæ genuflexus dicebat: *Positus in medio, quo me veram nescio: hinc pascor a vulnere, hinc lactor ab ubere*. Quinque vero panes hordeacei fuerunt, Christi vitam indicantes asperam, laboriosam, turbæ, multitudinique familiarem; nam hordeacei panes pauperum cibus sunt, asper, & saporis non valde iucundi gustui, delicatioribus & diuitibus molestus; quibus & Christus grauis erat & inuisus, quod sensuum voluptates & illecebras illis interdicebat, & ad frugaliorem vitam reducere satagebat, eorum merces delicatos coarguens assidue. Sensus igitur istos habere Schematista priscus in effiganda Corneolæ suæ gemma simulachris duorum piscium & Sanctæ Crucis mihi videtur.

Quarta explicatio Gemmæ, de Sacrosancto Eucharistia Sacramento.

Cap. CLXVI.

Hieroglyphicorum veterum ea secunditas est, ut iisdem symbolis antiqui multa diuersaque signarent; quod apertissime constat ex Hori Niliaci, Pierisque Valeriani hieroglyphicis. Vnde fieri facile potuit, ut antiquus ille Christi cultor in sua gemma per Crucem & pisciculos duos indicare voluerit ænigmatice nobis Augustissimum Eucharistia Sacramentum, quod institutum fuit a Domino memoria sempiterna suæ diræ sibi, sed nobis omnino salutiferæ Passionis; de quo vaticinatus est & antea Regius Vates ^a cui *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus: escam dedit timentibus se*. Et postea testatus est ipse Christus in Euangelio, ^b dum ultimam coenam cum Apostolis habens ante suam imminentem passionem, *Accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc faciet in meam commemorationem. Similiter & Calicem, postquam cœnauit, dicens: Hic est Calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Profecto per duos pisces mystice signari possunt duæ naturæ in Christo existentes, diuina & humana, sub vna persona Verbi, Filij Dei; de quo beatus Gregorius ita ^c *Quid autem signare piscem assum credimus, nisi ipsum Mediatorem Dei & hominum passum? Ipse enim latere dignatus est in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis nostræ, & quasi tribulatione assatus est tempore passionis suæ. Sed qui piscis assus fieri dignatus est in passione, fauus mellis nobis extitit in resurrectione. Nam qui in pisce asso figurari voluit tribulatione passionis suæ, in fauo mellis utramque naturam exprimi voluit persona suæ. Fauus quippe mel in cera est. Mel vero in cera est Diuinitas in humanitate. Quod ab hac quoque lectione non discrepat; nam piscem comedit, & panem: Qui enim assari ut piscis potuit ex humanitate, panis nos reficit ex Diuinitate: qui ait ^d *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Assum ergo piscem comedit, & panem, ut ipse suo cibo ostenderet, quia & passionem ex nostra humanitate pertulit, & refectionem nostram ex sua Diuinitate procurauit*. Sed & per duos pisces potuit etiam in Schemate gemmæ Diuinitas & humanitas Christi designari, quia Diuinitas in aquis quæ super cælos sunt, aptissime degit, ut olim ^e super aquas ferebatur; humanitas vero in aquis humanæ vitæ morata fuit, ut per diram passionem ^f *venerit in altitudinem maris, atque tempestas Iudaicæ persecutionis demerserit humanitatem Christi Redemptoris in profundum maris sanguinis sui, & opprobriosa mortis*. Quin & piscis assus positus super prunas est Christus charitatis igne sponte pro nobis Crucifixus. Eundem Dominum designat piscis captus a Tobia; fugans Dæmonem, & cæci generis humani per Euangelij ^g *prædicationem illuminans oculos mentis*. Et piscis habens ^h *staterem in ore, Christus est, qui venit de cælo, descendens in profundum maris humanæ vitæ, afferens confessionem, & dans pretium pro nobis, & pro se, qui peccatum non fecerat*. Ipse est piscis ⁱ *petendus, quem solum, & nihil aliud, sibi petebat D. Franciscus*. Crux autem hieroglyphice designat, tum sanguinem Domini, de Crucifixi vulneribus maxime profluxum; vnde Crux a Propheta ^k *torculari comparatur: Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum. Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Et aspersus est sanguis eorum super vestimenta**

^a 102. 6. 48.

^a Pl. 110. 4.

^b Luc. 22. 19. et seq.

Piscis ut sit christi symbolum. ^c Homil.

Mel ut sit tessera Christi. ^d 102. 6. 1. 41

^e Gen. 1. ^f Pl. 68. 4.

^g Tob. 6.

^h Mat. 17. 26

ⁱ Matt. 7.

^k Esai. 63.

Crux torculari comparata.

mea: & omnia indumenta mea inquinavi. Quod oraculum Patres interpretantur de Christo in Cruce passo, qui sanguine suo, fuso a Iudæis, toto suo corpore perfusus est; corpus autem in Christo fuit velut indumentum animæ, vestimentumque suæ diuinitatis: tum etiam A

Hier. 11. Crux designat corpus Christi, designatque nomine panis apud Prophetam ¹ *Et non cognoui, quia cogitauerunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentium, & nomen eius non memoretur amplius.* Mystice namque de Christo, pane uiuo, qui de cælo descendit, intelligitur: in quem lignum Crucis impositum fuit, portandum humeris ad patibulum Caluarij, ubi Crucifixus mortuus est, interfectus per Pilatum a Iudæis, cupientibus Christi nomen abolere penitus de mentibus hominum. Quum igitur in Eucharistiæ sacramento, sub speciebus panis ac vini transubstantiatorum contineatur Corpus & sanguis Domini Iesu cum Verbi Diuinitate (quæ quod semel assumpsit, nunquam dimisit) hypostatice iuncta: Licet obscure, non inepte tamen in Gemma Schematista pius per Crucem & duos pisces indicare potuit Augustissimum Sacramentum Eucharistiæ, iuxta propositas obseruationes. Quod etiam præfiguratum a Domino mihi fuisse videtur in explicato nuperrime miraculo saturatarum gentium complurium in monte deserto multiplicata B

Luc. 9. 10. et seqq. *Et reuerſi Apoſtoli narrauerunt illi quæcunque fecerunt: & assumptis illis ſecceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Bethſaida. Quod quum cognouiſſent turba, ſecuta ſunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei: & eos, qui cura indigebant, ſanabat. Dies autem cæperat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in caſtella villaſque, quæ circa ſunt, diuertant, & inueniant eſcas; quia hic in loco deſerto ſumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: non ſunt nobis plus quam quinque panes, & duo piſces: Niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas. Erant autem fere viri quinque millia. Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere per conuiuia quinquagenos. Et ita fecerunt: & diſcumbere fecerunt omnes. Accepiſ autem quinque panibus & duobus piſcibus, reſpexit in cælum, & benedixit illis: & fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, ut ponerent ante turbas. Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſublatus eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.* Marcus autem ſimiliter aienſ C

Marc. 6. 30 et seq. *Et conuenientes Apoſtoli ad Ieſum, renunciauerunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant. Et ait illis: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec ſpaciū manducandi habebant. Et aſcendentes in nauim, abiierunt in locum deſertum ſeorſum. Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi: & pedestreſ de omnibus ciuitatibus circumcurrerunt illuc, & præueniunt eos. Et exiens vidit turbam multam Ieſus: & miſertus eſt ſuper eos, quia erant ſicut oues non habentes paſtorem; & cæpit illos docere multa. Et quum iam hora multa fieret, acceſſerunt diſcipuli ei, dicentes, Deſertus eſt locus hic, & iam hora præterijt: Dimitte illos, ut euntes in proximâs villas & vicos, emant ſibi cibos quos manducant. Et reſpondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare. Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte: & quum cognouiſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces. Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes ſecundum contubernia ſuper viride ſcœnum. Et diſcubuerunt in partes per centenot, & quinquagenot. Et accepiſ quinque panibus, & duobus piſcibus, intuens in cælum, benedixit, & fregit panes, & dedit Diſcipulis ſuis, ut ponerent ante eos: & duos piſces diuiſit omnibus. Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſuſtulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piſcibus. Erant autem qui manducauerunt, quinque millia virorum. Hic primum obſeruare, licet, in vltima cœna, dum inſtituit Dominus Eucharistiæ Sacramentum, communicaffe Diſcipulis ſuis, tanquam ſacerdotibus, ſacerdotumue typis, ſub vtraque ſpecie, panis & vini; ſed turbis, quod laici forent, panem dediſſe Dominum, ac omnino ſolidam eſcam, non vinum, nec vllam factam in deſerto loco fuiſſe potuſ mentionem, nec haberi potuiſſe; quod laicis Eucharistiâ conueniat ſub vna ſpecie panis: adiuncti vero fuere duo piſces, ad indicandum in corpore Christi ſumpto, fuiſſe duas Domini Ieſu naturas, diuinam & humanam. Cibauit autem & ſaturatus D*

Mystice explicatio cō-
uiuij. Cur ſacerdotes cōmunicentur ſub vtraque ſpecie. Laici ſub vna.

A saturavit Dominus turbas in deserto loco, significans, qui ad sacrum Eucharistiæ Sacramen-
tum accedunt, debere semetipsos eo tempore segregare ab omnibus negotijs, curisque
mundanis, ac totos se se Deo tradere. Præterea non ipse Dominus escam turbis manu pro-
pria porrexit, sed Apostolis porrigendam commisit; quia prima institutio Diuini Sacramen-
ti per Christum acta fuit & exercita in Apostolis; at continuatio sacramenti post eius ascen-
sum in cælum, inter homines laicos, præfigurata in deserto conuiuio, fieri debet per solos
sacerdotes: qui dum semetipsos communicant. Christi quoque vicem gerunt, æterni Sacer-
dotis, ut ait Psalmographus. Insuper quum inter Apostolos duodecim, quorum ministe-
rio Dominus turbas aluit in deserto mire multiplicatis quinque panum & duorum piscium
substantijs in eorum distribuentium manu, fuerit etiam Iudas proditor; hinc apparet Augu-
stum Eucharistiæ Sacramentum, quod non nisi a sacerdotibus administrari debet, nihil amit-
tere suæ virtutis ac efficaciz, licet a malo sacerdote peccatis inquinato ministretur; nam &
in Iscariotis impia manu multiplicata fuit esca, & saturavit eos Iudas, quibus cibum porrexit,
non minus quam in manu pia ceterorum innocentium Apostolorum. Amplius factæ fuere
turbæ discumbere; quia sacramentum id assumi debet animo quieto simul cum corpore quie-
scente. Quinque millia virorum a Christo, notatu Bongi^p sunt perfecti quinque sensibus,
nimirum per integram confessionem ab omni labe sensuum purgati, qui apti sunt ad solidum
cibum diuini Sacramenti digne manducandum. Aderant attamen, præter viros, etiam mu-
lieres multæ sequioris sexus, & imbecillioris naturæ pueri; quo sexu sequiore, ac ætate non
firma notantur, quicunque ad tantum sacramentum accedunt indigni; quos iudicium sibi
manducare monet Apostolus, inquiens? [Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo
edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat &
bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dor-
miunt multi: quorum numerus in Euangelio conuiuij mirabilis turbarum in deserto non
exprimitur, tanquam improborum, & indigne sumentium Eucharisticum panem Domini;
quum digne sumentes a virtute viri denominentur.] Insuper adnotante Bongo de mystica
numerorum significatione: *Quando satiata turba ex quinque panibus, collegerunt Apostoli
duodecim cophinos fragmentorum, plenos, omnis doctorum spiritualium chorus exprimitur qui
obscura scripturarum (quæ per se turba capere nequeunt) & meditationibus colligere, & man-
data literis, suo pariter ac turbarum vsui conservare iubentur.* Nos enim quæ recondita
sunt de mirabili Eucharistiæ Sacramento, debemus existimare seruata apud orthodoxos do-
ctores Apostolicæ Ecclesiæ, fideque firma tenere, quæ sensuum captum omnino superant.
Ceterum & illud, quod Iesum ascendentem in montem excelsum secuta fuit innumerabilis
illa turba, tracta signis, beneficijs, & doctrinis Domini, mirifice congruit Eucharistiæ Sacra-
mento, instituto ad perennem memoriam passionis, & Crucifixionis eius, qui de semetipso
dixit *Etego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.* Qui enim supra mon-
tem Caluarium exaltatus a terra super excelsa Cruce moriens ad sui cultum traxit Roma-
num Centurionem *s* cum omnibus eius militibus Idola Gentilium colentibus, idem Domi-
nus antea præcepit in memoriam suæ passionis assumi ab omnibus fidelibus diuinissimum Eu-
charistiæ Sacramentum, tanquam panem quotidianum. Quod quidem Sacramentum in
Gemma Smithia mystice signatur per Crucem, & duos pisces; nam ut visum est, Crux indi-
cat Dominum sibi affixum, & pisces, Domini duas naturas Diuinam, & humanam, ut antea
probauimus.

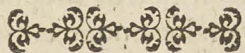
Cur Christus
Apostolis Eu-
charistiam ip-
se dederit:
turbis non,
sed Apostolo-
rum ministe-
rio cibum
dedit.
o Pl. 109. 5.
Sacerdos ma-
lus nõ obest
efficaciæ sa-
cramenti.

p de myst.
nu. signifi.
Cur non ap-
ponitur nu-
merus mulie-
rum, et pue-
rorum, ut vi-
sorum.
q 1. Cor. 11.
28. et seq.

Collectio
fragmento-
rum explica-
tio.

r Ioan. 12. 32.
/ Matt. 27. 54

Hæc ea sunt, amicissime Nicolæ, quæ mihi nunc raptim ad calamum venere scribenda
de Cimelio Cl. Smithij, quem nullus dubito eruditiora de proposito non paucis illis suis pa-
gellis exarasse. Tu interim mea hæc æqui bonique consule, ac me ne cesses amare. Vale.
Dabam Patavij, e meo Scalumnæ Museo Pridie Calend. Julij. MDCCLI.

Celestium observationi vacandum animo curis vacuo, quiescenteque corpore prorsus ad veritatis inuaginem.

Schema LV. Gemma.

Astronomi obseruata, & Astrologi iudicia, ut ex arte fieri debeant.

Cap. CLXVII.

Amplissimo Viro Fortunio Liceto Ioannes Rhodius S.

Sapientiam Diuinæ mentis argumentum varijs prisci studio inuoluerunt tenebris, ne impensæ laboris, & rem cum paucis communem vulgo prostituerent. Inde obscura notis animum sæpe torquent Ægyptiorum monumenta. Quorum exemplo sapiens Græcia, huiusque disciplinam secuta gens Romana, diuersi operis Emblemata posteris transmisit. Casu vel ingenij libidine solum excogitata vix putarim, etiamsi artificum sollertia ijs postea cumulum accessisse fatear. Vt enim sileam ad siderum positus, non priori duntaxat, sed nostro etiam æuo, sigillis inditas religiose figuras: Gemmarum hodieque venum exponuntur modo, quæ antiquis nihil sculpturæ elegantia concedunt. Veræ autem vetustatis quam sint raræ dignouisse, non vulgaris experientiæ fuerit. Hac quantum valuit, non ita pridem Romæ tabellis in ære incisis planum fecit Petrus Stephanonius Vicentinus. At vero quid istæ nisi mortuæ imagines: quibus vitam lucemque conciliaſti? Tuo iam illæ ingenio ac eloquio spirant, æternumque, ni fallor, in omnem eruditi orbis plagam sparsæ ibunt. Superſtitionis, ut opinor, exsortes inter meas paucae tuo liberali arbitrio hoc etiam gestiunt immortalitatis consortium, quo exili arcula securius claudantur. Beneficij tam eximij non mino-

A minorem ipsæ, quam Tibi priuatim deuinctus ego, gratiam referent literæ: quibus te quot-quot sapiunt, communi voto diutissime sospitem cupiunt. Patavij e Museo. Prid. Cal. Aug. Anni secularis MDCL.

*Explicatio primæ Gemmæ Rhodiana, referentis observatorem
Cælestium luminum. Cap. CLXVIII.*

Cl. Viro Ioanni Rhodio Fortunius Licetus B. A.

Vere, vir eruditissime, Græci suam ænigmaticam sapientiam ab Ægyptiorum hiero-
glyphicis didicerunt, & Romani sua Emblemata de Græcorum fontibus hauserunt,
nobis relinquentes hæ tres literariæ nationes occupationem pessimam ex altissimis earum te-
nebris eruendi lumem occultæ, occultatæue dedita opera Veritatis, nedum ignauæ multi-
tudini, sed etiam nostratibus ingenio pollentibus, dias in ætheris eruditionis oras. Cui la-
bori quum hætenus ab amicis requisitus, ac fere coactus manum admouerim, & existimas-
sem operi iam ultimam imposuisse; tu nunc amicissimus me saxum idem volutare vis etiam
duplici Gemma tua vetere ad versandum proposita. Cui amicorum parebo de literis, nisi
te amicissimum audiam, ac exaudiam pro virili? Sane prima tua Gemma mihi representare
videtur conditiones tam Astronomo cælestium phasium observatori, quam Astrologo cap-
tanti iudicia futurorum a cælestibus, necessarias. In Gemma sculptus est homo nudus, in
arboris exciso trunco sedens, observans noctu sidera, & Lunam; dextera manu circumum-
erigens ad astra, sinistra stellam peculiarem indigitans; isque imberbis ætatem iuuenilem re-
ferens. Profecto, ut ista singillatim consideremus; ætas iuuenilis non tam ad corpus, quam
ad animum Astronomi, Astrologiue referenda est; qui debet esse mente vegeta, nec ad eam
ætatem peruenisse, in qua tum oculorum corporis hebetudo prorsus inepta est observatio-
nibus phasium cælestium, tum marcescens iudicium. Aristotelis observatu, propter cor-
poris languorem impediens intellectus operationes, absq; labefactione substantiæ men-
tis, quæ incorruptibilis a corrupto corpore separatur; verba Magistri sunt: *Intellectus au-*
tem videtur innasci hoc est, non nasci, *substantia quædam existens & non corrumpi.* Maxime
enim corrumpetur utique ab ea, quæ est in senio, debilitate. Nunc autem, quemadmodum
in sensorijs, accidit, si enim acciperet senex oculum talem, & videret utique sicut & iuuenis.
Quapropter senium non est, quia sustinuit aliquid animæ, sed id in quo; sicut in Ebrietatibus,
& Morbis (in quibus animæ substantia non læsa lælas habet operationes) Ipsum igitur intel-
ligere, & ipsum speculari marcescit alio quodam interius corrupto, nimirum simulachro rei
intelligibilis oblitterato: ipsum autem, principium intellectuum incorruptibile est. Cogitare
autem, & amare, aut odisse, non sunt illius passionēs, sed huius habentis illud, secundum
quod illud habet. Quare & hoc corrupto, neq; meminit, neque amat; non enim illius erant, sed
communis; quod quidem destructum est. Intellectus autem fortassis diuinius quid & impassi-
bile est. Quem locum abunde pridem explicauimus in opere de Immortalitate Animorum
ad aures Aristotelis. Cui de sensuum, & intellectus operationibus in vltima senectute mar-
cescentibus consentit recte Lucræti, licet ab eo, & a veritate dissentiat de mentis incor-

a 1. de an.
t. 65. 66.

b lib. 2. c. 71.
75. & 76.

D ruptibilitate quantum ad substantiam, dum asserit

c lib. 3.

- „ Præterea gigni pariter cum corpore, & vna
- „ Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
- „ Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
- „ Corpore, sic animi sequitur sententia tenuis.
- „ Inde, vbi robustis adoleuit viribus ætas,
- „ Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.
- „ Post, vbi iam validis quassatum est viribus æui
- „ Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus:
- „ Claudicat ingenium, delirat linguaque mensque,
- „ Omnia deficiunt, atque vno tempore defunt.
- „ Ergo dissolui quoque conuenit omnem animæ

„ Natu-

- „ Naturam, ceu fumus in altas aeris auras :
 „ Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
 „ Crescere, & (vt docui) simul æuo fessa fatiscit.

lib. 1. c. 63.
 & seq.

Quam opinionem latius etiam excussimus agentes de immortalitate animæ & rescissis omnibus argumentis Lucretij, substantiam animæ rationalis mortalem esse cōtendentibus; ostendendo, ea incolumi ac immortalī, fatiscere solum atque marcescere illius operationes in ultimo senio ad labefactionem corporis, & phantasmatum, specierumq; intellectuum abolitionem ex animo. Speciatim vero senectus grauior officit obseruatoribus astrorum omnibus, tam Astronomis, quam Astrologis; quia perfectas obseruationes Astrorum minutorumque momentorum in instrumentis astronomicis designatorum, non possunt habere nisi qui visus acie pollent, quique sanitatis integritate possint eludere longiores vigilias in aere nocturno sub aperto cælo; quales non sunt alij quam iuuenes; ideo rectissime cælatus est in Gemma siderum obseruator imberbis, siue rarus in ætate iuuenili, non autem proluxa barba, vt Philosophus. Quo nomine forsā Aristoteles ait * Iuuenes euadere geometricos,

6. Eth. c. 8.

Iuuenes in
 mathematicis
 fieri possunt
 sapientes.

& mathematicos, atque in eiusmodi rebus sapientes; quum Philosophi, præsertimque morales, habitum prudentiæ sibi comparare nequeant nisi multis variarum rerum experimentis in diuturnitate temporis obseruari valentibus: verba Magistri sunt: *Huiusce autem rei indicium quoque illud est, quod iuuenes licet geometrici & mathematici, atque in eiusmodi rebus sapientes euadant: prudentes tamen euadere non videntur; causa autem ea est, quod particularium est prudentia, quæ experientia nobis innotescunt: iuuenis autem expertus non est. Experientiam enim temporis afferet longitudo. Nam illud etiam consideratione dignum videtur: quid sit, quod puer fieri mathematicus potest: sapiens, aut naturalis non potest. An, quia illa per abstractionem sunt: horum autem principia ab experientia sumuntur; & hæc non credunt quidem iuuenes: sed dicunt: illorum autem unumquodque quid sit, obscurum non est.* Ceterum hæc Aristotelis sententia locum habet in pluribus, non in omnibus: & in ijs, qui a semet

Arist. explicans, dum
 proueni pruden-
 tiam, &
 sapientiam
 physicam in-
 cardit.

ipsis ex obseruatione rerum sibi sapientiæ habitum comparare student. Sed inter mortales esse possunt iuuenes adeo perspicaci mente præditi, & adeo doctis præceptoribus vten-tes, qui sola quoque bonorum librorum lectione sibi comparare valeant habitum integrum prudentiæ de lectis historijs, & auditis prudentissimis Consiliarijs: & sapientiæ de libris eruditis, deque Magistrorum sapientissimorum sermonibus. Talem ætas auctorum nostrorum suspexit Picum Mirandulanum ingeniorum Phænicem: Talem ætas nostra iam admiratur, Augustam CHRISTINAM Sueciæ Reginam; quæ literatissima suos Aulicos non nisi literis pollentes habet, & ad gubernationes nō nisi sapientes promouet, audiēs Platonem, cui felix

fs. de legib.

Regum sa-
 pientia bene
 gubernet Re-
 publicam.

illa solum Respublica, & bene gubernata dicitur, in qua Philosophi regnant, aut Reges philosophantur. Audi iam aurea verba Platonis: *Nisi, inquit, Philosophi ciuitatibus dominentur, vel ij qui nunc Reges potentesque dicuntur, legitime sufficienterque philosophentur, in idemque ciuilem potentia & philosophia concurrant, neque quod nunc fit, a diuersis duo hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitas: vel (vt mea fert opinio) hominum generi requies ulla maiorum: neque prius hæc respublica, quam verbi exposuimus, orietur pro viribus, & lumen Solis aspiciet.* Aspicit hæc æuo nostro lumen Solis, & orta est Holmiæ Platonica Respublica felix, in qua Regia iuuenis literatissima disciplinas omnes fouet, ac extollit in suis pariter,

Encomium
 Regiæ Sue-
 ciæ.
 Circinus cur
 in dextra ma-
 nu.

& alienis: vnde nil mirum si Sueciæ Regnum hodie suspicatur in mundo felix. Alia vero proprietas Astrologi est, quod manu læua peculiarem stellam indigitat, & dextera circum tenet ad sidera versum; quia circinus est instrumentum ad aspectus, & distantias astrorum metiendas, & in abaco delineandas; cui mensuræ iustæ debet imprimis incumbere cælestium scrutator; alioqui vel minimo momento delinquens, non poterit recte quicquam ex suis obseruationibus decernere, neque veri quicquam præfagire. Post exactam mensuram cælestium luminum, & aspectuum eorum inter se, debet obseruator æthereorum non simul plura sidera contemplari, sed seorsum singula diligenter intueri, & ad vicinam quamque conferre cum iudicio. Sedens autem in arboris antiquæ trunco secundum partem reciso fingitur ob-

Necessaria
 est Quies cor-
 poris & ani-
 mi sapientiæ
 comparanda.
 27. Phy. t. 20

seruator astrorum; quia sedendo, & quiescendo anima fit prudens: Aristotelis, & Auerrois obseruatione: motus enim tam animi, quam corporis officere plurimum solet accuratæ contemplationi, diligentique inspectioni, quæ maxime necessaria est astrorum, cælestiumque phasium

A phasium obseruatori. Congrue quoque ponitur Astronomus, Astrologusue in arboris trunco sedere, quoniam obseruationes astrorum optime fiunt in aprico loco sub dio, procul ab habitatoribus, vnde fumi passim halantes in altum, aerem turbant, & ineptum reddunt obseruationibus astrorum. Nō enim alia ratione Mathematicæ disciplinæ, præsertim Astro- nomia, & Astrologia, sui primum exortum & incrementum, absolutamque perfectionem habuerunt apud Aegyptios, nisi quia nunquam pluit in ea regione, sed semper ibi purus est aer absque nubibus, nihil impediens vnquam turbansue siderum obseruationes: immo vero testatur Herodotus in Euterpe tum ^b *primos hominum Aegyptios annum comperisse, distin-* ^b *cap. 4.* ^g *guentes eum in duodecim temporū menses: & hæc comperisse ex astris: tum Aegyptios omnium* ^g *hominū esse: maxime salubri corpore, aeris beneficio, qui nunquā immutatur, ex cuius muta-* ^g *tionibus præcipue existunt in hominibus morbi; vt antea quoque* ^g *notauit Hippocrates, cui* ^g *mutationes temporum potissimum pariunt morbos. Quæ quidem vniformis aeris immutabili-* ^g *tas in Aegypto, sicuti sanitatem corporibus affert; ita cælestium obseruationem animis im-* ^g *perturbatam, & minime fallacem, sed certam & iugem exhibet. His assentit Diodorus Si-* ^g *culus* ^g *cui, Aegyptij erudiunt sacerdotes filios, & literis quæ appellantur sacra, & alijs quæ* ^g *ad communem spectant doctrinam, vt plurimum Geometria, Arithmeticeque studio intenti.* ^g *Fluuus enim qui singulis annis propter inundationem varias agrorum formas superinducit,* ^g *magnas contentiones inter vicinos de finibus agrorum excitat, quæ absque Geometria admi-* ^g *culo haud facile componi possent. Arithmetica vero & vita domestica est utilis, & ad Geome-* ^g *triam atque Astrologiam maxime confert. Accurate vero & ab alijs quibusdam (nimirum a* ^g *Chaldæis, quos Aegyptiorum colonos esse testatur, & peritissimos Astrologiæ postea te-* ^g *stabitur Diodorus* ^g *ipse) & ab Aegyptijs traduntur ordo, & astrorum motus, eorumque de-* ^g *scriptio, res multis antea seculis summo studio obseruata. Planetarum insuper motus, coniu-* ^g *ctiones, Epicyclos; quas etiam vires circa animantium generationem, quæue aut bona aut mala* ^g *supportarent hominibus, diligenter scrutati sunt: sæpius quoque quo melius occurri futuris* ^g *posset sterilitatem, præterea fructuum vbertatem, morbos tum hominibus tum pecoribus im-* ^g *minentes, terræ motus, atque inundationum tempora, cometarumque ortus prædicebant. Multa* ^g *etiam reliquis cognitu difficillima, diutina obseruatione nota significabant. Afferunt etiam in* ^g *Babylonia Chaldæos Aegyptiorum colonos, Astrologia, vt qui eam ab Aegyptiorum sacerdoti-* ^g *bus acceperint, peritos esse. Cælio quoque Aug. Curioni, Pyramidis hieroglyphicum expli-* ^g *canti, Aegyptij summi Astronomi fuisse, immo ipsius Astronomiæ inuentores. Quo nomine* ^g *recte ponitur in Schemate siderum obseruator sub dio sereno, qualis constitutio semper* ^g *est in Aegypto. Ponitur autem rectissime siderum hic obseruator nocturno tempore, dum* ^g *Luna cum stellis aspici potest, quia nulla valet interdiu fieri siderum obseruatio, quæ non in-* ^g *spiciuntur in intensiori lumine Solis. Nudus denique ponitur Astrologus in gemma, tan-* ^g *tum quæ non abiiciens ab humero tunicam, eo quod intentus obseruationi cælestium pha-* ^g *sum, & inde iudicia laturus euentuum, debet ex animo cunctas passiones abigere, quæ men-* ^g *tem obuelare solent, & ab ea procul arcere veritatem iudiciorum; quod optime Ptolemæus* ^g *obseruat, cui Amor & odium corrumpunt iudicium, augent enim minima, & minuunt maxi-* ^g *ma. Siquidem Astronomus istis passionibus indutus animo, si figuram natiuitatis amici de-* ^g *signet, ac explicet, amplificat faustas indicationes astrorum feliciū, & extenuat infaustas* ^g *maleficorum: E contra de natiuitate inimici loquens, imminuit prosperitatem præmon-* ^g *stratam ab astris propitijs, ac extra veritatis aream extendit amplificans ad infortunium leuis* ^g *cuiusque mali significationem. Sed optimus Astrologus vera prædicturus, debet omnino de-* ^g *nudare se ab omnibus affectionibus animi erga natum, cuius fortunas ex astrorum obserua-* ^g *tionibus haurire satagit. Hactenus de primæ gemmæ Schemate.*

Obseruatio-
nes astrorum
vbi fieri de-
beant.

Aegyptus
caret pluuiâ

h cap. 4.

Aegyptus
cur salubri-
i cap. 77.

K 3. Aph. 1.
& seq.

lib. 1. c. 2.

Cur Aegyptij
maxime stu-
deant mathe-
maticis.

m lib. 2. c. 8.

Chaldæi
ab Aegyptij
Astrologiam
edocti.

CUPIDO MARIA, TERRAS, ET AEREM FECUNDANS:

*Felicitis hominis, seu fortunati typus,
Nauigans cum ventis in Vtre conclusis:*

Schema LVI. Gemma.

De Amore fecundante tria infera Elementa. Cap. CLXIX.

Aer grauis
esse vt de-
monstretur.

4. Cael. t. 30

Figura super
natante facit
grauia.

4. Cael. t. 42

SEcunda vero tua gemmula, Cl Rhodi, qua representatur puer alatus, pubetenus nudus; partes inferiores corporis intra tubulum oblongum, siue ligneum, siue testaceum, siue potius ostreaceum inclusas habens: per vndosum mare vectus: & manibus virem plenum atque retortum, extremo monstrolæ nauiculæ innixum, duplici funiculo veluti regens; vt phantasiam auctoris abstrusam indicat, ita mihi triplicem offert explicationem. Prima sane fuerit de Veneris terrenæ Cupidine, replente maria, terras, & aerem animantibus, per cōtinuam generationem. Nulli dubium est aerem vtre inflato significari; quando vel ipsemet Aristoteles, ostensurus aerem in sua regione grauitatem habere, desumit argumentum ab vtre inflato, qui magis lancem deorsum trahit, quam aere vacuus, dum ad stateram penditur; ait enim *“ In sua regione omnia grauitatem habent, præter ignem, etiam aer ipse. Signum autem est, quia trahit plus inflatus vter, quam vacuus. Quare si aliquid plus habet aeris, quam terra, & aqua, in aqua quidem contingit lenius esse in aere vero grauius; aeri enim non supereminet; aqua vero supereminet. Quare vter inflatus aere in gemma inaititur ostraco, & suspensus in aere detinetur a funiculis; alioqui sponte deorsum ob grauitatem casurus in mare, vbi supernataret ob aerem aqua leuiorem. Vter igitur inflatus aerem designat in gemma. Tubulus autem, siue lignea nauicula sit, siue testaceum, siue corpus ostreacei cuiuspiam, terram designat, quæ in eo ceteris elementis prædominatur. Supernatat vero mari propter figuram, & concauitatem suam, aere multo repletam; nam etiam ob figuram orbicularem, & aerem multum inclusum, aquis aperte supernatant onerariæ naues, grauißima pondera cōtinentes. Quin & magnitudine, latitudineq; sua naus plus aquæ premit, quam quæ possit ab ea diuidi, vt submergatur; minor est enim vis grauitatis in naui, quam potentia resistendi diuidentibus in aqua multa, vnde laminæ quoque ferreæ latiores, ob solam figuram aquis supernatare solent, vt edocet Aristot. dum ait: *Figura autē nō sunt causa vt ferantur simpliciter**

ant

A aut deorsum, quas autem causas non est difficile videre. Dubitatur enim nunc, cur lata fer-
ramenta, & plumbum innatant super aquam; alia autem minora, & minus graua, si rotunda
sint, aut longa, ut acus, deorsum feruntur. Cuius dubitationis a Democrito proposita solu-
tione repudiata, mox propriam affert, ita^c Quoniam autem continuorum hac quidem sunt
facile diuisibilia, hac autem minus; & diuisiua etiam eodem modo, alia quidem magis, alia au-
tem minus: has esse causas putandum est. Facile autem diuisibile est, quod bene terminabile
existit, & magis, quod magis. Aer magis, quam aqua, talis est: aqua autem, quam terra; &
minus itaq; in unoquoque genere magis facile diuisibile est, & distrahitur facilius. Quae igitur
habent latitudinem, quia multum comprehendunt, supra manent, propterea quod non facile
distrahitur quod maius est. Quae vero contrario modo se se habent figuris, quia pauca compre-
hendunt, feruntur deorsum, propterea quod diuiduntur facile, & in aere multo magis, quanto fa-
cilius diuisibilis est, quam aqua. Quoniam autem & grauitas habet quandam virtutem, se-
cundum quam fertur deorsum, & continua ut non distrahantur; hac oportet ad seinuicem
comparare. Si enim excedat virtus grauitatis eam, quae est in continuo, ad distractionem, &
diuisionem, per vim feretur deorsum velocius: si autem debilior sit, supernabit. Quum er-
go nauiculæ, vas siue oblongi concaui, siue ligneum, siue testaceum, siue sit ostreaceum, vis
grauitatis debilius sit, quam vis aquæ multæ continuæ, quam premit, ad distractionem atque
diuisionem, tum quod vas magnum sit, tum quod in sua cavitare plenum aere; propterea
super aquam natat; ut etiam Nauplius & Nautilus piscis ostreaceo vase contentus; de quo
Plinius ita^d Nauigeram similitudinem & alim in Propontide visam sibi, prodidit Mutianus:
Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, proa rostrata: in hac condi Nauplium,
animal Sepiæ simile, ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim victo-
rem demissis palmulis ferire, ut remis. Si vero flatus inuitent, easdem in usu gubernaculi por-
rigi, pandiq; concharum sinus aure. Huius voluptatem esse, ut ferat: illius, ut regat. Simulq;
eam descendere incluso sinu, fluctu hausto, territam visu forte tristi. Id enim ubi constat, omni-
ne nauigantium, humana calamitas in causa est. Putant enim, obseruatu Dalechampij, qui
nauigant, velificantem Nauplium grande aliquod malum, vel infortunium portendere, &
maxime sinu clauso repente occultatum & demersum; nam ideo facit, quia praesentit instin-
ctu naturæ magnam imminere tempestatem, quam fugit, se se recipiens ad intimos recessus
maris, in nota sibi latibula; quam tempestatem in alto non ita facile nauigantes euitare
queunt, quum procul absint a portu, stationeque tuta. Qui quidem Plinij locus in vulgatis
exemplaribus foede corruptus, ita legitur, nullo plane sensu: simulque eam descendere in duo
sensu carentia: nisi forte tristi (id enim constat) omne nauigantium humana calamitas in
causa est: quum legendum sit, Simulque eam descendere incluso sinu, fluctu hausto, territam
visu forte tristi. Id enim ubi constat, humana calamitas in causa est: nimirum ob præui-
sam a pisce sæuam tempestatem imminuentem, quam præfugit ipse se condens in imi profun-
ditate maris, ad nota sibi, tutaque latibula. Sed videtur Plinius Nauplium a Nautilo distin-
guere, de quo sic in superiore capite^e Inter præcipua autem miracula est, qui vocatur Nau-
tilus, ab alijs Pompilos. Supinus in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigens, ut
emissa omni per fistulam aqua velut exoneratus sentina facile nauiget. Postea prima duo bra-
chia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Quae velificante in aura,
ceteris subremigans brachijs, media cauda, ut gubernaculo, se regit. Ita vadit alto, Liburni-
carum ludens imagine: & si quid paucioris interueniat, hausta se mergens aqua. Cardanus con-
tradistingui Nauplium a Nautilo, cum quo tamen habere monet naturæ quandam societate-
tem, quod Nautili ponantur inter polypos Nauplij inter sæpias; quum enim scripsisset f
Nautili ergo inter polypos a quibusdam numerantur, alias Concham Indicam appellauimus:
rostrum habet polypi, seu psittaci more, & cirros: quibus partim quod tenui, sed valida mem-
brana iuncti sint, pro velis utuntur, partim pro remis: pellucet concha tenuis non tamen mul-
tum perspicua inuenitur. Et hic iuxta Neapolim, quum mergere se cupit, concham implet
aqua; quum emergere, inuersa ea ascendit. Postea de Nauplio scribit g Inter maiora autem
maris miracula, recensēbimus quod de Nauplio fertur; hoc enim animal Sepiæ simile, sola na-
tura societate Nautili concham ingreditur; tranquilloque mari demissis palmulis remigans
agit; sed flante vento porrigit easdem, expanditq; vela, atq; ita vehit socium, ac mutua opera

Ferrum, et
plumbum in
natans super
aquam.

c Tex. 44. et

45.

4 lib. 9. c. 30.
Nauplij de-
scriptio mi-
ra.
Digressio de
Nauplio et
Nautilo.

Nauplius ve
infortunium
portendat.

Plinij locus
corruptus re-
stituitur.

4 lib. 9. c. 29.

Nautilus
na differat a
Nauplio.

f 7. de varie.
cap. 37.

g cap. 38.

Cardanus
notatus.

h. 2. de an.
c. 15.

Historia pul-
chra.

lib. 1. de pi-
scib.

Pompili pi-
scis mira na-
tura.

lib. 1. de
piscib.
de Nautilo.
pulchra.

vehitur. Quasi Nauplius propria Concha careat, & ingrediatur Concham Nautili; quod unde sumpserit incertum; recte quidem a Plinio sumit Nautilum in Sæpiarum genere locari, Nauplium in genere Polyporum; sed Nauplio concham propriam assignare videtur Plinius antea citatus; quasi quod ait Plinius, Nauplium in Concha condi, sit intelligendum de concha Nautili; sed hoc abest a Pliniano sensu. Ceterum pulchra non est historia prætereunda, quam de Nautilo, seu Pompilo prodit Ælianus ^b cui: *Pompili pisces pelagij, omnium maxime piscium, quos auditione accepimus, in ima sede maris versari solent: sive ipsi terram male oderunt, siue hac illorum odio tenetur. Hi autem sic circum naueis altum secanteis, tanquam amicas concursant, easque huc illuc saltantes stipant. Et homines quidem, qui naui vehuntur, quantum a terra absint prorsus ignorant: & ipsi etiam naute a terra aberrare solent. At Pompili, tanquam sagacissimi canes, qui propinquam præsentunt prædam, sic terram non longe abesse ante multo sentiunt, idcirco non tanto amplius studio nauium tenentur, longius eas ut persequi comitando velint. Sed quasi signo ad abeundum sublato frequentes in altum redeunt. Unde naute continentem, tametsi non facibus eam affecuti, sed a Pompilis eruditi, propinquam esse sentiunt. Ex quo loco Æliani constat aperte, vel non recte quibusdam apud Plinium dici, Nautilum vocari quoque Pompilum; vel non bene Cardano scribi, se vidisse Nautilum iuxta Neapolim; quum forte fuerit Nauplius, a Nautilo specie distinctus. Et certe Nautilum a Pompilo discernit Oppianus, cui*

[Innumeros addas istis, qui a littore longe
Veliferos habitant fluctus tellure relicta.
Sunt celeres thynni, qui pisces impete vasto
Pellunt, & Gladij diro mucrone potentes.
Orcynon gentes, & prenades, atque cybiæ
Obliquæ, scytalæque, hippuron maxima turba.
Pompibus his habitat petris, hunc lætus honorat
Nautila: quod socium nautis se Pompilus offert,
Nomen habet: gaudet celeres per marmora euntes
Associare rates: cursum, ventumque sequuntur,
Saltantes circum celsæ latera alta carinæ,
Nonnulli puppim, & curuæ moderamina naui
Prendunt: ast illi collecto examine multo
Pendent a prora. dicas non sponte secutos,
Inuitosque trahi, nec posse obsistere contra,
Tanto veliferæ naui rapiuntur amore:
Et veluti Regem velcinctum tempora sero
Victorem textis ramis & fronde virentem
Prouecti Patres, & primo flore Iuuentus
Stipant: & circum densi lætique feruntur,
Donec victorem sub splendida tecta reducant:
Sic isti ad terram nauem comitantur ouantes
Connexi circum densi: sed littora postquam
Aspiciunt: odium terræ immortale recondunt.
Extemplo celeres veluti de carcere pisces
Erumpunt: saltu nauem cursumque relinquunt:
Dant certum nautis signum, quod terra propinqua est:
Fortia quum duos dissoluunt agmina nodos.
Pompile te nautæ miro venerantur amore:
Per te diuinant tranquillæ æquoris auras:
Pacatus venias sternens freta lata profundi.

Quæ mirifice consentiunt cum relatis ab Æliano. Quum de Nautilo posterius, tanquam de diuersi generis a Pompilo proferat ista Oppianus in eodem opere ^k

Est quidam curuo tectus sub cortice piscis,
Polypodi similis: quem dicunt nomine vero

Nau,

A Nautilon : insignemque ponto sua gloria fecit,
Per freta dum cautus sub naus imagine ludit.
In fabulo domus est, summa defertur in vnda
Pronus, neu pontum capiat, pronusque grauetur,
Quum nando vehitur per fluctus Amphitrites
Extemplo versus tumidam per marmoris vndam
Labitur, vt nandi doctus, puppisque peritus,
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos intermedios tenuis membrana tumescit :
Extenta : atque pedes contingunt æquora subter
Temoni assimiles, nauem piscemque Domumque
Deducunt : si forte malum supereminet vllum,
Absorbet fluctus intro, lymphisque grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vndæ.
B Seu mortalis erat, seu missum numen ab alto,
Audax ille fuit, qui primum marmora findens,
Piscis opus cerneus humanos traxit in vsus;
Construxit naues, extendens carbasa ventis,
Explicuit funes, faciles moderatus habenas.]

Nauigandi
origo.

Quæ similiter ab Æliano desumpsit Oppianus; etenim Ælianus sub Adriano floruit, Oppia-
nus autem sub Imperatore Seuerio, Volaterrani testatu; quum Seuerus post Adrianum im-
perauerit, observatu Sexti Aurelij Victoris. At vero non possum præterire silentio, diffi-
cile mihi videri, quod superius Oppianus asseruerit, Thynnos degere procul a tellure in al-
to mari; quum capi consueuerint prope terrarum promontoria tum in Siculo, tum in Lygu-
stico, tum in Gaditano freto; sicuti nos ostendimus alias in explicatione lapidis Maguria
bi. Quin & capturam Thynnorum celebrat inferius. Oppianus ipse prope terras, dum
canit:

Oppianus
Æliano
suppar.

Oppianus
notatus.
de secundo
Quæst. c. 5.
lib. 3. de
piscib.

C [Sed duris vinclis alto sub gurgite victos
In terram thynnos rapit inconsulta voluntas.
& mox:
Thynnorum gentes grato sub tempore veris
Post partum, & Veneris postquam cessauit oestrum
Oceanî celeres veniunt a fluctibus altis,
Atque sinus alio sulcant, nam fortis Iberi
Primo traieciunt portum: gens aspera bello,
Et studio prædæ thynnos populatur euntes.
Post Celtæ capiunt prædam circum hostia pulchri
Eridani, veteres quos misit Phoca colonos.
Trinacriam quicunque tenent, post retia tendunt
Thynnis: & præda fortes ditantur opima.
Thyrrhenum iuxta pontum per marmora thynni
Sparsi per tumidos æstus, fluctusque profundos
Errant: quum vernæ findunt vasta æquora turmæ;
Tumque locum piscator habet, non flamine venti
Turbatum, & placida qui nunquam fluctuat vnda.
Non adsunt ripæ densæ, non rupe maligna
Angustus: teneat mensuram littoris æquam
Piscosis ponti scupulis, latisque cauernis.
Ascendat celso speculator vertice montis:
Memnonis alma parens, primo quum surgit ab ortu,
Aspiciat varias acies, quanto agmine verrant
Vndas: & socijs subito prædicat ab alto:
Confestim pelago procedunt retia cuncta,

Sunt

Sunt vrbes veluti magnæ, queis limina lata,
 Queis portæ, magnique sinus, magnique recessus:
 Perque tribus veluti properant ad bella phalanges;
 Sic Thynni veniunt, hi sunt in flore iuuentæ,
 Isti longæui, medio sunt corpore multi.
 Innumeri vastam retis labuntur in aluum:
 Donec prædones educant reria læti,
 Distentosque sinus omnes ditissima præda.]

Opiano lap-
 sus de Erida-
 no.

• Traët. de
 Fluminib.

• 2. de gen.
 an. c. 2.

• 5. de Hist.
 an. c. 2.
 Bellæ quæ
 in occulto
 coeant.

• Laertius
 lib. 6.

Ceterum, vt quis Oppianum tueri posset, asserens Thynnus procul a terra viuere maximam
 anni partem in alto mari, sed verno tempore se conferre ad littora, vbi retibus capiuntur:
 ita defendi minime potest de ostijs Eridani Fluminis, quæ ponit apud Celtas; quum ostia
 Padi sint in Italia, in mari Adriatico, apud Venetos, vbi nulla sit vnquam Thynnorum pesca-
 tio. Sed fefellit eum Synonymia vocum Rhodani, & Eridani, vt multos alios antiquos, ac-
 cipientes Rhodanum, qui flumen Gallicum est, pro Eridano, qui fluuius est Italicus, alio
 nomine Padus vulgo nominatus. Enimvero Rhodanus per Galliam Lugdunensem excur-
 rit, quæ Celticam Cæsar appellauit, exonerat se in mediterraneum mare ostio amplissimo:
 quod Boccacius admonet a prioribus appellari Masselionicum; vbi Thynnorum piscatio
 fit non valde procul a Missilia. Sed iam redeamus ad pensum Gemmulæ nostræ, in qua non
 inepte dicebamus, tubulum super aquas natantem ob figuram, & concauitatem, seu nauic-
 ula lignea sit, seu testum vas, seu ostreaceum quasi Nautili, Naupliue conchilium, a præ-
 dominio terreum, Elementum terræ nobis indicare. Quum elementum aquæ satis aperte
 nobis referat vndosum mare sub illo tubo effigiatum; iam in Gemma tria sunt elementa ge-
 nerationi nostratum animantium dicata, mare piscosum, terra pedestribus maxime plena
 viuentibus, & aer volatilibus affluens. Horum autem generatio fit opera Veneri Cupi-
 dinis, cuncta replentis animantibus elementa nostratia; nam in igne superno nullum oritur,
 nullumque viuit penitus animal; quod & Aristoteles ipse notauit. Cupido vero descri-
 bitur in gemma nudus puellus alatus. Apposite vero pubem & inferiora membra genitalia
 condita retinet intra tubulum; quod actus veneris, generandæ soboli dicatus, propa-
 lam non fit, sed in abdito, vel naturali verecundia, non solum in hominibus, Elephantibus,
 Camelis, & plerisque brutis nobilioribus; sed etiam in plantis, quarum semina non germi-
 nant, nisi intra terram condita. De coitu Camelorum, ac Elephantum, Aristoteles agens,
 ait *Cameli sedente femina coeunt: nec auersi, sed complectente mare, ut cetera quadrupes
 agunt: & coitum toto die exercent petunt recessum solitudines, quum libet coire; nec aliquis
 eo potest tuti accedere, præterquam pastor armenti. Genitale Cameli neruo ita constat, vt vel
 ex eo confici possit, quo arcus fidiissime intendatur. Elephanti etiam solitudines petunt coitu-
 ri.* Quanto magis id homines decet, in occulto proli operam dare? Certe non laudauero
 morem illum Diogenis, qui solebat omnia palam facere, quæ ad Venerem pertinent. Sed
 in hoc etiam canes imitari voluit ipse Cinicus.

*Secunda explicatio Gemma, de homine fortunato in mare humane vitæ nauigante
 vento secundo ad arbitrium, sine rationis gubernaculo.*

Cap. CLXX.

Fortunæ
 descriptio.

Homo iuuenis alatus in male constructa scapha, sine gubernaculo temonis, mare nauig-
 ans vndosum, vtrem vento plenum manibus duplici loro vinctum tenens, ac diri-
 gens cursum ad arbitrium, apte nobis representare potest hominem fortunatum, qui iuue-
 nis est, eo quod inter optata bona iuuentus recensetur: alatus, quia fortunatus breui facili-
 que negotio peruenit ad optatos fines: nudus, quia nihil indiget quo se tueatur ab extrin-
 secus accidentibus, quum omnia illi succedant in bonum; & quia fortunatus vt plurimum
 inuerecundus est, nil regens propriæ nuditatis, susque deque habens quomodo spectetur
 ab alijs, quum ab omnibus laudetur atque suspiciatur. Securus nauigat vndosum mare vitæ
 humanæ, vel male compacta carina, quia fortunato cuncta sunt apta, quæ ceteris, ac ex sui
 natura sunt inepta; nauigat sine gubernaculo temonis, quia fortuna definitur esse quid præ-
 ter

A ter rationem (vt ait Aristoteles * alicubi) quum ratione gubernari debeant omnes actiones * 2. Phy. c. 55
in humana vita, quæ studiosæ ac honestæ sunt. & clarius alibi * *Natura est semper causa cuius* * 2. Magn.
est. at fortuna nunquam, verum temere, & sine ordine, ac vt fors tulerit; ideo fortuna in
eiusmodi esse dicitur, vbi neque mens vlla, neque recta ratio est, nam vbi id, nihilominus est
quidquam ordinatum, ac est semper eodem modo: non ita fortuna. Idcirco vbi mens plurima,
ac ratio, ibi fortuna minima: vbi plurima fortuna, ibi mens perexigua. In puppi nauigat
fortunatus ferens sibi ventum secundum, velut in vtre conclusis alijs maleficis, in sua pote-
state; quemadmodum apud Homerum legimus Vlyssi datum fuisse Zephyrum prosperum, &
alios ventos importunos suæ nauigationi conclusos in vtre; ⁶ verba sunt Vlyssis: ⁶ Odyss. 10.

„ In Aeoliam insulam peruenimus, vbi habitabat
„ Aeolus Hipпотades charus immortalibus Dijs. (& mox)
„ Sed quando certe ego iter postulabam, atque admonebam
„ Dimittere: nihil quicquam ille abnuuit: parauit autem deductionem;
„ Dedit autem mihi excoriatum vtreum bouis nouennis,
B „ In quo procelloforum ventorum ligauit flatus;
„ Illum enim promum ventorum fecit Saturnius,
„ Aut quidem mulcere, aut tollere quemcunque velit:
„ Naui in caua alligauit funiculo splendido
„ Argenteo, vt non quicquam præterflaret ne paululum quidem.
„ Ceterum mihi flatum Zephyri immisit vt flaret,
„ Vt ferret nauesque, & nos.

Sic in Gemm fortunatus ventos procellosos in vtre conclusos, duplici funiculo vinctos
tenens, leui Zephyro per mare leniter vndosum, vel sine gubernaculo latus nauigare con-
spicitur. Hanc autem Homeri sententiam verisimilem reddunt Aquilonares Magi, qui ven-
tos ligant vinculis, & ligatos etiam vendere consueuere nauigantibus; de quibus Olaus
Magnus * *Solebant, inquit, aliquando Finni, inter ceteros gentilitatis errores, negotiatoribus* ^{lib. 3. c. 16.}
in eorum littoribus contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalem exhibere: mer- ^{Venti venales.}
cedeque oblata tres nodos magicos, non cassoticos loro constrictos, eisdem reddere, eo seruato
C *moderamine, vt vbi primum resolverint, ventos haberent placidos: vbi alterum, vehementio-*
res: at vbi tertium laxauerint, ita seuas tempestates se passuros, vt nec oculo extra proram in
euitandis scopulis, nec pede in naui ad vela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, inte-
gris viribus potirentur. Hique infelicius rem experti sunt, qui vim eiusmodi nodis per con-
temptum inesse negarunt. Sicuti per auaritiam Vlyssis socij soluto vtre, quem auro, & ar-
gento, non vento plenum existimabant; de quo statim Homerus:

„ . . . . . non autem iam erat
„ Perfecturus; ipsorum enim perijimus insipientia,
„ Per nouem dies continuo nauigauimus noctesque; & die
„ Decima vero iam apparebat patria tellus:
„ Et iam qui faces præferrent vidimus prope existentes.
„ Ibime dulcis somnus occupauit defessum:
„ Semper enim pedem naui (*temonem scilicet*) mouebam, neque cuiquam alij
D „ Dedi sociorum, vt celeriter perueniremus in patriam terram.
„ Socij autem verbis ad se inuicem loquebantur.
„ Et me suspicati sunt aurum & argentum reducere
„ Dona ab Æolo magnanimo Hipпотado.
„ Sic alius dicebat conspicatus in proximum alium:
„ O Dij, quam hic omnibus gratus est & magni precij
„ Hominibus, ad quorumcunque urbem & terram veniat?
„ Multa quidem ex Troia ducit pretiosa pulchra
„ Ex præda, nos tursus eadem profectione confecta,
„ In patriam redimus vacuas manus habentes:
„ Et nunc ipsi hæc præbuit rem gratam faciens ob amicitiam
„ Æolus: sed age celeriter videamus quanam illa sint:

„ Quam

- „ Quantum aurique & argenti vtri iussit.
 „ Sic dicebant : consilium autem malum vicit sociorum.
 „ Vtrein quidem soluerunt : venti autem omnes eruperunt.
 „ Hos statim furens ferebat in pontum procella,
 „ Flentes terra a patria : ceterum ego
 „ Experrectus , in animo eximia deliberabam,
 „ Siue lapsus ex naui perirem in ponto ,
 „ An moestus sustinerem, & adhuc viuis interesset, &c.

lib. 3. c. 14.

Ceterum ligatos ventus in suo pileo gerebat antiquus Ericus: de quo sic Olaus ² *Hic Ericus,*
Rex Suecia, in arte magica nulli suo tempore secundus habebatur: tamq̃ familiaris erat malis
demonibus, quorum cultui summo opere vacabat, ut quocunque verteret pileum suum, confe-
stim inde optatus ventus aspiraret. Quo euentu inditum illi nomen fuit, ut Ventosus Pileus
diceretur. Creditumque a multis erat, Regnerum Danie Regem, huius Erici nepotis sui du-
ctu in remotissimas orbis partes piraticam feliciter extendisse, multasque regiones, & muni-
tissimas vrbes eius ingenio subiugasse: demum cooperatorem fuisse, ut procerum consensu &
electione, in Regem Suecia assumeretur; quod ei diuturnum felixque permansit, donec senio
moretetur. Sic igitur in Gemmula cælatur typus hominis fortunati. Hæc, optime Rhodi,
nunc in mentem venere, quæ de tuis cimelijs exararem calamo. Tu ea boni consule, ac me
ama. Vale. Dabam Patavij, e meo Scalumnæ Museo. Cal. Septembris MDC L.

Miles atroci bello superstes in arumnosam incidit inopiam sapiissime.

Schema LVII. Gemme.

Belisarius

*Belisarij, & Horatij poeta paupertas, ex infelici bello Caesaris Augusti nata,
Belisarianæ calamitatis fere compar, exprimitur.*

Cap. CLXXI.

Profecto vere Lucanus in Pharsalicis ^a militum miseras deplorans ait,
„ Heu miseri, qui bellæ gerunt !

^a lib. 100.

& sapienter Antisthenes, quum quidam dixisset, *pauperes interire bello* : statim adiecit, *Im-
mo plures tunc fiunt.* & Petrarcha noster ^b agens de aduersa fortuna, *Quosdam*, inquit, *mi-
litia ad amplissimas opes, siue etiam ad summum imperium peruenisse. Crede autem mihi
plures ad inopiam, ad carcerem, ad seruitutem, ad violentiam, subitamque mortem, eodem tra-
mite peruenerunt.* Istam vero militis extremam inopiam effinxit apte Schematista noster, in

^b Dial. 48.

antiqua Gemma Pignoriana delineans Iuuenem omnino nudum, moerentem, qui sedens in
lacero straguli centunculo, sub dio, manibus alterum genu sublatum amplectens, abortio
collo, capiteque demisso lacrymabundus, proiecto clypeo, suspensusque pharetra vacua tel-

Blis & inuersa, simul & arcu religatis ad propinquam arborem, miseriam suæ paupertatis ex-
tremæ lugere videtur, & a prætereuntibus victui necessariam stipem petere. Duo uero no-
bis exempla suppetunt inopum ex bello, quorum alterum cæleri potuerit a Schematista, Beli-
sarius, & Horatius poeta, nam de Belisario Procopius, Zonara, Paulus Diaconus, Crinitus,
Volaterranus, Tursellinus, ^c & alij passim Historici classici, nobis ista notarunt : Iustinianus,

Belisarij Du-
cis virtutes,
& infortu-
nium.

Iustini gener, hæresque, in Oriente imperauit, ingenti uel felicitatis, uel sapientiæ fama. Au-
xit Augusti gloriam Belisarius, Dux bello clarissimus, Superum dono rei Romanæ datus.
Is quippe Persis domitis, amissa recuperauit. Constantinopoli magnum etiam dedit fidei,
moderationisq; documentum. Quippe falsis criminibus æmulorum affectati imperij suspe-
ctus Augusto, simul honore, atque opibus exutus est. Et paulo post Augustus Belisarij præ-
sidio nudatus, coniuratione procerum in ordinem cogitur ; ad Florianum Senatorem insi-
gnia Imperij deferuntur. Hic Belisarius stipatus fortissimorum iuuenum globo in forum ve-
nit, & nouo Cæsare per speciem salutationis occiso, cæsisque coniuratis, tyranni caput
cum insignibus ad Iustinianum protinus deferat, atque in pristinum fastigium restituit eum, a

Cquo ipse detractus fuerat per summam iniuriam de suo. Ita & factis crimen diluit, & Augu-
stum spectata fide sibi deuinxit, ut nemo apud illum honore, aut gratia prior foret. Felix, si
plus apud illum Dei, quam Principis gratia valuisset. Nam Romæ inde reuersus, quum Theo-
doræ Augustæ iussu, Syluerium Pontificem vi captum in Pontiam insulam relegasset, ipse
haud ita multo post ruit. Byzantij Iustiniano suspectus insidiarum, honorum fastigio deiicitur,
& in custodia habitus moerore, atque æumnis consumitur, gloriose vitæ exitum sortitus in-
glorium. Etenim, ut ait Volaterranus ^d ad extremum exitum habuit, magnis plerumque viris
de Republica meritis communem; Iustiniani iussu, siue odio, siue veteris belli suspicione,
effossis oculis mendicabat. Quare quum Principis ingratitude maliter ulcisci non posset,
exiguum extra Urbem tuguriolum extruxit, ubi per reliquam vitam a prætereuntibus stipem
emendicauit, illud identidem repetens, *Da obolum Belisario viator, quem inuidia, non culpa
cæcauit.* Vere mirifice congrueret mendicanti Belisario Schema nostræ Gemmæ, ponens
nudum expoliatum armis, extra Urbem, sub arbore mendicum. Sed obstare videtur & iue-

^d lib. 23.

Dnilis ætas mendici, simul & oculorum vigor; quum Belisarius in illa sua calamitate non esset
iuuenis, ac videns; ast ætate grandæuus, & oculis effossis turpissime cæcus. Nisi forte condo-
nanda sit pictori Schematis æqua cum poetis potestas quidlibet audendi. Putauerimque
hunc anulum gestasse virum principem, cui ex bello res male cesserit, & in paupertatem in-
ciderit. Sed etiam interpretari lubet antiquæ Gemmæ simulachrum de Venusino poeta,
qui vitam, & fortunam suam Iulio Floro describens ^e ait, se Romæ nutritum, & edoctum pri-
mo fuisse literas humaniores, atque speciatim Homericam Iliadem : deinde vero Roma di-
scessum Athenas petijisse, Mathematicarum studijs operam nauaturum sedulo, quibus vale-
ret curuo dignoscere rectum: pariter & ad Platoniam philosophiam perdiscendam in Aca-
demia veritatem naturalium rerum inuestigaturum secessisse in Athenarum syluosa suburbia.
Ceterum postea se diuulsum ab illo grato literarum ocio violentia belli ciuilis, cuius æstu rap-
tus iuuenis in arma Cæsaris Augusti, debiliora viribus hostium. Vnde primum absque num-
mis dimissus, & bonis omnibus paternis ab hoste victore proscriptis Romam redijt inops; ubi

Horatio in
Arte.

^e l. 2. Epist. 2.

viuere si vellet, cogeatur a paupertate mendicare sibi necessaria versiculis venalibus noctu lucubrat, quos mane poscinummiis accineret diuitibus; at incassum; nam illi prorsus auari, licet haberent quod sibi nihil deesset, non patiebantur expurgari vitio auaritiæ carminibus ullis: vnde satius ducebat integras dormire noctes, quietique se dare, quam inutilibus perscribendis versibus euigilare. Quam totam historiam graphice, pulcherrimeque describit Horatius hisce carminibus

„ Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri
 „ Iratus Graijs quantum nocuisset Achilles.
 „ Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ,
 „ Scilicet vt possem curuo dignoscere rectum:
 „ Atque inter syluas Academi quærere verum.
 „ Dura sed amouere loco me tempora grato,
 „ Ciuilisque rudem belli tulit æstus im arma.
 „ Cæsaris Augusti non responsura lacertis;
 „ Vnde simul primum me dimisere Philippi,
 „ Decisis humilem pennis, inopemque paterni
 „ Et laris, & fundi, paupertas impulit audax
 „ Vt versus facerem; sed quod non desit habentem
 „ Quæ poterunt vnquam satis expurgare Cicutæ?
 „ Ni melius dormire putem, quam scribere versus.

Nudus autem fingitur vterque, Belisarius, & Horatius: ille, vt indicaretur ab Imperatore inuidorum aulicorum suasu spoliatus omnibus honoribus atque fortunis: iste, vt ostenderetur ex proscriptione spoliatus omnibus bonis paternis, & redactus vterq; ad extremam miseriæ; ille quidem maximâ, mendicandi stipem a prætereuntibus: iste vero non paruam, quæ paupertas ipsum impulerit ad versus nocte conscribendos, quibus victui necessariam stipem pene mendicaret. Vterque militiæ siue proiecit, siue suspendit arma, pharetram inanem & arcum: quasi naufragus e militiæ fluctibus, arma Marti renunciâns, atque suspendens; vti de naufragis in mari cecinit † Horatius:

† v. Carm.
od. 5.

„ . . . . . me tabula sacer
 „ Votiuâ paries indicat humida
 „ Suspendisse potenti
 „ Vestimenta maris Deo.

& in Arte:

„ Quid hoc? si fractis enatat expes
 „ Nauibus ære dato.

Et Persius in vltima Satyra

„ Frange aliquid, largire inopi, ne pictus aberret
 „ Coerulea in tabula.

Et Iuuenalis Satyra 12.

„ . . . . . merfa rate naufragus assem
 „ Dum rogat, & picta se tempestate tuctur.

Hanc enim tabulam pictam illi deo suspendebant naufragi, cuius ope se e naufragio liberatos credebant. Sed Horatius, & Belisarius arma penitus abiecerunt, & suspenderunt arbori ad ignominiam eorum, a quibus debito spoliati fuerunt honore, priuatique bonis omnibus quum præmijs affici debuissent ipsorum præclara facinora. Philipporum vero nomine numos intelligi, notat Rhodiginus, *Philippeorum* numorum inquit, etiâ *Liuius* meminit ab V. C. libro 30. & 39. sed & Horatius.

Nec non in *Bacchidibus* *Plautus*: „ Ducentos numos aureos Philippeos dabim?
Habere & Galli Philippeos suos, ab imagine alati genij, quos dicunt *Geniatos*: habere sceptratos quoque, ac soliatos, regis trabeati imagine præsignes, iura reddentis. Sed & Romæ aureos *Valerianos* Philippeos dici, compertum est: ubi & *Saloniarum* habebantur tricentes. Philippeos cudi iussit *Alexandri Magni* pater *Philippus*: quod tradit *Diodorus*, posteaquam *Crenidus* instaurauit, & *Philippos* maluit appellari, compertis inibi *fodinis*: quas si demum excoluit, vti talenta inde redirent annua mille, ac amplius.

Verum

A Verum enim vero sicut in allatis Horatij carminibus illa duo mihi negotium faceffunt,*

* lib. 19 c. 20

Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ,

Scilicet ut possem curuo dignoscere rectum.

Nam Aristotele doctore s curuum recto dignoscitur in mathematicis, non autem e contra curuo rectum; ait enim expressis verbis: *Sufficiens enim est altera pars contrarietatis seipsam indicare, & oppositam. Recto enim & ipsum, & obliquum cognoscimus; index enim utro-^{f 1. de an. c. 35.}rumque regula. Obliquum autem neque suipsius, neque recti.* Sic in alijs mox ab Horatio positis carminibus:

... sed quod non desit habentem

Quæ poterunt unquam satis expurgare cicuta?

Difficultatem habent omnes Interpretes, etiam eruditissimi; fatentur enim, nescire se quomodo Cicuta vim obtineat expurgandi. Quare alij pro Cicuta helleborum assumunt, alij cucurbitas medicas, quæ sicyæ dicuntur. Vnde Quæstiones de Cicuta mihi recens mouit eruditissimus Parisiensium Medicorum Decanus literis eloquentia pariter ac elegantia plenissimis; de quibus mox. Interim satis aperte constat in Schemate pingi paupertatem Horatij, projectis armis ab infausto bello reducis.

Digressio de Cicuta medicamentis, & veneno. Cap. CLXXII.

*Illustrissimo viro, acutissimo Philosopho, & solertissimo Medico,
D. Fortanio Liceto, celeberrimo Professore Patavino S. P. D.*

*Guido Patinus, Bellouacus, Doctor Medicus Parisiensis, &
Saluberrimæ Facultatis Decanus.*

C Familiare est ijs, qui aliqua rerum ignoratione laborant, ut ad primæ notæ viros confugiant, quo suæ medeantur incitiæ, & ab ijs omni depulsa caligine, clarissimam veritatis lucem recipiant. Mihi huius moris vestigia premere meditati, Tu vnus in magna Doctorum turba vir Illustrissime, singulariter occurristi, quem certo cum fructu rogare possem de quæstione, quæ hæcenus multorum torfit ingenia; quique mihi planum facere possis, nullo relicto dubitationibus loco, quod vix alii sine scrupulo quæstionis haud penitus enodata. Mihi quidem ante multos annos autor fuerat nemini docto non cognitus, doctissimus ipse & suauissimus noster Gabriel Naudæus, ut ad Te literas darem aliquas, & ea quæ mihi minus forent perspicua, proponerem illustranda: quod & sponte, & eius hortatu iamdiu præstitissem, si mihi per otium licuisset. Sed quum me etiam nuper excitasset vir Clarissimus, Tibi, mihiq; coniunctissimus, D. Alcidius Musnier, Medicus Genuensis, ut quod in hunc vsque diem distuleram, nunc tandem aggredere; putavi, quamuis mea haudquaquam negotia detumescant, omni tamen posthabita re appellendum animum ad scribendum Tibi. A Te igitur, si tantisper vacat, Vir eruditissime, rescire velim. *An Cicuta nostrati vis insit purgandi?* Notum sane paradoxum esse videtur ipsa quæstio, nisi eam disertis verbis exhibuisset vir inter Classicos non postremus, autor plurimæ urbanitatis, & si quisquam, optimus virtutis ac sapientiæ politicæ magister; ut pote qui, si verum fateri volumus, præstat aliquid, quod non promittit. Quo fit, ut dum quisque tanquam ad Poetam accedit, fructum ab eo tanquam a Philosopho reportet, locum puta illustrem, aut præclaram aliquam sententiam. Is est elegantissimas, & ut Iulij Casaris Scaligeri præconio utar, elaboratissimus Poeta Horatius, qui lib. 2. Epist. 2. Cicutæ purgandi facultatem videtur assignare aureis hisce versiculis, quos propter insignem elegantiam si adferam, nemini puto facturus sum iniuriam.

1. Quæstio,
An cicuta
nostra pur-
get.

„ Romæ nutrirî mihi contigit atque doceri,
„ Iratus Graijs quantum nocuisset Achilles;
„ Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ,
„ Scilicet ut possem curuo dignoscere rectum;
„ Atque inter sylvas Academi quærere verum.
„ Dura sed amouere loco me tempora grato,

Fff 2

„ Ciui-

- „ Civilisque rudem belli tulit æstus in arma
 „ Cæsaris Augusti non responsura lacertis;
 „ Vnde simul primum me dimisere Philippi,
 „ Decisis humilem pennis, inopemque paterni
 „ Et laris, & fundi, paupertas impulit audax
 „ Vt versus facerem; sed quod non desit habentem
 „ *Quæ poterunt unquam satis expurgare cicuta?*
 „ Ni melius dormire putem, quam scribere versus.

Veteres Horatii Interpretes, vt *Acro*, & alij, Cicutam hic accipiunt pro helleboro; quod sane absurdum est, & omni tatione carens; quum ista duo inter se nullo modo consentiant. *Dionysius Lambinus*, vir doctissimus, & Professor regius, maualt hoc loco significari cucurbitas, quæ corporibus admoventur ad vitiosum sanguinem eliciendum; vel loco *Cicuta* legendum *Sicyia*, quæ vox Græca est, *Gallis* & Græcis Medicis ceteris admodum vsitata, qua uoce illud intelligunt, quod Latini Cucurbitas appellant. *Adrianus Turnebus* lib. 1. Aduet. cap. 8. miram hic quandam medicinam fieri scribit ab *Horatio*, quæ homines insanos, malo ueneno purger; quum pateat immedicamentis lethalibus cicutam numerari, non salutaribus, vt quæ frigore perimat. quod abunde testatur apud *Plutarchum* mors *Phocionis*: & apud *Ælianum* lib. 9. var. hist. cap. 21. mors *Theramenis*: & apud *Platonem*, atque *Xenophontem*, mors uiolenta ulorum omnium integerrimi, sapientissimi, optimi *Socratis*. quem cicutæ potu, tanquam ueneno publico, eoque perniciosissimo, ei propinato a publico, nocentissimoque facis mortalium, ministro, necatum fuisse legimus: vultque *Horatium* hic posuisse cicutas pro herbis medicatis & purgantibus, in quibus singulis uirosus succus inest, ac deleterio medicamento proximus: aut respicientem ad ferulaceos & cicutis similes hellebori caules, cicutas dixisse, ut intelligams ex caulium hellebori cicutis, helleborum cicutam ad medicamentorum infamiam uocasse, aut uenenatam medicamenti speciem pro saluari ioculariter posuisse. Constat enim ex ueterum scriptorum decretis, helleborum præsentissimam facere medicinam phreniticis, & insanientibus: Cicutæ uero nulla purgandi facultate pollet, si proprie sumatur. Ad ingeniosam illam & argutam *Adr. Turnebi* coniecturam, summo quo supra Doctorum vulgus excellit, ingenij acumine, lubens, nec inuitus accedit *Agrippinus* *Agrippinus*, subtilissimus & sagacissimus scriptor, *Cl. Salmasius*, Galliæ nostræ decus & ornamentum singulare, qui pretiolo in illo variæ eruditionis promptuario, *Plinianis* nimirum *Exercitationibus* in *Solinum Polyhistorum*; vult hoc *Horatii* loco, per cicutam intelligi quamlibet cannam intus cauam & inanem; præsertim uero non id quod Græci *κάρων* nuncupant, sed *Lathyridem*, quæ caulem habet ferulaceum & concauum atque inanem: vnde & *Cicuta* nomen meruit. Et hæ sunt magnorum virorum cogitationes, atque coniecturæ, vir præstantissime, in isto nodo *Horatiano* vel soluendo, vel *Alexandri* more secando. Tuum erit, solertissime *Licete*, omnigena illa, qua hætenus inclaruisti, *πονομαβία*, difficile illam controuersiam dirimere, & nobis indicare quid in posterum de illa sit sentiendum; quum certum sit nobis super ea re, tuo stare arbitrio.

Scimus enim ad nostras quum se tulit impetus artes,

Ingenij currant flumina quanta tui.

Sed priusquam a *Cicuta* recedam, quodnam erat istud veneni genus, quo, vt est apud *Platonem* in *Phædone*, hominum suæ ætatis optimus, æquissimus, & sapientissimus *Socrates*, ac vt habet *Plutarchus* & *Ælianus*, *Phocio*, & *Theramenis*, multique alij sublatus fuit? tanta ne est edita stragès solo succo herbæ illius, quæ id habet nominis? Equidem id nunquam in animum inducam meum. Neque enim usu comperitur tantarum esse virium: ab eius haustu vel largiori, prauis vix quicquam relinquitur aliud, præter capitis grauitatem, non illam quidem vulgarem, & ad summum aliquod vel interruptæ rationis, vel motæ mentis vestigium. Facilius itaque adducor vt credam, fuisse quodpiam præsentissimum, vel saltem haud segne venenum, ex Magistratum edicto curiose seruari solitum, quo uorato meritis pœnas luere iubebantur, morti additi, nefarii & facinorosi homines. Hoc fere pacto *Athenienses*, deterrimi & pessimi nebulones, olim pessime exceperere *Socratem*, quod ipsum alienum ab omni opinione Deorum, & religionis contemptorem putarent. Fortassis non multum dista-

2. Quæstio,
quodnam sit
illud vene-
num Athe-
nienium pu-
blicum vene-
num cicutæ
sempervirens?

A distabat ab eo veneni genere, quod olim in magnis urbibus paratum atque asservatum fuisse, docent *Valerius Maximus*, *Plinius*, & alij scriptores quamplurimi. Sic enim ille habet *lib. 2. cap. 6.* Venenum *Cicuta* temperatum in ea ciuitate custoditur &c. Hic vero *lib. 25. hist. nat. cap. 13.* publicum agnoscit Atheniensium venenum *Cicutam*. Sed quando minime dubitandum est, quin fuerit aliquid aliud ab expresso eius herbæ succo, quæ apud nos *Cicuta* nomine est insignita; scire ex Te velim, quænam fuerit istius veneni materia, & quibus ex rebus concinnari, pararique soleret? Nonne tale quid pestiferum erat, quale nunc est Chymicorum antimonium, quo quantumvis bene, & quacunque eximia, ut prædicant isti sumiuentuli (& qui fumo laqueoque pereant dignissimi impostores) arte parato nimia certe sacræ Themidis indulgentia, omnis ætatis, sexus, & conditionis homines, iuuenes, senes, robustos, ipsosque adeo pusiones, & prægnantes mulieres, reclamantibus beuis quibusque hic impune & crudeliter enecant: quasi non iam medicinam, sed carnificinam, tam publice, quam impudenter exercent. Plane inter ista duo venena mihi non levis videtur affinitas; nisi forte id est inter vtrumque discriminis, quod nempe illo veterum veneno, nempe *Cicuta* Atheniensium, expiabantur flagitia, propter quæ lata erat in fontes capitis sententia; quum soli e contra infantes, boni viri, & nimium medicam stolide creduli, vana spe salutis, hauriant mortiferum stibium, purum, putum, & merum natura sua venenum, damnatum multis facultatis nostræ decretis, principis Galliæ Senatus autoritate firmatis. Sed maxime in Comitibus anni 1566. tunc temporis Decanatum gerente D. *Simone Pietreo* Meldensi, Doctore Medico *Parisiensi*, viro sapientissimo: quæ quidem decreta vtinam nostris temporibus tam sancte religioseque seruantur, quam prudenter a nostris sunt lata maioribus. Tu ergo, vir Illustrissime, cui nihil obscurum est, quem ego non possum, nodum ipse dissolvas quæso; ut quum Te duce ex hoc dubitationum vado, ad veritatis lucem emergero, causæ plures sint, ob quas reliqua vita enitar efficere, ut Te de me optime meritum esse vehementius in dies læteris. Vale.

Lutetiæ Parisiorum 6. die Octobris 1651.

C Tuus ex animo, & ad omnia paratissimus
Guido Patinus Bell. Doctor Medicus Paris.
& Facultatis Decanus.

Responsio Liceti de Cicuta viribus: & primum, cur non habeat vim expurgandi corpora cicuta planta: deque duplici genere cicutarum.

Cap. CLXXIII.

Illustrissimo D. Guidoni Patino Bellouaco, Doctissimo
Parisiensium Medicorum Decano
Fortunius Licetus B. A.

D M Vltas habeo gratias inclyto Naudæo, multas & eximio Musnier, communibus amicis, multas & ingentes humanitati tuæ, vir optime, qui persuaderi possus es ab ipsis ad me de re quapiam literaria compellandum, adeoque ad me nobili tuo fauore cohonestandum, etiam insigni munere voluminis egregij Riolani. Equidem arduis tuis de *Cicuta* questionibus enodandis imparem esse me fateri oportet, dum tu tantus Medicus Musis etiam suauioribus intimus, allatis, quæcunque de proposito conscripserunt hæcenus eruditissimi virorum, non acquiescis. Quorum aleam si postremus ipse subiero, neque tamen apte tibi nodum soluero, neque secauero; saltem non me pudere debet, in eo stadio brauium abs te non accepisse, in quo tibi priscus Acro, Lambinus, Turnebus, atque Salmasius, eruditionum principes & patres, defecisse videntur; mihi que sat erit, in ista magna questione voluisse, tuæque iussioni statim obtemperasse. Quod ergo primum a me quæris, *An cicuta nostrati vis insit purgandi?* Tu quidem aperte negas: verum ægrefers Horatium contradicere, qui cicutis assignare videtur expurgandi facultatem. Nec accipis ab Acrone, aliisque multis,

1. Quæst.
An cicuta
purgat.

Cicuta dum
generum.

multis, Venulinum cicuta nomine signasse fistulosos hellebori caules, quibus inest insignis expurgandi vis. Nec a Lambino recipis mutationem Horatiani contextus, pro *Cicuta* legente *Sicyia*, quæ Græca vox cucurbitulas Medicorum indicat, sanguinem e corporis ambitu ducentes. Nec audis alias argutas interpretationes Adriani Turnebi, neque Salmasij; & recte: quia nemo istorum *Cicuta* nomen hic accipit in propria, & congrua significatione. Quum autem iubeas, post Olores, meam auem palustrem obstrepere; dicam ingenue quid mihi nunc in mentem venerit, & ad calamum; id omne subiiciens iudicii tui synceræ benignæque censuræ. Profecto *Cicuta* nomen æquiucum est ad duas omnino diuersas, variasque rerum differentias; altera quidem est in genere plantarum *Cicuta* naturalis, herba noxia, venenatoque succo famosa; de qua Medici passim, & alij plures agere videntur; & in præsentia tu quæstiones instituis. Altera vero est in artificiosarum rerum genere sonorum instrumentum, quo per tropum a Poetis frequentissime Poësis ipsa signatur: qua de re non semel Virgilius, & in Alexi cecinit:

„ Pan primus calamos cera coniungere plures
„ Instituit: Pan curat oues, ouiumque magistros.
„ Nec te poeniteat calamo triuisse labellum.
„ Hæc eadem ut sciret quid non faciebat Amyntas?
„ Est mihi disparibus septem compacta cicutis
„ Fistula; Damoetas dono mihi quam dedit olim:
„ Et dixit moriens, te nunc habet ista secundum.

Et in Daphni quoque posterius

„ Hæc te nos fragili donabimus ante cicuta.
„ Hæc nos, Formosum Corydon ardebat Alexim,
„ Hæc eadem docuit, Cuium pecus? an Melibœi?

v. Quæst.
resp.

Cicuta cur
non purget.

6. Epid.

Vbi clare Virgilius nomine *Cicuta*, non herbam veneno infamem, sed proprie musicum instrumentum, & per tropum ipsam facultatem Poëseos intelligit. Si quidem sermo sit de priore cicuta, naturali herba, de qua tu mihi proponis quæstionem, *An habeat vim expurgandi?* euacuandique corpora contentis humoribus? tecum omnino sentio, *Cicutam* non esse medicamentum purgans; at vere purum alterans noxium, & aliquando ad interitum. Enimvero pharmaca non purgant corpus nisi calorem naturalem excitent; qui suscitatus ad actum, eis vititur ut instrumentis idoneis ad expellendos humores noxios extra corpus; qui propterea dicitur aduare medicamenta purgantia; siquidem Hippocrati *Morb. 6. Epid. 5. Naturæ medici*. *Cicuta* vero sua nimia frigiditate natium calorem non excitat ad bonum opus expellendi noxia: nec illi famulatur, ut agenti primario; sed ipsum aut extinguit, aut adeo labefactat, ut eneruatus admodum, nequeat humores noxios expellere. Statim enim atque *Cicuta*, vel succus eius fuerit in stomacho, stupefacientes frigiditate nimia vapores demittit ad viscera principalia, Cor, lecur, & Cerebrum; indeque per arterias, venas, & nervos in vniuersum corpus. Quorum Cor quidem, intensiore calore pollens, diutule resistere valet intenso frigori veneni: sed cerebri calor imbecillior citius a *Cicuta* vaporibus frigidissimis infringitur, ac expugnatur: & in eo viscere spiritus animales facile satis extinguuntur, vel si dicere liceat, congelantur; qui propterea non excurrentes ad crura, pariunt in illis, & in pedibus primo grauitatem; mox in cerebro torporem, stupiditatem, atque mentis motionem; denique mortem, vbi calor in Corde victus fuerit. Sic ergo *Cicuta* planta nullam habet vim expurgandi corpora.

Salebrosus Horatii locus explanatur. Cap. CLXXIV.

2 lib. Epi. 2

NEc officit allatæ sententiæ nostræ productum abs te, vir eximie, carmen a Horatii scribentis ad Iulium Florum de seipso,

„ . . . . . paupertas impulit audax
„ Ut versus facerem; sed quod non desit habentem
„ Quæ poterunt vnquam satis expurgare cicuta?
„ Ni melius dormire putem, quam scribere versus.

Etenim

A Etenim Horatius non agit Medicus eo loci, ut de *Cicuta* planta purgante corpus humoribus prauis agere debuerit; sed Poeta de *Cicuta* musice canora; vel proprie fistulam harmoni-
cam intelligens, vel si Deo placet, per metalepsim signans ipsam Poesim; termini siquidem accipiendi sunt ad subiectam materiam coarctati decretis *Aristotelis*, asseuerantis nomen *Circuli* pronunciatum ab Euclide, Ptolemæoue, signare geometricam figuram; sed enun-
ciatum a poeta quopiam, indicare carmen in se recurrens; angineum appellatum. Quum itaque nosset Horatius, instrumenta musice-sonora, & Poeticen habere vim expurgandi prauis affectibus animum: quin & alterandi, demulcendique dolores tum animi, tum etiam corporis vehementiores: & hoc ipsum præstare poesim, & versus, quo fuerint elaboratio-
res, & auribus suauiores; propterea *Cicutis* harmonicis assignat vim debilem expurgandi animum tam diuitum ab auaritiæ vitio, quam etiam pauperum ab angore cruciantis inopiæ. Vnde scribit Horatius apte, se pauperem suis versiculis elucubratis ad *Cicutas* non posse satis expurgare vitium auaritiæ ab animo diuitum; a quibus carminum suorum mercedem expe-
ctabat, ac tantum non efflagitabat æruscator, ijs afferens & accinens carmina sua venalia & poscinumnia; nec iisdem versibus posse suum animum satis expurgare mœrore pau-
pertatis, quæ ipsummet ad eos pangendos impulerat; quoniam inuita Minerva, coactisque Musis, carmina scriberet ad lucrum. Artificiose vero per, quod non desit habentem, describere potuit & diuitem, qui habet id quod nihil sibi desit: & se pauperem, qui non habet quod sibi deest ad uitium congruum dignitati pristinæ, de qua per bonorum proscriptionem deciderat. Scite vero *Cicutarum* nomine signauit versus non elaboratos, adeoque non suaues, neque flexanimos, qui posuit alibi discrimen hoc inter *Lynam*, & tibia, quæ *Cicutarum*. *Epod. 9.*
species existunt.

„ Sonante mistum tibijs carmen lyra:

„ Hac Doricum, illis barbarum.

C Agnouerat enim Horatius ex Platonis Ione, ac experiebatur in semetipso, Poetas, vbi furore diuino quodam afflati versus efficiunt, vltro Musis ad ipsos aduentantibus, assistentibusque sibi sponte, nullo negotio pangere carmina suauissima, & ad harmoniam elaboratissima, mirifice animos percellentia, purgantiaque prauis, ac vehementibus passionibus iræ, mœstitiæ, libidinis, auaritiæ, & alijs id generis; qualia carmina plectro facile Poetæ diuinitus ita incitati recte concinunt ad *Lynam*. Vbi vero Poetæ, Musis inuitis coactisque, versus condere coguntur a paupertate venales, poscinumnios nedum, sed æruscatores, etiamsi, propter artis peritiam, aliquos eorū ducunt ad *Lynam* habiles, & elegantes, attamen vna cum illis multo plures inharmonicos, atque barbara rusticitate canunt insuaues, aptos ad *Cicutas*, fistulas, tibiaque pastorales, auribus etiam poetæ parum gratos, ne dum auditoribus ingra-
tos; de quibus & Virgilius taxans imperiti poetæ carmen, ait,

„ . . . non ne tu in triuijs indocte solebas

„ Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

& Statius

• Theb. 6.

„ . . . raucis concentibus agi;

„ Et lituis aures circumpulsantur acutis.

D At versus non ad *Cicutas* insuaues & inharmonici, barbæ circumpulsantes auditum & animum, sed ad *Lynam* ducti, harmonici, flexanimi sunt, & animum expurgant malis affectibus, demulcent, ac illi persuadent quæcunque Poeta desiderat. De qua re multa nobis a Boethio *f* proponuntur exempla veterum in exordio suæ Musicæ. Vulgatum quippe est, in *f* cap. 1. quod quam sæpe iracundias cantilena suppresserit: quam multa vel in corporum, vel in animorum affectionibus admiranda perfecit. Cui enim est illud ignotum, quod Pythagoras ebrium adolescentem Taurominitanum, sub Phrygij modi sono incitatum, spondæo succinente reddiderit mitiorem, & sui compotem? Nam quum scortum in riualis domo esset clausum; atque ille furens vellet domum amburere; quumque Pythagoras stellarum cursus (ut ei mos nocturnus) inspiceret: vbi intellexit sono Phrygij modi incitatum multis amicorum admonitionibus a facinore noluisse desistere; mutari modum præcepit; atque ita furentis animum adolescentis ad statum mentis pacatissimæ temperauit. Q. scilicet M. Tullius commemorat in eo libro, quem de Consilijs suis composuit, aliter quidem, sed hoc modo: Sed

Historiæ de miris effectibus musicæ

in

in aliqua similitudine adductus, maximis minima conferam; ut quum vinolenti adolescentes, tiliarum etiam cantu (ut fit) instincti, mulieris pudicæ fores frangerent; admonuisse tibicinam, ut spondæum caneret, Pythagoras dicitur; quod quum illa fecisset, tarditate modorum, & grauitate canentis, illorum furentem petulantiam confedasse. Terpander, atque Arion Methymneus Lesbios, atque Jones, grauissimis morbis cantus eripuerunt præsidio. Ismenias vero Thebanus Boeothiorum pluribus, quos ischiatici doloris tormenta vexabant, modis cunctas fertur absterxisse molestias. Sed etiam Empedocles, quum eius hospitem quidam gladio furibundus inuaderet, quod eius ille patrem accusatione damnasset, inflexisse modum dicitur canendi, itaque adolescentis iracundiam temperasse. Quin Ægysthus etiam adulter, non antea potuit vxoris Agamemnonis pudicitiam expugnare, nisi iam interfecto Cantore poeta, quem Atrides ad Ilij profectus obsidionem, Clytemnestræ custodem reliquerat, qui cantu, carmineque suo castitatem illius seruaret; ita siquidem Homerus de Ægystho:

„ . . . Ille desidiosus in secessu Agri equos pascentis
 „ Multum Agamemnoniam vxorem demulsit verbis.
 „ Ipsa quidem antea certe abnuebat facinus indignum
 „ Diua Clytemnestra (mente enim utebatur bona,
 „ Etenim aderat Cantor vir, cui plurimum mandarat
 „ Atrides ad Troiam profectus seruare vxorem)
 „ Sed quum iam ipsum fatum Deorum irretiuit ad hoc ut domaretur,
 „ Iam tum ipsum Poetam ducens ad insulam desertam,
 „ Dereliquit auibz laceratio, & rapina fieri.
 „ Ipsam vero volens volentem duxit suam domum.

¶ Hiad. 9. Verum & idem Homerus Achillem, vehementer indignatum ob ereptam sibi Briseiden a Græcis, inducit iracundiæ suæ leuamen a cantu citharæque sono sibi comparantem. Virgilio in Alexi.
 Pan Syringæ cantu curat oues ægras, & pastores. Enim vero Virgilij versus illos in Alexi,
 „ Pan primus calamos cera coniungere plures
 „ Instituit: Pan curat oues, ouiumque magistros:

ita recipio, quod Pan homo fuerit astronomiæ, Musicæ, medicinæque peritissimus; qui sphaerarum cælestium harmonicam symmetriam organo syringis imitatus, eius harmonico sono cantuque sciuerit ouium morbidarum, pastorumque; valetudine laborantium multas ægrotudines curare. Matthæolus in Diosco ridem agens de veneno Tarantulæ scribit: [Idios vidi ego nonnunquam in plateis iacentes, & in Xonodochijs, qui prædictis affectibus torquebantur (multa vero & sæua eorum symptomata numerauerat) Sed mirum certe quam facile huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem (ut equidem attestari possum) auditis lyricis instrumentis, vel tiliarum sono, primo statim occursum isti a Tarantula a languoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore. Quod si eueniat, ut tibicines tantillum conquiescant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores; nisi tandem indeficiente sonitu saltent, atque tripudiant, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat, & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, ut absque vlla penitus intermissione tamdiu tripudiant, quousque penitus curati quiescant. Quum tamen dum hæc aguntur, sint qui antidotis eos corroborarent, nimirum mithridatio, theriaca, & alijs, quæ venenorum moribus aduersantur.] Musica vero primario commouet ac afficit animam; ad animi vero magnas affectiones & motiones vehementer etiam alterari, commoueri, & affici corpus, omnino necesse est; ut sæpe videmus obseruatum a Galeno. Ceterum quid hanc veritatem profanis autoritatibus, & experimentis probare contendimus? nonne clara le-

Musica ut corporis ægrotudinis curit.

¶ 1. Reg. 16. „ gitur in Sacra pagina? Spiritus autem Domini recessit a Saul; & exagitabat eum spiritus nequam a Domino. Dixeruntque serui Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te: lubeat ergo Dominus noster, ut serui tui, qui coram te sunt, quærant hominem sci-
 „ tem psallere cithara, ut quando arripuerit te Spiritus Domini malus, psallat manu sua, &
 „ leuius feras. Et ait Saul ad seruos suos: Prouidete ergo mihi aliquem bene psallentem

A „ tem, & adducite eum ad me. Et respondens vnus de pueris : ait : Ecce vidi filium Isai
 „ Bethleemitem, scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & pru-
 „ dentem in verbis, & pulchrum, & Dominus est cum eo. & mox, Igitur quandocunque
 „ spiritus Domini malus arripiebat Saul, tollebat Dauid citharam, & percutiebat manu
 „ sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus.
 Verum enim vero speciatim harmoniæ suauitate pelli diuitum ex animis auaritiæ, & anguo-
 rem ex animo pauperū, antiqui nobis insinuare voluerunt fabulamento suauissime modulātis
 Orphei, coniugem Eurydicen ab auarissimo Plutone tantum nō impetrantis, & cruciatorum
 in inferno poenas atrocissimas mitigantis. Quis enim Plutone ditior, qui diuitiarum deus a
 gentilibus colebatur? & auarissimus habebatur? id enim & in Sacris literis Dæmonium
 nomine Mammonæ diffamatur; etenim apud Matthæum^m Lyranus ait: *Mammona Syria* ^{m cap. 6.}
lingua, diuitiæ; quibus seruire, Deum negare est: non dicit habere, quod fieri licet; vt bene
dispenset; sed seruire, quod est auari. Auaritia vero Plutoni tribuitur, qui mortuorum
 omnium animas, de sententia gentilium, acquirens, nullam patitur extra suos carceres abi-
 re, tanquam suas diuitias custodiens. Orpheus tamen ab eo dilectam coniugem mortuam
 B dicitur obtinuisse suauitate cantus, quo damnatorum poenas etiam mitigauerit, vt ait Virgi-
 lius^m de Orpheo, Manilius^o Ouidius^p & alij plures Poetæ Classici. Quum igitur hæc omnia^{m 4. Geor.}
 nosset Horatius; non ab re putabat, posse se versibus ex animo suo moerorem ex egestate^{o lib. 5. rer.}
 nascentem lenire, simul & ex animo diuitum expellere spiritum Auaritiæ, quæ seruitus Ido-^{astron.}
 lorum^{p 1. 10. Meta.} dicitur: canendo nimirum mane carmen apud eos, quod antecedente nocte forma-^{q Ephes. 5.}
 uerat. Sed quum id ipsum inefficax experimento cognosceret ad propositum, optatumq;
 finem assequendum, quia uersus impulsu paupertatis ad cicutas inharmonicos, & insuaues
 compegisset, non autem flexanimos, & suaues, ad lyram habiles, sine Musarum afflatu; prop-
 terea fatetur aperte, ad expurgandum animum tam diuitis ullius auaritiæ spiritu malo, quam
 etiam sui pauperis mæstitia uexantis inopiæ, non esse satis *Cicutas* vllas, uersiculosque, a
 coactis Musis extortos uiolentia paupertatis. Quin etiam se mox excusat Horatius alia ra-
 tione, non posse se uersus Lyricos, suauesque, Floro mitendos pangere, quod harmonici
 C uersus a Poeta scribantur procul a tumultibus urbanis, in nemore, syluisque, camœnarum
 suauiorum proprijs habitaculis; ait enim, ubi nocturnos diurnosque strepitus Urbis enu-
 merasset;

- „ I nunc, & uersus tecum meditare canoros.
- „ Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit Vrbes.
- „ Rite cliens Bacchi, somno gaudentis & umbra,
- „ Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
- „ Vis canere, & contracta sequi vestigia patrum?

& mox:

- „ Fluctibus in medijs & tempestatibus Urbis
- „ Verba Lyre motura sonum connectere digner?
- „ Multa fero vt placem genus irritabile Vatum,
- „ Quum scribo, & supplex Populi suffragia capto, &c.

Quibus aperte fatetur Horatius, non posse se carmina suaui & flexanima componere, mo-
 D tura Lyre sonum harmonicum; sed tantum rudia, digna cicutarum sono stridulo, & insuaui;
 vt pote qui primus in infantia Musices ortus est obseruatu Lucretij^m dicentis:

- „ At liquidas auium voces imitauer ore
- „ Ante fuit multo, quam læuia carmina cantu
- „ Concelebrare homines possent, auresque iuuare.
- „ Et Zephyri caua per calamorum sibila primum
- „ Agresteis docuere cauas inflare Cicutas.
- „ Inde minutatim dulcis didicere querelas,
- „ Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
- „ Auia per nemora, & siluas, saltusque reperta,
- „ Per loca pastorum deserta, atque otia dia

Ggg

Sic

Sic Horatius, inquam, in Urbis tumultibus, Musis inuitis asserit se non posse scribere versus, nisi rudes, aptos ad *Cicutas*; qui propterea nequeant satis expurgare diuitum animos auaritia, & eos exorare suos ut versiculos munerent: neque satis valeant expurgare se pauperem poetam mœrore eruciantis egestatis, in quam ceciderat depulsus proscriptione bonorum, tum quod inuitis Musis impelleretur ab audaci paupertate ut versus scriberet: tum etiam quod in Urbe Roma, nocturnis diurnisque tumultibus nunquam non obstrepente plurimum, poeta pacatum atque purum animum habere non possit, quo prorsus opus est ad efformandos versus elaboratos, Lyrae sono dulci & harmonico pares. Quum ergo non nisi rudes versus ad *Cicutas* agrestes pangere queat, quibus expurgare satis nunquam potest, neque diuitum animos auaritia, neque suum inopiæ mœrore, melius sibi putat dormire noctes integras, quam vigilare scribundis versibus inutiliter. Ceterum & ad hunc sensum, si mihi lu-
beret criticum agere; qui scio veteres autores olim singulos, ante typographiam inuentam, ex vnius ore dictantis amanuensibus multis simul exscribentibus, facile contingere potuisse, ut voculam *expurgare*, scripserit aliquis *expugnare*, aut vicissim, dicentem Horatium *Cicutas* poetæ non posse satis *expugnare* diuitum auaritiam, neque suæ paupertatis anguorem, amanuensibus exceperit *expurgare*, qui textus ad nos peruenit. Sed non ita libenter criticus agens, priorem explicationem magis idoneam censeo, textui vulgato & communi vim non afferentem ullam. Dispar autem fuit Maronis & Horatii conditio, tum quod Virgilius Mæcenatem habuit patronum, & Augustum, viros magnanimos ac liberales, pronosque maxime ad larga munera largienda bonis poetis: E contra Venusinus auarus diuitibus carmina sua frustra canebat: tum quia Virgilius absolutissimum opus Georgicorum, Musis omnibus benefauentibus composuit, & obtulit Augusto; quum Horatii carmina cum Virgilij Georgicis comparanda non sint; quin etiam neque cum Æneide, licet ab autore suo minus probata, tantumque non igni damnata; quam tamen Iliadi prætulisse videtur ipse Propertius; nam *Æneidos vix dum cepta tanta extitit fama*, inquit in Virgilij vita Seruius, *ut Sextus Propertius non dubitaret sic predicare*:

„ Cedite Romni Scriptores, cedite Graij:

„ Nescio quid maius nascitur Iliade.

Tum quia Virgilius æquo magis animo ferebat bonorum suorum proscriptionem, & paupertatem; quam molestiam sibi leniri sentiebat etiam a suis pastoralibus *Cicutis*: Horatius ex aduerso magis oppressus ab animi languore, paupertatis angustias habebat molestiores, quæ cedere nequibant, neque demulceri suis versiculis. Vnde tanquam inutiles deposuit *cicutas*, sonorasque tibiam & lyram; easque tacitas pendere voluit e clauo: sicut aliquando dixit,

„ Insanire vacat, cur Berecynthiæ

„ Cessant flamina tibiæ?

„ Cur pendet tacita fistula cum lyra?

Quia scilicet ad lyram canere non poterat in Urbe nimium obstrepera diu noctuque: *Cicutis*que rudibus ac minus suauibus nihil proficiebat, nihilque suæ paupertati prospiciebat. Cantus enim ad *Cicutas*, ut pote in Poeseos incunabulis ortos, autore Lucretio, rudes admodum fuisse, constat e Pictura, cui Poesim comparat Horatius: alibi; dum ait,

„ . . . . . Pictoribus atque Poetis

„ Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

* l. 10. var. Nam Eliani testimonio „ *quum ars pingendi iam ortum duceret, & quodammodo in lacte Hist. 6. 10. fascijsque versaretur, adeo rudi & impolito stylo depinxerunt animantia, ut adscribere ad ea pictores necesse esset, hoc est Bos, illud equus, hoc arbor.*

Ista paulo fufius tractanda mihi fuerunt ad illustrandum Horatii locum tenebrosissimum, & ad enodandum nodum Gordiano minime concedentem. Tuum erit, optime Patine, iudicare, num illum apte dissoluerim, quem scindere nolui, sed integra retinere singula verba contextus Horatiani, eaque sumere in significatione maxime propria.

Vnde variaz
lectiones ve
torum scrip-
torum.

Obiectio tol-
litur.

* 3. Carm.
ode 19.

* in Arte.

De Veneno veterum Cicutæ temperato, quodnam fuerit.
Cap. CLXXV.

A

AD alteram vero tuam quæstionem, Quodnam sit illud venenum Atheniensium publicum, Cicutæ temperatum, quo Socrates, Phocion, pluresque alij sublatis sunt? quum Cicutæ Gallica, & Italica, præter capitis quandam gravitatem, & mentis aliquam motionem, præsentaneum non afferat interitum? Quid dicam? Poteras, Cl. Vir, de proposito, consulere Medicum aliquem Massiliensem, num in annalibus vrbis illius inueniretur eius veneni descripta temperatio, compositioque per Cicutam; Enimvero Valerius maximus in loco abste citato peragens de institutis Massiliensium, clare fatur: *Venenum cicutæ temperatum in ea civitate publice custoditur; quod datur ei, qui causas sexcentum (id enim Senatus eius nomen est) exhibuit, propter quas mors illi sit expetenda, cogitatione virili, benivolentia temperata, quæ neque egredi vita temere patitur, & sapienter excedere cupienti celerem fati viam præbet; ut vel aduersa, vel prospera nimis fortuna (utraque enim finiendi spiritus, illa ne perseveret, hæc ne destituat, rationem præbuerit) comprobato exitio terminatur. Quam consuetudinem Massiliensium, non in Gallia ortam, sed e Græcia translatam inde existimo quod illa etiam in insula Cæa servari animadverti, &c.* Tu quidem id violentiæ non arbitraris inesse soli Cicutæ, sed aliquid virulentius illi permistum fuisse censeres, quod exitialem omnino Cicutam reddiderit, de se non mortiferam; idque quidnam exitierit, a me postulas. Verum enim vero nec in Italia venena nascuntur, vbi Virgilio teste

2. Quæstio de veneno publico veterum discutitur.

lib. 2. c. 6.

2. Georg.

„ . . . . . nec miseros fallunt aconita legentes:

Cicutæque vel ipsa, Plinio comeditur in patinis innoxie; nec Italus Fabricius, Plutarchi^d relatu, Pyrrhum, hostem Romanis infensissimum, veneno necare voluit, quod Pyrrhi Medicus proditor Domino se daturum pollicebatur; inde sibi præmium a Romano Duce frustra sperans nedum, sed efflagitans, irrisus Fabricio, supplicioque puniendus Regi denunciatus. Itaque Medici venenorum non compositionem, sed medelam ostendere consuevimus: Verum ut innocens ipse tibi morem geram in proposito, censeo tecum, Cicutam Italam, & Gallicanam vires non habere mortiferas. Massilienses autem, qui Græcorum Colonia fuerunt, e Græcia comportari curarunt ad se Cicutæ succum, in peregrina illa regione vere lethalem; qui succus venenum publicum apud Massilienses custodiebatur. Venenum autem id e Græcia translatus, apud Magistratum publicum servabatur, ad necem inferendam fontibus, ijs de causis quas retulit Valerius. Nec ad addendam vim Cicutæ Græcanicæ, vere de se lethali, quicquam aliud addebatur, quam vinum pro cito vehiculo ad viscera principalia. Quæ quidem omnia plane constant apud Plutarchum, Plinium, Dioscoridem, „ atque Matthæolum. Namque Plutarchus primum in Phocione scribit: Quum Tuditus „ in carcere cicutam cerneret teri, quæstus est, & deploravit calamitatem suam, quod iniuste cum Phocione occideretur; & tu non præclare agi, inquit, putas tecum, quod sustolaris cum Phocione? Rogante quodam amico, numquid ad filium vellet Phocium? maxime, inquit, iubeo ut iniuriarum populi Atheniensis obliuiscatur. Nicocle, qui amicus „ eius fidissimus erat, rogante, sibi ut permitteret priori venenum haurire: Hæc quidem, „ inquit, gravis mihi, Nicocles & dura est petitio: Verum quia nihil tibi per omnem vitam „ denegavi aliud, hoc quoque largior. Vbi biberunt iam omnes, defecit venenum, & carnis ex aliud negavit se triturum, nisi duodecim drachmæ essent sibi numeratæ, quanti denarii pondus veniebat. Quum intercederet mora, & tempus traheretur, Phocion, accersito quodam amico, ait, Anne gratis quidem mori Athenisliceret; petijisseque, ut carnisfici illud æris daret. Hæc ille. Vnde constat, Athenis venenum Cicutæ publicum non fuisse, quia custodiretur apud Magistratum publicum, ut Massiliæ; sed quia publice venderetur a Sepiasarijs cicutæ succus, exsiccatum ad Solem, & in pastillos redactus, terendus, & in vino dissolutus exhibendus morituris. Quod alibi testatur idem Plutarchus aiens, „ Lacedæmone Mineræ Chalciocci templum repertum est compilatum, intusque iacens in aenis lagena. Ea de re quum inter multos, qui accurrerant, disquireretur, quidam e corona hominum: si vultis audire, inquit, ego vobis exponam quid mihi in mentem venerit „ de hac lagena: Existimo sacrilegos rem aggressos ita periculofam, prius Cicutam bibisse,

Cicutæ Venenum publicum quomodo diceretur Athenis, & Massiliæ. de Garrulitate.

se, ac vinum secum attulisse, ut si fallerent, epoto mero vim veneni diluerent, incolumesq;
 discederent; si vero deprehenderentur, ante tormenta facili ac dolore vacua morte de-
 cederent. Hæc illo fato, res tam intricata ac perplexa visa fuit, non suspicantis aliquid ta-
 le, sed scientis. Itaque circumfusi homini, alius aliunde cœperunt interrogare, quisnam
 esset? cuius notus? & unde ista haberet cognita? Denique hoc modo examinatus, con-
 fessus est, se vnum de illis esse sacrilegis. Quare vel hinc patet, apud Athenienses, solum
 Cicutæ succum, absque virulentioris veneni permissione, mortiferum fuisse venenum; præ-
 sentaneum quidem cum vino meraciore potatum; at vero segnius cum alio liquore; quod
 tamen vino deinceps epoto prorsus extinguitur, ut ait in Lyside Plato, scribens vinum esse
 Cicutæ venenum. Apparet hinc etiam, apud Græcos venenum Cicutæ publice proflare
 lib. 25. c. 13. cuiusq; sibi emere cupienti a pharmacopœis. Plinius etiam ait, Cicutæ venenum est pu-
 blica Atheniensium pœna iniusta; ad multa tamen usus non omittendi. Semen habet no-
 xium: caulis autem & viridis estur a plerisque & in patinis. Levis hic, geniculatus,
 ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: fo-
 lio coriandri, teneriori, graui odoratu. Semen aniso crassius: radix concava, nullius
 usus. Semini, & folijs refrigeratori a vis; quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitati-
 bus corporis. Remedio est, priusquam perueniatur ad vitalia, vini natura excafactoria:
 sed in vino pota irremediabilis existimatur. Succus exprimitur folijs floribusque; tunc
 enim maxime tempestivum est: Semine trito expressus, & Sole densatus in pastillos, ne-
 cat, sanguinem spissando. Hæc altera vis; & ideo sic necatorum maculæ in corporibus
 apparent. & mox, Maxima vis natæ Suis Parthorum: mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ.
 In Græcia vero Megaricæ, deinde Atticæ. Quæ Plinius decerpisse videtur a Dioscori-
 de scribente, tum Cicutæ lethale venenum inest; suaq; vi refrigeratoria necat. Remedio
 est, vini meraculi potus. Succus exprimitur cōtusis cacuminibus, priusquam semina & co-
 mæ siccescant: qui Sole densatur in pastillos. Multus ad medendi rationem usus est aridi.
 & mox: Efficacissima vis Creticæ, Megarensi: mox Atticæ, & in Chio, & in Cilicia nascenti.
 lib. 6. c. 11. tum Cicutæ pota vertiginem excitat, oculis caliginem offundit, ita ut ne minimum
 cernatur, singultus ciet, mētem turbat, extremi artus gelantur: deniq; conuulsi, suppres-
 so arteriæ spiritu, strangulantur. Ad quæ loca Matthæolus cōmentaria ponens ait quidem
 primum. Ceterum in Italia Cicutā non adeo exitialem esse. Eam in Hetruria si asini depascan-
 tur, postmodū somno & torpore capiuntur, ita ut non tantū stupidi, sed plane mortui videantur.
 Id quod aliquando rusticos huius rei ignaros fefellit. Nam dum asinis, quos mortuos credebant,
 pellem ad usum detraherent, accidit mirum, quod in medio fere opere asini experrecti sunt, non
 sine magno excoerantium terrore, atque ingenti spectantium risu. Cicutæ breuiter meminit Ga-
 lenus lib. 7. simpl. med. ubi tantum omnibus notum esse scribit, quod in extremo refrigerantis
 sit facultatis. Et in lib. Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, cicutæ potu il-
 lam fieri amentiam tradidit, quam a cicutā ipsa Græci Conion appellant. Hoc nobis contigit
 videre, ut largius libro sexto explicabimus, in quibusdam, qui imprudenter cicutæ radices pa-
 stinacæ vice decoctas comederant. Nam ad eum locum in lib. Cicutæ historiam, & faculta-
 tes, quibusque in locis magis exitialis proueniat, ita copiose retulimus libro quarto, ut opus non
 sit ea hoc loco repetere, nec plura nobis restent addenda. Sed iam ad vires eius veneficas tran-
 seundum est. Pota hæc, vel in cibis sumpta (ut Dioscorides inquit) vertigines excitat, visum
 adimit, oculis caligine offusa, & mentem usque adeo perturbat, ut in furorem agi videantur,
 qui hauserint. Quæ omnia experimento nobis comperta sunt. Quippe quum rusticus quidam
 magnifici Ioannis a Turri vinitor, non longe a Goritiæ arce suas coleret vineas, ligone forte for-
 tuna erutis cicutæ radicibus, secumque domum delatis, pastinacæ radicis loco decoxit, comedit-
 que in cœna una cum uxore; mox statim (quæ rusticorum consuetudo est) ambo inere cubatum.
 Media autem nocte, a somno expergefacti, omni penitus amissa ratione, huc atque illuc per do-
 mum in tenebris vagabantur, amentia, & furore ducti; unde adeo caput, faciem, & oculos in
 parietes percusserunt, ut mane accurrentibus vicinis, partim percussionibus tumidi, partim
 effuso sub cute sanguine liuentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac
 monstruosam ostenderent faciem. Vocor ego statim ad curam, percontatisque domesticis, qui-
 bus edulys in cœna victi assent, reperi hos cicutæ esitasse radices, quas pastinacæ esse credide-
 rant.

- A**rant. Quandoquidem mihi in propinquam vineam adeunti, ostenderunt illi locum, ubi rusticus illeradices effoderat; ibiq; inueni alias cicutaeradices, quae iam folia emittere incipiebant. Quare perspecta, celeriter ad agros redij, quos quidem non multo post tempore, Deo adiuvante, in pristinam mentem & sanitatem restitui; tamen si percussorum curatio multo longior fuerit, quam veneni. Decepta quoque hisce radicibus est superioribus annis quaedam nobilis matrona a Coloreto Vtinenfis, quae cicutaeradices proprio in horto effossas toti familia decoxit, praeuitque estandas cariotarum loco. Quinetiam Monachum Franciscanum curauimus, qui pluribus mensibus modo amentia, modo furore agebatur, quod cicutaefolia hortensis petrostlini vice piscium quorundam iusculis imposita comedisset. Caueant igitur omnes, ne in hac veniant discrimina, &c. Quibus euidentissime patet, Cicutam Italico, uel Gallicano solo natam, succo suo non posse mortem afferre; sed solum ortam in Graecia, Susisque Parthicis: & hanc omnem habere succum e floribus & folijs expressum salutare praesidium ad multos morbos. At vero succum ex illarum exterarum seminibus expressum, in Sole siccatum, & in pastillos compactum, amissa Solis aestu siccante qualibet natua humiditate, qua leniebatur utcunque ferocitas illius, nimia frigiditate spiritus omnes in sanguine degentes extinguentem interimere. Quae quidem frigiditas, ut uino generoso postea super hausto corrigitur, ac eneruatur, ita uino simile potum cum Cicutae succi siccati pulueribus tritis, tanquam uehiculo, citius prouehitur ad Cordis calorem, & spiritus omnes extinguendos in sanguine. Sic ergo cicuta nostras exitialis non est necessario, sed solum succus e semine tantum Cicutae Susianae Parthicae, Graecicaeue expressus, & ad Solem omni natua humiditate siccatus, & in pastillos compactus. Quorum denarij pondus contritum, & in uino meraciore dissolutum, absq; rei ullius alterius adiectu necauit apud Athenienses tum Theramenem, qui non frustra propinauit Critiae^l qui causa potissimum eius mortis fuerat; locabatur enim uir fortissimus in morte: tum Socrates animo mitiore, qui non nihil spargendo liquoris e poculo ueneni sacrificare uoluit; nullam vindictam de Melito, vel Anito, suis atrocissimis accusatoribus cupiens, aut orans aduersus eos Numina, sed ut felix esset sua de praesenti uita transmigratio: tum Phocionem, qui mitiore adhuc animo mandauit filio ut obliuisceretur omnino iniuriarum Atheniensis Populi, quorum decreto necaretur iniuste: tum etiam alios complures. **C**Qui quidem cicutaesuccus propterea publica poena dicebatur Atheniensium, & quod publice venderetur unicuique; sicut e Plutarcho nouimus: & quod indifferenter fontibus, & in fontibus a triginta Tyrannis, & a Populo bibendus decernebatur. Custodiebatur autem apud Massilienses a publico Magistratu, & quod adeo virulentam Cicutam non habentes in proprijs finibus, cogebantur eam sibi curare transferendam e Graecia: & quod saniore consilio non permittebant unicuique liberum esse uita sponte, temereque decedere; ut innuit allato antea loco Valerius. Neque mirum est, eandem herbae speciem in quibusdam terris lethalem esse, & in alijs mitescere quoquo pacto; nam tale quid obseruant peritiores de arbore Persea, non autem de Persico, vulgi supina quadam ignorantia diffamato; siquidem tum Plinius ait^m Nam Persicae arbores sero & cum difficultate transferre; ut quae in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Aegypto earum fuerat hospitium. Falsum est uenenata cum cruciatu in Persis gigni, & poenarum causa a Regibus translata in Aegyptum, terra mitigata. Idem de Persea diligentiores tradunt, quae in totum alia est: myxis rubentibus similis, **D**nec extra Orientem nasci uoluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perside propter supplicia translata. Sed a Perseo Memphi satam; & ob id Alexandrum illa coronari uictores ibi instituit in honorem Atai sui: semper autem folia habet, & poma, subnascentibus alijs: & ipse Theophrastus de Persea scribit. "Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside exitiosamⁿ esse, translataque in Aegyptum, mutata natura, in cibos receptam. Ita de Cicuta putandum, eam Susis, & in Graecia mortiferam esse, non item in Italia, neque in Gallia: Nec ullius admistione virulentioris indiguisset apud Athenienses, ut ab eis damnatos interimeret.

Cicuta succus exitialis qui fit.

Cic. in 1. Tuscul.

m 1. 15. c. 13.

n 2. Hist. 6. 3.

De viribus Antimonij, eiusque usu in Medicina. Cap. CLXXVI.

QUum itaque Graecanici soli Cicuta sola sibi sufficeret ad mortem inferendam, non est ut illi stibium adiunctum esse dicamus, quo illa de se non lethalis efferaretur in hominum

num perniciem (quod ultimo loco suspicabar, inclyte Patine) siquidem cicuta nocet vi
 sua refrigeratoria vehementi calorem vitalem nimium eneruando, ac extinguendo ; quam A
 intendere nullo modo potest antimonium, cui non est intensior vis refrigerandi quam cicu-
 ta; nam & autore Galeno ^a stibium ad facultatem exsiccantem adiunctam habet adstringen-
 tem, nulla facta mentione refrigerantis, ut qua non polleat : & experimento constat antimo-
 nium vim habere potentissimam euacuandi, proptereaque non segnem excitandi calorem
 Innatum ad expurgandum, & ad humores noxios extra corpus expellendos; quod efficere
 non posse cicutam antea notauimus, quæ frigiditate sua calorem eneruans, cum ineptum
 reddit ad euacuationem noxiorum. Quare tantum abest ut Antimonium vim exitialem cicu-
 tæ valeat intendere, quod potius calorem naturalem excitans eam hebetet. Sane de caloris
 excitatione ab hausto antimonio Matthæolus historiam refert ^b præclaram. Nec obest, a vi-
 no cui vis inest excofactoria, cicuta venenum, frigore necans, irremediabile reddi ; quia
 non præstat id vinum caliditate sua, sed fluxili tenuique substantia sua, multæ particeps hu-
 miditatis; qua fit aptum vehiculum cicutæ vaporibus impense refrigerantibus, eos ocys-
 sime deferens in Cor, & Cerebrum, ubi calorem vitæ fundamentum extinguunt : Antimo-
 nium vero siccam, & densam, adstrictoriamque naturam obtinens, non potest esse vehicu-
 lum veneno cicutæ ad ea membra principalia, calorem in eis extincturo. Minus obest vul-
 gatam dogma, vitam calidiori; proindeque cicutam, in viuientium genere degentem, cali-
 diorem esse, minusque frigidam inanimato stibio; cuius propterea frigiditas, etiam Diosco-
 ridi ^c nota, valeat intendere cicutæ frigiditatem; etenim primo frigiditas antimonij longe
 minor est, quam cicutæ; quum calorem non extinguat, nec eneruet, ut frigida cicutæ vis.
 Deinde dogma commune non est absolute recipiendum; alioquin ignis inanimatus foret ci-
 cuta frigidior, quæ planta uiuit. Sed, ut ait Aristoteles ^d comparabilia solum ea sunt, quæ
 continentur in eodem ordine, suntque consimilis naturæ. Quare dogmatis communis,
 Animatum calidius inanimato, genuinus intellectus est, quod cicuta uiuens calidior sit cicu-
 ta non amplius uiuente; quia mors illi contigit ex innati sibi caloris extinctione; similiterq;
 de quouis alio uiuente dicendum, illud esse scilicet inanimato suo cadauere frigidius. Modo
 cicutæ succus nō est cicuta uiuēs, nec habet in se caloris cicutæ prius uiuentis gradū ullum.
 Quare stibium cicutæ succo uenenato, frigiditate sua mortifero, calidius est; etiam si a Dio-
 scoride ponatur in genere frigidorum, collatione facta cum remedijs temperatis. Quinim-
 mo leuem habet uim refrigerandi stibium extrinsecus vlceribus admotum; quo sensu Dio-
 scorides ipsum refrigerare scribit; at intrinsecus haustum excitat natiuam caliditatem, &
 absolute minus frigidum est, siue magis calidum quam cicutæ succus, cuius propterea non
 potest uim excellenti frigiditate noxiam intendere, magisque mortiferam efficere. Quumq;
 videam Dioscoridem, & Galenum non omnino proscribere stibium ex usu præsidiorum me-
 dicinalium, nec ego tanquam purum putum venenum, veneno cicutæ nocentius antimo-
 nium Medicus exhorruero. Tibi tamen, optime Patine, lubens assentio, non debere promi-
 scuum esse usum huiusce medicaminis in omnibus ægrotantibus absque delectu; præsertim-
 que prægnantibus, infantibus, decrepitis, ac omnino uires imbecilliores obtinentibus ex-
 hibendum non esse stibium existimo; sed tamen robustioribus, & extremo quopiam morbo
 laborantibus, usum antimonij non penitus interdicerem. Bis enim eo cum felici curatione
 non ita pridem uti mihi contigit; primo quidem, anno pestilentia Patauij grassantis 1631.
 quum domi coniugem haberem bubone pestifero laborantem in inguine, simul & anthrace
 in crure: pariterque pedissequam vxoris bubone similiter in inguine conflictatam: vtriusque
 propinaui infusum antimonij ad sex uncias: nempe vinum album generosum, in quo per in-
 tegram noctem permanferant grana quindecim antimonij rite præparati: relicto stibio to-
 to in fundo vasis ad alias infusiones plures; non autem exhibita portione prorsus ulla sub-
 stantia stibij. Quo infuso poto, post quaternas horas vtraque vehementer agitari, & eijce-
 re multa tum per vomitum, & secessum, tum etiam per sudores copiosos. Qua materia pe-
 stilenti euacuata, post paucos dies vtraque sanitati restituta: licet vxor non antequam
 carbunculus ignito ferro penitus ambusus fuerit ad intimas radices, nempe donec viua ca-
 ro substrata, dolorem a caustico sentiens, vociferationes excitauerit. Non multo post Jo:
 Baptista Bertinatus I. C. Veronensis, amicus Patauij degens, ex esu malorum fungorum,
 cum

^a 9. Simpl.

^b in li b. 5.
Diosc. c. 59.

^c loc. cit.

^d 7. Phys.
c. 2. & seq.

A cum vxore sua, totaque familia, iam morti proximi suffocabantur, frigidis iam sudoribus animam agentes: quibus accersitus exhiberi iussi singulis drachmam vnam mithridatij, cum admisti antimonij præparati granis duobus. Ex quo bolo deuorato, breui vomentes, & aluo pellentes omnem virulentiam fungorum lethalium, sanitatem pristinam adepti fuerunt. Raro tamen, & non nisi maximo quopiam in morbo, vel non dante Medicis inducias ad vsum aliorum præsidiorum, vel eludente reliquorum medicaminum vires, antimonio vtendū arbitror.

Hæc ea sunt, eruditissime Patine, quæ tibi rescribenda meum ad animum, & ad calamum venere. Tu ea boni consule, ac me ama: meoque nomine plurimum saluere iubeas amicissimum, eruditione, morumque suauitate bonis & doctis omnibus dilectissimum Naudæum. Vale feliciter. Dabam Patavij e meo Scalumnæ Museo, Idibus Januarij MDC LII.

De Cicuta facultate molliente Quæsitum. Cap. CLXXVII.

*Doctissimo Viro, D. Fortunio Liceto, Philosophia Phænici,
& in Patavino Lyceo Med. Theor. supremo Professori
Io: Alcidius Musnier Med. Latharingus.
S. P. D.*

Quæsitum eximij mei Patini, eodem ad te, quo accepi, momento perferendum duxi, Vir Excellentiss. vt si fortassis tempestiue satis appulerit, Octauo tuorum Oraculorum inferere queas. Oro te interim, vt quod eidem Patino Responsorum adornaueris, ad me transmittas. Hoc enim officio plurimum gaudeo, maxime inter homines tam doctos, tamque de me intente meritos. Quod ego nec tuos hætenus libros habuerim, nec tu fortasse Riolani Anatomen, accuso pluuias, queis nostrum hoc Cælum hucusque maduit. Omnia tamen citissime peruentura confido. Ceterum ne plane vacuus inersque videar (etiamsi per cursoris imminentissimum discessum vix mihi liceat) non possum tamen non hic meum quoque de Cicuta dubiolum vna cum inclyto meo Patino breuiter insuere: vtum ea nempe, & quomodo molliendi vim habeat? Video enim ex huius herbæ succo, & ammoniaco parari emplastrum ad omnimodas tam Epatis, quam Lienis durities, Heurnio ^a Sen- ^a lib. 2. M. cap. 10. nerto ^b Hartmanno ^c alijsque commendatissimum: immo video, nō cicutæ solum, sed & man- ^b l. 3. tr. p. 4. dragore liquore dedurescere vel ipsum Ebur. Quod qua vi, quoque fiat Naturæ ingenio, ^c cap. 1. non ita facile compertum habeo. Constat enim vtramque plantam intensa frigiditate, ac vere ^d Pract. Chy. deleteria esse præditam; adeoque incrassando potius, quam emolliendo idoneam. Nec enim ^e de Schyr. arbitror eam emplastri facultatem oriri ab ammoniaci calore cicutæ frigiditate quodāmodo ^f Epac. & Lie- nis. temperata; quum tutius id aceto, alijsque complurimis obtineas. An igitur forte, quia planta illa diuersis, vt acetum, opium, & hydrargyrum, concrcuit particulis; aut quia calor intro frigiditate cicutæ refugiens auctiori vigore liquat humores, atque rarefacit? Sed hæc duris forte in visceribus locum habent; minus autem in Ebore. Quare (termaxime scientiarum arbiter) tuum erit, istud omne, quod nostris in consilijs persæpe controuertum est, solita tua sagacitate, componere in artis & ægotantium emolumentum. Dum interim te summe veneror, & amplector Vale. Raptim Genuæ Pridie Non. Nouembris hora xx.

D anni 1652.

Resp. Liceti, declarans unde Cicuta vim habeat emolliendi. Cap. CLXXVIII.

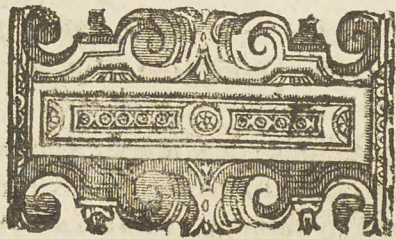
*Cl. Viro Io: Alcidio Musnier Medico Latharingo
Fortunius Licetus B. A.*

Accepi doctissimi Patini quæstiones de Cicuta, tuumque, Cl. Vir, de Cicutæ planta quæsitum. Ad inclytum Patinum mea responsa, quæ simul cum his habebis, cures velim vt afferantur. Ad tuum vero dubium, Num Cicuta, & quomodo vim habeat emolliendi Iccoris. Lienis, quin & Eboris duritiem insignem, quum præpotenti frigiditate polleat? cuius qualitatis proprium est, vel Aristoteli ^a congregare tam homogenea, quam hetero- ^a 2. de gen. t. 3. genea;

genea; proindeque prorsus addensare; quum e contra mollientia cuncta rarefaciant? non levis requiritur doctrina, pro recta quæsti solutione. Certe non negauero Medicis exercitatissimis, & experientissimis, Hortmanno, Sennerto, ac Heurnio, emplastrum e cicuta succo & ammoniaco paratum, habere vim emolliendi durities insignes Iecoris, Lienis, & alias; potissimum quum videam id medicamentum tanti fecisse Collegij Londinensis Medicos celeberrimos, vt in suam remediorum pharmacopæam, elegantissimis refertam medicaminibus, id præsidij genus retulerint. Habet igitur, & me iudice, Cicuta vim emolliendi: Verum, vt ego quidem arbitror, non a sua frigidityte intensa, de qua loqueris in quæsto; sed ab humiditate frigidityti coniuncta, siue sua naturali, siue quoque aduentitia ex permixtis alijs alterantibus; nam Aristoteli mollities omnis est ab humidi prædominio: *Amplius*, inquit *b molle quidem humidi, durum autem siccum*. Quamobrem vt caliditas nõ emollit, nisi cum humiditate coniuncta, & eius beneficio; sic etiam frigiditytas nulla potest emollire, nisi beneficio cuiuspiam humiditatis, vel naturalis, vel aduentitiæ, sibi quomodocunque permixtæ. Sane quum cicuta sit herba, & ideo in viuientium genere locata, naturali quopiam non caret humiditatis excessu, quo succus eius potest emollire. Quam facultatem etiam sibi sentit augeri non parum ex ammoniaci permissione; cui vim emolliendi tribuit intensam Dioscorides ^e atque Galenus ^d asserens ammoniacum & articularum tophos dissoluere, & lienes induratos curare, & Chæradas discutere. Nec officit intensa cicutæ frigiditytas, quin ab humiditate tam sua naturali, quam etiam aduentitia, vim obtineat insignem emolliendi; nam hydrargyro, cui frigiditytas intensa pariter & humiditas naturalis inest, vim emolliendi, ab infusa sibi prouenientem humiditate, non tollit, nec imminuit eius intensa frigiditytas; enimvero, sicuti durissima quæque metalla molliciat argentum viuum; ita vidi non raro portiuncula eius permixta cum diachilone molliori durissimos tumores oedematosos. Itaque facile mollit omnes durities emplastrum e cicuta, non frigidityte, sed humiditate sua, tam natia, quam aduentitia, permissione vel ammoniaci, vel aliorum ingredientium humidiorum, proindeque molliendi facultate pollentium. Eadem ratio de Mandragora; cui vim emolliendi tribuit Dioscorides ^e efficacissimam, vt non solum durissimos tumores discutiatur, sed efficacissimam Eboris emolliendi vim habeat. Et Galenus ^f mandragoræ frigiditytatem insignem agnoscit, & in pomis eius humiditatem, cuius actio est emollire. Congregat quidem, & addensat, induratque frigiditytas per se, ac propria natura sua; sed calor itidem increpascit concoquendo, duratque lutum, & lateres in fornace, per se pariter. At vero mollities per se prouenit ex humiditate, sicut e siccitate ariditateque durities. Cicuta sane ratione suæ frigiditytatis non emollit, sed solum humiditate sibi quomodolibet adiuncta, vel a natura, vel ab arte, copulante lacrymam ammoniaci, siue cuiuspiam alterius humidi cum cicutæ succo, folijs caulibusque contrusis, in cerati, vel emplastri formam. Profecto cicuta necat frigidityte sua sanguinem spissando, & increpascendo; sed hoc non tollit quin emollire valeat humiditate, sibi quomodolibet inexistente; namque crassitudini spissitudiniq; solum opponitur tenuitas, atque raritas; non autem mollities; quæ contrariam habet duritiem solam; atque vt mollities cum crassitudine, spissitudineque reperitur in maza, pulte, multisque alijs; ita durities cum tenuitate in lamina ferri, acie gladij; & cum raritate in pumice. Ita de proposito censeo dicendum, Alcidi cl. Tu mea cogitata boni consule, ac me ama, Dabam Patavij e meo Scalumæ Musæo. Idibus Januarij MDC LII.

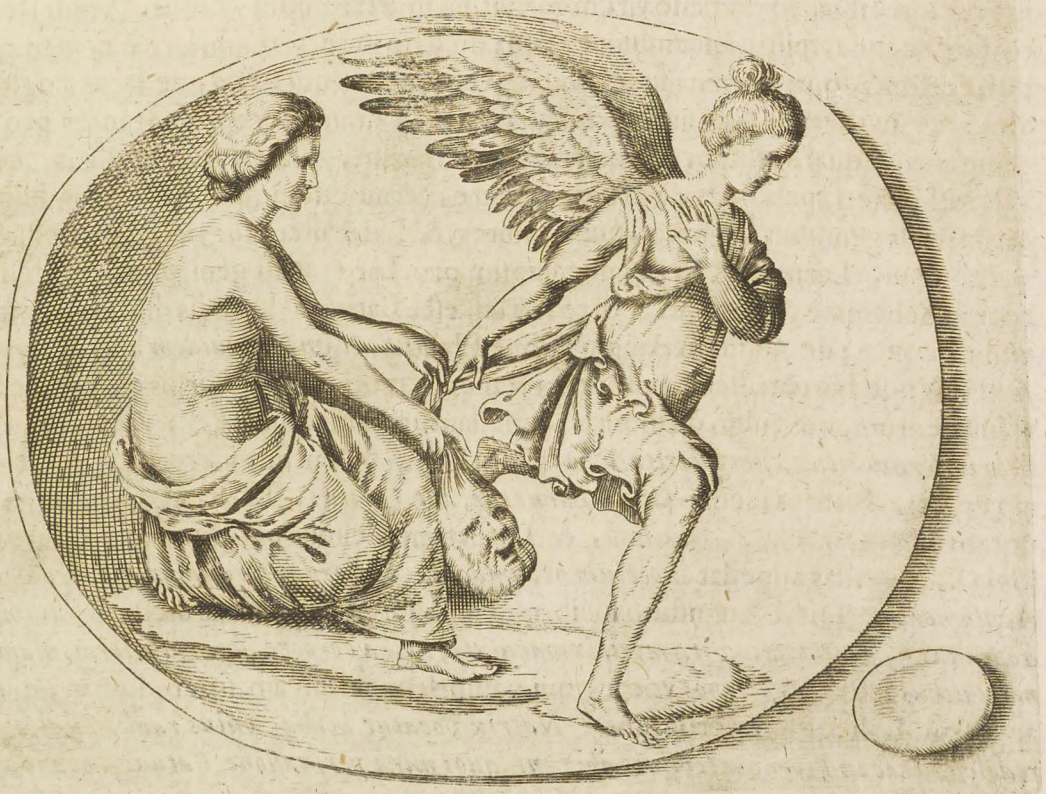
Sed redeamus ad Hieroglyphica Gemmarum Anularium.

*Animum mariti nudum intueri studens uxor etiam proba,
plerumque multum nocet sibi, & viro coniugi.*

Schema LVIII. Gemmae.

*hordium
gemma
no 539*

*Cupido auolans a Psyche sibi non morigera, siue Psyche Cupidinem
auolantem ad se trahere satagens. Cap. CLXXIX.*

IN eodem antiquitatum eximiarum gazophilacio Pignoriano reperta fuit etiam alia imago
Gemmae Cupidinem auolantem a Psyche referens: de qua luculentissime fabulatus est
Apuleius in suis Transformationibus * afferens pulcherrimam, & simplicitate animi pro- lib. 5.
bam Psychea olim Cupidini nuptam ea conditione, vt felix frueretur nocturnis amplexi-
bus dilecti sponſi, ſemper in tenebris, interdum ſeratio gauderet inuiſibilem famularum,
ditiffimam domum incolens, & amœna viridaria perambulans ad voluptatem; nunquam cu-
peret, auderetue mariti ſpeciem in lumine conſpicari; quod obtutus coniugis & ſibi, &
ſponſo futurus eſſet calamitoſus, ac nimium infortunatus. At a ſororibus inuidis male ſuaſa
Psyche videre cum quo noctu rem haberet, quaſi cum dracone cubaret; accenſa Lucerna
maritum auſa ſpectare, quem creditum anguem obruncaret armata nouacula; dum aſpicit
ſomno ſopitum pulcherrimum Veneris filium nudum, tremebunda ſtillam ſeruentis olei de
Lucerna ſuper humerum Amoris effundit, qui dolore a ſomno excitatus, infidam ſibi co-
niugem aſpiciens, ab ea protinus auolauit, fruſtra tentante prehenſo pede coniugem ad ſe
retrahere: a quo vulnerato acriter obiurgata in varias calamitates incidit; quum ipſe ad uſtio-
nis dolorificæ plagam curandam procul abſceſſerit, a matre plurimum etiam obiurgatus de
mortali matrimonio. Hanc Amoris a Psyche derelicta fugam vt affabre delineauit priſcus
autor in Gemma, ſic apte cum Apuleio monet cordatas mulieres non debere maritorum
ſecreta contra coniugum voluntatem explorare; ſed illarum tantummodo rerum cognitio-
ne contentas eſſe debere, quæ ſponte ſibi viri communicare voluerint, alioqui multas in ca-
lamitates eſſe caſuras, maritoſque non leuiter offeſſuras. Nouerint ergo nuptæ, ſe

H h h

a ſum-

Gen. 3. 16.

a summo Deo ^b sub potestate viri constitutas esse, nec sibi licere res illas agnoscere, quarum cognitionem eis viri vetuerint. Fabulam de Psyche notissimam, & ab Apuleio luculentissime descriptam, non est ut in praesentia referamus. Ceterum quid illud obtruncatum caput, vel potius larua, siue persona, veluti pendens de manu Psyche in gemmula notat? si caput est obtruncatum, nae Psyche intentionem indicat obtruncandi coniugem ignotum, quem malo sororum inuidarum iussu suspicabatur esse dirum serpentem, & nunc humana specie praestare conspicit Amorem; quemque prius ignara sororibus dixerat esse virum barbaturum in aetate consistentiae. Sed si larua personarum dicenda, mihi diuinandum est; qua quidem in re, quum laruae nomen commune sit tum personis, quae tegmina sunt humanis vultibus imponi solita, ne facile cognoscantur ab alijs; tam in theatris, ut mimi personas alienas in dramate representantes pro alienis illis reputentur: quam tempore Bacchanalium feriarum, ut liberiori licentia laruari tripudiare valeant, dicticia probrosa de plaustro iacere, gernoque prauo prorsus indulgere; tum

Personarum
vfu.

Laruae no-
men vnde
dictum.

Cereti qui
dicti.

lib. 4. & 8.

lib. 27. c. 18.

lib. 36. c. 26.
F.

Compitalia
cur instituta
laribus.

Filius a Lare
ut genitus.

Lares fami-
liares quid
antiquis.

lib. 2.

Animarum
apparitiones

lib. 8. de
Ciu.

etiam malis genijs incorporeis, qui Lemures, & Lares dicuntur; a quibus deductum Laruae vocabulum. Laruam faciei per metalepsin pro Larua mali genij positam, delineatamque reor in Schemate gemmulae. Porro notum est, Laruas a Laribus dici, qui sunt inferorum umbræ noxiae; de quibus in Amphitruone Plautus, *Nam haec quidem aedepol Laruarum plena sunt*: Vnde Laruati dicuntur furiosi, & mente moti quasi a Laruis exterriti; quales multi sunt eorum, qui vulgo daemonesiaci appellantur. Plautus item: *Laruatus aedepol hominem miserum mendicum queritat*: Hi etiam Ceriti dicuntur a Cerere, quasi Cereris ira animo vexati. Plautus idem: *Certe Laruatus, aut Ceritus*. Larua etiam persona dicitur, ut notabamus *πρόσωπον, μορφή*, & Laruatum dicimus personatum. Apuleius in Apologia Laruas illas appellat, *noctium occuracula, bustorum formidamina, sepulchrorum terriculamenta*. Dico Augustino in libris de Ciuitate Dei Laruae dicuntur *animae hominum deprauatae, & in malis vitæ meritis maculate, quæ a corpore separata terriculamentum sunt mortalibus*. Plinius *Fatuos* vocat, qui passim teminarum amasij creduntur, quos *Follettos* appellant Itali. Plinij verba sunt *Natrix vocatur herba, cuius radix euulsa virus hirci redolet. Hac in Piceno a feminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos vocant. Ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuantur*. De quorum Larum libidine in feminas, & coitu mirabili postea Plinius idem ita fatetur *Non prateribo & unum foci exemplum, Romanis literis clarum: Tarquinio prisco regnante tradunt, repente in foco eius apparuisse genitale e cinere masculini sexus: eamque, quæ infederat ibi, Tanaquilis Reginae ancillam Ocrisiam captiuam, consurrexisse grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno successit. Inde & in regia cubanti puero caput arsisse visum, creditumque Laris familiaris filium. Ob id compitalia, & ludos Laribus primum instituisse. Scilicet illo Daemone susceptum e viro quopiam semen genitale, cum quo coierat sub feminae succubæ specie; seruatumque calidum sperma mox sub genitalis virilis forma secundum immittente in uterum ad focum sedentis ancillæ captivæ. Sane Platonius Apuleius in suo libello de Deo Socratis explicat, animas humanas, dum in corpore sunt, *Genios, & Demones* nuncupari; quum a corpore seunguntur, si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri, & pacato quietoque numine domum possidere, & vocari *Lares familiares*. Sin accelerare vixerint; propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terra vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, Laruas perhiberi. Apuleius idem in Apologia, *Et tibi, ait, Emiliane, deus iste Mercurius, superum & inferum commeator, verorumque deorum malam gratiam, & semper obuias species mortuorum, quicquid Vmbrarum est unquam, quicquid Lemurum, quicquid Manium, quicquid Laruarum oculis tuis ingerat: omnia noctium occuracula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terriculamenta*. Et Arnobius testatur, solitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionibus animarum Dion in Caracalla, & in Tito: Plutarchus in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade, Addit Platonicos (fidē excipio) secutus D. August. & hosce vocari *Lemures*. Seruius Honoratus scribit eos *Manes* vocari, quandiu in alia corpora nondū migrarunt. Verum enimvero certum est, apud antiquorum plurimos nomine Laruarum intelligi incorporeas*

A poreas improbarum animarum, malorumque geniorum naturas; quæ sicut aliquando sub umbrarum specie solent apparere mortalibus; ita frequenter inuisibiles, absque corpore sensibili, aut cadunt viuentes alapis, aut eos alloquuntur; ipsitque præbent obsequia: cuiusmodi Cupidinis vxori Psyche dudum contigisse fabulatur in sua Metamorphosi Madauren-
 sis, inquiens de puella, pretiosum sine pretio palatium coniugis Amoris ingressa: *h* *Hic ei* *lib. 5. p.*
summa cum voluptate offert sese vox quadam corporis sui nuda: & quid inquit, Domina tantis
obstupefcis opibus: tua sunt hæc omnia: prohinc cubiculo te refer, & lectulo lassitudinem refoue, &
ex arbitrio lauacrum pete. Nos, quarum voces accipis, tuæ famula sedulo tibi subministrabi-
mus: nec corporis curata tibi regales epule morabuntur. Sensit Psyche diuinæ providentiæ bea-
titudinem, monitaque voces informes audiens, & prius somno, & mox lauacro fatigationem di-
luit; visoque statim proximo semirotondo suggestu propter instrumentum cenatorium, rata re-
fectui suo commodum, libens accumbit, & illico vini ne & arei, eduliorumque variorum fercula
copiosa, nullo seruiente, sed tantum spiritu quodam impulsæ subministrantur. Nec quemquam
tamen illa videre poterat, sed verba tantum audiebat excidentia, & solas voces famulas habe-
bat. Post opimas dapes quidam introcedit, & cantauit innisus, & alius cithara pulsauit, quæ
videbatur nec ipsa: tunc modulata multitudinis conferta vox ad aures eius affertur, ut quam-
uis hominum nemo pareret, chorus tamen esse pateret, &c. Cuiusmodi præstugas dæmonum ab
 incantatoribus Magis apud Magnum Imperatorem Tartarorum vidisse se M. Polus olim te-
 status est inquiens: *i* [Dum Magnus Cham in aula sua sedet ad mensam, quæ sicuti dicetur, *i* *lib. 1. c. 55.*
 altitudine supra cubitos octo extollitur; & in aulæ medio procul ab ea mensa præparatus est
 grandis abacus, super quo posita sunt vasa potui deseruiencia: tunc Magi suis artibus ope-
 rantur, ut phialæ plenæ vino, lacteue, vel alijs diuersis potionibus, sponte sua, nullorum
 ope ministrorum, impleant Cyathos: & progrediantur hi pleni calices ultra spacium decem
 vlnarum per aerem in manum Magni Chami; qui posteaquam biberit, eadem pocula redeunt
 ad locum, vnde deuenerant. Et hoc agunt coram illis, quos Dominus vult videre huiusce-
 modi mirabilia. (Quæ repetuntur etiam inferius ab eodem M. Polo scribente:) *K* Sed, ut *K* *lib. 2. c. 2.*
 apparebat ex actionibus Magni Chami, ipse censet veriolem & meliorem alijs esse Fidem
 Christianam; quia dicit, ea non imperat rem, quæ non sit plena omni bonitate ac sanctita-
 te: Et nullo modo permittere vult, Christianos ante se portare Crucem; & hoc quia in ea
 vulneratus fuit, & mortuus, tam insignis homo, qualis fuit Christus. Posset aliquis dicere,
 posteaquam ipse censet Fidem Christi meliorem alijs, cur ad eam non accedit, & fit Chri-
 stianus? Causa est, ut ipse dixit D. Nicolao, & Maphæo, quum eos misit Nuncios ad Pa-
 pam, qui quandoque verba faciebant ad eum de Fide Christi: dicebat ipse: Quomodo vul-
 tis me Christianum fieri? Vos videtis Christianos in hisce regionibus degentes, esse tam
 ignaros, ut nihil sciant, & nihil valeant: & videtis istos Idololatrias ex aduerso agere quod-
 cunque volunt, & multa patrare mirabilia: & dum ad mensam sedere, veniunt ad me scyphi,
 qui sunt in medio aulæ, pleni vino, & potionibus, & rebus alijs, nemine cyathos illos tan-
 gente: & cum illis bibo. Constringunt iidem Ethnici malas tempestates aeris ire quocunq;
 volunt: & multa faciunt admirabilia: & ut scitis, illorum Idola loquuntur, & eis prædicunt
 omnia, quæ cupiunt. At si me conuerto ad fidem Christi, & Christianus fio; tunc mei sa-
 trapæ, aliæque gentes, qui non accedunt ad Christi fidem, mihi dicerent: Quæ causa &
 mouit ad baptismum, & ad tenendam fidem Christi? quas virtutes, aut quæ miracula Chri-
 sti vidisti? & aiunt isti Ethnici, mirabilia, quæ faciunt, agere sanctitate & virtute Idolorum:
 tunc ego nescirem quid illis responderem; ita quod maximus error oriretur inter ipsos; &
 isti ethnici, qui suis artibus & scientijs operantur talia, mihi facile mortem incutere possent.
 Sed vos ite ad vestrum Pontificem, & meo nomine rogabit is ipsum, ut ad me mittat centum
 homines sapientes vestræ legis, qui coram istis Idololatriis reproben quod agunt; & asserant
 etiam se scire, posseque facere similia: sed ea nolle facere, quia fiunt arte diabolica, & vi ma-
 lorum spirituum: & ita eos vincant, ut nō habeant potestatem ea patrandi coram ipsis Chri-
 sti fidelibus. Tunc, quum videro id, reprobabo illos, & illorum legem: & ita baptizabor.
 Et quando baptismum suscepero, cuncti mei Proceres, atque magnates baptismum acci-
 pient; & postea subditi eorum quoque baptismate lustrabuntur; & ita multo plures Chri-
 stiani fient hic, quam in partibus vestris.] Constat igitur olim Magos, inter quos Apu-
 leius

leius non ignobilis habetur, consueuisse malorum, sine corporibus degentium, opere multa patrare, qua in poenam, qua in obsequium malum viventium mortalium, potissimum pulchriorum mulierum, quarum amatores nequam esse diffamantur. Ad hos itaque Lares incorporeos, ipsi Psyche famulitia praestantes in gemmula fingendos, atque visui sculpendos, nihil aptius inuenire potuit autor iste Schematis, quam laruam visibilem, quæ cum Laruis inuisibilibus commune saltem nomen habet; dum videt incorporeos omnino spiritus per se cælari, sculpiue minime posse; per metalepsin eos larua sensibili representare voluit. Loro vinctam autem Laruam a Psyche teneri finxit, vt indicaret Psychen supra Laruas illas famulas imperium habuisse supremum. Quin etiam, si non Larua fuerit, sed caput obtruncatum; Psyche suum ad arbitrium illud habuisse signatur, quando caput dormientis mariti nouacula secare potuisset ad votum, ni Lucernæ feruens oleum in humerum cadens, ipsum excitasset a somno ad fugam.

*Amaritudo munus cælitus datum humana natura ad procreandas
multas bonas actiones.*

Schema LIX, Gemma.

Doridis natura explicata. Cap. CLXXX.

NUnquam effœtum illud Pignorianum Museum exposuit nobis Doridis imaginem, mulieris pinguioris caput, cum Luna cornuta supra verticem, & inscriptione DORY, vitio

A vitio fabrilium cum Y. Apposita fuit inscriptio Doridis, ne quis a signo Lunæ Dianam intelligeret. Fuit autem Hesiodo,^a Boccacio,^b & Gyrardo,^c Doris Oceani & Magnæ Thetyos filia, vxor Nerei, & mater omnium Nympharum, quæ plurimæ fuere præfides humoribus partes omnes orbis foecundantibus. Interpretatur Amarities, & Munus, & sumitur pro Aqua maris. Ita Boccacius: *Doris secundum Paulum & Theodontium filia fuit Oceani & Thetyos, & Nerei fratris sui coniunx, atque Nympharum mater. Huius Virgilius in Bucolico carmine meminit, dicens:*

„ Sic tibi quum fluctus subter labere Sicanos
„ Doris amara suam non intermisceat vndam.

Hanc aliqui volunt Munus interpretari, eo quod aqua opportunissima mortalibus loco Muneris a Deo exhibita sit. Alij vero dicunt Amaritudinem intelligi, & idcirco Nereo marino Deo nuptam, quia Amarum sit mare, ut appareat uti viro perpetuo iuncta coniunx est, sic & aqua marina amaritudo coniugio stabili iuncta sit. Oceani autem ideo filia dicta, quia ex aqua Oceani Sole agente amaritudo nascatur, quæ postea mari miscetur Mediterraneo, in quo Nereus dictus est. & antea: ^d Doris autem Amaritudo interpretatur, quæ quidem Solis agente feruore aqua marina, ut Physici testantur, addita est. Quod experientia notum videtur: nam, ut aiunt nautæ, salsedo illa superficiem aquæ maris tantum immista est, quum infra decem passus dulcis inueniatur. & adhuc infra ^e Nereum marinum Deum, Oceani & maioris Thetyos filium præci-

B gentilium voluere Theologi, eique Dorim sororem suam iungere coniungi; ex qua volunt Nympharum agmen suscepisse. Is enim aqua est; vulgo enim Græce Neros aqua dicitur. Oceani & Thetyos filius, eo quod omnis aqua progrediatur ex illo. Quod autem aliq nomine vocetur, ab illo potest esse causa, quia sinus sit maris; & sic est, non eo ævo factus, quo Oceanus factus est.

Refert enim Pomponius Mela, Herculis opus fuisse, Abilam Mauritanie promontorium a Calpe Hispania monte olim separatum, quum perpetuo essent iugo coniuncti; & tunc medias in terras Oceanum intrasse; & sic Oceanus mediterraneus factus, noua potuit quæsisse nomina. Introductus autem & Nereus cum Doride coniuge, id est aquarum Amaritudine, multas apud nos genuit Nymphas, id est humiditates, quæ forsitan ante non erant. Pomponij verba sunt: ^f Deinde est mons præaltus, ei quem ex aduerso Hispania attollit obiectus; hunc Abilam, illum Calpen vocant, Columnas Herculis utrumque. Addit fama nominis fabulam. Herculem ipsum iunctos olim perpetuo iugo diremisse colles, atque ita exclusum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat, admissum. Hinc iam mare latius funditur, submotasque latius terras magno impetu inflectit. Consimilia postea profert Solinus & cui, Non erit omittendum, unde ^g cap. 28. mediterranea maria caput tollant. Existimant enim quidam sinus istos a Gaditano freto nasci, nec aliam esse originem, quam inundationem irruentis Oceani, cuius spiritu peruagante apud aliquot mediterranea littora, sicut in Italia parte, fieri accessus vel recessus. Hinc Oceanus dictus Pater magnus Nerei, ac Doridis, hoc est maris Mediteranei. Est enim fabula, ut inquit etiam Scholiastes apud quosdam scriptores, ante Herculem, siue is Ægyptius fuerit, siue Thebanus, nullum præter Oceanum tellurem ambientem, fuisse mare aliud; sed effossis Calpes & Abilæ montium ab Hercule radicibus (qui postea Herculis Columnæ vocatæ sunt) Oceanum primum in terras irrupisse, sicque mediterraneum mare coepisse ferunt. Plinius ante hos etiam Proxima, ait ^h faucibus utrimque impositi montes, coercent claustra, Abilæ

C *Calpen vocant, Columnas Herculis utrumque. Addit fama nominis fabulam. Herculem ipsum iunctos olim perpetuo iugo diremisse colles, atque ita exclusum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat, admissum. Hinc iam mare latius funditur, submotasque latius terras magno impetu inflectit. Consimilia postea profert Solinus & cui, Non erit omittendum, unde ^g cap. 28. mediterranea maria caput tollant. Existimant enim quidam sinus istos a Gaditano freto nasci, nec aliam esse originem, quam inundationem irruentis Oceani, cuius spiritu peruagante apud aliquot mediterranea littora, sicut in Italia parte, fieri accessus vel recessus. Hinc Oceanus dictus Pater magnus Nerei, ac Doridis, hoc est maris Mediteranei. Est enim fabula, ut inquit etiam Scholiastes apud quosdam scriptores, ante Herculem, siue is Ægyptius fuerit, siue Thebanus, nullum præter Oceanum tellurem ambientem, fuisse mare aliud; sed effossis Calpes & Abilæ montium ab Hercule radicibus (qui postea Herculis Columnæ vocatæ sunt) Oceanum primum in terras irrupisse, sicque mediterraneum mare coepisse ferunt. Plinius ante hos etiam Proxima, ait ^h faucibus utrimque impositi montes, coercent claustra, Abilæ*

D *Africa, Europe Calpe, laborum Herculis meta. Quam ob causam indigenæ Columnas eius Dei vocant, creduntque perfossas exclusa antea admississe maria, & rerum natura mutasse faciem. Ceterum Doridis, quæ maris aquam designat Amarā, superimponitur capiti Luna falcata; quod Luna inter omnia sidera præficatur humiditati, maximeque marinæ; quæ suos fluxus & refluxus mutari sibi sentiat, augeri nimirum, atque minui proportionabiliter ad augmenta & decrementa Lunæ, siue Lunaris lucis in eius facie ad terram versa. Est autem Amaritudo maris donum, ac munus æthereum, quod fiat, sicut etiam salsedo, permissione siccarum exhalationum terrestrium adustarum, sub atomorum forma iugiter ex alto descendentium in subiectas aquas maris, ut ait Aristoteles: ⁱ cui quoque per cinerem colata aqua fit amara, eadem ratione; commistione scilicet adustæ terræ cum aqua. Gustui vero falsior, & amarior est aqua maris in summo, quam in medio, & imo corpore ponti; tum quia terræ partes adustæ de cælo descendentes in mare, suam integram naturam obtinent in sum-*

mitate

^a Theogon.
^b Geneal. l. 7
cap. 8.
^c Synt. 5.

* Ecl. 10.

^d lib. 2. c. 3.
Mare in superficie amarum est non in imo fundo.

^e lib. 7. c. 14.

Oceanum ut mediterraneum genuerit

^f cap. 5. lib. 1.

^g cap. 28.

^h l. 1. Proxima

ⁱ 2. Meteor.
lu. 1. c. 3.
Cur aqua maris amarior in summo quam in imo

mitate maris; quare partem illam afficiunt & alterant magis, quam partem inferiorem, ad quam descendunt eneruatis viribus, remissaque valde qualitate amaritudinis: tum quia Solis calor e maris portione superiore facit euaporare partes aquæ tenuiores, quæ dulces existunt; quum ad profunda maris calor Solis euaporationes, eiusmodi suscitans viuidus non pertingat; quam rationem alibi protulit Aristoteles. Verum hac de re fuse nos in Dialogo de Stagno Palæstinæ propediem inuulgando. Pinguis autem pingitur Doris in Schemate, non solum quoniam maris aqua multam obtineat pinguedinem, e balenarum, cetorumque corporibus immanibus effluentem; nam olei magna copia ducitur ex illis in littus aut vi tractis hominum industria, aut violentia sæuissimarum procellarum impulsis; quæ pinguedine mare scatens aliquando tactum de cælo flammam concipit; ita putarim arsisse, quondam mare iuxta Siciliam, de quo portento famam constantem esse testatur Andr. Libanius. Eandem causam assignauerim illi miraculo, de quo Plinius asserens, *Trasymenum lacum arsisse totum*: in quo maximam haberi piscium copiam ait Leander in Etruria Mediterranea; de qua re Siluius Italicus:

„ Nec minus Herminium primis obtruncat in armis
„ Afsuetum Trasimene tuos prædantibus hamis
„ Exhaustire lacus . . . . .

Ant. Maginus, Præceptor, apud Ptolemæum Geographum Tusciam describens ait, *Sunt quoque nonnulli perampli lacus piscium refertissimi, ut est lacus Perusinus, olim Thrasymenus vocatus præ ceteris Italia, aspectu pulcherrimus & amoenissimus, pisciumque optimorum mira, & inaudita copia fecundus; qui ad Hetruscos, Umbros, Picenos, Romam quoque aduehuntur. Huius forma rotunda pene est, complectens in ambitu triginta miliaria: littus maritimo simile, arenosum, & aqua colorem maris amulatur, lucida, & perspicua; aquam nec refundit, nec alienam recipit.* Insignis clade Flamminij Romanorum Consulis, Hannibalis Poeni victoria.

Profecto color cæruleus maris, & lacus Trasymeni non aliunde mihi est, quam ex multa pinguedinis oleosæ participatione, quam cum multitudine piscium in ijs aquis esse necesse est; quamque fuisse utrobique escam incendij, probabilissimum est a fulmine cælitus in eos iacto.

Verum etiam effingitur in Schematis Doris pinguis, quod elementum aquæ sit materia nutriendis, augendis, & impinguandis corporibus, ut ait Hippocrates alicubi; quocirca mulieres temperatura humidiores, viris corpore sunt obesiores, pinguiioresque; ac proinde veteres in comburendis corporibus defunctorum in acie, singulis decem virilibus, vnum muliebri cadauer adiungebāt, ut huius pinguedine perunctas pyra citius arderet. Ceterum ut amaritudo mari cælitus data fuit, ex necessitate quidem naturæ, ob admisionem adustarum exhalationum sub atomorum specie de cælo cadentium, attamen huius finis etiam gratia, quo pisces alimento gratiori & ipsi fruerentur, & nobis etiam præstarent; etenim nos & salem, & amara pleraque usurpamus in condimentis ad gratiam gustui comparandam: Ita prorsus in vita mortali Deus nobis multas amaritudines imperitur, ut ijs bona maiora nobis comparemus; vnde non nisi laboribus multis exantlatis Hercules diuinitatem assecutus ponitur ab Ethnicis: Et scientiæ laudem & habitum comparamus non nisi vigilijs acerbis, atque sudoribus; nam, ut ait ille, virtutem posuere Dij sudore parandam. Et gloria cælestis a nobis Christianis acquiritur amaritudinibus tribulationum; nam si oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam; quanto magis nos oportet perpeti multas tribulationes ad acquirendum gloriam cælestem? qui vult venire post me, dicit Dominus abneget semetipsum, & sequatur me: neque coronabitur, ait Apostolus nisi qui legitime certauerit. Sic ergo Doris pinguis & pulchra est, quoniam amara, & donum Dei; nam quos Deus amat corrigit & castigat, saltem ut exerceat eos in patientia, tribuatque illis occasionem plurium meritorum; quod apertissime constat in Iob, amico vero summi Dei, siue quem Deus vni-

ce diligebat.

*Meditatio frequens & intensa quatuor nouissimorum retrahit homines
a vitijs ad virtutes & veram pietatem.*

Schema LX. Gemma.

*Quatuor Nouissimorum explicatio in Gemmae hieroglyphicis,
& primum, quod Anulus sit symbolum memoriae rerum.*

Cap. CLXXXI.

P Vlcherrimis & multis insignita hieroglyphicis postrema Gemma, prodiens nobis e Museo Pignoriano, consilium praeceptumue ob oculos ponit oraculi diuini: * *Memorare Nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* Sunt autem ea nouissima quatuor, Mors, Iudicium diuinum de actionibus humanis in vita patratiss: Actionum prauorum poena post Iudicium: & Actionum bonarum praemium. Profecto Memoriam, siue cognitionem, arque meditationem rerum apud antiquos hieroglyphice significat Anulus; nam Anulorum inuentioem passim ad Prometheum referunt, quem vinctum Caucaaso solui Iupiter ea lege iusserit, vt semper secum ferret pristinae siue seruitutis siue solutionis memoriam, anulum ex catena detractum cum scrobe saxi, cui ligatus fuerat vt Plinius^a obseruat, & Pierius de^b communi fama. Et Polydoro Virgilio, de rerum inuentoribus agenti Iupiter ne erga Prometheum parum gratus videretur, ac vt liberationis eius perpetua memoria foret, anulum illi gestandum dedit. & Caesio Rhodigino: ^d Qui fabulosa consecratus Jouis ea voluminibus complexi sunt, coronarum in ludis eam ferme originem tradidere, Prometheum quum Joui

^a Eccl. 2. 7. F.

Anulus memoriae symbolum.

^a lib. 33. c. 10.

& l. 37. init.

^b Hierogl. 36

^c lib. 21. c. 21

^d lib. 6. c. 19.

Paria-

Pariarum sortem patefecisset de Thetidis filio, quem Patre illustriorem amplioremque fusu-
rum cecinerant, ab eo vinculis liberatum: ea tamen ratione, ut anulum lapide & ferro com-
pactum gestaret, ne omnino poena videretur exsolutus; quod & anulorum iuitium agnosci-
tur primum. Olim etiam obseruauimus * in opere nostro de Anulis Antiquorum inscripto,
Anulus ad Memoriam internā qui.
Veteribus ad memoriam internā, tum etiam exteriorem Anulos vsui fuisse. Me-
moriam internā dico, quæ de rebus gerendis, aut dicendis in animo seruari debet: ex-
teriorem appello, quæ ponitur in signis materialibus extra animum. Porro de Anulis ad
lib. 11. c. 2. memoriam internā, ita Quintilianus f Dandi sunt certi quidam termini, ut cōtextum
verborum (qui est difficillimus) continuet crebra meditatio, partes deinde ipsius repe-
titus ordo coniungat. Non est inutile, quo facilius hæreant, aliquas apponere notas,
quarum recordatio commoneat, & quasi excitet memoriam. Nemo enim fere tam infe-
lix, ut quod cuique loco signum destinauerit, nesciat: ut si erit tardus ad hoc, eo quo-
que adhuc remedio utatur, ut ipsæ excitent notæ. Hinc est ex illa arte non inutile, atten-
dere signa ad eos, qui exciderunt sensus: anchoram (ut supra posui) si de naui dicen-
dum esset: spiculum, si de prælio. Multum enim signa faciunt: & ex alia memoria venit
alia, ut quum translatus Anulus, vel alligatus commoneat nos cur id fecerimus: nempe
si sucti deferre anulum in digito prope minimum, transferamus ad indicem, aut pollicem,
aliumue digitum, in tesseram rei, cuius meminisse volumus; vel, si sucti solum anulum gesta-
re nudum in eodem digito, vinciamus ipsum filo serico, vel alio quolibet vinculo. Ceterum
æuo nostro formantur anuli ad memoriam tres ad inuicem concatenati, quos vna iunctos eo-
dem digito gestare solemus; at quando signum esse volumus vnius rei, tunc pendulum vnum
gerimus extra digitum; quando vero duarum meminisse lubet, binos pendere sinimus a ter-
tio digito vestiente; at vero si trium, vel plurium rerum memoria seruanda sit, mutamus
anulo digitum, & internodium. Eiusmodi siue aureos, siue argenteos, siue ex alio metallo,
nuncupare consueuimus a fine, Anulos Memoriarum; formanturque teretes alithi, & apiri, siue
Anulus ad Memoriam externā qui.
lib. 2. c. 21. gemma, & siue funda: colligantur vel unico uinculo trium foraminum, uel inuicem ipsi sibi-
met uincula sunt, instar catenulæ. Ad memoriam externam uero facit ille, de quo pius &
eruditus Nonarinius in Schediasmatibus: ubi Anulum in pisce repertum legimus, eius no-
men referentem, qui illum piscem in stagno locauisset. Fridericus II. Imperator, cum alias
vir eruditus fuit, & Græce etiam (mirum suo seculo) calluit, tum animalium naturæ studio-
sus fuisse uidetur, ex eo quod (ut tradit Conradus Cætes) Lucius piscis anno Sal. 1267.
captus est in stagno circa Haillum, Imperialem Sueuiæ urbem: & repertus in eo Anulus ex
ære Cyprio, in branchijs, sub cute, modica parte splendere visus est: Anuli inscriptio fuit
hæc: *Ego sum ille piscis, in stagnum primus impositus, per Mundi Rectoris Friderici II. ma-
nus, die V. Octobris.* Sic ex Græco interpretatus est Ioannes Dalburgus, Vuormatiensis
Episcopus. Huic simile satis est, quod Athenæus ait: *Ego vero in Chalcidis Arethusa cum
admiratione vidi, cæstros mansuefactos, & anguillas aureis argenteisque ornatas in auribus:
& quæ tum obiectum cibum a spectatoribus acciperent, tum a sacerdotibus victimarum exta,
& musteum caseum.* Plinio quoque * in Jouis Labradæi fonte Anguillæ in aures additas ge-
runt. Quin antiquitus Anulos efformari notauimus & gestarique cōsueuisse ad memoriam
honorificam alicuius, & ad gratitudinem erga benemeritos, nec non etiam ad pietatem er-
ga maiores, ex Rhodigino scribente in suis Antiquis lectionibus: *Batti vero Anulus apud
Cyrenæos gratitudinis habet, atque honoris argumentum, condita ab eo Cyrene, ex responso, sicut
Aristoteles quique commemorat. Quo nomine ciuitatis consensu conflatus est Anulus, ciuium
conditori suo, veluti parenti, silphium offerentium nota, quod esse inter olera constat pretiosissi-
um, Comici veteris astipulante versiculo, quo ille ait: Ne Batti quidem Silphio adduci posse,
ut faceret quod rogabatur.* Alexander ab Alexandro quoque de proposito scribens in suis
Genialibus inquit: *Epicuri imagines frequenter in Anulis habuere eius discipuli: hoc fausti-
ominis generi & nomini suo esse arbitrati.* Additque Africani filium, ut suam in Patrem pie-
tatem declararet, eius imaginem perpetuo Anulo insculptam digitis gestasse. Quin & Len-
tulum zui sui figuram & imaginem Anulo suo insculpi fecisse, ne eius amor citius quam par-
esset, animo excideret: Ita cælabant Anulis frequenter antiqui Deos, quos præcipue co-
lebant: etenim Dioni Cassio * Venus armata a Cæsare in Anulo sculpta, ad quam Romani
suum

A suum genus referebant Aeneæ matrem: Ita satis expresserunt in Anulis Philosophos, quos sectabantur, Stoici Zenonem, Academici Platonem, Peripatetici Aristotelem. Quo pacto etiam ait M. Tullius: Non in tabulis solum, sed in poculis, & in Anellis spectari solitam Romæ imaginem Epicuri. Sæpenumero Patriam, parentes, auos in eis figurarunt: sic inclyto Petra-Sanctæ, de Symbolis Heroicis luculenter agentis Hebræi, præsertim exilij tempore, Urbem Ierosolymam: & fortassis eo spectat illud: *Si oblitus fuero tui Ierusalem, oblivioni detur dextera mea*, ferens nimirum in Anulo tui delineationem: Ita Galba Imperator suæ prosapiæ signa, hoc est, Canis caput sub prora navis insculpere suismet Anulis consuevit; ut iam omnibus notissimum sit, Antiquos in more habuisse, proprijs Anulis effigiem rerum earum gestare, quas in memoria conservare sibi cupiebant.

De Mortis memoria, per Anulum Schematis indicata.

Cap. CLXXXII.

B Q Vumigitur in allato Schemate spectetur Anulus insignis, qui loco lapilli gerit imaginem barbati hominis vita recens defuncti, clausis oculis, ore somniaperto; iam certo certius est, hunc Anulum nobis memoriam de Morte nostra refricare. Cuius ut aduentus est homini prorsus inevitabilis; quia statutum est hominibus omnibus, & singulis semel mori; enimvero mors inexorabilis æquo pede pulsat Regum palatia, pauperumque tuguria; sic omnino cuilibet incerta est hora, qua Mors adventura sit; etenim quolibet die, quolibet mense, quolibet anno Mors imminet unicuique; Moriuntur alij prima die, qua nascuntur, alij mortem obeunt primo vel altero mense, alij vitam obitu terminant exactis aliquot vel pluribus, vel paucioribus annis; quin & adultos, & quoslibet alios manet inopinata & inexpectata Mors vel eadem die, vel eodem mense, vel eodem anno, quo vitam degit; ut unicuique constat apertissime, quod ignotum sit momentum mortis, an procul absit, an prope sit. Hanc incertitudinem horæ mortis hieroglyphicæ representaturus in Schemate priscus autor, in Anuli funda posuit caput adulti defuncti senis, aut consistentis ætatis, mortem seram indicans, annos vitæ plures expectantem. In Anuli Orbe Lunam falcata effigiauit, quæ singulo mense proprium motum absolvens, & adeo singulo mense lumine deficiens apud nos, hieroglyphicum est vitæ menstruæ, mortisque, quam singulo mense nos obire possumus. Duo vero papiliones utrimque circumvolantes anulo, insecta unius diei vitam habentia, signant & homines aliquando mori die ipsa qua nascuntur; & singulos quotidie mori, iugiter calore naturali depascente humidum radicale, proindeque mortales quotidie mori secundum aliquam suæ substantiæ partem, quæ quotidie vitam amittens dissolvitur in halitus, per insensibilem transpirationem excussa de corpore vivente; quo nomine tum Deus homini transgressori præceptum, & peccatori, quotidianam mortem comminatus est: namque præcepit Dominus Deus Adam, dicens: *Ex omni ligno quod est in paradiso, esca edes: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas; in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris*. Etenim degens in statu innocentiae nunquam homo mortem appetisset, nihil patiens ab externis iniurijs, & humorem radicalem a calore non absumi sibi sentiens, ipsumque conservans edens ad arbitrium de ligno vitæ: tum apud Aristotelem in Dialogo ad Eudemum (quem locum referunt ^b Aelianus, ex Theopompo, & Rhodiginus ^c & M. ^d Tullius, & alij plures Classici, sicuti notauimus olim ^e agentes de immortalitate Animæ) Silenum Midæ dixisse, *Hominem esse arumnosum Genij. & difficilis fortunæ semen in diem durans*: etiamsi dictum hoc interpretari valeat de vita hominis generatim; quæ comparata ad vitam Heroum, ac semideorum, quos Gentiles esse longævissimos, ac immortales fere censebat, unius diei vita nuncupatur, & apte papilioni comparatur in Schemate, qui est animal hephemereum; de quo Pierium ita loquentem vidimus: *f Apud Hier. 26. Citamerium Bosphorum Hypani fluuii, veluti folliculos acinis maiores ferente, gignitur Ephemerus animal quadrupes volatile, quod nos diarium appellare possumus. Per hieroglyphicum enim infantem aliquem, qui non ultra unius diei spatium vitam produxerit, nonnulli significandum censent. Idem animalis genus uteruperit e folliculo, in pomeridianum usque diei*

tempus viuit, & volat: mox descendente Sole maerescit & languet; deinde occidente moritur, vita non ultra diem unum prorogata. Eiusdem imbecillitatis est papilio, in grandissima musca speciem, colore albido, qui ex folliculo bombycis intra suam araneam conditi transformati- que erumpit, candidoque exceptus velo, ova haud ita multo post papauerum seminibus paulo maiora, edit plura numero, mox intra paucissimarum horarum spatium ab ovis editis emori- tur. Ex quo formari posset hieroglyphicum, quod indicaret, re bene gesta vitam exhalatam:

& papillones indicare frugem bonorum operum ex meditatione mortis imminantis assidue. Sic ergo recte Schematista vitæ nostræ incertam durationem, modo longiorem, modo breuiorem tarda, celerique morte terminatam, nobis memoria recolendum mystice significat, ob oculos posito Anulo pro gemma defuncti senis caput habente, in sinu falcatam Lunam continente, & ad latera circumuolitantes duos papillones obtinente; quam mortis certæ quoad euentum, incertæ quoad horam euentus homines a vitijs ad virtutes & pietatem reuocantem memoriam, nobis initio quotannis ieiunij quadragesimalis reficit Sancta & pia Mater Ecclesia, permanum Sacerdotis insperfo benedicto Palmarum & Oliuarum cinere supra caput cum admonitione, *Memento homo quia pulvis es, & in puluerem reuer-*

Gen. 3. 19. *teris:* desumpta ex oraculo & diuino: Quin & ista memoria mortis non solum nos arcet procul a sceleribus, verum etiam nobis a Deo gratias impetrat; etenim Abraham se cinerem & puluerem coram Deo professus, a Numine veniam sodomitis impetrauit, si aliqui

Gen. 18. 22 & seq. forent inter eos iusti. Abraham vero adhuc stabat coram Domino: & appropinquans ait: Nunquid perdes iustum cum impio? Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate peri-

bunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo? Ab-

sit a te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius.

Non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram nequaquam facies iudicium hoc. Dixit-

que Dominus ad eum: Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, di-

mittam omni loco propter eos. Respondensque Abraham ait: Quia semel coepi, lo-

quar ad Dominum meum, quum sim pulvis & cinis: Quid si minus quinquaginta iustis

quinque fuerint? delebis propter quadraginta quinque vniuersam urbem? Et ait: Non

delebo, si inuenero quadraginta quinque. Rursumque locutus est ad eum: sin autem

quadraginta ibi inuenti fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadragin-

ta. Ne quaeso (inquit) indigneris Domine, si loquar: Quid si ibi inuenti fuerint tri-

ginta Respondi, Non faciam, si inuenero ibi triginta. Quia semel, ait, coepi, loquar ad

Dominum meum: Quid si ibi inuenti fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter

viginti. Obsecro (inquit) ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inuenti

fuerint ibi decem? Non delebo propter decem. En quomodo memoria mortis iustos

facit homines, & Deo charos. Et Tobias etiam in Sacra pagina luculenter laudatur om-

nium sui iustissimus, eo maxime, quod assidue mortem in oculis habens exerceret se in

opere sepeliendi mortuos. Itaque iugis cogitatio, memoriaque mortis homines retrahit

a peccatis, & iustitiam colere maxime facit.

De secundo nouissimo, quod est Iudicium Dei post obitum hominum, perperdentis eorum opera iustissimo Statere.

Cap. CLXXXIII.

SVb Anulo Schematista locauit apte Bilancem in æquilibrio, mystice representans Dei iudicium iustissimum de vita defunctorum. Statera siquidem a stando dicta est, qua aliquid pensatur, aut ponderatur, vt ad æquilibrio ducatur. Et Clementi Alexandrino in adhortatione ad Gentes, Statera aqua in sacco mystice Deus est, qui mensura & numerus est omnium in animo: Item Statera mystice est iustitia Dei, qua perpenduntur bona & mala, merita scilicet ac demerita in fine vitæ cuiusque mortalium. Statera quoque dicitur D. Gregorio Mediator Dei & hominum Christus Iesus, qui ad pensandum vitæ nostræ meritum secum iustitiam simul & misericordiam detulit, sed misericordiæ lance præ-

*Statera sym-
bolice qui.*

Mor. 1.

- A** præponderans, ut culpas nostras parcendo læuigaret in hac vita; sed post mortem, a Deo Patre constitutus Iudex^b ut uiuorum, sic & mortuorum, æqua lance præmia pænâq; pendit meritis atque demeritis ad æquilibrium, ut habentur lances in Schemate Iudicij mortuorum. *Quis uero statera nomine* (dicit iterum Gregorius)^c *nisi mediator Dei & hominum designatur?* In quo æqual lance omnia merita nostra pensantur: & in cuius præceptis agnoscimus quid in nostra uita minus habeamus. In hac autem statera appendimur, quotiens ad uita^d eius exempla prouocamur. Quæ prius dixerat Iob:^d Si ambulauit in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. D. Ambrosio quoque:^e Statera est species iustitiæ, & interdum est ipsa ratio, qua iudicamus bonum & malum. Mendaces filij hominum in stateris dicuntur, quia non seruant iustitiam in iudicando. Statera quoque dolosa dicitur in scriptura iudicium peruersum. Et statera in manu equitis nigri & dicitur prauum Iudæorum iudicium de Christo Domino. Sic igitur in Sacris literis passim Statera symbolum, est Iudicij. Ceterum post hominis obitum de uitæ præteritæ facinoribus tam bonis, quam malis a Deo geminum Iudicium fit; unum quidem singulare de quolibet homine statim uita defuncto; alterum uniuersale in fine mundi de cunctis hominibus una congregatis ante tribunal Christi: de singulari Iudicio locutus est Dominus in parabola Nuptiarum^b & in historia diuitis & Epulonis: De uniuersali uero satis aperte Matthæus in Euangelio. & Quæ quidem Iudicia multis inter se conditionibus alijs different, sed in hac una conuenient, quod fient cum iustissima ponderatione meritorum, & demeritorum, retributioneque præmiorum meritis, & pœnarum culpis etiam minimis, ab eodem Iudice Christo Domino, sedente in solio Maiestatis gloriæ suæ. Different autem primo, quod singulare iudicium fit assidue multiplex in obitu cuiusque hominis: uniuersale fiet in fine Mundi. Deinde quod in singulari Iudicio Deus præmijs afficit, & pœnis cruciat solum animas iustorum & nocentium, intactis corporibus; at in uniuersali Iudicio præmijs decorabit homines iustos, & pœnis multabit impios ex anima & corpore suscepto per resurrectionem constitutos. Deinceps in Iudicio singulari Iustitia sociam habebit Dei Misericordiam, qua pœnitentes in uita de reatu culpæ luent pœnas temporarias in Purgatorio: sed in uniuersali Iudicio sola Iustitia deducet innocentes ad æternam gloriam, detrudet impios ad æternam inferni pœnam. Vltius singulare Iudicium coram Deo fit in æthere: Uniuersale fiet in Valle Iosaphat. Vltimo singulare iudicium fit coram Deo Iudice, & Sanctis Apostolis præsertim^f iudicantibus duodecim tribus Israel, & Angelis, utcumque patrocinantibus reis, & Dæmonibus ultro cunctos etiam iustos accusantibus: uniuersale uero Iudicium fiet coram Deo, Sanctis omnibus, Angelis, Dæmonibus, & hominibus cunctis ad uitam reuocatis; quorum omnium & singulorum oculis nuda fient uniuscuiusque antea actæ uitæ facinora tam bona, quam mala; inde iusti lætabuntur, & impij confusione mire misereque cruciabuntur, enormitatibus eorum toti mundo reuelatis, a Deo iure obiurgati de mala uita, & a Dæmonibus accusati, derisi, & in æternum cruciandi. Quare proficua mortalibus est meditatio Iudicij ad euitanda scelera, ad commissæ peccata per pœnitentiam expianda, & ad uirtutum, ac pietatis opera patranda. Ad quæ mortales ut excitaret, ac inuitaret Ecclesia prisca, uel idiotis literas non agnoscentibus, literarum loco picturas & imagines aptas ob oculos proponens, Archangelum Michaellem, Principem militiæ cælestis pingi sculpsitque passim curauit cum Statera in manu sinistra perpendentem duas animas in lancibus, & subiecto cacodæmone, sibi rapiente ad ignes æternos cruciandam animam onustam grauium delictorum pondere; cui malo spiritui minitatur Angelus bonus hasta, quod animam grauium culparum expertem, ac proinde leuem sursum ascendentem auderet aggredi, sibi que rapere pariter ad gehennam. Itaq; iure merito sub Anulo memoriæ Schematista noster in Statera proponit nobis meditandum Iudicium post mortem habendum unicuique mortalium de uitæ iam recens obitæ cunctis actionibus, tam bonis, quam malis, ad euitanda peccata, & ad opera uirtutis ac pietatis exercenda.

^b Act. 10. 42

^c 21. Mor. cap. 6.

^d cap. 31.

^e 1. Offic. 3. 3 et Epist. 44

^f Psal. 61.

^g Apocal. 4.

^b Ioan. 2.

^c Luc. 16.

^d cap. 24. 28 et seq.

^f Matth. 19. 28.

Picturas Ecclesia primitiua cur instituerit.

De Tertio Nouissimo, nempe fontium pœnis post Iudicium luendis a vita defunctis per ignem & Aram indicatis. Cap. CLXXXIV.

Tertium sane nouissimum post Iudicium est pœna peccatorum; quoniam vero peccatores duum generum e mortali vita discedunt, & duplici Dei Iudicio iustissimo iudicantur ad proportionatas pœnas delictis luendas, tam in singulari, quam in Vniuersali Iudicio æstimatas; ideo duo pœnarum hieroglyphica ponuntur, Ignis, & Ara igni supposita; quæ duo tum seorsim, tum coniunctim interpretari debent: nam alijs vita defunctis ignis cum Ara congruit, alios manet ignis absque Ara. Qui enim discedentes e vita mortali cum culpis leuioribus venialium peccatorum, & cum grauioribus mortalium confessione iam aboliterum, sed nondum peracta congruenti satisfactione, iudicati sunt pendere pœnas debitas in Purgatorio; nihil enim vllatenus coinquinatum ad gloriam introducitur; hi post singulare Iudicium delegantur ad pœnas non æternas, sed temporarias luendum in Igne Purgatorij; cui recte adiungitur, & supponitur Altare sacrificiorum, ad indicandum Purgatorij pœnas demulceri posse, ac alleuari, terminariq; sacrificijs, & orationibus amicorum viuentium in suffragium animæ cuiusque purgantis. Qui vero discedunt e vita cum onere culpæ mortalis, poenitentia non deletæ, horum pœna perennis Ignis est Inferno, sine beneficio suffragiorum vllius generis; quam æternam damnatorum, siue post vniuersale Iudicium futurum, siue post vniuscuiusque reprobati iam peractum, indicat Ignis absolute, vel abstrahendo ab Ara, vel etiam si Deo placet conculcans & negligens Aræ beneficium; quia damnati negligunt, & blasphemant in inferno sibi fieri prorsus inutiliter ab amicis orationum & sacrificium suffragia. Vt altare adiuncto igni sustinendo signet Purgantium pœnas alleuari posse piorum viuentium precibus, & sacrificijs: Idem altare, stratum sub igne, ac velut ab igne conculcatum, indicet Inferni pœnas negligere sacrificia, precesque viuentium, quorum suffragia miseri damnati nihili faciant, atque blasphemant. Ignis autem idem est, qui cruciat in tempore Purgationem sustinentes, & qui torquet in æternum infelices damnatos; & iisdem ministris Dæmonibus adhibetur fontibus vtriusque generis, sperantibus inquam & desperatis.

Eccli. 39.
33.34.

Quod aperte nobis legitur in sacra pagina: *Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt: & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. Et in tempore consummationis effundent virtutem, & furorem eius, qui fecit illos, placabunt.* Scilicet Angeli mali, spirituales substantiæ sunt; qui prima sui creatione facti sunt a Deo ministri vindices delictorum, diuinæ Iustitiæ furentes executores. Qui vt in damnatos confirmant in furore suo implacabili tormenta sua prorsus æterna. Sic in Purgationem sustinentes, in tempore purgationis consummatæ, ac iam iam perfectæ, absoluendæue, vim omnem suæ potestatis effundent; & ea ratione placabunt furorem diuinæ Iustitiæ, quæ fecit illos suos ministros, atque creauit illos veluti suos spiculatores. Placatur enim diuinæ Iustitiæ rectus furor in fine purgationis animarum a spiritalibus malis ex diuino decreto iusto cruciatarum; qua placata cacodæmones consummauerunt violentiam suam in fontes Purgatorij. Sed non confirmauerunt in furore suo tormenta sua, sicut ea confirmant in cruciandis damnatis. Itaque ne mortales incidant in acerbissima tormenta vindicis ignis, per manus malorum Dæmonum sæuissime administrati tam in determinato tempore purgationis, quam in æternitate damnationis, optime pius iste Schematista sub lance Iudicij Diuini posuit ignem ardentem super Altare, semper a nobis in hac vita meditandum, & memoria versandum.

De quarto Nouissimo, scilicet Iustorum gloria perenni post obitum, aut purgationem in cælis possidenda, per Stellam, Lunam, & Cicadam hieroglyphice signata. Cap. CLXXXV.

Postremo loco, supramysticum Anulum memoriæ sculptam voluit æigmatista Cicadam, & ab Anuli summitate stellam in latere dextro, & in sinistro Lunam, abdita quidem sed ingeniosa beatorum gloriæ hieroglyphica. Nam beatorum duo sunt ordines, Angelorum chori, & Iustorum hominum cœtus, alternis cantibus æternas Deo laudes Tislagij canentium; quam æternam beatorum gloriam in cælo nobis designauit in Apocalypsi, ab se visam, lib.

- A** sibi que diuinitus reuelatam D. Ioannes inquit, ^a Post hæc vidi, & Ecce ostium aper- ^{Ap. 4.}
 tum in cælo. Et vox prima, quam audiui, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascen-
 de huc, & ostendam tibi, quæ oportet fieri cito. Post hæc statim fui in spiritu. Et ecce
 sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectui la-
 pidis Iaspidis & Sardinis. Et Iris erat in circuitu sedis similis visioni Smaragdinae. Et in
 circuitu sedis, sedilia viginti quatuor, & supra thronos viginti quatuor seniores sedentes,
 circumamicti stolis albis, & in capitibus eorum coronas aureas, & de throno procede-
 bant fulgura, & voces & tonitrua. Et septem lampades ardentes ante thronum, quæ sunt
 septem spiritus Dei. Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo: & in
 medio sedis, & in circumitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et ani-
 mal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens fa-
 ciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia singula
 eorum habebant alas senas, & in circumitu & intus plena sunt oculis. Et requiem non
 habebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus. Dominus Deus Omnipot-
 tens, qui erat, qui est, & qui venturus est. Et quum darent illa animalia gloriam & hono-
 rem & benedictionem sedenti super thronum viuenti in secula seculorum, procidebant
 viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in secula secu-
 lorum, & mittebant coronas suas ante thronum dicentes, Dignus es Domine Deus no-
 ster accipere gloriam ac honorem, & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter volun-
 tatem erant, & creata sunt. Quibus Ioannes nobis declarat beatitudinem ab se visam, ^{Explicatio}
 sibi que reuelatam, qua beati cuncti fruuntur in cælo laudantes assidue Deum creatorem ^{prophetiæ.}
 omnium, & eius maiestatem, & gloriam, qua venturus est in fine mundi iudicare viuos &
 mortuos. Qui Iudex quum sit filij Dei Iesus, cui dedit Pater ^b omne iudicium; dicitur sede-
 re, quia sedet ad dexteram ^c Dei Patris. Et aspectui similis erat Iaspidi, propter guttas sangui-
 nis, quibus totum corpus aspersum habebat, ob eandem rationem simile videbatur Sardæ,
 quæ gemma rubet perspicua; Iris autem in circuitu sedis veluti smaragdina, mihi denotat na-
 turam Angelicam innumerabilem assistentem vni que circa thronum Dei, quæ propter sui
 puritatem, & virginitatem, castitatemque, smaragdo recte comparatur; nam ea gemma ca-
 stitatem, virginitatem, puritatemque tuetur adeo, vt disrumpatur in digito coeuntis; namq;
 Smaragdum sentire, ac ægreferre iacturam virginitatis testatur Albertus Magnus ^d & post
 eum Ruellius: ^e Quod aliquando contigisse anulo Smaragdino cuiusdam Reginae Hunga-
 riæ prima nocte concubitus, apud autores non ignobiles legisse se testatur in suis Symbolis
 Heroicis eruditus ^f Syl. Petrasanta. M. Alberti verba sunt: ^g *Expertum autem est tempori-*
bis nostris, quod hic lapis (de smaragdo loquitur) si vere bonus & verus est, non sustinet coi-
tum; propter quod Rex Hungariæ, qui nostris temporibus regnat, in coitu cum uxore sua lapi-
dem hunc in digitis habuit, & propter coitum intres partes fractus fuit. Et ideo probabile est,
quod dicunt, quod hic lapis gestantem se ad castitatem inclinât; & obseruatu Bart. Angli-
ci ^h ex autore prisco lapidarij valet contra illusiones & phantasmata dæmonum; quibus de
 causis Iris illa Smaragdi similis circa thronum Dei nobis designat Angelorum choros Deo
 semper assistentes, in quibus æternus ille Sol mysticus imaginem sui representat; nam An-
 geli perpetuo Dæmones fugant, & castitatem, virginitatemque tuentur. Viginti quatuor il-
 li seniores coronati sedentes supra viginti quatuor alios thronos, duodecim Prophetæ sunt
 antiquæ legis, & duodecim Apostoli nouæ, de quibus dixit Dominus: ⁱ *& vos, qui secuti*
estis me, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Circumamicti sto-
 lis albis ob innocentiam, & votum sacerdotalis dignitatis. Coronati coronis aureis, ob di-
 gnitatem & auctoritatem sacerdotalem super animas fidelium. Et de throno Dei iudicantis
 procedebant *fulgura* splendida & clara, *voce* benignæ vocantium electos ad gloriam re-
 gni cælestis, & *tonitrua* tremenda vocum abigentium impios ad ignem æternum. Et sep-
 tem lampades ardentes ante thronum, septem dona sunt Spiritus Sancti dici possunt, cum
 ordinaria Glossa, & secundum nos administratorij spiritus Angelici, qui custodiunt homi-
 nes in omni viuentis ætate, quæ septem sunt vitæ mortalium, infantia, pueritia, adolescer-
 tia, iuuentus, virilitas, & senectus; in quibus ætatibus Angeli nos illuminant, & internis
 inspirationibus inflammant ad amorem, & charitatem Dei, tanquam septem lampades ar-
 dentes.

^b Ioan. 5. 22.
^c Ps. 109.
 in symb.

Smaragdi
 gemma sym-
 bolum virgi-
 nitatis.
^d 2. de Mine-
 ralib.
^e lib. 2. de
 gemmis.
^f lib. 3. c. 4.
^g 2. de Mi-
 ner. c. 47.

^h 16. de rer.
 propr. c. 38.

ⁱ Matth. 19.
 28.

- dentes. Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile Crystallo, mihi censetur esse
 vitæ mundanæ fluxus & refluxus, cum omnium actionum humanarum vicissitudinibus; quæ
 K Psal. 7. 11. omnia sunt aperta & nuda oculis Dei, qui scrutatur K omnium corda & renes, nihil habens
 occultum ante se. Quatuor autem animalia plena oculis, alas sex habentia, & assidue circum-
 uolitantia circa thronum Dei, & canentia Tresagium, sunt quatuor Angeli Custodes qua-
 tuor Euangelistarum, ex ordine Seraphin; laudantes in Empyreo Deum, & glorificantes ip-
 sum incessabili cantu, creatorem omnium ex mera benignitate suæ voluntatis ad extra se
 communicante. Quam visionem beatitudinis & gloriæ paradisi vidit etiam multo prius Isaias,
 I cap. 6. dicens: *In anno, quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excel-
 sum & eleuatum, & plena erat Domus a maiestate eius: & ea, quæ sub ipso erant, replebant
 templum. Seraphim stabant super illud: sex ale uni, & sex ale alteri. Duabus velabant
 faciem eius, & duabus velabant pedes eius: & duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum, &
 dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum: plena est omnis terra gloria eius.*
 Patet igitur beatos in cælo, tum Angelos, tum homines iustos, post mortem eo translatos,
 assidue canere gloriam & honorem Deo trino & vno, cuius fruitione beantur. Quam bea-
 torum gloriam assidue Deo summo laude canentium in Schemate geminæ nostræ priscus &
 pius autor mystice representauit per Astrum Stellæ, Lunam, & Cicadam; Stella a dextris
 posita nobis indigitans naturam Angelicam, quæ nobilioris conditionis est, quam humana.
 Luna collocata a sinistris, indicans humanam naturam, quam Deus M minuit paulo minus ab
 Angelis, etsi cum Angelis eam in cælo gloria & honore coronauerit. Cicada tertio stellæ,
 ac Lunæ superposita connotans iugem laudem ab Angelis, & hominibus beatis Deo canta-
 tam. Sane per Astrum atque stellam indicari naturam Angelicam, manifestum est apud Iob
 in Sacra pagina dicentem sub persona Dei: *Quum me laudarent simul astra matutina, &
 iubilarent omnes filij Dei.* Vbi Lyranus ait Angelos intelligi per astra matutina, quia a prin-
 cipio simul creati fuerunt cum cælo Empyreo ante distinctionem elementorum. Ego per
 astra matutina intelligo solos Angelos bonos, in gratia confirmatos, qui soli statim creati
 laudauerunt Deum, a quo propterea confirmati fuerunt in gratia; quum alij statim a sui
 creatione Lucifero consentientes, nunquam Deum laudauerint, & appellentur astra vesper-
 tina, quod offuscato lumine intellectus facti sint Angeli tenebrarum, quarum princeps ab
 Eph. 4. 12. Apostolo picitur esse Lucifer: *Quoniam, inquit, non est nobis colluctatio aduersus car-
 nem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum
 harum, contra spiritualia nequitiæ, in celestibus.* ut autem Angeli electi dicuntur Angeli
 lucis, & astra matutina, quia semper in Oriente manent cum luce perpetua, nescientes occa-
 sum culpæ; sic ex aduerso Angeli mali, quod nunquam lumine gloriæ perfusi fuerint, ap-
 pellantur astra vespertina, tenebrarum stellæ, de cælo tractæ a Lucifero, quem secuti sunt,
 p Apoc. 12. 3 de cælo cadentem; ut constat ex Ioannis oraculo: *Et visum est aliud signum in cælo, Ecce
 draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis septem
 diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in
 terram.* Sed in Schemate nostro stella radijs lucidissimis redimita signat Angelos
 lucis in cælo gloriæ lumine coruscantes, & astra matutina, quum a dextris posita sit,
 adeoque in Orientali parte. Ceterum Luna in Schemate a sinistris locata signat
 humanam naturam in cælo ob antea actæ vitæ probas actiones perductam; etenim homo ab
 Gen. 2. 7. humo dictus, quod e terra primæuam suam habuerit originem & in terram demum reuer-
 Gen. 3. 19. tatur omnis; & inter cæli luminaria Luna telluri comparatur etiam a Philosophis; Auer-
 1. Cæl. co. 16. roes enim sæpius de mente Aristotelis Lunam asserit habere naturam terræ: *Unde dicit*
 2. Cæl. com. *Aristoteles in lib. de Animalibus, quod natura Lunæ similis est naturæ terræ.* Quinimmo Py-
 32. 41. 49. & de sub. orb. thagorici putauere Lunam esse terram cælestem. Sed & in Sacra pagina Mulier illa amicta
 cap. 2. Sole, Lunam sub pedibus habens, & in capite coronam stellarum duodecim, signum magnum
 Apoc. 12. 1. in cælo, sicuti recte passim applicatur Magnæ Matri Virgini, quæ conculcauit semper cor-
 Gen. 1. poreæ naturæ humanæ terrenas passiones, Sole Diuino tota perfusa; sic apte potest intelli-
 Prou. 7. gi de natura humana simpliciter in cælo beata, quæ tota diuino Sole perfruitur, ut Luna cor-
 15. Mor. 23 poreæ corporeo Sole perfunditur, ac eius lumine illuminatur. Nam & Bedæ Luna potest
 & Cantic. 6. animam significare. Idem sentiunt Gregorius, & Augustinus. Quare Luna symbolum
 Epil. 119 esse

A esse potest animarum in cælo ab increato Sole lumine gloriæ perfusarum in æterna beatitudine. Postremum vero hieroglyphicum est Cicada inter Stellam & Lunam collocata; quod in proposito nostro designauit Schematistæ iugem harmoniam laudis, & musicam gloriæ, quam assidue Deo creatori concinunt alternatim & Angeli beati, & hominum animæ felices in Empyreo. Nam Cicadas esse Musicæ hieroglyphicum, speciatimque concentus dulcissimi, ac hominis initiari sacris, admonet Horus Niliacus, cui & seniores Ægyptij rebus sacris, ceremonisq; additum hominem significantes, Cicadam pingunt. Hæc enim non ore, sed dorso resonans, pulcherrimum edit, dulcissimumq; concentum. Pulchrum a Platone de Cicadis apologum habemus in Phædro; Non decet, inquit, virum Musis deditum talium ignarum esse: Fertur has olim homines fuisse, priusquam Musæ natæ essent. Natis autem Musis & cantilena in lucem producta, ita quosdam eius æui homines præ cantus voluptate consternatos fuisse, ut canentes & cibos & potus neglexerint, & se mori non animaduertent. Ex quibus postea cicadarum genus natum est, quod hoc a Musis munus accepit, ut nullo alimento opus habeat statim ut natum est: sed sine cibo & sine potu mox canat donec moriatur. Et postea ad Musas profectum denunciaret, quis ex his qui hic sunt hominibus, quamque ipsarum colat. Cuius apologi mysticus intellectus esse potest de solitarijs antiquis in heremo ieiunijs & psalmodijs totam vitam suam exhibentibus, edocti diuinæ cantilenas a Musis Dauidicis Abbatum monasterijs heremi præfectorum. Sed utcumque Cicada Platoni hieroglyphicum musices est. Plotinus, obseruatu Valeriani dum homines musicis modulis affectos, ac delinitos, in animalia musica renasci dicit, forte signat ascetas hymnis diuinis deditos pie viuentes, post mortem beatos fieri, Cicadasque cælestes; nam beatum cum Musico Plotinus identificat. Certe Theocriti pastor ille caprarius rustica simplicitate laudans Thyrsim canentem de suauitate concentus ait.

Cicada musica symbolum.
2. l. 2. Hier. 52.

B Plenum tibi melle pulchrum os fiat,
Plenum autem fauis: & ab Ægilo caricam comedas
Dulcem: Cicada quoniam tu suauius canis.

Cicadarum apologus Platonius explicatus.

Hier. 26.

En. 1. lib. 4. c. 12. & seq. Idyll. 1.

C Sed tamen illæ mysticæ Cicadæ cælestes, Angelicæ ac humanæ naturæ felices in Empyreo suauissime concinunt laudes, & gloriam æterno rerum omnium creatori. Non addam e superioribus Anacreontis carmina, Strabonisue laudes de Cicada, tanquam de symbolo Musicæ. Sed addere non omitam, Cicadam esse beatorum cælestium hieroglyphicum non solum ob iugem cantum, sed etiam quia tessera Nobilitatis habetur; etenim ex Valeriano: Illud minime prætereundum, Cicadam apud Athenienses generis nobilitatem significasse, quod apud Thucydidem in liminari pagina comperies, qui tertio pōss, hoc est Cicadigeros eos appellat, quod apud Athenienses institutum erat, Cicadas ex auro capitis ornamento gestare, quæ indigenas & ingenuos ab aduenis & seruis distinguerent. Causam nonnulli comminiscuntur, quod Cicadæ maxime omnium animalium indigenæ videantur; in ea siquidem regione, qua genita, viuunt moriunturque; quum reliqua fere omnia animalia aliquo migrent, neque sedem ullam firmam habere perseuerent. In unaquaque vero ciuitate & municipio eos nobiliores dicimus, quorum maiores pluribus ante annis in patria sua claruerint, obiectumque ideo Ciceroni totiens in opprobrium, quod vir nouus esset, quia plurimum odiosa solet esse nouorum hominum ambitio, quum Rempublicam, inquam recens adsciti fuerint, administrare contendunt. Qui-

cap. 83.

Hier. 26.

D cunque vero post mortem felices in Empyreo concinunt Deo laudem, & gloriam æternam, quæletcunque fuerint in vita mortali, nobiles babentur, & reges; ut non solum vidimus apud Ioannem in Apocalypsi: sed etiam tales declarantur ab æterno Iudice iustos vocante & ad regnum cæli capeffendum; enimuero Tunc dicet Rex his, qui a dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidere paratum vobis regnum a constitutione mundi. Ex aduerso vero tanquam ignobiles & infames ab se repellent ad æterna supplicia viros iniustos, qualicunque in dignitate vixerint in hoc sæculo; quia tempore nouissimi Iudicij: Tunc dicet & his, qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Itaque Cicada tum ratione cantus assidui, tum ratione nobilitatis, apte symbolum ponitur in Schemate beatorum spirituum, qui cum Christo regnant cælo, canentes laudem & gloriam Deo creatori sine intermissione in æternum.

cap. 4. Matt. 25. 34

His

His arbitror explicari nobile Schema vetus, quo pius homo sibi quotidie, per anulum A memoriae ponebat ob oculos & corporis & animi tum mortem ineuitabilem, cum incerta eius aduentus hora, siue die eadem, siue eodem mense, siue eodem anno: tum ludicium & proprium in hora mortis obita, & vniuersale in fine mundi, quo iusta lance cunctae actiones hominis cuiuslibet expendentur coram Deo, Sanctis omnibus, & Dæmonibus: tum atrocissimas poenas prauarum actionum fontibus irrogandas igne tam Purgatorii, quam inferni per manus cacodæmonum ferocissimorum: tum etiam ingens præmium æternæ beatitudinis in cælo pro vita bene ante acta inter mortales. Ut metu poenarum a vitijs recedamus, & spe tanti præmij semper in actionibus probitatis exerceamur; euitantes confusionem in ludicio subeundam ab improbis, & non timentes incertitudinem horæ aduentus Domini, semper ad bonam mortem parati viuentes. Quam mentem habuit vir pius ex antiquo præcepto, cunctis quidem audito, & intellecto, sed a paucis admodum obseruato: *Memorare nonissematua, & in æternum non peccabis.*

Eccli. 7. F.

PERORATIO TOTIVS OPERIS.

Caput vltimum.

Hæc ætenua antiqua Schemata Gemmarum Anularium, eaque vetera Numismata, quæ mihi pridem explicanda proposuerunt insignes viri, qua maiori diligentia potui declarare conatus, in præsentia manum de tabula, seuiores ad contemplationes me nunc vocante tetrica Minerua; quæ dies æstiuos permisit me dare Musis suauioribus; cum quibus tamen & ipsa partes non paucas habere voluit in hoc opere, non minus doctrinæ soliditate, quam eruditionis amoenitate constructum, & conditum pro virili ad mei solatium, ad Lectorum iucunditatem, & vtilitatem, & præcipue ad laudem & gloriam Summi Dei, a quo mortalibus omnia bona proueniunt.

AVCTARIVM CAP. CXL.

Postquam operi colophonem addidissent operæ, incidi bono euentu in Observationes B Medicas Clarissimi peritissimique Viri Nicolai Tulpii, qui Lib. 3. Cap. 56. Satyrum Indicum sua memoria ex Angelona Serenissimo Federico Henrico Arausionensium Principi fortissimo donatum ad viuum descripsit. Puerum is trimum longitudine, sexennem crassitie referebat. Corpore quidem quadrato, sed valde agili: artubus adeo compactis, vastisque musculis, ut quiduis auderet ac posset: antica parte undique glaber, postica nigris pilis obsitus. Facies hominem fingeat, sed nares simæ & aduncæ anum rugosam & edentulam: aures, pectus feminae mammosum, venter umbilico depresso, artus superiores ac inferiores, cubiti commissura, digitorum ordo, pollex, crura, calcis fulcrum, ad humanam omnia formam accedebant. Hinc jure Indis Homo siluestris appellatus nonnunquam creatus incedebat, bibiturus canthari ansam altera manu prehendebat, alteram ejus fundo subiciens labia post detergebat. Caput in puluinar inclinans corpusque stragulis tegens ad quietem sese componebat. Immo Satyrorum hoc genus quandoque viros armatos invadit, nec raro libidinis oestro percitum in saltibus & lustris mulieribus insidiatur. Viro itaque doctissimo libenter subscribimus, quando hunc Satyrum Pliniano similitum existimat, quem consultissimus naturæ scriptor Subsolanis Indorum montibus perniciosissimum animal humana effigie memorat.

Lib. 7.
cap. 2.

F I N I S.

INDEX AVTORVM,

Qui laudantur, expenduntur, emendantur, adferuntur, aut illustrantur.

A

- Alphonsus Tostatus Abulensis.* 66.a.73.b. notat.
Acron. 412.a.413.d.
Acta Apostolorum. 177.a.178.d.435.a.438.c.d.
Adamantius, apud Pierium Valerianum. 74.c.142.d.184.a.342.b.392.d.393.c.
Aelianus. 58.a.80.b.81.c.120.b.238.c.262.b.336.b.368.d.404.a.d.412.b.d.418.d.433.d.
Aeneas Philosophus, Platonius, apud Pierium. 75.b.
Aeschylus. 120.b.153.d.204.b.
Dionysius Afer. 273.d.
Agatharcides, apud Phorium. 338.d.
Agatho Platonius. 17.b.20.a.b.
Georgius Agricola. 369.d.
Albricius. 327.c.
Andreas Alciatus. 11.d.37.c.45.a.51.d.109.a.207.d.213.a.237.b.244.a.281.a.290.d. improbat 340.b. & notatur. 347.a.163.b.384.d.
Eius commentator. 208.d.340.a.341.c.
Vlysses Aldronandus. 122.a.131.a.213.c.
Alexander Alensis. 194.b.
Alexander. 23.d.157.d.
Alexander ab Alexandro. 139.d.140.a.147.a.c.185.d.187.c.189.a.190.c.193.a.327.a.432.d.
Clemens Alexandrinus. 182.a.291.a.340.c.367.d.
Leo Allatus. 340.c.357.d.366.c.
Ferdinandus Aluarus. 149.b.
D. Ambrosius. 88.c.142.b.178.c. emendatur, 213.c.306.b.330.d.386.d.435.a.
Ammonius. 96.b.118.b. apud Porphyriū. 198.c.
Amos Propheta. 24.c.
Cornelius Amsterdamus. 149.c.
Anacreon. 18.b.64.c.65.a.85.d.208.b.362.b.381.a.439.c.
Anastasiu Sinaita martyr. 68.d.
Bartholomaeus Anglicus. 213.b.437.c.
Anselmus. 155.a.
Antiphanes. 23.c.
Antisthenes. 409.a.
Alexander Aphrodisens. 7.d.90.d.215.a.220.c.
Apocalypsis. 17.c.20.d.435.a.437.a.439.d.
Sidonius Apollinaris. 363.c.
Apollodorus. 62.c.141.a.
Appollonius Rhodius. 156.a.290.b.380.a.
Aphthonius. 63.b.189.b.
Appianus. 250.b.273.d.274.a.348.c.349.a.b.c.
Apuleius. 81.b.c.92.a.114.c.159.b.294.c.298.b.425.c.426.b.c.d.427.a.
Aratus. 206.a.
Eius Interpres. 219.d.220.c.
Paulus Aresius. 337.a.
Ludonicus Ariostus. 100.a.122.a.
Aristophanes. 20.c.21.b.d.81.b.215.b.238.a.b.258.c.262.b.377.c.
Eius interpres. 189.b.258.c.259.b.c.304.b.
Aristoteles. 4.c.5.d.7.c.d.10.b.12.b.c.14.b.d.15.a.b.c.d.16.a.b.19.d.20.a.b.c.d.21.a.c.d.22.b.c.24.d.25.a.26.a.27.b.28.b.29.c.32.d.33.d. explicatur. 34.a.b.c.35.a.39.a.b.d.40.a.c.41.a.b.42.c.d.43.a.b.c.44.a.b.c.45.c.46.a.47.b.48.b.c.49.d.50.a.b.c.52.b.c.55.b.56.b.d.63.b.c.64.a.65.b.71.d.73.d.74.b.c.75.c.76.c.77.d.78.d.79.a.b.c.81.d.84.d.86.d.88.b.90.d.92.d.94.d.96.d.114.d.118.a.c.121.c.129.b.131.d.140.b.c.141.d.156.c.157.b.159.c.162.a.b.163.a.b.164.c.165.a.b.c.d.166.a.d.168.b.d.169.a.c.172.d.177.c.178.a.190.b.193.b.196.d.197.a.b.198.a.199.a.d.200.b.d.201.b.202.a.203.b.209.a.210.a.211.d.213.c.d.216.b.c.217.a. afferitur, 217.c.218.b.221.b.222.b.c.224.a.226.a.b.230.d.231.a.d.236.b.237.d.245.a.247.a.254.c.257.c.260.d.262.d.269.d.270.b.279.c.280.a.c.d.281.d.285.d.286.b.287.a.290.c.d.296.a.298.a.b.299.b.300.a.301.b.302.d.304.b.305.d.329.b.330.c.331.a.333.b.c.334.c.335.a.d.336.d.337.c.340.c.342.a.b.c.351.b.352.d.369.a.c.380.d.381.a.383.a.399.b.400.a. explicatur, b.d.402.c.d.406.b.c.407.a.411.a.415.a.422.b.423.d.424.a.429.d.439.a.432.d.433.d.438.d.
Arnebius. 253.d.426.d.
Artemon. apud Pierium Valerianum. 189.b.
Ascensius Badius. 246.c.
S. Athanasius. 176.c.394.c.
Athenens. 18.a.79.a.96.b.228.b.238.b.267.d.358.d.362.b.368.a.374.a.382.d.383.a.432.c.
D. Augustinus. 9.b.10.d.47.a.48.a.55.a.57.c.60.d.68.a.c.69.c.70.b.71.a.72.b.80.a.155.a.b.160.c.227.d.242.c.291.b.395.a.426.b.d.438.d.

Index Auctorum.

<i>Antonius Augustinus.</i>	569.d.	<i>Cebes Thebanus.</i>	339.d. refellitur	340.c.
<i>Auerroes.</i>	377.a.380.d.400.d.438.d.	<i>Ludovicus de La-Cerda.</i>	150.c.151.a.d.259.a.	
<i>Auicenna.</i>	33.a.58.a.c.		274.a.292.a.350.b.d.363.c.365.b.	
<i>Sextus Aurelius Victor.</i>	250.a.349.a.	<i>Conradus Celtis.</i>		432.c.
<i>Ausonius.</i>	79.c.81.c.	<i>Charisius Sospator.</i>		369.c.
<i>Autor libri de Natura rerum incertus.</i>	80.a.b.	<i>Gulielmus Choul.</i>		109.a.
213.b.		<i>Chronographus Græcus anonymus.</i>		366.a.
<i>Lapidarij, apud Barthol. Anglicum.</i>	437.c.	<i>Chrysippus.</i>		238.a.
B		<i>D.Chrysostomus.</i>	68.c.142.d.176.c.d.393.b.	
<i>Odoardus Barbosa.</i>	58.c.	<i>Caracciolus.</i>		177.a.
<i>Ludovicus Barthema.</i>	ibid.	<i>Iulius Camillus.</i>		222.c.
<i>Baruch Propheta.</i>	97.d.	<i>Ioannes Cantacuzenus.</i>		68.c.
<i>Iofaphat Barbarus.</i>	273.c.	<i>Gulielm. Canterus.</i>		368.a.
<i>Moses Barupha.</i>	65.d.	<i>Cantica.</i>	27.d.66.a.67.d.69.c.81.d.226.a.	
<i>Scipio Bargalius.</i>	337.b.	<i>Vid. Salom.</i>		
<i>Theodosius Barlaam.</i>	288.d.	<i>Cicero.</i>	4.a.12.b.28.a.88.a.153.d.181.c.228.b.	
<i>D. Basilus.</i>	176.c.213.c.306.b.346.c.		233.a.236.b.238.c.253.d.319.b.327.c.	
<i>Beda.</i>	68.c.393.b.438.d.		345.c.348.d.349.a.b.c.350.a.363.d.385.	
<i>Martinus Bellaius.</i>	18.a.		b.d.415.d.421.b.433.a.d.	
<i>Petrus Bellonius.</i>	142.a.	<i>Petrus Clacconus.</i>		69.b.
<i>D. Bernardus.</i>	6.d.56.c.68.e.393.c.	<i>Claudianus.</i>	99.c.109.b.188.c.	
<i>Ifacus Beniamin.</i>	389.c.	<i>Cloatus, apud Macrobius.</i>		66.c.
<i>Claudius Berigardus.</i>	325.a.	<i>Christophorus Clavius.</i>		196.d.
<i>Christophorus Boetius.</i>	367.a.	<i>Collegium Londinense.</i>		424.a.
<i>Seuerinus Boetius.</i>	5.d.41.b.42.b.290.b.415.d.	<i>Guido Columna.</i>	310.d.MS.313.b.319.b.	
<i>Ioannes Beccatus.</i>	9.d.23.c.134.b.135.a.141.c.	<i>Columella.</i>	66.b.348.c.351.b.	
	154.d.155.a. notatur, 199.b.205.d.	<i>Consilium Aquigranense.</i>		176.d.
	206.d.225.d.228.d.229.c.278.d.282.d.	<i>Robertus Constantinus.</i>	285.c.330.c.369.c.	
	283.b.288.c.293.a.322.a.376.b.429.a.		370.b.	
<i>D. Bonaventura.</i>	46.d.47.c.73.c.	<i>Ianus Cornarius.</i>	16.d.31.c.209.d.	
<i>Bonfrerius.</i>	65.c.66.a.	<i>Coentus.</i>	310.d.316.a. Vid. 2. Calaber.	
<i>Petrus Bongus.</i>	168.b.397.b.	<i>Lucis Contilis.</i>		337.b.
<i>Laurentius Bordingius.</i>	273.b.	<i>Petrus Crinitus.</i>		409.b.
<i>Antonius Bosius.</i>	173.a.	<i>Cal. Aug. Curio.</i>		329.c.401.c.
<i>Iacobus Bosius.</i>	69.b.173.a.	<i>2. Curtius.</i>		308.a.
<i>Ioannes Britannicus.</i>	321.a.	<i>Cyrillus.</i>		176.c.
<i>Gregorius Bruin.</i>	149.c.	D		
C		<i>David Propheta.</i>	6.d.9.a.10.c.24.c.40.b.50.a.	
<i>Andreas Casalpini.</i>	67.c.256.d.257.d.		74.d.78.b.c.80.b.84.a.88.b.90.b.100.d.	
<i>Iacobus Caimus.</i>	371.c.		101.a.102.c.118.c.163.d.167.a.175.b.c.	
<i>2. Calaber.</i>	99.b.247.b.d.316.a.321.b.c.		179.c.193.d.194.d.200.a.225.c.285.a.	
<i>Domitius Calderinus.</i>	138.a.		300.d.395.b.c.397.a.435.a.438.a.b.	
<i>Callimachus.</i>	215.a.263.b.	<i>Ioannes Dalbergus.</i>		432.c.
<i>Georgius Camerarius, Scotus.</i>	291.a.	<i>Iacobus Dalechampius.</i>		403.b.
<i>Hieronymus Cardanus.</i>	213.b. defenditur,	<i>Daniel Propheta.</i>	18.c.22.c.90.c.92.c.93.d.	
	217.b. notatur, 218.b.403.d. notatus.		194.d.291.a.	
	464.a.	<i>Dantes Aligherius.</i>		159.d.286.a.
<i>Ioannes Casa.</i>	164.d.169.b.	<i>Daretes Phrygius.</i>		310.c.320.d.326.a.
<i>Dio Cassius.</i>	308.a.	<i>Martinus Delrius.</i>		65.d.257.a.d.
<i>Ioannes Baptista Casalius.</i>	173.a.265.a.	<i>Democritus.</i>		166.d.167.b.403.a.
<i>Cassiodorus.</i>	308.a.	<i>Demosthenes.</i>		151.b.157.b.
<i>Cato.</i>	351.b.	<i>Eius Interpres.</i>		151.d.
<i>Catullus.</i>	4.c.155.d.214.d.252.d.373.d.374.a.	<i>Thomas Demisterus.</i>		348.b.
		<i>Paulus.</i>		

Index Autorum.

Paulus Diaconus. 409.b.
Dictys Cretenfis. 310.d. 312.d. à Guidone Co-
lumna translatus. MS. 313.b. 319.b. 320.d.
 321.b.d.
Didymus. 58.c.
Dionysius Areopagita. 7.a. 8.b. 22.c. 24.b. 93.b.
 174.a. 176.b. 291.q.
Dionysius Rhetor. 47.a. 63.b. 189.b.
Dionysius. 274.a.
Dioscorides. 67.d. 419.c. 420.b. 422.b. c. 424.b.
Dio Cassius. 244.b. 309.b. 350.a. 426.d. 432.d.
Dion Chrysostomus. 151.c. 253.d. 340.d. 341.c.
Diodorus Siculus. 185.d. 186.c. 188.c. 233.a.
 302.d. 338.d. 339.c. 342.c. 354.b. 385.c.
 401.b. 410.d.
Digesta. 365.c.
Aelius Donatus. 121.c. 272.c.
Tiberius Donatus. 345.d.
Gulielmus Durandus. 68.b.
 E
Ecclesiastes. 8.d. 9.a. 11.b. 28.b. 32.c. 55.d. 56.
 a. c. 57.b. 72.a. c. 90.c. 122.d. 123.d. 166.d.
 178.d. 202.b. 301.a. b. 333.b. 364.a. 431.d.
 436.c. 440.a. Vid. Salom.
Edimerus. 177.b.
Elias Propheta. 381.b.
Ioannes Elichmannus. 340.a.
Empedocles. 229.a.
Encalius. 79.b.
Ennius. 307.b.
Epicharmus. 278.c.
Epigrammatarius Græcus. 11.d. 213.b.
Petrus Epiphanius. 17.d.
Erasmus. 78.c. 80.c. 119.a. 120.b. 157.b. 292.a.
 210.b. 271.c.
Esaias. 394.d. 395.d.
Eubalus. apud Aristophanis interpretem.
 258.d. 259.c.
Eucherius. 78.c. 167.a. 216.a. 238.a. 329.c. 386.c.
Euclides. 415.a.
Euripides. 42.d. 154.b. 157.b. 291.a. 368.c.
Eusebius. 5.b. d. 8.c. 24.b. 26.c. 42.c. 46.d. 73.c.
 154.a. 170.d. 188.c. 229.b. 263.c. 299.b. 368.d.
Eustathius. 63.c. 189.b. notatur. 273.d. 292.
 a. 366.a.
Euthymius. 93.d. 167.a. 393.b.
Eutropius. 252.a.
Ezechiel. 22.c. 194.b.
 I
Ioannes Ferrus. 331.d.
Sex. Pomp. Festus. 264.a. 367.c. 374.a.
Marsilius Ficinus. 19.c. 21.a. 31.d. 116.c. exa-
 minatur. 117.d. notatur. 118.c. 131.c.

137.a. 199.b. 261.a. 306.a. 361.a. 333.d.
Iulius Firmicus. 286.b. 363.c.
Siculus Flaccus. 349.a.
Christophorus Floravantius. 59.b.
L. Ann. Florus. 349.a.
Anutius Foetius. 127.a. 167.b.
Ferrandus Fulgentius. 80.b. 204.c. 262.a. 270.d.
 271.a. c. 278.d. 292.d.
Fulgentius. 377.a.
Baptista Fulgosius. 149.a.
 G
Iacobus Gaffarellus. 267.d.
Galenus. 32.d. 33.a. c. 36.c. 39.b. 67.d. 251.c.
 262.b. 299.b. 303.b. 420.c. 422.a. c. 424.b.
Vincentius Gallus. 236.d.
Ioannes Galuanus. 235.a. 264.b. 326.a.
Aul. Gellius. 11.a. 80.d. 84.b. 99.d. 119.d.
 130.d. 348.c. 366.d.
Gilbertus Genebrardus. 164.a.
Conradus Gesnerus. 142.a.
Petrus Gillius. 147.c.
Antonius Glissandus. 68.c.
Glossa ordinaria. 10.c. 93.b. 385.a. 437.d.
Interlinearis. 382.d. 393.b.
Glossa. 68.b. 164.a. 202.b.
Damianus Goes. 149.c.
Abrahamus Gorlaeus. 94.d. 121.b.
Gottifredus Viterbiensis. 68.d.
Ioannes Grammaticus. 298.d.
D. Gregorius. 6.c. 23.c. 56.c. 86.d. 89.b. 160.c.
 386.c. 395.c. 434.d. 435.a. 438.d.
Ianus Gruterus. 150.d. 265.a. 269.b.
Franciscus Guicciardinus. 111.d.
Arnoldus Guldenstern. 273.b.
Lilius Gyraldus. 21.d. 31.c. d. 45.c. 50.d. 78.d.
 96.b. 99.c. 114.c. 132.a. 138.a. 147.c. 156.d.
 172.b. notatur. d. 184.a. 185.d. 188.b.
 202.a. 205.d. 261.d. 263.d. 330.c. 343.c.
 368.a. 376.a. b. c. 377.a. 429.a.
 H
Dionysius Halicarnaseus. 382.a.
Ioannes Hartmannus. 423.c.
Nicolaus Heinsius. 139.c.
Heraclitus. 166.d.
Herodotus. 151.c. 153.d. 166.b. 188.c. 330.c.
 332.c. 354.a. b. 355.b. 366.a. 385.c. 401.a.
Herodianus. 238.d. 273.d. 274.a.
Hesiodus. 4.c. 8.d. 9.a. c. 11.c. 14.d. 17.a. 24.d.
 25.a. 63.a. 64.a. 79.c. d. 84.a. 141.a. 155.d.
 214.c. 222.c. 225.a. 278.b. 279.b. 429.a.
Eius in terpres. 189.b.
Hephastion. 366.c.
Ioannes Heurnius. 423.c.
 K
Hesylus.

Index Auctorum.

<i>Hesychius.</i>	32.b.74.c.	<i>Iuuenalis.</i>	286.d.321.a.352.d.410.c.
<i>Hierosolymitanus.</i>	89.a.		K
<i>D. Hieronymus.</i>	39.b. 48.d.52.a. 69.c. 272.c. 285.a.336.c.337.a.386.d.	<i>Athanasius Kircher.</i>	173.b.
<i>D. Hilarius.</i>	285.b.	<i>Albertus Krantzins.</i>	150.d.
<i>Hippocrates.</i>	50.a.102.c.124.b.163.b.231.d. 401.a.414.c.430.c.		L
<i>Homerus.</i>	4.b.15.d.17.a.d.18.d.33.a.44.a. declaratur,50.a.51.a.63.c.66.c.74.c.75.c. 84.a.98.c.101.d.107.c.134.b.150.d.151. b.155.c.d.156.a.157.c.185.d.186.a.202.c. 203.d.204.b.215.c.235.d.247.b.262.d. 273.c.277.a.278.b.c.279.a.284.d.289.a. 290.b.291.a.292.d.293.a.310.d. defen- ditur,311.a.314.b.320.d.321.b.326.a. 334.b.c.345.d.346.a.347.b.365.b.381.d. explicatur,407.a.c.416.a.b.	<i>Labeo.</i>	385.d.
<i>Horatius.</i>	42.d.45.c.55.c.75.a.80.a.84.b.99.d. 113.a.139.d.142.a.178.d.214.b.231.a. 250.b.262.d.271.d.272.b.319.b.363.a. 365.c.373.b.378.a.385.b.409.d.410.c. explicatur,411.a.d.412.a.413.d.exponi- tur,415.a.b.417.b.418.a.tentatus,decla- ratur. c.d.	<i>Cal. Lactantiu.</i>	42.b.96.b.138.a.205.d. 213.c.233.b.336.a.
<i>Gisbertus Horstius.</i>	249.c.	<i>Grammaticus.</i>	181.c.188.c.
<i>Horus Apollo.</i>	85.d.92.d.94.a.178.a.213.c. emendatus,214.a.233.a.252.d.203.d. restitutus,352.c.395.b.439.a.	<i>Diogenes Laertius.</i>	40.d.41.b.45.c.66.a.79.d. 92.a.301.a.406.c.
<i>Hyginus.</i>	154.a.201.b.258.d.259.b.263.d. 270.b.285.b. notatur,286.b.290.b.327.c. 339.b.342.c.	<i>Dionysius Lambinus.</i>	412.a.413.d.
	I	<i>Aelius Lampridius.</i>	365.c.
<i>D. Iacobus.</i>	50.a.200.a.	<i>Christophorus Landinus.</i>	160.a.
<i>Iamblichus.</i>	184.b.	<i>Hieronimus Lauretas.</i>	285.
<i>Ieremias.</i>	23.c.175.b.285.a.287.b.c.382.c.	<i>Wolfgangus Lazius.</i>	369.b. notatur.370.c.
<i>D. Ioannes.</i>	6.d.48.a.81.d.92.c.93.a.121.d. 392.a.394.a.395.c.397.c.435.b. explica- tur,437.b.438.c.d. Vid. Acta. Ap.	<i>Albertus Leander.</i>	430.a.
<i>Iobus.</i>	58.a.86.d.93.b.118.c.159.b.168.d. 169.a.257.b.303.a.435.a.438.b.	<i>Camillus Leonardus.</i>	1.a.
<i>Iosephus.</i>	71.a.369.d.385.c.	<i>Ioannes Leonius.</i>	142.d.
<i>S. Irineus.</i>	163.d.216.a.	<i>Iulius Leonides.</i>	109.a.
<i>Isaias.</i>	6.c.7.c.20.d.23.c.46.d.56.b.73.c.97.d. 177.a.d.179.b.194.a.d.195.a.285.a.380. d.438.a.	<i>Leslaus.</i>	151.d.
<i>Theophanes Isaurus.</i>	149.a.	<i>Andreas Libanius.</i>	430.a.
<i>Isidorus.</i>	37.a.58.a.156.a.176.c.203.a.c. 225.d.236.d.289.a.304.a.307.b. 389.d.	<i>Iosephus Licetus.</i>	379.d.
<i>Indicum liber.</i>	10.c.11.b.	<i>Iustus Lipsius.</i>	168.c.269.a.
<i>Franciscus Iuretus.</i>	269.b.	<i>Titus Linius.</i>	2.b.13.a.16.d.102.c.106.a.107. c.238.d.239.b.241.a.348.c.397.d.
<i>Iustinus.</i>	151.b.d.185.d.187.b.189.a.245.c. 246.a.b.	<i>Linus Andromicas.</i>	374.a.
		<i>Lodolphus.</i>	58.c.
		<i>Petrus Lombardus.</i>	71.b.
		<i>Eilhardus Lubinus.</i>	371.b.
		<i>Lucanus.</i>	386.a.409.a.
		<i>D. Lucas.</i>	73.a.159.c.175.d.177.a.179.a. 193.d.334.b.395.b.396.b.430.c.435.b.
		<i>Lucianus.</i>	41.b.78.d.88.b.122.b.146.b.156.a. 238.d.336.b.355.a.
		<i>Ioannes Lucius.</i>	556.b.
		<i>Lucretius.</i>	8.d.28.a.37.b.62.b.64.b.84.a.115.c. 138.c.212.c.214.b.216.d.280.b.303.c. 310.a.d.363.b.399.d.417.d.
		<i>Franciscus Luisinus.</i>	367.a.
		<i>Lycophron.</i>	79.d.189.c.
		<i>Eius interpres.</i>	279.b.
		<i>Nicolaus Lyranus.</i>	68.a.93.b.194.b.202.b. 381.b.382.d.385.a.393.b.417.a.438.b.
			M
		<i>S. Macharius.</i>	176.c.
		<i>Macrobius.</i>	42.a.66.b.179.d.140.a.332.d.
		<i>Petrus Maffei.</i>	337.a.
		<i>Antonius Maginus.</i>	361.a.430.b.
		<i>Albertus Magnus.</i>	1.b.58.a.68.c.79.d.164.b.d. 213.c.339.a.437.c.
		<i>Olaus Magnus.</i>	98.b.407.a.408.a.
		<i>Simon Maiolus Vulturariensis.</i>	148.d.149.b.
			Mala-

Index Auctorum.

Malachias. 194.b.
Mamilius. 162.d. 417.b.
Io. Baptista Mantuanus. 99.b.
Paulus Manutius. 348.d.
Nomus Marcellus. 368.c.
Marcus Marulus. 13.c.
D. Marcus. 23.a. 175.c. 176.a. 178.a. 179.a.
 334.b. 392.b. 396.c.
Mattheolus. 66.d. 142.a. 416.c. 419.c. 420.c.
Franciscus Maurolycus. 236.d.
Martialis. 2.a. 79.b. 99.b. 120.c. 121.b. 264.b.
 269.c. explicatur, 352.b. 373.a.b.
D. Mattheus. 12.b. 24.c. 40.b. 41.b. 73.d. 80.a.
 92.c. 93.a. 107.c. 159.c. d. 174.b. c. 178.a. b. c.
 184.a. 199.b. 200.a. 236.b. 237.c. 292.d.
 334.b. 369.c. 380.b. d. 391.d. 392.a. c. 393.b.
 c. 394.b. 395.d. 397.c. 417.a. 430.d. 435.b. c.
 437.d. 439.d.
Hieronymus Magius. 367.a.
Valerius Maximus. 13.a. 23.a. 137.d. 157.a.
 239.d. 242.b. 245.b. 247.b. 348.c.
 349.c. 380.b. 387.d. 413.a. 419.a.
 421.c.
Ammianus Marcellinus. 354.d.
Ioannes Maldonatus. 293.d.
Daniel Mallonius. 68.c. d.
Mancinus. 258.d.
Pomponius Mela. 172.a. 338.d. 354.d. 429.d.
Menander. 278.b.
Hieronymus Mercurialis. 258.c. 304.b.
Metaphrastes in Vita S. Quiriaci. 177.a.
Micheas Propheta. 194.d.
Iacobus Micyllus. 134.b. 237.c.
Ioannes Picus Mirandulanus. 231.a.
Monachi Vuerdunenses. 176.d.
Moschus. 29.c. 100.a. 133.d.
Ioannes Moschius. 176.vid. S.
Moses. 5.c. 6.c. 8.a. b. c. d. 11.b. c. 17.b. 20.d. 23.a.
 24.b. c. 27.b. c. 39.d. 47.b. 52.c. 54.a. 55.a. 57.
 d. 58.a. b. c. 60.a. b. c. 61.a. 62.a. b. c. d. 65.c. d.
 66.a. 67.a. d. 70.a. 71.a. c. 72.b. 73.a. b. 81.d.
 89.a. 93.a. 94.a. 97.c. 111.b. 126.d. 160.b.
 161.b. 174.d. 176.a. 178.d. 179.a. 193.c.
 203.e. 206.c. 216.c. d. 217.a. 220.b. 225.b. c.
 230.c. 236.b. 237.c. 257.b. 291.a. 293.a.
 311.a. 346.c. 348.a. b. 351.b. c. 354.a. b. c.
 381.a. c. 385.a. 386.b. 395.c. 426.a. 433.c.
 434.b. 438.d.
Antonius Muretus. 269.a.
Ioannes Alcidius Musnier. 414.c. 423.b.
Angelus Monofinius. 23.d.
Andreas Morettus. 384.c.
Paulus Morigius. 180.c.

N
Nauus, apud Macrobius. 66.c.
Natalis Comes. 20.c. 23.b. 24.d. 25.d. 26.a. 28.c.
 49.a. 78.d. 141.a. 154.b. 156.d. 157.b. 202.b.
 219.c. 220.a. d. 222.c. 228.a. 230.d. 290.b.
 329.d. 336.a. 376.b. d.
Gabriel Naudens. 411.c.
Gregorius Nazianzenus. 392.d.
Cornelius Nepos. 310.d. 311.d. 320.d.
Nicander. 237.d. 375.d. 377.c.
Nicandri Interpretes. 155.d.
Nonnus. 365.c.
Aloisius Nouarinus. 432.b.

O
Iulius Obsequens. 238.b.
Philippus Olinarius. 246.b.
Antonius Ongarus. 144.a.
Oppius, apud Macrobius. 66.c.
Oppinianus. 404.b. taxator, 405.b. item
 406.a.
Origenes. 10.c. 53.a. 93.a. 285.b. 291.b.
Orpheus explicatur. 20.c. 78.d. 116.b. 188.b.
 225.a. b. 290.b. 329.c. d.
Oseas propheta. 380.b.
Felix Ofius. 301.b.
Ouidius. 10.a. 21.d. 22.a. 28.d. 49.c. 63.d. 88.d.
 99.d. 122.d. 130.c. 139.a. 141.b. 151.c.
 146.a. d. 178.a. 181.c. 188.b. 192.b. explica-
 tur, 200.b. 206.a. 215.a. 247.b. c. 248.a. 263.a.
 283.a. b. 286.a. d. 289.c. 294.c. 327.d. 374.a. b.
 417.b.

P
S. Pachomius. 176.c.
Asconius Pædianus emendatur. 263.a.
Sanctes Pagninus. 164.a. b.
Palephatus. 270.c. 277.d. 282.a. 340.d.
Palladius Rutilus. 351.b.
Onuphrius Panuinius. 302.d. 304.a. 307.b.
Paralipomena. 97.c.
Parmenides. 9.a. 14.d. 17.a. 25.a.
Franciscus Patricius. 10.d.
Pausanias. 25.b. 96.b. 138.a. 148.a. 154.a. b.
 188.c. 189.d. 191.a. b. 209.c. 220.d. 221.a.
 237.d. 245.b. 246.a. 263.a. 268.d. 302.c.
 306.a. 307.a. 310.d. 320.a. 334.b. 346.d.
 347.b. 359.a. 365.c. 366.a. 367.d. 378.a.
 383.b. 386.c.
D. Paulus. 7.a. c. 26.c. 40.c. 46.d. 60.a. d. 71.c.
 73.b. c. 81.d. 93.a. 118.b. c. 137.b. 161.a.
 163.a. 174.d. 217.a. 221.a. 222.d. 257.b.
 303.a. 343.d. 381.a. 392.a. 397.b. 417.b.
 430.d. 438.c.
Benedictus Pererius. 65.d. 160.b.
 Kkk 3 Anl.

Index Auctorum.

<i>Aul. Perſius.</i>	410.c.	279.c.290.a.298.a.d.300.a.302.c.304.a.	
<i>Petronius.</i>	10.a.374.b.	306.d.307.d.310.d.320.a.321.a.327.a.	
<i>Franciſcus Petrarcha.</i>	10.b.26.c.32.a.119.c.	332.b.338.d.339.a.b.344.a.348.c.353.c.	
222.d.246.c.250.c.337.c.378.c.409.a.		354.c.360.a.361.a.366.a.367.c.369.c.	
<i>Silueſter Petra-Sancta.</i>	94.c.121.b.261.a.275.c.	370.b.371.b.385.b. defenditur, c.389.c.	
433.a.437.c.		reſtitutus, 403.c.d.404.a.413.a.419.b.c.	
<i>D. Petrus.</i>	164.b.	420.a.421.c. declaratur, 426.b.c. 429.c.	
<i>Franciſcus Philoſophus.</i>	246.d.	430.a.431.d.432.c.440.d.	
<i>Philo.</i>	27.b.39.b.52.a.53.a. examinatur. d.	<i>Plinius Iunior.</i>	252.b.
54.b. explicatur, 161.d.176.b.363.d.		<i>Plotinus.</i>	29.d.43.a.46.b.48.d.135.a.332.c.d.
<i>Phurnutus.</i>	31.c.96.b.114.c.156.a.c.188.c.	333.a.439.b.	
258.a.259.c.329.c.330.c.331.a.		<i>Plutarchus.</i>	10.b.12.a.d.15.d.16.c.28.d.63.c.
<i>Philoftratus.</i>	45.c.114.c.365.c.	80.c.81.c.92.b.106.a.119.a.b.150.a.d.	
<i>Antipho Philocrus.</i>	189.b.	156.d.163.b.166.a.170.d.181.c.200.b.	
<i>Philoxenus.</i>	65.d.	204.a.212.b.238.b.c.d.239.a.241.a.244.b.	
<i>Phorins.</i>	254.b.366.c.	248.d.262.b.269.a.c.271.c.272.a.273.c.	
<i>Valerianus Pierius.</i>	4.c.33.c.37.a.42.d.45.a.b.	289.b.294.d.296.a.300.d.306.d.327.b.	
58.a. c.62.c.63.a. b.74.c.78.c.80.b.87.d.		332.d.333.a.336.b.c.d.346.a.347.a.348.c.	
88.c.89.a.93.c.d.94.a.c. refellitur, 130.c.		349.a.350.a.354.b.369.c.378.a.382.a.b.c.	
131.a.132.b.137.c.142.a.b.164.b.c.165.d.		385.c.387.d.412.b.d.419.b.c.d.421.c.426.d.	
notatur, 167.a.168.a.b.171.d.172.a.		<i>Porphyrins.</i>	81.c.184.b.
175.a.179.d.181.a.c.d.183.c.d.184.a.		<i>Polybius.</i>	348.d.
189.a.c.190.a.192.a.193.c.201.d.202.a.		<i>Trebellius Pollio.</i>	142.c.
208.d.211.d.212.a.b.213.b.d.214.a.d.		<i>Iulius Pollux.</i>	238.a.258.d.346.a.363.d.377.d.
215.b.c.234.a.235.d.237.d.251.d.262.c.		<i>Marcus Polus.</i>	273.b.336.d.427.b.
286.c.287.c.296.b.306.a.b.307.c.d.329.c.		<i>Valerius Polydorus.</i>	385.a.
332.c.333.a.c.334.b.c.339.a.342.a.343.c.		<i>Porphyrinus.</i>	263.c.298.d.381.d.
345.d.346.c.347.d.351.c.352.a.d.353.a.		<i>Portus.</i>	369.c.
354.a.377.c.378.b.386.c.392.d.395.b.		<i>Ramirus de Prado.</i>	373.a.
431.d.433.d.439.b.		<i>Priapeiorum autor.</i>	99.a.
<i>Laurentius Pignorius.</i>	208.d.210.d.	<i>Procopius.</i>	65.d.409.b.
<i>Pindarus.</i>	78.c.168.c.186.b.188.c.215.b.	<i>Proclus.</i>	63.d.88.a.192.b.365.d.
371.a.		<i>Grammaticus.</i>	142.c.
<i>Plato.</i>	1.d.3.c.d.4.a.d.5.a.c.d.6.b. explicatur,	<i>Propertius.</i>	22.a.28.d.32.a.245.b.251.d.374.b.
8.a.b.c.d.9.a.11.b.12.b.d.15.c.16.d.17.b.		418.b.	
d.19.c.20.c.24.a.25.a.26.a.27.d.28.a.31.c.		<i>Ptolemaeus.</i>	29.c.401.c.415.a.430.b.
33.a.c.39.a.40.d.41.b.d.43.b.64.a.72.b.		<i>Aloſius Pulcius.</i>	295.a.
75.b.c.77.d.81.d.86.c.88.c.90.d.92.a.96.b.		<i>Caffianus Puteanus.</i>	391.a.
101.a.118.a.b.130.a.135.b.137.a.151.d.		<i>Pythagoras.</i>	184.b.271.b.
156.c.159.c.161.d.163.a.166.a.199.d.		<i>Pythinetus.</i>	141.b.
201.d.202.c.204.b.c.208.b.209.d.210.a.			
214.a.222.a.c.233.c.268.d.272.b.275.d.		<i>Petrus Quirinus.</i>	59.a.
280.a.284.c.d.285.d.291.b.298.d.299.b.		<i>Fab. Quintilianus explicatur.</i>	251.d.
300.a.b.301.a.304.b.328.d.329.a.b.c.		R	
333.d.334.b.363.c.400.c.412.b.415.b.		<i>Ioan. Baptiſta Ramuſius.</i>	59.a.257.d.296.c.
420.a.439.b.c.		<i>Regum Lib.</i>	10.c.39.d.57.a.97.c.98.c.101.a.
<i>Plautus.</i>	134.d.151.d.262.c.319.b.410.d.	160.c.180.b.285.a.416.d.	
426.b.		<i>Celins Rhodiginus.</i>	88.c.d.132.a.213.c.268.d.
<i>Plinius.</i>	19.d.41.d.50.d.52.a.58.a.66.d.67.	269.c.272.c.279.a.296.b.304.b.307.d.	
a.b.c.d.75.c.79.b.d.113.a.118.b.120.b.		333.a.377.a.381.a.c.d.382.d.383.b.410.d.	
exponitur, 137.d.141.d.146.d.151.d.		431.d.432.d.433.d.	
170.d.172.a.192.a.200.b.220.b.222.c.		<i>Simmas Rodius.</i>	333.d.
236.a.238.b.c.252.b.269.a. declaratur,		<i>Ioannes Rhodius.</i>	267.d.273.b.390.d.
		<i>Ricciar-</i>	

Index Autorum.

<i>Ricciardus</i> , apud Goropium.	233.d.	<i>Statius</i> . 10.a.99.c.138.b.181.c.290.b.298.d.	
<i>Cesar Ripa</i> .	379.a.	304.a.326.a.351.c.415.c.	
<i>Conradus Rubeaquensis</i> .	149.b.	<i>Stephanus de Urbibus</i> .	367.c.
<i>Ioannes Ruellius</i> .	437.c.	<i>Carolus Stephanus</i> .	246.b.
<i>Ruffinus</i> . 171.a.172.a.b. à Gyraldo expositus.		<i>Petrus Stephanonius</i> . 2.b.173.b.c.224.d.327.a.	
173.a.		398.d.	
S		<i>Stobaeus</i> .	343.c.
<i>Ioannes de Sacrobosco</i> .	197.a.	<i>Stoici</i> .	272.b.
<i>Claudius Salmasius</i> . 296.d.367.a.412.c.413.d.		<i>Strabo</i> . 172.a.185.d.186.a.188.c.191.b.	
<i>Salomon Propheta</i> . 6.c.9.a.40.b.43.a.45.d.64.d.		192.d.208.a.209.b.332.c.354.d.361.a.	
73.c.179.c.194.b.202.b.222.d.238.a.		370.d.372.a.439.c.	
300.d.301.b.385.a.430.d.438.d.		<i>Victorinus Strigelius</i> .	246.a.
<i>Rabbi Salamon</i> .	194.b.	<i>Theodorus Stradita</i> .	177.a.
<i>Salustius</i> .	79.c.206.b.310.d.349.c.	<i>Suuius</i> , apud Macrobius.	66.b.
<i>Saluius</i> .	366.a.	<i>Suetonius</i> . 137.d.138.c.192.a.193.c.253.a.	
<i>Franciscus Samarinus</i> .	68.c.	272.c.304.a.309.c.345.d.365.b.368.d.	
<i>Franciscus Sanctius</i> .	347.c.	<i>Suidas</i> . 11.a.19.c.172.a.b.210.b.254.d.301.a.	
<i>Sappho</i> .	25.d.	312.d.354.d.366.a.	
<i>Iosephus Scaliger</i> .	367.a.	T	
<i>Iulius Scaliger</i> . 140.b.147.c. notatus, 148.a.		<i>Cornelius Tacitus</i> .	150.c.170.d.173.c.
213.b.217.a.260.d.		<i>Torquatus Tassus</i> . 29.d.101.a.d.107.d.109.c.	
<i>Scotus</i> .	9.b.17.c.	110.b.119.c.	
<i>Scholiasles vetus</i> .	429.c.	<i>Terentius</i> .	181.c.
<i>Scylax Caryandensis</i> .	366.a.	<i>Tertullianus</i> .	154.a.177.b.253.d.307.b.
<i>Sedulius</i> .	69.b.	<i>Thebit</i> .	1.a.
<i>Seneca Philosophus</i> . 41.a.77.c.222.c.242.c.		<i>Themistocles</i> .	238.a.
269.a.c.		<i>Theocritus</i> . 19.a.23.b.25.d.28.c.214.a.439.b.	
<i>Seneca Tragicus</i> .	42.d.368.c.	<i>Ei. Scholiasles</i> .	28.d.
<i>Daniel Sennertus</i> .	423.c.	<i>Theophilus</i> .	246.c.
<i>Serapion Ascalonita</i> . apud Pierium Valeria-		<i>Theophrastus</i> . 50.d.51.a.66.d.67.c.421.d.	
num.	189.b.	<i>Theophylactus</i> .	393.b.
<i>Marius Seruius Honoratus</i> . 9.d.121.c.247.c.		<i>Theopompus</i> .	433.d.
258.d.259.c.269.c.282.d.288.c.329.c.		<i>Theodontius</i> .	229.b.
418.b.426.d.		<i>Theodoreus</i> .	65.d.367.d.375.b.
<i>Petrus de la Sena</i> .	366.d.	<i>Theon Arati interpretes</i> . 153.d.307.c.352.c.	
<i>Diodorus Siculus</i> . Vid. D.		<i>D.Thomas</i> . 5.d.9.a.46.d.55.a.56.b.57.c.73.c.	
<i>Antipater Sidonius</i> .	366.b.	<i>Thucydides</i> .	151.a.
<i>Carolus Sigonius</i> .	349.b.	<i>Theodulphus</i> .	68.a.
<i>S. Ioannes Silentiarie</i> .	176.c.	<i>Tibullus</i> .	189.b.
<i>Simmias Rhodius</i> .	23.b.	<i>Tobias</i> .	395.d.434.c.
<i>Silius Italicus</i> .	69.b.81.c.430.a.	<i>Iacobus Philippus Tomasius</i> .	265.a.d.
<i>Hieronymus Sinus</i> .	371.c.	<i>Tostatus</i> . Vid. <i>Abulensis</i> .	
<i>Ioannes Smith</i> .	139.c.	<i>Hermas Trismegistus</i> .	20.d.271.a.
<i>Socrates</i> .	3.c.163.a.374.d.	<i>Bernardinus Tilesius</i> .	99.d.
<i>Solinus</i> . 66.d.338.d.354.d.366.a.376.c.		<i>Thryphiodorus</i> . 310.d.314.d.320.a.321.b.c.	
429.c.		322.b.	
<i>Sophocles</i> .	189.c.	<i>Nicolaus Tulpus</i> .	440.c.
<i>Sophronius</i> . 176.d. Vid. Io. Mosch.		<i>Adrianus Turnebus</i> notatur.	259.c.412.a.
<i>Sosibius</i> .	383.a.	413.d.	
<i>Sosiclus</i> .	215.c.285.b.	<i>Gregorius Turonensis</i> .	176.c.
<i>Sozomenus</i> .	375.b.	<i>Horatius Tursellinus</i> . 171.a.180.c.254.c.	
<i>Aelius Spartianus</i> .	157.c.354.d.	409.b.	
<i>Ioannes Spondanus</i> .	49.a.150.d.	<i>Apollonius Tyanus</i> .	1.c.

Index Autorum.

<i>Maximus Tyrius.</i>	287.b.	365.a.368.a.b.c.370.d.373.b.c.377.d.386.a.414.a.415.c.416.b.417.b.418.b.419.b.429.a.
<i>M. Terent. Varro.</i>	179.d.188.b.213.c.227.d.259.c.271.c.348.c.351.b.353.a.366.d.367.c.369.b.	<i>M. Vitruvius Pollio.</i> 310.d.320.c.352.b.
<i>Flavius Vegetius.</i>	111.a.303.a.	<i>Ioannes Ludonius Vetus.</i> 148.d.
<i>Andreas Vesalius.</i>	33.b.	<i>Carolus Emanuel Vizzanius.</i> 178.a.
<i>Velleius Paterculus.</i>	348.c.349.a.350.a.	<i>Vlpianus.</i> 385.d.
<i>Georgius Venetus.</i>	56.c.	<i>Raphael Volaterranus.</i> 113.b.173.c.251.d.254.d.409.b.c.
<i>Polydorus Vergilius.</i>	113.a.180.c.320.c.431.d.	<i>Flavius Vopiscus.</i> 151.b.
<i>Aneas Vicus.</i>	252.c.	<i>Iacobus Voragineus.</i> 68.c.
<i>Virgilius.</i>	4.b.d. explicatur, 11.d.13.c.14.b.20.a.33.a.37.a.38.b.64.a.66.b.d.67.a.97.d.98.a.b.c.99.b.121.c.138.b.150.a.c.151.a.153.c.154.a.d.165.d.175.a.179.d.180.a.181.a.213.c.215.a.229.b.230.a.c.231.a.257.b.258.c.d.272.c.d.273.c.274.a.278.d.286.d.387.b.292.a.d.293.b.302.c.303.d.306.d.308.a.310.d.317.b.322.a.b.330.b.346.b.350.b.c.361.c.363.d.364.c.	<i>Vsuardus.</i> 236.d.
		<i>Xenophon.</i> 16.a.37.a.74.b.150.d.152.a.229.d.294.d.363.c.365.c.412.b.
		<i>Zacharias Propheta.</i> 107.c.194.b.
		<i>Zetres.</i> 78.d.259.b.c.268.c.d.269.c.
		<i>Zenodotus Ephesus.</i> 120.b.
		<i>Ioannes Zonaras.</i> 409.b.

INDEX

Rerum, ac Verborum memorabilium.

A

- A** Bderitarum in Hippocratem effe-
Aus. 124.c
Absinthii poculum quadrigarum vi-
ctori propinatur. 307.d
Abstractio Mathematica. 221.c
Achatidis species. 389.d. Sicula virtus. ibid.
Acheron. 203.a
Acherusia. ibid.
Achillis effigies. 326.a
Actiones humanae vanae. 124.b
occultae. 128.b
Adami scientia. 55.d
nomen utriq; primo parenti commu-
ne. 72.b
Aegeum mare. 367.c
Aegyptus ut expugnarit pudicitiam vxoris
Agamemnonis. 416.a
Aegyptus impluvia. 401.a
salubris. ibid.
Aegypti figura trigona. 353.b
Aegyptiacum oraculum. 142.c
Aegyptii mathematici. 401.b
libidinosi. 142.b
Aenigmata pro insidiis & invasionibus. 341.b
Aër coeli nomine insignitur. 217.a
gravis. 402.c
Aesculapius fulmine tactus. 128.a
Aesopi fabula à Platone laudata. 275.d
Agrestes etiam amare. 18.c
Agrorum exustio. 229.a
cultura Leone significatur. 353.a
Alectorius lapis. 238.b
Alexandri Magni anulus signatorius. 327.a
Amarum pro condimento. 434.c
Amoris origo. 5.a. differentiae. 3.c. 4.a. 213.d
vis. 212.c
Amor Peniae filius. 8.c
Amor inter Deos relatus. 13.c. inter Deos
primus & nouissimus. 8.d
Amor concupiscentiae in mortalis. 16.b
Amoris aetas puerilis. 16.d. lex. 25.c. opera-
tio. 46.b. nomina. 96.b. vis à violentia
Mortis discrepat. 117.a. causa similitu-
do. 117.c
Amor diuinus Deorum recentissimus. 17.b
humanus deorum nouissimus. ibid.
senilis. 18.a
puer fingitur. 20.b
alatus. 20.c. 22.c. 43.a
ex ouo natus. ibid.
nudus. 23.b. 24.a. 41.a
caecus. 25.d. 28.c
variae pulcritudinis desiderium. 25.b
pulcritudinis in amata turpi. 27.d
oculatus. 32.b
igneus. 37.a
Ciuiilis. 114.d. vulgo Amicitia 115.a
dulcis amaror. 116.b.c
heroicus Nicolai Barbadici, & Marci
Triuifani. 117.d. 122.c
amantis necessario, non amati. 130.a
conjugalis. 136.a
Amoris voluptuosi in bellicum & literarium
tyrannis. 9.c
bellicigalea. 107.c. clypeus. 109.a
Amatus amare debet. 117.b
Amoris mutui nulla est amaritudo iterna. 118.b
Amicos ad aras. 119.a
Amici opibus praefertuntur. 355.c
Amicorum exempla. 122.c
Amicitia inter contraria, & similia. 135.b
Scythia maxime colitur. 355.a
Amicitiae vis. 355.d
Amor ex contrariis & similibus mixtus. ibid.c
Amor triplex. 137.b
Amphitrite aqua. 204.c
Amor bellicus. 99.b
Anaxagorae ara gemina erecta. 368.d
Angelus prima creatura. 17.c. alatus. 22.c
Anguis orationis typus. 178.a
sapientiae typus. 334.d
Animae facultas concupiscibilis, irascibilis &
rationalem superat. 12.b
Animus philosophi corpus deserit. 223.d
Animae symbolum. 298.a
Anima pars nostra purior. 196.b
in sepulcro. 298.d
Animarum apparitiones. 426.d
Animae immortalitas ex Aristotele. 280.c.d
Animalium primatus. 211.d
Animae in corpora compelluntur à maleficis. 298.d
Antigonus luscus quando pictus ab Apelle. 332.b
Antimonii abusus. 413.a
facultas. 422.a.b
usus. d
Antonini Pii numus explicatur. 238.b
Antri & oris comparatio. 334.c
Anuli signatorii literae. 121.b
Anubis. 233.a. etymon. d

Index Rerum,

Anulus memoriae symbolum.	431.d	Aurum non absumitur igne.	172.d
ad memoriam facit.	432.a	Autoris institutum.	1.d
grati animi monumentum.	d	Autoris donarium D. Antonio dicatum.	324.c
Anuli imago.	d	Autor Academicus.	332.b
Apollinis varia simulacra.	188.a	annos supra quinquaginta duos docuit.	334.c
Pythii templum.	189.d	B	
Appetitus rationalis est immortalis.	15.b	Aculus oraculum consulentis.	192.a
Irascibilis pariter.	c	Barba ornamento.	88.b
Apulejus magus.	427.d	Barbiti symbolum.	89.b
Apusia.	203.d	Basiliscus.	58.a
Aqua ad montium culmen adscendit.	202.c	Belisarii ducis virtus, ac infortunium.	409.b
nigra facit omnia.	203.d	Belli vis.	409.a
omnium rerum principium.	ibid.	Petri Bembi tabula Aegyptiaca.	58.a
etiam aërem significat.	217.a	Bellerophontis etymon. 219.b. historia.	277.d
Aquila volucrum regina.	211.d	mythologia.	278.b
perspicax. 212.b. ejus etymon.	215.d	Belli finis pax.	94.d
nidus ejus.	213.b	Beneficiorum memoria.	206.c
amoris rationalis typus.	215.b	Bigarum typus.	302.d. 303.b
item prompti ingenii.	ibid.	Bilis natura, & effectus.	125.c
D. Joannis typus.	215.d	Bonum & Pulcrum æquipollent.	28.a
Ara asyli loco.	181.a	Bonum est rarum.	53.c
Platoni erecta ab Aristotele.	366.d	Bos nummo impressus. 273.c. 345.d.	346.a
sepulcri loco.	367.d	pecuniae typus.	345.d
Ara symbolum. 175.a. 436.a. usus.	175.a	terrae symbolum.	347.d. 351.b
Arbor virtutis, & sapientiae hieroglyphicū.	52.a	Bouis ostentum ad Vespasiani pedes.	351.c
Arboris scientiae boni & mali fructus à Deo ve-		etymon.	ibid. d
ritus; arboris vitae concessus.	54.a	effigies Aegyptum indicat.	354.a
Arbor vitae indicat scientiam rerū infusam.	55.c	Apis cultus apud Aegyptios.	354.b, c
Arboris scientiae caudex. 57.d. fructus. 74.a, b		Brennus.	245.b
sapientiae sine floribus.	64.a	Bruti genius. 92.b. mors.	244.d
Arbor scientiae boni & mali unica.	70.a	Brutorum castitas.	136.d
in animo comedentis fructum produ-		Buccina.	266.d
cere potuit.	71.d	Butyri symbolum.	56.c, d
Arcus Vlyssis.	98.c	C	
Arethusae etymon.	228.c	Aduceus principem notat.	234.d
Arietis machinae bellicae inventores.	320.c	item pacem & concordiam.	235.d
Artemisiae mirus in conjugem amor.	130.d	Caesar optimus Imperator.	212.b
Asini aurei autor.	250.c	Pompejo templum erexit.	250.b
Astronomicae observationes.	401.a	Caesaris sigillum.	159.b
Athletarum comedendi ratio.	53.b	Caliga Maximini.	39.c
Athletae succincti.	61.c	Caligo.	203.b
Augustus sphinge signabat.	344.b	Caluariae typus.	159.d
Ascetarum symbolum.	439.b	Cambajæ Rex venenosus.	58.c
Ascolia, ludi veterum.	258.c. 259.c	Campestris.	61.c
Ascoliasmus.	259.a	Canis astronomi.	222.a
Astra marutina, vespertina typice.	438.c	philosophi symbolum.	ibid. 233.c
Avaritiae mala.	127.d	Principis item.	234.b
TITI AVCTI anulus.	121.b	Canobus. Canopus.	173.c
Aurum in aëre ortus.	216.d	Canopus victor ignis.	170.c
Aurorae explicatio Theologica.	225.b	in numo veteri.	173.b
etymon. 225.d. fax inuetera.	226.b	Capilli.	88.c
Aurora pede sinistro terram premit.	226.b	Capella candida in tumulo Homeri.	367.c
		Carmen anguineum.	415.a
		Carthusianorum mos sacra faciendi.	180.b

ac Verborum.

Cassandra vaticinium.	322.a	Coraggiosi.	4.d
Catonis mors laudata.	442.c	Cordis in homine principatus.	35.d
damnata.	ibid.	Corona sacrificantium.	383.a
descripta.	d	Corporis magnitudo obfistit cōtēplationi.	39.a
Cerebri in homine principatus.	35.d	Corpus sapientiæ impedimento.	53.c
Cerberus Philosophiæ hieroglyphicum.	234.c	animæ sepulcrum.	161.d
Celeritas mira exercitus Neronis.	103.b	Corui num ore concipiant, aut pariant.	79.b.c
Celtæ nefanda libidine infames.	282.a	ætas.	ibid.
Centaurorum etymon.	282, c. mythologia.	Coruus viri sapientis symbolum.	80.b.
282. a, d, 284. d. 286. c. 287. a.		Apollini sacer.	81.b
Cernuare.	259.b	Critici notati.	367.a
Cenotaphium.	365.c	Crocodylus Ægyptiis cultus.	175.b. 181.a
Cereti qui.	426.b	quando feritatem amittit.	354.d
Chaldaei ignem coluerunt.	381.c	Crotus.	285.e
ab Ægyptiis Astrologiam edocti.	401.c	Crux in hieroglyphicis.	173. 395.d. 396.a
Chimæra genus diuinum.	278.a	Crucis Domini inuentio.	374.d
Amori similis.	ib. c	adoratio.	394.c
Chimæra allegoria.	279.a	Cunctatio bellica.	105.d
Chios insula olim Genuensium.	371.d	Fabii, & Hannibalis.	106.a
Chiorum in Homerum obseruantia.	357.c	Cuniculi quadruplici veretro.	339.a
Chiorum numus. ib. Sphinx.	358.c	Cupidines tres.	3.c
Chironis mythologia.	288.d	Cupido inter tres Deos positus.	13.c
Chiron chirurgiæ inuentor.	289.a	Psychem deserit.	425.d
Augusta CHRISTINA laudatur.	400.c	Cupiditas rationi subiecta.	135.c
S. Christophori allegoria examinatur, & asse-		Cupressus mortis symbolum.	330.d
ritur.	236.c	Cretica excisa repullulat.	ibid.
Cicada non canit ore. 209.a. ejus symbo-		Cybela leonibus vehitur.	353.a
lum. 439.a. c. Apologus Platonius. 439.b		Diogenes Cynicus reprehenditur.	406.c
Cicutæ significatio genuina. 414.a. vis, & ve-		Cynocephalus.	233.a
nenum. 411.b. 412.d. eane purget. c. non			
purgat.	414.c		
Cicuta exitialis. 420.d. succus etiā ipsius.	421.a		
Cicuta publica poena.	421.c		
Cicutæ vis emolliens. 423.a. unde.	424.a		
Circuitores.	385.d		
Circuli significata.	415.a		
Cithara voci cedit.	271.a		
Clypei usus.	109.a		
Clypeus Agamemnonis.	347.b		
Coelum tertium D. Pauli.	217.a		
Coitus illicitus.	135.d		
Commercium ob victum inuenta.	385.b		
Compitalia cur Laribus instituta.	426.c		
Comæ laus.	88.d		
Concubitus nefarii.	137.a		
Contemplatio, pessima occupatio.	45.d. 46.c		
48. c. 301.b.			
Contemplationis vehementia in amore sapien-			
tiæ.	46.c		
proprietates.	299.b		
alæ; Mens & Voluntas.	301.a		
Contēplationi dediti sunt malancholici.	301.b		
Continentia lcci.	136.c		

D

Daphnis.	63.c
ejus etymon.	189.b
Dæmones.	426.c
Decius se Saturno deuouet.	241.a
Delta Ægyptus.	353.c
Delphini pernecitas.	211.d
Delphinus amoris typus.	213.d
Delphi in medio Græciæ.	186.b
Democriti risus.	124.b
habitatio, & habitus.	d
commentatio de Insania.	125.c
Deus, corpus cœleste.	15.a
ouo comparatur.	20.d
Deo cuncta præsentia.	195.b
Desultores.	307.c
Dianæ mythologia.	4.b
habitus.	221.d
Dies vitæ humanæ.	163.d
Septem dies potentes.	307.c
Διων.	121.c
Dilemma antistrephon.	8.d
Dioscoridis versio antiqua uberior.	361.a

Index Rerum,

Discipuli Præceptorum filii.	221.a	Fortuna valde prospera est periculosa.	127.b
Discordiae duo genera.	237.c	Fortunæ descriptio.	406.d
Diuitiarum contemptus.	41.b	Fugiendum manibus, non pedibus.	244.c
Doctorum discrimina.	77.d	Fulminis motus tortuosus.	156.b
Doris, eiusq; typus.	427.a	Furtum Laconibus concessum.	150.d
Dormientes ridet, & plorant.	165.c	at in furto deprehensus cæditur.	152.b
Dorsum futura indicat.	193.c	G	
DORY.	428.d	G Alex amoris bellici typus.	107.c
Draco ad Palladis pedes.	359.a	G Galli typus.	86.d. 238.d
Dramaticorum discrimina.	260.d	Gallizoppo.	258.d
E		Gallus doctorem refert.	87.a
E Brietas vox media.	7.b	Gallum nutrire, quid Pythagoræ.	87.d
E Poëtarum qualis.	362.a	Gallum Æsculapio dicauit Socrates morti vi-	
conferens ad bonos mores.	363.d	cinus.	88.a
sobriorum.	364.a	Gallorum natura pugnax.	237.d
Echo in rupe templi Delphici.	191.c	Galli alio in pugnam concitantur.	238.a
Echo ut fiat.	201.a	Galli in Rhodo pugnacissimi.	238.b
Elementa Dii.	17.c	Gallū post victoriā immolabāt Lacones.	238.c
quatuor.	330.a	Gemmae annulares.	1.c
Emblemata lapillis insculpta primitus.	1.a	Gemma Smithii.	390.d
Endymion.	219.c	Rhodii.	398.a
primus Lunæ aspectus deprehēdit.	220.c	Pignorii.	409.a. 425.c. 428.d
feminudus.	221.c	Genii.	426.c
eius canis.	222.a	Gigantomachiae allegoria.	81.c
necis ac vitæ suæ arbiter. c.		Gigantes prisce.	97.c
ἐκείνου.	214.d	Gibba quid mysticè.	193.c.
Equites primi Thessali.	113.b	Gibbosi astuti & sagaces.	ib.
Equæ luxuria.	140.d. 287.a	Arma Goliath.	98.c
foetatio ex aëre.	213.c	Græci scriptores fabulosi.	321.a
Equus funalis.	304.a	Grimaldello.	297
Equus Trojanus. 310.c. æneus & ligneus.	320.a	H	
Erichthonius.	154.b	H Abitus optimus est periculosus.	127.b
ἔργος. 31.c. 96.b. ἔργος.	96.b	H Harmena serpens.	58.c
ἑοχάριον.	381.d	Harpa.	378.d
Etelæ salubres.	124.c	Harpyiæ. 292.a. rapacitatis symbolum. d. ac	
Eucharistiæ mysterium.	396.d	inopiæ.	351.a
Eux scientia infusa.	56.a	Virgines. d. pallidæ.	293.a
Euphemia.	285.d	Harpagones.	292.d
Experientia quid.	299.d	Harpagonis vsus multiplex.	396.d
F		Hasdrubalis fuga.	104.b
F Abularum interpretatio triplex.	9.b	Nicolai Heinſii Claudianus illustratus.	391.a
priscarum occasio, & finis.	220.a	Panegyricum.	ibid.
Fama.	305.d	Edoardi Herbert munus auctori missum.	324.c
Famæ vis mira.	135.d	Hercules. 4.c. plures.	10.a
Fatui.	426.b	Herculis columnæ.	429.c
Fatum.	93.d	Heroum filii noxæ.	157.a
Feminae obesoires maribus.	430.c	Hesiodi poëma de scuto Herculis. 110.d. 209.d	
Ferrum aquæ innatat.	403.a	Hesiodus in ludis Pythiis repulsâ passus. 209.d	
Firmamentum cœli.	217.a	Hieroglyphica plures habent significatio-	
Fistula Panis quadricannis.	330.b	nes.	211.c
Florum non meminit Deus in creatione arbo-		Hieroglyphica plurium significationum præ-	
rum.	62.a. 64.a	stantiora.	84.c
Foletti.	426.b	Hippo.	

ac Verborum.

Hippocratis Epistola in biblioth. Vaticana
MS. 124.b
Hippopotami libido ingens. 142.a
Homeri sapientia. 359.b. patria. 369.a
Homerus Chiis pileatus. 370.c
Homeridæ. ibid.
Homo ad Dei imaginem creatus. 24.b
Hominis infirmitas continua. 128.a
transformatio in asinum. 255.d
Homines fluuiatiles. 147.d
caudati. 336.d
cornuti. 337.a
Homo viuens assiduo moritur. 162.a
ex agricultura felix. 230.a
Deorum ludus. 304.b
siluestris Indorum. 440.c
Ob honorem. in marmoribus. 365.b
Horatii poëtæ infortunium. 409.b.d
& Virgili fors diuersa. 418.b
Hortus Iouis. 8.a. 9.b
Hydrargyrum emollit. 474.b
Hye. Bacchus. 204.a
Hysteria festa. 263.b.

I.

Iacchus mystice 363.d
ἱακχαγός. 363.d
Iambici carminis vsus. 359.d
Icci temperantia. 136.b
Ignis est Dei symbolum. 174.d. 381.a
item Pietatis. ibid. poena. 436.a
hominis ad Deum nuncius. 175.a
animalia producit. 216.c
cultus. 381.c
Imaginum in saxis fines. 1.b
Imperatoris virtutes. 212.b
Inebriari. 363.d
Ingratus. 206.c
Inscriptio vetus. 183.c. d. 265.c
Institores unde dicti, & qui. 385.d
Intellectus operatio voluntaria non est sensuum. 222.d
Iouis nomine cœlum notatur. 230.d
Iouis simulacrum. 197.c
Ira puerorum. 101.d
Israelitæ lapillis emblemata insculpsere. 1.a
Iudicii extremi symbolum. 393.b
Iudicium Dei geminum. 435.a
Iuliæ libido. 269.b
Ius iurandum apud veteres quæ fieret. 119.a
Iuuenes in Mathematicis proficere. 400.b

K

Kαλός. 28.a
κόσμος. 5.d

L

Labor improbus. 46.a
Lapis inuolutus fasciis pro filio datus à matre. 206.d
Lares. 426.a. familiares. c
filius à Lare genitus. c
Larvæ etymon. 426.b
usus. ibid.
Larua non pertinet ad epicos, nec ad lyricos poëtas. 260.d
Laurus. 4.b. 36.a. scientiæ symbolum. 62.d
vaticinii typus. 189.b
ejus damna. 62.b. encomia. 63.d
tutelæ dicata. 63.d
Lasciuus, inhonestus. 373.d
Leges Agrariæ. 348.b
Cassia. ibid.
Licinia. c
Ælia Licinia. ibid.
Flaminia. d
Rubria. ibid.
Liuiæ. ibid.
Sempronix. ib. 349.a
Bæbia. b
Thoria. ibid.
Appuleja. ibid.
Tulia. c
Marcia. ibid.
Cornelia. ibid.
Seruilia. d
Flauia. ibid.
Iulia. 350.a
Lemures. 426.a.d.
Leonis generositas. 19.d. fortitudo 212.b
furor. 215.a. medulla. vid. M.
Leænæ libido. ibid.
Leo typus amoris irascibilis. 214.a
militis symbolum. 306.a. viri fortis. 346.d
injecto oculis pallio sedatur. 306.b
rugitu terribilis. ibid.
potentiæ roborisq; typus. 345.c
Iustitiæ hieroglyphicum. 346.c.
item agricolarum. 351.d. 353.a
& aquæ redundantis. 352.c
nec non foetoris. d
solo intuitu terret. 347.d
Leones lapidiei in arca Lateranensi. 352.b
Leo marmoreus Brixienfis. ibid.
Leonis caput clauibus foribusq; affixum. c
Leonum ora vino prolui ad pluuias. 352.c
Libidinis ratio. 60.d
Libitina. 132.a
Libri Democrito ornati. 124.d

Libro-

Index Rerum,

Librorum copia.	379.b	Medulla ossibus leonum nulla vel exigua.	215.a
Libertas est rationis munus.	137.c	Mel tessera Christi.	395.c
Lignum crucis.	67.d	Mens intelligendo separatur à corpore.	222.b
Linguae usus duplex.	201.c. 335.a	Michaëlis Archangeli effigies.	435.d
LVCII tres.	254.a	Micerinus rex somnum in vigilias vertit.	166.b
Ludere.	374.a	Ioannes Picus Mirandulanus ingeniorum Phœ-	
Ludorum Circensium finis.	302.c	nix.	400.c
Lunæ aspectus rari.	220.b	Midas.	271.c
motus celer.	220.d	Militia vetus cum nostrate collata.	79.b
symbolum.	438.b	pedestris equestri antiquior, & nobi-	
Luna omnes orbium superiorum mensuras re-		lior, atq; fortior.	111.b. 113.a
cipit.	223.a	Militaris vitæ symbolum.	305.d
humiditati præest.	429.d.	Militis quatuor virtutes.	306.c
terrea.	438.d	Minerva flava.	99.d
Lyra tibiæ præfertur.	269.d. 271.d	Gorgonos.	ibid.
M			
M Alorum genera.	66.b	quibus armata.	155.c
Mali Punici grana.	229.a	Moly eloquentiam significat.	49.a
symbolum.	386.c	Moneta chartacea.	273.b
Malum Punicum Junoni dicatum.	386.c	Monumentum quid.	365.c
Mandragoræ liquor emollit.	423.c. 424.b	Morbus comitalis Hercules.	279.d
Manes.	426.d	musica sublatus.	416.a
Manus soli homini data.	44.b	Mors omnis non est amara.	118.a.c
Manus occulta.	45.a	Mortis hieroglyphicum.	433.b
Manuum eleuatio inter orandum.	176.a	memoria. ibid. meditatio.	434.e
Manucodiata auis Paradisi.	213.b	Mulier astacum piscem peperit.	298.b
in aere nascitur.	217.a. atq; degit. d	Mundus Venus.	5.d
Margites stultissimus.	359.d	Mundi creatio.	6.c.
Mas nunquam sine femina.	149.b	Mundi ratio.	198.a
Mare proprie.	203.c. 204.a	gubernatio.	b. c. d
Mare in summo amarum, non in imo.	429.b.d	machina.	204.d
falsum. d. pingue	430.a	Muræna perimitur læsa cauda.	178.c
flammas concipit. a. viride.	b	Musarum filii.	78.d
Marmor Chium.	367.c	parentes.	94.b
Marsyas primus duplici tibia cecinit.	268.c	Musæ coronatæ.	376.a
statua ei erecta.	268.d	Musæus certamen musicam detrectat.	209.c
coronatus à cauidicis victoribus.	269.b	Musicæ modi tres.	211.a
Mala medicament a. id est veneficia.	120.b	mirandi effectus.	415.d
Meconium.	165.d	Mutius Scauola, Posthumius.	388.c
Medicorum infortunium.	128.c	Mutii virtus.	389.b
Medium aliud magnitudinis, aliud rei.	297.d	Myrti hieroglyphica.	377.c
Viri præcipui Melancolici.	279.c.	Myrtus Iunoni, & Palladi exosa.	ibid.
Mercaturæ laus. 385.b. inuentores.	c	in conuiujs.	378.a
Mercaturam exercere viri præclari.	c	Ganymedem refert.	b
Mercurius literarum numen.	4.c	Myrteus capillus.	326.a
aëris typus.	200.d	Myxa.	67.c
vocis itidem.	201.d	N	
quis.	336.b	N Arcissi etymon.	228.c
Anubis canis capite.	233.a	Nauplii descriptio.	403.b
Mercurii caduceus hieroglyphicū soni.	201.b	Nauplius infortunium portendit.	c
& aëris.	d	num à Nautilo discrepet.	ibid.
statua.	332.c	Nautilus à Pompilo diuersus.	404.b
Mellis hieroglyphicum.	56.d	Nauigandi origo.	405.a
		Nectar, & Ambrosia.	7.c

Nectar

ac Verborum.

Nectare ebrius Dei filius.	8.a	Papauer somni simulacrum.	161.a.d
Neptunus aquam notat, & mare.	202.b	Cereale.	230.c
Nereis.	139.c	Papauera Cereris.	229.a
Neros, aqua.	429.b	Papilio. Pyrausta.	120.b
Nilus Ægyptum fecundat.	352.d	Papilionis typus. 119.c. 122.a. 131.c.	163.a
Noctambuli dormientes.	165.c	alæ semper extensæ.	131.a
Nominum variatio.	179.d	vita breuissima.	163.c
Nouenarius numerus.	271.b	Paradifus.	8.c
Nox quid.	226.a	Parentes bifariam honorantur.	53.b
Nubes.	203.b	Pastores olim Regum filii.	221.a
Nuditas primorum parentum.	61.a	Pegasi mythologia.	278.c. 379.a
lasciuia notat.	376.d	Penia.	7.a
Numus Sertorii Vrsati.	38.a	Persei imago.	327.a
FRANCISCI BARBERINI.	357.d	in anulo Alexandri Magni.	327.a
Joannis de Lazara.	359.b	Perfæ ignem coluere.	381.c
Numi unde dicti.	272.c	milites galli.	238.b
scortei. ib. 345.d. lignei, ostracini. ibid.		Phiala Ægypti locus.	359.d
Numus cum effigie Achillis.	326.b	φιχέπυρος.	84.a
Alexandri Magni.	327.b	Philosophus puellus.	41.a
Nuptiarum Dii tutelares.	263.b	Philosophia mors.	222.c. 223.b
Nympharum antrum Homericum.	334.d	Philosophi apud Indos seueri.	327.b
O		Philosophi meditatio pessima occupatio	333.b
Ocassio in bello.	102.c	Philippi II. Reg. Hispan. symbolum.	333.b
Ocursacula noctium.	426.b	Philippi nummi.	410.d
Oceanus.	203.a	Phoebas.	190.c
mare Mediterraneum produxit.	429.b	Pictura initio rudis.	418.d
Oedipus ænigma sphingis interpretatus.	339.c	Laicis instituta ab Ecclesia.	435.d
vir docti typus.	342.c	Pileus Regis Erici ventosus.	408.a
Olenia.	206.a	Pinus recisa non repullulat.	330.c
Oleum mare sedat.	296.a	totius mundi imago.	ibid. d
Olympus.	331.a	Pinea nux.	330.d
Opium.	165.d	Piratica. 150.a. olim illustris, & fastuosa.	ibid.
Oraculi leges.	188.a	ejus origo.	151.a
Oraculum nullum Latine editum.	ibid.	Pisces mire salaces. 140.c. qui prauorum ho-	
Oraculi Delphici mutatio.	190.a	minum symbolum.	393.a
Oratio mentalis. 175.b. ethnicis nota.	180.d	Piscis Christi symbolum.	395.c
Stataria.	d	Plantæ tres partes.	231.d
genu flexorum.	177.a	Plumbum aquæ innatat.	403.a
Sedentaria.	177.b	Pluto quando Proserpinam rapuit.	231.c
vocalis.	ibid.	diuitiarum Deus.	417.a
Orandi mos apud veteres.	179.d	Poeni mercaturæ inuentores.	385.c
Os aridum sermoni ineptum.	335.a	Poëtarum classes. 260.c. instrumenta.	378.d
Osiris. Oceanus.	203.c	Poëta volatilis. 210.a. alatus.	378.b
Oua piscium imperfecta.	21.d	Pomorum differentia.	66.b
Ouum Simmiæ, non Theocriti, idyllium.	333.d	Pompeji anulus.	347.a
P		Pompili piscis natura.	404.b
Pallas nuda ignis elementum significat. 200.b		Porus.	7.b
galeata, hastata.	c	porrici.	180.a
Pan 86.c. quis. 336.b. sermonis typus. 328.d		Posidon, aqua.	204.c
334.a. & frater.	329.b.	Principis cum Deo comparatio.	344.b
Mercurii filius.	329.b	Procandi mos apud Scythas.	355.b
pinu coronatus.	330.c	Procrastinatio scriptorum.	80.a
simulacrum ejus explicatur.	333.a	Proserpina Jouis & Cereris filia.	230.c
		alias	

Index Rerum.

alias. Hecate.	231.d	Sapientia amor.	41.a
Proserpinæ raptus.	227.d	symbolum.	48.d
etymon. 228.c. indumentum.	230.b	Sapientum classes.	77.d
Proserpina plantarum natura.	230.b	Sardanapali vita.	374.a
bina poma gerit dextra, furculum sinistra. ib.		Saturnus in equum mutatus.	289.b
Pseudotaphium.	365.c	ejus hieroglyphicum.	290.c
Psyche.	298.b	Satyri cornua caprina.	278.d
Ptera.	188.c	Satyrus Alexandria visus.	337.a
Pudenda membra.	61.a	Indicus in Batauiam allatus.	440.c
Purgatorium animarum Platoni notum.	199.d	Schema emendatur.	379.a
Pyralis.	298.a	Sedere in bouino tergo supplicatis est.	356.a
Pyramides Ægyptiæ cur fabricatæ.	353.c	Sedere supplicantium.	382.a
earum numerus, & locus.	ibid.	Senariorum inuentio.	191.a
Pyrausta.	218.d. 298.a	Senectus velox.	ibid.d
Pyrco vates.	190.c	Diis omnibus exosa.	279.d
Pythagoras noluit sophus appellari.	41.a	Sensus non sunt certi.	223.d
Pythagoreorum de Luna opinio.	438.d	September primus anni mensis.	233.d
Pythius Apollo,	188.a	Sepulcra mutata sunt in templa.	170.d
Pythii.	ibid.	Sepulcrum solidum.	364.c
		inane. 365.a. quid.	ibid.c
Q Vadrigarum inuectores varii.	154.a.	Sermonis materia. 335.b. typus,	284.c.d
306.d. 307.b.		Sermo fugiens.	334.b
symbolum.	305.d	Serpens capite læso necatur.	178.c
Quadrigæ falcata.	380.a	Sibilus serpentium.	201.b
		Sicilia toto anno florifera.	228.b
R		feracissima.	c
Ana in sigillo Meccenatis.	251.d	<i>Sileni Alcibiadis.</i>	363.c
Rapinæ turpis exitus.	293.a	<i>σὺν Ζεῦ.</i> frontem corrugare.	214.d
Rapto viuere gloriosum.	156.c	<i>σὺν ὁδοῖς Ζεῦ.</i>	238.a
Raptores primi mulierum Centauri.	282.c	Smaragdus castitatis typus.	437.c
Ratio intemperantiam compescit.	136.a	Smithii gemma.	390.d
veritatem tuetur.	223.d	Socratis senis genius. 91.a. amor.	19.c.
Regis officium.	233.d	Solitautilia.	263.a
Reges olim agricolæ.	229.d	Solocismus manu fit.	45.b
Respirationis usus.	335.a	Somnus.	34.c
Rhetores qui non ore, sed scripti excellue-		Somnus num tempore vigiliis prior.	165.b
rint.	80.c	animæ otium.	166.a
Simiæ Rhodii patria.	369.b	<i>Sperare.</i> pro Timere.	121.c
Joannis Rhodii gemma lyram referens,	210.d	Sphinx naturalis.	338.d
gemma.	398.a	artificiosa.	339.b
Rotâ humanæ vitæ sex radiis prædita.	166.d	fabulosa.	ibid.
vitam denotat impiorum.	167.a	meretricis typus. 339.d. item sophi-	
fortunæ.	168.a	stæ. 341.d. cupiditatis sciendi.	342.a
Deorum octo radiis insignita.	b	diuersa proposuit ænigmata.	345.c
Inferorum.	168.b	ejus mythologia.	ibid. 342.b.c
		historia.	341.a
S		Sphinges præ templorum foribus.	343.d
Abec.	394.c	Sphinx Augusti sigillum.	344.a
Sacrilegia.	150.b	Ægyptia.	335.d
Sacra fiebant ad tumulos.	368.a	Homerum denotat.	359.c
Sagittarius.	285.b	Squamæ piscium quid notent.	392.d
Salamandra.	218.d	Stateræ etymon, ac symbolum.	434.d
Salomon vino abstinebat.	364.a	Statuæ Deorum & Regum nudæ.	24.a
Sapientia differt à Poësi.	64.a		Stellæ
primitus metro scripta.	84.a		

ac Verborum.

Stellæ symbolum.	438 b	Tuba.	266, d
typus. 93, a. 94, b. 293, d. 294, a		Tubi aquarum in leonina capita desinunt.	352, a
Stella magorum.	93, a	Turris Bononiensis mobilis.	292, c
Stellæ circa Lunam.	221, d	Typhon.	203, d
ut in meridie visæ,	251, c		
noctis hieroglyphicum.	252, d	V	
Stephanonii gemma.	210, d	Vapor.	203, b
Stirpes destituuntur masculino sexu.	229, c	Vasa futilia.	370, a
pariter excrementis.	232, a	Vates daphniphagi.	189, b
Stratagematum inuentor Mercurius.	4, c	Vestigal de monstis marinis.	149, c
Suceinctoria.	61, c	Venenum publicum quodnam veteribus.	419, a
Supernatare facit figura.	402, d	Venus. 8, c. Cæsaris sigillum.	347, d
Supplicatio cum minis.	382, c	Venustas à Venere.	28, a
Sus immolabatur Soli & Libero.	261, d	Venus curru Cupidinum vecta.	38, b
item Marti, Cereri, Cybeli, Lunæ,		natalium, & mortis præses.	132, a
Veneri,	262, a, b.	Veneris Erycinæ templum.	132, c
Majæ, & Diis terrenis.	ibid. c	Venus mascula vetita.	136, a
Laribus. d. Joui.	ibid.	præpostera pariter.	ibid.
& pro infans.	c	Venus labore infringitur.	136, d
Sues Thyæ, ac sacres.	262, d	raritate debilitatur.	ibid.
Mysterici.	ibid.	Verticordia.	137, d. 138, b
ungulis solidis.	262, d	in Numo Cæsaris nuda.	138, c
Symbolis inferi corpora phantastica.	335, d	stella in meridie conspicitur.	251, c
& humana corpora.	337, a	Venus occulta.	406, c
Symphoniarum numerus, & ordo.	271, b	Venter hominis terræ similis.	231, d
Symplegadam scopuli.	292, c	Ventus ex fluuiis cum aqua prodit.	202, d
Synusia.	203, d	Venti venales, 407, b. in pileo.	408, a
Syrinx septem calamorum.	330, b	Verba alata.	74, c
		Victoria.	305, d
T		Victores Alexandri Magni milites persea coro-	
T Artarum.	199, a. 202, c	nati.	327, a
Temeritatis detrimentum.	106, b	Vigilia quid proprie.	165, d
Templi Delphici descriptio,	186, b	Vindicta mutui amoris iustissima.	117, b
figura.	130, a	Vinorum genera & facultates in Italia.	360, d
Templum sepulcrum.	368, c	Vinalia ludi.	259, a
Terra Jouis carcer.	196, d. 197, c	Vini Chii laus.	360, b
stabilis.	226, b	Vinum cicuta remedium.	294, d. 420, a
Thalia alata. 376, b. nuda. c. Lunæ adscripta.		Vino fures usi.	294, d
377, a. vitæ rusticæ præfecta.	ibid.	Vinum Maluaticum.	361, a
Their.	233, b	poëtis gratum.	ibid. b
Theuth.	ibid.	doctrinæ typus.	363.
Thraſymanus lacus hodie Perusinus.	1430, b	Chium.	371, a
Tibiæ inuentrix Pallas.	268, c	Pucinum. ib. b. Vin di Prosecco. 371, b. 372, a	
Tibiæ habena.	ibid. c	Vifus cum auditu comparatus.	43, d
Tibia musicæ pars ultima.	271, a	Virgæ symbolum.	235, d. 236, b
Tibiarum cantus in mensa veterum.	272, a	Virginibus ab oraculo Delphico remotis senio-	
Tibia animum perturbat.	ibid.	res substituta.	187, a
Tridens Neptuno datus. 204, a. eius ratio.	c	Vita brevis.	163, a
Tripus Apollinis explicatus.	186, c	Vitæ humanæ rota.	166, d
Trismegistus.	233. b. c	Vituli marini pellis fulmine non tangitur.	63, c
Tritones mulieribus insidiantur. 146, a. 149, d		Vitulus Aegypti symbolum.	355, a
non habent animam rationalem. 147, d		itemq; sacerdotum.	ibid.
Troja ludus. 308, a. sine bigis & quadrigis ce-		Vlyſſes ceruus.	79, d
lebratus.	309, b	latro.	294, c

Index Rerum, ac Verborum.

Vimbræ circa sepulturas.	298.c	Vultures vento concipiunt.	123.c
Viua vox in musica.	271.a		
Volumina veterum.	84.b	X	
Vouendi priscorum formula.	241.b	X Enocratis amor.	19.c
Votis reus. Voti damnatus.	180.b	continentia.	37.d
Vota quid.	181.d	Z	
Vota concepta.	184.a	Z Odiaci locus in primo mobili.	196.d
Vulpecula fraudis typus.	345.c	ad Zodiacum redigitur vniuersum cœ-	
Vultus solus numis insculptus.	159.c	lum.	197.c

E R R A T A

grauiora sic restituantur a Lectore beneuolo.

1. a. opusculo. d. nostram 2. a. satisfecisti. b. illustrasti. c. addens. d. abs te. 70. d. & alibi. spartam 3. d. esse 7. a. atque. b. nectare. d. sophistice agens. 9. a. necdum d. Domat. 11. c. comedas 13. b. Alciati 16. b. capulares 18. a. senior. nutrix amoris conficit c. Boccatii 22. b. malaciæ 23. c. marg. Thren. 26. a. Appetitus b. nulla res 31. c. 37. a. quemadmodum 36. b. detracta c. concupiscibilis 37. a. papilionis b. Cephalî 38. a. ad marginem Petr. Numus ad marg. b. Cupido 40. d. illi 41. c. vobis 42. b. serio 43. a. pedisequus b. Passibilem; manusq; 44. c. doctrina. 45. a. Alciatus c. fecitq; alit. d. dedit 48. a. pomi b. intelligibilium 51. a. effossionis 54. d. non 55. b. ius. cis 57. b. feci 58. c. sic d. pudoreue 60. a. frigore d. Apostolus 62. b. attulerit 66. b. ad marg. Pomorum 67. c. rubentibus 68. a. Aurelianensis 69. a. virgulta coaluerint. b. Silius d. voluminibus Bosioq; 73. a. dedignamini Augustino; 74. d. simulac 79. c. Iugurthino 80. a. Id sibi iudicium c. ad marg. ore, excelluerint. 84. a. ad marg. pagellis 85. d. Horus 86. a. madidum 92. c. in marg. ut appareat, alloquatur unum, 94. c. Fabij 95. c. concupiscibilis 101. b. indignantem? 106. a. ad marg. Temeritatis 107. b. in marg. Cunctationis 109. a. militiæ Rom. b. Myrtilus, 116. a. morsus itemq; 138. d. c. ad marg. viuens d. in marg. mira res. 117. a. in marg. violextia b. in marg. iustissima. amare 119. a. usus est? morem c. papilioni 126. ad marg. b. ineptas d. vincuntur 127. b. dolosis verfatius 128. c. exhibilabimus 129. b. iridente, in d. Samsonis, 130. a. in marg. Sympos. 132. c. 70. ἐρῶμαι 133. d. feriat. 135. b. ad marg. ex 137. c. nuda 139. d. in marg. Arte. 140. d. nummum 141. a. cuipiam 145. d. in marg. sententia refellitur. 147. d. in marg. inesse. 153. d. Melpomene 154. a. Hyginus 165. ad marg. rident 166. a. Lemma expungatur. pertingunt 178. a. valet, 179. c. antequam 181. c. tenens, 184. b. repræsentantis 190. b. promanantem 192. b. SERVATOS. 202. d. in marg. ventus. 206. d. in marg. Saturni 207. d. Eunomus 209. a. ad marg. efformetur c. in marg. repulfus. d. ad marg. Pythiis pangentem, nescium; 212. d. frugiferentis 213. a. virentis 214. d. ἐπιγονύριον 215. a. quas ille plerumq; d. facies 216. d. chalcitis 217. b. posset 218. a. filum 237. d. in marg. pugnax 238. a. in marg. Allio b. in marg. pugnacissimi 242. b. altare 256. d. portu 257. a. in marg. præstigiæ d. præstigiis 260. c. Dithyrambicos 264. a. Futor, b. condit; 266. c. grunnientis 267. d. Sigontia 272. a. in marg. Cur b. in marg. excoriatus. d. tollens 275. a. FRAVDVLENTI 282. a. in marg. Centaurorum mythologia ex Palæphato 284. d. in marg. del. notatus. 289. d. mulcet 295. d. segne 296. d. in marg. usus 307. b. autumnum, 313. b. chalcographia 319. c. encænii 320. b. stultitia galea 324. b. expertifunt absorpti 329. a. λόγος, Pan 330. a. distant, 334. b. ad marg. doctoreq; c. ad marg. ore d. in marg. typus 339. c. Sphingi 342. a. constitutis 344. b. convicia 353. b. ad marg. Ægypti figura trigona. Pyramidum numerus, 354. a. Valerianum c. multo 355. d. excrucior; 358. b. in qua 359. c. Batrachomyomachia 362. b. volucris 364. c. Teucris 370. b. semiuncialis Hemisranea 378. a. in marg. Træzenia 380. c. carbo 381. c. mons 385. c. Mercaturam ad marg. Mercatores inuentores d. rurisq; 386. d. dissident, 387. a. seruantibus oritur d. Morettia foculur 388. b. cum castris 389. d. in marg. Mirus 391. a. pisciculos 401. a. ad marg. salubris. 403. c. in marg. num 405. a. insignem Ponto 406. b. Massilia. d. in marg. Fortunæ 408. a. insit. 409. c. honorum 412. b. virorum intel ligamus c. pretiofo 413. a. bonis d. passus 414. c. calorem 415. a. agit medicum 416. d. scientem 417. a. angorem 418. b. criticum agens 423. a. suffocabantur 424. c. spissitudiniqu; 426. a. genioq; 427. c. sedeo d. te 430. c. Schemate 433. b. in anuli pala c. anulum 434. d. in marg. quid. 436. b. sacrificiis 438. b. Deum 439. a. Schematista.

REGESTVM.

§ § § * * A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm

Omnes sunt duerniones, præter Ss in principio, & Mmm in fine vnicum.

FORTVNII LICETI OPERA

Iam invulgata, & edenda certas ad classes redacta.

Philosophica.

- 1 **D**e Intellectu Agente lib. Quinque. Philo-
ra III. cudit Criuellarius Pat. 1627
- 2 De Immortalitate Animorum lib. Quatuor,
phil. 127. Criuellarius Patan. 1629
- 3 De Natura Primo-Mouente lib. vnus, phil. 26
Criuellarius Patan. 1634
- 4 De Animarum Coextensione corpori lib. duo,
phil. 11. Bertellus Patan. 1616
- 5 De Spontaneo viuentium ortu lib. 4. phil. 67.
Bolzetta Vicetia, & Patan. 1621
- 6 De Vita lib. tres, phil. 108. Ios. Pacconius Ge-
nue. 1607
- 7 De Ortu Animæ Humana lib. tres, phil. 60.
Pacconius Genu. 1602
- 8 De Natura & Efficientia Luminis lib. duo.
phil. 29. Schirattus Vtini. 1620
- 9 Lithosphorus, siue de Lapide Bononiense, lu-
cem in se conceptam ab ambiente claro, mox
in tenebris mire conseruante, lib. 1. phil. 36.
Schirattus Vtini. 1640

Philosophico-Medica.

- 10 De his qui viuunt sine alimento lib. 4.
phil. 107. Bertellus Patanij. 1618
- 11 De Ferys Altricis Anima lib. 1. phil. 36.
Variscus Patan. 1631
- 12 Athos perfoffus, siue de Alimento lib. 1.
phil. 25. Schirattus Vtini. 1636
- 13 De Anima subiecto corpori nil tribuente:
Deq. Seminis vita, & efficientia primaria
in constitutione fetus lib. vnus, phil. 8. Va-
riscus Pat. 1631
- 14 De Perfecta constitutione hominis in viro
lib. vnus, phil. 19. Bertell. Pat. 1616
- 15 De Monstrorum causis, natura & differentijs
lib. duo, editio secunda cum figuris ancis.
phil. 38. Frambottus Patanij. 1634
- 16 Pyronarcha, siue de Fulminum natura: deq.
februm origine lib. duo, phil. 18. Criuel-
larius Patan. 1634
- 17 Mulctra, siue de duplici Calore lib. vnus.
phil. 22. Schirattus Vtini. 1636
- 18 Peripatetica Medicag. placita lib. 1. phil. 5.
Pacconius Genu. 1605

Phyfico-Mathematica.

- 19 De Nouis Astris, & Cometis lib. sex, phil. 58.
Guerilius Venetys. 1622
- 20 De Cometarum attributis Cōtrouersia lib. 1.
phil. 11. Valentinus Venet. 1625
- 21 De Centro & Circumferētia lib. duo phil 16
Schiratt. Vtini. 1640

- 22 De Terra vnico centro motus singularum
cæli particularum lib. vnus phil. 19. Schi-
rattus Vtini. 1640
  - 23 De Regulari motu, minimaque Parallaxi Co-
metarum cælestium lib. vnus phil. 29. Schi-
rattus Vtini. 1640
  - 24 De Lucidis in sublimi lib. vnus. phil. 16.
Criuellar. Patan. 1641
  - 25 De Luna subobscura Luce, prope coniunctio-
nes, & in deliquijs obseruata lib. 3. phil. 60.
Schirattus Vtini. 1640
- Philosophico-Medico-Theologica.
- 26 De Quæstis per epistolas a cl. viris phil. 42
Thebaldinus Bonon. 1640
  - 27 De Secundo-Quæstis a Cl. Viris, ardua, va-
ria, pulchra, & nobilia quæq. petentibus in
Medicina, Philosophia, Theologia, Mathefi,
& alio quouis eruditionum genere. Respon-
sa Liceti, phil. 50. Schiratt. Vtini. 1646
  - 28 De Tertio-Quæstis, Cl. Virorum Medici-
naliapotiissimum, & aliarum disciplinarum
arcana postulātium, Respōsa Liceti. phil. 31
Schirattus Vtini 1646
  - 29 De Motu Sanguinis: Origine Nerviū:
Cerebro leniente cordis æstam: Imagina-
tionis viribus: Quarto-Quæstis. phil. 20.
Schirattus Vtini 1647
  - 30 De Proidentia: Nimbiferi Gripho: Terra-
motu: alijsque pluribus Quinto-Quæstis.
phil. 44. Schirattus Vtini. 1647
  - 31 De Resurrectione multiplici: Enigmate mi-
rabili: Morborum enormi catastrophæ: Dia-
ria Phlebotomiam renuente: Muliebri com-
plexione calidiore virili: Sexto-Quæstis.
phil. 27. Schirattus Vtini. 1648
  - 32 De Septimo-Quæstis, Creatione Filij Dei ad
intra, nunc denuo controuersa: Numinis
efficientia, siue concursu Dei cum causis
secundis ad effectus producendos, & prauos
speciatim: Salute Animæ Aristotelis: Dia-
bolo homicida ab initio, quia mendax est, &
pater eius: oraculo S. Paulini, Esto Peripa-
teticus Deo, & Pythagoreus mundo: Ra-
tione, ac origine moris antiqui, singulariter
in conuiuio bibendi: Simplicibus complexio-
nibus inter medicos principes controuersis.
phil. 38. Schirattus Vtini. 1650
  - 33 De Rationalis animæ varia propensione ad
corpus lib. 2. phil. 17. Frambot. Pat. 1634
  - 34 De Mundi & Hominis Analogia lib. vnus.
phil. 23. Schirattus Vtini. 1635

35 De

- 35 *De Pietate Aristotelis erga Deum & Homi-*
nes lib. duo. phil. 26. Schir. Vtini. 1645
36 *De Natura Assistentis* lib. unus. phil. 74.
Schirattus Vtini. 1640
37 *De Anima ad Corpus physice non propensa.*
lib. unus phil. 45. Schir. Vtini. 1637

Philologica.

- 38 *Allegoria Peripatetica, de Generatione, Ami-*
citiis, & Priuatione, ad antiquissimum
Epitaphium Elia Lelia Crispis, Aristoteli-
cum Enigma. lib. tres. phil. 46. Criuel-
lar. Pat. 1640
39 *De Annis Antiquorum* lib. unus. phil. 33.
Schirattus Vtini. 1640
40 *De Natura, & Arte* lib. duo. phil. 10. Schi-
rattus Vtini. 1640
41 *Encyclopadia ad Aram Lemniam Dofada*
lib. 1. phil. 10. Clodon. Parisijs. 1635
42 *Encyclopadia ad Aram Nonarij Terrigena*
lib. 1. phil. 25. Criuellar. Pat. 1630
43 *Encyclop. ad Altare Pythium Optatiani* lib. 1.
phil. 11. Criuellar. Pat. 1630
44 *Encyclop. ad Syringam Publij Optatiani*
lib. 1. phil. 13. Pasquatus Pat. 1635
45 *Encyclop. ad Epei Securim* lib. 1. phil. 21.
Thebaldinus Bononia. 1637
46 *Encyclop. ad Alulas Diuini Amoris* lib. 1.
phil. 18. Criuellar. Pat. 1640
47 *Imitationes figurati metri a Simmia Rhodie*
inuenti lib. 1. phil. 2. Criuellar. Pat. 1627
48 *Elogia Clarorum Virorum cui nostrilib.* 1.
phil. 15. Criuellar. Pat. 1627
49 *Scholium de Camelo Bulla* lib. 1. phil. 3.
Criuellar. Pat. 1627
50 *Historia priorum operum* lib. 2. phil. 8.
Frambottus. Pat. 1634
51 *Vlysses apud Circem, siue de quadruplici*
Transformatione, deque Transformatis ho-
minibus lib. 1. phil. 8. Schirattus Vtini. 1634
52 *De Lucernis Antiquorum Reconditis* lib. sex.
phil. 170. in fol. Schirattus Vtini. 1652
53 *Hieroglyphica, siue Antiqua Schemata Gem-*
marum Annularium, Quasita lib. 1.
phil. 120. in fol. Sardi Pat. 1653

PARATA AD PRAELVM.

Philologica.

- 54 *Encyclopadia ad Onum Simmie Rhodij.* Char-
tarum. 103
55 *Encyclop. ad Syringam Theocriti Syracusj.*
chartarum. 42

Philosophico-Mathematico-Theologica.

- 56 *Hydrologia Peripatetica: de Maris tranquil-*
litate paranda: de fluminum ortu e mon-
tibus lib. 1. chart. 82.
57 *Balaus, siue de Maris Asphaltitis grauitate,*
crassitie, salsedine, amaritudine summa, &
& alijs attributis ab Aristotele probatis.
chartarum. 143
58 *Tabula ad Pradicabilia, & Pradicamenta.*
phil. 8
59 *Ad Pradicabilia Porphyrii Opusculum I.*
chart. 27
60 *Ad Aristotelis Pradicamenta Opusculum II.*
chart. 42.
61 *Ad libros Peri hermenias Opusculum III.*
chart. 40
62 *Institutio Syllogistica ex libb. Prior. Analy-*
ticor. excerpta Opusculum IV. chart. 68
63 *Praelectiones Pisanae ad Analytica Posteriora*
Aristotelis. chart. 150

Philosophica.

- 64 *Praelectiones Patauinae ad primum, & partem*
secundi, & Octauum librum de Auditu
Physico Aristotelis. chart. 700
65 *Praelectiones ad primum librum de Caelo.*
chart. 240
66 *Praelectiones ad duos libros Aristot. de Ortu,*
& Interitu. chart. 432
67 *Praelectiones ad primum librum Meteororum*
chart. 226
68 *Praelectiones ad tres libros de Anima.* char-
tarum. 700
69 *Praelectiones ad librum de Sensu, & Sensili.*
chart. 248
70 *Praelectiones Patauinae ad primum, & partem*
secundi libri Aphorismorum Hippocratis.
chart. 228
71 *Praelectiones Patauinae ad Artem Medicina-*
lem Galeni. chart. 145
72 *Praelectiones Patauinae ad primam Feni-*
mi Canonis Auicennae. chart. 162

I N C H O A T A.

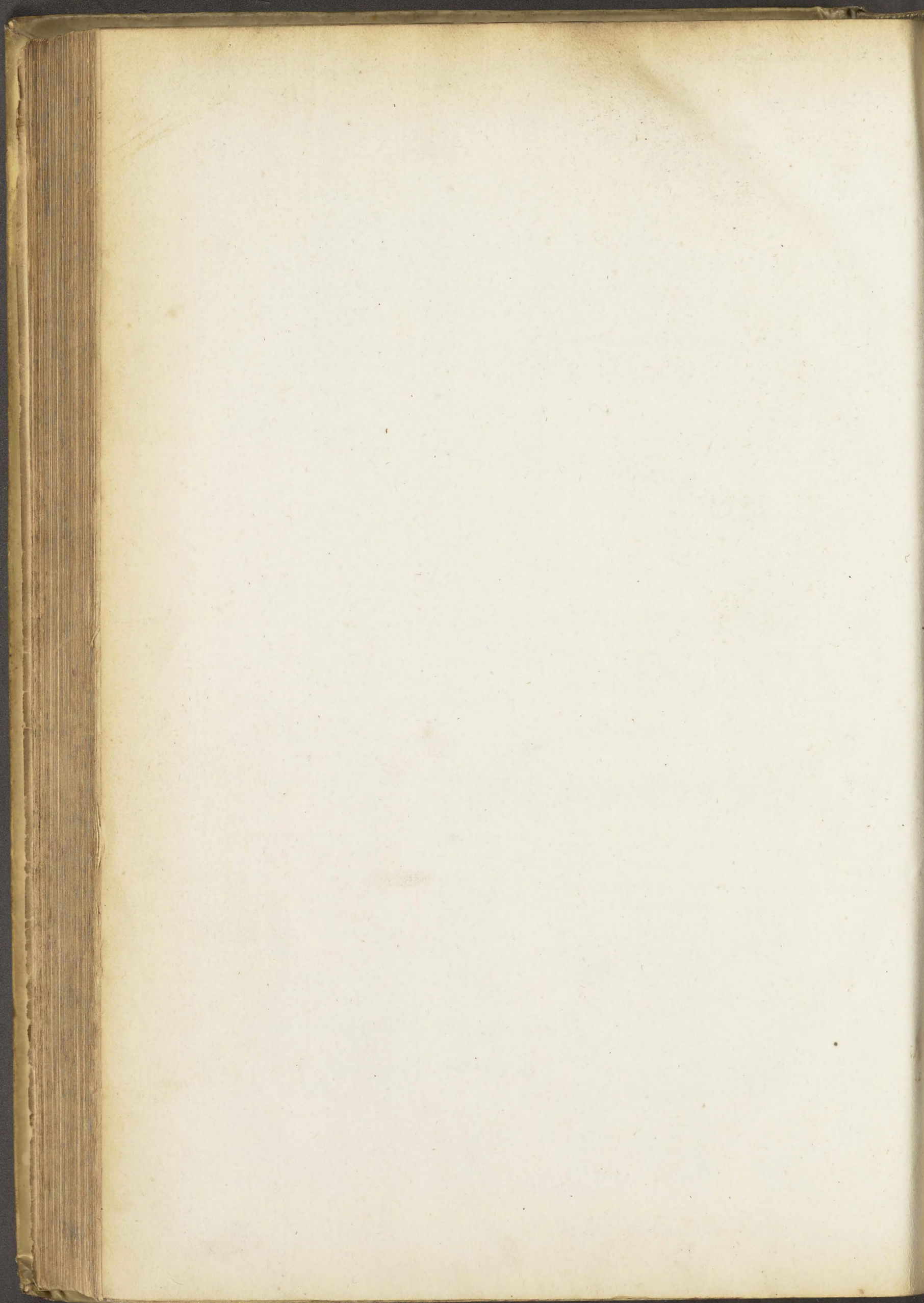
Philosophica.

- 73 *Questionum Peripateticarum libri VI.*
Medica.
74 *De Anatome Viscerum.*
Theologica.
75 *De Ortu Sapientiae increatae ad Cœnobitam*
Neoaouxum Propemptica Paraneisis, & alia
Octauo-Quasita.

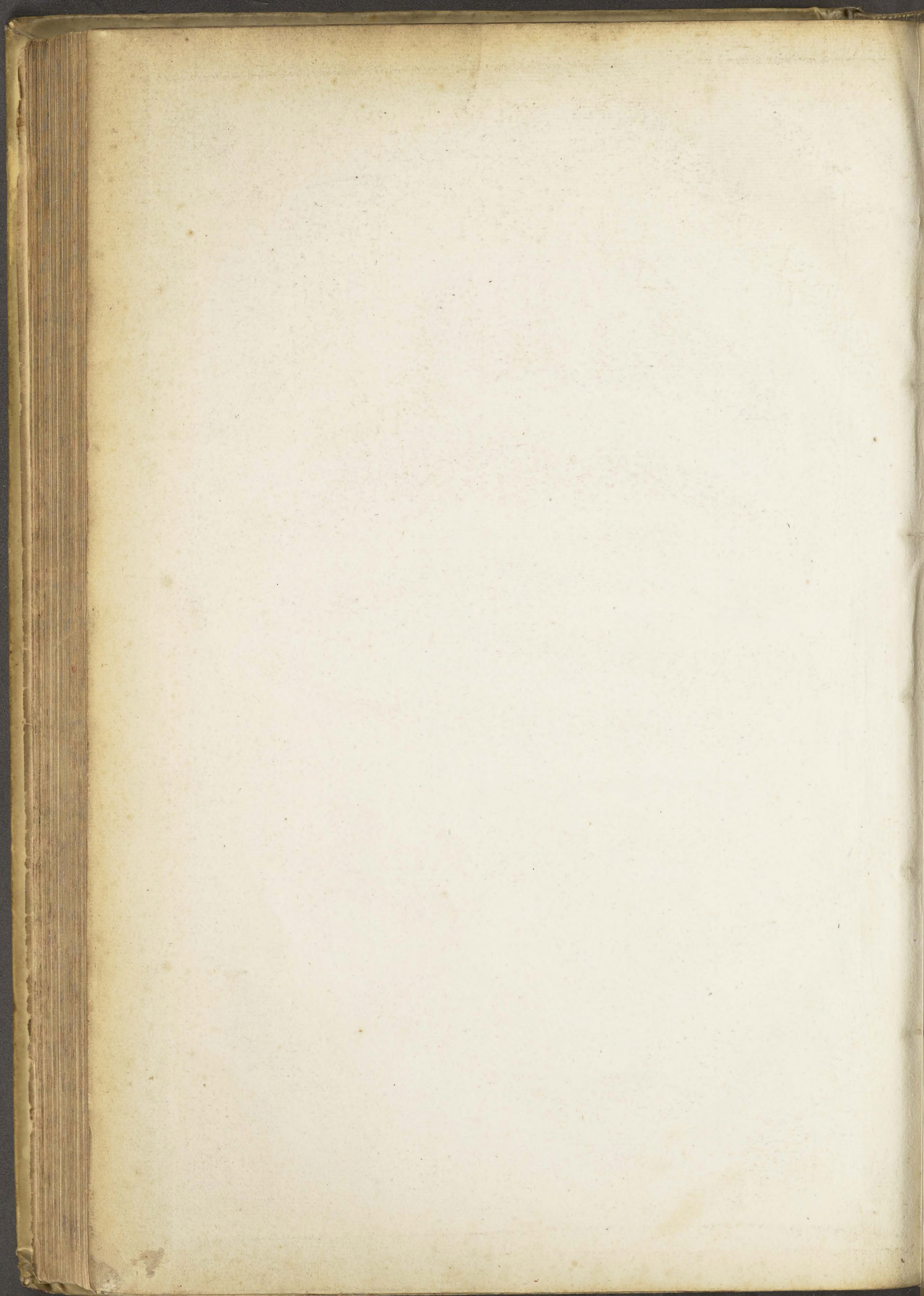

Чува

